

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਪੋਥੀ ਚੋਥੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :-

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਸਕੱਤਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਸਤੰਬਰ

੨੦੧੦

੫,੦੦੦

ਛਾਪਣ ਵਾਲੇ :

ਗੋਲਡਨ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰੈਸ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ)
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

★ ★ ਤਤਕਰਾ ਰਾਗਾਂ ਕਾ ★ ★

ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਜਪੁ	੧	ਸੋਹਿਲਾ ਮਹਲਾ ੧	੧੨
ਸੋ ਦਰੁ ਮਹਲਾ ੧	੮	ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ	੧੪
ਸੁਣਿ ਵਡਾ ਮਹਲਾ ੧	੯	ਰਾਗੁ ਮਾਝ	੯੪
ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਮਹਲਾ ੪	੧੦	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	੧੫੧

ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ

ਰਾਗੁ ਆਸਾ	੩੪੭	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ	੬੬੦
ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ	੪੮੯	ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ	੬੯੬
ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ	੫੨੭	ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ	੭੧੧
ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ	੫੩੭	ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ	੭੧੯
ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ	੫੫੭	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ	੭੨੧
ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ	੫੯੫		

ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ	੭੨੮	ਰਾਗੁ ਨਟ ਨਾਰਾਇਨ	੯੭੫
ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ	੭੯੫	ਰਾਗੁ ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ	੯੮੪
ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ	੮੫੯	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ	੯੮੯
ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ	੮੭੬		

ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ	੧੧੦੭	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੫੩
ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ	੧੧੧੮	ਗਾਥਾ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੬੦
ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ	੧੧੨੫	ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੬੧
ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ	੧੧੬੮	ਚਉਬਲੇ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੬੩
ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ	੧੧੯੭	ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ	੧੩੬੪
ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ	੧੨੫੪	ਸਲੋਕ ਸੋਖ ਫਰੀਦ ਕੇ	੧੩੭੭
ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ	੧੨੯੪	ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੁ	੧੩੮੫
ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ	੧੩੧੯	ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ	੧੪੧੦
ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ	੧੩੨੭	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯	੧੪੨੬
ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ	੧੩੫੨	ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫	੧੪੨੯
ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੧	੧੩੫੩	ਰਾਗ ਮਾਲਾ	੧੪੨੯

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ

(ਮਹਲਾ ੧)

ਤੂ ਸੁਣਿ ਕਿਰਤ ਕਰੰਮਾ	੧੧੦੭
ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਨੈਣ	੧੧੧੦
ਤਾਰਾ ਚੜਿਆ ਲੰਮਾ	੧੧੧੦
ਭੋਲਾਵੜੈ ਭੁਲੀ ਭੁਲਿ	੧੧੧੧
ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਰੰਗੀਲੇ ਹਮ	੧੧੧੨
ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂੰ ਸਮਝੁ	੧੧੧੨

(ਮਹਲਾ ੪)

ਅੰਤਰਿ ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ	੧੧੧੩
ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ	੧੧੧੪
ਤੂ ਜਗਜੀਵਨੁ ਜਗਦੀਸੁ	੧੧੧੫
ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ	੧੧੧੬

(ਮਹਲਾ ੫)

ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ	੧੧੧੭

ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ

(ਮਹਲਾ ੪)

ਮੇਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ	੧੧੧੮
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨ	੧੧੧੮

(ਮਹਲਾ ੫)

ਮਾਈ ਸੰਤਸੰਗਿ ਜਾਗੀ	੧੧੧੯
ਦੀਨ ਬਿਨਉ ਸੁਨੁ	੧੧੧੯
ਸਰਨੀ ਆਇਓ ਨਾਥ	੧੧੧੯
ਹਰਿ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੇ ਮਨਿ	੧੧੨੦
ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ	੧੧੨੦
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨ	੧੧੨੦
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜਨਮ	੧੧੨੦
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ਨ	੧੧੨੦
ਬਿਸਰਤ ਨਾਹਿ ਮਨ ਤੇ	੧੧੨੧
ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਸਤ ਰਿਦ ਮਹਿ	੧੧੨੧
ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਾਮ	੧੧੨੧
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਆਧਾਰੁ	੧੧੨੧
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮੁ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਿਠੁ	੧੧੨੧
ਸੰਤਹ ਧੂਰਿ ਲੇ ਮੁਖਿ	੧੧੨੧
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਨ	੧੧੨੨
ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	੧੧੨੨

(ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ)

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੇਉ	੧੧੨੩
ਕਿਨ ਹੀ ਬਨਜਿਆ	੧੧੨੩
ਰੀ ਕਲਵਾਰਿ ਗਵਾਰਿ	੧੧੨੩
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕੇ	੧੧੨੪
ਟੇਢੀ ਪਾਗ ਟੇਢੇ ਚਲੇ	੧੧੨੪
ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਅਪਨੀ	੧੧੨੪

ਪੰਨਾ

(ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ)

ਖਟ ਕਰਮੁ ਕੁਲ ਸੰਜੁਗਤੁ

ਪੰਨਾ

੧੧੨੪

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ

(ਮਹਲਾ ੧)

ਤੁਭ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨ	੧੧੨੫
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਤਰੇ	੧੧੨੫
ਨੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹੀ	੧੧੨੫
ਭੁੰਡੀ ਚਾਲ ਚਰਣ ਕਰ	੧੧੨੬
ਸਗਲੀ ਰੈਣਿ ਸੇਵਤ	੧੧੨੬
ਗੁਰ ਕੈ ਸੰਗਿ ਰਹੈ ਦਿਨ	੧੧੨੬
ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਰਬ ਧਨੁ	੧੧੨੭
ਜਗਨ ਹੋਮ ਪੁੰਨ ਤਪ	੧੧੨੭

(ਮਹਲਾ ੩)

ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ	੧੧੨੮
ਜੋਗੀ ਗ੍ਰਿਹੀ ਪੰਡਿਤ	੧੧੨੮
ਜਾ ਕਉ ਰਾਖੈ ਅਪਨੀ	੧੧੨੮
ਸੈ ਕਾਮਣਿ ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ	੧੧੨੮
ਸੋ ਮੁਨਿ ਜਿ ਮਨ ਕੀ	੧੧੨੮
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਗਤ	੧੧੨੯
ਨਾਮੇ ਉਧਰੇ ਸਭਿ	੧੧੨੯
ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰੀਤਿ	੧੧੨੯
ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ	੧੧੨੯
ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਬਹੁ	੧੧੩੦
ਦੁਬਿਧਾ ਮਨਮੁਖ ਰੋਗਿ	੧੧੩੦
ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਬਿਧਾ ਸਦਾ	੧੧੩੦
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ	੧੧੩੦
ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ਸੋ ਜਨੁ	੧੧੩੧
ਮਨਮੁਖ ਆਸਾ ਨਹੀ	੧੧੩੧
ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ	੧੧੩੧
ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ਲੈ	੧੧੩੨
ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਜਗਤੁ	੧੧੩੨
ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ	੧੧੩੨
ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਹੁ	੧੧੩੩
ਆਪੇ ਦੈਤ ਲਾਇ ਦਿਤੇ	੧੧੩੩

(ਮਹਲਾ ੪)

ਹਰਿ ਜਨ ਸੰਤ ਕਰਿ	੧੧੩੪
ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਫਲ	੧੧੩੪
ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ	੧੧੩੪
ਸਭਿ ਘਟ ਤੇਰੇ ਤੂ	੧੧੩੪
ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਹਰਿ ਕੀ	੧੧੩੫
ਤੇ ਸਾਧੁ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ	੧੧੩੫
ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਾਈ ਹਰਿ	੧੧੩੫

(ਮਹਲਾ ੫)

ਸਗਲੀ ਥੀਤਿ ਪਾਸਿ	੧੧੩੬
ਊਠਤ ਸੁਖੀਆ ਬੈਠਤ	੧੧੩੬

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ ਨ ਮਹ	੧੧੩੬	ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਕਿਛੁ ਬਿਘਨੁ	੧੧੫੦
ਦਸ ਮਿਰਗੀ ਸਹਜੇ	੧੧੩੬	ਆਪੇ ਸਾਸਤੁ ਆਪੇ ਬੇਦੁ	੧੧੫੦
ਜੇ ਸਉ ਲੋਚਿ ਲੋਚਿ	੧੧੩੬	ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ	੧੧੫੧
ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਣ ਜਿਨਿ	੧੧੩੭	ਭੈ ਕਉ ਭਉ ਪੜਿਆ	੧੧੫੧
ਆਗੈ ਦਯੁ ਪਾਛੈ	੧੧੩੭	ਪੰਚ ਮਜਮੀ ਜੋ ਪੰਚਨ	੧੧੫੧
ਕੋਟਿ ਮਨੋਰਥ ਆਵਹਿ	੧੧੩੭	ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਫਿਟਕੇ	੧੧੫੧
ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਗੋ ਤਿਲ ਕਾ	੧੧੩੭	ਦੁਇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰਉ	੧੧੫੨
ਖੁਬੁ ਖੁਬੁ ਖੁਬੁ ਖੁਬੁ	੧੧੩੮	ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਸੁਨੀ	੧੧੫੨
ਸਾਚ ਪਦਾਰਥੁ	੧੧੩੮	ਪਰਤਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾਲ	੧੧੫੩
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਸਰਬ	੧੧੩੮	(ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧)	
ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਕੰਨਿ	੧੧੩੮	ਆਤਮ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਰਾਮ	੧੧੫੩
ਸੁੰਧਰ ਮੋਹਨ ਸਗਲ	੧੧੩੮	(ਮਹਲਾ ੩)	
ਬਨ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਤ੍ਰਿਣੁ	੧੧੩੯	ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਇਕੁ	੧੧੫੪
ਨਿਕਟਿ ਬੁਝੈ ਸੋ ਬੁਝਾ	੧੧੩੯	ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ	੧੧੫੫
ਜਿਸੁ ਤੁ ਰਾਖਹਿ ਤਿਸੁ	੧੧੩੯	(ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)	
ਤਉ ਕਤੀਐ ਜੇ ਹੋਵੈ	੧੧੪੦	ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋਈ	੧੧੫੫
ਬਿਨੁ ਬਾਜੇ ਕੈਸੇ ਨਿਰਤਕਾਰੀ	੧੧੪੦	ਕੋਟਿ ਬਿਸਨ ਕੀਨੇ ਅਵਤਾਰ	੧੧੫੬
ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਾਨੁਖ ਕਉ	੧੧੪੦	ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਕੀਨੋ	੧੧੫੭
ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਮਹਾ	੧੧੪੦	(ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ)	
ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ ਸਦ	੧੧੪੧	ਇਹੁ ਧਨੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੇ	੧੧੫੭
ਨਿਰਵੈਰੁ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ	੧੧੪੧	ਨਾਂਗੇ ਆਵਨੁ ਨਾਂਗੇ	੧੧੫੭
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਬੇਮੁਹਤਾਜੁ	੧੧੪੨	ਮੈਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੈਲਾ ਇੰਦੁ	੧੧੫੮
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਮਨੁ ਪਰਗਟੁ	੧੧੪੨	ਮਨੁ ਕਰਿ ਮਕਾ ਕਿਬਲਾ	੧੧੫੮
ਨਮਸਕਾਰੁ ਤਾ ਕਉ	੧੧੪੨	ਗੰਗਾ ਕੇ ਸੰਗ ਸਲਿਤਾ	੧੧੫੮
ਮੋਹਿ ਦੁਹਗਾਨਿ ਆਪਿ	੧੧੪੩	ਮਾਥੇ ਤਿਲਕੁ ਹਥਿ	੧੧੫੮
ਚਿਤਵਤੁ ਪਾਪ ਨ	੧੧੪੩	ਉਲਟਿ ਜਾਤਿ ਕੁਲ	੧੧੫੮
ਅਪਣੀ ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੋ	੧੧੪੩	ਨਿਰਧਨ ਆਦਰੁ ਕੋਈ	੧੧੫੯
ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ	੧੧੪੪	ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ	੧੧੫੯
ਤੂ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂਰੈ ਮੇਰਾ	੧੧੪੪	ਸਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਸੈ ਬੁਧਿ	੧੧੫੯
ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਜਾ ਕਾ ਦਰਬਾਰੁ	੧੧੪੪	ਸੋ ਮੁਲਾਂ ਜੋ ਮਨ ਸਿਉ	੧੧੫੯
ਰੋਵਨਹਾਰੀ ਰੋਜੁ ਬਨਾਇਆ	੧੧੪੫	ਜੋ ਪਾਥਰ ਕਉ ਕਹਤੋ	੧੧੬੦
ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਜੋਨੀ	੧੧੪੫	ਜਲ ਮਹਿ ਮੀਨ ਮਾਇਆ	੧੧੬੦
ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਬੇਦ ਅਰੁ	੧੧੪੫	ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ	੧੧੬੦
ਨਿਰਧਨੁ ਕਉ ਤੁਮ	੧੧੪੬	ਸਤਰਿ ਸੈਇ ਸਲਾਹ ਹੈ	੧੧੬੧
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਹਰਿ	੧੧੪੬	ਸਭੁ ਕੋਈ ਚਲਨ ਕਹਤ	੧੧੬੧
ਰੋਗੁ ਕਵਨੁ ਜਾਂ ਰਾਖੈ	੧੧੪੬	ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਛੁ ਬੰਕਾ	੧੧੬੧
ਤੋਰੀ ਟੋਕ ਰਹਾ ਕਲਿ	੧੧੪੭	ਗੰਗ ਗੁਸਾਇਨਿ ਗਹਿਰ	੧੧੬੨
ਪ੍ਰਥਮੇ ਛੋਡੀ ਪਰਾਈ	੧੧੪੭	ਅਗਮ ਦੂਗਮ ਗਤਿ	੧੧੬੨
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ	੧੧੪੭	ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਾ ਕੈ	੧੧੬੨
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਿਆਗਿਓ	੧੧੪੮	(ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)	
ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ	੧੧੪੮	ਰੇ ਜਿਹਬਾ ਕਰਉ ਸਤ ਖੰਡ	੧੧੬੩
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਮਨਿ	੧੧੪੮	ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਦਾਰਾ ਪਰ	੧੧੬੩
ਲਾਜ ਮਰੈ ਜੇ ਨਾਮੁ ਨ	੧੧੪੯	ਦੂਧ ਕਟੋਰੈ ਗਛਵੈ ਪਾਨੀ	੧੧੬੩
ਗੁਰ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਭਉ	੧੧੪੯	ਮੈ ਬਉਰੀ ਮੇਰਾ ਰਾਮੁ	੧੧੬੪
ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ	੧੧੪੯	ਕਬਰੁ ਖੀਰਿ ਖਾਛੁ ਘੀਉ	੧੧੬੪
ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਾਤਾ ਰਾਮ	੧੧੫੦	ਹਾਸਤ ਖੋਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹੁਰੇ	੧੧੬੪

ਜੈਸੀ ਭੂਖੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਨਾਜ	ਪੰਨਾ ੧੧੬੪	ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਵਿਟਹੁ	ਪੰਨਾ ੧੧੭੭
ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਤਿਆਰੈ	੧੧੬੫	(ਮਹਲਾ ੪)	
ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ ਜਾਇ	੧੧੬੫	ਜਿਉ ਪਸਰੀ ਸੂਰਜ	੧੧੭੭
ਸੁਲਤਾਨੁ ਪੂਛੈ ਸੁਨੁ ਬੇ	੧੧੬੫	ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਦੁਇ ਸਦੇ	੧੧੭੭
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਮਿਲੈ	੧੧੬੬	ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ	੧੧੭੮
(ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ)		ਤੁਮ ਵਡ ਪੁਰਖ ਵਡ	੧੧੭੮
ਬਿਨੁ ਦੇਖੈ ਉਪਜੈ ਨਹੀ ਆਸਾ	੧੧੬੭	ਮੇਰਾ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਮਨੁਆ	੧੧੭੮
(ਨਾਮਦੇਵ)		ਮਨੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭਰਮਿ	੧੧੭੯
ਆਉ ਕਲੰਦਰ ਕੇਸਵਾ	੧੧੬੭	ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਭਇਆ	੧੧੭੯
ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ		(ਮਹਲਾ ੫)	
(ਮਹਲਾ ੧)		ਗੁਰ ਸੇਵਉ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰ	੧੧੮੦
ਮਾਹਾ ਮਾਹ ਮੁਮਾਰਖੀ	੧੧੬੮	ਹਟਵਾਣੀ ਧਨ ਮਾਲ	੧੧੮੦
ਰੁਤਿ ਆਈਲੇ ਸਰਸ	੧੧੬੮	ਤਿਸੁ ਬਸੰਤੁ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ	੧੧੮੦
ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ	੧੧੬੯	ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਤੁਮੁ ਪਿੰਡ	੧੧੮੧
(ਮਹਲਾ ੩)		ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ	੧੧੮੧
ਬਸਤੁ ਉਤਾਰਿ ਦਿਗੰਬਰੁ	੧੧੬੯	ਮਿਲਿ ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਹਰੇ	੧੧੮੧
(ਮਹਲਾ ੧)		ਤੁਮ ਬਡ ਦਾਤੇ ਦੇ ਰਹੇ	੧੧੮੧
ਸਗਲ ਭਵਨ ਤੇਰੀ	੧੧੬੯	ਤਿਸੁ ਤੂ ਸੇਵਿ ਜਿਨਿ ਤੂ	੧੧੮੨
ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ	੧੧੭੦	ਜਿਸੁ ਬੋਲਤ ਮੁਖੁ	੧੧੮੨
ਆਪੇ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰੇ ਸਾਜਿ	੧੧੭੦	ਮਨ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਲਾਗੀ	੧੧੮੨
(ਮਹਲਾ ੩)		ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਸਭ ਗਏ	੧੧੮੩
ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਸੇਵਕੁ	੧੧੭੦	ਸਚੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਿਤ	੧੧੮੩
(ਮਹਲਾ ੧)		ਗੁਰ ਚਰਣ ਸਰੇਵਤ	੧੧੮੩
ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਿਪ ਪੂਜਿ	੧੧੭੧	ਸਗਲ ਇਛਾ ਜਪਿ ਪੁੰਨੀਆ	੧੧੮੪
ਸਾਹੁਰਤੀ ਵਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸਾਝੀ	੧੧੭੧	ਕਿਲਬਿਖ ਬਿਨਸੇ	੧੧੮੪
ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ	੧੧੭੧	ਰੋਗ ਮਿਟਾਏ ਪ੍ਰਭੁ	੧੧੮੪
ਸਾਚਾ ਸਾਹੁ ਗੁਰੁ ਸੁਖਦਾਤਾ	੧੧੭੧	ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਕੀਨੇ	੧੧੮੪
(ਮਹਲਾ ੩)		ਦੇਖੁ ਫੂਲ ਫੂਲ ਫੂਲੇ	੧੧੮੫
ਮਾਹਾ ਰੁਤੀ ਮਹਿ ਸਦ	੧੧੭੨	ਹੋਇ ਇਕਤੁ ਮਿਲਹੁ	੧੧੮੫
ਰਾਤੇ ਸਾਚਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ	੧੧੭੨	ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੁਹੈ	੧੧੮੫
ਹਰਿ ਸੇਵੇ ਸੇ ਹਰਿ ਕਾ	੧੧੭੨	ਮੂਲੁ ਨ ਬੂਝੈ ਆਪੁ ਨ ਸੂਝੈ	੧੧੮੬
ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਮਨ ਤੇ	੧੧੭੩	(ਮਹਲਾ ੯)	
ਭਗਤਿ ਵਡਲੁ ਹਰਿ	੧੧੭੩	ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਿਥਿਆ	੧੧੮੬
ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਬਦਿ	੧੧੭੩	ਪਾਪੀ ਹੀਐ ਮੈ ਕਾਮੁ	੧੧੮੬
ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਚੁ ਕਾਰ	੧੧੭੪	ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ	੧੧੮੬
ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜਨ	੧੧੭੪	ਮਨ ਕਹਾ ਬਿਸਾਰਿਓ	੧੧੮੬
ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਕੁਲਾਂ ਕਾ	੧੧੭੪	ਕਹਾ ਭੂਲਿਓ ਰੇ ਬੂਠੇ	੧੧੮੭
ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਸਭ	੧੧੭੫	(ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)	
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ	੧੧੭੫	ਜਗੁ ਕਉਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ	੧੧੮੭
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਚੋਤਿ	੧੧੭੫	ਮਨੁ ਭੂਲਉ ਭਰਮਸਿ	੧੧੮੭
ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਕਿਰਮ ਜੰਤੁ	੧੧੭੬	ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ	੧੧੮੮
ਬਨਸਪਤਿ ਮਉਲੀ	੧੧੭੬	ਚੰਚਲੁ ਚੀਤੁ ਨ ਪਾਵੈ	੧੧੮੯
ਸਭਿ ਜੁਗ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ	੧੧੭੬	ਮਤੁ ਭਸਮ ਅੰਧੁਲੇ	੧੧੮੯
ਤਿਨ ਬਸੰਤੁ ਜੋ ਹਰਿ	੧੧੭੬	ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਰਮਾਤਿ ਅਧੁਲੀ	੧੧੯੦
ਬਸੰਤੁ ਚਤਿਆ ਫੂਲੀ	੧੧੭੭	ਆਪੇ ਭਵਰਾ ਫੂਲ ਬੋਲਿ	੧੧੯੦

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
(ਮਹਲਾ ੧)		(ਮਹਲਾ ੫)	
ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ	੧੧੯੦	ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕਉ	੧੨੦੨
(ਮਹਲਾ ੪)		ਹਰਿ ਜੀਉ ਅੰਤਰਜਾਮੀ	੧੨੦੨
ਕਾਇਆ ਨਗਰਿ ਇਕੁ	੧੧੯੧	ਅਬ ਮੇਰੇ ਨਾਚਨੇ ਰਹੇ	੧੨੦੩
(ਮਹਲਾ ੫)		ਅਬ ਪੁਛੇ ਕਿਆ ਕਹਾ	੧੨੦੩
ਸੁਣਿ ਸਾਖੀ ਮਨ ਜਪਿ	੧੧੯੨	ਮਾਈ ਧੀਰਿ ਰਹੀ	੧੨੦੩
ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਭੁਯੇ	੧੧੯੨	ਮਾਈ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ	੧੨੦੪
(ਬਸੰਤ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲੁ ੫)		ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਬਾਸਿਬੇ ਗੁਰ	੧੨੦੪
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਕੈ	੧੧੯੩	ਅਬ ਮੋਹਿ ਰਾਮ ਭਰੋਸਉ	੧੨੦੪
(ਕਬੀਰ ਜੀ)		ਓਇ ਸੁਖ ਕਾ ਸਿਉ	੧੨੦੫
ਮਉਲੀ ਧਰਤੀ ਮਉਲਿਆ	੧੧੯੩	ਬਿਖਈ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਇਵ	੧੨੦੫
ਪੰਡਿਤ ਜਨ ਮਾਤੇ ਪਤ੍ਰਿ	੧੧੯੩	ਅਵਰਿ ਸਭਿ ਭੂਲੇ ਭ੍ਰਮਤ	੧੨੦੫
ਜੋਇ ਖਸਮੁ ਹੈ ਜਾਇਆ	੧੧੯੪	ਅਨਦਿਨੁ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ	੧੨੦੬
ਪੁਹਲਾਦ ਪਠਾਏ	੧੧੯੪	ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰਦੇਵ	੧੨੦੬
ਇਸੁ ਤਨ ਮਨ ਮਧੇ	੧੧੯੪	ਗਾਇਓ ਰੀ ਮੈ ਗੁਣਨਿਧਿ	੧੨੦੬
ਨਾਇਕੁ ਏਕੁ ਬਨਜਾਰੇ	੧੧੯੪	ਕੈਸੇ ਕਹਉ ਮੋਹਿ ਜੀਅ	੧੨੦੬
ਮਾਤਾ ਜੁਠੀ ਪਿਤਾ ਭੀ ਜੁਠਾ	੧੧੯੫	ਰੇ ਮੁੜੇ ਤੁ ਕਿਉ ਸਿਮਰਤ	੧੨੦੭
(ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ)		ਕਿਉ ਜੀਵਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ	੧੨੦੭
ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ ਘਰ	੧੧੯੫	ਉਆ ਅਉਸਰ ਕੈ ਹਉ	੧੨੦੭
(ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ)		ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ	੧੨੦੮
ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਕਟਵੈ ਸੇਵਕੁ	੧੧੯੫	ਮਨ ਕਹਾ ਲੁਭਾਈਐ	੧੨੦੮
ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਅਤਿ ਨੀਝਰ	੧੧੯੬	ਮਨ ਸਦਾ ਮੰਗਲ	੧੨੦੮
ਸਹਜ ਅਵਲਿ ਧੁੜਿ	੧੧੯੬	ਹਰਿ ਜਨ ਸਗਲ	੧੨੦੮
(ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੀ)		ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਮ ਰਾਮ	੧੨੦੮
ਤੁਝਹਿ ਸੁਝੰਤਾ ਕਛੁ ਨਾਹਿ	੧੧੯੬	ਮੋਹਨ ਘਰਿ ਆਵਹੁ	੧੨੦੯
(ਕਬੀਰ ਜੀਉ)		ਅਬ ਕਿਆ ਸੋਚਉ ਸੋਚ	੧੨੦੯
ਸੁਰਹ ਕੀ ਜੈਸੀ ਤੇਰੀ ਚਾਲ	੧੧੯੬	ਅਬ ਮੋਹਿ ਸਰਬ	੧੨੦੯
ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ		ਅਬ ਮੋਹਿ ਲਬਧਿਓ ਹੈ	੧੨੦੯
(ਮਹਲਾ ੧)		ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਏਕੈ ਹੀ ਪਿਆ	੧੨੦੯
ਅਪੁਨੇ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਹਉ	੧੧੯੭	ਅਬ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ	੧੨੧੦
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ	੧੧੯੭	ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਚੀਤਿ ਆਏ	੧੨੧੦
ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ	੧੧੯੭	ਹਰਿ ਜੀਉ ਕੇ ਦਰਸਨ	੧੨੧੦
(ਮਹਲਾ ੪)		ਅਬ ਮੇਰੇ ਪੰਚਾ ਤੇ ਸੰਗੁ	੧੨੧੦
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ	੧੧੯੮	ਅਬ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ	੧੨੧੦
ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਨਨ ਕਉ	੧੧੯੮	ਮੋਹਨ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ	੧੨੧੧
ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ	੧੧੯੯	ਅਬ ਮੋਹਿ ਧਨੁ ਪਾਇਓ	੧੨੧੧
ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਐਸੀ ਕਾਰ	੧੧੯੯	ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਮਿਸਟ ਲਗੇ	੧੨੧੧
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਿ	੧੧੯੯	ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਕਹਤ ਗੁਣ	੧੨੧੧
ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ	੧੨੦੦	ਨੈਨਹੁ ਦੇਖਿਓ ਚਲਤੁ	੧੨੧੧
ਕਾਰੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ	੧੨੦੦	ਚਰਨਹ ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਰਗੁ	੧੨੧੨
ਜਪਿ ਮਨ ਜਗੰਨਾਥ	੧੨੦੦	ਧਿਆਇਓ ਅੰਤਿ ਬਾਰ	੧੨੧੨
ਜਪਿ ਮਨ ਨਰਹਰੇ	੧੨੦੧	ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੁ	੧੨੧੨
ਜਪਿ ਮਨ ਮਾਧੇ ਮਧੁਸੂਦਨੇ	੧੨੦੧	ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਸਬਦੁ ਲਗੇ	੧੨੧੨
ਜਪਿ ਮਨ ਨਿਰਭਉ	੧੨੦੧	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ	੧੨੧੨
ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹਰਿ	੧੨੦੨	ਰੇ ਮੁੜੇ ਆਨ ਕਾਰੇ ਕਤ	੧੨੧੩
ਜਪਿ ਮਨ ਸਿਰੀ ਰਾਮੁ	੧੨੦੨	ਓਅੰ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ	੧੨੧੩

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਮਨ ਓਇ ਦਿਨਸ ਧੰਨਿ	੧੨੧੩	ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਹੀਨ	੧੨੨੨
ਅਬ ਮੇਰੇ ਸਹਸਾ ਦੂਖ	੧੨੧੩	ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਾਮ ਕੇ	੧੨੨੨
ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ ਇਤ ਉਤ	੧੨੧੩	ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਹੀਨ ਮਤਿ	੧੨੨੨
ਅਪਨਾ ਮੀਤੁ ਸੁਆਮੀ	੧੨੧੪	ਚਿਤਵਉ ਵਾ ਅਉਸਰ	੧੨੨੨
ਓਟ ਸਤਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ	੧੨੧੪	ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ	੧੨੨੨
ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਤ ਦੂਖ	੧੨੧੪	ਜਾ ਕੈ ਰਾਮ ਕੇ ਬਲੁ	੧੨੨੩
ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਤ ਕਤ	੧੨੧੪	ਜੀਵਤੁ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ	੧੨੨੩
ਮਨ ਤੇ ਭੈ ਭਉ ਦੂਰਿ	੧੨੧੪	ਮਨ ਰੇ ਨਾਮ ਕੇ ਸੁਖ ਸਾਰ	੧੨੨੩
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ	੧੨੧੫	ਬਿਰਾਜਤਿ ਰਾਮ ਕੇ ਪਰਤਾਪ	੧੨੨੩
ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਨੁ ਨ	੧੨੧੫	ਆਤੁਰੁ ਨਾਮ ਬਿਨੁ	੧੨੨੩
ਰਸਨਾ ਜਪਤੀ ਤੂਹੀ	੧੨੧੫	ਮੈਲਾ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ	੧੨੨੪
ਜਾਹੂ ਕਾਹੂ ਅਪੁਨੇ ਹੀ	੧੨੧੫	ਰਮਣ ਕਉ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ ਬਾਦ	੧੨੨੪
ਚੂਨੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਮਦ	੧੨੧੫	ਕੀਨੇ ਪਾਪ ਕੇ ਬਹੁ ਕੋਟ	੧੨੨੪
ਅਪੁਨੀ ਇਤਨੀ ਕਛੁ	੧੨੧੬	ਅੰਧੇ ਖਾਵਹਿ ਬਿਸੁ ਕੇ	੧੨੨੪
ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਤ ਰਹੈ	੧੨੧੬	ਟੂਟੀ ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਅਧ ਬੀਚ	੧੨੨੪
ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਰੇ ਖਾਟਿ	੧੨੧੬	ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਚਲਤ ਬਹੁ	੧੨੨੫
ਗੁਰ ਜੀਉ ਸੰਗਿ ਤੁਹਾਰੈ	੧੨੧੬	ਰੇ ਪਾਪੀ ਤੈ ਕਵਨ	੧੨੨੫
ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀਓ ਸੇਵਕ	੧੨੧੬	ਮਾਈ ਰੀ ਚਰਨਹ ਓਟ	੧੨੨੫
ਤੂ ਮੇਰੇ ਮੀਤ ਸਖਾ ਹਰਿ	੧੨੧੬	ਮਾਈ ਰੀ ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਮਤਵਾਰੇ	੧੨੨੫
ਕਰਹੁ ਗਓ ਦਇਆਲ	੧੨੧੭	ਮਾਈ ਰੀ ਆਨ ਸਿਮਰਿ	੧੨੨੫
ਠਾਕੁਰ ਬਿਨਤੀ ਕਰਨ	੧੨੧੭	ਹਰਿ ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ	੧੨੨੫
ਜਾ ਕੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ	੧੨੧੭	ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ	੧੨੨੬
ਅਬ ਜਨ ਉਪਰਿ ਕੇ	੧੨੧੭	ਵੂਠਾ ਸਰਬ ਥਾਈ ਮੇਹੁ	੧੨੨੬
ਹਰਿ ਜਨ ਛੋਡਿਆ	੧੨੧੭	ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਉ ਤੂ ਮੇਰੇ	੧੨੨੬
ਮੇਰੈ ਗੁਰਿ ਮੇਰੇ ਸਹਸਾ	੧੨੧੮	ਨਿਬਹੀ ਨਾਮ ਕੀ ਸਚੁ	੧੨੨੬
ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਾਨ	੧੨੧੮	ਮਾਈ ਰੀ ਪੋਖਿ ਰਹੀ	੧੨੨੬
ਅਪੁਨੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ	੧੨੧੮	ਮਾਈ ਰੀ ਮਾਤੀ ਚਰਣ	੧੨੨੭
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਹੈ ਕੇ ਕਹਾ	੧੨੧੮	ਬਿਨਸੇ ਕਾਚ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰ	੧੨੨੭
ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ੍ਹ ਸਰਣਾਈ	੧੨੧੮	ਤਾ ਤੇ ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇ	੧੨੨੭
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਗਤਿ	੧੨੧੯	ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਜਨ	੧੨੨੭
ਜਿਹਵੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ	੧੨੧੯	ਮਾਖੀ ਰਾਮ ਕੀ ਤੂ ਮਾਖੀ	੧੨੨੭
ਹੋਤੀ ਨਹੀ ਕਵਨ ਕਛੁ	੧੨੧੯	ਮਾਈ ਰੀ ਕਾਟੀ ਜਮ ਕੀ	੧੨੨੭
ਫੀਕੇ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ	੧੨੧੯	ਮਾਈ ਰੀ ਅਰਿਓ ਪ੍ਰੇਮ	੧੨੨੮
ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ	੧੨੧੯	ਨੀਕੀ ਰਾਮ ਕੀ ਧੁਨਿ	੧੨੨੮
ਧਨਵੰਤ ਨਾਮ ਕੇ	੧੨੨੦	ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਤਿ	੧੨੨੮
ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੋਹਿ ਕਵਨੁ	੧੨੨੦	ਮਾਨੀ ਤੂੰ ਰਾਮ ਕੈ ਦਰਿ	੧੨੨੮
ਆਵੈ ਰਾਮ ਸਰਣਿ	੧੨੨੦	ਤੁਅ ਚਰਨ ਆਸਰੇ	੧੨੨੮
ਜਾ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸਰਣਿ ਗਹੀ	੧੨੨੦	ਹਰਿ ਭਜਿ ਆਨ ਕਰਮ	੧੨੨੯
ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਕੇ ਜਸੁ	੧੨੨੦	ਸੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲਿ ਗੁਨ	੧੨੨੯
ਬੈਕੁੰਨ ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਨ	੧੨੨੦	ਕੰਚਨਾ ਬਹੁ ਦਤ ਕਰਾ	੧੨੨੯
ਸਾਚੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾਰਾ	੧੨੨੧	ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਪਿ	੧੨੨੯
ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਬਸੇ ਮਨ	੧੨੨੧	ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਮੁਖਹੁ	੧੨੩੦
ਜੀਵਨੁ ਤਉ ਗਨੀਐ	੧੨੨੧	ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਮਾਗੁ ਸੰਤ	੧੨੩੦
ਸਿਮਰਨ ਰਾਮ ਕੇ ਇਕੁ	੧੨੨੧	ਗੁਨ ਲਾਲ ਗਾਵਉ ਗੁਰ	੧੨੩੦
ਦੁਰਤੁ ਸੋਈ ਜਿ ਧੁਰ ਕਉ	੧੨੨੧	ਮਨਿ ਬਿਰਾਠੀਠੀ	੧੨੩੦
ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ	੧੨੨੨	ਐਸੀ ਹੋਇ ਪਰੀ	੧੨੩੦

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਲਾਲ ਲਾਲ ਮੋਹਨ	੧੨੩੧	ਬਾਗੇ ਕਾਪੜ ਬੋਲੈ ਬੈਣ	੧੨੫੭
ਕਰਤ ਕੇਲ ਬਿਖੈ ਮੇਲ	੧੨੩੧	(ਮਹਲਾ ੩)	
(ਮਹਲਾ ੯)		ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੈ	੧੨੫੭
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਤੇਰੇ ਕੋ ਨ	੧੨੩੧	ਜਿਨੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ	੧੨੫੮
ਕਹਾ ਮਨ ਬਿਖਿਆ	੧੨੩੧	ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਵਿਚਲਾ	੧੨੫੮
ਕਹਾ ਨਰ ਅਪਨੋ ਜਨਮੁ	੧੨੩੧	ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹੀ ਸਦਾ	੧੨੫੮
ਮਨ ਕਰਿ ਕਬਹੂ ਨ ਹਰਿ	੧੨੩੧	ਗਣ ਗੰਧਰਬੇ ਨਾਮੇ	੧੨੫੯
(ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧)		ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ ਘਰੁ	੧੨੫੯
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਜੀਵਾ	੧੨੩੨	ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਪ੍ਰਾਣ ਸਭਿ	੧੨੬੦
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਧੀਰੈ	੧੨੩੨	ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਦੂਖੁ	੧੨੬੦
(ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)		ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ	੧੨੬੦
ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ	੧੨੩੩	ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਿ	੧੨੬੧
ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ	੧੨੩੩	ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨਿ ਮਨਮੁਖ	੧੨੬੧
ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੀ ਅਕਥ	੧੨੩੪	ਜੀਵਤ ਮੁਕਤ ਗੁਰਮਤੀ	੧੨੬੨
(ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)		ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਸਭੁ ਕੋਈ	੧੨੬੨
ਗੁਸਾਈ ਪਰਤਾਪੁ	੧੨੩੫	(ਮਹਲਾ ੪)	
ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਸੁਨਹੁ	੧੨੩੫	ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ	੧੨੬੨
(ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫)		ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ	੧੨੬੩
ਸਭ ਦੇਖੀਐ ਅਨਭੈ ਕਾ ਦਾਤਾ	੧੨੩੬	ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ	੧੨੬੩
(ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪)		ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਭਿ	੧੨੬੩
ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੁ ਨਿਵਲੁ	੧੨੩੭	ਜਿਨ ਕੈ ਹੀਅਰੈ ਬਸਿਓ	੧੨੬੪
(ਕਬੀਰ ਜੀ)		ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਨਾਮੁ	੧੨੬੪
ਕਹਾ ਨਰ ਗਰਬਸਿ	੧੨੫੧	ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ	੧੨੬੫
ਰਾਜਾਸੂਮ ਮਿਤਿ ਨਹੀ	੧੨੫੨	ਹਰਿ ਜਨ ਬੋਲਤ ਸ੍ਰੀ	੧੨੬੫
(ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ)		ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ	੧੨੬੫
ਕਾਏਂ ਰੇ ਮਨ ਬਿਖਿਆ	੧੨੫੨	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਬਦਹੁ ਕੀ ਨ ਹੋਤ ਮਾਧਉ	੧੨੫੨	ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ਕਿਆ	੧੨੬੬
ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੇ ਨਿਜ	੧੨੫੨	ਖੀਰ ਅਧਾਰਿ ਬਾਰਿਕੁ	੧੨੬੬
(ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ)		ਸਗਲ ਬਿਧੀ ਜੁਰਿ	੧੨੬੬
ਤੈ ਨਰ ਕਿਆ ਪੁਰਾਨੁ	੧੨੫੩	ਰਾਜ ਤੇ ਕੀਟ ਕੀਟ ਤੇ	੧੨੬੬
(ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ)		ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਓਇ ਬੈਰਾਗੀ	੧੨੬੭
ਛਾਡਿ ਮਨੁ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ	੧੨੫੩	ਮਾਈ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਦੇਹੁ	੧੨੬੭
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ	੧੨੫੩	ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਜੀ ਤਿਲੁ	੧੨੬੮
(ਕਬੀਰ ਜੀਉ)		ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ	੧੨੬੮
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਸਹਾਈ	੧੨੫੩	ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ	੧੨੬੮
ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ		ਅਬ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	੧੨੬੮
(ਮਹਲਾ ੧)		ਘਨਿਹਰ ਬਰਸਿ	੧੨੬੮
ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ	੧੨੫੪	ਬਿਛੁਰਤ ਕਿਉ ਜੀਵੇ	੧੨੬੮
ਕਰਉ ਬਿਨਉ ਗੁਰ	੧੨੫੪	ਹਰਿ ਕੈ ਭਜਨਿ ਕਉਨ	੧੨੬੯
ਸਾਚੀ ਸੁਰਤਿ ਨਾਮਿ	੧੨੫੫	ਆਜੁ ਮੈ ਬੈਸਿਓ ਹਰਿ	੧੨੬੯
ਜਿਨਿ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ	੧੨੫੫	ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ	੧੨੬੯
ਪਰ ਦਾਰਾ ਪਰ ਧਨੁ	੧੨੫੫	ਦੁਸਟ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਈ	੧੨੬੯
ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ	੧੨੫੬	ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ	੧੨੬੯
ਦੁਖੁ ਵਿਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ	੧੨੫੬	ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ	੧੨੭੦
ਦੁਖ ਮਹੁਰਾ ਮਾਰਣ	੧੨੫੬	ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮ	੧੨੭੦
		ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ	੧੨੭੦

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੋਆ ਦਇਆਲੁ	੧੨੭੧	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਸਗਲ	੧੨੭੧	ਗਾਈਐ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ	੧੨੯੮
ਗੁਰ ਮਨਾਰਿ ਪ੍ਰਿਅ	੧੨੭੧	ਆਰਾਧਉ ਤੁਝਹਿ	੧੨੯੮
ਮਨੁ ਘਨੈ ਭੁਮੈ ਬਨੈ	੧੨੭੨	ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਗਾਉ	੧੨੯੮
ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਸੋਭ ਸੁਹਾਵਨੀ	੧੨੭੨	ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿਦ ਤੇ	੧੨੯੮
ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ	੧੨੭੨	ਭਗਤਿ ਭਗਤਨ ਹੂੰ	੧੨੯੯
ਬਰਸੁ ਸਰਸੁ ਆਗਿਆ	੧੨੭੨	ਤੇਰੇ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਸੁ	੧੨੯੯
ਗੁਨ ਗੋਪਾਲ ਗਾਉ	੧੨੭੨	ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਆਪਿ	੧੨੯੯
ਘਨੁ ਗਰਜਤ ਗੋਬਿੰਦ	੧੨੭੩	ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ	੧੨੯੯
ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਹੇ ਗੁਪਾਲ	੧੨੭੩	ਠਾਕੁਰੁ ਜੀਉ ਤੁਹਾਰੇ	੧੨੯੯
(ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)		ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਚਰਨ	੧੩੦੦
ਚਕਵੀ ਨੈਨ ਨੀਦ ਨਹਿ	੧੨੭੩	ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ	੧੩੦੦
ਜਾਗਤ ਜਾਗਿ ਰਹੈ ਗੁਰ	੧੨੭੩	ਕਥੀਐ ਸੰਤਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ	੧੩੦੦
ਚਾਤੁਕ ਮੀਨ ਜਲ ਹੀ ਤੇ	੧੨੭੪	ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਹਿ ਹਰਿ	੧੩੦੦
ਅਖਲੀ ਉਡੀ ਜਲੁ ਭਰ ਨਾਲਿ	੧੨੭੫	ਸਾਧੁ ਹਰਿ ਹਰੇ ਗੁਨ	੧੩੦੦
ਮਰਣ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ	੧੨੭੫	ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਬਿਗਸਾਉ	੧੩੦੦
(ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)		ਸਾਜਨਾ ਸੰਤ ਆਉ ਮੇਰੈ	੧੩੦੧
ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ	੧੨੭੬	ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੋਪਾਲ	੧੩੦੧
ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਜਗੁ ਵਰਤਦਾ	੧੨੭੬	ਧਨਿ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ	੧੩੦੧
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ	੧੨੭੭	ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟ	੧੩੦੧
(ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫)		ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ	੧੩੦੧
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੇ ਦਾਤੇ	੧੨੭੮	ਨ ਜਾਨੀ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰਭ	੧੩੦੨
(ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧)		ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਕਉ	੧੩੦੨
ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ	੧੨੭੮	ਹੀਏ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਿਸਰਿ	੧੩੦੨
(ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ)		ਆਨਦ ਰੰਗ ਬਿਨੋਦ	੧੩੦੨
ਸੇਵੀਲੇ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ	੧੨੯੨	ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸੁਆਮੀ	੧੩੦੨
ਮੇ ਕਉ ਤੂੰ ਨ ਬਿਸਾਰਿ	੧੨੯੨	ਬਿਖੈ ਦਲੁ ਸੰਤਨਿ ਤੁਮ੍ਹਰੈ	੧੩੦੩
(ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੀ)		ਬੂਡਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ ਜਪਿ	੧੩੦੩
ਨਾਗਰ ਜਨਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ	੧੨੯੩	ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ	੧੩੦੩
ਹਰਿ ਜਪਤ ਤੇਉ ਜਨਾਂ	੧੨੯੩	ਮੇਰੇ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ	੧੩੦੩
ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥੁ	੧੨੯੩	ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ ਖਪਟ	੧੩੦੩
ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ		ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਦਾਤਾ	੧੩੦੩
(ਮਹਲਾ ੪)		ਅਵਿਲੋਕਉ ਰਾਮ ਕੇ	੧੩੦੪
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧ ਜਨਾਂ	੧੨੯੪	ਪ੍ਰਭ ਪੂਜਹੇ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿ	੧੩੦੪
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੰਤ ਜਨਾ	੧੨੯੪	ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਨਾਮ	੧੩੦੪
ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ	੧੨੯੫	ਐਸੀ ਕਉਨ ਬਿਧੇ ਦਰਸਨ	੧੩੦੫
ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ	੧੨੯੫	ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਰੰਗਨ ਕੇ	੧੩੦੫
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ	੧੨੯੫	ਤਿਖ ਬੁਝਿ ਗਈ ਗਈ	੧੩੦੫
ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ	੧੨੯੬	ਤਿਆਗੀਐ ਗੁਮਾਨੁ	੧੩੦੫
ਮਨ ਜਾਪਹੁ ਰਾਮ ਗੁਪਾਲ	੧੨੯੬	ਪ੍ਰਭ ਕਹਨ ਮਲਨ ਦਹਨ	੧੩੦੬
ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਜਗਦੀਸ	੧੨੯੬	ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਭਗਤਿ	੧੩੦੬
ਭਜੁ ਰਾਮੇ ਮਨਿ	੧੨੯੭	ਚਰਨ ਸਰਨ ਦਇਆਲ	੧੩੦੬
ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਟਉ ਪਗ ਚਾਟ	੧੨੯੭	ਵਾਰਿ ਵਾਰਉ ਅਨਿਕ	੧੩੦੬
ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਧੋ	੧੨੯੭	ਅਹੁ ਤੇਰੇ ਮੁਖੁ ਜੋਰੇ	੧੩੦੬
ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵਹੁ	੧੨੯੮	ਤਾ ਤੇ ਜਾਪਿ ਮਨਾ ਹਰਿ	੧੩੦੭
		ਐਸੇ ਦਾਨੁ ਦੇਹੁ ਜੀ ਸੰਤਹੁ	੧੩੦੭

ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ ਆਪਨ ੧੩੦੭
 ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਕੁਰ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਈ ੧੩੦੭
 ਮਾਈ ਸਿਮਰਤ ਰਾਮ ੧੩੦੭
 ਜਨ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੇ ੧੩੦੮
 ਕਰਤ ਕਰਤ ਚਰਚ ੧੩੦੮

(ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪)

ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ੧੩੦੮
 ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ੧੩੦੯
 ਮਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਿ ੧੩੦੯
 ਮਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ੧੩੧੦
 ਮਨ ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਲ ੧੩੧੦
 ਮਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ੧੩੧੧

(ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫)

ਸੇ ਉਧਰੇ ਜਿਨ ਰਾਮ ੧੩੧੨

(ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪)

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ੧੩੧੩

(ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ)

ਐਸੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ੧੩੧੮

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ

(ਮਹਲਾ ੪)

ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ੧੩੧੯
 ਹਰਿ ਜਨੁ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ੧੩੧੯
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪੁ ਜਪਿ ੧੩੨੦
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਹਰਿ ੧੩੨੦
 ਹਮਰੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹਰਿ ੧੩੨੦
 ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ੧੩੨੧
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ੧੩੨੧

(ਮਹਲਾ ੫)

ਹਮਾਰੈ ਏਹ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ੧੩੨੧
 ਜਾਚਕੁ ਨਾਮੁ ਜਾਚੈ ੧੩੨੧
 ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ੧੩੨੨
 ਤੇਰੈ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ੧੩੨੨
 ਗੁਨ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਅਨੰਦ ੧੩੨੨
 ਕਉਨੁ ਬਿਧਿ ਤਾ ਕੀ ੧੩੨੨
 ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਦਇਆਲ ੧੩੨੨
 ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪੀਐ ੧੩੨੨
 ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ੧੩੨੩
 ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ ੧੩੨੩

(ਮਹਲਾ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੈ ਸੁਨਿ ੧੩੨੩
 ਰਾਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ ੧੩੨੪
 ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੈ ਰਾਮੁ ੧੩੨੪
 ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੈ ਪੂਜ ੧੩੨੫
 ਰਾਮਾ ਮੈ ਸਾਧੁ ਚਰਨ ੧੩੨੫
 ਰਾਮਾ ਹਮ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ੧੩੨੬

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

(ਮਹਲਾ ੧)

ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਤਰਣਾ ੧੩੨੭
 ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਕਰਮ ਚਾਨਣੁ ੧੩੨੭
 ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮੈ ਉਚਰੇ ੧੩੨੮
 ਜਾ ਕੈ ਰੂਪੁ ਨਾਹੀ ਜਾਤਿ ਨਾਹੀ ੧੩੨੮
 ਤਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਿ ੧੩੨੮
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੁ ਗਿਆਨਿ ੧੩੨੮
 ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ੧੩੨੯
 ਆਵਤੁ ਕਿਨੈ ਨ ਰਾਖਿਆ ੧੩੨੯
 ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ ਬੰਧਨਿ ੧੩੨੯
 ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਧਾਇਆ ੧੩੩੦
 ਜਾਗਤੁ ਬਿਗਸੈ ਮੂਠੇ ਅੰਧਾ ੧੩੩੦
 ਮਸਟਿ ਕਰਉ ਮੂਰਖੁ ੧੩੩੦
 ਖਾਇਆ ਮੈਲੁ ਵਧਾਇਆ ੧੩੩੧
 ਗੀਤ ਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ ੧੩੩੧
 ਅੰਤਰਿ ਦੇਖਿ ਸਬਦਿ ੧੩੩੧
 ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ ੧੩੩੨
 ਸੰਤਾ ਕੀ ਰੇਣੁ ਸਾਧ ਜਨ ਸੰਗਤਿ ੧੩੩੨

(ਮਹਲਾ ੩)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ੧੩੩੨
 ਨਿਰਗੁਣੀਆਰੇ ਕਉ ਬਖਸਿ ਲੈ ੧੩੩੩
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਾਲਾਹਿਆ ੧੩੩੩
 ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ੧੩੩੩
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ੧੩੩੪
 ਆਪੇ ਭਾਂਤਿ ਬਣਾਏ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ੧੩੩੪
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਅਪਣਾ ਸਾਲਾਹਿ ੧੩੩੪

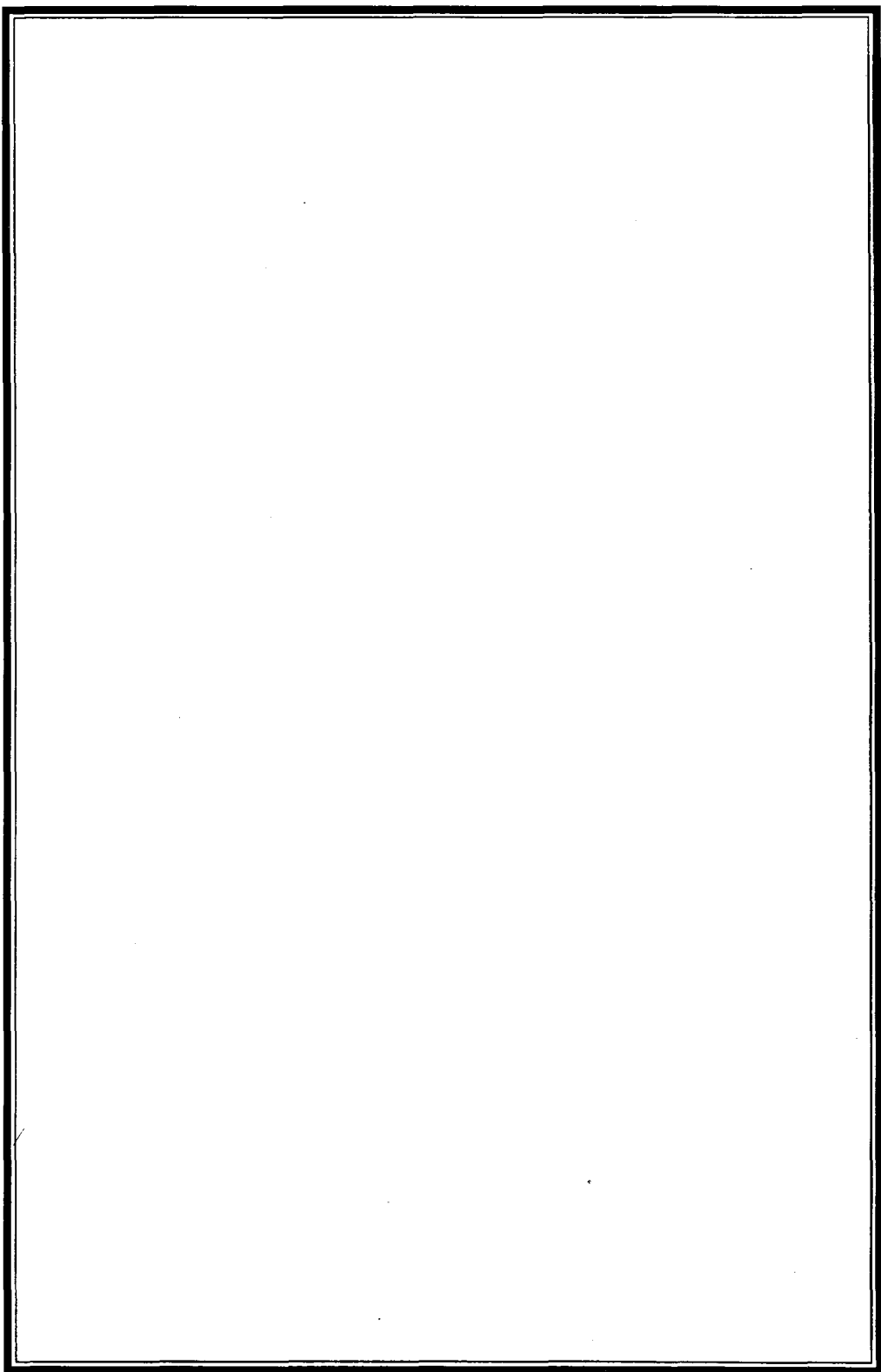
(ਮਹਲਾ ੪)

ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਗੁਰਮਤਿ ੧੧੩੫
 ਉਗਵੈ ਸੁਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ੧੩੩੫
 ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ੧੩੩੬
 ਅਗਮ ਦਇਆਲ ੧੩੩੬
 ਮਨਿ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਮ ੧੩੩੬
 ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ੧੩੩੭
 ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ੧੩੩੭

(ਮਹਲਾ ੫)

ਮਨੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਤਨੁ ੧੩੩੭
 ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜਨ ਕੀ ੧੩੩੮
 ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਮਨਿ ਹੋਇ ੧੩੩੮
 ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਮਿਟੇ ਸੁਖ ੧੩੩੮
 ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਬਿਖ ੧੩੩੯
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ੧੩੩੯
 ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਸੇਈ ਸਦੁ ਸਾਹਾ ੧੩੩੯
 ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪੂਰੀ ਤਾ ਕੀ ਕਲਾ ੧੩੩੯
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ੧੩੪੦

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਖੜ	੧੩੪੦	[ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ] ਮਹਲਾ ੫	ਪੰਨਾ
ਕੁਰਬਾਣ ਜਾਣੀ ਗੁਰ	੧੩੪੦		ਕਤੰਚ ਮਾਤਾ ਕਤੰਚ ਪਿਤਾ
ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਸਦਾ	੧੩੪੧	(ਗਾਥਾ ਮਹਲਾ ੫)	
ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਠਾਉ	੧੩੪੧	ਕਰਪੂਰ ਪੁਹਪ ਸੁਗੰਧਾ	੧੩੬੦
ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ	੧੩੪੧	(ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫)	
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨ	੧੩੪੧	ਹਾਥਿ ਕਲੰਮ ਅਗੰਮ	੧੩੬੧
(ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧)		(ਚਉਬੇਲੇ ਮਹਲਾ ੫)	
ਦੁਬਿਧਾ ਬਉਰੀ ਮਨੁ	੧੩੪੨	ਸੰਮਨ ਜਉ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ	੧੩੬੩
ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਗਲ	੧੩੪੨	(ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ)	
ਨਿਵਲੀ ਕਰਮੁ ਭੁਅੰਗਮ	੧੩੪੩	ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸਿਮਰਨੀ	੧੩੬੪
ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ	੧੩੪੩	(ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ)	
ਆਖਣਾ ਸੁਨਣਾ ਨਾਮੁ	੧੩੪੪	ਜਿਤੁ ਦਿਹਾੜੈ ਧਨ ਵਰੀ	੧੩੭੭
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਅੰਤਰਿ	੧੩੪੫	(ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੁ ਮਹਲਾ ੫)	
ਇਕਿ ਪੁਰਿ ਬਖਸਿ ਲਏ	੧੩੪੫	ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ	੧੩੮੫
(ਮਹਲਾ ੩)		ਕਾਚੀ ਦੇਹ ਮੋਹ ਫੁਨਿ	੧੩੮੭
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵੇਖੁ ਤੂ	੧੩੪੬	(ਮਹਲਾ ੧)	
ਭੈ ਭਾਇ ਜਾਗੇ ਸੇ ਜਨ	੧੩੪੬	ਇਕ ਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇ	੧੩੮੯
(ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)		(ਮਹਲਾ ੨)	
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ	੧੩੪੭	ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਧੰਨੁ ਕਰਤਾ	੧੩੯੧
ਮਨ ਮਹਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਹਾ	੧੩੪੭	(ਮਹਲਾ ੩)	
ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਾਬਿਖ	੧੩੪੮	ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸਿਵਰਿ	੧੩੯੨
(ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ)		(ਮਹਲਾ ੪)	
ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੰਕਾ	੧੩੪੯	ਇਕ ਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ	੧੩੯੬
ਅਲਹੁ ਏਕੁ ਮਸੀਤਿ	੧੩੪੯	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ	੧੩੪੯	ਸਿਮਰੰ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਅਚਲੁ	੧੪੦੬
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤੁ	੧੩੫੦	[ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ] ਮਹਲਾ ੧	
ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ ਦੇਵ	੧੩੫੦		ਉਤੰਗੀ ਪੈਓਹਰੀ ਗਹਿਰੀ
(ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕੀ)		(ਮਹਲਾ ੩)	
ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਮਨੁ ਹੀ	੧੩੫੦	ਅਭਿਆਗਤ ਏਹ ਨ	੧੪੧੩
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗੇ ਜੁਗੁ	੧੩੫੧	(ਮਹਲਾ ੪)	
ਅਕੁਲ ਪੁਰਖੁ ਇਕੁ	੧੩੫੧	ਵਡਭਾਗੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ	੧੪੨੧
(ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਜੀ)		(ਮਹਲਾ ੫)	
ਤਨਿ ਚੰਦਨੁ ਮਸਤਕਿ	੧੩੫੧	ਰਤੇ ਸੋਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜੀਨ੍	੧੪੨੪
ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ		(ਮਹਲਾ ੯)	
(ਮਹਲਾ ੯)		ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇਓ ਨਹੀ	੧੪੨੬
ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ	੧੩੫੨	(ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫)	
ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਰਾਮੁ ਭਜੁ	੧੩੫੨	ਬਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੁ	੧੪੨੯
ਰੇ ਮਨ ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੋਇ	੧੩੫੨	(ਰਾਗ ਮਾਲਾ)	
ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਬੀਤ ਜੈਹੈ	੧੩੫੨	ਰਾਗ ਏਕ ਸੰਗਿ ਪੰਚ	੧੪੨੯
[ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ] ਮਹਲਾ ੧			
ਪੜਿ ਪੁਸੁਕ ਸੰਧਿਆ	੧੩੫੩		

ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧
ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ*

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ ਤੂ ਸੁਣਿ ਕਿਰਤ ਕਰੰਮਾ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ॥ ੨ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਸੁਖ ਸਹੰਮਾ^੩
ਦੇਹਿ ਸੁ ਤੂ ਭਲਾ ॥ ੪ ਹਰਿ ਰਚਨਾ ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਘੜੀ
ਨ ਜੀਵਾ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਝੁ ਦੁਹੇਲੀ^੫ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ ੬ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਾਂ ॥
੭ ਰਚਨਾ ਰਾਚਿ ਰਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭ ਮਨਿ ਕਰਮ ਸੁਕਰਮਾ ॥ ਨਾਨਕ
੮ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਲੇ^੯ ਸਾਧਨ^{੧੦} ਤੂ ਸੁਣਿ ਆਤਮਰਾਮਾ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ੧੨ ਬਾਬੀਹਾ ਪ੍ਰਿਉ
ਬੋਲੇ ਕੋਕਿਲ ਬਾਣੀਆ ॥ ਸਾਧਨ ਸਭਿ ਰਸ ਚੋਲੈ^{੧੩} ਅੰਕਿ^{੧੪} ਸਮਾਣੀਆ ॥
ਹਰਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੀ ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੀ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਰੇ ॥ ੧੫ ਨਵ ਘਰ ਬਾਪਿ
ਮਹਲ ਘਰੁ ਉਚਉ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਮੁਰਾਰੇ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂ ਮੇਰਾ
ਪ੍ਰੀਤਮੁ ੧੬ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਰੰਗਿ ਰਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਚਵੈ^{੧੭} ਬਬੀਹਾ
੧੮ ਕੋਕਿਲ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ਸੁਣਿ ੧੯ ਹਰਿ ਰਸ ਭਿੰਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਪਣੇ ॥
ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਤ ਰਵੰਨੇ ਘੜੀ ਨ ਬੀਸਰੈ ॥ ਕਿਉ ਘੜੀ ਬਿਸਾਰੀ ਹਉ
ਬਲਿਹਾਰੀ ਹਉ ਜੀਵਾ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਹਉ ੨੦ ਕਿਸੁ ਕੇਰਾ
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਏ ॥ ੨੧ ਓਟ ਗਹੀ ਹਰਿ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸੇ ਭਏ ਪਵਿਤ੍ਰੁ
ਸਰੀਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ੨੨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੀਰਘ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨੁ ਧੀਰਾ^{੨੩} ॥
੩ ॥ ੨੪ ਬਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ॥ ਸਾਜਨ ਮਿਲੇ ਸਹਜਿ
ਸੁਭਾਇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਣੀ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਆਵੈ ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਧਨ^{੨੫}
੨੬ ਉਭੀ ਗੁਣ ਸਾਰੀ ॥ ੨੭ ਘਰਿ ਘਰਿ ਕੰਤੁ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਹਉ ਕਿਉ
ਕੰਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ੨੮ ਉਨਵਿ ਘਨ ਛਾਏ ਬਰਸੁ ਸੁਭਾਏ ਮਨਿ ਤਨਿ
ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਖਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ੨੯ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥

੧ ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਸੁਣ : ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ (ਕਮਾਈ) ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਸੁਖ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤੂੰ ਦੇਵੇਂ ਸੋਈ ਭਲਾ ਹੈ ।

੨ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਨੇ । ੩ ਸਹਿਮ, ਦੁੱਖ ।

੪ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਇਹ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ।

੫ ਦੁਖੀ ।

੬ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ (ਸੁਭ ਸਿਖਿਆ ਰੂਪ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦੀ ਹਾਂ (ਜੋ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)।

੭ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਰਚ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਹੈ ।

੮ ਰਸਤਾ । ੯ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ।

੧੦ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੧੧ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ !

੧੨ ਚਿਤ ਰੂਪ ਬਾਬੀਹਾ ਪਤੀ-ਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਰੂਪ ਕੋਇਲ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ।

੧੩ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਣਦੀ ਹੈ ।

੧੪ ਅੰਗ ਨਾਲ । ਭਾਵ ਪਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਵਸੀ ਹੈ ।

੧੫ ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ (ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ) ਨੂੰ ਪਤੀ ਦਾ ਉਚਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਕੇ, ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਵੇਖਦੀ ਹੈ । ਮੁਰਾਰੇ=ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਹਰੀ ।

੧੬ ਰਾਤ ਦਿਨ, ਭਾਵ ਸਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਿਮਰਦੀ ਹੈ ।

੧੭ [ਸਿੱਧੀ] ਬੋਲਦਾ ਹੈ ।

੧੮ ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ ਰੂਪ ਕੋਇਲ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੋਭਦੀ ਹੈ ।

੧੯ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਪਣੇ ਦੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਭਿੰਜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਰੀ ਜਪਣ ਨਾਲ ਰਵਿਆ (ਸਮਾਇਆ) ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣ, ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ।

੨੦ ਕਿਸ ਦਾ । ੨੧ ਆਸਰਾ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ।

੨੨ ਡੂੰਘੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੨੩ ਧੀਰਜ ਫੜਦਾ ਹੈ ।

੨੪ ਭਾਵ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਠੰਢ ਵਰਤ ਗਈ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਸਣ ਨਾਲ ।

੨੫ ਇਸਤ੍ਰੀ ।

੨੬ ਖੜੀ ਹੋ ਕੇ (ਤਤਪਰ ਹੋ ਕੇ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ (ਯਾਦ ਕਰਦੀ) ਹੈ ।

੨੭ ਘਰ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਰੀ ਸੁਹਾਗਣੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਕੰਤ ਨੇ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ?

੨੮ ਝੁਕ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਏ ਹਨ, ਬਰਸ (ਵਰਖਾ) ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ (ਹਰੀ) ਸੁਖਾਂਦਾ ਹੈ ।

੨੯ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ।

* ਇਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅੰਤਮ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦਾ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪੈਕੇ ਘਰ ਰਹਿੰਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਝੁ ਦੁਹੇਲੀ' ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਉ-ਪ੍ਰਿਉ ਕਰਦੀ ਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਤਕਦੀ ਹੈ । ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਠੇ-ਮਿੱਠੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਮੇਲ ਦੀ ਤਾਂਘ ਦਸਦੀ ਹੈ । ਜਦ ਇਹ ਤਾਂਘ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਉਮੈਦ ਬਝਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਪੈਕੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਝਾਕੀਆਂ ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਤੀ-ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸੱਲ ਦੁਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਬਿਰਹੋਂ ਦੀਆਂ ਤੜਪਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤ ਮੇਲ ਦੇ ਅਨੰਦ ਤਕ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਦਿਲ-ਖਿਚਵਾਂ ਵਰਣਨ ਹੈ ਤੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਪਿਆਰ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਬਚਪਨ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਪਸ਼ੂ ਚਾਰਦਿਆਂ ਕੜਕਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਕਿਧਰੇ ਲੰਮੇ ਪਿਆਂ 'ਟੀਡੂ ਲਵੈ ਮੰਝਿ ਬਾਰੇ' ਸੁਣਿਆ ਸੀ । ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਮਗਰੋਂ ਚੋਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਜਨਮ-ਭੂਮੀ 'ਬਾਰ' ਵਿੱਚ ਵਣ ਦਾ ਰੁੱਖ ਫੁਲਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਥੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਘਾਹਾਂ ਨੇ ਬੁੰਬਲ ਕੱਢੇ ਹੋਣੇ ਨੇ । ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਛੋੜੇ ਤੇ ਫੇਰ ਮੇਲ ਨੂੰ ਸਧਾਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੋਝੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਦਾ ਛੰਦ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਜੋ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ।

੧ਕੁਕਹ ਕਾਹ ਸਿ ਫੁਲੇ ॥ ਆਗੈ ਘਾਮ^੨ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾਡਾ^੩ ਦੇਖਿ ਚਲਤ
 ਮਨੁ ਡੋਲੇ ॥ ਦਹ ਦਿਸਿ ਸਾਖ ਹਰੀ ਹਰੀਆਵਲ ਸਹਜਿ ਪਕੈ ਸੋ ਮੀਠਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਅਸੁਨਿ ਮਿਲਹੁ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਬਸੀਠਾ^੪ ॥ ੧੧ ॥ ਕਤਕਿ
 ੫ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥ ੬ਦੀਪਕੁ ਸਹਜਿ ਬਲੈ ਤਤਿ
 ਜਲਾਇਆ ॥ ਦੀਪਕ ਰਸ ਤੇਲੋ ਧਨ ਪਿਰ ਮੇਲੋ ਧਨ ਓਮਾਹੈ ਸਰਸੀ ॥
 ੭ਅਵਗਣ ਮਾਰੀ ਮਰੈ ਨ ਸੀਝੈ ਗੁਣਿ ਮਾਰੀ ਤਾ ਮਰਸੀ ॥ ੮ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ
 ਦੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਅਜਹੁ ਤਿਨਾੜੀ ਆਸਾ ॥ ਨਾਨਕ ਮਿਲਹੁ ਕਪਟ ਦਰ
 ਖੋਲਹੁ ਏਕ ਘੜੀ ਖਟੁ ਮਾਸਾ ॥ ੧੨ ॥ ਮੰਘਰ ਮਾਹੁ ਭਲਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਅੰਕਿ^੯
 ਸਮਾਵਏ ॥ ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਣ ੧੦ਰਵੈ ਮੈ ਪਿਰੁ ਨਿਹਚਲੁ ਭਾਵਏ ॥ ਨਿਹਚਲੁ
 ਚਤੁਰੁ ਸੁਜਾਣੁ ਬਿਧਾਤਾ^{੧੧} ਚੰਚਲੁ^{੧੨} ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ
 ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੇ ਤਾ ਭਾਇਆ ॥ ੧੩ਗੀਤ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ਕਵੇ
 ਸੁਣਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧਨ ਨਾਹ^{੧੪} ਪਿਆਰੀ ੧੫ਅਭ
 ਭਗਤੀ ਪਿਰ ਆਗੈ ॥ ੧੩ ॥ ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ^{੧੬} ਪੜੈ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਰਸੁ ਸੋਖੈ^{੧੭} ॥
 ੧੮ਆਵਤ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਮੁਖੇ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ
 ਜਗਜੀਵਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥ *ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਦਇਆਪਤਿ ਦਾਤੇ ੧੯ਗਤਿ
 ਪਾਵਉ ਮਤਿ ਦੇਹੋ ॥ ਨਾਨਕ ੨੦ਰੰਗਿ ਰਵੈ ਰਸਿ ਰਸੀਆ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਸਨੇਹੋ ॥ ੧੪ ॥ ਮਾਘਿ ਪੁਨੀਤ^{੨੧} ਭਈ ਤੀਰਥੁ^{੨੨} ਅੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸਾਜਨ
 ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ੨੩ਗੁਣ ਗਹਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਨਿਆ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਣ ਅੰਕੇ ਸੁਣਿ
 ਪ੍ਰਭ ਬੰਕੇ^{੨੪} ੨੫ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ ਸਰਿ ਨਾਵਾ ॥ ਰੰਗਿ ਜਮੁਨ ਤਹ ਬੇਣੀ ਸੰਗਮ ਸਾਤ
 ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਵਾ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਪੂਜਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਮਾਘਿ ੨੬ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਤਾ ॥ ੧੫ ॥
 ਫਲਗੁਨਿ ੨੭ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਭਾਇਆ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੮} ਰਹਸੁ^{੨੯} ਭਇਆ
 ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਮਨ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਘਰਿ ਆਓ ॥ ਬਹੁਤੇ ਵੇਸ ਕਰੀ ਪਿਰ ਬਾਝਹੁ ੩੦ਮਹਲੀ ਲਹਾ ਨ ਥਾਓ ॥
 ੩੧ਹਾਰ ਡੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਿਰਿ ਲੋੜੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲਈ
 ਗੁਰਿ ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ੩੨ਬੇ ਦਸ ਮਾਹ ਰੁਤੀ
 ਬਿਤੀ ਵਾਰ ਭਲੇ ॥ ਘੜੀ ਮੂਰਤ ਪਲ ਸਾਚੇ ਆਏ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ
 ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਕਰਤਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਗਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਪਿਆਰੀ
 ਮੇਲੁ ਭਇਆ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ ॥ ਘਰਿ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ੩੩ਜਾ ਪਿਰਿ ਰਾਵੀ ੩੪ਗੁਰਮੁਖਿ

- ੧ ਬਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਣ ਫੁੱਲ ਪਵੇ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਪਤੀ ਵਾਪਸ ਆਵੇ, ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਜਾੜ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵਣ ਫੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਤੀ ਦੇ ਪੈਰ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੰਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
- ੨ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਖਿੱਚਾ-ਖਿੱਚੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੩ ਕਿਵੇਂ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਜੋ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਸਹਾਰਾ? ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੀਆਂ ਤੇ ਰੌਣਕਾਂ ਸਗੋਂ ਜੁਦਾਈ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ੪ ਤਮੇ । ਹੇ ਮਾਈ ! ਇਹ ਤਾਂ ਮੌਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ? ਸਭ ਚੀਜ਼ ਬਸੰਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਥੇ ਗਈ?
- ੫ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਤਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ।
- ੬ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਅੱਧੀ ਕੌਡੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੀਮਤ ਕੌਣ ਪਾਵੇ ? ਐਸੇ ਪ੍ਰੀਤਮ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦਿਖਾਵੇ ।
- ੭ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਰਤ, ਸਬਦ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਕੇ ਮਨ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਹੈ ।
- ੮ ਥਲ ਤਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰ=ਭਾੜ (ਭੱਠ) ਸਰ (ਵਾਂਗ) ।
- ੯ ਬੇਨਤੀ ।
- ੧੦ ਇਸਤਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਭਾਅ ਜਾਵਾਂ ।
- ੧੧ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ।
- ੧੨ ਪਤੀ ਦੇ ਸੁਖ-ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਖ । 'ਸੁਖ' ਦੇਵੇਂ ਪਾਸੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਹਰੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੪ ਬਖਸਿਸ਼ ਦਵਾਰਾ ।
- ੧੫ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ।
- ੧੬ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ।
- ੧੭ ਸੁਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗਨੀ ਵਾਂਗ ਭੱਖ ਰਹੀ ਹੈ ।
- ੧੮ ਸੂਰਜ ਜੋ ਅਗਨ ਰੂਪ ਹੈ ਰਸ (ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਸੁਕਾਂਦਾ ਹੈ, ਧੁਖ-ਧੁਖ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰੱਬ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਛਾਂ ਤੱਕਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਬੀਂਡਾ ਬਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਚੀ-ਚੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਇਥੋਂ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਚੱਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਸੁਖ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ ।
- ੨੦ ਐਸਾ ਮਨ, ਜੋ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਖਿੜ ਜਾ ।
- ੨੨ ਬੱਦਲ ਵਸਦੇ ਹਨ ।
- ੨੩ ਬਿਜਲੀ ।
- ੨੪ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਦੁੱਖ ਮੌਤ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਹੇ ਮਾਂ !
- ੨੫ ਕੱਪੜੇ ।
- ੨੬ ਕੰਤ ਵਾਲੀ ।
- ੨੭ ਮੌਜ ਮਾਣਨ ਵਾਲੀ ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ।
- ੨੮ ਰਾਤ ।
- ੨੯ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ।
- ੩੦ ਡੱਡੂ ।
- ੩੧ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।
- ੩੨ [ਸਿੰਧੀ] ਬੋਲਦਾ ਹੈ ।
- ੩੩ ਸੱਪ ।
- ੩੪ ਸਰੋਵਰ ਨਕਾ-ਨੱਕ ਭਰੇ ਹਨ ।
- ੩੫ ਖੋਹੀ ਗਈ, ਖੁੰਝ ਗਈ (ਰਸਤੇ ਤੋਂ) ਔਝੜੇ ਪੈ ਗਈ ।
- ੩੬ ਨਾਸ ਹੋਈ ।
- ੩੭ ਛੱਡੀ ਹੋਈ, ਛੁੱਟੜ ।

^੧ਕੁਕਹ ਕਾਹ ਸਿ ਫੁਲੇ ॥ ਆਗੈ ਘਾਮ^੨ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾਡਾ^੩ ਦੇਖਿ ਚਲਤ
 ਮਨੁ ਡੋਲੇ ॥ ਦਹ ਦਿਸਿ ਸਾਖ ਹਰੀ ਹਰੀਆਵਲ ਸਹਜਿ ਪਕੈ ਸੋ ਮੀਠਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਅਸੁਨਿ ਮਿਲਹੁ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਬਸੀਠਾ^੪ ॥ ੧੧ ॥ ਕਤਕਿ
^੫ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥ ^੬ਦੀਪਕੁ ਸਹਜਿ ਬਲੈ ਤਤਿ
 ਜਲਾਇਆ ॥ ਦੀਪਕ ਰਸ ਤੇਲੋ ਧਨ ਪਿਰ ਮੇਲੋ ਧਨ ਓਮਾਹੈ ਸਰਸੀ ॥
^੭ਅਵਗਣ ਮਾਰੀ ਮਰੈ ਨ ਸੀਝੈ ਗੁਣਿ ਮਾਰੀ ਤਾ ਮਰਸੀ ॥ ^੮ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ
 ਦੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਅਜਹੁ ਤਿਨਾੜੀ ਆਸਾ ॥ ਨਾਨਕ ਮਿਲਹੁ ਕਪਟ ਦਰ
 ਖੋਲਹੁ ਏਕ ਘੜੀ ਖਟੁ ਮਾਸਾ ॥ ੧੨ ॥ ਮੰਘਰ ਮਾਹੁ ਭਲਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਅੰਕਿ^੯
 ਸਮਾਵਏ ॥ ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਣ ^{੧੦}ਰਵੈ ਮੈ ਪਿਰੁ ਨਿਹਚਲੁ ਭਾਵਏ ॥ ਨਿਹਚਲੁ
 ਚਤੁਰੁ ਸੁਜਾਣੁ ਬਿਧਾਤਾ^{੧੧} ਚੰਚਲੁ^{੧੨} ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ
 ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੇ ਤਾ ਭਾਇਆ ॥ ^{੧੩}ਗੀਤ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ਕਵੇ
 ਸੁਣਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧਨ ਨਾਹ^{੧੪} ਪਿਆਰੀ ^{੧੫}ਅਭ
 ਭਗਤੀ ਪਿਰ ਆਗੈ ॥ ੧੩ ॥ ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ^{੧੬} ਪੜੈ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਰਸੁ ਸੋਖੈ^{੧੭} ॥
^{੧੮}ਆਵਤ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਮੁਖੇ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ
 ਜਗਜੀਵਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥ *ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਦਇਆਪਤਿ ਦਾਤੇ ^{੧੯}ਗਤਿ
 ਪਾਵਉ ਮਤਿ ਦੇਹੋ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਗੰਗ ਰਵੈ ਰਸਿ ਰਸੀਆ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਸਨੇਹੋ ॥ ੧੪ ॥ ਮਾਘਿ ਪੁਨੀਤ^{੨੧} ਭਈ ਤੀਰਥੁ^{੨੨} ਅੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸਾਜਨ
 ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ^{੨੩}ਗੁਣ ਗਹਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਨਿਆ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਣ ਅੰਕੇ ਸੁਣਿ
 ਪ੍ਰਭ ਬੰਕੇ^{੨੪} ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ ਸਰਿ ਨਾਵਾ ॥ ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਤਹ ਬੇਣੀ ਸੰਗਮ ਸਾਤ
 ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਵਾ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਪੂਜਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਮਾਘਿ ^{੨੬}ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਤਾ ॥ ੧੫ ॥
 ਫਲਗੁਨਿ ^{੨੭}ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਭਾਇਆ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੮} ਰਹਸੁ^{੨੯} ਭਇਆ
 ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਮਨ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਘਰਿ ਆਓ ॥ ਬਹੁਤੇ ਵੇਸ ਕਰੀ ਪਿਰ ਬਾਝਹੁ ^{੩੦}ਮਹਲੀ ਲਹਾ ਨ ਥਾਓ ॥
^{੩੧}ਹਾਰ ਡੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਿਰਿ ਲੋੜੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲਈ
 ਗੁਰਿ ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਰੀ ॥ ੧੬ ॥ ^{੩੨}ਬੇ ਦਸ ਮਾਹ ਰੁਤੀ
 ਬਿਤੀ ਵਾਰ ਭਲੇ ॥ ਘੜੀ ਮੂਰਤ ਪਲ ਸਾਰੇ ਆਏ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ
 ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਕਰਤਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ਜਿਨਿ ਸੀਗਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਪਿਆਰੀ
 ਮੇਲੁ ਭਇਆ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ ॥ ਘਰਿ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ^{੩੩}ਜਾ ਪਿਰਿ ਰਾਵੀ ^{੩੪}ਗੁਰਮੁਖਿ

- ੧ ਪਿਲਛੀ ਤੇ ਸਰਕਤਾ ਆਦਿ ਫੁੱਲ ਪਏ ਹਨ
(ਪਿਲਛੀ ਆਦਿ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਫ਼ੈਦ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ); ਭਾਵ ਜਵਾਨੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਬੁਢੇਪਾ
ਆ ਪੁੱਜਾ ਹੈ ।
- ੨ ਗਰਮੀ ।
- ੩ ਜਾੜਾ, ਸਰਦੀ ।
- ੪ [ਸੰ: ਅਵਸ਼ਿਸ਼ਟ=ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ] ਵਿਚੋਲਾ ।
ਹੁਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਵਿਚੋਲਾ ਬਣਿਆ ਹੈ ।
- ੫ ਉਹ ਹੀ ਫਲ ਪਾਇਆ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਇਆ।
- ੬ ਉਹ ਹੀ ਦੀਵਾ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਬਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ
ਗਿਆਨ ਤੱਤ ਨਾਲ ਬਾਲਿਆ ਗਿਆ । ਦੀਵੇ
ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਰਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ
ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਫਿਰ ਉਹ ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੭ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਮਰ ਕੇ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦੀ, ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰੀ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਮੁਕਤ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਾਮ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਓਹ
ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ
ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਆਸ
ਲੱਗੀ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਭਿਤ ਖੋਲ੍ਹ
ਕੇ ਮਿਲੋ : ਇਕ ਘੜੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਰਾਬਰ
ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।
- ੯ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
- ੧੦ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਾਸ਼ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਿਹਚਲ
ਹਰੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦੀ !
- ੧੧ [ਸੰ: ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਨਹਾਰ ।
- ੧੨ ਜੋ ਬਿਰ ਨਾ ਰਹੇ (ਨਿਹਚਲ ਦੇ ਉਲਟ) ।
- ੧੩ ਕਵੀ ਜਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਬੰਧੀ ਗੀਤ
ਆਦਿ । ੧੪ ਪਤੀ ਦੀ ।
- ੧੫ ਦਿਲੀ-ਭਗਤੀ ਪਤੀ ਦੀ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਪਿਰ

- ਆਗੈ=ਪਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ।
- ੧੬ ਬਰਫ਼ ।
- ੧੭ ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਤੂੰ ਜੋ ਮਨ ਤਨ ਤੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ
ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ?
- ੧੯ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ ।
- ੨੦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ
ਉਸ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਸੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ
ਭੋਗਦੀ ਹੈ ।
- ੨੧ ਪਵਿੱਤਰ ।
- ੨੨ ਗਿਆਨ ਤੀਰਥ । ਇਥੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ
ਇਸ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਘੀ ਵਾਲੇ
ਦਿਨ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੪, ਫੁਟ ਨੋਟ*, ਅੰਤਲੀ ਸਤਰ ।
- ੨੩ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।
- ੨੪ ਸੁੰਦਰ ।
- ੨੫ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵਾਂ, ਇਹੋ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ
ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੰਗਾ ਆਦਿ ਆ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੨੨, ਨੋਟ ੬ ।
- ੨੬ ਹਰੀ ਜਾਪ ਦਾ ਮਹਾਂ ਰਸ, ਇਹੋ ਅਠਾਹਠ
ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ।
- ੨੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਅ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿੜਾਉ ਹੈ ।
- ੨੮ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸਦਾ ।
- ੨੯ ਖਿੜਾਉ, ਖੁਸ਼ੀ ।
- ੩੦ ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਣਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ।
- ੩੧ ਜੇ ਪਿਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਰ ਡੋਰ
ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰੀ ਗਈ ।
- ੩੨ ਦੋ ਤੇ ਦਸ, ਭਾਵ ਬਾਰਾਂ ।
- ੩੩ ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਨੇ ਭੋਗਿਆ, ਆਪਣਾ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ।
- ੩੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਭਾਗ ਆ ਪਿਆ ।

* ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਸਮਾਅ ਰਹੀ ਹੈ । ਅੰਡਜ (ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ); ਜੇਰਜ (ਜੇਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ); ਸੇਤਜ (ਮੁਝੁਕੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ) ਅਤੇ ਉਤਭੁਜ (ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ) ।

ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ^੧ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਾਵੈ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹਰਿ ਵਰੁ ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗੋ ॥
 ੧੭ ॥ ੧ ॥ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ^੨ਨੈਣ ਸਲੋਨੜੀਏ ਰੈਣਿ
 ਅੰਧਿਆਰੀ ਰਾਮ ॥ ^੩ਵਖਰੁ ਰਾਖੁ ਮੁਈਏ ਆਵੈ ਵਾਰੀ ਰਾਮ ॥ ਵਾਰੀ ਆਵੈ
 ਕਵਣੁ ਜਗਾਵੈ ਸੂਤੀ ^੪ਜਮ ^੫ਰਸੁ ਚੂਸਏ ॥ ਰੈਣਿ ਅੰਧੇਰੀ ਕਿਆ ਪਤਿ ਤੇਰੀ
 ਚੋਰੁ ^੬ਪੜੈ ਘਰੁ ਮੁਸਏ ॥ ਰਾਖਣਹਾਰਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ਸੁਣਿ ਬੇਨੰਤੀ
 ਮੇਰੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਮੂਰਖੁ ਕਬਹਿ ਨ ਚੇਤੈ ਕਿਆ ਸੂਝੈ ਰੈਣਿ ਅੰਧੇਰੀਆ ॥
 ੧ ॥ ਦੂਜਾ ਪਹਰੁ ਭਇਆ ਜਾਗੁ ਅਚੇਤੀ ^੭ਰਾਮ ॥ ਵਖਰੁ ਰਾਖੁ ਮੁਈਏ ਖਾਜੈ ^੮
 ਖੇਤੀ ਰਾਮ ॥ ਰਾਖਹੁ ਖੇਤੀ ^੯ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਹੇਤੀ ਜਾਗਤ ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ^{੧੦}ਜਮ
 ਮਰਿਗ ਨ ਜਾਵਹੁ ਨਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹੁ ਜਮ ਕਾ ਡਰੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ^{੧੧}ਰਵਿ ਸਸਿ
 ਦੀਪਕ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰੈ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਧਿਆਵਏ ॥ ਨਾਨਕ ਮੂਰਖੁ
 ਅਜਹੁ ਨ ਚੇਤੈ ^{੧੨}ਕਿਵ ਦੂਜੈ ਸੁਖੁ ਪਾਵਏ ॥ ੨ ॥ ਤੀਜਾ ਪਹਰੁ ਭਇਆ ਨੀਦ
 ਵਿਆਪੀ ਰਾਮ ॥ ਮਾਇਆ ਸੁਤ ^{੧੩}ਦਾਰਾ ^{੧੪}ਦੂਖਿ ਸੰਤਾਪੀ ਰਾਮ ॥ ਮਾਇਆ
 ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਜਗਤ ਪਿਆਰਾ ਚੋਗ ^{੧੫}ਚੁਗੈ ਨਿਤ ਫਾਸੈ ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਤਾ
 ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਲੁ ਨ ਗ੍ਰਾਸੈ ^{੧੬}॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਕਾਲੁ ਨਹੀ ਛੋਡੈ
 ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸੰਤਾਪੀ ॥ ਨਾਨਕ ਤੀਜੈ ^{੧੭}ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਲੋਕਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ
 ਵਿਆਪੀ ॥ ੩ ॥ ਚਉਥਾ ਪਹਰੁ ਭਇਆ ਦਉਤੁ ^{੧੮}ਬਿਹਾਰੈ ^{੧੯}ਰਾਮ ॥ ਤਿਨ
^{੨੦}ਘਰੁ ਰਾਖਿਅੜਾ ਜੋ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਜਾਗੇ ਨਾਮਿ ਲਾਗੇ
 ਤਿਨਾ ਰੈਣਿ ਸੁਹੇਲੀਆ ^{੨੧}॥ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਹਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਤਿਨਾ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਲੀਆ ^{੨੨}॥ ^{੨੩}ਕਰ ਕੰਧਿ ਚਰਣ ਸਰੀਰੁ ਕੰਪੈ ਨੈਣ ਅੰਧੁਲੇ ਤਨੁ
^{੨੪}ਭਸਮ ਸੇ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕੇ ਮਨਿ ਵਸੇ ॥
 ੪ ॥ ^{੨੫}ਖੂਲੀ ਗੰਠਿ ਉਠੋ ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥ ^{੨੬}ਰਸ ਕਸ ਸੁਖ ਠਾਕੇ
 ਬੰਧਿ ਚਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਬੰਧਿ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ਨਾ ਦੀਸੈ ਨਾ
 ਸੁਣੀਐ ॥ ਆਪਣ ਵਾਰੀ ਸਭਸੈ ਆਵੈ ਪਕੀ ਖੇਤੀ ਲੁਣੀਐ ^{੨੭}॥ ਘੜੀ ਚਸੇ
 ਕਾ ਲੇਖਾ ਲੀਜੈ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਸਹੁ ^{੨੮}ਜੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੯}ਸੁਰਿ ਨਰ ਸਬਦਿ
 ਮਿਲਾਏ ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ
 ੧੮ ॥ ^{੩੦}ਤਾਰਾ ਚੜਿਆ ਲੰਮਾ ਕਿਉ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ਰਾਮ ॥
^{੩੧}ਸੇਵਕ ਪੂਰ ਕਰੰਮਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦਿ ਦਿਖਾਲਿਆ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰੁ
 ਸਬਦਿ ਦਿਖਾਲਿਆ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿਆ ਅਹਿਨਿਸਿ ^{੩੨}ਦੇਖਿ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥
^{੩੩}ਧਾਵਤ ਪੰਚ ਰਹੇ ਘਰੁ ਜਾਣਿਆ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ਮਾਰਿਆ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਭਈ ^{੩੪}ਗੁਰੁ ਸਾਖੀ ^{੩੫}ਚੀਨੇ ਰਾਮ ਕਰੰਮਾ ॥ ਨਾਨਕ

- ੧ ਸਦਾ ਮੇਲ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੀ ਹੈ ।
 ੨ ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪਹਰਾਂ (ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਿੱਸਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ।
 ੩ ਸੁੰਦਰ ਲੋਇਣ (ਨੈਣਾਂ) ਵਾਲੀਏ !
 ੪ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵੱਖਰ (ਸੌਦਾ) ਬਚਾਅ ਲੈ ।
 ੫ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ।
 ੬ ਭਾਵ, ਸੁਖ ਗਵਾ ਦੇਣਗੇ ।
 ੭ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ।
 ੮ ਲੁੱਟਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਹੇ ਮੂਰਖ !
 ੧੦ ਖਾਧੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।
 ੧੧ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਾ ਕੇ ।
 ੧੨ ਮੌਤ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ।
 ੧੩ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਨ, ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸੀਤਲਤਾ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੪ ਕਿਵੇਂ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ।
 ੧੫ ਪੁੱਤਰ ।
 ੧੬ ਇਸਤਰੀ ।
 ੧੭ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਚੋਗ ।
 ੧੮ ਖਾਂਦਾ ।
 ੧੯ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਇਆ (ਰਜ, ਸਤ, ਤਮ)। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
 ੨੦ [ਸੰ. ਦਯੋਤ] ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਉਦਯ, ਚੜ੍ਹਨਾ ।
 ੨੧ [ਸੰ. ਵਿਹਗ=ਸੂਰਜ] ਦਿਨ । ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ; ਉਮਰ ਮੁੱਕਣ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ।
- ੨੨ ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਬਚਾਅ ਰੱਖਿਆ ।
 ੨੩ ਸੁਖਦਾਈ ।
 ੨੪ ਮਿੱਤਰ ।
 ੨੫ ਹੱਥ ਕੰਬਦੇ ਹਨ ।
 ੨੬ ਸੁਆਹ ਵਾਂਗ, ਭਾਵ ਬੇ-ਰੋਣਕ ।
 ੨੭ ਗੰਢੜੀ ਲੇਖੇ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤੇ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚਲੋ ।
 ੨੮ ਕਸੈਲਾ ਆਦਿ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਸ ਮੁਕ ਗਏ।
 ੨੯ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੩੦ ਸਹਾਰ ।
 ੩੧ ਸੁਰਿ-ਨਰਾਂ ਭਾਵ ਮਹਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਐਸਾ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਣ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਸਬੱਬ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।
 ੩੨ ਵਿਆਪਕ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ? ਲੰਮਾ ਤਾਰਾ-ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।
 ੩੩ ਜਦ ਸੇਵਕ ਦੇ ਭਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਤਾਰਾ (ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ।
 ੩੪ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਸਦਾ ।
 ੩੫ ਪੰਜ ਇੰਦਰੇ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਰੁਕ ਗਏ ।
 ੩੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ।
 ੩੭ ਰਾਮ ਦੇ ਨਿਆਰੇ ਕਰਮ ਵੇਖੇ ।

* ਰਾਤ ਦੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਮਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਬੇਸੁਰਤ ਹੋ ਕੇ ਰਾਤ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਚੋਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜੀਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਲੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪਹਿਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਰਸ ਦੇ ਮਦ ਵੱਲੋਂ, ਜੋ ਜਮ ਦੇ ਮਗ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਦੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਹਰੀ ਵਲੋਂ ਅਚੇਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ, ਚੌਥੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਰਸ ਕਸ ਵਾਲੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੈ।

† ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੀਏ । ਇਸ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਰੂਪ ਚੋਰ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਹਉਸੈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਪਤੀਣੈ^੧ ਤਾਰਾ ਚੜਿਆ ਲੰਮਾ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਜਾਗਿ
 ਰਹੇ ਚੂਕੀ ਅਭਿਮਾਨੀ^੩ ਰਾਮ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੪ ਭੋਰੁ^੫ ਭਇਆ ਸਾਚਿ ਸਮਾਨੀ
 ਰਾਮ ॥ ਸਾਚਿ ਸਮਾਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਿ ਭਾਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਬਤੁ ਜਾਗੇ ॥
 ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਹਰਿ ਚਰਨੀ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥ ਪ੍ਰਗਟੀ
 ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਤਾ^੬ ਮਨਮੁਖਿ^੭ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਭੋਰੁ ਭਇਆ
 ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ^੮ ਜਾਗਤ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ਅਉਗਣ ਵੀਸਰਿਆ
 ਗੁਣੀ ਘਰੁ ਕੀਆ ਰਾਮ ॥ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਅਵਰੁ ਨ ਬੀਆ^{੧੦} ਰਾਮ ॥
 ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸੋਈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ^{੧੧} ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਜਿਨਿ
 ਜਲ ਥਲ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਘਟੁ ਘਟੁ ਥਾਪਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੨} ਜਾਨਿਆ ॥
 ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਅਪਾਰਾ^{੧੩} ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਮੇਟਿ ਸਮਾਈ ॥ ਨਾਨਕ
 ਅਵਗਣ^{੧੪} ਗੁਣਹ ਸਮਾਣੇ ਐਸੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ
 ਰਹੇ^{੧੫} ਚੂਕਾ ਭੋਲਾ^{੧੬} ਰਾਮ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲੇ^{੧੭} ਸਾਚਾ ਚੋਲਾ ਰਾਮ ॥
 ਹਉਮੈ ਗੁਰਿ ਖੋਈ ਪਰਗਟੁ ਹੋਈ ਚੂਕੇ^{੧੮} ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੈ ॥ ਜੋਤੀ ਅੰਦਰਿ
 ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਆਪੁ^{੧੯} ਪਛਾਤਾ ਆਪੈ ॥ ਪੇਈਅੜੈ^{੨੦} ਘਰਿ ਸਬਦਿ
 ਪਤੀਣੀ^{੨੧} ਸਾਹੁਰੜੈ^{੨੨} ਪਿਰ ਭਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ
 ਚੂਕੀ^{੨੩} ਕਾਣਿ ਲੋਕਾਣੀ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਭੋਲਾਵੜੈ^{੨੪}
 ਭੁਲੀ ਭੁਲਿ ਭੁਲਿ ਪਛੋਤਾਣੀ ॥ ਪਿਰਿ ਛੋਡਿਅੜੀ ਸੁਤੀ ਪਿਰ ਕੀ ਸਾਰ
 ਨ ਜਾਣੀ ॥ ਪਿਰਿ ਛੋਡੀ ਸੁਤੀ ਅਵਗਣਿ ਮੁਤੀ^{੨੫} ਤਿਸੁ ਧਨ ਵਿਧਣ^{੨੬}
 ਰਾਤੇ ॥ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਵਿਗੁਤੀ^{੨੭} ਹਉਮੈ ਲਗੀ ਤਾਤੇ ॥ ਉਡਰਿ
^{੨੮} ਹੰਸੁ ਚਲਿਆ ਫੁਰਮਾਇਆ ਭਸਮੈ ਭਸਮ ਸਮਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ
 ਵਿਹੂਣੀ^{੨੯} ਭੁਲਿ ਭੁਲਿ ਪਛੋਤਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਨਾਹ^{੩੦} ਪਿਆਰੇ ਇਕ
 ਬੇਨੰਤੀ ਮੇਰੀ ॥ ਤੂ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੩੧} ਵਸਿਅੜਾ ਹਉ ਰੁਲਿ ਭਸਮੈ ਢੇਰੀ ॥
 ਬਿਨੁ ਅਪਨੇ ਨਾਹੈ ਕੋਇ ਨ ਚਾਹੈ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ^{੩੨} ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਰਸਨ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੋ ਸੰਗਿ
 ਨ ਸਾਥੀ ਆਵੈ ਜਾਇ ਘਨੇਰੀ^{੩੩} ॥ ਨਾਨਕ ਲਾਹਾ ਲੈ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਸਾਚੀ
 ਸਚੁ ਮਤਿ ਤੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ^{੩੪} ਸਾਜਨ ਦੇਸਿ ਵਿਦੇਸੀਅੜੇ ਸਾਨੇਹੜੇ ਦੇਦੀ ॥
 ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ ਤਿਨ ਸਜਣਾ ਮੁੰਧ ਨੈਣ ਭਰੇਦੀ ॥ ਮੁੰਧ ਨੈਣ ਭਰੇਦੀ ਗੁਣ ਸਾਰੇਦੀ
 ਕਿਉ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾ ਪਿਆਰੇ ॥ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਨ ਜਾਣਉ ਵਿਖੜਾ^{੩੫} ਕਿਉ ਪਾਈਐ
 ਪਿਰੁ ਪਾਰੇ^{੩੬} ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੰਨੀ^{੩੭} ਤਨੁ ਮਨੁ ਆਗੈ ਰਾਖੈ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੩੮} ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖੁ ਮਹਾ ਰਸ ਫਲਿਆ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਸੁ ਚਾਖੈ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਪਤੀਜ ਗਏ ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ।
- ੩ ਅਭਿਮਾਨ ਅਵਸਥਾ।
- ੪ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸਦਾ ।
- ੫ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਗਿਆਨ ਦਾ) ।
- ੬ ਜਾਣਿਆ ।
- ੭ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ।
- ੮ ਉਮਰ-ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘੀ ।
- ੯ ਗੁਣਾਂ ਨੇ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ।
- ੧੦ ਦੂਸਰਾ ।
- ੧੧ ਮਨ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ।
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੮੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੩ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਮੇਟ ਕੇ ਮੁਕਾਅ
ਦਿੱਤੀ ।
- ੧੪ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁੱਕ ਗਏ ।
- ੧੫ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਮੁੱਕ ਗਿਆ ।
- ੧੬ ਭੁਲੇਖਾ ।
- ੧੭ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਚੋਲਾ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੧੮ ਮੁੱਕੇ ।
- ੧੯ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
- ੨੦ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ।

- ੨੧ ਪਤੀਜੀ ।
- ੨੨ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ।
- ੨੩ ਮੁਥਾਜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ।
- ੨੪ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ । ੨੫ ਛੁੱਟੜ ।
- ੨੬ ਧਣੀ (ਪਤੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਉਸ ਇਸਤਰੀ
ਲਈ ਰਾਤ ਰੰਡੇਪੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ।
- ੨੭ ਨਾਸ ਹੋਈ ।
- ੨੮ ਜੀਵ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਤੁਰ ਪਿਆ ।
- ੨੯ ਖਾਲੀ ।
- ੩੦ ਹੇ ਪਤੀ !
- ੩੧ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ।
- ੩੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਜੋ ਰਸਾਂ ਦਾ ਰਸ ਹੈ, ਗੁਰ-
ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰਾ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਪੀਵੀਏ ।
- ੩੩ ਬਹੁਤੀ ।
- ੩੪ ਸੱਜਣ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਦੇਸ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ
ਸੁਨੇਹੇ ਘਲਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ
ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨੈਣ ਭਰਦੀ ਹੈ ।
- ੩੫ ਕਠਿਨ (ਰਸਤਾ) ।
- ੩੬ ਪਾਰਲੇ ਪਾਸੇ । ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ ਪਿਰ
ਨੂੰ, ਜੋ ਪਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ ?
- ੩੭ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ।
- ੩੮ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਿਰਖ ।

* ਦੇਹ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ-ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ-ਪਤੀ ਵਾਲਾ ਸੰਬੰਧ ਦੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਔਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵਿਛੋੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੇਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਪਤੀ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਹਜਾਨੰਦ ਵਾਲਾ ਮੇਲ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ।

^੧ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇੜੀਏ ਬਿਲਮੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ^੨ਅਨਦਿਨੁ ਰਤੜੀਏ ਸਹਜਿ
 ਮਿਲੀਜੈ ॥ ^੩ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਮਿਲੀਜੈ ਰੋਸੁ ਨ ਕੀਜੈ ^੪ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਸਮਾਣੀ ॥
^੫ਸਾਚੈ ਰਾਤੀ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਈ ਮਨਮੁਖਿ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥ ਜਬ ਨਾਚੀ ਤਬ
 ਘੂਘਟੁ ^੬ਕੈਸਾ ਮਟੁਕੀ ਫੋੜਿ ਨਿਰਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪੈ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਰੰਗੀਲੇ
 ਹਮ ^੭ਲਾਲਨ ਕੇ ਲਾਲੇ ॥ ਗੁਰਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਭਾਲੇ ॥
 ਗੁਰਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਜਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥
 ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ^੮ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ ^੯॥ ਨਦਰਿ
 ਕਰਹਿ ਤੂ ਤਾਰਹਿ ਤਰੀਐ ਸਚੁ ਦੇਵਹੁ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥ ^{੧੦}ਪ੍ਰਣਵਤਿ
 ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਭਰਿਪੁਰਿ
 ਧਾਰਿ ਰਹੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸਬਦੇ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ^{੧੨}ਗੁਰ ਰੂਪਿ ਮੁਰਾਰੇ ॥
 ਗੁਰ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਾਰੇ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ^{੧੩}ਰੰਗੀ
 ਜਿਨਸੀ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਨਿਤ ਦੇਵੈ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ॥ ^{੧੪}ਅਪਰੰਪਰੁ ਆਪੇ
 ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਹੋਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੫}ਹੀਰਾ ਹੀਰੈ ਬੇਧਿਆ ਗੁਣ
 ਕੈ ਹਾਰਿ ਪਰੋਵੈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਣ ਗੁਣਹਿ ਸਮਾਣੇ ^{੧੬}ਮਸਤਕਿ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੇ ॥
 ਸਚੁ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇਆ ^{੧੭}ਚੂਕਾ ਆਵਣ ਜਾਣੇ ॥ ਸਚੁ ਸਾਚਿ ਪਛਾਤਾ ਸਾਚੈ
 ਰਾਤਾ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਸਾਚੇ ਉਪਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ
 ਸਮਾਵੈ ॥ ਮੋਹਨਿ ^{੧੮}ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਬੰਧਨ ਖੋਲਿ ਨਿਰਾਰੇ ^{੧੯}॥ ਨਾਨਕ
 ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸਚ ਘਰੁ ਖੋਜਿ
 ਲਹੇ ਸਾਚਾ ਗੁਰ ਥਾਨੋ ॥ ^{੨੦}ਮਨਮੁਖਿ ਨਹ ਪਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੋ ॥
 ਦੇਵੈ ਸਚੁ ਦਾਨੋ ਸੋ ਪਰਵਾਨੋ ਸਦ ਦਾਤਾ ਵਡ ਦਾਣਾ ॥ ਅਮਰੁ ^{੨੧}ਅਜੋਨੀ ^{੨੨}
 ਅਸਥਿਰੁ ਜਾਪੈ ਸਾਚਾ ਮਹਲੁ ਚਿਰਾਣਾ ^{੨੩}॥ ਦੋਤਿ ^{੨੪}ਉਚਾਪਤਿ ਲੇਖੁ ਨ
 ਲਿਖੀਐ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਸਾਚੈ ਰਾਚਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੫}
 ਤਰੀਐ ਤਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂ
 ਸਮਝੁ ਅਚੇਤ ^{੨੬}ਇਆਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਛਡਿ ਅਵਗਣ ਗੁਣੀ
 ਸਮਾਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ਬਹੁ ਸਾਦ ਲੁਭਾਣੇ ਕਿਰਤ ^{੨੭}ਕਮਾਣੇ ਵਿਛੁੜਿਆ ਨਹੀ
 ਮੇਲਾ ॥ ਕਿਉ ਦੁਤਰੁ ^{੨੮}ਤਰੀਐ ਜਮ ਡਰਿ ਮਰੀਐ ਜਮ ਕਾ ਪੰਥੁ ^{੨੯}
 ਦੁਹੇਲਾ ^{੩੦}॥ ਮਨਿ ਰਾਮੁ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ^{੩੧}ਸਾਝ ਪ੍ਰਭਾਤਾ ^{੩੨}ਅਵਘਟਿ ਰੁਧਾ ਕਿਆ
 ਕਰੇ ॥ ਬੰਧਨਿ ਬਾਧਿਆ ਇਨ ਬਿਧਿ ਛੂਟੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੩੩}ਸੇਵੈ ਨਰਹਰੇ ^{੩੪}॥
 ੧ ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂ ਛੋਡਿ ^{੩੫}ਆਲ ਜੰਜਾਲਾ ਰਾਮ ॥ ਏ ਮਨ

੧ ਹਰੀ-ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਸਦੀਏ ਹੋਈਏ ! ਦੇਰ ਨਾ ਕਰ ।
 ੨ ਹੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਸਦਾ) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਏ ! ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲੋਗੀ ।
 ੩ ਸਹਿਜ ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਵਿੱਚ । ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ 'ਸਹਜ-ਸੁਖ' ਜਾਂ 'ਸਹਜ-ਆਨੰਦ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਲੀ ਸੁਖ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।
 ੫ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਹੋਈ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਾਈ ਹੋਈ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
 ੬ ਘੁੰਡ । ਭਾਵ ਜਦ ਪਰਮਾਰਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕ-ਲਾਜ ਦੀ ਮਟਕੀ ਭੰਨ ਕੇ ਅਲੱਗ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ।
 ੮ [ਫ਼ਾ: ਲਾਲਾ ਗੁਲਾਮ] ਸੇਵਕ ।
 ੯ [ਸੰ: ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਨਹਾਰ ।
 ੧੦ [ਬਨ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੧ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ।
 ੧੨ ਭਰਪੂਰ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਟਿਕਿਆ ਹੈ ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਮੁਰਾਰੀ= [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੪ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾਨ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

੧੫ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ਆਪੇ ਬਣਾ ਕੇ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਗੁਰੂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰੋਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੀਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾ ਹੋ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਸੱਚੇ 'ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਿਆ, ਭਾਵ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ।
 ੧੮ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ।
 ੧੯ ਮੋਹਨ ਨੇ ।
 ੨੦ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਆਪ ਹੁਦਰਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਜੋ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ।
 ੨੩ ਜੋ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਨਹੀਂ ਜੰਮਦਾ ।
 ੨੪ ਚਿਰਾਂ ਦਾ, ਪੁਰਾਣਾ, ਅਟੱਲ ।
 ੨੫ ਇਨ ਦਾ, ਰੋਜ਼ ਦਾ । ਹੁਣ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਉਚਾਪਤ (ਕਰਜ਼ਾ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੨੭ ਮੂਰਖ ।
 ੨੮ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ।
 ੨੯ ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ)।
 ੩੦ ਰਸਤਾ ।
 ੩੧ ਦੁਖਦਾਈ ।
 ੩੨ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ।
 ੩੩ ਔਖੇ ਰਸਤੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ।
 ੩੪ [ਨਰਸਿੰਘ] ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੩੫ ਘਰ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ।

* ਗੁਰੂ, ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਲਖਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਵਗੁਣ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰ, ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਕੇ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸੱਚੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲੇ। ਉਸ ਮਹਿਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹੀ ਪਉੜੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣੋ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਅਪਾਰ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਓ ।

ਮੇਰਿਆ ਹਰਿ ਸੇਵਹੁ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਾਲਾ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ਸਾਚਾ
 ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਜਿੰਨਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਅਗਨਿ ਬਾਧੇ^੧ ਗੁਰਿ^੨ ਖੇਲੁ
 ਜਗਤਿ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਆਚਾਰਿ^੩ ਤੂ ਵੀਚਾਰਿ^੪ ਆਪੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੰਜਮ ਜਪ
 ਤਪੋ ॥ ^੫ਸਖਾ ਸੈਨੁ ਪਿਆਰੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕਾ ਜਪੁ ਜਪੋ ॥ ੨ ॥ ਏ ਮਨ
 ਮੇਰਿਆ ਤੂ ਬਿਰੁ ਰਹੁ ^੬ਚੋਟ ਨ ਖਾਵਹੀ ਰਾਮ ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਗੁਣ
 ਗਾਵਹਿ ਸਹਜਿ^੭ ਸਮਾਵਹੀ ਰਾਮ ॥ ^੮ਗੁਣ ਗਾਇ ਰਾਮ ਰਸਾਇ ਰਸੀਅਹਿ
 ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ^੯ ਸਾਰਹੇ ॥ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਦੀਪਕੁ ਸਬਦਿ ਚਾਨਣੁ ਪੰਚ ਦੂਤ
 ਸੰਘਾਰਹੇ^{੧੦} ॥ ਭੈ ਕਾਟਿ ਨਿਰਭਉ ਤਰਹਿ ਦੁਤਰੁ^{੧੧} ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਕਾਰਜ
 ਸਾਰਏ ॥ ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ਪਿਆਰੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਹਰਿ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਏ ॥ ੩ ॥
 ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂ ਕਿਆ ਲੈ ਆਇਆ ਕਿਆ ਲੈ ਜਾਇਸੀ ਰਾਮ ॥ ਏ ਮਨ
 ਮੇਰਿਆ ਤਾ ਛੁਟਸੀ ਜਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਸੀ^{੧੨} ਰਾਮ ॥ ਧਨੁ ਸੰਚਿ^{੧੩} ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮਵਖਰੁ ^{੧੪}ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਭਾਉ ਪਛਾਣਹੇ ॥ ਮੈਲੁ ਪਰਹਰਿ^{੧੫} ਸਬਦਿ
 ਨਿਰਮਲੁ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਸਚੁ ਜਾਣਹੇ ॥ ਪਤਿ^{੧੬} ਨਾਮੁ ਪਾਵਹਿ ਘਰਿ ਸਿਧਾਵਹਿ
 ਝੋਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀ ਰਸੋ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਸਬਦਿ ਰਸੁ ਪਾਈਐ
 ਵਡਭਾਗਿ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਜਸੋ ॥ ੪ ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਬਿਨੁ ਪਉੜੀਆ
 ਮੰਦਰਿ ਕਿਉ ਚੜੈ ਰਾਮ ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਬਿਨੁ ਬੇੜੀ ਪਾਰਿ ਨ ਅੰਬੜੈ^{੧੭}
 ਰਾਮ ॥ ਪਾਰਿ^{੧੮} ਸਾਜਨੁ ਅਪਾਰੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ^{੧੯}ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲੰਘਾਵਏ ॥
 ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਹਿ ਰਲੀਆ^{੨੦} ਫਿਰਿ ਨ ਪਛੋਤਾਵਏ ॥ ^{੨੧}ਕਰਿ
 ਦਇਆ ਦਾਨੁ ਦਇਆਲ ਸਾਚਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਓ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਪਇਅੰਪੈ^{੨੨} ਸੁਣਹੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਸਮਝਾਵਓ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥

ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪

੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਅੰਤਰਿ ^{੨੩}ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ ਕਿਉ ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਜੀਵੀਐ ਰਾਮ ॥ ^{੨੪}ਜਬ ਲਗੁ
 ਦਰਸੁ ਨ ਹੋਇ ਕਿਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੀਐ ਰਾਮ ॥ ਕਿਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੀਐ
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਵੀਐ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੫} ਪ੍ਰਿਉ
 ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਪਿਆਸ^{੨੬} ਨ ਜਾਏ ॥ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਦ ਸਾਰਿਆ^{੨੭} ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਮਿਲਿਆ ਮੈ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹਉ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ^{੨੮} ਵਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਜਬ ਦੇਖਾਂ

੧ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੦, ਨੋਟ ੩੧ ।	੧੩ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ।
੨ ਗੁਰੂ (ਹਰੀ) ਨੇ ।	੧੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦੇ ਦਾ ਭਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ।
੩ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ।	੧੫ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਘਰ ਟਿਕਾਣਾ ਲੱਭ ਲੈ ।
੪ ਵਿਚਾਰਵਾਨ, ਗਿਆਨੀ । ਹੇ ਮਨ ! ਜੇ ਤੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਜਪ ਤਪ ਬਣਾਵੇਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਚਾਰੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈਂ ।	੧੬ ਸ਼ੋਭਾ । ਨਾਮ ਰੂਪ ਸ਼ੋਭਾ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਵੇਂ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਝੋਲ ਕੇ (ਖੁਲ੍ਹੇ ਬੁੱਕੀ) ਪੀਵੇਂ ।
੫ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜੋ ਸਾਥੀ, ਸੰਬੰਧੀ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੈ ।	੧੭ ਅਪੜੈ, ਪਹੁੰਚਦਾ ।
੬ ਫੇਰ ਤੂੰ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਖਾਵੇਂਗਾ ।	੧੮ ਪਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ।
੭ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ।	੧੯ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾਲ ।
੮ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਰਸਾਇ (ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ) ਤੂੰ ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾ ।	੨੦ ਮੌਜਾਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ।
੯ ਸੁਰਮਾ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦਾ ਜੋ ਦੀਵਾ ਹੈ (ਹਰੀ) ਉਸ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ; (ਉਸ ਚਾਨਣ ਨਾਲ) ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਲਵੇਂਗਾ ।	੨੧ ਹੇ ਦਿਆਲੂ ! ਦਇਆ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦਾਨ ਕਰ ।
੧੦ ਸੰਘਾਰਹਿ, ਮਾਰ ਲਵੇਂ ।	੨੨ [ਸੰ. ਪ੍ਰਲਪਨ] ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
੧੧ [ਸੰ. ਦੁਸਤਰ] ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ।	੨੩ ਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ।
੧੨ ਦੂਰ ਕਰੇਂਗਾ ।	੨੪ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ।
	੨੫ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿਤ ।
	੨੬ ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਹੈ ।
	੨੭ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
	੨੮ ਉੱਤੋਂ ।

* ਪਪੀਹੇ ਵਤ ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦੇ ਮਿਲਣ ਖੁਣੇ ਪਪੀਹਾ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਝੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ (੧) । ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੀਏ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (੨) । ਮਨੁੱਖ ਪਾਪਾਂ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਜਨਮ ਵਿਛੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (੩) । ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਦੀ ਛੋਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਜੋਗਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (੪) ।

ਪਿਰੁ ਪਿਆਰਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ੧ ਰਸਿ ਰਵਾ ਰਾਮ ॥ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਵਿਗਾਸੁ ੨
 ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਸਚੁ ਨਿਤ ਚਵਾ ੩ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਚਵਾ ਪਿਆਰੇ ਸਬਦਿ
 ਨਿਸਤਾਰੇ ੪ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ੫ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵਏ ॥ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰੁ ਹੋਵੈ ਨਿਤ
 ਕਾਮਣਿ ੬ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਏ ॥ ਦਇਆ ਦਾਨੁ ੭ ਮੰਗਤ ਜਨ
 ਦੀਜੈ ਮੈ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ੮ ਗੁਰੁ ਗੋਪਾਲੁ ਧਿਆਈ ਹਮ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ੯ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਾਏ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਪਾਥਰ ਗੁਰੁ ਨਾਵ ੧੦ ੧੧ ਬਿਖੁ ਭਵਜਲੁ
 ਤਾਰੀਐ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰੁ ਦੇਵਹੁ ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਇ ੧੨ ਮੈ ਮੂੜ ਨਿਸਤਾਰੀਐ ਰਾਮ ॥
 ਹਮ ਮੂੜ ਮੁਰਾਧ ੧੩ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ੧੪ ਨਹੀ ਪਾਈ ਤੂ ਅਗੰਮੁ ੧੫ ਵਡ
 ਜਾਣਿਆ ॥ ਤੂ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਮੇਲਹਿ ਹਮ ਨਿਰਗੁਣੀ
 ਨਿਮਾਣਿਆ ॥ ੧੬ ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਪਾਪ ਕਰਿ ਭਰਮੇ ਹੁਣਿ ਤਉ ਸਰਣਾਗਤਿ
 ਆਏ ॥ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਹਮ ਲਾਗਹੁ ਸਤਿਗੁਰ
 ਪਾਏ ੧੭ ॥ ੩ ॥ ੧੮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸ ਹਮ ਲੋਹੁ ਮਿਲਿ ਕੰਚਨੁ ੧੯ ਹੋਇਆ ਰਾਮ ॥
 ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ਕਾਇਆ ਗੜੁ ਸੋਹਿਆ ੨੦ ਰਾਮ ॥ ਕਾਇਆ ਗੜੁ
 ਸੋਹਿਆ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਸੋਹਿਆ ੨੧ ਕਿਉ ੨੨ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥
 ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ ੨੩ ਅਗੋਚਰੁ ੨੪ ਪਕੜਿਆ ਗੁਰੁ ਸਬਦੀ ਹਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ
 ਬਲਿਹਾਰੀਐ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਭੇਟ ਦੇਉ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਚੇ ਭਾਵੈ ॥
 ਆਪੇ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ੨੫ ਨਾਨਕ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
 ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ੨੬ ਅਪਰੰਪਰੁ ੨੭
 ਅਪਰਪਰਾ ੨੮ ॥ ਜੋ ਤੁਮ ਧਿਆਵਹਿ ਜਗਦੀਸ ੨੯ ਤੇ ਜਨ ਭਉ ੩੦ ਬਿਖਮੁ ੩੧
 ਤਰਾ ॥ ਬਿਖਮ ਭਉ ਤਿਨ ਤਰਿਆ ਸੁਹੇਲਾ ੩੨ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੩੩ ਗੁਰੁ ਵਾਕਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋ ਭਾਇ ੩੪ ਚਲੇ ਤਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ
 ਧਰਣੀਧਰਾ ੩੫ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਅਪਰੰਪਰ ਅਪਰਪਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਤੁਮ ਸੁਆਮੀ ਅਗਮ ਅਥਾਹ ੩੬ ਤੂ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਤੂ
 ਅਲਖ ਅਭੇਉ ੩੭ ਅਗੰਮੁ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਚਨਿ ਲਹਿਆ ੩੮ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ
 ਤੇ ਜਨ ਪੁਰਖ ਪੂਰੇ ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗੁਣ ਰਵੇ ੩੯ ॥ ੪੦ ਬਿਬੇਕ
 ਬੁਧਿ ਬੀਚਾਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਨਿਤ ਚਵੇ ॥
 ੪੧ ਜਾ ਬਹਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬੋਲਹਿ ਜਾ ਖੜੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਕਹਿਆ ॥ ਤੁਮ ਸੁਆਮੀ ਅਗਮ ਅਥਾਹ ਤੂ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਿ
 ਰਹਿਆ ॥ ੨ ॥ ਸੇਵਕ ਜਨ ਸੇਵਹਿ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਗੁਰਮਤਿ ੪੨
 ਹਰੇ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਕੋਟਿ ੪੩ ਸਭਿ ਪਾਪ ਖਿਨੁ ਪਰਹਰਿ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਕਰੇ ॥

- ੧ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਸਿਮਰਾਂ ।
 ੨ [ਸੰ. ਵਿਕਾਸ] ਖਿੜਾਉ, ਖੁਸ਼ੀ ।
 ੩ [ਸਿੰਧੀ] ਬੋਲਾਂ ।
 ੪ ਤਾਰ ਦੇਵੇ ।
 ੫ ਸਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਰੱਜਦੀ ਨਹੀਂ ।
 ੬ ਦਿਸਤਰੀ ।
 ੭ ਦਾਸ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ।
 ੮ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
 ੯ ਉਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ ।
 ੧੦ ਬੇੜੀ ।
 ੧੧ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਾ ਦਿਓ ।
 ੧੨ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇਵੇ, ਹੇ ਹਰੀ !) ।
 ੧੩ ਮੂਰਖ ।
 ੧੪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ।
 ੧੫ ਅਪਹੁੰਚ ।
 ੧੬ ਕਈ ਜਨਮ ਪਾਪਾਂ ਕਰ ਕੇ ਭੌਂਦੇ ਰਹੇ, ਹੁਣ
(ਇਸ ਜਨਮ ਵਿੱਚ) ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ
ਹਾਂ ।
 ੧੭ ਪੈਰੀਂ, ਚਰਨੀਂ ।
 ੧੮ ਗੁਰੂ ਪਾਰਸ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਲੋਹਾ ਹਾਂ । 'ਪਾਰਸ'
ਇਕ ਖਿਆਲੀ ਪੱਥਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।
ਜਿਸ ਦੇ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ।
 ੧੯ ਸੋਨਾ ।
 ੨੦ ਸੋਹਣਾ ਬਣਿਆ ਹੈ ।
 ੨੧ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ ।
- ੨੨ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਅਤੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ।
 ੨੩ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲਾ (ਹਰੀ) ।
 ੨੪ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ
ਹਰੀ ।
 ੨੫ ਦਾਸ ਆਪ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਜਾਵੇ ।
 ੨੬ ਅਥਾਹ ।
 ੨੭ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ । ੨੮ ਬੇਹੱਦ ।
 ੨੯ ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ !
 ੩੦ ਭਵਜਲ, ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
 ੩੧ ਕਠਿਨ ।
 ੩੨ ਸੌਖੇ ਹੀ ।
 ੩੩ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ।
 ੩੪ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ।
 ੩੫ ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ।
 ੩੬ ਤੂੰ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।
 ੩੭ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ।
 ੩੮ ਲਖਿਆ ਹੈ, ਲੱਭਿਆ ਹੈ, ਸਮਝਿਆ ਹੈ ।
 ੩੯ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ।
 ੪੦ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਦੁਆਰਾ ।
ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪਲ-ਪਲ ਹਰੀ
ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ । ਚਵੈ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ।
 ੪੧ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਜਦ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਮ
ਹੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ ਤਾਂ ਭੀ ਹਰੀ-ਹਰੀ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ।
 ੪੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ।
 ੪੩ ਕਰੋੜਾਂ ।

* ਹਰੀ ਇਕ ਅਪਹੁੰਚ ਹਸਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਐਸੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ (੧) । ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਹਰ-ਇਕ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬਿਬੇਕ-ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਹਰੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਸਰਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ (੨) । ਨਾਲੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (੩) । ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੋਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (੪) ।

ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਦੋਖ^੧ ਸਭਿ ਬਿਨਸੇ ਜਿਨ ^੨ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਿਆ ॥
 ਤਿਨ ਕਾ ਜਨਮੁ ਸਫਲਿਓ ਸਭੁ ਕੀਆ ਕਰਤੇ ਜਿਨ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਚੁ
 ਭਾਖਿਆ^੩ ॥ ਤੇ ਧੰਨੁ ਜਨ ਵਡ ਪੁਰਖ ਪੂਰੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਉ^੪
 ਬਿਖਮੁ^੫ ਤਰੇ ॥ ਸੇਵਕ ਜਨ ਸੇਵਹਿ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਗੁਰਮਤਿ
 ਹਰੇ ॥ ੩ ॥ ਤੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^੬ ਹਰਿ ਆਪਿ ਜਿਉ ਤੂ ਚਲਾਵਹਿ ਪਿਆਰੇ ਹਉ
 ਤਿਵੈ ਚਲਾ ॥ ਹਮਰੈ ਹਾਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਜਾ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਤਾ ਹਉ ਆਇ ਮਿਲਾ ॥
 ਜਿਨ ਕਉ ਤੂ ਹਰਿ ਮੇਲਹਿ ਸੁਆਮੀ ਸਭੁ ਤਿਨ ਕਾ ਲੇਖਾ^੭ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ॥
 ਤਿਨ ਕੀ ਗਣਤ^੮ ਨ ਕਰਿਅਹੁ ਕੇ ਭਾਈ ਜੋ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਲਇਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਇਆਲੁ ਹੋਆ ਤਿਨ ਉਪਰਿ ਜਿਨ ਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਭਲਾ ॥
 ਤੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਰਿ ਆਪਿ ਜਿਉ ਤੂ ਚਲਾਵਹਿ ਪਿਆਰੇ ਹਉ ਤਿਵੈ ਚਲਾ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਤੂ ਜਗਜੀਵਨੁ ਜਗਦੀਸੁ^੯ ਸਭ ਕਰਤਾ
 ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਨਾਥੁ ॥ ਤਿਨ ਤੂ ਧਿਆਇਆ ਮੇਰਾ ਰਾਮੁ ਜਿਨ ਕੈ ਧੁਰਿ ਲੇਖੁ
 ਮਾਥੁ^{੧੦} ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਅਰਾਧਿਆ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਇਕ ਨਿਮਖ^{੧੧} ਸਭਿ ਲਾਥੇ ਜਿਨ ਗੁਰ ਬਚਨੀ
 ਹਰਿ ਜਾਪਿਆ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਤੇ ਜਨ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਤਿਨ ਦੇਖੇ
 ਹਉ ਭਇਆ ਸਨਾਥੁ^{੧੨} ॥ ਤੂ ਜਗਜੀਵਨੁ ਜਗਦੀਸੁ ਸਭ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ
 ਨਾਥੁ ॥ ੧ ॥ ਤੂ^{੧੩} ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਪੂਰਿ ਸਭ ਉਪਰਿ ਸਾਚੁ ਧਣੀ^{੧੪} ॥
 ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਹਰਿ ਮਨਿ ਚੀਤਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਮੁਕਤੁ ਘਣੀ^{੧੫} ॥ ਜਿਨ
 ਜਪਿਆ ਹਰਿ ਤੇ ਮੁਕਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਨ ਕੇ ਉਜਲ ਮੁਖ ਹਰਿ ਦੁਆਰਿ ॥ ਓਇ
^{੧੬}ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਜਨ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ^{੧੭} ਹਰਿ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਰਖਨਹਾਰਿ ॥ ਹਰਿ
 ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਜਨ ਸੁਣਹੁ ਭਾਈ ^{੧੮}ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਬਣੀ ॥ ਤੂ
 ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਪੂਰਿ ਸਭ ਉਪਰਿ ਸਾਚੁ ਧਣੀ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ^{੧੯}ਥਾਨ
 ਥਨੰਤਰਿ ਹਰਿ ਏਕੁ ਹਰਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਰਵਿਆ^{੨੦} ॥ ਵਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ
 ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਵਿਆ^{੨੧} ॥ ਸਭਿ
 ਚਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤੇ ਅਸੰਖ ਅਗਣਤ ਹਰਿ ਧਿਆਵਏ ॥ ਸੋ
 ਧੰਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਸੰਤੁ ਸਾਧੂ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕਰਤੇ ਭਾਵਏ ॥ ^{੨੨}ਸੋ ਸਫਲੁ
 ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਕਰਤੇ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਦ ਚਵਿਆ ॥ ਤੂ ਥਾਨ
 ਥਨੰਤਰਿ ਹਰਿ ਏਕੁ ਹਰਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਰਵਿਆ ॥ ੩ ॥ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ
 ਅਸੰਖ ਜਿਸੁ ਤੂ ਦੇਵਹਿ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਮਿਲਹਿ ॥ ਜਿਸ ਕੈ
 ਮਸਤਕਿ^{੧੦} ਗੁਰ ਹਾਥੁ ਤਿਸੁ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਟਿਕਹਿ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ

- ੧ ਦੋਸ਼, ਕਸੂਰ, ਔਗੁਣ ।
 ੨ ਦਿਲੋਂ ਮਨੋਂ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ੩ ਆਖਿਆ ਹੈ ।
 ੪ ਭਵਜਲ, ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
 ੫ ਕਠਿਨ, ਜੋ ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੬ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
 ੭ ਹਿਸਾਬ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ।
 ੮ ਲੇਖਾ ।
 ੯ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ।
 ੧੦ ਮੱਥਾ । ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਧੁਰੋਂ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ।
 ੧੧ ਔਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਝਟ-ਪਟ ।
 ੧੨ ਖਸਮ ਵਾਲਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ) ਮੈਂ ਮਾਲਕ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ; ਭਾਵ ਮਾਲਕ ਦਾ ਸੇਵਕ ਅਖਵਾਣ ਜੋਗਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ।
 ੧੩ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ।

- ੧੪ [ਸਿੰਧੀ] ਮਾਲਕ ।
 ੧੫ ਬਹੁਤੀ (ਦੁਨੀਆਂ) ।
 ੧੬ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ । ੧੭ ਸੁਖੀ ।
 ੧੮ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋੜ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ।
 ੧੯ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਵਿੱਥਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੨੦ ਵਿਆਪਕ ।
 ੨੧ ਉਚਾਰਿਆ । ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ, ਘਾਹ ਵਿੱਚ; ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਆ ।
 ੨੨ ਹੋ ਕਰਤਾਰ ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸਫਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ, ਭਾਵ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਫਲ-ਦਾਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲੋਂ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ । 'ਸਫਲ ਦਰਸ਼ਨ' ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਭ ਪੁੱਜੇ, ਕਦੇ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਜਾਵੇ ।

* ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਭੀ ਬਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ (੧) । ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਪਣਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੨) । ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ (੩) । ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੋਵੇ । ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭਉ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਖਦਾ ਅਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੪) ।

ਹਿਰਦੈ ਟਿਕਹਿ ਤਿਸ ਕੈ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਭਉ ਭਾਵਨੀ^੧ ਹੋਈ ॥ ^੨ਬਿਨੁ ਭੈ
 ਕਿਨੈ ਨ ਪ੍ਰੇਮੁ ਪਾਇਆ ਬਿਨੁ ਭੈ ਪਾਰਿ ਨ ਉਤਰਿਆ ਕੋਈ ॥ ਭਉ ਭਾਉ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਨਕ ਤਿਸਹਿ ਲਾਗੈ ਜਿਸੁ ਤੂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹਿ ॥ ਤੇਰੀ
 ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਅਸੰਖ ਜਿਸੁ ਤੂ ਦੇਵਹਿ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਮਿਲਹਿ ॥
 ੪ ॥ ੩ ॥ ਤੁਖਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ^੩ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ
 ਦਰਸੁ ਭਇਆ ॥ ^੪ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੀ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਗਇਆ ॥ ਗੁਰ
 ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇਆ ^੫ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਾਸੀ ॥ ਜਨਮ
 ਮਰਣ ਦੁਖ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਹਰਿ
 ਆਪਿ ਕਰਤੈ ਪੁਰਬੁ ਕੀਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਲਖੇਤਿ^੬ ਨਾਵਣਿ ਗਇਆ ॥ ਨਾਵਣੁ
 ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਰਸੁ ਭਇਆ ॥ ੧ ॥ ^੭ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਚਲੇ
 ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੮ ਭਗਤਿ ਬਣੀ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਿਮਖ
 ਵਿਖਾ^੯ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਣੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਵੇਖਣਿ ਆਇਆ ॥
 ਜਿਨ ਦਰਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕੀਆ ਤਿਨ ਆਪਿ ਹਰਿ ਮੇਲਾਇਆ ॥ ਤੀਰਥ
 ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਆ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਉਧਰਣੁ ਅਰਥਾ^{੧੦} ॥ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ
 ਚਲੇ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਥਮ^{੧੧} ਆਏ ਕੁਲਖੇਤਿ ^{੧੨}ਗੁਰ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਬੁ ਹੋਆ ॥ ਖਬਰਿ ਭਈ ਸੰਸਾਰਿ ਆਏ ਤੈ ਲੋਆ^{੧੩} ॥ ਦੇਖਣਿ
 ਆਏ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ^{੧੪}ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਭਿ ਆਇਆ ॥ ਜਿਨ ਪਰਸਿਆ^{੧੫}
 ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਤਿਨ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ^{੧੬} ਨਾਸ ਗਵਾਇਆ ॥ ਜੋਗੀ
 ਦਿਗੰਬਰ^{੧੭} ਸੰਨਿਆਸੀ ^{੧੮}ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਗਏ ਗੋਸਟਿ^{੧੯} ਢੋਆ ॥ ਪ੍ਰਥਮ
 ਆਏ ਕੁਲਖੇਤਿ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਬੁ ਹੋਆ ॥ ੩ ॥ ^{੨੦}ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ
 ਗਏ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਕੀਆ ॥ ^{੨੧}ਜਾਗਾਤੀ ਮਿਲੇ ਦੇ ਭੇਟ ^{੨੨}ਗੁਰ
 ਪਿਛੈ ਲੰਘਾਇ ਦੀਆ ॥ ਸਭ ਛੁਟੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਛੈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਮਾਰਗਿ ਜੋ ਪੰਥਿ ਚਾਲੇ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ
 ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ਸਭ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਗਤੁ ਬੋਲੈ ਗੁਰ ਕੈ ਨਾਇ ਲਇਐ
 ਸਭਿ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ॥ ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਗਏ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ
 ਕੀਆ ॥ ੪ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਆ^{੨੩} ਆਏ ਸੁਰਸਰੀ^{੨੪} ਤਹ ਕਉਤਕੁ ਚਲਤੁ ਭਇਆ ॥
^{੨੫}ਸਭ ਮੋਹੀ ਦੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰ ਸੰਤ ਕਿਨੈ ਆਢੁ ਨ ਦਾਮੁ ਲਇਆ ॥
 ਆਢੁ ਦਾਮੁ ਕਿਛੁ ਪਇਆ ਨ ਬੋਲਕ^{੨੬} ਜਾਗਾਤੀਆ ^{੨੭}ਮੋਹਣ ਮੁੰਦਣਿ
 ਪਈ ॥ ਭਾਈ ਹਮ ਕਰਹ^{੨੮} ਕਿਆ ਕਿਸੁ ਪਾਸਿ ਮਾਂਗਹ ਸਭ ਭਾਗਿ

- ੧ ਸਰਧਾ ।
- ੨ 'ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਭਉ ਤਿਨ੍ ਮਨਿ ਭਾਉ'
(ਵਾਰ ਆਸਾ-੪੬੫)
- ੩ ਅਭਿਜਿਤ ਲਗਨ ਵਾਲਾ । ਇਸ ਪੁਰਬ ਸਮੇਂ
ਲੋਕੀਂ ਗੰਗਾ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਇਸ
ਸਮੇਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਸਫਲ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ
ਸੂਰਮਾ ਜੇ ਸਿੱਧਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜੇ ਤਾਂ ਫਤਹ
ਪਾਂਦਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਨ੍ਰਾਵਣ ਤੇ ਪੁਰਬ
ਅਭੀਚ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਦ
ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਉਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ ।
- ੪ ਉਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ
ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਾਲਾ ਹਨੇਰਾ ਚਲਾ
ਗਿਆ ।
- ੫ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ-ਚਾਨਣਾ ਜਗ ਪਿਆ ।
- ੬ ਕੁਰਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ।
- ੭ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ।
- ੮ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
- ੯ ਕਦਮ-ਕਦਮ 'ਤੇ ।
- ੧੦ ਖਾਤਰ । ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ।
- ੧੧ ਪਹਿਲਾਂ ।
- ੧੨ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੁਰਬ ਹੋਇਆ ।
- ੧੩ ਤਰੈਲੋਕੀ ।
- ੧੪ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ।
- ੧੫ ਛੋਹਿਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ।
- ੧੬ ਪਾਪ ।

- ੧੭ [ਦਿਗ (ਦਿਸਾ) ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਬਰ (ਕੱਪੜੇ)]
ਨਾਂਗੇ ।
- ੧੮ ਛੇ ਭੋਖ : ਜੋਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਜੰਗਮ, ਬੋਧੀ,
ਸਰੇਵੜੇ, ਬੈਰਾਗੀ ।
- ੧੯ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਢੋਆ (ਭੋਟਾ) ਦੇ ਗਏ ।
- ੨੦ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਮਨਾ ਗਏ ।
- ੨੧ ਮਸੂਲੀਏ ਵੀ ਭੋਟਾ ਦੇ ਕੇ ਮਿਲੇ ।
- ੨੨ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ
ਜਾਹਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਸੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਲਗਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਸਭ ਲੰਘ
ਗਏ ।
- ੨੩ ਤੀਜੀ ਥਾਂ । ੨੪ ਗੰਗਾ ।
- ੨੫ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਸੰਤ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ
ਮੋਹੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਅੱਧੀ
ਕੋਡੀ ਵੀ ਨਾ ਲਈ ।
- ੨੬ ਗੋਲਕਾਂ ਵਿੱਚ । ਪੈਸੇ ਪਾਣ ਲਈ ਜੋ ਭਾਂਡਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲਕ ਜਾਂ ਬੋਲਕ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ।
- ੨੭ ਮੋਹਣ (ਮੁੰਹ) ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਭਾਵ ਹੱਕੇ-ਬੱਕੇ
ਹੋ ਗਏ ।
- ੨੮ ਜਦ ਕਰਤਾ 'ਹਮ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਰਿਆ ਦਾ
ਅੰਤਲਾ 'ਹ' ਮੁਕਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਕਰਹ'
'ਮੰਗਹ; ਪਰ ਜਦ ਕਰਤਾ ਓਹ ਬਹੁ-ਵਚਨ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤਲੇ 'ਹ' ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,
ਜਿਵੇਂ 'ਕਰਹਿ' 'ਮੰਗਹਿ' ।

* ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੧੯ ਵਾਰੀ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਣਾ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮਿੱਟ ਗਿਆ। "ਸਚਾ ਤੀਰਥ ਜਿਤੁ ਸਤ ਸਰਿ ਨਾਵਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਦਿਖਾਏ ਤਿਤੁ ਨਾਠੈ ਮਲੁ ਜਾਏ" (ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੩, ਪੰਨਾ ੭੫੩) । ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੀਰਥ-ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਫੇਰੀ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੰਤਵ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ । ਮੈਕਾਲਿਫ ਆਦਿ ਨੇ ਗਲਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਕਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਸੇ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ 'ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ' । ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਕੀਤੀ; ਮਤਲਬ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ ।

ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਮਸੂਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਫੀ ਸੀ । ਇਸ ਰਿਆਇਤ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਕਰ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਮਸੂਲ ਦਿੱਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਾਚ ਲੰਘ ਗਏ । ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮਸੂਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕੋਡੀ ਵੀ ਗੋਲਕ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਛੈ ਪਈ ॥ ਜਾਗਾਤੀਆ ਉਪਾਵ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ
ਡਿਠਾ ਭੰਨਿ ਬੋਲਕਾ^੧ ਸਭਿ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਆਏ ਸੁਰਸਰੀ ਤਹ
ਕਉਤਕੁ ਚਲਤੁ ਭਇਆ ॥ ੫ ॥ ^੨ਮਿਲਿ ਆਏ ਨਗਰ ਮਹਾਜਨਾ ਗੁਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੀ^੩ ॥ ^੪ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿਦੁ ਪੁਛਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਕੀਤਾ
ਸਹੀ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਸਭਨੀ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਸੁਕਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ ਸ੍ਰੀਰਾਮਿ ਕਰਿ
ਗੁਰ ਗੋਵਿਦੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਦੇਹੀ ਨਗਰਿ ਕੋਟਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਟਵਾਰੇ^੪ ਤਿਨ
ਕਾ ਥਾਉ ਥੇਹੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ^੬ਕੀਰਤਨ ਪੁਰਾਣ ਨਿਤ ਪੁੰਨ ਹੋਵਹਿ ਗੁਰ
ਬਚਨਿ ਨਾਨਕਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਲਹੀ ॥ ਮਿਲਿ ਆਏ ਨਗਰ ਮਹਾਜਨਾ ਗੁਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੀ ॥ ੬ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥

ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੧ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਦੀਨਾ ॥ ਸੁਣਿ ਸਬਦੁ ਤੁਮਾਰਾ ਮੇਰਾ
ਮਨੁ ਭੀਨਾ^੨ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ^੩ ਲਾਗਾ ^੪ਰੰਗੁ ਮੁਰਾਰਾ ॥
ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ਠਾਕੁਰ^੫ ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਕੇ
ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਬਿਨਉ^੬ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾ^੭ ॥ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਨਾਨਕ
ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੀਅੜਾ ^੮ਬਲਿ ਬਲਿ ਕੀਨਾ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਤੇਰਾ ਸਭਿ
ਗੁਣ ਤੇਰੇ ॥ ^੯ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ ਦਰਸਨ ਤੇਰੇ ॥ ਦਰਸਨ ਤੇਰੇ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ
^{੧੦}ਨਿਮਖ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਨੀਜੈ ਤੇਰਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹਿ
ਤ ਪੀਵਾ ॥ ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਪਿਰ ਕੈ ਤਾਈ ਜਿਉ ਚਾੜ੍ਹਕੁ ਬੂੰਦੇਰੇ^{੧੧} ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਜੀਅੜਾ ਬਲਿਹਾਰੀ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ
ਸਾਹੁ ਅਮਿਤਾ^{੧੨} ॥ ਤੂ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਿਆਰਾ^{੧੩} ਪ੍ਰਾਨ ਹਿਤ ਚਿਤਾ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ
ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਜਾਤਾ ਸਗਲ ਰੰਗ ਬਨਿ ਆਏ ॥ ਸੋਈ ਕਰਮੁ ਕਮਾਵੈ ਪ੍ਰਾਣੀ
ਜੇਹਾ ਤੂ ਫੁਰਮਾਏ ॥ ਜਾ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਗਦੀਸੁਰਿ^{੧੫} ਤਿਨਿ ਸਾਧਸੰਗਿ
ਮਨੁ ਜਿਤਾ^{੧੬} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੀਅੜਾ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ^{੧੭} ਤਉ^{੧੮}
ਦਿਤਾ ॥ ੩ ॥ ਨਿਰਗੁਣੁ^{੧੯} ਰਾਖਿ ਲੀਆ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸਦਕਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ
ਢਾਕਿ ਲੀਆ ਮੋਹਿ ਪਾਪੀ ਪੜਦਾ ॥ ਢਾਕਨਹਾਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਾਰੇ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ
ਸੁਖਦਾਤੇ ॥ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਗਤ^{੨੦} ਸੁਆਮੀ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ^{੨੧} ॥
ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ ^{੨੨}ਕਉਣੁ ਕਹੈ ਤੂ ਕਦ ਕਾ ॥ ਨਾਨਕ
ਦਾਸੁ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ਮਿਲੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਨਿਮਕਾ^{੨੩} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੧ ॥

- ੧ ਗੋਲਕਾਂ ।
- ੨ ਨਗਰ ਦੇ ਪੈਂਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ।
- ੩ ਪਕੜੀ, ਲਈ ।
- ੪ ਪੈਂਚਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹੀ ਕਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸੁਕਦੇਵ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰ ਕੇ ਧਿਆਇਆ ਤੇ ਦੇਹੀ ਰੂਪ ਨਗਰ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤਾ । 'ਸ੍ਰੀਰਾਮਿ' ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਸਿਹਾਰੀ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ਵਾਲੀ ਹੈ; ਭਾਵ ਸੁਕ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਾਕੁਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਭੀ 'ਧਿਆਇਆ' ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ।
- ੫ ਵਾਟ-ਪਾਰ, ਰਸਤੇ ਪਾੜਨ ਵਾਲੇ, ਰਾਹਗੀਰ, ਲੁਟੇਰੇ, ਠੱਗ ।
- ੬ ਅੱਗੇ ਉਥੇ ਨਿੱਤ ਕੀਰਤਨ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਪੁੰਨ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੀ ਲੱਭੀ ।
- ੭ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਘੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
- ੮ ਭਿੱਜਿਆ ਹੈ ।
- ੯ ਮੱਛੀ ।
- ੧੦ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ । ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
- ੧੧ ਹੇ ਮਾਲਕ !
- ੧੨ ਬੇਨਤੀ ।
- ੧੩ ਦੀਨ ਦੀ ।
- ੧੪ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
- ੧੫ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ।
- ੧੬ ਅੱਖ ਦੇ ਇਕ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ।
- ੧੭ ਬੁੰਦ ਲਈ । ਜਿਵੇਂ ਬਬੀਹਾ ਇਕ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਲਈ ਤਿਹਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਚਾਤ੍ਰਕ-ਪਪੀਹਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਬੀਹਾ, ਸਾਰੰਗ ਆਦਿ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪੰਛੀ ਬਾਬਤ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੱਦਲਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਖਾਸ ਬੁੰਦ ਲਈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਲਿਊਂ-ਲਿਊਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਤਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਉਹ ਬੁੰਦ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੮ ਬੇਹੱਦ, ਬੇਅੰਤ ।
- ੧੯ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਚਿਤ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੨੧ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ।
- ੨੨ ਜਿਤਿਆ ।
- ੨੩ ਸਰੀਰ । ੨੪ ਤੂੰ ।
- ੨੫ ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ।
- ੨੬ ਨਾਸ ਰਹਿਤ ।
- ੨੭ [ਵਿਧਾਤ੍ਰ] ਰਚਨਹਾਰ ।
- ੨੮ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈਂ ? ਭਾਵ ਤੂੰ ਅਨਾਦੀ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੈਂ ।
- ੨੯ ਨਿਮਖ ਮਾਤਰ ਇਕ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਮੱਛੀ ਤੇ ਪਪੀਹੇ ਵਾਲੀ ਤਾਂਘ ਦੱਸ ਕੇ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮੇਲ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੪

ਘਰੁ ੧

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਮੇਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਤ ਗਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ਅਗਮ^੧ ਅਗੋਚਰੁ^੨ ਨ ਜਾਈ
 ਹਰਿ ਲਖਿਆ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ਲਖਾਵੀਐ^੩ ਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਆਪੇ
 ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ਸਭੁ
 ਕੋ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਕੇਰੀ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੋ^੪ ਥਾਇ ਪਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਹਰਿ ਪਹਿ^੫ ਹਰਿ ਦੇਵੈ ਤਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੀਐ ਰੇ ॥ ਜਿਸ
 ਨੋ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਲੇਖਾ ਸਭੁ ਛਡਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਹਿ ਸੇ ਧੰਨੁ ਜਨ ਕਹੀਅਹਿ^੬ ਤਿਨ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿ
 ਪਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ਤਿਨ ਦੇਖੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ^੭ ਜਿਉ ਸੁਤੁ^੮ ਮਿਲਿ ਮਾਤ^੯ ਗਲਿ
 ਲਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਹਰਿ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਮੋ ਕਉ ਦੇਹੁ ਮਤੀ
 ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ਜਿਉ ਬਛੁਰਾ ਦੇਖਿ ਗਉ ਸੁਖੁ ਮਾਨੈ ਤਿਉ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ਗਲਿ ਲਾਵੀਐ ਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਹੁ ਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਨ ਧੋਇ ਧੋਇ
 ਪੂਜਹੁ^{੧੦} ਇਨ ਖੁਬਿਧਿ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੁ^{੧੧} ਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨੁ^{੧੨} ਬਿਖੈ ਰਸ ਇਨ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਤੂ ਰਹੁ ਰੇ ॥

੧ ਜੋ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ।	ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
੨ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।	੭ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ।
੩ ਸਮਝ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ।	੮ ਪੁੱਤਰ । ੯ ਮਾਤਾ ।
੪ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।	੧੦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।
੫ ਪਾਸ ਹੈ ।	੧੧ ਲੱਭੇ ।
੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੇ) ਭਾਗ	੧੨ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰਾਦ ।

* ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਰੂਪ ਰਹਾਉ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਵਸੀਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਲਖ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਅੰਦਰ ਦੇ ਔਗੁਣ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਗੋਸਟਿ^੧ ਸਾਧੂ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ
 ਰਸਾਇਣੁ^੨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਸਾਇਣੁ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਾਮ ਰਮਹੁ^੩ ਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਅੰਤਰ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ਜੋਰੁ ਤੂ ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਜਾਨਤਾ ਇਹੁ ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ
^੪ਆਪਨ ਗਹੁ ਰੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਦਇਆਲ ਹੋਹੁ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ
 ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਕਰਿ ਹਰੇ^੫ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥

ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਮਾਈ ਸੰਤਸੰਗਿ ਜਾਗੀ^੬ ॥ ^੭ਪ੍ਰਿਅ ਰੰਗ ਦੇਖੈ ਜਪਤੀ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੀ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਲੋਚਨ ਤਾਰ ਲਾਗੀ ॥ ਬਿਸਰੀ ਤਿਆਸ^੯
 ਬਿਡਾਨੀ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਗੁਰੁ ਪਾਇਓ ਹੈ ^{੧੧}ਸਹਜ ਸੁਖਦਾਇਕ ^{੧੨}ਦਰਸਨੁ
 ਪੇਖਤ ਮਨੁ ਲਪਟਾਨੀ ॥ ਦੇਖਿ ਦਮੋਦਰ^{੧੩} ਰਹਸੁ^{੧੪} ਮਨਿ ਉਪਜਿਓ ਨਾਨਕ
^{੧੫}ਪ੍ਰਿਅ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥

ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †^{੧੬}ਦੀਨ ਬਿਨਉ ਸੁਨੁ ਦਇਆਲ ॥ ਪੰਚ ਦਾਸ^{੧੭} ਤੀਨਿਝ ਦੋਖੀ ਏਕ ਮਨੁ
^{੧੮}ਅਨਾਥ ਨਾਥ ॥ ਰਾਖੁ ਹੋ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਗਵਨੁ^{੧੯}
 ਕਰਉ ॥ ^{੨੦}ਖਟੁ ਕਰਮ ਜੁਗਤਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਉ ॥ ਉਪਾਵ ਸਗਲ^{੨੧} ਕਰਿ
 ਹਾਰਿਓ ਨਹ ਨਹ ਹੁਟਹਿ^{੨੨} ਬਿਕਰਾਲ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਸਰਣਿ ਬੰਦਨ^{੨੪} ^{੨੫}ਕਰੁਣਾ
 ਪਤੇ ॥ ^{੨੬}ਭਵ ਹਰਣ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ਏਕ ਤੂਹੀ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਚਰਨ ਨਾਨਕ ਆਸਰੋ ॥ ਉਧਰੇ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਸਾਗਰ ॥ ^{੨੭}ਲਗਿ ਸੰਤਨਾ
 ਪਗ ਪਾਲ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥

ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 §ਸਰਨੀ ਆਇਓ ^{੨੮}ਨਾਥ ਨਿਧਾਨ ॥ ਨਾਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ਮਨ
 ਭੀਤਰਿ ਮਾਗਨ ਕਉ ਹਰਿ ਦਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖਹੁ ਮਾਨ^{੨੯} ॥ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ
 ਸੁਆਮੀ ^{੩੦}ਹਰਿ ਗੁਨ ਰਸਨ ਬਖਾਨ ॥ ੧ ॥ ਗੋਪਾਲ ਦਇਆਲ ਗੋਬਿੰਦ
 ਦਮੋਦਰ^{੩੧} ਨਿਰਮਲ ਕਥਾ ਗਿਆਨ ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ
 ਰਾਗਹੁ^{੩੨} ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੰਗਿ ਧਿਆਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

- ੧ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਵਿਚਾਰ ।
 ੨ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।
 ੩ ਸਿਮਰੇ ।
 ੪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ।
 ੫ ਹੇ ਹਰੀ !
 ੬ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਾਲੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ।
 ੭ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੀ ਹੈ ।
 ੮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਕਰ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ ।
 ੯ ਪਿਆਸ ।
 ੧੦ ਪਰਾਏ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ।
 ੧੧ ਸਹਜ ਵਾਲਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
 ੧੨ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਉਸ ਨਾਲ ਚੰਬੜ ਗਿਆ ।
 ੧੩ [ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਦਵਾਲੇ ਦਾਮ (ਰੱਸੀ) ਹੈ; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੪ ਆਨੰਦ ।
 ੧੫ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ।
 ੧੬ ਦੀਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ।

- ੧੭ [ਸੰ. ਦਸਤ-ਆਰੀਆਂ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਇਥੇ ਇਕ ਅਸੰਭਵ ਕੌਮ ਵੱਸਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ 'ਦਸਤੁ' ਕਿਹਾ ਹੈ] ਵੈਰੀ । ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹਨ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਇਸ ਦੇ ਦੋਖੀ ਹਨ ।
 ੧੮ ਹੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ !
 ੧੯ ਤੀਰਥ ਆਦਿਕਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ।
 ੨੦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਛੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ : ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ; ਯੱਗ ਕਰਨਾ, ਕਰਾਉਣਾ; ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ ।
 ੨੧ ਸਾਰੇ ।
 ੨੨ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ।
 ੨੩ ਡਰਾਉਣੇ ।
 ੨੪ ਨਮਸਕਾਰ ।
 ੨੫ ਦਇਆ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ !
 ੨੬ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ।
 ੨੭ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ।
 ੨੮ ਹੇ ਨਾਥ ! ਹੇ ਨਿਧਾਨ (ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ) !
 ੨੯ ਮਾਣ, ਲਾਜ ।
 ੩੦ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ।
 ੩੧ ਰੰਗੇ ।

- * ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮ-ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਕੋਤਕ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਤਾਂਘਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- † ਦਿਆਲੂ ਹਰੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਅਨੇਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਤਰੀਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾਅ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ।
- ‡ ਤਿੰਨ ਗੁਣ । ਮਨੁੱਖ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਚੱੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ 'ਰਜ' ਗੁਣ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਜਾਂ ਈਰਖਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ 'ਤਮ' ਗੁਣ ਬਹੁਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਵੇਰ ਉਹ ਛੱਡ ਛੱਡ ਕੇ ਵੈਰਾਗ-ਮਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਤਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ 'ਸਤ' ਗੁਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ 'ਸਹਜ' ਪਦ ਜਾਂ ਤੁਰੀਆ (ਚੌਥੀ) ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਓਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਗੁਣ ਦਾ ਯੋਗ ਵਰਤਾਓ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- § ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਦਿਓ ।

*ਹਰਿ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੇ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਤੁਮ
 ਦੇਵਹੁ ਅਪਨੋ ਨਾਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਸਤ ਪੁਰਖ ਪਿਆਰੇ ^੧ਜਤ
 ਸੁਨੀਐ ਤਤ ਮਨਿ ਰਹਸਾਉ ॥ ਵਾਰੀ ਫੇਰੀ ਸਦਾ ਘੁਮਾਈ ਕਵਨੁ ਅਨੂਪੁ^੨
 ਤੇਰੋ ਠਾਉ ॥ ੧ ॥ ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹਿ ਸਗਲ^੩ ਸਮਾਲਹਿ ਸਗਲਿਆ ਤੇਰੀ
 ਛਾਉ^੪ ॥ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ^੫ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੁਝਹਿ ਦਿਖਾਉ^੬ ॥
 ੨ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫੫ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ਮਗਨ
 ਮਨੈ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਆਸਾ ਨੈਨਹੁ ਤਾਰ^੭ ਤੁਹਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਓਇ ਦਿਨ
 ਪਹਰ ਮੂਰਤ^੮ ਪਲ ਕੈਸੇ ਓਇ ਪਲ ਘਰੀ ਕਿਹਾਰੀ^੯ ॥ ਖੂਲੇ ਕਪਟ^{੧੦} ਧਪਟ^{੧੧}
 ਬੁਝਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜੀਵਉ ਪੇਖਿ^{੧੨} ਦਰਸਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਕਉਨੁ ਸੁ ਜਤਨੁ ਉਪਾਉ
 ਕਿਨੇਹਾ ਸੇਵਾ ਕਉਨੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਤਜਿ ਨਾਨਕ ਸੰਤਹ
 ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੀ^{੧੩} ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੋਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦੇ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਢ ਲੀਏ ਪ੍ਰਭ ^{੧੪}ਆਨ ਬਿਖੈ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਨੁ ਲਾਵਹੁ ॥ ਭ੍ਰਮੁ
 ਭਉ ਮੋਹੁ ਕਟਿਓ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਅਪਨਾ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਕੀ
 ਰੇਨੁ^{੧੫} ਹੋਇ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ^{੧੬}ਅਹੰਬੁਧਿ ਤਜਾਵਹੁ ॥ ਅਪਨੀ ਭਗਤਿ ਦੇਹਿ
 ਦਇਆਲਾ ਵਡਭਾਰੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪਾਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਕੇਦਾਰਾ
 ਮਹਲਾ ੫੭ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥ^{੧੭} ਜਾਤ ॥ ^{੧੮}ਤਜਿ ਗੋਪਾਲ ਆਨ
 ਰੰਗਿ ਰਾਚਤ ਮਿਥਿਆ ਪਹਿਰਤ ਖਾਤ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਸੰਪੈ^{੧੯} ਸੁਖ
 ਭੋਗਵੈ ਸੰਗਿ ਨ ਨਿਬਹਤ ਮਾਤ^{੨੦} ॥ ^{੨੧}ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇਖਿ ਰਚਿਓ ਬਾਵਰ
^{੨੨}ਦੂਮ ਛਾਇਆ ਰੰਗਿ ਰਾਤ ॥ ੧ ॥ ਮਾਨ ਮੋਹ ਮਹਾ ਮਦ ਮੋਹਤ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ
 ਕੈ ਖਾਤ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਹੋਇ ਸਹਾਤ ॥
 ੨ ॥ ੫ ॥ ੭ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫੮ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ਨ ਚਾਲਸਿ ਸਾਥ ॥
^{੨੫}ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਕਰੁਣਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ਅਨਾਥਾ ਕੇ ਨਾਥ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਤ
 ਸੰਪਤਿ^{੨੬} ਬਿਖਿਆ ਰਸ ਭੋਗਵਤ ਨਹ ਨਿਬਹਤ ਜਮ ਕੈ ਪਾਥ^{੨੭} ॥ ^{੨੮}ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ ਗਾਉ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ^{੨੯}ਉਪਰੁ ਸਾਗਰ ਕੇ ਖਾਤ ॥ ੧ ॥ ਸਰਨਿ
 ਸਮਰਥ ਅਕਥ ਅਗੋਚਰ^{੩੦} ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਲਾਥ^{੩੧} ॥ ^{੩੨}ਨਾਨਕ ਦੀਨ
 ਧੂਰਿ ਜਨ ਬਾਂਛਤ ਮਿਲੈ ਲਿਖਤ ਧੂਰਿ ਮਾਥ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੮ ॥

੧ ਜਦ ਨਾਮ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨ [ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ] ਸੁੰਦਰ ।
 ੩ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ।
 ੪ ਓਟ, ਆਸਰਾ ।
 ੫ [ਵਿਧਾਤ੍ਰ] ਰਚਨਹਾਰ ।
 ੬ ਦੇਖਾਂ ।
 ੭ ਤਾੜੀ । ੮ ਮਹੂਰਤ ।
 ੯ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ।
 ੧੦ [ਕਪਾਟ] ਦਰਵਾਜ਼ੇ ।
 ੧੧ ਝਟ-ਪਟ ।
 ੧੨ ਦੇਖ ਕੇ । ਉਹ ਸਮਾਂ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੋਊ ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਕਪਾਟ ਝਟ-ਪਟ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਅਤੇ ਤੇਹ ਮਿਟ ਜਾਏ; ਐਸੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿਲੇ ।
 ੧੩ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
 ੧੪ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ।
 ੧੫ ਚਰਨ-ਧੂੜ ।
 ੧੬ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਛੁਡਾ ਦੇਵੇ ।
 ੧੭ ਬੇਅਰਥ, ਨਿਕੰਮਾ ।
 ੧੮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੋ ਪਹਿਨਣਾ ਜਾਂ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੂਠਾ ਹੈ ।

੧੯ [ਸੰਪਦਾ] ਦੌਲਤ ।
 ੨੦ ਮਾੜ੍ਹ, ਰਤਾ ਭਰ । ਨਾਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਣ ਲੱਗਾ ।
 ੨੧ ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਰੇਤ ਉੱਤੇ ਪੈ ਕੇ ਜਦ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਗਾਦਿਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ । ਸੂਰਜ ਦੇ ਢਲਣ ਨਾਲ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਨਿਸਥਿਰ ਭੋਗਾਂ ਲਈ 'ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੦੩, ਨੋਟ ੪ ਤੇ ੫ ।
 ੨੨ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗ ਅਨਿਸਥਿਰ ।
 ੨੩ ਖਾਤਾ, ਟੋਆ ।
 ੨੪ ਹੱਥ ਫੜ ਲਓ ।
 ੨੫ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਦਇਆ ਦਾ ਮਾਲਕ ।
 ੨੬ [ਸੰਪਦਾ] ਧਨ ।
 ੨੭ [ਸੰ. ਪਥ; ਅ. ਪਾਥ] ਰਸਤੇ ।
 ੨੮ ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।
 ੨੯ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਦੇ ਟੋਟੇ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਓ ।
 ੩੦ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ।
 ੩੧ ਲੱਥਦੇ ਹਨ ।
 ੩੨ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਹਰੀ-ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ ।

- * ਹਰੀ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵੱਸਦਾ ਦੇਖ ਸਕਣ ।
 † ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜਤਨ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਦੇ ਪੜਦੇ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੇ ਹੋਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਰ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਉਪਾਉ ਸੰਤ-ਸੰਗ ਹੈ ।
 ‡ ਸਤ-ਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ, ਭਰਮ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਔਗੁਣ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ।
 § ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਤੇ ਪਹਿਰਨਾ ਸਭ ਅਕਾਰਥ ਹੈ । ਰੱਬ ਆਪ ਹੀ ਬਚਾਵੇ ਤਾਂ ਬਚੀਦਾ ਹੈ ।
 ¶ ਸਾਕ-ਸੰਬੰਧੀ, ਧਨ-ਦੌਲਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿੰਭਣਾ, ਕੇਵਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਤਦੇ ਹੈ ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ।

ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਬਿਸਰਤ ਨਾਹਿ ਮਨ ਤੇ ਹਰੀ ॥ ਅਬ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾ ਪ੍ਰਬਲ ਭਈ ਆਨ
 ਬਿਖੈ ਜਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਬੁੰਦ ਕਹਾ ਤਿਆਗਿ ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੀਨ ਰਹਤ ਨ
 ਘਰੀ ॥ ਗੁਨ ਗੋਪਾਲ ਉਚਾਰੁ ਰਸਨਾ ਟੇਵ^੪ ਏਹ ਪਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮਹਾ ਨਾਦ
^੫ਕੁਰੰਕ ਮੋਹਿਓ ^੬ਬੇਧਿ ਤੀਖਨ ਸਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਸਾਲ^੭ ਨਾਨਕ
 ਗਾਠਿ ਬਾਧਿ ਧਰੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਸਤ
 ਰਿਦ ਮਹਿ ਖੋਰ^੮ ॥ ^{੧੦}ਭਰਮ ਭੀਤਿ ਨਿਵਾਰਿ ਠਾਕੁਰ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਅਪਨੀ
 ਓਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਧਿਕ ਗਰਤ^{੧੧} ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਕਰਿ ਦਇਆ
 ਚਾਰਹੁ ਧੋਰ^{੧੨} ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹਰਿ ਚਰਨ ਬੋਹਿਬ^{੧੩} ਉਧਰਤੇ ਲੈ ਮੋਰ^{੧੪} ॥ ੧ ॥
 ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਜਿਨਹਿ ਧਾਰਿਓ ^{੧੫}ਨਹੀ ਬਿਖੈ ਬਨ ਮਹਿ ਹੋਰ ॥ ^{੧੬}ਹਰਿ
 ਸਕਤ ਸਰਨ ਸਮਰਥ ਨਾਨਕ ਆਨ ਨਹੀ ਨਿਹੋਰ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥
 ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੭}ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬਖਾਨੁ ॥ ਗੁਨ ਗੋਪਾਲ ਉਚਾਰੁ
 ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ^{੧੮}ਭਏ ਕਲਮਲ ਹਾਨ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਆਗਿ ਚਲਨਾ ਸਗਲ
 ਸੰਪਤ^{੧੯} ਕਾਲੁ ਸਿਰ ਪਰਿ ਜਾਨੁ ॥ ਮਿਥਨ ਮੋਹ ਦੁਰੰਤ^{੨੦} ਆਸਾ ਝੂਠੁ
 ਸਰਪਰ^{੨੧} ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਰਿਦੈ ਧਾਰਹੁ ਧਿਆਨੁ ॥
 ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੨} ਲਾਭੁ ਨਾਨਕ ਬਸਤੁ ਇਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੧੧ ॥
 ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੋ ਆਧਾਰੁ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਨ
 ਕਛੁ ਬਿਆਪੈ ਸੰਤਸੰਗਿ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੨੫} ਆਪਿ
 ਰਾਖਿਓ ਨਹ ਉਪਜਤਉ ਬੇਕਾਰੁ^{੨੬} ॥ ਜਿਸੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਸਿਮਰੈ ਤਿਸੁ
 ਦਹਤ^{੨੭} ਨਹ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਸੁਖ ਮੰਗਲ ਆਨੰਦ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਚਰਨ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੁ^{੨੮} ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਰਨਾਗਤੀ ਤੇਰੇ ਸੰਤਨਾ ਕੀ ਛਾਰੁ^{੨੯} ॥
 ੨ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਧ੍ਰਿਗੁ
 ਸ੍ਰੋਤ^{੩੦} ॥ ^{੩੧}ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਬਿਸਾਰਿ ਜੀਵਹਿ ਤਿਹ ਕਤ ਜੀਵਨ ਹੋਤ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਖਾਤ ਪੀਤ ਅਨੇਕ ਬਿੰਜਨ^{੩੨} ਜੈਸੇ ^{੩੩}ਭਾਰ ਬਾਹਕ ਖੋਤ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਮਹਾ
 ਸ੍ਰਮੁ^{੩੪} ਪਾਇਆ ਜੈਸੇ ਬਿਰਖ^{੩੫} ਜੰਤੀ^{੩੬} ਜੋਤ^{੩੭} ॥ ੧ ॥ ^{੩੮}ਤਜਿ ਗੋਪਾਲ ਜਿ
 ਆਨ ਲਾਗੇ ਸੇ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਰੋਤ^{੩੯} ॥ ^{੪੦}ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਾਨਕ ਦਾਨੁ ਮਾਰੈ ਹਰਿ
^{੪੧}ਰਖਉ ਕੰਠਿ ਪਰੋਤ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੩ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸੰਤਹ ਧੂਰਿ
 ਲੇ ਮੁਖਿ ਮਲੀ ॥ ^{੪੨}ਗੁਣਾ ਅਚੁਤ ਸਦਾ ਪੂਰਨ ਨਹ ਦੋਖ ਬਿਆਪਹਿ ਕਲੀ ॥

- ੧ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
- ੨ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ (ਪ੍ਰੀਤੀ) ਸਭ ਗਈ ਹੈ ।
- ੩ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਛੱਡ ਕੇ ਪਪੀਹਾ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਫੀ ਭੀ ਘੜੀ ਭਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
- ੪ [ਸਿੰਧੀ] ਸੁਭਾਵ; ਬਾਣ, ਚਸਕਾ, ਆਦਤ । ਇਹ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ।
- ੫ ਹਿਰਨ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮੋਹਿਆ ਹੈ ।
- ੬ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇਜ਼ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ।
- ੭ ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ, ਸ੍ਰਾਦੀ, ਮਿੱਠੇ ।
- ੮ (ਐਸੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ) ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਹੈ ।
- ੯ ਖੋੜ, ਖੁੱਡ, ਸੱਖਣਾਪਨ (ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਹੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਖਣਾਪਨ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਭਰਮ ਦੀ ਕੰਧ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਹ, ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਅਤੇ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕਰ ਲਓ । ਓਰ=ਪਾਸੇ।
- ੧੧ ਟੋਏ ।
- ੧੨ [ਬਾਂਗਰ] ਕੰਢੇ । ਕਿਨਾਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ।
- ੧੩ ਜਹਾਜ਼, ਬੋੜੀ । ੧੪ ਮੈਨੂੰ ।
- ੧੫ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬਨ (ਪਾਣੀ, ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ (ਆਪੇ ਬਚਾਅ ਲਵੇਗਾ) । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੦੨, ਨੋਟ ੨੫ ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਕਤ (ਬਲਵਾਨ) ਹੈ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੧੭ ਹੇ ਜੀਭ ! ਰਾਮ-ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ।
- ੧੮ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
- ੧੯ [ਸਿੰਧਾ] ਧਨ ।
- ੨੦ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ (ਨਤੀਜਾ) ਮਾੜਾ ਹੋਵੇ ।
- ੨੧ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ । ਝੂਠੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਅੰਤ ਵਾਲੀ ਆਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਝੂਠੀ ਮੰਨ ।
- ੨੨ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ।
- ੨੩ ਆਸਰਾ ।
- ੨੪ ਕਲਪਣਾ ਤੇ ਦੁੱਖ ।
- ੨੫ ਕਿਰਪਾ । ੨੬ ਵਿਕਾਰ ।
- ੨੭ ਸਾੜਦਾ । ੨੮ ਸਮਝ ।
- ੨੯ ਧੂੜੀ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ।
- ੩੦ ਸੁਣਨਾ ।
- ੩੧ ਜੀਵਨ-ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਹਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ?
- ੩੨ [ਵਜੰਜਨ] ਖਾਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ, ਭੋਜਨ ।
- ੩੩ ਭਾਰ ਵਾਹਣ ਵਾਲੇ ਖੋਤੇ ।
- ੩੪ ਬਕਾਵਟ (ਧੰਧਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ) ।
- ੩੫ ਬਲਦ ।
- ੩੬ ਯੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ, ਕੋਹਲੂ ਵਿੱਚ ।
- ੩੭ ਜੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੮ ਹਰੀ ਪਾਲਣਹਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੩੯ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ।
- ੪੦ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ।
- ੪੧ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਪਰੇ ਕੇ ਰੱਖੋ, ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੋ ।
- ੪੨ ਸਦਾ ਪੂਰਨ ਅਭਿਨਾਸੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਦੋਖ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੇ ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਤਨਾ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਪਿਆਰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

† ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਖਾਲੀਪਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਭਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ।

‡ ਹੋਰ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸਲੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋ ।

§ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਪੋਹਦੇ ।

¶ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਸ ਹਰੀ-ਰਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਹੈ ਵੀ ਕੀ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਨਿਰੀ ਖੋਤੇ ਜਾਂ ਬਲਦ ਵਾਲੀ ਮਿਹਨਤ ਹੈ ।

:: ਸਤ-ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਹਰ ਬਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਪ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ^੧ਕਾਰਜ ਸਰਬ ਪੂਰਨ ਈਤ ਉਤ ਨ ਹਲੀ ॥ ^੨ਪ੍ਰਭ
 ਏਕ ਅਨਿਕ ਸਰਬਤ ਪੂਰਨ ਬਿਖੈ ਅਗਨਿ ਨ ਜਲੀ ॥ ੧ ॥ ^੩ਗਹਿ ਭੁਜਾ
 ਲੀਨੋ ਦਾਸੁ ਅਪਨੋ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਰਲੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਚਰਨ ਸਰਨ ਅਨਾਥੁ ਆਇਓ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਚਲੀ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੪ ॥ ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਰਿ
 ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਨ ਰੁਚੈ ^੪ ॥ ਕੋਟਿ ^੫ ਸਾਂਤਿ ਅਨੰਦ ਪੂਰਨ ^੬ਜਲਤ ਛਾਤੀ ਬੁਝੈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ਪਤਿਤ ਉਧਰੇ ਮੁਚੈ ^੭ ॥ ਰੇਨੁ ਜਨ ਕੀ
 ਲਗੀ ਮਸਤਕਿ ਅਨਿਕ ਤੀਰਥ ਸੁਚੈ ^੮ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਧਿਆਨ ਭੀਤਰਿ
 ਘਟਿ ਘਟਹਿ ਸੁਆਮੀ ਸੁਝੈ ॥ ਸਰਨਿ ਦੇਵ ਅਪਾਰ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰਿ ^{੧੦} ਜਮੁ
 ਨਹੀ ਲੁਝੈ ^{੧੧} ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੫ ॥

ਕੇਦਾਰਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ ੧੦ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰਿਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ
 ਮੈ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਮਾਰਗੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਹਰਿ ਕੀਆ ਸੰਤਨ ਸੰਗਿ
 ਜਾਤਾ ॥ ਸੰਤਨ ਸੰਗਿ ਜਾਤਾ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ^{੧੫}ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਦਰਿ
 ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ਜੋ ਸਰਨੀ ਆਵੈ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ^{੧੬}ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਭੰਨੈ
 ਘਾਲਿਆ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗਾਏ ^{੧੭}ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ ^{੧੮}ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾ ਰਸ
 ਮਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਤੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ੧ ॥
^{੧੯}ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਜਨ ਬੇਧਿਆ ਸੇ ਆਨ ਕਤ ਜਾਹੀ ॥ ^{੨੦}ਮੀਨੁ ਬਿਛੋਹਾ
 ਨਾ ਸਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮਰਿ ਪਾਹੀ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਦੂਖ ^{੨੧}ਕਿਨਿ
 ਸਹੀਐ ਚਾਤ੍ਰਕ ^{੨੨} ਬੁੰਦ ਪਿਆਸਿਆ ॥ ^{੨੩}ਕਬ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਵੈ ਚਕਵੀ ਸੁਖੁ
 ਪਾਵੈ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਿ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ਦਿਨਸੁ ਸਭਾਰਾ
 ਅਨਦਿਨੁ ^{੨੪}ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ ਕਤ ਹਰਿ
 ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਾਣ ਟਿਕਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਾਸ ਬਿਨਾ ਜਿਉ ਦੇਹੁਰੀ ^{੨੫} ਕਤ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ ॥
 ਦਰਸ ਬਿਹੂਨਾ ਸਾਧ ਜਨੁ ਖਿਨੁ ਟਿਕਣੁ ਨ ਆਵੈ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੋ ਰਹਣਾ
 ਨਰਕੁ ਸੋ ਸਹਣਾ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ॥ ਹਰਿ ਰਸਿਕ ^{੨੬} ਬੈਰਾਗੀ
 ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ਨਿਖੇਧਿਆ ^{੨੭} ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ
 ਜਾਇ ਮਿਲਣਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਰਹਣਾ ਸੋ ਸੁਖ ਅੰਕਿ ^{੨੮}ਨ ਮਾਵੈ ॥ ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
 ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਚਰਨਹ ਸੰਗਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ
 ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ^{੨੯}ਕਰੁਣਾ ਧਾਰੇ ॥ ਨਿਰਗੁਣੁ ਨੀਚੁ ਅਨਾਥੁ ਮੈ ਨਹੀ
 ਦੋਖ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਨਹੀ ਦੋਖ ਬੀਚਾਰੇ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਸਾਰੇ ^{੩੦}ਪਾਵਨ ਬਿਰਦੁ

- ੧ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ ।
- ੨ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ (ਅਨੇਕਾਂ ਹਸਤੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਸਾੜਦੀ ।
- ੩ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਕੇ ।
- ੪ ਰੁਚੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ।
- ੫ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ।
- ੬ ਸੜਦੀ ਹੋਈ ਛਾਤੀ ਠੰਡੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੭ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ।
- ੮ ਸੁਚਮ; ਇਸ਼ਨਾਨ । ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਈ, (ਬੱਸ ਇਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ) ਕਈ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੯ ਹਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
- ੧੦ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।
- ੧੧ ਝਗੜਦਾ, ਤੰਗ ਕਰਦਾ ।
- ੧੨ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੧੩ [ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਨਹਾਰ ।
- ੧੪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੫ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ।
- ੧੬ ਜ਼ਰਾ ਭਰ ਭੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਿਰਥੀ ਨਹੀਂ ਗਵਾਂਦਾ ।
- ੧੭ ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ।
- ੧੮ ਉਹ ਪਰੇਮ ਦੇ ਉਤਮ ਰਸ ਨਾਲ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਜਿਹੜਾ ਜਨ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਥੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ੨੦ ਮੱਛੀ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦੀ (ਪਾਣੀ ਦਾ)।
- ੨੧ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਰ ਸਕੀਏ ?
- ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
- ੨੩ ਕਦੋਂ ਰਾਤ ਬੀਤੇ, ਕਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਚਕਵੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਮਿਲੇ ।
- ੨੪ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
- ੨੫ ਸਰੀਰ । ਸਾਹ ਬਿਨਾਂ ਦੇਹੀ ਕਿਵੇਂ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ? (ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)
- ੨੬ ਰਸ (ਪਿਆਰ) ਵਾਲਾ ।
- ੨੭ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ।
- ੨੮ ਸਮਾਂਵਦਾ ਨਹੀਂ ।
- ੨੯ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ।
- ੩੦ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦਾ ਨਿੱਤ ਕਰਮ (ਧਰਮ) ਹੈ ।

- * ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀਆਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਹਨ, ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀਆਂ ਹਨ ।
- † ਹਰੀ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ ? ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤ-ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ-ਗਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੧) । ਇਕ ਵਾਰੀ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਏ; ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਸ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (੨) । ਫਿਰ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਬਿਨਾਂ ਜੀਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (੩) । ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਨੇ ਨਿਰੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਮੇਲ ਲਿਆ (੪) ।

ਬਖਾਨਿਆ^੧ ॥ ^੨ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਸੁਨਿ ^੩ਅੰਚਲੋ ਗਹਿਆ ^੪ਘਟਿ ਘਟਿ
ਪੂਰ ਸਮਾਨਿਆ ॥ ਸੁਖ ਸਾਰਗੁ ਪਾਇਆ ^੫ਸਹਜ ਸੁਭਾਇਆ ਜਨਮ ਮਰਨ
ਦੁਖ ਹਾਰੇ ॥ ^੬ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੇ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਅਪਨੇ ^੭ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਰਿ
ਹਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ ਬਾਣੀ ^੧ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ ^੨ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਊ ਬਿਬਰਜਿਤ^੩ ਤਜਹੁ^੪ ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨਾ^੫ ॥ ਲੋਹਾ
ਕੰਚਨੁ^੬ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਨਹਿ ਤੇ ਮੂਰਤਿ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਏਕੁ
ਆਧੁ ਕੋਈ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਬਿਬਰਜਿਤ^੭ ਹਰਿ ਪਦੁ ਚੀਨੈ ਸੋਈ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਰਜ ਗੁਣ ਤਮ ਗੁਣ ਸਤ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਇਹ ਤੇਰੀ ਸਭ
ਮਾਇਆ ॥ ^੯ਚਉਥੇ ਪਦ ਕਉ ਜੋ ਨਰੁ ਚੀਨੈ ਤਿਨੁ ਹੀ ^{੧੦}ਪਰਮ ਪਦੁ
ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ^{੧੧} ਸਦਾ ਰਹੈ ਨਿਹਕਾਮਾ^{੧੨} ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਰੁ ਮਾਇਆ ਭ੍ਰਮੁ ਚੂਕਾ ਚਿਤਵਤ ਆਤਮਰਾਮਾ^{੧੩} ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਜਿਹ
ਮੰਦਰਿ ਦੀਪਕੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਅੰਧਕਾਰੁ ਤਹ ਨਾਸਾ ॥ ਨਿਰਭਉ ਪੂਰਿ ਰਹੇ
ਭ੍ਰਮੁ ਭਾਰਾ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜਨ ਦਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ †ਕਿਨਹੀ ਬਨਜਿਆ
ਕਾਂਸੀ^{੧੫} ਤਾਂਬਾ ਕਿਨਹੀ ਲਉਗ ਸੁਪਾਰੀ ॥ ਸੰਤਹੁ ਬਨਜਿਆ ਨਾਮੁ ਗੋਬਿਦ
ਕਾ ^{੧੬}ਐਸੀ ਖੇਪ ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਬਿਆਪਾਰੀ ॥ ਹੀਰਾ
^{੧੭}ਹਾਥਿ ਚੜਿਆ ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਛੂਟਿ ਗਈ ਸੰਸਾਰੀ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਚੇ
ਲਾਏ ਤਉ ਸਚ ਲਾਗੇ ਸਾਚੇ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ ਸਾਚੀ ਬਸਤੁ ਕੇ ^{੧੯}ਭਾਰ
ਚਲਾਏ ਪਹੁਚੇ ਜਾਇ ਭੰਡਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਆਪਹਿ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਨਿਕ
ਆਪੈ ਹੈ ਪਾਸਾਰੀ^{੨੦} ॥ ਆਪੈ ਦਹ ਦਿਸ^{੨੧} ਆਪ ਚਲਾਵੈ ਨਿਹਚਲੁ ਹੈ
ਬਿਆਪਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਮਨੁ ਕਰਿ ਬੈਲੁ ^{੨੨}ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਪੈਡਾ ਗਿਆਨ ਗੋਨਿ^{੨੩}
ਭਰਿ ਡਾਰੀ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ^{੨੪}ਨਿਬਹੀ ਖੇਪ ਹਮਾਰੀ ॥
੪ ॥ ੨ ॥ ‡^{੨੫}ਰੀ ਕਲਵਾਰਿ ਗਵਾਰਿ ਮੂਢ ਮਤਿ ਉਲਟੇ ਪਵਨੁ ਫਿਰਾਵਉ ॥
ਮਨੁ ਮਤਵਾਰ ^{੨੬}ਮੇਰ ਸਰ ਭਾਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਚੁਆਵਉ ॥ ੧ ॥ ਬੋਲਹੁ
ਭਈਆ ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ ॥ ਪੀਵਹੁ ਸੰਤ ਸਦਾ ਮਤਿ^{੨੭} ਦੁਰਲਭ ਸਹਜੇ
ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭੈ ਬਿਚਿ ^{੨੮}ਭਾਉ ਭਾਇ ਕੋਊ ਬੁਝਹਿ
ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਭਾਈ ॥ ਜੇਤੇ ਘਟ^{੨੯} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਭ ਹੀ ਮਹਿ ਭਾਵੈ ਤਿਸਹਿ
ਪੀਆਈ ॥ ੨ ॥ ਨਗਰੀ^{੩੦} ਏਕੈ ^{੩੧}ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ^{੩੨}ਧਾਵਤੁ ਬਰਜਿ ਰਹਾਈ ॥
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ^{੩੩} ਛੂਟੈ ਦਸਵਾ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਤਾ ਮਨੁ ਖੀਵਾ^{੩੪} ਭਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੩੫}ਅਭੈ
ਪਦ ਪੂਰਿ ਤਾਪ ਤਹ ਨਾਸੇ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਉਬਟ^{੩੬} ਚਲੰਤੇ ਇਹੁ ਮਦੁ

੧ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੩ ਪੱਲਾ ਪਕੜਿਆ ।
 ੪ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਸਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆ !
 ੫ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ।
 ੬ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਰੱਖ ਲਏ ।
 ੭ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਪਾਇਆ ।
 ੮ ਬਨਾਰਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਉੱਘੇ ਭਗਤ ਜੋ ਸੰਨ ੧੩੯੮ ਤੋਂ ੧੫੧੮ ਤੱਕ ਜੀਵੇ ।
 ੯ [ਵਿਵਰਜਿਤ] ਤਿਆਗਣ ਯੋਗ ਹਨ ।
 ੧੦ ਛੱਡੋ ।
 ੧੧ ਅਪਮਾਨ । ਮਾਨ ਜਾਂ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿਓ ।
 ੧੨ ਸੋਨਾ ।
 ੧੩ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਹਰੀ ਦੀ ਗਤੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
 ੧੫ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ।
 ੧੭ [ਨਿਸ਼ਕਾਮ] ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰੇ ।
 ੧੮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ।
 ੧੯ ਜਿਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾ ਬਲੇ, ਉਥੋਂ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ (ਦੀ ਜੋਤਿ) ਪਸਰ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ ਨੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਕੈਂਹਾ ।
 ੨੧ ਸਾਡੀ ਵੀ ਅਜੇਹੀ ਖੇਪ ਹੈ । ਖੇਪ= ਸੌਦੇ ਦਾ ਭਾਰ, ਮਾਲ ਦੀ ਭਰਤੀ ।
 ੨੨ ਲੱਭਿਆ ।

੨੩ ਸੰਸਾਰੀਪੁਣਾ, ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਚਾਲ ।
 ੨੪ ਭਾਰ ਲੱਦ ਲਏ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਏ ।
 ੨੫ [ਪਨੜਸਾਰੀ= ਸੌਦਾ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ] ਜੌਹਰੀ ।
 ੨੬ ਦਸ ਤਰਫਾਂ ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ ਆਦਿ ।
 ੨੭ ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨਾ ਇਹ ਮਾਰਗ ਹੈ । ੨੮ ਛੱਟ ।
 ੨੯ ਮਾਲ ਦੀ ਪੰਡ ਤੋੜ ਪਹੁੰਚੀ ।
 ੩੦ ਹੋ ਕਲਾਲਣ (ਹੋ ਬੁੱਧੀ) ! ਅਸੰਭਯ ਤੇ ਮੂਰਖ ! ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਪਵਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਲਟਾਵੇ ।
 ੩੧ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਭੱਠੀ ਵਤ ਹੈ । ਮਨ ਨੂੰ ਦਸਮ-ਦੁਆਰ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੁਆ ਕੇ ਮਤਵਾਲਾ ਬਣਾਉ । ਮੇਰ= ਦਸਮ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਉਹ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹਾਲਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਰੀਰਕ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਨਾ ਮਨ ਦੀ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਜਿਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਰ=ਵਾਕੁਰ ।
 ੩੨ ਮਦਯ, ਸ਼ਰਾਬ ।
 ੩੩ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ।
 ੩੪ ਘੜੇ, ਭਾਵ ਮਨ ।
 ੩੫ ਸਰੀਰ-ਨਗਰੀ ।
 ੩੬ ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ : ਨੱਕ, ਕੰਨ ਆਦਿ ।
 ੩੭ ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰੱਖੋ ।
 ੩੮ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁੰਝਲ ।
 ੩੯ ਮਸਤ ।
 ੪੦ ਅਭੈ ਪਦਵੀ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਤਿੰਨ ਤਾਪ : ਆਧਿ (ਮਨ ਦੇ ਦੁੱਖ); ਬਿਆਧਿ (ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ); ਉਪਾਧਿ (ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਦੁੱਖ)
 ੪੧ ਉਲਟੇ । ਮਾਇਆ ਵੱਲ ਚਲਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਲਟਾਇਆਂ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਮਿਲੀ ਹੈ ।

* ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

† ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ ਕੋਈ ਧਨ-ਮਾਲ ਇਸ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

‡ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ ।

ਪਾਇਆ ਜੈਸੇ ^੧ਖੋਂਦ ਖੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ *ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕੇ ਲੀਨੇ^੨
^੩ਗਤਿ ਨਹੀ ਏਕੈ ਜਾਨੀ ॥ ^੪ਫੂਟੀ ਆਖੈ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੈ ਬੁਡਿ ਮੂਏ ਬਿਨੁ ਪਾਨੀ ॥
 ੧ ॥ ਚਲਤ ਕਤ ਟੇਢੇ ਟੇਢੇ ਟੇਢੇ ॥ ^੫ਅਸਤਿ ਚਰਮ ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਮੂੰਦੇ ਦੁਰਗੰਧ
 ਹੀ ਕੇ ਬੇਢੇ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮ ਨ ਜਪਹੁ ਕਵਨ ਭ੍ਰਮ ਭੂਲੇ ਤੁਮ ਤੇ ਕਾਲੁ
 ਨ ਦੂਰੇ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਇਹੁ ਤਨੁ ਰਾਖਹੁ ^੭ਰਹੈ ਅਵਸਥਾ ਪੂਰੇ ॥ ੨ ॥
 ਆਪਨ ਕੀਆ ਕਛੂ ਨ ਹੋਵੈ ਕਿਆ ਕੋ ਕਰੈ ਪਰਾਨੀ ॥ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ^੮ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਬਖਾਨੀ^੯ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਬਲੂਆ ਕੇ ਘਰੂਆ ਮਹਿ
 ਬਸਤੇ ^{੧੧}ਫੁਲਵਤ ਦੇਹ ਅਇਆਨੇ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਿਹ ਰਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
 ਬੂਡੇ^{੧੨} ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਨੇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ †ਟੇਢੀ ਪਾਗ ਟੇਢੇ ਚਲੇ ^{੧੩}ਲਾਗੇ ਬੀਰੇ
 ਖਾਨ ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੂਐ ^{੧੪}ਮੇਰੋ ਕਾਮੁ ਦੀਵਾਨ ॥ ੧ ॥
 ਰਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ਹੈ ਅਭਿਮਾਨਿ ॥ ^{੧੫}ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੀ ^{੧੬}ਪੇਖਿ
 ਪੇਖਿ ਸਚੁ ਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਲਾਲਚ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਮਦ^{੧੭} ਇਹ
 ਬਿਧਿ ^{੧੮}ਅਉਧ ਬਿਹਾਨਿ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਰ ਆਇ ਲਾਗੋ ਕਾਲੁ
 ਨਿਦਾਨਿ^{੧੯} ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ †ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਅਪਨੀ ^{੨੦}ਨਉਬਤਿ ਚਲੇ ਬਜਾਇ ॥
^{੨੧}ਇਤਨਕੁ ਖਟੀਆ ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ ਸੰਗਿ ਨ ਕਛੂ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਦਿਹਰੀ ਬੈਠੀ ਮਿਹਰੀ^{੨੨} ਰੋਵੈ ^{੨੩}ਦੁਆਰੈ ਲਉ ਸੰਗਿ ਮਾਇ ॥
^{੨੪}ਮਰਹਟ ਲਗਿ ਸਭੁ ਲੋਗੁ ਕੁਟੰਬੁ ਮਿਲਿ ਹੰਸੁ^{੨੫} ਇਕੇਲਾ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਵੈ
 ਸੁਤ ਵੈ ਬਿਤ ਵੈ ਪੁਰ ਪਾਟਨ ਬਹੁਰਿ ਨ ਦੇਖੈ ਆਇ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਰਾਮੁ
 ਕੀ ਨ ਸਿਮਰਹੁ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥੁ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥

ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ^{੨੭} ਜੀਉ ਕੀ ^੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 §^{੨੮}ਖਟੁ ਕਰਮ ^{੨੯}ਕੁਲ ਸੰਜੁਗਤੁ ਹੈ ^{੩੦}ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਹਿ ॥
 ਚਰਨਾਰਬੰਦ^{੩੧} ਨ ਕਥਾ ਭਾਵੈ ^{੩੨}ਸੁਪਚ ਤੁਲਿ ਸਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ^{੩੩}ਰੇ ਚਿਤ
 ਚੇਤਿ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ॥ ਕਾਹੇ ਨ ਬਾਲਮੀਕਹਿ ਦੇਖ ॥ ਕਿਸੁ ਜਾਤਿ ਤੇ ਕਿਹ
 ਪਦਹਿ ਅਮਰਿਓ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਬਿਸੇਖ^{੩੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੫}ਸੁਆਨ ਸਤੁ
 ਅਜਾਤੁ^{੩੬} ਸਭ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਵੈ ਹੇਤੁ ॥ ਲੋਗੁ ਬਪੁਰਾ^{੩੭} ਕਿਆ ਸਰਾਰੈ^{੩੮} ^{੩੯}ਤੀਨਿ
 ਲੋਕ ਪ੍ਰਵੇਸ ॥ ੨ ॥ ਅਜਾਮਲੁ^{੪੦} ਪਿੰਗਲਾ^{੪੧} ਲੁਭਤੁ^{੪੨} ਕੁੰਚਰੁ^{੪੩} ਗਏ ਹਰਿ ਕੈ
 ਪਾਸਿ ॥ ਐਸੇ ^{੪੪}ਦੁਰਮਤਿ ਨਿਸਤਰੇ ਤੂ ਕਿਉ ਨ ਤਰਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥

੧ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਕੰਮੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਤੇ ਕਿੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਛੋਲੀਆ ਆਦਿ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ ਖਿਲਾਣ ਨੂੰ ਖੋਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਖੋਦੋਂ ਕਢਿਆ ਪਸ਼ੂ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਤੇ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਏਹ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਕੇ ਖੋਦ ਖੁਮਾਰੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੨ ਗੁਸੇ ਹੋਏ, ਠੰਗੇ ਹੋਏ ।

੩ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ।

੪ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ, ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ।

੫ ਹੱਡੀਆਂ, ਚੰਮ ਤੇ ਵਿਸ਼ਟੇ ਦੇ ਢਕੇ ਹੋਏ ।

੬ ਵੇੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਲਿਬੜੇ ਹੋਏ ।

੭ ਜਦੋਂ ਉਮਰ ਪੁਗ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਹ ਤਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ।

੮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੯ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ।

੧੦ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ।

੧੧ ਇਹ ਇਆਣਾ ਇਸ ਦੇਹ ਦਾ ਮਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

੧੨ ਡੁੱਬ ਗਏ ।

੧੩ ਪਾਨ ਬੀੜੇ ਖਾਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।

੧੪ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਹੈ, ਹਕੂਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

੧੫ ਸੋਨਾ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ।

੧੬ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ । ੧੭ ਨਸ਼ਾ ।

੧੮ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ ।

੧੯ ਓੜਕ ।

੨੦ [ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਨੌਬਤ ਵਜਦੀ ਸੀ] ਹਕੂਮਤ ਕਰ ਗਏ ।

੨੧ ਇਤਨੀ ਖੱਟੀ ਗੰਢਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੱਬੀ ਹੋਈ । ੨੨ ਇਸਤਰੀ ।

੨੩ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੱਕ ਮਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

੨੪ ਸਮਸਾਨ ਭੂਮੀ ਤੱਕ । ੨੫ ਰੂਹ ।

੨੬ ਓਹ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਓਹ ਧਨ ਓਹ ਨਗਰ ਤੇ ਓਹ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆ ਕੇ ਦੇਖਣੇ ਮਿਲਦੇ ।

੨੭ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਉੱਘਾ ਭਗਤ ਜੋ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ ਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ । ਇਹ ਚਮਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ।

੨੮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਛੇ ਕਰਮ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ

੧੧੧੯, ਨੋਟ ੨੦ ।

੨੯ ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਸੰਯੁਕਤ ਹੋਵੇ, ਚੰਗਾ ਖਾਨਦਾਨੀ ਹੋਵੇ।

੩੦ ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

੩੧ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ।

੩੨ [ਸੰ. ਸ੍ਰ (ਕੁੱਤਾ) ਪਚ (ਖਾਣ ਵਾਲਾ)] ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ।

੩੩ ਹੇ ਚੇਤ ਤੋਂ ਅਚੇਤ ਚਿਤ (ਮੁਰਖ ਮਨ) ! ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਾਲਮੀਕ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ (ਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਜਪ ਕੇ ਕਿਸ ਨੀਚ ਜਾਤ ਤੋਂ ਅਮਰ ਹੋ ਗਿਆ) ?

੩੪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ । ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੀ ।

੩੫ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਬਾਲਮੀਕ ।

੩੬ ਚੰਡਾਲ । ੩੭ ਵਿਚਾਰਾ ।

੩੮ ਸਲਾਹੇ ।

੩੯ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

੪੦ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਵੇਸਵਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ 'ਨਾਰਾਇਣ' ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ।

੪੧ ਇਕ ਕੰਜਰੀ । ਦੇਖੋ ਭਾਗਵਤ, ਯਾਰੂਵਾਂ ਸਕੰਧ ਅੱਠਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ।

੪੨ ਇਕ ਲੋਦੀਆ ਨਾਮੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਿਲੇ, ਇਕ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਗਦਾ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਹਰੀ, ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆ ਦੇ । ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਲੱਭ ਬਕਿਆ, ਪਰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਇਸ 'ਤੇ ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਮਰਨ ਲੱਗਾ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ।

੪੩ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਗੰਧਰਵ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਰੁਣ ਦੇ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੋਂਦੂਆ ਆਪਣੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਕੜ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਰਾਮ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ।

੪੪ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧ ਵਾਲੇ ਤਰ ਗਏ ।

* ਸਰੀਰਕ ਚੇਸ਼ਟਾ ਵਾਲੇ ਰਸਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਿਭਣ ਵਾਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਇਸ ਭਰਮ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

† ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਛੇ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

‡ ਸੰਸਾਰਕ ਵਡਿਆਈ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਹੈ, ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

§ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈਦਾ । ਨੀਚ ਕੁਲ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਲੋਕ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਤਰ ਗਏ ।

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧

ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਤੂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ ॥
੧ ॥ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਹੈ^੧ ਸਭ ਤੇਰੀ
ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ਕਿਸੁ ਆਗੈ
ਕੀਚੈ^੩ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ^੪ਆਖਣੁ ਸੁਨਣਾ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਜਾਣਹਿ
^੫ਸਰਬ ਵਿਡਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਦੇਖੈ ^੬ਥਾਪਿ
ਉਥਾਪਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ॥

†ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਤਰੇ ਮੁਨਿ^੭ ਕੇਤੇ ^੮ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਤਰੇ ॥ ^੯ਸਨਕ
ਸਨੰਦਨ ਤਪਸੀ ਜਨ ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੧੦} ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥ ੧ ॥ ਭਵਜਲੁ^{੧੧}
ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਗੁ ਰੋਗਿ ਬਿਆਪਿਆ ਦੁਬਿਧਾ^{੧੨}
ਭੁਬਿ ਭੁਬਿ ਮਰੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ ਗੁਰੁ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ^{੧੩}
ਤ੍ਰਿਭਵਣ^{੧੪} ਸੋਝੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਆਪੇ ਦਾਤਿ ਕਰੀ ਗੁਰਿ ਦਾਤੈ ਪਾਇਆ
ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੫}ਮਨੁ ਰਾਜਾ ^{੧੬}ਮਨੁ ਮਨ ਤੇ ਮਾਨਿਆ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ
ਸਮਾਈ^{੧੭} ॥ ਮਨੁ ਜੋਗੀ^{੧੮} ਮਨੁ ^{੧੯}ਬਿਨਸਿ ਬਿਓਗੀ ^{੨੦}ਮਨੁ ਸਮਝੈ ਗੁਣ
ਗਾਈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿਆ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਸਾਹਿਬੁ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥
ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ^{੨੨}ਨੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹੀ ਤਨੁ ਹੀਨਾ ^{੨੩}ਜਰਿ ਜੀਤਿਆ

੧ ਹੈ ।
 ੨ ਜੋ ਭੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ।
 ੩ ਕਰੀਏ ।
 ੪ ਜੋ ਕੁਝ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਹੈ । "ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਭੁ ਕੋ ਬੋਲੈ" (ਸੁਖਮਨੀ) । "ਆਖਣਾ ਸੁਣਨਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ॥ ਧੰਧਾ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ਵੇਕਾਰੁ" (ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ:੧)
 ੫ ਹੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਵਾਲੇ ! ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੫ ਨੋਟ ੩੪ ।
 ੬ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਢਾਹ-ਢਾਹ ਕੇ ।
 ੭ ਮੋਨੀ, ਚੁੱਪ ਸਾਧਣ ਵਾਲੇ ।
 ੮ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ ।
 ੯ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਲੜਕੇ ।
 ੧੦ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
 ੧੧ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।
 ੧੨ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ ।
 ੧੩ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ।
 ੧੪ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦੀ, ਸਾਰੇ ਜਗਨ ਦੀ ।

੧੫ ਮਨ ਦੀਆਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਾਲਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਡ ਸਾਰੀ ਹੈ ਹੀ ਮਨ ਦੀ । ਪਹਿਲੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਰਜੋ ਗੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਚੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੰਤੋਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋਗੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਮਨ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਗਈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੮੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੧੭ ਮੁੱਕ ਗਈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੧੯, ਨੋਟ ੧੫ ।
 ੧੮ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਰੀ ਨਾਲ ।
 ੧੯ ਵਿਛੜ ਕੇ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਤੇ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਂਵਦਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਲੀਣ (ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੬੨, ਨੋਟ ੨੭ ।
 ੨੨ ਅੱਖੀਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ।
 ੨੩ ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ ਜਿਤਿਆ ਹੋਇਆ ।

* ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

† ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਤਰਦੇ ਆਏ ਹਨ (੧) । ਗੁਰੂ ਅਲੱਖ ਅਭੇਵ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਅਲੱਖ ਅਭੇਵ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (੨) । ਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (੩) । ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਅਤੇ ਅਲੱਖ ਅਭੇਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਖਣਾ (੪) ।

‡ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਹੋਛੇ ਰੂਪ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਜਨਮ ਗੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਸਫਲ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਿਰਿ ਕਾਲੋ ॥ ^੧ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ਰਹਸੁ ਨਹੀ ਸਾਚਾ ਕਿਉ ਛੋਡੈ ਜਮ ਜਾਲੋ ॥
 ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਨਮੁ ਗਇਓ ॥ ਸਾਚ ਸਬਦ ਬਿਨੁ ਕਬਹੁ ਨ
 ਛੂਟਸਿ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਭਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਨ ਮਹਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਹਉ ਮਮਤਾ^੨ ਕਠਿਨ ਪੀਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ^੩ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮ ਜਪਹੁ ਰਸੁ
 ਰਸਨਾ ਇਨ ਬਿਧਿ ਤਰੁ ਤੂ ਤਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ^੪ਬਹਰੇ ਕਰਨ ਅਕਲਿ ਭਈ
 ਹੋਛੀ ਸਬਦ ਸਹਜੁ^੫ ਨਹੀ ਬੁਝਿਆ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਮਨਮੁਖਿ^੬ ਹਾਰਿਆ
 ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅੰਧੁ ਨ ਸੁਝਿਆ ॥ ੩ ॥ ਰਹੈ ਉਦਾਸੁ ਆਸ ਨਿਰਾਸਾ^੭ ਸਹਜ
 ਧਿਆਨਿ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^੮ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੂਟਸਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ
 ਲਾਗੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਭੁੰਡੀ^੯ ਚਾਲ ^{੧੦}ਚਰਣ ਕਰ
 ਖਿਸਰੇ ਤੁਚਾ^{੧੧} ਦੇਹ ਕੁਮਲਾਨੀ ॥ ਨੇਤ੍ਰੀ ਧੁੰਧਿ ^{੧੨}ਕਰਨ ਭਏ ਬਹਰੇ ਮਨਮੁਖਿ
 ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਧੁਲੇ ਕਿਆ ਪਾਇਆ ਜਗਿ ਆਇ ॥ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ
 ਨਹੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਲੇ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਜਿਹਵਾ
 ਰੰਗਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਰਾਤੀ ਜਬ ਬੋਲੈ ਤਬ ਫੀਕੇ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ
 ਵਿਆਪਸਿ ਪਸੂ ਭਏ ਕਦੇ ਹੋਹਿ ਨ ਨੀਕੇ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਰਸੁ ਵਿਰਲੀ
 ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਸਬਦ ਭੇਦੁ ਨਹੀ ਆਇਆ
 ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਏ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਅਨ ਕੋ ਦਰੁ ਘਰੁ ਕਬਹੁ ਨ ਜਾਨਸਿ
 ਏਕੋ ਦਰੁ ਸਚਿਆਰਾ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ^{੧੬}ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕੁ
 ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ^{੧੭}ਸਗਲੀ ਰੈਣਿ
 ਸੋਵਤ ਗਲਿ ਫਾਹੀ ਦਿਨਸੁ ਜੰਜਾਲਿ ਗਵਾਇਆ ॥ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਘੜੀ ਨਹੀ
 ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿਆ ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਕਿਉ ਛੂਟਸਿ
 ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ ॥ ਕਿਆ ਲੇ ਆਵਸਿ ਕਿਆ ਲੇ ਜਾਵਸਿ ਰਾਮ ਜਪਹੁ
 ਗੁਣਕਾਰੀ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਉਂਧਉ ਕਵਲੁ ਮਨਮੁਖ ਮਤਿ ਹੋਛੀ^{੨੦}
 ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਸਿਰਿ ਧੰਧਾ ॥ ਕਾਲੁ ਬਿਕਾਲੁ^{੨੧} ਸਦਾ ਸਿਰਿ ਤੇਰੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਗਲਿ ਫੰਧਾ ॥ ੨ ॥ ਡਗਰੀ^{੨੨} ਚਾਲ ਨੇਤ੍ਰੁ ਫੁਨਿ^{੨੩} ਅੰਧੁਲੇ ^{੨੪}ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ
 ਨਹੀ ਭਾਈ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬੇਦ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਹੈ ਮਾਇਆ ਅੰਧੁਲਉ ਧੰਧੁ ਕਮਾਈ ॥
 ੩ ॥ ਖੋਇਓ ਮੂਲੁ ਲਾਭੁ ਕਹ ਪਾਵਸਿ ^{੨੫}ਦੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੇ ॥ ਸਬਦੁ
 ਬੀਚਾਰਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਪਤੀਣੇ^{੨੬} ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧‡ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸੰਗਿ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਰਾਮੁ ਰਸਨਿ ਰੰਗਿ
 ਰਾਤਾ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਸਿ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਸਿ ਅੰਤਰਿ ਜਾਣਿ ਪਛਾਤਾ ॥ ੧ ॥
 ਸੋ ਜਨੁ ਐਸਾ ਮੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਆਪੁ ਮਾਰਿ ਅਪਰੰਪਰਿ^{੨੭} ਰਾਤਾ ਗੁਰ ਕੀ

- ੧ ਰੂਪ ਰੰਗ ਤੇ ਰਹੱਸ (ਸੁਆਦ) ਸੱਚੇ ਨਹੀਂ
(ਭਾਵ ਬੁਠੇ ਨਾਸਮਾਨ ਰੂਪ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ
ਹੋਇਆ ਹੈ); ਇਸ ਲਈ ਜਮ ਦਾ ਜਾਲ ਇਸ
ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ੨ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜੀਭ ਨਾਲ ਰਾਮ-ਰਸ ਜਪੇ, ਭਾਵ
ਰਾਮ-ਨਾਮ ਜਿਹੀ ਸਵਾਦੀ ਚੀਜ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ ।
- ੪ ਕੰਨ ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ ।
- ੫ ਗਿਆਨ ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।
- ੭ ਸਹਜ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇ,
ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉਚਾਟ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ
ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ।
- ੮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਭੱਦੀ, ਕੋਝੀ ।
- ੧੦ ਪੈਰ ਤੇ ਹੱਥ ਢਿੱਲੇ ਹੋ ਗਏ ।
- ੧੧ ਚਮੜੀ ।
- ੧੨ ਜੀਭ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਜਦ
ਵੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਤਦ ਹੀ ਢਿੱਕੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦੀ
ਹੈ ।
- ੧੩ ਚੰਗੇ ।
- ੧੪ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਰ ਘਰ ਨੂੰ ਜੋ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ।
- ੧੫ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੧੬ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ।
- ੧੭ ਜੋ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ।
- ੧੮ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਉਲਟਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਮਨ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ
ਧੰਧੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੧੨ ।
- ੨੦ [ਕਾਲ ਤੋਂ ਉਲਟ] ਜਨਮ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਸਦਾ
ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੨੧ ਡੋਲਣ ਵਾਲੀ, ਟੇਢੀ ।
- ੨੨ ਭੀ ।
- ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ
(ਸ਼ਾਸਤਰ ਵੇਦ ਹੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ) । ਉਸ
ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵੇਦ ਤਾਂ ਤੂੰ
ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੪,
ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
- ੨੪ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਤੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰ
ਕੇ। ੨੫ ਪਤੀਜੇ ।
- ੨੬ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ।

* ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮਨਮੁਖ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਬਲਕਿ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਾਲਿਆਂ
ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਸ਼ੂ ਵਾਲੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਹਰ-
ਇਕ ਗੱਲ ਕੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ,
ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

† ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਦਿਲ ਮੂੰਧੇ ਪਏ ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ ।
ਉਹ ਤਾਂ ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰ-
ਸ਼ਬਦ ਵੱਲ ਰੁਚੀ ਕਰਨੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਮ-ਰਸ ਤਾਂ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

‡ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ
ਰਹਿ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਤੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਹਰ ਵਕਤ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ
ਦੇ ਨੇੜੇ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਗੁਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^੧ ਆਦਿ
 ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੋ^੨ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ^੩ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਚੁ^੪
 ਵੇਸੋ ॥ ੨ ॥ ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਸਚੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਿਹਵਾ^੫ ਮਿਥਿਆ ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਈ^੬ ॥
 ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੩ ॥
 ਗੁਣੀ ਗੁਣੀ ਮਿਲਿ ਲਾਹਾ ਪਾਵਸਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਨਾਮਿ ਵਡਾਈ ॥ ਸਗਲੇ
 ਦੂਖ ਮਿਟਹਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ^੯ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਹਿਰਦੈ^{੧੦} ਨਾਮੁ ਸਰਬ ਧਨੁ ਧਾਰਣੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੧੧}
 ਪਾਈਐ ॥ ਅਮਰ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਕਿਰਤਾਰਥ^{੧੨} ^{੧੩} ਸਹਜ ਧਿਆਨਿ ਲਿਵ
 ਲਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਰਾਮ
 ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਹਿਰਦੈ ਸਹਜ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ
 ਭਉ ਕਬਹੁ ਨ ਛੂਟਸਿ^{੧੪} ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੋ
 ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵਸਿ ਡੂਬਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਧੰਧਾ ਕਰਤ ਸਗਲੀ ਪਤਿ
 ਖੋਵਸਿ ਭਰਮੁ ਨ ਮਿਟਸਿ ਗਵਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ ਕਬ
 ਹੀ ਅੰਧੁਲੇ ਧੰਧੁ ਪਸਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫} ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨੁ^੧ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
^{੧੬} ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ ਮੂਆ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਿਆ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ
 ਨ ਦੂਆ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੭ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ^{੧੭} ਜਗਨ ਹੋਮ ਪੁੰਨ ਤਪ
 ਪੂਜਾ ਦੇਹ ਦੁਖੀ ਨਿਤ ਦੂਖ ਸਹੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵਸਿ
 ਮੁਕਤਿ ਨਾਮਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੮} ਲਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥੇ ਜਗਿ
 ਜਨਮਾ ॥ ਬਿਖੁ ਖਾਵੈ ਬਿਖੁ ਬੋਲੀ ਬੋਲੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਨਿਹਫਲੁ ਮਰਿ ਭ੍ਰਮਨਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੁਸਤਕ ਪਾਠ ਬਿਆਕਰਣ ਵਖਾਣੈ ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ
 ਤਿਕਾਲ^{੧੯} ਕਰੈ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਮੁਕਤਿ ਕਹਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ
^{੨੦} ਉਰਝਿ ਮਰੈ ॥ ੨ ॥ ਡੰਡ^{੨੧} ਕਮੰਡਲ ਸਿਖਾ^{੨੨} ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਤੀਰਥਿ ਗਵਨੁ
 ਅਤਿ ਭ੍ਰਮਨੁ ਕਰੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਸੁ ਪਾਰਿ ਪਰੈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੩} ਜਟਾ ਮੁਕਟੁ ਤਨਿ ਭਸਮ ਲਗਾਈ ਬਸਤ੍ਰ ਛੋਡਿ ਤਨਿ
 ਨਗਨੁ ਭਇਆ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ ^{੨੪} ਕਿਰਤ ਕੈ ਬਾਂਧੈ
 ਭੇਖੁ ਭਇਆ ॥ ੪ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ^{੨੫} ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ^{੨੬} ਜਤ੍ਰ ਕਤ੍ਰ
 ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਰਾਖਿ ਲੇ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨਾਨਕ
 ਝੋਲਿ^{੨੭} ਪੀਆ ॥ ੫ ॥ ੭ ॥ ੮ ॥

੧ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ।	੧੫ ਕੁਲ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ।
੨ ਨਮਸਕਾਰ ।	੧੬ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ
੩ ਸਭ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ।	ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ।
੪ ਸੱਚ ਸਰੂਪ (ਹਰੀ) ।	੧੭ ਹੋਮ ਯੋਗ ।
੫ ਜੀਭ ।	੧੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ।
੬ ਰਤਾ ਵੀ ।	੧੯ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ, ਤਿੰਨੇ ਵੇਲੇ ।
੭ (ਸਿੱਖ) ਗੁਣੀ (ਗੁਰੂ) ਗੁਣੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ।	੨੦ ਫਸ ਮਰਦਾ ਹੈ ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੨੧ ਡੰਡਾ ।
੯ ਸਾਥੀ, ਸਿੱਤਰ ।	੨੨ ਬੋਦੀ ।
੧੦ ਨਾਮ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ	੨੩ ਜਟਾਂ ਦਾ ਜੂਝਾ ।
ਆਸਰਾ ਹੈ ।	੨੪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਬੱਧੇ ਹੋਏ (ਸੰਸਕਾਰਾਂ
੧੧ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।	ਅਧੀਨ) ।
੧੨ ਸਫਲ ।	੨੫ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ
੧੩ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੇ ਧਿਆਨ	ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ ।
ਦੁਆਰਾ ਲਿਵ ਲਾਈਏ (ਬਿਰਤੀ ਜੋੜੀਏ) ।	੨੬ ਸਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ, ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਈਂ ।
੧੪ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ।	੨੭ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬੁਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੱਥੀਂ ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਰਵੋਤਮ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨਿਰੇ ਪਿਟਣੇ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਪਰੀ-ਪੂਰਨ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।

† ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਹੋਮ ਜਗ, ਪੂਜਾ ਪਾਠ, ਸਿਖਾ ਸੁਤ ਤੇ ਹੋਰ ਭੇਖ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ।

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ^੧ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹੋਈ ॥
 ੧ ॥ ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰਾ ॥ ਇਸੁ ਗਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ
 ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਆਖੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ^੨ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਬਿੰਦ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ਮਾਟੀ ਏਕ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
 ਭਾਂਡੇ ਘੜੈ ਕੁਮਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦੇਹੀ ਕਾ ਆਕਾਰਾ ॥ ^੩ਘਟਿ
 ਵਧਿ ਕੋ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਕਹਤੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜੀਉ^੪ ਕਰਮ ਬੰਧੁ ਹੋਈ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ^੫ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੫ ॥
 ਜੋਗੀ ਗ੍ਰਿਹੀ^੬ ਪੰਡਿਤ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ਏ ^੭ਸੂਤੇ ਅਪਣੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ੧ ॥
 ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ ਰਹਿਆ ਸੋਇ ॥ ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ ਨ ਮੂਸੈ^੮ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੋ ਜਾਗੈ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ॥ ਪੰਚ ਦੂਤ ਓਹੁ ਵਸਗਤਿ^੯ ਕਰੈ ॥
 ੨ ॥ ਸੋ ਜਾਗੈ ਜੋ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ^{੧੦}ਆਪਿ ਮਰੈ ਅਵਰਾ ਨਹ ਮਾਰੈ ॥ ੩ ॥
 ਸੋ ਜਾਗੈ ਜੋ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ^{੧੧}ਪਰਕਿਰਤਿ ਛੋਡੈ ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ੪ ॥ ਚਹੁ
 ਵਰਨਾ ਵਿਚਿ ਜਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ਜਮੈ ਕਾਲੈ ਤੇ ਛੂਟੈ ਸੋਇ ॥ ੫ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕ
 ਜਨੁ ਜਾਗੈ ਸੋਇ ॥ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ^{੧੨} ਜਾ ਕੀ ਨੇੜੀ ਹੋਇ ॥ ੬ ॥ ੨ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੬ ॥ ਜਾ ਕਉ ਰਾਖੈ ਅਪਣੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਸਾਚੇ ਲਾਗੈ ਸਾਚਾ
 ਫਲੁ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰੇ ਜਨ ਕੈ ਸਿਉ ਕਰਹੁ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ਹੁਕਮੇ ਹੋਆ ਹੁਕਮੇ
 ਵਰਤਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਏਹੁ ਆਕਾਰੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਧਾਰਾ^{੧੩} ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ
 ਬਿਨਸੈ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੈ ਬਾਰਾ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ^{੧੫} ਇਕੁ ਖੇਲੁ
 ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ
 ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਸੋਇ ॥ ਐਸਾ ਬੂਝਹੁ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੭ ॥ ਮੈ ਕਾਮਣਿ^{੧੬} ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਜੇਹਾ ਕਰਾਏ ਤੇਹਾ
 ਕਰੀ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂ ਕਰੇ ਭੋਗੁ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ
 ਜੋਗੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਈ ॥ ਜਾਂ ਆਪੇ ਵਰਤੈ
 ਏਕੋ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ^{੧੭}ਪਿਰਮ ਕਸਾਈ ॥ ਮਿਲਉਗੀ ਦਇਆਲ
^{੧੮}ਪੰਚ ਸਬਦ ਵਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਭਨਤਿ^{੧੯} ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਇ ॥ ਜਿਸ
 ਨੋ ਆਪਿ ਮਿਲਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੮ ॥ ਸੋ ਮੁਨਿ^{੨੦} ਜਿ
 ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ^{੨੧} ਮਾਰੇ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਇਸੁ ਮਨ

- ੧ ਜਾਣੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧੨, ਨੋਟ ੨; ਪੰਨਾ ੮੪੯, ਨੋਟ ੨ ।
- ੨ ਬੁਰਮ ਬੁੰਦ (ਬੀਰਜ) ਤੋਂ ਸਭ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਇਲਾਹੀ ਅਸਲੇ ਤੋਂ ਸਭ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੨੪, ਨੋਟ ੩੫) ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਇਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।
- ੩ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੱਤ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਹੈ ।
- ੪ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ।
- ੫ ਮਿਲਣ ਦੇ ।
- ੬ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ।
- ੭ ਸੁੱਤੇ ਹਨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ, ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ।
- ੮ ਲੁੱਟਿਆ । ਜੇ ਜਾਗਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਲੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
- ੯ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ।
- ੧੦ ਅਸਲੀ ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ । ਉਹ ਨਿਰਾ ਹੋਰਨਾਂ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਕਸ਼ੱਤਰੀਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਬਲਕਿ ਵੱਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਇਸ

ਵਿੱਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਵੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੬, ਨੋਟ ੩੨ ।

੧੧ ਸੂਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ ਛੱਡੋ, ਅਸਲੀਅਤ ਪਛਾਣ ਕੇ; ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ (ਪਰਕਿਰਤ) ਗੁਲਾਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਨ, ਉਸੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸ ਹਨ। 'ਪਰਕਿਰਤਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੯, ਨੋਟ ੨੦ ।

੧੨ ਸੁਰਮਾ ।

੧੩ ਟਿਕਾਟਿਆ ਹੋਇਆ ।

੧੪ ਦੇਰ ।

੧੫ ਕਿਰਪਾ ਮਿਹਰ ।

੧੬ ਇਸਤਰੀ ।

੧੭ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ।

੧੮ ਪੂਰੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੬੪, ਨੋਟ ੧੧; ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੭੬੫, ਨੋਟ ੩੯ ।

੧੯ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

੨੦ ਮੋਨੀ ।

੨੧ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ।

* ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਭਰਮ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹਨ, ਫਿਰ ਉੱਚ ਨੀਚ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

† ਜਾਤ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਸੁੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ; ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਅਤੇ ਸੂਦਰ ਵਾਲੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸਲੀ ਗਿਆਨ, ਅਸਲੀ ਬੀਰਤਾ, ਅਸਲੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਭੇਦ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬਣਾਵੇ; ਉਹੋ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

§ ਹਰੀ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਚਾਹੇ, ਮੇਲਦਾ ਹੈ ।

¶ ਕਈ ਲੋਕ ਮੋਨੀ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੋਨੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਉਚਾਣ ਨਿਵਾਣ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਵੱਲ ਲਾਵੇ ।

ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ਮਨੁ ਖੋਜਤ ਨਾਮੁ *ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮੂਲੁ ਮੋਹੁ ਕਰਿ ਕਰਤੈ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਮਮਤਾ^੨ ਲਾਇ
 ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਇਸੁ^੩ ਮਨ ਤੇ ਸਭ ਪਿੰਡ ਪਰਾਣਾ ॥ ਮਨ ਕੈ
 ਵੀਚਾਰਿ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਸਮਾਣਾ ॥ ੩ ॥ ਕਰਮੁ^੪ ਹੋਵੈ ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥
 ਇਹੁ ਮਨੁ ਜਾਗੈ ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮਰੈ ॥ ੪ ॥ ਮਨ ਕਾ ਸੁਭਾਉ^੫
 ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਵਸੈ ਅਤੀਤੁ^੬ ਅਨਰਾਗੀ^੭ ॥ ੫ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ
 ਜੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ^੮ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥ ੬ ॥ ੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੩੫ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ਭਵਜਲੁ^{੧੦} ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਣਹਾਰਾ ॥
 ੧ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੧੧} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਸਦ ਹੀ ਨਿਬਹੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ^{੧੨} ਮਨਮੁਖ ਗਾਵਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੈਸੇ
 ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਦੇਵਣਹਾਰੇ ਕਉ ਜੈਕਾਰੁ ॥
 ੩ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥ ੪ ॥
 ੬ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਨਾਮੇ ਉਧਰੇ ਸਭਿ ਜਿਤਨੇ ਲੋਅ^{੧੩} ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪}
 ਜਿਨਾ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇਇ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਨਾਮੁ ਵਡਿਆਈ ਦੇਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਜਿਨ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਆਪਿ ਉਧਰੇ ਸਭਿ ਕੁਲ ਉਧਾਰਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਮਨਮੁਖ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਅਉਖੇ ਹੋਵਹਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ
 ਦੇਵੈ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ ॥
 ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਨਕਾਦਿਕ^{੧੫} ਉਧਾਰੇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਨਾਮੇ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਗਤਿ ਸਾਚੀ ਹੋਇ ॥ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਮੇਲਾਵਾ^{੧੬}
 ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ
 ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਵੇਖਣਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਰਖਹੁ ਉਰ
 ਧਾਰਿ^{੧੮} ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੫ ॥ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰ
 ਧਾਰੁ^{੧੯} ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਾਥੈ ਪਾਵੈ ਛਾਰੁ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੁਲਭੁ^{੨੧} ਹੈ
 ਭਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਜਨ ਭਾਲਹਿ ਸੋਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ
 ਮੰਨਹਿ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਸੇਵਹੁ
 ਜੋ ਕਲ^{੨੨} ਰਹਿਆ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਿ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥

੧ ਮੋਹ ਨੂੰ ਮੂਲ ਬਣਾ ਕੇ ।	੧੦ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
੨ ਸੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ ।	੧੧ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
੩ ਮਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਹਾ ਹੈ ।	੧੨ ਹੇ ਮੂਰਖ, ਆਪ ਹੁਦਰੇ !
੪ [ਅ.] ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ।	੧੩ ਲੋਕ ।
੫ ਅਸਲ ਸੁਭਾਉ, ਕਿਉਂਕਿ "ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ" (ਆਸਾ ਮ: ੩) ।	੧੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੬ ਤਿਆਗੀ ।	੧੫ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨਕ ਆਦਿਕ ।
੭ ਰਾਗ ਰਹਿਤ, ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਵੈਰਾਗੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੯੮, ਨੋਟ ੨੪ ।	੧੬ ਮੇਲ ।
੮ ਭੇਦ ।	੧੭ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
੯ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੯, ਨੋਟ ੨੧ ।	੧੮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ।
	੧੯ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ ।
	੨੦ ਸੁਆਹ ।
	੨੧ ਦੁਰਲੱਭ ।
	੨੨ ਸ਼ਕਤੀ ।

* ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮਿਆਨ ਜੋ ਨੌਂ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ : ਪਦਮ (ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ), ਮਹਾ ਪਦਮ (ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ), ਸੰਖ (ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਖਾਣੇ ਤੇ ਕੱਪੜੇ), ਮਕਰ (ਸ਼ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਣ), ਕੱਛਪ (ਕੱਪੜੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਸੁਦਾਗਰੀ), ਕੁੰਦ (ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੁਦਾਗਰੀ), ਨੀਲ (ਮੋਤੀ ਮੂੰਗੇ ਦੀ ਸੁਦਾਗਰੀ), ਮੁਕੰਦ (ਰਾਗ ਆਦਿ ਕੌਮਲ ਹੁਨਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ), ਵਰਚ ਜਾਂ ਖਰਬ ।

† ਅਗਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

‡ ਅਗਲੇ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਖਾਸ ਸਾਧਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੈ ।

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ੧ ਨਾ ਰੁਤਿ ਨ ਕਰਮ
 ਥਾਇ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਸਾਚਾ
 ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਖੋਜਿ ਘਰੈ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ^੪ ਸਤਿਗੁਰ
 ਤੇ ਹੋਇ ॥ ੫ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ॥ ੩ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ
 ਹਰਿ ਜੀਉ ਏਕੁ ਹੋਰ ਰੁਤਿ ਨ ਕਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਲੇਹੁ ਜਮਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* ਦੁਬਿਧਾ ਮਨਮੁਖ^੬ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਹਿ ਅਧਿਕਾਈ^੭ ॥ ਮਰਿ
 ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ ॥ ਹਉਮੈ ਰੋਗੀ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ
 ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ^੮ ਸਾਸਤ੍ਰੁ^੯ ਪੜਹਿ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ
 ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੧੦ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਸਭੇ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪੇ ਮਮਤਾ
 ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ੨ ॥ ਇਕਿ ਆਪੇ ਕਾਢਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ ਗੁਰ ਸੇਵਾ
 ਪ੍ਰਭਿ ਲਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੋ^{੧੧} ਪਾਇਆ ਸੁਖੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ
 ਆਏ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ਚਉਥੀ ਪਦਵੀ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੩} ਵਰਤਹਿ ਤਿਨ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੧੪}
 ਵਾਸਾ ਪਾਇਆ ॥ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੀ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੧੫}
 ਗਵਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ਏਕਸੁ ਕੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ਏਕ ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ
 ਰੁਦ੍ਰੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਹਚਲੁ ਸਾਚਾ ਏਕੋ ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇਆ ॥
 ੫ ॥ ੧ ॥ ੧੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੫ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਬਿਧਾ ਸਦਾ ਹੈ ਰੋਗੀ
 ਰੋਗੀ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਹਿ ਰੋਗੁ ਗਵਾਵਹਿ ਗੁਰ ਸਬਦੀ
 ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਨੋ ਦੇਇ
 ਵਡਿਆਈ ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਮਤਾ ਕਾਲਿ
 ਸਭਿ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪੇ ਤਿਨ ਜਮ ਕੀ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਾਰਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਣੀ
 ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ੧੭ ਉਰਿ ਧਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਜਾਤਾ ਸੇ ਜਗ ਮਹਿ ਕਾਹੇ ਆਇਆ ॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਦੇ ਨ ਕੀਨੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸੇ ਪੂਰੇ ਵਡਭਾਗੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥ ਜੋ ਇਛਹਿ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵਹਿ
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੫ ॥ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ

- ੧ ਭਾਵ ਕਲਜੁਗ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਥੇ ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੫, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
- ੨ ਸਰੋਸ਼ਟ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ।
- ੪ ਸੁਰਮਾ ।
- ੫ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਇਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ।
- ੬ ਆਪ ਹੁਦਰੇ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ ।
- ੭ ਬਹੁਤੀ ।
- ੮ ਹਿੰਦੂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਜਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਲਿਖੇ । ਇਹ ੨੭ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਨ ।
- ੯ ਹਿੰਦੂ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ; ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਛੇ

- ਹਨ : ਸਾਂਖ, ਪਤੰਜਲ ਜਾਂ ਜੋਗ, ਨਿਆਇ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ, ਮੀਮਾਂਸਾ; ਵੇਦਾਂਤ ।
- ੧੦ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀ ਜੀਵ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ।
- ੧੧ ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।
- ੧੨ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ, ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ।
- ੧੪ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ।
- ੧੫ ਆਪਾ ਭਾਵ ਹਉਮੈ ।
- ੧੬ ਇਕੋ ਦੀ (ਹਰੀ ਦੀ) ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਕਾਰ ਭੀ ਇਕੋ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਨਾਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਪਾਇਆ ਫਰਜ਼ ਭੀ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਨਿਭਾਉਣਾ । ਰੁਦ੍ਰ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ।
- ੧੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ।

* ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ (ਮਨਮੁਖ) ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦੱਸੀ ਕਾਰ (ਨਾਮ-ਜਾਪ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਏਹੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਕਾਰ ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ-ਜਾਪ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

† ਭਾਵ ਉਤਲਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਵਿਚਿ^੧ ਕਦੇ ਨ ਨਿਕਲੈ
^੨ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਮਨਮੁਖਿ^੩ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
 ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਏ ਜਿਸ ਨੋ ਹਰਿ ਜੀਉ ਲਾਏ ॥ ਨਾਮੇ ਨਾਮਿ
 ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਜਿਸ ਨੋ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ^੪ ਤਾ ਫਲੁ
 ਪਾਏ^੫ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਜੋ ਹਰਿ ਲਾਗੇ ਹਰਿ ਨਾਮੇ
 ਧਰਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ੩ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਰੇਣੁ^੬ ਮਿਲੈ ਤਾਂ^੭ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈ ਜਿਨ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਧਿਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੀ ਰੇਣੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਪਾਈਐ
 ਜਿਨੀ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੩ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩* ॥
 ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ਸੋ ਜਨੁ ਸਾਚਾ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਾਚਾ ਸੋਈ ॥ ਸਾਚੀ ਭਗਤਿ
 ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਤਾਂ ਤਨਿ ਦੂਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਕਹੈ ਸਭੁ
 ਕੋਈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਭਗਤਿ ਨ ਪਾਈਐ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੂਲੁ ਗਵਾਵਹਿ ਲਾਭੁ ਮਾਗਹਿ ਲਾਹਾ ਲਾਭੁ
 ਕਿਦੂ ਹੋਈ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਸਦਾ ਹੈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ^੮ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ੨ ॥
 ਬਹਲੇ^੯ ਭੇਖ ਭਵਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ
 ਲੂਝਹਿ^{੧੦} ੧੧ ਬਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ੩ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ^{੧੨} ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ਨਾਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮੁ ਜਿਨਾ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਮਨਮੁਖ ਆਸਾ ਨਹੀ ਉਤਰੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਏ ॥
^{੧੩}ਉਦਰੁ ਨੈ ਸਾਣੁ ਨ ਭਰੀਐ ਕਬਹੂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਪਚਾਏ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਸਦਾ
 ਅਨੰਦੁ ਰਾਮ ਰਸਿ ਰਾਤੇ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਦੁਬਿਧਾ ਮਨਿ ਭਾਗੀ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤੇ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਨਿ
 ਸਾਜੀ^{੧੬} ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਏ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਕੀਆ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਆਪੇ
 ਦੂਜੈ^{੧੭} ਲਾਏ ॥ ੨ ॥ ਤਿਸ ਨੋ ਕਿਹੁ^{੧੮} ਕਹੀਐ ਜੇ ਦੂਜਾ ਹੋਵੈ ਸਭਿ ਤੁਧੈ ਮਾਹਿ
 ਸਮਾਏ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੯} ਗਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ੩ ॥
 ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਸਦ ਹੀ ਸਾਚਾ ਸਾਚਾ ਸਭੁ ਆਕਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ
 ਸੋਝੀ ਪਾਈ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੩‡ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ ਸਤਜੁਗਿ ਪਰਮ ਹੰਸ^{੨੦}
 ਬੀਚਾਰੀ^{੨੧} ॥ ਦੁਆਪੁਰਿ ਤ੍ਰੇਤੈ ਮਾਣਸ^{੨੨} ਵਰਤਹਿ ਵਿਰਲੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥

੧ ਵਿਚੋਂ ।	੧੩ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੋਟ ਨੈ (ਨਦੀ) ਸਾਣੁ (ਵਾਂਗ) ਭਰਦਾ ਨਹੀਂ ।
੨ ਮੈਲੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।	੧੪ ਸੜਦਾ ਹੈ ।
੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਨੇ ।	੧੫ ਰੱਜਦੇ ।
੪ ਮਿਲੇ ।	੧੬ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ।
੫ ਸੱਚ ਹੀ ਅਸਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ ।	੧੭ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ।
੬ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ।	੧੮ ਕੁਝ ।
੭ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਾਵਾਂ ।	੧੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੮ ਢੈਂਡ ਭਾਵ ਵਿੱਚ; ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ।	੨੦ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਤ, ਹੰਸ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ।
੯ ਬਹੁਤੇ ।	੨੧ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ।
੧੦ ਝਗੜਦੇ ਹਨ ।	੨੨ ਮਨੁੱਖ ।
੧੧ ਝਗੜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।	
੧੨ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ ।	

- * ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਠ, ਭੋਖ ਸਭ ਢੈਂਡ ਭਾਵ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹਉਮੈ ਦਾ ਦੁੱਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- † ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਆਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਢੈਂਡ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਤਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਲੋਕ ਸਨ, ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਸਨ, ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਭੂਤਨਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਘੱਟ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ । ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹਰ ਇਕ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

੧ਕਲਿ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ
 ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਲਖੈ ਜਨੁ
 ਸਾਚਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ ਆਪਿ ਤਰੇ ੨ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਜਿਨੀ
 ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਗੁਣ ਕਾ ਦਾਤਾ ਅਵਗਣ
 ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੇ ਜਨ ਸੋਹੇ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥
 ੩ ॥ ੪ਘਰੁ ਦਰੁ ਮਹਲੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ ੬ਰੰਗ ਸਿਉ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ ॥
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਹੈ ਸੁ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ^੭ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥
 ੧੬ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਮਨਸਾ ੧ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ
 ਵੀਚਾਰ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਵੈ ਫਿਰਿ ਮਰੈ ਨ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮਨ
 ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ^੮ ॥ ੧੦ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸਭ
 ਇਛੁ ਪੁਜਾਵਣਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਗੁਰ
 ਬਿਨੁ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਪ੍ਰਗਟੁ ਹੋਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਨਦਿਨੁ
 ੧੧ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਏਕੁ ਹੈ ਹੋਰ ਥੈ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਹਿ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨੀ ਨ ਸੇਵਿਆ ਦਾਤਾ ਸੇ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛੁਤਾਹਿ ॥ ੩ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ਧਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੭ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤੁ ਬਉਰਾਨਾ^{੧੨} ਭੂਲਾ ਚੋਟਾ ਖਾਈ ॥ ਮਰਿ
 ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ੧੩ਦਰ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ
 ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਾ ॥ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੀਠਾ ਸਦ ਲਾਗਾ
 ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਭਵਜਲੁ^{੧੪} ਤਰਣਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭੇਖ ਕਰੈ ਬਹੁਤੁ ਚਿਤੁ
 ਡੋਲੈ ਅੰਤਰਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਾ^{੧੫} ਭੂਖ ਅਤਿ ਬਹੁਤੀ
 ਭਉਕਤ ਫਿਰੈ ਦਰ ਬਾਰੁ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਰਹਿ ਫਿਰਿ ਜੀਵਹਿ
 ਤਿਨ ਕਉ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਿ^{੧੭} ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਹਰਿ
 ਰਾਖਿਆ ੧੮ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਜਿਉ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਕਰਣਾ
 ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੇ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥
 ੪ ॥ ੮ ॥ ੧੮ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਖੁਆਇਆ^{੧੯}
 ਦੁਖੁ ਖਟੇ ਦੁਖ ਖਾਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਹਲਕੁ ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਬਿਬੇਕ^{੨੦}
 ਭਰਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੈਸਾਰਿ^{੨੧} ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ
 ਚੇਤਿਆ ਹਰਿ ਸਿਉ ਕਦੇ ਨ ਲਾਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਸੂਆ ਕਰਮ

੧	ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੫, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।	੯	ਆਸਰਾ ਬਣਾ ।
੨	ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਹਰੀ ਵਰਤਦਾ ਜਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਣਿਆਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।	੧੦	ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ।
੩	ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।	੧੧	ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
੪	ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ।	੧੨	ਝੱਲਾ, ਦੀਵਾਨਾ, ਸੁਦਾਈ ।
੫	ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦਾ ਮਹਿਲ ।	੧੩	ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ।
੬	ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦੀ ਹੈ ।	੧੪	ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
੭	ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ ।	੧੫	ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ।
੮	ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੧੯, ਨੋਟ ੧੫ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੧੨੫, ਨੋਟ ੧੭ । ਵੀਚਾਰ (ਵੀਚਾਰਿ)=ਵਿਚਾਰ ਕੇ । ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲਗ ਰਹਿਤ ਅੱਖਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।	੧੬	ਦਰ-ਬ-ਦਰ, ਘਰ-ਘਰ ।
		੧੭	ਹਰੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ।
		੧੮	ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।
		੧੯	ਖੁੰਝਿਆ ਹੋਇਆ ।
		੨੦	ਵਿਚਾਰ ।
		੨੧	ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ।

* ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬਲ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਮਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਭਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਪਸਰਿਆ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਕਲ ਠਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਭੇਖਾਂ ਦੰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣੀਦਾ ਹੈ ।

‡ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂ ਵਾਕੁਰ ਅਬੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਰਜ਼ਾਕਾਰ ਬੰਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

ਕਰੈ ਨਹੀ ਬੁਝੈ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ ਕੂੜੇ ਹੋਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਉਲਟੀ ਹੋਵੈ
 ਖੋਜਿ ਲਹੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਵਸਿਆ ਪਾਇਆ
 ੨ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ੩ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ੪ ਚੂਕਾ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
 ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਆਪੇ ਮਾਰਗਿ ੫ ਪਾਏ ॥ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ੬
 ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੧੯ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੩* ॥ ੭ ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਹੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ੮ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਫਾਥੇ
 ਜਮ ਜਾਲਾ ੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਮੇਰੈ
 ਨਾਲਾ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਹਰਿ ਉਚਰੈ ॥ ਸਾਸਨਾ ੧੦ ਤੇ ਬਾਲਕੁ
 ਗਮੁ ਨ ਕਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਤਾ ਉਪਦੇਸੈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ੧੧ ਪਿਆਰੇ ॥
 ਪੁਤ੍ਰ ੧੨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਛੋਡਹੁ ੧੩ ਜੀਉ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੀ
 ਮਾਇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡਾ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ
 ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਆਪਿ ਵਿਗੜਿਆ ਸਭਿ ਚਾਟੜੇ
 ੧੫ ਵਿਗੜੇ ॥ ੧੬ ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਹਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਪਕਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਕਾ ਰਾਖਾ
 ਹੋਇ ਰਘੁਰਾਇਆ ੧੭ ॥ ੩ ॥ ਹਾਥਿ ਖੜਗੁ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ਅਤਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥
 ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਤੁਝੁ ੧੮ ਲਏ ਉਬਾਰਿ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਭੈਆਨ ੧੯ ਰੂਪੁ ਨਿਕਸਿਆ
 ਬੰਮੁ ਉਪਾੜਿ ॥ ਹਰਣਾਖਸੁ ੨੦ ਨਖੀ ਬਿਦਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਲੀਆ ਉਬਾਰਿ ॥
 ੪ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਜਨ ਕੇ ੨੧ ਇਕੀਰ
 ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸੰਤ
 ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ੧੦ ॥ ੨੦ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩੫ ॥ ੨੨ ਆਪੇ ਦੈਤ ਲਾਇ
 ਦਿਤੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਉ ਆਪੇ ਰਾਖਾ ਸੋਈ ॥ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਦਾ ਸਰਣਾਈ ਤਿਨ
 ਮਨਿ ਦੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤਾ ਕੀ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥ ਦੈਤ
 ਪੁਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ੨੩ ਤਰਪਣੁ ੨੪ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਣੈ ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ
 ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ੨੫ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ
 ਦੁਬਿਧਾ ਸਬਦੇ ਖੋਈ ॥ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਜੋ ਸਚਿ ਰਾਤੇ ਸਚੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ
 ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ਮੂਰਖ ੨੬ ਦੁਬਿਧਾ ਪੜ੍ਹਹਿ ਮੂਲੁ ਨ ਪਛਾਣਹਿ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ
 ਗਵਾਇਆ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਦੁਸਟ ੨੭ ਦੈਤੁ ਚਿੜਾਇਆ ॥
 ੩ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡੈ ਡਰੈ ਨ ਕਿਸੈ ਦਾ
 ਡਰਾਇਆ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਰਾਖਾ ਦੈਤੈ ੨੮ ਕਾਲੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ॥
 ੪ ॥ ਆਪਣੀ ਪੈਜ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਭਗਤਾਂ ਦੇਇ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਣਾਖਸੁ
 ੨੯ ਨਖੀ ਬਿਦਾਰਿਆ ਅੰਧੈ ਦਰ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥ ੨੧ ॥

- ੧ ਸੰਸਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਲਟਦਾ ਹੈ ।
 ੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
 ੩ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਮਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ।
 ੫ ਰਸਤੇ, ਠੀਕ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ।
 ੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ੭ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਪਾਧੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੀ
 ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ।
 ੮ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ
 ਪਿਆਰ ਪਾਣ ਨਾਲ ।
 ੯ ਜਮ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ, ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ।
 ੧੦ ਤਾੜਨਾ । ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਤੋਂ ਬਾਲਕ
 (ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਡਰਦਾ ।
 ੧੧ ਹੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ! ੧੨ ਹੇ ਪੁੱਤਰ !
 ੧੩ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਅ ਲਵੋ ।
 ੧੪ ਸੰਤ ਅਤੇ ਅਮਰਕ ਸ਼ੁੱਕਰ ਦੇ ਦੇਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਜੋ
 ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਣ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਏ ਸਨ ।
 ੧੫ ਸਾਗਿਰਦ, ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ।
 ੧੬ ਦੁਸ਼ਟ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ
 ਗਈ (ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ) ।
 ੧੭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੮ ਬਚਾਅ ਲਵੋ ।
- ੧੯ ਭਿਆਨਕ (ਨਰਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ।
 ੨੦ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲ ਪਾੜਿਆ (ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰ
 ਕੇ) ।
 ੨੧ ੭ ਦਾਦਕੇ; ੭ ਨਾਨਕੇ, ੭ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੇ
 ਸੰਬੰਧੀ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧੀ । "ਨਿਸ਼
 ਪਾਪ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ! ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ, ਤੇਰੇ ੨੧
 ਵਡਿੱਕਿਆਂ ਸਮੇਤ, ਤਰ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ, ਹੇ
 ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਕੁਲ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲਾ
 ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ" (ਸ੍ਰੀ ਮਦ
 ਭਾਗਵਤ) ।
 ੨੨ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਵੈਰੀ
 ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ
 ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਤਰ, ਜੋ ਪੂਜਾ
 ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ।
 ੨੪ ਪਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ 'ਤ੍ਰਿਪਤ' ਕਰਨ
 ਲਈ ਜਲ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ ।
 ੨੫ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ, ਸਦਾ ।
 ੨੬ ਮੂਰਖ ਪਾਧੇ (ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ) ।
 ੨੭ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧਾਤੁਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ,
 ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।
 ੨੮ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਦੈਂਤ ਦਾ ।

* ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ ਉਪਦੇਸ਼
 ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਲਈ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ
 ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧੦, ਪੰ. ੨ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੫੪ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੧੬੫
 ਉੱਤੇ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ।

† ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਰੱਖਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ । ਦੇਖੋ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ
 ਦੀ ਮਿਸਾਲ ।

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *੧ ਹਰਿ ਜਨ ਸੰਤ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਗਿ ਲਾਇਣੁ ॥ ੨ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਭਜੁ
 ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਣੁ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨਾਮੁ ਨਰਾਇਣੁ ॥ ੩ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਵਜਲੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਤਰਾਇਣੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਗਾਇਣੁ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਲੇ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ^੪ ॥
 ੨ ॥ ੫ ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨ ਸਰਿ ਨਾਇਣੁ ॥ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ^੬ ਪਾਪ
 ਗਏ ਗਾਵਾਇਣੁ ॥ ੩ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਾਇਣੁ^੭ ॥ ਜਨੁ
 ਨਾਨਕੁ ਮੇਲਿ^੮ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਦਸਾਇਣੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪੧ ॥
 ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਫਲ ਸਾ ਘਰੀ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਸਭਿ ਦੁਖ ਪਰਹਰੀ^੯ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨਾਮੁ ਨਰਹਰੀ^{੧੦} ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ^{੧੧} ਸਿੰਧੁ ਭਉ ਤਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਧਿਆਇ
 ਮਨਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀ ॥ ੧੨ ਕੋਟ ਕੋਟੰਤਰ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਪਰਹਰੀ ॥ ੨ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ
 ਸਾਧ ਧੂਰਿ ਮੁਖਿ ਪਰੀ ॥ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਓ ਅਠਸਠਿ ਸੁਰਸਰੀ^{੧੩} ॥ ੩ ॥ ਹਮ
 ਮੂਰਖ ਕਉ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਾਰਿਓ ਤਾਰਣ ਹਰੀ ॥ ੪ ॥
 ੨ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪੨ ॥ ੧੪ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ਜਪਮਾਲੀ ॥ ਹਿਰਦੈ ਫੇਰਿ
 ਚਲੈ ਤੁਧੁ ਨਾਲੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਬਨਵਾਲੀ^{੧੫} ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਤੂਟਿ ਗਈ^{੧੬} ਮਾਇਆ ਜਮ ਜਾਲੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਸੇਵਾ ਘਾਲ ਜਿਨਿ ਘਾਲੀ ॥ ੧੮ ਤਿਸੁ ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ
 ਸਚੀ ਟਕਸਾਲੀ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^{੧੯} ਗੁਰਿ ਅਗਮ ਦਿਖਾਲੀ ॥
 ਵਿਚਿ ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਲਧਾ ਹਰਿ ਭਾਲੀ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਹਰਿ ਪਿਤਾ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਾਰਹੁ^{੨੦} ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੪੩ ॥ ਸਭਿ ਘਟ^{੨੧} ਤੇਰੇ ਤੂ ਸਭਨਾ ਮਾਹਿ ॥ ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕੋਈ
 ਨਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਾਪੁ ॥ ਹਉ ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹੀ ਤੂ ਮੇਰਾ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਪੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥
 ਸਭ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਕਉ ਤੁਮ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ
 ਭਾਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਨੇੜੈ ਕੋਇ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਤੂ^{੨੨} ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ
 ਸਭ ਤੈ^{੨੩} ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥

- ੧ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗੀਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਗੁਰੂ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਏ ਕੇ ।
- ੩ ਜੇ ਹਰੀ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।
- ੪ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
- ੫ ਜੇ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਉਣ ਹੋਵੇ (ਨ੍ਹਾਵੀਏ)।
- ੬ ਪਾਪ । ੭ ਟੇਕ, ਆਸਰਾ ।
- ੮ ਜੇ ਤੇਰਾ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ ।
- ੯ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ।
- ੧੦ [ਨਰਸਿੰਘ] ਹਰੀ ।
- ੧੧ ਭਵ-ਸਿੰਘ, ਭਵ-ਸਾਗਰ, ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।
- ੧੨ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕਰੋੜਾਂ ।
- ੧੩ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਦੀ ਗੰਗਾ । ਭਾਵ ਸਤਸੰਗਤਿ

- ਵਿੱਚ ਜਦ ਸਾਧੂ ਦੀ ਚਰਨ ਪੁੜ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਪਈ ਤਾਂ ਅਠਾਹਠ ਗੰਗਾ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੧੪ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਾਲਾ ਹੈ ।
- ੧੫ [ਬਨ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ] ਹਰੀ ਦਾ ।
- ੧੬ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜਾਲੀ ਜੋ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਰਗੀ ਹੈ ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੮ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ (ਆਚਰਨ) ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । "ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ" (ਜਪੁ) । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮, ਨੋਟ ੧੩।
- ੧੯ ਜੇ, ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੨੦ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਕੇ ।
- ੨੧ [ਘੜੇ] ਸਰੀਰ, ਜੀਵ ।
- ੨੨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ ।
- ੨੩ ਸਭ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ।

- * ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- † ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਪੁੰਨ ਮਿਲਦਾ, ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਚਰਣ ਓਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸੁਕ੍ਰਿਤ (ਭਲਾਈ) ਨੂੰ ਜਪ ਮਾਲਾ ਵਾਕੁਰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਭਲਾਈ ਤੋਂ ਕਦੀ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
- § ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ।

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜਿਸੁ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰਿ^੧ ॥
 ਮਸਤਕਿ^੨ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਸਮਾਰਿ^੩ ॥ ੧ ॥ ਮਧੁਸੂਦਨੁ^੪ ਜਪੀਐ ਉਰ ਧਾਰਿ^੫ ॥ ਦੇਹੀ ਨਗਰਿ ਤਸਕਰ^੬
 ਪੰਚ ਧਾਤੂ^੭ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਕਾਢੇ ਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਕਾ ਹਰਿ
 ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਤਿਨ ਕਾਰਜ ਹਰਿ ਆਪਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਤਿਨ ਚੂਕੀ
 ਮੁਹਤਾਜੀ ਲੋਕਨ ਕੀ ਹਰਿ ਅੰਗੀਕਾਰੁ^੮ ਕੀਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਮਤਾ
 ਮਸੂਰਤਿ ਤਾਂ ਕਿਛੁ ਕੀਜੈ ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਬਾਹਰਿ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ
 ਸੋਈ ਭਲ ਹੋਸੀ ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੦} ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਆਪੇ ਆਪੇ ਓਹੁ ਪੁਛਿ ਨ ਕਿਸੈ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਜਿਨਿ ਮੇਲਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ ੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪੫ ॥ ੧੧ ਤੇ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਜਿਨ
 ਜਪਿਆ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥ ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ^{੧੨} ਖਿਨੁ
 ਖਿਨੁ ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ^{੧੩} ॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ^{੧੪} ਜਗਤ ਪਿਤ ਸੁਆਮੀ^{੧੫} ਹਮ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਕੀਜੈ
 ਪਨਿਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਨ ਮਤਿ ਉਤਮ ਤਿਨ ਪਤਿ ਉਤਮ ਜਿਨ
 ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਬਨਵਾਰੀ^{੧੬} ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਇ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ
 ਸਿਮਰਤ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਧੁ ਨ ਪਾਇਆ
 ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾਢੇ ਮਾਰੀ ॥ ਤੇ ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਸੋਭ ਨ ਪਾਵਹਿ ਤਿਨ
 ਨਕ ਕਾਟੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਆਪਿ ਬੁਲਾਵੈ ਆਪੇ ਬੋਲੈ ਹਰਿ ਆਪਿ
 ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਾਹਾਰੀ^{੧੭} ॥ ਹਰਿ ਜਿਸੁ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਸੋ ਤੁਧੁ ਮਿਲਸੀ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਏਹਿ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੪੬ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਾਈ ਹਰਿ ਤੇਰੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਸੁਨਣੇ ॥
 ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿਆ ਮਨੁ ਭੀਨਾ^{੧੮} ਤਿਨ ਹਮ^{੧੯} ਸੇਵਹ ਨਿਤ ਚਰਣੇ ॥
 ੧ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਤਰਣੇ ॥ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖ^{੨੦} ਨਾਮ ਹਰਿ ਤੇਰੇ
^{੨੦} ਨ ਜਾਹੀ ਜਿਹਵਾ ਇਤੁ ਗਨਣੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਸਿਖ ਹਰਿ ਬੋਲਹੁ
 ਹਰਿ ਗਾਵਹੁ ਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਜਪਣੇ ॥ ਜੋ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣੇ ਗੁਰ ਕੇਰਾ^{੨੧}
 ਸੋ ਜਨੁ ਪਾਵੈ ਹਰਿ ਸੁਖ ਘਣੇ^{੨੨} ॥ ੨ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਵੰਸੁ ਧੰਨੁ ਸੁ ਪਿਤਾ ਧੰਨੁ
 ਸੁ ਮਾਤਾ ਜਿਨਿ ਜਨ ਜਣੇ^{੨੩} ॥ ਜਿਨ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ^{੨੪} ਧਿਆਇਆ

੧ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ] ਹਰੀ ।	੧੨ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ।
੨ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।	੧੩ ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਪਿਤਾ ।
੩ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	੧੪ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਦਿਓ ।
੪ [ਮਧੂ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ ।	੧੫ [ਬਨ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ] ਹਰੀ ।
੫ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।	੧੬ ਜੋ ਭੋਜਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
੬ ਚੋਰ । ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਚੋਰ ।	੧੭ ਭਿੱਜ ਗਿਆ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਿਆ ।
੭ ਦੌੜਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ । 'ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਦੇਖ ਅਸਾਧ ਪੰਚ ਧਾਤੂ ਹਰਿ ਕੀਏ ਖਿਨ ਪਰਲੇ' (ਨੋਟ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੯੭੫) ।	੧੮ ਸਦਾ ਚਰਨ ਸੇਵੀਏ ।
੮ ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ ।	੧੯ ਅਣਗਿਣਤ ।
੯ ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ।	੨੦ ਇਸ ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ।
੧੦ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸਦਾ ।	੨੧ ਦਾ ।
੧੧ ਹੇ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਜੀ ! ਐਸਾ ਸਾਧ ਗੁਰੂ ਮੇਲੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਡੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ।	੨੨ ਬਹੁਤ ।
	੨੩ ਜੰਮੇ ।
	੨੪ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ।

* ਹਰੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਆਪੇ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

‡ ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਹਰਿ ਜਨ ਬਣੇ^੧ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਅਗਮ ਨਾਮ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਵਿਚਿ ਭਗਤਾ ਹਰਿ ਧਰਣੇ^੨ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਿ
ਪਾਇਆ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਪਵਣੇ^੩ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੪ਸਗਲੀ ਥੀਤਿ ਪਾਸਿ ਡਾਰਿ ਰਾਖੀ ॥ ਅਸਟਮ ਥੀਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਨਮਾਸੀ ॥
੧ ॥ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਨਰ ਕਰਤ ਕਚਰਾਇਣ^੫ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਰਹਤ
ਨਾਰਾਇਣ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਪੰਜੀਰੁ^੬ ਖਵਾਇਓ ਚੋਰ ॥ ਓਹੁ ਜਨਮਿ
ਨ ਮਰੈ 'ਰੇ ਸਾਕਤ ਢੋਰ ॥ ੨ ॥ ^੭ਸਗਲ ਪਰਾਧ ਦੇਹਿ ਲੋਰੋਨੀ ॥ ^੮ਸੋ ਮੁਖੁ
ਜਲਉ ਜਿਤੁ ਕਹਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜੋਨੀ ॥ ੩ ॥ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਨ
ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥
ਉਠਤ ਸੁਖੀਆ ਬੈਠਤ ਸੁਖੀਆ ॥ ਭਉ ਨਹੀ ਲਾਗੈ ^{੧੦}ਜਾਂ ਐਸੇ ਬੁਝੀਆ ॥
੧ ॥ ਰਾਖਾ ਏਕੁ ਹਮਾਰਾ ਸੁਆਮੀ ॥ ^{੧੧}ਸਗਲ ਘਟਾ ਕਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸੋਇ ਅਚਿੰਤਾ^{੧੨} ਜਾਗਿ ਅਚਿੰਤਾ ॥ ਜਹਾ ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਤੂੰ ਵਰਤੰਤਾ ॥
੨ ॥ ਘਰਿ ਸੁਖਿ ਵਸਿਆ ਬਾਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੩}ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ
ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੪}ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ ਨ ^{੧੫}ਮਹ
ਰਮਦਾਨਾ ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵੀ ਜੋ ਰਖੈ ਨਿਦਾਨਾ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ^{੧੭}ਏਕੁ ਗੁਸਾਈ ਅਲਹੁ
ਮੇਰਾ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ^{੧੮}ਦੁਹਾਂ ਨੇਬੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਹਜ ਕਾਬੈ ਜਾਉ ਨ
ਤੀਰਥ ਪੂਜਾ ॥ ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥ ੨ ॥ ਪੂਜਾ ਕਰਉ ਨ ਨਿਵਾਜ^{੨੦}
ਗੁਜਾਰਉ ॥ ਏਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਲੇ ਰਿਦੈ ਨਮਸਕਾਰਉ ॥ ੩ ॥ ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ
ਮੁਸਲਮਾਨ ॥ ਅਲਹ ਰਾਮ ਕੇ ^{੨੧}ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਨ ॥ ੪ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ
ਕੀਆ ਵਖਾਨਾ ॥ ਗੁਰ ਪੀਰ ਮਿਲਿ ਖੁਦਿ ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ੩ ॥ ਭੈਰਉ
ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੨}ਦਸ ਮਿਰਗੀ ਸਹਜੇ ਬੰਧਿ ਆਨੀ ॥ ^{੨੩}ਪਾਂਚ ਮਿਰਗ ਬੇਧੇ ਸਿਵ
ਕੀ ਬਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਲੇ ਚੜਿਓ ਸਿਕਾਰ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਬਿਨੁ ਘੋਰ^{੨੪}
ਹਥੀਆਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੫}ਆਖੇਰ ਬਿਰਤਿ ਬਾਹਰਿ ਆਇਓ ਧਾਇ ॥
ਅਹੇਰਾ ਪਾਇਓ ਘਰ ਕੈ ਗਾਂਇ^{੨੬} ॥ ੨ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਘਰਿ ਆਣੇ ਹਾਟਿ^{੨੭} ॥
^{੨੮}ਚੁਖ ਚੁਖ ਲੇ ਗਏ ^{੨੯}ਬਾਂਢੇ ਬਾਟਿ ॥ ੩ ॥ ^{੩੦}ਏਹੁ ਅਹੇਰਾ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜੇ ^{੩੧}ਸਉ
ਲੋਚਿ ਲੋਚਿ ਖਾਵਾਇਆ ॥ ਸਾਕਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚੀਤਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਫਬਦੇ ਹਨ ।
 ੨ ਰੱਖੇ ਹਨ ।
 ੩ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
 ੪ ਹੋਰ ਬਿੱਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਅਸ਼ਟਮੀ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਬਿੱਤ ਮੰਨ ਲਿਆ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ, ਅਸ਼ਟਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹਾਸ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਬ-ਅਵਤਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੫ ਕੱਚਪਣ, ਉਹ ਗੱਲ ਜੋ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਉੱਤੇ ਨਾ ਠਹਿਰ ਸਕੇ ।
 ੬ ਫਲਜੀਰਾ । ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਖਵਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪਰਦਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੭ ਹੇ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ ਮੂਰਖ !
 ੮ ਜੋ ਤੂੰ ਲੋਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ।
 ੯ ਉਹ ਮੂੰਹ ਸੜ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਜੰਮਦਾ ਹੈ । 'ਜਲਉ ਲਈ' ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੭ ।
 ੧੦ ਜਦ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਿਛਲੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚੌਥਾ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਲ) ।
 ੧੧ ਸਾਰੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੨ ਬੋਛਕਰ ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।
 ੧੪ ਮੈਂ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ।
 ੧੫ ਮਾਹਿ ਰਮਜ਼ਾਨ, ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ । ਨਾ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ।
 ੧੬ ਓੜਕ ।
 ੧੭ ਮੇਰੇ ਲਈ ਓਹੀ ਗੁਸਾਈਂ ਹੈ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਰੱਬ) ਜੋ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ) ਔਲਾ ਹੈ ।

- ੧੮ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਛੁੜਾ ਲਿਆ ਹੈ ।
 ੧੯ ਨਾ ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਬੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।
 ੨੦ ਨਿਮਾਜ਼ । ਨਾ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਲੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ।
 ੨੧ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਣ । ਸਾਡੇ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਣ ਔਲਾ ਰਾਮ ਦੇ ਹਨ (ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਰਿਆ ਇਕ ਵਚਨ ਸੀ, ਪਰ ਇਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਸਚਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਲਫਜ਼ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਵਰਤੇ ਹਨ) ।
 ੨੨ ਦਸ ਇੰਦਰੀਆਂ ਰੂਪ ਹਰਨੀਆਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ।
 ੨੩ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਹਿਰਨ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹਨ ਖਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ । (ਸਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ) ਸਿਵ ਬਾਣ ਨਾਲ, ਖਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ) ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ।
 ੨੪ ਘੋੜੇ ।
 ੨੫ [ਸਿੰ. ਆਪੋਟ=ਸ਼ਿਕਾਰ] ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਬਾਹਰ ਦੌੜਦੀ ਸੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੭੯, ਨੋਟ ੩੩ । ਭਾਵ ਫੋਕਟ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਅਹੇਰਾ (ਸ਼ਿਕਾਰ) ਘਰ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਹਾਂ ।
 ੨੬ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ।
 ੨੭ ਹਟ ਕੇ, ਮੁੜ ਕੇ ।
 ੨੮ ਰਤਾ-ਰਤਾ ।
 ੨੯ ਹਿੱਸੇ ਵੰਡ ਕੇ (ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿੱਸੇ ਵੰਡੇ) ।
 ੩੦ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਿਆ-ਨਾਮ ।
 ੩੧ ਸੌ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ, ਚਾਅ ਨਾਲ ਖਵਾਇਆ । (ਕੀ ਖਵਾਇਆ ? ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ।)

* ਇਕ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੱਚੇ ਲੋਕ ਹਨ ।

† ਸੁਖੀ ਉਹ ਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹਰੀ ਕਰ ਕੇ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ।

‡ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਮੱਤ, ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਦੱਸ ਕੇ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

§ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਸੰਗ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨ ਚੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਗੁਰ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੇ-ਖ਼ਤਾ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮਾਦਿ ਮਿਰਗ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜੋ ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਧਾ ।

¶ ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੱਬਰ ਵਾਂਗ ਅਭਿੰਗ ਨਕੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ, ਹਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੀ ਐਸੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਲੇਹੁ ਮਤੇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਵਹੁ ਪਰਮ ਗਤੇ^੧ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪਾਥਰ ਕਉ ਬਹੁ ਨੀਰੁ ਪਵਾਇਆ ॥ ਨਹ ਭੀਗੈ^੨ ਅਧਿਕ ਸੂਕਾਇਆ ॥
 ੨ ॥ ^੩ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੂਰਖੈ ਸੁਨਾਇਆ ॥ ਜੈਸੇ ਦਹ ਦਿਸ ਪਵਨੁ ਝੁਲਾਇਆ ॥
 ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਕਣ^੪ ਖਲਹਾਨੁ ਜੈਸੇ ਗਾਹਨ ਪਾਇਆ ॥ ਤਿਉ ਸਾਕਤ ਤੇ
 ਕੋ ਨ ਬਰਾਸਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ ਜਿਤੁ ਕੋ ਲਾਇਆ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਬਣਤ ਬਣਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਜੀਉ
 ਪ੍ਰਾਣ ਜਿਨਿ ਰਚਿਓ ਸਰੀਰ ॥ ਜਿਨਹਿ ਉਪਾਏ ਤਿਸ ਕਉ ਪੀਰ ॥ ੧ ॥
 ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਜੀਅ ਕੈ ਕਾਮ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਜਾ ਕੀ ਸਦ ਛਾਮ^੬ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਨ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਿਨਸੀ
 ਬਿਪਰੀਤਿ^੭ ॥ ੨ ॥ ਮੀਤ ਹੀਤ ਧਨੁ ਨਹ ਪਾਰਣਾ^੮ ॥ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਮੇਰੇ
 ਨਾਰਾਇਣਾ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ॥ ਏਕ ਬਿਨਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀ
 ਜਾਣੀ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਆਗੈ ਦਯੁ^੯ ਪਾਛੈ ਨਾਰਾਇਣ ॥
^{੧੦}ਮਧਿ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾਇਣ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੈ^{੧੨} ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਉਣ ॥
^{੧੩}ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰਿਹੁ ਭਉਣ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਸਨਾ^{੧੫} ਨਾਮੁ
 ਕਰਨ^{੧੬} ਸੁਣਿ ਜੀਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਅਮਰ ਥਿਰੁ ਥੀਵੈ ॥ ੨ ॥
 ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੇ^{੧੭} ॥ ^{੧੮}ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜੇ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ੩ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਲੀਏ ਮਿਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤਿ ਆਏ ॥
 ੪ ॥ ੭ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਕੋਟਿ ਮਨੋਰਥ ਆਵਹਿ ਹਾਥ ॥ ਜਮ ਮਾਰਗ
 ਕੈ ਸੰਗੀ ਪਾਂਥ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਗੰਗਾ ਜਲੁ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਨਾਮ ॥ ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਤਿਸ
 ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਪੀਵਤ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਮ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਜਾ
 ਜਾਪ ਤਾਪ ਇਸਨਾਨ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ਭਏ ਨਿਹਕਾਮ ॥ ੨ ॥ ਰਾਜ ਮਾਲ
 ਸਾਦਨ^{੨੧} ਦਰਬਾਰ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ^{੨੨}ਪੂਰਨ ਆਚਾਰ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ
 ਇਹੁ ਕੀਆ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਮਿਥਿਆ ਸਭ ਛਾਰੁ^{੨੩} ॥ ੪ ॥
 ੮ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਲੇਪੁ^{੨੪} ਨ ਲਾਗੋ ਤਿਲ ਕਾ ਮੂਲਿ ॥ ਦੁਸਟੁ
 ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਮੂਆ ਹੋਇ ਕੈ ਸੂਲ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਖੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਆਪਿ ॥
 ਪਾਪੀ ਮੂਆ ਗੁਰੁ ਪਰਤਾਪਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਪਣਾ ਖਸਮੁ ਜਨਿ ਆਪਿ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ਇਆਣਾ ਪਾਪੀ ਓਹੁ ਆਪਿ ਪਚਾਇਆ^{੨੫} ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਤ
 ਪਿਤਾ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕਾ ਰਖਵਾਲਾ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਮਾਥਾ ^{੨੬}ਈਹਾਂ ਉਹਾ ਕਾਲਾ ॥
 ੩ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪਰਮੇਸਰਿ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਮਲੇਛੁ^{੨੭} ਪਾਪੀ

੧ ਮੁਕਤੀ ।	੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
੨ ਭਿੱਜਦਾ ।	੧੭ ਭਵਨ, ਘਰ ।
੩ ਬਹੁਤ ਸੁੱਕਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।	੧੮ ਜੀਭ ।
੪ ਜੇ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੁਣਾਓ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅਸਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਤਰਫੀਂ ਹਵਾ ਆ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੦, ਨੋਟ ੯ ।	੧੯ ਕੰਨ ।
੫ ਅੰਨ ਦੇ ਦਾਣੇ ।	੨੦ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।
੬ ਖਲਵਾੜਾ, ਬੋਹਲ । ਜਿਵੇਂ ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਖਲਵਾੜੇ ਨੂੰ ਗਾਹਣ ਲਗੀਏ; (ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ), ਤਿਵੇਂ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾਂਦਾ । 'ਕਣ ਨਾਹੀ ਤੁਹ ਗਾਹਣ ਲਾਗੇ' (ਸਾਰਗ ਮ: ੫, ਪੰ: ੧੨੦੭) ।	੨੧ ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਵਜਾਏ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਅੰਦਰ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰੀਦਾ ਹੈ; ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਦੀ ਸੰਗੀਤਕ ਸ਼ਕਲ ।
੭ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਦਰਦ ਹੈ ।	੨੨ ਮੁਸਾਫ਼ਰੀ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਸਹਾਇਕ । (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ) ਕਰੋੜਾਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਮੌਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੮ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ।	੨੩ ਭਰਮਨਾ । ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ ।
੯ ਛਾਉਂ, ਆਸਰਾ ।	੨੪ [ਸੰ. ਘਰ] ਮਹਲ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੬, ਨੋਟ ੨੮ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਲਈ ।
੧੦ [ਵਿਪਰੀਤਜ] ਉਲਟਪੁਣਾ ।	੨੫ ਮੁਕੰਮਲ ਆਚਰਣ ।
੧੧ [ਪਰਣਾ] ਆਸਰਾ । ਮਿੱਤਰ, ਹਿਤੂ ਤੇ ਧਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।	੨੬ ਸੁਆਹ ।
੧੨ [ਦਈਵ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੨੭ ਬੁਰਾ ਅਸਰ । ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਅਸਰ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ।
੧੩ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਭਾਗ (ਹਿੱਸੇ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ ।	੨੮ ਸਾੜਿਆ, ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ।
੧੪ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੨੯ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ।
੧੫ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਗਨ (ਸਾਡੇ ਲਈ ਉਹ ਆਪ ਹੈ) ।	੩੦ ਮੰਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ, ਮੰਦੀ ਭਾਵਨੀ ਵਾਲਾ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ।

- * ਇਹ ਉਲਟੀ ਬਿਰਤੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਸਾਡਾ ਦਰਦੀ ਰੱਬ ਮਿਹਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- † ਹਰੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਇਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਜੀਭ ਕੰਨ ਆਦਿ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾੜਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮ-ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹੀਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ (ਧਾਰਮਿਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਸੁਖਾਂ ਤੱਕ) ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- § ਬਾਲਕ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਿਡਾਵੇ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ 'ਤੇ ਬਚਾਉ ਹੋ ਗਿਆ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪਣੀ ਮੰਦੀ ਭਾਵਨੀ ਕਰ ਕੇ ਪੇਟ ਦੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ । ਧੰਨਵਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ।

ਪਚਿਆ^੧ ਭਇਆ ਨਿਰਾਸੁ^੨ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਖੂਬ ਖੂਬ ਖੂਬ
 ਖੂਬ ਖੂਬ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ॥ ਝੂਠ ਝੂਠ ਝੂਠ ਝੂਠ ਦੁਨੀ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਗਜ^੩ ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ ਦੀਦਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਛਾਰੁ^੪ ॥
 ੧ ॥ ਅਚਰਜੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇਰੇ^੫ ਕਦਮ ਸਲਾਹ ॥ ਗਨੀਵ^੬ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ
 ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ੨ ॥ ^੭ਨੀਧਰਿਆ ਧਰ ਪਨਹ^੮ ਖੁਦਾਇ ॥ ^੯ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ
 ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ^{੧੦} ਧਿਆਇ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਖੁਦਿ ਖਸਮ ਮਿਹਰਵਾਨ ॥
 ਅਲਹੁ ਨ ਵਿਸਰੈ ਦਿਲ ਜੀਅ ਪਰਾਨ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਸਾਚ ਪਦਾਰਥੁ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਲਹਹੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਭਾਣਾ ਸਤਿ ਕਰਿ ਸਹਹੁ ॥ ੧ ॥
 ਜੀਵਤ ਜੀਵਤ ਜੀਵਤ ਰਹਹੁ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ^{੧੨} ਨਿਤ ਉਠਿ ਪੀਵਹੁ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸਨਾ^{੧੩} ਕਹਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਇਕ
 ਨਾਮਿ ਉਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੫‡ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਰਬ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮੈਲੁ ਮਿਟਾਏ ॥
 ੧ ॥ ^{੧੪}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ ਨਾਉ ॥ ^{੧੫}ਪੂਰਬਿ ਕਰਮ ਲਿਖੇ ਗੁਣ
 ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਹੋਵੈ ਉਧਾਰੁ ॥ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ ਪ੍ਰਭ ਕੈ
 ਦੁਆਰ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ^{੧੬} ਚਰਣ ਪ੍ਰਭ ਸੇਵਾ ॥ ਧੂਰਿ^{੧੭} ਬਾਛਹਿ
 ਸਭਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਾ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ^{੧੮} ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ
 ਜਪਿ ਉਧਰਿਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਅਪਣੇ
 ਦਾਸ ਕਉ ਕੰਠਿ^{੧੯} ਲਗਾਵੈ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥
 ਪਾਪੀ ਤੇ ਰਾਖੇ ਨਾਰਾਇਣ ॥ ਪਾਪੀ ਕੀ ਗਤਿ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀ ਪਾਪੀ ^{੨੦}ਪਚਿਆ
 ਆਪ ਕਮਾਇਣ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਾਸ ਰਾਮ ਜੀਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਨਿੰਦਕ
 ਕੀ ਹੋਈ ਬਿਪਰੀਤਿ^{੨੧} ॥ ੨ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ^{੨੨} ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥
 ਦੋਖੀ ਅਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਆਇ ਨ ਜਾਈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ॥ਸ੍ਰੀਧਰ^{੨੩} ਮੋਹਨ ^{੨੪}ਸਗਲ ਉਪਾਵਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਛੋਡਿ
 ਕਰਹਿ ^{੨੫}ਅਨ ਸੇਵਾ ^{੨੬}ਕਵਨ ਬਿਖਿਆ ਰਸ ਮਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ
 ਗੋਵਿਦ ਭਾਜੁ^{੨੭} ॥ ਅਵਰ ਉਪਾਵ ਸਗਲ ਮੈ ਦੇਖੇ ਜੋ ਚਿਤਵੀਐ ਤਿਤੁ ਬਿਗਰਸਿ
 ਕਾਜੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਠਾਕੁਰੁ ਛੋਡਿ ਦਾਸੀ^{੨੮} ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ^{੨੯}ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ

੧ ਗ਼ਰਕ ਹੋਇਆ ।	ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਲਕ ਦਾ ਬਚਾਉ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ।	੧੫ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ।
੩ [ਫ਼ਾ. ਨਗਜ਼] ਚੰਗੇ, ਖੂਬਸੂਰਤ । ਤੇਰੇ ਭਗਤਾਂ ਸੋਹਣੇ ਹਨ ਤੇ ਤੇਰਾ ਦੀਦਾਰ ਬਿਅੰਤ (ਸੋਹਣਾ) ਹੈ ।	੧੬ ਸੁਖ ।
੪ ਸੁਆਹ ।	੧੭ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਸੁਰਿ ਨਰ (ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼) ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ।
੫ ਕਦਮ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹਨ ।	੧੮ ਖਜ਼ਾਨਾ । ੧੯ ਗਲੇ ਨਾਲ ।
੬ [ਅ. ਗ਼ਨੀਮਤ] ਅਮੋਲਕ ।	੨੦ ਸੜਿਆ ਹੈ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਾਰਨ ।
੭ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ।	੨੧ ਉਲਟੀ ਰੀਤੀ (ਦੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ) ।
੮ [ਫ਼ਾ.] ਪਨਾਹ, ਟੇਕ ।	੨੨ ਸੁਭਾਵ ।
੯ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।	੨੩ [ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
੧੦ ਰਾਤ ।	੨੪ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੧੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੨੫ ਹੋਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ।
੧੨ (ਨਾਮ ਜੋ) ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।	੨੬ ਕੈਸੇ ਬੁਰੇ ਸਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ ।
੧੩ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ।	੨੭ ਭਜ, ਸਿਮਰਨ ਕਰ ।
੧੪ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ	੨੮ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ ।
	੨੯ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਮੁਰਖ ਹਨ ।

- * ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਅਤੀ ਸੋਹਣੀ ਤੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ।
- † ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਹੀ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
- ‡ ਇਹ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
- § ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਲਗਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੰਦਕ ਉਲਟੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ! ਅੰਤ ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਲਹੀ ਖਾਂ ਦਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੧੪, ਫੁਟ ਨੋਟ* ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੮੨੫, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
- ¶ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਦਾਸੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ । ਆਪਾ ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਲ ਹਰੀ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਅਗਿਆਨਾ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਤਿਨ ਨਿੰਦਹਿ ਨਿਗੁਰੇ ^੧ਪਸੂ
 ਸਮਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ^੨ਸਾਕਤ ਕਹਤੇ ਮੇਰਾ ॥
 ਅਹੰਬੁਧਿ ^੩ਦੁਰਮਤਿ ਹੈ ਮੈਲੀ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਵਜਲਿ ^੪ਫੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਹੋਮ ਜਗ
 ਜਪ ਤਪ ਸਭਿ ਸੰਜਮ ^੫ਤਟਿ ^੬ਤੀਰਥਿ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਮਿਟਿਆ ਆਪੁ ^੭ਪਏ
 ਸਰਣਾਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੮ਨਾਨਕ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੪ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ^੫ਪ* ॥ ਬਨ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ^੬ਤ੍ਰਿਣ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੇਖਿਓ
 ਉਦਾਸਾਏ ^{੧੦} ॥ ਦੰਡਧਾਰ ^{੧੧}ਜਟਧਾਰੈ ਪੇਖਿਓ ਵਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥਾਏ ॥ ੧ ॥
 ਸੰਤਸੰਗਿ ਪੇਖਿਓ ^{੧੨}ਮਨ ਮਾਏਂ ॥ ^{੧੩}ਉਭ ਪਇਆਲ ਸਰਬ ਮਹਿ ਪੂਰਨ ਰਸਿ
 ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗ ਭੇਖ ਸੰਨਿਆਸੈ ਪੇਖਿਓ ਜਤਿ
 ਜੰਗਮ ^{੧੪}ਕਾਪੜਾਏ ^{੧੫} ॥ ਤਪੀ ਤਪੀਸੁਰ ਮੁਨਿ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਨਟ ਨਾਟਿਕ
 ਨਿਰਤਾਏ ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ਚਹੁ ^{੧੭}ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਖਟ ^{੧੮}ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਦਸ ਅਸਟੀ ^{੧੯}
 ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਾਏ ^{੨੦} ॥ ਸਭ ਮਿਲਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਖਾਨਹਿ ਤਉ ਕਿਸ ਤੇ ਕਹਉ
 ਦੁਰਾਏ ^{੨੧} ॥ ੩ ॥ ਅਗਹ ^{੨੨}ਅਗਹ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਨਹ ਕੀਮ ^{੨੩}ਕੀਮ
 ਕੀਮਾਏ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ^{੨੪}ਜਿਹ ਘਟਿ
 ਪਰਗਟੀਆਏ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ^੫ਪ† ॥ ^{੨੫}ਨਿਕਟਿ ਬੁਝੈ ਸੋ
 ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਕਰੈ ॥ ਬਿਖੁ ਸੰਚੈ ਨਿਤ ਡਰਤਾ ਫਿਰੈ ॥ ਹੈ ਨਿਕਟੇ ਅਰੁ ਭੇਦੁ ਨ
 ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭ ਮੋਹੀ ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਨੇੜੈ ਨੇੜੈ ਸਭੁ ਕੋ
 ਕਹੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੮ਭੇਦੁ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਲਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਕਟਿ ਨ ਦੇਖੈ
 ਪਰ ਗ੍ਰਿਹਿ ^{੨੬}ਜਾਇ ॥ ^{੨੭}ਦਰਬੁ ਹਿਰੈ ਮਿਥਿਆ ਕਰਿ ਖਾਇ ॥ ਪਈ ਠਗਉਰੀ ^{੨੮}
 ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨਿਆ ॥ ੨ ॥ ਨਿਕਟਿ
 ਨ ਜਾਨੈ ਬੋਲੈ ਕੂੜੁ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਮੂਠਾ ^{੨੯}ਹੈ ਮੂੜੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ
 ਦਿਸੰਤਰਿ ^{੩੦}ਜਾਇ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ
 ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਆ ਲਿਲਾਟ ^{੩੧} ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟ ^{੩੨} ॥ ਅੰਤਰਿ
 ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਟੇ ਸੋਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਵੈ ਨ ਜਾਵੈ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ੧੬ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ^੫ਪ† ॥ ਜਿਸੁ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਤਿਸੁ ਕਉਨੁ ਮਾਰੈ ॥ ਸਭ ਤੁਝ
 ਹੀ ਅੰਤਰਿ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੈ ॥ ^{੩੩}ਕੋਟਿ ਉਪਾਵ ਚਿਤਵਤ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ਸੋ ਹੋਵੈ
 ਜਿ ਕਰੈ ^{੩੪}ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਤੇਰੀ
 ਸਰਣਿ ਤੇਰੈ ਦਰਵਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਨਿਰਭਉ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਤਿਨਿ ਭਉ ਦੂਰਿ ਕੀਆ ਏਕੁ ਪਰਾਤਾ ^{੩੫} ॥ ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੋਈ
 ਫੁਨਿ ^{੩੬}ਹੋਇ ॥ ਮਾਰੈ ਨ ਰਾਖੈ ਦੂਜਾ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ^{੩੭}ਮਾਣਸ

- ੧ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਕੁਰ ।
 ੨ ਪਰ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ (ਮਾਇਆਧਾਰੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹੈ ।
 ੩ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ, ਹੰਕਾਰ ।
 ੪ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ।
 ੫ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ।
 ੬ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ 'ਤੇ (ਜਿਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਜਾਣ ਨਾਲ ।
 ੭ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ।
 ੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ੯ ਵੇਖਿਆ, ਭਾਲਿਆ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ) ।
 ੧੦ ਉਦਾਸੀ ਵਿੱਚ ।
 ੧੧ ਡੰਡਾ ਧਾਰ ਜੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ।
 ੧੨ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ।
 ੧੩ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਗਾਏ ।
 ੧੪ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਫਿਰਕਾ ।
 ੧੫ ਕਾਪੜੀ ਫਿਰਕਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੧, ਨੋਟ ੨੪, ਪੰਨਾ ੪੧੯, ਨੋਟ ੨ ।
 ੧੬ [ਸੰ. ਨ੍ਰਿਤਯ] ਨਾਚ ਵਿੱਚ ।
 ੧੭ ਚਾਰ ਵੇਦ ।
 ੧੮ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੦, ਨੋਟ ੯ ।
 ੧੯ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ।
 ੨੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੦, ਨੋਟ ੮ ।
 ੨੧ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੫੯, ਨੋਟ ੩੩ ।
 ੨੨ ਅਥਾਹ । ੨੩ ਕੀਮਤ ।
 ੨੪ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆਣ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੫ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਬੁਰਾਈ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਪਰ ਜੋ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਜ਼ਹਿਰ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਡਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ।
 ੨੭ ਧਨ ਚੁਰਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਠ ਵਰਤ-ਵਰਤ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਠਗਮੂਰੀ, ਉਹ ਨਸ਼ੇ (ਧਤੂਰ) ਆਦਿ ਵਾਲੀ ਵਸਤ ਜੋ ਠੱਗ ਲੋਕ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ ਲੁੱਟਦੇ ਸਨ । ਐਸੀ ਠੱਗੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੰਗ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ ।
 ੨੯ ਠੱਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਮੁਠਾ ਹੈ ।)
 ੩੦ ਪਰਦੇਸ, ਬਾਹਰ ।
 ੩੧ [ਸੰ. ਲਲਾਟ] ਮੱਥੇ 'ਤੇ । ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਵਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਰਤ ਜਾਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।
 ੩੨ (ਮਨ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ) ਕਿਵਾੜ, ਭਿੱਤ ।
 ੩੩ ਜੀਵ ਕਰੋੜਾਂ ਉਪਾਉ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕੌਤਕੀ-ਰੱਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੪ ਅਚਰਜ ਚੋਜਾਂ ਵਾਲਾ ।
 ੩੫ ਪਛਾਤਾ ।
 ੩੬ ਫਿਰ ।
 ੩੭ ਮਨੁੱਖ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਵ ਨਾਲ ।

* ਜਦ ਹਰੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਸਭ ਥਾਂ ਹਰੀ ਹੀ ਹਰੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।

† ਜੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ, ਤਾਂ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

‡ ਜੇ ਇਕ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਤੇ ਘਟ-ਘਟ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਫੜੀਏ ਤਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਫਿਕਰ ਦੀ ਲੋੜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੋਕਣ ਦੀ ।

ਬਾਣਿ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਏਕ ਟੇਕ ਏਕੋ ਆਧਾਰੁ ॥ ਸਭ
 ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰੁ ॥
 ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਰਾਖਾ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਅਪੜਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੭ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਤਉ
 ਕੜੀਐ^੮ ਜੇ ਹੋਵੈ ਬਾਹਰਿ ॥ ਤਉ ਕੜੀਐ ਜੇ ਵਿਸਰੈ ਨਰਹਰਿ ॥ ਤਉ
 ਕੜੀਐ ਜੇ ਦੂਜਾ ਭਾਏ ॥ ਕਿਆ ਕੜੀਐ ਜਾਂ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥ ੧ ॥
 ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਕੜੇ ਕੜਿ ਪਚਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਖਪਿਆ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਉ ਕੜੀਐ ਜੇ ਦੂਜਾ ਕਰਤਾ ॥ ਤਉ ਕੜੀਐ ਜੇ
 ਅਨਿਆਇ ਕੋ ਮਰਤਾ ॥ ਤਉ ਕੜੀਐ ਜੇ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਨਾਹੀ ॥ ਕਿਆ
 ਕੜੀਐ ਜਾਂ ਭਰਪੂਰਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਤਉ ਕੜੀਐ ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਧਿਛਾਣੈ^੯ ॥
 ਤਉ ਕੜੀਐ ਜੇ ਭੂਲਿ ਰੰਵਾਣੈ^{੧੦} ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਜੇ ਹੋਇ ਸਭੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ॥
 ਤਬ ਕਾੜਾ^{੧੧} ਛੋਡਿ ਅਚਿੰਤ^{੧੨} ਹਮ ਸੋਤੇ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭ ਤੂਹੈ ਠਾਕੁਰੁ^{੧੪} ਸਭੁ ਕੋ
 ਤੇਰਾ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਕਰਹਿ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਇਕੁ
 ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਰਾਖਹੁ ਪੈਜ^{੧੬} ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੮ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਬਿਨੁ ਬਾਜੇ ਕੈਸੇ ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ^{੧੭} ॥ ਬਿਨੁ ਕੰਠੈ^{੧੮} ਕੈਸੇ
 ਗਾਵਨਹਾਰੀ ॥ ਜੀਲ^{੧੯} ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਬਜੈ ਰਬਾਬ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥੇ ਸਭਿ
 ਕਾਜ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕਹਹੁ ਕੋ ਤਰਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈਸੇ ਪਾਰਿ
 ਪਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਕਹਾ ਕੋ ਬਕਤਾ^{੨੦} ॥ ਬਿਨੁ ਸ੍ਰਵਨਾ^{੨੧}
 ਕਹਾ ਕੋ ਸੁਨਤਾ ॥ ਬਿਨੁ ਨੇਤ੍ਰਾ ਕਹਾ ਕੋ ਪੇਖੈ^{੨੨} ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਰੁ ਕਹੀ ਨ
 ਲੇਖੈ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਬਿਦਿਆ ਕਹਾ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ॥ ਬਿਨੁ ਅਮਰੈ^{੨੩} ਕੈਸੇ^{੨੪} ਰਾਜ
 ਮੰਡਿਤ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਕਹਾ ਮਨੁ ਠਹਰਾਨਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਜਗੁ
 ਬਉਰਾਨਾ^{੨੫} ॥ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਬੈਰਾਗ ਕਹਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਬਿਨੁ ਹਉ ਤਿਆਗਿ
 ਕਹਾ ਕੋਉ ਤਿਆਗੀ ॥ ਬਿਨੁ ਬਸਿ ਪੰਚ ਕਹਾ ਮਨ ਚੂਰੇ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਦ
 ਸਦ ਹੀ ਝੂਰੇ ॥ ੪ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ^{੨੭} ਕੈਸੇ ਗਿਆਨੁ ॥ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਕਹੁ
 ਕੈਸੇ ਧਿਆਨੁ ॥ ਬਿਨੁ ਭੈ ਕਥਨੀ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦਰ ਕਾ
 ਬੀਚਾਰ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ੧੯ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਾਨੁਖ ਕਉ
 ਦੀਨਾ ॥ ਕਾਮ ਰੋਗਿ ਮੈਗਲੁ^{੨੯} ਬਸਿ ਲੀਨਾ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਰੋਗਿ ਪਚਿ ਮੁਏ
 ਪਤੰਗਾ ॥ ਨਾਦ^{੩੧} ਰੋਗਿ ਖਪਿ ਗਏ ਕੁਰੰਗਾ^{੩੨} ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ
 ਰੋਗੀ ॥ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਹਵਾ ਰੋਗਿ
^{੩੩}ਮੀਨੁ ਗ੍ਰਸਿਆਨੋ ॥ ਬਾਸਨ^{੩੪} ਰੋਗਿ ਭਵਰੁ ਬਿਨਸਾਨੋ ॥ ਹੇਤ^{੩੫} ਰੋਗ ਕਾ

੧ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ (ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਆਪ ਸਿਆਣਾ ਹੈ ।
 ੨ ਆਸਰਾ ।
 ੩ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੪ ਝੂਰੀਏ । ਦੁਖੀ ਤਾਂ ਹੋਵੀਏ ਜੇ ਹਰੀ ਸਾਥੋਂ ਕਿਧਰੇ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ ।
 ੫ [ਨਰਸਿੰਘ] ਹਰੀ ।
 ੬ ਜੇ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਜੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੱਲ ਰੁਚੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
 ੭ ਕੜ੍ਹ-ਕੜ੍ਹ ਕੇ (ਕ੍ਰਿਝ-ਕ੍ਰਿਝ ਕੇ) ਸੜ ਗਿਆ ।
 ੮ ਜੇ ਕੋਈ ਅਨਿਆਈ ਮੌਤ ਮਰੇ ।
 ੯ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ।
 ੧੦ [ਡਾ. ਰੰਜ=ਦੁੱਖ, ਤਕਲੀਫ] ਰੰਜੀਦਾ ਕਰੇ, ਦੁੱਖ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ।
 ੧੧ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਹਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਝੋਰਾ ।
 ੧੩ ਬੇ-ਫਿਕਰ ।
 ੧੪ ਮਾਲਕ ।
 ੧੫ [ਸੰ.] ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੧੬ ਇੱਜ਼ਤ, ਲਾਜ ।
 ੧੭ ਨਾਚ ।
 ੧੮ ਗਲੇ ਦੇ ।
 ੧੯ [ਡਾ. ਜ਼ੀਰ, ਸਾਜ਼ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਰ ਉੱਚੀ ਤੇ ਤਿੱਖੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ] ਤਾਰ,

ਤੰਦੀ ।
 ੨੦ ਬੋਲਣਹਾਰ । ਜੀਭ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
 ੨੧ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ।
 ੨੨ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਹੁਕਮ ਦੇ ।
 ੨੪ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ।
 ੨੫ ਸੁਦਾਈ ।
 ੨੬ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਕਾਬੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਚੂਰੇ=ਪੀਠਾ ਜਾਵੇ, ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਹੋਵੇ, ਵੱਸ ਹੋਵੇ ।
 ੨੭ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ੨੮ ਹਰੀ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਸਭ ਮਾੜਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਹਾਥੀ ।
 ੩੦ ਦੇਖਣ ਦੇ ਰੋਗ ਕਰ ਕੇ ਪਤੰਗਾ ਸੜ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਤੰਗੇ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੜ ਮਰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੧ ਸ਼ਬਦ । ਹਿਰਨ ਘੰਟੇ ਹੇੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ 'ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਕੜੀ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੨ ਹਿਰਨ ।
 ੩੩ ਮੱਛੀ ਖਾਧੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੩੪ ਵਾਸ਼ਨਾ ।
 ੩੫ ਮੋਹ ।

* ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਖਿਆਲ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਤੇੜੀ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਝੋਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਫਿਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

‡ ਹਾਥੀ, ਪਤੰਗੇ, ਹਿਰਨ, ਮੱਛੀ, ਭਵਰੇ ਦੇ ਖਾਸ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਕੱਢਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹੀ ਬਚਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੈ ।

ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ^੧ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਰੋਗ ਮਹਿ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਰੋਗੇ ਮਰਤਾ
 ਰੋਗੇ ਜਨਮੈ ॥ ਰੋਗੇ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਭਰਮੈ ॥ ਰੋਗ ਬੰਧ ਰਗਨੁ^੨ ਰਤੀ
 ਨ ਪਾਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਰੋਗੁ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਜਿਸੁ
 ਕੀਨੀ ਦਇਆ ॥ ਬਾਹੁ ਪਕੜਿ ਰੋਗਹੁ ਕਢਿ ਲਇਆ ॥ ਤੂਟੇ ਬੰਧਨ ਸਾਧਸੰਗੁ
 ਪਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਰੋਗੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੨੦ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਮਹਾ ਅਨੰਦ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਭਿ
 ਦੁਖ ਭੰਜ^੩ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਰਧਾ ਪੂਰੀ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਕਬਹਿ
 ਨ ਝੂਰੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰਾਮ ਰਾਇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਓ
 ਰੰਗੁ^੪ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਰਬ ਕੋ ਰਾਜਾ ॥ ਚੀਤਿ
 ਆਵੈ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਕਾਜਾ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਰੰਗਿ ਗੁਲਾਲ^੫ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ
 ਤਾਂ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਦ ਧਨਵੰਤਾ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ
 ਤਾਂ ਸਦ ਨਿਭਰੰਤਾ^੬ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣੇ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ
 ਤਾਂ ਚੂਕੀ ਕਾਣੇ^੭ ॥ ੩ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ^੮ਸਹਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਚੀਤਿ
 ਆਵੈ ਤਾਂ ਸੁੰਨਿ^੯ ਸਮਾਇਆ ॥ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਸਦ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਤਾ ॥ ਮਨੁ
 ਮਾਨਿਆ ਨਾਨਕ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੨੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਬਾਪੁ^{੧੦}
 ਹਮਾਰਾ ^{੧੧}ਸਦ ਚਰੰਜੀਵੀ ॥ ^{੧੨}ਭਾਈ ਹਮਾਰੇ ਸਦ ਹੀ ਜੀਵੀ ॥ ਮੀਤ ਹਮਾਰੇ
 ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਕੁਟੰਬੁ ਹਮਾਰਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਸੁਖੁ
 ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਸਭਹਿ ਸੁਹੇਲੇ^{੧੩} ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪਿਤਾ ਸੰਗਿ ਮੇਲੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮੰਦਰ ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੇ ਉਚੇ ॥ ਦੇਸ ਮੇਰੇ ਬੇਅੰਤ ਅਪੂਛੇ^{੧੪} ॥ ਰਾਜੁ
 ਹਮਾਰਾ ਸਦ ਹੀ ਨਿਹਚਲੁ ॥ ਮਾਲੁ ਹਮਾਰਾ ਅਖੁਟੁ ਅਬੇਚਲੁ^{੧੫} ॥ ੨ ॥ ਸੋਭਾ
 ਮੇਰੀ ਸਭ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ॥ ਬਾਜ^{੧੬} ਹਮਾਰੀ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ॥ ਕੀਰਤਿ^{੧੭}
 ਹਮਾਰੀ ਘਰਿ ਘਰਿ ਹੋਈ ॥ ਭਗਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸਭਨੀ ਲੋਈ^{੧੮} ॥ ੩ ॥ ਪਿਤਾ
 ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਮਾਝ^{੧੯} ॥ ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਰਲਿ ਕੀਨੀ ਸਾਂਝ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਉ
 ਪਿਤਾ ਪਤੀਨੇ^{੨੦} ॥ ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਏਕੈ ਰੰਗਿ^{੨੧} ਲੀਨੇ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੨੨ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਨਿਰਵੈਰ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ॥ ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ ਤੁਮ੍ਹ
 ਬਖਸਾਤੇ^{੨੨} ॥ ਜਿਸੁ ਪਾਪੀ ਕਉ ਮਿਲੈ ਨ ਢੋਈ ॥ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਨਿਰਮਲੁ
 ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨਾਇ ॥ ਸਭ ਫਲ ਪਾਏ ਗੁਰੂ
 ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਆਦੇਸੁ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ
 ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਦੇਸੁ ॥ ਚੂਕਾ^{੨੪} ਪੜਦਾ ਤਾਂ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥ ਖਸਮੁ ਤੂਹੈ ਸਭਨਾ
 ਕੇ ਰਾਇਆ^{੨੫} ॥ ੨ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ^{੨੬} ਹਰਿਆ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾਂ

੧ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਰੋਗ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ । ੨ ਟਿਕਾਉ । ਰੋਗ ਦਾ ਗੁਸਿਆ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ । ੩ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ । ੪ ਪਿਆਰ । ੫ ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਾਲ ਰੰਗ । ੬ [ਨਿਭਰਾਂਤਿ] ਭਰਮ ਰਹਿਤ । ੭ ਮੁਥਾਜੀ । ੮ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ । ੯ ਅਫ਼ਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਵਿੱਚ। ੧੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੧੧ ਸਦਾ ਜੀਉ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੧੨ ਭਾਈ, ਮੀਤ, ਕੁਟੰਬੀ ਆਦਿ ਸਾਥੀਆਂ ਸੰਗੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ । ਜਦ ਹਰੀ ਅੰਦਰ ਆ ਵਸਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ	ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਤਰ ਨਿਕਲੇ । ੧੩ ਸੁਖੀ । ੧੪ (ਜਮਾਂ ਦੀ) ਪੁੱਛ ਤੋਂ ਬਾਹਰ । ੧੫ ਅਬਿਚਲ, ਅਟੱਲ । ੧੬ ਮਸ਼ਹੂਰੀ । ੧੭ ਜਸ । ੧੮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ । ੧੯ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ । ੨੦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ । ੨੧ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ । ੨੨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹੋ । ੨੩ ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ । ੨੪ ਦੂਰ ਹੋਇਆ । ੨੫ ਰਾਜਾ । ੨੬ ਲੋਕੜ । ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ, ਤਾਂ ਸੁੱਕਾ ਕਾਠ ਭੀ ਹਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਲੋਂ ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਫਿਰ ਰਸ ਪੂਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

* ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਲਾਭ ਦੱਸੇ ਹਨ ।

† ਹਰੀ ਜਿਹਾ ਵੱਡਾ ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਪ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ।

‡ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵ ਤੋਂ
ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਪੈਦਾ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਥਲ ਸਿਰਿ^੧ ਸਰਿਆ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾਂ ਸਭਿ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ਚਿੰਤ ਗਈ ਲਗਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ^੨ ॥ ੩ ॥ ਹਰਾਮਖੋਰ ਨਿਰਗੁਣ ਕਉ ਤੂਠਾ^੩ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ
 ਸੀਤਲੁ^੪ ਮਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੂਠਾ^੫ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥ ਨਾਨਕ
 ਦਾਸ ਦੇਖਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੨੩ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਬੇਮੁਹਤਾਜੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੇ ਸਚਾ ਸਾਜੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ
 ਸਭਸ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ^੬ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਜੈਸਾ
 ਨਾਹੀ ਕੋ ਦੇਵ ॥ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ^੭ ਭਾਗੁ ਸੁ ਲਾਗਾ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ^੮ ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੈ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਈ ਹੈ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ^੯ ਤਾਣੁ ਨਿਤਾਣੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਘਰਿ ਦੀਬਾਣੁ^{੧੦} ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਹਉ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਇਆ ॥^{੧੧} ਪ੍ਰਗਟੁ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਿ ਕਰਿ
 ਦਿਖਲਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਤਿਸੁ ਭਉ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥ ਜਿਨਿ
 ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਤਿਸੁ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ ॥ ਨਾਨਕ^{੧੨} ਸੋਧੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ
 ਬੇਦ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਹੀ ਭੇਦ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ੨੪ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ^{੧੩} ਮਨੁ ਪਰਗਟੁ ਭਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪਾਪੁ ਤਨ
 ਤੇ ਗਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ^{੧੪} ਸਗਲ ਪੁਰਬਾਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ
^{੧੫} ਅਠਸਠਿ ਮਜਨਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਤੀਰਥੁ ਹਮਰਾ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥ ਗੁਰਿ
 ਉਪਦੇਸਿਆ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਦੁਖੁ ਦੂਰਿ
 ਪਰਾਨਾ^{੧੬} ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਅਤਿ ਮੂੜੁ ਸੁਗਿਆਨਾ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪਰਗਟਿ
 ਉਜੀਆਰਾ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਛੁਟੇ ਜੰਜਾਰਾ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ
 ਆਵੈ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਦਰਗਹ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈ ਸਾਬਾਸਿ ॥
 ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੀ ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਕਹਿਓ ਇਹੁ ਸਾਰੁ^{੧੮} ॥
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮਨ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਨਾਮ ਪੁਨਹਚਾਰ^{੧੯} ॥
^{੨੦} ਅਵਰਿ ਕਰਮ ਲੋਕਹ ਪਤੀਆਰ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ੨੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੫‡ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਤਾ ਕਉ ਲਖ ਬਾਰ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਤਾ ਕਉ ਵਾਰਿ ॥
 ਸਿਮਰਨਿ ਤਾ ਕੈ ਮਿਟਹਿ ਸੰਤਾਪ^{੨੧} ॥ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਨ ਵਿਆਪਹਿ ਤਾਪ ॥
 ੧ ॥ ਐਸੇ ਹੀਰਾ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥^{੨੨} ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੁਖ ਡੇਰਾ ਢਹੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਸੀਤਲੁ ਮਨਿ
 ਗਹੈ^{੨੩} ॥ ਅਨਿਕ ਭਗਤ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਪੂਜਾਰੀ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ
 ਪੂਰਨਹਾਰੀ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ^{੨੫} ਉਟੇ ਸੁਭਰ ਭਰਿਆ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ

- ੧ ਸਿਰ 'ਤੇ, ਉੱਤੇ । ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁੱਕੀ
ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸਰੋਵਰ ਹੋ ਜਾਣ । "ਭਾਣੈ ਬਲ
ਸਿਰਿ ਸਰੁ ਵਹੈ" (ਸੂਹੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੬੨)।
ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਸੁੱਕੇ ਭਗਤਿ ਹੀਣ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਹਿਰ
ਚੱਲ ਪਵੇ । ੨ ਚਰਨੀਂ ।
- ੩ ਤੂਠਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਇਆ ।
- ੪ ਠੰਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੫ ਵੱਸਿਆ ।
- ੬ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤਿ] ਰਚਨਹਾਰ ।
- ੭ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
- ੮ ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਮੈਂ ਨਿਤਾਣੇ ਨੂੰ ਤਾਣ (ਆਸਰਾ) ਹੈ ।
- ੧੦ [ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਿਸ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਦਾਦ
ਫ਼ਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ] ਆਸਰਾ ।
- ੧੧ ਜਿਸ ਨੇ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਜਾਹਿਰ ਕਰ ਦੱਸਿਆ ।
- ੧੨ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖੇ ਹਨ; ਓਹ
ਇਹੋ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ
ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ।
- ੧੩ ਮਨ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ।
- ੧੪ ਸਾਰੇ ਪੁਰਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੫ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਪੈ ਗਿਆ, ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੧੭ ਜੰਜਾਲ ।
- ੧੮ ਤੱਤ, ਅਸਲੀਅਤ ।
- ੧੯ [ਪੁਨਹ ਆਚਾਰ= ਫੇਰ ਕੀਤੇ ਕੰਮ] ਪਾਪਾਂ ਦੀ
ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਜੋ ਕਰਮ ਪਿਛੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ;
ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਮ-ਜਪ ਹੋਮ ਆਦਿ । ਨਾਮ ਹੀ
ਪੁਨਹਚਾਰ ਹੈ।
- ੨੦ ਹੋਰ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤੀਆਵਣ ਲਈ
ਹਨ ।
- ੨੧ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ।
- ੨੨ ਜਿਸ ਦੀ (ਮਿਹਰ ਦੀ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ
ਡੇਰਾ ਢਹਿ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ ।
- ੨੩ ਪਕੜਦਾ ਹੈ ।
- ੨੪ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੨੫ ਖਾਲੀ ਨਕਾ ਨੱਕ ਭਰਦਾ ਹੈ ।

* ਗੁਰੂ ਇਲਾਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰੀ
ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ।

† ਇਹ ਰਸਤਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਸੂਕੇ ਕੀਨੇ ਹਰਿਆ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਦੀਨੋ ਥਾਨੁ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ
 ਨਿਮਾਣੇ ਕਉ ਦੀਨੋ ਮਾਨੁ ॥ ੩ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਾ ॥ ਸੋ ਜਾਪੈ
 ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਤਾ ਕੋ ਆਧਾਰੁ^੧ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ
 ਆਪਿ ਦਇਆਰੁ^੨ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ੨੬ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮੋਹਿ
 ਦੁਹਾਗਨਿ ਆਪਿ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਰੂਪ ਰੰਗ ਦੇ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰੀ ॥ ਮਿਟਿਓ ਦੁਖੁ
 ਅਰੁ ਸਗਲ ਸੰਤਾਪ^੩ ॥ ਗੁਰੁ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਮਾਈ ਬਾਪ ॥ ੧ ॥ ^੪ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ ਮੇਰੈ
 ਗ੍ਰਸਤਿ ਅਨੰਦ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭੇਟੇ ਮੋਹਿ ਕੰਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਪਤਿ
 ਬੁਝੀ ਪੂਰਨ ਸਭ ਆਸਾ ॥ ਮਿਟੇ ਅੰਧੇਰ ਭਏ ਪਰਗਾਸਾ^੫ ॥ ^੬ਅਨਹਦ ਸਬਦ
 ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ^੭ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਰਸਾਦ^੮ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਪ੍ਰਗਟ
 ਭਏ ਗੋਪਾਲ ॥ ਤਾ ਕੈ ਦਰਸਨਿ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ॥ ^੯ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਤਾ ਕੈ ਬਹੁਤੁ
 ਨਿਧਾਨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਓ ਨਾਮੁ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਜਾ ਕਉ ਭੇਟਿਓ ਠਾਕੁਰੁ
 ਅਪਨਾ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੧੧} ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਜਨ
 ਪ੍ਰਭ ਭਾਏ ॥ ਤਾ ਕੀ ਰੇਨੁ^{੧੨} ਬਿਰਲਾ ਕੋ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥ ੨੭ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਚਿਤਵਤ ਪਾਪ ਨ ਆਲਕੁ^{੧੩} ਆਵੈ ॥ ਬੇਸੁਆ ਭਜਤ^{੧੪} ਕਿਛੁ
 ਨਹ ਸਰਮਾਵੈ ॥ ਸਾਰੋ ਦਿਨਸੁ ਮਜੂਰੀ ਕਰੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਵੇਲਾ
 ਬਜਰ^{੧੫} ਸਿਰਿ ਪਰੈ ॥ ੧ ॥ ਮਾਇਆ ਲਗਿ ਭੂਲੋ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ
 ਭੁਲਾਵਣਹਾਰੈ ^{੧੬}ਰਾਚਿ ਰਹਿਆ ਬਿਰਥਾ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਪੇਖਤ
 ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਬਿਹਾਇ^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਗੜਬੜ ਕਰੈ ਕਉਡੀ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ^{੨੦}ਅੰਧ
 ਬਿਉਹਾਰ ਬੰਧ ਮਨੁ ਧਾਵੈ ॥ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਨ ਜੀਅ ਮਹਿ ਆਵੈ ॥ ੨ ॥ ਕਰਤ
 ਕਰਤ ਇਵ ਹੀ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਤ ਨ ਕਾਰਜ ਮਾਇਆ ॥ ਕਾਮਿ
 ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ॥ ਤੜਫਿ ਮੂਆ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮੀਨਾ^{੨੧} ॥ ੩ ॥
 ਜਿਸ ਕੇ ਰਾਖੇ ਹੋਏ ਹਰਿ ਆਪਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਜਪੁ ਜਾਪਿ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥
 ੪ ॥ ੧੫ ॥ ੨੮ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਅਪਣੀ ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਸਾਚ ਸਬਦੁ ਹਿਰਦੇ ਮਨ ਮਹਿ ॥ ਜਨਮ
 ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ^{੨੨} ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜੀਅ ਕੋ ਆਧਾਰੁ^੧ ॥ ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦਿ^{੨੩} ਜਪਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ ਤਾਰਿ ਲਏ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੪}ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਹਰਿ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਸੇ ਜਨ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ
 ਮਾਨੁ ॥ ^{੨੫}ਸੂਖ ਸਹਜ ਅਨੰਦ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਆਗੈ ਮਿਲੈ ਨਿਥਾਵੇ ਥਾਉ ॥ ੨ ॥

੧ ਆਸਰਾ ।	ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਿੱਜ । ਮੌਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਸੁ
੨ ਦਿਆਲੂ ।	ਸਿਮਰਨ ਵੇਲੇ ।
੩ ਦੁੱਖ ।	੧੬ ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਸੰਸਾਰ)
੪ ਹੇ ਸਾਬਣੇ, ਸਹੇਲੀਓ ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ	।
ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਹਰ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ	੧੭ ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ।
ਕੰਤ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹਨ ।	੧੮ ਗੁਜਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਮਰ ।
੫ ਚਾਨਣਾ ।	੧੯ ਹਿਸਾਬ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕੋਢੀ ਵਿੱਚ
੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।	ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਇਕ ਨਿਕੰਮੀ ਰਕਮ ਦੇ
੭ ਅਸਚਰਜਤਾ, ਹੈਰਾਨੀ ।	ਲਾਲਚ ਪਿੱਛੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦਾ
੮ ਕਿਰਪਾ ।	ਹੈ।
੯ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ	੨੦ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਇਧਰ
ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ ।	ਉਧਰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ।
੧੦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ ।	੨੧ ਮੱਛੀ ।
੧੧ ਠੰਢਾ ।	੨੨ ਪਾਪ ।
੧੨ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ।	੨੩ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
੧੩ ਆਲਸ ।	੨੪ ਹਰੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ
੧੪ ਭੋਗਦਿਆਂ ।	(ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ) ਮਿਲਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।
੧੫ [ਸੰ. ਵਜ੍ਹ-ਇੰਦਰ ਦੀ ਗਦਾ ਜੋ ਬੜੀ ਕਰੜੀ	੨੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।

- * ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਜਦ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- † ਹਰੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਹਾਰ ਬੇਈਮਾਨੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਬਚਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਹੈ ।

੧ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਇਹੁ ਤਤੁ ਸਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣੁ ਸਾਚਾ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜਿਸੁ
 ਲੜਿ ਲਾਇ ਲਏ ਸੋ ਲਾਰੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੋਇਆ ਜਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ਤੇਰੇ
 ਭਗਤ ਭਗਤਨ ਕਾ ਆਪਿ ॥ ੨ ਅਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਆਪੇ ਜਾਪਿ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ
 ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਹਾਥਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਦ ਹੀ ਸਾਥਿ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ੨੯ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ੩ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ੪ ਆਵੈ
 ਕਾਮੀ ॥ ੫ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਰਵਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੈ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥
 ੧ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਮੇਰੈ ਭੰਡਾਰ ॥ ਅਗਮ ਅਮੋਲਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਨਿਹਚਲ ਧਨੀ ६ ॥ ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸਭ ਮਹਿ ਬਨੀ ॥
 ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਪੂਰਾ ਸਾਹੁ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਭੋਜਨ
 ਭਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਮਨ ਕਾ ਸੁਆਉ ੭ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਵਿਸਰੈ ੮ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਅਨਹਦ ਪੂਰੇ ਨਾਦ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਾਮੁ ਨਉ ਨਿਧਿ ੧੦
 ਪਾਈ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਧਨਵੰਤੇ ਸੇਈ ਪਰਧਾਨ ॥
 ਨਾਨਕ ਜਾ ਕੈ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ੧੧ ॥ ੪ ॥ ੧੭ ॥ ੩੦ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਤੂ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥ ਤੂ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਤੂ
 ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰ ੧੨ ਹਉ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਕੋ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਿ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਉ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਤੇਰੇ ਜੰਤ ੧੩ ਤੂ ਬਜਾਵਨਹਾਰਾ ॥ ਹਮ ਤੇਰੇ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਨੁ
 ਦੇਹਿ ਦਾਤਾਰਾ ॥ ੧੪ ਤਉ ਪਰਸਾਦਿ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣੇ ॥ ੧੫ ਘਟ ਘਟ
 ਅੰਤਰਿ ਤੁਮਹਿ ਸਮਾਣੇ ॥ ੨ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਪੀਐ ਨਾਉ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਤੁਮਰੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਦਇਆ ਤੇ ਹੋਇ ਦਰਦ
 ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਤੁਮਰੀ ਮਇਆ ੧੬ ਤੇ ੧੭ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੁ ॥ ੩ ॥ ਹਉ
 ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ੧੮ ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੇਵ ॥
 ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕੁ ਨਿਤ ਤੇਰੇ ॥ ੪ ॥
 ੧੮ ॥ ੩੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਜਾ ਕਾ ਦਰਬਾਰੁ ॥ ਸਦਾ
 ਸਦਾ ਤਾ ਕਉ ਜੋਹਾਰੁ ੧੯ ॥ ਉਚੇ ਤੇ ਉਚਾ ਜਾ ਕਾ ਥਾਨ ॥ ਕੋਟਿ ਅਘਾ ੨੦
 ਮਿਟਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਜਾ ਕਉ ਮੇਲੈ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੇ ਕਰਤਬ ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ॥ ੨੧ ਜਾ
 ਕਾ ਭਰਵਾਸਾ ਸਭ ਘਟ ਮਾਹਿ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਆ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
 ਭਗਤ ਅਰਾਧਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ੨੨ ਰੰਗਿ ੨੩ ॥ ੨ ॥ ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਹੀ ਭੰਡਾਰ ॥
 ਖਿਨ ਮਹਿ ੨੪ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰ ॥ ਜਾ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥ ੨੫ ਸਿਰਿ

੧ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਸਦਾ, ਇਹ ਤੱਤ ਸਾਰ (ਅਸਲੀਅਤ) ਹੈ । ੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੩ ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । (ਇਥੇ 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੮੪, ਨੋਟ ੧੯ ।) ੪ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੫ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੬ [ਸਿੰਧੀ 'ਧਣੀ'] ਮਾਲਕ । ੭ ਪ੍ਰਯੋਜਨ । ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੮ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ੯ ਨਾਮ ਲੈਂਦਿਆਂ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਵਜਦੇ ਹਨ । ਅਪਾਰ ਅਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਉਠਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।	੧੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * । ੧੧ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ । ੧੨ ਮਾਲਕ । ੧੩ ਯੰਤਰ, ਵਾਜੇ । ੧੪ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ੧੫ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਹੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧੬ ਕਿਰਪਾ । ੧੭ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ । ੧੮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਫਲ ਮਿਲੇ; ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਦੀ ਅਜਾਈ ਨਾ ਜਾਵੇ । ੧੯ [ਮਾਗਧੀ, ਜੁਹਾਰੁ] ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਨਾਮ । ੨੦ ਪਾਪ । ੨੧ ਜਿਸ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ । ੨੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ । ੨੩ ਪਿਆਰ ਨਾਲ । ੨੪ ਬਣਾ ਕੇ ਢਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ੨੫ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ।

੯

* ਨਾਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

† ਅਗਲਿਆਂ ਦੇਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਪੁਰਖ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਓਟ ਤਿਸੈ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ਦੁਖ
 ਸੁਖ ਹਮਰਾ ਤਿਸ ਹੀ ਪਾਸਾ ॥ ਰਾਖਿ ਲੀਨੋ ਸਭੁ ਜਨ ਕਾ ਪੜਦਾ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਤਿਸ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਾ ॥ ੪ ॥ ੧੯ ॥ ੩੨ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਰੋਵਨਹਾਰੀ ਰੋਜੁ^੧ ਬਨਾਇਆ ॥ ਬਲਨ^੨ ਬਰਤਨ ਕਉ ਸਨਬੰਧੁ ਚਿਤਿ
 ਆਇਆ ॥ ^੩ਬੁਝਿ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਫਿਰਿ ਸੋਗੁ ਨ
 ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ^੪ਬਿਖਿਆ ਕਾ ਸਭੁ ਧੰਧੁ ਪਸਾਰੁ ॥ ਵਿਰਲੈ ਕੀਨੋ ਨਾਮ ਅਧਾਰੁ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ^੫ ਮਾਇਆ ਰਹੀ ਬਿਆਪਿ ॥ ਜੋ ਲਪਟਾਨੋ^੬ ਤਿਸੁ
 ਦੂਖ ਸੰਤਾਪ^੭ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਧਿਆਏ ॥ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ^੮ ਬਡਭਾਰੀ
 ਪਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰਾਂਗੀ ਸਿਉ ਜੋ ਮਨੁ ਰੀਝਾਵੈ ॥ ^੯ਸ੍ਰਾਂਗਿ ਉਤਾਰਿਐ ਫਿਰਿ
 ਪਛੁਤਾਵੈ ॥ ਮੇਘ^{੧੦} ਕੀ ਛਾਇਆ ਜੈਸੇ ਬਰਤਨਹਾਰ ॥ ਤੈਸੇ ਪਰਪੰਚੁ^{੧੧} ਮੋਹ
 ਬਿਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ਏਕ ਵਸਤੁ^{੧੨} ਜੇ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥ ਪੂਰਨ ਕਾਜੁ ^{੧੩}ਤਾਹੀ ਕਾ
 ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੧੪} ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਆਇਆ ਸੋ
 ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੨੦ ॥ ੩੩ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਜੋਨੀ
 ਭਵਨਾ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਰੋਗੀ ਕਰਨਾ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਦੂਖ ਸਹਾਮ^{੧੫} ॥
 ਡਾਨੁ^{੧੬} ਦੈਤ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਜਾਮ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਕਰਹਿ ਜੋ ਬਾਦੁ^{੧੮} ॥
 ਤਿਨ ਨਿੰਦਕ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਸਾਦੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਗਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ^{੧੯}ਕੰਧੁ
 ਛੇਦਾਵੈ ॥ ਭਗਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਰਕੁ ਭੁੰਚਾਵੈ^{੨੦} ॥ ਭਗਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ^{੨੧}ਗਰਭ
 ਮਹਿ ਗਲੈ ॥ ਭਗਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਟਲੈ ॥ ੨ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਗਤਿ
 ਕਤਹੂ ਨਾਹਿ ॥ ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹਿ ॥ ਚੋਰ ਜਾਰ ਜੁਆਰ ਤੇ ਬੁਰਾ ॥
 ਅਣਹੋਦਾ^{੨੨} ਭਾਰੁ ਨਿੰਦਕਿ ਸਿਰਿ ਧਰਾ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਭਗਤ
 ਨਿਰਵੈਰ ॥ ^{੨੩}ਸੋ ਨਿਸਤਰੈ ਜੋ ਪੂਜੈ ਪੈਰ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਨਿੰਦਕੁ
 ਭੋਲਾਇਆ^{੨੪} ॥ ਨਾਨਕ ਕਿਰਤੁ^{੨੫} ਨ ਜਾਇ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨੧ ॥
 ੩੪ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ^{੨੬}ਬੇਦ ਅਰੁ ਨਾਦ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ
 ਪੂਰੇ ਕਾਜ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਪੂਜਾ ਦੇਵ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦ੍ਰਿੜਿਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ^{੨੭}ਸਭ ਤੇ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ^{੨੮}ਮਜਨ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਪੂਰਨ ਦਾਨੁ ॥
^{੨੯}ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਤੇ ਸਗਲ ਪਵੀਤ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥ ੨ ॥
 ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਸਉਣ^{੩੦} ਸੰਜੋਗ^{੩੧} ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ^{੩੨}ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁਭੋਗ ॥ ਨਾਮੁ
 ਹਮਾਰੈ ਸਗਲ ਆਚਾਰ^{੩੩} ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਨਿਰਮਲ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਕੈ
 ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ॥ ਸਗਲ ਜਨਾ ਕੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ

- ੧ [ਸਿੰਧੀ ਰੋਜ਼=ਗ਼ਮ] ਨੇਮ ਰੋਵਣ ਦਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੯੯, ਨੋਟ ੯ ।
- ੨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵੱਲ, ਬਿਤਾਵਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਵਲਣ ਵਰਤਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਰੁਆਂਦੀ ਹੈ ।
- ੩ ਪੂਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜੋ ਮੋਹ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
- ੪ ਸਾਰਾ ਧੰਧਾ (ਕੰਮ-ਕਾਜ) ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ ।
- ੬ ਫਸਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁਖ ।
- ੮ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।
- ੯ ਉਸ ਸ੍ਰਾਂਗੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਂਗ ਲਾਹ ਦੇਣ ਉੱਤੇ ।
- ੧੦ ਬੱਦਲ ।
- ੧੧ [ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ] ਸੰਸਾਰ ।
- ੧੨ ਨਾਮ-ਵਸਤੁ ।
- ੧੩ ਓਸੇ ਦਾ ।
- ੧੪ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੧੫ ਸਹਿਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੬ ਡੰਨ ।
- ੧੭ ਜਮ । ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਜਮ ਡੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਝਗੜਾ ।
- ੧੯ ਸਰੀਰ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਭੁਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ।
- ੨੧ ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੨ ਜਿਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਐਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਦਵਾਲੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਉਹ ਤਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੂਜਦਾ ਹੈ ।
- ੨੪ ਭਰਮਾਇਆ, ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਨੇ) ।
- ੨੫ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ । ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸੁਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਹਿਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੬ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ, ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਾਏ ਮੰਤਰ । ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੪, ਨੋਟ ੨੯ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੮੭੯, ਨੋਟ ੧੬ ।
- ੨੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੪, ਨੋਟ ੧੭ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੧੭੬, ਨੋਟ ੧੦ ।
- ੨੮ ਪੁਰਬੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
- ੨੯ ਜੋ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਸਾਰੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੩੦ ਸ਼ਗਨ ।
- ੩੧ ਨਛੱਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਰਮ-ਗਤੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੪੩, ਨੋਟ ੧੫ ।
- ੩੨ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜਣਾ ।
- ੩੩ ਕਿਰਿਆ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ।

* ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਭਾਗਵਾਨ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਆਮ ਲੋਕ ਤਾਂ ਨਾਸਵੰਤ ਮਾਇਕ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

† ਬਲਕਿ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ੨੨ ॥
 ੩੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੧ਨਿਰਧਨ ਕਉ ਤੁਮ ਦੇਵਹੁ ਧਨਾ ॥ ਅਨਿਕ
 ਪਾਪ ਜਾਹਿ ਨਿਰਮਲ ਮਨਾ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥ ਭਗਤ ਅਪੁਨੇ
 ਕਉ ਦੇਵਹੁ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸਫਲ ਸੇਵਾ ^੨ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ
 ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਤੇ ਬਿਰਥਾ ਕੋਇ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰੋਗੀ ਕਾ ਪ੍ਰਭ
 ਖੰਡਹੁ ^੩ ਰੋਗੁ ॥ ਦੁਖੀਏ ਕਾ ਮਿਟਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸੋਗੁ ॥ ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਤੁਮ
 ਥਾਨਿ ਬੈਠਾਵਹੁ ॥ ^੪ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਕਉ ਭਗਤੀ ਲਾਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ਨਿਮਾਣੇ
 ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦੇਤੋ ਮਾਨੁ ॥ ^੫ਮੂੜ ਮੁਗਧੁ ਹੋਇ ਚਤੁਰ ਸੁਗਿਆਨੁ ॥ ^੬ਸਗਲ
 ਭਇਆਨ ਕਾ ਭਉ ਨਸੈ ॥ ^੭ਜਨ ਅਪਨੇ ਕੈ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸੈ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਪ੍ਰਭ ^੮ਸੂਖ ਨਿਧਾਨ ॥ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਸੰਤ ਟਹਲੈ ਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਏ ॥ ੪ ॥ ੨੩ ॥ ੩੬ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ^੯ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ
 ਮਹਿ ਦੁਰਤੁ ^{੧੦} ਸਭੁ ਨਸੈ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ
 ਹੋਇ ਏਕ ਪਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਸੰਤ ਮੰਡਲੁ ਤਹਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਕੇਵਲ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਰਹੈ ^{੧੨} ॥
 ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਜਮੁ ਕਿਛੁ ਨ ਕਹੈ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ॥
 ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ^{੧੩} ॥ ੨ ॥ ^{੧੪}ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਕਾ ਨਿਹਚਲ
 ਆਸਨੁ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨੁ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ
 ਕਥਾ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹਉਮੈ ਦੁਖ ਨਸਾ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥
 ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਹਰਿ ਗੁਣਤਾਸੁ ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਠਾਕੁਰ ਬਿਸਾਮੁ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੧੭}ਉਤਿ ਪੋਤਿ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੨੪ ॥ ੩੭ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥
 ਰੋਗੁ ਕਵਨੁ ਜਾਂ ਰਾਖੈ ਆਪਿ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਹੋਇ ਨ ਦੂਖੁ ਸੰਤਾਪੁ ^{੧੮} ॥
 ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥ ਤਿਸੁ ਉਪਰ ਤੇ ਕਾਲੁ ਪਰਹਰੈ ^{੧੯} ॥
 ੧ ॥ ਸਦਾ ਸਖਾਈ ^{੨੦} ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਸਦਾ
 ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਨਿਕਟਿ ^{੨੧} ਨ ਆਵੈ ਤਾ ਕੈ ਜਾਮੁ ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਜਬ
 ਇਹੁ ਨ ਸੋ ਤਬ ਕਿਨਹਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ^{੨੪}ਕਵਨ ਮੂਲ ਤੇ ਕਿਆ
 ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਆਪਹਿ ਮਾਰਿ ਆਪਿ ਜੀਵਾਲੈ ॥ ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਕਉ ਸਦਾ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਣਹੁ ਤਿਸ ਕੈ ਹਾਥ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ ਅਨਾਥ
 ਕੋ ਨਾਥ ॥ ^{੨੫}ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤਾ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ॥ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਣ
 ਗਾਉ ॥ ੩ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਆਮੀ ਸੰਤਨ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਨ ਧਨੁ ਤੁਮ੍ਹਰੈ

- ੧ ਜੇ ਆਪਣੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇਵੇ,
ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਰਧਨ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਨ
ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਾਪ ਦੂਰ
ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਤੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ (ਅਰਥ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ
ਹਰ ਇਕ ਅੰਗ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਪਹਿਲੇ
ਲੈਣੀ ਹੈ) ।
- ੨ ਗੋਪਾਲ ਰਾਜੇ ਦੀ, ਹਰੀ ਦੀ ।
- ੩ ਤੋੜੇ, ਦੂਰ ਕਰੋ ।
- ੪ ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਵੇ,
ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਨਿਬਾਵੇਂ
ਤੋਂ ਥਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਬੁਝ ਤੋਂ ਚਤੁਰ ਤੇ ਚੰਗਾ ਸਿਆਣਾ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੬ ਸਾਰੇ ਭੈ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭੈ ਨੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਜੇ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸ
ਜਾਵੇ (ਤਾਂ ਉਤਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਹਨ) ।
- ੮ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
- ੯ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ (ਸਾਧ ਸੰਗ ਵਿੱਚ)
- ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ [ਸੰ. ਦੁਰਿਤ] ਪਾਪ ।
- ੧੧ ਸਤਿ ਸੰਗ ਉਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਨਿਰੇ
ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ।
- ੧੨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਬਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੪ ਸਾਧ ਸੰਗ ਦਾ ਆਸਣ ਅਡੋਲ ਹੈ, ਭਾਵ ਟਿਕਾਉ
ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ ।
- ੧੫ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
- ੧੬ ਸਾਧ-ਸੰਗ, ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ
ਅਸਥਾਨ ਹੈ ।
- ੧੭ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ, ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ । ਓਥੇ ਪੂਰੇ
ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੀ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ।
- ੧੯ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਮਿੱਤਰ । ੨੧ ਨੇੜੇ ।
- ੨੨ ਜਮ ।
- ੨੩ ਜਦ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਿਸ
ਕੀਤਾ ਸੀ ?
- ੨੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੬੬, ਨੋਟ ੨੮ ।
- ੨੫ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

* ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਮਿਲਦਾ
ਸਾਧ-ਸੰਗ ਤੋਂ ਹੈ ।

† ਸਾਧ ਸੰਗ ਦੇ ਲਾਭ ਦੱਸੇ ਹਨ ।

‡ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਪਾਸਿ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਸਭ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ
 ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੨੫ ॥ ੩੮ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਰਹਾ ਕਲਿ
 ਮਾਹਿ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਹਿ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਨ ਪੋਹੈ ਕਾਲੁ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ
 ਬਿਨਸੈ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ੧ ॥ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿਆ
 ਸਾਹਿਬੁ ਏਕ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਕਰਉ ਆਨੰਦ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਜਪਉ
 ਗੁਰ ਮੰਤ^੩ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤਰੀਐ ਭਉ ਸਾਗਰੁ ॥ ਰਾਖਣਹਾਰੁ ਪੂਰਾ ਸੁਖ
 ਸਾਗਰੁ ॥ ੨ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਨਾਹੀ ਭਉ ਕੋਇ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^੫ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
 ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਮਨਿ ਤਾਣੁ ॥ ਈਹਾਂ ਉਹਾਂ ਤੂ ਦੀਬਾਣੁ^੬ ॥ ੩ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ
 ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ਸਗਲ ਧਿਆਵਹਿ ਪ੍ਰਭ ਗੁਣਤਾਸਾ^੭ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਅਨਦੁ
 ਕਰਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਗੁਣਤਾਸਾ^੭ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ॥
 ੩੯ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ^੮ ਛੋਡੀ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ॥ ਉਤਰਿ ਗਈ
 ਸਭ ਮਨ ਕੀ ਚਿੰਦਾ^੯ ॥ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਸਭੁ ਕੀਨੋ ਦੂਰਿ ॥ ਪਰਮ ਬੈਸਨੋ^{੧੦} ਪ੍ਰਭੁ ਪੇਖਿ
 ਹਜੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਐਸੋ ਤਿਆਗੀ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਜਨੁ
 ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਹੰਬੁਧਿ^{੧੧} ਕਾ ਛੋਡਿਆ ਸੰਗੁ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਾ
 ਉਤਰਿਆ ਰੰਗੁ ॥ ਨਾਮ ਧਿਆਏ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ
 ਨਿਸਤਰੇ^{੧੨} ॥ ੨ ॥ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਹੋਏ ਸੰਮਾਨ^{੧੩} ॥ ਸਰਬ ਮਹਿ ਪੂਰਨ
 ਭਗਵਾਨ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ^{੧੪} ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ^{੧੫} ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਰਾਖੈ ਆਪਿ ॥ ਸੋਈ ਭਗਤੁ
 ਜਪੈ ਨਾਮ ਜਾਪ ॥ ੧^{੧੬} ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਮਤਿ ਲਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ
 ਕੀ ਪੂਰੀ ਪਈ ॥ ੪ ॥ ੨੭ ॥ ੪੦ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ
^{੧੭}ਧਨਿ ਖਾਟੇ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਪੇਖੇ ^{੧੮}ਨਿਰਤਿ ਨਾਟੇ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ^{੧੯}ਬਹੁ ਦੇਸ
 ਕਮਾਏ ॥ ^{੨੦}ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ੧ ॥ ^{੨੧}ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ
 ਲਹਹੁ^{੨੨} ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੩} ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਕਹਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਬੰਧਨ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ^{੨੫} ਬਨਿਤਾ^{੨੬} ॥ ਬੰਧਨ
^{੨੭}ਕਰਮ ਧਰਮ ਹਉ ਕਰਤਾ ॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਤਉ ਸੁਖੁ
 ਪਾਵੈ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੨੮} ਬਸੈ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਜਾਚਿਕ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਵਨਹਾਰ ॥ ਗੁਣ
 ਨਿਧਾਨ^{੨੯} ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮੁ^{੩੦} ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਿਨੈ ਜਨਿ ਜਪਨਾ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਪੁਰਖ ਗੁਣਤਾਸਿ^{੩੧} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਜਿਉ

- ੧ ਕਲਜੁਗ ਅੰਦਰ, ਐਸੇ ਘੋਰ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ।
 ੨ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੩ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ੪ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
 ੫ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
 ੬ [ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਿਸ ਪਾਸ ਫ਼ਰਿਆਦ ਲਿਜਾ ਸਕੀਏ] ਆਸਰਾ । ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਅਗਲੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ ।
 ੭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ।
 ੮ ਪਹਿਲਾਂ ।
 ੯ ਚਿੰਤਾ ।
 ੧੦ ਵੈਸ਼ਨਵ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਭਗਤ । ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਵੈਸ਼ਨੋ ਬਣ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਾਜ਼ਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਸੱਚਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਤ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਹੰਕਾਰ ।
 ੧੨ ਤਰ ਗਏ, ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ।
 ੧੩ ਇਕ ਜੈਸੇ । ਵੈਰੀ ਤੇ ਸੱਜਣ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਮੰਨ ਕੇ ।
 ੧੫ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਇਆ ।
 ੧੬ ਮਨ ਵਿੱਚ (ਗਿਆਨ ਦਾ) ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ।
 ੧੭ ਧਨ ਖਟਣ ਨਾਲ ।
 ੧੮ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਨਾਚ ।
 ੧੯ ਬਹੁਤੇ ਮੁਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ।
 ੨੦ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਨ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ।
 ੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
 ੨੨ ਲਭੋ ।
 ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ੨੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੧੬ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਸ਼ਬਦ ।
 ੨੫ ਪੁੱਤਰ ।
 ੨੬ ਇਸਤਰੀ ।
 ੨੭ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਜੋ ਹਉਮੈ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ।
 ੨੯ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ।
 ੩੦ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਮਿਹਰ ।

* ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਟੇਕ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਭਉ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ, ਮੁਲਕਗੀਰੀ, ਕੌਮਲ ਹੁਨਰ, ਘਰ ਬਾਰ, ਬਲਕਿ ਧਰਮ ਕਰਮ ਭੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖਹੁ ਗੁਸਾਈ^੧ ॥ ੪ ॥ ੨੮ ॥ ੪੧ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਿਆਗਿਓ^੨ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ॥
 ਬਿਸਰੀ ਚਿੰਤ ਨਾਮਿ ਰੰਗੁ^੪ ਲਾਗਾ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ^੫ ਸੋਇਆ ਜਾਗਾ ॥
 ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਰਬ^੬ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਰੋਗ ਦੋਖ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ^੮ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਮਨ
 ਭੀਤਰਿ ਸਾਰੇ ॥ ਗੁਰ ਭੇਟਤ^੯ ਮਨਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦ ॥ ^{੧੦}ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ
 ਨਾਮ ਭਗਵੰਤ ॥ ੨ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੀ ਮਿਟੀ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ^{੧੧} ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ
^{੧੨}ਉਂਧ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਨਿਹਚਲੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਏ
 ਸਗਲੇ ਕਾਮ ॥ ੩ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਆਈ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਸਫਲ ਹੋਈ ਜਪਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ॥ ^{੧੩}ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ
 ਜਪਉ ਹਰਿ ਹਰੀ ॥ ੪ ॥ ੨੯ ॥ ੪੨ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫+ ॥ ਸਭ ਤੇ
 ਉਚਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤਾ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ
 ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖ ਵਸਹਿ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਸਿਮਰਿ
 ਮਨਾ ਤੂ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ^{੧੪}ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ^{੧੫} ਸਿਰਜਨਹਾਰ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਦੇਵੈ ਆਹਾਰ^{੧੬} ॥
 ਕੋਟਿ ਖਤੇ^{੧੭} ਖਿਨ ਬਖਸਨਹਾਰ ॥ ^{੧੮}ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਸਦਾ ਨਿਸਤਾਰ ॥ ੨ ॥
 ਸਾਚਾ ਧਨੁ ਸਾਚੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਪਾਈ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਰਾਖਨਹਾਰਾ ॥ ਤਾ ਕਾ ਸਗਲ ਮਿਟੈ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥
 ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਿਉ ਲਾਗੋ ਧਿਆਨ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਨਿਰਬਾਨ^{੧੯} ॥
 ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਮੇਟਿ ਮਿਲੇ ਗੋਪਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥
 ੪ ॥ ੩੦ ॥ ੪੩ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫+ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਮਨਿ ਹੋਇ
 ਪ੍ਰਗਾਸੁ^{੨੦} ॥ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ ^{੨੧}ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ
 ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਏ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਪ੍ਰਭੁ
 ਤੇਰੇ ਨਾਉ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਇਛੈ
 ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ^{੨੩}
 ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥ ^{੨੪}ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨਸੇ
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਤੂਟੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਟੇਕ ਰਹੈ
 ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ ॥ ੩ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ
 ਸੁਆਮੀ ॥ ^{੨੫}ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੀ
 ਸੇਵਾ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩੧ ॥ ੪੪ ॥

੧	ਹੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ !	ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੈਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ।
੨	ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ।	੧੩ ਸ੍ਰਾਸ ਲੈਂਦਿਆ ਤੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ । ੧੪ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ।
੩	ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।	੧੫ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।
੪	ਪਿਆਰ ।	੧੬ ਭੋਜਨ ।
੫	ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗਿਆ ।	੧੭ [ਅ. ਖਤਾ= ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ] ਪਾਪ ।
੬	ਸਾਰੇ ।	੧੮ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ।
੭	ਰੋਗ ਤੇ ਪਾਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।	੧੯ ਸੁਧ ਪਰਮਾਤਮਾ ।
੮	ਨਾਮ ਰੂਪ ਦਵਾਈ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪੁਚਾ ਕੇ ।	੨੦ ਚਾਨਣਾ (ਗਿਆਨ ਦਾ) ।
੯	ਮਿਲਣ ਨਾਲ ।	੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
੧੦	ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਭ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਤ ਹੈ ।	੨੨ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।
੧੧	ਡਰ ।	੨੩ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
੧੨	ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਜੋ ਉਲਟਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ ਖਿੜ ਪਿਆ ਸੀ, ਭਾਵ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਕੇ	੨੪ ਜੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਲਾਵੇਂ ।
		੨੫ ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ !

- * ਹਉਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਸਿਧੇ ਕੰਵਲ ਵਾਕੁਰ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- † ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਿਹਚਲ ਮੱਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਭਰਮ-ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਨਾਮ ਐਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੋੜ ਕੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਘਟ ਘਟ ਅੰਦਰ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਲਾਜ^੧ ਮਰੈ ਜੋ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੁਨ^੨ ਸੁਖੀ
 ਕਿਉ ਸੋਵੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿ^੩ ਪਰਮ ਗਤਿ ਚਾਹੈ ॥ ਮੂਲ ਬਿਨਾ ਸਾਖਾ
 ਕਤ ਆਹੈ^੪ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਧਿਆਇ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ
 ਮੈਲੁ ਉਤਾਰੈ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੀਰਥ
 ਨਾਇ ਕਹਾ ਸੁਚਿ ਸੈਲੁ^੫ ॥ ਮਨ ਕਉ ਵਿਆਪੈ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ॥ ਕੋਟਿ ਕਰਮ
 ਬੰਧਨ ਕਾ ਮੂਲੁ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਪੂਲੁ^੬ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਖਾਏ^੭
 ਬੂਝੈ ਨਹੀ ਭੂਖ ॥ ਰੋਗੁ ਜਾਇ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਦੂਖ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹਿ
 ਬਿਆਪਿਆ ॥ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨਾ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹੀ ਜਾਪਿਆ ॥ ੩ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ
 ਸਾਧ ਧੰਨੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਧਨੁ ਹਰਿ
 ਭਗਤਿ ਧਨੁ ਕਰਣੈਹਾਰ ॥ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ ॥ ੪ ॥ ੩੨ ॥
 ੪੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਗੁਰ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ^੮ ਹੋਏ ਭਉ ਗਏ ॥ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ^੯
 ਮਨ ਮਹਿ ਲਏ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ^{੧੦}ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਸਗਲੇ
 ਜੰਜਾਲ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਨੇ^{੧੨} ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟੇ ਭੈ ਭਰਮਾ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ^{੧੩}ਰਸਨ ਭਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੋ
 ਹੇਤੁ^{੧੪} ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸਿਓ ^{੧੫}ਮਹਾ ਪਰੇਤੁ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਜਪੁ ਜਾਪਿ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰ ਆਪਿ ॥ ੨ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ
 ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈ^{੧੬} ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਸਾਸ ਨਿਹਾਰੈ^{੧੭} ॥ ^{੧੮}ਮਾਨਸ ਕੀ ਕਹੁ
 ਕੇਤਕ ਬਾਤ ॥ ਜਮ ਤੇ ਰਾਖੈ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥ ੩ ॥ ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਨਿਰਮਲ
 ਗੀਤਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਆਇਆ ਮਨਿ ਚੀਤਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ
 ਦਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੧੯} ॥ ੪ ॥ ੩੩ ॥ ੪੬ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁਖਦਾਤਾ
 ਨੇਰਾ^{੨੦} ॥ ^{੨੧}ਭੈ ਭੰਜਨ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਇ^{੨੨} ॥ ਦਰਸਨਿ ਦੇਖਿਐ ਸਭੁ ਦੁਖੁ
 ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾ ॥ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਸਤਿਗੁਰ
 ਚਰਣਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ਮਿਲੇ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਸਭਿ ਫਲਦਾਤਾ
 ਨਿਰਮਲ ਸੇਵ ॥ ^{੨੪}ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਦੀਓ
 ਨਿਵਾਸ ॥ ੨ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਸੋਗੁ ॥ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਨਹ ਬਿਆਪੈ
 ਰੋਗੁ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥
 ੩ ॥ ^{੨੫}ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਅਚਰਜ ਬਾਣੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥
^{੨੬}ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਰਵਿਆ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ

- ੧ ਸਰਮ ਨਾਲ । ੨ ਬਗੈਰ । ੧੮ ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਉਹ
 ੩ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ । ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਅ ਲੈਂਦਾ
 ੪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੜ੍ਹ ਬਿਨਾਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੇ
 ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ? ਰੱਖਣਾ ਉਹਦੇ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ ?
 ੫ ਪੱਥਰ, ਸੰਗਦਿਲ । ਕਠੋਰ ਮਨ ਨੂੰ ਨੁਹਾਣ ਉਹ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਬਚਾਅ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ਨਾਲ ਕਿਥੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ੧੯ ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।
 ੬ [ਸੰ.] ਘਾਹ ਦਾ ਪੂਲਾ, ਗੱਠਾ, ਪੰਡ (ਕਰਮਾਂ ੨੦ ਨੇੜੇ ।
 ਦੀ) । ੨੧ ਭੈ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੭ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ, ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ੨੨ ਰਾਜਾ ।
 ੮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ । ੨੩ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ । ਮੈਂ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਵਾਂ ਤੇਰੀ
 ੯ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਰੀ ਦਾ । ਓਟ ਹੀ ਤੱਕਦਾ ਹਾਂ ।
 ੧੦ ਸਾਰੇ ਧੰਦੇ ਮਿਟ ਗਏ । ੨੪ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਬਚਾ ਲਏ ।
 ੧੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ । ੨੫ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ
 ੧੨ ਬਹੁਤੇ । ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੁਖਮਨੀ
 ੧੩ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ-ਜੁਲਦੀਆਂ
 ੧੪ ਹਿਤ, ਪਿਆਰ । ਹਨ ।
 ੧੫ ਵਡਾ ਪ੍ਰੇਤ (ਹੰਕਾਰ) । ੨੬ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ
 ੧੬ ਪਾਲਦਾ ਹੈ । ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ
 ੧੭ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਇਕੋ ਹਰੀ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

- * ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 † ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾਮ ਭਉ ਤੇ ਜੰਜਾਲ, ਪਰੇਤ ਰੂਪ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ
 ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ‡ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ
 ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੩੪ ॥ ੪੭ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਾਤਾ ਰਾਮ
 ਰੰਗਿ ਚਰਣੇ ॥ ਸਰਬ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਰਣੇ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਗਾਵਤ
 ਭਗਵੰਤੁ^੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਪੂਰਾ ਮੰਤੁ^੩ ॥ ੧ ॥ ਸੋ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਸੁ ਨਾਮਿ
 ਪਿਆਰੁ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੋਈ ਗਿਆਨੀ ਜਿ
 ਸਿਮਰੈ ਏਕ ॥ ਸੋ ਧਨਵੰਤਾ ਜਿਸੁ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ਸੋ ਕੁਲਵੰਤਾ ਜਿ ਸਿਮਰੈ
 ਸੁਆਮੀ ॥ ਸੋ ਪਤਿਵੰਤਾ ਜਿ ਆਪੁ^੪ ਪਛਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ
 ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ^੫ ਧਿਆਇਆ ॥ ਤੂਟੇ ਬੰਧਨ ਪੂਰਨ
 ਆਸਾ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕੇ
 ਪੂਰਨ ਕਰਮਾ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਆਇਆ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਾ ॥ ਆਪਿ ਪਵਿਤੁ
 ਪਾਵਨ^੬ ਸਭਿ ਕੀਨੇ ॥ ਰਾਮ^੭ ਰਸਾਇਣੁ ਰਸਨਾ ਚੀਨੇ ॥ ੪ ॥ ੩੫ ॥ ੪੮ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਕਿਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਣਤ ਜਮੁ
 ਦੂਰਹੁ ਭਾਗੈ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਸਭ ਦੂਖਹੁ ਨਾਸੁ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹਰਿ ਚਰਣ
 ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਨਿਰਬਿਘਨ ਭਗਤਿ ਭਜੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ^{੧੨}ਰਸਕਿ
 ਰਸਕਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਿਛੁ ਚਾਖੁ^{੧੩}
 ਨ ਜੋਹੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਦੈਤ ਦੇਉ ਨ ਪੋਹੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਮੋਹੁ ਮਾਨੁ ਨ
 ਬਧੈ^{੧੪} ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਨ ਰੁਧੈ^{੧੫} ॥ ੨ ॥ ^{੧੬}ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੀ
 ਸਗਲੀ ਬੇਲਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ^{੧੭}ਬਹੁ ਮਾਹਿ ਇਕੇਲਾ ॥ ^{੧੮}ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ
 ਜਪੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਜੋ ਜਾਪੈ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੯}ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਜਪੀਐ ਸਾਧਸੰਗਿ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਪੂਰਨ ਰੰਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ
 ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਚਿਤਾਰਿ^{੨੦} ॥ ੪ ॥ ੩੬ ॥ ੪੯ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ^{੨੧}ਆਪੇ ਸਾਸਤੁ ਆਪੇ ਬੇਦੁ ॥ ਆਪੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜਾਣੈ
 ਭੇਦੁ ॥ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਜਾ ਕੀ ਸਭ ਵਬੁ^{੨੨} ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪੂਰਨ ਸਮਰਥੁ ॥
 ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਓਟ ਗਹਹੁ^{੨੩} ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੪} ਆਰਾਧਹੁ
 ਦੁਸਮਨ ਦੂਖੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ
 ਸਾਰੁ^{੨੫} ॥ ਜਾ ਕੈ ਸੂਤਿ ਪਰੋਇਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਆਪੇ ^{੨੬}ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਸੰਜੋਗੀ ॥
 ਆਪਿ ਨਿਰਬਾਣੀ^{੨੭} ਆਪੇ ਭੋਗੀ ॥ ੨ ॥ ^{੨੮}ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਤਤ ਤਤ
 ਸੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥
 ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ॥ ੩ ॥ ^{੨੯}ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਵਸਿ ਜਾ
 ਕੈ ॥ ਉਣਾ^{੩੦} ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਜਨ ਤਾ ਕੈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ॥

- ੧ ਰਾਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ (ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ) ।
 ੨ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੩ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ੪ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ।
 ੫ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
 ੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲ ਗਈ ।
 ੭ ਰਾਤ ।
 ੮ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਹਨ, ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ ।
 ੯ ਪਵਿੱਤਰ ।
 ੧੦ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਰਸਨਾ (ਜੀਭ) ਦਵਾਰਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ।
 ੧੧ ਭਗਤੀ ਬਿਘਨ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ।
 ੧੨ ਸੁਆਦ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ।
 ੧੩ [ਸੰ. ਚਕੁਸ਼ੁਸ਼ਯ= ਅੱਖ ਦੀ] ਨਜ਼ਰ, ਬਦ ਨਜ਼ਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੧੮, ਨੋਟ ੩ ।
 ੧੪ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ।
 ੧੫ ਰੁੱਝਦਾ, ਫਸਦਾ ।
 ੧੬ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਲਈ (ਕੋਈ ਖਾਸ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ) ਸਾਰੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ । 'ਬੋਲਾ' ਇਸਤਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੈ ।
 ੧੭ ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ (ਵਿਰਲਾ) ।
 ੧੮ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਜਪੇ ।
- ੧੯ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਉਂ ਜਪਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਦਾ ਉੱਵ ਭੀ ਅਸਰ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਪਣ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ।
 ੨੧ ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਧਰਨ ਵਿੱਚ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਵਾਚਣਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਵਸਤੂ । ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਦੀ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ।
 ੨੩ ਪਕੜੋ ।
 ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ । ੨੫ ਤੱਤ, ਮੂਲ।
 ੨੬ ਸ਼ਿਵ (ਚੇਤਨ) ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ (ਜੜ੍ਹ) ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਵਾਸਨਾ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਲੇਪ (ਭੋਗੀ ਤੋਂ ਉਲਟ) ।
 ੨੮ ਜਿਧਰ ਕਿਧਰੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਧਰ ਉਹੋ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਨੋਰਥ : ਮੁਕਤੀ, ਅਨੰਦ ਭੋਗਣਾ ਤੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨਾ ।
 ੩੦ ਖਾਲੀ, ਕਮੀ ।

* ਜਿਸ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਧਨ ਕੁਲ ਦਾ ਮਾਣ ਆਦਿ ਸਭ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

† ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਜਪਣ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵੇਲਾ ਜਾਂ ਖਾਸ ਸ਼ਰੇਣੀ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਭੀ ਜਪਿਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਜੋ ਭੀ ਜਪੇ, ਚੰਗਾ ਹੈ । ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਜਪਣ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਚੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੇਈ ਜਨ ਧੰਨ ॥ ੪ ॥ ੩੭ ॥ ੫੦ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਅਸਥਿਤਿ^੧ ਭਏ ਬਿਨਸੀ ਸਭ ਚਿੰਦ^੨ ॥ ਭੈ
 ਭ੍ਰਮ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਬਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਾਮ ਰਾਮ ਸੰਤ ਸਦਾ ਸਹਾਇ ॥ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਨਾਲੇ ਪਰਮੇਸਰੁ^੩ ਰਵਿ
 ਰਹਿਆ ਪੂਰਨ ਸਭ ਠਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਜੁਗਤਿ
 ਗੋਪਾਲ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਦੇ
 ਰਾਖੈ ਹਾਥ ॥ ਨਿਮਖ^੪ ਨ ਛੋਡੈ ਸਦ ਹੀ ਸਾਥ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਸਾ^੬ ਪ੍ਰੀਤਮੁ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ^੮ ਬੰਧੁ^੯
 ਨਰਾਇਣੁ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਇਣੁ ॥ ੩ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਧਰ^{੧੦}
 ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਮਨਿ ਜੋਰੁ ॥ ਏਕ ਬਿਨਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਹੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ ਇਹੁ
 ਪੁਰਖਾਰਥੁ^{੧੧} ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਾਰਾ ਸਾਰੇ ਸੁਆਰਥੁ ॥ ੪ ॥ ੩੮ ॥ ੫੧ ॥ ਭੈਰਉ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਭੈ^{੧੨} ਕਉ ਭਉ ਪੜਿਆ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥ ਸਗਲ
 ਬਿਆਧਿ^{੧੩} ਮਿਟੀ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਕੀ ਦਾਸ ਕੇ ਹੋਏ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਤਿਨ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਪੂਰਨ ਧਾਮ^{੧੪} ॥
^{੧੫} ਜਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਬਾਂਛੈ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਹੋਇ ਪੁਨੀਤ ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਾਮ ॥ ੧ ॥
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਦ ਨਿੰਦਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟਿਆ ਅਭਿਮਾਨ ॥ ਐਸੇ ਸੰਤ
 ਭੇਟਹਿ^{੧੬} ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੨ ॥ ੩੯ ॥ ੫੨ ॥
 ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਪੰਚ ਮਜਮੀ ਜੋ ਪੰਚਨ ਰਾਖੈ ॥ ਮਿਥਿਆ
 ਰਸਨਾ ਨਿਤ ਉਠਿ ਭਾਖੈ ॥ ਚਕ੍ਰ^{੧੮} ਬਣਾਇ ਕਰੈ ਪਾਖੰਡ ॥ ਝੁਰਿ ਝੁਰਿ
 ਪਚੈ^{੨੦} ਜੈਸੇ^{੨੧} ਤ੍ਰਿਅ ਰੰਡ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭ ਝੂਠੁ ॥ ਬਿਨੁ
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈਐ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹਿ ਸਾਕਤ^{੨੨} ਮੂਠੁ^{੨੩} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੋਈ ਕੁਚੀਲੁ^{੨੪} ਕੁਦਰਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ॥ ਲੀਪਿਐ ਥਾਇ ਨ ਸੁਚਿ
 ਹਰਿ ਮਾਨੈ ॥ ਅੰਤਰੁ ਮੈਲਾ ਬਾਹਰੁ ਨਿਤ ਧੋਵੈ ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹਿ ਅਪਨੀ
 ਪਤਿ ਧੋਵੈ ॥ ੨ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ ਕਰੈ ਉਪਾਉ ॥ ਕਬਹਿ^{੨੬} ਨ ਘਾਲੈ ਸੀਧਾ
 ਪਾਉ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਣੈ^{੨੭} ॥ ਕੂੜੀ ਕੂੜੀ ਮੁਖਹੁ
 ਵਖਾਣੈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮੁ^{੨੮} ਕਰੇ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹੋਇ ਤਿਸੁ
 ਬਿਉਹਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਸਿਉ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ^{੩੦} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ
 ਜਨ ਨਹੀ ਭੰਗੁ^{੩੧} ॥ ੪ ॥ ੪੦ ॥ ੫੩ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਿੰਦਕ
 ਕਉ ਫਿਟਕੇ^{੩੨} ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਝੂਠਾ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ
 ਮੈਲਾ ਆਚਾਰੁ^{੩੩} ॥ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਨਿੰਦਕੁ ਮੁਆ

੧ [ਸੰ. ਸਥਿਤ] ਕਾਇਮ, ਅਟੱਲ ।	ਦਾ ਸਾਖਿਆਤ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਕਾਮਾਦਿਕ ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ
੨ ਚਿੰਤਾ ।	ਹੈ । ਮਜਮੀ [ਅ. ਮਜਮਅ.] ਇਕੱਠ ਸਮੁਦਾਇ ।
੩ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਸਭ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ।	੧੮ ਜੀਭ ਰਾਹੀਂ ਨਿਤ ਉਠ ਕੇ ਝੂਠ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
੪ ਮੇਰੇ ਧਨ, ਮਾਲ, ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ	੧੯ ਤਿਲਕ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣਾਂਦੇ
ਜੁਗਤੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ।	ਹਨ।
੫ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ।	੨੦ ਸੜਦਾ ਹੈ, ਗਲਦਾ ਹੈ ।
੬ ਜੈਸਾ, ਜਿਹਾ ।	੨੧ ਰੰਭੀ ਇਸਤਰੀ ।
੭ ਸਾਰ ਲੈ ਕੇ (ਖਿਆਲ ਰੱਖ ਕੇ) ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ।	੨੨ [ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ] ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ, ਮਾਇਆ
੮ ਪੁੱਤਰ ।	ਧਾਰੀ ।
੯ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸੰਬੰਧੀ ।	੨੩ ਲੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੧੦ ਆਸਰਾ ।	੨੪ ਗੰਦਾ ।
੧੧ [ਸੰ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ= ਮਰਦਉਪੁਣਾ] ਬਲ । ਇਹ	੨੫ ਥਾਂ ਲਿੱਪਣ ਨਾਲ ਰੱਬ ਇਸ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ
ਆਸਰਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰੇਗਾ ।	ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ।
੧੨ ਡਰ ਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਪੈ ਗਿਆ ।	੨੬ ਸਿੱਧਾ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧਰਦਾ, ਭਾਵ ਵਿੰਗੇ ਹੀ ਕੰਮ
੧੩ ਰੋਗ । ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ	ਕਰਦਾ ਹੈ ।
ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ	੨੭ ਲਿਆਉਂਦਾ ।
੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ‡ ।	੨੮ ਐਵੇਂ ਝੂਠੀ ਮੂਠੀ ਮੂੰਹੋਂ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਹਿ ਛੱਡਦਾ
੧੪ ਟਿਕਾਣਾ ।	ਹੈ ।
੧੫ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਲਈ ਯਮਰਾਜ ਵੀ ਹਰੀ ਦੇ	੨੯ [ਅ. ਬਖਸਿਸ਼] ਮਿਹਰ ।
ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੩੦ ਪਿਆਰ ।
੧੬ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।	੩੧ ਤੋਟਾ, ਵਿਘਨ।
੧੭ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਮਜਮੂਹਾ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ	੩੨ ਫਿਟਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਲਾਨੂਤਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
	੩੩ ਕਿਰਿਆ, ਵਰਤਣ ।

* ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੱਸੀ ਹੈ ।

‡ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਜਾਂ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਝੂਠੇ ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ।

ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਨਾਲਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰਿ ਜਨ ਰਾਖੇ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਸਿਰਿ
 ਕੜਕਿਓ ਕਾਲੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਕਹਿਆ ਕੋਇ ਨ ਮਾਨੈ ॥
 ਨਿੰਦਕ ਝੂਠੁ ਬੋਲਿ ਪਛੁਤਾਨੇ ॥ ਹਾਥ ਪਛੋਰਹਿ^੧ ਸਿਰੁ ਧਰਨਿ^੨ ਲਗਾਹਿ ॥
 ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਦਈ^੩ ਛੋਡੈ ਨਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਕਿਛੁ ਬੁਰਾ ਨ ਮਾਰੈ ॥
 ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਲਾਗੈ ਦੁਖ ਸਾਂਗੈ^੪ ॥ ^੫ਬਗੁਲੇ ਜਿਉ ਰਹਿਆ ਪੰਖ ਪਸਾਰਿ ॥
^੬ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਕਢਿਆ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^੭ ਕਰਤਾ
 ਸੋਇ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਕਰੈ ਸੁ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਸਾਚਾ ਦਰਬਾਰਿ^੮ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੪੧ ॥ ੫੪ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਦੁਇ ਕਰ^੯ ਜੋਰਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ^{੧੦}ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਧਨੁ ਤਿਸ ਕੀ
 ਰਾਸਿ ॥ ਸੋਈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥ ^{੧੧}ਕੋਟਿ ਬਾਰ ਜਾਈ ਬਲਿਹਾਰ ॥
 ੧ ॥ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਪੁਨੀਤ^{੧੨} ਕਰੀ ॥ ਮਨ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਮਿਟਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਤ
 ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮੈਲੁ ਹਰੀ^{੧੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਜਾ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਸਗਲ
 ਨਿਧਾਨ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ^{੧੫}ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨਹਾਰ ॥
 ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਭਗਤਨ ਆਧਾਰ ॥ ੨ ॥ ^{੧੬}ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਗਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥
 ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਭਗਤ ਗੁਣਤਾਸ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਬਿਰਥੀ^{੧੭} ਜਾਇ ॥
 ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਏਕੁ ਧਿਆਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਦਇਆ ਸੰਤੋਖੁ ॥
 ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਇਹੁ ਬੋਕੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੀਜੈ ਲੜਿ ਲਾਇ ॥
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਧਿਆਇ ॥ ੪ ॥ ੪੨ ॥ ੫੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੫† ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਸੁਨੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਕਾਰਜੁ ਆਇਆ ਸਗਲਾ
 ਰਾਸਿ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਧਿਆਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਡਰੁ ਸਗਲ
 ਚੁਕਾਇਆ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਤੇ ਵਡ ਸਮਰਥ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਈ
 ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ
 ਅਮਰੁ^{੨੦} ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਅਨੂਪੁ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ
 ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾ ਰੂਪੁ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ^{੨੩}ਜੋ ਜੋ ਪੇਖੈ
 ਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥ ^{੨੪}ਬੀਸ ਬਿਸੁਏ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੩ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਕਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ॥
 ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਜਾਉ ਬਲਿਹਾਰ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਧੋਇ
 ਧੋਇ ਪੀਵਾ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਾ ॥ ੪ ॥ ੪੩ ॥ ੫੬ ॥

- ੧ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਪਟਕਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ।
 ੩ [ਦਯੁ= ਦਈਵ] ਹਰੀ ।
 ੪ ਸਾਂਗ ਦਾ, ਬਰਛੀ ਦਾ ।
 ੫ ਬਗੁਲੇ ਵਾਂਗੂੰ ਖੰਭ ਖਿਲਾਰੇ ਹੋਏ ਸੂ, ਚਿੱਟ ਕਪੜੀਆਂ ਬਣਿਆਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ।
 ੬ ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ (ਉਸ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘੜ ਗਿਆ) ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ।
 ੭ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
 ੮ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ।
 ੯ ਹੱਥ । ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ।
 ੧੦ ਜਿੰਦ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਧਨ ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪੁੰਜੀ ਹਨ ।
 ੧੧ ਕਰੋੜਾਂ ਵਾਰ ।
 ੧੨ ਪਵਿੱਤਰ ।
 ੧੩ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ।
 ੧੪ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ) ਸਾਰੇ

- ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ ।
 ੧੫ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਉਣੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਭਗਤ ਲੋਕ ਸਿਮਰ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੭ ਬੇਅਰਥ ।
 ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਦਇਆ, ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।
 ੧੯ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ।
 ੨੦ [ਅ.] ਹੁਕਮ ।
 ੨੧ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ।
 ੨੨ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ, ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ ।
 ੨੩ ਉਹ ਸੇਵਕ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । 'ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਪੇਖਨੁ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ' । (ਸੁਖਮਨੀ)
 ੨੪ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ।

* ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਸਰਬ ਆਧਾਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ੋ ।

† ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਲਈ ਅਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਕਿਰਪਾ ਲਈ ਹਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ਪੜਤਾਲ^੧ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *^੨ਪਰਤਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਵਨ ਗੁਨ ਗਨੀ ॥ ^੩ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਬਹੁ
 ਤਰੰਗ ਸਰਬ ਕੋ ਧਨੀ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਗਿਆਨ ਅਨਿਕ ਧਿਆਨ
 ਅਨਿਕ ਜਾਪ ਜਾਪ ਤਾਪ ॥ ਅਨਿਕ ਗੁਨਿਤ^੫ ਧੁਨਿਤ^੬ ਲਲਿਤ^੭ ਅਨਿਕ
 ਧਾਰ ਮੁਨੀ ॥ ੧ ॥ ਅਨਿਕ ਨਾਦ ਅਨਿਕ ਬਾਜ^੮ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਅਨਿਕ
 ਸ੍ਰਾਦ ਅਨਿਕ ਦੋਖ ਅਨਿਕ ਰੋਗ ਮਿਟਹਿ ਜਸ ਸੁਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੦}ਸੇਵ
 ਅਪਾਰ ਦੇਵ ਤਟਹ ਖਟਹ ਬਰਤ ਪੂਜਾ ਗਵਨ ਭਵਨ ਜਾਤ੍ ਕਰਨ ਸਗਲ
 ਫਲ ਪੁਨੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੫੭ ॥ ੮ ॥ ੨੧ ॥ ੭ ॥ ੫੭ ॥ ੯੩ ॥

ਭੈਰਉ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †^{੧੧}ਆਤਮ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਰਾਮ ਮਹਿ ਆਤਮੁ ਚੀਨਸਿ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਾ ॥
^{੧੨}ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀ ਦੁਖ ਕਾਟੈ ਹਉ ਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ
 ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਬੁਰੇ ॥ ਜਹ ਦੇਖਾਂ ਤਹ ਏਕਾ ਬੇਦਨ^{੧੩} ਆਪੇ ਬਖਸੈ ਸਬਦਿ
 ਧੁਰੇ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਪਰਖੇ ਪਰਖਣਹਾਰੈ ਬਹੁਰਿ ਸੁਲਾਕੁ^{੧੫} ਨ
 ਹੋਈ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਭਈ ਗੁਰਿ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਾ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥
 ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਰੋਗੀ ਰੋਗੀ ਧਰਤਿ ਸਭੋਗੀ^{੧੬} ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮਾਇਆ
 ਦੇਹ ਸਿ ਰੋਗੀ ਰੋਗੀ ^{੧੭}ਕੁਟੰਬ ਸੰਜੋਗੀ ॥ ੩ ॥ ਰੋਗੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਸਰਦ੍ਰਾ^{੧੮}
 ਰੋਗੀ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਪਦੁ ਚੀਨਿ ਭਏ ਸੇ ਮੁਕਤੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਰੋਗੀ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਸਨਦੀਆ^{੧੯} ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਸਿ ਰੋਗਿ
 ਭਰੇ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ ਸਿ ਸਾਚਿ ਸੁਹੇਲੇ ^{੨੦}ਸਰਬੀ ਥਾਈ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੫ ॥
 ਰੋਗੀ ^{੨੧}ਖਟ ਦਰਸਨ ਭੇਖਧਾਰੀ ਨਾਨਾ^{੨੨} ਹਠੀ ਅਨੇਕਾ ॥ ਬੇਦ ਕਤੇਬ^{੨੩}
 ਕਰਹਿ ਕਹ^{੨੪} ਬਪੁਰੇ ਨਹ ਬੁਝਹਿ ਇਕ ਏਕਾ ॥ ੬ ॥ ਮਿਠ ਰਸੁ ਖਾਇ ਸੁ
 ਰੋਗਿ ਭਰੀਜੈ ਕੰਦ^{੨੫} ਮੂਲਿ^{੨੬} ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਚਲਹਿ ^{੨੭}ਅਨ
 ਮਾਰਗਿ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਪਛੁਤਾਹੀ ॥ ੭ ॥ ਤੀਰਥਿ ਭਰਮੈ ਰੋਗੁ ਨ
 ਛੂਟਸਿ ^{੨੮}ਪੜਿਆ ਬਾਦੁ ਬਿਬਾਦੁ ਭਇਆ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਰੋਗੁ ਸੁ ਅਧਿਕ^{੨੯}
 ਵਡੇਰਾ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੁਹਤਾਜੁ ਭਇਆ ॥ ੮ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੦} ਸਾਚਾ ਸਬਦਿ
 ਸਲਾਹੈ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਤਿਸੁ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਨ
 ਅਨਦਿਨੁ^{੩੧} ਨਿਰਮਲ ਜਿਨ ਕਉ ^{੩੨}ਕਰਮਿ ਨੀਸਾਣੁ ਪਇਆ ॥ ੯ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਪਰਤਾਓ ਤਾਲ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਹੇ ਪਾਲਨਹਾਰੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਗਿਣਾਂ (ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ) ?
- ੩ ਤੇਰੇ ਕਈ ਰੰਗ ਹਨ, ਕਈ ਲਹਿਰਾਂ (ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੋਜਾਂ) ਹਨ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਸਭ ਦੇ ਮਾਲਕ ।
- ੪ [ਸਿੰਧੀ. ਧਣੀ] ਮਾਲਕ ।
- ੫ [ਸੰ. ਗਣਿਤ] ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ।
- ੬ [ਸੰ. ਧੁਨਿਤ] ਆਲਾਪਿਆ ਜਾਂ ਵਜਾਇਆ ਹੋਇਆ । ਅਨੇਕਾਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
- ੭ ਸੁੰਦਰ ।
- ੮ ਅਨੇਕਾਂ ਮੋਨ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਧਿਆਨ ਲਈ ।
- ੯ ਵਾਜਾ, ਵਾਜੇ ਵਜਾਣਾ । ਅਨੇਕ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਲ-ਪਲ ਮਗਰੋਂ ਅਤੇ ਕਈ-ਕਈ ਸਵਾਦਾਂ ਨਾਲ, ਤੇਰਾ ਜਸ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- ੧੦ ਅਪਾਰ ਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਫਲ ਤੇ ਪੁੰਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਤੀਰਥ-ਵਾਸ, ਖਟ ਕਰਮ ਬਰਤ, ਪੂਜਾ, ਫਿਰਨਾ ਤੁਰਨਾ (ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ) ਆਦਿ ।
- ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦੁੱਖ ਕਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ [ਸੰ. ਵੇਦਨਾ] ਪੀੜ ਦੁੱਖ ।
- ੧੪ ਪੁਰ ਤੋਂ ।
- ੧੫ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਤਿੱਖੇ ਨੋਕ ਵਾਲੇ ਸੂਦੇ (ਸੁਲਾਕਾਂ) ਨਾਲ ਛਿਦ੍ਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।
- ੧੬ ਭੋਗ ਸਹਿਤ ।
- ੧੭ ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ।
- ੧੮ ਰੁਦ੍ਰ ਸਹਿਤ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਸਮੇਤ ।
- ੧੯ ਨਦੀਆਂ ਸਹਿਤ ।
- ੨੦ ਉਹ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੬, ਨੋਟ ੧੮ ।
- ੨੨ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ।
- ੨੩ ਪੱਛਮੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕੁਰਾਨ, ਤੌਰੇਤ, ਜ਼ਬੂਰ, ਅੰਜੀਲ ਆਦਿ ।
- ੨੪ [ਲਹਿੰਦੀ] ਕੀਹ ?
- ੨੫ ਗਾਜਰ ਆਦਿ ਜ਼ਿਮੀਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ।
- ੨੬ ਸਬਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ (ਖਾਣ ਵਿੱਚ) ।
- ੨੭ ਹੋਰ ਰਸਤੇ, ਪੁੱਠੇ ਰਾਹ ।
- ੨੮ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਝਗੜਾ-ਝਾਂਜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੯ ਬਹੁਤ । ੩੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੩੧ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
- ੩੨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਵਾਰਾ ਮਿਹਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਿਆ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਫਲ ਤੇ ਪੁੰਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

† ਹਰੀ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਨਾ ਸਮਝਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਉਮੈ ਹੈ । ਇਹ ਹਉਮੈ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਘਰ-ਬਾਰ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ, ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮਾਵਲੰਬੀਆਂ, ਰਸ ਭੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਰੱਕਤਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਰੋਗ ਦੂਰ ਤਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇ ।

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਇਕੁ ਚਲਤੁ^੧ ਉਪਾਇਆ ॥ ^੨ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ
ਸੁਣਾਇਆ ॥ ^੩ਮਨਮੁਖਿ ਭੂਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ਕਾਰਣੁ ਕਰਤਾ ਕਰਦਾ
ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਹਉ ਕਬਹੁ ਨ
ਛੋਡਉ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਪੜਣ
ਪਠਾਇਆ^੪ ॥ ਲੈ ਪਾਟੀ ਪਾਧੇ ਕੈ ਆਇਆ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਹ ਪੜਉ
ਅਚਾਰ^੫ ॥ ^੬ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਿ ਦੇਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਮੁਰਾਰਿ^੭ ॥ ੨ ॥ ਪੁਤ੍ਰ
ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਸਿਉ ਕਹਿਆ ਮਾਇ^੮ ॥ ^੯ਪਰਵਿਰਤਿ ਨ ਪੜਹੁ ਰਹੀ ਸਮਝਾਇ ॥
ਨਿਰਭਉ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਮੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ਜੇ ਹਰਿ ਛੋਡਉ ^{੧੦}ਤਉ ਕੁਲਿ
ਲਾਗੈ ਗਾਲਿ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦਿ ਸਭਿ ਚਾਟੜੇ ਵਿਗਾਰੇ^{੧੧} ॥ ਹਮਾਰਾ ਕਹਿਆ
ਨ ਸੁਣੈ ^{੧੨}ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ਸਭ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥
ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਕਾ ^{੧੩}ਕਿਛੁ ਨ ਵਸਾਈ ॥ ੪ ॥ ^{੧੪}ਸੰਡੈ ਮਰਕੈ ਕੀਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥
ਸਭੇ ਦੈਤ ਰਹੇ ਝਖ ਮਾਰਿ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੈ ਸੋਈ ॥ ^{੧੫}ਕੀਤੇ ਕੈ
ਕਹਿਐ ਕਿਆ ਹੋਈ ॥ ੫ ॥ ^{੧੬}ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗੀ ਦੈਤਿ ਰਾਜੁ ਚਲਾਇਆ ॥
ਹਰਿ ਨ ਬੁਝੈ ਤਿਨਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਸਿਉ ^{੧੭}ਵਾਦੁ
ਰਚਾਇਆ ॥ ਅੰਧਾ ਨ ਬੁਝੈ ਕਾਲੁ ਨੇੜੈ ਆਇਆ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਕੋਠੇ
ਵਿਚਿ ਰਾਖਿਆ ਬਾਰਿ^{੧੮} ਦੀਆ ਤਾਲਾ ॥ ਨਿਰਭਉ ਬਾਲਕੁ ਮੂਲਿ ਨ ਡਰਈ
ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ^{੧੯}ਕੀਤਾ ਹੋਵੈ ਸਰੀਕੀ ਕਰੈ ਅਨਹੋਦਾ ਨਾਉ
ਧਰਾਇਆ ॥ ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਆਇ ਪਹੁਤਾ^{੨੦} ਜਨ ਸਿਉ ^{੧੭}ਵਾਦੁ
ਰਚਾਇਆ ॥ ੭ ॥ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਸਿਉ ਗੁਰਜ^{੨੧} ਉਠਾਈ ॥ ਕਹਾਂ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ
ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ^{੨੨} ॥ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ
ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੮ ॥ ਥੰਮ੍ਹ ਉਪਾੜਿ ਹਰਿ ਆਪੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਅਹੰਕਾਰੀ
ਦੈਤੁ ਮਾਰਿ ਪਚਾਇਆ^{੨੩} ॥ ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ਵਜੀ ਵਧਾਈ ॥ ਅਪਨੇ
ਸੇਵਕ ਕਉ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ੯ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਮੋਹੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਆਵਣੁ
ਜਾਣਾ ਕਰਤੈ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਕੈ ਕਾਰਜਿ ਹਰਿ ਆਪੁ^{੨੪}
ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਭਗਤਾ ਕਾ ^{੨੫}ਬੋਲੁ ਆਗੈ ਆਇਆ ॥ ੧੦ ॥ ^{੨੬}ਦੇਵ ਕੁਲੀ
ਲਿਖਿਮੀ ਕਉ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ਮਾਤਾ ਨਰਸਿੰਘ ਕਾ ਰੂਪੁ ਨਿਵਾਰੁ ॥ ਲਿਖਿਮੀ
^{੨੭}ਭਉ ਕਰੈ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਇ ॥ ^{੨੮}ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਜਨੁ ਚਰਣੀ ਲਾਗਾ ਆਇ ॥ ੧੧ ॥

- ੧ ਖੋਲ ।
- ੨ ਅਨਹਦ-ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ, ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਵਾਕੂਰ ਅਤੀ ਕੋਮਲ ਤੇ ਆਤਮਕ ਸੁਆਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ।
- ੪ ਭੋਜਿਆ ।
- ੫ [ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਵਿਹਾਰ] ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ।
- ੬ ਮੇਰੀ ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਲਿਖ ਦਿਉ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ਨੋਟ ੭ ।
- ੭ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
- ੮ ਮਾਂ ਨੇ ।
- ੯ [ਪਰ ਵਿ੍ਤਿ] ਦੂਜੇ ਦੀ ਰਸਮ ਰੀਤਿ, ਅਨਯ ਰੀਤੀ ।
- ੧੦ ਤਾਂ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਵੱਟਾ ਲਗੇਗਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪੧, ਨੋਟ ੧੯ ।
- ੧੧ ਵਿਗਾੜੇ ।
- ੧੨ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਕੁਝ ਵਸ ਨਾ ਚਲਿਆ ।
- ੧੪ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਪਾਂਧੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ਨੋਟ ੧੪ ।
- ੧੫ ਰੱਬ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦੇ । ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਜੀਵ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ੧੬ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰ ਕੇ ਦੈਂਤ ਨੇ ਰਾਜ ਚਲਾਇਆ ।
- ੧੭ ਝਗੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ।
- ੧੮ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ।
- ੧੯ ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ ਜੀਵ) ਰੱਬ ਦੀ ਸ਼ਰੀਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਬਿਨਾਂ ਹੱਕ ਦੇ ਉੱਚਾ ਸਦਵਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਪਹੁੰਚਾ, ਮਿਲਿਆ ।
- ੨੧ ਗਦਾ (ਸਸਤ੍ਰ ਹੈ) ।
- ੨੨ ਸਹਾਇਕ ।
- ੨੩ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ।
- ੨੪ ਆਪਣਾ ਆਪ ।
- ੨੫ ਆਖਿਆ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ।
- ੨੬ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਮਾਤਾ ! ਨਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਦੂਰ ਕਰੋ ।
- ੨੭ ਡਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਨਰਸਿੰਘ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।
- ੨੮ ਪਰ ਜਦ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਨਰਸਿੰਘ ਦੀ ਚਰਨੀ ਆਣ ਲੱਗਾ (ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੇ ਉਹ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ) ।

* ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਹਰ ਔਕੜ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤਦਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^੧ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਝੂਠੀ ਸਭ ਮਾਇਆ ॥
 ਲੋਭੀ ਨਰ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ^੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
 ੧੨ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ^੩ ਸਭੁ ਕੋ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਜਿਨੀ ਹਰਿ
 ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਭਗਤਾ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰੁ^੪ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ॥ ਕਰਤੈ
 ਅਪਣਾ ਰੂਪੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ੧੩ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਗੁਰ
 ਸੇਵਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੁਝਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਹਿੰਦੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਈ^੫ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ
 ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਦੀਨ ਜਨੁ ਮਾਂਗੈ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਉਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਉ ਜਮੁ^੬ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ 'ਰਤੀ ਅੰਚ
 ਦੂਖ ਨ ਲਾਈ ॥ ਆਪਿ ਤਰਹਿ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰਹਿ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਭਗਤਾ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਹਿ ਤੂ ਆਪੇ ਏਹ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ
 ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ^੭ ਦੁਖ ਕਾਟਹਿ ਦੁਬਿਧਾ ਰਤੀ ਨ ਰਾਈ^੮ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਮੂੜ
 ਮੁਗਧ^੯ ਕਿਛੁ ਬੁਝਹਿ ਨਾਹੀ ਤੂ ਆਪੇ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ
 ਕਰਸੀ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਤੁਧੁ ਧੰਧੈ ਲਾਇਆ
 ਭੁੰਡੀ^{੧੦} ਕਾਰ ਕਮਾਈ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੁਐ ਹਾਰਿਆ^{੧੧} ਸਬਦੈ ਸੁਰਤਿ ਨ
 ਪਾਈ ॥ ੫ ॥ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੨} ਮਰਹਿ ਤਿਨ ਕਿਛੁ ਨ ਸੂਝੈ ਦੁਰਮਤਿ ਅਗਿਆਨ
 ਅੰਧਾਰਾ ॥ ਭਵਜਲੁ^{੧੩} ਪਾਰਿ ਨ ਪਾਵਹਿ ਕਬ ਹੀ ਭੂਬਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਗੁਰ
^{੧੪} ਸਿਰਿ ਭਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਜਨ ਸਾਚੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ
 ਮਿਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤੀ ਸਾਚਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ੭ ॥
 ਤੂੰ ਆਪਿ ਨਿਰਮਲੁ ਤੇਰੇ ਜਨ ਹੈ ਨਿਰਮਲੁ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਰਾਮ ਨਾਮੁ^{੧੫} ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਸੁ ਪੂਰੇ ਕਾਜਾ ॥
 ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਨਿ^{੧੭} ਕੋਟਿ ਧਨ ਪਾਏ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਾ
 ਜਾਏ ॥ ੧ ॥ ਤਿਸੁ ਸਾਲਾਹੀ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਾਸਿ ॥ ਸੋ ਵਡਭਾਗੀ^{੧੮} ਜਿਸੁ
 ਗੁਰ ਮਸਤਕਿ ਹਾਥੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਸੁ^{੧੯} ਕੋਟ
 ਕਈ ਸੈਨਾ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ^{੨੦} ਤਿਸੁ ਸਹਜ ਸੁਖੈਨਾ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ
 ਰਿਦੈ ਸੋ ਸੀਤਲੁ^{੨੧} ਹੂਆ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਮੂਆ ॥ ੨ ॥

੧ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ । ੨ ਚੰਬੜੇ ਹੋਏ । ੩ ਸਭ ਕੋਈ ਹਰੀ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ੪ ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ । ੫ ਮੁੱਕ ਗਈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੨, ਨੋਟ ੮ । ੬ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ । ੭ ਰਤਾ ਵੀ ਸੋਕ । ੮ ਪਾਪ । ੯ ਰਾਈ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਰਾ ਭਰ ਵੀ । ੧੦ ਮੂਰਖ । ੧੧ ਭੈੜੀ; ਟੇਢੀ ।	੧੨ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਮਿਲੀ । ੧੩ ਆਪ ਹੁਦਰੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ । ੧੪ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ । ੧੫ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ (ਭੁੱਬ ਮੁਏ) । ੧੬ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦੇ ਹਨ । ੧੭ ਕਰੋੜਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਧਨ । ੧੮ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ । ੧੯ ਕਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਹਨ । ੨੦ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ । ੨੧ ਠੰਡਾ ।

* ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸੀ ਸੀ, ਉਹੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪੈਜ ਰੱਖਦਾ, ਦੁੱਖ ਕਟਦਾ ਅਤੇ ਭਉਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕਿਵੇਂ ? ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।

† ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਾ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ^੧ਤਿਸੁ ਸਭ ਹੀ
 ਜੁਗਤਾ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਨਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ^੨ਪਾਈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਮਿ
 ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋ ਵੇਪਰਵਾਹਾ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ
 ਤਿਸੁ ਸਦ ਹੀ ਲਾਹਾ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਸੁ ਵਡ ਪਰਵਾਰਾ ॥ ਨਾਮ
 ਬਿਨਾ ^੩ਮਨਮੁਖ ਗਾਵਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਸੁ ਨਿਹਚਲ ਆਸਨੁ ॥
 ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ^੪ਤਿਸੁ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸਨੁ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋ ਸਾਚਾ
 ਸਾਹੁ ॥ ਨਾਮਹੀਣ ਨਾਹੀ ਪਤਿ ਵੇਸਾਹੁ ^੫ ॥ ੫ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋ ਸਭ
 ਮਹਿ ਜਾਤਾ ^੬ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ^੭ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ
 ਸੋ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨੀ ਮੂਚਾ ^੮ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ
 ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਗਟਿ ਪਹਾਰਾ ^੯ ॥ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਸੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਾਰਾ ॥ ਜਿਸੁ
 ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਫਿਰਿ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ॥
 ੭ ॥ ਤਿਨਿ ਨਾਮੁ ਪਾਇਆ ਜਿਸੁ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ
 ਲਖੇ ਗੋਪਾਲ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ^{੧੦} ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੧}ਤਤੈ
 ਤਤੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੪ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਕੋਟਿ ^{੧੨}ਬਿਸਨ
 ਕੀਨੇ ਅਵਤਾਰ ॥ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਜਾ ਕੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲ ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਕੋਟਿ ਮਹੇਸ
 ਉਪਾਇ ਸਮਾਏ ॥ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ^{੧੫}ਜਗੁ ਸਾਜਣ ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਐਸੋ ਧਣੀ ^{੧੬}
 ਗੁਵਿੰਦੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ^{੧੭}ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਗੁਣ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੈ ਸੇਵਕਾਇ ^{੧੮} ॥ ਕੋਟਿ ਜੀਅ ਜਾ ਕੀ ਸਿਹਜਾਇ ^{੧੯} ॥
 ਕੋਟਿ ਉਪਾਰਜਨਾ ^{੨੦}ਤੇਰੈ ਅੰਗਿ ॥ ਕੋਟਿ ਭਗਤ ਬਸਤ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ॥ ੨ ॥
 ਕੋਟਿ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ^{੨੧}ਕਰਤ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਠਾਢੇ ^{੨੨}ਹੈ ਦੁਆਰ ॥
 ਕੋਟਿ ਬੈਕੁੰਠ ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਮਾਹਿ ॥ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਜਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾਹਿ ॥
 ੩ ॥ ਕੋਟਿ ^{੨੩}ਪੂਰੀਅਤ ਹੈ ਜਾ ਕੈ ਨਾਦ ^{੨੪} ॥ ਕੋਟਿ ਅਖਾਰੇ ^{੨੫}ਚਲਿਤ
 ਬਿਸਮਾਦ ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਕੋਟਿ ਸਕਤਿ ਸਿਵ ਆਗਿਆਕਾਰ ॥ ^{੨੮}ਕੋਟਿ ਜੀਅ ਦੇਵੈ
 ਆਧਾਰ ॥ ੪ ॥ ਕੋਟਿ ਤੀਰਥ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਮਝਾਰ ^{੨੯} ॥ ਕੋਟਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਪਤ
 ਨਾਮ ਚਾਰ ^{੩੦} ॥ ਕੋਟਿ ਪੂਜਾਰੀ ਕਰਤੇ ਪੂਜਾ ॥ ਕੋਟਿ ਬਿਸਥਾਰਨੁ ^{੩੧}ਅਵਰੁ
 ਨ ਦੂਜਾ ॥ ੫ ॥ ਕੋਟਿ ਮਹਿਮਾ ਜਾ ਕੀ ^{੩੨}ਨਿਰਮਲ ਹੰਸ ॥ ਕੋਟਿ ਉਸਤਤਿ
 ਜਾ ਕੀ ਕਰਤ ਬ੍ਰਹਮੰਸ ^{੩੩} ॥ ਕੋਟਿ ^{੩੪}ਪਰਲਉ ਓਪਤਿ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ॥ ਕੋਟਿ
 ਗੁਣਾ ਤੇਰੇ ਗਣੇ ਨ ਜਾਹਿ ॥ ੬ ॥ ਕੋਟਿ ਗਿਆਨੀ ਕਥਹਿ ਗਿਆਨੁ ॥
 ਕੋਟਿ ਧਿਆਨੀ ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ ॥ ਕੋਟਿ ਤਪੀਸਰ ਤਪ ਹੀ ਕਰਤੇ ॥ ਕੋਟਿ
 ਮੁਨੀਸਰ ਮੁੰਨਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ॥ ੭ ॥ ^{੩੫}ਅਵਿਗਤ ਨਾਥੁ ਅਗੋਚਰ ^{੩੬}

੧ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਚਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ।	ਵਿਸਥਾਰ ।
੨ ਸਾਰੇ ਸੁਖ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ*।	੧੮ ਟਹਿਲਣਾਂ, ਦਾਸੀਆਂ ।
੩ ਆਪ ਹੁਦਰਾ ਤੇ ਮੂਰਖ ਹੈ ।	੧੯ ਸੇਜਾਂ ਹਨ । ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।
੪ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।	੨੦ [ਸਿੱ. ਉਪਾਰਜਿਤ] ਪੈਦਾਇਸ਼ਾਂ, ਸਿਸ਼ਟੀਆਂ ।
੫ ਇਤਬਾਰ ।	ਕਰੋੜਾਂ ਸਿਸ਼ਟੀਆਂ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ
੬ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।	ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।
੭ [ਸਿੱ. ਵਿਧਾਤਿ] ਰਚਨਹਾਰ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਰੂਪ ਹੋ	੨੧ ਰਾਜੇ ।
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।	੨੨ ਖੜੇ ਹਨ ।
੮ ਬਹੁਤੀਆਂ ।	੨੩ ਪੂਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
੯ [ਪਸਾਰਾ] ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ; ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ । ਉਸ ਨੂੰ	੨੪ ਗਾਣੇ, ਰਾਗ । ਭਾਵ ਕਰੋੜਾਂ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ਤੇਰੇ
ਹਰੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ	ਦਰ 'ਤੇ ।
ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ	੨੫ ਅਖਾੜੇ ।
ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ	੨੬ ਅਸਚਰਜ ।
ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ।	੨੭ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਮਾਇਆ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹਨ।
੧੦ ਮੁੱਕ ਗਏ ।	੨੮ ਕਰੋੜਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਸਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
੧੧ ਹਰੀ-ਤੱਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵ-ਤੱਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ	੨੯ ਵਿੱਚ ।
ਹੈ ।	੩੦ ਸੁੰਦਰ ।
੧੨ ਕਰੋੜਾਂ ।	੩੧ ਫੈਲਾਉ ।
੧੩ ਧਰਮ ਕਮਾਵਣ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ।	੩੨ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।
੧੪ ਕਰੋੜਾਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਖੈ ਕੀਤੇ ।	੩੩ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਅੰਸ, ਸਨਕ ਆਦਿ ।
੧੫ ਸਿਸ਼ਟੀ ਰਚਣ 'ਤੇ ਲਾ ਰਖੇ ਹਨ ।	੩੪ ਨਾਸ ਤੇ ਉਤਪਤੀ ।
੧੬ [ਸਿੱਧੀ] ਮਾਲਕ ।	੩੫ ਨਾਸ ਰਹਿਤ ਹਰੀ । ਨਾਥੁ=ਮਾਲਕ ।
੧੭ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ	੩੬ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

* ਉਹ ਹਰੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੈ ? ਉਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਇੰਦਰ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ; ਜਿਤਨੇ ਖਿਆਲ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਅੱਗੇ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚਾ ਹੈ । ਉਹ ਤਾਂ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਫਿਰ ਭੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਸੁਆਮੀ ॥ ^੧ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ^੨ਜਤ ਕਤ ਦੇਖਉ ਤੇਰਾ
 ਵਾਸਾ ॥ ^੩ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕੀਓ ਪ੍ਰਗਾਸਾ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ਅਮੋਲ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਦੀਨੋ ਨਾਮੁ ॥
^੪ਸਹਜ ਬਿਨੋਦ ਚੋਜ ਆਨੰਤਾ^੫ ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਓ ਅਚਿੰਤਾ^੬ ॥
 ੧ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀਰਤਿ^੭ ਹਰਿ ਸਾਚੀ ॥ ^੮ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਤਿਸੁ ਸੰਗਿ ਮਨੁ
 ਰਾਚੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਚਿੰਤ^੯ ਹਮਾਰੈ ਭੋਜਨ ਭਾਉ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ
 ਲੀਚੈ ਨਾਉ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ^{੧੦}ਸਬਦਿ ਉਧਾਰ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਭਰੇ
 ਭੰਡਾਰ ॥ ੨ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਲਬੇ ਵਿਸੂਰੇ^{੧੧} ॥
 ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ^{੧੨}ਬੈਰੀ ਮੀਤਾ ॥ ਅਚਿੰਤੋ ਹੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਸਿ ਕੀਤਾ ॥ ੩ ॥
 ਅਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮ ਕੀਆ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੀ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥
 ਅਚਿੰਤ ਹਮ^{੧੩} ਕਉ ਸਗਲ ਸਿਧਾਂਤ^{੧੪} ॥ ਅਚਿੰਤੁ ਹਮ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ
 ਮੰਤੁ^{੧੫} ॥ ੪ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੇ ਬਿਨਸੇ ਬੈਰ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੇ ਮਿਟੇ ਅੰਧੇਰ ॥
 ਅਚਿੰਤੋ ਹੀ ਮਨਿ ਕੀਰਤਨੁ ਮੀਠਾ ॥ ਅਚਿੰਤੋ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠਾ ॥
 ੫ ॥ ਅਚਿੰਤ ਮਿਟਿਓ ਹੈ ਸਗਲੋ ਭਰਮਾ ॥ ਅਚਿੰਤ ਵਸਿਓ ਮਨਿ ਸੁਖ
 ਬਿਸੁਆਮਾ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਅਨਹਤ^{੧੬} ਵਾਜੈ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਗੋਬਿੰਦੁ
 ਗਾਜੈ^{੧੭} ॥ ੬ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਮਨੁ ਪਤੀਆਨਾ^{੧੮} ॥ ਨਿਹਚਲ ਧਨੀ^{੧੯}
 ਅਚਿੰਤੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ਅਚਿੰਤੋ ਉਪਜਿਓ ਸਗਲ ਬਿਬੇਕਾ^{੨੦} ॥ ਅਚਿੰਤ ਚਰੀ^{੨੧}
 ਹਥਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕਾ ॥ ੭ ॥ ਅਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਧੁਰਿ^{੨੨} ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ॥ ਅਚਿੰਤ
 ਮਿਲਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ਏਕੁ ॥ ^{੨੩}ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ
 ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਮਈ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥

ਭੈਰਉ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ॥ ^{੨੪}ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਘਰੁ ੧ ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਇਹੁ ਧਨੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ^{੨੫}ਗਾਂਠਿ ਨ ਬਾਧਉ ਬੇਚਿ ਨ
 ਖਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਖੇਤੀ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਬਾਰੀ^{੨੬} ॥ ਭਗਤਿ
 ਕਰਉ ਜਨੁ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਮਾਇਆ^{੨੭} ਨਾਉ ਮੇਰੇ
 ਪੂੰਜੀ ॥ ਤੁਮਹਿ ਛੋਡਿ ਜਾਨਉ ਨਹੀ ਦੂਜੀ ॥ ੨ ॥ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਬੰਧਿਪ^{੨੮}
 ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਸੰਗਿ ਅੰਤਿ ਹੋਇ ਸਖਾਈ^{੨੯} ॥ ੩ ॥ ਮਾਇਆ
 ਮਹਿ ਜਿਸੁ ਰਖੈ ਉਦਾਸੁ^{੩੦} ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਹਉ ਤਾ ਕੋ ਦਾਸੁ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ †ਨਾਂਗੇ ਆਵਨੁ ਨਾਂਗੇ ਜਾਨਾ ॥ ਕੋਇ ਨ ਰਹਿਹੈ ਰਾਜਾ ਰਾਨਾ ॥
 ੧ ॥ ^{੩੧}ਰਾਮੁ ਰਾਜਾ ਨਉ ਨਿਧਿ ਮੇਰੈ ॥ ਸੰਪੈ^{੩੨} ਹੇਤੁ^{੩੩} ਕਲਤੁ^{੩੪} ਧਨੁ ਤੇਰੈ ॥

- ੧ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੨ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ।
- ੩ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਚਾਨਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
- ੪ ਸਹਜ-ਅਨੰਦ, ਉਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਰੱਖਣ ।
- ੫ ਬੇਅੰਤ ।
- ੬ ਅਚਨਚੇਤ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਨਾ ਸੀ ।
- ੭ ਸਿਫਤ ।
- ੮ ਮੁੜ-ਮੁੜ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ।
- ੯ ਆਪਣੇ ਆਪ, ਸੁਤੇ ਹੀ । ਸਾਡੇ ਘਰ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਦੁੱਖ, ਝੋਰੇ ।
- ੧੨ ਵੈਰੀ ਵੀ ਮਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ।
- ੧੩ ਸਾਨੂੰ ।
- ੧੪ ਤਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ ।
- ੧੫ ਉਪਦੇਸ਼, ਸਿੱਖਿਆ ।
- ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੧੭ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
- ੧੮ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ।
- ੧੯ [ਸਿੰਧੀ. ਧਣੀ] ਮਾਲਕ ।
- ੨੦ ਨਿਰਣਾ, ਸ਼ਕਤੀ, ਵਿਚਾਰ ।
- ੨੧ ਚੜ੍ਹੀ । ਹੱਥ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਮਿਲੀ ਹੈ ਹਰੀ ਦੀ ਟੇਕ ।
- ੨੨ ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ।
- ੨੩ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਅਚਿੰਤਾ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੨੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩, ਨੋਟ ੮ ।
- ੨੫ ਗੰਢ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਤੇ ਨਾ ਵੇਚ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਨਾ ਸੁਮਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਘੁਟ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸੁੱਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ।
- ੨੬ ਵਾੜੀ ।
- ੨੭ ਧਨ ।
- ੨੮ ਸੰਬੰਧੀ ।
- ੨੯ ਸਹਾਈ, ਮਦਦਗਾਰ ।
- ੩੦ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ।
- ੩੧ ਹੇ ਰਾਜਾ ! ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹੀ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਹਨ; ਪਰ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਧਨ, ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮੋਹ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੩੨ ਸੰਪਦਾ, ਵਿਭੂਤੀ, ਐਸ਼ਵਰਜ, ਰਾਜ ਭਾਗ ।
- ੩੩ ਮੋਹ ।
- ੩੪ ਇਸਤਰੀ ।

* ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਐਸਾ ਹਰੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਕ ਮਈ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

† ਨਾਮ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ ਤੇ ਸੰਪਦਾ ਹੈ ।

‡ ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ ਤੇ ਸੰਪਦਾ ਪਿਛੇ ਪੈਣਾ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆਣਾ ਹੈ ।

੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਵਤ ਸੰਗ ਨ ਜਾਤ ਸੰਗਾਤੀ^੧ ॥ ਕਹਾ ਭਇਓ ਦਰਿ ਬਾਂਧੇ
 ਹਾਥੀ ॥ ੨ ॥ ਲੰਕਾ ਗਢੁ^੨ ਸੋਨੇ ਕਾ ਭਇਆ ॥ ਮੂਰਖੁ ਰਾਵਨੁ ਕਿਆ ਲੇ
 ਗਇਆ ॥ ੩ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਛੁ ਗੁਨੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਚਲੇ ਜੁਆਰੀ ਦੁਇ
 ਹਥ ਝਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ *ਮੈਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੈਲਾ ਇੰਦੁ ॥ ਰਵਿ^੩ ਮੈਲਾ ਮੈਲਾ
 ਹੈ ਚੰਦੁ ॥ ੧ ॥ ਮੈਲਾ ਮਲਤਾ^੪ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਇਕੁ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਜਾ
 ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੈਲੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਇ ਕੈ ਈਸ^੫ ॥ ਮੈਲੇ
 ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਦਿਨ ਤੀਸ ॥ ੨ ॥ ਮੈਲਾ ਮੋਤੀ ਮੈਲਾ ਹੀਰੁ^੬ ॥ ਮੈਲਾ ਪਉਨੁ
 ਪਾਵਕੁ^੭ ਅਰੁ ਨੀਰੁ ॥ ੩ ॥ ਮੈਲੇ ਸਿਵ ਸੰਕਰਾ ਮਹੇਸ ॥ ਮੈਲੇ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ
 ਅਰੁ ਭੇਖ ॥ ੪ ॥ ਮੈਲੇ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ^{੧੧} ਜਟਾ ਸਹੇਤਿ ॥ ਮੈਲੀ ਕਾਇਆ ਹੰਸ^{੧੨}
 ਸਮੇਤਿ ॥ ੫ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਤੇ ਜਨ ਪਰਵਾਨ ॥ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਜੋ ਰਾਮਹਿ
 ਜਾਨ ॥ ੬ ॥ ੩ ॥ ਮਨੁ ਕਰਿ ਮਕਾ ਕਿਬਲਾ^{੧੩} ਕਰਿ ਦੇਹੀ ॥ ਬੋਲਨਹਾਰੁ
 ਪਰਮ ਗੁਰੁ ਏਹੀ ॥ ੧ ॥ ਕਹੁ ਰੇ ਮੁਲਾਂ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ॥ ਏਕ ਮਸੀਤਿ
 ਦਸੈ ਦਰਵਾਜ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਸਿਮਿਲਿ ਤਾਮਸੁ ਭਰਮੁ ਕਦੂਰੀ ॥
 ਭਾਖਿ ਲੇ ਪੰਚੈ ਹੋਇ ਸਬੂਰੀ ॥ ੨ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕ ॥ ਕਹ
 ਕਰੈ ਮੁਲਾਂ ਕਹ ਕਰੈ ਸੇਖ ॥ ੩ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਹਉ ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ^{੧੮} ॥
 ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਮਨੂਆ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ‡ਗੰਗਾ ਕੈ ਸੰਗਿ
 ਸਲਿਤਾ ਬਿਗਰੀ ॥ ਸੋ ਸਲਿਤਾ ਗੰਗਾ ਹੋਇ ਨਿਬਰੀ ॥ ੧ ॥ ਬਿਗਰਿਓ ਕਬੀਰਾ
 ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ ॥ ਸਾਚੁ ਭਇਓ^{੨੨} ਅਨ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਚੰਦਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰਵਰੁ^{੨੩} ਬਿਗਰਿਓ ॥ ਸੋ ਤਰਵਰੁ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਨਿਬਰਿਓ ॥
 ੨ ॥ ਪਾਰਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਾਂਬਾ ਬਿਗਰਿਓ ॥ ਸੋ ਤਾਂਬਾ ਕੰਚਨੁ^{੨੪} ਹੋਇ
 ਨਿਬਰਿਓ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤਨ ਸੰਗਿ ਕਬੀਰਾ ਬਿਗਰਿਓ ॥ ਸੋ ਕਬੀਰੁ ਰਾਮੈ ਹੋਇ
 ਨਿਬਰਿਓ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਡੁਮਾਥੇ ਤਿਲਕੁ ਹਥਿ ਮਾਲਾ ਬਾਨਾਂ^{੨੫} ॥
 ਲੋਗਨ ਰਾਮੁ ਖਿਲਉਨਾ ਜਾਨਾਂ ॥ ੧ ॥ ਜਉ ਹਉ ਬਉਰਾ ਤਉ ਰਾਮ
 ਤੋਰਾ^{੨੭} ॥ ਲੋਗੁ ਮਰਮੁ^{੨੮} ਕਹ ਜਾਨੈ ਮੋਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੋਰਉ ਨ
 ਪਾਤੀ ਪੂਜਉ ਨ ਦੇਵਾ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਨਿਹਫਲ ਸੇਵਾ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਪੂਜਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨਾਵਉ ॥ ਐਸੀ ਸੇਵ ਦਰਗਹ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥ ੩ ॥
 ਲੋਗੁ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥ ਕਬੀਰ ਕਾ ਮਰਮੁ ਰਾਮ ਪਹਿਚਾਨਾਂ ॥ ੪ ॥
 ੬ ॥ ਉਲਟਿ ਜਾਤਿ ਕੁਲ ਦੋਉ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ਸੁੰਨ ਸਹਜ ਮਹਿ ਬੁਨਤ
 ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰਾ ਝਗਰਾ ਰਹਾ ਨ ਕੋਉ ॥ ਪੰਡਿਤ ਮੁਲਾਂ ਛਾਡੇ ਦੋਉ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਸੰਗ ਨਾਲ ।
 ੨ ਗੜ੍ਹ, ਕਿਲ੍ਹਾ ।
 ੩ ਸੂਰਜ ।
 ੪ ਮਲੀਨ ।
 ੫ ਈਸ਼ਰ, ਰਾਜੇ । ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ।
 ੬ ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨ ।
 ੭ ਤੀਹ ਦਿਨ (ਮਹੀਨਾ) ।
 ੮ ਹੀਰਾ ।
 ੯ ਅਗਨੀ ।
 ੧੦ ਜੋ ਜੋਗ ਸਿਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਓਹ 'ਸਿਧ' ਹਨ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਕਮਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ 'ਸਾਧਿਕ' ਹਨ ।
 ੧੧ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ । ਜੰਗਮ ਜਟਾਂ ਸਹਿਤ ।
 ੧੨ ਜੀਵ ।
 ੧੩ [ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਮੰਦਰ, ਜੋ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ] ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰੀਏ; ਕਾਬੇ ਦੀ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ।
 ੧੪ ਜੀਵ ਹੀ ਵੱਡਾ ਪੀਰ ਹੈ ।
 ੧੫ ਹੇ ਮੁੱਲਾਂ ! ਇਸ ਦਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬਾਗ ਦੇਹ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ।
 ੧੬ ਭਰਮ, ਤਾਮਸ ਤੇ ਕਦੂਰਤ (ਮਨ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਹ । ਮਿਸਿਮਿਲਿ [ਫ਼. ਬਿਸਮਿਲ=

- ਬਿਸਮਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜ਼ਿਬਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ] ਮਾਰ ਦੇਹ ।
 ੧੭ ਕਾਮਾਦਿ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਬਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾ ।
 ੧੮ ਮਸਤ, ਆਸ਼ਕ ।
 ੧੯ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰ ਕੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਹਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਗਿਆ ਹਾਂ । ਸਹਜਿ= ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ।
 ੨੦ ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਲਿਤਾ (ਨਦੀ) ਦੀ ਸਕਲ ਤਬਦੀਲ ਹੋਈ ਤੇ ਫਿਰ ਗੰਗਾ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ।
 ੨੧ ਰਾਮ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ।
 ੨੨ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ।
 ੨੩ ਰੁਖ ।
 ੨੪ ਸੋਨਾ ।
 ੨੫ ਇਹ ਬਣਾਵਟ ਬਣਾਈ ਹੈ ।
 ੨੬ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਖੌਲ ਸਮਝ ਛਡਿਆ ਹੈ ।
 ੨੭ ਤੇਰਾ ਹਾਂ ।
 ੨੮ ਭੇਦ ।
 ੨੯ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਭੋਤਦਾ ਪੱਤੇ ।
 ੩੦ ਕਬੀਰ ਦਾ ਭੇਦ ਰਾਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੩੧ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਉਲਟਾ ਕੇ ਕੁਲ ਜਾਤ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।
 ੩੨ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਰੂਪ ਤਾਣੀ ਲੀਣ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ।

† ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਵਾਰਨਾ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਰੱਬ ਹੈ ।

‡ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਆਮ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਾਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਵੇਂ ਹੀ ਵਿਗੜਿਆ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਂ ਆਮ ਦਰਖਤ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂਬਾ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਇਹ ਵਿਗੜ ਨਹੀਂ, ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ।

§ ਕਈ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਰੀਤਿ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਕਰ ਕੇ ਸੁਦਾਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ । ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਉਰੇ ਤਾਂ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਖਿਡੋਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਲਕ ਮਾਲਾ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਭਰਮ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਕਬੀਰ ਦਾ ਭੇਦ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

¶ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸਭ ਕੁਲ-ਰੀਤਿ ਅਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ।

ਰਹਾਉ ॥ ਬੁਨਿ ਬੁਨਿ ਆਪ ਆਪੁ ਪਹਿਰਾਵਉ ॥ ਜਹ ਨਹੀ ਆਪੁ^੧ ਤਹਾ
 ਹੋਇ ਗਾਵਉ ॥ ੨ ॥ ^੨ਪੰਡਿਤ ਮੁਲਾਂ ਜੋ ਲਿਖਿ ਦੀਆ ॥ ਛਾਡਿ ਚਲੇ ਹਮ
 ਕਛੂ ਨ ਲੀਆ ॥ ੩ ॥ ਰਿਦੈ ਇਖਲਾਸੁ^੩ ਨਿਰਖਿ ਲੇ ਮੀਰਾ ॥ ਆਪੁ ਖੋਜਿ
 ਖੋਜਿ ਮਿਲੇ ਕਬੀਰਾ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ *ਨਿਰਧਨ ਆਦਰੁ ਕੋਈ ਨ ਦੇਇ ॥
 ਲਾਖ ਜਤਨ ਕਰੈ ਓਹੁ ਚਿਤਿ ਨ ਧਰੇਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਉ ਨਿਰਧਨੁ
 ਸਰਧਨੁ^੪ ਕੈ ਜਾਇ ॥ ਆਗੇ ਬੈਠਾ^੫ ਪੀਠਿ ਫਿਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਜਉ ਸਰਧਨੁ
 ਨਿਰਧਨ ਕੈ ਜਾਇ ॥ ਦੀਆ ਆਦਰੁ ਲੀਆ ਬੁਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਨਿਰਧਨੁ
 ਸਰਧਨੁ ਦੋਨਉ ਭਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਲਾ^੬ ਨ ਮੋਟੀ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਕਹਿ
 ਕਬੀਰ ਨਿਰਧਨੁ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ਜਾ ਕੇ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥
 †ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥ ^੭ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥ ਇਸ
 ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥ ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ਭਜਹੁ
 ਗੁੰਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ^੮ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ^{੧੦} ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ
 ਕਾਇਆ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ^{੧੧} ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥ ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ
 ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ^{੧੨} ॥ ੨ ॥ ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ ॥ ਆਵੈ ਅੰਤੁ
 ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ^{੧੩} ॥ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ
 ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਲਾਇਆ ਸੇਵ ॥ ^{੧੪}ਤਿਨ ਹੀ ਪਾਏ
 ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਾ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਪਾਟ^{੧੫} ॥ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ
 ਜੋਨੀ ਬਾਟ^{੧੬} ॥ ੪ ॥ ਇਹੀ ਤੇਰਾ ਅਉਸਰੁ^{੧੭} ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਾਰ^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਘਟ
 ਭੀਤਰਿ ਤੂ ਦੇਖੁ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ^{੨੦}ਜੀਤਿ ਕੈ ਹਾਰਿ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
 ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ਪੁਕਾਰਿ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥ †^{੨੧}ਸਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ ਬਸੈ ਬੁਧਿ
 ਸਾਰੁ ॥ ਤਹ ਤੁਮ੍ ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੁ ॥ ਈਤ ਉਤ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਰੈ ॥
^{੨੨}ਕਉਨੁ ਕਰਮ ਮੇਰਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰੈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਨਿਜ ਪਦ ਉਪਰਿ ਲਾਗੋ
 ਧਿਆਨੁ ॥ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਮੂਲ
 ਦੁਆਰੈ ਬੰਧਿਆ ਬੰਧੁ ॥ ਰਵਿ ਉਪਰਿ ਗਹਿ ਰਾਖਿਆ ਚੰਦੁ ॥ ਪਛਮ ਦੁਆਰੈ
 ਸੂਰਜੁ ਤਪੈ ॥ ਮੇਰ ਡੰਡ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਬਸੈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਪਸਰਮ ਦੁਆਰੇ ਕੀ
 ਸਿਲ ਓੜ ॥ ਤਿਹ ਸਿਲ ਉਪਰਿ ਖਿੜਕੀ ਅਉਰ ॥ ਖਿੜਕੀ ਉਪਰਿ ਦਸਵਾ
 ਦੁਆਰੁ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ਸੋ
 ਮੁਲਾਂ ਜੋ ਮਨ ਸਿਉ ਲਰੈ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਕਾਲ ਸਿਉ ਜੁਰੈ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਕਾਲ
 ਪੁਰਖ ਕਾ ਮਰਦੈ ਮਾਨੁ ॥ ਤਿਸੁ ਮੁਲਾ ਕਉ ਸਦਾ ਸਲਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਹੈ

- ੧ ਹੰਕਾਰ ।
- ੨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ । ਦਸਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਗੁੰਡਲਦਾਰ ਅਭਿਆਸਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਯਾਰੂਵੇਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਮੁਲਕੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀਆਂ ਤੋਂ ।
- ੩ [ਅ. ਖਾਲਿਸਪੁਣਾ, ਨਿਰੋਲਤਾ] ਪਵਿੱਤਰਤਾ । ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਫਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈ ! ੪ ਧਨਵਾਨ ।
- ੫ ਪਿੱਠ ਫੇਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ੬ ਖੇਡ, ਹੁਕਮ ।
- ੭ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਲੱਭੀ ਸਫਲ ਹੈ ।
- ੮ ਇਹ ਦੇਹੀ ਐਸੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚਾਹਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਐਸੀ ਦੇਹੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਯਾਦ ਰੱਖੋ । ੯ ਬੁਢੇਪਾ ।
- ੧੦ ਖਾਧੀ ਨਹੀਂ ।
- ੧੧ ਕਲ ਰਹਿਤ, ਕਮਜ਼ੋਰ, ਬੇਬੜੀ ।
- ੧੨ [ਸਾਰੰਗ-ਪਾਣਿ; ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੧੩ ਸਾਰ ਲੈ, ਕਰ ਲੈ ।
- ੧੪ ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਜੀ ਮਿਲੇ ।
- ੧੫ [ਕਿਵਾਡ] ਭਿਤ ਮਨ ਦੇ ।
- ੧੬ ਰਾਹ । ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।
- ੧੭ ਸਮਾਂ, ਮੌਕਾ । ੧੮ ਵੇਲਾ ।
- ੧੯ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
- ੨੦ ਹੁਣ ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਐਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡ ਕਿ ਜਿੱਤ ਜਾਵੇਂ ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹਾਰ ਜਾਵੇਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਸਹਿਰ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ (ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ

- ਵਸਦੀ ਹੈ; ਉਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ; ਉਸੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਕ-ਪੁਲੋਕ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।
- ੨੨ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ-ਮੇਰਾ ਕਰਕੇ ਮਰਨ ਦਾ? ਕਉਨੁ ਕਰਮ=ਇਹ ਕੀ ਕੰਮ ਹੋਇਆ (ਕਿ ਮੇਰਾ-ਮੇਰਾ ਕਰਦੇ ਮਰਦੇ ਰਹੇ) ?
- ੨੩ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲਖਤਾ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਜੋੜਿਆ ਹੈ । ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹੈ ।
- ੨੪ (ਸਭ ਦੇ ਮੂਲ) ਹਰੀ ਦੇ ਦਵਾਰੇ ਅਸਾਂ ਮਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਇਆ ਹੈ । ਤਮੇ ਸੁਭਾਵ ਉੱਤੇ ਸਤੋ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਤਮੇ ਗੁਣ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਸੂਰਜ (ਗਿਆਨ) ਬਲ ਉਠਿਆ ਹੈ । ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਲਗਨ ਸਭ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੈ ਭਾਵ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ । ਮੇਰ ਡੰਡ=ਮੇਰੇ ਦੰਡ=ਕੰਗਰੋੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ ਲਗਨ ਹੈ ।
- ੨੫ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਓਹਲੇ ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਹੈ । ਇਸ ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਨਸਕ ਲਗਨ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇਹ ਲਗਨ ਬੇਅੰਤ ਦੀ ਹੈ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਦੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਕੁਝ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿੱਤਕ, ਦਿਮਾਗੀ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ; ਅੰਤ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਲਈ ਲਗਨ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਆਤਮਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਸਮ-ਦੁਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੬ ਜੁਟੇ, ਲੜੇ ।
- ੨੭ ਜਮ ਰਾਜ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਲ ਦੇਵੇ ।

* ਅਸਲੀ ਧਨ ਨਾਮ ਹੈ ।
 † ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਔਸਰ ਇਹੋ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਗੁਆਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ।
 ‡ ਕਬੀਰ ਜੀ ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸਲ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਯੋਗੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦਸਮ-ਦੁਆਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਇਉਂ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ (ਮੂਲ ਦੁਆਰੇ) ਗੁਦਾ ਨੂੰ ਗਿੱਟੇ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਹਵਾ ਨੂੰ ਓਧਰੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਮੂਲਬੰਧ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ । ਫੇਰ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਘ ਦੀ ਮੋਰੀ ਨੂੰ ਜੀਭ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ 'ਚੰਦ੍ਰਮਾ' ਵਿੱਚੋਂ ਝਰਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਪਰ ਹੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਮਿਹਦੇ ਦੀ ਅੱਗ (ਸੂਰਜ) ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੜਦਾ । ਪਰ ਹੇਠਲੇ ਪ੍ਰਾਣ ਥੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਨੀ ਨਾੜੀ ਸੁਲਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਪੰਛਮ ਦੁਆਰਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਹਜੂਰਿ ਕਤ ਦੂਰਿ ਬਤਾਵਹੁ ॥ ਦੁੰਦਰ^੧ ਬਾਧਹੁ ਸੁੰਦਰ^੨ ਪਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਜੀ ਸੋ ਜੁ ਕਾਇਆ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ^੩ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਪਰਜਾਰੈ ॥ ਸੁਪਨੈ ਬਿੰਦੁ^੪ ਨ ਦੇਈ ਝਰਨਾ ॥ ਤਿਸੁ ਕਾਜੀ ਕਉ ^੫ਜਰਾ ਨ
 ਮਰਨਾ ॥ ੨ ॥ ^੬ਸੋ ਸੁਰਤਾਨੁ ਜੁ ਦੁਇ ਸਰ ਤਾਨੈ ॥ ਬਾਹਰਿ ਜਾਤਾ ਭੀਤਰਿ
 ਆਨੈ ॥ ^੭ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਲਸਕਰੁ^੮ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਸੁਰਤਾਨੁ ਛਤ੍ਰੁ
 ਸਿਰਿ ਧਰੈ ॥ ੩ ॥ ^੯ਜੋਗੀ ਗੋਰਖੁ ਗੋਰਖੁ ਕਰੈ ॥ ਹਿੰਦੂ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ ॥
 ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ॥ ਕਬੀਰ ਕਾ ਸੁਆਮੀ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
 ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੧ ॥ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਜੋ ਪਾਥਰ ਕਉ ਕਹਤੇ ਦੇਵ ॥ ਤਾ ਕੀ
 ਬਿਰਥਾ ਹੋਵੈ ਸੇਵ ॥ ਜੋ ਪਾਥਰ ਕੀ ਪਾਂਈ^{੧੦} ਪਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਘਾਲ ਅਜਾਂਈ^{੧੧}
 ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਠਾਕੁਰੁ ਹਮਰਾ ਸਦ ਬੋਲੰਤਾ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ
 ਦਾਨੁ ਦੇਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਦੇਉ ਨ ਜਾਨੈ ਅੰਧੁ ॥ ਭ੍ਰਮ ਕਾ
 ਮੋਹਿਆ ਪਾਵੈ ਫੰਧੁ ॥ ਨ ਪਾਥਰੁ ਬੋਲੈ ਨਾ ਕਿਛੁ ਦੇਇ ॥ ਫੋਕਟ ਕਰਮ
 ਨਿਹਫਲ ਹੈ ਸੇਵ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ^{੧੨}ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਚੰਦਨੁ ਚੜਾਵੈ ॥ ਉਸ ਤੇ
 ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਫਲ ਪਾਵੈ ॥ ਜੇ ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਰੁਲਾਈ ॥
 ਤਾਂ ਮਿਰਤਕ ਕਾ ਕਿਆ ਘਟਿ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਹਉ ਕਹਉ
 ਪੁਕਾਰਿ ॥ ਸਮਝਿ ਦੇਖੁ ਸਾਕਤ^{੧੩} ਗਾਵਾਰ ॥ ^{੧੪}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਬਹੁਤੁ ਘਰ
 ਗਾਲੇ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤ ਹੈ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲੇ^{੧੫} ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ †ਜਲ ਮਹਿ
 ਮੀਨ^{੧੬} ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੇਧੇ ॥ ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਮਾਇਆ ਕੇ ਛੇਦੇ^{੧੭} ॥ ਕਾਮ
 ਮਾਇਆ ^{੧੮}ਕੁੰਚਰ ਕਉ ਬਿਆਪੈ ॥ ਭੁਇਅੰਗਮ^{੧੯} ਭ੍ਰਿੰਗ^{੨੦} ਮਾਇਆ ਮਹਿ
 ਖਾਪੇ^{੨੧} ॥ ੧ ॥ ਮਾਇਆ ਐਸੀ ਮੋਹਨੀ ਭਾਈ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਤੇਤੇ
 ਡਹਕਾਈ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੰਖੀ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਰਾਤੇ ॥ ^{੨੩}ਸਾਕਰ
 ਮਾਖੀ ਅਧਿਕ ਸੰਤਾਪੇ ॥ ^{੨੪}ਤੁਰੇ ਉਸਟ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਭੇਲਾ ॥ ਸਿਧ
 ਚਉਰਾਸੀਹ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖੇਲਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਛਿਅ ਜਤੀ ਮਾਇਆ ਕੇ
 ਬੰਦਾ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਨਵੈ ਨਾਥ ਸੂਰਜ ਅਰੁ ਚੰਦਾ ॥ ਤਪੇ ਰਖੀਸਰ ਮਾਇਆ
 ਮਹਿ ਸੂਤਾ ॥ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਕਾਲੁ ਅਰੁ ਪੰਚ ਦੂਤਾ ॥ ੩ ॥
 ਸੁਆਨ^{੨੮} ਸਿਆਲ^{੨੯} ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਰਾਤਾ ॥ ਬੰਤਰ^{੩੦} ਚੀਤੇ ਅਰੁ
 ਸਿੰਘਾਤਾ^{੩੧} ॥ ਮਾਂਜਾਰ^{੩੨} ਗਾਡਰ^{੩੩} ਅਰੁ ਲੂਬਰਾ^{੩੪} ॥ ਬਿਰਖ ਮੂਲ^{੩੫} ਮਾਇਆ
 ਮਹਿ ਪਰਾ ॥ ੪ ॥ ਮਾਇਆ ਅੰਤਰਿ ਭੀਨੇ ਦੇਵ ॥ ਸਾਗਰ ਇੰਦ੍ਰਾ ਅਰੁ
 ਧਰਤੇਵ^{੩੬} ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਉਦਰੁ^{੩੭} ਤਿਸੁ ਮਾਇਆ ॥ ਤਬ ਛੂਟੇ ਜਬ
 ਸਾਧੂ^{੩੮} ਪਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ੫ ॥ ੧੩ ॥ †ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ॥
 ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਜੁ ਏਕੁ ਨਹੀ ਸਰੈ^{੩੯} ॥ ਜਬ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ॥

੧	[ਸੰ. ਦੁੰਦਾਲੂ] ਰੌਲਾ ਪਾਣ ਵਾਲੇ, ਕਾਮਾਦਿਕ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੩੧, ਨੋਟ ੨੭) ।	੧੪	ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ।
੨	ਸੁੰਦਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ।	੧੫	ਸੁਖੀ ।
੩	ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਭਾਵ ਸਰੀਰਕ ਰੁਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੫੨, ਨੋਟ ੪੦ ।	੧੬	ਮੱਛੀ ।
੪	ਬੁੰਦ, ਵੀਰਜ, ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਖਿਆਲ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਖਾਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ) ।	੧੭	ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ।
੫	ਬੁਢੇਪਾ ਨਾ ਮੌਤ ।	੧੮	ਹਾਥੀ ਨੂੰ ।
੬	ਉਹ ਸੁਲਤਾਨ ਅਖਵਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਜੋ (ਗਿਆਨ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ) ਤੀਰ ਖਿੱਚੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ।	੧੯	ਸੱਪ ।
੭	[ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ] ਆਤਮਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ।	੨੦	ਭੈਰਾ ।
੮	ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਲਸਕਰ । ਉੱਚੀ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣ 'ਕੱਠੇ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛਤਰ ਧਰਦਾ ਹੈ ।	੨੧	ਖਪ ਗਏ ।
੯	ਭਾਵ ਇਹ ਕੁਝ ਕੁਝ ਹੋਏ ਵੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੬੩, ਨੋਟ ੨੧ ।	੨੨	ਭਰਮਾਉਂਦੀ ਹੈ ।
੧੦	ਪੈਰੀਂ ।	੨੩	ਸ਼ੱਕਰ ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।
੧੧	[ਕੁਥਾਂ] ਬਿਰਥਾ ।	੨੪	ਘੋੜੇ ਤੇ ਉੱਠ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹਨ । ਭੋਲਾ [ਮਰਾਠੀ, ਭੋਲ=ਮੋਲ] ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਲੀਨ ।
੧੨	ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ (ਇਥੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਨਿਰਜੀਵ ਮੂਰਤ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਕਿਹਾ ਹੈ) ।	੨੫	ਭੈਰੋਂ, ਹਨੂੰਮਾਨ, ਲਛਮਣ, ਗੋਰਖ, ਭੀਸ਼ਮ, ਦੱਤ ।
੧੩	ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ, ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।	੨੬	ਗੁਲਾਮ ।
		੨੭	ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਨੌਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਾਥ, ਗੋਰਖ, ਮਛੰਦਰ ਆਦਿ ।
		੨੮	ਕੁੱਤੇ ।
		੨੯	ਗਿੰਦੜ ।
		੩੦	ਬੰਦਰ ।
		੩੧	ਸ਼ੇਰ ।
		੩੨	ਖਿੱਲੇ ।
		੩੩	ਭੇਡਾਂ ।
		੩੪	ਲੁੰਬੜ ।
		੩੫	ਮੁੱਢ, ਜੜ੍ਹਾਂ ।
		੩੬	ਧਰਤੀ ।
		੩੭	ਪੇਟ ।
		੩੮	ਗੁਰੂ, ਸਾਧੂ ।
		੩੯	ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ।

* ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਕਰ ਕੇ ਇਥੇ ਅਪਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਨਾ ੧੧੩੬ ਉੱਤੇ 'ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ ਨ ਮਹ ਰਮਦਾਨਾ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਘਟ ਵਧ ਕਰ ਕੇ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ('ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਜਾਰੈ' ਆਦਿ) ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਪੰਨਾ ੯੫੨ ਉੱਤੇ ਅਪਣਾਈਆਂ ਸਨ ।

ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਪੰਡਿਤ ਮੁਲਾਂ ਜੋ ਲਿਖਿ ਦੀਆ ॥ ਛਾਡਿ ਚਲੇ ਹਮ ਕਛੁ ਨ ਲੀਆ ॥' ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ-ਸਰਾਬਾ, ਧੀਂਗਾ-ਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀਆਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਣ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

† ਇਹ ਭਰਮ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਵਾਪਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ।

‡ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਤਬ ਪ੍ਰਭ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਹਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਬਿਚਾਰੁ ਮਨਾ ॥
 ਹਰਿ ਕੀ ਨ ਸਿਮਰਹੁ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਸਿੰਘੁ
 ਰਹੈ ਬਨ ਮਾਹਿ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਬਨੁ ਫੂਲੈ ਹੀ ਨਾਹਿ ॥ ਜਬ ਹੀ ਸਿਆਰੁ^੪
 ਸਿੰਘ ਕਉ ਖਾਇ ॥ ਫੂਲਿ ਰਹੀ ਸਗਲੀ ਬਨਰਾਇ^੫ ॥ ੨ ॥ ਜੀਤੋ ਬੂਡੈ
 ਹਾਰੋ ਤਿਰੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੬ ਪਾਰਿ ਉਤਰੈ ॥ ਦਾਸੁ ਕਬੀਰੁ ਕਹੈ ਸਮਝਾਇ ॥
 ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਰਹਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ ੧੪ ॥ *ਸਤਰਿ ਸੈਇ ਸਲਾਰ^੮
 ਹੈ ਜਾ ਕੇ ॥ ਸਵਾ ਲਾਖੁ ਪੈਕਾਬਰ ਤਾ ਕੇ ॥ ਸੇਖ ਜੁ ਕਹੀਅਹਿ ਕੋਟਿ
 ਅਠਾਸੀ ॥ ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੇ ਖੇਲ ਖਾਸੀ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਮੋ ਗਰੀਬ ਕੀ
 ਕੋ ਗੁਜਰਾਵੈ ॥ ਮਜਲਸਿ ਦੂਰਿ ਮਹਲੁ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਤੀਸ
 ਕਰੋੜੀ ਹੈ ਖੇਲ ਖਾਨਾ^{੧੪} ॥ ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਫਿਰੈ ਦਿਵਾਨਾਂ ॥ ਬਾਬਾ
 ਆਦਮ ਕਉ ਕਿਛੁ ਨਦਰਿ ਦਿਖਾਈ ॥ ਉਨਿ ਭੀ ਭਿਸਤਿ ਘਨੇਰੀ ਪਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ^{੧੭} ਜਾ ਕੈ ਜਰਦ ਰੂ ਬਾਨੀ ॥ ਛੋਡਿ ਕਤੇਬ ਕਰੈ ਸੈਤਾਨੀ ॥
 ਦੁਨੀਆ ਦੋਸੁ ਰੋਸੁ ਹੈ ਲੋਈ ॥ ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਪਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ
 ਦਾਤੇ ਹਮ ਸਦਾ ਭਿਖਾਰੀ ॥ ਦੇਉ ਜਬਾਬੁ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ^{੧੮} ॥ ਦਾਸੁ ਕਬੀਰੁ
 ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਸਮਾਨਾਂ ॥ ਭਿਸਤੁ ਨਜੀਕਿ ਰਾਖੁ ਰਹਮਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੫ ॥
 ਸਭੁ ਕੋਈ ਚਲਨ ਕਹਤ ਹੈ ਉਹਾਂ^{੨੧} ॥ ਨਾ ਜਾਨਉ ਬੈਕੁੰਠੁ ਹੈ ਕਹਾਂ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪ ਆਪ ਕਾ ਮਰਮੁ^{੨੨} ਨ ਜਾਨਾਂ ॥ ਬਾਤਨ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠੁ
 ਬਖਾਨਾਂ ॥ ੧ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਮਨ ਬੈਕੁੰਠੁ ਕੀ ਆਸ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਨਾਹੀ ਚਰਨ
 ਨਿਵਾਸ ॥ ੨ ॥ ਖਾਈ ਕੋਟੁ ਨ ਪਰਲ ਪਗਾਰਾ ॥ ਨਾ ਜਾਨਉ ਬੈਕੁੰਠੁ
 ਦੁਆਰਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹਿ ਕਮੀਰ^{੨੬} ਅਬ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ
 ਆਹਿ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੧੬ ॥ ‡^{੨੭} ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਢੁ ਬੰਕਾ ਭਾਈ ॥ ਦੋਵਰ
 ਕੋਟ ਅਰੁ ਤੇਵਰ ਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਂਚ ਪਚੀਸ^{੨੯} ਮੋਹ ਮਦ^{੩੦}
 ਮਤਸਰ^{੩੧} ਆਡੀ^{੩੨} ਪਰਬਲ ਮਾਇਆ ॥ ਜਨ ਗਰੀਬ ਕੋ ਜੋਰੁ ਨ ਪਹੁਚੈ
 ਕਹਾ ਕਰਉ ਰਘੁਰਾਇਆ^{੩੩} ॥ ੧ ॥ ਕਾਮੁ ਕਿਵਾਰੀ^{੩੪} ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਦਰਵਾਨੀ^{੩੫}
 ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦਰਵਾਜਾ ॥ ਕ੍ਰੋਧੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ ਮਹਾ ਬਡ ਦੁੰਦਰ^{੩੬} ਤਹ ਮਨੁ ਮਾਵਾਸੀ^{੩੭}
 ਰਾਜਾ ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰਾਦ ਸਨਾਹ^{੩੮} ਟੋਪੁ ਮਮਤਾ ਕੋ ਕੁਬੁਧਿ ਕਮਾਨ ਚਢਾਈ ॥
 ਤਿਸਨਾ ਤੀਰ ਰਹੇ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਇਉ ^{੩੯}ਗਢੁ ਲੀਓ ਨ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥
 ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਰਤਿ ਹਵਾਈ ਗੋਲਾ ਗਿਆਨੁ ਚਲਾਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ
 ਸਹਜੇ ਪਰਜਾਲੀ^{੪੦} ^{੪੧}ਏਕਹਿ ਚੋਟ ਸਿਝਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਲੈ ਲਰਨੇ^{੪੨}
 ਲਾਗਾ ਤੋਰੇ ਦੁਇ ਦਰਵਾਜਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਪਕਰਿਓ

- ੧ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?
- ੨ ਜੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
- ੩ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਸ਼ੇਰ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਬਨ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ । ੪ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਰੂਪ ਗਿੱਦੜ ।
- ੫ ਬਨਸਪਤੀ । ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਬਜ਼ੀ ਹਰੀ ਭਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੬ ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ), ਉਹ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੮ [ਫ਼ਾ. ਸਾਲਾਰ] ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ, ਫੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ । ਰੱਬ ਨੇ ਜਬਰਾਈਲ ਨਾਲ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਭੇਜੇ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਵੱਡੀ ਆਇਤ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ।
- ੯ ਹਜ਼ਰਤ ਆਦਮ ਤੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪੈਗੰਬਰ ਹਨ ।
- ੧੦ ਛਿਪੰਜਾ ਕ੍ਰੋੜ ।
- ੧੧ ਖਾਸ ਖੈਲ, ਹਾਜ਼ਰ ਬਾਸ ਸੇਵਕ, ਮੁਸਾਹਿਬ ।
- ੧੨ ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਕੌਣ ਅਪੜਾਵੇ ? ਉਸ ਦੀ ਮਜਲਸ (ਦਰਬਾਰ) ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਮਹਲ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪਾਵੇ ?
- ੧੩ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ।
- ੧੪ [ਫ਼ਾ. ਖੈਲ ਖ਼ਾਨਹ] ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕ ।
- ੧੫ ਕਮਲੇ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ।
- ੧੬ ਆਦਮ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਅੱਖਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭੀ ਚੰਗਾ ਸੁਰਗ ਪਾ ਲਿਆ ! ਭਾਵ ਆਦਮ ਕੇਡਾ ਨੇੜੇ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਭੀ ਰੱਬ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਝਾਲ ਨਾ ਝਲ ਸਕਿਆ ਤੇ ਨਾ-ਫ਼ਰਮਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਛੇਤੀ ਬਹਿਸ਼ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ (ਇਥੇ 'ਭਿਸਤਿ' ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਪਦੇ ਵਿੱਚ 'ਭਿਸਤੁ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ) ।
- ੧੭ [ਫ਼ਾ. ਖਲਲ] ਖਲਬਲੀ । ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਕੇ ਘਬਰਾਹਟ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਰੂ=ਮੂੰਹ । ਬਾਨੀ=ਵੰਨ ਰੰਗਤ ।
- ੧੮ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ।
- ੧੯ [ਫ਼ਾ. ਬਜ਼ਹ ਕਾਰੀ] ਗੁਨਹਗਾਰੀ, ਪਾਪ । ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਗੁਨਾਹੀ ਬਣਦਾ ਹਾਂ ।
- ੨੦ ਹੇ ਰਹਮ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖ; ਇਹੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹਿਸ਼ਤ ਹੈ (ਇਥੇ 'ਭਿਸਤੁ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ) ।
- ੨੧ ਓਥੇ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿੱਚ । ੨੨ ਭੇਦ ।
- ੨੩ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਪਏ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- ੨੪ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿੱਪਿਆ ਹੋਇਆ ਗਾਰੇ ਨਾਲ ।
- ੨੫ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਬੈਕੁੰਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
- ੨੬ ਹੁਣ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ) ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਹੈ ।
- ੨੭ ਪੱਕਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਿਵੇਂ ਕਾਬੂ ਕਰੀਏ ?
- ੨੮ ਦ੍ਰਿੜ ਰੂਪ ਦੋਹਰੀ ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਰੂਪ ਤਿਹਰੀ ਖਾਈ ਹੈ ।
- ੨੯ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਪੰਝੀ ਗੁਣ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਪੰਜ ਤੱਤ ਤੇ ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ।
- ੩੦ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਨਸ਼ਾ । ੩੧ ਈਰਖਾ ।
- ੩੨ ਆੜ, ਆਸਰਾ । ਮਾਇਆ ਦਾ ਆਸਰਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।
- ੩੩ ਹੇ ਹਰੀ ! ੩੪ ਤਾਕੀ, ਛੋਟਾ ਬੁਹਾ ।
- ੩੫ ਪਹਿਰੇਦਾਰ । ੩੬ ਰੌਲਾ ਪਾਣ ਵਾਲੇ, ਲੜਾਕੇ ।
- ੩੭ ਆਕੀ । ਮਨ ਆਕੀ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਹੈ ।
- ੩੮ ਜ਼ਰਾ ਬਕਤਰ, ਸੰਜੋਅ ।
- ੩੯ ਕਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਤਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
- ੪੦ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲੀ ।
- ੪੧ ਇਕ ਚੋਟ ਨਾਲ ਹੀ ਫ਼ਤਹ ਕਰ ਲਿਆ ।
- ੪੨ ਲੜਨ ।

- * ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਛੁਟਾਈ ਦੇਖ ਕੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖ, ਇਹੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੈਕੁੰਠ ਹੈ ।
- † ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ? ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਮਾਇਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲ ਬੈਕੁੰਠ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੈ । "ਬੈਕੁੰਠ ਨਗਰੁ ਜਹਾ ਸੰਤ ਵਾਸਾ" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੭੪੨) । ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੰਨਾ ੩੨੫ ਉੱਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਵੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ) ।
- ‡ ਮਨ ਨੂੰ (ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਆਕੀ ਬਣ ਬੈਠਾ ਹੈ) ਕਿਵੇਂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਕੇ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ-ਪਦ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?

ਗਢ ਕੋ ਰਾਜਾ ॥ ੫ ॥ ^੧ਭਗਵਤ ਭੀਰਿ ਸਕਤਿ ^੨ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਕਟੀ ਕਾਲ
 ਭੈ ਫਾਸੀ ॥ ਦਾਸੁ ਕਮੀਰੁ ਚੜ੍ਹਿ ਗੜ੍ਹ ਉਪਰਿ ਰਾਜੁ ਲੀਓ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ੬ ॥
 ੯ ॥ ੧੭ ॥ *^੩ਗੰਗ ਗੁਸਾਇਨਿ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ॥ ^੪ਜੰਜੀਰ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਖਰੇ
 ਕਬੀਰ ॥ ੧ ॥ ਮਨੁ ਨ ਡਿਗੈ ਤਨੁ ਕਾਹੇ ਕਉ ਡਰਾਇ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤੁ
 ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਗੰਗਾ ਕੀ ਲਹਰਿ ਮੇਰੀ ਟੁਟੀ ਜੰਜੀਰ ॥
 ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਕਬੀਰ ॥ ੨ ॥ ਕਹਿ ਕੰਬੀਰ ਕੋਉ ਸੰਗ ਨ ਸਾਥ ॥ ^੬ਜਲ
 ਥਲ ਰਾਖਨ ਹੈ ਰਘੁਨਾਥ ॥ ੩ ॥ ੧੦ ॥ ੧੮ ॥

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਅਸਟਪਦੀ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਅਗਮ ਦ੍ਰੁਗਮ^੧ ਗੜਿ ਰਚਿਓ ਬਾਸ ॥ ਜਾ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸ ॥
 †ਬਿਜੁਲੀ ਚਮਕੈ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ॥ ਜਿਹ ਪਉੜੇ ਪ੍ਰਭ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ
 ਜੀਉ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ॥ ^੨ਜਰਾ ਮਰਨੁ ਛੂਟੈ ਭ੍ਰਮੁ ਭਾਗੈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਅਬਰਨ ਬਰਨ ਸਿਉ ਮਨ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ ਗਾਵਹਿ
 ਗੀਤ ॥ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਹੋਤ ਝੁਨਕਾਰ ॥ ਜਿਹ ਪਉੜੇ ਪ੍ਰਭ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ॥
 ੨ ॥ ^੪ਖੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ ॥ ਤ੍ਰਿਅ ਅਸਥਾਨ ਤੀਨਿ ਤ੍ਰਿਅ ਖੰਡਾ ॥
 ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^੫ ਰਹਿਆ ^੬ਅਭ ਅੰਤ ॥ ^੭ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋ ਧਰਨੀਧਰ
 ਮੰਤ ॥ ੩ ॥ ਕਦਲੀ^੮ ਪੁਹਪ ਧੂਪ ਪਰਗਾਸ ॥ ਰਜ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਲੀਓ
 ਨਿਵਾਸ ॥ ਦੁਆਦਸ ਦਲ ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਮੰਤ ॥ ਜਹ ਪਉੜੇ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਾ
 ਕੰਤ ॥ ੪ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਕਾਸੁ^੯ ॥ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਕਰਿ
 ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਉਹਾਂ ਸੂਰਜ ਨਾਹੀ ਚੰਦ ॥ ^{੧੦}ਆਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਕਰੈ ਅਨੰਦ ॥
 ੫ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਪਿੰਡਿ^{੧੧} ਸੋ ਜਾਨੁ ॥ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰਿ^{੧੨} ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ॥
 ਸੋਹੰ^{੧੩} ਸੋ ਜਾ ਕਉ ਹੈ ਜਾਪ ॥ ਜਾ ਕਉ ਲਿਪਤ ਨ ਹੋਇ ਪੁੰਨ ਅਰੁ ਪਾਪ ॥
 ੬ ॥ ਅਬਰਨ ਬਰਨ ਘਮ^{੧੪} ਨਹੀ ਛਾਮ ॥ ਅਵਰ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਕੀ
 ਸਾਮ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਟਾਰੀ ਨ ਟਰੈ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸੁੰਨ ਸਹਜ ਮਹਿ ਰਹਿਓ
 ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥ ਮਨ ਮਧੇ ਜਾਨੈ ਜੇ ਕੋਇ ॥ ਜੋ ਬੋਲੈ ਸੋ ਆਪੈ ਹੋਇ ॥ ^{੧੭}ਜੋਤਿ
 ਮੰਤ੍ਰਿ ਮਨਿ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੈ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਸੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਤਰੈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥
 †^{੧੮}ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਾ ਕੈ ਪਰਗਾਸ ॥ ਕੋਟਿ ਮਹਾਦੇਵ ਅਰੁ ਕਬਿਲਾਸ^{੧੯} ॥
 ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੈ ^{੨੦}ਮਰਦਨੁ ਕਰੈ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਟਿ ਬੇਦ ਉਚਰੈ ॥ ੧ ॥ ਜਉ
 ਜਾਚਉ ਤਉ ਕੇਵਲ ਰਾਮ ॥ ^{੨੧}ਆਨ ਦੇਵ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਹਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ (ਸਤਸੰਗ ਰੂਪ) ।
 ੨ ਸ਼ਕਤੀ । ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ।
 ੩ ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ।
 ੪ ਜੰਜੀਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ (ਡੋਬਣ ਨੂੰ)।
 ੫ ਗੰਗਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਜੰਜੀਰ ਟੁੱਟ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਗ-ਛਾਲਾ ਦੇ ਆਸਣ ਪੁਰ ਜਾ ਬੈਠਾ ।
 ੬ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਹਰ ਥਾਂ) ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੭ [ਦੁਰਗਮ] ਜਿਥੇ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਹਰੀ ਨੇ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਰਹਤ ਕਿਲ੍ਹੇ (ਦਸਮ-ਦੁਆਰ) ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।
 ੮ ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ (ਪਉੜੇ) 'ਤੇ ਸਦਾ-ਨੌਜਵਾਨ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ ।
 ੯ ਬੁਢੇਪਾ ਤੇ ਮੌਤ ।
 ੧੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ, ਜਾਤ ਆਦਿ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਓਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਓਥੇ ਅਨਹਦ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੧੧ ਉਹ ਹਰੀ ਖੰਡਾਂ ਅਤੇ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਤਿੰਨ ਭਵਨ, ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ।
 ੧੩ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
 ੧੪ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਧਰਨੀਧਰ (ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ) ਦੇ ਮੰਤਵ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ।
 ੧੫ [ਸਿੰ] ਕੋਲਾ । ਕੋਲੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਪੰਕਜ (ਕੰਵਲ) ਦੀ ਧੂੜੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ । ਬਾਰਾਂ ਖੰਭਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਮੰਤ (ਪ੍ਰੇਰਨਾ) ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ (ਲਛਮੀ ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਟਿਕਿਆ ਹੈ ।
 ੧੬ ਅਕਾਸ਼ । ਹੇਠ ਉੱਤੇ ਤੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਕਾਸ਼-ਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਸੁੰਨ (ਦਸਮ-ਦੁਆਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ ।
 ੧੭ ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ।
 ੧੮ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੯੫, ਨੋਟ ੧੭। (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ, "ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਿੰਡਿ ਸੇ ਜਾਨੁ ॥")
 ੧੯ ਹਰੀ ਰੂਪ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ।
 ੨੦ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ । ੨੧ ਗਰਮੀ ।
 ੨੨ ਸ਼ਰਨ । ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਿਰਤੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਟਾਲਿਆਂ ਟਲਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ।
 ੨੪ ਜੋਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਅਸਥਿਰ ਕਰੇ ।
 ੨੫ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਕੈਲਾਸ਼ (ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ)।
 ੨੭ ਪੈਰ ਮਲਦੀ ਹੈ ।
 ੨੮ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ।

* ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਹੱਡ-ਬੀਤੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਣ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਕਟ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਜਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਹੱਡ-ਬੀਤੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।

† ਹਰੀ ਦੇ ਅਪਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨੂਰ ਕੋਈ ਜਿਸਮਾਨੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਿਰੰਜਨ ਰੂਪ ਹੈ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੂਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੬, ਫੁਟ ਨੋਟ †)।

‡ ਹਰੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸੀ ਹੈ ।

ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਟਿ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕਰਹਿ ਚਰਾਕ^੧ ॥ ^੨ਸੁਰ ਤੇਤੀਸਉ ਜੇਵਹਿ^੩ ਪਾਕ^੪ ॥
^੫ਨਵ ਗ੍ਰਹ ਕੋਟਿ ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰ ॥ ਧਰਮ^੬ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ^੭ ॥ ੨ ॥
^੮ਪਵਨ ਕੋਟਿ ਚਉਬਾਰੇ ਫਿਰਹਿ ॥ ^੯ਬਾਸਕ ਕੋਟਿ ਸੇਜ ਬਿਸਥਰਹਿ ॥ ਸਮੁੰਦ
 ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੇ ਪਾਨੀਹਾਰ^{੧੦} ॥ ^{੧੧}ਰੋਮਾਵਲਿ ਕੋਟਿ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ॥ ੩ ॥ ਕੋਟਿ
 ਕਮੇਰ^{੧੨} ਭਰਹਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ਕੋਟਿਕ ਲਖਿਮੀ ਕਰੈ ਸੀਗਾਰ ॥ ^{੧੩}ਕੋਟਿਕ ਪਾਪ
 ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਹਿਰਹਿ ॥ ਇੰਦ੍ਰ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ॥ ੪ ॥ ^{੧੪}ਛਪਨ ਕੋਟਿ
 ਜਾ ਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ ॥ ^{੧੫}ਨਗਰੀ ਨਗਰੀ ਖਿਅਤ ਅਪਾਰ ॥ ^{੧੬}ਲਟ ਛੂਟੀ ਵਰਤੈ
 ਬਿਕਰਾਲ ॥ ^{੧੭}ਕੋਟਿ ਕਲਾ ਖੇਲੈ ਗੋਪਾਲ ॥ ੫ ॥ ਕੋਟਿ ਜਗ ਜਾ ਕੈ ਦਰਬਾਰ ॥
 ਗੰਧੂਬ^{੧੮} ਕੋਟਿ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰ ॥ ਬਿਦਿਆ ਕੋਟਿ ਸਭੈ ਗੁਨ ਕਹੈ ॥ ਤਉ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਲਹੈ ॥ ੬ ॥ ^{੧੯}ਬਾਵਨ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੈ ਰੋਮਾਵਲੀ ॥
 ਰਾਵਨ ਸੈਨਾ ਜਹ ਤੇ ਛਲੀ ॥ ਸਹਸ ਕੋਟਿ ਬਹੁ ਕਹਤ ਪੁਰਾਨ ॥ ^{੨੦}ਦੁਰਜੋਧਨ
 ਕਾ ਮਥਿਆ ਮਾਨੁ ॥ ੭ ॥ ^{੨੧}ਕੰਦੂਪ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੈ ਲਵੈ ਨ ਧਰਹਿ ॥ ਅੰਤਰ
 ਅੰਤਰਿ ਮਨਸਾ ਹਰਹਿ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਸੁਨਿ ਸਾਰਿਗਪਾਨ^{੨੨} ॥ ਦੇਹਿ ^{੨੩}ਅਭੈ
 ਪਦੁ ਮਾਂਗਉ ਦਾਨ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥ ੨੦ ॥

ਭੈਰਉ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ^{੨੪} ਜੀਉ ਕੀ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *^{੨੫}ਰੇ ਜਿਹਬਾ ਕਰਉ ^{੨੬}ਸਤ ਖੰਡ ॥ ਜਾਮਿ^{੨੭} ਨ ਉਚਰਸਿ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ॥
 ੧ ॥ ਰੰਗੀ ਲੇ ਜਿਹਬਾ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥ ਸੁਰੰਗ^{੨੮} ਰੰਗੀਲੇ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਥਿਆ ਜਿਹਬਾ ਅਵਰੇਂ ਕਾਮ ॥ ^{੨੯}ਨਿਰਬਾਣ
 ਪਦੁ ਇਕੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਅਸੰਖ ਕੋਟਿ ^{੩੦}ਅਨ ਪੂਜਾ ਕਰੀ ॥ ਏਕ
 ਨ ਪੂਜਸਿ ਨਾਮੈ ਹਰੀ ॥ ੩ ॥ ^{੩੧}ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਦੇਉ ਇਹੁ ਕਰਣਾ ॥ ਅਨੰਤ
 ਰੂਪ ਤੇਰੇ ਨਾਰਾਇਣਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ †ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਦਾਰਾ^{੩੨} ਪਰਹਰੀ^{੩੩} ॥
 ਤਾ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਨਰਹਰੀ^{੩੪} ॥ ੧ ॥ ^{੩੫}ਜੋ ਨ ਭਜੰਤੇ ਨਾਰਾਇਣਾ ॥
 ਤਿਨ ਕਾ ਮੈ ਨ ਕਰਉ ਦਰਸਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਭੀਤਰਿ ਹੈ
 ਅੰਤਰਾ^{੩੬} ॥ ਜੈਸੇ ਪਸੁ ਤੈਸੇ ਓਇ ਨਰਾ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਮਦੇਉ ^{੩੭}ਨਾਕਹਿ
 ਬਿਨਾ ॥ ਨਾ ਸੋਹੈ ਬਤੀਸ ਲਖਨਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ‡ਦੂਧੁ ਕਟੋਰੈ ਗਡਵੈ ਪਾਨੀ ॥
^{੩੮}ਕਪਲ ਗਾਇ ਨਾਮੈ ਦੁਹਿ ਆਨੀ^{੩੯} ॥ ੧ ॥ ਦੂਧੁ ਪੀਉ ਗੋਬਿੰਦੇ ਰਾਇ ॥
 ਦੂਧੁ ਪੀਉ ਮੇਰੋ ਮਨੁ ਪਤੀਆਇ^{੪੦} ॥ ਨਾਹੀ ਤ ਘਰ ਕੋ ਬਾਪੁ ਰਿਸਾਇ^{੪੧} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁੰਦਿਨ ਕਟੋਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰੀ ॥ ਲੈ ਨਾਮੈ ਹਰਿ ਆਗੈ
 ਧਰੀ ॥ ੨ ॥ ^{੪੨}ਏਕੁ ਭਗਤੁ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਬਸੈ ॥ ਨਾਮੈ ਦੇਖਿ ਨਰਾਇਣੁ

- ੧ [ਫ਼ਾ. ਚਰਾਗ] ਰੋਸ਼ਨੀ, ਚਾਨਣਾ ।
 ੨ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਯੱਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।
 ੩ ਖਾਂਦੇ ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੪ [ਪੱਕੀ ਹੋਈ] ਰੋਟੀ, ਭੋਜਨ ।
 ੫ ਨੌਂ ਗ੍ਰਹ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ 'ਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਖੜੇ ਹਨ ।
 ੬ ਧਰਮਰਾਜ ।
 ੭ [ਰੋਕ ਕੇ ਪਰੇ ਹਟਾਣ ਵਾਲਾ] ਦਰਬਾਨ । 'ਧਰਮ ਰਾਇ ਪਰੁਲੀ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ' (ਮਲਾਰ ਨਾਮਦੇਵ, ਪੰਨਾ ੧੨੯੨) ।
 ੮ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹਵਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿੱਚ (ਚੁਤਰਫੀ) ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ । 'ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਚਉਬਾਰਾ' (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੯੬) ।
 ੯ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਨਾਗ ਸੇਜਾ ਲਈ ਵਿਛਦੇ ਹਨ ।
 ੧੦ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ।
 ੧੧ ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਾਲ ਹਨ । ਪੁਰਾਣਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਤੋਲੀਏ, ਤਾਂ ੧੮ ਭਾਰ ਵਜ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਕ ਭਾਰ-ਪੰਜ ਮਣ ਕੱਚਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੩੪, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
 ੧੨ [ਕੁਬੋਰ] ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ।
 ੧੩ ਜਿਸ ਦੇ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਜਿਸੁ ਪੇਖਤ ਕਿਲਵਿਖ ਹਿਰਹਿ' (ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੪੭) । ੧੪ ਛਿੱਪੰਜਾ ਕ੍ਰੋੜ (ਬੱਦਲ)।
 ੧੫ ਜੋ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਜਾ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਹਨ ।
 ੧੬ ਕਈ ਲਿਟਾਂ ਖਿਲਾਰ ਡਰਾਵਣੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਭਾਵ ਚੁੜੇਲਾਂ ਕਈ ਹਨ ।
 ੧੭ ਤੇ ਕਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਪਾਸ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੧੮ [ਸੰ. ਗੰਧਰਵ] ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਗਵੱਯੇ ।
 ੧੯ ਰਾਮ ਜਿਸ ਦੀ ੫੨ ਕ੍ਰੋੜ ਰੋਮਾਵਲੀ (ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ) ਸੀ ।
 ੨੦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਮਾਨ ਤੋੜਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ (ਪੁਰਾਣ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਆਦਿ) ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹਨ।
 ੨੧ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਾਮਦੇਵ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਮਦੇਵ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ

- ਵਿਚੋਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨੨ [ਧਰਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ] ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!
 ੨੩ ਨਿਰਭੈ ਪਦ, ਮੋਖ ਪਦਵੀ ।
 ੨੪ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਇਕ ਉੱਘੇ ਭਗਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰ. ੧੨੭੦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਤਾਰਾ ਦੇ ਨਰਸੀ ਬਾਮਨ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਛੀਂਬਾ ਜਾਤ ਦੇ ਸਨ । ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪੰਡਰਪੁਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸੰ. ੧੩੫੦ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ।
 ੨੫ ਹੇ ਜੀਭ ! ੨੬ [ਸੰ. ਸ਼ਤ=ਸੌ] ਸੌ ਟੋਟੇ ।
 ੨੭ ਜਦੋਂ, ਜੇਕਰ । ੨੮ ਸੋਹਣੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੨੯ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੦ ਹੋਰ ਪੂਜਾ । ਬੋਗਿਣਤ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦੀ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ।
 ੩੧ ਨਾਮਦੇਵ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਹੇ ਜੀਭ !) ਤੇਰੇ ਲਈ ਇਹੋ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਕਹੀ ਜਾਵੇਂ ਕਿ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੇ ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਹਨ। ੩੨ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ।
 ੩੩ ਤਿਆਗੀ । ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ।
 ੩੪ [ਨਰਸਿੰਘ] ਹਰੀ । ਹਰੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ (ਕੋਲ) ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।
 ੩੫ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦੇ ।
 ੩੬ ਵਿੱਥ ਹਰੀ ਨਾਲੋਂ ।
 ੩੭ ਭਾਵੇਂ ਬੱਤੀ ਸੁਲਖਣਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੋਭਦਾ । ਪੁਰਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ੩੨ ਲਖਣ ਦੱਸੇ ਹਨ-ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ, ਛਾਤੀ ਚੌੜੀ ਆਦਿ ।
 ੩੮ ਭੂਰੇ ਜਾਂ ਚਿਟੇ ਕੰਗ ਦੀ ਗਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣ ਕਾਲੇ ਹੋਣ।
 ੩੯ ਲਿਆਂਦੀ । ਨਾਮੇ ਨੇ ਚੋ ਲਿਆਂਦੀ ।
 ੪੦ ਪਤੀਜ ਜਾਵੇ, ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
 ੪੧ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਬਾਪ ਠਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਗਿਆ । ਨਾਮਦੇਵ ਆਪਣੇ ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਵਿੱਚ ਠਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ) ।
 ੪੨ ਹਰੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਕ ਭਗਤ ਹੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ।

† ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਕਈ ਗੁਣ ਹੋਣ, ਪਰ ਜੇ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਾ ਸਮਝ।
 ‡ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਆਪਣੇ ਬਾਲਪਨ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਰੱਬ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਸੁਭਾਉ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ।

ਹਸੈ ॥ ੩ ॥ ^੧ਦੂਧੁ ਪੀਆਇ ਭਗਤੁ ਘਰਿ ਗਇਆ ॥ ਨਾਮੇ ਹਰਿ ਕਾ ਦਰਸਨੁ
 ਭਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ *^੨ਮੈ ਬਉਰੀ ਮੇਰਾ ਰਾਮੁ ਭਤਾਰੁ^੨ ॥ ^੩ਰਚਿ ਰਚਿ ਤਾ ਕਉ
 ਕਰਉ ਸਿੰਗਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਭਲੇ ਨਿੰਦਉ ਭਲੇ ਨਿੰਦਉ ਭਲੇ ਨਿੰਦਉ ਲੋਗੁ ॥ ਤਨੁ
 ਮਨੁ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਜੋਗੁ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਬਾਦੁ ਬਿਬਾਦੁ ਕਾਹੂ ਸਿਉ ਨ
 ਕੀਜੈ ॥ ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਸਾਇਨੁ^੬ ਪੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ^੭ਅਬ ਜੀਅ ਜਾਨਿ ਐਸੀ ਬਨਿ
 ਆਈ ॥ ਮਿਲਉ ਗੁਪਾਲ ^੮ਨੀਸਾਨੁ ਬਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ^੯ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ
 ਨਰੁ ਕੋਈ ॥ ਨਾਮੇ ਸ੍ਰੀਰੰਗੁ ਭੇਟਲ^{੧੦} ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ †ਕਬਹੂ ਖੀਰਿ ਖਾਡ
 ਘੀਉ ਨ ਭਾਵੈ ॥ ਕਬਹੂ ਘਰ ਘਰ ਟੂਕ ਮਗਾਵੈ ॥ ਕਬਹੂ ਕੂਰਨੁ^{੧੧} ਚਨੇ
 ਬਿਨਾਵੈ^{੧੨} ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ ਰਾਮੁ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਰਹੀਐ ਰੇ ਭਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ
 ਮਹਿਮਾ ਕਿਛੁ ਕਬਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਬਹੂ ਤੁਰੇ^{੧੩} ਤੁਰੰਗ^{੧੪}
 ਨਚਾਵੈ ॥ ^{੧੫}ਕਬਹੂ ਪਾਇ ਪਨਹੀਓ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਕਬਹੂ ^{੧੬}ਖਾਟ ਸੁਪੇਦੀ
 ਸੁਵਾਵੈ ॥ ਕਬਹੂ ਭੂਮਿ ^{੧੭}ਪੈਆਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਭਨਤਿ^{੧੮} ਨਾਮਦੇਉ ਇਕੁ
 ਨਾਮੁ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥ ਜਿਹ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਹ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੈ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ‡ਹਸਤ
 ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹੁਰੇ ਆਇਆ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਨਾਮਾ ਪਕਰਿ ਉਠਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਗੀਨੜੀ^{੧੯} ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ ^{੨੦}ਜਾਦਿਮ ਰਾਇਆ ॥ ਛੀਪੇ^{੨੧} ਕੇ ਜਨਮਿ ਕਾਹੇ
 ਕਉ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਲੈ ਕਮਲੀ ਚਲਿਓ ਪਲਟਾਇ ॥ ਦੇਹੁਰੈ^{੨੨}
 ਪਾਛੈ ਬੈਠਾ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ॥ ਭਗਤ
 ਜਨਾਂ ਕਉ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰੈ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥

ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਘਰੁ ੨ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 §ਜੈਸੀ ਭੂਖੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਨਾਜ ॥ ^{੨੩}ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਸੇਤੀ ਕਾਜ ॥ ^{੨੪}ਜੈਸੀ
 ਮੂੜ ਕੁਟੰਬ ਪਰਾਇਣ ॥ ਐਸੀ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਰਾਇਣ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਨਾਰਾਇਣ ਲਾਗੀ ॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਭਇਓ ਬੈਰਾਗੀ^{੨੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਜੈਸੀ ^{੨੬}ਪਰ ਪੁਰਖਾ ਰਤ ਨਾਰੀ ॥ ਲੋਭੀ ਨਰੁ ਧਨ ਕਾ ਹਿਤਕਾਰੀ^{੨੭} ॥
 ਕਾਮੀ ਪੁਰਖ ਕਾਮਨੀ ਪਿਆਰੀ ॥ ਐਸੀ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਰਾਰੀ^{੨੮} ॥ ੨ ॥
 ਸਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿ ਆਪੇ ਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੨੯} ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਏ ॥ ਕਬਹੂ
 ਨ ਤੂਟਸਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਮੇ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਸਚਿ ਨਾਇ ॥ ੩ ॥
 ਜੈਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਾਰਿਕ ਅਰੁ ਮਾਤਾ ॥ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵੈ^{੧੮}
 ਨਾਮਦੇਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਸੈ ਹਮਾਰੈ ਚੀਤਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

੧ ਜਦ ਨਾਮਦੇਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਢੁੱਧ ਦੇ ਕੇ
ਘਰ ਮੁੜਿਆ, ਤਾਂ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ
ਮਿਲ ਗਿਆ ।

੨ ਪਤੀ ।

੩ ਫਬ-ਫਬ ਕੇ । ਉਹਦੇ ਲਈ ਸੰਵਾਰ-ਸੰਵਾਰ
ਕੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

੪ ਜੋਗਾ, ਹਵਾਲੇ ।

੫ ਝਗੜਾ, ਬਹਿਸ-ਮੁਬਾਹਿਸਾ, ਬੋਲਾ-ਬਾਲੀ ।

੬ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ । ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

੭ ਹੁਣ, ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਐਸਾ ਢੇ
ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਮਿਲਾਂਗਾ ।

੮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ, ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ।

੯ ਕੋਈ ਉਸਤਤ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ
ਹਰੀ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀਰੰਗ=ਸ੍ਰੀ (ਲਛਮੀ)
ਨਾਲ ਰੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

੧੦ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

੧੧ [ਸੰ. ਕੂਰ] ਕੂੜਾ ।

੧੨ ਚੁਣਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਕੂੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚਣੇ
ਚੁਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

੧੩ ਘੋੜੇ ।

੧੪ ਘੋੜੇ ।

੧੫ ਕਦੀ ਪੈਰੀਂ ਜੁੱਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ ।

੧੬ ਸਫੈਦ (ਵਿਛਾਉਣੇ ਵਾਲੇ) ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ।

੧੭ ਪਰਾਲੀ ਵੀ ਸੌਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।

੧੮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

੧੯ ਹੀਣੀ, ਨੀਵੀਂ ।

੨੦ ਹੇ ਜਾਦਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ! (ਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ !)

੨੧ ਛੀਬੇ ।

੨੨ ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ ਦੇ, ਸ਼ਿਵਾਲੇ ਦੇ ।

੨੩ ਜਿਵੇਂ ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

੨੪ ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋਈ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

੨੫ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਚਾਟ । ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਾਰ
ਵਲੋਂ ਮਨ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਨ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ
ਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ
ਉਲਝਣਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ ।

੨੬ ਪਰਾਏ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਰੱਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰੇਮਣ ।

੨੭ ਪ੍ਰੇਮੀ ।

੨੮ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ] ਹਰੀ ਦੀ ।

੨੯ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।

* ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅਸੰਸਾਰੀ ਕੰਮ ਕਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ
ਕਿ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਦਾਈ ਆਖ ਕੇ ਭੰਡਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਭਗਤ ਲੋਕ ਇਸ ਭੰਡੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ
ਹੋਏ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

† ਭਗਤ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਅਮੀਰੀ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖੀ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
ਹਰ ਇਕ ਪਦੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਏਥੇ ਤਿੰਨ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ 'ਕਬਹੂ
ਘਰ ਘਰ ਟੂਕ ਮਗਾਵੈ' ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ।

‡ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੋਕ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਂਦੇ
ਹਨ, ਪਰ ਭਗਤ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਤੇ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੱਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧,
ਨੋਟ ੧੫ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੨੩੩, ਨੋਟ ੧੭ ।

¶ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਗਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਬਿਆਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ ।

*ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਤਿਆਗੈ ਅੰਧਾ ॥ ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ^੧ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ ॥ ਜੈਸੇ
 ਸਿੰਬਲੁ ਦੇਖਿ ਸੁਆ^੨ ਬਿਗਸਾਨਾ^੩ ॥ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਮੁਆ ਲਪਟਾਨਾ^੪ ॥ ੧ ॥
 ਪਾਪੀ ਕਾ ਘਰੁ ਅਗਨੇ ਮਾਹਿ ॥ ਜਲਤ ਰਹੈ ਮਿਟਵੈ ਕਬ ਨਾਹਿ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ^੫ਭਗਤਿ ਨ ਦੇਖੈ ਜਾਇ ॥ ਮਾਰਗੁ ਛੋਡਿ ^੬ਅਮਾਰਗਿ
 ਪਾਇ ॥ ^੭ਮੂਲਹੁ ਭੂਲਾ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ^੮ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਡਾਰਿ ਲਾਇ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥
 ੨ ॥ ਜਿਉ ਬੇਸੁਾ ਕੇ ^੯ਪਰੈ ਅਖਾਰਾ ॥ ਕਾਪਰੁ ਪਹਿਰਿ ਕਰਹਿ ਸੀਗਾਰਾ ॥
^{੧੦}ਪੂਰੇ ਤਾਲ ਨਿਹਾਲੇ ਸਾਸ ॥ ਵਾ ਕੇ ਗਲੇ ਜਮ ਕਾ ਹੈ ਫਾਸ ॥ ੩ ॥ ਜਾ
 ਕੇ ਮਸਤਕਿ^{੧੧} ਲਿਖਿਓ ਕਰਮਾ^{੧੨} ॥ ਸੋ ਭਜਿ ਪਰਿ ਹੈ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਨਾ ॥
 ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਇਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਇਨ ਬਿਧਿ ਸੰਤਹੁ ਉਤਰਹੁ ਪਾਰਿ ॥ ੪ ॥
 ੨ ॥ ੮ ॥ ^{੧੩}ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ਪੜੈ ਨਹੀ ਹਮ ਹੀ ^{੧੪}ਪਚਿ ਹਾਰੇ ॥
 ਰਾਮੁ ਕਹੈ ^{੧੫}ਕਰ ਤਾਲ ਬਜਾਵੈ ਚਟੀਆ^{੧੬} ਸਭੈ ਬਿਗਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮਾ
 ਜਪਿਬੋ ਕਰੈ ॥ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਜੀ ਕੋ ਸਿਮਰਨੁ ਧਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਬਸੁਧਾ
 ਬਸਿ ਕੀਨੀ ਸਭ ਰਾਜੇ ਬਿਨਤੀ ਕਰੈ ਪਟਰਾਨੀ^{੧੮} ॥ ਪੂਤੁ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਕਹਿਆ
 ਨਹੀ ਮਾਨੈ ਤਿਨਿ ਤਉ ਅਉਰੈ ਠਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਿਲਿ ^{੧੯}ਮੰਤਰ
 ਉਪਾਇਆ ^{੨੦}ਕਰਸਹ ਅਉਧ ਘਨੇਰੀ ॥ ^{੨੧}ਗਿਰਿ ਤਰ ਜਲ ਜੁਆਲਾ ਭੈ
 ਰਾਖਿਓ ਰਾਜਾ ਰਾਮਿ ਮਾਇਆ ਫੇਰੀ ॥ ੩ ॥ ^{੨੨}ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ਕਾਲੁ ਭੈ ਕੋਪਿਓ
 ਮੋਹਿ ਬਤਾਉ ਜੁ ਤੁਹਿ ਰਾਖੈ ॥ ^{੨੩}ਪੀਤ ਪੀਤਾਂਬਰ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ ਬੰਭ ਮਾਹਿ
 ਹਰਿ ਭਾਖੈ ॥ ੪ ॥ ਹਰਨਾਖਸੁ ਜਿਨਿ ^{੨੪}ਨਖਹ ਬਿਦਾਰਿਓ ਸੁਰਿ ਨਰ ਕੀਏ
 ਸਨਾਥਾ^{੨੫} ॥ ਕਹਿ ਨਾਮਦੇਉ ਹਮ ਨਰਹਰਿ^{੨੬} ਧਿਆਵਹ ਰਾਮੁ ਅਭੈ ਪਦ
 ਦਾਤਾ ॥ ੫ ॥ ੩ ॥ ੯ ॥ ^{੨੭}ਸੁਲਤਾਨੁ ਪੂਛੈ ਸੁਨੁ ਬੇ ਨਾਮਾ ॥ ਦੇਖਉ ਰਾਮ
 ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਕਾਮਾ ॥ ੧ ॥ ^{੨੮}ਨਾਮਾ ਸੁਲਤਾਨੇ ਬਾਧਿਲਾ ॥ ਦੇਖਉ ਤੇਰਾ ਹਰਿ
 ਬੀਠੁਲਾ^{੨੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਸਮਿਲਿ^{੩੦} ਗਊ ਦੇਹੁ ਜੀਵਾਇ ॥
^{੩੧}ਨਾਤਰੁ ਗਰਦਨਿ ਮਾਰਉ ਠਾਂਇ ॥ ੨ ॥ ਬਾਦਿਸਾਹ ਐਸੀ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥
 ਬਿਸਮਿਲਿ ਕੀਆ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥ ੩ ॥ ਮੇਰਾ ਕੀਆ ਕਛੁ ਨ ਹੋਇ ॥
 ਕਰਿ ਹੈ ਰਾਮੁ ਹੋਇ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ਬਾਦਿਸਾਹੁ ਚੜ੍ਹਿਓ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥ ^{੩੨}ਗਜ
 ਹਸਤੀ ਦੀਨੋ ਚਮਕਾਰਿ ॥ ੫ ॥ ਰੁਦਨੁ ਕਰੈ ਨਾਮੇ ਕੀ ਮਾਇ ॥ ਛੋਡਿ ਰਾਮੁ
 ਕੀ^{੩੩} ਨ ਭਜਹਿ ਖੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਨ ਹਉ ਤੇਰਾ ਪੂੰਗੜਾ^{੩੪} ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥
^{੩੫}ਪਿੰਡੁ ਪੜੈ ਤਉ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੭ ॥ ਕਰੈ ਗਜਿੰਦੁ^{੩੬} ਸੁੰਡ ਕੀ
 ਚੋਟ ॥ ਨਾਮਾ ਉਬਰੈ^{੩੭} ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ ॥ ੮ ॥ ^{੩੮}ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮੁ ॥
 ਇਨਿ ਹਿੰਦੂ ਮੇਰਾ ਮਲਿਆ ਮਾਨੁ ॥ ੯ ॥ ^{੩੯}ਬਾਦਿਸਾਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨੇਹੁ ॥

- ੧ ਝਖਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨ ਤੋਤਾ ।
 ੩ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰਾਇਰਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਖੁ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੪੨੦ ਉੱਤੇ ।
 ੪ ਲਿਪਟ ਕੇ, ਲੇਸ ਨਾਲ ਚਿਮਟ ਕੇ ।
 ੫ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖਣ ਸੁਣਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।
 ੬ ਪੁੱਠੇ ਰਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਹਰੀ ਤੋਂ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ, ਘੁਘਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਸੁਟ ਦੋਂਦਾ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਲੱਦ ਕੇ (ਲਿਆਉਂਦਾ ਅਤੇ) ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਅਖਾੜਾ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੁਜਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਜਦ ਉਹ ਤਾਲ ਪੂਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਈ ਉਸ ਦੇ ਸੁਆਸ ਗਿਣਦਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਵਿਸ਼ਈ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।
 ੧੧ ਮੱਥੇ 'ਤੇ । ੧੨ ਉੱਤਮ ਭਾਗ ।
 ੧੩ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ।
 ੧੪ ਖਪ ਮਰੇ ਹਾਂ ।
 ੧੫ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਲੀਆਂ ।
 ੧੬ ਚਾਟੜੇ, ਨਾਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ।
 ੧੭ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਰਾਜੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਵੱਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹੀ ਠਾਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ।
 ੧੮ ਵੱਡੀ ਰਾਣੀ; ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਮਾਂ ।
 ੧੯ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧੬ ।
 ੨੦ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੀ ਕਰੀਏ, ਭਾਵ ਮਾਰ ਦੇਈਏ ।
 ੨੧ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟਣ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੋਬਣ ਤੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾੜਨ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਰੱਬ ਨੇ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਹਰੀ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ; ਅੱਗ ਸਾੜ ਨਾ ਸਕੀ, ਪਾਣੀ

- ਡੋਬ ਨਾ ਸਕਿਆ, ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਡਿਗਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਨਾ ਹੋਈ ।
 ੨੨ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਾਲ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ; 'ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਕੌਣ ਹੈਈ, ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ ?'
 ੨੩ ਪੀਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਾਲਕ ਹੈ ਉਹ ਇਸੇ ਥੰਮ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਇਹ ਜਵਾਬ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਾਖੇ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ।
 ੨੪ ਨੌਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ।
 ੨੫ ਨਾਥ ਵਾਲੇ । ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚ-ਮੁਚ ਸੁਰੀ ਨਰਾਂ (ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ) ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ [ਨਰਸਿੰਘ] ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੨੭ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਤੁਗਲਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਉਸ ਦੀ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ਗਊ ਮਰ ਗਈ; ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਸੁਣ ਓਏ ਨਾਮਿਆ! ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਰਾਮ ਦੇ ਕੰਮ ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦੱਸ ।
 ੨੮ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ।
 ੨੯ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਹਰੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੫੫, ਫੁਟ ਨੋਟ § ।
 ੩੦ [ਫਾ.] ਮੋਈ ਹੋਈ ।
 ੩੧ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਥਾਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ ।
 ੩੨ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਂਦਾ, ਉਕਸਾਇਆ ।
 ੩੩ ਕਿਉਂ ?
 ੩੪ ਪੁੱਤਰ (ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਤਾ ਨੂੰ) ।
 ੩੫ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਭੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂਗਾ ।
 ੩੬ ਹਾਥੀ ।
 ੩੭ ਬਚ ਗਿਆ ।
 ੩੮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਸਲਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮਾਨ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੩੯ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਬੇਨਤੀ ਮੰਨੋ, ਨਾਮੇ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੋਨਾ ਲੈ ਲਵੋ (ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੋ) ।

- * ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।
 † ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਸਟ ਜਾਂ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ਨੋਟ* ਅਤੇ † ।
 ‡ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਭੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪੈਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮੇ ^੧ਸਰ ਭਰਿ ਸੋਨਾ ਲੇਹੁ ॥ ੧੦ ॥ ^੨ਮਾਲੁ ਲੇਉ ਤਉ ਦੋਜਕਿ ਪਰਉ ॥
^੩ਦੀਨੁ ਛੋਡਿ ਦੁਨੀਆ ਕਉ ਭਰਉ ॥ ੧੧ ॥ ^੪ਪਾਵਹੁ ਬੇੜੀ ਹਾਥਹੁ ਤਾਲ ॥
 ਨਾਮਾ ਗਾਵੈ ਗੁਨ ਗੋਪਾਲ ॥ ੧੨ ॥ ^੫ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਜਉ ਉਲਟੀ ਬਹੈ ॥
 ਤਉ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਰਹੈ ॥ ੧੩ ॥ ਸਾਤ ਘੜੀ ਜਬ ਬੀਤੀ ਸੁਣੀ ॥
 ਅਜਹੁ ਨ ਆਇਓ ^੬ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ ॥ ੧੪ ॥ ^੭ਪਾਖੰਤਣ ਬਾਜ ਬਜਾਇਲਾ ॥
 ਗਰੁੜ ਚੜ੍ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਆਇਲਾ ॥ ੧੫ ॥ ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਪਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
 ਗਰੁੜ ਚੜ੍ਹੇ ਆਏ ਗੋਪਾਲ ॥ ੧੬ ॥ ਕਹਹਿ ਤ ^੮ਧਰਣਿ ਇਕੋਡੀ ਕਰਉ ॥
 ਕਹਹਿ ਤ ਲੇ ਕਰਿ ^੯ਉਪਰਿ ਧਰਉ ॥ ੧੭ ॥ ਕਹਹਿ ਤ ਮੁਈ ਗਉ ਦੇਉ
 ਜੀਆਇ ॥ ਸਭੁ ਕੋਈ ਦੇਖੈ ਪਤੀਆਇ ^{੧੦} ॥ ੧੮ ॥ ਨਾਮਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਸੇਲ ^{੧੧}
 ਮਸੇਲ ^{੧੨} ॥ ^{੧੩}ਗਉ ਦੁਹਾਈ ਬਛਰਾ ਮੇਲਿ ॥ ੧੯ ॥ ਦੂਧਹਿ ਦੁਹਿ ਜਬ ਮਟਕੀ
 ਭਰੀ ॥ ਲੇ ਬਾਦਿਸਾਹ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੀ ॥ ੨੦ ॥ ਬਾਦਿਸਾਹੁ ਮਹਲ ਮਹਿ
 ਜਾਇ ॥ ਅਉਘਟ ^{੧੩} ਕੀ ਘਟ ^{੧੪} ਲਾਗੀ ਆਇ ॥ ੨੧ ॥ ^{੧੬}ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ
 ਬਿਨਤੀ ਫੁਰਮਾਇ ॥ ਬਖਸੀ ਹਿੰਦੂ ਮੈ ਤੇਰੀ ਗਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਨਾਮਾ ਕਹੈ
 ਸੁਨਹੁ ਬਾਦਿਸਾਹ ॥ ^{੧੭}ਇਹੁ ਕਿਛੁ ਪਤੀਆ ਮੁਝੈ ਦਿਖਾਇ ॥ ੨੩ ॥ ^{੧੮}ਇਸ
 ਪਤੀਆ ਕਾ ਇਹੈ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਸਾਚਿ ਸੀਲਿ ਚਾਲਹੁ ਸੁਲਿਤਾਨ ॥ ੨੪ ॥
^{੧੯}ਨਾਮਦੇਉ ਸਭ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਮਿਲਿ ਹਿੰਦੂ ਸਭ ਨਾਮੇ ਪਹਿ ਜਾਹਿ ॥
 ੨੫ ॥ ^{੨੦}ਜਉ ਅਬ ਕੀ ਬਾਰ ਨ ਜੀਵੈ ਗਾਇ ॥ ਤ ਨਾਮਦੇਵ ਕਾ ਪਤੀਆ
 ਜਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਨਾਮੇ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ^{੨੧} ਰਹੀ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਲੇ
 ਉਧਰਿਆ ਪਾਰਿ ॥ ੨੭ ॥ ਸਗਲ ਕਲੇਸ ਨਿੰਦਕ ਭਇਆ ਖੇਦੁ ^{੨੨} ॥ ਨਾਮੇ
 ਨਾਰਾਇਨ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ ॥ ੨੮ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ॥ ਘਰੁ ੨ ॥ *^{੨੩}ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ
 ਤ ਮਿਲੈ ਮੁਰਾਰਿ ^{੨੪} ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਉਤਰੈ ਪਾਰਿ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ
 ਤ ਬੈਕੁੰਠ ਤਰੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ
 ਸਤਿ ਸਤਿ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਝੂਠ ਝੂਠ ਝੂਠ ਝੂਠ ^{੨੫}ਆਨ ਸਭ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਨ ਦਹ ਦਿਸ
 ਯਾਵੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਪੰਚ ^{੨੬} ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਨ ਮਰਿਬੋ ^{੨੭}
 ਝੂਰਿ ॥ ੨ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ^{੨੮}ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ
^{੨੯}ਤ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ^{੩੦}ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਹ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ
 ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਲੇਹਿ ॥ ੩ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਭਵਨ ਤੈ ਸੂਝੈ ॥ ਜਉ
 ਗੁਰਦੇਉ ਉਚ ਪਦ ਬੂਝੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਸੀਸੁ ^{੩੧} ਅਕਾਸਿ ॥ ਜਉ
 ਗੁਰਦੇਉ ਸਦਾ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ੪ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਜਉ

- ੧ ਤੋਲ ਬਰਾਬਰ ।
- ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ: ਜੇ ਮੈਂ ਧਨ (ਵੱਢੀ ਵਜੋਂ) ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਦੇਜ਼ਕ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ ।
- ੩ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ।
- ੪ ਪੈਰੀਂ ਬੋੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮਦੇਵ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗਾ ।
- ੫ ਜੇਕਰ ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਮਨਾ ਭੀ ਉਲਟੀਆਂ ਵਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣ, ਤਾਂ ਭੀ ਨਾਮਾ ਹਰੀ-ਹਰੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ ।
- ੬ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ।
- ੭ ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗਰਭ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆ ਗਏ ।
- ੮ ਧਰਤੀ ਪੁੱਠੀ ਕਰ ਦਿਆਂ । ਇਕੋਡੀ=ਗੋਡੇ ਪਰਣੇ, ਟੇਢੀ, ਉਲਟੀ ।
- ੯ ਉਤਾਹਾਂ ਟੰਗ ਦਿਆਂ ।
- ੧੦ ਪਰਤਾਵਾ ਕਰ ਕੇ, ਪਰਤਾ ਕੇ । (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਪਤੀਆ ਆਇ' ਹੈ) ।
- ੧੧ ਨਿਆਣਾ ।
- ੧੨ ਮੇਲ ਕੇ । ਨਾਮੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਆਣਾ ਚੋਣ ਲਈ ਪਾ ਦਿਉ ।
- ੧੩ ਗਊ ਚੋ ਲਈ ਵੱਛਾ ਛੱਡ ਕੇ ।
- ੧੪ ਔਖੀ ।
- ੧੫ ਘੜੀ । ਭਾਵ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ।
- ੧੬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਓ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗਾਂ ਹਾਂ ।
- ੧੭ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਦੇਹ ।
- ੧੮ ਇਸ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਮਾਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਤੇ ਸੀਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ । ਹੇ ਸ਼ਾਹ ! ਪਰਵਾਨੁ [ਸੰ. ਪਰਿਮਾਣ] ਪੈਮਾਨਾ, ਮਾਪ । (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫ ਨੋਟ ੧੮)
- ੧੯ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਭ ਵਿੱਚ ਚਲ ਪਿਆ ।
- ੨੦ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ (ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ) ਜੇ ਇਸ ਵਾਰ ਗਾਂ ਨਾ ਜੀਵੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ।
- ੨੧ ਸਿਫਤ ।
- ੨੨ ਦੁੱਖ ।
- ੨੩ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਵੇ ।
- ੨੪ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ] ਹਰੀ ।
- ੨੫ ਹੋਰ ਸਭ ਸੇਵਾ ।
- ੨੬ ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ।
- ੨੭ ਸਰਦਾ ।
- ੨੮ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ ਮਿੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੨੯ ਤਾਂ ਅਕਹਿ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੩੦ ਦੇਹੀ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੧ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੬੭, ਨੋਟ ੩੨ ।

ਗੁਰਦੇਉ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਤਿਆਗੀ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ^੧ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਏਕ ॥ ਜਉ
ਗੁਰਦੇਉ ^੨ਲਿਲਾਟਹਿ ਲੇਖ ॥ ੫ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ^੩ਕੰਧੁ ਨਹੀ ਹਿਰੈ ॥ ਜਉ
ਗੁਰਦੇਉ ^੪ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ^੫ਛਾਪਰਿ ਛਾਈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ
^੬ਸਿਹਜ ਨਿਕਸਾਈ ॥ ੬ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ^੭ਅਠਸਠਿ ਨਾਇਆ ॥ ਜਉ
ਗੁਰਦੇਉ ^੮ਤਨਿ ਚਕ੍ਰ ਲਗਾਇਆ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ^੯ਦੁਆਦਸ ਸੇਵਾ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ^{੧੦}ਸਭੈ ਬਿਖੁ ਮੇਵਾ ॥ ੭ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਸੰਸਾ ਟੂਟੈ ॥ ਜਉ
ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਜਮ ਤੇ ਛੂਟੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਭਉਜਲ ਤਰੈ ॥ ਜਉ
ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰੈ ॥ ੮ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ^{੧੧}ਅਠਦਸ ਬਿਉਹਾਰ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ^{੧੨}ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰਦੇਉ ਅਵਰ ਨਹੀ ਜਾਈ ^{੧੩} ॥
ਨਾਮਦੇਉ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ੯ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥

ਭੈਰਉ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ^{੧੪} ਜੀਉ ਕੀ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
* ^{੧੫}ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਉਪਜੈ ਨਹੀ ਆਸਾ ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ਬਰਨ ^{੧੬}
ਸਹਿਤ ਜੋ ਜਾਪੈ ਨਾਮੁ ॥ ਸੋ ਜੋਗੀ ^{੧੭}ਕੇਵਲ ਨਿਹਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਪਰਚੈ
ਰਾਮੁ ਰਵੈ ਜਉ ਕੋਈ ॥ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੈ ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੋ ਮੁਨਿ ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਖਾਇ ॥ ^{੧੯}ਬਿਨੁ ਦੁਆਰੇ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਸਮਾਇ ॥
^{੨੦}ਮਨ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਰੈ ॥ ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਸੁ ਅਨਭੈ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥
^{੨੧}ਫਲ ਕਾਰਨ ਫੂਲੀ ਬਨਰਾਇ ॥ ਫਲੁ ਲਾਗਾ ਤਬ ਫੂਲੁ ਬਿਲਾਇ ^{੨੨} ॥
ਗਿਆਨੈ ਕਾਰਨ ਕਰਮ ਅਭਿਆਸੁ ॥ ਗਿਆਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਕਰਮਹ ਨਾਸੁ ॥
੩ ॥ ^{੨੩}ਘ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ ਦਧਿ ਮਥੈ ਸਇਆਨ ॥ ਜੀਵਤ ਮੁਕਤ ਸਦਾ
ਨਿਰਬਾਨ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ^{੨੪} ਪਰਮ ਬੈਰਾਗ ॥ ਰਿਦੈ ਰਾਮੁ ਕੀ ^{੨੫} ਨ ਜਪਸਿ
ਅਭਾਗ ^{੨੬} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ॥ ਆਉ ਕਲੰਦਰ ^{੨੭} ਕੇਸਵਾ ^{੨੮} ॥ ^{੨੯}ਕਰਿ
ਅਬਦਾਲੀ ਭੇਸਵਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨਿ ਆਕਾਸ ਕੁਲਹ ^{੩੦} ਸਿਰਿ ਕੀਨੀ
ਕਉਸੈ ^{੩੧} ਸਪਤ ਪਯਾਲਾ ॥ ^{੩੨}ਚਮਰ ਪੋਸ ਕਾ ਮੰਦਰੁ ਤੇਰਾ ^{੩੩}ਇਹ ਬਿਧਿ
ਬਨੇ ਗੁਪਾਲਾ ॥ ੧ ॥ ^{੩੪}ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਕਾ ਪੇਹਨੁ ਤੇਰਾ ਸੋਲਹ ਸਹਸ ਇਜਾਰਾ ॥
ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਮੁਦਗਰੁ ^{੩੫} ਤੇਰਾ ਸਹਨਕ ^{੩੬} ਸਭ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਦੇਹੀ
ਮਹਜਿਦਿ ^{੩੭} ਮਨੁ ਮਉਲਾਨਾ ਸਹਜ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੈ ॥ ਬੀਬੀ ਕਉਲਾ ਸਉ
ਕਾਇਨੁ ^{੩੮} ਤੇਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਮੇਰੇ ^{੩੯}ਤਾਲ
ਛਿਨਾਏ ਕਿਹ ਪਹਿ ਕਰਉ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ਨਾਮੇ ਕਾ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਫਿਰੇ
ਸਗਲ ਬੇਦੇਸਵਾ ^{੪੦} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਮੰਦੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬੁਰੇ ਨਾਲ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਭਲੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।
- ੨ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੇਖ (ਭਾਗ) ਚੰਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੩ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ।
- ੪ ਜਿਵੇਂ ਨਾਮਦੇਵ ਲਈ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੪, ਫੁਟ ਨੋਟ † ।
- ੫ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਝੁੰਗੀ ਰੱਬ ਨੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੭, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੬ ਮੰਜੀ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਮੰਜੀ ਸੁੱਕੀ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤੀ ।
- ੭ ਅਠਾਰਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੮ ਵੈਸ਼ਨੋਂ ਮਤ ਵਾਲੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਚਕ੍ਰ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਲਾਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੫੧, ਨੋਟ ੧੯ ।
- ੯ ਬਾਰਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ; ੩ ਪਦ ਸੇਵਾ (ਮੰਦਰ ਬਣਾਨ ਲਈ ਚਲ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਕਰਮਾ, ਯਾਤ੍ਰਾ); ੩ ਕਰ ਸੇਵਾ (ਪੂਜਾ ਲਈ ਪੱਤੇ ਫੁੱਲ ਤੌੜਨਾ, ਝਾੜੂ, ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ); ਬਾਣੀ ਸੇਵਾ (ਨਾਮ ਆਦਿ); ਦਰਨ ਸੇਵਾ (ਹਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਨਾ); ਨੇੜ੍ਹ ਸੇਵਾ (ਕਰਜ਼ਨ); ਸਿਰ ਸੇਵਾ (ਪ੍ਰਠਮ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ); ਨਾਸਕਾ ਸੇਵਾ (ਫੁਲ ਚੜ੍ਹੇ ਸੁੰਘਣਾ) ।
- ੧੦ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਵਰਤ ਵਿਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਭੇਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸਮਝੋ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੧੧।
- ੧੩ ਥਾਂ । ੧੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੪, ਨੋਟ ੨੭ ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਤੇ ਜੇ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਹਰੀ ਮੇਲ ਦਾ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ? ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ।
- ੧੬ ਵਰਣਨ, ਸਿਫਤ । ੧੭ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੈ ।
- ੧੮ [ਪਰਿਚਯ ਗਿਆਨ] ਜੋ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲ

- ਕੇ ਦੂਈ ਮਿਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਬਿਨੁ ਦੁਆਰੇ (ਬਿਨਾਂ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ) ਜੋ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕੀ ਨੂੰ ਸਮਾਅ ਦੇਵੇ, ਭਾਵ ਜਗਤ ਦੀ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਕਾਅ ਦੇਵੇ ।
- ੨੦ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਸਭ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋ (ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਅਸਲ ਕਰਤਾ ਹੈ ਉਹ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਨ ਮਗਰ ਨਹੀਂ ਭੱਜਦਾ ।
- ੨੧ ਬਨਸਪਤੀ ਫਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫੁਲਦੀ ਹੈ; ਜਦ ਫਲ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੁੱਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਤੱਕ ਅਪੜਨ ਲਈ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੀਦਾ ਹੈ; ਜਦ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।
- ੨੨ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਸਿਆਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਘਿਉ ਲਈ ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਦੀ ਹੈ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਨਿਰਦੁਖ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੪ ਪਰਮ ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੨੫ ਕਿਉਂ ? ੨੬ ਹੋ ਅਭਾਗੇ! ੨੭ ਹੋ ਫਕੀਰ!
- ੨੮ [ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ ।
- ੨੯ [ਅਬਦਾਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਫਕੀਰ] ਜੋ ਫਕੀਰ ਦੇ ਭੋਸ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋ। ੩੦ ਟੋਪੀ ।
- ੩੧ ਖੜਾਵਾਂ । ਸੱਤ ਪਤਾਲ ਤੇਰੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਹਨ।
- ੩੨ ਚਮੜਾ ਪੇਸ਼ । ਚਮੜਾ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਤੇਰਾ ਵਾਸ ਘਰ ਹਨ !
- ੩੩ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਬ ਰਹੇ ਹੋ, ਹੋ ਗੋਪਾਲ !
- ੩੪ ਛਿੱਪੀਆ ਕੁੱਝ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਤੇਰਾ ਪੇਹਨ (ਚੋਲਾ) ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੋਪੀਆਂ ਤੇਰਾ ਪਜਾਮਾ ਹਨ । ਇਜਾਰਾ [ਅ. ਅਜਾਰ] ਪਾਜਾਮਾ ।
- ੩੫ ਮੁੰਗਲੀ ਭੰਗ ਘੋਟਣ ਵਾਲੀ। ੩੬ [ਫ਼.] ਥਾਲੀ ।
- ੩੭ ਮਸਜਿਦ, ਮਸੀਤ ।
- ੩੮ ਨਿਕਾਹ । ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਨਿਕਾਹ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ।
- ੩੯ ਤੂੰ ਛੈਣੇ ਖੋਹ ਲਏ ਹਨ ।
- ੪੦ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ, ਲਾ-ਮਕਾਨ ।

* ਜਦ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਨਾ, ਤਦ ਤੌੜੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ਹੁਣ ਹਰੀ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਧਿਆਈਏ ? ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਕ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਆਰਾਧਨਾ ਚੁੰਕਿ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹਰੀ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੋ ਕੇ ਬਲਕਿ ਮਨ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਤੇ ਹੋ ਕੇ, ਨਿਰੋਲ ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਕਰੇ । ਇਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕਰਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗਿਆਨ ਪਦ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਲਿਵ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਲਾ-ਮਕਾਨ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵੈਰਾਟ ਰੂਪ ਫਕੀਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧

ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ਦੁਤਕੇ ੧ੳ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੧ਮਾਹਾ ਮਾਹ ਮੁਮਾਰਖੀ ਚੜਿਆ ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ ॥ ਪਰਫੜੁ^੨ ਚਿਤ ਸਮਾਲਿ
ਸੋਇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥ ੧ ॥ ਭੋਲਿਆ ^੩ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਹਉਮੈ
ਮਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮਨ ਗੁਣ ਵਿਚਿ ਗੁਣੁ ਲੈ ਸਾਰਿ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਮ
ਪੇਡੁ^੫ ਸਾਖਾ ^੬ਹਰੀ ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗਿਆਨੁ ॥ ^੭ਪਤ ਪਰਾਪਤਿ ^੮ਛਾਵ ਘਣੀ
ਚੂਕਾ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਅਖੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੰਨੀ ਬਾਣੀ ਮੁਖਿ ਆਖਣੁ
ਸਚੁ ਨਾਮੁ ॥ ^੯ਪਤਿ ਕਾ ਧਨੁ ਪੂਰਾ ਹੋਆ ਲਾਗਾ ਸਹਜਿ^{੧੦} ਧਿਆਨੁ ॥ ੩ ॥
^{੧੧}ਮਾਹਾ ਰੁਤੀ ਆਵਣਾ ਵੇਖਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰੇ ਨ ਸੂਕਹੀ
ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ਬਸੰਤੁ ॥ ਰੁਤਿ ਆਈਲੇ
ਸਰਸ^{੧੨} ਬਸੰਤ ਮਾਹਿ ॥ ^{੧੩}ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਰਵਹਿ ਸਿ ਤੇਰੈ ਚਾਇ ॥ ^{੧੪}ਕਿਸੁ
ਪੂਜ ਚੜਾਵਉ ਲਗਉ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰਾ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਕਹਉ ਰਾਇ ॥
ਜਗਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਨ ਮਿਲੈ ਕਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੀ ਮੂਰਤਿ^{੧੫} ਏਕਾ
ਬਹੁਤੁ ਰੂਪ ॥ ਕਿਸੁ ਪੂਜ ਚੜਾਵਉ ਦੇਉ ਧੂਪ ॥ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ
^{੧੬}ਕਹਾ ਪਾਇ ॥ ਤੇਰਾ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਕਹਉ ਰਾਇ ॥ ੨ ॥ ਤੇਰੇ ^{੧੭}ਸਠਿ
ਸੰਬਤ ਸਭਿ ਤੀਰਥਾ ॥ ਤੇਰਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸਰਾ ॥ ^{੧੮}ਤੇਰੀ ਗਤਿ
ਅਵਿਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਅਣਜਾਣਤ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਫੇਚਾਰਾ ਕਿਆ ਕਹੈ ॥ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸਲਾਹੇ ਏਕਸੈ^{੧੯} ॥ ^{੨੦}ਸਿਰੁ ਨਾਨਕ ਲੋਕਾ
ਪਾਵ ਹੈ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਾਉ ਜੇਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਵ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥

- ੧ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਦਾ ਬਸੰਤ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ (ਇਥੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਨੂੰ, ਜੋ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਸਦ ਬਸੰਤ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੌਸਮੀ ਬਸੰਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)।
- ੨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਜਾ। ਹੇ ਚਿਤ ! ਖਿੜ ਜਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ।
- ੩ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤੀ।
- ੪ ਸਾਂਭ ਲੈ।
- ੫ ਮੁੱਢ, ਤਨਾ।
- ੬ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ।
- ੭ ਪਤਰ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।
- ੮ ਮਨ ਤੋਂ ਅਭਿਮਾਨ ਕਢਣਾ ਇਹ ਘਣੀ ਛਾਂ।
- ੯ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਧਨ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਭਾਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਉੱਚੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ।
- ੧੧ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੇ ਰੁੱਤਾਂ ਨੇ (ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ) ਆਉਣਾ ਹੈ; ਕਰਮ ਕਮਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ। ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ ਹਰੇ ਹਨ, ਸੁਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਰਸਦਾਇਕ। ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੨੭, ਨੋਟ ੩੨।
- ਓਹ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਰੁੱਤ ਆਈ ਹੈ (ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਹੈ)।
- ੧੩ ਜੋ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹਨ, ਓਹ ਤੇਰੇ ਚਾਅ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਰੁੱਤ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਇਸ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਸ ਹੋਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂ ? ਹੇ ਰਾਏ ! ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।
- ੧੫ ਹਸਤੀ। ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੬੧, ਨੋਟ ੨੨।
- ੧੬ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ।
- ੧੭ ਸੱਠ ਸਾਲ। ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਸਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੀ ਤੀਰਥ ਆਦਿ ਹੈ।
- ੧੮ ਤੇਰੀ ਕਿਡੀ ਕੁ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ। ਬਗੈਰ ਜਾਣੇ ਦੇ ਹੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਇਕੋ ਨੂੰ।
- ੨੦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿਰ ਹੈ।

* ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਮਨ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਔਖਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇਖਦੇ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਸੇ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉਸੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਰੀਏ ? ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰੂਪਕ ਖਿਆਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ।

*ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ^੧ ॥ ਰੁਪੇ^੨ ਕੀਆ ਕਾਰਾ^੩ ਬਹੁਤੁ
 ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਗੰਗਾ ਕਾ ਉਦਕੁ^੪ ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ ॥ ਗਰੁੜਾ^੫ ਖਾਣਾ
 ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਡਿ ॥ ੧ ॥ ਰੇ ਮਨ ਲੇਖੈ ਕਬਹੂ ਨ ਪਾਇ ॥ ਜਾਮਿ^੬ ਨ
 ਭੀਜੈ ਸਾਚ ਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੦ ਦਸ ਅਠ ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ ॥
 ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਰਗ^{੧੧} ਪਾਠਿ ॥ ੧੨ ਪੁਰਬੀ ਨਾਵੈ ੧੩ ਵਰਨਾਂ ਕੀ ਦਾਤਿ ॥
 ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਹੋਵਹਿ ਸੇਖ ॥ ਜੋਗੀ
 ਜੰਗਮ ਭਗਵੇ ਭੇਖ ॥ ੧੪ ਕੋ ਗਿਰਹੀ ਕਰਮਾ ਕੀ ਸੰਧਿ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਸਭ
 ੧੫ ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ ॥ ੩ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ੧੬ ਲਿਖੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ॥ ਕਰਣੀ
 ਉਪਰਿ ਹੋਵਹਿ ਸਾਰ^{੧੭} ॥ ੧੮ ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ
 ਕੇ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩ ਤੀਜਾ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ
 ਦਿਗੰਬਰੁ^{੧੯} ਹੋਗੁ ॥ ਜਟਾਧਾਰਿ ਕਿਆ ਕਮਾਵੈ ਜੋਗੁ ॥ ੨੦ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ
 ਨਹੀ ਦਸਵੈ ਦੁਆਰ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਆਵੈ ਮੂੜਾ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ੧ ॥
 ਏਕੁ ਧਿਆਵਹੁ ਮੂੜੁ ਮਨਾ ॥ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿ ਜਾਹਿ ਇਕ ਖਿਨਾਂ^{੨੧} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੨੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਕਰਹਿ ਵਖਿਆਣ ॥ ੨੩ ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਪੜ੍ਹਹਿ
 ਪੁਰਾਣ ॥ ੨੪ ਪਾਖੰਡ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਨਿ ਕਪਟੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਰਮਈਆ^{੨੫}
 ਨੇੜਿ ਨਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ ਐਸਾ ਸੰਜਮੀ^{੨੬} ਹੋਇ ॥ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਖ^{੨੭} ਪੂਜਾ
 ਕਰੇਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਮਨੁ ਬਿਖਿਆ ਮਾਹਿ ॥ ਓਇ ਨਿਰੰਜਨੁ^{੨੮} ਕੈਸੇ ਪਾਹਿ ॥
 ੩ ॥ ੨੯ ਕੀਤਾ ਹੋਆ ਕਰੇ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਚਲਾਏ ਸੋਇ ॥
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ^{੩੦} ॥ ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ ਤਾਂ ਸਾਚਾ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥
 ਜਿਸੁ ਜੀਉ ਅੰਤਰੁ^{੩੧} ਮੈਲਾ ਹੋਇ ॥ ਤੀਰਥ ਭਵੈ ਦਿਸੰਤਰੁ^{੩੨} ਲੋਇ^{੩੩} ॥
 ਨਾਨਕ ਮਿਲੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ॥ ੩੪ ਤਉ ਭਵਜਲ ਕੇ ਤੂਟਸਿ ਬੰਧ ॥
 ੫ ॥ ੪ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ੩੫ ਸਗਲ ਭਵਨ ਤੇਰੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ॥
 ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਸਰਬ ਤੋਹ ॥ ੩੬ ਤੂ ਸੁਰਿ ਨਾਥਾ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ॥ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ੩੭ ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਲਾਲ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੮} ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਏ ਤੂ ਅਪਰੰਪਰੁ^{੩੯} ਸਰਬ ਪਾਲ^{੪੦} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਸਾਧ ਨ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ੪੧ ਮੈਲ
 ਮਲੀਨ ਅੰਗੁ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸੁਧੁ^{੪੨} ਹੋਇ ॥ ੪੩ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੇ
 ਸਾਚੁ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ੪੪ ਜਾ ਕਉ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਰਖਨਹਾਰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਵਹਿ
 ਕਰਹਿ ਸਾਰ ॥ ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਪਰਹਰਾਇ ॥ ਸਭਿ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸੇ ਰਾਮ
 ਰਾਇ^{੪੫} ॥ ੩ ॥ ੪੬ ਉਤਮ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਸਰੀਰ ॥ ਗੁਰਮਤਿ
 ਪ੍ਰਗਟੇ ੪੭ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹੀਰ ॥ ੪੮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਨਾਮਿ ਤਜਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥

- ੧ ਕਰੂਏ, ਮਟਕੇ । ਗਾਗਰਾਂ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਹੋਣ ।
 ੨ ਚਾਂਦੀ ।
 ੩ ਲੀਕਾਂ, ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ।
 ੪ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ । ੫ ਪਾਣੀ ।
 ੬ [ਸੰ. ਕ੍ਰਤੂ-ਅਗਨਿ] ਯੱਗ ਦੀ ਅਗਨੀ । ਅਰਣੀ ਇਕ ਕਾਠ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੱਗ ਲਈ ਅਗਨੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਗਨੀ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ।
 ੭ [ਸਿੰਧੀ] ਨਰਮ ਨਰਮ ਖਾਣਾ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਛੇਤੀ ਪੰਘਰ ਜਾਂ ਘੁਲ ਜਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਰਿਧੇ ਹੋਏ ਚਾਵਲ ।
 ੮ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ।
 ੯ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ । ਜਦ ਤੱਕ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ ।
 ੧੦ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਪਾਸ ਲਿਖੇ ਪਏ ਹੋਵਣ ।
 ੧੧ ਮੁਖ-ਅਗ੍ਰ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ।
 ੧੨ ਪੁਰਬਾਂ (ਖਾਸ ਤਿਉਹਾਰਾਂ) ਉੱਤੇ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ।
 ੧੩ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਵਰਣਾਂ ਲਈ ਜੋ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਨ ਕਰੇ ।
 ੧੪ ਕਈ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਿਲੋਣੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ।
 ੧੫ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜੇ (ਲਿਜਾਏ) ਜਾਣਗੇ ।
 ੧੬ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਰ ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।
 ੧੭ ਤਤ, ਭਾਵ ਫੈਸਲਾ ।
 ੧੮ ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਸਿਰਕਾਰ ਚਲਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਮੁਖ ਹਨ ।
 ੧੯ [ਦਿਕ (ਦਿਸ਼ਾ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਬਰ (ਕੱਪੜੇ)] ਨਾਂਗਾ ਸਾਧੂ ।
 ੨੦ ਪ੍ਰਾਣ ਦਸਮ-ਦੁਆਰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਭੀ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੨੧ ਪਲ ਵਿੱਚ ।
 ੨੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੦, ਨੋਟ ੮ ਤੇ ੯ ।
 ੨੩ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਕ

- ਅਹਲਿ ਕਿਤਾਬ ਹਨ, ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੪, ਨੋਟ ੨੯ ।
 ੨੪ ਪਰ ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਦੰਡ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿੱਚੋਂ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਖੋਟ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ । ੨੫ ਹਰੀ ।
 ੨੬ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੭ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ।
 ੨੮ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੨੯ ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ?
 ੩੦ ਦੂਰ ਕਰੇ । ੩੧ ਹਿਰਦਾ ।
 ੩੨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ । ੩੩ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੩੪ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ ।
 ੩੫ ਸਾਰਿਆਂ ਭਵਨਾਂ (ਲੋਕਾਂ) ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਸਭ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈ ।
 ੩੬ ਤੂੰ ਵੱਡੇ ਨਾਥਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੈ ।
 ੩੭ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ, ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰੇ!
 ੩੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੩੯ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ।
 ੪੦ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ।
 ੪੧ ਮੈਲ ਨਾਲ ਅੰਗ (ਸਰੀਰ, ਜੀਵਨ) ਗੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪੨ ਪਵਿੱਤਰ ।
 ੪੩ ਜੋ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੪੪ ਹੇ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੇਂ; ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਇਉਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੀ ਵਿਹੂ ਦੂਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ।
 ੪੫ ਹੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ !
 ੪੬ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੪੭ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹੀਰਾ ।
 ੪੮ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

* ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਧਰਮ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ।

† ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਕੋ ਇਹੋ ਸਾਧਨ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਮਹਲਾ ੩' ਦੇ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ 'ਤੀਜਾ' ਲਾ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ) ।

‡ ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਮਨ ਮਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲਾਉ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧* ॥
 ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਸੁਨਹੁ ਭਾਇ^੧ ॥ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ^੨ ਸੰਗਿ ਸਾਇ ॥
 ਓਹੁ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ^੩ ਕਹਹੁ ਕਾਇ ॥ ਗੁਰਿ ਸੰਗਿ ਦਿਖਾਇਓ ਰਾਮ
 ਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਿਲੁ^੪ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਹਰਿ ਗੁਨ ਬਨੇ^੫ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ
 ਖੇਲਹਿ^੬ ਵਰ ਕਾਮਨਿ^੭ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜਤ ਮਨ ਮਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹਾਗਣਿ ਨਾਹਿ ਭੇਉ ॥ ਓਹੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਵੈ ਸਰਬ ਪ੍ਰੇਉ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਰੁ ਚੀਨੈ ਸੰਗਿ ਦੇਉ^{੧੦} ॥ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਜਪੁ
 ਜਪੇਉ^{੧੧} ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਉ ਹੋਇ ॥^{੧੨} ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਸੰਤ ਨ
 ਸੰਗੁ ਦੇਇ ॥^{੧੩} ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਅੰਧੁਲੇ ਧੰਧੁ ਰੋਇ ॥^{੧੪} ਮਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲੁ
 ਮਲੁ ਸਬਦਿ ਖੋਇ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਮਾਰਿਓ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ^{੧੫} ॥
^{੧੬} ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਾਵੈ ਭਗਤਿ ਜੋਗੁ ॥^{੧੭} ਗੁਰੁ ਸੰਤ ਸਭਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟੈ ਰੋਗੁ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ^{੧੮} ਹਰਿ ਵਰੁ ਸਹਜ ਜੋਗੁ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ਆਪੇ
 ਕੁਦਰਤਿ ਕਰੇ ਸਾਜਿ ॥^{੧੯} ਸਚੁ ਆਪਿ ਨਿਬੇੜੇ ਰਾਜੁ ਰਾਜਿ ॥ ਗੁਰਮਤਿ
 ਉਤਮ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ॥^{੨੦} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਸਾਇਣੁ ਸਹਜਿ ਆਥਿ^{੨੧} ॥ ੧ ॥
^{੨੨} ਮਤ ਬਿਸਰਸਿ ਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ॥^{੨੩} ਅਪਰੰਪਰੁ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ
^{੨੪} ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਤੁਲਾਏ ਅਤੁਲੁ ਤੋਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰੁ ਚਰਨ
 ਸਰੇਵਹਿ ਗੁਰਸਿਖ ਤੋਰ^{੨੫} ॥ ਗੁਰੁ ਸੇਵ ਤਰੇ ਤਜਿ^{੨੬} ਮੇਰ ਤੋਰ ॥ ਨਰ ਨਿੰਦਕ
 ਲੋਭੀ ਮਨਿ ਕਠੋਰ ॥ ਗੁਰੁ ਸੇਵ ਨ ਭਾਈ ਸਿ ਚੋਰ ਚੋਰ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ
 ਬਖਸੇ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ॥ ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ^{੨੭} ਪਾਈਐ^{੨੮} ਹਰਿ ਮਹਲਿ ਠਾਉ ॥
^{੨੯} ਪਰਹਰਿ ਨਿੰਦਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਜਾਗੁ ॥^{੩੦} ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਕਰਮਿ
 ਭਾਗੁ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵੈ ਕਰੇ ਦਾਤਿ ॥ ਗੁਰਸਿਖ ਪਿਆਰੇ ਦਿਨਸੁ
 ਰਾਤਿ ॥ ਫਲੁ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਗੁਰੁ ਤੁਸਿ^{੩੧} ਦੇਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪਾਵਹਿ
 ਵਿਰਲੇ ਕੇਇ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩ ਇਕ ਤੁਕਾੜੁ ॥ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ
 ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਸਭਿ ਕੁਲ ਉਧਰੈ^{੩੨} ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ
 ਨ ਛੋਡਉ ਕਿਆ ਕੋ ਹਸੈ ॥ ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਹਿਰਦੈ ਵਸੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਜੈਸੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗਲਤੁ^{੩੩} ਰਹੈ ॥ ਤੈਸੇ ਸੰਤ ਜਨ ਰਾਮ ਨਾਮ
^{੩੪} ਰਵਤ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥ ਮੈ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਉਪਰਿ ਕਰਹੁ ਦਇਆ ॥ ਤਉ
 ਸਰਣਾਗਤਿ ਰਹਉ ਪਇਆ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਨਿਹਫਲ
 ਕਾਮਾ ॥ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਪਾਵੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮਾ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥

- ੧ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ।
 ੨ ਸੁੰਦਰ ।
 ੩ ਸਾਥ ਹੀ ਹੈ ।
 ੪ ਦੱਸੋ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ ?
 ੫ ਮਿਲੇ ।
 ੬ ਫਥਦੇ ਹਨ ।
 ੭ ਵਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ।
 ੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਖੋਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ।
 ੯ ਜੋ ਆਪ-ਹੁਦਰੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹਰ ਘਟ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਭੋਉ=ਭੇਦ। ਪ੍ਰੋਉ=ਪਿਆਰਾ ।
 ੧੦ ਹਰੀ । ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਬਿਰ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਜਪਣ ਯੋਗ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੧੨ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ (ਹਰੀ) ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਭੇਟਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ (ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾ ਧੰਧਾ ਪਿਟਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਚੱਟੀ ਬੱਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੪ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮੈਲ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।
 ੧੫ ਮੇਲ ।
 ੧੬ ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਜੋਗ (ਭਗਤੀ) ਵਾਲਾ ਜੋਗ, ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਦਾ (ਸਹਜ ਜੋਗ ਹੈ) ਮਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਤੇ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੮ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਵਾਲਾ ਸਹਜ ਜੋਗ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਆਪਣਾ ਰਾਜ, ਰਾਜ ਕੇ (ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੇ) ਸੱਚ ਨਿਬੇੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਤਮ ਗੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ਰਾਜੁ=ਹਕੂਮਤ । ਰਾਜਿ=ਰਾਜ ਕਰ ਕੇ, ਹੁਕਮ ਚਲਾ ਕੇ, ਹੁਕਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ।
 ੨੦ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਸਾਇਣ (ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ) ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੨੧ [ਅਸਿ] ਹੈ ।
 ੨੨ ਹੇ ਮਨ ! ਰਾਮ-ਰਾਮ ਆਖ, ਮਤੇ ਵਿਸਾਰ ਦੇਵੇਂ ।
 ੨੩ ਹਰੀ ਜੋ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਅਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਆਪਣਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ।
 ੨੫ ਤੇਰੇ ।
 ੨੬ ਮੇਰ ਤੇਰ ।
 ੨੭ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ।
 ੨੮ ਹਰੀ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਨਿੰਦਾ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਗੋ ।
 ੩੦ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ; ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੩੧ ਤਰੁੱਠ ਕੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ।
 ੩੨ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੩ ਗਲਤਾਨ, ਖਚਿਤ ।
 ੩੪ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਗੁਰਾ ਮਨੁੱਖ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧੰਧੇ ਪਿਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਪਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਤੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਲ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਹਦੂਦ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਕਠੋਰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਅੰਤ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ । (ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।)

ਮਹਲਾ ੧ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ^੧ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਸਾਲ ਗ੍ਰਾਮ^੨ ਬਿਪ^੩ ਪੂਜਿ ਮਨਾਵਹੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਜਪਿ ਬੇੜਾ ਬਾਂਧਹੁ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਾ ॥ ੧ ॥ ੪ਕਾਹੇ ਕਲਰਾ ਸਿੰਚਹੁ
 ਜਨਮੁ ਗਵਾਵਹੁ ॥ ੫ਕਾਚੀ ਢਹਗਿ ਦਿਵਾਲ ਕਾਹੇ ਗਚੁ^੬ ਲਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੭ਕਰ ਹਰਿਹਟ ਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ ਤਿਸੁ ਭੀਤਰਿ ਮਨੁ ਜੋਵਹੁ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ^੮ ਸਿੰਚਹੁ ਭਰਹੁ ਕਿਆਰੇ ਤਉ ਮਾਲੀ ਕੇ ਹੋਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ਕਾਮੁ
 ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਕਰਹੁ ਬਸੋਲੇ^{੧੦} ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ ॥ ਜਿਉ ਗੋਡਹੁ ਤਿਉ
 ਤੁਮ੍ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ੧੧ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਬਗੁਲੇ ਤੇ ਫੁਨਿ^{੧੨}
 ਹੰਸੁਲਾ ਹੋਵੈ ਜੇ ਤੂ ਕਰਹਿ ਦਇਆਲਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^{੧੩} ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ
 ਦਾਸਾ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧
 ਹਿੰਡੋਲ ॥ ੧੪ਸਾਹੁਰੜੀ ਵਥੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸਾਝੀ ਪੇਵਕੜੈ ਧਨ ਵਖੇ ॥ ਆਪਿ
 ਕੁਚਜੀ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ੧੫ਜਾਣਾ ਨਾਹੀ ਰਖੇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਹਉ ਆਪੇ
 ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ॥ ੧੬ਅਖਰ ਲਿਖੇ ਸੇਈ ਗਾਵਾ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣਾ ਬਾਣੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੭ਕਢਿ ਕਸੀਦਾ ਪਹਿਰਹਿ ਚੋਲੀ ਤਾਂ ਤੁਮ੍ ਜਾਣਹੁ ਨਾਰੀ ॥
 ਜੇ ਘਰੁ ਰਾਖਹਿ ਬੁਰਾ ਨ ਚਾਖਹਿ ਹੋਵਹਿ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਤੂੰ
 ਪੜਿਆ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ^{੧੮} ੧੯ਦੁਇ ਅਖਰ ਦੁਇ ਨਾਵਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^{੧੩} ਨਾਨਕੁ
 ਏਕੁ^{੨੦} ਲੰਘਾਏ ਜੇ ਕਰਿ ਸਚਿ ਸਮਾਵਾਂ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ
 ਮਹਲਾ ੧੩ ॥ ੨੧ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ^{੨੨} ਕਾਚੀ ੨੩ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੋ ॥
 ੨੪ਦੁਇ ਮਾਈ ੨੫ਦੁਇ ਬਾਪਾ ਪੜੀਅਹਿ^{੨੬} ਪੰਡਿਤ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੋ ॥ ੧ ॥
 ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ਤੁਮ੍ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ॥ ੨੭ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੮ਭੀਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਸਾਗਰੁ ਪੰਡੈ
 ਪਾਇਆ ॥ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਘਰ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
 ੨ ॥ ੨੯ਰਾਮ ਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ ॥ ਤਾ ਕੇ ਲਖਣ
 ਜਾਣੀਅਹਿ ਖਿਮਾ ਧਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ ॥ ੩ ॥ ੩੦ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ
 ਮਾਨਹਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਹੀ ਸੇਤੀ ਵਾਸਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਖਿਨੁ
 ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧੬ ॥
 ਸਾਚਾ ਸਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਭੁਖ ਗਵਾਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ
 ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਅਨਦਿਨੁ^{੩੧} ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ੧ ॥ ਮਤ ਭੂਲਹਿ ਰੇ
 ਮਨ ਚੇਤਿ ਹਰੀ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਤ੍ਰੈ ਲੋਈ^{੩੨} ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੩} ਪਾਈਐ

- ੧ ਇਕ ਰਾਗ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ, ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਚਲਾ ਕੇ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਿੰਡ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਗੰਡਕੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਗੋਲ ਜਿਹਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਪੱਥਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਕਰ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਹੇ ਪੰਡਤੋ ! ਤੁਸੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਣਾਓ ਤੇ ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਨੂੰ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸਮਝੋ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬੋਤਾ ਬੰਨ੍ਹੋ ਤੇ ਆਖੋ ਹੇ ਦਿਆਲੂ ਹਰੀ! ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰੋ।
- ੪ ਕੱਲਰ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ? (ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਅਰਥ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹੋ।
- ੫ ਦੀਵਾਰ ਕੱਚੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏਗੀ।
- ੬ ਚੂਨਾ, ਭਾਵ ਧਾਰਮਕ ਦਿਖਾਵਾ।
- ੭ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ (ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਨੂੰ) ਹਰਟ, ਮਾਲੂ, ਟਿੰਡ ਬਣਾਓ। ੮ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
- ੯ ਹਰੀ-ਮਾਲੀ ਦੇ।
- ੧੦ ਰੰਬੇ। ਇਥੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੰਬੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੋਡੀ ਵੇਲੇ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ (ਕਾਮ) ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਦੀਨ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ, ਤਿਵੇਂ ਸੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕੱਢਣੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਰੰਬਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ।
- ੧੧ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ।
- ੧੨ ਮੁੜ, ਫੇਰ। ੧੩ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਸਭ ਵਸਤੂ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਭ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ-ਦਾਤ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਅਸਾਂ ਵਿਖੇਪਤਾ ਪਾ ਲਈ ਹੈ।
- ੧੫ ਮੈਂ ਉਸ ਵਸਤ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ (ਸਾਂਭਣਾ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ।
- ੧੬ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਲਿਖਤ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬਣਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ।
- ੧੭ ਜੇ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਕਸੀਦਾ ਕੱਢ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੂਪ ਚੋਲੀ

- ਪਾਵੇਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਖਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈਂ।
- ੧੮ [ਫ਼ਾ.] ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਆਣਾ।
- ੧੯ ਰਾਮ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਰ ਬੋਤੀ ਰੂਪ ਹਨ।
- ੨੦ ਇਕ ਰਾਮ-ਨਾਮ।
- ੨੧ ਮਨ ਰੂਪ ਰਾਜਾ ਇਆਣਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਸਰੀਰ-ਰੂਪ। ੨੩ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ।
- ੨੪ ਦੋ ਮਾਵਾਂ (ਆਸਾ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ)। ੨੫ ਰਾਗ ਦੂਖ।
- ੨੬ ਪੜ੍ਹੀਦੇ ਹਨ, ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨੭ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?
- ੨੮ ਬਨਸਪਤੀ (ਬੁੱਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ) ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫਿਰ ਭੀ ਹਰੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਇੰਡਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫਿਰ ਭੀ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਬੱਧਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਡ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਫੈਲ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤਬਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ। ਚੰਨ ਜਿਹਾ ਠੰਢਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਜਿਹਾ ਗਰਮ ਗੋਲਾ ਇਕੋ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹਨ ? ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਝ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਅਤੇ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਠਾਠਾ ਮਾਰਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋਸ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਵੇਂ ਠੰਢੇ ਤੇ ਕੋਮਲ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਰਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝੋ, ਜੋ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਛਕ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਮੁਕਾਅ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਖਿਮਾ-ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿਆ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਹਨ। ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਤੋਲਾ ਤੇ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਮਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਹਰ ਰੋਜ਼। ੩੨ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਕਿਤੇ ਵੀ।
- ੩੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।

* ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨੋਕੀ ਕਰੋ। ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਲਿਵ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਓ, ਤਾਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਠਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਵਲਵਲੇ ਬੁਰੇ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਣ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੇ।

† ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉੱਖੜ ਕੇ ਭਰਮ ਦੇ ਔਝੜ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਿਆਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝੇ ਕਿ ਹਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਭ ਗੁਣ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਇਸ ਗੁਣ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

‡ ਮਨ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਅਜੀਬ ਹੈ; ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਮਾੜੇ ਭਾਵ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਸੀਤਲ ਤੇ ਨੋਕ ਭਾਵ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ ? ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਕੱਢ ਕੇ ਨਿੰਮਰਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਵ ਮਾੜੇ ਭਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਗਲਬਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ (ਜਿਵੇਂ ਉੱਤੇ ਨੋਟ ੧੦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

§ ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਹਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਭਗਤੀ ਨਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ
 ਭਾਗਾ ਨਹੀ ਭਗਤਿ ਹਰੀ ॥ ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਪਾਈਐ ਕਰਮਿ^੧ ਮਿਲੈ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰੀ ॥ ੨ ॥ ^੨ਘਟਿ ਘਟਿ ਗੁਪਤੁ ਉਪਾਏ ਵੇਖੈ ਪਰਗਟੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਸੰਤ ਜਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ^੩ਸੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੀਨੇ ^੪ਹਰਿ ਜਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਨਾਮੁ ਮਨਾ ॥ ੩ ॥ ^੫ਜਿਨ ਕਉ ਤਖਤਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ
 ਪਰਧਾਨ ਕੀਏ ॥ ^੬ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿ ਭਏ ਸੇ ਪਾਰਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰ ਸੰਗਿ
 ਬੀਏ^੭ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ਦੁਤੁਕੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *^੮ਮਾਹਾ ਰੁਤੀ ਮਹਿ ਸਦ ਬਸੰਤੁ ॥ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਜੀਅ ਜੰਤੁ ॥ ^੯ਕਿਆ
 ਹਉ ਆਖਾ ਕਿਰਮ ਜੰਤੁ ॥ ਤੇਰਾ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ਆਦਿ ਅੰਤੁ ॥ ੧ ॥ ਤੈ
 ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰਹਿ ਸੇਵ ॥ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ^{੧੦}ਆਤਮ ਦੇਵ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਮ^{੧੧} ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ^{੧੩} ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ ॥ ਇਨ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁਤਰੁ^{੧੪} ਤਰੈ ॥ ੨ ॥
^{੧੫}ਬਿਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰਤਾਰਿ ਉਪਾਏ ॥ ਸੰਸਾਰ ਬਿਰਖ ਕਉ ਦੁਇ ਫਲ ਲਾਏ ॥
 ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੈ ਖਵਾਏ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ
 ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਆਪੇ ਦੇਇ ॥ ਬਿਖਿਆ ਕੀ ਬਾਸਨਾ
^{੧੬}ਮਨਹਿ ਕਰੇਇ ॥ ਅਪਣਾ ਭਾਣਾ ਆਪਿ ਕਰੇਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ
 ੩੫ ॥ ਰਾਤੇ ਸਾਚਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨਿਹਾਲਾ^{੧੭} ॥ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨ
 ਦਇਆਲਾ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਮੈ ਕੋਇ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੈ
 ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਏ ॥ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਦਰਸਨ ਦੇਖੇ
 ਬਿਨੁ ਸਹਜਿ^{੧੮} ਮਿਲਉ ਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲੋਭੀ
 ਲੋਭਿ ਲੁਭਾਨਾ ॥ ਰਾਮ ਬਿਸਾਰਿ ਬਹੁਰਿ^{੧੯} ਪਛੁਤਾਨਾ ॥ ਬਿਛੁਰਤ ਮਿਲਾਇ
 ਗੁਰੁ ^{੨੦}ਸੇਵ ਰਾਂਗੇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ^{੨੧}ਮਸਤਕਿ ਵਡਭਾਗੇ ॥ ੨ ॥ ਪਉਣ
 ਪਾਣੀ ਕੀ ਇਹ ਦੇਹ ਸਰੀਰਾ ॥ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਕਠਨ ਤਨਿ ਪੀਰਾ^{੨੨} ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੩} ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰਿ ਰੋਗੁ
 ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ^{੨੪}ਚਾਰਿ ਨਦੀਆ ਅਗਨੀ ਤਨਿ ਚਾਰੇ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਤ
 ਜਲੇ ਅਹੰਕਾਰੇ ॥ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਵਡਭਾਗੀ ਤਾਰੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਉਰਿ^{੨੫} ਹਰਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਧਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩੬ ॥ ਹਰਿ ਸੇਵੇ ਸੋ ਹਰਿ ਕਾ ਲੋਗੁ ॥
^{੨੬}ਸਾਚੁ ਸਹਜੁ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ॥ ਮਨਮੁਖ^{੨੭} ਮੁਏ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

- ੧ [ਅ.] ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਵਾਰਾ ।
 ੨ ਹਰੀ, ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੩ ਓਹ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਿੰਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਇਲਾਹੀ ਜਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਓਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁਅੱਸਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੬ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਪਾਰਸ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੭ ਹੋ ਗਏ ।
 ੮ ਸਭ ਮਹੀਨਿਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਦ ਬਸੰਤ (ਸਦਾ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਕੇ ਸਭ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੮, ਨੋਟ ੧ ।
 ੯ ਮੈਂ ਨਿੱਕੇ ਕੀੜੇ ਜਿਹਾ ਜੀਵ ਕੀ ਆਖਾਂ, ਤੇਰਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ ।
 ੧੦ ਹੇ ਆਤਮ ਦੇਵ ! ਹੇ ਹਰੀ !
 ੧੧ [ਅ.] ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਮਿਹਰ ।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜੀਵਦਿਆਂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ

- ਭਾਵ ਹੰਗਤਾ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ ।
 ੧੩ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
 ੧੪ [ਸੰ. ਦੁਸਤਰ] ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ) ।
 ੧੫ ਵਿਹੁ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ; ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਫਲ ਸੰਸਾਰ-ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲ ਲਾਏ ਸੁ (ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਹੁ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ) ।
 ੧੬ [ਅ. ਮਨ੍ਹਾਂ] ਰੋਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਓਹ ਨਿਹਾਲ ਹਨ ।
 ੧੮ ਸਹਜੇ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ।
 ੧੯ ਮੁੜ ਕੇ, ਪਿਛੋਂ ।
 ੨੦ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਜਾ ਕੇ ।
 ੨੧ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।
 ੨੨ ਪੀੜ ।
 ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ੨੪ ਹਿੰਸਾ, ਮੋਹ, ਲੋਭ ਤੇ ਗੁੱਸਾ- ਇਹ ਚਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਹਨ । "ਹੰਸ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੇਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆ ਅਗਿ" (ਮ: ੧, ਵਾਰ ਮਾਝ), ਪੰ: ੧੪੭, ਨੋਟ ੩੦, ਪੰ: ੧੦੩੧, ਨੋਟ ੧੮ ।
 ੨੫ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
 ੨੬ ਸੱਚਾ ਅਨੰਦ (ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ।
 ੨੭ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।

* ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਚਲਾਵੇ, ਤਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਚਲਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਉਹ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

† ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਹੂ ਰੱਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ।

‡ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਭੀ^੧ ਮਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਸੇ ਜਨ ਜੀਵੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਮਨ
 ਮਾਹਿ ॥ ਸਾਚੁ ਸਮਾਲਹਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਨ ਸੇਵਹਿ
 ਤੇ ਹਰਿ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਦਿਸੰਤਰੁ^੨ ਭਵਹਿ ਸਿਰਿ ਪਾਵਹਿ ਧੂਰਿ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ
 ਜਨ ਲੀਏ ਲਾਇ ॥ ਤਿਨ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੈ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ^੩ ॥ ੨ ॥ ਨਦਰਿ
 ਕਰੇ ਚੂਕੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਵੇਖੈ ਸਦ
 ਹਜੂਰਿ ॥ ^੪ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੩ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੀ ਕਰੇ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ^੫ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਦ ਸਮਾਲ ॥ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ
 ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਵਡਾਈ ਪਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩* ॥
 ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਮਨ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ਏਕੋ ਵੇਖੈ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਦੂਜੈ^੬ ਲੋਕੀ
 ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੈਨੋ ਏਕੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮਉਲਿਆ ਸਦ ਬਸੰਤੁ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ ਗਾਇ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪੂਛਹੁ ਤੁਮੁ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚੇ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਹੋਹਿ ^੭ਦਾਸਤ ਭਾਇ ॥ ਤਉ ਜਗਜੀਵਨੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ੨ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਸਦ ਵੇਖੈ ਹਜੂਰਿ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥
 ਇਸੁ ਭਗਤੀ ਕਾ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਭੇਉ^੮ ॥ ਸਭੁ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਤਮ ਦੇਉ^੯ ॥
 ੩ ॥ ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਜਗਜੀਵਨ ਸਿਉ ਆਪਿ ਚਿਤੁ
 ਲਾਏ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ^{੧੦}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ
 ਲਾਏ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ^{੧੧}ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹਰਿ ਵਸੈ ਮਨਿ
 ਆਇ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ^{੧੨}ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ
 ਖੋਇ ॥ ਤਦ ਹੀ ਸਾਚਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਭਗਤ ਸੋਹਹਿ ਸਦਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਦੁਆਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ^{੧੩} ਸਾਚੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਗਤਿ
 ਕਰੇ ਸੋ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਖੋਇ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ
 ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਸਦਾ ਸਾਂਤਿ ^{੧੪}ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸਾਚਿ
 ਰਤੇ ਤਿਨ ਸਦ ਬਸੰਤ^{੧੫} ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਰਵਿ^{੧੬} ਗੁਣ ਗੁਵਿੰਦ ॥ ਬਿਨੁ
 ਨਾਵੈ ਸੂਕਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅਗਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ੩ ॥ ਸੋਈ ਕਰੇ
 ਜਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਭਾਵੈ ॥ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਸਰੀਰਿ ਭਾਣੈ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ ॥ ਅਪਣਾ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸੇਵੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥
 ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਏ ॥ ਸਫਲਿਉ ਬਿਰਖੁ^{੧੭} ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰਿ ॥ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਨਾਮ

੧ ਫਿਰ ।	੭ ਖਿੜਿਆ ਹੈ ਸਦ ਬਸੰਤ ਹੋ ਕੇ ।
੨ ਦੇਸਾਂ ਅੰਦਰ ।	੮ [ਸਿੰ. ਦਾਸਤ੍ਰ=ਦਾਸਪਨ] ਦਾਸ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ।
੩ [ਅ. ਤਮ੍ਹਾ] ਲਾਲਚ, ਲੋੜ ।	੯ ਭੇਦ । ੧੦ ਹਰੀ ।
੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ, ਹਰ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।	੧੧ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ।
੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਕਰ । (ਏਥੇ 'ਸਮੂਲ' ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਨਹੀਂ । ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗ-ਰਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਕੇ ਨੰ: ੧੬ ਵਾਲਾ 'ਬਸੰਤ' ਔਕੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ।)	੧੨ [ਭਗਤਿ-ਵਤਸਲ] ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ।
੬ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ।	੧੩ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।
	੧੪ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ।
	੧੫ ਸਹਜ ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਵਿੱਚ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
	੧੬ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਬਸੰਤ ।
	੧੭ ਸਿਮਰ ਕੇ ।
	੧੮ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਬਿਰਖ ।

* ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਹਰੀ ਦੱਸ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਭਗਤੀ ਦੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਜਗ-ਜੀਵਨ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਵਾਕੁਰ ਹਰ ਵਕਤ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

† ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਭਗਤਿ-ਵਛਲ ਹਰੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ।

‡ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਕੁਰ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਚ ਦਾ ਫਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਘਣੀ ਛਾਂਵ ਹੇਠਾਂ ਲੋਕੀਂ ਬਹਿ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਿਆਰਿ ॥ ੧ ॥ ^੧ਏ ਮਨ ਹਰਿਆ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ॥ ਸਚ ਫਲੁ ਲਾਰੈ
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਨੇੜੈ ਆਪੇ ਦੂਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਵੇਖੈ ਸਦ ਹਜੂਰਿ ॥ ਛਾਵ ਘਣੀ ਫੂਲੀ ਬਨਰਾਇ^੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਬਿਗਸੈ^੪
 ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੨ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੫ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਗਵਾਈ ਵਿਚਹੁ ਜੂਠਿ ਭਰਾਂਤਿ^੬ ॥ ਪਰਪੰਚ^੭ ਵੇਖਿ ਰਹਿਆ
 ਵਿਸਮਾਦੁ^੮ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਪਾਈਐ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦੁ^੯ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ
 ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੋਈ ਪਰੁ ਹੋਗ^{੧੦} ॥ ਵਡਾ ਦਾਤਾ ਤਿਲੁ
 ਨ ਤਮਾਇ^{੧੧} ॥ ਨਾਨਕ ਮਿਲੀਐ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ
 ੩* ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਚੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ਏਕੋ ਚੇਤੈ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵੈ ॥
 ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥ ^{੧੨}ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਕਾਰ ਕਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੇਵਹੁ
 ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੧੩} ਗਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਹੈ ਸਾਚੀ
 ਬਾਣੀ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਜਗ ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਚਹੁ ਜੁਗ ਪਸਰੀ ਸਾਚੀ
 ਸੋਇ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਜਨੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਇਕਿ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ
 ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਸੇ ਜਨ ਸਾਚੇ ^{੧੭}ਸਾਚੈ ਭਾਇ ॥ ^{੧੮}ਸਾਚੁ ਧਿਆਇਨਿ
 ਦੇਖਿ ਹਜੂਰਿ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪਗ ਪੰਕਜ^{੧੯} ਪੂਰਿ ॥ ੩ ॥ ਏਕੋ ਕਰਤਾ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮੇਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ
 ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ
 ੩† ॥ ^{੧੯}ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜਨ ਦੇਖਿ ਹਜੂਰਿ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪਗ ਪੰਕਜ^{੧੯}
 ਪੂਰਿ ॥ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਸਦ ਰਹਹਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ
 ਬੁਝਾਇ ॥ ੧ ॥ ਦਾਸਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਹੋਇ ॥ ਉਤਮ ਪਦਵੀ
 ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਏਕੋ ਸੇਵਹੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ
 ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ
 ਸੇਵੀ ਕਿਉ ਮਾਇ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ਸੇ ਜਨ ਸਾਚੇ ਜਿਨੀ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ਆਪੁ^{੧੩}
 ਮਾਰਿ ਸਹਜੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਮਨੁ
 ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਗਿਆਨੁ ਕੀਆ ਤਿਸੁ ਹਰਿ
 ਤੂ ਜਾਣੁ ॥ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਸਿਵਾਣੁ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖੈ ਤਾਂ ਸੁਧਿ
 ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥
 ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਕੁਲਾਂ ਕਾ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰੁ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਮਨਮੁਖ^{੨੩} ਭੂਲੇ ਕਾਹੇ ਆਏ ॥ ਨਾਮਹੁ ਭੂਲੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥ ੧ ॥ ਜੀਵਤ ਮਰੈ

ਮਰਿ ਮਰਣੁ ਸਵਾਰੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਾਚੁ ਉਰ ਧਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਸਚੁ ਭੋਜਨੁ ਪਵਿਤੁ ਸਰੀਰਾ ॥ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦ ^੪ਗੁਣੀ
 ਗਹੀਰਾ ॥ ਜੰਮੈ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੫ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇ ॥
 ੨ ॥ ਸਾਚਾ ਸੇਵਹੁ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ^੬ਹਰਿ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੈ ॥
 ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਚੁ ਸੋਭਾ ਹੋਇ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਆਪਿ
 ਅਭੁਲੁ ਸਚਾ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ਹੋਰਿ ਸਭਿ ਭੂਲਹਿ ਦੂਜੈ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ਸਾਚਾ
 ਸੇਵਹੁ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਬਸੰਤੁ
 ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਸਭ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬਹੁਤੁ
 ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਮਨਮੁਖ^੭ ਅੰਧੇ ਠਉਰ^੮ ਨ ਪਾਈ ॥ ^੯ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕੀੜਾ
 ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨੇ ਸੋ ਜਨੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ
 ਸਬਦਿ ^{੧੦}ਨਾਮਿ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿ
 ਪਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ
 ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ^{੧੨}ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ
 ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਨਾਮ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਮੈ ਮੁਕਤਿ ਕਿਨੈ ਨ
 ਪਾਈ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਲੈ ਪਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ
 ਬੁਝਾਏ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ^{੧੩} ॥ ਜਿਨ ਇਕੁ ਜਾਤਾ ਸੇ ਜਨ
 ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ^{੧੪}ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ
 ੩† ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਏ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ ॥
 ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਸਦਾ ਮਨ ਧੀਰ^{੧੫} ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ^{੧੬}ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ ॥
 ੧ ॥ ਨਾਮਹੁ ਭੂਲੇ ਮਰਹਿ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਨਮੁ ਫਿਰਿ ਆਵਹਿ ਜਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਹੁ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਬਹੁ ਅਭਿਮਾਨਿ
 ਅਪਣੀ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਨ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ^{੧੭}ਬਾਹਰਿ
 ਜਾਦਾ ਘਰ ਮਹਿ ਆਣਿਆ ॥ ੨ ॥ ਘਰ ਮਹਿ ਵਸਤੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥
 ਗੁਰਮਤਿ ਖੋਜਹਿ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਨਾਮੁ ਨਵ ਨਿਧਿ^{੧੮} ਪਾਈ ਘਰ ਹੀ
 ਮਾਹਿ ॥ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਸਚਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਛੁ ਕਰਣੁ
 ਨ ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ ਭਾਵੈ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਨੇੜੈ ਨਾਹੀ ਕੋ ਦੂਰਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਸੁਭਾਇ^{੧੯} ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸਿ ਰਹੈ ਅਘਾਇ ॥
^{੨੦}ਕੋਟ ਕੋਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਜਲਿ ਜਾਹਿ ॥ ਜੀਵਤ ਮਰਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹਿ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਦਾਤਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਜਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਇਹੁ ਮਨੁ

- ੧ ਆਪਣਾ ਮਰਨਾ ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ।
- ੪ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾ ।
- ੫ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੬ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਝੰਡੇ ਸਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਤਿ ਲੈ ਕੇ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ ।
- ੭ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।
- ੮ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣਾ ।
- ੯ ਮੈਲੇ ਦਾ ਕੀੜਾ ਬਣ ਕੇ ਮੈਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਗੰਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਨਾਮ ਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

- ੧੧ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰੰਗੀਜਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ (ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਜਣਾ) ਧੁਰ-ਹਜ਼ੂਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਓਹੀ (ਭਾਵ ਨਾਮ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮ-ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੧੪ ਧੀਰਜ ।
- ੧੫ ਬਾਹਰ ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਇਆ ।
- ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰ. ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੧੭ ਪਿਆਰ ਨਾਲ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੇਤ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਰੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕਿਲ੍ਹੇ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ । ਜਨਮ-ਜਨਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ।

- * ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਗਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ।
- † ਪਰ ਜਦ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਰੁਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੇ ਨੌ-ਨਿਧ ਭੰਡਾਰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਭੇਖਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।
- ‡ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਤਦ ਜੇ ਹਰੀ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੇ । ਭੇਖਾਂ ਤੇ ਸੰਜਮਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ।

ਮਉਲਿਆ^੧ ਹਰਿ ਗੁਣ ਦਾਤਾ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਗਵੈ ਵੇਸਿ
 ਭ੍ਰਮਿ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਬਹੁ ਸੰਜਮਿ^੨ ਸਾਂਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ
 ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ^੩ਕਲਿ ਮਹਿ
 ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਈ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ
 ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ^੪ਬਿਨੁ ਨਾਮੈ ਹਉਮੈ ਜਲਿ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਛੂਟੈ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਦੁਖੁ ਸਾਰਾ ॥ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਸੁ ਬਾਹਰਿ
 ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਉਪਾਵਣਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩
 ਇਕ ਤੁਕੇ * ॥ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਕਿਰਮ ਜੰਤੁ ॥ ਦੇਹਿ ਤ ਜਾਪੀ ^੫ਆਦਿ ਮੰਤੁ ॥
 ੧ ॥ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵੀਚਾਰੀ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਕੈ ਲਗਉ
 ਪਾਇ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੭ ਲਾਗੇ ਨਾਮ ਸੁਆਦਿ ॥ ਕਾਹੇ ਜਨਮੁ
 ਗਵਾਵਹੁ ਵੈਰਿ ਵਾਦਿ^੮ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੀ ਚੂਕਾ^੯ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
 ਸਹਜ ਭਾਇ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਉਤਮੁ ਉਚਾ ਸਬਦ ਕਾਮੁ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੩ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩੧ ॥
 ਬਨਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਚੜਿਆ ਬਸੰਤੁ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ^੧ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਸੰਗਿ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ੍ ਸਾਚੁ ਧਿਆਵਹੁ ^{੧੧}ਮੁਗਧ ਮਨਾ ॥ ਤਾਂ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹੁ ਮੇਰੇ
 ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਤੁ ਮਨਿ ਮਉਲਿਐ ਭਇਆ ਅਨੰਦੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੨ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਸਭੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ ॥ ਹੁਕਮੁ
 ਬੂਝੈ ਤਾਂ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਆਖਣੁ
 ਵੇਖਣੁ ਸਭੁ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩੨ ॥ ਸਭਿ
 ਜੁਗ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ^{੧੨} ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਹੋਏ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ
 ਆਪੇ ਲੈਹੁ ਮਿਲਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਚ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮਨਿ ਬਸੰਤੁ ਹਰੇ ਸਭਿ ਲੋਇ ॥ ਫਲਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ੨ ॥ ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਾਖੈ ਉਰ ਧਾਰੇ^{੧੩} ॥ ੩ ॥
^{੧੪}ਮਨਿ ਬਸੰਤੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਤਨੁ ਬਿਰਖੁ ਰਾਮ
 ਨਾਮੁ ਫਲੁ ਪਾਏ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੫ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩੬ ॥ ਤਿਨੁ ਬਸੰਤੁ
 ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਇਸੁ ਮਨ
 ਕਉ ਬਸੰਤ ਕੀ ਲਗੈ ਨ ਸੋਇ^{੧੫} ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਦੂਜੈ ਦੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ^{੧੬}ਧੰਧੈ ਬਾਂਧਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ^{੧੭}ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਸਦਾ
 ਬਿਲਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਛੂਟੈ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ॥ ਜਮਕਾਲ ਕੀ ਫਿਰਿ

੧	ਖਿੜਿਆ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮਨ ਹਰਾ-ਭਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਲੱਗਾ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।	੧੦	ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੪, ਨੋਟ ੧੭ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੧੪੫, ਨੋਟ ੨੭ ।
੨	ਸੰਜਮੀ ਹੋਣ ਨਾਲ; ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਬਣਾਉਣੀ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ।	੧੧	ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ! ੧੨ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ।
੩	ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੫, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।	੧੩	ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।
੪	ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਸੜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।	੧੪	ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ ਦਾ ਖਿੜਾਉ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਹਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੫	ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੮੩, ਨੋਟ ੩੨ ।	੧੫	ਖਬਰ । ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਂ ਬਸੰਤ ਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਸੜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਬੇਅਸਰ ਹੈ ।
੬	ਚਰਨੀ ।	੧੬	ਚੱਟੀ-ਬੱਧਾ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿਲੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।
੭	ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।	੧੭	ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਠੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸਦਾ ਰੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
੮	ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ।		
੯	ਦੂਰ ਹੋਇਆ ।		

- * ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਦਾ ਹੈ ।
- † ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਫਿਰ ਹਰਾ-ਭਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸ ਆ ਭਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।
- ‡ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਬਸੰਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ।) ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਰੱਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਨ; ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ ਬਸੰਤ ਦੀ ਰੁਤਿ ਵਾਕੁਰ ਸੁਹਾਉਣਾ ਹੈ ।
- § ਜਿਸ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਦੀ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਚੱਟੀ-ਬੱਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਖਿੜਾਉ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਆਵੈ ਨ ਫੇਟੈ^੧ ॥ ੩ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਛੂਟਾ ਗੁਰਿ ਲੀਆ ਛਡਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩* ॥
 ਬਸੰਤੁ ਚੜਿਆ ਫੂਲੀ ਬਨਰਾਇ^੨ ॥ ਏਹਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਫੂਲਹਿ ਹਰਿ ਚਿਤੁ
 ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਇਨ ਬਿਧਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ
 ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਹਉਮੈ ਕਢੈ ਧੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ
 ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਹਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਏ ॥ ੨ ॥ ਫਲ ਫੂਲ
 ਲਾਗੇ ਜਾਂ ਆਪੇ ਲਾਏ ॥ ਮੂਲਿ^੪ ਲਗੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥
 ਆਪਿ ਬਸੰਤੁ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਵਾੜੀ^੬ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ॥
 ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੭ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਵਿਟਹੁ^੭ ਵਾਰਿਆ ਭਾਈ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥
 ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹੀ ਸਦ ਅਪਣਾ ਭਾਈ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ
 ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ ਹਰਿਆ ਹੋਵੈ ਇਕੁ ਹਰਿ ਨਾਮਾ
 ਫਲੁ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ^੮ ਭਾਈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਪੀਆਇ ॥ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਦੁਖੁ ਉਠਿ ਗਇਆ ਭਾਈ ਸੁਖੁ ਵੁਠਾ^੯ ਮਨਿ
 ਆਇ ॥ ੨ ॥ ਧੁਰਿ ਆਪੇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੋ ^{੧੦}ਬਖਸਿਓਨੁ ਭਾਈ ਸਬਦੇ ਲਇਅਨੁ
 ਮਿਲਾਇ ॥ ਧੂੜਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕੀ ਅਘੁਲੀਐ^{੧੧} ਭਾਈ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥
 ੩ ॥ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ ਆਪਿ ਭਾਈ ਜਿਨਿ ਹਰਿਆ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਸਦ ਵਸੈ ਭਾਈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
 ੧੮ ॥ ੧੨ ॥ ੧੮ ॥ ੩੦ ॥

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ਇਕ ਤੁਕੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਜਿਉ ਪਸਰੀ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਜੋਤਿ ॥ ਤਿਉ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ^{੧੨}
^{੧੩}ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥ ੧ ॥ ਏਕੋ ਹਰਿ ਰਵਿਆ^{੧੪} ਸ੍ਰਬ ਥਾਇ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ
 ਮਿਲੀਐ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਏਕੋ ਹਰਿ
 ਸੋਇ ॥ ਗੁਰਿ ਮਿਲੀਐ ਇਕੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਰਹਿਆ
 ਭਰਪੂਰਿ ॥ ^{੧੫}ਸਾਕਤ ਨਰ ਲੋਭੀ ਜਾਣਹਿ ਦੂਰਿ ॥ ੩ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਰਤੈ
 ਹਰਿ ਲੋਇ^{੧੬} ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਏਕੋ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਬਸੰਤੁ
 ਮਹਲਾ ੪੬ ॥ ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਦੁਇ ਸਦੇ^{੧੭} ਪਏ ॥ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ
 ਅੰਤਿ ਸਦਾ ਰਖਿ ਲਏ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਸਦਾ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਸਭੁ

- ੧ ਫੇਟ ਵਿੱਚ, ਚੋਟ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜਿਥੋਂ ਚੋਟ ਲੱਗ ਸਕੇ । ਜਮਕਾਲ ਦੀ ਜ਼ੱਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।
- ੨ ਬਨਸਪਤੀ । ਜਿਵੇਂ ਬਸੰਤ ਦੀ ਰੁਤਿ ਆਉਣ ਨਾਲ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਜੀਵ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ, ਹਰੀ ਜੋ ਮੁਢਲੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ । ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ ਇਹ ਰੁੱਖ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਤਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹਰੀ ਆਪ ਕਰੇ । ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ । ਫਿਰ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਆਪੇ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ।
- ੬ ਖੇਤੀ ।
- ੭ ਉਤੋਂ ।
- ੮ ਬਚ ਗਏ ।
- ੯ ਵੱਸਿਆ ।
- ੧੦ 'ਬਖਸਿਓਨੁ' ਅਤੇ 'ਲਇਅਨੁ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੬ ।
- ੧੧ ਛੁਟੀਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੩੩, ਨੋਟ ੪੨ ।
- ੧੨ ਹਰੀ ।
- ੧੩ ਤਾਣਾ-ਪੋਟਾ, ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ । ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਖਿਲਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹਰ ਇਕ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ਤਾਣੇ-ਪੋਟੇ ਵਾਕੂਰ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੧੪ ਵਿਆਪਕ ।
- ੧੫ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਲੋਕ ।
- ੧੬ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ।
- ੧੭ ਮੌਤ ਦੇ ਆਵਾਜ਼ੇ । ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

- * ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਤੇ ਭੀ ਬਸੰਤ ਰੁਤਿ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਸਾਵੇ । ਹਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ।
- † ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਧੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਨਿਕਲਦੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹਰ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਵੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮਹਿਸੂਸ ਤਦੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੀਏ ।
- § ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨਮੁਖ ਬਣ ਕੇ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਆਲਸੁ ਦੂਖ ਭੰਜਿ^੧ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ^੨ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਵਹੁ ਗੁਣ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ^੩ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਹਉਮੈ ਮੁਏ ॥ ਕਾਲਿ ਦੈਤਿ ਸੰਘਾਰੇ^੪ ਜਮ
 ਪੁਰਿ ਗਏ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੫ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ
 ਦੋਉ ਦੁਖ ਭਾਗੇ ॥ ੩ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ^੬ਗੁਰ
 ਨਾਨਕ ਤੁਠਾ ਮਿਲਿਆ ਬਨਵਾਰੀ^੭ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਗੜ ਮੰਦਰਿ ਏਕ ਲੁਕਾਨੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ
 ਤ ਖੋਜੀਐ ਮਿਲਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ^੧ਮਾਧੋ ਸਾਧੂ ਜਨ ਦੇਹੁ
 ਮਿਲਾਇ ॥ ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ਪਾਪ ਸਭਿ ਨਾਸਹਿ ^੨ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਪੰਚ ਚੋਰ ਮਿਲਿ ^੪ਲਾਗੇ ਨਗਰੀਆ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ
 ਹਿਰਿਆ^੫ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਖੋਜ ਪਰੇ ਤਬ ਪਕਰੇ ਧਨੁ ਸਾਬਤੁ ਰਾਸਿ
 ਉਬਰਿਆ^੬ ॥ ੨ ॥ ਪਾਖੰਡ ਭਰਮ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਥਾਕੇ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਮਾਇਆ
 ਮਾਇਆ ॥ ^੭ਸਾਧੂ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖਪਤਿ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ
 ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ^੪ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਾਧੂ
 ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥
 ੪ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੪ ਹਿੰਡੋਲੁ ॥ ਤੁਮ੍ ਵਡ ਪੁਰਖ ਵਡ ਅਗਮ
 ਗੁਸਾਈ ਹਮ ^੧ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ ਤੁਮਨਛੇ^੨ ॥ ਹਰਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ
 ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਹਮ ਬਨਛੇ^੩ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਉ
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਛੇ^੪ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ^੫ ਮਲੁ
 ਭਰਿਆ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭ ਹਨਛੇ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ੍ਰਾ ਜਨੁ
^੭ਜਾਤਿ ਅਵਿਜਾਤਾ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ^੮ਪਤਿਤ ਪਵੀਛੇ ॥ ਹਰਿ ਕੀਓ ^੯ਸਗਲ
 ਭਵਨ ਤੇ ਊਪਰਿ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਦਿਨਛੇ^{੧੦} ॥ ੨ ॥ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ
 ਕੋਈ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਵੈ ਸਭਿ ਪੂਰੇ ਮਾਨਸ^{੧੧} ਤਿਨਛੇ^{੧੨} ॥ ਸੇ ਧੰਨਿ ਵਡੇ ਵਡ ਪੂਰੇ
 ਹਰਿ ਜਨ ਜਿਨ੍ ਹਰਿ ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਉਰਛੇ^{੧੩} ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਢੀਂਢੇ^{੧੪} ਢੀਮ^{੧੫}
 ਬਹੁਤੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਹਰਿ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਛੇ^{੧੬} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ
 ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਤੂਠੇ ਹਮ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵੀਛੇ^{੧੭} ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ਬਸੰਤੁ
 ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰਾ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਮਨੁਆ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਨਿਤ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮ ਰਸਿ ਗੀਏ^{੧੮} ॥ ਜਿਉ ਬਾਰਿਕੁ ਰਸਕਿ^{੧੯} ਪਰਿਓ ਬਨਿ ਮਾਤਾ ਬਨਿ ਕਾਢੇ
^{੨੦}ਬਿਲਲ ਬਿਲੀਏ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਉ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਨਾਮ ਹਰਿ ਬੀਏ^{੨੧} ॥

੧ ਭੰਨ ਕੇ, ਤੋੜ ਕੇ ।	੧੬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਰਥ 'ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ' ਹੈ ।
੨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਵੋ (ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਭਰਮ ਵਾਲਾ ਗੁਣ ਨਾ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇ) ।	੧੭ ਕੀੜੇ ਕਿਰਮ, ਅਧਮ ਜੀਵ ।
੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ।	੧੮ ਤੋਰੇ ।
੪ ਮਾਰੇ ।	੧੯ ਬਾਂਛੇ, ਚਾਹੇ ।
੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ।	੨੦ ਕ੍ਰਿਪਾ ।
੬ ਗੁਰੂ-ਨਾਨਕ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ।	੨੧ ਖਾਪ ।
੭ [ਬਨ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੨੨ ਹੱਛੇ ।
੮ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਗੜ੍ਹ-ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਅਮੋਲਕ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਲੁਕੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੭, ਨੋਟ ੩ ।	੨੩ ਚੰਗੀ-ਮੰਦੀ ਜਾਤ ਦਾ, ਭਾਵ ਕੋਈ ।
੯ [ਮਾਇਆ ਦਾ ਧਵ (ਪਤੀ)] ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਗੁਰੂ-ਸਾਧੂ ਮਿਲਾ ਦੇਵੋ ।	੨੪ ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੧੦ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ।	੨੫ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ।
੧੧ ਕਾਮਾਦਿਕ ।	੨੬ ਦੀਨੀ, ਦਿੱਤੀ ।
੧੨ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਆ ਪਏ ।	੨੭ ਮਨੋਰਥ ।
੧੩ ਚੁਰਾਇਆ ।	੨੮ ਤਿਸ ਦੇ, ਉਸ ਦੇ ।
੧੪ ਬਚ ਗਿਆ ।	੨੯ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
੧੫ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ) ਜੋ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ।	੩੦ [ਸਿੰਧੀ] ਨੀਚ ਜਾਤ ।
	੩੧ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਗੋਲੇ, ਜੜ੍ਹ-ਮਤਿ ਵਾਲੇ, ਮੂਰਖ ।
	੩੨ ਮਿਲੇ ।
	੩੩ ਪਵਿੱਤਰ ।
	੩੪ ਗਿੱਝਾ ਹੋਇਆ ।
	੩੫ ਰਸ ਨਾਲ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ ।
	੩੬ ਰੌਂਦਾ ਹੈ (ਬਣ ਕੱਢ ਲੈਣ ਨਾਲ)
	੩੭ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ।

* ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਰੁਚੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੱਧਮ ਪੈ-ਪੈ ਕੇ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਵੋ ਜੋ ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਨੀਚਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ।

‡ ਹੁਣ ਉਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ ।

ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਵਿਚਿ ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਹਰਿ ਸੀਧੇ^੧ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨ ਕੇ ਸਾਸ ਸਾਸ ਹੈ ਜੇਤੇ ਹਰਿ^੨ ਬਿਰਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰਿ ਬੀਧੇ ॥
 ਜਿਉ ਜਲ ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਜਲ ਦੇਖੇ ਸੁਕਲੀਧੇ^੩ ॥ ੨ ॥
 ਜਨ ਜਪਿਓ^੪ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਰਹਰਿ^੫ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਧੇ^੬ ॥ ਜਨਮ
 ਜਨਮ ਕੀ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਨਿਕਸੀ^੭ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿ^੮ ਜਲਿ ਨੀਧੇ ॥ ੩ ॥
 ਹਮਰੇ ਕਰਮ ਨ ਬਿਚਰਹੁ^੯ ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ੍ ਪੈਜ ਰਖਹੁ ਅਪਨੀਧੇ^{੧੦} ॥ ਹਰਿ
 ਭਾਵੈ ਸੁਣਿ ਬਿਨਉ ਬੇਨਤੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਪਵੀਧੇ^{੧੧} ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ੫ ॥ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਮਨੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਬਹੁ ਧਾਵੈ
 ਤਿਲੁ ਘਰਿ^{੧੨} ਨਹੀ ਵਾਸਾ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰਿ ਅੰਕਸੁ^{੧੩} ਸਬਦੁ ਦਾਰੂ ਸਿਰਿ
 ਧਾਰਿਓ^{੧੪} ਘਰਿ ਮੰਦਰਿ ਆਣਿ ਵਸਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਉ ਸਤਸੰਗਤਿ
 ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ^{੧੫} ਹਰਿ ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰਿ ਰਤਨ ਲਾਲ ਬਹੁ ਮਾਣਕ ਲਾਏ
^{੧੬} ਮਨੁ ਭ੍ਰਮਿਆ ਲਹਿ ਨ ਸਕਾਈਐ ॥ ਜਿਉ ਓਡਾ^{੧੭} ਕੂਪੁ ਗੁਹਜ ਖਿਨ ਕਾਵੈ
 ਤਿਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਵਸਤੁ ਲਹਾਈਐ^{੧੮} ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਧੂ
 ਨ ਪਾਇਆ^{੧੯} ਤੇ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਨਰ ਜੀਵਾਈਐ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪੁੰਨਿ
 ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਮਧੁਸੂਦਨ^{੨੦} ਹਰਿ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭ
 ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਈਐ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ^{੨੧} ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ
 ਪਾਇਆ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ
 ਮਹਲਾ ੪† ॥^{੨੨} ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਭਇਆ ਦੁਖੁ ਬਿਖਿਆ ਦੇਹ ਮਨਮੁਖ ਸੁੰਢੀ
 ਸੁੰਢੁ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਨਹੀ ਚੇਤਿਆ ਜਮਿ ਪਕਰੇ ਕਾਲਿ ਸਲੁੰਢੁ^{੨੩} ॥
 ੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਉ ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮੁੰਢੁ^{੨੪} ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਹਰਿ
 ਪਿਆਰੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਭੁੰਢੁ^{੨੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਾਧ
 ਦਇਆ ਕਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸਰਣਾਗਤਿ ਸਾਧੂ ਪੰਢੁ^{੨੬} ॥ ਹਮ ਡੁਬਦੇ ਪਾਥਰ ਕਾਢਿ
 ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ ਦੀਨ ਦਇਆਲ^{੨੭} ਦੁਖ ਭੰਢੁ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਉਸਤਤਿ ਧਾਰਹੁ
 ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਸੁਆਮੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬੁਧਿ ਲੰਢੁ^{੨੮} ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਹਮ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਨੀ ਹਮ^{੨੯} ਹਰਿ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਿ ਵੰਢੁ ॥ ੩ ॥ ਜਨ ਕੇ ਪੂਰਿ ਮਨੋਰਥ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਲੰਢੁ^{੩੦} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ ਅਨਦੁ
 ਭਇਆ ਹੈ ਗੁਰਿ ਮੰਤੁ ਦੀਓ ਹਰਿ ਭੰਢੁ^{੩੧} ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੭ ॥ ੧੨ ॥ ੧੮ ॥
 ੭ ॥ ੩੭ ॥

੧ ਲੱਭ ਪਿਆ । ੨ ਪ੍ਰਭੂ-ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ (ਸੁਆਸ) । ੩ ਸੁੱਕ ਗਏ । ੪ ਹਰੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ । ੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੀਤਾ । ੬ ਪਰੋਸਿਆ, ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੀਤਾ । ੭ ਨਿਕਲੀ । ੮ ਜਲ-ਨਿਧਿ ਨਾਲ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੁਆਰਾ । ੯ ਵਿਚਾਰੇ । ੧੦ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ । ੧੧ ਪਿਆ ਹਾਂ । ੧੨ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਨਿੱਜ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਨਿੱਜ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧੩ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਵਾਲਾ ਕੁੰਡਾ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਅੰਕੁਸ । ੧੪ ਲਿਆ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ-ਘਰ ਵਿੱਚ । ੧੫ ਹਰੀ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾ ਲਈਏ । ੧੬ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ (ਓਹ ਰਤਨ) ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ੧੭ [ਓਡ=ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭੇਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ	ਇਕ ਜਾਤ] ਸੋਘਾ ਜੋ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਖੂਹ ਨੂੰ ਝੱਟ ਦੱਸਦਾ ਹੈ । ੧੮ ਲਭਾਈ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਵਸਤੂ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਲਭਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ੧੯ ਉਸ ਦੇ ਜੀਉਣ ਉੱਤੇ ਲਾਹਨਤ ਹੈ । ੨੦ [ਮਧੁ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ । ੨੧ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ । ੨੨ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦੇਹ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁੰਢਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੨੩ [ਲੁੰਚਨ ਸਹਿਤ। ਲੁੰਚ-ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣਾ] ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ । ੨੪ ਮੋਚਨ ਕਰ, ਕੱਟ ਦੇਹ । ੨੫ ਭੁੰਚ, ਛਕੋ । ੨੬ ਪਏ ਹਾਂ । ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਏ ਹਾਂ । ੨੭ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ । ੨੮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਂ । ੨੯ ਹਰੀ ਉੱਤੇ ਘੋਲੀ ਜਾਵੀਏ । ੩੦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ । ੩੧ ਭਾਵ ਭਜਨ ਲਈ ।

- * ਸੰਜੋਗ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਅਮੋੜ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾਮ ਆ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- † ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਚਮਕ ਉੱਠਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ ।

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਦੁਤੁਕੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਗੁਰੁ ਸੇਵਉ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਮੰਗਲਚਾਰ^੧ ॥ ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ
 ਮਹਾ ਅਨੰਦ ॥ ਚਿੰਤ ਲਬੀ ਭੇਟੇ^੨ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ^੩ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਗਿ੍ਹਿ
 ਬਸੰਤ ॥ ਗੁਨ ਗਾਏ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ ਬੇਅੰਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਬਨੇ
 ਫਾਰਾ^੪ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗੀ ਮਿਲਿ ਖੇਲਨ ਲਾਗ ॥ ^੫ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵ ॥ ਰੰਗ
 ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਲਾਲ ਦੇਵ ॥ ੨ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ^੬ਮਉਲਿਓ ਅਤਿ ਅਨੂਪ ॥ ਸੂਕੈ
 ਨਾਹੀ ^੭ਛਾਵ ਧੂਪ ॥ ਸਗਲੀ ਰੂਤੀ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥ ^੮ਸਦ ਬਸੰਤ ਗੁਰ ਮਿਲੇ
 ਦੇਵ ॥ ੩ ॥ ਬਿਰਖੁ ਜਮਿਓ ਹੈ ਪਾਰਜਾਤ^੯ ॥ ਫੂਲ ਲਗੇ ਫਲ ਰਤਨ ਭਾਂਤਿ ॥
^{੧੦}ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਨੇ ਹਰਿ ਗੁਣਹ ਗਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਧਿਆਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੧}ਹਟਵਾਣੀ ਧਨ ਮਾਲ ਹਾਟੁ
 ਕੀਤੁ ॥ ਜੁਆਰੀ ਜੁਏ ਮਾਹਿ ਚੀਤੁ ॥ ਅਮਲੀ ਜੀਵੈ ਅਮਲੁ ਖਾਇ ॥ ਤਿਉ
 ਹਰਿ ਜਨੁ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਸਭੁ ਕੋ ਰਚੈ ॥ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭ
 ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਗੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਘ^{੧੨} ਸਮੈ ਮੋਰ
 ਨਿਰਤਿਕਾਰ^{੧੩} ॥ ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ^{੧੪} ॥ ਮਾਤਾ ਬਾਰਿਕ ਦੇਖਿ
 ਅਨੰਦ ॥ ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨ ਜੀਵਹਿ ਜਪਿ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੨ ॥ ^{੧੫}ਸਿੰਘ ਰੁਚੈ ਸਦ
 ਭੋਜਨੁ ਮਾਸ ॥ ਰਣੁ^{੧੬} ਦੇਖਿ ਸੂਰੇ ਚਿਤ ਉਲਾਸ^{੧੭} ॥ ਕਿਰਪਨ^{੧੮} ਕਉ ਅਤਿ
 ਧਨ ਪਿਆਰੁ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਧਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਸਰਬ ਰੰਗ ਇਕ
 ਰੰਗ ਮਾਹਿ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥ ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਇਹੁ
 ਨਿਧਾਨੁ^{੧੯} ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਕਰੇ ਦਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਤਿਸੁ ਬਸੰਤੁ^{੨੦} ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥ ਤਿਸੁ ਬਸੰਤੁ ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ॥
 ਮੰਗਲੁ^{੨੧} ਤਿਸ ਕੈ ਜਿਸੁ ਏਕੁ ਕਾਮੁ ॥ ਤਿਸੁ ਸਦ ਬਸੰਤੁ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਨਾਮੁ ॥
 ੧ ॥ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤਾ ਕੇ ਬਸੰਤੁ ਗਨੀ^{੨੨} ॥ ਜਾ ਕੈ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਧੁਨੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਉਲਿ^{੨੩} ਮਨਾ ॥ ਗਿਆਨੁ ਕਮਾਈਐ ਪੂਛਿ
 ਜਨਾਂ ॥ ਸੋ ਤਪਸੀ ਜਿਸੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ॥ ਸਦ ਧਿਆਨੀ ਜਿਸੁ ਗੁਰਹਿ ਰੰਗੁ^{੨੪} ॥
 ੨ ॥ ^{੨੫}ਸੋ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨੁ ਭਉ ਪਇਆ ॥ ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਜਿਸੁ ਭ੍ਰਮੁ ਗਇਆ ॥
 ਸੋ ਇਕਾਂਤੀ^{੨੬} ਜਿਸੁ ਰਿਦਾ ਥਾਇ ॥ ਸੋਈ ਨਿਹਚਲੁ ਸਾਚ ਠਾਇ ॥ ੩ ॥ ਏਕਾ
 ਖੋਜੈ ਏਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ^{੨੭}ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਹੀਤ ਚੀਤਿ ॥ ^{੨੮}ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗਾ ਸਹਜਿ
 ਮਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥

- ੧ [ਮੰਗਲਾਚਾਰ=ਉਤਸਵ ਦੀ ਰਸਮ] ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ।
- ੨ ਮਿਲੇ ।
- ੩ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਘਰ ਬਹਾਰ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਹੋ ਬਿਅੰਤ ਹਰੀ ! ਅਸਾਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ। ('ਬਸੰਤ' ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਔਂਕੜ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਲਗ-ਰਹਿਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)
- ੪ ਫੱਗਣ, ਫੱਗਣ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਉਤਸਵ, ਹੋਲੀ । ਅੱਜ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਫੱਗਣ ਦੀ ਹੋਲੀ ਬਣੀ ਪਈ ਹੈ ।
- ੫ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ-ਇਹ ਹੋਲੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ।
- ੬ ਖਿੜਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਕੇ ।
- ੭ ਭਾਵ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸਦਾ ਬਸੰਤ ਬਣੀ ਹੈ ।
- ੯ ਮਨ ਮੰਗੇ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰੁੱਖ ।
- ੧੦ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਰੱਜ ਗਏ ।
- ੧੧ ਜਿਵੇਂ ਹੱਟੀ ਵਾਲਾ ਧਨ-ਮਾਲ ਦੀ ਹੱਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਬੱਦਲ ।
- ੧੩ ਨਾਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੧੪ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਵਲ, ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ; ਜਿਵੇਂ ਖੇਤਾਰ (ਪੰਨਾ ੪੩, ਫੁਟ ਨੋਟ †), ਰੇਣਾਰ, ਫੁਹਾਰ, ਬੂੰਦਾਰ, ਬਹਕਾਰ ।
- ੧੫ ਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਜੁਧ ।
- ੧੭ [ਸੰ. ਉਲਾਸ=ਚਾਅ, ਅਨੰਦ] ਜੋਸ਼ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਸ਼ੂਮ ।
- ੧੯ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ।
- ੨੦ ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ ।
- ੨੧ ਖੁਸ਼ੀ । ੨੨ ਗਿਣਾਂ ।
- ੨੩ ਖਿੜ ।
- ੨੪ ਪ੍ਰੀਤ ।
- ੨੫ "ਜਿਨਾ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ ਮੁਚੁ ਭਉ ਨਿਭਵਿਆਹ" (ਮ: ੨, ਵਾਰ ਸੂਹੀ, ਪੰਨਾ ੭੮੮)
- ੨੬ ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ।
- ੨੭ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਹੈ ।
- ੨੮ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ।

- * ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਹੋਲੀ ਬਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੈ ।
- † ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਜਹੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ।
- ‡ ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

*ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਤੁਮ੍ ਪਿੰਡ^੧ ਦੀਨ੍ ॥ ^੨ਮੁਗਧ ਸੁੰਦਰ ਧਾਰਿ ਜੋਤਿ ਕੀਨ੍ ॥
 ਸਭਿ ਜਾਚਿਕ^੩ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ ਦਇਆਲ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਵਤ ਨਿਹਾਲ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਜੋਗ ॥ ^੪ਹਉ ਪਾਵਉ ਤੁਮ ਤੇ ਸਗਲ
 ਥੋਕ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਵਤ ਉਧਾਰ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ^੫ਸੁਖ
 ਸਹਜ ਸਾਰ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਪਤਿ ਸੋਭਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਬਿਘਨੁ ਨਾਹੀ
 ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ^੬ਜਾ ਕਾਰਣਿ ਇਹ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ॥ ਸੋ ਬੋਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਹਿ ॥
^੭ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਇਹੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਸਦਾ ਰਿਦੈ ਜਪੀ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ॥
 ੩ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋਇ ਨਾਹਿ ॥ ਸਭੁ ਤੇਰੋ ਖੇਲੁ ਤੁਝ ਮਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥
 ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਿ ਲੇ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਮਿਲੇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
 ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫੫ ॥ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਰਾਇ ॥ ਜਿਸਹਿ ਦੇਖਿ ਹਉ
 ਜੀਵਾ ਮਾਇ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੁਖੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਕਰਿ ਦਇਆ ਮਿਲਾਵਹੁ
 ਤਿਸਹਿ ਮੋਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ^੮ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਮਨ ॥ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਨ ਸਭੁ
 ਤੇਰੋ ਧਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ^੯ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵ ॥ ਮੁਨਿ
 ਜਨ ਸੇਖ^{੧੦} ਨ ਲਹਹਿ ਭੇਵ^{੧੧} ॥ ਜਾ ਕੀ ^{੧੨}ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕੇ ਭਗਤ ^{੧੩}ਆਨੰਦ
 ਮੈ ॥ ਜਾ ਕੇ ਭਗਤ ਕਉ ਨਾਹੀ ਖੈ^{੧੪} ॥ ਜਾ ਕੇ ਭਗਤ ਕਉ ਨਾਹੀ ਭੈ ॥
 ਜਾ ਕੇ ਭਗਤ ਕਉ ਸਦਾ ਜੈ ॥ ੩ ॥ ਕਉਨ ਉਪਮਾ ਤੇਰੀ ਕਹੀ ਜਾਇ ॥
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ^{੧੫} ਏਕੁ ਦਾਨੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਨਾਮੁ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਮਿਲਿ ਪਾਣੀ ਜਿਉ
 ਹਰੇ ਬੂਟ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਤਿਉ ਹਉਮੈ ਛੂਟ ॥ ਜੈਸੀ ^{੧੬}ਦਾਸੇ ਧੀਰ ਮੀਰ ॥
^{੧੭}ਤੈਸੇ ਉਧਾਰਨ ਗੁਰਹ ਪੀਰ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭ ਦੇਨਹਾਰ ॥ ^{੧੮}ਨਿਮਖ
 ਨਿਮਖ ਤਿਸੁ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਸਾਧਸੰਗੁ ॥
 ਤਿਸੁ ਜਨ ਲਾਗਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੰਗੁ^{੧੯} ॥ ਤੇ ਬੰਧਨ ਤੇ ^{੨੦}ਭਏ ਮੁਕਤਿ ॥
 ਭਗਤ ^{੨੧}ਅਰਾਧਹਿ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਨੇਤ੍ਰੁ ਸੰਤੋਖੇ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿ ॥
 ਰਸਨਾ^{੨੩} ਗਾਏ ਗੁਣ ਅਨੇਕ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੀ ^{੨੪}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਨੁ
 ਆਘਾਨਾ^{੨੫} ਹਰਿ ਰਸਹਿ ਸੁਆਦਿ ॥ ੩ ॥ ਸੇਵਕੁ ਲਾਗੋ ਚਰਣ ਸੇਵ ॥ ਆਦਿ
 ਪੁਰਖ ^{੨੬}ਅਪਰੰਪਰ ਦੇਵ ॥ ^{੨੭}ਸਗਲ ਉਧਾਰਣ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਇਓ
^{੨੮}ਇਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫੭ ॥ ਤੁਮ ਬਡ ਦਾਤੇ ਦੇ
 ਰਹੇ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਮਹਿ ^{੨੯}ਰਵਿ ਰਹੇ ॥ ਦੀਨੇ ਸਗਲੇ ਭੋਜਨ ਖਾਨ ॥ ^{੩੦}ਮੋਹਿ
 ਨਿਰਗੁਨ ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨ ਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨਉ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ॥ ਤੂ

- ੧ ਸਰੀਰ ।
- ੨ [ਜੋਤਿ ਧਾਰਿ ਮੁਗਧ ਸੁੰਦਰ ਕੀਨ] ਮੂਰਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੮੨, ਨੋਟ ੨੨ ।
- ੩ ਮੰਗਤੇ ।
- ੪ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੈਥੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ।
- ੫ ਸਹਜ-ਸੁਖ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
- ੬ ਜਿਸ ਬੋਲ (ਸ਼ਬਦ-ਅਭਿਆਸ) ਲਈ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਦੇਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੋਲ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ !
- ੭ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਖਸ਼ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !
- ੮ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਆਸਰੇ !
- ੯ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ।
- ੧੦ [ਸੋਸ਼] ਸੋਸ਼ ਨਾਗ ਜਿਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਭੇਦ ।
- ੧੨ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਡੂੰਘਿਆਈ ਦਾ ਮਾਪ ।
- ੧੩ [ਅਨੰਦਮਯ] ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹਨ, ਭਾਵ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੧੪ ਵਿਨਾਸ਼, ਨੁਕਸਾਨ, ਹਾਨੀ ।
- ੧੫ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਦਾਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਧੀਰ (ਹੌਂਸਲਾ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੧੭ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ-ਪੀਰ (ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ) ਨੂੰ ਉਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
- ੧੮ [ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ] ਘੜੀ-ਘੜੀ ।
- ੧੯ ਪਿਆਰ ।
- ੨੦ ਛੁੱਟ ਗਏ ।
- ੨੧ ਅਸਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ ।
- ੨੨ ਅੱਖਾਂ ਰੱਜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ।
- ੨੩ ਜੀਭ ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੨੫ ਰੱਜਿਆ ।
- ੨੬ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹਰੀ ਦੀ ।
- ੨੭ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੨੮ ਐਸਾ ਭੰਡਾਰ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ।
- ੨੯ ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਵਿਆਪਕ ।
- ੩੦ ਫੇਰ ਭੀ ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਣੀਆਰਾ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਸ਼ੁਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

- * ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਹੀ ਇਹ ਜੀਵਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।
- † ਹਰੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਡੂੰਢਦੇ ਆਏ ਹਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ‡ ਇਸ ਅੰਦਰ-ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਲਗਨ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਫੇਰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ।
- § ਹਰੀ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਪਣੀ ਤੁਫ਼ਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਤਾਰ ਲਏਗਾ ।

ਕਰਿ ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਰ^੧ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਪ ਨ ਤਾਪ ਨ ਕਰਮ
 ਕੀਤਿ^੨ ॥ ਆਵੈ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਗੀਤਿ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖਉ ਆਸ ਏਕ ॥ ^੩ਨਾਮ
 ਤੇਰੇ ਕੀ ਤਰਉ ਟੇਕ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ ਪ੍ਰਬੀਨ^੪ ॥ ਅੰਤੁ ਨ
 ਪਾਵਹਿ ਜਲਹਿ^੫ ਮੀਨ ॥ ਅਗਮ ਅਗਮ ਉਚਹ ਤੇ ਉਚ ॥ ਹਮ ਥੇਰੇ ਤੁਮ
 ਬਹੁਤ ਮੂਚ^੬ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨ ਤੂ ਧਿਆਇਆ ਸੇ ਗਨੀ^੭ ॥ ਜਿਨ ਤੂ ਪਾਇਆ
 ਸੇ ਧਨੀ ॥ ਜਿਨਿ ਤੂ ਸੇਵਿਆ ਸੁਖੀ ਸੇ ॥ ਸੰਤ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪਰੇ ॥ ੪ ॥
 ੭ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਤਿਸੁ ਤੂ ਸੇਵਿ ਜਿਨਿ ਤੂ ਕੀਆ ॥ ਤਿਸੁ ਅਰਾਧਿ
 ਜਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਆ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਚਾਕਰੁ ਹੋਹਿ ਫਿਰਿ ਡਾਨੁ^੮ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਤਿਸ
 ਕੀ ਕਰਿ ਪੋਤਦਾਰੀ^੯ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ੧ ॥ ਏਵਡ ਭਾਗ ਹੋਹਿ ਜਿਸੁ
 ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ਸੋ ਪਾਏ ਇਹੁ ^{੧੦}ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਜੀ ਸੇਵਾ
 ਜੀਵਨੁ ਬਿਰਥਾ ॥ ਕਛੁ ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਪੂਰਨ ਅਰਥਾ^{੧੧} ॥ ਮਾਣਸ ਸੇਵਾ ਖਰੀ
 ਦੁਹੇਲੀ^{੧੨} ॥ ਸਾਧ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੀ^{੧੩} ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ
 ਭਾਈ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਹਿ ਬਤਾਈ ॥ ਉਹਾ ਜਪੀਐ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਸਾਧੂ
 ਸੰਗਤਿ ਪਾਰਗਰਾਮ^{੧੪} ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਸਗਲ ਤਤ ਮਹਿ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ॥ ਸਰਬ
 ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਏਕੁ ਧਿਆਨੁ ॥ ^{੧੬}ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਉਤਮ ਧੁਨਾ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਗਾਇ ਗੁਨਾ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਜਿਸੁ ਬੋਲਤ ਮੁਖੁ
 ਪਵਿਤੁ ਹੋਇ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਸੋਇ^{੧੭} ॥ ਜਿਸੁ ਅਰਾਧੇ ਜਮੁ
 ਕਿਛੁ ਨ ਕਹੈ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਲਹੈ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਿ
 ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਤਿਆਗਹੁ ਮਨ ਕੇ ਸਗਲ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸ ਕੇ
 ਧਾਰੇ^{੧੯} ਧਰਣਿ^{੨੦} ਅਕਾਸੁ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜਿਸ ਕਾ ਹੈ ਪ੍ਰਗਾਸੁ^{੨੧} ॥ ਜਿਸੁ
 ਸਿਮਰਤ ^{੨੨}ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਹੋਇ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਨ ਰੋਇ ॥ ੨ ॥
^{੨੩}ਸਗਲ ਧਰਮ ਮਹਿ ਉਤਮ ਧਰਮ ॥ ਕਰਮ ਕਰਤੂਤਿ ਕੈ ਉਪਰਿ ਕਰਮ ॥
 ਜਿਸ ਕਉ ਚਾਹਹਿ ^{੨੪}ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵ ॥ ਸੰਤ ਸਭਾ ਕੀ ਲਗਹੁ ਸੇਵ ॥ ੩ ॥
 ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਜਿਸੁ ਕੀਆ ਦਾਨੁ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ^{੨੫}ਹਰਿ ਨਿਧਾਨੁ ॥
 ਤਿਸ ਕੀ ^{੨੬}ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥
 ੪ ॥ ੯ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਮਨ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਲਾਗੀ ਪਿਆਸ ॥ ^{੨੭}ਗੁਰਿ
 ਦਇਆਲਿ ਪੂਰੀ ਮੇਰੀ ਆਸ ॥ ਕਿਲਵਿਖ^{੨੮} ਕਾਟੇ ਸਾਧਸੰਗਿ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਿਓ
^{੨੯}ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ^{੩੦} ਬਸੰਤੁ ਬਨਾ^{੩੧} ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ
 ਹਿਰਦੈ ^{੩੨}ਉਰਿ ਧਾਰੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਦਿਆਲੂ ।
 ੨ ਕੀਤਾ ।
 ੩ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ।
 ੪ [ਪ੍ਰਵੀਣ] ਨਿਪੁੰਨ, ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਸਰਵ-ਕਲਾ-ਪ੍ਰਵੀਨ ਹੈਂ, ਸਾਰੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਹੈਂ ।
 ੫ ਜਲ ਦਾ । ਮੱਛੀਆਂ ਜਲ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ।
 ੬ ਵੱਡੇ ।
 ੭ [ਅ. ਗਨੀ] ਦੌਲਤਮੰਦ, ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਰੱਜੇ ਹੋਏ ।
 ੮ ਡੰਨ।
 ੯ [ਪੋਤਹ-ਦਾਰੀ । ਪੋਤਹ (ਫਾ)=ਖਜ਼ਾਨਾ] ਖਜ਼ਾਨਚੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਨਾ ਸਮਝ ਬਲਕਿ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸਮਝ; ਜੋ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਾਨਤ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝ ।
 ੧੦ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ ।
 ੧੧ ਲੋੜ । ਕੋਈ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
 ੧੨ ਦੁਖਦਾਇਕ । (ਹਰੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੧੩ ਸੁਖ-ਦਾਇਕ ।
 ੧੪ [ਪਾਰ-ਗਾਮਿਨ=ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ] ਮੁਕਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।
 ੧੫ ਸਾਰਿਆਂ ਗਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤਤ (ਅਸਲੀ) ਹੈ ।
 ੧੬ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਧਨ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੧੭ ਸੋਭਾ ।
 ੧੮ ਲਭਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਟਿਕਾਏ ਹੋਏ । ੨੦ ਧਰਤੀ ।
 ੨੧ ਚਾਨਣਾ ।
 ੨੨ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ (ਪਾਪੀ) ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨੩ ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੀ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਚੰਗਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ (ਕਰਮ) ਸਾਰੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ ।
 ੨੪ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ।
 ੨੫ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
 ੨੬ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਡੂੰਘਿਆਈ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ।
 ੨੭ ਦਿਆਲੂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮੁਹਾਰਦ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ।
 ੨੮ ਪਾਪ ।
 ੨੯ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ।
 ੩੦ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੩੧ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਫਬਿਆ ਹੈ ।
 ੩੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਏ ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ, ਕੀਰਤਨ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਹੀ ਉੱਤਮ ਹੈ ।

† ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ।

‡ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।

ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ॥ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਸਰਣ ॥ ਜੀਅ
 ਜੰਤ ਤੇਰੇ ਆਧਾਰਿ^੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਲੇਹਿ ਨਿਸਤਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ^੩ਭਵ
 ਖੰਡਨ ਦੁਖ ਨਾਸ ਦੇਵ ॥ ^੪ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਤਾ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ਧਰਣਿ^੫
 ਅਕਾਸੁ ਜਾ ਕੀ ਕਲਾ^੬ ਮਾਹਿ ॥ ਤੇਰਾ ਦੀਆ ਸਭਿ ਜੰਤ ਖਾਹਿ ॥ ੩ ॥
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ^੭ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ॥ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਦਾਨੁ ॥ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥
 ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਰਾਮ ਰੰਗਿ^੮ ਸਭ ਗਏ ਪਾਪ ॥ ਰਾਮ ਜਪਤ ਕਛੁ ਨਹੀ
 ਸੰਤਾਪ^੯ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜਪਤ ਸਭਿ ਮਿਟੇ ਅੰਧੇਰ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਨਾਹਿ
 ਫੇਰ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਰੰਗੁ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸਦਾ ਸੰਗੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਜਨੀ ਕੀਆ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਜਹ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤੁ ਸੋ ਧੰਨਿ ਦੇਸੁ ॥
 ਹਰਿ ਭਗਤਿਹੀਨ ਉਦਿਆਨ^{੧੧} ਥਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੧੨} ਘਟਿ ਘਟਿ ਪਛਾਨੁ ॥
 ੨ ॥ ^{੧੩}ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਰਸ ਭੋਗ ਰੰਗੁ ॥ ਮਨ ਪਾਪ ਕਰਤ ਤੂ ਸਦਾ ਸੰਗੁ^{੧੪} ॥
^{੧੫}ਨਿਕਟਿ ਪੇਖੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਣਹਾਰ ॥ ^{੧੬}ਈਤ ਉਤ ਪ੍ਰਭ ਕਾਰਜ ਸਾਰ ॥ ੩ ॥
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਗੋ ਧਿਆਨੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥
 ਤੇਰਿਆ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ^{੧੭}ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ ॥ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਸੁਆਮੀ ਸਦ
 ਹਜੂਰਿ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਸਚੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਿਤ ਨਵਾ ॥
 ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਿਤ ਚਵਾ^{੧੮} ॥ ਪ੍ਰਭ ਰਖਵਾਲੇ ਮਾਈ ਬਾਪ ॥ ਜਾ ਕੈ
 ਸਿਮਰਣਿ ਨਹੀ ਸੰਤਾਪ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ^{੨੦}ਖਸਮੁ ਧਿਆਈ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਭਾਇ ॥
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸਦਾ ਸਰਣਾਈ ^{੨੧}ਸਾਚੈ ਸਾਹਿਬਿ ਰਖਿਆ ਕੰਠਿ^{੨੨} ਲਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਪਣੇ ਜਨ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਰਖੇ ॥ ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਸਭਿ ਭ੍ਰਮਿ
 ਥਕੇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ਨਹੀ ਜਾਇ^{੨੩} ॥ ਦੁਖੁ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰਿ ਰਹੇ ਧਾਇ ॥
 ੨ ॥ ਕਿਰਤੁ^{੨੪} ਓਨ੍ਹਾ ਕਾ ਮਿਟਸਿ ਨਾਹਿ ॥ ਓਇ ਅਪਣਾ ਬੀਜਿਆ ਆਪਿ
 ਖਾਹਿ ॥ ਜਨ ਕਾ ਰਖਵਾਲਾ ਆਪਿ ਸੋਇ ॥ ਜਨ ਕਉ ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਕਸਿ
 ਕੋਇ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਦਾਸ ਰਖੇ ਕਰਿ ਜਤਨੁ ਆਪਿ ॥ ^{੨੫}ਅਖੰਡ ਪੂਰਨ ਜਾ ਕੋ
 ਪ੍ਰਤਾਪੁ ॥ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨਿਤ ਰਸਨ^{੨੬} ਗਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਚਰਣ
 ਧਿਆਇ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਗੁਰ ਚਰਣ ਸਰੇਵਤ ਦੁਖੁ
 ਗਇਆ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਰੀ ਮਇਆ^{੨੭} ॥ ^{੨੮}ਸਰਬ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ
 ਕਾਮ ॥ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸਾ ਰੁਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਜਿਤੁ
 ਹਰਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਸੈ ਬਿਲਲਾਂਤੀ^{੨੯} ਸਾਕਤੁ^{੩੦} ਫਿਰਿ

- ੧ ਆਸਰੇ ।
 ੨ ਤਾਰ ਲੈ ।
 ੩ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ।
 ੪ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ।
 ੫ ਧਰਤੀ ।
 ੬ ਸ਼ਕਤੀ ।
 ੭ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
 ੮ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ।
 ੯ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ।
 ੧੦ ਫੇਰਾ, ਆਵਣ ਜਾਣ ।
 ੧੧ ਉਜਾੜ । ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
 ੧੨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੧੩ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਨਾ-ਇਹ ਤੇਰੇ ਲਈ ਰੰਗੁ (ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਨਾ) ਹੋਵੇ ।
 ੧੪ ਝਿਜਕ ।
 ੧੫ ਨੇੜੇ ਦੇਖ ।
 ੧੬ ਏਥੇ ਓਥੇ ਹਰੀ ਹੀ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ।

- ੧੮ [ਉਚਰਾਂ] ਸਿਮਰਾਂ ।
 ੧੯ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਧਿਆਵਾਂ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ-ਸਾਰ ਲਿਵ ਨਾਲ ।
 ੨੦ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਲਾਂ ਦੁਲਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ 'ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ', 'ਸਾਚੈ ਸਾਹਿਬ' ਆਦਿ।
 ੨੧ ਗਲ ਨਾਲ ।
 ੨੨ ਥਾਂ । ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਢੇਈ ਨਾ ਮਿਲੀ; ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੱਜਦੇ ਫਿਰੇ ਉਥੇ ਦੁੱਖ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ।
 ੨੩ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਫਲ ।
 ੨੪ ਜਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾਂ ਬੱਲ ਨਾਲ ਅਤੁੱਟ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੈ ।
 ੨੫ ਜੀਭ ਨਾਲ । ੨੬ ਕਿਰਪਾ ।
 ੨੭ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਤੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ।
 ੨੮ ਰੌਂਦੀ । (ਲੁਕਾਈ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੌਂਦੀ ਹੈ ।
 ੨੯ [ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ] ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

† ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਲੱਭਾ ਹਰੀ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਜਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਸਿ^੧ ॥
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਨਾਸਿ ॥ ਭੈ ਬਿਨਸੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰ
 ਮਿਲਿ^੨ ਨਾਨਕਿ ਖਸਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੨ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ^੩ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਓ
 ਨਿਵਾਸ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਹੋਈ ਪੂਰਨ ਆਸ ॥^੪ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ
 ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਹਿਆ ॥ ੩ ॥ ਅਸਟ
 ਸਿਧਿ* ਨਵ ਨਿਧਿ ਏਹ ॥^੫ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਦੇਹ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜਪਿ
 ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ^੬ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਇਕ ਤੁਕੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧^੧ ਸਗਲ ਇਛਾ ਜਪਿ ਪੁੰਨੀਆ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਲੇ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ
 ਰਵਹੁ^੨ ਗੋਬਿੰਦੈ ਰਵਣ ਜੋਗੁ ॥ ਜਿਤੁ ਰਵਿਐ ਸੁਖ ਸਹਜ ਭੋਗੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ਅਪਣਾ ਦਾਸੁ ਆਪਿ
 ਸਮਾਲਿਆ ॥ ੨ ॥^੩ ਸੋਜ ਸੁਹਾਵੀ ਰਸਿ ਬਨੀ ॥ ਆਇ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਭ^੪ ਸੁਖ
 ਧਨੀ ॥ ੩ ॥ ਮੇਰਾ ਗੁਣੁ ਅਵਗਣੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਚਰਣ
 ਪੂਜਾਰਿਆ^੫ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੪ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਿਲਬਿਖ^੬ ਬਿਨਸੇ
 ਗਾਇ ਗੁਨਾ ॥^੭ ਅਨਦਿਨੁ ਉਪਜੀ ਸਹਜ ਧੁਨਾ ॥ ੧ ॥ ਮਨੁ ਮਉਲਿਓ^੮
 ਹਰਿ ਚਰਨ ਸੰਗਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਾਧੂ ਜਨ ਭੇਟੇ^੯ ਨਿਤ ਰਾਤੋਂ ਹਰਿ ਨਾਮ
 ਰੰਗਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੋਪਾਲ ॥ ਲੜਿ ਲਾਇ ਉਧਾਰੇ
 ਦੀਨ ਦਇਆਲ ॥ ੨ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹੋਆ ਸਾਧ ਧੂਰਿ ॥ ਨਿਤ ਦੇਖੈ ਸੁਆਮੀ
 ਹਜੂਰਿ ॥ ੩ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਗਈ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ॥ ੪ ॥
 ੨ ॥ ੧੫ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ਰੋਗ ਮਿਟਾਏ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਿ ॥ ਬਾਲਕ ਰਾਖੇ
 ਅਪਨੇ^{੧੬} ਕਰ ਥਾਪਿ ॥ ੧ ॥^{੧੭} ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸਦ ਬਸੰਤੁ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ
 ਕੀ ਸਰਣੀ ਆਏ^{੧੮} ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੰਤੁ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸੋਗ ਸੰਤਾਪ ਕਟੇ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ॥ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਪਿ ॥ ੨ ॥
 ਜੋ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ਜਪੇ ਨਾਉ ॥ ਸਭਿ ਫਲ ਪਾਏ ਨਿਹਚਲ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ॥ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਪਦੇ ਨੀਤ ਨੀਤਿ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ੧੬ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਨਿਹਾਲ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ
 ਭਇਆ ਦਇਆਲੁ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਭੁ ਪੂਰਾ ਕੀਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ

੧ ਪੁੰਜੀ । ੨ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਚਿਤਾਰਿਆ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) । ੩ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਿਵਾਸ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ-ਜਪ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ੪ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਹੈ । ੫ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਵਾਰਾ ਹੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਏਹੋ ਅੱਠ ਸਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * । ੬ ਹਿਰਦਾ-ਰੂਪ ਕੰਵਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੭ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਏ । ੮ ਸਿਮਰੋ । ਤੁਸੀਂ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰਨ	ਸੁਖ ਭੋਗੀਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ । ੯ ਦਿਲ ਰੂਪ ਸੇਜਾ ਸੋਹਣੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਜੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ । ੧੦ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ । ੧੧ ਪੂਜੇ । ੧੨ ਪਾਪ । ੧੩ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਉਠਦੀ ਹੈ । ਮਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਟਿਕਾਉ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਅਨੰਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੰਗੀਤਕ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧੁਨੀ ਦਾ ਉਠਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧੪ ਖਿੜਿਆ । ੧੫ ਮਿਲੇ । ੧੬ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਥਾਪਨਾ ਦੇ ਕੇ । ੧੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ । ੧੮ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਦਾ ਪੁੰਜ । ੧੯ ਉਪਦੇਸ਼ ।

* ਅੱਠ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਣਿਆ (ਦੂਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ), ਮਹਿਮਾ (ਦੇਹ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਲਘਿਮਾ (ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਗਰਿਮਾ (ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ), ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਮਨਿੱਛਤ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ), ਪ੍ਰਕਾਮਜ (ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣੀ), ਈਸ਼ਤਾ (ਇੱਛਾ-ਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ), ਵਸਿਤਾ (ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣਾ) ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ।

‡ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਆਪ-ਬੀਤੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਿਆ । ਇਸੇ ਭਾਵ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੬, ੬੨੭, ਆਦਿ ।

ਰਿਦ ਮਹਿ ਦੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਮੇਰਾ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ ॥
 ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਭਵਜਲੁ ਨਿਸਤਾਰਿਓ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਕਾਟਿ ਮੈਲੁ ਨਿਰਮਲ
 ਕਰੇ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਰੇ ॥ ੩ ॥ ਆਪਿ ਕਰਹਿ ਆਪਿ ਕਰਣੈਹਾਰੇ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਉਧਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੭ ॥

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੨ਦੇਖੁ ਫੂਲ ਫੂਲ ਫੂਲੇ ॥ ਅਹੰ ਤਿਆਗਿ ਤਿਆਗੇ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਾਗੇ^੩ ॥
 ਤੁਮ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸਭਾਗੇ ॥ ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਘਨ ਬਾਸੁ
 ਕੂਲੇ^੪ ॥ ਇਕਿ ਰਹੇ ਸੂਕਿ ਕਠੂਲੇ^੫ ॥ ^੬ਬਸੰਤ ਰੁਤਿ ਆਈ ॥ ^੭ਪਰਫੂਲਤਾ
 ਰਹੇ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਕਲੂ^੮ ਆਇਓ ਰੇ ॥ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ ॥ ਅਨ ਰੂਤਿ
 ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ॥ ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੂਲਹੁ ਭੂਲਹੁ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਪਾਏ ॥ ^੯ਜਿਸੁ
 ਮਸਤਕਿ ਹੈ ਲੇਖਾ ॥ ਮਨ ਰੁਤਿ ਨਾਮ ਰੇ ॥ ਗੁਨ ਕਹੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ
 ਹਰੇ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਹਿੰਡੋਲ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਹਰਿ
 ਨਾਮੈ ਕੇ ਹੋਵਹੁ ਜੋੜੀ^{੧੦} ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੈਸਹੁ ਸਫਾ^{੧੧} ਵਿਛਾਇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਇਨ੍
 ਬਿਧਿ ਪਾਸਾ ਢਾਲਹੁ ਬੀਰ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੩} ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਅੰਤ
 ਕਾਲਿ ਨਹ ਲਾਗੈ ਪੀਰ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤੁਮ ਚਉਪੜਿ
 ਸਾਜਹੁ ਸਤੁ^{੧੫} ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸਾਰੀ^{੧੬} ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਜੀਤਹੁ ਐਸੀ
 ਖੇਲ ਹਰਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ੨ ॥ ਉਠਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹੁ ਪਰਭਾਤੇ ਸੋਏ ਹਰਿ
 ਆਰਾਧੇ ॥ ^{੧੭}ਬਿਖੜੇ ਦਾਉ ਲੰਘਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ^{੧੮}ਸੁਖ ਸਹਜ ਸੇਤੀ
 ਘਰਿ ਜਾਤੇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਖੇਲੈ ਆਪੇ ਦੇਖੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਰਚਨੁ
 ਰਚਾਇਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੯} ਜੋ ਨਰੁ ਖੇਲੈ ਸੋ ਜਿਣਿ^{੨੦} ਬਾਜੀ ਘਰਿ
 ਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੯ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ਹਿੰਡੋਲ ੩ ॥ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ
 ਤੂਹੈ ਜਾਣਹਿ ਅਉਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਜਾਣੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ
 ਸੋਈ ਤੁਝੈ ਪਛਾਣੈ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ
 ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਤੇਰੇ ਆਪਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੁਝ
 ਤੇ ਹੋਵੈ ਅਉਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਰਤਾ ॥ ਭਗਤੁ ਤੇਰਾ ਸੋਈ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ

੧ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ । ੨ ਹਉਮੈ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖ, ਖਿੜਾਉ ਹੀ ਖਿੜਾਉ ਹੈ । ੩ ਲਪੇਟਿਆ (ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ) । ੪ ਕੋਮਲ । ਕੋਮਲ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਘਣੀ ਵਾਸਨਾ ਹੈ। ੫ ਕਾਠ (ਲੱਕੜ) ਵਰਗੇ ਕਰੜੇ । ੬ ਨਾਮ ਬੀਜ ਕੇ ਖਿੜਾਉ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਤਿ । ੭ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਬਨ ਫੁਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੮ ਕਲਜੁਗ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੬, ਨੋਟ ੪ । ੯ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਦਾ ਲੇਖ ਪਿਆ ਹੈ । ੧੦ ਰਲ ਕੇ ਬਹਿਣ ਵਾਲੇ; ਦੋ ਆਮ੍ਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿ ਕੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ । ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਖੇਡ ਰਲ ਕੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਜੋੜੀਵਾਲ ਬਣੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਬਸਾਤ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ।	੧੧ ਬਸਾਤ, ਚੌਪੜ ਖੇਡਣ ਦਾ ਕੱਪੜਾ । ੧੨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਚੌਪੜ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਡੋ, ਹੇ ਥੀਰੋ ! ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੧੪ ਪੀੜ, ਦੁੱਖ । ੧੫ ਦਇਆ, ਦਾਨ ਆਦਿ । ੧੬ ਨਰਦਾਂ । ੧੭ ਜਿਵੇਂ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਦਾਉ ਪੇਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਔਖੇ ਦਾਉ ਪੇਚਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੧੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ । ੧੯ ਜਿੱਤ ਕੇ । ੨੦ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੈਥੋਂ ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜਤਨ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

- * ਇਹ ਸਮਾਂ ਨਾਮ ਬੀਜਣ ਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਸੁੱਕੇ ਕਠੋਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- † ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚੌਪੜ ਦੀ ਖੇਡ ਨਾਲ ਤਸਬੀਹ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਖੇਡ ਤਾਂ ਔਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ-ਦੁਆਰਾ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਬਣਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਾਉ ਪੇਚਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।
- ‡ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਓਹੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਨੇ ਤੂ ਰੰਗ ਧਰਤਾ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ਵਡ ਦਾਤਾ ਤੂ ਵਡ ਦਾਨਾ ਅਉਰੁ
 ਨਹੀ ਕੇ ਦੂਜਾ ॥ ਤੂ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ਹਉ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ॥
 ੩ ॥ ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਅਗੋਚਰੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਬਿਖਮੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਭਾਣਾ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਢਹਿ ਪਇਆ ਦੁਆਰੈ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
 ੨੦ ॥ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮੂਲੁ ਨ ਬੂਝੈ ਆਪੁ ਨ ਸੂਝੈ ਭਰਮਿ
 ਬਿਆਪੀ ਅਹੰ ਮਨੀ ॥ ੧ ॥ ਪਿਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਸਤਾਰਹੁ
 ਨਿਰਗੁਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਓਪਤਿ ਪਰਲਉ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਹੋਵੈ ਇਹ ਬੀਚਾਰੀ
 ਹਰਿ ਜਨੀ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਜੋ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਸੁਖੀਏ ਸੇ
 ਗਨੀ ॥ ੩ ॥ ਅਵਰੁ ਉਪਾਉ ਨ ਕੋਈ ਸੂਝੈ ਨਾਨਕ ਤਰੀਐ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ॥
 ੪ ॥ ੩ ॥ ੨੧ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੬ ॥
 †ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਉ ॥ ੧੦ਯਾ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਰਾਮੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਸਾਚੋ
 ਤਾਹਿ ਪਛਾਨੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਹੈ ਸੰਪਤਿ ਸੁਪਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿ ਕਹਾ
 ਐਡਾਨੋ १੨ ॥ ਸੰਗਿ ਤਿਹਾਰੈ ਕਛੂ ਨ ਚਾਲੈ ਤਾਹਿ ਕਹਾ ਲਪਟਾਨੋ ॥ ੧ ॥
 ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਊ ਪਰਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਉਰਿ ਆਨੋ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਸਭ ਹੀ ਮੈ ਪੂਰਨ ਏਕ ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨੋ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ
 ੬੩ ॥ ਪਾਪੀ ਗੀਐ ਮੈ ਕਾਮੁ ਬਸਾਇ ॥ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਯਾ ਤੇ ਗਹਿਓ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਅਰੁ ਸੰਨਿਆਸ ॥ ਸਭ ਹੀ ਪਰਿ
 ਡਾਰੀ ਇਹ ਫਾਸ ॥ ੧ ॥ ਜਿਹਿ ਜਿਹਿ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰਿ ॥ ਤੇ ਭਵ
 ਸਾਗਰ ਉਤਰੇ ਪਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਨਾਇ ॥ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ
 ਰਹੈ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੬੪ ॥ ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਧਾਵਨ ਤੇ ਛੂਟਿਓ ਕਰਿ ਬੈਠੋ ਬਿਸਰਾਮੁ ੨੨ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਤਨ ਤੇ ਭਾਗੀ ਉਪਜਿਓ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨੁ ॥
 ਲੋਭ ਮੋਹ ਏਹ ਪਰਸਿ ਨ ਸਾਕੈ ਗਹੀ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ॥ ੧ ॥ ਜਨਮ
 ਜਨਮ ਕਾ ਸੰਸਾ ਚੂਕਾ ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ ਜਬ ਪਾਇਆ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੀ
 ਮਨ ਤੇ ਨਿਜ ਸੁਖ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਹੋਤ ਦਇਆਲੁ
 ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਸੋ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ
 ਸੰਪੈ ਕੋਊ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੬੫ ॥ ਮਨ ਕਹਾ
 ਬਿਸਾਰਿਓ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ॥ ਤਨੁ ਬਿਨਸੈ ਜਮ ਸਿਉ ਪਰੈ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

੧ ਪਿਆਰ ਧਰਦਾ ਹੈ । ੨ [ਫਾ.] ਸਿਆਣਾ । ੩ ਤੇਰਾ ਮਕਾਨ ਸਾਡੇ ਮਨ ਜਾਂ ਔਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ । ੪ ਕਰੜਾ, ਕਠਿਨ । ੫ ਮੂਰਖ ਤੇ ਇੰਝਾਣਾ । ੬ ਹਉਮੈ । ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਐਸੀ ਹਉਮੈ ਵਾਪਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਪਿਤਾ 'ਮੂਲ' ਹੈ, ਅਸੀਂ 'ਨਿਰਗੁਨੀ' ਹਾਂ)। ੭ [ਸਿੰਧੀ, ਧਣੀ] ਮਾਲਕ । ੮ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਨਾਸ । ੯ ਗਿਣਦਾ ਹਾਂ । ੧੦ ਇਸ ਤਨ ਅੰਦਰ । ੧੧ ਧਨ । ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਦੌਲਤ ਕੇਵਲ ਮਨ ਨੂੰ ਧੋਖਾ	ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੧੨ ਐਂਠਨਾ, ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਵਣਾ । ੧੩ ਤੇਰੇ । ੧੪ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਚਿੰਬੜਦਾ ਹੈ ? ੧੫ ਛੱਡ ਦੇ । ੧੬ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵੇ । ੧੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ । ੧੮ ਇਸ ਲਈ ਪਕੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ੧੯ ਸ਼ੈਇਵ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ । ੨੦ ਸੁੱਟੀ ਹੈ ਕਾਮ ਦੀ ਫਾਹੀ । ੨੧ ਭਟਕਣ ਤੋਂ । ੨੨ ਟਿਕਾਉ । ੨੩ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ੨੪ ਫੜੀ ਹੈ । ੨੫ ਸਾਰੀ । ੨੬ ਮਿਹਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ । ੨੭ ਧਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ । ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੨੯ ਜਮ ਨਾਲ ਵਾਸਤਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਮ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।

- * ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਵਿਤ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ । ਪਰ ਅੰਤ ਨਿਸਤਾਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- † ਸੰਸਾਰੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।
- ‡ ਅੰਦਰ ਕਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਮਨ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣ ਜਾਈਏ । ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵੱਲ ਲਾਈਏ, ਤਾਂ ਬੋਝਾ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- § ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਪੂਰਨ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ¶ ਇਸ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ: ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੇ ਪਦਾਰਥ ਅਨਿਸ਼ਥਿਰ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦੀ । ਮਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਬਾਬਤ ਦੋ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਖਿਆਲ ਜਾਹਰ ਕੀਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ : ਇਕ ਇਹ ਕਿ 'ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੇ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਤੇ ਦੂਜਾ ਕਿ 'ਸਗਲ ਜਗਤੁ ਹੈ ਜੈਸੇ ਸੁਪਨਾ' (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੯) ਜਾਂ 'ਕਾਗਦ ਕੋਟੁ ਇਹੁ ਜਗੁ ਹੈ ਬਪੁਰੇ (ਮਲਾਰ ਮ: ੧) । ਜਗਤ ਹੈ ਈ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ: ਇਕ ਉਹ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਹ ਜੋ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮੋਹ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਰਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । 'ਮਾਈ ਬਾਪ ਪੁਤ੍ਰੁ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ॥ ਸਭਨਾ ਕਉ ਸਨਬੰਧੁ ਹਰਿ ਕਰਿ ਦੀਏ' (ਗੁਜਰੀ ਮ: ੪) । ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੋਹ ਵਧਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹੋ ਪਸਾਰਾ ਬੁਠਾ ਸੰਸਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਪਹਾਰ^੧ ॥ ਤੈ ਸਾਚਾ ਮਾਨਿਆ^੨ ਕਿਹ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥
 ਧਨੁ ਦਾਰਾ^੩ ਸੰਪਤਿ^੪ ਗ੍ਰੇਹ^੫ ॥ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ਸਮਝ ਲੇਹ ॥ ੨ ॥ ਇਕ
 ਭਗਤਿ ਨਾਰਾਇਨ ਹੋਇ ਸੰਗਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ^੬ ਭਜੁ ਤਿਹ ਏਕ ਰੰਗਿ ॥ ੩ ॥
 ੪ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਕਹਾ ਭੂਲਿਓ ਰੇ ਝੂਠੇ ਲੋਭ ਲਾਗ ॥ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ
 ਨਾਹਿਨ ਅਜਹੁ ਜਾਗ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਮ^੭ ਸੁਪਨੈ ਕੈ ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਾਨੁ ॥
 ਬਿਨਸੈ ਛਿਨ ਮੈ^੮ ਸਾਚੀ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਹਰਿ ਬਸਤ ਨੀਤ^੯ ॥ ੧੦ ਨਿਸ
 ਬਾਸੁਰ ਭਜੁ ਤਾਹਿ ਮੀਤ ॥ ੨ ॥ ਬਾਰ ਅੰਤ ਕੀ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਗੁਨ ਤਾ ਕੇ ਗਾਇ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ ਦੁਤੁਕੀਆ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਜਗੁ ਕਉਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ ॥ ੧੧ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਗਿਰੈ ਦੇਖੁ ਭੀਤਿ ॥
 ਮਨੁਆ ਡੋਲੈ ੧੨ ਚੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ॥ ਜਗ ਸਿਉ ਤੂਟੀ ਝੂਠ ਪਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥
 ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ੧੩ ਬਜਰੁ ਭਾਰੁ ॥ ੧੪ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੧੫ ਘਰੁ ਬਾਲੂ ਕਾ ਘੁਮਨ ਘੇਰਿ ॥ ਬਰਖਸਿ ਬਾਣੀ^{੧੬} ਬੁਦਬੁਦਾ
 ਹੇਰਿ^{੧੭} ॥ ੧੮ ਮਾਤ੍ਰੁ ਬੁੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ ॥ ੧੯ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਚੇਰਿ ॥
 ੨ ॥ ੨੦ ਸਰਬ ਉਪਾਇ ਗੁਰੂ ਸਿਰਿ ਮੋਰੁ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ^{੨੧} ਪਗ ਲਾਗਉ
 ਤੋਰ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੋ ਚਾਹਉ ਤੁਝ ਓਰ^{੨੨} ॥ ਨਾਮੁ ਦਰਾਇ^{੨੩} ਚਲੈ ਸੋ ਚੋਰੁ ॥
 ੩ ॥ ਪਤਿ ਖੋਈ ਬਿਖੁ ਅੰਚਲਿ^{੨੪} ਪਾਇ ॥ ਸਾਚ ਨਾਮਿ ਰਤੋ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ
 ਜਾਇ ॥ ੨੫ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨ੍ਹਿਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜਾਇ ॥ ੨੬ ਭੈ ਮਾਨੈ ਨਿਰਭਉ ਮੇਰੀ
 ਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨੭ ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰਿ ਭੋਗੁ ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ ਰਸ ਰੋਗੁ ॥
 ੨੮ ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਗੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨ੍ਹਿਸਿ ਹੋਗੁ ॥ ੫ ॥ ਕਾਪੜੁ
 ਪਹਿਰਸਿ ਅਧਿਕੁ^{੨੯} ਸੀਗਾਰੁ ॥ ੩੦ ਮਾਟੀ ਫੂਲੀ ਰੂਪੁ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ੩੧ ਆਸਾ
 ਮਨਸਾ ਬਾਂਧੋ ਬਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ॥ ੬ ॥ ਗਾਛਹੁ^{੩੨} ਪੁਤ੍ਰੀ
 ਰਾਜ ਕੁਆਰਿ ॥ ੩੩ ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ ਸਚੁ ਦੋਤੁ^{੩੪} ਸਵਾਰਿ ॥ ੩੫ ਪ੍ਰਿਉ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭ
 ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਬਿਖੁ^{੩੬} ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ੩੭ ਮੋਹਨਿ
 ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਾ ਤੋਹਿ ॥ ਨਾਨਕ^{੩੮} ਠਾਢੇ
 ਚਾਹਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੁਆਰਿ ॥ ੩੯ ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥
 ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ਮਨੁ ਭੂਲਉ ਭਰਮਸਿ ਆਇ ਜਾਇ ॥ ੪੦ ਅਤਿ ਲੁਬਧ
 ਲੁਭਾਨਉ ਬਿਖਮ ਮਾਇ ॥ ਨਹ ਅਸਥਿਰੁ ਦੀਸੈ^{੪੧} ਏਕ ਭਾਇ ॥ ੪੨ ਜਿਉ ਮੀਨ
 ਕੁੰਡਲੀਆ ਕੰਠਿ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ੪੩ ਮਨੁ ਭੂਲਉ ਸਮਝਸਿ ਸਾਚ ਨਾਇ ॥

- ੧ ਪਹਾੜ ।
 ੨ ਕੀ ਸਮਝ ਕੇ ?
 ੩ ਇਸਤਰੀ ।
 ੪ [ਸੰ. ਸੰਪਦਾ] ਧਨ ।
 ੫ ਘਰ ।
 ੬ ਉਸ ਨੂੰ ਭਜ ਇਕਸਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ।
 ੭ ਸਮਾਨ ।
 ੮ ਸੱਚ ਜਾਣ ।
 ੯ ਸਦਾ ।
 ੧੦ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰ, ਹੇ ਮਿੱਤਰ !
 ੧੧ ਤੂੰ ਦੇਖ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਭਿੱਤੀ
 (ਚੋਗ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪ) 'ਤੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ । ਭੀਤਿ
 [ਸਿੰਧੀ 'ਭੀਤੀ'] ਚੋਗਾ । ਦੇਖੇ ਪੰਨਾ ੮੫੩, ਨੋਟ
 ੩੩ ।
 ੧੨ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਬਦਨੀਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ
 ਕੇ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਜਗਤ ਨਾਲੋਂ ਝੂਠੀ ਪ੍ਰੀਤ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੀ
 ਹੈ ।
 ੧੩ [ਵਜ੍ਜ=ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਗਦਾ] ਵਜ੍ਜ ਵਾਂਗ ਸਖਤ ਭਾਰ ਹੈ ।
 ੧੪ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣ
 ਸਕਦਾ ਹੈ ?
 ੧੫ ਰੇਤ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ
 ਪਿਆ ਹੋਵੇ ।
 ੧੬ ਬਣਾਵਟ, ਰਚਨਾ । ਬਰਖਾ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ
 ਬੁਲਬੁਲੇ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਵੇਖ ।
 ੧੮ ਬੁੰਦ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਚੱਕ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਇਹ ਸਰੀਰ
 ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਪਰ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ
 ਹਨ ।
 ੨੦ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਾ ਕੇ ਤੂੰ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈਂ ।
 ੨੧ ਤੇਰੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗਦਾ ਹਾਂ ।
 ੨੨ ਤਰਫ਼ ।
- ੨੩ ਲੁਕਾ ਕੇ । ੨੪ ਪੱਲੇ ।
 ੨੫ ਜੋ ਕੁਝ ਹਰੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਰਜਾ
 ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਭਉ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਭਉ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਇਸਤਰੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੁੰਦਰੀ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਭੋਗ
 ਕਰਾਂ ('ਸੁੰਦਰਿ' ਇਸਤਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੈ ।)
 ੨੮ ਜਿੰਨਾ ਖੋਲਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਤਿੰਨਾ ਸੋਗ
 ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੈ ਉਹ ਜੋ
 ਕਰਨਾ ਲੋੜਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਬਹੁਤਾ ।
 ੩੦ ਮਿੱਟੀ ਫੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਵਿਕਾਰ-ਰੂਪ ਹੋਈ ਹੈ ।
 ੩੧ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਨੇ ਰੱਬ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰੋਕਿਆ
 ਹੈ ।
 ੩੨ ਜਾਓ ! ਹੇ ਬੱਚੀ ਰਾਜ-ਕੁਮਾਰੀ ! ਜਾਓ !
 ੩੩ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪੋ ।
 ੩੪ ਦਿਨ । ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰ ਕੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ
 ਸੰਭਾਲ ਕੇ ।
 ੩੫ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸੇਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ।
 ੩੬ ਪਿਆਸ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।
 ੩੭ ਹਰੀ ਮੋਹਨ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ।
 ੩੮ ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਖੜੇ ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ।
 ੩੯ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖ ਆਵੇ-ਤੂੰ ਇਹ ਕਿਰਪਾ
 ਕਰ ।
 ੪੦ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚੀ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਵਿਹੁ-ਰੂਪ
 ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲਾਝਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬਿਖਮ=ਵਿਖ=ਮੈ
 ਜਹਿਰ-ਰੂਪ ।
 ੪੧ ਇਕ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ।
 ੪੨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਭੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਲੋਭ ਵਿੱਚ
 ਆਪਣੇ ਗਲ ਕੁੰਡੀ ਪਵਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੪੩ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋ
 ਸਕਦਾ ਹੈ ।

* ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਉਸ ਦਾ ਬਾਗ਼ ਹਰਿਆ ਹੋ ਗਿਆ । ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਮੋਹਣੀਆਂ ਭੇਜਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ।

ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਿੱਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਡੋਲਦਾ ਤਦ ਹੈ, ਜਦ ਉਹ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ
 ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਬੱਚੀਓ ! ਜਿਸ ਰੂਪ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਈਆਂ ਹੋ, ਉਹ ਰੂਪ ਨਾਮ
 ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕਾਮ-ਰਸ ਰੋਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਸੋਗ
 ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਬੱਚੀਓ ! ਜਾਓ ! ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰੋ ।
 ਤਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਹਰੀ-ਮੋਹਨ ਨੇ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ
 ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਉਸੇ ਸਰਬ-ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੇਵੋ ।

† ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ
 ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਮਤ ਉਜਲੀ ਹੋ ਕੇ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ^੧ਸਹਜ ਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਭੂਲਉ ਭਰਮਸਿ
^੨ਭਵਰ ਤਾਰ ॥ ਬਿਲ^੩ ਬਿਰਥੇ ਚਾਹੈ ਬਹੁ ਬਿਕਾਰ ॥ ਮੈਗਲ^੪ ਜਿਉ ਫਾਸਸਿ
 ਕਾਮਹਾਰ^੫ ॥ ਕੜਿ^੬ ਬੰਧਨਿ ਬਾਧਿਓ ^੭ਸੀਸ ਮਾਰ ॥ ੨ ॥ ਮਨੁ ਮੁਗਧੋ^੮
 ਦਾਦਰੁ^੯ ਭਗਤਿਹੀਨੁ ॥ ^{੧੦}ਦਰਿ ਭ੍ਰਸਟ ਸਰਾਪੀ ਨਾਮ ਬੀਨੁ ॥ ਤਾ ਕੈ ਜਾਤਿ
 ਨ ਪਾਤੀ ਨਾਮ ਲੀਨ ॥ ਸਭਿ ਦੂਖ ਸਖਾਈ ਗੁਣਹ ਬੀਨ ॥ ੩ ॥ ^{੧੧}ਮਨੁ
 ਚਲੈ ਨ ਜਾਈ ਠਾਕਿ ਰਾਖੁ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਰਸ ਰਾਤੇ ਪਤਿ ਨ ਸਾਖੁ^{੧੨} ॥
 ਤੂ ਆਪੇ ਸੁਰਤਾ ਆਪਿ ਰਾਖੁ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਧਰਿ ਧਾਰਣ ਦੇਖੈ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ॥
 ੪ ॥ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਕਿਸੁ ਕਹਉ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਬਿਰਥਾ^{੧੫} ਕਹਉ
 ਮਾਇ ॥ ਅਵਗਣ ਛੋਡਉ ਗੁਣ ਕਮਾਇ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰਾਤਾ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥
 ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਇ ॥ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹਉਮੈ ਕਢੈ
 ਧੋਇ ॥ ਸਦਾ ਮੁਕਤੁ ਬੰਧਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ਸਦਾ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ^{੧੬} ਅਉਰੁ
 ਨ ਕੋਇ ॥ ੬ ॥ ਮਨੁ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੋ ਕਿਛੁ
 ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਭੁ ਹੁਕਮੋ ਵਰਤੈ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ਦੂਖ ਸੂਖ ਸਭ
 ਤਿਸੁ ਰਜਾਇ ॥ ੭ ॥ ਤੂ ਅਭੁਲੁ ਨ ਭੂਲੋ ਕਦੇ ਨਾਹਿ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ
 ਮਤਿ ਅਗਾਹਿ^{੧੭} ॥ ਤੂ ਮੋਟਉ^{੧੮} ਠਾਕੁਰੁ ਸਬਦ ਮਾਹਿ ॥ ਮਨੁ ਨਾਨਕ ਮਾਨਿਆ
 ਸਚੁ ਸਲਾਹਿ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ
 ਜਿਸੁ ਨਰ ਹੋਇ ॥ ^{੧੯}ਏਕਤੁ ਰਾਚੈ ਪਰਹਰਿ ਦੋਇ ॥ ਦੂਰਿ ਦਰਦੁ ਮਥਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੦} ਬੂਝੈ ਏਕ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ
 ਕੇਤੀ ਬਿਲਲਾਇ^{੨੧} ॥ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਚੀਨਸਿ^{੨੨} ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਬੇਦ ਵਖਾਣਿ ਕਹਹਿ ਇਕੁ ਕਹੀਐ ॥ ਓਹੁ ਬੇਅੰਤੁ ^{੨੪}ਅੰਤੁ
 ਕਿਨਿ ਲਹੀਐ ॥ ਏਕੋ ਕਰਤਾ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਕੀਆ ॥ ^{੨੫}ਬਾਝੁ ਕਲਾ ਧਰਿ
 ਗਗਨੁ ਧਰੀਆ ॥ ੨ ॥ ^{੨੬}ਏਕੋ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥ ਏਕੁ
 ਨਿਰਾਲਮੁ^{੨੭} ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਏਕੋ ਸਬਦੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ
 ਤੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ^{੨੮} ॥ ੩ ॥ ^{੨੯}ਏਕੋ ਧਰਮੁ ਦ੍ਰਿੜੈ ਸਚੁ ਕੋਈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਪੂਰਾ
 ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸੋਈ ॥ ^{੩੦}ਅਨਹਦਿ ਰਾਤਾ ਏਕ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥ ਓਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਪਾਵੈ ਅਲਖ ਅਪਾਰ ॥ ੪ ॥ ਏਕੋ ਤਖਤੁ ਏਕੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਸਰਬੀ ਥਾਈ
 ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ^{੩੧}ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਰੁ ॥ ਓਹੁ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ^{੩੨}
 ਏਕੰਕਾਰੁ ॥ ੫ ॥ ਏਕਾ ਮੂਰਤਿ^{੩੩} ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥ ਤਿਥੈ ਨਿਬੜੈ ਸਾਚੁ
 ਨਿਆਉ ॥ ਸਾਚੀ ਕਰਣੀ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ਮਾਣੁ ॥
 ੬ ॥ ਏਕਾ ਭਗਤਿ ਏਕੋ ਹੈ ਭਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਭੈ ਭਗਤੀ ਆਵਉ ਜਾਉ ॥

- ੧ ਸਾਂਤੀ ਨਾਲ, ਅਡੋਲ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ।
 ੨ ਭੋਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ।
 ੩ ਖੁੱਡਾਂ, ਗੋਲਕਾਂ । ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਸਮੇਤ ਇੰਦਰੇ ਵਿਅਰਥ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਹਾਥੀ ।
 ੫ ਕਾਮਾਤੁਰ, ਕਾਮੀ ।
 ੬ ਕੜ ਕੇ, ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ।
 ੭ ਸਿਰ ਦੀ ਮਾਰ । ਸਿਰ 'ਤੇ ਅੰਕੁਸ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ ਕੜ ਕੇ ਬੰਧੀਜਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਮੂਰਖ ।
 ੯ ਡੱਡੂ ।
 ੧੦ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਭਰਿਸ਼ਟੇ ਹਨ, ਸਰਾਪੀ ਹਨ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾ ਜਾਤ ਹੈ, ਨਾ ਪਤ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਹੀ ਸਾਥੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ।
 ੧੧ ਮਨ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋਕਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ।
 ੧੨ ਇਤਬਾਰ ।
 ੧੩ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ।
 ੧੪ ਸਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਧਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ।
 ੧੫ [ਸੰ. ਵਜ਼ਬਾ] ਦਿਲ ਦਾ ਦੁੱਖ ।
 ੧੬ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।
 ੧੭ ਅਗਾਧ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤ ਅਗਾਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੧੮ ਵੱਡਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੯੦, ਨੋਟ ੨੪ ।
- ੧੯ ਦੂਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਰਚਦਾ ਹੈ । ਏਕਤਾ=ਏਕਤ੍ਵ, ਏਕਤਾ ਵਹਦਾਨੀਅਤ ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੨੧ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।
 ੨੨ ਬੁੱਝਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਵੇਦ ਵਖਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕੋ ਹਰੀ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸ ਨੇ ਲੱਭਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ।
 ੨੫ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਲ ਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੨੬ ਇਕੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੭੯, ਨੋਟ ੭ ।
 ੨੭ ਨਿਰਲੇਪ ।
 ੨੮ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੨੯ ਜੇ ਕੋਈ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਤਾਂ ਧਰਮ ਸਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਇਕ ਜੁਗ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । "ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਸੋਈ" (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧) ।
 ੩੦ ਜੇ ਬੇਅੰਤ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਲਿਵ ਲਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਬੇਅੰਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੧ ਤਿੰਨ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ੩੨ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੩੩ ਹਸਤੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੬੧, ਨੋਟ ੨੨ ।

* ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਚਾਹ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ । ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । (ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੀ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਕਦੀ ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ), ਬਲਕਿ ਸਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਜੋ ਇਕੋ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਇਕੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਇਕੋ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਇਕ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਲ੍ਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ । ਉਹ ਸਦਾ ਭਗਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ; "ਜੋ ਜੋ ਤਰਿਓ ਪੁਰਾਤਨੁ ਨਵਤਨੁ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਹਰਿ ਦੇਵਾ" (ਸਾਰਗ ਮ: ੫) ।

ਗੁਰ ਤੇ ਸਮਝਿ ਰਹੈ ਮਿਹਮਾਣੁ ॥ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਾਤਾ ਜਨੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੭ ॥
 ਇਤ ਉਤ ਦੇਖਉ ਸਹਜੇ ਰਾਵਉ^੨ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਠਾਕੁਰ ਕਿਸੈ ਨ ਭਾਵਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਾਚਾ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥
 ੮ ॥ ੩ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਚੰਚਲੁ^੩ ਚੀਤੁ ਨ ਪਾਵੈ ਪਾਰਾ ॥ ਆਵਤ
 ਜਾਤ ਨ ਲਾਗੈ ਬਾਰਾ^੪ ॥ ਦੂਖੁ ਘਣੋ^੫ ਮਰੀਐ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ^੬ ਕੋ
 ਕਰੈ ਨ ਸਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਉਤਮ ਕਿਸੁ ਆਖਉ ਹੀਨਾ^੭ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਸਚਿ
 ਨਾਮਿ ਪਤੀਨਾ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਉਖਧ^੯ ਕਰਿ ਥਾਕੀ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥ ਕਿਉ
 ਦੁਖੁ ਚੂਕੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੇਰੇ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਦੁਖ ਘਣੇਰੇ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ
 ਦਾਤੇ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ॥ ੨ ॥ ਰੋਗੁ ਵਡੋ ਕਿਉ ਬਾਂਧਉ ਧੀਰਾ^{੧੦} ॥ ^{੧੧}ਰੋਗੁ ਬੁਝੈ
 ਸੋ ਕਾਟੈ ਪੀਰਾ ॥ ਮੈ ਅਵਗਣ ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਰੀਰਾ ॥ ਦੂਢਤ ਖੋਜਤ ਗੁਰਿ
 ਮੇਲੇ ਬੀਰਾ^{੧੨} ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਦਾਰੂ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਜਿਉ ਤੂ ਰਾਖਹਿ
 ਤਿਵੈ ਰਹਾਉ ॥ ਜਗੁ ਰੋਗੀ ^{੧੩}ਕਹ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਉ ॥ ਹਰਿ ਨਿਰਮਾਇਲੁ^{੧੪}
 ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ^{੧੫} ਜੋ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ^{੧੬}ਗੁਰ ਮਹਲੀ
 ਸੋ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਮਨੁਆ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚੀਤਾ ॥ ਐਸੇ ਹਰਿ ਕੇ
 ਲੋਗ ਅਤੀਤਾ^{੧੭} ॥ ੫ ॥ ਹਰਖ^{੧੮} ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਸਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ॥ ਜਨਮੁ ਜੀਤਿ
 ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਖੁ ਭਾਗਾ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਸਚੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਉ ॥ ^{੧੯}ਸਹਜਿ
 ਮਰਉ ਜੀਵਤ ਹੀ ਜੀਵਉ ॥ ^{੨੦}ਅਪਣੋ ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਗੁਰ ਭਾਵੈ ॥ ਤੁਮਰੋ ਹੋਇ
 ਸੁ ਤੁਝਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੭ ॥ ਭੋਗੀ ਕਉ ਦੁਖੁ ਰੋਗ ਵਿਆਪੈ ॥ ^{੨੧}ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੈ ॥ ਸੁਖ ਦੁਖ ਹੀ ਤੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਅਤੀਤਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਮੁ ^{੨੨}ਰਵੈ ਹਿਤ ਚੀਤਾ ॥ ੮ ॥ ੪ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ਇਕ
 ਤੁਕੀਆਮ ॥ ^{੨੩}ਮਤੁ ਭਸਮ ਅੰਧੂਲੇ ਗਰਬਿ ਜਾਹਿ ॥ ਇਨ ਬਿਧਿ ਨਾਗੇ ਜੋਗੁ
 ਨਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮੂੜੇ ਕਾਹੇ ਬਿਸਾਰਿਓ ਤੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਤੇਰੈ ਆਵੈ
 ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪੂਛਿ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ
 ਸਾਰਿਗਪਾਣਿ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਕਿਆ ਹਉ ਆਖਾ ਜਾਂ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ਜਾਤਿ ਪਤਿ
 ਸਭ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ॥ ੩ ॥ ਕਾਹੇ ਮਾਲੁ ਦਰਬੁ^{੨੬} ਦੇਖਿ ਗਰਬਿ ਜਾਹਿ ॥ ਚਲਤੀ
 ਬਾਰ ਤੇਰੋ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ੪ ॥ ਪੰਚ^{੨੭} ਮਾਰਿ ਚਿਤੁ ਰਖਹੁ ਥਾਇ ॥ ^{੨੮}ਜੋਗ
 ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਇਹੈ ^{੨੯}ਪਾਂਇ ॥ ੫ ॥ ਹਉਮੈ ਪੈਖੜੁ^{੩੦} ਤੇਰੇ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ॥ ਹਰਿ
 ਨ ਚੇਤਹਿ ਮੂੜੇ ^{੩੧}ਮੁਕਤਿ ਜਾਹਿ ॥ ੬ ॥ ਮਤ^{੩੨} ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਐ ਜਮ ਵਸਿ

- ੧ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਕੇ ਏਥੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇ।
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੦, ਨੋਟ ੫।
- ੨ ਸਿਮਰਾਂ। ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ
ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ
ਹੋ ਮਾਲਕ ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ
ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
- ੩ ਚਲਾਏਮਾਨ। ਮਨ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਣ
ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਛੇਤੀ-
ਛੇਤੀ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਆਈ ਜਾਈਦਾ
ਹੈ।
- ੪ ਦੇਰ।
- ੫ ਬਹੁਤਾ। ਹੋ ਕਰਤਾਰ ! ਦੁੱਖ ਬਹੁਤ ਹੋਣ
ਕਰਕੇ ਮਰਦੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।
- ੭ ਘਟ, ਨੀਵਾਂ।
- ੮ ਪਤੀਜਦਾ।
- ੯ ਦਵਾਈਆਂ।
- ੧੦ ਧੀਰਜ।
- ੧੧ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਉਸ ਦੀ
ਪੀੜ ਕਟਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਹੋ ਭਾਈ !
- ੧੩ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੋਗ ਦਿਖਾਵਾਂ ?
- ੧੪ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ।
- ੧੬ ਗੁਰ-ਮਹਲ ਦੁਆਰਾ, ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੁਆਰਾ। ਜਿਹੜਾ
(ਗੁਰੂ) ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦੇਖ ਕੇ
ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ-ਘਰ
ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੬੭, ਨੋਟ ੧੫।
- ੧੭ ਵੈਰਾਗੀ। ਹਰੀ-ਜਨ ਐਸੇ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਚਿੱਤ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਸਲ ਮਨ
ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ

- ਪਛਾਣ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ
ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਖੁਸ਼ੀ।
- ੧੯ ਮਨ ਦੀ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ
ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਣਾ
ਕੇ ਰੱਖੋ। (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਰਾਖਉ'
ਹੈ। ਪਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ
'ਰਾਖਹੁ' ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।)
- ੨੧ ਜੇ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿੱਚ ਹਰੀ
ਜਾਪਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਦਿਲੀ ਹਿਤ (ਪਿਆਰ) ਨਾਲ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਹੋ ਭਸਮ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ! (ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੇ ਭਸਮ ਲਾਣ
ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਵਿੱਚ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸੁਖ-ਬੁਖ ਗੁਆ
ਲਈ ਹੈ) ਮਤਾਂ ਤੂੰ ਇਸੇ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹੰਕਾਰਿਆ
ਜਾਵੇਂ। ਹੇ ਨਾਗੇ ! ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਯੋਗ
ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੨੪ [ਧਰਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
(ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ 'ਸਾਰਿਗਪਾਣੁ' ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ
ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ 'ਬਖਾਣੁ' ਆਇਆ ਹੈ
'ਬੀਚਾਰੁ' ਦੀ ਥਾਂ।)
- ੨੫ ਮੈਂ ਕੀ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਜਦ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਵੀ
ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਉੱਚੀ ਜ਼ਾਤਿ ਜਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਤਾਂ
ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੨੬ ਧਨ, ਮਾਲ।
- ੨੭ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦੀ।
- ੨੮ ਜੋਗ ਦਾ ਤਰੀਕਾ।
- ੨੯ [ਫ਼ਾ.] ਬੁਨਿਆਦ।
- ੩੦ ਢੰਗ।
- ੩੧ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕੇਂ।
- ੩੨ ਮਤਾਂ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਬਿਨਾਂ ਬੜੇ ਦੁੱਖ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ। ਦਾਰੂ ਗੁਰੂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾਮ ਦਾ।

† ਸੁਖ ਨਾ ਭੋਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਨਾ ਜੋਗ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਸੁਖ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਾਹਿ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਮੂੜੇ ਚੋਟ ਖਾਹਿ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਹਿ ਆਪੁ^੧
 ਜਾਇ ॥ ਸਾਚ ਜੋਗੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਆਇ ॥ ੮ ॥ ਜਿਨਿ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ^੨ ਦਿਤਾ
 ਤਿਸੁ ਚੇਤਹਿ ਨਾਹਿ ॥ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਮੂੜੇ ਜੋਗੁ ਨਾਹਿ ॥ ੯ ॥ ^੩ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ
 ਬੋਲੈ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥ ਤੁਮ ਹੋਹੁ ਸੁਜਾਖੇ ਲੇਹੁ ਪਛਾਣਿ ॥ ੧੦ ॥ ੫ ॥ ਬਸੰਤੁ
 ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਰਮਤਿ ਅਧੁਲੀ^੪ ਕਾਰ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਭਰਮੈ ^੫ਮਝਿ
 ਗੁਬਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮਨੁ ਅੰਧੁਲਾ ਅੰਧੁਲੀ ਮਤਿ ਲਾਗੈ ॥ ਗੁਰ ਕਰਣੀ ਬਿਨੁ
 ਭਰਮੁ ਨ ਭਾਗੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨ ਭਾਈ ॥
 ਪਸੂ ਭਏ ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ॥ ਮੇਰੇ
 ਠਾਕੁਰ ਭਾਣੇ ^੬ਸਿਰਜਿ ਸਮਾਏ ॥ ੩ ॥ ਸਗਲੀ ਭੂਲੈ ^੭ਨਹੀ ਸਬਦੁ ਅਚਾਰੁ ॥
 ਸੋ ਸਮਝੈ ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਾਕਰ ਠਾਕੁਰ ਭਾਣੇ ॥ ਬਖਸਿ
 ਲੀਏ ਨਾਹੀ ਜਮ ਕਾਣੇ^੮ ॥ ੫ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਏਕੋ ਭਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲੇ
 ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ਬੇਮੁਹਤਾਜੁ ਬੇਅੰਤੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ^੯ਸਚਿ ਪਤੀਜੈ
 ਕਰਣੈਹਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਨਾਨਕ ਭੂਲੇ ਗੁਰੁ ਸਮਝਾਵੈ ॥ ਏਕੁ ਦਿਖਾਵੈ ਸਾਚਿ
 ਟਿਕਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ^{੧੦}ਆਪੇ ਭਵਰਾ ਫੂਲ ਬੋਲਿ ॥
 ਆਪੇ ਸੰਗਤਿ ਮੀਤ ਮੇਲਿ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਐਸੀ ਭਵਰਾ ਬਾਸੁ ਲੇ ॥ ਤਰਵਰ ਫੂਲੇ
 ਬਨ ਹਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਕਵਲਾ^{੧੨} ਕੰਤੁ ਆਪਿ ॥ ਆਪੇ ਰਾਵੇ
 ਸਬਦਿ ਬਾਪਿ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਬਛਰੂ ਗਊ ਖੀਰੁ^{੧੩} ॥ ਆਪੇ ਮੰਦਰੁ ਥੰਮ੍ਹ ਸਰੀਰੁ ॥
 ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਣੀ ਕਰਣਹਾਰੁ ॥ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਤੂ
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਰਣਹਾਰੁ ॥ ^{੧੪}ਜੋਤਿ ਜੀਅ ਅਸੰਖ ਦੇਇ ਅਧਾਰੁ ॥ ੫ ॥
 ਤੂ ਸਰੁ ਸਾਗਰੁ ^{੧੫}ਗੁਣ ਗਹੀਰੁ ॥ ^{੧੬}ਤੂ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਰਮ ਹੀਰੁ^{੧੭} ॥
 ੬ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਰਣ ਜੋਗੁ ॥ ^{੧੮}ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਰਾਜਨ ਸੁਖੀ ਲੋਗੁ ॥
 ੭ ॥ ਨਾਨਕ ਧ੍ਰਾਪੈ^{੧੯} ਹਰਿ ਨਾਮ ਸੁਆਦਿ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨਮੁ
 ਬਾਦਿ^{੨੦} ॥ ੮ ॥ ੭ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†^{੨੧}ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਹਲਤਿ^{੨੨}
 ਚਾਰਿ ਬਹਾਲੀ ॥ ^{੨੩}ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ^{੨੪}ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧੁਸੂਦਨ^{੨੫} ਮਾਧੋ^{੨੬} ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰੁ ਪਾਵਕੁ^{੨੭} ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ
 ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ ^{੨੮}ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਮਿਲੈ ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ।
 ੨ ਸਰੀਰ ।
 ੩ ਨਾਨਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਆਖਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਾਲੀ ।
 ੫ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ । ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਭਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੬ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਨਾ ਆਚਾਰ ਹੈ (ਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੀ ਰਹਿਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) । 'ਸ਼ਬਦ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮, ਨੋਟ ੧੩ ।
 ੮ ਡਰ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ।
 ੯ ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਸੱਚ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਭਵਰਾ, ਆਪ ਹੀ ਫੁੱਲ ਤੇ ਬੋਲ ਹੈ (ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ ਭਵਰੇ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ) ।
 ੧੧ ਗੁਰਮੁਖ ਰੂਪ ਭਵਰਾ ਅਜੇਹੀ ਵਾਸਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਸਭ ਬਨ ਹਰੇ ਹਨ ਤੇ ਰੁੱਖ ਫੁੱਲੇ ਹਨ ।
 ੧੨ ਮਾਇਆ ।
 ੧੩ ਦੁੱਧ ।
 ੧੪ ਅਣਗਿਣਤ ਜੀਆਂ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

- ੧੫ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਗਹਿਰਾ (ਫੁੰਘਾ) ਹੈ ।
 ੧੬ ਤੂੰ ਕੁਲ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਇਕ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ।
 ੧੭ ਹੀਰਾ ।
 ੧੮ ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੂੰ ਨਿਹਕੇਵਲ (ਅਜਾਦ) ਹੈਂ ਤੇ ਤੇਰੀ ਪਰਜਾ ਸੁਖੀ ਹੈ ।
 ੧੯ ਰਜਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਬੇਅਰਥ ।
 ੨੧ ਨੌਂ ਖੰਡ, ਸਤ ਦੀਪ, ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ, ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਚਾਰ ਜੁਗ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਨੇ ।
 ੨੨ ਮਹਲੁ ਦਾ ਬਹੁ-ਵਚਨ ।
 ੨੩ ਵੇਦ ।
 ੨੪ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ।
 ੨੫ [ਮਧੁ ਰਾਕਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ ।
 ੨੬ [ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ] ਹਰੀ ।
 ੨੭ [ਅੱਗ] ਜੋਤਿ । ਹਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜੋਤ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰਾ ਲਸਕਰ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਸਰਦਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਕੋ ਵਾਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਭਾਗ ਭੰਡਾਰਾ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

* ਠੀਕ ਮੱਤ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ, ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚੀ ਰਹਿਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ।

† ਅਸਲੀ ਰਜੇਵਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਨਾਲ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਧਰਮ ਪਠਾਏ ਹਨ । ਪਹਿਲੋਂ ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਫੌਜ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਫਿਰ ਸਭ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨੇਮ ਬੱਧੇ ਹਨ । ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਹਰ ਥਾਂ ਚੋਗ ਖਿਲਾਰਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਬੇਸਬਰਾ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਲੋਅ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਂਦਾ । ਮਨੁੱਖ ਉਹੋ ਕੁਝ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਸਲਨ; ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸ਼ਨ ਕਬੂਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

^੧ਨਾ ਸਾਬੂਰੁ ਹੋਵੈ ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦੁ^੨ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥ ਲਬੁ ਅਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ
^੩ਅਉਗਣ ਪੈਰਿ ਲੁਹਾਰੀ^੪ ॥ ੩ ॥ ^੫ਪੂੰਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਦਗਰ ਪਾਪੁ
ਕਰੇ ਕੋਟਵਾਰੀ ॥ ^੬ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਜੈਸੀ ਨਦਰਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥
^੭ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਉ ਅਲਹੁ ਕਹੀਐ ਸੇਖਾਂ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥ ^੮ਦੇਵਲ ਦੇਵਤਿਆ
ਕਰੁ ਲਾਗਾ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥ ੫ ॥ ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ^੯
^{੧੦}ਨੀਲ ਰੂਪ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ^{੧੧}ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ
ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜੇ ਤੂ ਮੀਰ^{੧੨} ਮਹੀਪਤਿ^{੧੩} ਸਾਹਿਬ ਕੁਦਰਤਿ^{੧੪} ਕਉਣ
ਹਮਾਰੀ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟ ਸਲਾਮੁ ਕਰਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੭ ॥
^{੧੫}ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮਾਲੀ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਕਾਂਇਆ ਨਗਰਿ ਇਕੁ ਬਾਲਕੁ^{੧੬} ਵਸਿਆ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਜਤਨ ਕਰਿ ਥਾਕੇ ^{੧੭}ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਭਰਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ
ਠਾਕੁਰ ਬਾਲਕੁ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣੁ^{੧੮} ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ
ਭਜੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਣੁ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਇਹੁ ਮਿਰਤਕੁ ਮੜਾ
ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਜਿਤੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਵਸਿਆ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗੁਰਿ
ਉਦਕੁ^{੨੧} ਚੁਆਇਆ ਫਿਰਿ ਹਰਿਆ ਹੋਆ ਰਸਿਆ^{੨੨} ॥ ੨ ॥ ਮੈ ^{੨੩}ਨਿਰਖਤ
ਨਿਰਖਤ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਖੋਜਿਆ ਇਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੪} ਚਲਤੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥
ਬਾਹਰੁ ਖੋਜਿ ਮੁਏ ਸਭਿ ਸਾਕਤ^{੨੫} ਹਰਿ ਗੁਰਮਤੀ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥
^{੨੬}ਦੀਨਾ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਏ ਹੈ ਜਿਉ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਬਿਦਰ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਮਿਲਿਓ ਸੁਦਾਮਾ ਭਾਵਨੀ ਧਾਰਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਗੈ^{੨੭} ^{੨੮}ਦਾਲਦੁ ਭੰਜਿ
ਸਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਪੈਜ ਵਡੇਰੀ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰਿ ਆਪਿ ਰਖਾਈ ॥
ਜੇ ਸਭਿ ਸਾਕਤ ਕਰਹਿ ਬਖੀਲੀ ਇਕ ਰਤੀ ਤਿਲੁ ਨ ਘਟਾਈ ॥ ੫ ॥
^{੨੯}ਜਨ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਦਹ ਦਿਸਿ^{੩੦} ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥
ਨਿੰਦਕੁ ਸਾਕਤੁ ^{੩੧}ਖਵਿ ਨ ਸਕੈ ਤਿਲੁ ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਲੂਕੀ^{੩੨} ਲਾਈ ॥
੬ ॥ ਜਨ ਕਉ ਜਨੁ ਮਿਲਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ ਗੁਣ ਮਹਿ ਗੁਣ ਪਰਗਾਸਾ ॥
ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ॥ ੭ ॥
ਆਪੇ ਜਲੁ^{੩੩} ਅਪਰੰਪਰੁ^{੩੪} ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ
ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੫} ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਏ ਜਿਉ ਜਲੁ ਜਲਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥

- ੧ ਬੇ-ਸਬਰਾ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।
 ੨ [ਨਾਰਦ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ
 ਥਾਂ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਸੀ] ਚਲਾਏਮਾਨ
 ਮਨ ।
 ੩ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਬੋਝੀ ਪਈ ਹੈ ।
 ੪ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੋਝੀ ।
 ੫ ਪੂੰਜੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਲਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ
 ਹੈ ਤੇ ਪਾਪ ਹੀ ਕੋਤਵਾਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । [ਸੰ.
 ਮੁਦਗਰ=ਮੁਗਦਰ, ਮੋਹਲੇ]
 ੬ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਆਦ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ
 ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
 ੮ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਲਾ
 ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਇਹੋ ਜੇਹਾ ਰਿਵਾਜ ਚੱਲ ਪਿਆ ਹੈ ।
 ੯ ਫੂਹੜੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ।
 ੧੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਨੀਲੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿਸਦਾ
 ਹੈ (ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੀਲੇ
 ਬਸਤਰ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ) ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੨, ਫੁਟ
 ਨੋਟ * ।
 ੧੧ ਘਰ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੀਆਂ-ਮੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ
 ਹੈ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ
 ੬੬੩, ਨੋਟ ੨ ।
 ੧੨ ਮਾਲਕ ।
 ੧੩ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਤੀ ।
 ੧੪ ਤਾਕਤ । ਭਾਵ ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕੁਝ ਵਰਤਾਅ
 ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਉਥੇ ਕੀ ਵਟਕ ਚੱਲਣੀ
 ਹੋਈ ?
 ੧੫ ਤੀਰਥ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਲਾਭ ਦਿਹਾੜੀ
 (ਮਜ਼ਦੂਰੀ) ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਉਹ
 ਇਕ ਘੜੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ ।
 ਮੇਕਾ= ਇਕ ।
 ੧੬ ਮਨ ਬਾਲਕ ।

- ੧੭ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ।
 ੧੮ ਲਿਆ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ! ਇਸ ਇਆਣੇ
 ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ।
 ਇਕਤੁ-ਇਕਤੁ, ਏਕਤਾ ।
 ੧੯ ਪ੍ਰਗਟ ।
 ੨੦ ਇਹ ਸਰੀਰ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਨਿਰੀ
 ਮੁਰਦਾ ਢੇਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਨਹੀਂ
 ਵੱਸਿਆ ।
 ੨੧ ਪਾਣੀ ।
 ੨੨ ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੨੩ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ, ਪਰਖ-ਪਰਖ ਕੇ ।
 ੨੪ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ।
 ੨੫ [ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ] ਮਾਦਾਪ੍ਰਸਤ । ਸਾਰੇ
 ਮਾਦਾਪ੍ਰਸਤ ਰੱਬ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ
 ਚੁੰਢਦੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ
 ਦੁਆਰਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪਾ
 ਲਿਆ ।
 ੨੬ ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਿਆਲ
 ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਦੁਰ ਦੇ ਘਰ
 ਆਇਆ ਸੀ । ਵਿਦੁਰ ਭਗਤ ਵਿਆਸ ਦਾ
 ਪੁੱਤਰ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ
 ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰਾਜਾ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ
 ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ।
 ੨੭ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਰ ਅਪੜਨ ਤੋਂ ।
 ੨੮ ਗਰੀਬੀ ਭੰਨ ਕੇ ਮੁਕਾਅ ਦਿੱਤੀ ।
 ੨੯ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰ ਕੇ ਜਨ ਦੀ ਉਸਤਤ ਹੈ ।
 ੩੦ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ।
 ੩੧ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।
 ੩੨ ਚੁਆਤੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੮੨, ਨੋਟ ੨੨ ।
 ੩੩ ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ।
 ੩੪ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਹਰੀ ।
 ੩੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।

* ਮਨ ਚੰਚਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਤੱਕ ਹਰੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਤੋੜੀ ਸਰੀਰ ਨਿਰਾ ਇਕ ਮੁਰਦਾ ਢੇਰ ਵਾਕੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵੱਸਦਾ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹਰੀ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਦੁਤੁਕੀਆ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *^੧ਸੁਣਿ ਸਾਖੀ ਮਨ ਜਪਿ ਪਿਆਰ ॥ ਅਜਾਮਲੁ^੨ ਉਧਰਿਆ ਕਹਿ ਏਕ
 ਬਾਰ ॥ ਬਾਲਮੀਕੈ^੩ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗੁ ॥ ਧੂ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਿਸੰਗ^੪ ॥
 ੧ ॥ ^੫ਤੇਰਿਆ ਸੰਤਾ ਜਾਚਉ ਚਰਨ ਰੇਨ ॥ ਲੇ ਮਸਤਕਿ ਲਾਵਉ ^੬ਕਰਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਨਿਕਾ^੭ ਉਧਰੀ ਹਰਿ ਕਹੈ ਤੋਤ^੮ ॥ ਗਜਇੰਦ੍ਰ^੯
 ਧਿਆਇਓ ਹਰਿ ਕੀਓ ਮੋਖ^{੧੦} ॥ ^{੧੧}ਬਿਪ੍ਰ ਸੁਦਾਮੇ ਦਾਲਦੁ ਭੰਜ ॥ ਰੇ ਮਨ ਤੂ
 ਭੀ ਭਜੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ੨ ॥ ਬਧਿਕੁ^{੧੨} ਉਧਾਰਿਓ ^{੧੩}ਖਮਿ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ^{੧੪}ਕੁਬਿਜਾ
 ਉਧਰੀ ਅੰਗੁਸਟ ਧਾਰ ॥ ਬਿਦਰੁ ਉਧਾਰਿਓ ^{੧੫}ਦਾਸਤ ਭਾਇ ॥ ਰੇ ਮਨ ਤੂ
 ਭੀ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਰਖੀ ਹਰਿ ਪੈਜ ਆਪ ॥ ਬਸਤ੍ਰ ਛੀਨਤ
 ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਰਖੀ ਲਾਜ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤ ਬਾਰ ॥ ਰੇ ਮਨ ਸੇਵਿ ਤੂ
 ਪਰਹਿ ਪਾਰ ॥ ੪ ॥ ^{੧੬}ਧੰਨੈ ਸੇਵਿਆ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ॥ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ
 ਭਈ ਸਿਧਿ^{੧੭} ॥ ਬੇਣੀ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕੀਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਰੇ ਮਨ ਤੂ ਭੀ ਹੋਹਿ ਦਾਸੁ ॥
 ੫ ॥ ਜੈਦੇਵ ਤਿਆਗਿਓ ਅਹੰਮੇਵ^{੧੮} ॥ ਨਾਈ ਉਧਰਿਓ ਸੈਨੁ ਸੇਵ ॥ ਮਨੁ^{੧੯}
 ਡੀਗਿ ਨ ਡੋਲੈ ਕਹੂੰ ਜਾਇ ॥ ਮਨ ਤੂ ਭੀ ਤਰਸਹਿ ਸਰਣਿ ਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਜਿਹ
 ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੨੦} ਠਾਕੁਰਿ ਕੀਓ ਆਪਿ ॥ ^{੨੧}ਸੇ ਤੈਂ ਲੀਨੇ ਭਗਤ ਰਾਖਿ ॥ ਤਿਨ
 ਕਾ ਗੁਣੁ ਅਵਗਣੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ ਕੋਇ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਮਨੁ ਲਗਾ
 ਸੇਵ ॥ ੭ ॥ ਕਬੀਰਿ ਧਿਆਇਓ ^{੨੨}ਏਕ ਰੰਗ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਸਹਿ
 ਸੰਗਿ ॥ ਰਵਿਦਾਸ ਧਿਆਏ ਪ੍ਰਭ ਅਨੂਪ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ॥
 ੮ ॥ ੧ ॥ ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮੇ ਜੋਨਿ ਮਾਹਿ ॥ ਹਰਿ
 ਸਿਮਰਨ ਬਿਨੁ ਨਰਕਿ ਪਾਹਿ ॥ ^{੨੩}ਭਗਤਿ ਬਿਹੂਨਾ ਖੰਡ ਖੰਡ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਜਮੁ
 ਦੇਤ ਡੰਡ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਹੁ ਮੇਰੇ ਸਦਾ ਮੀਤ ॥ ਸਾਰ ਸਬਦ ਕਰਿ ਸਦਾ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਆਵਤ ^{੨੪}ਕਹੂੰ ਕਾਜ ॥ ^{੨੫}ਧੂੰਮ ਬਾਦਰ
 ਸਭਿ ਮਾਇਆ ਸਾਜ ॥ ਪਾਪ ਕਰੰਤੋ ਨਹ ਸੰਗਾਇ^{੨੬} ॥ ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਤਾ ਆਵੈ
 ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ ॥ ਮੋਹ ਲੋਭ ਡੂਬੈ ਸੰਸਾਰ ॥ ਕਾਮਿ
 ਕ੍ਰੋਧਿ ਮਨੁ ਵਸਿ ਕੀਆ ॥ ਸੁਪਨੈ ਨਾਮੁ ਨ ਹਰਿ ਲੀਆ ॥ ੩ ॥ ਕਬ ਹੀ ਰਾਜਾ
 ਕਬ ਮੰਗਨਹਾਰੁ ॥ ਦੂਖ ਸੂਖ ਬਾਧੋ ਸੰਸਾਰ ॥ ਮਨ ਉਧਰਣ ਕਾ ਸਾਜੁ^{੨੭}
 ਨਾਹਿ ॥ ਪਾਪ ਬੰਧਨ ਨਿਤ ^{੨੮}ਪਉਤ ਜਾਹਿ ॥ ੪ ॥ ^{੨੯}ਈਠ ਮੀਤ ਕੋਊ ਸਖਾ^{੩੦}
 ਨਾਹਿ ॥ ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਂਹਿ ॥ ^{੩੧}ਜਾ ਕੈ ਕੀਨੈ ਹੋਤ ਬਿਕਾਰ ॥

੧ ਹੇ ਮਨ ! ਸਾਖੀਆਂ (ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ) ਸੁਣ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਪ । ੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੪, ਨੋਟ ੪੦ । ੩ ਇਕ ਚੰਡਾਲ ਜੋ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ । ੪ ਨਿਰਸੰਦੇਹ । ੫ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ੬ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ । ੭ ਇਕ ਵੇਸਵਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੪, ਨੋਟ ੪੧। ੮ ਤੋਤਾ । ੯ ਹਾਥੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੪, ਨੋਟ ੪੩ । ੧੦ ਮੁਕਤ, ਆਜ਼ਾਦ (ਤੋਂਦੂਏ ਤੋਂ) । ੧੧ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦਾਮੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ । ੧੨ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਦੂਰੋਂ ਪਦਮ ਤੱਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਰਨ ਦੀ ਅੱਖ ਸਮਝ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਿਆ । ਪਿਛੋਂ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ । ੧੩ [ਖਮਿ=ਤੀਰ ਨਾਲ] ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੪ ਅੰਗੂਠੇ 'ਤੇ ਚਰਨ ਧਰ ਕੇ ਕੁੱਥੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਿਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੪੫, ਨੋਟ ੭ ।	੧੫ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ । ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਨੋਟ ੨੬ । ੧੬ ਪੰਨਾ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਬੇਣੀ, ਜੈਦੇਵ, ਸੈਨੁ ਨਾਈ, ਕਬੀਰ, ਨਾਮਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ। ੧੭ ਸਿਧੀ, ਕਾਮਯਾਬੀ, ਸਫਲਤਾ । ੧੮ ਹੰਕਾਰ । ੧੯ ਸੈਨ ਨਾਈ ਦਾ ਮਨ । ੨੦ ਕ੍ਰਿਪਾ । ੨੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ । ੨੨ ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ੨੩ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨੪ ਕਿਸੇ ਕੰਮ । ੨੫ ਬੱਦਲ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਹੈ ਸਾਰਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਮਿਆਨ । ੨੬ ਸੰਗਦਾ, ਤਿਜਕਦਾ । ੨੭ ਆਹਰ । ੨੮ ਪੈਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੯ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ । ੩੦ ਸਾਥੀ । ੩੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਕੱਠੇ ਕੀਤਿਆਂ ਵਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

* ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਨੀਚ ਕੁਲ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪਾਪੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਤਰ ਗਏ, ਤੂੰ ਭੀ ਜਪ, ਤਰ ਜਾਏਂਗਾ । (ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗ-ਰਹਿਤ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।)

† ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਜਾ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਰਜਾਵਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਸੇ ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਖਿਨ ਮਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ੫ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬਹੁ ਭਰਮਿਆ ॥
 ੧ ਕਿਰਤ ਰੇਖ ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ ॥ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਅਲਿਪਤੁ^੨ ਆਪਿ ॥ ਨਹੀ ਲੇਪੁ
 ਪ੍ਰਭ ਪੁੰਨ ਪਾਪਿ ॥ ੬ ॥ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਦਇਆਲ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਪੂਰਨ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਠਾਉ^੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਦੇਹੁ ਨਾਉ ॥
 ੭ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਤੂ ਕਰਣਹਾਰੁ ॥ ਤੂ ਉਚਾ ਤੂ ਬਹੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਲੜਿ ਲੇਹੁ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਾਇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਬਸੰਤ ਕੀ ਵਾਰ* ਮਹਲੁ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਗੁਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਕੈ ਹੋਹੁ ਹਰਿਆ ਭਾਈ ॥ ੧ ਕਰਮਿ ਲਿਖੰਤੈ ਪਾਈਐ
 ਇਹ ਰੁਤਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਮਉਲਿਆ^੪ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਫਲੁ
 ਪਾਈ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਲਥੀ ਸਭ ਛਾਈ^੬ ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਿਮਰੈ ਏਕੁ
 ਨਾਮੁ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਧਾਈ ॥ ੧ ॥ ੫ ਪੰਜੇ ਬਧੇ ਮਹਾਬਲੀ ਕਰਿ ਸਚਾ
 ਢੋਆ ॥ ਆਪਣੇ ਚਰਣ ਜਪਾਇਅਨੁ ਵਿਚਿ ਦਯੁ^੮ ਖੜੋਆ ॥ ਰੋਗ ਸੋਗ ਸਭਿ
 ਮਿਟਿ ਗਏ ਨਿਤ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ ॥ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ^{੧੦} ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦਾ ਫਿਰਿ
 ੧੧ ਪਾਇ ਨ ਮੋਆ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਨਾਨਕਾ ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਹੋਆ ॥ ੨ ॥
 ੧੨ ਕਿਬਹੁ ਉਪਜੈ ਕਹ ਰਹੈ ਕਹ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਖਸਮ ਕੇ
 ਕਉਣੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਕਹਨਿ ਧਿਆਇਨਿ ਸੁਣਨਿ ਨਿਤ ਸੇ ਭਗਤ
 ਸੁਹਾਵੈ ॥ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ^{੧੩} ਸਾਹਿਬੋ ਦੂਸਰੁ^{੧੪} ਲਵੈ ਨ ਲਾਵੈ ॥ ਸਚੁ ਪੂਰੈ
 ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥

ਬਸੰਤੁ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ॥ ਕਬੀਰ^{੧੫} ਜੀ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਮਉਲੀ^੧ ਧਰਤੀ ਮਉਲਿਆ ਅਕਾਸੁ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਉਲਿਆ ਆਤਮ
 ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ ਮਉਲਿਆ^{੧੬} ਅਨਤ ਭਾਇ ॥ ਜਹ ਦੇਖਉ
 ਤਹ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੭ ਦੁਤੀਆ ਮਉਲੇ ਚਾਰਿ ਬੇਦ ॥
 ੧੮ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮਉਲੀ ਸਿਉ ਕਤੇਬ ॥ ੨ ॥ ਸੰਕਰੁ^{੧੯} ਮਉਲਿਓ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ॥
 ਕਬੀਰ ਕੋ ਸੁਆਮੀ^{੨੦} ਸਭ ਸਮਾਨ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੧੯ ਪੰਡਿਤ ਜਨ ਮਾਤੇ^{੨੧} ਪੜ੍ਹ
 ਪੁਰਾਨ ॥ ਜੋਗੀ ਮਾਤੇ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ॥ ਸੰਨਿਆਸੀ ਮਾਤੇ ਅਹੰਮੇਵ^{੨੨} ॥ ਤਪਸੀ
 ਮਾਤੇ ਤਪ ਕੈ ਭੇਵ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਸਭ^{੨੪} ਮਦ ਮਾਤੇ ਕੋਊ ਨ ਜਾਗ ॥ ਸੰਗ
 ਹੀ ਚੋਰ^{੨੫} ਘਰੁ ਮੁਸਨ^{੨੬} ਲਾਗ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਗੈ ਸੁਕਦੇਉ^{੨੭} ਅਰੁ
 ਅਕੂਰੁ^{੨੮} ॥ ਹਣਵੰਤੁ^{੨੯} ਜਾਗੈ^{੩੦} ਧਰਿ ਲੰਕੂਰੁ ॥ ਸੰਕਰੁ ਜਾਗੈ ਚਰਨ ਸੇਵ ॥

੧	ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	੧੬	ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਅੰਦਰ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿੜਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
੨	ਨਿਰਲੇਪ ।	੧੭	ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਉਹਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
੩	ਥਾਂ ।	੧੮	ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ (ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ) ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਈਆਂ ।
੪	ਇਹ ਸੁਹਾਵੀ ਰੁੱਤ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਅਵਸਰ) ਲਿਖੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ।	੧੯	ਸ਼ਿਵ ਜੀ ।
੫	ਖਿੜਿਆ ।	੨੦	ਸਭ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
੬	ਕਾਲਖ, ਮੈਲ ।	੨੧	ਮਸਤ ਹਨ ।
੭	ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕੀਦਾ ।	੨੨	ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ।
੮	ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਢੋਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਬਲੀ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ।	੨੩	ਭੇਦ ਵਿੱਚ ।
੯	ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹਰੀ ।	੨੪	ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ ।
੧੦	ਰਾਤ ।	੨੫	ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ।
੧੧	ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ।	੨੬	ਠੱਗਣ ।
੧੨	ਜੀਵ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?	੨੭	ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ।
੧੩	ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਹਰੀ ।	੨੮	ਅਕਰੂਰ, ਕੰਸ ਦਾ ਭਾਈ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ ।
੧੪	ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।	੨੯	ਹਨੂੰਮਾਨ ।
੧੫	ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩, ਨੋਟ ੮ ।	੩੦	ਪੂਛਲ ਲੰਮੀ ਧਾਰ ਕੇ, ਭਾਵ ਪੂਛ ਧਾਰੀ ।

- * ਇਹ ਵਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਾਖੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਜੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਪਉੜੀਆਂ ਹੀ ਰਚੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਆਪ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹੈ । ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਰ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵਿਚੋ ਛੱਡ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਵਾਰ ਛੋਟੀ ਹੀ ਰਹੀ ।
- † ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧); ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ (੨); ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਬੇਅੰਤ ਮਾਲਕ ਦਾ ਬੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਵਾਕੁਰ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (੩) ।
- ‡ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਬਸੰਤ ਖਿੜੀ ਹੈ । ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ।
- § ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਹਰ ਇਕ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਭਗਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਕਲਿ^੧ ਜਾਗੇ ਨਾਮਾ^੨ ਜੈਦੇਵ^੩ ॥ ੨ ॥ ^੪ਜਾਗਤ ਸੋਵਤ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਜਾਗੈ ਸੋਈ ਸਾਰੁ ॥ ^੫ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਕੇ ਅਧਿਕ ਕਾਮ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਭਜਿ
 ਰਾਮ ਨਾਮ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ *^੬ਜੋਇ ਖਸਮੁ ਹੈ ਜਾਇਆ ॥ ਪੂਤਿ ਬਾਪੁ
 ਖੇਲਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸ੍ਰਵਣਾ ਖੀਰੁ ਪਿਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਦੇਖਹੁ ਲੋਗਾ ^੭ਕਲਿ
 ਕੋ ਭਾਉ ॥ ^੮ਸੁਤਿ ਮੁਕਲਾਈ ਅਪਨੀ ਮਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਗਾ ਬਿਨੁ
 ਹੁਰੀਆ^੯ ਮਾਰਤਾ ॥ ^{੧੦}ਬਦਨੈ ਬਿਨੁ ਖਿਰ ਖਿਰ ਹਾਸਤਾ ॥ ^{੧੧}ਨਿਦ੍ਰਾ ਬਿਨੁ
 ਨਰੁ ਪੈ ਸੋਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਬਾਸਨ^{੧੨} ਖੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਅਸਥਨ^{੧੩} ਗਊ
 ਲਵੇਰੀ ॥ ^{੧੪}ਪੈਡੇ ਬਿਨੁ ਬਾਟ ਘਨੇਰੀ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਟ^{੧੫} ਨ ਪਾਈ ॥
 ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ †ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪਠਾਏ^{੧੬} ਪੜਨਸਾਲ^{੧੭} ॥
 ਸੰਗਿ ਸਖਾ ਬਹੁ ਲੀਏ ਬਾਲ ॥ ਮੋ ਕਉ ਕਹਾ ਪੜਾਵਸਿ ^{੧੮}ਆਲ ਜਾਲ ॥
 ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਿ ਦੇਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਨਹੀ ਛੋਡਉ ਰੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ
 ਨਾਮ ॥ ਮੇਰੋ ਅਉਰ ਪੜਨ ਸਿਉ ਨਹੀ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਸੰਡੈ ਮਰਕੈ
 ਕਹਿਓ ਜਾਇ ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬੁਲਾਏ ਬੇਗਿ^{੨੦} ਧਾਇ ॥ ਤੂ ਰਾਮ ਕਹਨ ਕੀ
 ਛੋਡੁ ਬਾਨਿ^{੨੧} ॥ ਤੁਝੁ ਤੁਰਤੁ ਛਡਾਉ ਮੇਰੋ ਕਹਿਓ ਮਾਨਿ ॥ ੨ ॥ ਮੋ ਕਉ
 ਕਹਾ ਸਤਾਵਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਜਲ ਥਲ ਗਿਰਿ^{੨੨} ਕੀਏ ਪਹਾਰ^{੨੩} ॥
^{੨੪}ਇਕੁ ਰਾਮੁ ਨ ਛੋਡਉ ਗੁਰਹਿ ਗਾਰਿ ॥ ਮੋ ਕਉ ^{੨੫}ਘਾਲਿ ਜਾਰਿ ਭਾਵੈ
 ਮਾਰਿ ਡਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ^{੨੬}ਕੋਪਿਓ ਰਿਸਾਇ ॥ ਤੁਝੁ ਰਾਖਨਹਾਰੋ
 ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਥੰਭ ਤੇ ^{੨੭}ਨਿਕਸੇ ਕੈ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਹਰਨਾਖਸੁ ^{੨੮}ਛੇਦਿਓ
 ਨਖ ਬਿਦਾਰ ॥ ੪ ॥ ਓਇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ^{੨੯}ਦੇਵਾਧਿ ਦੇਵ ॥ ਭਗਤਿ ਹੇਤਿ
 ਨਰਸਿੰਘ ਭੇਵ^{੩੦} ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕੋ ਲਖੈ ਨ ਪਾਰ ॥ ^{੩੧}ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਉਧਾਰੇ
 ਅਨਿਕ ਬਾਰ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ †ਇਸੁ ਤਨ ਮਨ ਮਧੇ ਮਦਨ^{੩੨} ਚੋਰ ॥ ਜਿਨਿ
 ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ ^{੩੩}ਹਿਰਿ ਲੀਨ ਮੋਰ ॥ ਮੈ ਅਨਾਥੁ ਪ੍ਰਭ ^{੩੪}ਕਹਉ ਕਾਹਿ ॥
^{੩੫}ਕੋ ਕੋ ਨ ਬਿਗੂਤੋ ਮੈ ਕੋ ਆਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਾਧਉ ਦਾਰੁਨ^{੩੬} ਦੁਖੁ ਸਹਿਓ
 ਨ ਜਾਇ ॥ ^{੩੭}ਮੇਰੋ ਚਪਲ ਬੁਧਿ ਸਿਉ ਕਹਾ ਬਸਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੮}ਸਨਕ
 ਸਨੰਦਨ ਸਿਵ ਸੁਕਾਦਿ ॥ ^{੩੯}ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਜਾਨੇ^{੪੦} ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ॥ ^{੪੧}ਕਬਿ ਜਨ
 ਜੋਗੀ ਜਟਾਧਾਰਿ ॥ ^{੪੨}ਸਭ ਆਪਨ ਅਉਸਰ ਚਲੇ ਸਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ਅਥਾਹੁ
 ਮੋਹਿ ਥਾਹ ਨਾਹਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦੁਖੁ ^{੪੩}ਕਹਉ ਕਾਹਿ ॥ ਮੇਰੋ ਜਨਮ ਮਰਨ
 ਦੁਖੁ ਆਥਿ^{੪੪} ਧੀਰ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਗੁਨ ਰਉ^{੪੫} ਕਬੀਰ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥
 †ਨਾਇਕੁ^{੪੬} ਏਕੁ ^{੪੭}ਬਨਜਾਰੇ ਪਾਚ ॥ ਬਰਧ^{੪੮} ਪਚੀਸਕ ^{੪੯}ਸੰਗੁ ਕਾਚ ॥ ਨਉ
 ਬਹੀਆ^{੫੦} ਦਸ ਗੋਨਿ^{੫੧} ਆਹਿ ॥ ਕਸਨਿ^{੫੨} ਬਹਤਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਹਿ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ।
- ੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੨੪ ।
- ੩ ਇਕ ਭਗਤ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੦੬, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
- ੪ ਜਾਗਣਾ ਸੋਵਣਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਰੋਸਟ ਹੈ ।
- ੫ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕੰਮ ਆਵਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਭਜਿਆ ਜਾਵੇ ।
- ੬ ਜੋਇ (ਇਸਤਰੀ) ਮਾਇਆ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਖਸਮ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ । ਮਨ-ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਆਤਮਾ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਖਿਲਾਇਆ, ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਦਬੋਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦ-ਰੂਪ ਬਣਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੭ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਪ੍ਰਭਾਵ ।
- ੮ ਮਨ-ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਮਾਇਆ-ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਿਆ ਹੈ ।
- ੯ ਛਾਲਾਂ । ਸੰਕਲਪਾਂ-ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਟੱਪਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ [ਸੰ: ਵਦਨ] ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਹੱਸਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਮਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਲੰਮੀ ਤਾਣ ਸੁੱਤਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਭਾਡੇ । ਭਾਵ ਐਵੇਂ ਬੇਅਰਥ ਸਮਾਂ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਬਣ । ਮਾਇਆ ਬਿਨਾਂ ਬਣਾਂ ਲਵੇਰੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਸਲ ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨ ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ।
- ੧੪ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੈਂਡਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਐਵੇਂ ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੧੫ ਰਸਤਾ । ੧੬ ਭੇਜੇ ।
- ੧੭ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ । ੧੮ ਘਰਾਂ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ।
- ੧੯ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੇ ਚੁਗਲੀ ਕੀਤੀ ।

- ੨੦ ਛੇਤੀ । ੨੧ ਆਦਤ । ੨੨ ਪਹਾੜ ।
- ੨੩ ਪਹਾੜ । ੨੪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਲੂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਛੱਡ ਦਿਆਂ ।
- ੨੫ ਜਾਲ ਸੁੱਟ, ਸਾੜ ਦੇਹ । ੨੬ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਛਿੱਬਾ ਪਿਆ । ੨੭ ਨਿਕਲੇ ਕੋਡਾ ਵੱਡਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ । ੨੮ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਨੌਂਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾੜ ਕੇ । ੨੯ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ।
- ੩੦ ਭਏ ਹਨ । ਨਰ-ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ।
- ੩੧ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਰਗੇ ਕਈ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਤਾਰੇ ।
- ੩੨ ਕਾਮਦੇਵ ਵਰਗੇ । ੩੩ ਚੁਰਾਇਆ ਮੇਰਾ (ਗਿਆਨ-ਰਤਨ) । ੩੪ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂ ?
- ੩੫ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਨਾਸ ਹੋਇਆ ਇਸ ਕਾਮ ਤੋਂ ? ਮੈਂ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ ? ੩੬ ਕਠਿਨ, ਅਸਹਿ ।
- ੩੭ ਮੇਰੀ ਚੰਚਲ ਦੀ ਉਥੇ ਕੀ ਪੇਸ਼ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
- ੩੮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਸੁਕਦੇਵ ਆਦਿ ।
- ੩੯ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ । ੪੦ ਜੰਮੇ ਹੋਏ । ੪੧ ਕਵੀ-ਜਨ ।
- ੪੨ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਕਰ ਗਏ, ਪਰ ਬਚੇ ਨਾ ।
- ੪੩ ਮਾਇਆ । ਮਾਇਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੋ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਧੀਰਜ ਮਿਲੇ ।
- ੪੪ ਸਿਮਰ । ੪੫ ਸਾਹ । ਮਨ ਸਾਹ ।
- ੪੬ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਣਜਾਰੇ ਹਨ ।
- ੪੭ ਬਲਦ । ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ (ਗੁਣ) ।
- ੪੮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਕੱਚਾ ਹੈ । ਪਚੀਸਕ= ਪਚੀਸ ਕਾ । ਜਿਵੇਂ 'ਕਾਸੀਕ' = ਕਾਸੀ ਕਾ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੭੦; ਨੋਟ ੧੨ । ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਭੀ 'ਪਚੀਸਕ' ਹੈ ।
- ੪੯ (ਗੋਲਕਾਂ ਰੂਪ) ਚੁਪਾੜੀਆਂ, ਬਾਹੀਆਂ, ਜਾਂ ਲਚਕੀਲੀਆਂ ਡਾਂਗਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਾਹਿਆ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੫੦ ਛੱਟਾਂ ਭਾਵ ਦਸ ਗਿਆਨ ਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ ।
- ੫੧ ਤਰੋਪੇ । ੭੨ ਨਾੜੀਆਂ ।

* ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਉਲਟੀ ਮਤ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਹੀ ਠੀਕ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

† ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਲਈ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧੦, ਪੌੜੀ ੨ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ੧੧੫੪, ੧੧੬੫ ਆਦਿ ।

‡ ਮਨ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ ਹਟਾਣ ਲਈ ਕਾਮ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਈ ਖਿੱਚਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ, ਮੈਂ ਕਿਸ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹਾਂ ।

§ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸੁਭਾਉ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਹਾਨੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਭਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਅਡੋਲ ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮੋਹਿ ਐਸੇ ਬਨਜ ਸਿਉ ਨਹੀਨ ਕਾਜੁ ॥ ਜਿਹ ਘਟੈ ਮੂਲੁ ਨਿਤ ਬਢੈ^੧
 ਬਿਆਜੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਸਾਤ ਸੂਤ ਮਿਲਿ ਬਨਜੁ ਕੀਨ ॥ ^੩ਕਰਮ ਭਾਵਨੀ ਸੰਗ
 ਲੀਨ ॥ ^੪ਤੀਨਿ ਜਗਾਤੀ ਕਰਤ ਰਾਰਿ^੫ ॥ ਚਲੋ ਬਨਜਾਰਾ ਹਾਥ ਝਾਰਿ ॥ ੨ ॥
^੬ਪੂੰਜੀ ਹਿਰਾਨੀ ਬਨਜੁ ਟੂਟ ॥ ਦਹ ਦਿਸ ਟਾਂਡੋ^੭ ਗਇਓ ਫੂਟਿ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ
 ਮਨ ^੮ਸਰਸੀ ਕਾਜ ॥ ਸਹਜ ਸਮਾਨੋ ਤ ਭਰਮ ਭਾਜ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਮਾਤਾ ਜੂਠੀ^੯ ਪਿਤਾ ਭੀ ਜੂਠਾ ਜੂਠੇ ਹੀ ਫਲ ਲਾਗੇ ॥ ਆਵਹਿ ਜੂਠੇ ਜਾਹਿ
 ਭੀ ਜੂਠੇ ਜੂਠੇ ਮਰਹਿ ਅਭਾਗੇ ॥ ੧ ॥ ਕਹੁ ਪੰਡਿਤ ਸੂਚਾ ਕਵਨੁ ਠਾਉ ॥ ਜਹਾਂ
 ਬੈਸਿ ਹਉ ਭੋਜਨੁ ਖਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਹਬਾ^{੧੦} ਜੂਠੀ ਬੋਲਤ ਜੂਠਾ
 ਕਰਨ^{੧੧} ਨੇਤ੍ਰ ਸਭਿ ਜੂਠੇ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੀ ਜੂਠਿ ਉਤਰਸਿ ਨਾਹੀ ^{੧੨}ਬ੍ਰਹਮ
 ਅਗਨਿ ਕੇ ਲੂਠੇ ॥ ੨ ॥ ਅਗਨਿ ਭੀ ਜੂਠੀ ਪਾਨੀ ਜੂਠਾ ਜੂਠੀ ਬੈਸਿ
 ਪਕਾਇਆ ॥ ਜੂਠੀ ਕਰਛੀ ਪਰੋਸਨ ਲਾਗਾ ਜੂਠੇ ਹੀ ਬੈਠਿ ਖਾਇਆ ॥ ੩ ॥
 ਗੋਬਰੁ^{੧੩} ਜੂਠਾ ਚਉਕਾ ਜੂਠਾ ਜੂਠੀ ਦੀਨੀ ਕਾਰਾ^{੧੪} ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਤੇਈ
 ਨਰ ਸੂਚੇ ਸਾਚੀ ਪਰੀ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀਜੁ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੧੫}ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ ਘਰ ਲਾਗੋ ਰੰਗੁ ॥ ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਨ ਚਲੈ^{੧੬} ਮਨੁ ਭਇਓ
 ਪੰਗੁ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਏਕ ਦਿਵਸ^{੧੮} ਮਨੁ ਭਈ ਉਮੰਗ ॥ ਘਸਿ ਚੰਦਨ
 ਚੌਆ^{੧੯} ਬਹੁ ਸੁਗੰਧ ॥ ਪੂਜਨ ਚਾਲੀ ^{੨੦}ਬ੍ਰਹਮ ਠਾਇ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਤਾਇਓ
 ਗੁਰ ਮਨੁ ਹੀ ਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਜਹਾ ਜਾਈਐ ਤਹ ^{੨੧}ਜਲ ਪਖਾਨ ॥ ਤੂ ਪੂਰਿ
 ਰਹਿਓ ਹੈ ਸਭ ਸਮਾਨ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭ ਦੇਖੇ ਜੋਇ^{੨੨} ॥ ਉਹਾਂ ਤਉ ਜਾਈਐ
 ਜਉ ਈਹਾਂ^{੨੩} ਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤੋਰ^{੨੪} ॥ ਜਿਨਿ
^{੨੫}ਸਕਲ ਬਿਕਲ ਭ੍ਰਮ ਕਾਟੇ ਮੋਰ ॥ ਰਾਮਾਨੰਦ ^{੨੬}ਸੁਆਮੀ ਰਮਤ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ਗੁਰ
 ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥

ਬਸੰਤੁ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਜੁ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੨੭}ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਕਟਵੈ ਸੇਵਕੁ ਭਜੈ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲੁ ਨ ਜੀਵੈ ਦੋਉ ਕੁਲ ਲਜੈ^{੨੮} ॥
 ੧ ॥ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਨ ਛੋਡਉ ਭਾਵੈ ਲੋਗੁ ਹਸੈ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮੇਰੇ ਹੀਅਰੇ^{੨੯}
 ਬਸੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ਅਪਨੇ ^{੩੦}ਧਨਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਰਨੁ ਮਾਂਡੈ ॥ ਤੈਸੇ ਸੰਤ
 ਜਨਾਂ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨ ਛਾਡੈ ॥ ੨ ॥ ਗੰਗਾ ਗਇਆ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੰਸਾਰ ਕੇ

੧ ਵਧਦਾ ਹੈ ।	੧੬ ਭਟਕਦਾ ।
੨ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸੂਤ੍ਰ ਦਾ, ਭਾਵ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਣਜ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ।	੧੭ ਪਿੰਗਲਾ । ਭਾਵ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਪਿੰਗੁ' ਹੈ) ।
੩ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਲਏ ਹਨ ।	੧੮ ਦਿਨ । ੧੯ ਅਤਰ ।
੪ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਰੂਪ ਵਸੂਲੀਏ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ 1	੨੦ ਠਾਕਰਦਵਾਰੇ ।
੫ ਝਗੜਾ ।	੨੧ [ਜਲ ਤੇ ਪੱਥਰ] ਤੀਰਥ ਤੇ ਠਾਕਰਦਵਾਰੇ ।
੬ ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪ ਪੁੰਜੀ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ ।	੨੨ ਖੋਜ ਕੇ ।
੭ ਕਾਫਲਾ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ।	੨੩ ਏਥੇ, ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
੮ ਸੌਰੇਗਾ ਕੰਮ, ਜੋ ਤੂੰ ਸਹਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਵੇਂਗਾ ।	੨੪ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ।
੯ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ।	੨੫ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਤੇ ਭਰਮ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ।
੧੦ ਜੀਭ ।	੨੬ ਹਰੀ ਸੁਆਮੀ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਰਾਮਨੰਦ' ਹੈ ।)
੧੧ ਕੰਨ ।	੨੭ ਜੇ ਮਾਲਕ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਤਕਲੀਫ ਦੇਵੇ ਤੇ ਸੇਵਕ ਭੱਜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ (ਸੰਕਟਵੈ=ਸੰਕਟਾਵੈ, ਮੁਸੀਬਤ ਪਾਵੇ) ।
੧੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਣ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੜੇ ਹੋਏ ।	੨੮ ਲਾਜ ਲਾਂਦਾ ਹੈ ।
੧੩ ਗੋਹਾ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੌਕਾ ਲਿੰਬਦੇ ਹਨ) ।	੨੯ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
੧੪ ਲੀਕਾਂ (ਚੌਕੇ ਦੀਆਂ) ।	੩੦ ਧਨ ਲਈ ਮਰਨਾ ਠਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
੧੫ ਹੋਰ ਕਿਥੇ ਜਾਈਏ, ਜਦ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੌਜ ਬਣੀ ਪਈ ਹੈ ।	

* (ਇਕ ਸੁਚ-ਭਿਟ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ) ਲੋਕੀਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੂਠ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੂਠ ਹਭਥੇ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਹੈ । ਸੁੱਚਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੋਚੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ।

† ਇਸ ਭਗਤ ਦਾ ਜਨਮ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੪੨੩ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੫੨੪ ਵਿੱਚ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜੀ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਰਾਮਾਨੁਜ ਦੇ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਕਠਿਨ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵੈਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਬਾਨੀ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਕਬੀਰ, ਰਵਿਦਾਸ, ਸੈਨ, ਪੰਨਾ, ਪੀਪਾ ਆਦਿ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ :- ਗੁਰੂ ਨੇ ਭਰਮ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਭਟਕਣ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੂਜੀਦਾ ਹੈ ।

‡ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੨੪ । ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਬਾਵਜੂਦ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ ਯੋਗ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੋਭ-ਲਹਿਰ ਹੀ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਪਛਾੜਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਰਪਣ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸੌਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਾ ॥ ^੧ਨਾਰਾਇਣ ਸੁਪਸੰਨ ਹੋਇ ਤ ਸੇਵਕੁ ਨਾਮਾ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ਲੋਭ
ਲਹਿਰ ਅਤਿ ^੨ਨੀਝਰ ਬਾਜੈ ॥ ਕਾਇਆ ਡੂਬੈ ਕੇਸਵਾ^੩ ॥ ੧ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਸਮੁੰਦੇ
ਤਾਰਿ ਗੁੰਬੰਦੇ ॥ ਤਾਰਿ ਲੈ ਬਾਪ ਬੀਠੁਲਾ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਅਨਿਲ ਬੇੜਾ
ਹਉ ਖੇਵਿ ਨ ਸਾਕਉ ॥ ਤੇਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ ਬੀਠੁਲਾ ॥ ੨ ॥ ਹੋਹੁ
ਦਇਆਲੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲਿ ਤੂ ਮੋ ਕਉ ॥ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ ਕੇਸਵਾ^੩ ॥ ੩ ॥
ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਹਉ ਤਰਿ ਭੀ ਨ ਜਾਨਉ ॥ ਮੋ ਕਉ ਬਾਹ ਦੇਹਿ ਬਾਹ ਦੇਹਿ
ਬੀਠੁਲਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ^੬ਸਹਜ ਅਵਲਿ ਧੂੜਿ ਮਣੀ ਗਾਡੀ ਚਾਲਤੀ ॥ ਪੀਛੈ
ਤਿਨਕਾ ਲੈ ਕਰਿ ਹਾਂਕਤੀ ॥ ੧ ॥ ਜੈਸੇ ਪਨਕਤ^੭ ਬੁਟਿਟਿ^੮ ਹਾਂਕਤੀ ॥ ਸਰਿ
ਧੋਵਨ ਚਾਲੀ ਲਾਡਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੯ਧੋਬੀ ਧੋਵੈ ਬਿਰਹ ਬਿਰਾਤਾ ॥ ਹਰਿ
ਚਰਨ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ਭਣਤਿ^{੧੦} ਨਾਮਦੇਉ ^{੧੧}ਰਮਿ ਰਹਿਆ ॥
ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਪਰ ਕਰਿ ਦਇਆ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥

ਬਸੰਤੁ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ* ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੨}ਤੁਝਹਿ ਸੁਝੰਤਾ ਕਛੂ ਨਾਹਿ ॥ ^{੧੩}ਪਹਿਰਾਵਾ ਦੇਖੇ ਉਭਿ ਜਾਹਿ ॥
ਗਰਬਵਤੀ^{੧੪} ਕਾ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥ ਤੇਰੀ ਗਰਦਨਿ ਉਪਰਿ ਲਵੈ ਕਾਉ^{੧੫} ॥
੧ ॥ ਤੂ ਕਾਂਇ ਗਰਬਹਿ ਬਾਵਲੀ ॥ ਜੈਸੇ ਭਾਦਉ ਖੁੰਬਰਾਜੁ^{੧੬} ਤੂ ਤਿਸ ਤੇ ਖਰੀ
ਉਤਾਵਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ਕੁਰੰਕ^{੧੭} ਨਹੀ ਪਾਇਓ ਭੇਦੁ ॥ ਤਨਿ
ਸੁਗੰਧ ਢੂਢੈ ਪ੍ਰਦੇਸੁ ॥ ^{੧੮}ਅਪ ਤਨ ਕਾ ਜੋ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਨਹੀ
^{੧੯}ਜਮਕੰਕਰੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ^{੨੦} ਕਾ ਕਰਹਿ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥
ਠਾਕੁਰੁ ਲੇਖਾ ਮਗਨਹਾਰੁ ॥ ^{੨੧}ਫੇੜੇ ਕਾ ਦੁਖੁ ਸਹੈ ਜੀਉ ॥ ਪਾਛੇ ਕਿਸਹਿ
ਪੁਕਾਰਹਿ ^{੨੨}ਪੀਉ ਪੀਉ ॥ ੩ ॥ ਸਾਧੂ ਕੀ ਜਉ ਲੇਹਿ ਓਟ ॥ ਤੇਰੇ ਮਿਟਹਿ
ਪਾਪ ਸਭ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੋ ਜਪੈ ਨਾਮੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਾਤਿ ਨ
ਜਨਮੁ ਨ ^{੨੩}ਜੋਨਿ ਕਾਮੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਬਸੰਤੁ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੨੪}ਸੁਰਹ ਕੀ ਜੈਸੀ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ॥ ਤੇਰੀ ਪੁੰਛਟ^{੨੫} ਉਪਰਿ ^{੨੬}ਝਮਕ ਬਾਲ ॥
੧ ॥ ਇਸ ਘਰ ਮਹਿ ਹੈ ਸੁ ਤੂ ਢੂੰਢਿ ਖਾਹਿ ॥ ਅਉਰ ਕਿਸ ਹੀ ਕੇ ਤੂ ਮਤਿ
ਹੀ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਾਕੀ ਚਾਟਹਿ ਚੂਨੁ^{੨੭} ਖਾਹਿ ॥ ਚਾਕੀ ਕਾ
ਚੀਬਰਾ^{੨੮} ਕਹਾਂ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਛੀਕੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਡੀਠਿ ॥ ਮਤੁ
ਲਕਰੀ ਸੋਟਾ ਤੇਰੀ ਪਰੈ ਪੀਠਿ ॥ ੩ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ^{੨੯}ਭੋਗ ਭਲੇ ਕੀਨ ॥
ਮਤਿ ਕੋਉ ਮਾਰੈ ਈਂਟ ਢੇਮ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਸੇਵਕ ਤਦ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤਦ ਸਫਲ ਹੈ ਜੇ ਨਾਰਾਇਣ ਉਸ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ।
- ੨ ਇਕ-ਰਸ ਸ਼ੁਕ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੇ ਹਰੀ !
- ੩ [ਸਿੱਠੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ] ਹੇ ਹਰੀ !
- ੪ [ਬਿਠ (ਇੱਟ) ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੫੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੫ [ਸਿੰ. ਅਨਿਲ=ਹਵਾ] ਹਵਾ ਦਾ ਝੱਖੜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।
- ੬ ਪਹਿਲਾਂ ਧੂੜ ਦੀ ਲੱਦੀ ਹੋਈ ਗੱਡੀ (ਪਾਪਾਂ ਭਰਿਆ ਸਰੀਰ) ਸਤਸੰਗ-ਸਰੋਵਰ ਵੱਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਰੂਪ ਡੰਡਾ ਜੀਵ ਨੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੋਸਿਆ ਤੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਇਥੇ ਧੋਬਣ ਦਾ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਸਰੋਵਰ 'ਤੇ ਧੋਣ ਲਈ ਜਾਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ । ਸਤਸੰਗ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਧੋਬੀ ਹੈ, ਧੋਬਣ ਸਤਸੰਗਣ ਹੈ) ।
- ੭ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘਾਟ ।
- ੮ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਹਿੱਕਣ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅਵਾਜ਼ਾਂ 'ਬੂਟਿਟਿ' ।
- ੯ ਗੁਰੂ-ਧੋਬੀ, ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤਾ ਹੋਇਆ।
- ੧੦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਹੇ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ !
- ੧੨ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਝਦਾ ਨਹੀਂ ।
- ੧੩ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਠਾਟ ਦੇਖ ਆਕੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ !
- ੧੪ ਹੰਕਾਰੀ ।
- ੧੫ ਕਾਲ ਰੂਪ ਕਾਂ । ਤੈਨੂੰ ਮੌਤ ਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ।
- ੧੬ ਵੱਡੀ ਖੁੰਬ । ਜਿਵੇਂ ਖੁੰਬ ਉਗ ਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੀਕ ਉਤਾਵਲਾ ਹੈ !
- ੧੭ ਹਿਰਨ । ਅੰਦਰ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਬਾਹਰ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ।
- ੧੯ [ਸਿੰ: ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ, ਦੂਤ] ਜਮਦੂਤ ।
- ੨੦ ਇਸਤਰੀ ।
- ੨੧ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ।
- ੨੨ ਪਿਆਰਾ ਪਿਆਰਾ ਕਹਿ ਕੇ (ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੁਣ ਬਣੇ) ।
- ੨੩ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ।
- ੨੪ [ਸਿੰ. ਸੁਰਭੀ] ਗਾਂ ਵਰਗੀ ।
- ੨੫ ਪੂਛਲ ।
- ੨੬ ਵਾਲ ਚਮਕਦੇ ਹਨ ।
- ੨੭ ਆਟਾ । ੨੮ ਪਰੋਲਾ ।
- ੨੯ ਖੂਬ ਖਾ-ਖਾ ਅਨੰਦ ਲਿਆ ਜੇ, ਹੁਣ ਜਾਓ ਮਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇੱਟ ਵੱਟਾ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੪, ਨੋਟ ੨੭ । ਪਹਿਰਾਵੇ ਆਦਿ ਸ਼ੁਕੀਨੀਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਗੁਮਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਖਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਵਿੱਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ ।

† ਇਕ ਵੇਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੁੱਤਾ ਆ ਕੇ ਚੱਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਟਾ ਚੱਟ ਕੇ ਪਰੋਲੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਤਾਂ ਜਾਈਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਇੱਟ ਢੀਮ ਹੀ ਕੱਢ ਮਾਰੂਗਾ ।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਿਰਾ ਕੁੱਤੇ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਮ ਜੀਵ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ । ਜੀਵ [ਚੱਕੀ ਚੱਟਦਾ ਹੈ] ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ ਲੋਭ ਨਾਲ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, [ਚੱਕੀ ਦਾ ਪਰੋਲਾ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ] ਬੇਲੋੜੇ ਅਤੇ ਨਿਕੰਮੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ [ਛਿੱਕੇ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ] ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਬੀਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਖੀ ! ਇਕ ਰੱਬ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਮਾੜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ।

ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ ਚਉਪਦੇ

ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧

੧ੳ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਅਪੁਨੇ ਠਾਕੁਰ^੧ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੀ^੨ ॥ ਚਰਨ ਗਹੇ^੩ ਜਗਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ
ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰੀ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸਰ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਹਮਾਰੇ ॥ ਮੋਹਨ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੇਰਾ^੫ ਸਮਝਸਿ ਸਬਦੁ
ਬੀਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਮਨਮੁਖ^੬ ਹੀਨ^੭ ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਝੂਠੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪੀਰ^੮ ਸਰੀਰੇ ॥
ਜਬ ਕੀ ਰਾਮ ਰੰਗੀਲੈ ਰਾਤੀ ਰਾਮ ਜਪਤ ਮਨ ਧੀਰੇ^{੧੦} ॥ ੨ ॥ ਹਉਮੈ
ਛੋਡਿ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ^{੧੧} ਤਬ^{੧੨} ਸਾਚੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਨੀ ॥^{੧੩} ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ
ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਬਿਸਰੀ^{੧੪} ਲਾਜ ਲੋਕਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਭੂਰ^{੧੫} ਭਵਿਖ^{੧੬}
ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ^{੧੭} ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਰਤੀ
ਸੋਹਾਗਨਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਭਤਾਰਾ^{੧੮} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਦੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ॥^{੧੯} ਜਿਹਵਾ ਸਾਦੁ ਨ ਫੀਕੀ ਰਸ ਬਿਨੁ
ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਪੈ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਦਰਸੁ ਨ ਪਰਸੈ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਬ ਲਗੁ ਭੂਖ ਪਿਆਸੀ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਤ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
^{੨੧} ਜਲ ਰਸਿ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਊਨਵਿ^{੨੨} ਘਨਹਰੁ^{੨੩} ਗਰਜੈ ਬਰਸੈ
ਕੋਕਿਲ ਮੋਰ ਬੈਰਾਗੈ ॥ ਤਰਵਰ^{੨੪} ਬਿਰਖ^{੨੫} ਬਿਹੰਗ^{੨੬} ਭੁਇਅੰਗਮ^{੨੭} ਘਰਿ
ਪਿਰੁ ਧਨ ਸੋਹਾਗੈ ॥ ੨ ॥ ਕੁਚਿਲ^{੨੮} ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਨਾਰਿ ਕੁਲਖਨੀ^{੩੦} ਪਿਰ
ਕਾ ਸਹਜੁ^{੩੧} ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਰੰਗਿ ਰਸਨ ਨਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ^{੩੨} ਦੁਰਮਤਿ
ਦੁਖ ਸਮਾਨਿਆ ॥ ੩ ॥ ਆਇ ਨ ਜਾਵੈ ਨਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ਨਾ ਦੁਖ ਦਰਦੁ
ਸਰੀਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਹਜੁ^{੩੩} ਸੁਹੇਲੀ ਪ੍ਰਭ ਦੇਖਤ ਹੀ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥
੪ ॥ ੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੧੬ ॥ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਮੇਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ

੧ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ । ੨ ਚੇਲੀ, ਸੇਵਕ । ੩ ਪਕੜੇ । ੪ ਮੁਕਾਅ ਦਿੱਤੀ । ੫ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। ੬ ਮਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ । ੭ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ, ਆਪ-ਹੁਦਰੀ । ੮ ਫੋਕੀ, ਨਿਕੰਮੀ । ੯ ਪੀੜ । ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਤਨ; ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ (ਜੀਵਨ) ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੀ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੧੦ ਧੀਰਜ ਫੜਦਾ ਹੈ । ੧੧ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੀ, ਜਗਤ ਦੇ ਬੂਠੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਬੇ-ਲਾਗ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ । ੧੨ ਸੱਚੀ (ਸਹੀ) ਸਮਝ ਆ ਗਈ । ੧੩ ਕੁਲ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬੇਲਾਗ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਲਗ ਗਿਆ । ੧੪ ਲੋਕ-ਲਾਜ । ੧੫ ਭੂਤ-ਕਾਲ, ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ । ੧੬ [ਸੰ: ਭਵਿਸ਼ਯ] ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ । ੧੭ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ।	੧੮ ਪਤੀ । ੧੯ ਜੀਭ ਵਿੱਚ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ੨੦ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ੨੧ (ਇਉਂ ਖਿੜ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਰਸ ਕੇ ਕਮਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੨੨ ਝੁਕ ਕੇ । ੨੩ ਬੱਦਲ । ੨੪ ਬ੍ਰਿਛ । ੨੫ ਬੈਲ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੩, ਨੋਟ ੩੨ । ੨੬ ਪੰਛੀ । ੨੭ ਸੱਪ । ੨੮ (ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਦੇ ਵਸਿਆਂ ਕੋਇਲ, ਮੋਰ, ਬ੍ਰਿਛ, ਬੈਲ, ਪੰਛੀ, ਸੱਪ, ਆਦਿ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਪਤੀ ਹੈ ਉਹ ਸੁਹਾਗਣ ਧਨ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ । ੨੯ ਗੰਦੀ । ੩੦ ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ, ਕੁਚੱਜੀ । ੩੧ ਸੁਭਾਵ । ੩੨ ਰੱਜੀ । ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ ਹਰੀ-ਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜੀ, ਉਹ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੩੩ ਸਹਿਜ-ਸੁਖ ਵਾਲੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।

- * ਜਦ ਤੋੜੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਛੀ ਮਤ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਤੋੜੀ ਤਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਲਾਜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਮਨ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਪੂਰਨ ਧੀਰਜ ਫੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਕੋਈ, ਨਾ ਕਦੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਪੂਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਸਰਾ ਤਦ ਫੜੀਦਾ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ।
- † ਜਦ ਤੋੜੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਤਦ ਤੋੜੀ ਉਹ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਕਦੀ ਰਜੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਦ ਹਰੀ-ਰਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਐਸੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰ ਸਰੂਰ ਹੀ ਸਰੂਰ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਖਿੜਾਉ ਵਿੱਚ ਰਖਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਰੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਬਚਨਿ ਮੇਰੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਹਰਿ ਪਾਏ ^੧ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੨ਇਨ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਮਿਲੀਐ ^੩ਵਰ ਕਾਮਨਿ ਧਨ ਸੋਹਾਗੁ ਪਿਆਰੀ ॥ ^੪ਜਾਤਿ
ਬਰਨ ਕੁਲ ਸਹਸਾ ਚੂਕਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ^੫ਜਿਸੁ ਮਨੁ ਮਾਨੈ
ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਤਾ ਕਉ ਹਿੰਸਾ ਲੋਭੁ ਵਿਸਾਰੇ ॥ ਸਹਜਿ ਰਵੈ ^੬ਵਰੁ ਕਾਮਣਿ
ਪਿਰ ਕੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਜਾਰਉ ^੭ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੁਟੰਬ
ਸਨਬੰਧੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥ ^੮ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਨਾਹੀ
ਦੁਬਿਧਾ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਕੋ ਦੁਰੈ ^੯ਨ
ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੦}ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ^{੧੧}ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ
ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਹਮ ਧੂਰਿ ^{੧੨} ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ^{੧੩}ਪਰਮ ਪਦੁ
ਪਾਇਆ ^{੧੪}ਆਤਮਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਤੁ
ਮਿਲੈ ਸਾਂਤਿ ਪਾਈਐ ਕਿਲਵਿਖ ^{੧੫}ਦੁਖ ਕਾਟੇ ਸਭਿ ਦੂਰਿ ॥ ਆਤਮ ਜੋਤਿ
ਭਈ ਪਰਫੁਲਿਤ ^{੧੬}ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਦੇਖਿਆ ਹਜੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ
ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ
ਮਜਨੁ ^{੧੭}ਕੀਆ ^{੧੮}ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਗ ਨਾਏ ਧੂਰਿ ॥ ੨ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਕਾਰ
ਮਲੀਨ ਮਤਿ ਹੋਛੀ ਹਿਰਦਾ ਕੁਸੁਧੁ ਲਾਗਾ ਮੋਹ ਕੂਰੁ ^{੧੯} ॥ ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਕਿਉ
ਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਹਉਮੈ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਮਨੁ ਝੂਰਿ ॥ ੩ ॥ ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀ ਮਾਗਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਗ ਧੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ
ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਜਨੁ ਹਰਿ ਭੇਟਿਆ ਰਾਮੁ ਹਜੂਰਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ
੪੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਨਨ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ਭਵਜਲੁ ^{੨੦}ਜਗਤੁ ਨ ਜਾਈ
ਤਰਣਾ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ
ਬਨੀ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੀ ^{੨੧}ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ^{੨੨}ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ
ਹਿਰਦੈ ^{੨੩}ਸਰਬ ਕਲਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ^{੨੪}ਰਵਿਆ
ਸੂਬ ਠਾਈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਅਲਖ ਅਪਾਰੀ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾਲ ਭਏ ਤਬ ਪਾਇਆ
ਹਿਰਦੈ ਅਲਖੁ ਲਖਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਰਬ ਧਰਣੀਧਰੁ ^{੨੫}
^{੨੬}ਸਾਕਤ ਕਉ ਦੂਰਿ ਭਇਆ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਤ ਨ ਕਬਹੂ
ਬੁਝਹਿ ਜੁਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ

- ੧ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ।
 ੨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।
 ੩ ਪਤੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ।
 ੪ ਜਾਤ ਪਾਤ, ਵਰਨ ਜਾਂ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ।
 ੫ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਜੁਲਮ ਤੇ ਲਾਲਚ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੬ ਮਾਣਦੀ ਹੈ । ਪਤੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ, ਭਾਵ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਆਪਣੇ ਹਰੀ-ਵਰ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਾਣਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਵਾਰ ਕੇ ।
 ੭ ਸਾੜ ਦੇਵਾਂ ।
 ੮ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਬੇਕਾਰ (ਨਿਕੰਮੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ੯ ਲੁਕਾਂਦੀ । ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਿੰਤ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਉਹ ਲੁਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਗੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।
 ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੧੧ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੧੨ ਚਰਨ-ਧੂੜ ।
- ੧੩ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ, ਮੁਕਤੀ ।
 ੧੪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੫ ਪਾਪ ।
 ੧੬ ਮਾਦੀ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹਸਤੀ ।
 ੧੭ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
 ੧੮ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨਾਲ ਨ੍ਰਾਤੇ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੧੯ ਫੂੜ ।
 ੨੦ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
 ੨੧ ਸੇਵਾ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
 ੨੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
 ੨੩ (ਜੋ ਨਾਮ) ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਹਰੀ । ਜੋ ਹਰੀ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਅਦਿੱਖ ਅਲੱਖ ਤੇ ਅਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਤਨ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਅਲੱਖ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਖ ਲਿਆ ।
 ੨੫ ਧਰਤੀ ਦਾ ਜੋ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ।
 ੨੬ ਸਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।

* ਸਤ-ਸੰਗਤ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਰਮੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀਂ ਤੀਰਥਾਂ ਵਾਕੁਰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

† ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਅਦਿੱਖ ਹਰੀ, ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਇਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ ਤਾਕਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਗੁਰਿ ਕਿੰਚਤ^੧ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ^੨ ਭਈ ਹੈ ਤਿਨ
 ਕੀ^੩ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ਪਿਆਰੇ ॥ ^੪ਜਿਨ ਉਪਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਤਿਨ ਕੇ
 ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਜਨ ਦੀਨ^੫ ਭਏ ਗੁਰ ਆਗੈ ਤਿਨ
 ਕੇ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੇ^੬ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੭ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਆਗੈ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਸਵਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ^੮ਰਸਨਾ ਰਸੁ ਗਾਵਹਿ ਰਸੁ
 ਬੀਚਾਰੇ ॥ ^੯ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਚੀਨਿਆ^{੧੦} ਓਇ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖ
 ਦੁਆਰੇ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਚਲੁ ^{੧੧}ਅਚਲਾ ਮਤਿ ^{੧੨}ਜਿਸੁ ਦ੍ਰਿੜਤਾ
 ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ ॥ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਜੀਉ ਦੇਵਉ ਅਪੁਨਾ ਹਉ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ
 ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੩}ਮਨਮੁਖ ਭ੍ਰਮਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਾਗੇ ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨ
 ਗੁਬਾਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾ ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਪਾਰੇ ॥
 ੪ ॥ ^{੧੪}ਸਰਬੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਕਲਾ ਕਲ ਧਾਰੇ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਕਹਤ ਹੈ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ^{੧੫}ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ੩ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਗੋਬਿਦ ਕੀ ਐਸੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ
 ਸੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਨਾਮਿ ਰਹਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੋਬਿਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਅਤਿ ਮੀਠੀ ਅਵਰ ਵਿਸਰਿ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੭
 ਰਹਸੁ^{੧੭} ਭਇਆ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ^{੧੮}ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਜਬ ਗੁਣ
 ਗਾਇ ਤਬ ਹੀ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਸਾਂਤਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾਲ
 ਭਏ ਤਬ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਮਤਿ ^{੧੯}ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ
 ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ^{੨੦}ਗਿਆਨਿ ਤਤਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟੀ
 ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ^{੨੧}ਹਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ ॥ ੩ ॥ ਹਿਰਦੈ ਕਪਟੁ
 ਨਿਤ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਹਿ ਮੁਖਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੁਣਾਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ^{੨੨}ਮਹਾ
 ਗੁਬਾਰਾ ^{੨੩}ਤੁਹ ਕੂਟੈ ਦੁਖ ਖਾਇ ॥ ੪ ॥ ਜਬ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ
^{੨੪}ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚਾ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਜਪਤ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪‡ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਿ
 ਮਨੁ ਮਾਨੀ^{੨੫} ॥ ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ^{੨੬} ਸਤਿਗੁਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਕਥਾ ਸੁਖਾਨੀ^{੨੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਹੋਵਹੁ ਜਨ ਉਪਰਿ ਜਨ
 ਦੇਵਹੁ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਮਨਿ
 ਤਨਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ^{੨੮} ਰਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿਨ੍ਹ ਗੁਰਮਤਿ
 ਨਾਮੁ ਪਛਾਨੀ ॥ ਪੁਰਖੈ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਭ ਚੂਕੀ

੧ ਰਤਾ ਕੂ, ਬੋੜੀ ਜਹੀ ।	੧੫ ਬਚਾਅ ਲਵੋ ।
੨ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ।	੧੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੩ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ ।	੧੭ [ਸੰ. ਹਰਸ] ਅਨੰਦ ।
੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਅ ਗਏ ।	੧੮ ਹਰੀ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਤਮ-ਜੋਤਿ ਮਿਲਾ ਕੇ ।
੫ ਨਿਮਾਣੇ ।	੧੯ ਚਮਕ ਉੱਠੀ ।
੬ ਦੂਰ ਕੀਤੇ । ੭ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।	੨੦ ਗਿਆਨ ਦਵਾਰਾ ਤਤ-ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ।
੮ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਰਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਮਨ ਦੁਆਰਾ) ਉਸੇ ਰਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ।	੨੧ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਅਤੁਟ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ । ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਹਠ-ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਉਲਟ ਸਹਜ-ਸਮਾਧੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਯਤਨ ਪੂਰੇ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਜਤਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
੯ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।	੨੨ ਬਹੁਤ ਹਨੇਰਾ ।
੧੦ ਸਮਝਿਆ, ਲਖਿਆ ।	੨੩ ਭਾਵ ਬੇਅਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਉਦਮ ਹਨ ।
੧੧ ਅਚੱਲ ਮਤ ਵਾਲਾ ।	੨੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਈ ।
੧੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਆਸਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ।	੨੫ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਹੈ ।
੧੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਵਹਿਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦਵੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੈ ।	੨੬ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
੧੪ ਉਹ ਮਾਲਕ ਹੋਰਬੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ।	੨੭ ਭਾਈ ਹੈ ।
	੨੮ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ।

- * ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਮੁਕਤ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- † ਜਦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਸਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮਤਿ ਗਿਆਨ-ਰੂਪ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ‡ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹਟ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਔਖਾਂ, ਜੀਭ, ਕੰਨ ਆਦਿ ਸਭ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੧ ਆਵਣ ਜਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਨੈਣੀ ਬਿਰਹੁ^੨ ਦੇਖਾ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ^੩ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ
 ਵਖਾਨੀ ॥ ਸ੍ਰਵਣੀ^੪ ਕੀਰਤਨੁ ਸੁਨਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਾਨੀ^੫ ॥
 ੩ ॥ ਪੰਚ ਜਨਾ ਗੁਰਿ ਵਸਗਤਿ ਆਣੇ ਤਉ^੬ ਉਨਮਨਿ ਨਾਮਿ ਲਗਾਨੀ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪੜ੍ਹ ਸਾਰੁ^੭ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ
 ਬਿਰੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਨਿਹਫਲ ਸਭੁ ਬਿਸਥਾਰੁ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਆ
 ਲੀਜੈ ਕਿਆ ਤਜੀਐ ਬਉਰੇ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਛਾਰੁ^੯ ॥ ਜਿਸੁ ਬਿਖਿਆ^{੧੦} ਕਉ
 ਤੁਮ ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਜਾਨਹੁ ਸਾ ਛਾਡਿ ਜਾਹੁ^{੧੧} ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ
 ਪਲੁ ਪਲੁ ਅਉਧ^{੧੨} ਫੁਨਿ ਘਾਟੈ^{੧੩} ਬੁਝਿ ਨ ਸਕੈ ਗਵਾਰੁ ॥ ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਜਿ
 ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੈ ਇਹੁ ਸਾਕਤ ਕਾ ਆਚਾਰੁ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲੁ
 ਬਉਰੇ ਤਉ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਸੰਗ ਸੁਖੁ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ
 ਜਾਇ ਪੂਛਹੁ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਰਾਣਾ^{੧੫} ਰਾਉ^{੧੬} ਸਭੈ ਕੋਊ ਚਾਲੈ ਝੂਠੁ
 ਛੋਡਿ ਜਾਇ ਪਾਸਾਰੁ^{੧੭} ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਨਿਹਚਲੁ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਆਧਾਰੁ^{੧੮} ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੩ ਦੁਪਦਾ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਤਕਾਰੇ ਪੂਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ^{੨੦} ਤੁਮ ਹਉ
 ਤਿਨ ਸਿਉ ਝਗਰਤ ਪਾਪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਾ ਤੁਮ ਗਰਬੁ ਕਰਤ
 ਹਉ ਸੋ ਧਨੁ^{੨੧} ਕਿਸਹਿ ਨ ਆਪ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਛੋਡਿ ਜਾਇ ਬਿਖਿਆ ਰਸੁ
 ਤਉ ਲਾਗੈ ਪਛੁਤਾਪ ॥ ੧ ॥ ੨੨ ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਭ ਹੋਤੇ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਤਿਨ ਕੇ
 ਜਾਪਹੁ ਜਾਪ ॥ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਤ ਨਾਨਕ ਜਨ ਤੁਮ ਕਉ ਜਉ ਸੁਨਹੁ ਤਉ
 ਜਾਇ ਸੰਤਾਪ^{੨੩} ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪੩ ਘਰੁ ੫ ਦੁਪਦੇ ਪੜਤਾਲ^{੨੪} ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਜਪਿ ਮਨ^{੨੫} ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸਰੋ ਜਗਜੀਵਨੋ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਲਾਗੀ ਮੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕ ਸਭ ਦਿਨਸੁ ਸਭ ਰਾਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਸੁਕ^{੨੬} ਨਾਰਦ^{੨੭}
 ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ^{੨੮} ਤਵ^{੨੯} ਗੁਨ ਸੁਆਮੀ^{੩੦} ਗਨਿਨ ਨ ਜਾਤਿ ॥ ਤੂ ਹਰਿ ਬੇਅੰਤੁ ਤੂ
 ਹਰਿ ਬੇਅੰਤੁ ਤੂ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਨਹਿ ਆਪਨੀ ਭਾਂਤਿ^{੩੧} ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ^{੩੨} ਨਿਕਟਿ ਹਰਿ ਨਿਕਟ ਹੀ ਬਸਤੇ ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ

- ੧ ਜਨਮ ਮਰਨ ।
- ੨ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਤਾਪ । ਔਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਪ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ । "ਲਾਇ ਬਿਰਹੁ ਭਗਵੰਤ ਸੰਗੇ" (ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੪੮, ਨੋਟ ੧੬)।
- ੩ ਜੀਭ ਨੂੰ (ਇਹ ਤਾਪ ਹੈ ਕਿ) ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਾਂ ।
- ੪ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ।
- ੫ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ੬ ਕਾਮਾਦਿਕ ਗੁਰੂ ਨੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਂਦੇ ਹਨ। 'ਗੁਰਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
- ੭ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ । ਤ੍ਰਿਗੁਣ-ਅਤੀਤ ਜਾਂ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹਾਂ।
- ੮ ਤਤ ਵਸਤੂ, ਸ਼ੇਸ਼ਟ, ਇਸ ਉਤਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ।
- ੯ ਫੈਲਾਉ, ਖਿਲਾਰਾ, ਸਿਲਸਿਲਾ ।
- ੧੦ ਮਿੱਟੀ । ਹੇ ਝੱਲੇ ! ਕੀ ਲਈਏ ਤੇ ਕੀ ਛੱਡੀਏ। ਜਦ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਸਭ ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਹੈ ।
- ੧੧ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ।
- ੧੨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ ।
- ੧੩ ਉਮਰ ।
- ੧੪ ਘਟਦੀ ਹੈ ।
- ੧੫ ਕਿਰਿਆ । ਇਹ ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਹੈ ।
- ੧੬ ਰਾਜੇ ।
- ੧੭ ਰਾਜੇ ।
- ੧੮ ਪਸਾਰਾ ।
- ੧੯ ਆਸਰਾ ।
- ੨੦ ਵਡੇ ਕੀਤੇ, ਵਡਿਆਏ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ ਮਾੜਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੨੨ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਪ ਜਪੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੋ), ਭਾਵ ਉਹ ਪਾਲਕ ਤੇ ਰਖਿਅਕ ਹਨ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਫਿਕਰ ਕਾਹਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹੋ?
- ੨੩ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਾੜਾ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ।
- ੨੪ [ਪਰਤਾਓ ਤਾਲ] ਇਥੇ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੫ 'ਜਗੰਨਾਥ' ਤੇ 'ਜਗਦੀਸਰ' ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ 'ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ' ਹੈ ।
- ੨੬ ਸੁਕਦੇਵ, ਵਿਆਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ।
- ੨੭ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ।
- ੨੮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤੇ ।
- ੨੯ ਤੇਰੇ ।
- ੩੦ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ।
- ੩੧ ਤਰੀਕੇ ।
- ੩੨ ਨੇੜੇ ।

* ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਰ ਜਾਂ ਥਿਰ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ।

† ਜਦ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਝਗੜਨ ਲੱਗਾ । ਉਸ ਵਕਤ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ।

‡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ ਰਸ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਤਰਜ਼ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਹਰਿ ਭਗਤ^੧ ॥ ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਲਿ ਮਿਲੇ ਜੈਸੇ ਜਨ ਨਾਨਕ
^੨ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਮਿਲਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਪਿ ਮਨ
 ਨਰਹਰੇ^੩ ਨਰਹਰ ਸੁਆਮੀ^੪ ਹਰਿ ਸਗਲ ਦੇਵ ਦੇਵਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮਾ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮੋਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ ਹਰਿ ਕੇ
 ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ ਤਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਵਾਜੇ ^੬ਪੰਚ ਸਬਦ ਵਡ
 ਭਾਗ ਮਥੋਰਾ^੭ ॥ ਤਿਨ੍ ਜਨ ਕੇ ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਏ ਸਭਿ ਦੋਖ ਗਏ ਸਭਿ ਰੋਗ
 ਗਏ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਗਏ ਤਿਨ੍ ਜਨ ਕੇ ਹਰਿ ਮਾਰਿ
 ਕਢੇ ^੮ਪੰਚ ਚੋਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਰਾਮ ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ
 ਜਗਦੀਸੁ ਜਪਹੁ ^੯ਮਨਿ ਬਚਨਿ ਕਰਮਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੂ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ
 ਸਾਧੂ ॥ ਹਰਿ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਵਾਧੂ ॥ ਨਿਤ ਨਿਤ
^{੧੦}ਜਾਗਰਣੁ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ ਜਪਿ ਜਗਦੀਸੁਰਾ ॥ ਮਨ ਇਛੇ ਫਲ
 ਪਾਵਹੁ ਸਭੈ ਫਲ ਪਾਵਹੁ *ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਕਾਮ ਮੋਖੁ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ
 ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਭਗਤ ਤੋਰਾ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਪਿ ਮਨ
 ਮਾਧੋ^{੧੧} ਮਧੁਸੂਦਨੋ^{੧੨} ਹਰਿ ਸ੍ਰੀਰੰਗੋ^{੧੩} ਪਰਮੇਸਰੋ ਸਤਿ ਪਰਮੇਸਰੋ ਪ੍ਰਭੂ
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ^{੧੪} ॥ ਸਭ ਦੂਖਨ ਕੋ ਹੰਤਾ^{੧੫} ਸਭ ਸੂਖਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ
 ਗੁਨ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ^{੧੬}ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਬਸਤਾ ਹਰਿ ਜਲਿ
 ਥਲੇ ਹਰਿ ਬਸਤਾ ਹਰਿ ਥਾਨ ਥਾਨੰਤਰਿ ਬਸਤਾ ਮੈ ਹਰਿ ਦੇਖਨ ਕੋ ਚਾਉ ॥
 ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੰਤੋ ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਸੰਤੋ ਮੋਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨੁ ਸੰਤੋ ਮੋਹਿ ਮਾਰਗੁ^{੧੭}
 ਦਿਖਲਾਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਪਾਉ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ
 ਕਉ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਸਰਧਾ ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੮} ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ॥
 ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਆਨੰਦ ਭਏ ਮੈ ਦੇਖਿਆ ^{੧੯}ਹਰਿ ਰਾਉ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਹਰਿ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਜਗਦੀਸੁਰ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ॥ ਮੈ
 ਅਨਦਿਨੋ^{੨੦} ਸਦ ਸਦ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੧੦ ॥
 ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਨਿਰਭਉ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਦਾ ਸਤਿ ॥ ਨਿਰਵੈਰੁ
 ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ॥ ਆਜੂਨੀ^{੨੧} ਸੰਭਉ^{੨੨} ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਨਦਿਨੋ ਧਿਆਇ
 ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਾਹਾਰੀ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਹਰਿ ਦਰਸਨ
 ਕਉ ਕੋਟਿ ^{੨੪}ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਸਿਧ ਜਤੀ ਜੋਗੀ ਤਟ^{੨੫} ਤੀਰਥ ^{੨੬}ਪਰਭਵਨ
 ਕਰਤ ਰਹਤ ਨਿਰਾਹਾਰੀ^{੨੭} ॥ ਤਿਨ ਜਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਪਈ ਜਿਨ੍
 ਕਉ ਕਿਰਪਾਲ ਹੋਵਤੁ ਬਨਵਾਰੀ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਹੋ ਸੰਤ ਭਲੇ ਤੇ
 ਉਤਮ ਭਗਤ ਭਲੇ ਜੋ ਭਾਵਤ ਹਰਿ ਰਾਮ ਮੁਰਾਰੀ^{੨੯} ॥ ਜਿਨ੍ ਕਾ

੧	ਭਗਤ ।	ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
੨	[ਸੰ. ਸਲਿਲ=ਪ੍ਰਵਾਹ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਾਉ, ਪਾਣੀ] ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।	੧੪ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
੩	[ਨਰਸਿੰਘ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੧੫ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੪	ਹਰੀ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵ ਹੈ ।	੧੬ ਸਾਰਿਆਂ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ।
੫	ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ।	੧੭ ਰਸਤਾ । ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੬	ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ (ਤਾਰ, ਚੰਮ, ਧਾਤ, ਘੜੇ, ਫੂਕ ਵਾਲੇ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ); ਭਾਵ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ, ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ।	੧੯ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ।
੭	ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।	੨੦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
੮	ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਚੋਰ ।	੨੧ ਅਜੂਨੀ, ਜੰਮਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ।
੯	ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰੇ।	੨੨ [ਸੰ. ਸ੍ਰਯੰ ਭੂ] ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਇਆ- ਹੋਇਆ ।
੧੦	ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ ।	੨੩ ਜੋ ਭੋਜਨ ਅਹਾਰ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਹਰੀ।
੧੧	[ਮਾਇਆ ਦਾ ਧਵ (ਪਤੀ)] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੨੪ ਤੋਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ।
੧੨	[ਮਧੂ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੨੫ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਿਥੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੀਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
੧੩	[ਸ੍ਰੀ (ਲੰਛਿਮੀ) ਨਾਲ ਰੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ]	੨੬ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।
		੨੭ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਖਾਣ ਦੇ ।
		੨੮ [ਜੰਗਲ ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
		੨੯ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

* ਇਹ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਹਨ : ਆਪਣੇ ਨੇਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਹੋਣਾ (ਧਰਮ); ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ (ਅਰਥ); ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ (ਕਾਮ); ਮੁਕਤੀ (ਮੋਖ) ।

ਅੰਗੁ^੧ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ੍ ਕੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥
 ੧੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ^੩ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ
 ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਪ੍ਰਭੋ^੪ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ
 ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਸੋ ਪੀਐ
 ਜਿਸੁ ਰਾਮੁ ਪਿਆਸੀ ॥ ਹਰਿ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਮੇਲੈ ਜਿਸੁ
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੋ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਚਖਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਜਨ ਸੇਵਹਿ
 ਸਦ ਸਦਾ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰੇ ਤਿਨ ਕਾ ਸਭੁ ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਜਾਸੀ ॥ ਜਨੁ
 ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਲਏ ਤਾਂ ਜੀਵੈ ਜਿਉ ਚਾੜ੍ਹਕੁ^੭ ਜਲਿ ਪੀਐ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ^੮ ॥
 ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਸਿਰੀ ਰਾਮੁ ॥ ਰਾਮ ਰਮਤ
 ਰਾਮੁ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਰਾਮੁ ॥ ਬੋਲਹੁ ਭਈਆ ਸਦ ਰਾਮ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਵਿ
 ਰਹਿਆ ਸਰਬਗੇ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪੇ ਸਭੁ ਕਰਤਾ
 ਰਾਮੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਸਭਤੁ^{੧੧} ਜਗੇ ॥ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਮੇਰਾ
 ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਇ ਸੋ ਜਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ
 ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਖਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਜੋ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੈ ਵਿਚਿ
 ਕਲਿਜੁਗ ਅਗੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅੰਗੁ^੧ ਕੀਆ ਮੇਰੈ ਰਾਮ ਰਾਇ
 ਦੁਸਮਨ ਦੂਖ ਗਏ ਸਭਿ ਭਗੇ^{੧੩} ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੩ ॥

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ^{੧੪} ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪਿਆਸ ਚਾੜ੍ਹਕ ਜਿਉ
 ਜਲ ਕੀ^{੧੫} ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਕਦਿ ਪਾਂਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਾਥਾ ਕੋ ਨਾਥੁ
 ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕੁ^{੧੬} ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਜਾ ਕਉ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ
 ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਸੁ ਤੂ ਦੇਹਿ ਅਸਰਾਉ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ੧੮ ਨਿਧਰਿਆ ਧਰ ਨਿਗਤਿਆ
 ਗਤਿ ਨਿਥਾਵਿਆ ਤੂ ਥਾਉ ॥ ਦਹ ਦਿਸ^{੧੯} ਜਾਂਉ ਤਹਾਂ ਤੂ ਸੰਗੇ ਤੇਰੀ
 ਕੀਰਤਿ^{੨੦} ਕਰਮ ਕਮਾਉ ॥ ੨ ॥ ਏਕਸੁ ਤੇ ਲਾਖ ਲਾਖ ਤੇ ਏਕਾ ਤੇਰੀ^{੨੧} ਗਤਿ
 ਮਿਤਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਾਉ ॥ ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ਤੇਰੀ ਮਿਤਿ^{੨੨} ਨਹੀ ਪਾਈਐ ਸਭੁ ਤੇਰੋ
 ਖੇਲੁ ਦਿਖਾਉ^{੨੩} ॥ ੩ ॥ ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ^{੨੪} ਹਰਿ ਸਾਧਨ
 ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਦਰਸਮਨਿ
 ਚਾਉ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^{੨੫} ਜਾਨ^{੨੬} ॥
 ਕਰਤ ਬੁਰਾਈ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਛਪਾਈ ਸਾਖੀ ਭੂਤ^{੨੭} ਪਵਾਨ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਬੈਸਨੋ ਨਾਮੁ ਕਰਤ ਖਟ ਕਰਮਾ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਜੁਠਾਨ ॥ ਸੰਤ ਸਭਾ

- ੧ ਪੱਖ । ਸਾਥ ਦੇਵੇ ।
 ੨ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ ।
 ੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੦, ਨੋਟ ੨੪ ।
 ੪ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ।
 ੫ ਮਾਲਕ ।
 ੬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਆਪ ਪਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
 ੮ ਰੱਜਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਉਹ ਰਾਮ ਜੋ ਸਭ ਵਿੱਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੧੦ [ਸਰਵੱਗਜ਼] ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੧ ਸਭ ਥਾਈ । ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਥਾਈ ।
 ੧੨ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ।
 ੧੩ ਭੱਜ ਗਏ, ਦੌੜ ਗਏ ।
 ੧੪ ਮੂਰਤਿ-ਆਚਰਣ ਦਾ ਰੂਪ ।
(vision of his personality)
 ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੬੧, ਨੋਟ ੨੨ ।
 ੧੫ ਉਹ ਹਸਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
 ੧੬ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਿਆਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੭ ਆਸਰਾ ।
 ੧੮ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ।
 ੧੯ ਦਸਾਂ ਤਰਫਾਂ ਵਿੱਚ; ਹਰ ਪਾਸੇ ।

- ੨੦ ਜਸ । ਤੇਰੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ, ਇਹੋ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ।
 ੨੧ ਗਤਿ= ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਤੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ; ਮਿਤਿ= ਮਿਣਤੀ, ਭਾਵ ਡੂੰਘੀ ਤੋਂ ਡੂੰਘੀ ਹਾਲਤ ।
 ੨੨ ਅੰਦਾਜ਼ਾ । ੨੩ ਦਿਖਾਵਾ, ਪਸਾਰਾ ।
 ੨੪ ਵਿਚਾਰ, ਗੱਲ-ਬਾਤ ।
 ੨੫ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
 ੨੬ ਜਾਣੂੰ, ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ । 'ਆਪੇ ਸੁਰਤਾ ਆਪੇ ਜਾਨੂੰ' (ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੯੫) ।
 "ਅੰਧੀ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਣੂ" (ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੩੪੯) ।
 ੨੭ ਵਾਕੁਰ, ਸਮਾਨ, ਜਿਵੇਂ 'ਸਾਰ ਭੂਤ ਸਤਿ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਉ' (ਸੁਖਮਨੀ) ।
 ੨੮ ਪਵਣ, ਹਵਾ । ਬੁਰਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਛੁਪ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਤਾਂ ਹਵਾ ਵਾਕੁਰ ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ । ਸਾਖੀ= ਗਵਾਹ, ਸ਼ਾਹਦ, ਹਾਜ਼ਰ ।
 ੨੯ ਨਾਮ ਆਪਣਾ ਵੈਸ਼ਨੋ ਰਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਛੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਦੀ ਜੂਠ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਛੇ ਕਰਮਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਨੋਟ ੨੦ ।

* ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

† ਪਖੰਡੀ ਸਾਧਾਂ ਤੇ ਭੁੱਲੜ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਉਤਲੇ-ਉਤਲੇ ਨਿਸਫਲ ਕਰਮਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆ ਕੇ ਅਸਲ ਜੁਗਤੀ ਧਰਮ ਦੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਢੂੰਢਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਤੇ ਡੂਬੇ ਸਭ ਅਗਿਆਨ^੧ ॥ ੧ ॥ ਕਰਹਿ^੨ ਸੋਮ ਪਾਕੁ^੩ ਹਿਰਹਿ
 ਪਰ ਦਰਬਾ ਅੰਤਰਿ ਝੂਠ ਗੁਮਾਨ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਹੀ ਜਾਣਹਿ
 ਬਿਆਪੇ ਮਨ ਕੈ ਮਾਨ ॥ ੨ ॥ ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਵਰਤਾ ਜਿਉ
 ਸਫਰੀ^੪ ਦੰਫਾਨ^੫ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਭੁਲਾਏ ਉਝੜਿ ਪਾਏ ਨਿਹਫਲ ਸਭਿ ਕਰਮਾਨ^੬ ॥
 ੩ ॥ ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਸੋ ਬੈਸਨੋ ਪੜਿਆ ਜਿਸੁ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਗਵਾਨ ॥ ਉਨਿ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ^੭ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਉਧਰਿਆ ਸਗਲ ਬਿਸੁਾਨ^੮ ॥ ੪ ॥
 ਕਿਆ ਹਮ ਕਬਹ ਕਿਛੁ ਕਥਿ ਨਹੀ ਜਾਣਹ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਬੁਲਾਨ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਇਕ ਮਾਂਗਉ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਾਇਓ ਸਰਾਨ^੯ ॥ ੫ ॥
 ੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਅਬ ਮੋਰੋ^{੧੦} ਨਾਚਨੋ ਰਹੋ ॥ ਲਾਲੁ ਰਗੀਲਾ
 ਸਹਜੇ ਪਾਇਓ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨਿ ਲਹੋ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ
 ਜੈਸੇ ਸੰਗਿ ਸਹੇਰੀ^{੧੨} ^{੧੩} ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ ਉਪਹਾਸ ਕਹੋ ॥ ਜਉ ਸੁਰਿਜਨੁ^{੧੪} ਗ੍ਰਿਹ
 ਭੀਤਰਿ ਆਇਓ ਤਬ^{੧੫} ਮੁਖੁ ਕਾਜਿ ਲਜੋ ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ ਕਨਿਕੋ^{੧੬} ਕੋਠਾਰੀ^{੧੭}
 ਚੜਿਓ ਕਬਰੋ^{੧੮} ਹੋਤ ਫਿਰੋ ॥ ਜਬ ਤੇ ਸੁਧ ਭਏ ਹੈ ਬਾਰਹਿ^{੧੯} ਤਬ ਤੇ
 ਥਾਨ ਥਿਰੋ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ^{੨੧} ਜਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਤਉ ਲਉ ਬਜਿਓ ਮੂਰਤ^{੨੨} ਘਰੀ
 ਪਲੋ ॥ ਬਜਾਵਨਹਾਰੋ^{੨੩} ਉਠਿ ਸਿਧਾਰਿਓ ਤਬ ਫਿਰਿ^{੨੪} ਬਾਜੁ ਨ ਭਇਓ ॥
 ੩ ॥ ^{੨੫} ਜੈਸੇ ਕੁੰਭ^{੨੬} ਉਦਕ ਧੂਰਿ ਆਨਿਓ ਤਬ ਉਹੁ ਭਿੰਨ ਦ੍ਰਿਸਟੋ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਕੁੰਭੁ ਜਲੈ ਮਹਿ ਡਾਰਿਓ^{੨੭} ਅੰਭੈ ਅੰਭ ਮਿਲੋ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ^{੨੮} ਅਬ ਪੂਛੇ ਕਿਆ ਕਹਾ ॥ ਲੈਨੋ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਨੀਕੋ^{੨੯}
 ਬਾਵਰ ਬਿਖੁ ਸਿਉ ਗਾਹਿ ਰਹਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਚਿਰੰਕਾਲ
 ਪਾਇਓ ਜਾਤਉ ਕਉਡੀ ਬਦਲਹਾ^{੩੦} ॥ ਕਾਬੂਰੀ^{੩੧} ਕੋ ਗਾਹਕੁ ਆਇਓ
 ਲਾਦਿਓ ਕਾਲਰ ਬਿਰਖ^{੩੨} ਜਿਵਹਾ^{੩੩} ॥ ੧ ॥ ਆਇਓ ਲਾਭੁ ਲਾਭਨ ਕੈ
 ਤਾਈ ਮੋਹਨਿ ਠਾਗਉਰੀ^{੩੪} ਸਿਉ ^{੩੫} ਉਲਝਿ ਪਹਾ ॥ ^{੩੬} ਕਾਚ ਬਾਦਰੈ ਲਾਲੁ
 ਖੋਈ ਹੈ ਫਿਰਿ ਇਹੁ ਅਉਸਰੁ^{੩੭} ਕਦਿ ਲਹਾ ॥ ੨ ॥ ਸਗਲ ਪਰਾਧ ਏਕੁ
 ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਠਾਕੁਰੁ ਛੋਡਹ^{੩੮} ਦਾਸਿ ਭਜਹਾ ॥ ਆਈ ਮਸਟਿ^{੩੯} ਜੜਵਤ
 ਕੀ ਨਿਆਈ ^{੪੦} ਜਿਉ ਤਸਕਰੁ ਦਰਿ ਸਾਂਨ੍ਹਾ ॥ ੩ ॥ ਆਨ ਉਪਾਉ ਨ
 ਕੋਉ ਸੂਝੈ ਹਰਿ ਦਾਸਾ ਸਰਣੀ ਪਰਿ ਰਹਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਬ ਹੀ ਮਨ
 ਛੁਟੀਐ ਜਉ ਸਗਲੇ ਅਉਗਨ ਮੇਟਿ ਧਰਹਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫‡ ॥ ^{੪੧} ਮਾਈ ਧੀਰਿ ਰਹੀ ਪ੍ਰਿਅ ਬਹੁਤੁ ਬਿਰਾਗਿਓ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਆਨੂਪ
 ਰੰਗ ਰੇ ਤਿਨ੍ ਸਿਉ ਰੁਚੈ ਨ ਲਾਗਿਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੪੨} ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ
 ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਅ ਮੁਖਿ ਟੇਰਉ^{੪੩} ਨੀਦ ਪਲਕ^{੪੪} ਨਹੀ ਜਾਗਿਓ ॥ ਹਾਰ ਕਜਰ^{੪੫}

- ੧ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ।
 ੨ [ਸੰ. ਸ੍ਰਯੰ ਪਾਕਿਨ] ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਭੋਜਨ ਪਕਾ ਖਾਣਾ । ਪਾਕੁ= ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ ।
 ੩ ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰਾਇਆ ਦਰਬ (ਮਾਲ) ।
 ੪ [ਮੁਸਾਫਰ ਫਿਰ ਟੁਰ ਕੇ ਰੋਜੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ (Pedlar gypsy)] ਮਦਾਰੀ ।
 ੫ ਪਖੰਡ । ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਪਖੰਡ ਵਾਂਗ ।
 ੬ ਕਰਮ । ੭ ਮੁਕਤੀ ।
 ੮ [ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵ] ਸੰਸਾਰ । ੯ ਸ਼ਰਨ ।
 ੧੦ ਭਾਵ ਭਟਕਣਾ ਮੁਕ ਗਈ ਹੈ ।
 ੧੧ ਲਭਿਆ । ੧੨ ਸਹੇਲੀਆਂ ।
 ੧੩ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ।
 ੧੪ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼, ਪਤੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੪, ਨੋਟ ੮ ।
 ੧੫ ਮੂੰਹ ਕਜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਲੱਜਾ ਨਾਲ ।
 ੧੬ ਸੋਨਾ । ੧੭ ਕੁਠਾਲੀ ।
 ੧੮ ਕਮਲਾ । ਸੋਨਾ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ ਤਿੜ-ਤਿੜ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀਆਂ ਦਾ । ੨੦ ਸਥਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੨੧ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਰਾਤ ਹੈ (ਘੜਿਆਲ) ਘੜੀ ਪਲ ਵੱਜਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ ਉਮਰ ਰੂਪ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ) । ੨੨ ਮੁਹੁਰਤ, ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ।
 ੨੩ ਜੀਵ ਵਜਾਣ ਵਾਲਾ ।
 ੨੪ ਵੱਜਣਾ ਰਹਿ ਗਿਆ । ੨੫ ਜਿਵੇਂ ਘੜਾ ।
 ੨੬ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆਂਦਾ, ਫਿਰ ਉਹ ਵੱਖਰਾ ਦਿਸ ਪਿਆ ।
 ੨੭ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਕੇ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ।

- ੨੮ ਹੁਣ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂ ? ਕਿਉਂਕਿ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਉਤਮ ਨਾਮ ਸੀ, ਪਰ ਸੁਦਾਈ ਮਨੁੱਖ ਵਿਹੁ (ਮਾਇਆ) ਨਾਲ ਚੰਬੜਿਆ ਰਿਹਾ ।
 ੨੯ ਉਤਮ, ਚੰਗਾ । ੩੦ ਬਦਲੇ ।
 ੩੧ ਕਸਤੂਰੀ (ਭਗਤੀ ਰੂਪ) । ੩੨ ਬਲਦ ।
 ੩੩ ਜਿਵੇਂ । ਜਿਵੇਂ ਬਲਦ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਕੱਲਰ ਲੱਦ ਲਵੇ ।
 ੩੪ ਠਗਮੂਰੀ, ਇਕ ਬੂਟੀ ਜੋ ਠੱਗ ਲੋਕ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਸਨ; ਮਾਇਆ ਠਗਮੂਰੀ ਹੈ । ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਠੱਗ-ਬੂਟੀ ਨਾਲ ਫਸ ਗਿਆ । ਮੋਹਨਿ= ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੧੩, ਨੋਟ ੧੪ ।
 ੩੫ ਫਸ ਗਿਆ । ੩੬ ਕੱਚ ਦੇ ਬਦਲੇ ।
 ੩੭ ਸਮਾਂ, ਮੌਕਾ ।
 ੩੮ ਮਾਇਆ-ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਸੋਂਵਦੇ ਹਾਂ । (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਏਥੇ ਪਾਠ "ਭਜਹ" ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਪਾਠ "ਧਰਹ" ਹੈ)
 ੩੯ ਚੁੱਪ । ਜੜ ਵਸਤੂਆਂ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੂਰਛਾ-ਗਤ ਛਾ ਗਈ ।
 ੪੦ ਜਿਵੇਂ ਚੋਰ ਸੰਨ੍ਹ ਦੇ ਬੂਹੇ 'ਤੇ (ਫਸ ਜਾਏ ਤੇ ਸੋਟਾਂ ਖਾ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।
 ੪੧ ਹੋ ਮਾਈ ! ਮੇਰੀ ਧੀਰਜ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ।
 ੪੨ ਰਾਤ ਦਿਨ । ੪੩ ਉਚਰਦੀ ਹਾਂ ।
 ੪੪ ਪਲ ਭਰ ਭੀ । ਨੀਂਦ ਜ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਾਗਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ੪੫ ਕੱਜਲ ।

* ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਉਪੋੜ-ਬੁਣ ਤਦ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਤੱਕ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਜਦ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਦਿਲ ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਸਹਿਜ ਜਾਂ ਸਾਂਤੀ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਅਜੇ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾੜ-ਤਾੜ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਨਾ ਜਦ ਤੱਕ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਤਿੜ-ਤਿੜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀਆਂ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦਾ । ਘੜਿਆਲ ਭੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਉਮਰ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰਨ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵੱਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਘੜਿਆਲ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਘੜਾ ਭਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਤਾਂ ਘੜਾ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਪਿਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਪਾਣੀ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੜਾ ਵੱਖਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

† ਮਨ ਜਦ ਤੱਕ ਜੜੁ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਤੱਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ (ਨਾਮ ਜਪਣ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਵਿਅਰਥ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਫਿਰ ਮਨ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਲਈ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਰਸ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਅੱਗੇ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿਓ ।

ਬਸਤੁ ਅਨਿਕ ਸੀਗਾਰ ਰੇ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਸਭੈ ਬਿਖੁ ਲਾਗਿਓ ॥ ੧ ॥ ਪੂਛਉ
 ਪੂਛਉ ^੧ਦੀਨ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ^੨ਕੋਉ ਕਹੈ ਪ੍ਰਿਅ ਦੇਸਾਂਗਿਓ ॥ ਗੋਉ ^੩ਦੇਉ ਸਭੁ
 ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਉ ਸੀਸੁ ਚਰਣ ਪਰਿ ਰਾਖਿਓ ॥ ੨ ॥ ^੪ਚਰਣ ਬੰਦਨਾ ਅਮੋਲ
 ਦਾਸਰੋ ਦੇਉ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਰਦਾਗਿਓ ^੫ ॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਵਹੁ
 ਨਿਮਖ ਦਰਸੁ ਪੇਖਾਗਿਓ ^੬ ॥ ੩ ॥ ^੭ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਭਈ ਤਬ ਭੀਤਰਿ ਆਇਓ ਮੇਰਾ
 ਮਨੁ ਅਨਦਿਨੁ ਸੀਤਲਾਗਿਓ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^੮ਰਸਿ ਮੰਗਲ ਗਾਏ ^੯ਸਬਦੁ
 ਅਨਾਹਦੁ ਬਾਜਿਓ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮਾਈ ^{੧੦}ਸਤਿ ਸਤਿ
 ਸਤਿ ਹਰਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਾਧਾ ॥ ਬਚਨੁ ਗੁਰੂ ਜੋ ਪੂਰੈ ਕਹਿਓ ਮੈ ^{੧੧}ਛੀਕਿ
 ਗਾਂਠਰੀ ਬਾਧਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਨਖਿਅਤ੍ਰ ^{੧੩}ਬਿਨਾਸੀ ^{੧੪}ਰਵਿ
 ਸਸੀਅਰ ਬੇਨਾਧਾ ॥ ਗਿਰਿ ^{੧੫}ਬਸੁਧਾ ^{੧੬}ਜਲ ਪਵਨ ਜਾਇਗੋ ਇਕਿ ਸਾਧ
 ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਅੰਡ ਬਿਨਾਸੀ ਜੇਰ ਬਿਨਾਸੀ ਉਤਭੁਜ ਸੇਤ
 ਬਿਨਾਧਾ ॥ ^{੧੯}ਚਾਰਿ ਬਿਨਾਸੀ ਖਟਹਿ ਬਿਨਾਸੀ ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ
 ਨਿਹਚਲਾਧਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੦}ਰਾਜ ਬਿਨਾਸੀ ਤਾਮ ਬਿਨਾਸੀ ਸਾਤਕੁ ਭੀ ਬੇਨਾਧਾ ॥
 ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ^{੨੧}ਹੈ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ ਆਗਾਧਾ ^{੨੨} ॥ ੩ ॥
 ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪ ਹੀ ਆਪੇ ਸਭੁ ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਦਿਖਾਧਾ ^{੨੩} ॥ ਪਾਇਓ ਨ
 ਜਾਈ ^{੨੪}ਕਹੀ ਭਾਂਤਿ ਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਲਾਧਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਬਾਸਿਬੋ ^{੨੫}ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ^{੨੬}ਜਹਾਂ ਸਿਮਰਨੁ
 ਭਇਓ ਹੈ ਠਾਕੁਰ ਤਹਾਂ ਨਗਰ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਹਾਂ ਬੀਸਰੈ
 ਠਾਕੁਰੁ ਪਿਆਰੋ ਤਹਾਂ ਦੂਖ ਸਭ ਆਪਦ ^{੨੭} ॥ ਜਹ ਗੁਨ ਗਾਇ ਆਨੰਦ
 ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਤਹਾਂ ਸਦਾ ਸੁਖ ਸੰਪਦ ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਜਹਾ ਸ੍ਰਵਨ ^{੨੯}ਹਰਿ ਕਥਾ ਨ
 ਸੁਨੀਐ ਤਹ ਮਹਾ ^{੩੦}ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨਦ ॥ ਜਹਾਂ ਕੀਰਤਨੁ
 ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਸੁ ਤਹ ^{੩੧}ਸਘਨ ਬਾਸ ਫਲਾਨੰਦ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ
 ਕੋਟਿ ਬਰਖ ^{੩੨}ਜੀਵੈ ਸਗਲੀ ਅਉਧ ਬ੍ਰਿਥਾਨਦ ^{੩੩} ॥ ਏਕ ਨਿਮਖ ਗੋਬਿੰਦ
 ਭਜਨੁ ਕਰਿ ਤਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜੀਵਾਨਦ ^{੩੪} ॥ ੩ ॥ ਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਸਰਨਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਵਉ ਦੀਜੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਿਰਪਾਨਦ ^{੩੫} ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਹੈ
 ਸਰਬ ਮੈ ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਬਿਧਿ ਜਾਨਦ ^{੩੬} ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ‡ ॥
 ਅਬ ਮੋਹਿ ਰਾਮ ਭਰੋਸਉ ਪਾਏ ॥ ਜੋ ਜੋ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ ^{੩੭} ਤੇ ਤੇ
 ਭਵਹਿ ^{੩੮} ਤਰਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਖਿ ਸੋਇਓ ਅਰੁ ਸਹਜਿ ^{੩੯}
 ਸਮਾਇਓ ਸਹਸਾ ਗੁਰਹਿ ਗਵਾਏ ॥ ਜੋ ਚਾਹਤ ਸੋਈ ਹਰਿ ਕੀਓ ਮਨ
 ਬਾਂਛਤ ^{੪੦} ਫਲ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਹਿਰਦੈ ਜਪਉ ਨੇਤ੍ਰੁ ਧਿਆਨੁ ਲਾਵਉ ਸ੍ਰਵਨੀ

- ੧ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਵਾਕੂਰ, ਪੂਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ । ੨੦ ਰਜ, ਸਤ, ਤਮ ਗੁਣ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯,
 ੨ ਕੋਈ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਦੇਸ ਦੱਸ ਦੇਵੇ । ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
 ੩ ਦਿਲ । ੨੧ ਜੋ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੪ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਦਮਾਂ ੨੨ ਅਥਾਹ ।
 ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਦਾਸ ਹਾਂ । ੨੩ ਦਿਖਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੫ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ੨੪ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ।
 ੬ ਵੇਖਾਂ । ੨੫ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ੨੬ ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਸੋਂ
 ਆ ਵੱਸਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸਦਾ ਲਈ ਠੰਢਾ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ਹੋ ਗਿਆ । ੨੭ ਬਿਪਤਾ ।
 ੮ ਸ੍ਰੀਦ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਵੋਂ । ੨੮ ਪ੍ਰਭਤਾ, ਐਸ਼ੂਰਜ ।
 ੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ । ੨੯ ਕੰਨੀਂ ।
 ੧੦ ਉਹ ਹਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਧ ਸਤਿ ਹਨ । ੩੦ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ।
 ੧੧ ਖਿੱਚ ਕੇ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ । ੩੧ ਸੰਘਣੀ ਵਾਸਨਾਂ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ।
 ੧੨ ਰਾਤ ਦਿਨ ਤੇ ਤਾਰੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ੩੨ [ਸਿ: ਵਰਸ] ਵਰ੍ਹੇ, ਸਾਲ ।
 ੧੩ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੰਡਲ । ੩੩ ਬੇਅਰਥ । ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੇਅਰਥ ਲੰਘਦੀ ਹੈ।
 ੧੪ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਨਾਸ ਹੋਸਨ । ੩੪ ਜੀਵੀਦਾ ਹੈ ।
 ੧੫ ਪਹਾੜ । ੩੫ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
 ੧੬ ਧਰਤੀ । ੩੬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਅਟੱਲ ਰਹੇਗਾ । ੩੭ ਦਇਆ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ।
 ੧੮ ਅੰਡਜ ਆਦਿ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ।
 ੧੧੦੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * । ੩੯ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ।
 ੧੯ ਚਾਰ ਵੇਦ ਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ । ੪੦ ਇੱਛਤ, ਮੰਗੇ ।

* ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਚਨ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ ।

† ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਥਾਂ ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੈ । ਉਹ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ ।

‡ ਸੰਤ-ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਉਲਟਾ ਕੇ ਹਰੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖਦਾ, ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਜਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਥਾ ਸੁਨਾਏ ॥ ਚਰਣੀ ਚਲਉ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਰਸਨਾ^੧ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਏ ॥ ੨ ॥ ^੨ਦੇਖਿਓ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਰਬ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ^੩ਉਲਟੀ ਸੰਤ ਕਰਾਏ ॥
 ਪਾਇਓ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਏ ॥ ੩ ॥ ਕਵਨ
 ਉਪਮਾ ਕਉਨ ਬਡਾਈ ਕਿਆ ਗੁਨ ਕਹਉ ਰੀਝਾਏ^੪ ॥ ਹੋਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀਨ
 ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਨਾਨਕ ^੫ਦਾਸ ਦਸਾਏ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥
^੬ਉਇ ਸੁਖ ਕਾ ਸਿਉ ਬਰਨਿ ਸੁਨਾਵਤ ॥ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ^੭ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨ
 ਮਨਿ ਮੰਗਲ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਸਮ^੮ ਭਈ ਪੇਖਿ ਬਿਸਮਾਦੀ^੯
 ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਕਿਰਪਾਵਤ^{੧੦} ॥ ਪੀਓ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕ ਜਿਉ ਚਾਖਿ
^{੧੧}ਗੁੰਗਾ ਮੁਸਕਾਵਤ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਜੈਸੇ ਪਵਨੁ ਬੰਧ ਕਰਿ ਰਾਖਿਓ ਬੁਝ ਨ
 ਆਵਤ ਜਾਵਤ ॥ ਜਾ ਕਉ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਓ ਹਰਿ ਉਆ ਕੀ ਕਹੀ ਨ
 ਜਾਇ ਕਹਾਵਤ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਆਨ ਉਪਾਵ ਜੇਤੇ ਕਿਛੁ ਕਹੀਅਹਿ ਤੇਤੇ ਸੀਖੇ
 ਪਾਵਤ ॥ ਅਚਿੰਤ ਲਾਲੁ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ^{੧੪}ਅਗਮ ਜੈਸੇ
 ਪਰਖਾਵਤ ॥ ੩ ॥ ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਤੁਲੋ ਤੁਲਿਓ ਨ
 ਜਾਵਤ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਜਰੁ^{੧੫} ਜਿਨਿ ਜਰਿਆ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਬਨਿ
 ਆਵਤ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ † ॥ ਬਿਖਈ^{੧੬} ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਇਵ ਹੀ
 ਗੁਦਾਰੈ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਨ ਭਜੈ ^{੧੭}ਅਹੰਬੁਧਿ ਮਾਤਾ ਜਨਮੁ ਜੁਐ ਜੀਉ ਹਾਰੈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਤਿਸ ਸਿਉ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਹਿਤਕਾਰੈ^{੧੮} ॥
^{੧੯}ਛਾਪਰੁ ਬਾਂਧਿ ਸਵਾਰੈ ਤ੍ਰਿਣ ਕੋ ਦੁਆਰੈ ਪਾਵਕੁ ਜਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਕਾਲਰ ਪੋਟ
 ਉਠਾਵੈ ਮੁੰਡਹਿ^{੨੦} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਨ ਤੇ ਡਾਰੈ ॥ ਓਢੈ^{੨੧} ਬਸਤ੍ਰੁ ^{੨੨}ਕਾਜਰ ਮਹਿ
 ਪਰਿਆ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਫਿਰਿ ਝਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ਕਾਟੈ ਪੇਡੁ ਡਾਲ ਪਰਿ ਠਾਢੈ^{੨੩}
 ਖਾਇ ਖਾਇ ਮੁਸਕਾਰੈ ॥ ^{੨੪}ਗਿਰਿਓ ਜਾਇ ਰਸਾਤਲਿ ਪਰਿਓ ਛਿਟੀ ਛਿਟੀ
 ਸਿਰ ਭਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ਨਿਰਵੈਰੈ ਸੰਗਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਏ ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਕੈ ਗਵਾਰੈ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਕਾ ਰਾਖਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰੰਕਾਰੈ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫ ‡ ॥ ਅਵਰਿ ਸਭਿ ਭੂਲੇ ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਏਕੁ ਸੁਧਾਖਰੁ ^{੨੫}ਜਾ ਕੈ
 ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਤਿਨਿ ^{੨੬}ਬੇਦਹਿ ਤਤੁ ਪਛਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੭}ਪਰਵਿਰਤਿ ਮਾਰਗੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਹੋਈਐ ਤੇਤਾ ^{੨੮}ਲੋਗ ਪਚਾਰਾ ॥ ^{੨੯}ਜਉ
 ਲਉ ਰਿਦੈ ਨਹੀ ਪਰਗਾਸਾ ਤਉ ਲਉ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਜੈਸੇ ਧਰਤੀ
 ਸਾਧੈ^{੩੦} ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਿਨੁ ਬੀਜੈ ਨਹੀ ਜਾਂਐ^{੩੧} ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ
 ਹੋਈ ਹੈ ਤੁਟੈ ਨਾਹੀ ਅਭਿਮਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ^{੩੨}ਨੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ ਅਤਿ ਸੂਮੁ^{੩੩} ਪਾਵੈ
 ਨੈਨੂ^{੩੪} ਕੈਸੇ ਰੀਸੈ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕਾਹੂ ਮਿਲਤ ਨਹੀ ਜਗਦੀਸੈ

- ੧ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ।
- ੨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ, ਭਾਵ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਨੰਦ-ਸੈਂ ਹਰੀ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ।
- ੩ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਬਿਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਉਲਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ।
- ੪ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ ।
- ੫ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ।
- ੬ ਉਹ ਸੁਖ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ?
- ੭ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ, ਚਾਉ । ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਚਾਉ ਮਿਲ ਗਏ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ।
- ੮ ਅਸਚਰਜ ।
- ੯ ਅਸਚਰਜ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
- ੧੦ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵੰਤ ਹਰੀ ।
- ੧੧ ਗੁੰਗਾ ਮੁਸਕਰਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਮੂੰਹੋਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ) ।
- ੧੨ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁਆਸ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰਦਿਆਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਅਵਸਥਾ ਕਥਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ।
- ੧੩ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਪਾਵ ਸੈਂ ਸਿੱਖ ਪਾਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਆ ਵੱਸਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦਿੱਤੀ ਸੁ ।
- ੧੪ ਜਿਵੇਂ ਅਗਮ ਦੀ ਪਰਖ ਆ ਜਾਵੇ ।
- ੧੫ ਅਜਰ ਅਵਸਥਾ ।
- ੧੬ ਵਿਸ਼ੋਈ, ਵਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ।
- ੧੭ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ।
- ੧੮ ਪਿਆਰਦਾ ਹੈ, ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਕੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰ-ਸਵਾਰ ਕੇ ਛੱਪਰ ਬਣਾਈ ਸੁ, ਪਰ ਬੁਹੇ 'ਤੇ ਅੱਗ ਬਾਲ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੨੧, ਨੋਟ ੩੭-੩੮ ।
- ੨੦ ਸਿਰ 'ਤੇ । ਕੱਲਰ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਪਹਿਨ ਕੇ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਓਵਿ' ਹੈ) ।
- ੨੨ ਕੱਜਲ ਵਿੱਚ । ੨੩ ਖੜੋਤਾ ।
- ੨੪ ਸਿਰ ਭਾਰ ਡਿੱਗ ਕੇ ਥੱਲੇ ਜਾ ਪਿਆ ਤੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਿਆ । ਛੁਟੀ ਛੁਟੀ = [ਛੁਟੀ, ਟਹਿਣੀ] ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ; ਰਸਾਤਲਿ=[ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਦੇਸ, ਨਰਕ] ਬਹੁਤ ਹੇਠਾ ।
- ੨੫ ਸ਼ੁੱਧ ਅੱਖਰ, ਭਾਵ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ।
- ੨੬ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ।
- ੨੭ [ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ] ਜਗਤ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ।
- ੨੮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਿਆਵਣਾ ।
- ੨੯ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ (ਹਰੀ-ਨਾਮ) ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਤੋੜੀ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੦ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੧ ਜੰਮਦੀ ।
- ੩੨ ਪਾਣੀ ਰਿੜਕਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ।
- ੩੩ [ਸੁਮ] ਮਿਹਨਤ ।
- ੩੪ ਮੱਖਣ । ਮੱਖਣ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲੇ ? ਰੀਸੈ=ਰਿਸੇ, ਟਪਕੇ, ਨਿਕਲੇ ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਅਕਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਿੱਚ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

† ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਤੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿਚਿਆ ਹੈ ।

‡ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਰਮ ਨਿਸਫਲ ਹਨ ।

॥ ੩ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਇਹੈ ਬੀਚਾਰਿਓ ^੧ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਜਾ ਕੈ ਲੇਖੁ ਮਥਾਮਾ ^੨ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਅਨਦਿਨੁ ^੩ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ॥ ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਸਿਧਿ ^੪
 ਮਨ ਬਾਂਛਤ ^੫ਫਲ ਲਹੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤੇ
 ਸਿਮਰਹ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਅਨਾਥਹ ਨਾਥੁ ^੬ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ
 ਘਟ ਵਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਸੁਨਾਵਤ ਸਰਧਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀ ਵਡਭਾਗੇ ॥
^੭ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਤਨ ਤੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਜਾਗੇ ॥ ੨ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਝੂਠੁ ਤਜਿ ਨਿੰਦਾ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਬੰਧਨ ਤੂਟੇ ॥ ^੮ਮੋਹ ਮਗਨ ^੯ਅਹੰ ਅੰਧ ਮਮਤਾ
 ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਛੂਟੇ ॥ ੩ ॥ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਜਨੁ ਤੇਰਾ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ ^{੧੦} ॥ ੪ ॥
 ੧੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਚਰਨ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਈਐ ਉਪਦੇਸੁ ਹਮਾਰੀ ਗਤਿ ^{੧੧}ਕਰਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਖ
 ਰੋਗ ਭੈ ਸਗਨ ਬਿਨਾਸੇ ਜੋ ਆਵੈ ਹਰਿ ਸੰਤ ਸਰਨ ॥ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ
 ਜਪਾਵੈ ਵਡ ਸਮਰਥ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰੁ ^{੧੨}ਉਤਾਰੈ ਸਹਸਾ ਉਟੇ ^{੧੩}
 ਕਉ ^{੧੪}ਸੁਭਰ ਭਰਨ ॥ ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਤ ਤੇ ^{੧੫}ਨਾਹੀ ਫੁਨਿ
 ਗਰਭ ਪਰਨ ॥ ੨ ॥ ਭਗਤਨ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਤ ਗਾਵਤ ਦੁਖ ਕਾਟੇ ਤਾ
 ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਬੀਠੁਲਾ ^{੧੬}ਤਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਜਰ
 ਜਰਨ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਰਸਹਿ ਅਘਾਨੇ ^{੧੭}ਸਹਜਿ ਸਮਾਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਹੀ ^{੧੮}ਜਾਤ
 ਬਰਨ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ^{੧੯}ਨਾਨਕ ਸੰਤੋਖੇ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪਿ ਜਪਿ ਉਧਰਨ ॥ ੪ ॥
 ੧੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਗਾਇਓ ਰੀ ਮੈ ^{੨੦}ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਮੰਗਲ ਗਾਇਓ ॥
 ਭਲੇ ਸੰਜੋਗ ^{੨੧}ਭਲੇ ਦਿਨ ਅਉਸਰ ^{੨੨}ਜਉ ਗੋਪਾਲੁ ਰੀਝਾਇਓ ^{੨੩} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤਹ ਚਰਨ ਮੋਰਲੋ ^{੨੪}ਮਾਥਾ ॥ ਹਮਰੇ ਮਸਤਕਿ ਸੰਤ ਧਰੇ ਹਾਥਾ ॥ ੧ ॥
 ਸਾਧਹ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮੋਰਲੋ ^{੨੪}ਮਨੁਆ ॥ ਤਾ ਤੇ ਗਤੁ ^{੨੫}ਹੋਏ ਤ੍ਰੈ ਗੁਨੀਆ ॥ ੨ ॥ ਭਗਤਹ
 ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ ਨੈਨ ਰੰਗਾ ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਤੂਟੇ ਭ੍ਰਮ ਸੰਗਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੨੬}ਸੁਖ
 ਸਹਜ ਅਨੰਦਾ ॥ ਖੋਲਿ ਭੀਤਿ ^{੨੭}ਮਿਲੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨

੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੬ਕੈਸੇ ਕਹਉ ਮੋਹਿ ^{੨੮}ਜੀਅ ਬੇਦਨਾਈ ॥ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨੋਹਰ

੧ ਕਿ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।	੧੬ [ਵਿਠਲ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੫੫, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
੨ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।	੧੭ ਰੱਜ ਗਏ ।
੩ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।	੧੮ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
੪ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ।	੧੯ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
੫ ਇੱਛਤ, ਮੰਗੇ ਹੋਏ ।	੨੦ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ।
੬ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਪ੍ਰਭ ਜੀ)।	੨੧ ਢੇ ਢੁਕਣਾਂ, ਚੰਗਾ ਮੌਕਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੪੩, ਨੋਟ ੧੫ ।
੭ ਝਗੜੇ ਤੇ ਦੁੱਖ ।	੨੨ ਸਮਾਂ ।
੮ ਮੋਹ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਜਾਂ ਮਸਤੀ ।	੨੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ । ੨੪ ਮੇਰਾ ।
੯ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ।	੨੫ ਦੂਰ । ਤੂੰ ਗੁਣ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
੧੦ ਨੇੜੇ ।	੨੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
੧੧ ਮੁਕਤੀ ।	੨੭ ਕੰਧ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ।
੧੨ ਉਪਦੇਸ਼ ।	੨੮ ਦਿਲ ਦੀ ਬੇਦਨ, ਦਿਲ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ।
੧੩ ਖਾਲੀ ।	
੧੪ ਨਕਾ-ਨੱਕ ਭਰਦਾ ਹੈ ।	
੧੫ ਫੇਰ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ ।	

* ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

† ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਤੇ ਅਸਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ।

§ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਈ ਤਾਂਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਮਨੁ ਨ ਰਹੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਉਮਕਾਈ^੧ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵਉ
 ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬੈਰਾਗੀ ਕਦਿ ਪਾਵਉ ਹਰਿ ਦਰਸਾਈ ॥ ਜਤਨ ਕਰਉ ਇਹੁ
 ਮਨੁ ਨਹੀ ਧੀਰੈ^੩ ਕੋਊ ਹੈ ਰੇ ਸੰਤੁ ਮਿਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ^੪ ਪੁੰਨ ਸਭਿ
 ਹੋਮਉ^੫ ਤਿਸੁ ਅਰਪਉ ਸਭਿ ਸੁਖ ਜਾਂਈ ॥ ਏਕ ਨਿਮਖ ਪ੍ਰਿਅ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਵੈ
 ਤਿਸੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਂਈ ॥ ੨ ॥ ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ^੬ ਬਹੁਤੁ ਬੇਨਤੀ ਸੇਵਉ
 ਦਿਨੁ ਰੈਨਾਈ^੭ ॥ ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਹਉ ਸਗਲ ਤਿਆਗਉ ਜੋ ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਤ
 ਸੁਨਾਈ^੮ ॥ ੩ ॥ ਦੇਖਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਭਈ ਹਉ ਬਿਸਮਨਿ^੯ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੁਰਖਿ
 ਮਿਲਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗ^{੧੦} ਦਇਆਲ ਮੋਹਿ ^{੧੧}ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ * ॥ ਰੇ ਮੂੜੇ ਤੂ
 ਕਿਉ ਸਿਮਰਤ ਅਬ ਨਾਹੀ ॥ ਨਰਕ ਘੋਰ ਮਹਿ ਉਰਧ^{੧੨} ਤਪੁ ਕਰਤਾ ਨਿਮਖ
 ਨਿਮਖ ਗੁਣ ਗਾਂਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਤੋ ਹੀ ਆਇਓ
 ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲਭਾਹੀ^{੧੩} ॥ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਛੋਡਿ ਜਉ ਨਿਕਸਿਓ^{੧੪} ਤਉ
 ਲਾਗੋ ^{੧੫}ਅਨ ਠਾਂਹੀ ॥ ੧ ॥ ਕਰਹਿ ਬੁਰਾਈ ਠਗਾਈ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਨਿਹਫਲ
 ਕਰਮ ਕਮਾਹੀ ॥ ਕਣੁ^{੧੬} ਨਾਹੀ ਤੁਹ ਗਾਹਣ ਲਾਗੋ ਧਾਇ ਧਾਇ ਦੁਖ ਪਾਂਹੀ ॥
 ੨ ॥ ਮਿਥਿਆ ਸੰਗਿ ਕੂੜਿ ਲਪਟਾਇਓ ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ ਕੁਸਮਾਂਹੀ^{੧੭} ॥ ਧਰਮ
 ਰਾਇ ਜਬ ਪਕਰਸਿ ਬਵਰੇ ਤਉ ^{੧੮}ਕਾਲ ਮੁਖਾ ਉਠਿ ਜਾਹੀ ॥ ੩ ॥ ਸੋ
 ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਇਆ ^{੧੯}ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਂਹੀ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਜਨ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੋ ਅਲਿਪ^{੨੦} ਰਹੇ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
 ੧੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ † ॥ ਕਿਉ ਜੀਵਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਨੁ ਮਾਈ^{੨੧} ॥ ਜਾ
 ਕੇ ਬਿਛੁਰਤ ਹੋਤ ਮਿਰਤਕਾ^{੨੨} ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਰਹਨੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਜੀਅ ਹੀਅ^{੨੩} ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੁਹਾਈ^{੨੪} ॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੰਤਹੁ
 ਮੋਹਿ ਅਪੁਨੀ ਪ੍ਰਭ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਾਥੇ ਮੇਰੇ
 ਉਪਰਿ ਨੈਨਹੁ ਧੂਰਿ ਬਾਂਛਾਈ^{੨੫} ॥ ^{੨੬}ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ
 ਬਲਿ ਬਲਿ ਤਾ ਕੈ ਹਉ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੧੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ‡ ॥ ਉਆ
 ਅਉਸਰ^{੨੭} ਕੈ ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਨੁ
 ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਪਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਲੋ ^{੨੮}ਕਬੀਰੁ ਦਾਸੁ ਦਾਸਨ ਕੋ ਉਤਮੁ
 ਸੈਨੁ ਜਨੁ ਨਾਈ ॥ ਉਚ ਤੇ ਉਚ ਨਾਮਦੇਉ ਸਮਦਰਸੀ^{੨੯} ਰਵਿਦਾਸ ਠਾਕੁਰ ਬਣਿ
 ਆਈ ॥ ੧ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸਾਧਨ ਕਾ ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੰਤ ਰੇਨਾਈ^{੩੦} ॥

੧ ਉਮੰਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।	ਪਾਇਆ" (ਭੈਰਉ ਮ:੫-੧੧੩੭) ।
੨ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਵਿਰਾਗੀ ਹੋਈ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੋਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ।	੧੭ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ (ਮਾਇਆ) ਨਾਲ (ਲਗਨ ਲਾ ਲਈ) ।
੩ ਧੀਰਜ ਫੜਦਾ ।	੧੮ ਕਾਲੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ।
੪ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।	੧੯ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।
੫ ਹੋਮ ਕਰ ਦਿਆਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਆਂ ।	੨੦ ਅਲਿਪਤ ।
੬ ਮਿੰਨਤ, ਤਰਲਾ ।	੨੧ ਹੇ ਮਾਏ !
੭ ਰਾਤ ।	੨੨ ਮੁਰਦਾ ।
੮ ਸੁਣਾਏ ।	੨੩ ਹਿਰਦਾ ।
੯ ਹੈਰਾਨ ।	੨੪ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਸੀ ।
੧੦ ਰੰਗ (ਮੌਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਨੰਦੀ ।	੨੫ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।
੧੧ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ।	੨੬ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
੧੨ ਉਲਟਾ ਹੋ ਕੇ (ਗਰਭ ਅੰਦਰ, ਜੋ ਨਰਕ ਵਤ ਹੈ) ।	੨੭ ਸਮਾਂ, ਮੌਕਾ ।
੧੩ ਦੁਰਲੱਭ ।	੨੮ ਕਬੀਰ, ਸੈਨ ਨਾਈ, ਨਾਮਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ-ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ ।
੧੪ ਨਿਕਲਿਆ ।	੨੯ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ।
੧੫ ਹੋਰ ਥਾਈਂ ।	੩੦ ਰੋਣ, ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ।
੧੬ ਦਾਣੇ । "ਬਿਨੁ ਕਣ ਖਲਹਾਨੁ ਜੈਸੇ ਗਾਹਨ	

* ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾੜ ਕੇ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਹੋਛੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ (ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ) ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਦਾ ਹੈ ?

† ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਸੀਬਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਬੀਰ, ਨਾਮਦੇਵ ਆਦਿ ਦੇ ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਭਰਮ ਸਭਿ ਨਾਸੇ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਗੁਸਾਈ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ * ॥ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ^੧ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਿ ॥ ^੨ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ
 ਸਿਮਰਨਿ ਜਾ ਕੈ ਆਠ ਪਹਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਾਪਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਸੁਆਮੀ ਤੇਰਾ ਜੋ ਪੀਵੈ ਤਿਸ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ^੩ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ
 ਕਿਲਬਿਖ^੪ ਨਾਸਹਿ ਆਗੈ ਦਰਗਹ ਹੋਇ ਖਲਾਸ ॥ ੧ ॥ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ
 ਆਇਓ ਕਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇਰੇ ਚਰਨ
 ਧਿਆਵਉ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੯ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਮਨ ਕਹਾ ਲੁਭਾਈਐ^੫ ਆਨ ਕਉ ॥ ^੬ਈਤ ਉਤ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਜੀਅ
 ਸੰਗਿ ਤੇਰੇ ਕਾਮ ਕਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨੋਹਰ
 ਇਹੈ ^੭ਅਘਾਵਨ ਪਾਨ ਕਉ ॥ ^੮ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕੀ ਠਾਹਰ
 ਨੀਕੀ ਧਿਆਨ ਕਉ ॥ ੧ ॥ ਬਾਣੀ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ^੯ਮਨਹਿ ਉਤਾਰਨ
 ਮਾਨ ਕਉ ॥ ^{੧੦}ਬੋਜਿ ਲਹਿਓ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਬਾਨਾਂ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕਉ ॥
 ੨ ॥ ੧ ॥ ੨੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ‡ ॥ ਮਨ ਸਦਾ ਮੰਗਲ^{੧੧} ਗੋਬਿੰਦ
 ਗਾਇ ॥ ਰੋਗ ਸੋਗ ਤੇਰੇ ਮਿਟਹਿ ਸਗਲ ਅਘ^{੧੨} ਨਿਮਖ ਹੀਐ^{੧੩} ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਛੋਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ਸਾਧੂ ਸਰਣੀ
 ਜਾਇ ਪਾਇ ॥ ਜਉ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ^{੧੪}ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ^{੧੫}ਜਮ ਤੇ ਹੋਵੈ ਧਰਮ
 ਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਏਕਸ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਕੋ ਦੂਜਾ ^{੧੬}ਆਨ ਨ ਬੀਓ ਲਵੈ ਲਾਇ ॥
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਨਾਨਕ ਕੋ ^{੧੭}ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਾਇ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥
 ੨੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਸਗਲ ਉਧਾਰੇ ਸੰਗ ਕੇ ॥ ਭਏ
 ਪੁਨੀਤ^{੧੮} ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੁਖ ਹਰੇ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮਾਰਗਿ ਚਲੇ ਤਿਨੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ^{੨੦} ਸੇ ਤਰੇ ॥
^{੨੧}ਬੂਡਤ ਘੋਰ ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ੍ ਕੇ
 ਭਾਗ ਬਡੇ ਹੈ ਭਾਈ ਤਿਨ੍ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮੁਖ ਜੁਰੇ^{੨੨} ॥ ਤਿਨ੍ ਕੀ ਧੂਰਿ ਬਾਂਛੈ^{੨੩}
 ਨਿਤ ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੨੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫¶ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਧਿਆਏ ॥ ਏਕ ਪਲਕ ਸੁਖ ਸਾਧ
 ਸਮਾਰਾਮ^{੨੪} ਕੋਟਿ ਬੈਕੁੰਠਹ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਜਪਿ ਹੇਤ
 ਪੁਨੀਤਾ^{੧੮} ਜਮ ਕੀ ^{੨੫}ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਵਾਰੈ ॥ ਮਹਾ ^{੨੬}ਪਤਿਤ ਕੇ ਪਾਤਿਕ ਉਤਰਹਿ

੧ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ । ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩ ਰੱਜਦਾ ਹੈ । ੪ ਪਾਪ । ੫ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ । ੬ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਭਾਵ ਹਰ ਥਾਂ । ੭ ਇਹ ਪੀਣਾ ਰਜਾਵਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ । ੮ ਅਕਾਲ-ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਹੈ । ੯ ਮਨ ਦਾ ਮਾਣ (ਗੁਮਾਨ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ । ੧੦ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਖ ਦਾ ਥਾਂ ਢੂੰਢ ਕੇ ਲੱਭਾ ਹੈ । ੧੧ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ । ੧੨ ਪਾਪ । ੧੩ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ । ੧੪ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।	੧੫ ਜਮ ਵੀ ਧਰਮਰਾਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਮ ਡੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੬ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ੧੭ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਉਹ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸਾਇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਸਖਾਇ' ਜਾਂ 'ਸਹਾਇ' ਹੈ) । ੧੮ ਪਵਿੱਤਰ । ੧੯ ਦੂਰ ਹੋਏ । ੨੦ ਸੰਗਤ, ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੇਲ । ੨੧ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਦੇ ਨੂੰ । ੨੨ ਜੁੜੇ । ੨੩ ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ੨੪ ਇਕੱਠ, ਸੰਗਤਿ । ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਇਕ ਪਲ ਭਰ ਦੇ ਮੇਲ ਦੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੫ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨੬ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਉਤਰਦੇ ਹਨ ।

* ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਬ-ਰੋਗ ਦਾ ਔਖਧ ਅਤੇ ਸਰਬ-ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਪੁੰਜ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਬਖਸ਼ੇ ।

† ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲੀ ਰਜੇਵਾਂ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਦਾਤਿ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਨਾਮ ਸਾਧ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

§ ਗੁਰੂ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੇ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

¶ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਪਲ ਭਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਉਰਿ ਧਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਜੋ ਸੁਨੈ ਰਾਮ ਜਸੁ ਨਿਰਮਲ ਤਾ ਕਾ
ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਨਾਸਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਰੀ ਮਨ ਤਨ ਹੋਇ
ਬਿਗਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੨੩ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ ਘਰੁ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਮੋਹਨ ਘਰਿ ਆਵਹੁ ਕਰਉ ਜੋਦਰੀਆ ३ ॥ ਮਾਨੁ ਕਰਉ ਅਭਿਮਾਨੈ ਬੋਲਉ
ਭੂਲ ਚੂਕ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਿਅ ਚਿਰੀਆ ੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਕਟਿ ੫ ਸੁਨਉ ਅਰੁ
ਪੇਖਉ ੬ ਨਾਹੀ ੭ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਦੁਖ ਭਰੀਆ ॥ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰ ਲਾਹਿ
ਪਾਰਦੋ ੮ ਮਿਲਉ ਲਾਲ ਮਨੁ ਹਰੀਆ ੯ ॥ ੧ ॥ ਏਕ ਨਿਮਖ ਜੇ ਬਿਸਰੈ ਸੁਆਮੀ
ਜਾਨਉ ਕੋਟਿ ੧੦ ਦਿਨਸ ਲਖ ਬਰੀਆ ੧੧ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ੧੨ ਜਉ ਪਾਈ
ਤਉ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਮਿਰੀਆ ੧੩ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
੫੫ ॥ ਅਬ ਕਿਆ ਸੋਚਉ ਸੋਚ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ਕਰਣਾ ਸਾ ਸੋਈ ਕਰਿ ਰਹਿਆ
ਦੇਹਿ ਨਾਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਹੁ ਦਿਸ ਫੂਲਿ ਰਹੀ ੧੬ ਬਿਖਿਆ
ਬਿਖੁ ੧੭ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮੂਖਿ ਗਰੁੜਾਰੀ ॥ ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖਿਓ ਕਰਿ ਅਪੁਨਾ ਜਿਉ
ਜਲ ਕਮਲਾ ਅਲਿਪਾਰੀ ੧੮ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਮੈ ਕਿਆ ਹੋਸਾ ਸਭ
ਤੁਮ ਹੀ ੧੯ ਕਲ ਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ੨੦ ਭਾਗਿ ਪਰਿਓ ਹਰਿ ਪਾਛੈ ਰਾਖੁ ਸੰਤ
ਸਦਕਾਰੀ ੨੧ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੨੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਅਬ ਮੋਹਿ ਸਰਬ
ਉਪਾਵ ਬਿਰਕਾਤੇ ੨੦ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਏਕਸੁ ਤੇ ਮੇਰੀ
ਗਾਤੇ ੨੧ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੇਖੇ ਨਾਨਾ ੨੨ ਰੂਪ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ੨੩ ਅਨ ਨਾਹੀ ਤੁਮ
ਭਾਂਤੇ ॥ ਦੋਹਿ ਅਧਾਰੁ ੨੪ ਸਰਬ ਕਉ ਠਾਕੁਰ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ॥ ੧ ॥
ਭ੍ਰਮਤੋ ਭ੍ਰਮਤੋ ਹਾਰਿ ਜਉ ਪਰਿਓ ਤਉ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਚਰਨ ਪਰਾਤੇ ੨੫ ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਮੈ ਸਰਬ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਇਹ ਸੂਖਿ ਬਿਗਾਨੀ ੨੬ ਰਾਤੇ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥
੨੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫੭ ॥ ਅਬ ਮੋਹਿ ਲਬਧਿਓ ਹੈ ਹਰਿ ਟੇਕਾ ॥ ਗੁਰ
ਦਇਆਲ ਭਏ ਸੁਖਦਾਈ ਅੰਧੁਲੈ ਮਾਣਿਕੁ ੨੭ ਦੇਖਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਟੇ
ਅਗਿਆਨ ਤਿਮਰ ੨੮ ਨਿਰਮਲੀਆ ੨੯ ਬੁਧਿ ਬਿਗਾਸਾ ਬਿਬੇਕਾ ੩੦ ॥ ਜਿਉ
ਜਲ ਤਰੰਗ ਫੇਨੁ ੩੧ ਜਲ ਹੋਈ ਹੈ ਸੇਵਕ ਠਾਕੁਰ ਭਏ ਏਕਾ ॥ ੧ ॥
ਜਹ ਤੇ ਉਠਿਓ ਤਹ ਹੀ ਆਇਓ ਸਭ ਹੀ ਏਕੈ ਏਕਾ ॥ ਨਾਨਕ ੩੨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ
ਆਇਓ ਸੂਬ ਠਾਈ ੩੩ ਪ੍ਰਾਣਪਤੀ ਹਰਿ ਸਮਕਾ ੩੪ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੨੭ ॥ ਸਾਰਗ
ਮਹਲਾ ੫੮ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਏਕੈ ਹੀ ਪ੍ਰਿਅ ਮਾਂਗੈ ॥ ੩੫ ਪੇਖਿ ਆਇਓ ਸਰਬ

੧ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ।	ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
੨ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦਾ ਖਿੜਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੧੭ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤਾਅ ਰੱਖੀ ਹੈ ।
੩ [ਫਾ : ਜੁਹਦ=ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ, ਭਗਤੀ] ਜੋਦੜੀ, ਬੋਨੜੀ ।	੧੮ ਭੱਜ ਪਿਆ ।
੪ ਚੇਲੀ, ਦਾਸੀ । ਮੈਂ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਘੁਮੰਡ ਨਾਲ ਬੋਲਦੀ ਹਾਂ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਾਂ-ਚੁੱਕਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹੇ ਪਿਆਰੇ, ਤੇਰੀ ਦਾਸੀ ਹਾਂ !	੧੯ ਸਦਕਾ (ਸੰਤਾਂ ਦਾ) ।
੫ ਨੇੜੇ ।	੨੦ ਵਿਰੱਕਤ ਕੀਤੇ, ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ, ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ।
੬ ਦੇਖਦੀ ।	੨੧ ਗਤੀ ।
੭ ਭਰਮ ਕਰ ਕੇ ਭਟਕਦੀ ਹੋਈ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦੀ ਹਾਂ।	੨੨ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ।
੮ ਪਰਦਾ; ਯਥਾ "ਭਾਂਡੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੇ" (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫-੬੨੪) ।	੨੩ ਤੇਰੇ ਜੈਸਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
੯ ਹਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੨੭੯, ਨੋਟ ੨੭।	੨੪ ਆਸਰਾ । ੨੫ ਪਛਾਤੇ ।
੧੦ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ।	੨੬ ਗੁਜ਼ਰੀ (ਉਮਰ ਰੂਪ ਰਾਤ) ।
੧੧ ਵਰ੍ਹੇ, ਬਰਸ ।	੨੭ ਹੀਰਾ (ਨਾਮ ਰੂਪ) ।
੧੨ ਇਕੱਠ ।	੨੮ ਹਨੇਰਾ ।
੧੩ ਮਿਲ ਗਈ ।	੨੯ ਨਿਰਮਲ ਕੀਤਾ ।
੧੪ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਿਹੁ ।	੩੦ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ।
੧੫ ਗੁਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚ ਗਾਰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ (ਸਪ ਦੀ ਵਿਹੁ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ) ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਮਾਇਆ ਸਰਪਨੀ ਦੀ ਵਿਹੁ ਕਟਦਾ ਹੈ ।	੩੧ ਝੱਗ । ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਝੱਗ ਮੁੜ ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ-ਦਾਸ ਤੇ ਹਰੀ-ਮਾਲਕ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਏ ।
੧੬ ਅਲਿਪਤ । ਜਿਵੇਂ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ	੩੨ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ।
	੩੩ ਥਾਂਈ ।
	੩੪ ਇਕ-ਸਮਾਨ । (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸਮੇਕਾ' ਹੈ) ।
	੩੫ ਦੇਖ ਆਇਆ ਹਾਂ ।

* ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਕਰ ਕੇ ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਰਮ ਦਾ ਪਰਦਾ ਦੂਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

† ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਘੇਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਇਸ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੱਟਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਕ ਰੁਝੇਵੇਂ ਆਪਣਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

‡ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਆਸਰੇ ਤੁਛ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਫੜਿਆ ਹੈ ।

§ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਉੱਜਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਰਮ ਮਿਟਾ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ।

¶ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਰੁਚੀ ਐਸੀ ਪ੍ਰੇਰੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਰਸ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਸ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।

ਥਾਨ ਦੇਸ ਪ੍ਰਿਅ ਰੋਮ ਨ ਸਮਸਰਿ^੧ ਲਾਗੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੈ ਨੀਰੇ^੨ ਅਨਿਕ
 ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ^੩ ਤਿਨ ਸਿਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਕਰੈ ਰੁਚਾਂਗੈ^੪ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਹੈ
 ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਅ ਮੁਖਿ ਟੇਰੈ^੫ ਜਿਉ ਅਲਿ^੬ ਕਮਲਾ ਲੋਭਾਂਗੈ^੭ ॥ ੧ ॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ
 ਮਨਮੋਹਨ ਲਾਲਨ ਸੁਖਦਾਈ ਸਰਬਾਂਗੈ^੮ ॥ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪਾਹਿ
 ਪਠਾਇਓ ਮਿਲਹੁ ਸਖਾ ਗਲਿ ਲਾਗੈ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੨੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਅਬ ਮੋਰੋ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਾਂ ॥ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਭਏ
 ਹੈ ਇਹੁ ਛੇਦਿਓ^{੧੦} ਦੁਸਟੁ ਬਿਗਾਨਾ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤੁਮਹਿ
 ਸਿਆਨੇ ਤੁਮ ਹੀ ਸੁਘਰ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ਸਗਲ ਜੋਗ ਅਰੁ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ
 ਇਕ ਨਿਮਖ ਨ ਕੀਮਤਿ ਜਾਨਾਂ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ ਹੀ ਨਾਇਕ^{੧੨} ਤੁਮ੍ਹਿ ਛਤ੍ਰਪਤਿ
 ਤੁਮ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਦ
 ਕੁਰਬਾਨਾਂ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੨੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਚੀਤਿ ਆਏ
^{੧੩}ਪ੍ਰਿਅ ਰੰਗਾ ॥ ਬਿਸਰਿਓ ਧੰਧੁ ਬੰਧੁ ਮਾਇਆ ਕੋ ਰਜਨਿ^{੧੪} ਸਬਾਈ ਜੰਗਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਸੇਵਉ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵਉ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸਤਸੰਗਾ ॥
 ਐਸੋ ਮਿਲਿਓ ਮਨੋਹਰੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ^{੧੫} ਸੁਖ ਪਾਏ ਮੁਖ ਮੰਗਾ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਅਪਨਾ
 ਗੁਰਿ ਬਸਿ ਕਰਿ ਦੀਨਾ ਭੋਗਉ ਭੋਗ ਨਿਸੰਗਾ^{੧੬} ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਨਾਨਕ
 ਭਉ ਮਿਟਿਆ ਹਰਿ ਪਾਇਓ ਪਾਠੰਗਾ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੩੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫‡ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥^{੧੮}ਬਚਨ ਨਾਦ ਮੇਰੇ ਸ੍ਰਵਨਹੁ
 ਪੂਰੇ^{੧੯}ਦੇਹਾ ਪ੍ਰਿਅ ਅੰਕਿ ਸਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਛੂਟਰਿ ਤੇ ਗੁਰਿ ਕੀਈ
 ਸੋਹਾਗਨਿ ਹਰਿ ਪਾਇਓ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਨੀ ॥ ਜਿਹ ਘਰ ਮਹਿ ਬੈਸਨੁ ਨਹੀ
 ਪਾਵਤ ਸੋ ਥਾਨੁ ਮਿਲਿਓ ਬਾਸਾਨੀ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਬਸਿ ਆਇਓ^{੨੧}ਭਗਤਿ
 ਬਛਲੁ ਜਿਨਿ ਰਾਖੀ ਆਨ ਸੰਤਾਨੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
 ਸਭ ਚੁਕੀ^{੨੨}ਕਾਣਿ ਲੋਕਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੩੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥
 ਅਬ ਮੋਰੋ^{੨੩}ਪੰਚਾ ਤੇ ਸੰਗੁ ਤੂਟਾ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਭਏ ਮਨਿ ਆਨਦ ਗੁਰ
 ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਬਹੁਤ ਬਹੁ ਧਰੀਆ ਅਨਿਕ
 ਰਾਖ ਸੂਰੂਟਾ^{੨੪} ॥ ਬਿਖਮ ਗਾਰੂ^{੨੫} ਕਰੁ^{੨੬} ਪਹੁਚੈ ਨਾਹੀ^{੨੭}ਸੰਤ ਸਾਨਥ ਭਏ
 ਲੂਟਾ ॥ ੧ ॥ ਬਹੁਤੁ ਖਜਾਨੇ ਮੇਰੈ ਪਾਲੈ^{੨੮} ਪਰਿਆ ਅਮੋਲ ਲਾਲ ਆਪੂਟਾ^{੨੯} ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਤਉ ਮਨ ਮਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਘੂਟਾ^{੩੦} ॥ ੨ ॥
 ੯ ॥ ੩੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ¶ ॥ ਅਬ ਮੋਰੋ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ॥

੧ ਬਰਾਬਰ । ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਇਕ ਵਾਲ ਬਰਾਬਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ।	੧੬ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ।
੨ ਪਰੋਸੇ, ਅੱਗੇ ਧਰੇ ।	੧੭ ਪਾਠ-ਅੰਗ, ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦਾ ਉਦੇਸ; ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸੀ ।
੩ [ਸੰ. ਵੰਜੰਜਨ] ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ, ਸਾਗ, ਤਰਕਾਰੀ ਆਦਿ ।	੧੮ ਉਸ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।
੪ ਰੁਚੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।	੧੯ ਸਰੀਰ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ।
੫ ਉਚਰਦਾ ਹੈ ।	੨੦ ਵਸਣ ਵਾਸਤੇ ।
੬ ਭੋਰਾ । ਜਿਵੇਂ ਭੋਰਾ ਕੰਵਲ ਲਈ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ।	੨੧ ਉਹ ਭਗਤ-ਵਛਲ (ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ) ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਣ ਰੱਖੀ ਹੈ ।
੭ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੨੨ ਮੁਥਾਜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ।
੮ ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ (ਵਸਣ ਵਾਲਾ) ।	੨੩ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ।
੯ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਮਿੱਤਰੇ ! ਮੈਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗ ਕੇ ਮਿਲੋ ।	੨੪ [ਸੁਰੂਢ] ਸੂਰਮੇ । ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਹੈ (ਜਿਥੇ ਅਪੜਨਾ ਔਖਾ ਹੈ) ਤੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸੂਰਮੇ ਇਸ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਨ ।
੧੦ ਕਟਿਆ ਹੈ ।	੨੫ ਗੜ੍ਹਾ, ਟੋਆ ।
੧੧ ਬਿਗਾਨਾਪਨ; ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ।	੨੬ ਹੱਥ ।
੧੨ ਮਾਲਕ ।	੨੭ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਲੁਟੇ ਗਏ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੩, ਨੋਟ ੯ ।
੧੩ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਬਿਲਾਸ ।	੨੮ ਪਲੇ ।
੧੪ ਰਾਤ । ਉਮਰ ਰੂਪ ਰਾਤ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਹੈ ।	੨੯ ਅਖੁੱਟ, ਅਮੁੱਕ ।
੧੫ ਼ਨ-ਮੰਗੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਗਏ ।	੩੦ ਘੁਟਿਆ, ਘੁਟ-ਘੁਟ ਕਰ ਕੇ ਪੀਤਾ ।

- * ਮਨ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
- † ਜਦ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਮੋਜਾਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗ ਧੰਧੇ ਤੇ ਬੰਧਨ ਭਾਸਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਰੁਚੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ।
- ‡ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਵਚਨ ਇਤਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹੀਦਾ ਹੈ ।
- § ਇਕ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਾਪ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।
- ¶ ਹਰੀ ਨਾਲ ਦਿਲ ਲਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹਉਂ ਆਦਿ ਪਾਪ ਆਪੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

੧ ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਨੁ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਆ ੨ ਉਰਝਾਇਓ ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਦ ਮਤਸਰ ੩ ੪ ਇਹ ਅਰਪਿ ਸਗਲ ਦਾਨੁ ਕੀਨਾ ॥
 ੫ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਗੁਰਿ ਦੀਓ ਤਉ ਮਿਲਿਓ ਸਗਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ६ ॥
 ੧ ॥ ੭ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ਮੇਰਾ ੮ ਗੁਰਿ ਹਉ ਖੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨਾ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਮੈ ੯ ਸਹਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਖਜੀਨਾ ੧੦ ॥ ੨ ॥
 ੧੦ ॥ ੩੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮੋਹਨ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂ ਤਾਰਹਿ ॥
 ਛੁਟਹਿ ਸੰਘਾਰ ੧੧ ਨਿਮਖ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਉਧਾਰਹਿ ੧੨ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ਬਹੁਤੁ ਬੇਨੰਤੀ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਸਾਮ੍ਹਾਰਹਿ ੧੩ ॥
 ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ੧੪ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਹਾਥ ਦੇਇ ਨਿਸਤਾਰਹਿ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਏ
 ਭੂਪਤਿ ੧੫ ਬਪੁਰੇ ਕਹੀਅਹਿ ਕਹੁ ਏ ਕਿਸ ਨੋ ਮਾਰਹਿ ॥ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ
 ਸੁਖਦਾਤੇ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਜਗਤੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰਹਿ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੩੪ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਅਬ ਮੋਹਿ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ਭਏ ਅਚਿੰਤ ੧੬ ਤ੍ਰਿਸਨ
 ਸਭ ਬੁਝੀ ਹੈ ਇਹੁ ਲਿਖਿਓ ਲੇਖੁ ਮਥਾਮਾ ੧੭ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ
 ਭਇਓ ਬੈਰਾਗੀ ਫਿਰਿ ਆਇਓ ਦੇਹ ਗਿਰਾਮਾ ੧੮ ॥ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਸਉਦਾ
 ਇਹੁ ਜੋਰਿਓ ਹਥਿ ਚਰਿਓ ੧੯ ਲਾਲੁ ਅਗਾਮਾ ੨੦ ॥ ੧ ॥ ੨੧ ਆਨ ਬਾਪਾਰ
 ਬਨਜ ਜੋ ਕਰੀਅਹਿ ਤੇਤੇ ਦੂਖ ਸਹਾਮਾ ॥ ਗੋਬਿਦ ਭਜਨ ਕੇ ਨਿਰਭੈ
 ਵਾਪਾਰੀ ਹਰਿ ਰਾਸਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ੩੫ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਮਿਸਟ ੨੨ ਲਗੇ ਪ੍ਰਿਅ ਬੋਲਾ ੨੩ ॥ ਗੁਰਿ ਬਾਹ
 ਪਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ਸਦ ਦਇਆਲੁ ਹਰਿ ਢੋਲਾ ੨੪ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੨੫ ਪ੍ਰਭੁ ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕੁ ਮੋਹਿ ੨੬ ਕਲਤੁ ਸਹਿਤ
 ਸਭਿ ਗੋਲਾ ॥ ਮਾਣੁ ਤਾਣੁ ਸਭੁ ਤੂਹੈ ਤੂਹੈ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਮੈ ਓਲਾ ੨੭ ॥
 ੧ ॥ ਜੇ ਤਖਤਿ ਬੈਸਾਲਹਿ ਤਉ ਦਾਸ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਘਾਸੁ ਬਢਾਵਹਿ ੨੮ ਕੇਤਕ
 ਬੋਲਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ੨੯ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਹ ੩੦
 ਅਤੋਲਾ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ੩੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਰਸਨਾ ੩੧ ਰਾਮ ਕਹਤ
 ਗੁਣ ਸੋਹੰ ੩੨ ॥ ਏਕ ਨਿਮਖ ਓਪਾਇ ਸਮਾਵੈ ਦੇਖਿ ਚਰਿਤ ੩੩ ਮਨ ਮੋਹੰ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਸੁਣਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਰਹਸੁ ੩੪ ਅਤਿ ਰਿਦੈ ਮਾਨ ਦੁਖ ਜੋਹੰ ੩੫ ॥
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਦੁਖੁ ਦੂਰਿ ਪਰਾਇਓ ੩੬ ਬਣਿ ਆਈ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਹੰ ॥ ੧ ॥
 ਕਿਲਵਿਖ ੩੭ ਗਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਈ ਹੈ ਗੁਰਿ ਕਾਢੇ ਮਾਇਆ ਦ੍ਰੋਹੰ ੩੮ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਮੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੋਹੰ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥
 ੩੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਨੈਨਹੁ ਦੇਖਿਓ ਚਲਤੁ ਤਮਾਸਾ ॥ ਸਭ ਹੁ ਦੂਰਿ

- ੧ ਜੀਅ ਦਾਨ ।
 ੨ ਫਸਾਇਆ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨੇ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ।
 ੩ ਬੀਰਖਾ ।
 ੪ ਭਾਵ ਸਭ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।
 ੫ ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਸਰਬ-ਗੁਣ ਨਿਪੁੰਨ ਹਰੀ ਮਿਲ ਪਿਆ ।
 ੬ ਸਿਆਣਾ ।
 ੭ ਇਹ ਘਰ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ ।
 ੮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਉਮੈ ਗਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੯ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੧੦ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
 ੧੧ [ਸੰਹਾਰ] ਤਬਾਹੀਆਂ, ਜ਼ੁਲਮ (ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰਜਾ ਦੀ ਜਾਨ ਮਾਲ ਇੱਜ਼ਤ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਦੂਜੇ ਅੰਗ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ) ।
 ੧੨ ਤਾਰਦਾ ਹੈ । ੧੩ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੪ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ।
 ੧੫ ਰਾਜੇ । ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਰਾਜੇ ਕੀ ਹਨ ? (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ?) ਦਸੋ, ਇਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਉੱਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ : "ਛੁਟਹਿ ਸੰਘਾਰ ਨਿਮਖ ਕਿਰਪਾ ਤੇ" ।
 ੧੬ ਬੇ-ਫ਼ਿਕਰ ।
 ੧੭ ਮੱਥੇ ਤੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੧੮ ਪਿੰਡ, ਸਰੀਰ-ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ।
 ੧੯ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮਿਲਿਆ ।
 ੨੦ ਅਗੰਮ, ਬੇ-ਕੀਮਤਾ ।
 ੨੧ (ਨਾਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ।
 ੨੨ ਮਿੱਠੇ ।
 ੨੩ ਬਚਨ ।
 ੨੪ ਪਿਆਰਾ ।
 ੨੫ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਹੈਂ ਸਭ ਦਾ ਪਾਲਨਹਾਰ ਹੈਂ ।
 ੨੬ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਗੋਲੇ (ਸੇਵਕ) ਹਾਂ ।
 ੨੭ ਆਸਰਾ ।
 ੨੮ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ?
 ੨੯ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰ] ਰਚਨਹਾਰ ਹਰੀ ।
 ੩੦ ਅਥਾਹ ।
 ੩੧ ਜੀਭ ।
 ੩੨ ਸੋਭਦੀ ਹੈ ।
 ੩੩ ਲੀਲਾ । ਉਸ ਦੇ ਖੇਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।
 ੩੪ [ਸੰ: ਹਰਸ] ਅਨੰਦ ।
 ੩੫ ਜੇਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਮਾਨ ਤੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ੩੬ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਬਣ ਆਈ ਹੈ, ਮੀਜ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ।
 ੩੭ ਪਾਪ ।
 ੩੮ ਠੱਗੀ, ਛਲ ।

* ਹਰੀ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਬਚਾਵਣਹਾਰ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

† ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੁਲ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਆਦਿ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦਾ ਵਪਾਰ ਸਭ ਵਪਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ ।

‡ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ ਅਸੀਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹਾਂ ।

§ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।

¶ ਹਰੀ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਉਹ ਅਗਮ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੰਨਵਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਸਭ ਹੂ ਤੇ ਨੇਰੈ ^੧ਅਗਮ ਅਗਮ ਘਟ ਵਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਭੂਲੁ ਨ ਭੂਲੈ
^੨ਲਿਖਿਓ ਨ ਚਲਾਵੈ ^੩ਮਤਾ ਨ ਕਰੈ ਪਚਾਸਾ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿ
 ਬਿਨਾਰੈ ^੪ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ^੬ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ ਦੀਪਕੁ ਬਲਿਓ
 ਗੁਰਿ ਰਿਦੈ ਕੀਓ ਪਰਗਾਸਾ ^੭ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿ ^੮ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਭ
 ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸਾ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥ ੩੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੯ਚਰਨਹ
 ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਰਗੁ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ਆਨ ^{੧੦}ਮਾਰਗ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਧਾਈਐ ਤੇਤੋ ਹੀ
 ਦੁਖੁ ਹਾਵਾ ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨੇਤ੍ਰੁ ਪੁਨੀਤ ^{੧੨}ਭਏ ਦਰਸੁ ਪੇਖੇ ਹਸਤ ^{੧੩}
 ਪੁਨੀਤ ਟਹਲਾਵਾ ॥ ਰਿਦਾ ਪੁਨੀਤ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਬਸਿਓ ਮਸਤ ^{੧੪}ਪੁਨੀਤ ਸੰਤ
 ਧੂਰਾਵਾ ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ^{੧੬}ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੈ ਜਿਸੁ ਕਰਮਿ ^{੧੭}
 ਲਿਖਿਆ ਤਿਨਿ ਪਾਵਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ^{੧੮} ^{੧੯}ਸੁਖਿ
 ਸਹਜੇ ਅਨਦ ਬਿਹਾਵਾ ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ੩੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਧਿਆਇਓ ਅੰਤਿ ਬਾਰ ਨਾਮੁ ਸਖਾ ^{੨੧} ॥ ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਭਾਈ ਨ
 ਪਹੁਚੈ ਤਹਾ ਤਹਾ ਤੂ ਰਖਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਅੰਧ ਕੂਪ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਤਿਨਿ
 ਸਿਮਰਿਓ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ^{੨੩}ਲੇਖੁ ਲਿਖਾ ॥ ਖੁਲ੍ਹੇ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ
 ਸਭ ਤੂਹੈ ਤੁਹੀ ਦਿਖਾ ^{੨੪} ॥ ੧ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪੀਆ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ^{੨੫}
^{੨੬}ਆਘਾਏ ਰਸਨ ਚਖਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੨੭}ਸੁਖ ਸਹਜੁ ਮੈ ਪਾਇਆ ਗੁਰਿ
 ਲਾਗੀ ਸਗਲ ਤਿਖਾ ^{੨੮} ॥ ੨ ॥ ੧੭ ॥ ੪੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਗੁਰ
 ਮਿਲਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਧਿਆਇਆ ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦਇਆਲੁ ^{੨੯}ਦੁਖ
 ਭੰਜਨੁ ਲਗੈ ਨ ਤਾਤੀ ਬਾਇਆ ^{੩੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ਸਾਸ ਹਮ
 ਲੇਤੇ ਤੇਤੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਛੁਰੈ ਘਰੀ ਨ ਬਿਸਰੈ ਸਦ
 ਸੰਗੇ ^{੩੧}ਜਤ ਜਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਚਰਨ ਕਮਲ
 ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਗੁਰ ਦਰਸਾਇਆ ^{੩੨} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੩੩}ਕਾਹੂ ਪਰਵਾਹਾ
 ਜਉ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥ ੪੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥
 ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਸਬਦੁ ਲਗੈ ਗੁਰ ਮੀਠਾ ॥ ਖੁਲ੍ਹਿਓ ਕਰਮੁ ^{੩੪}ਭਇਓ
 ਪਰਗਾਸਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਡੀਠਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਉ ^{੩੫}ਸਰਬ ਥਾਨ ਘਟ ਬੀਠਾ ^{੩੬} ॥ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮਾ ਬਲਿ ਬਲਿ ਪ੍ਰਭ ਚਰਣੀਠਾ ^{੩੭} ॥ ੧ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ
 ਰੇਣੁ ^{੩੮}ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ ਕੀਏ ਸਗਲ ਤੀਰਥ ਮਜਨੀਠਾ ^{੩੯} ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲ ^{੪੦}ਭਏ ਹੈ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਨ ਲਹੈ ਮਜੀਠਾ ^{੪੧} ॥ ੨ ॥
 ੧੯ ॥ ੪੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਗੁਰਿ ਸਾਥੇ ॥

- ੧ ਅਪਹੁੰਚ ਭੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਭੀ ਹੈ ।
- ੨ ਸੰਸਾਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਕੁਰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਲਿਖਤੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । "ਖਿਨ ਮਹਿ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿ ਬਿਨਹੈ॥" ਜੇ ਲਿਖਤੀ ਫੁਰਮਾਣ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਜਾਇਗੀ ਤੇ ਉਹ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਤੇ ਘਟ-ਘਟ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।
- ੩ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (ਸੰਸਾਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ) ।
- ੪ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਉਹ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ।
- ੬ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ।
- ੭ ਚਾਨਣਾ ।
- ੮ ਦੇਖ ਕੇ ।
- ੯ ਪੈਰਾਂ ਲਈ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਹੋਰ ।
- ੧੧ ਸਾੜਾ ।
- ੧੨ ਪਵਿੱਤਰ ।
- ੧੩ ਹੱਥ ।
- ੧੪ [ਮਸਤਕ] ਮੱਥਾ ।
- ੧੫ ਧੂੜ ਨਾਲ ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ (ਸੁਖਾਂ ਦੇ) ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ ।
- ੧੭ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ । ੧੮ ਮਿਲਿਆ ।
- ੧੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
- ੨੦ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੧ ਸਹਾਈ, ਸਾਥੀ ।
- ੨੨ ਮੱਥੇ ਤੇ, ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ।
- ੨੩ ਦਿੱਸਿਆ (ਹਰ ਥਾਂ) ।
- ੨੪ ਰੱਜਿਆ ।
- ੨੫ ਰੱਜੀ ਜੀਭ ਚੱਖ ਕੇ ।
- ੨੬ ਤ੍ਰੋਹ ।
- ੨੭ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ।
- ੨੮ ਹਵਾ । ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
- ੨੯ ਜਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।
- ੩੦ ਦਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ।
- ੩੧ ਕਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ?
- ੩੨ ਭਾਗ ।
- ੩੩ (ਸੂਯੰ-ਭੂ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ।
- ੩੪ ਬੈਠਾ ।
- ੩੫ ਚਰਨ ।
- ੩੬ ਚਰਨ-ਧੂੜ ।
- ੩੭ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
- ੩੮ [ਫ਼ਾ. ਚੂੰ ਲਾਲਹ] ਗੁੜ੍ਹਾ ਲਾਲ । ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ।
- ੩੯ ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ । ਉਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਉਸੇ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।

† ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਪੂਰਾ ਰਜੇਵਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

‡ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਹਰੀ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਸਦਾ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

§ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰੀ ਹਰ ਇਕ ਥਾਂ ਵਸਦਾ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ।

¶ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰ ਤੇ ਭੁੱਖਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ।

ਨਿਮਖ ਬਚਨੁ ਪ੍ਰਭ ^੧ਹੀਅਰੈ ਬਸਿਓ ਸਗਲ ਭੂਖ ਮੇਰੀ ਲਾਥੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੨ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਗੁਣ ਨਾਇਕ ^੩ਠਾਕੁਰ ਸੁਖ ਸਮੂਹ ^੪ਸਭ ਨਾਥੇ ॥ ਏਕ ਆਸ
 ਮੋਹਿ ਤੇਰੀ ਸੁਆਮੀ ਅਉਰ ਦੁਤੀਆ ^੫ਆਸ ਬਿਰਾਥੇ ^੬ ॥ ੧ ॥ ਨੈਣ
 ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ^੭ ਦੇਖਿ ਦਰਸਾਵਾ ^੮ ਗੁਰਿ ^੯ਕਰ ਧਾਰੇ ਮੇਰੈ ਮਾਥੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੈ
 ਅਤੁਲ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭੈ ਲਾਥੇ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ॥ ੪੩ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਰੇ ਮੂੜੇ ^{੧੦}ਆਨ ਕਾਹੇ ਕਤ ਜਾਈ ॥ ਸੰਗਿ ਮਨੋਹਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਹੈ ਰੇ ਭੂਲਿ ਭੂਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੁੰਦਰ ਚਤੁਰ ਅਨੂਪ
 ਬਿਧਾਤੇ ^{੧੧} ਤਿਸ ਸਿਉ ਰੁਚ ^{੧੨} ਨਹੀ ਰਾਈ ^{੧੩} ॥ ਮੋਹਨਿ ^{੧੪} ਸਿਉ ਬਾਵਰ ਮਨੁ
 ਮੋਹਿਓ ਝੂਠਿ ਠਗਉਰੀ ^{੧੫} ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਭਇਓ ਦਇਆਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ^{੧੬} ਦੁਖ
 ਹਰਤਾ ^{੧੭} ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ^{੧੮} ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ਘਰੈ ਮਹਿ ਪਾਏ
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ॥ ੪੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਓਅੰ ^{੧੯} ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ ਪਹਿਲਰੀਆ ^{੨੦} ॥ ਜੋ ਤਉ ^{੨੧} ਬਚਨੁ ਦੀਓ
 ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤਉ ਮੈ ਸਾਜ ਸੀਗਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ
 ਭੂਲਹ ਤੁਮ ਸਦਾ ਅਭੂਲਾ ^{੨੨} ਹਮ ਪਤਿਤ ਤੁਮ ਪਤਿਤ ਉਧਰੀਆ ॥ ਹਮ
 ਨੀਚ ਬਿਰਖ ਤੁਮ ਮੈਲਾਗਰ ^{੨੩} ^{੨੪} ਲਾਜ ਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਬਸਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ
 ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ^{੨੫} ਉਪਕਾਰੀ ਹਮ ਕਿਆ ਬਪੁਰੇ ਜੰਤਰੀਆ ^{੨੬} ॥ ਗੁਰ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮੇਲਿਓ ਤਉ ਮੇਰੀ ਸੂਖਿ ਸੇਜਰੀਆ ^{੨੭} ॥ ੨ ॥
 ੨੨ ॥ ੪੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਮਨ ^{੨੮} ਓਇ ਦਿਨਸ ਧੰਨਿ ਪਰਵਾਨਾਂ ॥
 ਸਫਲ ਤੇ ਘਰੀ ਸੰਜੋਗ ^{੨੯} ਸੁਹਾਵੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਗਿਆਨਾਂ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਧੰਨਿ ਸੁਭਾਗ ਧੰਨਿ ਸੋਹਾਗਾ ^{੩੦} ਧੰਨਿ ਦੇਤ ਜਿਨਿ ਮਾਨਾਂ ॥
 ਇਹੁ ਤਨੁ ਤੁਮਰਾ ਸਭੁ ਗਿਹੁ ^{੩੧} ਧਨੁ ਤੁਮਰਾ ਹੀਉ ^{੩੨} ਕੀਓ ਕੁਰਬਾਨਾਂ ॥
 ੧ ॥ ਕੋਟਿ ਲਾਖ ਰਾਜ ਸੁਖ ਪਾਏ ਇਕ ਨਿਮਖ ਪੇਖਿ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਾਂ ^{੩੩} ॥ ^{੩੪} ਜਉ
 ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਸੇਵਕ ਇਹ ਬੈਸੀਐ ਸੁਖ ਨਾਨਕ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨਾਂ ॥ ੨ ॥ ੨੩ ॥
 ੪੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਅਬ ਮੋਰੋ ਸਹਸਾ ^{੩੫} ਦੂਖੁ ਗਇਆ ॥ ਅਉਰ
 ਉਪਾਵ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਛੋਡੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ ਪਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸਵਰੇ ਅਹੰ ^{੩੬} ਰੋਗ ਸਗਲ ਹੀ ਖਇਆ ^{੩੭} ॥ ਕੋਟਿ
 ਪਰਾਧ ਖਿਨ ਮਹਿ ^{੩੮} ਖਉ ਭਈ ਹੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਹਿਆ ॥ ੧ ॥
^{੩੯} ਪੰਚ ਦਾਸ ਗੁਰਿ ਵਸਗਤਿ ਕੀਨੇ ਮਨ ਨਿਹਚਲ ਨਿਰਭਇਆ ^{੪੦} ॥ ਆਇ
 ਨ ਜਾਵੈ ਨ ਕਤ ਹੀ ਡੋਲੈ ਥਿਰੁ ਨਾਨਕ ਰਾਜਇਆ ^{੪੧} ॥ ੨ ॥
 ੨੪ ॥ ੪੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੋ ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ॥

- ੧ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ।
 ੨ ਮਿਹਰ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ।
 ੩ ਮਾਲਕ ।
 ੪ ਹੋ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨਾਥ !
 ੫ ਦੂਸਰੀ ।
 ੬ ਬੇ-ਅਰਥ ।
 ੭ ਰੱਜ ਗਏ ।
 ੮ ਦਰਸ਼ਨ ।
 ੯ ਹੱਥ ਰੱਖੇ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ, ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ।
 ੧੦ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
 ੧੧ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤਿ] ਰਚਨਹਾਰ, ਹਰੀ ।
 ੧੨ ਕੁਚੀ, ਲਗਨ ।
 ੧੩ ਰਤਾ ਵੀ ।
 ੧੪ ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ ।
 ੧੫ ਠਗਮੂਰੀ, ਉਹ ਬੂਟੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਠੱਗ ਯਾਤਰੂ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਧਨ ਲੁਟਦੇ ਸਨ ।
 ੧੬ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੭ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੧੮ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਸੁਖਾਂ ਦੇ) ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਗਏ, ਜਦ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤ ਅੰਦਰ ਆ ਵਸੀ ।
 ੧੯ ਹਰੀ ।
 ੨੦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ, ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ । ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਹੈ ।
 ੨੧ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸਾਜ ਸੀਗਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ ।
- ੨੨ ਅਸੀਂ (ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ) ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ।
 ੨੩ ਮਲਜ਼ਗਿਰੀ ਉੱਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਚੰਦਨ ।
 ੨੪ ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਵਸਦਾ ਹਾਂ, ਸੰਗ ਵਸਦੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ।
 ੨੫ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ।
 ੨੬ ਜੰਤ, ਜੀਵ ।
 ੨੭ ਸੇਜ । ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਰਿਦੇ ਰੂਪ ਸੇਜ ਸੁਖ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ।
 ੨੮ ਹੋ ਮਨ !
 ੨੯ ਮੇਲ ਦਾ ਮੌਕਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੪੩, ਨੋਟ ੧੫।
 ੩੦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਧਨ ਹੈ ।
 ੩੧ ਘਰ ।
 ੩੨ ਹਿਰਦਾ ।
 ੩੩ ਨਜ਼ਰ, ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ । ਇਕ ਪਲਕ ਲਈ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖ ਕੇ ।
 ੩੪ ਜੇ ਤੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿ ਦੇਵੇਂ ਕਿ ਹੋ ਸੇਵਕ, ਏਥੇ ਬੈਠੀਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸੁਖ ਇਤਨਾ ਬੜਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।
 ੩੫ ਭਰਮ ।
 ੩੬ ਹੰਕਾਰ ।
 ੩੭ ਨਾਸ ਹੋਇਆ ।
 ੩੮ ਖੈ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੩੯ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦਾਸ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਹਨ ।
 ੪੦ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੪੧ ਰਾਜ ।

* ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਲੱਗਾ ਹੈ ?

† ਜਿਤਨੇ ਅਸੀਂ ਨੀਵੇਂ ਹਾਂ, ਮਾੜੇ ਹਾਂ, ਹਰੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਉੱਚਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਹੈ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਐਸਾ ਹਰੀ ਭੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਧੁਰ ਤੋਂ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਪਰ ਭੁੱਲ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਉਘਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ।

§ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਔਗਣ (ਸਹਸਾ, ਹਉਮੈ ਆਦਿ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਮਨ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ-ਹਰੀ ਜਪਣ ਜੋਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ।

¶ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਐਸਾ ਹਰੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਕੁਰ ਲਾਡ ਲਡਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਮਨਮੋਹਨੁ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਕੋ ਪਿਆਰੋ ਕਵਨ ਕਹਾ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਖੇਲਿ ਖਿਲਾਇ ਲਾਡ ਲਾਡਾਵੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਨਦਾਈ^੧ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ^੨ ਬਾਰਿਕ
 ਕੀ ਨਿਆਈ ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾਈ^੩ ॥ ੧ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਿਮਖ ਨਹੀ ਰਹਿ
 ਸਕੀਐ ਬਿਸਰਿ ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮਿਲਿ ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਤੇ
 ਮਗਨ ਭਏ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨੫ ॥ ੪੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਅਪਨਾ ਮੀਤੁ ਸੁਆਮੀ ਗਾਈਐ ॥ ਆਸ ਨ ਅਵਰ ਕਾਹੂ ਕੀ ਕੀਜੈ ਸੁਖਦਾਤਾ
 ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੂਖ ਮੰਗਲ^੪ ਕਲਿਆਣ^੫ ਜਿਸਹਿ ਘਰਿ
 ਤਿਸ ਹੀ ਸਰਣੀ ਪਾਈਐ ॥ ^੬ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁਖੁ ਜੇ ਸੇਵਹੁ ਤਉ
^੭ਲਾਜ ਲੋਨੁ ਹੋਇ ਜਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਏਕ ਓਟ ਪਕਰੀ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਗੁਰ ਮਿਲਿ
 ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈਐ ॥ ^੮ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ ਸਗਲ ਚੁਕੀ
 ਮੁਹਤਾਈਐ^੯ ॥ ੨ ॥ ੨੬ ॥ ੪੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਓਟ ਸਤਾਣੀ^{੧੦}
 ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਮੇਰੈ ॥ ^{੧੧}ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਲਿਆਵਉ ਅਵਰ ਕਾਹੂ ਕਉ ਮਾਣਿ ਮਹਤਿ
 ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰੁ^{੧੨} ਕੀਓ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੈ ਕਾਢਿ ਲੀਆ
 ਬਿਖੁ ਘੇਰੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ^{੧੩} ਮੁਖਿ ਦੀਨੋ ਜਾਇ ਪਇਆ ਗੁਰ
 ਪੈਰੈ ॥ ੧ ॥ ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਕਹਉ ਏਕ ਮੁਖ ਨਿਰਗੁਣ ਕੇ ਦਾਤੇਰੈ^{੧੪} ॥ ਕਾਟਿ
 ਸਿਲਕ^{੧੫} ਜਉ ਅਪੁਨਾ ਕੀਨੋ ਨਾਨਕ ਸੂਖ ਘਨੇਰੈ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ੨੭ ॥ ੫੦ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ
 ਜੀਅ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹੋਈ ਸਗਲ ਖਲਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਉ
 ਸੂਝੈ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਕਹੁ ਕੋ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਜਾਸੀ ॥ ਜਿਉ ਜਾਣਹੁ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ
 ਠਾਕੁਰ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਮ ਹੀ ਪਾਸੀ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੇ
 ਸਦ ਜੀਵਨ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਹੈ ਕਾਟੀ ਜਮ
 ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ੨ ॥ ੨੮ ॥ ੫੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਮੇਰੋ ਮਨੁ ^{੧੮}ਜਤ
 ਕਤ ਤੁਝਹਿ ਸਮ੍ਹਾਰੈ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਦੀਨ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ
 ਤਿਉ ਪਾਰੈ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਬ ਭੂਖੋ ਤਬ ਭੋਜਨੁ ਮਾਂਗੈ ਅਘਾਏ^{੨੦} ਸੂਖ
 ਸਘਾਰੈ^{੨੧} ॥ ਤਬ ਅਰੋਗ ਜਬ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਬਸਤੋ ^{੨੨}ਛੁਟਕਤ ਹੋਇ ਰਵਾਰੈ ॥
 ੧ ॥ ਕਵਨ ਬਸੇਰੋ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੋ ਥਾਪਿਉ ਥਾਪਨਹਾਰੈ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਬਿਸਰੈ
 ਤਬ ਜੀਵਨੁ ਪਾਈਐ ਬਿਨਤੀ ਨਾਨਕ ਇਹ ਸਾਰੈ^{੨੩} ॥ ੨ ॥ ੨੯ ॥ ੫੨ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਮਨ ਤੇ ਭੈ ਭਉ ਦੂਰਿ ਪਰਾਇਓ^{੨੪} ॥ ਲਾਲ ਦਇਆਲ ਗੁਲਾਲ^{੨੫}
 ਲਾਡਿਲੇ ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਨ ਗਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨਾਤਿ^{੨੬}

੧ ਅਨੰਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।	੧੩ ਦਵਾਈ ।
੨ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ।	੧੪ ਦਾਤੇ ।
੩ ਪਿਤਾ ।	੧੫ [ਅ. ਲੜੀ, ਰੱਸੀ] ਫਾਹੀ, ਬੰਧਨ ।
੪ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ।	੧੬ ਬਹੁਤੇ । ੧੭ ਪਾਸ ।
੫ ਬੈਰੀਅਤ, ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ।	੧੮ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ, ਭਾਵ ਸਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
੬ ਐਸੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀਏ ।	੧੯ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ।
੭ ਲਾਜ ਨਾਲ ਲੂਣ ਵਤ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਘੁਲ-ਘੁਲ ਮਰੀਦਾ ਹੈ ।	੨੦ ਰਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।	੨੧ ਸਗਲੇ, ਸਾਰੇ ।
੯ ਮੁਥਾਜੀ । ਸਾਰੀ ਮੁਥਾਜੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ।	੨੨ ਤੈਥੋਂ ਛੁਟਦਿਆਂ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਵਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਵਾਰੈ=ਰਵਾਲ ਵਤ ।
੧੦ ਤਕੜੀ । ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਓਟ ਤਕੜੀ ਹੈ ।	੨੩ ਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪੁਚਾਂਦਾ (ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੱਕ) ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੪੯, ਨੋਟ ੧੪ ।
੧੧ ਤੇਰੇ ਮਾਣ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤਲੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਵਦਾ, ਯਥਾ 'ਆਖ ਤਰੇ ਨਹੀ ਆਨੜੇ' (ਸਵੈਯਾ ਪਾ: ੧੦) ।	੨੪ ਪਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ।
੧੨ ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ ।	੨੫ [ਗੁੱਲੇ ਲਾਲ] ਬਹੁਤ ਲਾਲ ।
	੨੬ ਬਚਨਾਂ ਦਵਾਰਾ । "ਠਾਕੁਰ ਭੇਟੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂਤਿ" (ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫) ।

* ਜਿਸ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਓਟ ਤਕੜੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।

‡ ਹਰੀ ਸਭ ਦੁੱਖ ਕੱਟਦਾ ਹੈ ।

§ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾ ਵਿਸਾਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

¶ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਹਨ ।

ਕਮਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਬਹੁਰਿ^੧ ਨ ਕਤਹੂ ਧਾਇਓ ॥ ਰਹਤ ਉਪਾਧਿ^੨ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖ
 ਆਸਨ^੩ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ^੪ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋਡ ਆਨੰਦਾ
 ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ ॥ ਕਰਨਾ ਆਪਿ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਆਪਿ
 ਆਪਾਇਓ^੫ ॥ ੨ ॥ ੩੦ ॥ ੫੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ
^੬ਮਨਹਿ ਆਧਾਰੋ ॥ ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਰਬਾਨੈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਨਮਸਕਾਰੋ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੂਝੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਹਜਿ ਸੁਹੇਲਾ^੭ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ਜਾਰੋ^੮ ॥
^੯ਆਇ ਨ ਜਾਇ ਬਸੈ ਇਹ ਠਾਹਰ ਜਹ ਆਸਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਏਕੈ
 ਪਰਗਟੁ ਏਕੈ ਗੁਪਤਾ ਏਕੈ ਧੁੰਧੁਕਾਰੋ^{੧੦} ॥ ਆਦਿ ਮਧਿ^{੧੧} ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਬੀਚਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ੩੧ ॥ ੫੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਘਰੀ^{੧੨} ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਤਾਹੂ ਕੈ ਪੂਰਨ^{੧੩} ਜਾ ਕੈ ਸੁਖੁ
 ਹੈ ਹਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਨ ਧਨ ਸਿਮਰਤ ਅਨਦ
 ਘਨਾ^{੧੪} ॥ ਵਡ ਸਮਰਥੁ ਸਦਾ ਸਦ ਸੰਗੇ ਗੁਨ ਰਸਨਾ ਕਵਨ ਭਨਾ^{੧੫} ॥ ੧ ॥
 ਥਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਮਾਨ^{੧੬} ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਸੁਨਨ ਕਹਨਹਾਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੇ
 ਭਵਨ^{੧੭} ਪਵਿਤ੍ਰਾ^{੧੮} ਜਾ ਮਹਿ ਸੰਤ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੩੨ ॥ ੫੫ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਰਸਨਾ ਜਪਤੀ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ॥ ਮਾਤ ਗਰਭ ਤੁਮ ਹੀ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ^{੧੯} ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਇਕ ਤੂਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮਹਿ ਪਿਤਾ ਤੁਮ
 ਹੀ ਫੁਨਿ^{੨੦} ਮਾਤਾ ਤੁਮਹਿ ਮੀਤ ਹਿਤ^{੨੧} ਭ੍ਰਾਤਾ ॥ ਤੁਮ ਪਰਵਾਰ ਤੁਮਹਿ
 ਆਧਾਰਾ^{੨੨} ਤੁਮਹਿ^{੨੩} ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨਦਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮਹਿ ਖਜੀਨਾ^{੨੪} ਤੁਮਹਿ
 ਜਰੀਨਾ^{੨੫} ਤੁਮ ਹੀ ਮਾਣਿਕ^{੨੬} ਲਾਲਾ ॥ ਤੁਮਹਿ ਪਾਰਜਾਤ^{੨੭} ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਏ
 ਤਉ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ੩੩ ॥ ੫੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥
^{੨੮}ਜਾਹੂ ਕਾਹੂ ਅਪੁਨੇ ਹੀ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ॥ ^{੨੯}ਜੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਚੇਰੇ ਹੋਵਤ ਠਾਕੁਰ ਹੀ
 ਪਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਪਨੇ ਪਹਿ ਦੂਖ ਅਪਨੇ ਪਹਿ ਸੁਖਾ ਅਪੁਨੇ ਹੀ
 ਪਹਿ ਬਿਰਥਾ^{੩੦} ॥ ਅਪੁਨੇ ਪਹਿ ਮਾਨੁ ਅਪੁਨੇ ਪਹਿ ਤਾਨਾ^{੩੧} ਅਪਨੇ ਹੀ ਪਹਿ
 ਅਰਥਾ^{੩੨} ॥ ੧ ॥ ਕਿਨਹੀ ਰਾਜ ਜੋਬਨੁ ਧਨ ਮਿਲਖਾ ਕਿਨਹੀ ਬਾਪ
 ਮਹਤਾਰੀ^{੩੩} ॥ ਸਰਬ ਥੋਕ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਾਏ ਪੂਰਨ ਆਸ ਹਮਾਰੀ ॥ ੨ ॥
 ੩੪ ॥ ੫੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਝੂਠੋ ਮਾਇਆ ਕੋ ਮਦ ਮਾਨੁ ॥ ਧੌਰ
 ਮੋਹ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਬਪੁਰੇ^{੩੪} ਸੰਗਿ ਗੋਪਾਲਹਿ ਜਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਥਿਆ
 ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਅਰੁ ਉਮਰੇ^{੩੫} ਮੀਰ ਮਲਕ ਅਰੁ ਖਾਨ ॥ ਮਿਥਿਆ ਕਾਪਰ^{੩੬}
 ਸੁਗੰਧ ਚਤੁਰਾਈ ਮਿਥਿਆ ਭੋਜਨ ਪਾਨ ॥ ੧ ॥ ^{੩੭}ਦੀਨ ਬੰਧਰੋ ਦਾਸ
 ਦਾਸਰੋ ਸੰਤਹ ਕੀ ਸਾਰਾਨ ॥ ਮਾਂਗਨਿ ਮਾਂਗਉ ਹੋਇ ਅਚਿੰਤਾ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ

- ੧ ਮੁੜਕੇ, ਫੇਰ ।
 ੨ ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਦੁੱਖ । ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਸੁਖ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਓ ਮਿਲ ਗਿਆ ।
 ੩ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਿਆਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ।
 ੪ ਰਾਗ ਤੇ ਤਮਾਸ਼ੇ, ਖੇਲ ਅਤੇ ਅਨੰਦ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭, ਨੋਟ ੨੬, ੨੭, ੨੮ ।
 ੫ ਆਪ ਹੀ ।
 ੬ ਮਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ।
 ੭ ਸੁਖੀ । ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।
 ੮ ਸਾੜੇ ।
 ੯ ਐਸੀ ਥਾਂ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਠਿਕਾਣਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਹੁੰਦੂਕਾਰ ਅਵਸਥਾ (ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ) ਵਿੱਚ ।
 ੧੧ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ।
 ੧੨ ਘੜੀ ਵੀ ।
 ੧੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸੁਖ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।
 ੧੪ ਬਹੁਤਾ ।
 ੧੫ ਉਚਾਰਾਂ । ਜੀਭ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਆਖਾਂ ?
 ੧੬ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ।
 ੧੭ ਘਰ । ੧੮ ਜਿਥੇ ।
 ੧੯ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ।
 ੨੦ ਫੇਰ, ਭੀ । ਮਾਤਾ ਭੀ ਤੂੰਹੀ ਹੈ ।
 ੨੧ ਹਿਤੁ, ਮਿੱਤਰ ।
- ੨੨ ਆਸਰਾ ।
 ੨੩ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।
 ੨੪ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
 ੨੫ ਜ਼ਰ, ਦੌਲਤ ।
 ੨੬ ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰ ।
 ੨੭ ਇੰਦਰ ਦੇ ਬਾਗ ਦਾ ਉਹ ਰੁੱਖ ਜੋ ਸਾਰੇ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ । ਮਨੁੱਖ ਜਿਥੇ ਭੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੰਬੰਧੀ ਹੀ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਸਭ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਔਖ ਸੌਖ ਵੇਲੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪਾਸ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੇ, ਉਹ ਹਰੀ ਪਾਸ ਹੀ ਜਾਵੇ ।
 ੩੦ ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ।
 ੩੧ ਤਾਣ, ਤਾਕਤ ।
 ੩੨ ਲੋੜਾਂ ।
 ੩੩ ਮਾਤਾ ।
 ੩੪ ਹੋ ਵਿਚਾਰੇ !
 ੩੫ ਉਮਰਾ=ਅਮੀਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਸਰਦਾਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪, ਨੋਟ ੧੯ ।
 ੩੬ ਕੱਪੜੇ ।
 ੩੭ ਹੋ ਦੀਨ ਬੰਦੂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਦੀਨ ਬੰਦਰੋ' ਹੈ) ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਕਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

† ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ।

§ ਮਨੁੱਖ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪਾਸ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਮਾਪਿਆਂ ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਰਾਜ-ਮਾਲ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤਕਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਥੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਰਬ-ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

¶ ਰਾਜ ਮਾਲ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬਿਰਥੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੀ ਮੰਗਾਂਗਾ ।

ਕੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੨ ॥ ੩੫ ॥ ੫੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੧ਅਪੁਨੀ ਇਤਨੀ
 ਕਛੁ ਨ ਸਾਰੀ ॥ ਅਨਿਕ ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਧਾਵਰਤਾ ^੨ ^੩ਉਰਝਿਓ ਆਨ
 ਜੰਜਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਦਿਉਸ ਚਾਰਿ ਕੇ ਦੀਸਹਿ ਸੰਗੀ ਉਹਾਂ ਨਾਹੀ ਜਹ
 ਭਾਰੀ ॥ ਤਿਨ ਸਿਉ ^੫ਰਾਚਿ ਮਾਚਿ ਹਿਤੁ ਲਾਇਓ ਜੋ ਕਾਮਿ ਨਹੀ ਗਾਵਾਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਹਉ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਮੇਰਾ ਨਾ ਹਮਰੋ ^੬ਬਸੁ ਚਾਰੀ ॥ ^੭ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ
 ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸੰਤਨ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੩੬ ॥ ੫੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫† ॥ ਮੋਹਨੀ ^੮ਮੋਹਤ ਰਹੈ ਨ ਹੋਰੀ ^੯ ॥ ^{੧੦}ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਗਲ ਕੀ ਪਿਆਰੀ
 ਤੁਟੈ ਨ ^{੧੧}ਕਾਹੂ ਤੋਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਉਚਰਤ ਰਸਨਾਗਰ ^{੧੩}
 ਤੀਰਥ ਗਵਨ ^{੧੪}ਨ ਥੋਰੀ ॥ ਪੂਜਾ ਚਕ੍ਰ ^{੧੫}ਬਰਤ ਨੇਮ ਤਪੀਆ ਉਹਾ ^{੧੬}ਗੈਲਿ
 ਨ ਛੋਰੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੭}ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ ਪਤਿਤ ਹੋਤ ਜਗੁ ਸੰਤਹੁ ਕਰਹੁ ਪਰਮ
 ਗਤਿ ਮੋਰੀ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਾਨਕੁ ਭਇਓ ਮੁਕਤਾ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਭੋਰੀ ^{੧੮} ॥
 ੨ ॥ ੩੭ ॥ ੬੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਰੇ ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ ^{੧੯} ॥
^{੨੦}ਪਵਨਿ ਅਫਾਰ ਤੋਰ ਚਾਮਰੋ ਅਤਿ ਜਜਰੀ ਤੇਰੀ ਰੇ ਮਾਟੁਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੧}ਉਹੀ ਤੇ ਹਰਿਓ ਉਹਾ ਲੇ ਧਰਿਓ ਜੈਸੇ ਬਾਸਾ ਮਾਸ ਦੇਤ ਝਾਟੁਲੀ ॥
 ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ਅੰਧੁਲੇ ਜਿਉ ਸਫਰੀ ^{੨੨} ਉਦਰੁ ਭਰੈ ਬਹਿ ਹਾਟੁਲੀ ॥
 ੧ ॥ ਸਾਦ ਬਿਕਾਰ ਬਿਕਾਰ ਝੂਠ ਰਸ ^{੨੩}ਜਹ ਜਾਨੋ ਤਹ ਭੀਰ ਬਾਟੁਲੀ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਸਮਝੁ ਰੇ ਇਆਨੇ ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਖੁਲੈ ਤੇਰੀ ਗਾਂਠੁਲੀ ^{੨੪} ॥ ੨ ॥
 ੩੮ ॥ ੬੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ^{੨੫}ਗੁਰ ਜੀਉ ਸੰਗਿ ਤੁਹਾਰੈ ਜਾਨਿਓ ॥
^{੨੬}ਕੋਟਿ ਜੋਧ ਉਆ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੀਐ ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਭੀ ਮਾਨਿਓ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੭}ਕਵਨ ਮੂਲੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਾ ਕਹੀਐ ਕਵਨ ਰੂਪੁ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨਿਓ ॥
^{੨੮}ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ ਮਾਟੀ ਸੰਗਿ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਬਖਾਨਿਓ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ ਤੇ
 ਸੇਵ ਤੁਮ ਤੇ ਜਪ ਤਾਪਾ ਤੁਮ ਤੇ ਤਤੁ ਪਛਾਨਿਓ ॥ ^{੨੯}ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਰਿ
 ਕਟੀ ਜੇਵਰੀ ^{੩੦} ਨਾਨਕ ^{੩੧}ਦਾਸ ਦਸਾਨਿਓ ॥ ੨ ॥ ੩੯ ॥ ੬੨ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੀਓ ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਾਮ ॥ ਮਾਨਸੁ ਕਾ ਕੋ ਬਪੁਰੋ ^{੩੨}
 ਭਾਈ ਜਾ ਕੋ ਰਾਖਾ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪਿ ਮਹਾਜਨੁ ^{੩੩} ਆਪੇ ਪੰਚਾ ^{੩੪}
 ਆਪਿ ਸੇਵਕ ਕੈ ਕਾਮ ॥ ਆਪੇ ਸਗਲੇ ਦੂਤ ^{੩੫} ਬਿਦਾਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮ ॥
 ੧ ॥ ਆਪੇ ਪਤਿ ਰਾਖੀ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪਿ ^{੩੬}ਕੀਓ ਬੰਧਾਨ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ
 ਸੇਵਕ ਕੀ ਰਾਖੈ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨ ॥ ੨ ॥ ੪੦ ॥ ੬੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫:: ॥ ਤੂ ਮੇਰੇ ਮੀਤ ਸਖਾ ^{੩੭} ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਮਨੁ ਧਨੁ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੁਮਰਾ

੧ ਆਪਣੀ ਤਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਥੋੜੀ ਵੀ ਨਾ
ਸੰਭਾਲੀ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਨਾ ਸਵਾਰਿਆ ।
੨ ਦੌੜ ਭੱਜ ।
੩ ਹੋਰ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਰਤਿਆ (ਫਸਿਆ) ਹੈ ।
੪ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਜੋ ਸੰਗੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਉਹ
ਓਥੇ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਿਥੇ ਭਾਰੀ ਔਕੜ ਆ
ਬਣੇ ।
੫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਚ ਮਿਚ ਕੇ ਪਿਆਰ
ਲਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਮੁਰਖ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ।
੬ ਵਸ ਤੇ ਚਾਰਾ ।
੭ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਹਰੀ ! ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ
ਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਤਾਰ ਲਓ ।
੮ ਮਾਇਆ ।
੯ ਹੋੜੀ, ਰੋਕੀ ਹੋਈ । ਮਾਇਆ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੋਹਦੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰੋਕੀ ਰੁਕਦੀ ਨਹੀਂ ।
੧੦ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਭੀ
ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਦੇ ਹਨ ।
੧੧ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤੋੜੀ ਹੋਈ ।
੧੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੦, ਨੋਟ ੯ ।
੧੩ [ਰਸਨਾ-ਅਗਰ] ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਭਾਵ ਜ਼ਬਾਨੀ ।
੧੪ ਥੋੜੀ ਨਾ ਹੋਈ । ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ
ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੁਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
੧੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੫੧, ਨੋਟ ੧੯ ।
੧੬ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ ।
੧੭ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਜਗਤ
ਭਿੰਗਦਾ ਹੈ ।
੧੮ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ) ।
੧੯ ਖੱਟੀ । ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖਟੀ ਖਟ ਕੇ ?
੨੦ ਤੇਰਾ ਚੱਮੜਾ ਹਵਾ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਫੂਲ ਗਿਆ
ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਮੱਟੀ ਜਰਜ਼ਰੀ (ਪੁਰਾਣੀ)

ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
੨੧ ਇਥੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਓਥੇ ਜਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ
ਬਾਸ਼ਾ (ਪੰਛੀ) ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਝਪਟ ਮਾਰ
ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੨੨ ਰਾਹੀ । ਜਿਵੇਂ ਰਾਹੀ ਹੱਟੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਢਿਡ ਭਰ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
੨੩ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਅੰਤ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਰਸਤਾ ਭੀੜਾ
(ਔਖਾ) ਹੈ ।
੨੪ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੰਢ । ਭਾਵ ਮੌਤ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ।
੨੫ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ
ਜਾਣਿਆ ਹੈ ।
੨੬ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੋਥੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਤੂੰ ਦਰਗਹ ਵਿੱਚ
ਇੱਜ਼ਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।
੨੭ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ (ਰਕਤ
ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ), ਤੇ ਕੀ ਰੂਪ ਬਣਿਆ
ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿੰਨੇ ਤੁਛ ਮੂਲ ਤੋਂ ਕਿਹਾ
ਚੰਗਾ ਰੂਪ ਬਣਿਆ ਹੈ ! ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੬੬,
ਨੋਟ ੨੮ ।
੨੮ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਦੇਹ ਅਖਵਾਣ
ਲੱਗੀ ।
੨੯ ਹੱਥ ਮੱਥੇ 'ਤੇ । ੩੦ ਰੱਸੀ, ਫਾਹੀ ।
੩੧ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।
੩੨ ਵਿਚਾਰਾ ।
੩੩ ਮੁਖੀਆ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੨ ।
੩੪ ਮੁਖੀਆ ।
੩੫ [ਵਿਦਾਰਣ ਕੀਤੇ, ਪਾੜੇ] ਨਾਸ ਕੀਤੇ ਅੰਦਰ
ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ।
੩੬ ਸਥਿਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ।
੩੭ ਮਿੱਤਰ ।

* ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਨਿਕੰਮਿਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਵਿਅਰਥ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ
ਬੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ
ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਰੁਚੀ ਲਾਵੇ ।

† ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤਪੀਸਰ ਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ । ਬਚਾਉ ਕੇਵਲ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

‡ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਤੁੱਛ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੋਸਟਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰਦਾ
ਹੈ, ਪਰ ਮੌਤ ਛੇਤੀ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਦ ਝੂਠੇ ਸਨ ਤੇ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ
ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ।

§ ਹਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸ ਤੁਛ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ
ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਸ ਰੂਪ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਕੈਸਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ
ਹੈ ।

¶ ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਾਲਕ ਦੱਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ
(ਕਈ ਵੇਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਮ ਅੱਖਰ ਲਗ ਰਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ 'ਨਾਮ', 'ਰਾਮ',
'ਕਾਮ' ਆਦਿ) ।

:: ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਹੁ ^੧ਤਨੁ ਸੀਤੋ ਤੁਮਰੈ ਧਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ ਹੀ ਦੀਏ ਅਨਿਕ
 ਪ੍ਰਕਾਰਾ ਤੁਮ ਹੀ ਦੀਏ ਮਾਨ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੁਮ ਹੀ ਪਤਿ ਰਾਖਹੁ ^੨ਅੰਤਰਜਾਮੀ
 ਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਸੰਤਨ ਜਾਨਿਆ ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਆਏ ਪਰਵਾਨ ॥ ਜਨ
 ਕਾ ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਕੈ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੨ ॥ ੪੧ ॥
 ੬੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੩ਕਰਹੁ ਗਤਿ ਦਇਆਲ ਸੰਤਹੁ ਮੋਰੀ ॥ ਤੁਮ
 ਸਮਰਥ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ਤੂਟੀ ਤੁਮ ਹੀ ਜੋਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ
 ਕੇ ਬਿਖਈ ^੪ਤੁਮ ਤਾਰੇ ਸੁਮਤਿ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ ਪਾਈ ॥ ^੫ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਤੇ
 ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰਤ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਜੋ ਸੰਗਿ ਮਿਲੇ ਸਾਧੂ ਕੈ
 ਤੇ ਤੇ ^੬ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ਤਿਨਿ ^੭ਜਨਮੁ
 ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਾ ॥ ੨ ॥ ੪੨ ॥ ੬੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਠਾਕੁਰ ਬਿਨਤੀ
 ਕਰਨ ਜਨੁ ਆਇਓ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ^੮ਆਨੰਦ ਸਹਜ ਰਸ ^੯ਸੁਨਤ ਤੁਹਾਰੋ
 ਨਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੦}ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸੂਖ ਕੇ ਸਾਗਰ ਜਸੁ ਸਭ ਮਹਿ
 ਜਾ ਕੋ ਛਾਇਓ ॥ ^{੧੧}ਸੰਤਸੰਗਿ ਰੰਗ ਤੁਮ ਕੀਏ ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਓ ॥
 ੧ ॥ ਨੈਨਹੁ ਸੰਗਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਰਨ ਝਾਰੀ ਕੇਸਾਇਓ ^{੧੨} ॥ ਆਠ ਪਹਰ
 ਦਰਸਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਪਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੪੩ ॥ ੬੬ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਜਾ ਕੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ^{੧੩}ਸਜਨੁ ਸੁਰਿਦਾ ਸੁਹੇਲਾ
 ਸਹਜੇ ਸੋ ਕਹੀਐ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਰਹਿਤ ਬਿਕਾਰ ^{੧੫}ਅਲਪ
 ਮਾਇਆ ਤੇ ^{੧੬}ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਿਖੁ ਤਿਆਗੀ ॥ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਆਸ ਏਕਹਿ ਕੀ
 ਟੇਕ ^{੧੭}ਹੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਪਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਅਚਿੰਤ ਸੋਇ ਜਾਗਨੁ ਉਠਿ ਬੈਸਨੁ
^{੧੮}ਅਚਿੰਤ ਹਸਤ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਠਗਾਨਾ ਸੁ ਮਾਇਆ
 ਹਰਿ ਜਨ ਠਾਗੀ ॥ ੨ ॥ ੪੪ ॥ ੬੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਅਬ ਜਨ
 ਉਪਰਿ ^{੧੯}ਕੋ ਨ ਪੁਕਾਰੈ ॥ ^{੨੦}ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕਉ ਜੋ ਉਦਮੁ ਕਰਤਾ ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
 ਤਾ ਕਉ ਮਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਰਵੈਰੈ ਸੰਗਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਵੈ ਹਰਿ ਦਰਗਹ
 ਓਹੁ ਹਾਰੈ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਜਨ ਕੀ ^{੨੧}ਪੈਜ ਸਵਾਰੈ ॥
 ੧ ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟਿਆ ^{੨੨}ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਧਾਰੈ ॥ ਗੁਰ
 ਕੈ ਬਚਨਿ ਜਪਿਓ ਨਾਉ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਓ ਸੰਸਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ੪੫ ॥ ੬੮ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫|| ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਛੋਡਿਆ ਸਗਲਾ ਆਪੁ ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਜਿਉ
 ਜਾਨਹੁ ਤਿਉ ਰਖਹੁ ਗੁਸਾਈ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾਂ ਪਰਤਾਪੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਸਾਧ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨਸਿਓ ਸਗਲ ਸੰਤਾਪੁ ^{੨੫} ॥ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ

- ੧ ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੇਰੇ ਹੀ ਦਾਨ ਨਾਲ ਸੀਤਾ (ਬਣਿਆ) ਹੈ ।
- ੨ ਹੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ, ਜਾਣੀ-ਜਾਣ ! ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੩, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੩ ਹੇ ਦਿਆਲੂ ਸੰਤੋ ! ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰੋ ।
- ੪ ਜੋੜੀ ।
- ੫ ਵਿਸ਼ੋਈ, ਵਿਕਾਰੀ ।
- ੬ ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਜਨਮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਭਟਕਦੇ ਸਨ, ਉਹ (ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਦਮ ਬ-ਦਮ ਹਰੀ-ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਪਏ ਹਨ ।
- ੭ ਪਤਿਤਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
- ੮ ਜਨਮ ਜਿਹੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, ਜੀਵਨ ਜੈਸਾ ਉੱਤਮ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ।
- ੯ ਸਹਜ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੁਆਦ (ਮਾਣਿਆ) । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
- ੧੦ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ।
- ੧੧ ਮਿਹਰ ਦੇ ਭੰਡਾਰ !
- ੧੨ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਦ-ਕੋਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ।
- ੧੩ ਕੋਸਾਂ ਨਾਲ ।
- ੧੪ ਉਹੀ ਦਿਲੀ ਸੱਜਣ ਹੈ ਤੇ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੌਖਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸੁਰਿਦਾ=ਸੁਹਿਰਦ, ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ।
- ੧੫ ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ, ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ।
- ੧੬ ਅਲਿਪਤ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ।
- ੧੭ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ।
- ੧੮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ। ਪਾਗੀ=ਪਗਾਂ ਦੀ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ।
- ੧੯ ਬੇ-ਫ਼ਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਜਾਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਬੇ-ਫ਼ਿਕਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । 'ਬੈਰਾਗ' ਕਰਨਾ 'ਹੱਸਣ' ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਸਹਜਿ ਬੈਰਾਗ ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਸਨਾ' (ਗਉੜੀ ਮ: ੫), ਪੰਨਾ ੨੩੬, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੨੦ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਬਰ-ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ।
- ੨੧ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਹਰੀ-ਜਨ ਉਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੨ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਹਰੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ।
- ੨੪ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ।
- ੨੫ ਹਰਿ ਜਨ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਜਿਵੇਂ ਜਾਣਹੁ ਤਿਵੇਂ ਰੱਖੋ; ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ ।
- ੨੬ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਾੜਾ, ਦੁੱਖ ।

- * ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਵਾ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾਇਆ ।
- † ਫੇਰ ਹਰੀ ਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- ‡ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਪ-ਰਹਿਤ ਅਚਿੰਤ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ ।
- § ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੈਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ¶ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਿ ਆਪੇ ਦਾ ਮਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲਈ ਈਰਖਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਹ ਠੰਢੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਇਕ-ਸਮਾਨ ਵੇਖਦਾ ਤੇ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਪੇਖਿ^੧ ਸਮਤੁ^੨ ਬੀਚਾਰਿਓ^੩ ਸਗਲ ਸੰਭਾਖਨ ਜਾਪੁ ॥੧॥ ^੪ਤਪਤਿ ਬੁਝੀ
 ਸੀਤਲ ਆਘਾਨੇ ਸੁਨਿ ਅਨਹਦ^੫ ਬਿਸਮ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅਨਦੁ ਭਇਆ
 ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਸਾਚਾ^੬ ਪੂਰਨ ਪੂਰੇ ਨਾਦ ॥ ੨ ॥ ੪੬ ॥ ੬੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਮੇਰੈ ਗੁਰਿ ਮੋਰੈ ਸਹਸਾ ਉਤਾਰਿਆ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੈ ਜਾਈਐ
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਜਪਿਓ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਿ ਧਾਰਿਆ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਧੂਰਿ ਕਰਉ
 ਨਿਤ ਮਜਨੁ^੭ ਕਿਲਵਿਖ^੮ ਮੈਲੁ ਉਤਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਕਰਉ ਨਿਤ
 ਸੇਵਾ ਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਨਮਸਕਾਰਿਆ ॥ ਸਰਬ ਫਲਾ ਦੀਨੈ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ੪੭ ॥ ੭੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਸਿਮਰਤ
 ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਾਨ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸ ਤ੍ਰਾਸ^੯ ਸਭ ਨਾਸੈ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਿਤੁ^{੧੦}
 ਲਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਆਰਾਧੇ ਰਸਨਾ^{੧੧} ਹਰਿ
 ਜਸੁ ਗਾਵੈ ॥ ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿੰਦਾ^{੧੨} ਬਾਸੁਦੇਵ ਰੰਗੁ ਲਾਵੈ ॥
 ੧ ॥ ਦਾਮੋਦਰ^{੧੩} ਦਇਆਲ ਆਰਾਧਹੁ ^{੧੪}ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਤ ਸੁਹਾਵੈ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਸਭ ਕੀ ਹੋਇ ਰੇਨਾ^{੧੫} ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਰਸਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੪੮ ॥ ੭੧ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਅਪੁਨੇ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਕੀਓ
 ਨਾਮ ਕੋ ਰਾਖੇ ਰਾਖਨਹਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਰਭਉ ਕੀਏ ਸੇਵਕ ਦਾਸ
 ਅਪਨੇ ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਬਿਦਾਰੈ^{੧੬} ॥ ਆਨ^{੧੭} ਉਪਾਵ ਤਿਆਗਿ ਜਨ ਸਗਲੇ
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ ਧਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਪ੍ਰਭ ^{੧੯}ਏਕੈ
 ਏਕੰਕਾਰੈ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰੈ ॥ ੨ ॥
 ੪੯ ॥ ੭੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਹੈ ਕੋ ਕਹਾ ਬਤਾਵਹੁ ॥ ਸੁਖ
 ਸਮੂਹ ਕਰੁਣਾ ਮੈ^{੨੦} ਕਰਤਾ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਸਦਾ ਧਿਆਵਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ
 ਕੈ ਸੂਤਿ ਪਰੋਏ ਜੰਤਾ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਜਸੁ ਗਾਵਹੁ ॥ ਸਿਮਰਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜਿਨਿ
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੀਨਾ ^{੨੧}ਆਨ ਕਹਾ ਪਹਿ ਜਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥ ਸਫਲ ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ
 ਮੇਰੇ ਕੀ ^{੨੨}ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵਹੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਲਾਭੁ ਲਾਹਾ ਲੈ ਚਾਲਹੁ
 ਸੁਖ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ੫੦ ॥ ੭੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫|| ॥ ਠਾਕੁਰ
 ਤੁਮੁ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥ ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ ਜਬ ਤੇ
 ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਬੋਲਤ^{੨੩} ਮੇਰੀ ਬਿਰਥਾ^{੨੪}
 ਜਾਨੀ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥ ਦੁਖ ਨਾਠੇ ^{੨੫}ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ
 ਅਨਦ ਅਨਦ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਗਿ੍ਹ

੧ ਵੇਖ ਕੇ ।	੧੨ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ।
੨ ਇਕ-ਸਮਾਨ ।	੧੩ [ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਦਵਾਲੇ ਰੱਸੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ]
੩ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਲਣਾ ਜਾਪ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜੋ	ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀ ਜਾਪ ਹੀ ਹੈ ।	੧੪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਦਾ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।
੪ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾੜ ਮਿਟ	੧੫ ਚਰਨ ਧੁੜੀ ।
ਗਈ, ਠੰਢੇ ਹੋ ਕੇ ਰੱਜ ਗਏ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ	੧੬ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ।
੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।	੧੭ ਹੋਰ ।
੫ ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।	੧੮ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ।
੬ ਪੂਰਨ ਨਾਦ ਪੂਰੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ	੧੯ ਜੋ ਇਕੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ।
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ।	੨੦ ਦਇਆ ਸਰੂਪ ।
੭ ਇਸ਼ਨਾਨ ।	੨੧ ਹੋਰ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ?
੮ ਪਾਪ ।	੨੨ ਮਨ ਇੱਛਤ, ਮਨ ਮੰਗੇ ।
੯ ਡਰ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਇਕ ਵਚਨ ਹੈ) ।	੨੩ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸਿਆਂ ।
੧੦ ਪਿਆਰ ।	੨੪ [ਵਯਥਾ=ਪੀੜ, ਦਰਦ] ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ।
੧੧ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ।	੨੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।

* ਗੁਰੂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਰਮ ਤੇ ਪਾਪ ਕੱਟ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜੋਗਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।

† ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਸੌਰਦੀ, ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਅੰਤ ਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

‡ ਗੁਰੂ ਦਾ ਫਿਰ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਖੂਬੀ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਭਉ ਕੱਟ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਇਕੋ ਇਕ ਹਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।

§ ਇਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ ।

¶ ਇਕ ਅਰਾਧਨਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

੧ ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਮਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ
 ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੫੧ ॥ ੭੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ
 ਗਤਿ ਠਾਂਢੀ ॥ ੩ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਧੂ ਜਨ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਕਾਢੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਵ ਬਿਰੰਚ^੪ ਅਰੁ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਤਾ ਮਹਿ^੫ ਜਲਤੋ ਫਿਰਿਆ ॥
 ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਭਏ ਸੀਤਲ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਭ੍ਰਮੁ ਹਿਰਿਆ^੬ ॥ ੧ ॥ ਜੋ
 ਜੋ ਤਰਿਓ^੭ ਪੁਰਾਤਨੁ ਨਵਤਨੁ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਹਰਿ ਦੇਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ
 ਬੇਨੰਤੀ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਮਿਲੈ ਸੰਤ ਜਨ ਸੇਵਾ ॥ ੨ ॥ ੫੨ ॥ ੭੫ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਜਿਹਵੇ^੮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ ਹਰਿ ਗਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲਿ ਕਥਾ
 ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਉਚਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਤਨ
 ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ^੯ ਮਨਿ ਤਨਿ ਲਾਵਹੁ ਭਾਉ ॥ ਆਨ ਬਿਭੂਤ^{੧੦} ਮਿਥਿਆ ਕਰਿ
 ਮਾਨਹੁ ਸਾਚਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਦਾਤਾ ਏਕਸ
 ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ਦੇਤ ਸਗਲ
 ਅਪਿਆਉ^{੧੨} ॥ ੨ ॥ ੫੩ ॥ ੭੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ੧੩ ਹੋਤੀ ਨਹੀ
 ਕਵਨ ਕਛੁ ਕਰਣੀ ॥ ਇਹੈ ਓਟ ਪਾਈ ਮਿਲਿ ਸੰਤਹ ਗੋਪਾਲ ਏਕ ਕੀ
 ਸਰਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੰਚ ਦੋਖ ਛਿਦ੍ਰ^{੧੪} ਇਆ ਤਨ ਮਹਿ^{੧੫} ਬਿਖੈ ਬਿਆਧਿ
 ਕੀ ਕਰਣੀ ॥ ੧੬ ਆਸ ਅਪਾਰ ਦਿਨਸ ਗਣਿ ਰਾਖੇ ਗ੍ਰਸਤ ਜਾਤ ਬਲੁ
 ਜਰਣੀ ॥ ੧ ॥ ਅਨਾਥਹ ਨਾਥ ਦਇਆਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ^{੧੭} ਸਰਬ ਦੋਖ ਭੈ
 ਹਰਣੀ ॥ ੧੮ ਮਨਿ ਬਾਂਛਤ ਚਿਤਵਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾ ਪ੍ਰਭ ਚਰਣੀ ॥
 ੨ ॥ ੫੪ ॥ ੭੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਫੀਕੇ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸਾਦ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਗਾਈਐ^{੧੯} ਅਹਿਨਿਸਿ ਪੂਰਨ ਨਾਦ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਤ ਸਾਂਤਿ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ
 ਸਗਲ ਬਿਖਾਦ^{੨੦} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਭੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਈਐ ਘਰਿ ਲੈ ਆਵਹੁ
 ਲਾਦਿ ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਉਚ ਤੇ ਉਚੋ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਮਰਜਾਦ^{੨੧} ॥
 ੨੨ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਨਾਨਕ ਮਹਿਮਾ ਪੇਖਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਦ^{੨੩} ॥ ੨ ॥
 ੫੫ ॥ ੭੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥
 ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ^{੨੪} ਅਨ ਲਾਲਚਿ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਮਝੁ ਅਚੇਤ^{੨੫} ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਕਥੀ ਸੰਤਨ ਅਕਥ
 ਕਹਾਣੀ ॥ ਲਾਭੁ ਲੈਹੁ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਅਰਾਧਹੁ ਛੁਟਕੈ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥ ੧ ॥
 ੨੬ ਉਦਮੁ ਸਕਤਿ ਸਿਆਣਪ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਦੇਹਿ ਤ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ॥ ਸੇਈ ਭਗਤ
 ਭਗਤਿ ਸੇ ਲਾਗੇ ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ੫੬ ॥ ੭੯ ॥ ਸਾਰਗ

- ੧ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ।
 ੨ ਸੀਤਲ, ਠੰਢੀ ।
 ੩ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕੇ ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਇਹ
 ਗੱਲ ਲੱਭੀ ਹੈ ।
 ੪ ਬ੍ਰਹਮਾ ।
 ੫ ਤਾਮਸ ਵਿੱਚ ।
 ੬ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ।
 ੭ ਪੁਰਾਣੇ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ । ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ
 ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਹੁਣ ਜੋ ਕੋਈ ਭੀ ਕਦੇ ਤਰਿਆ ਹੈ
 ਹਰੀ-ਦੇਵ ਦੀ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਹੀ ਤਰਿਆ
 ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿ ਕਦੀ ਰੱਬ
 ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਤਪ ਨਾਲ,
 ਕਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ । ਜੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ
 ਕਦੀ ਅੱਗੇ ਭੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਭਗਤੀ
 ਨਾਲ । ਰਸਤਾ ਇਕ ਹੈ, ਦੋ ਨਹੀਂ; ਦੇਖੋ
 ਪੰਨਾ ੧੧੮੮, ਨੋਟ ੨੯ ।
 ੮ ਹੇ ਜੀਭ !
 ੯ ਕੱਠਾ ਕਰੋ ।
 ੧੦ ਵਿਭੂਤਿ=ਐਸੂਰਜ, ਮਾਲ ਦੌਲਤ । ਹੋਰ ਸਭ
 ਪ੍ਰਭਤਾ ਝੂਠੀ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝੋ ।
 ੧੧ ਲਾਭ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ।
 ੧੨ ਭੋਜਨ ।

- ੧੩ ਮੈਥੋਂ ਕੋਈ ਚਜ ਦੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ;
 ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈਣਾ
 ਇਹੋ ਇਕ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ ।
 ੧੪ ਕਲੰਕ, ਦੋਸ਼ । ਇਸ ਤਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮ ਆਦਿ
 ਪੰਜ ਦੋਸ਼ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਹਨ ।
 ੧੫ ਸਾਡੀ ਕਰਣੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ
 ਵਾਲੀ ਹੈ ।
 ੧੬ ਆਸਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਪਰ ਦਿਨ ਗੇਣਵੇਂ ਹਨ ਤੇ
 ਜਰਣੀ (ਬੁਢੇਪਾ) ਬਲ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਹੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।
 ੧੮ ਮੈਂ ਦਾਸ ਮਨ-ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
 ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਜੀਉਂਦਾ
 ਰਹਾਂ ।
 ੧੯ ਦਿਨ ਰਾਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ।
 ੨੦ ਕਲੇਸ਼ ।
 ੨੧ ਮਰਯਾਦਾ, ਹੱਦ ਬੰਨਾ ।
 ੨੨ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।
 ੨੩ ਅਸਚਰਜ । ਸਿਰਫ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਹੈਰਾਨ
 ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਹੋਰ ਲਾਲਚਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੨੫ ਹੇ ਮੂਰਖ ।
 ੨੬ ਉਦਮ ਤਾਕਤ ਆਦਿ ਜੋ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਾਂ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ । ਅੱਗੇ ਭੀ ਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਇਕ
 ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੁਲ ਕੋਈ ਮਾਲ ਧਨ ਜਾਂ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ।

‡ ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਔਗਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਅੱਛ ਕਰ ਕੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਬਣਾਉਣ
 ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ । ਉਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ ।

§ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸ੍ਰਾਵ ਅਕਹਿ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਸ ਤੁੱਛ ਹਨ ।

¶ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਧਨਵੰਤ ਨਾਮ ਕੇ ਵਣਜਾਰੇ ॥ ^੧ਸਾਂਝੀ ਕਰਹੁ ਨਾਮ ਧਨੁ
 ਖਾਟਹੁ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਛੋਡਹੁ ਕਪਟੁ ਹੋਇ ਨਿਰਵੈਰਾ
 ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗਿ ਨਿਹਾਰੇ^੨ ॥ ਸਚੁ ਧਨੁ ਵਣਜਹੁ ਸਚੁ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ^੩ ਕਬਹੂ ਨ
 ਆਵਹੁ ਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਕਿਛੁ ਨਿਖੁਟਤ ਨਾਹੀ ਅਗਨਤ ਭਰੇ
 ਭੰਡਾਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋਭਾ ਸੰਗਿ ਜਾਵਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਦੁਆਰੇ ॥ ੨ ॥
 ੫੭ ॥ ੮੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮੋਹਿ^੪ ਕਵਨੁ ਅਨਾਥੁ
 ਬਿਚਾਰਾ ॥ ^੫ਕਵਨ ਮੂਲ ਤੇ ਮਾਨੁਖੁ ਕਰਿਆ ਇਹੁ ਪਰਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ^੬ਸਰਬ ਕੇ ਦਾਤੇ ਗੁਣ ਕਹੇ ਨ ਜਾਹਿ ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਭ
 ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ^੭ਸੂਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ^੮ਸਰਬ ਘਟਾਂ ਆਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ
 ਤੁਮਰੀ ^੯ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਆਪਹਿ ਏਕ ਪਸਾਰਾ ॥ ਸਾਧ ਨਾਵ^{੧੦} ਬੈਠਾਵਹੁ ਨਾਨਕ
^{੧੧}ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ੫੮ ॥ ੮੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥
 ਆਵੈ ਰਾਮ ਸਰਣਿ ਵਡਭਾਰੀ ॥ ਏਕਸ ਬਿਨੁ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਅਵਰਿ
 ਉਪਾਵ ਤਿਆਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਆਰਾਧੈ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ^{੧੩} ਅਕਥ ਕਥਾ ਰਸੁ ਸਾਚੈ ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜੋ ਅਪੁਨਾ ਕੀਨੋ ਤਾ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਨਿਸਤਰੀਐ ਜੋ ਰਾਤੇ ^{੧੪}ਪ੍ਰਭ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ੫੯ ॥
 ੮੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਜਾ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸਰਣਿ ਗਹੀ^{੧੫} ॥ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜੁ^{੧੬}
 ਮਨਿ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸਾ^{੧੭} ਬਿਰਥਾ^{੧੮} ਕਛੁ ਨ ਰਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹੋਹੁ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ਅਪੁਨਾ ਬਿਨਤੀ ਏਹ ਕਹੀ ॥ ਆਨ^{੧੯} ਬਿਉਹਾਰ ਬਿਸਰੇ
 ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਪਾਇਓ ਲਾਭੁ ਸਹੀ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਜਹ ਤੇ ਉਪਜਿਓ ਤਹੀ
 ਸਮਾਨੋ ਸਾਈ ਬਸਤੁ ਅਹੀ^{੨੧} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਰਮੁ ਗੁਰਿ ਖੋਇਓ ਜੋਤੀ
 ਜੋਤਿ ਸਮਹੀ^{੨੨} ॥ ੨ ॥ ੬੦ ॥ ੮੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਰਸਨਾ^{੨੩} ਰਾਮ
 ਕੇ ਜਸੁ ਗਾਉ ॥ ^{੨੪}ਆਨ ਸੁਆਦ ਬਿਸਾਰਿ ਸਗਲੇ ਭਲੇ ^{੨੫}ਨਾਮ ਸੁਆਉ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਬਸਾਇ ਹਿਰਦੈ ਏਕ ਸਿਉ ਲਿਵ
 ਲਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਹਿ ਨਿਰਮਲੁ ਬਹੁੜਿ^{੨੬} ਜੋਨਿ ਨ ਆਉ ॥ ੧ ॥
 ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਨਿਥਾਵੇ ਥਾਉ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਲਿ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ੨ ॥ ੬੧ ॥ ੮੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫:: ॥
^{੨੭}ਬੈਕੁੰਠ ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਨ ਨਿਤ ਧਿਆਉ ॥ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਸਾਧੂ
 ਸੰਗਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਤਮ ਕਥਾ
 ਸੁਣੀਜੈ ਸ੍ਰਵਣੀ^{੨੮} ਮਇਆ^{੨੯} ਕਰਹੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ^{੩੦}ਆਵਤ ਜਾਤ ਦੋਊ ਪਖ

੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਕਰੋ, ਭਿਆਲੀ ਪਾਓ ।	੧੪ ਨਿਰਦੁਖ ਅਵਸਥਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ।
੨ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ।	੧੫ ਪਕੜੀ । ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਨ ਪਕੜੀ ਹੈ ।
੩ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ।	੧੬ ਪੂਰਨ ਟਿਕਾਉ ਤੇ ਅਨੰਦ ।
੪ ਮੈਂ ।	੧੭ ਚਾਨਣਾ ।
੫ ਕਿਸ ਮੂਲ (ਰਕਤ ਬੂੰਦ) ਤੋਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।	੧੮ [ਸੰ. ਵਯਥਾ] ਪੀੜਾ, ਦੁੱਖ ।
੬ ਸਭ ਕੁਝ ।	੧੯ ਹੋਰ ।
੭ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰੇ !	੨੦ ਠੀਕ, ਅਸਲ । ੨੧ ਹੈ ।
੮ ਸਾਰੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ।	੨੨ ਸਮਾਅ ਗਈ । ਹਰੀ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਆਤਮ-ਜੋਤਿ ਰਲ ਗਈ ।
੯ ਉਚਿਆਈ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ।	੨੩ ਹੇ ਜੀਭ !
੧੦ ਬੋੜੀ । ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਬੋੜੀ ।	੨੪ ਹੋਰ ਸੁਆਦ ।
੧੧ ਜੋ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ।	੨੫ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ।
੧੨ ਮਨ, ਵਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਦੁਆਰਾ, ਖਿਆਲਾਂ, ਲਫਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਮਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।	੨੬ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।
੧੩ ਤਮਾਸ਼ੇ । ਉਹ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਐਸੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਕਹਿ ਰਸ ਵਾਲੇ ਅਨੰਦ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।	੨੭ ਇਹੋ ਬੈਕੁੰਠ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧਿਆਵਾਂ।
	੨੮ ਕੰਨੀਂ ।
	੨੯ ਕਿਰਪਾ ।
	੩੦ ਜਨਮ ਮਰਨ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

* ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ ।

† ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਬਲਤਾ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

‡ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਡਭਾਗੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ।

§ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਐਸੀ ਨਾਮ-ਵਸਤੂ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਰਤ ਗਈ ਹੈ ।

¶ ਨਾਮ ਦਾ ਸਵਾਦ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇਸ਼-ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਆਵਾ-ਗੋਣ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

:: ਹਰੀ ਦੇ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁੱਕਦਾ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪੂਰਨ^੧ ਪਾਈਐ ਸੁਖ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ^੨ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਭਗਤਿ
 ਸਰੇਸਟ ਪੂਰੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਸਗਲ ਬਿਧਿ
 ਉਰੀ^੩ ॥ ੨ ॥ ੬੨ ॥ ੮੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਸਾਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਦਾਤਾਰਾ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਸਗਲ ਦੁਖ ਨਾਸਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਤਿ ਸਾਧ ਜਨ ਨਿਹਚਲੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ॥
 ਭਗਤਿ ਭਾਵਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਬਿਨਾਸੀ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਅਗਮੁ
 ਅਗੋਚਰੁ^੪ ਮਿਤਿ^੫ ਨਹੀ ਪਾਈਐ ^੬ਸਗਲ ਘਟਾ ਆਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ
 ਵਾਹੁ ਕਹੁ ਤਾ ਕਉ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ੬੩ ॥ ੮੬ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਬਸੇ ਮਨ ਮੇਰੈ ॥ ^੭ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਠਾਕੁਰੁ ਸਭ
 ਥਾਈ ਨਿਕਟਿ^੮ ਬਸੈ ਸਭ ਨੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਰਾਮ ਲਿਵ
 ਲਾਈ ਸੰਤਸੰਗਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਭਇਓ ਪੁਨੀਤਾ^੯ ਇਛਾ
 ਸਗਲ ਪੁਜਾਈ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਸੋ ਹਰਿ ਕਾ ਜਸੁ
 ਗਾਵੈ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਵੈ ॥
 ੨ ॥ ੬੪ ॥ ੮੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ^{੧੧}ਜੀਵਨੁ ਤਉ ਗਨੀਐ ਹਰਿ
 ਪੇਖਾ ॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨਮੋਹਨ ਫੋਰਿ^{੧੨} ਭਰਮ ਕੀ ਰੇਖਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਕਿਛੁ ਸਾਂਤਿ ਨ ਉਪਜਤ ^{੧੩}ਬਿਨੁ ਬਿਸਾਸ ਕਿਆ
 ਸੇਖਾ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਆਗਿ ਆਨ ਜੋ ਚਾਹਤ ਤਾ ਕੈ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਕਾਲੇਖਾ^{੧੪} ॥
 ੧ ॥ ਜਾ ਕੈ ਰਾਸਿ^{੧੫} ਸਰਬ ਸੁਖ ਸੁਆਮੀ ਆਨ ਨ ਮਾਨਤ ਭੇਖਾ ॥ ਨਾਨਕ
 ਦਰਸ ਮਗਨ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ^{੧੬}ਪੂਰਨ ਅਰਥ ਬਿਸੇਖਾ ॥ ੨ ॥ ੬੫ ॥ ੮੮ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਸਿਮਰਨ ਰਾਮ ਕੋ ਇਕੁ ਨਾਮ ॥ ਕਲਮਲ^{੧੭} ^{੧੮}ਦਗਧ
 ਹੋਹਿ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ ^{੧੯}ਕੋਟਿ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਆਨ ਜੰਜਾਰ
 ਬ੍ਰਿਥਾ ਸਮੁ ਘਾਲਤ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਫੋਕਟ ਗਿਆਨ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਕਟ^{੨੧} ਤੇ
 ਛੂਟੈ ਜਗਦੀਸ ਭਜਨ ਸੁਖ ਧਿਆਨ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਨਿ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਸਾਗਰ
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਜੀਵੈ ਬਿਨਸਿ
 ਜਾਇ ਅਭਿਮਾਨ ॥ ੨ ॥ ੬੬ ॥ ੮੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਧੂਰਤੁ^{੨੨} ਸੋਈ
 ਜਿ ਧਰ ਕਉ ਲਾਗੈ ॥ ਸੋਈ ਧੁਰੰਧਰੁ^{੨੩} ਸੋਈ ਬਸੁੰਧਰੁ^{੨੪} ਹਰਿ ਏਕ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ
 ਪਾਗੈ^{੨੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਲਬੰਚ^{੨੬} ਕਰੈ ਨ ਜਾਨੈ ਲਾਭੈ ਸੋ ^{੨੭}ਧੂਰਤੁ ਨਹੀ
 ਮੂੜਾ ॥ ਸੁਆਰਥੁ^{੨੮} ਤਿਆਗਿ ਅਸਾਰਥਿ^{੨੯} ਰਚਿਓ ਨਹ ਸਿਮਰੈ ^{੩੦}ਪ੍ਰਭੁ ਰੂੜਾ ॥
 ੧ ॥ ਸੋਈ ਚਤੁਰੁ ਸਿਆਣਾ ਪੰਡਿਤੁ ਸੋ ਸੂਰਾ ਸੋ ਦਾਨਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਿਨਿ

- ੧ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਲੱਭੀ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ ।
- ੩ ਅਪੁਰਨ, ਅਧੂਰੀ ।
- ੪ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਰੀ ।
- ੫ ਹਦ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ।
- ੬ ਸਾਰੇ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ।
- ੭ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੮ ਨੇੜੇ ।
- ੯ ਪਵਿੱਤਰ, ਸੁਅੱਫ ।
- ੧੦ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ।
- ੧੧ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਗਿਣੇ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇ ।
- ੧੨ ਫੇੜ, ਤੋੜ ।
- ੧੩ ਬਿਨਾਂ ਸਰਧਾ ਦੇ ਕੀ ਸਿੱਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ?
- ੧੪ ਕਾਲਖ ।
- ੧੫ ਪੂੰਜੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੇਖ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ।
- ੧੬ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਰਥ (ਲੋੜਾਂ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ੧੭ ਪਾਪ ।
- ੧੮ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੯ ਨਾਮ ਹੀ ਕਰੋੜਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਹੈ ।
- ੨੦ ਹੋਰ ਜੰਜਾਲਾਂ ਦਾ ਬਿਰਥਾ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਦੁੱਖ, ਮੁਸੀਬਤ ।
- ੨੨ [ਸੰ. ਫਲੀਆ, ਠੱਗ] ਇਕ ਭੇਖ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਧੂ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਤੇ ਉੱਤੋਂ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਰ ਦੇ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਵੱਲ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੫੨, ਨੋਟ ੩੮ । ਅਸਲ ਪੂਰਤ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਧੁਰ ਰਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਧੁਰ (ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਹਰੀ) ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਪੂੜੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋਗੀ ।
- ੨੪ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਾਪੜੀਆਂ ।
- ੨੫ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੬ ਠੱਗੀ (ਪੂਰਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) ।
- ੨੭ ਉਹ ਪੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੂਰਖ ਹੈ ।
- ੨੮ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਲਾਭ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ।
- ੨੯ ਘਾਟੇ ਵਾਲੀ ।
- ੩੦ ਸੁੰਦਰ ਹਰੀ ।

* ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

† ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬ-ਫਲ ਦਾਤਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਭਰਮ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

‡ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਕ ਕ੍ਰਿਆ, ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਵਿਅਰਥ ਮਿਹਨਤ ਹੈ ।

§ ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ ਕੱਢ ਕੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲ ਭੇਖ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਬਣੀਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪਰਵਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ੬੭ ॥ ੬੦ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਜੀਵਨਿ^੧ ॥ ^੨ਬਿਖੈ ਰਸ ਭੋਗ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵਨਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਚਨਿ^੩ ਰਾਮ
 ਨਾਮ ਧਨੁ ਰਤਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਸੀਵਨਿ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰਾਂਗ ਭਏ ਮਨ
 ਲਾਲਾ^੪ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਖੀਵਨਿ^੫ ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ ਮੀਨਾ^੬ ਜਲ ਸਿਉ ਉਰਝਾਨੋ^੭
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਲੀਵਨਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਚਾੜ੍ਹਕ^੮ ਕੀ ਨਿਆਈ ਹਰਿ ਬੁੰਦ
 ਪਾਨ ਸੁਖ ਥੀਵਨਿ^੯ ॥ ੨ ॥ ੬੮ ॥ ੬੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਹਰਿ ਕੇ
 ਨਾਮਹੀਨ ਬੇਤਾਲ^{੧੦} ॥ ਜੇਤਾ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤੇਤਾ ਸਭਿ ਬੰਧਨ ਜੰਜਾਲ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਭ ਸੇਵ ਕਰਤ ^{੧੧}ਅਨ ਸੇਵਾ ^{੧੨}ਬਿਰਥਾ ਕਾਟੈ ਕਾਲ ॥
 ਜਬ ਜਮੁ ਆਇ ਸੰਘਾਰੈ^{੧੩} ਪ੍ਰਾਨੀ ਤਬ ਤੁਮਰੋ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਾਖਿ
 ਲੇਹੁ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ^{੧੪}ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮੇਰਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਨ ਮਾਲ ॥ ੨ ॥ ੬੯ ॥ ੬੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥
 ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਾਮ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰੁ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਗੁਨ ਗਾਵਨ ਗੀਯੇ^{੧੫}
 ਪੋਹਤ ਨਹ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸ੍ਰਵਣੀ^{੧੬} ਕੀਰਤਨੁ ਸਿਮਰਨੁ
 ਸੁਆਮੀ ਇਹੁ ਸਾਧ ਕੋ ਆਚਾਰੁ^{੧੭} ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਸਥਿਤਿ ਰਿਦ
 ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਆਧਾਰੁ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਸੁਨਹੁ
 ਬੇਨੰਤੀ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੀ ਧਾਰੁ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਉਚਰਉ ਨਿਤ
 ਰਸਨਾ^{੧੯} ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ੭੦ ॥ ੬੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫§ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮਹੀਨ ਮਤਿ ਥੋਰੀ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਹਿ ਸਿਰੀਧਰ^{੨੦} ਠਾਕੁਰ
^{੨੧}ਮਿਲਤ ਅੰਧ ਦੁਖ ਘੋਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਨ ਲਾਗੀ ^{੨੨}ਅਨਿਕ ਭੇਖ ਬਹੁ ਜੋਰੀ ॥ ਤੂਟਤ ਬਾਰ^{੨੩} ਨ ਲਾਗੈ ਤਾ ਕਉ
 ਜਿਉ ਗਾਗਰਿ ਜਲ ਫੋਰੀ^{੨੪} ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭਗਤਿ ਰਸੁ ਦੀਜੈ
 ਮਨੁ ਖਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਥੋਰੀ^{੨੫} ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਪ੍ਰਭੁ
 ਬਿਨੁ ਆਨ^{੨੬} ਨ ਹੋਰੀ ॥ ੨ ॥ ੭੧ ॥ ੬੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਚਿਤਵਉ
 ਵਾ^{੨੭} ਅਉਸਰ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਮਿਲਹੁ ਸੰਤ ਸਾਜਨ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ
 ਨਿਤ ਗਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਜੇਤੇ ਕਾਮ ਕਰੀਅਹਿ ਤੇਤੇ
 ਬਿਰਥੇ ਜਾਂਹਿ ॥ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਨਿ ਮੀਠੋ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ ॥
 ੧ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ^{੨੮} ਕਰਮ ਸੁਖ ਸਾਧਨ ^{੨੯}ਤੁਲਿ ਨ ਕਛੁਐ
 ਲਾਹਿ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਬੇਧਿਓ^{੩੦} ਚਰਨਹ ਸੰਗਿ ਸਮਾਹਿ ॥
 ੨ ॥ ੭੨ ॥ ੬੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫:: ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^{੩੧} ॥

੧ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ।	੨੧ ਭਿਆਨਕ ਦੁੱਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।
੨ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਲੇ ਰਸਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ।	੨੨ (ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ) ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੀਤੀ ਛੇਤੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
੩ ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ।	੨੩ ਦੇਰੀ ।
੪ ਲਾਲ ।	੨੪ ਫੌੜੀ । ਫੁੱਟੀ ਗਾਗਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ।
੬ ਮੱਛੀ ।	੨੫ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿੱਚ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੭੯, ਨੋਟ ੧੮। ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹੋ।
੭ ਫਸੀ ਪਈ ਹੈ ।	੨੬ ਦੂਜਾ ।
੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।	੨੭ ਉਸ । ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਵਨ ।
੯ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।	੨੮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।
੧੧ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ।	੨੯ ਇਹ ਸਾਧਨ, ਲਾਭ ਵਿੱਚ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ।
੧੨ ਬੇਅਰਥ ਸਮਾਂ ਗਵਾਂਦਾ ਹੈ ।	੩੦ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
੧੩ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।	੩੧ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਬੁਝਣ ਵਾਲਾ
੧੪ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।	
੧੫ ਗਿਝੇ, ਰੀਝੇ ।	
੧੭ ਕਰਣੀ ।	
੧੮ ਆਸਰਾ ।	
੧੯ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ।	
੨੦ [ਲਛਮੀ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	

- * ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।
- † ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਨਿਰੀ ਭੂਤਨੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੱਹਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਰੁਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਲ ਹਰੀ-ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- § ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬੁੱਧ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ¶ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਬਿਅਰਥ ਹਨ ।
- :: ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਇਥੇ ਉਥੇ ਹਰ ਥਾਂ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਆਗੈ ਕੁਸਲ^੧ ਪਾਛੈ ਖੇਮ^੨ ਸੂਖਾ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸਖਾ ਹਰਿ ਮੇਰੈ ਗੁਨ ਗੋਪਾਲ ਹਰਿ ਰਾਇਆ^੩ ॥ ਬਿਸਰਿ ਨ
 ਜਾਈ ਨਿਮਖ ਹਿਰਦੈ ਤੇ ਪੂਰੈ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖੇ
 ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਵਸਿ ਜਾ ਕੈ ॥ ਏਕਾ ਲਿਵ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਉ
 ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ॥ ੨ ॥ ੭੩ ॥ ੯੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਜਾ ਕੈ
 ਰਾਮ ਕੋ ਬਲੁ ਹੋਇ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਤਾਹੂ ਕੇ ਦੂਖੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਕੋਇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਜਨੁ ਭਗਤੁ ਦਾਸੁ ਨਿਜੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸੁਣਿ ਜੀਵਾਂ ਤਿਸੁ
 ਸੋਇ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਦਰਸਨੁ 'ਪੇਖਨ ਕੋ ਕਰਮਿ' ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਹਾਰਉ^੯ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ
 ਅਪਨੇ ਕਉ ਚਰਨ ਜੀਵਾਂ ਸੰਤ ਧੋਇ ॥ ੨ ॥ ੭੪ ॥ ੯੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫† ॥ ਜੀਵਤੁ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੋਪਾਲ ਬੀਠਲੇ^੯ ਬਿਸਰਿ
 ਨ ਕਬ ਹੀ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਤੁਮਰਾ
 ਸੁਆਮੀ^{੧੦} ਆਨ ਨ ਦੂਜੀ ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹਣਾ ਤੁਮਰਾ
 ਪੈਨੈ ਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ^{੧੧} ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮਾ
 ਧਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਇ ॥ ੨ ॥
 ੭੫ ॥ ੯੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਮਨ ਰੇ ਨਾਮ ਕੋ ਸੁਖ ਸਾਰ^{੧੨} ॥ ਆਨ
 ਕਾਮ ਬਿਕਾਰ ਮਾਇਆ ਸਗਲ ਦੀਸਹਿ ਛਾਰ^{੧੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੧੪} ਗ੍ਰਿਹਿ
 ਅੰਧ ਕੂਪ ਪਤਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਰਕ ਘੋਰ ਗੁਬਾਰ ॥ ਅਨਿਕ ਜੋਨੀ ਭ੍ਰਮਤ
^{੧੫} ਹਾਰਿਓ ਭ੍ਰਮਤ ਬਾਰੰ ਬਾਰ ॥ ੧ ॥^{੧੬} ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ^{੧੭} ਭਗਤਿ ਬਛਲ ਦੀਨ
 ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ ॥ ਕਰ^{੧੮} ਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਨੁ ਮਾਂਗੈ ਸਾਧਸੰਗਿ ਉਧਾਰ ॥ ੨ ॥
 ੭੬ ॥ ੯੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਬਿਰਾਜਿਤ^{੧੯} ਰਾਮ ਕੋ ਪਰਤਾਪ ॥
^{੨੦} ਆਪਿ ਬਿਆਪਿ ਉਪਾਪਿ ਸਭ ਨਾਸੀ ਬਿਨਸੇ ਤੀਨੈ ਤਾਪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੀ ਪੂਰਨ ਸਭ ਆਸਾ ਚੂਕੇ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪ^{੨੧} ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਤ
 ਅਚੁਤ^{੨੨} ਅਬਿਨਾਸੀ ਮਨ ਤਨ ਆਤਮ ਧ੍ਰੁਪ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਦ
 ਮਤਸਰ^{੨੪} ਸਾਧੁ ਕੈ ਸੰਗਿ ਖਾਪ^{੨੫} ॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਭੈ ਕਾਟਨਹਾਰੇ ਨਾਨਕ
 ਕੇ ਮਾਈ ਬਾਪ ॥ ੨ ॥ ੭੭ ॥ ੧੦੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫|| ॥ ਆਤੁਰੁ^{੨੬}
 ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸੰਸਾਰ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਵਤ^{੨੭} ਕੁਕਰੀ ਆਸਾ ਇਤੁ ਲਾਗੋ
 ਬਿਖਿਆ ਛਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਇ ਠਗਉਰੀ^{੨੮} ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਓ
 ਜਨਮਤ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਨਿਮਖ ਨ ਸਿਮਰਿਓ^{੨੯} ਜਮਕੰਕਰ
 ਕਰਤ ਖੁਆਰ ॥ ੧ ॥ ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ^{੩੦} ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਤੇਰਿਆ

੧ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ।	੧੫ ਫਿਰਦਿਆਂ-ਫਿਰਦਿਆਂ ।
੨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ।	੧੬ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੩ ਰਾਜਾ । ਹਰੀ ਰਾਜਾ ।	੧੭ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ ।
੪ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਜ ਭਗਤ ਜਾਂ ਦਾਸ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਨਿਜ ਭਗਤੁ= ਖਾਸ ਆਪਣਾ ਭਗਤ ।	੧੮ ਹੱਥ ।
੫ ਸੋਭਾ ।	੧੯ ਪਸਰਿਆ ਹੈ ।
੬ ਦੇਖਣ ਨੂੰ । ੭ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ।	੨੦ ਤਿੰਨ ਵਡੇ ਰੋਗ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਚੰਬੜਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩, ਨੋਟ ੪੦ ।
੮ ਵੇਖਾਂ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਾਂ ।	੨੧ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ।
੯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੬, ਨੋਟ ੪ ।	੨੨ [ਸਿ. ਅਚਜੁਤ] ਅਹਿੱਲ, ਅਟੱਲ ।
੧੦ ਹੋਰ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।	੨੩ ਰੱਜਦੇ ਹਨ ।
੧੧ ਮੁੜ ਕੇ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਧਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ।	੨੪ ਈਰਖਾ, ਸਾੜਾ ।
੧੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਅਸਲ ।	੨੫ ਖਪ (ਮੁੱਕ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
੧੩ ਸੁਆਹ ।	੨੬ ਵਿਆਕੁਲ, ਲਾਚਾਰ ।
੧੪ ਗਿਰਹਿ= ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ । ਜੀਵ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਜੋ ਹਨੇਰੇ ਨਰਕ ਵਾਰੁਰ ਹੈ, ਡਿਗਦਾ ਹੈ ।	੨੭ ਕੁੱਤੀ-ਆਸ । ਇਸ ਸੁਆਹ ਵਤ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆਂ ਕੁੱਤੀ-ਆਸਾ ਰੱਜਦੀ ਨਹੀਂ ।
	੨੮ ਠੱਗੀ, ਛਲ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੨੧੩, ਨੋਟ ੧੫ ।
	੨੯ [ਸਿ. ਕਿੰਕਰ= ਦਾਸ, ਦੂਤ] ਜਮ ਦੂਤ ।
	੩੦ ਹੇ ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ !

- * ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੱਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ।
- † ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਅਰਪ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਵਾਗਉਣ ਕੱਟਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ, ਹੋਰਨੀਂ ਕੰਮੀਂ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ।
- § ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸਭ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- ¶ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਕਦੀ ਰਜੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਸੰਤਹ ਕੀ ਰਾਵਾਰ^੧ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਦਰਸੁ ਪ੍ਰਭ ਜਾਚੈ^੨ ਮਨ ਤਨ ਕੋ
 ਆਧਾਰ^੩ ॥ ੨ ॥ ੭੮ ॥ ੧੦੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮੈਲਾ ਹਰਿ ਕੇ
 ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ॥ ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੈ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ ਬਿਖੈ ਠਗਉਗੀ^੪
 ਪੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਤੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ਬਿਤਿ^੫ ਨਹੀ ਕਤਹੂ
 ਪਾਈ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਜਿ ਨ ਭੋਟਿਆ ਸਾਕਤੁ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥੧॥
 ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸੰਮਿਥ ਦਾਤੇ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ
 ਸਰਣਾਈ ਭਵਜਲੁ^੬ ਉਤਰਿਓ ਪਾਰ ॥ ੨ ॥ ੭੯ ॥ ੧੦੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫† ॥ ਰਮਣ^੭ ਕਉ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ ਬਾਦ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਿਆਈਐ ਪਰਮੇਸਰੁ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ ਕੇ ਸੁਆਦ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਤ ਏਕੁ ਅਚੁਤ^੮ ਅਬਿਨਾਸੀ
 ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆ ਮਾਦ^੯ ॥ ੧੨ ਸਹਜ ਅਨਦ^{੧੩} ਅਨਹਦ ਯੁਨਿ ਬਾਣੀ ਬਹੁਰਿ^{੧੪}
 ਨ ਭਏ ਬਿਖਾਦ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਸਨਕਾਦਿਕ^{੧੬} ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਗਾਵਤ ਗਾਵਤ ਸੁਕ^{੧੭}
 ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ^{੧੮} ॥ ਪੀਵਤ ਅਮਿਉ^{੧੯} ਮਨੋਹਰ ਹਰਿ ਰਸੁ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
 ਬਿਸਮਾਦ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ੮੦ ॥ ੧੦੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਕੀਨੇ ਪਾਪ ਕੇ
 ਬਹੁ ਕੋਟ^{੨੧} ॥ ਦਿਨਸੁ ਰੈਨੀ^{੨੨} ਬਕਤ ਨਾਹੀ ਕਤਹਿ ਨਾਹੀ ਛੋਟ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮਹਾ ਬਜਰ ਬਿਖ ਬਿਆਧੀ^{੨੩} ਸਿਰਿ ਉਠਾਈ ਪੋਟ^{੨੪} ॥ ਉਘਰਿ
 ਗਈਆਂ ਖਿਨਹਿ ਭੀਤਰਿ ਜਮਹਿ ਗ੍ਰਾਸੇ ਝੋਟ^{੨੫} ॥ ੧ ॥ ਪਸੁ ਪਰੇਤ ਉਸਟ^{੨੬}
 ਗਰਭ^{੨੭} ਅਨਿਕ ਜੋਨੀ ਲੇਟ ॥ ਭਜੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਨਕ ਕਛੁ
 ਨ ਲਾਗੈ ਫੇਟ^{੨੮} ॥ ੨ ॥ ੮੧ ॥ ੧੦੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਅੰਧੇ
 ਖਾਵਹਿ^{੨੯} ਬਿਸੁ ਕੇ ਗਟਾਕ^{੩੦} ॥ ਨੈਨ ਸ੍ਰਵਨ^{੩੧} ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਹੁਟਿਓ^{੩੨}
 ਸਾਸੁ ਗਇਓ ਤਤ ਘਾਟ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੩ ਅਨਾਥ ਰਵਾਣਿ ਉਦਰੁ
 ਲੇ ਪੋਖਹਿ ਮਾਇਆ ੩੪ ਗਈਆ ਹਾਟਿ ॥ ਕਿਲਬਿਖ^{੩੫} ਕਰਤ ਕਰਤ
 ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਕਬਹੁ ਨ ਸਾਕਹਿ ਛਾਂਟਿ^{੩੬} ॥ ੧ ॥ ਨਿੰਦਕੁ ਜਮਦੂਤੀ ਆਇ
 ਸੰਘਾਰਿਓ ਦੇਵਹਿ ਮੁੰਡ ਉਪਰਿ ਮਟਾਕ^{੩੭} ॥ ਨਾਨਕ ੩੮ ਆਪਨ ਕਟਾਰੀ
 ਆਪਸ ਕਉ ਲਾਈ ਮਨੁ ਅਪਨਾ ਕੀਨੋ ਫਾਟ^{੩੯} ॥ ੨ ॥ ੮੨ ॥ ੧੦੫ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਟੂਟੀ ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਅਧ ਬੀਚ^{੪੦} ॥ ਜਨ ਕਾ ਰਾਖਾ ਆਪਿ
 ਸੁਆਮੀ ਬੇਮੁਖ ਕਉ ਆਇ ਪਹੂਚੀ ਮੀਚ^{੪੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਸ ਕਾ
 ਕਹਿਆ ਕੋਇ ਨ ਸੁਣਈ^{੪੨} ਕਹੀ ਨ ਬੈਸਣੁ ਪਾਵੈ ॥ ਈਹਾਂ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਨਰਕੁ
 ਭੁੰਚੈ^{੪੩} ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭਰਮਾਵੈ^{੪੪} ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਇਆ ਖੰਡੀ ਬ੍ਰਹਮੰਡੀ
 ਕੀਤਾ ਅਪਣਾ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਨਿਰਭਉ ਕਰਤੇ ਕੀ
 ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੮੩ ॥ ੧੦੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੧ [ਰਵਾਲ] ਧੂੜੀ ।	੨੧ ਕਿਲ੍ਹੇ, ਵਲਗਣਾ ।
੨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।	੨੨ ਰਾਤ ।
੩ ਆਸਰਾ ।	੨੩ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ।
੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੧੩, ਨੋਟ ੧੫ । ਹਰੀ ਨੇ	੨੪ ਪੋਟਲੀ, ਪੰਡ ।
ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਨਸ਼ੀਲੀ ਬੂਟੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਭੁਲਾਇਆ	੨੫ ਝਾਟਾ, ਕੇਸ (ਪਕੜੇ) ।
ਹੈ ।	੨੬ ਊਠ ।
੫ ਟਿਕਾਉ । ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ	੨੭ ਗਧਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਗਿਆ ।
ਭੌਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕਿਧਰੇ ਮਿਲਿਆ	੨੮ ਸੱਟ, ਧੱਕਾ ।
ਹੀ ਨਾ ।	੨੯ ਵਿਹੂ, ਜ਼ਹਿਰ ।
੬ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ	੩੦ ਗੱਢੇ ।
ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਮਾਦਾਪ੍ਰਸਤ ਮੁੜ-ਮੁੜ	੩੧ ਕੰਨ ।
ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ।	੩੨ ਤੇਰੇ ਸੁਆਸ ਤਤ (ਤਤਕਾਲ, ਛੇਤੀ) ਘਟ ਜਾਂਦੇ
੭ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।	ਹਨ ।
੮ ਸਿਮਰਨ ।	੩੩ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਹਨ ।
੯ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨਾ, ਤਾਰੀਫ਼ ।	੩੪ ਹਟ ਗਈ, ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
੧੦ [ਸੰ. ਅਚਜੁਤ, ਨਾ ਹਿਲਣ ਵਾਲਾ] ਅਟੱਲ ।	੩੫ ਪਾਪ । ੩੬ ਛੱਡ ।
੧੧ [ਮਦ] ਮਸਤੀ ।	੩੭ [ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ,
੧੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।	ਪਟਾਕ] ਚੋਟ, ਸੱਟ ।
੧੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।	੩੮ ਨਿੰਦਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਕਟਾਰੀ
੧੪ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।	ਮਾਰੀ ਹੈ ।
੧੫ ਝਗੜੇ ।	੩੯ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ।
੧੬ ਸਨਕ ਆਦਿ ਬੁਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ।	੪੦ ਅਧਵਾਇਓਂ ਹੀ । ਦੇਖੋ ਪੰ. ੨੮੦, ਨੋਟ ੧੧ ।
੧੭ ਸੁਕਦੇਵ, ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ।	੪੧ ਮੌਤ ।
੧੮ ਇਕ ਉਘਾ ਭਗਤ ।	੪੨ ਕਿਤੇ ਵੀ ਵੇਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।
੧੯ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ।	੪੩ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ।
੨੦ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ (ਹਰੀ) ।	੪੪ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

- * ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਆਵਾਗੁਣਿਣ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- † ਰਾਮ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਸੁਆਦ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਇਸੇ ਲਈ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਤੇ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਆਏ ਹਨ ।
- ‡ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅਮੁਕ ਧਾਉਣੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਤੇ ਰੋਗ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੂਨਾਂ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ ।
- § ਇਸ ਅਤੇ ਅਗਲਿਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਂਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਚਲਤ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਿ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਤ ਨ ਕਤਹੁ ਬਾਤਹਿ ਅੰਤਿ
 ਪਰਤੀ ਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਂਤਿ ਸੂਖ ਨ ਸਹਜੁ ਉਪਜੈ ਇਹੈ ਇਸੁ
 ਬਿਉਹਾਰਿ ॥ ਆਪ ਪਰ ਕਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੈ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਹਿ ਜਾਰਿ ॥ ੧ ॥
 ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰੁ ਦੁਖਿ ਬਿਆਪਿਓ ਦਾਸ ਲੇਵਹੁ ਤਾਰਿ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ
 ਸਰਣਾਇ ਨਾਨਕ ਸਦ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੮੪ ॥ ੧੦੭ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਰੇ ਪਾਪੀ ਤੈ ਕਵਨ ਕੀ ਮਤਿ ਲੀਨ ॥ ਨਿਮਖ ਘਰੀ ਨ ਸਿਮਰਿ
 ਸੁਆਮੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਜਿਨਿ ਦੀਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖਾਤ ਪੀਵਤ ਸਵੰਤ
 ਸੁਖੀਆ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ ਖੀਨੁ ॥ ਗਰਭ ਉਦਰ ਬਿਲਲਾਟ ਕਰਤਾ ਤਹਾਂ
 ਹੋਵਤ ਦੀਨ ॥ ੧ ॥ ਮਹਾ ਮਾਦ ਬਿਕਾਰ ਬਾਧਾ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮੀਨੁ ॥
 ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਸਰੇ ਕਵਨ ਦੁਖ ਗਨੀਅਹਿ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪਦ ਚੀਨੁ ॥
 ੨ ॥ ੮੫ ॥ ੧੦੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮਾਈ ਰੀ ਚਰਨਹ ਓਟ
 ਗਹੀ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਦੁਰਮਤਿ ਜਾਤ ਬਹੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਅਗਹੁ ਅਗਾਧਿ ਉਚ ਅਬਿਨਾਸੀ ਕੀਮਤਿ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ ॥
 ਜਲਿ ਬਲਿ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਮਨੁ ਬਿਗਸਿਓ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੂਬ ਮਹੀ ॥ ੧ ॥
 ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨਮੋਹਨ ਮਿਲਿ ਸਾਧਹ ਕੀਨੋ ਸਹੀ ॥ ਸਿਮਰਿ
 ਸਿਮਰਿ ਜੀਵਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਮ ਕੀ ਭੀਰ ਨ ਫਹੀ ॥ ੨ ॥ ੮੬ ॥
 ੧੦੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਮਾਈ ਰੀ ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਮਤਵਾਰੋ ॥ ਪੇਖਿ
 ਦਇਆਲ ਅਨਦ ਸੁਖ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਪਿਓ ਖੁਮਾਰੋ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਉਜਲ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਵਤ ਕਾਰੋ ॥
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਡੋਰੀ ਰਾਚੀ ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਅਪਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਕਰੁ
 ਗਹਿ ਲੀਨੇ ਸਰਬਸੁ ਦੀਨੇ ਦੀਪਕ ਭਇਓ ਉਜਾਰੋ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ
 ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ਕੁਲਹ ਸਮੂਹਾਂ ਤਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ੮੭ ॥ ੧੧੦ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਮਾਈ ਰੀ ਆਨ ਸਿਮਰਿ ਮਰਿ ਜਾਂਹਿ ॥ ਤਿਆਗਿ
 ਗੋਬਿੰਦੁ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ
 ਬਿਸਾਰਿ ਚਲਹਿ ਅਨ ਮਾਰਗਿ ਨਰਕ ਘੋਰ ਮਹਿ ਪਾਹਿ ॥ ਅਨਿਕ
 ਸਜਾਂਈ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ਗਰਭੈ ਗਰਭਿ ਭ੍ਰਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ ਸੇ
 ਪਤਿਵੰਤੇ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਜਗੁ
 ਜੀਤਿਓ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵਹਿ ਜਾਂਹਿ ॥ ੨ ॥ ੮੮ ॥ ੧੧੧ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਹਰਿ ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ ਕੁਠਾਰਿ ॥ ਭ੍ਰਮ ਬਨ ਦਹਨ ਭਏ
 ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਰਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਿੰਦਾ

੧ (ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਭਰਦੀ ਤੇ ਅੰਤ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।	੧੬ ਖਿੜਿਆ ਹੈ ।
੨ ਮਨ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ।	੧੭ ਸਭ ਵਿੱਚ ।
੩ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਸਤਿਆ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸੁ ।	੧੮ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
੪ ਤੂੰ ਕਿਸ ਦੀ ਮਤ ਲਈ ਹੈ ? ਕਿਸ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ?	੧੯ ਜਮ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੫੩, ਨੋਟ ੧੮ ।
੫ ਸਰੀਰ ।	੨੦ ਮਤਵਾਲਾ, ਮਸਤ ।
੬ ਸੌਂਦਿਆਂ ।	੨੧ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਮਸਤ ਹੈ ।
੭ ਦੁਖੀ, ਵਿਆਕੁਲ । ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਵੇਲੇ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੨੨ ਕਾਲਾ ।
੮ ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਸੈਂ, ਤਦ ਤਾਂ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਦੀਨ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੩ ਉੱਤੇ 'ਚੇ ਨਰ ਗਰਭ ਕੁੰਡਲ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ।	੨੩ ਮਿਲਿਆ ।
੯ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ।	੨੪ ਹੱਥ ।
੧੦ ਭਰਮਦਾ ਹੈ, ਭਟਕਦਾ ਹੈ ।	੨੫ [ਸੰ. ਸਰਵਸ੍ਰ= ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਧਨ] ਸਭ ਕੁਝ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੮, ਨੋਟ ੨੦ ।
੧੧ ਹਰੀ-ਪਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ।	੨੬ ਰਸ ਵਾਲਾ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
੧੨ ਪਕੜੀ ਹੈ ।	੨੭ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ।
੧੩ ਦੇਖ ਕੇ ।	੨੮ ਜੂਨੋਂ ਜੂਨ ਪਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਜਨਮ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਪਏ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
੧੪ ਵਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ ।	੨੯ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
੧੫ ਅਥਾਹ ।	੩੦ ਕੁਹਾੜੇ ਨਾਲ । ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਵਲਫਲ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਵੱਢ ਕੇ ਕੱਟ ਸੁਟਿਆ ।
	੩੧ ਚੋਟ ਨਾਲ । ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਵਹਿਮ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਕੱਟੇ ਗਏ ।

* ਮੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤਾਪ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਭ ਦੱਸਦੇ ਹਨ; ਦੁਰਮਤ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦਾ ।

† ਹੋਰ ਲਾਭ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਿੰਦਗੀ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਪਾਰ-ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਇਸ ਜਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਆਵਾਗੋਣ ਮਿਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

§ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦੇ ਭਰਮ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਰਹਰੀਆ^੧ ਕਾਢੇ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਾਰਿ ॥ ੧ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਜੀਤਿਆ ਬਹੁਰਿ^੨ ਨ ਜੁਐ ਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹ
 ਪੂਰਨ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਜਨੁ ਤੇਰਾ^੩ ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ
 ਨਮਸਕਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੮੯ ॥ ੧੧੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਪੋਥੀ
 ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ
 ਗਿਆਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਗਲ ਮੁਨਿ ਲੋਚਹਿ^੪ ਬਿਰਲੇ
 ਲਾਗੈ ਧਿਆਨੁ ॥ ਜਿਸਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਪੂਰਨ ਤਾ ਕੋ ਕਾਮੁ ॥
 ੧ ॥ ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਵਸੈ^੫ ਭੈ ਭੰਜਨੁ ਤਿਸੁ ਜਾਨੈ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ ॥ ਖਿਨੁ ਪਲੁ
 ਬਿਸਰੁ ਨਹੀ ਮੇਰੇ ਕਰਤੇ ਇਹੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ ਦਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ੯੦ ॥ ੧੧੩ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਵੂਠਾ^੬ ਸਰਬ ਥਾਈ ਮੇਹੁ ॥ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਗਾਉ ਹਰਿ
 ਜਸੁ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਨੇਹੁ^੭ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸਿ^੮ ਜਲ
 ਨਿਧਿ^੯ ਉਨ ਥਾਉ ਨ ਕੇਹੁ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਰਨ ਜੀਅ
 ਦਾਨੁ ਸਭ ਦੇਹੁ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਹਰਿ ਸਤਿ ਸੁਆਮੀ ਸਤਿ^{੧੦} ਸਾਧਸੰਗੇਹੁ ॥
 ਸਤਿ ਤੇ ਜਨ ਜਿਨ ਪਰਤੀਤਿ ਉਪਜੀ ਨਾਨਕ ਨਹ ਭਰਮੇਹੁ ॥ ੨ ॥ ੯੧ ॥
 ੧੧੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਉ ਤੂ ਮੇਰੇ^{੧੧} ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥
 ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸਹਾਈ ਤੁਮ ਹੀ ਤੂ ਮੇਰੇ ਪਰਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰੁ^{੧੨}
 ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿਓ ਮੇਰੈ ਮਾਥੈ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸਭ
 ਫਲ ਪਾਏ ਰਸਕਿ^{੧੩} ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਿਆਏ ॥ ੧ ॥ ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਧਰਾਈ
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਬਹੂ ਡੋਲਤ ਨਾਹੀ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਰਾ^{੧੪} ਸਰਬ
 ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਪਾਂਹੀ ॥ ੨ ॥ ੯੨ ॥ ੧੧੫ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਨਿਬਹੀ
 ਨਾਮ ਕੀ ਸਚੁ ਖੇਪ^{੧੫} ॥ ਲਾਭੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਨਿਧਿ ਧਨੁ ਬਿਖੈ ਮਾਹਿ
 ਅਲੇਪ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਗਲ ਸੰਤੋਖੇ ਆਪਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇ ॥
 ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਅਪਾਰ ਜੀਤਿਓ ਬਹੁੜਿ^{੧੭} ਜੋਨਿ ਨ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
 ਦਇਆਲ ਗੋਬਿੰਦ ਭਇਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਰਾਸਿ ਨਾਨਕ ਪਾਈ
 ਲਗਾ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਰੰਗੁ^{੧੮} ॥ ੨ ॥ ੯੩ ॥ ੧੧੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਮਾਈ
 ਰੀ ਪੇਖਿ ਰਹੀ ਬਿਸਮਾਦ^{੧੯} ॥ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਅਚਰਜ
 ਤਾ ਕੇ ਸ੍ਰਾਦ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬੰਧਪ^{੨੦} ਹੈ ਸੋਈ ਮਨਿ ਹਰਿ ਕੋ
 ਅਹਿਲਾਦ^{੨੧} ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਾਏ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨਸਿਓ ਸਭੁ ਪਰਮਾਦ^{੨੨} ॥
 ੧ ॥ ਡੋਰੀ ਲਪਟਿ ਰਹੀ ਚਰਨਹ ਸੰਗਿ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਸਗਲੇ ਖਾਦ^{੨੩} ॥ ਏਕੁ

- ੧ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਮਨੋਰਥ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ।
- ੩ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।
- ੪ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ, ਹਰੀ ਦੇ ਵਸਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਐਸੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
- ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਓਹ 'ਸਿਧ' ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ 'ਸਾਧਿਕ' ਹਨ ।
- ੭ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਭੈ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੯ ਵਸਿਆ । ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਈ ਹੈ ।
- ੧੦ ਪਿਆਰ ।
- ੧੧ ਜਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ।
- ੧੨ ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ।
- ੧੩ ਮਿਹਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਹਰੀ ਜੋ ਹਰ ਥਾਂ ਪੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ;
- ਭਾਵ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਰੋ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਸਾਧ-ਸੰਗ ।
- ੧੫ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਹੱਥ । ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ।
- ੧੭ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ।
- ੧੮ ਦਿਆਲੂ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ-ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ।
- ੧੯ ਵਪਾਰ ਲਈ ਲਦਿਆ ਮਾਲ । ਭਾਵ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਹਾ ਕੀ ਖੱਟਿਆ ਹੈ ? ਸਰਬ-ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ-ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ।
- ੨੦ ਨਿਰਲੇਪ । ੨੧ ਪ੍ਰੇਮ ।
- ੨੨ ਅਸਚਰਜ ।
- ੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੨੪ ਸੰਬੰਧੀ ।
- ੨੫ [ਸੰ. ਆਹਲਾਦ] ਅਨੰਦ ।
- ੨੬ [ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਮਾਦ] ਬਹੁਤ ਮਸਤੀ, ਕਮਲਾ-ਪਨ ਭਾਵ ਭੁਲੇਖਾ ।
- ੨੭ ਖਾਧੇ ਗਏ, ਮੁੱਕ ਗਏ ।

- * ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਅਤੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- † ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਤ-ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦੀਦਾਰੇ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹਰ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ ।
- ‡ ਇਹ ਦਿਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- § ਹਰੀ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੀਦਾ ਹੈ ।
- ¶ ਫਿਰ ਜਦ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਐਸਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਆਦ ਤੇ ਮਸਤੀਆਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਭਰਮ ਜਾਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਅਧਾਰੁ^੧ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੀਆ^੨ ਬਹੁਰਿ ਨ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਦ ॥ ੨ ॥ ੯੪ ॥ ੧੧੭ ॥
 ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮਾਈ ਗੀ ਮਾਤੀ ਚਰਣ ਸਮੂਹ^੩ ॥ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਹਉ
 ਆਨ^੪ ਨ ਜਾਨਉ^੫ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਸਭ ਲੂਹ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਆਗਿ
 ਗੋਪਾਲ ਅਵਰ ਜੋ ਕਰਣਾ ਤੇ^੬ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਖੂਹ ॥ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਮੇਰਾ ਮਨੁ
 ਮੋਹਿਓ ਕਾਢੀ ਨਰਕ ਤੇ ਧੂਹ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੭ ਮਿਲਿਓ ਸੁਖਦਾਤਾ
 ਬਿਨਸੀ ਹਉਮੈ ਹੂਹ^੮ ॥ ਰਾਮ ਰੰਗਿ^੯ ਰਾਤੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਮਉਲਿਓ^{੧੦} ਮਨੁ
 ਤਨੁ ਜੂਹ ॥ ੨ ॥ ੯੫ ॥ ੧੧੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਬਿਨਸੇ ਕਾਚ ਕੇ
 ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਰਾਮ ਭਜੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੈ ਜਗ ਮਹਿ ਸਾਰ^{੧੧} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਬੀਤ ਉਤ ਨ ਡੋਲਿ ਕਤਹੂ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ਧਾਰਿ ॥ ^{੧੩}ਗੁਰ ਚਰਨ
 ਬੋਹਿਥ ਮਿਲਿਓ ਭਾਗੀ ਉਤਰਿਓ ਸੰਸਾਰ ॥ ੧ ॥ ^{੧੪}ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ
 ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਨਾਥ ਅਪਾਰ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਉ ਨਾਨਕ ਆਨ
 ਰਸ ਸਭਿ ਖਾਰ^{੧੫} ॥ ੨ ॥ ੯੬ ॥ ੧੧੯ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਤਾ ਤੇ
^{੧੬}ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇ ॥ ਮਹਾ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹ ਮਦ ਮਾਤੋ ਸਿਮਰਤ ਨਾਹਿ ਹਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਪਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਤਿਨ ਕੇ ਦੋਖ ਜਰੇ^{੧੭} ॥ ਸਫਲ
 ਦੇਹ ਧੰਨਿ ਓਇ ਜਨਮੇ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸੰਗਿ ਰਲੇ ॥੧ ॥ ^{੧੮}ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ^{੧੯}ਅਸਟ
 ਦਸਾ ਸਿਧਿ ਸਭ ਉਪਰਿ ਸਾਧ ਭਲੇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ^{੨੦}ਪੂਰਿ ਜਨ ਬਾਂਛੈ
 ਉਧਰਹਿ ਲਾਗਿ ਪਲੇ ॥ ੨ ॥ ੯੭ ॥ ੧੨੦ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਹਰਿ
 ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਜਨ ਕਾਂਖੀ^{੨੧} ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਚਨਿ ਏਹੀ ਸੁਖੁ ਚਾਹਤ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸੁ
 ਦੇਖਹਿ ਕਬ ਆਖੀ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ਗਤਿ
 ਤੇਰੀ ਜਾਇ ਨ ਲਾਖੀ^{੨੩} ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ^{੨੪} ਕਰਿ
 ਸਰਬਸੁ^{੨੫} ਅੰਤਰਿ ਰਾਖੀ ॥ ੧ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਧੂ ਜਨ ਇਹ
 ਬਾਣੀ ਰਸਨਾ ਭਾਖੀ^{੨੬} ॥ ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਨਿਸਤਰੀਐ ਹੋਰੁ
 ਦੁਤੀਆ ਬਿਰਥੀ ਸਾਖੀ^{੨੭} ॥ ੨ ॥ ੯੮ ॥ ੧੨੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫|| ॥
 ਮਾਖੀ^{੨੮} ਰਾਮ ਕੀ ਤੂ ਮਾਖੀ ॥ ਜਹ ਦੁਰਗੰਧ ਤਹਾ ਤੂ ਬੈਸਹਿ ^{੨੯}ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ
 ਮਦ ਚਾਖੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਤਹਿ ਅਸਥਾਨਿ ਤੂ ਟਿਕਨੁ ਨ ਪਾਵਹਿ
 ਇਹ ਬਿਧਿ ਦੇਖੀ ਆਖੀ^{੩੦} ॥ ਸੰਤਾ ਬਿਨੁ ਤੈ ਕੋਇ ਨ ਛਾਡਿਆ ਸੰਤ ਪਰੇ
 ਗੋਬਿਦ ਕੀ ਪਾਖੀ^{੩੧} ॥ ੧ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਗਲੇ ਤੈ ਮੋਹੇ ਬਿਨੁ ਸੰਤਾ ਕਿਨੈ
 ਨ ਲਾਖੀ^{੩੨} ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਰਾਤਾ ^{੩੩}ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਸਚੁ
 ਸਾਖੀ ॥ ੨ ॥ ੯੯ ॥ ੧੨੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫:: ॥ ਮਾਈ ਗੀ ਕਾਟੀ ਜਮ
 ਕੀ ਫਾਸ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਏ ^{੩੪}ਬੀਚੇ ਗ੍ਰਸਤ ਉਦਾਸ ॥

- ੧ ਆਸਰਾ ।
 ੨ ਮੁੜ ਕੇ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭੋਂਦਾ ।
 ੩ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ।
 ੪ ਹੋਰ ।
 ੫ ਦਵੈਤ ਭਾਵ ਸਾਰਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੬ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ ਹੈ ।
 ੭ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
 ੮ ਰੋਲਾ । ਸ਼ੋਰ । ਹਉਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ, ਮਨਿ ਸੋਰ, ਹਉਮੈ ਦੀ ਫੁੰ-ਫਾਂ ।
 ੯ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ।
 ੧੦ ਖਿੜਿਆ । ਜੰਗਲ ਰੂਪ ਮਨ ਤਨ ਖਿੜ ਪਿਆ। ਜੁਹ= ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ।
 ੧੧ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ।
 ੧੨ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਭਾਵ ਕਿਤੇ ਵੀ ।
 ੧੩ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ।
 ੧੪ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ । ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਿਅੰਤ ਹਰੀ ।
 ੧੫ ਖਾਰੇ, ਬੇ-ਸਵਾਦੇ ।
 ੧੬ [ਸੰ. ਕਾਰੁਣਜ-ਪ੍ਰਲਾਪ] ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੀਰਨੇ, ਵਿਰਲਾਪ, ਤਰਲੇ । ਤਾਹੀਂ ਤਰਲੇ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਤੀ ਮਾੜੇ ਮੋਹ ਦੀ ਮਸਤੀ ਦਾ ਮੌਤਾ ਹੋਇਆ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

- ੧੭ ਸੜ ਗਏ ।
 ੧੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੧, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
 ੧੯ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੧੨, ਫੁਟ ਨੋਟ † ।
 ੨੦ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਚਰਨ-ਸੂਤਿ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਚਾਹਵਾਨ ।
 ੨੨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ।
 ੨੩ ਲਖੀ, ਸਮਝੀ ।
 ੨੪ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ।
 ੨੫ [ਸੰ. ਸਰਵਸ੍ਰ] ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਧਨ । ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖੀ ।
 ੨੬ ਉਚਾਰੀ । ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂ-ਜਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹੀ ਤਰੀਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਬਿਅਰਥ ਸਮਝੋ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੧੯, ਨੋਟ ੩ ।
 ੨੭ ਸਿੱਖਿਆ, ਗੱਲ ।
 ੨੮ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਮੱਖੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ।
 ੨੯ ਅਤੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ (ਪਰ ਸਵਾਦੀ) ਰਸ ਚਖਦੀ ਹੈ ।
 ੩੦ ਪੱਖ, ਤਰਫ ।
 ੩੧ ਸੁਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਾਖਿਆਤ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ।
 ੩੨ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

* ਜਦ ਇਕ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਖਿੱਚਾਂ ਕੁਝ ਧੂਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ।

† ਦੁੱਖ, ਤਦ ਤੱਕ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਹਰੀ ਵਿਸਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਯਾਦ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਜਿੰਨਾ ਇਕੋ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

‡ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਸਲ ਸਾਧਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ-ਜਨ ਦਿਲੋਂ ਮਨੋਂ ਹੋ ਕੇ ਇਸੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

§ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

¶ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ-ਗਾ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਪ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ।

੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੀਨੇ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ ਉਪਜੀ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ॥
 ਸੰਤਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ਬਿਨਸੀ ਦੁਤੀਆ^੧ ਆਸ ॥ ੧ ॥ ਮਹਾ
 ਉਦਿਆਨ^੨ ਅਟਵੀ^੩ ਤੇ ਕਾਢੇ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤ ਕਹਿਓ ॥ ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ਪਾਪ
 ਸਭਿ ਨਾਸੇ^੪ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਰਤਨੁ ਲਹਿਓ ॥ ੨ ॥ ੧੦੦ ॥ ੧੨੩ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮਾਈ ਗੀ ਅਰਿਓ^੫ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੋਰਿ^੬ ॥ ^੭ਦਰਸਨ ਰੁਚਿਤ
 ਪਿਆਸ ਮਨਿ ਸੁੰਦਰ ^੮ਸਕਤ ਨ ਕੋਈ ਤੋਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ
 ਪਤਿ ਪਿਤ ਸੁਤ^੯ ਬੰਧਪ^{੧੦} ਹਰਿ ਸਰਬਸੁ^{੧੧} ਧਨ ਮੋਰ ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ ਸਰੀਰੁ ਅਸਤ^{੧੨}
 ਬਿਸਟਾ ਕ੍ਰਿਮ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਨਤ ਹੋਰ ॥ ੧ ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲ^{੧੩} ਦੀਨ ਦੁਖ
 ਭੰਜਨੁ^{੧੪} ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ ਜੋਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ^{੧੫} ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਸਾਗਰ
 ਬਿਨਸਿਓ^{੧੬} ਆਨ ਨਿਹੋਰ ॥ ੨ ॥ ੧੦੧ ॥ ੧੨੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਨੀਕੀ^{੧੭} ਰਾਮ ਕੀ ਧੁਨਿ ਸੋਇ ॥ ^{੧੮}ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਨੂਪ ਸੁਆਮੀ ਜਪਤ
 ਸਾਧੂ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਚਿਤਵਤਾ ਗੋਪਾਲ ਦਰਸਨ ਕਲਮਲਾ ਕਢੁ
 ਧੋਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਕਾਰ ਅੰਕੁਰ^{੨੦} ਹਰਿ ਕਾਟਿ ^{੨੧}ਛਾਡੇ ਖੋਇ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੨}ਪਰਾ ਪੂਰਬਿ ਜਿਸਹਿ ਲਿਖਿਆ ਬਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ ॥ ਰਵਣ^{੨੩} ਗੁਣ
 ਗੋਪਾਲ ਕਰਤੇ ਨਾਨਕਾ ^{੨੪}ਸਚੁ ਜੋਇ ॥ ੨ ॥ ੧੦੨ ॥ ੧੨੫ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਤਿ ਸਾਰ^{੨੫} ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਾਰਿ ਜੁ ਆਨ^{੨੬}
 ਰਾਚਹਿ ^{੨੭}ਮਿਥਨ ਸਭ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਮਿ ਭਜੁ ਸੁਆਮੀ
 ਪਾਪ ਹੋਵਤ ਖਾਰ^{੨੮} ॥ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ^{੨੯} ਬਸਾਇ ਹਿਰਦੈ ^{੩੦}ਬਹੁਰਿ ਜਨਮ ਨ
 ਮਾਰ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹ^{੩੧} ਰਾਖਿ ਲੀਨੇ ^{੩੨}ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥ ਦਿਨ
 ਰੈਨਿ^{੩੩} ਸਿਮਰਤ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ^{੩੪}ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੧੦੩ ॥
 ੧੨੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਮਾਨੀ^{੩੫} ਤੂੰ ਰਾਮ ਕੈ ਦਰਿ ਮਾਨੀ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ਬਿਨਸੀ ਸਭ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹ^{੩੬} ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਲੀਨੀ ^{੩੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰ ਗਿਆਨੀ ॥ ਸਰਬ
 ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ^{੩੮} ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ ਪਿਆਨੀ ॥ ੧ ॥ ^{੩੯}ਨਿਕਟਿ ਵਰਤਨਿ
 ਸਾ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਨਿ ^{੪੦}ਦਹ ਦਿਸ ਸਾਈ ਜਾਨੀ ॥ ^{੪੧}ਪ੍ਰਿਅ ਰੰਗ ਰੰਗਿ ਰਤੀ
 ਨਾਰਾਇਨ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੧੦੪ ॥ ੧੨੭ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫॥ ॥ ਤੁਅ ਚਰਨ ਆਸਰੋ ਈਸ^{੪੨} ॥ ਤੁਮਹਿ^{੪੩} ਪਛਾਨੂ ਸਾਕੁ
 ਤੁਮਹਿ ਸੰਗਿ ਰਾਖਨਹਾਰ ਤੁਮੈ ਜਗਦੀਸ^{੪੪} ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਹਮਰੋ ਹਮ
 ਤੁਮਰੇ ਕਹੀਐ ^{੪੫}ਇਤ ਉਤ ਤੁਮ ਹੀ ਰਾਖੇ ॥ ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ਅਪਰੰਪਰੁ^{੪੬}
 ਸੁਆਮੀ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਕੋਈ ਲਾਖੈ^{੪੭} ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਬਕਨੇ^{੪੮} ਬਿਨੁ ਕਹਨ

- ੧ ਦੂਜੀ ।
 ੨ ਉਜਾੜ ।
 ੩ [ਸੰ.] ਜੰਗਲ । ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਨੇ ਉਜਾੜ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਏ ਅਤੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ।
 ੪ ਹਰੀ ਰੂਪ ਰਤਨ ਲਭ ਪਿਆ ।
 ੫ ਅੜਿਆ, ਫਸਿਆ, ਉਲਝਿਆ ।
 ੬ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿੱਚ, ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ।
 ੭ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਹਣੇ ਦੀ ਤਾਘ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਹੈ ।
 ੮ ਕੋਈ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।
 ੯ ਪੁੱਤਰ ।
 ੧੦ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸੰਬੰਧੀ ।
 ੧੧ [ਸੰ. ਸਰਵਸ੍ਰ] ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਧਨ । ਹਰੀ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਧਨ ਹੈ ।
 ੧੨ ਹੱਡੀਆਂ ।
 ੧੩ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ।
 ੧੪ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ।
 ੧੫ ਮਿਹਰ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ।
 ੧੬ ਹੋਰ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਜਾਂ ਇਹਸਾਨ ।
 ੧੭ ਚੰਗੀ । ਰਾਮ-ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ।
 ੧੮ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧੂ ਅਖਵਾਣ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਾਪ ਧੋ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਕਲਮਲਾ= ਪਾਪ ।
 ੨੦ ਅੰਗੂਰ । ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਛੁੱਟੇ ਅੰਗੂਰ ।
 ੨੧ ਗੁਆ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।
 ੨੨ ਧਰ ਤੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ।
- ੨੩ ਸਿਮਰਨ ।
 ੨੪ ਸੱਚ ਨੂੰ ਢੂੰਡ ਕੇ । ਜੋਇ [ਫਾ.] ਢੂੰਡ ਕੇ ।
 ੨੫ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਤ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੨੬ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ।
 ੨੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ (ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਸਮਿਆਨ) ਸਭ ਝੂਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ [ਫਾ. ਖ਼ਾਰ] ਖੁਆਰ, ਨਾਸ ।
 ੨੯ [ਸੰ. ਚਰਣ-ਅਰਵਿੰਦ] ਚਰਨ ਕਮਲ ।
 ੩੦ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
 ੩੧ ਕਿਰਪਾ ।
 ੩੨ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ।
 ੩੩ ਰਾਤ ।
 ੩੪ ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਇਆ ।
 ੩੫ ਆਦਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ।
 ੩੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ।
 ੩੭ ਬਹੁਤ ।
 ੩੮ ਜਦ ਮਾਲਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ।
 ੩੯ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ।
 ੪੦ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ ਹੋਈ ।
 ੪੧ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਹੋਈ ।
 ੪੨ ਈਸ਼ਰ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ।
 ੪੩ [ਤੁਮ ਹੀ] ਤੂੰ ਹੀ ।
 ੪੪ ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ !
 ੪੫ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਸਭ ਥਾਂ ।
 ੪੬ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ।
 ੪੭ ਲਖਦਾ ਹੈ, ਬੁਝਦਾ ਹੈ ।
 ੪੮ ਬੋਲਣ ਦੇ ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।

§ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ, ਸਰਬ-ਸੁਖਵੰਤੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਅਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

¶ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਹਾਵਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^੧ ਜਾਨੈ ॥ ਜਾ ਕਉ ਮੇਲਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕੁ ਸੇ ਜਨ
ਦਰਗਹ ਮਾਨੈ^੨ ॥ ੨ ॥ ੧੦੫ ॥ ੧੨੮ ॥

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਹਰਿ ਭਜਿ^੩ ਆਨ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰ ॥ ਮਾਨ ਮੋਹੁ ਨ ਬੁਝਤ ਤ੍ਰਿਸਨਾ^੪ ਕਾਲ
ਗ੍ਰਸ ਸੰਸਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖਾਤ ਪੀਵਤ ਹਸਤ ਸੋਵਤ ਅਉਧ ਬਿਤੀ
ਅਸਾਰ^੫ ॥ ਨਰਕ ਉਦਰਿ^੬ ਭ੍ਰਮੰਤ ਜਲਤੋ ਜਮਹਿ ਕੀਨੀ ਸਾਰ ॥ ੧ ॥ ਪਰ
ਦ੍ਰੋਹ^੭ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਨਿੰਦਾ^੮ ਪਾਪ ਰਤ ਕਰ ਝਾਰ ॥ ਬਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਝ
ਨਾਹੀ ਤਮ^੯ ਮੋਹ ਮਹਾਂ ਅੰਧਾਰ ॥ ੨ ॥ ਬਿਖੁ ਠਗਉਰੀ^{੧੦} ਖਾਇ ਮੂਠੋ^{੧੧} ਚਿਤਿ
ਨ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਪਤ ਹੋਇ ਰਹਿਓ ਨਿਆਰੋ ਮਾਤੰਗ^{੧੨} ਮਤਿ
ਅਹੰਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ^{੧੩} ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਤ ਰਾਖੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਧਾਰ ॥
^{੧੪}ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਾਨਕੁ ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਗੋਪਾਲ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
੧੨੯ ॥

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੬ ਪੜਤਾਲ^{੧੫} ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
†ਸੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲਿ ਗੁਨ ਅਮੋਲ ॥^{੧੬}ਕਿੰਕਰੀ ਬਿਕਾਰ ॥ ਦੇਖੁ ਰੀ ਬੀਚਾਰ ॥
ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਧਿਆਇ ਮਹਲੁ^{੧੭} ਪਾਇ ॥^{੧੮}ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰੰਗ ਕਰਤੀ
ਮਹਾ ਕੇਲ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੨੦}ਸੁਪਨ ਰੀ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮਿਥਨੀ^{੨੧} ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
^{੨੨}ਸਖੀ ਕਾਇ ਮੋਹਿ ਮੋਹਿਲੀ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ ਮੇਲ ॥ ੧ ॥^{੨੩}ਸਰਬ ਰੀ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਰੀ ਦਇਆਰੁ^{੨੪} ॥^{੨੫}ਕਾਏਂ ਆਨ ਆਨ ਰੁਚੀਐ ॥
ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਖਚੀਐ^{੨੬} ॥ ਜਉ ਸਾਧਸੰਗ ਪਾਏ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
ਹਰਿ ਧਿਆਏ ॥^{੨੭}ਅਬ ਰਹੇ ਜਮਹਿ ਮੇਲ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੧੩੦ ॥
ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ਕੰਚਨਾ ਬਹੁ ਦਤ^{੨੮} ਕਰਾ ॥^{੨੯}ਭੂਮਿ ਦਾਨੁ
ਅਰਪਿ ਧਰਾ ॥ ਮਨ ਅਨਿਕ ਸੋਚ^{੩੦} ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਤ ॥ ਨਾਹੀ ਰੇ ਨਾਮ ਤੁਲਿ
ਮਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਾਗੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਜਿਹਵ ਭਨੇ^{੩੧} ॥
^{੩੨}ਦਸ ਅਸਟ ਖਸਟ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੇ ॥^{੩੩}ਨਹੀ ਤੁਲਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਧੁਨੇ ॥
ਮਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਾਗੇ ॥ ੧ ॥ ਬਰਤ ਸੰਧਿ^{੩੪} ਸੋਚ ਚਾਰ ॥^{੩੫}ਕ੍ਰਿਆ ਕੁੰਟਿ
ਨਿਰਾਹਾਰ ॥ ਅਪਰਸ ਕਰਤ ਪਾਕਸਾਰ^{੩੬} ॥^{੩੭}ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰ ॥
ਧੂਪ ਦੀਪ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਨ ਲਾਗੇ ॥ ਰਾਮ ਦਇਆਰ^{੩੮} ਸੁਨਿ
ਦੀਨ ਬੇਨਤੀ ॥ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ^{੩੯} ਨੈਨ ਪੇਖਉ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮ
ਮਿਸਟ^{੪੦} ਲਾਗੇ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੧੩੧ ॥ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫੪ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ

- ੧ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।
- ੨ ਸਨਮਾਨੇ ਗਏ, ਆਦਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ।
- ੩ ਹੋਰ ਕਰਮ ।
- ੪ ਕਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਬੇਖਬਰੀ । ਉਮਰ ਬੇਖਬਰੀ ਵਿੱਚ ਬੀਤ ਗਈ।
- ੬ ਪੇਟ ਵਿੱਚ । ਨਰਕ ਰੂਪ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਸੜਦਾ ਫਿਰਿਆ ਅਤੇ (ਅੰਤ) ਜਮ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਖਬਰ ਲਈ ।
- ੭ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ।
- ੮ (ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲੋਂ) ਹੱਥ ਝਾੜ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਅਗਿਆਨਤਾ ।
- ੧੦ ਠੱਗ ਬੁਟੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੧੩, ਨੋਟ ੧੫ ।
- ੧੧ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ।
- ੧੨ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ । ਆਪਣੀ ਮਤ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆ ਜੋ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਪੂਛੂ ਨੇ ਸੰਤ ਬਚਾਅ ਲਏ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ।
- ੧੪ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ।
- ੧੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੫੩, ਨੋਟ ੧ ।
- ੧੬ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵਿਕਾਰ ?
- ੧੭ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦਾ ਮਹਲ ।
- ੧੮ ਜਿਥੇ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਨਾਲ ਮੌਜਾਂ ਤੇ ਲਾਡ ਮਾਣਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ।
- ੧੯ ਖੇਲ, ਕਲੇਲ, ਲਾਡ ।
- ੨੦ ਸੰਸਾਰ ਸੁਫਨਾ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਝੂਠਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਮਿਥਿਆ, ਝੂਠਾ ।
- ੨੨ ਹੇ ਸਖੀ ! ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ

- ਮੋਹੀ ਗਈ ਹੈ ? ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ।
- ੨੩ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੀਤ-ਪਿਆਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਰੇਮ ਪੁੰਜ ਹੈ ।
- ੨੪ ਦਿਆਲੂ ।
- ੨੫ ਕਿਸ ਲਈ ਹੋਰ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਫਸਦੀ ਹੈ ?
- ੨੬ ਲਗੀਏ । ਹਰੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹੀਏ ।
- ੨੭ ਹੁਣ ਜਮ ਦਾ ਮੇਲ ਚੁਕ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਪੋਰੇਗਾ ।
- ੨੮ ਦਾੜ, ਦਾਨ ।
- ੨੯ ਜ਼ਿੰਮੀ ਮਣਸ ਦਿੱਤੀ ।
- ੩੦ ਸੁਚ । ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਚਮ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕੀਤੀ ।
- ੩੧ ਉਚਾਰੇ । ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਚਾਰੇ, ਮੂੰਹ-ਜਬਾਨੀ ਰਟੇ ।
- ੩੨ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੇ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੦, ਨੋਟ ੯ ।
- ੩੩ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ।
- ੩੪ ਸੰਧਿਆ ਕਰਨੀ ।
- ੩੫ ਕੁੰਟ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਭਾਵ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਕਰਨੀ ।
- ੩੬ [ਪਾਕਸਾਲ] ਰਸੋਈ । ਅਛੋਹ ਹੋ ਕੇ ਰਸੋਈ ਕਰਨੀ ।
- ੩੭ ਇਕ ਯੋਗ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਮੰਢੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਹੇਠ ਉਤੇ ਸੱਜੇ-ਖੱਬੇ ਚਲਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਆਦਰਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ੩੮ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਾਂ ।
- ੩੯ ਮਿੱਠਾ ।

* ਹਰੀ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਸਾਰੇ ਵਿਅਰਥ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਵਾਗਉਣ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਆਸਰ ਹੇਠਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਅ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

† ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਸੁਫਨੇ ਵਾਂਗ ਝੂਠਾ ਹੈ । ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਹਰੀ ਹਰ ਵਕਤ ਦਿਆਲੂ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਮੋਹ ਕਰੀਏ ? ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀਏ । ਕਿਵੇਂ ? ਉਸ ਦੇ ਸਤਿ-ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਏ, ਜਿਥੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਹਟਦਾ ਹੈ ।

‡ ਕੋਈ ਧਾਰਮਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ।

§ ਸਤ-ਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ, ਭਰਮ ਮੋਹ ਕਟੀਂਦੇ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ ।

ਜਾਪਿ ਰਮਤ^੧ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤਨ ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗੇ ਕਾਮ
 ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਤਿਆਗੇ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਲਬਧਿ^੨ ਅਪਨੀ ਪਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਅੰਧ ਟੂਟੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧ^੩ ਪੂਰਨ ਸਰਬਤ੍ਰ ਠਾਕੁਰ
 ਨਹ ਕੋਊ ਬੈਰਾਈ^੪ ॥ ਸੁਆਮੀ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੋਖ ਗਏ ਸੰਤਨ
 ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗਿ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੧੩੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਮੁਖਹੁ ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਮਨਿ ਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸ੍ਰਵਨ^੫ ਸੁਨਨ ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਅਨਿਕ ਪਾਤਿਕ^੬ ਪੁਨਹਚਰਨ ॥ ਸਰਨ ਪਰਨ
 ਸਾਧੂ ਆਨ ਬਾਨਿ^੭ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੀਤਿ ਨੀਤਿ ਪਾਵਨਾ
 ਮਹਿ ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ ॥ ਸੇਵਕ ਭੈ ਦੂਰਿ ਕਰਨ^੮ ਕਲਿਮਲ ਦੋਖ ਜਾਰੇ ॥ ਕਹਤ
 ਮੁਕਤ ਸੁਨਤ ਮੁਕਤ^੯ ਰਹਤ ਜਨਮ ਰਹਤੇ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ^{੧੦} ਸਾਰ ਭੂਤ
 ਨਾਨਕ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੧੩੩ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਨਾਮ
 ਭਗਤਿ ਮਾਗੁ ਸੰਤ ਤਿਆਗਿ ਸਗਲ ਕਾਮੀ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਲਾਇ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਦਾ ਗਾਇ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ਰੇਨ^{੧੨} ਬਾਂਛੁ
 ਦੈਨਹਾਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ਸਰਬ ਕੁਸਲ^{੧੩} ਸੁਖ ਬਿਸੁਆ ਆਨਦਾ ਆਨੰਦ
 ਨਾਮ ਜਮ ਕੀ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਤ੍ਰਾਸ^{੧੪} ਸਿਮਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^{੧੫} ॥ ਏਕ ਸਰਨ
 ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਨ^{੧੬} ਸੰਸਾਰ ਸਗਲ ਤਾਪ ਹਰਨ ॥ ਨਾਵ^{੧੭} ਰੂਪ ਸਾਧਸੰਗ
 ਨਾਨਕ ਪਾਰਗਰਾਮੀ^{੧੮} ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੩੪ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥
^{੧੯}ਗੁਨ ਲਾਲ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਦੇਖੇ ॥ ^{੨੦}ਪੰਚਾ ਤੇ ਏਕ^{੨੧} ਛੂਟਾ ਜਉ ਸਾਧਸੰਗਿ
 ਪਗ ਰਉ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਉ^{੨੩} ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਇ ਮਾਨੁ
 ਤਿਆਗਿ ਮੋਹਾ ॥ ਏਕੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸੋਹਾ ॥
 ੧ ॥ ਪਾਇਓ ਹੈ ^{੨੪}ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ^{੨੫}ਸਗਲ ਆਸ ਪੂਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਿ
 ਅਨੰਦ ਭਏ ਗੁਰਿ ^{੨੬}ਬਿਖਮ ਗਾਰੁ ਤੋਰੀ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੩੫ ॥ ਸਾਰਗ
 ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਮਨਿ ਬਿਰਾਰੀਗੀ ॥ ਖੋਜਤੀ ਦਰਸਾਰ^{੨੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾਧੂ ਸੰਤਨ ਸੇਵਿ ਕੈ ਪ੍ਰਿਉ ਹੀਅਰੈ^{੨੮} ਧਿਆਇਓ ॥ ਆਨੰਦ ਰੂਪੀ ^{੨੯}ਪੇਖਿ ਕੈ
 ਹਉ ਮਹਲੁ^{੩੦} ਪਾਵਉਗੀ ॥ ੧ ॥ ਕਾਮ ਕਰੀ^{੩੧} ਸਭ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਹਉ
 ਸਰਣਿ ਪਰਉਗੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸੁਆਮੀ ਗਰਿ^{੩੨} ਮਿਲੇ ਹਉ ਗੁਰ ਮਨਾਵਉਗੀ ॥
 ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੩੬ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ^{੩੩}ਐਸੀ ਹੋਇ ਪਰੀ ॥ ^{੩੪}ਜਾਨਤੇ
 ਦਇਆਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੫}ਮਾਤਰ ਪਿਤਰ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਮਨੁ ਸੰਤਨ ਪਾਹਿ
 ਬੇਚਾਇਓ^{੩੬} ॥ ਜਾਤਿ ਜਨਮ ਕੁਲ ਖੋਈਐ ਹਉ ਗਾਵਉ ਹਰਿ ਹਰੀ ॥ ੧ ॥
 ਲੋਕ ਕੁਟੰਬ ਤੇ ਟੂਟੀਐ ਪ੍ਰਭ ^{੩੭}ਕਿਰਤਿ ਕਿਰਤਿ ਕਰੀ ॥ ਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ

੧ ਸਿਮਰਨ ।	੧੭ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲਾ ।
੨ ਪਰਾਲਭਧ, ਭਾਗ ।	੧੮ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੩ ਹਰ ਥਾਂ ਮਾਲਕ ਹੀ ਭਰਪੂਰ ਦਿੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ।	੧੯ ਬੇੜੀ ।
੪ ਵੈਰੀ ।	੨੦ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਕਤੀ-ਦਾਤਾ ।
੫ ਕੰਨੀ ।	੨੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ ।
੬ ਪਾਪ ।	੨੨ ਕਾਮਾਦਿਕ ਤੋਂ ।
੭ [ਪੁਨਹ-ਆਚਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮ] ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਮ-ਜਾਪ ਹੋਮ ਆਦਿ ।	੨੩ ਇਕ ਮਨ ।
੮ ਆਦਤਾਂ । ਹੋਰ ਆਦਤਾਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ।	੨੪ ਪਕੜਾਂ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂ; ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ ।
੯ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ।	੨੫ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਦਾਰਥ, ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਇਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ।
੧੦ ਪਾਪ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ।	੨੬ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਹਰੀ ।
੧੧ ਰਹਿਣੀ ਰਹਿਣੇ ਵਾਲੇ, ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।	੨੭ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ।
੧੨ ਸਾਰ=ਤਤ, ਅਸਲ ਚੀਜ਼ । ਭੂਤ=ਰੂਪ । ਸਾਰਭੂਤ=ਸਿਧਾਂਤ, ਨਿਚੋੜ । ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਨਾ (ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦਾ) ਨਿਚੋੜ ਜਾਂ ਤਤ ਕਰ ਕੇ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੮੯, ਨੋਟ ੩ ।	੨੮ ਕਠਿਨ ਗਾਰੂ (ਗੜ੍ਹੀ) ਭਰਮਾਂ ਦੀ ।
੧੩ ਕੰਮ ।	੨੯ ਦਰਸ਼ਨ ।
੧੪ ਮੰਗ । ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮੰਗ, ਉਹ ਮਾਲਕ ਆਪ ਦੇਵੇਗਾ ।	੩੦ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
੧੫ ਸੁਖ ।	੩੧ ਦੇਖ ਕੇ ।
੧੬ ਡਰ (ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ) ।	੩੨ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦਾ ਮਹਿਲ ।
	੩੩ ਕੰਮ ਧੰਧੇ ।
	੩੪ ਗਲੇ ਨਾਲ ।
	੩੫ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
	੩੬ ਦਿਆਲ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
	੩੭ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ।
	੩੮ ਵੇਚਿਆ ਹੈ ।
	੩੯ [ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਜ] ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ, ਨਿਹਾਲ ।

* ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸਾਧਨ ਹੈ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਦਾ । ਇਹੋ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਹੈ ।

† ਨਾਮ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਤਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

‡ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਸਿਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਰਮ ਮੋਹ ਟੁਟਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

§ ਸਾਰੇ ਕੰਮ-ਧੰਧੇ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

¶ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਾਂ ।

ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਾਨਕ ਸੇਵਿ ਏਕ ਹਰੀ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੧੩੭ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ
 ਪ* ॥ ਲਾਲ ਲਾਲ ਮੋਹਨ ਗੋਪਾਲ ਤੂ ॥ ^੧ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਪਾਖਾਣ ਜੰਤ ਸਰਬ
 ਮੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਤੂ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਨਹ ਦੂਰਿ ਪੂਰਿ ਹਜੂਰਿ ਸੰਗੇ ॥ ਸੁੰਦਰ
 ਰਸਾਲ^੩ ਤੂ ॥ ੧ ॥ ^੪ਨਹ ਬਰਨ ਬਰਨ ਨਹ ਕੁਲਹ ਕੁਲ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ
 ਕਿਰਪਾਲ ਤੂ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੧੩੮ ॥ ਸਾਰਗ ਮਃ ਪੜ ॥ ^੫ਕਰਤ ਕੇਲ
 ਬਿਖੈ ਮੇਲ ਚੰਦ੍ਰ ਸੂਰ ਮੋਹੇ ॥ ਉਪਜਤਾ ਬਿਕਾਰ ਦੁੰਦਰ^੬ ਨਉਪਰੀ^੭ ਬੁਨੰਤਕਾਰ
 ਸੁੰਦਰ ਅਨਿਗ^੮ ਭਾਉ^੯ ਕਰਤ ਫਿਰਤ ਬਿਨੁ ਗੋਪਾਲ ਧੋਹੇ^{੧੧} ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੨}ਤੀਨਿ ਭਉਨੇ ਲਪਟਾਇ ਰਹੀ ਕਾਚ ਕਰਮਿ ਨ ਜਾਤ ਸਹੀ ^{੧੩}ਉਨਮਤ ਅੰਧ
 ਧੰਧ ਰਚਿਤ ਜੈਸੇ ਮਹਾ ਸਾਗਰ ਹੋਹੇ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਉਧਰੇ^{੧੫} ਹਰਿ ਸੰਤ ਦਾਸ ਕਾਟਿ
 ਦੀਨੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ ^{੧੬}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਜਾ ਕੋ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ
 ਓਹੇ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੧੩੯ ॥ ੩ ॥ ੧੩ ॥ ੧੫੫ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ॥
 †ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਤੇਰੋ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ ॥ ^{੧੭}ਕਾਂ ਕੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ^{੧੮}
^{੧੯}ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਧਨੁ ਧਰਨੀ^{੨੦} ਅਰੁ ਸੰਪਤਿ^{੨੧} ਸਗਰੀ^{੨੨}
 ਜੋ ਮਾਨਿਓ ਅਪਨਾਈ^{੨੩} ॥ ਤਨ ਛੂਟੈ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ^{੨੪}ਕਹਾ ਤਾਹਿ
 ਲਪਟਾਈ ॥ ੧ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਸਦਾ ^{੨੫}ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਤਾ ਸਿਉ ^{੨੬}ਰੁਚਿ ਨ
 ਬਢਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਜਗਤ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਾਈ^{੨੭} ॥
 ੨ ॥ ੧ ॥ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਕਹਾ ਮਨ ਬਿਖਿਆ^{੨੮} ਸਿਉ ਲਪਟਾਹੀ ॥
 ਯਾ^{੨੯} ਜਗ ਮਹਿ ਕੋਊ ਰਹਨੁ ਨ ਪਾਵੈ ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਂ ਕੋ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸੰਪਤਿ^{੨੧} ਕਾਂ ਕੀ ਕਾ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਹੀ ॥ ਜੋ
 ਦੀਸੈ ਸੋ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ ਜਿਉ ^{੩੦}ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ
 ਸਰਣਿ ਸੰਤਨ ਗਹੁ^{੩੧} ਮੁਕਤਿ ਹੋਹਿ ਛਿਨ ਮਾਹੀ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਭਗਵੰਤ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਸੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਸਾਰੰਗ
 ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਕਹਾ ਨਰ ਅਪਨੋ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ^{੩੨}ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਬਿਖਿਆ
 ਰਸਿ ਰਚਿਓ ਰਾਮ ਸਰਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ
 ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨੋ ਦੇਖਿ ਕਹਾ ਲੋਭਾਵੈ ॥ ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੋ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ ਰਹਨੁ
 ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਮਿਥਿਆ ਤਨੁ ਸਾਚੋ ਕਰਿ ਮਾਨਿਓ ਇਹ ਬਿਧਿ ਆਪੁ^{੩੩}
 ਬੰਧਾਵੈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੋਊ ਜਨੁ ਮੁਕਤਾ ਰਾਮ ਭਜਨ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ ॥ ੨ ॥
 ੩ ॥ ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ^{੩੪}ਮਨ ਕਰਿ ਕਬਹੂ ਨ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇਓ ॥

- ੧ ਕੀੜੇ, ਹਾਥੀ, ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ (ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ) ਜੀਵ
 ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਤੇ ਸਭ
 ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈਂ । ਹਸਤਿ= ਹਾਥੀ । ਪਾਖਾਣ=
 ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ।
- ੨ ਤੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ
 ਹੈਂ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈਂ, ਨਾਲ ਹੈਂ ।
- ੩ ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ।
- ੪ ਵਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਵਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕੁਲਾਂ
 ਵਿੱਚ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੫ ਮਾਇਆ ਕੇਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ
 ਮੇਲ ਕਰਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ
 ਮੋਹੇ ਸੁ । ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਝਾਂਜਰਾਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ
 ਨਾਲ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- ੬ [ਦੁੱ-ਦੂਲ] ਸ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਝਗੜਾਲੂ
 (ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ) ।
- ੭ [ਸਿੰ. ਨੂਪੁਰ] ਝਾਂਜਰਾਂ ।
- ੮ ਛਣਕਾਰ ।
- ੯ ਅਨੇਕ ।
- ੧੦ ਹਾਵ ਭਾਵ ।
- ੧੧ ਠਗਦੀ ।
- ੧੨ ਤਿੰਨ ਭਵਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾੜੇ
 ਮੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ
 ਬਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
- ੧੩ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਸਤ
 ਹਨ ਤੇ ਇਉਂ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂ
 ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਹੁਝਕੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ।
- ੧੪ ਹੁਝਕੇ, ਧੱਕੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੧, ਨੋਟ ੧੬ ।
- ੧੫ ਉਧਾਰੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੨੭, ਨੋਟ ੧ ।
- ੧੬ ਤਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੭ ਕਿਸ ਦੀ ?
- ੧੮ ਇਸਤਰੀ ।
- ੧੯ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈ ?
- ੨੦ ਧਰਤੀ ।
- ੨੧ ਪ੍ਰਭੂਤਾ, ਐਸੂਰਜ ।
- ੨੨ ਸਾਰੀ ।
- ੨੩ ਆਪਣੀ ।
- ੨੪ ਕਿਸ ਲਈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੈ ?
- ੨੫ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੨੬ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਂਦਾ ।
- ੨੭ ਰਾਤ ਦਾ ।
- ੨੮ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ।
- ੨੯ ਇਸ ।
- ੩੦ ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ ।
- ੩੧ ਪਕੜੋ ।
- ੩੨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਸਵਾਦ
 ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ।
- ੩੩ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
- ੩੪ ਮਨ ਕਰ ਕੇ, ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ।

* ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ ।

† ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸੀ ਬਲਵਾਨ ਮਾਇਆ ਭੀ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ
 ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ ।

‡ ਇਸ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਧਨ ਸੰਪਤ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵਿੱਚ
 ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਅਨਿਸਥਿਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ
 ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ ਕਟਦਾ ਤੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ
 ਹੈ ।

§ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਰਦਾਸ
 ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਬਿਖਿਆਸਕਤ^੧ ਰਹਿਓ ^੨ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ^੩ਕੀਨੋ ਅਪਨੋ ਭਾਇਓ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਨਿਓ ਨਹਿ ਕਾਨਨਿ^੪ ਪਰ ਦਾਰਾ ਲਪਟਾਇਓ ॥
 ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਕਾਰਨਿ ਬਹੁ ਧਾਵਤ ਸਮਝਿਓ ਨਹ ਸਮਝਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ^੬ਕਹਾ
 ਕਹਉ ਮੈ ਅਪੁਨੀ ਕਰਨੀ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਓ ॥ ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਸਭ
 ਅਉਗਨ ਮੋ ਮਹਿ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਸਰਨਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੩ ॥ ੧੩੯ ॥
 ੪ ॥ ੧੫੯ ॥

ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਜੀਵਾ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥ ਜੈ ਜਗਦੀਸ^੧ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਜਾਚਉ^੮
 ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਪਿਆਸ ਪਿਆਸੀ
 ਕਾਮਨਿ^੯ ^{੧੦}ਦੇਖਉ ਰੈਨਿ ਸਬਾਈ ॥ ਸ੍ਰੀਧਰ^{੧੧} ਨਾਥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ
 ਪੀਰ ਪਰਾਈ ॥ ੧ ॥ ਗਣਤ^{੧੨} ਸਰੀਰਿ ਪੀਰ ਹੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ
 ਪਾਂਈ ॥ ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਾਂ ਸਮਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਐਸੀ ^{੧੩}ਰਵਤ ਰਵਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ਬਿਸਮ^{੧੪}
 ਭਏ ਗੁਣ ਗਾਇ ਮਨੋਹਰ ^{੧੫}ਨਿਰਭਉ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ ॥ ੩ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ
 ਸਦਾ ਧੁਨਿ^{੧੬} ਨਿਹਚਲ ^{੧੭}ਘਟੈ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਕੋਈ
 ਨਿਰਧਨੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ੪ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਭਏ ਸੁਨਿ ਸਜਨੀ^{੧੮}
^{੧੯}ਦੂਤ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥ ^{੨੦}ਜਬ ਕੀ ਉਪਜੀ ਤਬ ਕੀ ਤੈਸੀ ^{੨੧}ਰੰਗੁਲ ਭਈ
 ਮਨਿ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ^{੨੨}ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਦਾ ਲਿਵ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੀਵਾਂ ਹਰਿ ਗੁਨ
 ਗਾਈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਤਾ ਬੈਰਾਗੀ ^{੨੩}ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥ ੬ ॥
^{੨੪}ਸੁਧ ਰਸ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਤੁ ਗੁਸਾਂਈ ॥ ^{੨੫}ਤਹ ਹੀ
 ਮਨੁ ਜਹ ਹੀ ਤੈ ਰਾਖਿਆ ਐਸੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ੭ ॥ ^{੨੬}ਸਨਕ ਸਨਾਦਿ
 ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਘਰੀ
 ਨ ਜੀਵਾਂ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ^{੨੭}ਹਰਿ
 ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਧੀਰੈ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ਕੋਟਿ ਕਲਪ^{੨੮} ਕੇ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨ ਸਾਚੁ
 ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ^{੨੯} ਜਲੇ ਹਉ ਮਮਤਾ ਪ੍ਰੇਮੁ
 ਸਦਾ ਨਉ ਰੰਗੀ ॥ ^{੩੦}ਅਨ ਭਉ ਬਿਸਰਿ ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਚਿਆ ਹਰਿ
 ਨਿਰਮਾਇਲੁ^{੩੧} ਸੰਗੀ ॥ ੧ ॥ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਤਿਆਗਿ ^{੩੨}ਭਉ ਭੰਜਨੁ ਪਾਇਆ
 ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿ ^{੩੩}ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹਰਿ

- ੧ ਵਿਸ਼ੇ-ਆਸ਼ਕਤ ਵਿਸ਼ੇ-ਪਰਾਇਣ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੩੨, ਨੋਟ ੨੦ ।
- ੨ ਰਾਤ ਦਿਨ ।
- ੩ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕੁਝ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ । ੪ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ।
- ੫ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ।
- ੬ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਜਨਮ ਗਵਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ?
- ੭ ਜੈ ਹੋ ਜਗਦੀਸ਼; ਜੈ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ!
- ੮ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।
- ੯ ਇਸਤ੍ਰੀ ।
- ੧੦ ਤਕਦੀ ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ।
- ੧੧ [ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
- ੧੨ [ਹਿਸਾਬ, ਗੱਟੀਆਂ ਗਿਣਨਾ] ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ ।
- ੧੩ ਚਾਲ ਚਲੋ, ਹੇ ਮਨ !
- ੧੪ ਅਨੰਦਤ ।
- ੧੫ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਭਉ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ।
- ੧੬ ਲਗਨ ।
- ੧੭ (ਇਹ ਲਗਨ) ਨਾ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਇਹਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਸਖੀ ! ਹੇ ਸਖੀ ! ਸੁਣ; ਹਰੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
- ੧੯ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੂਤ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਮੋਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
- ੨੦ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਂਦਾ ਹੋਈ ਉਤਨੀ ਰਹੀ, ਭਾਵ ਘਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੨੧ ਰੰਗੀ ਗਈ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ।
- ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੯, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੨੩ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਪਿਆਨ ਲਾਇਆ ।
- ੨੪ ਸੁਧ ਰਸ ਵਾਲਾ ਨਾਮ । ਉੱਚੇ ਰਸ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਾ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਸਲੀਅਤ ਰੂਪ ਮਾਲਕ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ ।
- ੨੫ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਮਨ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ ।
- ੨੬ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਇੰਦਰ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ।
- ੨੭ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪੀਰਜ ਫੜੇ, ਜੋ ਹਰੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਸਮਝਾ ਕੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
- ੨੮ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ।
- ੨੯ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦੇ ਭਾਵ ਸੜ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਦਾ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ।
- ੩੦ ਹੋਰ ਡਰ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਡਰ ।
- ੩੧ ਨਿਰਮਲ । ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ।
- ੩੨ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੩੩ ਪਿਆਸ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ।

* ਹਰੀ ਲਈ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਦੀਵੀ ਤਾਂਘ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਾਂਘ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਪੀੜ ਤੇ ਖਾਲੀਪਨ ਦੇਖਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰਸ ਵਾਲਾ ਟਿਕਾਉ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

† ਹਰੀ ਲਈ ਤਾਂਘ ਅੰਦਰੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਹਉਮੈ ਆਦਿ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਰੰਗੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਚੰਚਲਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਐਸਾ ਰਜੇਵਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰਸ ਨਾਲ ਨਕਾ-ਨਕ ਭਰ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਨਾ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਪ ਅਤੇ ਭਰਮ ਭਉ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਲਿ ਲਏ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ੨ ॥ ਅਭਰਤ^੧ ਸਿੰਚਿ ਭਏ^੨ ਸੁਭਰ ਸਰ ਗੁਰਮਤਿ
 ਸਾਚੁ ਨਿਹਾਲਾ^੩ ॥ ਮਨ ਰਤਿ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲ^੪ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ
 ਦਇਆਲਾ ॥ ੩ ॥ ਮੋਹਨਿ^੫ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੋਰਾ ਬਡੈ ਭਾਗ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥
 ਸਾਚੁ ਬੀਚਾਰਿ ਕਿਲਵਿਖ^੬ ਦੁਖ ਕਾਟੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਅਨਰਾਗੀ^੭ ॥ ੪ ॥
 ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਸਾਗਰ ਰਤਨਾਗਰ^੮ ਅਵਰ ਨਹੀ ਅਨ ਪੂਜਾ ॥ ^੯ਸਬਦੁ
 ਬੀਚਾਰਿ ਭਰਮ ਭਉ ਭੰਜਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਦੂਜਾ ॥ ੫ ॥ ਮਨੂਆ ਮਾਰਿ
 ਨਿਰਮਲ ਪਦੁ ਚੀਨਿਆ^{੧੨} ਹਰਿ ਰਸ ਰਤੇ ਅਧਿਕਾਈ^{੧੩} ॥ ਏਕਸ ਬਿਨੁ ਮੈ
 ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ੬ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^{੧੪}
 ਅਨਾਥੁ^{੧੫} ਅਜੋਨੀ ਗੁਰਮਤਿ ਏਕੋ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਨਾਹੀ ਚਿਤੁ ਡੋਲੈ
^{੧੬}ਮਨੁ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੧੭} ਅਕਥਉ ਕਥੀਐ^{੧੮}
 ਕਹਉ ਕਹਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਹਮਾਰੇ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਿਆ
 ਕੋਈ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਵਡਾਈ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਹਰਿ
 ਕੈ ਨਾਮਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਸਬਦਿ ਭਉ ਭੰਜਨੁ
 ਜਮਕਾਲ ਨਿਖੰਜਨੁ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੦}
 ਜਾਤਾ ^{੨੧}ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਭਗਤਾਂ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ
 ਨਿਰੰਜਨੁ^{੨੨} ਪੈਨ੍ਣੁ^{੨੩} ਭਗਤਿ ਬਡਾਈ ॥ ^{੨੪}ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਸਦਾ ਹਰਿ
 ਸੇਵਨਿ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨਮੁਖ^{੨੫} ਬੁਧਿ ਕਾਚੀ ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ
 ਅਕਥੁ ਨ ਕਥੈ ਕਹਾਨੀ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਸਾਚੀ ਬਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੇ^{੨੬} ਰਸਨਾ ਸਹਜਿ
 ਸੁਭਾਈ ॥ ^{੨੭}ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਸਦ ਅਪੁਨੇ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ
 ਲਾਈ ॥ ੪ ॥ ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ ਮੁਕਤੋ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥
^{੨੮}ਹਰਿ ਸਰੁ ਸਾਗਰੁ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਵੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਿ ਸਦਾ ^{੨੯}ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਨਿਹਕੇਵਲੁ^{੩੦}
 ਹਰਿ ਰਵਿਆ^{੩੦} ਸਭੁ ਆਤਮਰਾਮੁ^{੩੧} ਮੁਰਾਰੀ^{੩੨} ॥ ੬ ॥ ਸੇਵਕ ਸੇਵਿ ਰਹੇ
 ਸਚਿ ਰਾਤੇ ਜੋ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ^{੩੩}ਦੁਬਿਧਾ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ਜਗਿ ਝੂਠੀ
 ਗੁਣ ਅਵਗਣ ਨ ਪਛਾਣੇ ॥ ੭ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਅਕਥੁ ਕਥੀਐ ਸਚੁ
 ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਬਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਣੇ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ^{੩੪}
 ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੩੫ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਤਿ ਮੀਠਾ ॥

- ੧ ਨਾ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਖਾਲੀ ।
 ੨ ਨਕਾ-ਨੱਕ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤਲਾਅ ।
 ੩ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ।
 ੪ ਸ਼ੁੱਧ ਹਰੀ । ਦਿਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਸਦਾ ਤੋਂ ਦਿਆਲੂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ ।
 ੫ ਹਰੀ ਮੋਹਨ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
 ੬ ਪਾਪ ।
 ੭ ਅਨੁਚਾਰੀ, ਪ੍ਰੇਮੀ ।
 ੮ ਡੂੰਘੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ।
 ੯ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ।
 ੧੦ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ।
 ੧੧ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਭਰਮ ਤੇ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆਂ ।
 ੧੨ ਸਮਝਿਆ ।
 ੧੩ ਬਹੁਤੇ ।
 ੧੪ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਰੀ।
 ੧੫ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ।
 ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧੪, ਨੋਟ ੧ ।
 ੧੭ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੧੮ ਜੋ ਉਹ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।
 ੧੯ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਜੋ ਭਉ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਾਲ ਨੂੰ ਮੋਟਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੨੧ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ।
 ੨੨ ਨਿਰਲੇਪ, ਪਵਿੱਤਰ ।

- ੨੩ ਪੁਸ਼ਾਕ ।
 ੨੪ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੫ ਆਪ ਹੁਦਰਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ।
 ੨੬ ਦੂਰ ਕੀਤੇ । ਮਨ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ, ਭਾਵ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਠਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਡੁਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਜੀਭ (ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੀ ਸੀ) ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ।
 ੨੭ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਹਰੀ ਐਸਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਸਦਾ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਇਸ ਜਲ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਗਏ ।
 ੩੦ ਵਿਆਪਕ ।
 ੩੧ ਹਰੀ ।
 ੩੨ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੩੩ [ਸੰ. ਦ੍ਰਿਵਿਯ] ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਆਪਣੇ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਝੂਠੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ।
 ੩੪ ਬਿਆਨ ਕਰ ਕੇ, ਉਚਾਰ ਕੇ ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧) । ਨਾਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰੋਟੀ ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (੨) । ਮਨਮੁਖ ਉਸ ਅਕਥਨੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (੩) । ਪਰ ਉਹ ਭੀ ਜਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਨਿੱਤ ਉਠਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਅਡੋਲਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੪) । ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (੫) । ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ? ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਦਾ ਹੈ (੬) । ਇਹ ਕੰਮ ਓਹੀ ਸੇਵਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਵਿਛੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੭) । ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਮੇਲੇ ਤਾਂ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ (੮) ।

† ਭੇਖ ਜਾਂ ਪੰਡਤਾਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸਭ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਤੇ ਆਵਾ-ਗਉਣ ਨਿਵਾਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ^੧ ਭਉ ਭੰਜਨ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਏਕੋ ਡੀਠਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਕੋਟਿ ਕੋਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨ ਹਰਿ ਸਾਚਾ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝੈ ਦੂਜਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਏਕੁ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰੇਮ
 ਪਦਾਰਥੁ ਜਿਨ ਘਟਿ^੫ ਵਸਿਆ ^੬ਸਹਜੇ ਰਹੇ ਸਮਾਈ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਰੰਗਿ
 ਚਲੂਲੇ^੭ ਰਾਤੇ ^੮ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ਰਸਨਾ^੯ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਰਸਿ ਰਾਤੀ
 ਲਾਲ ਭਈ ਰੰਗੁ ਲਾਈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਹਕੇਵਲੁ^{੧੦} ਜਾਣਿਆ ਮਨੁ
 ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ^{੧੧} ਸਾਂਤਿ ਆਈ ॥ ੩ ॥ ਪੰਡਿਤ ਪੜ੍ਹਿ ਪੜ੍ਹਿ ਮੋਨੀ ਸਭਿ ਥਾਕੇ ਭ੍ਰਮਿ
 ਭੇਖ ਥਕੇ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ^{੧੨} ਨਿਰੰਜਨੁ^{੧੩} ਪਾਇਆ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ
 ਵੀਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਆਵਾ ਗਉਣੁ ਨਿਵਾਰਿ^{੧੪} ਸਚਿ ਰਾਤੇ ਸਾਚ ਸਬਦੁ ਮਨਿ
 ਭਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੧੫}
 ਗਵਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ^{੧੬}ਸਹਜ ਯੁਨਿ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਸਾਚੈ ਲਿਵ
 ਲਾਈ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^{੧੭} ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ ੬ ॥
 ਏਕਸ ਮਹਿ ਸਭੁ ਜਗਤੋ ਵਰਤੈ ਵਿਰਲਾ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ^{੧੮}ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ^{੧੯}ਅਨਦਿਨੁ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ੭ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ
 ਜਨੁ ਬੂਝੈ ਹੋਰੁ ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ
 ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ
 ਕੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਵਿਰਲੈ
 ਜਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ^{੨੦}ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ ਗੁਰ ਕੈ
 ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਿਆ ॥ ^{੨੧}ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ
 ਬਉਰਾਨਿਆ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨਾਵੈ^{੨੩} ਸੋਈ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਫਿਰਿ ਮੈਲਾ
 ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹੈ ਮੈਲਾ ^{੨੪}ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥
 ੨ ॥ ^{੨੫}ਕਿਆ ਦ੍ਰਿੜਾਂ ਕਿਆ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤਿਆਗੀ ਮੈ ਤਾ ਬੂਝ ਨ ਪਾਈ ॥ ਹੋਰਿ
 ਦਇਆਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਮੋ ਹੋਇ ਸਖਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸਚਾ ਸਚੁ
 ਦਾਤਾ ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ^{੨੬} ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਨਾਇ ਲਾਏ ॥ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਸੋਈ
 ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ੪ ॥ ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਦੁ^{੨੭} ਇਹੁ ਮਨੁ ਨਹੀ ਚੇਤੇ
 ਆਵਾ ਗਉਣੁ^{੨੮} ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋਈ ਬੂਝੈ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ ॥
 ੫ ॥ ਜਿਨ੍ ਦਰੁ ਸੂਝੈ ਸੇ ਕਦੇ ਨ ਵਿਗਾੜਹਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੂਝ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ^{੨੯} ਕਰਣੀ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵਹਿ ਆਵਣ ਜਾਣੁ
 ਰਹਾਈ^{੩੦} ॥ ੬ ॥ ਸੇ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਾਚੁ ਕਮਾਵਹਿ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਸਾਚੁ
 ਅਧਾਰਾ^{੩੧} ॥ ^{੩੨}ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ਨਾ ਬੂਝਹਿ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੭ ॥

- ੧ ਪਾਪ ।
- ੨ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੪ ਕੋੜਾਂ ਜਨਮ ਜਨਮਾੜਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ।
- ੫ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
- ੬ ਓਹ ਅਡੋਲ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕਦੇ ਹਨ ।
- ੭ [ਛਾ. ਚੁੰ-ਲਾਲਹ=ਲਾਲਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ] ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ।
- ੮ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ।
- ੯ ਜੀਭ ।
- ੧੦ ਸੁੱਧ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
- ੧੧ ਰੱਜ ਗਿਆ ।
- ੧੨ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੩ ਮਾਦੀ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ।
- ੧੪ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।
- ੧੫ ਆਪਾ ਭਾਵ ਹਉਮੈ ।
- ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੮੪, ਨੋਟ ੧੩ ।

- ੧੭ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੧੮ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ।
- ੧੯ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
- ੨੦ ਡੂੰਘੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘਾ ।
- ੨੧ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਦੇ ਹਨ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ।
- ੨੨ ਬਉਰੇ (ਪਾਗਲ) ਹੋਏ ਹੋਏ ।
- ੨੩ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ।
- ੨੪ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਭਉ-ਭਉ ਕੇ ।
- ੨੫ ਕੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕੀ ਤਿਆਗਾਂ ?
- ੨੬ [ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਨਹਾਰ (ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ।
- ੨੭ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ।
- ੨੮ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਅਨਿਸਥਿਰ ।
- ੨੯ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ ।
- ੩੦ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ।
- ੩੧ ਆਸਰਾ ।
- ੩੨ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

* ਹਰੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੧) । ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (੨) । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਾ ਮਿਥੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਤਿਆਗ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰਦਾ (੩) । ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਫੜੀਦਾ ਹੈ (੪) । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਵਾ ਗਉਣ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (੫) । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਓਹ ਜਨਮ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ ਅਤੇ ਸੱਚ ਸੰਜਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ ਆਵਾ ਗਉਣ ਮੁਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (੬) । ਬਾਕੀ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੭) । ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੁਧਾਰ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਾਏ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੮) ।

ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ^੧ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਆਪੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ ਜਨ^੨ ਬਾਇ
ਪਏ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ ਪਤਿ ਪਾਵੈ ਲੇਖੈ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਗੁਸਾਈ ਪਰਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰੋ ਡੀਠਾ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਉਪਾਇ ਸਮਾਵਨ
ਸਗਲ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਬੀਠਾ^੩ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਣਾ ਰਾਉ^੪ ਰਾਜ ਭਏ ਰੰਕਾ
ਉਨਿ ਝੂਠੇ ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਓ ॥ ਹਮਰਾ ਰਾਜਨੁ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ^੫ ਤਾ ਕੋ
ਸਗਲ ਘਟਾ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਉਪਮਾ ਸੁਨਹੁ ਰਾਜਨ ਕੀ ਸੰਤਹੁ^੬ ਕਹਤ
ਜੇਤ ਪਾਹੂਚਾ ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਵਡ ਸਾਹ ਦਾਤਾਰਾ ਉਚੇ ਹੀ ਤੇ ਉਚਾ ॥ ੨ ॥
ਪਵਨਿ^੭ ਪਰੋਇਓ ਸਗਲ ਅਕਾਰਾ^੮ ਪਾਵਕ ਕਾਸਟ ਸੰਗੇ ॥ ਨੀਰੁ ਧਰਣਿ
ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਏਕਤ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਸੰਗੇ ॥ ੩ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਥਾ ਰਾਜਨ^{੧੦}
ਕੀ ਚਾਲੈ ਘਰਿ ਘਰਿ ਤੁਝਹਿ ਉਮਾਹਾ^{੧੧} ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਪਾਛੈ ਕਰਿਆ
ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ^{੧੨} ॥ ੪ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਆਪੇ ਕਰਣਾ
^{੧੩}ਮਸਲਤਿ ਕਾਹੂ ਦੀਨੀ ॥ ^{੧੪}ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਰਹ ਦਿਖਾਏ ਸਾਚੀ
ਸਾਖੀ ਚੀਨੀ ॥ ੫ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਅਪਨੇ ਦੀਨੀ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ॥
ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਕਰੀ ਅਵਗਿਆ^{੧੫} ਜਨ ਕੀ ^{੧੬}ਤੇ ਤੈਂ ਦੀਏ ਰੁਝਾਈ ॥ ੬ ॥
ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਅਵਗਨ ਸਭਿ ਪਰਹਰਿਆ^{੧੭} ॥
ਤਿਨ ਕਉ ਦੇਖਿ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਤਿਨ ^{੧੮}ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ॥ ੭ ॥ ਹਮ
ਨਾਨੇ^{੧੯} ਨੀਚ ਤੁਮੇ ਬਡ ਸਾਹਿਬ ^{੨੦}ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ
ਸੀਤਲੁ^{੨੧} ਗੁਰ ਦਰਸ ਦੇਖੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ^{੨੨} ॥ ੮ ॥ ੧ ॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀ ਘਰੁ ੬ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
†ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ^{੨੩} ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਕਥਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਚਰਜ
ਸਭਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ
ਤੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ਅਪਾਰ^{੨੪} ॥ ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ^{੨੫} ॥
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ^{੨੬} ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮਿਤਿ^{੨੭} ਨਾਹੀ ਜਾ ਕਾ
ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਸੋਭਾ ਤਾ ਕੀ ^{੨੮}ਅਪਰ ਅਪਾਰ ॥ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਜਾ ਕੇ ਗਨੇ
ਨ ਜਾਹਿ ॥ ਸੋਗ ਹਰਖ^{੨੯} ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਅਨਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਾ ਕੇ
ਬੇਦ ^{੩੦}ਪੁਨਿ ਕਰਹਿ ॥ ਅਨਿਕ ਮਹੇਸ^{੩੧} ਬੈਸਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਹਿ ॥
ਅਨਿਕ ਪੁਰਖ ^{੩੨}ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ॥ ਅਨਿਕ ਇੰਦ੍ਰ ਉਭੇ^{੩੩} ਦਰਬਾਰ ॥ ੩ ॥

੧ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਹੈ । ਉੱਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਭੀ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ।

੨ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ।

੩ [ਸੰ. ਵਿਸਠਿਤ=ਸਥਿਤ, ਕਾਇਮ] ਬੈਠਾ । ਤੂੰ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

੪ ਰਾਜੇ । ਇਹ ਰਾਜੇ ਰਾਉ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਝੂਠ ਵਿੱਚ ਦਾਹਵਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ ।

੫ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

੬ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿੰਨੀ ਮੈਨੂੰ ਤਾਕਤ ਹੈ । ਪਾਹੂਚਾ= ਪਹੁੰਚ, ਸਮਰੱਥਾ ।

੭ ਭਾਵ ਸਵਾਸਾਂ ਦਵਾਰਾ ।

੮ ਅੰਗ ਲੱਕੜ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ ।

੯ ਪਾਣੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਇਕ ਥਾਂ ਰੱਖੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਭੀ ਹਨ (ਭਾਵ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਗਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ) ।

੧੦ ਹਰੀ ਰਾਜਨ ਦੀ ।

੧੧ ਚਾਉ, ਉਮੰਗ । ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਲਈ ਜੋਸ਼ ਹੈ ।

੧੨ ਪੁਚਾਇਆ, ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ । ਜੀਵ ਸਾਰੇ ਬਣਾਏ ਪਿਛੋਂ ਸੂ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਅੱਗੇ ਹੀ ਬਣਾ ਰੱਖੀ ਸੂ ।

੧੩ ਕਿਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸਲਾਹ ਉਹਨੂੰ ? ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ।

੧੪ ਅਸੀਂ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਵੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸਮਝ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

੧੫ ਨਿਆਦਰੀ ।

੧੬ ਓਹ ਤੂੰ (ਹੇ ਹਰੀ !) ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤੇ ।

੧੭ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।

੧੮ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।

੧੯ [ਨੰਨ੍ਹੇ] ਨਿੱਕੇ ਜਹੇ ।

੨੦ ਤਾਕਤ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩, ਨੋਟ ੧੯ ।

੨੧ ਠੰਢਾ ।

੨੨ ਆਸਰਾ ।

੨੩ ਅਥਾਹ ।

੨੪ ਬਿਅੰਤ ਹਰੀ ਦੇ ।

੨੫ ਚਾਨਣਾ ।

੨੬ ਸੁਰਮਾ ।

੨੭ ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਹਦ-ਬੰਨਾ ।

੨੮ ਬਿਅੰਤ, ਬੇਹੱਦ ।

੨੯ ਖੁਸ਼ੀ ।

੩੦ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ।

੩੧ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ।

੩੨ [ਸੰ. ਅੰਸ] ਓਹ ਅਵਤਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਦੇਵ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ (ਅੰਸ) ਉਤਰਿਆ ਹੋਵੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧੬, ਨੋਟ ੩੦।

੩੩ ਖੜੇ ਹਨ ।

* ਸੰਸਾਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ (੧) । ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ (੨) । ਇਹ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਬੋੜੇ ਜਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਕੱਠਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ (੩) । ਉਸ ਦੀ ਪਰਜਾ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਉਸ ਲਈ ਚਾਉ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਭ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (੪) । ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ (੫) । ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਵਡਿਆਈ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (੬) । ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅੱਗੂਣ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (੭) । ਅਸਾਡੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪਠਾਏ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਨ ਤਨ ਵਿੱਚ ਠੰਢ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੮) ।

† ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦੱਸੀ ਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਥੇ ਕਈ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਗੁਪਤ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹਸਤੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹਰੀ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਕੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ ।

ਅਨਿਕ ਪਵਨ ਪਾਵਕ^੧ ਅਰੁ ਨੀਰ ॥ ਅਨਿਕ ਰਤਨ ਸਾਗਰ ਦਧਿ^੨ ਖੀਰ^੩ ॥
 ਅਨਿਕ^੪ ਸੂਰ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਆਤਿ ॥ ਅਨਿਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ॥
 ੪ ॥ ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ^੫ ਅਨਿਕ ਕਾਮਧੇਨ^੬ ॥ ਅਨਿਕ ਪਾਰਜਾਤ^੭ ਅਨਿਕ
 ਮੁਖਿ ਬੇਨ ॥ ਅਨਿਕ ਅਕਾਸ ਅਨਿਕ ਪਾਤਾਲ ॥ ਅਨਿਕ ਮੁਖੀ ਜਪੀਐ
 ਗੋਪਾਲ ॥੫ ॥ ਅਨਿਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ॥^੬ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਹੋਵਤ
 ਬਖਿਆਨ ॥ ਅਨਿਕ^੯ ਸਰੋਤੇ ਸੁਨਹਿ ਨਿਧਾਨ ॥ ਸਰਬ ਜੀਅ ਪੂਰਨ
 ਭਗਵਾਨ ॥ ੬ ॥ ਅਨਿਕ ਧਰਮ^{੧੧} ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ^{੧੨} ॥ ਅਨਿਕ ਬਰਨ^{੧੩}
 ਅਨਿਕ^{੧੪} ਕਨਿਕ ਸੁਮੇਰ ॥ ਅਨਿਕ ਸੇਖ^{੧੫} ਨਵਤਨ^{੧੬} ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਤੇਹਿ^{੧੭} ॥ ੭ ॥ ਅਨਿਕ ਪੁਰੀਆ ਅਨਿਕ ਤਹ ਖੰਡ ॥
 ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਅਨਿਕ ਬਨਾ ਅਨਿਕ ਫਲ ਮੂਲ ॥^{੧੮}ਆਪਹਿ
 ਸੂਖਮ ਆਪਹਿ ਅਸਬੂਲ ॥ ੮ ॥ ਅਨਿਕ ਜੁਗਾਦਿ ਦਿਨਸ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥
 ਅਨਿਕ ਪਰਲਉ^{੧੯} ਅਨਿਕ ਉਤਪਾਤਿ^{੨੦} ॥ ਅਨਿਕ ਜੀਅ ਜਾ ਕੇ ਗਿ੍ਹ
 ਮਾਹਿ ॥ ਰਮਤ^{੨੧} ਰਾਮ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰਬ ਠਾਂਏ ॥ ੯ ॥ ਅਨਿਕ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੀ
 ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਖੇਲੈ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਅਨਿਕ^{੨੨} ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ
 ਸੰਗੀਤ ॥^{੨੩}ਅਨਿਕ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤਹ ਚੀਤ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਭਗਤ
 ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਰੰਗਿ^{੨੪} ॥ ਅਨਿਕ^{੨੫} ਅਨਾਹਦ
 ਆਨੰਦ ਝੁਨਕਾਰ ॥ ਉਆ ਰਸ ਕਾ ਕਛੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ
 ਸਤਿ ਅਸਥਾਨੁ ॥ ਉਚ ਤੇ ਉਚ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬਾਨੁ^{੨੬} ॥ ਅਪੁਨਾ ਕੀਆ
 ਜਾਨਹਿ ਆਪਿ ॥ ਆਪੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪਿ ॥^{੨੭}ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ
 ਨਾਨਕ ਦਇਆਲ ॥ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਨਾਨਕ ਤੇ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧੨ ॥ ੧ ॥
 ੨ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥

ਸਾਰਗ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਸਭ ਦੇਖੀਐ^{੨੮} ਅਨਭੈ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥^{੨੯}ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਲਿਪਾਤਾ ॥
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨੁ ਕਰਿ ਬਿਸਥੀਰਨੁ^{੩੦} ਜਲ ਤਰੰਗ^{੩੧} ਜਿਉ ਰਚਨੁ
 ਕੀਆ ॥ ਹਭਿ ਰਸ ਮਾਣੇ ਭੋਗ ਘਟਾਣੇ^{੩੨} ^{੩੩}ਆਨ ਨ ਬੀਆ ਕੋ
 ਬੀਆ ॥^{੩੪}ਹਰਿ ਰੰਗੀ ਇਕ ਰੰਗੀ ਠਾਕੁਰੁ ਸੰਤਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਰਸਿ ਲੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ^{੩੫} ਸਭ ਦੇਖੀਐ ਅਨਭੈ ਕਾ
 ਦਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਕਉਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਬਡਾਈ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ
 ਸ੍ਰਬ ਠਾਈ ॥ ਪੂਰਨ ਮਨਮੋਹਨ ਘਟ ਘਟ ਸੋਹਨ^{੩੬} ਜਬ ਖਿੰਚੈ ਤਬ
 ਛਾਈ ॥ ਕਿਉ ਨ ਅਰਾਧਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਾਧਹੁ^{੩੭} ਘਰੀ ਮੁਹਤਕ

- ੧ ਅੱਗ ।
- ੨ ਦਹੀਂ ।
- ੩ ਦੁੱਧ । ਕਈ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਕਈ ਦਹੀਂ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ।
- ੩ ਸੂਰਜ, ਚੰਨ ਤੇ ਤਾਰੇ ।
- ੫ ਧਰਤੀਆਂ ।
- ੬ ਸਭ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਧੇਨੁ) ਗਾਂ ।
- ੭ ਸੂਰਗ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜੋ ਸਭ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚ ਬੀਨ ਹੈ, ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਰਦ ਆਦਿ ।
- ੯ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਖਿਆਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।
- ੧੦ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ (ਦਾ ਜਸ) ।
- ੧੧ ਧਰਮ-ਰਾਜ ।
- ੧੨ ਕੁਬੇਰ, ਧਨ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ।
- ੧੩ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ।
- ੧੪ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ।
- ੧੫ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਨਵਾਂ ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਨਵਾਂ ।
- ੧੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ।
- ੧੮ ਆਪ ਹੀ ਅਦਿੱਖ (ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ) ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ (ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ) ਹੈ ।
- ੧੯ ਨਾਸ ।
- ੨੦ ਪੈਦਾਇਸ਼ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਉਪਾਤਿ' ਹੈ) ।
- ੨੧ ਵਿਆਪਕ ।
- ੨੨ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੩ ਉਥੇ ਕਈ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਵਰਗੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ।
- ੨੪ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ।
- ੨੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੨੬ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਤਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ।
- ੨੭ ਹੇ ਮਿਹਰ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਦਿਆਲੂ ! ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜਪਿਆ ਓਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ । ਏਥੇ 'ਜਿਨਿ' ਇਕ ਵਚਨ ਹੈ ਅਤੇ 'ਤੇ' ਬਹੁ-ਵਚਨ ਹੈ । ਅਰਥ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ 'ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ' ਕਹਾਂਗੇ । ਦੇਖੋ 'ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ' (ਬਾਰਹਮਾਹ ਮਾਂਝ, ੧੩੬)
- ੨੮ ਅਨਭੈ ਪਦ ਦਾ ਭਾਵ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।
- ੨੯ ਹਰ ਇਕ ਦਿਲ ਨੂੰ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਅਲਿਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੦ ਵਿਸਥਾਰ । ੩੧ ਲਹਿਰਾਂ ।
- ੩੨ ਘਟ ਘਟ ਵਿੱਚ ।
- ੩੩ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।
- ੩੪ ਹਰੀ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੩੫ ਮੱਛੀ ।
- ੩੬ ਜਦੋਂ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।
- ੩੭ ਘੜੀ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਵਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਦਾ ਅਗਮ-ਅਗਾਧ ਰੂਪ ਦੱਸ ਕੇ ਹੁਣ "ਘਟ ਘਟਿ ਪੂਰਨੁ" ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਬੇਲਾ^੧ ਆਈ ॥ ^੨ਅਰਥੁ ਦਰਬੁ ਸਭੁ ਜੋ ਕਿਛੁ ਦੀਸੈ ਸੰਗਿ ਨ ਕਛਹੂ ਜਾਈ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਹੁ ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਬਡਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਪੂਛਉ ਸੰਤ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰੁ ਕੈਸਾ ॥ ^੩ਹੀਉ ਅਰਾਪਉ ਦੇਹੁ ਸਦੇਸਾ ॥ ਦੇਹੁ
 ਸਦੇਸਾ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਕੈਸਾ ਕਹ^੪ ਮੋਹਨ ਪਰਵੇਸਾ ॥ ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ
 ਬ੍ਰਹਮਾਈ^੫ ਥਾਨ ਥਾਨੰਤਰ ਦੇਸਾ ॥ ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ^੬ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੁਗਤਾ
 ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ ਹਰਿ ਜੈਸਾ ॥ ਦੇਖਿ ਚਰਿਤ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਪੂਛੈ ਦੀਨੁ
 ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰੁ ਕੈਸਾ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਪਹਿ ਆਇਆ ॥ ਧੰਨਿ ਸੁ
 ਰਿਦਾ ਜਿਹ ਚਰਨ ਬਸਾਇਆ ॥ ^੭ਚਰਨ ਬਸਾਇਆ ਸੰਤ ਸੰਗਾਇਆ
 ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸੁ^੮ ਰਿਦੈ ਉਲਾਸੁ^੯ ਪ੍ਰਭੁ
 ਲੋੜੀਦਾ ਪਾਇਆ ॥ ਦੁਖੁ ਨਾਠਾ ਸੁਖੁ ਘਰ ਮਹਿ ਵੂਠਾ^{੧੦} ਮਹਾ ਅਨੰਦ
 ਸਹਜਾਇਆ^{੧੧} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੈ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਪਹਿ
 ਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

*ਰਾਇ ਮਹਮੇ ਹਸਨੇ ਕੀ ਧੁਨਿ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੂ ਨਿਵਲੁ^{੧੩} ਮਨੁ ਕੋਠਾ ਤਨੁ ਛਤਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ^{੧੪}ਮਨ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ ਹਥਿ ॥ ੧ ॥
 ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੧੫}ਨ ਭੀਜੈ ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਬੇਦਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੁਰਤੀ ਗਿਆਨੀ
 ਜੋਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੋਗੀ ਕੀਤੈ ਰੋਜਿ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਨ ਭੀਜੈ ਰੂਪੀ ਮਾਲੀ ਰੰਗਿ ॥ ਨ
 ਭੀਜੈ ਤੀਰਥਿ ਭਵਿਐ ਨੰਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਦਾਤੀ ਕੀਤੈ ਪੁੰਨਿ ॥ ਨ
 ਭੀਜੈ ਬਾਹਰਿ ਬੈਠਿਆ ਸੁੰਨਿ^{੧੮} ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਭੇੜਿ^{੧੯} ਮਰਹਿ ਭਿੜਿ ਸੂਰ^{੨੦} ॥
 ਨ ਭੀਜੈ ਕੇਤੇ ਹੋਵਹਿ ਧੂੜ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਲੇਖਾ ਲਿਖੀਐ ਮਨ ਕੈ ਭਾਇ
 ॥ ਨਾਨਕ ਭੀਜੈ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੨੩}ਨਵ ਛਿਅ ਖਟ
 ਕਾ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਉਚਰੈ ^{੨੪}ਭਾਰ ਅਠਾਰ ॥ ਤਿਨਿ^{੨੫} ਭੀ
 ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੋਹਿ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਣ^{੨੬} ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ^{੨੭}ਨਾਭਿ
 ਵਸਤ ਬ੍ਰਹਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੮} ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ
 ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨਾ^{੨੯} ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ ॥
 ਆਪੇ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਓਨੁ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ^{੩੦} ॥ ^{੩੧}ਤੈ ਗੁਣ
 ਆਪਿ ਸਿਰਜਿਅਨੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥ ^{੩੨}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਉਬਰੇ
 ਜਿਨ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਵਰਤਦਾ ਸਭ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ
 ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨੩ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਰਖੈ ਵੇਕ^{੩੩} ॥

੧ ਵੇਲਾ ਸਮਾਂ । ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਸੰਤ
ਟਹਿਲ ਕੀ ਬੋਲਾ' (ਸੋਹਿਲਾ) ।
੨ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ।
੩ ਦਿਲ ਜਾਨ ਵਾਰ ਦਿਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਦੱਸੋ ।
੪ ਕਿਥੇ ? ਮੋਹਨ (ਹਰੀ) ਦਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਿਥੇ ਹੈ ?
ਭਾਵ ਉਹ ਕਿਥੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ?
੫ [ਬ੍ਰਹਮੇਵ] ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ । ਉਹ ਕੇਵਲ
ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਕੇ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਤੇ
ਸਭ ਥਾਵਾਂ (ਦੇਸ਼ਾਂ) ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
੬ ਹਰ ਹਸਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ (ਫਿਰ ਭੀ
ਨਿਰਬੰਧ ਹੈ) ।
੭ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵੱਸਦੇ
ਹਨ । ੮ ਚਾਨਣਾ ।
੯ ਉਤਸਾਹ । ੧੦ ਵਸਿਆ ।
੧੧ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ
ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਬਣੀ ਹੈ ।
੧੨ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਾਹੂ (ਜੰਦਰਾ) ਲੱਗਾ ਹੈ
ਤੇ ਗੁਰੂ ਇਸ ਜੰਦਰੇ ਨੂੰ ਖੋਲਣ ਲਈ ਕੁੰਜੀ ਹੈ
(ਜੇ ਅਰਥ 'ਗੁਰੂ' ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ' ਦੇ
ਅੰਤ ਔਕੜ ਨਾ ਹੁੰਦਾ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੫) ।
੧੩ (ਪਸ਼ੁਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ) ਜੰਦਰਾ,
ਤਾਲਾ । ੧੪ ਮਨ ਦਾ ਬੂਠਾ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ।
੧੫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਭਿੰਜਦਾ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ । ਨਾਦੀ ਬੋਦਿ=ਨਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇ
ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੪, ਨੋਟ ੨੯ ।

੧੬ ਨਿਤ ।
੧੭ ਰੂਪ ਨਾਲ, ਮਾਲ-ਧਨ ਨਾਲ, ਮੌਜਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ
ਨਹੀਂ ਰਾਜੀ ਹੁੰਦਾ ।
੧੮ ਅਫ਼ਰ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰ ।
੧੯ ਜੰਗ ਵਿੱਚ । ੨੦ ਸੂਰਮੇ ।
੨੧ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੁਬੜਨ (ਲਿਬੜਨ) ਨਾਲ ।
੨੨ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ
ਪਰਖ, ਖਾਸ-ਖਾਸ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ
ਬਲਕਿ ਮਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਜਾਂ ਭਾਵਨੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ
ਜਾਵੇਗੀ ।
੨੩ ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਣ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਛੇ ਵੇਦਾਂਗ (ਵੇਦਾਂ
ਦੇ ਅੰਗ) ।
੨੪ ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਭਾਰਤ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ ।
੨੫ ਉਸ (ਪੰਡਤ) ਨੇ (ਜੋ ਉਤਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ
ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ) ।
੨੬ ਬਿਨਾਂ ।
੨੭ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨੇ।
੨੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੨੯ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ । ੩੦ ਸਾਰਾ ।
੩੧ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣ (ਰਜੋ, ਸਤੋ,
ਤਮੋ) ਬਣਾਏ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ) ਮਾਇਆ
ਦਾ ਮੋਹ ਖਿਲਾਰਿਆ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯,
ਫੁਟ ਨੋਟ ੩ । ੩੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ
ਬਚ ਗਏ । ੩੩ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ।

* ਮਹਮਾ ਤੇ ਹਸਨਾ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਕਾਂਗੜਾ ਤੇ ਧੌਲ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਸਨ । ਹਸਨੇ ਨੇ ਧੌਖੇ
ਨਾਲ ਮਹਮੇ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਕੈਦ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ । ਮਹਮੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸੋਂ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਹਸਨੇ 'ਤੇ ਆ ਪਿਆ । ਆਪੋ
ਵਿੱਚ ਵੇਰ ਚਿਰ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ । ਅੰਤ ਮਹਮੇ ਦੀ ਫੜ੍ਹੇ ਹੋਈ । ਢਾਢੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਭੇੜ ਦੀ
ਵਾਰ ਜੋੜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਇਹ ਵਾਰ ਗਾਉਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਨਮੂਨਾ ਉਸ ਵਾਰ ਦਾ :-

ਮਹਮਾ ਹਸਨਾ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਇ ਭਾਰੇ ਭੱਟੀ ।
ਹਸਨੇ ਬੇਈਮਾਨਗੀ ਨਾਲ ਮਹਮੇ ਖੱਟੀ ।
ਭੇੜ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮਚਿਆ ਸਰ ਵਗੇ ਸਫੱਟੀ ।
ਮਹਮੇ ਪਾਈ ਫੜ੍ਹੇ ਰਣ ਗਲ ਹਸਨੇ ਘੱਟੀ ।
ਬੰਨ੍ਹ ਹਸਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਸ ਮਹਮੇ ਖੱਟੀ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਮੁੰਦਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੈ । ਗੁਰੂ
ਮਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ (ਆਤਮਕ ਸੁਰਤਿ ਜਗਾਉਣ ਲਈ) ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਚੀਜ਼
ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨੀ ਹੈ, ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਭਾਵਨੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਲਈ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹੈ,
ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ
ਭਰਮਾਉਂਦਾ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਕੇ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਜਦ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਏ ? ਮਨੁੱਖ
ਦੀ ਬਣਤਰ; ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਕਰਮ ਸਭ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦੇ ਹਨ । ਮਨੁੱਖ
ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਉਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾ ਲਵੇ । ਪਉੜੀ : ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ
ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਤਦ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵੇ ।

ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾਂ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ॥ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਹੈ
 ਵੇਖੈ ਧੰਧੈ ਲਾਇ ॥ ਕਿਸੈ ਥੋੜਾ ਕਿਸੈ ਅਗਲਾ^੧ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥ ਆਵਹਿ
 ਨੰਗੇ ਜਾਹਿ ਨੰਗੇ^੨ ਵਿਚੇ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣੀਐ^੩ ਅਗੈ
 ਕਾਈ ਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥^੪ ਜਿਨਸਿ ਥਾਪਿ ਜੀਆਂ ਕਉ ਭੇਜੈ ਜਿਨਸਿ
 ਥਾਪਿ ਲੈ ਜਾਵੈ ॥ ਆਪੇ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੈ^੫ ਆਪੇ ਏਤੇ ਵੇਸ ਕਰਾਵੈ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ
 ਫਿਰਹਿ ਅਉਧੂਤੀ^੬ ਆਪੇ ਭਿਖਿਆ ਪਾਵੈ ॥^੭ ਲੇਖੈ ਬੋਲਣੁ ਲੇਖੈ ਚਲਣੁ
^੮ ਕਾਇਤੁ ਕੀਚਹਿ ਦਾਵੇ ॥^੯ ਮੂਲੁ ਮਤਿ ਪਰਵਾਣਾ ਏਹੋ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ
 ਸੁਣਾਏ ॥ ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਇ ਤਪਾਵਸੁ^{੧੦} ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਕਹਾਏ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਲਤੁ ਰਚਾਇਓਨੁ ਗੁਣ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਦ
 ਉਚਰੈ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਸਕਤਿ^{੧੧} ਗਈ ਭ੍ਰਮੁ ਕਟਿਆ^{੧੨} ਸਿਵ ਜੋਤਿ
 ਜਗਾਇਆ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਪੌਤੇ^{੧੩} ਪੁੰਨੁ ਹੈ^{੧੪} ਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਹਜੇ^{੧੫} ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨* ॥
^{੧੬} ਸਾਹ ਚਲੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ਲਿਖਿਆ ਦੇਵੈ ਨਾਲਿ ॥ ਲਿਖੇ ਉਪਰਿ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇ
^{੧੭} ਲਈਐ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਵਸਤੁ ਲਈ ਵਣਜਾਰਈ^{੧੮} ਵਖਰੁ ਬਧਾ ਪਾਇ ॥
 ਕੇਈ ਲਾਹਾ ਲੈ ਚਲੇ ਇਕਿ ਚਲੇ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇ ॥^{੧੯} ਥੋੜਾ ਕਿਨੈ ਨ ਮੰਗਿਓ
 ਕਿਸੁ ਕਹੀਐ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ਨਦਰਿ ਤਿਨਾ ਕਉ ਨਾਨਕਾ^{੨੦} ਜਿ ਸਾਬਤੁ ਲਾਏ
 ਰਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥^{੨੧} ਜੁੜਿ ਜੁੜਿ ਵਿਛੁੜੇ ਵਿਛੁੜਿ ਜੁੜੇ ॥ ਜੀਵਿ
 ਜੀਵਿ ਮੁਏ ਮੁਏ ਜੀਵੇ ॥ ਕੇਤਿਆ ਕੇ ਬਾਪ ਕੇਤਿਆ ਕੇ ਬੇਟੇ ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਚੇਲੇ
 ਹੂਏ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ਕਿਆ ਜਾਤੀ ਕਿਆ ਹੁਣਿ ਹੂਏ ॥ ਸਭੁ
 ਕਰਣਾ^{੨੨} ਕਿਰਤੁ ਕਰਿ ਲਿਖੀਐ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਕਰੇ ॥^{੨੩} ਮਨਮੁਖਿ
 ਮਰੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਮਨਮੁਖਿ ਦੂਜਾ^{੨੪} ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲੋਭਾਇਆ ॥ ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੇ ਕੂੜੇ
 ਆਲਾਇਆ^{੨੫} ॥ ਪੁੜੁ ਕਲਤੂ^{੨੬} ਮੋਹੁ ਹੇਤੁ ਹੈ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਜਮ
 ਦਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭਰਮਹਿ ਭਰਮਾਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨† ॥ ਜਿਨ ਵਡਿਆਈ ਤੇਰੇ
 ਨਾਮ ਕੀ ਤੇ ਰਤੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ^{੨੭} ॥ ਤਿਨੀ
 ਪੀਤਾ^{੨੮} ਰੰਗ ਸਿਉ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਆਦਿ^{੨੯} ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ
 ੨ ॥ ਕੀਤਾ^{੩੦} ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀਐ ਕਰੇ^{੩੧} ਸੋਇ ਸਾਲਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਏਕੀ

- ੧ ਬਹੁਤਾ ।
 ੨ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਅਡੰਬਰ ਰਚਦੇ ਹਨ ।
 ੩ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਲਾ ਦੇਵੇਗਾ ।
 ੪ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ।
 ੫ ਉਖੇੜਦਾ, ਪੁਟਦਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੬ ਮੰਗਤੇ ।
 ੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੫, ਫੁਟ ਨੋਟ * ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ।
 ੮ ਕਿਸ ਲਈ (ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ) ਦਾਹਵੇ ਕਰੀਏ ?
 ੯ ਅਸਲ ਮੌਤ ਜੋ ਪਰਵਾਣ ਹੈ ਉਹ ਇਹੋ ਹੈ ।
 ੧੦ ਨਿਆਉਂ । ੧੧ ਮਾਇਆ ।
 ੧੨ ਅੰਦਰ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀ ।
 ੧੩ [ਫਾ. ਪੋਤਹ] ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ।
 ੧੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ।
 ੧੫ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ।
 ੧੬ ਸਾਹ (ਹਰੀ) ਤੋਂ ਵਣਜਾਰੇ (ਜੀਵ) ਤੁਰ ਪਏ
 ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਾਲ ਇਤਬਾਰੀ ਰੁੱਕਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ।
 ੧੭ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਗੀ ਜਾਂ
 ਮੰਦੀ ਵਸਤ ਖਰੀਦੀ ।
 ੧੮ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੇ ।
 ੧੯ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮੁਲ ਗਵਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ
 ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਕਹੀਏ ? ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
- ਬੋੜਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ (ਇਕ ਨੇ ਨਾਮ
 ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਘਟ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀ) ।
 ੨੦ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਰਾਸ ਗੁਆ
 ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਬਲਕਿ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬਚਾ
 ਕੇ ਲਿਆਏ ਹਨ ।
 ੨੧ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆਮ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ
 ਕਿਵੇਂ ਕਈ ਵੇਰ ਮਰਦੇ ਜੰਮਦੇ ਹਨ, ਜੀਵਾਤਮਾ
 ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ।
 ੨੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
 ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ
 ਸਫਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਦਾ; ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ
 ਦਾ ।
 ੨੫ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।
 ੨੬ ਇਸਤ੍ਰੀ ।
 ੨੭ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੨੮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ।
 ੨੯ ਧੁਰ ਤੋਂ ।
 ੩੦ ਜੀਵ ।
 ੩੧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਉਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਵਣਜਾਰੇ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਰਾਸ-ਮੁੜੀ ਲੈ ਕੇ ਵਣਜ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਸਾਹ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਖ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸੌਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਪਾਸ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਇੰਦਰੇ ਤੇ ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਜਾਂ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਜਾਂ ਵਿਛੁੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿਛੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜਨਮ ਗੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਧੁਰੋਂ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ । ਗੁਰੂ ਇਹ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਜਾਂ ਉਪਾਸਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਇਹ ਅਰਾਧਨਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਤੇ ਉਚਰਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਦਾਤਾ ਨਾਹਿ ॥ ^੧ਕਰਤਾ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਆਕਾਰੁ ॥
 ਦਾਤਾ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿ ਸਭਸੈ ਦੇ ਆਧਾਰੁ ^੨ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਸਦੀਵ ^੩ ਹੈ
 ਪੂਰਾ ਜਿਸੁ ਭੰਡਾਰੁ ॥ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ^੪ ਹੈ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ^੫
 ਉਚਰਾਂ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਂਈ ॥ ^੬ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਨਾਮੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ
 ਵਸਾਈ ॥ ^੭ਮਤਿ ਪੰਖੇਰੂ ਵਸਿ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ
 ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਨਾਮੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨* ॥ ^੮ਤਿਸੁ
 ਸਿਉ ਕੈਸਾ ਬੋਲਣਾ ਜਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ ॥ ਚੀਰੀ ^੯ ਜਾ ਕੀ ਨਾ ਫਿਰੈ ਸਾਹਿਬੁ
 ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ^{੧੦}ਚੀਰੀ ਜਿਸ ਕੀ ਚਲਣਾ ਮੀਰ ਮਲਕ ਸਲਾਰ ^{੧੧} ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ
 ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥ ਜਿਨਾ ਚੀਰੀ ਚਲਣਾ ਹਥਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਿਛੁ
 ਨਾਹਿ ॥ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਫੁਰਮਾਣੁ ਹੋਇ ਉਠੀ ਕਰਲੈ ^{੧੨} ਪਾਹਿ ॥ ਜੇਹਾ ਚੀਰੀ
 ਲਿਖਿਆ ਤੇਹਾ ਹੁਕਮੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਘਲੇ ਆਵਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸਦੇ ਉਠੀ ਜਾਹਿ ॥
 ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਸਿਫਤਿ ਜਿਨਾ ਕਉ ਬਖਸੀਐ ਸੇਈ ਪੋਤੇਦਾਰ ^{੧੩} ॥ ਕੁੰਜੀ
 ਜਿਨ ਕਉ ਦਿਤੀਆ ਤਿਨ੍ਹਾ ਮਿਲੇ ਭੰਡਾਰ ॥ ^{੧੪}ਜਹ ਭੰਡਾਰੀ ਹੂ ਗੁਣ
 ਨਿਕਲਹਿ ਤੇ ਕੀਅਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ^{੧੫}ਨਦਰਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਉ ਨਾਨਕਾ
 ਨਾਮੁ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰਮਲਾ
 ਸੁਣਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈਐ ਬੁਝੈ ਜਨੁ ਕੋਈ ॥
 ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸਾਚਾ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਭਗਤਾ ਕਉ ਨਾਮ
 ਅਧਾਰੁ ਹੈ ਨਾਮੇ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੬}ਤੁਲੀਅਹਿ ਤੋਲ ਜੇ ਜੀਉ
 ਪਿਛੈ ਪਾਈਐ ॥ ਇਕਸੁ ਨ ਪੁਜਹਿ ਬੋਲ ^{੧੭} ਜੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ॥ ^{੧੮}ਵਡਾ
 ਆਖਣੁ ਭਾਰਾ ਤੋਲੁ ॥ ਹੋਰ ਹਉਲੀ ਮਤੀ ਹਉਲੇ ਬੋਲ ॥ ^{੧੯}ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ
 ਪਰਬਤ ਭਾਰੁ ॥ ਕਿਉ ਕੰਡੈ ਤੋਲੈ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥ ^{੨੦}ਤੋਲਾ ਮਾਸਾ ਰਤਕ ਪਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਪੁਛਿਆ ਦੇਇ ਪੁਜਾਇ ॥ ਮੂਰਖ ਅੰਧਿਆ ਅੰਧੀ ਧਾਤੁ ^{੨੨} ॥ ^{੨੩}ਕਹਿ
 ਕਹਿ ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਨਿ ਆਪੁ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸੁਨਣਿ
 ਅਉਖਾ ^{੨੪}ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ ॥ ਇਕਿ ਆਖਿ ਆਖਹਿ ਸਬਦੁ ^{੨੫}
 ਭਾਖਹਿ ^{੨੬}ਅਰਧ ਉਰਧ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ^{੨੭}ਜੇ ਕਿਹੁ ਹੋਇ ਤ ਕਿਹੁ ਦਿਸੈ
 ਜਾਪੈ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਤਿ ॥ ਸਭਿ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ^{੨੮}ਘਟ ਅਉਘਟ
 ਘਟ ਥਾਪਿ ॥ ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਨਾਨਕਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੈ ਆਖਿ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ^{੨੯} ਨਾਮੇ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ॥ ਨਾਇ

੧ ਕਰਨਹਾਰ ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ (ਹਰੀ) ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਹੈ ।
 ੨ ਆਸਰਾ ।
 ੩ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ।
 ੪ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
 ੫ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ ।
 ੬ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਹੈ; ਇਹੋ ਨਾਮ ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।
 ੭ ਮਨ ਜੋ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਉਡਾਰੂ ਹੈ ।
 ੮ ਉਸ ਅੱਗੇ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ।
 ੯ ਚਿੱਠੀ, ਹੁਕਮ । ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਟੱਲ ਹੈ (ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਸਕਦਾ), ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਉਹੋ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਸਭ ਨੇ ਚਲਣਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਸਿਪਹ-ਸਾਲਾਰ । ਉਹੋ ਸਰਦਾਰ ਮਲਕ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਹਾਕਮ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਰਸਤੇ । ਉਠ ਕੇ ਰਸਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਉਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧, ਨੋਟ ੧੭ ।
 ੧੩ [ਡਾ. ਪੋਤਹਦਾਰ] ਖਜ਼ਾਨਚੀ ।
 ੧੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭੰਡਾਰਿਆਂ, ਭਾਵ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ।
 ੧੫ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਨਾਮ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ

ਹਨ, ਜਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੬ ਦਿਲ ਜਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਲਗਨ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਛਾਬੇ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਤੁਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਹੋਰ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਨਾਲ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ ।
 ੧੭ ਬਚਨ । ਭਾਵ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜ ਸਕਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੂਰੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੮ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਆਖਣਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਤੋਲ ਭਾਰਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਦਾ ਤੋਲ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਵਾਂਗ ਵਜ਼ਨੀ ਹੈ ।
 ੨੦ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤੋਲੇ ਮਾਸੇ ਵਾਂਗ ਹੌਲੇ ਮੁੱਲ ਦੇ ਹਨ ।
 ੨੧ ਪਰ ਸੁਨਿਆਰਾ (ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ) ਪੁੱਛਿਆਂ ਘਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਪੁੰਨ ਆਦਿ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਧਾਵਨਾ, ਦੌੜ-ਭੱਜ ।
 ੨੩ ਆਖ-ਆਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੪ ਨਿਰਾ ਆਖ-ਆਖ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
 ੨੫ ਬਚਨ ।
 ੨੬ ਸਿੱਧੇ-ਪੁੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ।
 ੨੭ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਸੇ ।
 ੨੮ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਯਾ ਘਟ (ਥਾਂ) ਆਪ ਹੀ ਥਾਪਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਟਿਕਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਭ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ । ਉਸੇ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ । ਇਹ ਸਿਫਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰੀ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹੋਰ ਭੀ ਵਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ (ਅਨੁਸਾਰੀ) ਓਹੀ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਸਿਫਤ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

† ਸ਼ਬਦ : ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ; ਦਿਲ ਦੀ ਲਗਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਮਾਈ ਨਿਰੀ ਅੱਖਰੀ ਉਚਾਰਨ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ-ਪੁੱਠੇ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਕਿਤਨੇ ਮੰਤਰ ਪਏ ਰਟੀਏ । ਉਹ ਅਦਿੱਖ ਹਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ, ਰੇਖ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਤਾਂ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਸੁਣਿਐ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ^੧ ਸਭ ਦੁਖ ਗਵਾਈ ॥ ^੨ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਨਾਉ ਉਪਜੈ
 ਨਾਮੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਮੇ ਹੀ ਸਭ ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਨਾਮੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਨਾਨਕ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੬ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਜੂਠਿ
 ਨ ਰਾਗੀ^੪ ਜੂਠਿ ਨ ਵੇਦੀ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ^੫ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਭੇਦੀ ॥ ਜੂਠਿ ਨ
 ਅੰਨੀ^੬ ਜੂਠਿ ਨ ਨਾਈ^੭ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ਮੀਹੁ ਵਰਿਐ ਸਭ ਥਾਈ ॥ ਜੂਠਿ ਨ
 ਧਰਤੀ ਜੂਠਿ ਨ ਪਾਣੀ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ਪਉਣੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਿਗੁਰਿਆ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ^੮ਮੁਹਿ ਫੇਰਿਐ ਮੁਹੁ ਜੂਠਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ^੯ਸੁਰਤੇ ਚੁਲੀ
 ਗਿਆਨ ਕੀ ਜੋਗੀ ਕਾ ਜਤੁ ਹੋਇ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਚੁਲੀ ਸੰਤੋਖ ਕੀ ^{੧੦}ਗਿਰਗੀ
 ਕਾ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥ ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ^{੧੧} ਕੀ ਪੜਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥
^{੧੨}ਪਾਣੀ ਚਿਤੁ ਨ ਧੋਪਈ ਮੁਖਿ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ^{੧੩}ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਜਗਤ
 ਕਾ ਫਿਰਿ ਪਾਣੀ ਸਭੁ ਖਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸਭ ^{੧੪}ਸਿਧਿ
 ਹੈ ਰਿਧਿ ਪਿਛੈ ਆਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਨਉ ਨਿਧਿ^{੧੫} ਮਿਲੈ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ^{੧੬}
 ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਇ ਕਵਲਾ^{੧੭} ਚਰਨ ਧਿਆਵੈ ॥ ਨਾਇ
 ਸੁਣਿਐ ਸਹਜੁ^{੧੮} ਉਪਜੈ ਸਹਜੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਨਾਉ ਪਾਈਐ ਨਾਨਕ
 ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੭ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮਣੁ ਦੁਖਿ ਮਰਣੁ
 ਦੁਖਿ ਵਰਤਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਦੁਖੁ ਦੁਖੁ ਅਗੈ ਆਖੀਐ ਪੜ੍ਹਿ ਪੜ੍ਹਿ ਕਰਹਿ
 ਪੁਕਾਰ ॥ ਦੁਖ ਕੀਆ ਪੰਡਾ ਖੁਲੀਆ ਸੁਖੁ ਨ ਨਿਕਲਿਓ ਕੋਇ ॥ ਦੁਖ ਵਿਚਿ
 ਜੀਉ ਜਲਾਇਆ ਦੁਖੀਆ ਚਲਿਆ ਰੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰਤਿਆ ਮਨੁ
 ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥ ^{੧੯}ਦੁਖ ਕੀਆ ਅਗੀ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭੀ ਦੁਖੁ
 ਦਾਰੂ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਭਸੁ^{੨੦} ਰੰਗੁ ਭਸੁ ਹੂ ਭਸੁ
 ਖੇਹ ॥ ਭਸੇ ਭਸੁ ਕਮਾਵਣੀ ਭੀ ਭਸੁ ਭਰੀਐ ਦੇਹ ॥ ਜਾ ਜੀਉ ਵਿਚਹੁ
 ਕਢੀਐ ਭਸੁ ਭਰਿਆ ਜਾਇ ॥ ਅਗੈ ਲੇਖੈ ਮੰਗਿਐ ਹੋਰ ^{੨੧}ਦਸੂਣੀ ਪਾਇ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸੁਚਿ^{੨੨} ਸੰਜਮੇ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥
 ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਆਨੇਰੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਆਪੁ
 ਬੁਝੀਐ ਲਾਗਾ ਨਾਉ ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਪਾਪ ਕਟੀਅਹਿ ਨਿਰਮਲ ਸਚੁ
 ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਨਾਉ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਧਿਆਵੈ ॥
 ੮ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ^{੨੩}ਘਰਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸਭਾ ਨਾਲਿ ॥ ਪੂਜ ਕਰੇ
 ਰਖੈ ਨਾਵਾਲਿ^{੨੪} ॥ ਕੁੰਗੂ^{੨੫} ਚੰਨਣੁ ਫੁਲ ਚੜਾਏ ॥ ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤੁ
 ਮਨਾਏ ॥ ਮਾਣੂਆ^{੨੬} ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਪੈਨੈ ਖਾਇ ॥ ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧ ਸਜਾਇ ॥

- ੧ ਰਜੀਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਨਾਮਵਰੀ (ਮਸ਼ਹੂਰੀ) ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੪ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ (ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ) ।
- ੫ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਏ ਰੁਤਾਂ ਦੇ ਭੇਦਾਂ (ਫਰਕਾਂ) ਵਿੱਚ ।
- ੬ ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ।
- ੭ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਿੱਚ (ਜਿਵੇਂ ਜੈਨੀ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ)।
- ੮ ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਨਾਲ, ਮਨਮੁਖ ਹੋਣ ਨਾਲ ।
- ੯ ਸਿਆਣੇ ਪੰਡਤ ਦੀ ਚੁਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇ ।
- ੧੦ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰੇ ।
- ੧੧ ਇਨਸਾਫ਼ ।
- ੧੨ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਧੋਪਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਪੀਤਿਆਂ ਪਿਆਸ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੩ ਪਾਣੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਪਾਣੀ ਹੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਏਗਾ । ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਭੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਪਰਲੈ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਤਕ ਗਿਣਦੇ ਹੋ । ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਸੁੱਚਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ੧੪ ਰਿਧਿ ਸਿਧ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ।
- ੧੫ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੧੬ ਇੱਛਤ । ੧੭ ਮਾਇਆ ।
- ੧੮ ਮਨ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਜਿਥੇ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੧੯ ਜੀਵ ਦੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਦਾਰੂ ਭੀ ਦੁੱਖ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । "ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗੁ ਭਇਆ" (ਵਾਰ ਆਸਾ)
- ੨੦ ਸੁਆਹ ।
- ੨੧ ਦਸ ਗੁਣੀ ਸੁਆਹ ਹੋਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੨ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ।
- ੨੩ ਪੰਡਿਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਗਣੇਸ਼, ਗਰਭ ਆਦਿ) ਦੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ।
- ੨੪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ।
- ੨੫ ਕੇਸਰ ।
- ੨੬ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ, ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ । ਭਾਵ ਜੇ ਰੱਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਜੁਠ ਕਿਸੇ ਮਾਦੀ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਨਮੁਖਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਚ ਨਿਰੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੋਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਿਰਦਾ ਸੁੱਧ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨ ਤਦ ਤੱਕ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਹ ਵਤ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਇਕ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਅਜੇਹਾ ਕਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਪ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਦਿਲ ਦੀ ਭਗਤੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ । ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਸਭ ਧਰਮ ਕਰਮ ਜਪ ਤਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

੧ ਭੁਖਿਆ ਦੇਇ ਨ ਮਰਦਿਆ ਰਖੈ ॥ ਅੰਧਾ ਝਗੜਾ ਅੰਧੀ ਸਥੈ ॥ ੧ ॥
 ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਸਭੇ ਸੁਰਤੀ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸਭੇ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ॥ ਸਭੇ ਕਰਣੇ ਤਪ
 ਸਭਿ ਸਭੇ ਗੀਤ ਗਿਆਨ ॥ ਸਭੇ ਬੁਧੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਸਭਿ ਥਾਨ ॥
 ਸਭਿ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਅਮਰ^੨ ਸਭਿ ਸਭਿ ਖੁਸੀਆ ਸਭਿ ਖਾਨ^੩ ॥ ਸਭੇ ਮਾਣਸ
 ਦੇਵ ਸਭਿ ਸਭੇ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ॥ ਸਭੇ ਪੁਰੀਆ ਖੰਡ ਸਭਿ ਸਭੇ ਜੀਅ ਜਹਾਨ ॥
 ੪ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਆਪਣੈ ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਸਚਿ ਨਾਇ
 ਸਚੁ ਸਭਾ ਦੀਬਾਨੁ^੬ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਨਾਮੇ ਗਤਿ
 ਹੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ
 ਭਵਜਲੁ^੭ ਲੰਘੀਐ ਫਿਰਿ ਬਿਘਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪੰਥੁ^੮ ਪਰਗਟਾ
 ਨਾਮੇ ਸਭ ਲੋਈ^੯ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ ਜਿਨ ਦੇਵੈ
 ਸੋਈ ॥ ੯ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧* ॥ ਪੁਰੀਆ ਖੰਡਾ^{੧੦} ਸਿਰਿ ਕਰੇ ਇਕ ਪੈਰਿ
 ਧਿਆਏ ॥ ਪਉਣੁ^{੧੧} ਮਾਰਿ ਮਨਿ ਜਪੁ ਕਰੇ ਸਿਰੁ ਮੁੰਡੀ^{੧੨} ਤਲੈ ਦੇਇ ॥ ੧੩ ਕਿਸੁ
 ਉਪਰਿ ਓਹੁ ਟਿਕ ਟਿਕੈ ਕਿਸ ਨੋ ਜੋਰੁ^{੧੪} ਕਰੇਇ ॥ ੧੪ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ
 ਕਿਸ ਨੋ ਕਰਤਾ ਦੇਇ ॥ ਹੁਕਮਿ ਰਹਾਏ ਆਪਣੈ ਮੂਰਖੁ^{੧੬} ਆਪੁ ਗਣੇਇ ॥
 ੧ ॥ ਮ: ੧ ॥ ੧੭ ਹੈ ਹੈ ਆਖਾਂ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਹੂ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ॥ ਆਖੁ^{੧੮}
 ਆਖਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਹਣਿ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ ॥ ੧੯ ਨਾ ਹਉ ਥਕਾਂ ਨ ਠਾਕੀਆ
 ਏਵਡ ਰਖਹਿ ਜੋਤਿ ॥ ਨਾਨਕ^{੨੦} ਚਸਿਅਹੁ ਚੁਖ ਬਿੰਦ ਉਪਰਿ ਆਖਣੁ ਦੋਸੁ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਕੁਲੁ ਉਧਰੈ ਸਭੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਬਾਇਆ^{੨੧} ॥ ਨਾਇ
 ਮੰਨਿਐ ਸੰਗਤਿ ਉਧਰੈ^{੨੨} ਜਿਨ ਰਿਦੈ ਵਸਾਇਆ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਣਿ
 ਉਧਰੇ^{੨੩} ਜਿਨ ਰਸਨ ਰਸਾਇਆ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਦੁਖ ਭੁਖ ਗਈ ਜਿਨ
 ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਤਿਨੀ ਸਾਲਾਹਿਆ ਜਿਨ ਗੁਰੂ
 ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੧੦ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧੧ ॥ ਸਭੇ ਰਾਤੀ ਸਭਿ ਦਿਹ^{੨੩} ਸਭਿ ਥਿਤੀ
 ਸਭਿ ਵਾਰ ॥ ਸਭੇ ਰੁਤੀ ਮਾਹ ਸਭਿ ਸਭਿ ਧਰਤੀ ਸਭਿ ਭਾਰ ॥ ਸਭੇ ਪਾਣੀ
 ਪਉਣ ਸਭਿ ਸਭਿ ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ ॥ ਸਭੇ ਪੁਰੀਆ ਖੰਡ ਸਭਿ ਸਭਿ ਲੋਅ
 ਲੋਅ ਆਕਾਰ ॥ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ^{੨੪} ਕਾਰ ॥ ਆਖਹਿ
 ਥਕਹਿ ਆਖਿ ਆਖਿ ਕਰਿ ਸਿਫਤੀ ਵੀਚਾਰ ॥ ੨੪ ਤ੍ਰਿਣੁ ਨ ਪਾਇਓ ਬਪੁੜੀ
 ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਗਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੧ ॥ ਅਖੀ ਪਰਣੈ ਜੇ ਫਿਰਾਂ ਦੇਖਾਂ ਸਭੁ
 ਆਕਾਰੁ ॥ ਪੁਛਾ ਗਿਆਨੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਪੁਛਾ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ ॥ ਪੁਛਾ ਦੇਵਾਂ ਮਾਣਸਾਂ
 ਜੋਧ ਕਰਹਿ ਅਵਤਾਰ ॥ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਸਭਿ ਸੁਣੀ ਜਾਇ ਦੇਖਾਂ ਦਰਬਾਰੁ ॥

੧	ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਕੁੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਤੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।	੧੨	ਧੌਣ ।
੨	ਸਭਾ ਵਿੱਚ ।	੧੩	ਕਿਸ ਉੱਤੇ ਉਹ ਟੇਕ ਰਖਦਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਇਹ ਆਸਰੇ ਤੁੱਛ ਹਨ ।
੩	ਹੁਕਮ, ਹਕੂਮਤਾਂ ।	੧੪	ਆਸਰਾ ।
੪	ਖਾਣੇ ।	੧੫	ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਿਸ 'ਤੇ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਦਾਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
੫	ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਮ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ । ਕਈਆਂ (ਬੁਧ ਆਦਿ) ਮਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸੁਤੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਫਲ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ । ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣਾ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ।	੧੬	ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਤਾਂਦਾ ਹੈ ।
੬	ਕਚਹਿਰੀ ।	੧੭	ਜੇ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਹਰੀ ਹੈ ।
੭	ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।	੧੮	ਮੂੰਹ ਨਾਲ ।
੮	ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣ ।	੧੯	ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਇਨੀ ਤਾਕਤ ਦੇਵੇ ਕਿ ਨਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਬੱਕਾਂ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆਂ ਕੁਕਾਂ, ਤਾਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਕਥਨ ਰਹਿਤ ਹੈਂ । ਜੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੋਝੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਧੀਕ ਆਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦੋਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
੯	ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਫਿਰੇ (ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ) ਤੇ ਇਕ ਪੈਰ ਭਾਰ ਜਪ ਕਰੇ ।	੨੦	ਬੋਝੇ ਤੋਂ ਬੋਝੇ, ਰਤਾ ਭਰ ।
੧੦	ਪਵਨ ਵਤ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ।	੨੧	ਸਾਰਾ ।
		੨੨	ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਭ (ਨਾਮ ਨਾਲ) ਰਸ ਵਾਲੀ ਬਣਾਈ।
		੨੩	ਦਿਨ ।
		੨੪	ਸਕੀਦੀ ।
		੨੫	ਗਵਾਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੇ ਤਿਨਕਾ ਭਰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਔਖੇ-ਔਖੇ ਸਰੀਰਕ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜੀਭ ਨਾਲ ਭੀ ਕਿਤਨਾ ਪਏ ਆਖੀਏ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਪਉੜੀ: ਨਾਮ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਦੁੱਖ, ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਤਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਦੇਸ਼-ਕਾਲ ਵਾਲੀ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੀ ਭਾਲ ਪਏ ਕਰੀਏ ਤੇ ਕਿਤਨੇ ਪਏ ਪੜ੍ਹੀਏ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰੀਏ, ਅਸਲ ਤੇ ਸਹੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਸੱਚਾ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ, ਮਤ ਉਜਲ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਅਗੈ ਸਚਾ ਸਚਿ ਨਾਇ ਨਿਰਭਉ ^੧ਭੈ ਵਿਣੁ ਸਾਰੁ ॥ ਹੋਰ ਕਚੀ ਮਤੀ ਕਚੁ
 ਪਿਚੁ ^੨ਅੰਧਿਆ ਅੰਧੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮੀ ^੩ਬੰਦਗੀ ਨਦਰਿ ਲੰਘਾਏ
 ਪਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਦੁਰਮਤਿ ਗਈ ਮਤਿ ਪਰਗਟੀ
 ਆਇਆ ॥ ਨਾਉ ਮੰਨਿਐ ਹਉਮੈ ਗਈ ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਇਆ ॥ ਨਾਇ
 ਮੰਨਿਐ ਨਾਮੁ ਉਪਜੈ ^੪ਸਹਜੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸਾਂਤਿ ਉਪਜੈ
 ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੫ਹਰਿ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੧੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧* ॥ ਹੋਰੁ ਸਰੀਕੁ ਹੋਵੈ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਤਿਸੁ
 ਅਗੈ ਤੁਧੁ ਆਖਾਂ ॥ ਤੁਧੁ ਅਗੈ ਤੁਧੈ ਸਾਲਾਹੀ ^੬ਮੈ ਅੰਧੇ ਨਾਉ ਸੁਜਾਖਾ ॥
^੭ਜੇਤਾ ਆਖਣੁ ਸਾਹੀ ਸਬਦੀ ਭਾਖਿਆ ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਬਹੁਤਾ ਏਹੋ
 ਆਖਣੁ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੧ ॥ ^੮ਜਾਂ ਨ ਸਿਆ ਕਿਆ
 ਚਾਕਰੀ ਜਾਂ ਜੰਮੇ ਕਿਆ ਕਾਰ ॥ ਸਭਿ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਦੇਖੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥
^੯ਜੇ ਚੁਪੈ ਜੇ ਮੰਗਿਐ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸਭਿ ਮੰਗਤੇ ਫਿਰਿ
 ਦੇਖਹਿ ਆਕਾਰੁ ^{੧੦} ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੧}ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ ਜੀਵੈ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਰਤਿ ਉਪਜੈ ਨਾਮੇ ਮਤਿ ਹੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ
 ਗੁਣ ਉਚਰੈ ਨਾਮੇ ^{੧੨}ਸੁਖਿ ਸੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਭ੍ਰਮੁ ਕਟੀਐ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ
 ਨ ਹੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸਾਲਾਹੀਐ ਪਾਪਾਂ ਮਤਿ ਧੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰੇ ਗੁਰ
 ਤੇ ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ ^{੧੩}ਜਿਨ ਦੇਵੈ ਸੋਈ ॥ ੧੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧† ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ
 ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹਤਾ ॥ ^{੧੪}ਪੂਕਾਰੰਤਾ ਅਜਾਣੰਤਾ ॥ ਜਾਂ ਬੁਝੈ ਤਾਂ ਸੂਝੈ
 ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ^{੧੫}ਕੂਕ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੧ ॥ ਜਾਂ ਹਉ ਤੇਰਾ ਤਾਂ
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੇਰਾ ਹਉ ਨਾਹੀ ਤੂ ਹੋਵਹਿ ॥ ਆਪੇ ਸਕਤਾ ^{੧੬}ਆਪੇ
 ਸੁਰਤਾ ਸਕਤੀ ਜਗਤੁ ਪਰੋਵਹਿ ॥ ਆਪੇ ਭੇਜੇ ਆਪੇ ਸਦੇ ਰਚਨਾ ਰਚਿ
 ਰਚਿ ਵੇਖੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ^{੧੭}ਸਚੀ ਨਾਈ ਸਚੁ ਪਵੈ ਧੁਰਿ ਲੇਖੈ
 ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ^{੧੮}ਅਲਖੁ ਹੈ ਕਿਉ ਲਖਿਆ ਜਾਈ ॥ ਨਾਮੁ
 ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ਹੈ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਵਰਤਦਾ
 ਰਵਿਆ ^{੧੯}ਸਭ ਠਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਿਰਦੈ ਦੇਇ ਦਿਖਾਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ^{੨੦}ਹੋਇ ਗੁਰ ਮਿਲੀਐ ਭਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮ:
 ੧‡ ॥ ^{੨੧}ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ^{੨੨} ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ
 ਭਉਕਣਾ ਚੂਕਾ ^{੨੩}ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜਿਨ ਜੀਵੰਦਿਆ ਪਤਿ ਨਹੀ ਮੁਇਆ
 ਮੰਦੀ ਸੋਇ ^{੨੪} ॥ ^{੨੫}ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥
 ॥ ਮ: ੧ ॥ ^{੨੬}ਰੰਨਾ ਹੋਈਆ ਬੋਧੀਆ ਪੁਰਸ ਹੋਏ ਸਈਆਦ ॥ ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ

- ੧ ਭੈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ।
 ੨ ਪੋਲੀ ।
 ੩ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਵਾਰਾ ।
 ੪ ਸਹਜ-ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ, ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ, ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੬ ਮੈਂ ਅੰਨ੍ਹਾ (ਅਗਿਆਨੀ) ਹਾਂ, ਪਰ ਨਾਂ ਸੁਜਾਖਾ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ । 'ਮਨਿ ਅੰਧਾ ਨਾਉ ਸੁਜਾਣੁ' (ਵਾਰ ਆਸਾ) ।
 ੭ ਜੋ ਕੁਝ ਆਖਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਆਖਣਾ ਇਹੋ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਉਸੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ।
 ੮ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਹੜੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਜੰਮਿਆ ਫਿਰ ਕਿਹੜੀ ਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਇਸ ਦੇ ਵਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।
 ੯ ਭਾਵੇਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹਿਏ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮੰਗੀਏ, ਉਹ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ, ਤੈਨੂੰ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਦਾਤਾ ਇਕੋ ਹੈ,

- ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
 ੧੧ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਤਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅਟੱਲ ਹੈ ।
 ੧੨ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੩ ਉਹ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੰਨਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਪੁਕਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਾਣਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।
 ੧੫ ਫਿਰ ਟਾਹਰਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ (ਗਿਆਨ-ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ) ।
 ੧੬ ਬਲ ਵਾਲਾ ।
 ੧੭ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ।
 ੧੮ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ) ।
 ੧੯ ਵਿਆਪਕ । ੨੦ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ।
 ੨੧ ਕਲਜੁਗੀ ਲੁਕਾਈ ਕੁਤੇ-ਮੂੰਹੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ । ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤੇ ਵਰਗਾ ਲਾਲਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਵੱਢੀ ਆਦਿਕ ਹਰਾਮ ਚੀਜ਼ ।
 ੨੩ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ।
 ੨੪ ਸੌਅ, ਮਸ਼ਹੂਰੀ ।
 ੨੫ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਹੀ ਉਘੜਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਿਕਾਰੀ (ਜ਼ਾਲਮ) ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ (ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਥਾਂ) ਮੂਰਖ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਤੂੰ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਬੇਸਮਝ ਹਾਂ ਕਿ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ । ਫਿਰ ਜੋ ਕੁਝ ਅਸਾਂ ਆਖਣਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖਣਾ ਹੋਇਆ । ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਸਿਫਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤਾ ਕੀ ਆਖਣਾ ਹੋਇਆ, ਇਹੋ ਕਿ ਸਭ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ, ਹਰੀ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਅਸਲ ਦਾਤਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਸਭ ਸਮਰੱਥਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਜਦ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਅਬੁਝ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਐਵੇਂ ਪਿਆ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਸੂ, ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਮਝ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਹਰੀ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਅਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਵਿਖਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਕੁਰ ਭੁੱਖਾ, ਬਕਵਾਸੀ ਤੇ ਕਮੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਮਰਦ ਜ਼ਾਲਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਤੀਵੀਆਂ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨਰਮਾਈ ਤੇ ਜ਼ਬਤ ਦੀਆਂ ਰਖਵਾਲੀਆਂ ਸਨ, ਨਿਰੀਆਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਮਾਧੇ ਬਣ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਗਵਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਧਰਮੀ ਲੋਕ ਵੀ ਨਿਰੀ ਬਾਹਰਲੀ ਪੱਚਾ-ਪਾਚੀ ਵਿੱਚ ਰੁੜੇ ਹੋਏ ਭਰਮ ਤੇ ਲਾਲਚ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਸੁਚ ਭੰਨੀ^੧ ਖਾਣਾ ਖਾਜੁ ਅਹਾਜੁ^੨ ॥ ^੩ਸਰਮੁ ਗਇਆ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਪਤਿ
 ਉਠਿ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਉਰੁ ਨ ਸਚਾ ਭਾਲਿ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਬਾਹਰਿ ਭਸਮ ਲੇਪਨ ਕਰੇ ਅੰਤਰਿ ਗੁਬਾਰੀ^੪ ॥ ਖਿੰਬਾ^੫ ਝੋਲੀ ਬਹੁ
 ਭੇਖ ਕਰੇ ਦੁਰਮਤਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸਬਦੁ ਨ ਉਚਰੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹ
 ਪਸਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲਾਲਚੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ^੬ਭਰਮੈ ਗਾਵਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ
 ਚੇਤਈ ਜੁਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧* ॥ ਲਖ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ
^੭ਲਖ ਜੀਵਣੁ ^੮ਕਿਆ ਖੁਸੀਆ ਕਿਆ ਚਾਉ ॥ ^੯ਵਿਛੁੜਿਆ ਵਿਸੁ ਹੋਇ
 ਵਿਛੋੜਾ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਜਾਇ ॥ ਜੇ ਸਉ ਵਰ੍ਹਿਆ ਮਿਠਾ ਖਾਜੈ ਭੀ ^{੧੦}ਫਿਰਿ
 ਕਉੜਾ ਖਾਇ ॥ ਮਿਠਾ ਖਾਧਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ^{੧੧}ਕਉੜਤਣੁ ਧਾਇ ਜਾਇ ॥
 ਮਿਠਾ ਕਉੜਾ ਦੋਵੈ ਰੋਗ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੨}ਅੰਤਿ ਵਿਗੁਤੇ ਭੋਗ ॥ ^{੧੩}ਝਖਿ ਝਖਿ
 ਝਖਣਾ ਝਗੜਾ ਝਖ ॥ ਝਖਿ ਝਖਿ ਜਾਹਿ ^{੧੪}ਝਖਹਿ ਤਿਨੁ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ
 ੧ ॥ ^{੧੫}ਕਾਪੜੁ ਕਾਠੁ ਰੰਗਾਇਆ ਰਾਂਗਿ ॥ ^{੧੬}ਘਰ ਗਚ ਕੀਤੇ ਬਾਰੇ ਬਾਗ ॥
^{੧੭}ਸਾਦ ਸਹਜ ਕਰਿ ਮਨੁ ਖੇਲਾਇਆ ॥ ^{੧੮}ਤੈ ਸਹ ਪਾਸਹੁ ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਆ ॥
^{੧੯}ਮਿਠਾ ਕਰਿ ਕੈ ਕਉੜਾ ਖਾਇਆ ॥ ਤਿਨਿ ਕਉੜੈ ਤਨਿ ਰੋਗੁ ਜਮਾਇਆ ॥
 ਜੇ ਫਿਰਿ ਮਿਠਾ^{੨੦} ਪੇੜੈ^{੨੧} ਪਾਇ ॥ ਤਉ ਕਉੜਤਣੁ ਚੂਕਸਿ ਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੨} ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ^{੨੩} ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਮੈਲੁ ਕਪਟੁ ਹੈ ਬਾਹਰੁ ਧੋਵਾਇਆ ॥ ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ
 ਕਮਾਵਦੇ ਕੂੜੁ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ ॥ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਸੁ ਨਿਕਲੈ ਨਹ ਛਪੈ
 ਛਪਾਇਆ ॥ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਗਿਆ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ
 ਬੀਜੈ ਸੋ ਖਾਵਣਾ ਕਰਤੈ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ੧੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੨† ॥ ਕਥਾ
 ਕਹਾਣੀ ^{੨੪}ਬੇਦੀ ਆਣੀ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਦੇ ਦੇ ਲੈਣਾ ਲੈ ਲੈ ਦੇਣਾ ਨਰਕਿ
 ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰ ॥ ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਜਾਤੀਂ ਜਿਨਸੀ ਭਰਮਿ ਭਵੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥
^{੨੫}ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਤਤੁ ਵਖਾਣੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚਿ ਆਈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤੀ ^{੨੬}ਸੁਰਤੀ ਕਰਮਿ ਧਿਆਈ ॥ ਹੁਕਮੁ
 ਸਾਜਿ ਹੁਕਮੈ ਵਿਚਿ ਰਖੈ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ ॥ ਨਾਨਕ ਅਗਹੁ^{੨੭} ਹਉਮੈ
 ਤੁਟੈ ਤਾਂ ਕੋ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਬੇਦੁ ਪੁਕਾਰੇ ਪੁੰਨੁ ਪਾਪੁ
 ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਕਾ ਬੀਉ^{੨੮} ॥ ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਉਗਵੈ ਖਾਂਦਾ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥
 ਗਿਆਨੁ ਸਲਾਹੇ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਚੋ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ਸਚੁ ਬੀਜੈ ਸਚੁ ਉਗਵੈ
 ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਥਾਉ ॥ ^{੨੯}ਬੇਦੁ ਵਪਾਰੀ ਗਿਆਨੁ ਰਾਸਿ ਕਰਮੀ
 ਪਲੈ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਸੀ ਬਾਹਰਾ ਲਦਿ ਨ ਚਲਿਆ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥

- ੧ ਨਸ ਗਈਆਂ ਹਨ ।
 ੨ [ਅਖਾਜ] ਨਾ ਖਾਣ ਜੋਗ, ਹਰਾਮ ।
 ੩ ਸ਼ਰਮ (ਉਦਮ) ਵੀ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਚੁੱਕ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਤ ਵੀ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਠ ਗਈ ਹੈ ।
 ੪ ਹਨੇਰਾ (ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ) ।
 ੫ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਚੋਗਾ, ਖੁਫ਼ਨੀ ।
 ੬ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੂਰਖ ।
 ੭ ਲੱਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਜੀਵਣ ਹੋਏ ।
 ੮ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਚਾਉ ਹੋਣ ।
 ੯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਵਿਛੋੜਾ ਰੂਪ ਵਿਸ (ਦੁੱਖ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਇਕ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।
 ੧੦ ਭਾਵ ਆਖਰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਭਾਵ ਕੋੜਾ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ।
 ੧੨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਭੋਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੩ ਐਵੇਂ ਝਖ ਮਾਰਨ ਤੁਲ ਹੈ ਤੇ ਵਾਧੂ ਝਗੜਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਫਿਰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਝੱਖਾਂ ਮਾਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੫ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲੋਕੜ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਈ ਸਾਮਾਨ (ਕੁਰਸੀਆਂ ਆਦਿ) ।
 ੧੬ ਮਕਾਨ ਚੂਨੇ-ਗਚ ਐਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਚਿੱਟੇ ਹੀ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ।
 ੧੭ ਸੁਆਦਾਂ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ।
 ੧੮ ਤਦ ਮਾਲਕ ਪਾਸੋਂ ਉਲੂਮਾ ਲਿਆ ।
 ੧੯ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਅੰਤ ਕੋੜੇ ਹਨ, ਮਿੱਠੇ ਸਮਝ ਕੇ ਖਾਧੇ ।
 ੨੦ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਿੱਠਾ ।
 ੨੧ ਪੱਲੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੬, ਨੋਟ ੧੦ । ਜੇ ਮੁੜ ਕੇ ਮਿੱਠਾ ਨਾਮ ਸੇਵੇ ਤਾਂ, ਹੇ ਮਾਂ ! ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕੁੜਤਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

- ੨੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ।
 ੨੩ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੨੪ ਜੋ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਲਿਆਂਦੀ (ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ) । ਵੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਕਥਾ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੁੰਨ-ਪਾਪ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦਿੱਤਾ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਲੀਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਨਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਲੋਕੀਂ ਉੱਚੀਆਂ ਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਹੁੰਦੀ) ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੨੦, ਨੋਟ ੧੮ ।
 ੨੫ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ (ਇਥੇ ਦਾ ਲਫਜ਼ 'ਆਈ' ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤੇ ਪਾਠ 'ਆਈ' ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਕੇ ਲੈਣਾ ਹੈ) ।
 ੨੬ ਸੁਰਤਿਆਂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਈ ।
 ੨੭ ਪਹਿਲਾਂ ।
 ੨੮ ਬੀਜ । ਪਾਪ-ਪੁੰਨ ਨਰਕ-ਸੁਰਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ ।
 ੨੯ ਵੇਦ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ, ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਆਪਣੀ ਪੁੰਜੀ ਬਣਾ ਕੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਵੇਦ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਹਰੀ-ਗਿਆਨ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ('ਵੇਦ' ਦੇ ਅੰਤ ਔਕੜ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ 'ਵੇਦ ਦਾ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । 'ਵੇਦ' ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੪) ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਸੰਸਾਰਕ ਭੋਗ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਿਆਨ ਮਿੱਠੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਤ ਕੋੜੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਕੁੜਤਨ ਦੂਰ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਠੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰੀਏ । ਇਹ ਨਾਮ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਜੋ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਭਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਉਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਕੁੜ ਤੇ ਲਾਲਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਤਾਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਤੇ ਲਿਵ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਦਸਦੀ ਹੈ । ਵੇਦ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰੀ ਕਰਮ-ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਨਰਕ-ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਕੇ ਦਸਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਵੇਦ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ । ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ 'ਗਿਆਨ' ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਤਾਂ ਤੇ 'ਗਿਆਨ' ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਈਏ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ; ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ, ਭਾਵੇਂ ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ ਕਿਤਨੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਪਿਆ ਕਰੇ ।

੧ ਨਿੰਮੁ ਬਿਰਖੁ ਬਹੁ ਸੰਚੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ਬਿਸੀਅਰੁ ਮੰਤ੍ਰੁ
 ਵਿਸਾਹੀਐ ਬਹੁ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ ॥ ੩ ਮਨਮੁਖੁ ਅਭਿੰਨੁ ਨ ਭਿਜਈ ਪਥਰੁ
 ਨਾਵਾਇਆ ॥ ਬਿਖੁ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਿੰਚੀਐ ਬਿਖੁ ਕਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਸਭ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਇਆ ॥ ੧੬ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ
 ੧* ॥ ਮਰਣਿ^੩ ਨ ਮੂਰਤੁ^੪ ਪੁਛਿਆ ਪੁਛੀ ਬਿਤਿ ਨ ਵਾਰੁ ॥ ਇਕਨੀ ਲਦਿਆ
 ਇਕਿ ਲਦਿ ਚਲੇ ਇਕਨੀ^੬ ਬਧੇ ਭਾਰ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਹੋਈ ਸਾਖਤੀ^੭ ਇਕਨ੍ਹਾ ਹੋਈ
 ਸਾਰ^੮ ॥ ਲਸਕਰੁ ਸਣੈ ਦਮਾਮਿਆ^੯ ਛੁਟੇ ਬੰਕ^{੧੦} ਦੁਆਰ ॥ ਨਾਨਕ^{੧੧} ਢੇਰੀ
 ਛਾਰੁ ਕੀ ਭੀ ਫਿਰਿ ਹੋਈ ਛਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਢੇਰੀ ਢਹਿ ਪਈ
 ਮਿਟੀ ਸੰਦਾ ਕੋਟੁ^{੧੨} ॥ ੧੩ ਭੀਤਰਿ ਚੋਰੁ ਬਹਾਲਿਆ^{੧੪} ਖੋਟੁ ਵੇ ਜੀਆ ਖੋਟੁ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨ ਅੰਦਰਿ ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟੁ ਹੈ ਨਕ ਵਢੇ ਨਕ ਵਢਾਇਆ ॥
 ਮਹਾ ਕਰੂਪ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ ਕਾਲੇ ਮੁਹ ਮਾਇਆ ॥ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਨਿਤ ਪਰ
 ਦਰਬੁ ਹਿਰਹਿ^{੧੫} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚੁਰਾਇਆ^{੧੬} ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ
 ਮਤ ਕਰਹੁ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ^{੧੭} ਪਾਇਐ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵਦੇ
 ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧੭ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪੧ ॥ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹੈ ਖਸਮ ਕਾ
 ਖਸਮਹੁ ਸਭੁ ਕੋ ਹੋਇ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥
 ੧੮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣੀਐ ਬੁਰਾ ਨ ਦੀਸੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
 ਖਿਆਈਐ ਸਹਿਲਾ^{੧੯} ਆਇਆ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਸਭਨਾ ਦਾਤਾ
 ਆਪਿ ਹੈ ਆਪੇ ਮੇਲਣਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ ਮਿਲੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਜਿਨਾ
 ਸੇਵਿਆ ਹਰਿ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦੈ ਸਾਂਤਿ ਹੈ ਨਾਉ
 ਉਗਵਿ ਆਇਆ ॥ ਜਪ ਤਪ ਤੀਰਥ ਸੰਜਮ^{੨੧} ਕਰੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥
 ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹਰਿ ਸੇਵਦੇ ਸੋਹਹਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਏਵੈ
 ਭਾਵਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿਅਨੁ ਹਰਿ ਦਰਿ
 ਸੋਹਾਇਆ ॥ ੧੮ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧੩ ॥ ਧਨਵੰਤਾ ਇਵ ਹੀ ਕਹੈ ਅਵਰੀ^{੨੨}
 ਧਨ ਕਉ ਜਾਉ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਿਰਧਨੁ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੈ
 ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ੨੩ ਸੂਰਜੁ ਚੜੈ ਵਿਜੋਗਿ ਸਭਸੈ ਘਟੈ ਆਰਜਾ ॥
 ਤਨੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਭੋਗਿ ਕੋਈ ਹਾਰੈ ਕੋ ਜਿਣੈ^{੨੪} ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਭਰਿਆ ਫੂਕਿ^{੨੫}
 ਆਖਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਬੰਮੀਐ ॥ ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਫੂਕ^{੨੬} ਕਢਾਏ ਢਹਿ
 ਪਵੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੭} ਹੈ ਜਿਥਹੁ ਹਰਿ
 ਪਾਇਆ ॥ ੨੮ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਆਨ੍ਹੇਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥
 ਲੋਹਾ ਪਾਰਸਿ^{੨੯} ਭੇਟੀਐ ਕੰਚਨੁ ਹੋਇ ਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ

੧ ਜੇ ਨਿੰਮ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਭੀ ਕੋੜੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
 ੨ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਜੇ ਸੱਪ ਤੇ ਵਿਸਾਹ ਭਾਵ ਇਤਬਾਰ ਕਰ ਲਈਏ ਤੇ ਦੁਧ ਪਿਆਈਏ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਸੁਭਾਵ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ।
 ੩ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਅਭਿੰਗ ਅਰਥਾਤ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਨੁਵਾਲੀਏ ਤਾਂ ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਮੌਤ ਨੇ ।
 ੫ ਮਹੂਰਤ ।
 ੬ ਸਾਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹ ਤਿਆਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
 ੭ [ਫਾ.] ਘੋੜੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਿੱਚ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਚਮੜੇ ਦਾ ਰੱਸਾ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਤੁਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਇਕਨਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
 ੮ ਸੰਭਾਲ (ਮਾਲ-ਅਸਬਾਬ ਦੀ) ।
 ੯ ਧੌਸੇ ।
 ੧੦ ਸੁੰਦਰ ।
 ੧੧ ਪਹਿਲੇ ਮਿੱਟੀ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਗਈ (ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਕਈ ਵੇਰ ਲਗ-ਰਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ 'ਛਾਰ' ਆਇਆ ਹੈ) ।
 ੧੨ ਸਰੀਰ-ਰੂਪ ਕਿਲ੍ਹਾ ।
 ੧੩ ਅੰਦਰ ਮਨ ਚੋਰ ਬਿਠਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ।
 ੧੪ ਹੇ ਜੀਵ ! ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਰਾ ਧੋਖਾ ਹੀ ਧੋਖਾ ਸੀ (ਲੈ ਹੁਣ ਵੇਰੀ ਢਹਿ ਪਈ ਉ, ਕੁਝ ਸਥਿਰ ਚੀਜ਼ ਹੋਂਦੀ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੀ) ।

੧੫ ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੬ ਲੁਕਾ ਰੱਖਿਆ, ਮੂੰਹੋਂ ਨਾ ਕੱਢਿਆ, ਵਿਸਾਰਿਆ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੩, ਨੋਟ ੧੯ ।
 ੧੭ ਪਏ ਹੋਏ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੪੫, ਨੋਟ ੯ ।
 ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ, ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਵਾਣ ਕੇ ਰੱਖੀਏ ।
 ੧੯ ਸੌਖਾ, ਸਫਲਾ ।
 ੨੦ ਫੁਟ ਪਿਆ ਹੈ (ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ।
 ੨੧ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।
 ੨੨ ਹੋਰ । ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਇਉਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਧਨ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਵਾਂ, ਪਰ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਕੰਗਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਸਰ ਜਾਵੇ ।
 ੨੩ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਛੜਨ (ਭੁੱਬਣ) ਤੱਕ, ਭਾਵ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਰਜਾ (ਉਮਰ) ਘਟਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਬੇਅਰਥ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
 ੨੪ ਜਿੱਤਦਾ ।
 ੨੫ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ । ਹਉਮੈ ਅੰਦਰ ਵਿਚਰਦਾ ਸਮਝਾਣ ਨਾਲ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੨੬ ਸੁਆਸ ।
 ੨੭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
 ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਪਿਆ ।
 ੨੯ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੁਹਾਈਏ ਤਾਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਨਿਰਾ ਸਰੀਰਕ ਜੀਵਨ ਖੋਖਲਾ ਜੀਵਨ ਹੈ । ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਾਕੂਰ ਢਹਿ ਵੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਥਿਰ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ । ਪਉੜੀ : ਸਥਿਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿੰਦਾ, ਚੋਰੀ ਆਦਿ ਔਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਰੀਰਕ ਜੀਵਨ ਭੀ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਨਿਲੱਜਤਾ ਵਿੱਚ ਲੰਘਦਾ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਾਏ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ । ਓਹ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਮਿਲਾਏ ਹੋਏ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਸੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਅਸਲ ਕੰਗਾਲ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ । ਲੋਕੀਂ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੜੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਹਾਣ-ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ ਅਤੇ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਪਏ ਗੁਆਂਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਨਾਉ ਪਾਈਐ ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਕੈ ਪੌਤੈ^੧ ਪੁੰਨੁ ਹੈ ਤਿਨੀ
 ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧੯ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧* ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ
 ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥ ^੨ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੈ ਕਿਆ
 ਬਾਉ ॥ ^੩ਸਚੈ ਸਰਮੈ ਬਾਹਰੇ ਅਗੈ ਲਹਹਿ ਨ ਦਾਦਿ ॥ ਅਕਲਿ ਏਹ ਨ
 ਆਖੀਐ ਅਕਲਿ ਗਵਾਈਐ ਬਾਦਿ^੪ ॥ ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅਕਲੀ
 ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ਅਕਲੀ ਪੜ੍ਹ ਕੈ ਬੁਝੀਐ ਅਕਲੀ ਕੀਚੈ ਦਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਆਖੈ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸੈਤਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੨ ॥ ^੫ਜੈਸਾ ਕਰੈ ਕਹਾਵੈ
 ਤੈਸਾ ਐਸੀ ਬਨੀ ਜਰੂਰਤਿ ॥ ^੬ਹੋਵਹਿ ਲਿੰਛ ਝਿੰਛ ਨਹ ਹੋਵਹਿ ਐਸੀ ਕਹੀਐ
 ਸੂਰਤਿ ॥ ^੭ਜੋ ਓਸੁ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਏ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਕਹੀਐ ਮੂਰਤਿ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸਿ ਫਲਿਆ ॥ ^੮ਜਿਸੁ
 ਪਰਾਪਤਿ ਸੋ ਲਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਿਲਿਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ
 ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰਲਿਆ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ^੯ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ^{੧੦}ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ ਬਲਿਆ
 ॥ ਨਾਨਕੁ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ^{੧੧}ਫਿਰਿ ਗਰਭਿ ਨ ਗਲਿਆ ॥ ੨੦ ॥
 ਸਲੋਕ ਮਃ ੧੧ ॥ ਸਚੁ ਵਰਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਤੀਰਥੁ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ
 ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਦਇਆ ਦੇਵਤਾ ਖਿਮਾ ਜਪਮਾਲੀ ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨੁ ॥
 ਜੁਗਤਿ ਧੌਤੀ ਸੁਰਤਿ ਚਉਕਾ ਤਿਲਕੁ ਕਰਣੀ ਹੋਇ ॥ ਭਾਉ ਭੋਜਨੁ
 ਨਾਨਕਾ ਵਿਰਲਾ ਤ ਕੋਈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਨਉਮੀ ^{੧੨}ਨੇਮੁ ਸਚੁ
 ਜੇ ਕਰੈ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉਚਰੈ^{੧੩} ॥ ਦਸਮੀ ^{੧੪}ਦਸੇ ਦੁਆਰ ਜੇ
 ਠਾਕੈ ਏਕਾਦਸੀ ਏਕੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ॥ ਦੁਆਦਸੀ ^{੧੫}ਪੰਚ ਵਸਗਤਿ ਕਰਿ
 ਰਾਖੈ ਤਉ ਨਾਨਕੁ ਮਨੁ ਮਾਣੈ ॥ ^{੧੬}ਐਸਾ ਵਰਤੁ ਰਹੀਜੈ ਪਾਡੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤੁ
 ਸਿਖ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਭੂਪਤਿ ਰਾਜੇ ਰੰਗ^{੧੭} ਰਾਇ ^{੧੮}ਸੰਚਹਿ
 ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੇਤੁ^{੧੯} ਵਧਾਇਦੇ ^{੨੦}ਪਰ ਦਰਬੁ ਚੁਰਾਇਆ ॥
^{੨੧}ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰੁ ਨ ਵਿਸਹਹਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਇਆ ॥ ਵੇਖਦਿਆ ਹੀ
 ਮਾਇਆ ^{੨੨}ਧੁਹਿ ਗਈ ਪਛੁਤਹਿ ਪਛੁਤਾਇਆ ॥ ਜਮ ਦਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ
 ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਭਾਇਆ ॥ ੨੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧੧ ॥ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਾ
 ਗਾਵੈ ਗੀਤ ॥ ^{੨੩}ਭੁਖੇ ਮੁਲਾਂ ਘਰੇ ਮਸੀਤਿ ॥ ਮਖਟੁ ਹੋਇ ਕੈ ਕੰਨ ਪੜਾਏ ॥
 ਫਕਰੁ^{੨੪} ਕਰੇ ਹੋਰੁ ਜਾਤਿ ਗਵਾਏ ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਸਦਾਏ ਮੰਗਣ ਜਾਇ ॥
 ਤਾ ਕੈ ਮੂਲਿ ਨ ਲਗੀਐ ਪਾਇ^{੨੫} ॥ ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬਹੁ
 ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੨੬}ਮਨਹੁ ਜਿ ਅੰਧੇ
 ਕੂਪ ^{੨੭}ਕਹਿਆ ਬਿਰਦੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ॥ ਮਨਿ ਅੰਧੈ ^{੨੮}ਉਂਧੈ ਕਵਲਿ ਦਿਸਨਿ

- ੧ [ਫ਼ਾ. ਪੋਤਹ=ਖਜ਼ਾਨਾ] ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ।
- ੨ ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਉਜਾੜਦੇ ਰਹਿਣ ਗਾਹ ਪਾਣ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਲਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਜੋ ਲਾਭ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵੇਚਣ ਕਰ ਕੇ ਨਾਲੇ-ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ । ਅੰਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਰਹੇਗੀ ਨਹੀਂ ।
- ੩ ਸੱਚ ਤੇ ਸ਼ਰਮ (ਉਦਮ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।
- ੪ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ।
- ੫ ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹਾ ਅਮਲ ਕਰੇ ਤੇਹਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਾਏ ।
- ੬ ਸੂਰਤ ਸੁੰਦਰ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਅੰਗ ਹੋਣ ਤੇ ਅਵਗੁਣ ਰੂਪ ਤਿੰਕ (ਅੰਗ-ਹੀਣ ਹੋਣਾ) ਨਾ ਹੋਵਣ ।
- ੭ ਅਸਲ ਮਾਨਯੋਗ ਮੂਰਤ (ਹਸਤੀ) ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਐਸਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਜੋ ਇੱਛੇ ਉਹੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੬੧, ਨੋਟ ੨੨ ।
- ੮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹਰੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਲਭਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਵੇਖਦਾ ਨਹੀਂ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ।
- ੧੦ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

- ੧੧ ਮੁੜ ਕੇ ਆਵਗੌਣ ਵਿੱਚ ਪੈ-ਪੈ ਨਹੀਂ ਖਰਾਬ ਹੋਂਦਾ । ੧੨ ਸੱਚ ਨੂੰ ਨੇਮ ਬਣਾਵੇ ।
- ੧੩ [ਉਤ-ਚਰਣ] ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰੇ (ਖਾ ਜਾਵੇ) ।
- ੧੪ ਦਸ ਇੰਦਰੇ ਰੋਕੇ ।
- ੧੫ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰੇ ।
- ੧੬ ਇਹੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤ ਜੋ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?
- ੧੭ ਰੰਕ, ਕੰਗਾਲ ।
- ੧੮ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- ੧੯ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ।
- ੨੦ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਧਨ ।
- ੨੧ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਏ । ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਚੋਰ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ।
- ੨੨ ਠੰਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੨੩ ਰੋਟੀ ਲਈ ਘਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮਸੀਤ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਥੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਆ ਚੜ੍ਹੇ ।
- ੨੪ ਫਕੀਰੀ । ੨੫ ਪੈਰੀਂ ।
- ੨੬ ਮਨ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਅਗਿਆਨੀ । ਦੇਖੋ ਇਹੀ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੧੪੧੧ ਉੱਤੇ ।
- ੨੭ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦੇ ।
- ੨੮ ਹਿਰਦਾ-ਕਮਲ ਪੁੱਠਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ, ਭਾਵ ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਉਲਟਿਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਅਕਲਵਾਨਾਂ, ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਤੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਖ਼ਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਵੀਤ ਤੇ ਜੰਤ੍ਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਲ ਭਾਵ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਰੱਬ ਵੱਲ ਲਿਜਾਵੇ, ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਚਲਣ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚੋਂ ਭੁੱਖ-ਨੰਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰ ਸਿਖਾਵੇ । ਜਿਹੜੀ ਵਿਦਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿਖਾਵੇ, ਉਹ ਨਿਰੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ (੧) । ਵਿਖਾਵਾ ਛੱਡ ਕੇ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਕਿ ਉੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਸਕੀਏ (੨) । ਪਉੜੀ : ਇਹ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।
- † ਸ਼ਲੋਕ : ਵਰਤ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦੇਵ-ਪੂਜਾ, ਮਾਲਾ, ਧੋਤੀ, ਚੌਕਾ, ਤਿਲਕ ਆਦਿ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਦਾਚਾਰੀ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਬਿਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਰਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੇਕੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ । ਪਉੜੀ : ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਭ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਕਰਵਾਂਦਾ ਹੈ । ਲੋਭੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਘਰਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਭੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਅੰਤ ਮਾਇਆ ਭੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦੀ ਤੇ ਧੋਖਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਲੋਭੀ ਆਦਮੀ ਫਕੀਰ ਭੀ ਬਣ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਜੇਗਾ ਨਹੀਂ । ਅਜੇਹੇ ਟੁਕਰ-ਬਟੋਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ । ਆਪ ਕਮਾ ਕੇ ਖਾਣਾ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਇਸ ਫਕੀਰੀ ਕੋਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ (੧) । ਕਈ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਥਨਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲਦੇ ਹਨ । ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਨਿਰੇ ਮੂਰਖ ਹਨ (੨) । ਪਉੜੀ : ਪਰ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਾ ਭੀ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਲਾਣਾ ਹੈ ।

^੧ਖਰੇ ਕਰੂਪ ॥ ਇਕਿ ਕਹਿ ਜਾਣਹਿ ਕਹਿਆ ਬੁਝਹਿ ਤੇ ਨਰ ਸੁਖੜ ਸਰੂਪ ॥
^੨ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਬੇਦ ਨ ^੩ਗੀਅ ਰਸੁ ^੪ਰਸ ਕਸ ਨ ਜਾਣੰਤਿ ॥ ਇਕਨਾ
 ਸੁਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਨ ਅਕਲਿ ਸਰ^੫ ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੰਤਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ
 ਨਰ ^੬ਅਸਲਿ ਖਰ ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੰਤਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਸਭ ਪਵਿਤੁ ਹੈ ਧਨੁ ਸੰਪੈ^੯ ਮਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਅਰਥਿ ਜੋ ਖਰਚਦੇ
 ਦੋਂਦੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨ ਤੋਟਿ ਨ ਆਇਆ ॥
^{੧੦}ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨਦਰੀ ਆਵਦਾ ਮਾਇਆ ਸੁਟਿ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤਾਂ ਹੋਰੁ
 ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੪* ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥
^{੧੧}ਗਿਰਹ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ ਸਚੇ
 ਬੈਰਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੪ ॥ ^{੧੨}ਗਣਤੈ ਸੇਵ ਨ ਹੋਵਈ ਕੀਤਾ ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ ॥
 ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਓ ਸਚਿ ਨ ਲਗੋ ਭਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਨ
 ਲਗਈ ਮਨਹਠਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਜੇ ਇਕ ਵਿਖ^{੧੩} ਅਗਾਹਾ ਭਰੇ ਤਾਂ ਦਸ
 ਵਿਖਾਂ ਪਿਛਾਹਾ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਭਾਇ ॥ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੋ ਮਿਲੈ ਸਹਜੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਤਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਚੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਖਾਨ ਮਲੂਕ^{੧੪}
 ਕਹਾਇਦੇ ਕੋ ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ਗੜ੍ਹ ਮੰਦਰ ਗਚ ਗੀਰੀਆ^{੧੫} ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ
 ਨ ਜਾਈ ॥ ਸੋਇਨ ਸਾਖਤਿ^{੧੬} ਪਉਣ ਵੇਗ ਧਿਗੁ ਧਿਗੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਛਤੀਹ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਰਕਾਰ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਮੈਲੁ^{੧੭} ਵਧਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਦੇਵੈ ਤਿਸਹਿ ਨ
 ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ੨੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੩੫ ॥ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ
 ਪੰਡਿਤ ਮੁਨੀ ਥਕੇ ਦੇਸੰਤਰ ਭਵਿ ਥਕੇ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ^{੧੮}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਨਾਉ ਕਦੇ
 ਨ ਪਾਇਨਿ ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ^{੧੯}ਤੈ ਗੁਣ ਸੇਵਹਿ
 ਮਾਇਆ ਕੈ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ ਉਦਰੁ^{੨੦} ਭਰਣ ਕੈ ਤਾਈ
 ਪਾਠ ਪੜਹਿ ਗਾਵਾਰੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜਿਨ ਹਉਮੈ
 ਵਿਚਹੁ ਮਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਪੜਣਾ ਗੁਨਣਾ ਇਕੁ ਨਾਉ ਹੈ ਬੂਝੈ
 ਕੋ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੩ ॥ ਨਾਂਗੇ ਆਵਣਾ ਨਾਂਗੇ ਜਾਣਾ ਹਰਿ ਹੁਕਮੁ
 ਪਾਇਆ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸੋਈ ਲੈ ਜਾਇਗਾ ਰੋਸੁ ਕਿਸੈ ਸਿਉ
 ਕੀਜੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੧} ਹੋਵੈ ਸੁ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸਹਜੇ^{੨੨} ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਦਾ ਸਲਾਹਿਹੁ ^{੨੩}ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੪}ਗੜ੍ਹ
 ਕਾਇਆ ਸੀਗਾਰ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਣਾਈ ॥ ^{੨੫}ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਕਤੀਫਿਆ^{੨੫}

੧ ਬਹੁਤ ਕੋਝੇ ।	੧੫ ਚੂਨੇ ਦੀ ਪਕੜ ਵਾਲੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ, ਚੂਨੇਗਚ ਇਮਾਰਤਾਂ ।
੨ ਭਾਵ ਨਾ ਜੋਗੀ, ਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਨਾ ਰਾਗੀ।	੧੬ ਘੋੜੀ ਦੀ ਪੂਛ ਵਿੱਚ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਰੱਸਾ, ਦੁਮਚੀ।
੩ ਗੀਤ ਰਸ, ਰਾਗ ।	ਦੁਮਚੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਤੇ ਤੌਰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਤੇਜ਼ ।
੪ ਕਸੈਲਾ ਆਦਿ ਰਸ, ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ।	੧੭ ਵਿਸ਼ਟਾ ।
੫ ਸਾਰ, ਖ਼ਬਰ ।	੧੮ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਪਿਆਰ ਪਾਣ ਨਾਲ ।
੬ ਇਕ ਉੱਤਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦਾ ।	੧੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
੭ ਨਿਰੇ ਗਏ ਹਨ ।	੨੦ ਪੇਟ ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ।	੨੧ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ਹਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ।
੯ ਧਨ । ਧਨ ਆਦਿ ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ ।	੨੨ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸਿਮਰੇ ।
੧੦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਜੋ ਦਿਸ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਓਹ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।	੨੩ ਕਾਇਆ ਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਏ ਹਨ ।
੧੧ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਓਹ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਲਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ।	੨੪ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੀ ।
੧੨ ਗਿਣਤੀਆਂ (ਲੇਖੇ) ਗਿਣਨ ਨਾਲ, ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਘਾਲ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।	੨੫ [ਅੰ. ਕਤੀਫਤ ਦਾ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਕਤਾਇਫਤ] ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜੇ, ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ।
੧੩ ਕਦਮ ।	
੧੪ [ਮੁਲੂਕ=ਮਿਲਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।	

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਾਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਅਡੋਲ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਾ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ । ਉਹ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਪਿਛਾਂਹ ਹੀ ਪਿਛਾਂਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਜੇ ਦੇਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਿਆਨ ਸੁਖ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਭੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਹੈ (੧) । ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਐਸ਼ਰਜ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਉਹ ਪਲ ਵਿੱਚ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦਾਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (੨) । ਪਉੜੀ : ਐਸ਼ਰਜ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸਮਿਆਨ ਨਿਰੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਾਨਣਾ ਚਾਹੇ ।

ਪਹਿਰਹਿ ਧਰ ਮਾਈ^੧ ॥ ਲਾਲ ਸੁਪੇਦ^੨ ਦੁਲੀਚਿਆ ਬਹੁ ਸਭਾ ਬਣਾਈ ॥ ਦੁਖ
 ਖਾਣਾ ਦੁਖੁ ਭੋਗਣਾ ਗਰਬੈ ਗਰਬਾਈ^੩ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਅੰਤਿ ਲਏ
 ਛਡਾਈ ॥ ੨੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥ ^੪ਸਹਜੇ ਸੁਖਿ ਸੁਤੀ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥
 ਆਪੇ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਲਿ ਲਈ ਗਲਿ ਲਾਇ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਚੂਕੀ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ^੫ਸੇ ਕੰਠਿ ਲਾਏ ਜਿ ਭੰਨਿ ਘੜਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ^੬ਜੋ ਧੁਰਿ ਮਿਲੇ ਸੇ ਹੁਣਿ ਆਣਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨੀ
 ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਕਿਆ ਜਪੁ ਜਾਪਹਿ ਹੋਰਿ ॥ ^੭ਬਿਸਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟ ਸੇ
 ਮੁਠੇ ਧੰਧੈ ਚੋਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਹੋਰਿ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਨਿ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਅਸਥਿਰੁ^੮ ਜਗਿ ਸੋਈ ॥ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਚਿਤਵੈ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਉਚਰੈ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ
 ਸੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੯ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ^{੧੦} ਨਿਰਮਲੁ ਮਲੁ ਖੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀਵਦਾ
 ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇਆ ਅਮਰਾ ਪਦੁ^{੧੧} ਹੋਈ ॥ ੨੫ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩† ॥ ਜਿਨੀ
 ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ ਹੋਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਧੇ
 ਮਾਰੀਅਹਿ ਜਿਉ ਸੰਨੀ ਉਪਰਿ ਚੋਰ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੜੀ
 ਆਕਾਸੁ ਸੁਹੰਦਾ ਜਪੰਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ^{੧੨} ਤਿਨੁ
 ਤਨ ਖਾਵਹਿ ਕਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਨਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ^{੧੩}ਨਿਜ
 ਮਹਲੀ ਵਾਸਾ ॥ ਓਇ ^{੧੪}ਬਾਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਨੀ ਫਿਰਿ ਹੋਹਿ ਨ ਬਿਨਾਸਾ ॥
^{੧੫}ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰੰਗਿ ਰਵਿ ਰਹੇ ਸਭ ^{੧੬}ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਰੰਗੁ ਕਦੇ
 ਨ ਉਤਰੈ ^{੧੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਾਸਾ ॥ ਓਇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਮੇਲਿਅਨੁ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ਪਾਸਾ^{੧੮} ॥ ੨੬ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩‡ ॥ ਜਿਚਰੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ^{੧੯}ਲਹਰੀ ਵਿਚਿ
 ਹੈ ਹਉਮੈ ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਵਈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ
 ਪਿਆਰੁ ॥ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ ਤਿਸ ਕੀ ਖਪਿ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜੋ ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ
 ਮੰਨਿ ਲਏ ਸਬਦੁ ਰਖੈ ਉਰ ਧਾਰਿ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸੋ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੇਵਾ
 ਚਾਕਰੀ ਜੋ ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਆਪਤੁ^{੨੧} ਗਵਾਵੈ ॥
 ਮਿਲਿਆ ਕਦੇ ਨ ਵੀਛੁੜੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੨੨}
 ਸੋ ਬੁਝਸੀ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਲੇਖੇ ਵਿਚਿ ਹੈ
 ਮਨਮੁਖੁ^{੨੩} ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਦੇ ਨ ਚੇਤਈ ਜਮਕਾਲੁ ਸਿਰਿ ਮਾਰੀ ॥
 ਪਾਪ ਬਿਕਾਰ ਮਨੂਰ^{੨੪} ਸਭਿ ਲਦੇ ਬਹੁ ਭਾਰੀ ॥ ^{੨੫}ਮਾਰਗੁ ਬਿਖਮੁ ਡਰਾਵਣਾ

੧ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ।	੧੨ ਬਿਨਾਂ ।
੨ ਸਫੈਦ, ਚਿੱਟੇ ।	੧੩ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ।
੩ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ।	੧੪ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ ।
੪ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਵਿੱਚ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩।	੧੫ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਚੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਹਨ।
੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਭੰਨ ਘੜਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਗਲੇ ਲਾਇਆ ਹੈ ।	੧੬ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ, ਭਾਵ ਸਦਾ ।
੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਣ ਮਿਲੇ ਹਨ ।	੧੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪੫, ਨੋਟ ੨੭ ।	੧੮ ਨਾਲ ।
੭ ਨਾਮ ਵਲੋਂ ਚੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਧੇ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਪਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੈਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।	੧੯ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਕਾਗਰਤਾ-ਹੀਨ।
੮ ਕਾਇਮ ।	੨੦ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।
੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ । ੧੦ ਸਫਲਾ ।	੨੧ ਆਪਾ ਭਾਵ ।
੧੧ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ।	੨੨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
	੨੩ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ।
	੨੪ ਨਿਕੰਮਾ ਗਲਿਆ ਸੜਿਆ ਲੋਹਾ ।
	੨੫ ਕਠਿਨ ਰਸਤਾ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਸਭ ਦੁੱਖਿੰਤੀ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਸਾਰਕ ਲਾਲਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਗੰਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਸਲਾਹੁਣ ਨਾਲ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਪਰ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁਕਾਅ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਠੀਕ ਲਭਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪਾਪ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਉ ਤਰੀਐ ਤਾਰੀ^੧ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ^੨ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਉਧਾਰੀ ॥
 ੨੭ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਵਾਰੋ
 ਵਾਰ ॥ ਮੋਹ ਠਗਉਲੀ^੩ ਪਾਈਅਨੁ ਬਹੁ ^੪ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਵਿਕਾਰ ॥ ਇਕਿ ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਈ^੫ ਉਬਰੇ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ
 ਅਨਦਿਨੁ^੬ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂ ਅੰਤਰਿ ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੩ ॥ ^੭ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਸਾਰਿਆ ਸਚੁ ਮਰਣਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਧੰਧਾ
 ਕਰਤਿਆ ਜਨਮੁ ਗਇਆ ਅੰਦਰਿ ਦੁਖੁ ਸਹਾਮੁ^੮ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਕਰਾਮੁ^੯ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਲੇਖਾ
 ਪੜੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਫਿਰਿ ਲੇਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਪੁਛਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸਦ
 ਢੋਈ ॥ ^{੧੦}ਜਮਕਾਲੁ ਮਿਲੈ ਦੇ ਭੇਟ ਸੇਵਕੁ ਨਿਤ ਹੋਈ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮਹਲੁ^{੧੧}
 ਪਾਇਆ ਪਤਿ ਪਰਗਟੁ ਲੋਈ^{੧੨} ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੩}ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦਰਿ ਵਜਦੇ
 ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ੨੮ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩† ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਜੇ ਕਰੇ
 ਸੁਖੀ ਹੂ ^{੧੪}ਸੁਖੁ ਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ ਭਉ ਕਟੀਐ ਨਾਨਕ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰੁ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੫}ਸਚੁ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਥੀਐ ਨਾਮੁ ਨ ਮੈਲਾ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ
 ਜੇ ਚਲੈ ਬਹੁੜਿ^{੧੬} ਨ ਆਵਣੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਵਿਸਾਰਿਐ ^{੧੭}ਆਵਣ
 ਜਾਣਾ ਦੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੮}ਮੰਗਤ ਜਨੁ ਜਾਚੈ ਦਾਨੁ ਹਰਿ ਦੇਹੁ
 ਸੁਭਾਇ^{੧੯} ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ਹੈ ^{੨੦}ਦਰਸਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥
 ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਉ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਮਰਾਂ ਮਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਲਿ
 ਦਿਖਾਲਿਆ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਥਾਇ ॥ ਸੁਤਿਆ ਆਪਿ ਉਠਾਲਿ ਦੇਇ
 ਨਾਨਕ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੨੯ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩‡ ॥ ਮਨਮੁਖ ਬੋਲਿ ਨ
 ਜਾਣਨੀ ਓਨਾ ਅੰਦਰਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਥਾਉ ਕੁਥਾਉ ਨ
 ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਚਿਤਵਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥ ਦਰਗਹ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਓਥੈ ਹੋਹਿ
 ਕੂੜਿਆਰ ॥ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਇਅਨੁ ਆਪਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
 ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਸਭੁ ਵਰਤੈ ਆਪਿ ਸਚਿਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਹਰਿ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੧} ਤਿਨੀ ਅਰਾਧਿਆ ਜਿਨ੍ ^{੨੨}ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ ਕਉ ਜਿਨ੍ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਆਸ ਕਰੇ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਬਹੁ ਜੀਵਣੁ ਜਾਣਿਆ ॥ ਨਿਤ ਜੀਵਣ
 ਕਉ ਚਿਤੁ ਗੜ੍ ਮੰਡਪ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਵਲਵੰਚ^{੨੩} ਕਰਿ ਉਪਾਵ
 ਮਾਇਆ ^{੨੪}ਹਿਰਿ ਆਣਿਆ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ^{੨੫}ਨਿਹਾਲੇ ਸਾਸ ^{੨੬}ਆਵ ਘਟੈ
 ਬੇਤਾਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਉਬਰੇ ਹਰਿ ਗੁਰ ਰਖਵਾਲਿਆ ॥ ੩੦ ॥

੧ ਨਦੀ, ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।	੧੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
੨ ਬਚ ਗਏ ।	੧੪ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ।
੩ ਠਗਮੂਰੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੧੩, ਨੋਟ ੧੫ ।	੧੫ 'ਸਚੁ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ' -ਮ: ੧, ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੯੫੫ ।
੪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ।	੧੬ ਮੁੜ ।
੫ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।	੧੭ ਦੋਵੇਂ ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
੬ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿਤ ।	੧੮ ਮੰਗਤਾ ਆਦਮੀ ।
੭ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ, ਸੱਚ ਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ ।	੧੯ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ।
੮ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ ।	੨੦ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਰਜੈਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੯ ਕਰਮ । ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।	੨੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੧੦ ਡੰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਮ ਕਾਲ ਭੇਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	੨੨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੧੧ ਹਰੀ-ਮਹਲ ।	੨੩ ਠੱਗੀ ।
੧੨ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ।	੨੪ ਚੁਰਾ ਕੇ ਆਂਦੀ ।
	੨੫ ਸੁਆਸ ਗਿਣਦਾ ਹੈ ।
	੨੬ ਉਮਰ ਘਟਦੀ ਹੈ ਪਰੇਤ ਰੂਪ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੇ ਸੱਚ ਆਦਿ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਜਨਮ ਧੰਧੇ ਪਿਟਣ ਵਿੱਚ ਵਿਅਰਥ ਪਿਆ ਲੰਘਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
- † ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਣਾਈਏ ਤਾਂ ਹੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੱਚ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਅਸਾਂ ਹਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਪ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ, ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਭੀ ਓਹੀ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ । ਪਉੜੀ: ਲੋਕੀਂ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਮੰਨ ਕੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਪਸਾਰੇ ਰਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਬਚਾਉ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ^੧ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਦੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ
 ਸੁਆਇ^੨ ॥ ^੩ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਮਨ ਮੂਰਖ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
 ਜਿਨਿ ਕੀਤੇ ^੪ਤਿਸੈ ਨ ਸੇਵਨੀ ਦੇਦਾ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਇ^੫ ॥ ਜਮ ਕਾ ਫਾਹਾ
 ਗਲਹੁ ਨ ਕਟੀਐ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵਹਿ ਜਾਇ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ^੬ ਲਿਖਿਆ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਆਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੭ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਨਾਨਕ
 ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਚੁ ਵਣਜਹਿ ਸਚੁ ਸੇਵਦੇ ^੮ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਹਜੇ^੯ ਸਚਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਅਤਿ ਦੁਖੁ ਘਣਾ^{੧੦} ਮਨਮੁਖਿ^{੧੧} ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ ਨਿਰਾਸ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਵਿਚੇ ਗਿਰਹ^{੧੨} ਉਦਾਸ
 ਅਲਿਪਤ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥ ਓਨਾ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਹਰਿ ਭਾਣਾ
 ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਸਦਾ ਰਵਿ ਰਹੇ ਧੁਰਿ^{੧੩} ਲਏ ਮਿਲਾਇਆ ॥
 ੩੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩੧ ॥ ਪਰਾਈ ਅਮਾਣ^{੧੪} ਕਿਉ ਰਖੀਐ ਦਿਤੀ ਹੀ ਸੁਖੁ
 ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ^{੧੫}ਗੁਰ ਥੈ ਟਿਕੈ ਹੋਰ ਥੈ ਪਰਗਟੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਨੇ
 ਵਸਿ ਮਾਣਕੁ^{੧੬} ਪਇਆ ਘਰਿ ਘਰਿ ਵੇਚਣ ਜਾਇ ॥ ਓਨਾ ਪਰਖ ਨ
 ਆਵਈ ਅਦੁ^{੧੭} ਨ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ਜੇ ਆਪਿ ਪਰਖ ਨ ਆਵਈ ਤਾਂ ਪਾਰਖੀਆ
 ਥਾਵਹੁ^{੧੮} ਲਇਉ ਪਰਖਾਇ ॥ ਜੇ ਓਸੁ ਨਾਲਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ਤਾਂ ਵਥੁ ਲਹੈ
 ਨਉ ਨਿਧਿ^{੧੯} ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ਘਰਿ ਹੋਦੈ ਧਨਿ ਜਗੁ ਭੁਖਾ ਮੁਆ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸੋਝੀ ਨ ਹੋਇ ॥ ਸਬਦੁ ਸੀਤਲੁ^{੨੦} ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸੈ ਤਿਥੈ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਨ
 ਕੋਇ ॥ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ ਆਪਿ ਗਰਬੁ^{੨੧} ਕਰੇ ਮੂਰਖੁ ਆਪੁ^{੨੨} ਗਣਾਏ ॥
 ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਸਰਸੇ^{੨੩} ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ॥
 ਜੇ ਧੁਰਿ ਮਿਲੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਕਬਹੂ ਜਿ ਆਪਿ ਮੇਲੇ ਕਰਤਾਰੇ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਰਵਿਆ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਸਗਲੇ^{੨੪} ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੇ^{੨੫} ॥ ਹਰਿ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਦਾ ਸਲਾਹੀ ਅੰਤਰਿ ਰਖਾਂ ^{੨੬}ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਤਿਨ ਕੀ
 ਬਖੀਲੀ^{੨੭} ਕਿ ਕਰੇ ਜਿ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ਓਨਾ ਦੀ ਆਪਿ ਪਤਿ
 ਰਖਸੀ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਸਰਣਾਗਤਿ ਪਏ ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ ਸੁਹੇਲੇ ਭਏ ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਇਸਤਰੀ
 ਪੁਰਖੈ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਿਲਿ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥ ਪੁਤ੍ਰੁ ਕਲਤੁ^{੨੮} ਨਿਤ ਵੇਖੈ
 ਵਿਗਸੈ^{੨੯} ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ॥ ਦੇਸਿ ਪਰਦੇਸਿ ਧਨੁ ਚੋਰਾਇ^{੩੦} ਆਣਿ ਮੁਹਿ
 ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਤਿ ਹੋਵੈ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧੁ ਕੋ ਸਕੈ ਨ ਛਡਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ

੧	ਝਗੜੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।	ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ।
੨	ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ । ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ।	੧੫ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ । ੧੬ ਸੋਤੀ ।
੩	ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ।	੧੭ ਅੱਧੀ ਕੋਢੀ ਵੀ । ੧੮ ਪਾਸੋਂ ।
੪	ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੋਵਦੇ ।	੧੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੂਟ ਨੋਟ * ।
੫	ਅਪੜਾ (ਦਿੰਦਾ) ਹੈ ।	੨੦ ਠੰਢਾ ।
੬	ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ, ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ।	੨੧ ਹੰਕਾਰ ।
੭	ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।	੨੨ ਆਪਣਾ ਆਪ ।
੮	ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।	੨੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ੨੪ ਸਾਰੇ ।
੯	ਸੋਖੇ ਹੀ ।	੨੫ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।
੧੦	ਬਹੁਤਾ ।	੨੬ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।
੧੧	ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਨੇ ।	੨੭ [ਫ਼ਾ.] ਚੁਗਲੀ, ਨਿੰਦਾ ।
੧੨	ਗ੍ਰਿਹਸਤ ।	੨੮ ਇਸਤਰੀ ।
੧੩	ਧੁਰੋਂ, ਆਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ।	੨੯ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੧੪	ਅਮਾਨਤ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ	੩੦ ਲਿਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਿਕੰਮਾ ਕਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ । ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲਾਲਚ ਦੀ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਅਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਝਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਏ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਦੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗੁ ਮੋਹੁ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਸਭ ਭੁਖ ਜਾਇ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮੂਲਿ ਨ
 ਹੋਵਈ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਿ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਤਿਤੁ ਰੋਗੁ
 ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^੧ਰਸ ਕਸ ਸਬਦੁ ਸਲਾਹਣਾ ਆਪੇ ਲਏ
 ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ^੨ਜੀਉ ਸਬਦੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਸਹ
 ਮੇਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਜਗਿ ਆਨੇਰੁ ਹੈ ਸਬਦੇ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥
 ਪੰਡਿਤ ਮੋਨੀ ਪੜਿ ਪੜਿ ਥਕੇ ਭੇਖ^੩ ਥਕੇ ਤਨੁ ਧੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕਿਨੈ ਨ
 ਪਾਇਓ ਦੁਖੀਏ ਚਲੇ ਰੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ^੪ ਪਾਈਐ ਕਰਮਿ^੫ ਪਰਾਪਤਿ
 ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਅਤਿ ਨੇਹੁ ਬਹਿ ^੬ਮੰਦੁ ਪਕਾਇਆ ॥
 ਦਿਸਦਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਚਲਸੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥ ਕਿਉ^੭ ਰਹੀਐ ਬਿਰੁ ਜਗਿ
 ਕੋ ਕਢਹੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਬਿਰੁ ਕੰਧੁ^੮ ਸਬਾਇਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੩੩ ॥ ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੩† ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਸਾਰਿਆ ਗੁਰ ਕਾ ਭਉ ਹੇਤੁ ਅਪਾਰੁ ॥
 ਲੋਭਿ ਲਹਰਿ ਸੁਧਿ ਮਤਿ ਗਈ ਸਚਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੯
 ਜਿਨਾ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਦਰਗਹ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ
 ਆਪੇ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਣਾ
 ਵਿਸਰੇ ਸਰੈ ਨ ਬਿੰਦ^{੧੦} ॥ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਕਿਉ ਮਨ ਰੂਸੀਐ^{੧੧} ਜਿਸਹਿ ਹਮਾਰੀ
 ਚਿੰਦ^{੧੨} ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ^{੧੩}ਝਿਮ ਝਿਮਾ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਦੁਖ ਭੁਖ ਕਾੜਾ^{੧੪} ਸਭੁ ਚੁਕਾਇਸੀ ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ^{੧੫} ਛਹਬਰ^{੧੬}
 ਲਾਇ ॥ ਸਭ ਧਰਤਿ^{੧੭} ਭਈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਅੰਨੁ^{੧੮} ਜੰਮਿਆ ਬੋਹਲ^{੧੯} ਲਾਇ ॥
 ਹਰਿ ਅਚਿੰਤੁ ਬੁਲਾਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਆਪੇ ^{੨੦}ਪਾਵੈ ਥਾਇ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸਹਿ
 ਧਿਆਵਹੁ ਸੰਤ ਜਨਹੁ ਜੁ ਅੰਤੇ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥ ^{੨੧}ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਭਗਤਿ
 ਅਨੰਦੁ ਹੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
 ਅਰਾਧਿਆ ਤਿਨਾ ਦੁਖ ਭੁਖ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ^{੨੨}
 ਗਾਇ ਗੁਣ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਸੁਭਾਇ^{੨੩} ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ
 ਕੀ ਦਾਤਿ ਨਿਤ ਦੇਵੈ ^{੨੪}ਚੜੈ ਸਵਾਈਆ ॥ ਤੁਸਿ^{੨੫} ਦੇਵੈ ਆਪਿ
 ਦਇਆਲੁ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਈਆ ॥ ^{੨੬}ਹਿਰਦੈ ਕਵਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਉਨਮਨਿ^{੨੭}
 ਲਿਵ ਲਾਈਆ ॥ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਉਸ ਦੀ ਰੀਸ ਸਿਰਿ ਛਾਈ^{੨੮} ਪਾਈਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈਆ ॥ ੩੪ ॥
 ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ † ॥ ਅਮਰੁ^{੨੯} ਵੈਪਰਵਾਹੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਸਿਆਣਪ

੧ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਲਾਹਣਾ ਹੀ ਰਸ ਕਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਆਪੇ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।	੧੩ ਇਕ-ਰਸ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਸਾਵਣ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਠੰਢੀ ਅਵਸਥਾ) ।
੨ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਹੈ ।	੧੪ ਝੋਰਾ ।
੩ ਭੇਖਾਂ ਵਾਲੇ ।	੧੫ ਵਸਿਆ ।
੪ ਮਿਹਰ ਦੁਆਰਾ ।	੧੬ ਮੁਸਲਾਧਾਰ ।
੫ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ।	੧੭ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ।
੬ ਮੰਦਾ ਵਿਸਿਆਂ ਵਾਲਾ ਮੋਹ ਵਧਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।	੧੮ ਗੁਣ ਰੂਪ ਅੰਨ ।
੭ ਕਿਵੇਂ ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?	੧੯ [ਸੰ. ਬਲਜ] ਅਨਾਜ ਦਾ ਢੇਰ ।
੮ ਸਰੀਰ, ਜਿੰਦਗੀ । ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ ।	੨੦ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
੯ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।	੨੧ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਹੈ ।
੧੦ ਰਤਾ । ਇਹ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਸਰੇ (ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੧੦੯੭ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਡਖਣੇ ਵਿੱਚ ਮ: ੫ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ) ।	੨੨ ਰਜਦਾ ਹੈ ।
੧੧ ਰੁਸੀਏ ।	੨੩ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ।
੧੨ ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ ।	੨੪ ਵਧਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
	੨੫ ਤਰੁਠ ਕੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ।
	੨੬ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
	੨੭ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ।
	੨੮ ਸੁਆਹ ।
	੨੯ ਹੁਕਮ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦੁੱਖਾਂ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (੧) । ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਅਸਲ ਰੂਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਸਾਧ ਲੋਕ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਛੁਟਕਾਰਾ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ (੨) । ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹ, ਪਿਆਰ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਥਿਰਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੈ ।
- † ਸ਼ਲੋਕ : ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਬੁੱਧ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਸਦਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੧) । ਹਰੀ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ (੨) । ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੩) । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਚਲਾਕੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ । ਉਸ ਅੱਗੇ ਨਿਵਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ । ਸਭ ਦਾਤ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਇਹ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਨ ਚਲਈ ਨ ਹੁਜਤਿ^੧ ਕਰਣੀ ਜਾਇ ॥ ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਸਰਣਾਇ ਪਵੈ ਮੰਨਿ ਲਏ
 ਰਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਜਮ ਡੰਡੁ ਨ ਲਗਈ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜਿ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੩ਦਾਤਿ
 ਜੋਤਿ ਸਭ ਸੂਰਤਿ ਤੇਰੀ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪੁ^੪ ਹਉਮੈ ਮੇਰੀ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ
 ਕਮਾਵਹਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪੇ ਹਉਮੈ ਕਦੇ ਨ ਚੂਕੈ ਫੇਰੀ^੫ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ
 ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ਮਃ ੫ ॥
 ਸਚੁ ਖਾਣਾ ਸਚੁ ਪੈਨਣਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ^੬ ॥ ^੭ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੇਲਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ
 ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਭਾਗੁ ਪੂਰਾ ਤਿਨ ਜਾਗਿਆ ਜਪਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ
 ਲਗਿਆ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ॥
 ੩੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੫* ॥ ਸਭੇ ਜੀਅ ਸਮਾਲਿ ਅਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰੁ ॥ ਅੰਨੁ
 ਪਾਣੀ ਮੁਚੁ^੮ ਉਪਾਇ ਦੁਖ ਦਾਲਦੁ^੯ ਭੰਨਿ ਤਰੁ ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ ਦਾਤਾਰਿ^{੧੦}
 ਹੋਈ ਸਿਸਟਿ ਠਰੁ^{੧੧} ॥ ਲੇਵਹੁ ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ^{੧੨} ਅਪਦਾ ਸਭ ਹਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ^{੧੩} ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਸਫਲੁ ਘਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੪}ਵੁਠੇ ਮੇਘ ਸੁਹਾਵਣੇ
 ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਕਰਤਾਰਿ^{੧੦} ॥ ਰਿਜਕੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਅਗਲਾ^{੧੫} ਠਾਂਢਿ ਪਈ
 ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ ^{੧੬}ਸਿਮਰਤ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣੀ ਸਚੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ॥ ਕੀਤਾ ਲੋੜਹਿ ਸੋ ਕਰਹਿ ਨਾਨਕ
 ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਵਡਾ ਆਪਿ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸਿਆ^{੧੭} ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ॥ ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ
 ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਹੈ ਭਾਈ ॥ ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਸਭ ਨਥੀਅਨੁ^{੧੮} ਸਭ ਹੁਕਮਿ
 ਚਲਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੇ ਸਭ ਚਲੈ ਰਜਾਈ^{੧੯} ॥ ੩੬ ॥ ੧ ॥
 ਸੁਧੁ^{੨੦} ॥

ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ॥ ਕਬੀਰ ਜੀ^{੨੧} ॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †^{੨੨}ਕਹਾ ਨਰ ਗਰਬਸਿ ਥੋਰੀ ਬਾਤ ॥ ^{੨੩}ਮਨ ਦਸ ਨਾਜੁ ਟਕਾ ਚਾਰਿ
 ਗਾਂਠੀ ਐਂਡੋ ਟੇਢੋ ਜਾਤੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਗਾਂਉ^{੨੪} ਸਉ
 ਪਾਏ ਦੁਇ ਲਖ ਟਕਾ ਬਰਾਤੁ^{੨੫} ॥ ਦਿਵਸ^{੨੬} ਚਾਰਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਾਹਿਬੀ ਜੈਸੇ
^{੨੭}ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ॥ ੧ ॥ ਨਾ ਕੋਊ ਲੈ ਆਇਓ ਇਹੁ ਧਨੁ ਨਾ ਕੋਊ ਲੈ ਜਾਤੁ ॥
 ਰਾਵਨ ਹੂੰ ਤੇ ਅਧਿਕ^{੨੮} ਛਤ੍ਰਪਤਿ^{੨੯} ਖਿਨ ਮਹਿ ਗਏ ਬਿਲਾਤ^{੩੦} ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ
 ਕੇ ਸੰਤ ਸਦਾ ਥਿਰੁ^{੩੧} ਪੂਜਹੁ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਤ^{੩੨} ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ

- ੧ [ਅ.] ਦਲੀਲ, ਸ਼ੰਕਾ ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ।
 ੩ ਜੋਤ ਦੀ ਦਾਤ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇਰੀ ਹੈ ।
 ੪ ਚਤੁਰਾਈ ।
 ੫ ਆਵਣ ਜਾਣ, ਜਨਮ ਮਰਨ ।
 ੬ ਆਸਰਾ ।
 ੭ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
 ੮ ਬਹੁਤ ।
 ੯ ਭੰਨ ਕੇ ਤਾਰ ਦੇ ।
 ੧੦ ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
 ੧੧ ਠੰਢੀ ।
 ੧੨ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੋ ।
 ੧੩ ਹਰੀ ਦਾ ਘਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਸੋਹਣੇ ਬੱਦਲ ਵਰੂ ਪਏ ।
 ੧੫ ਬਹੁਤਾ ।
 ੧੬ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ।
 ੧੭ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ।
 ੧੮ ਨਬੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
 ੧੯ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ।
- ੨੦ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਠੀਕ ਹੈ ।
 ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੧, ਫੁਟ ਨੋਟ ੦ ।
 ੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩, ਨੋਟ ੮ ।
 ੨੨ ਹੇ ਮਨੁੱਖ ! ਕੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਹੀ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ ਹੰਕਾਰ
 ਕਰਦਾ ਹੈ ?
 ੨੩ ਦਸ ਮਣ ਅਨਾਜ ਤੇ ਚਾਰ ਟਕੇ ਪੱਲੇ ਹੋਣ ਕਰ
 ਕੇ ਇੰਨਾ ਆਕੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ
 ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਚਾਰਿ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਚਰਿ'
 ਅਤੇ 'ਗਾਠੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਗਾਠੀ' ਹੈ) ।
 ੨੪ ਗਰਾਉਂ, ਪਿੰਡ । ਜੇ ਏਦੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੀ
 ਤਾਂ ਏਹੋ ਕਿ ਸਉ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਦੇ ਲੱਖ ਟਕੇ ਦੀ
 ਜਗੀਰ ਮਿਲ ਗਈ ।
 ੨੫ [ਅ.] ਸ਼ਾਹੀ ਸਨਦ ਜਗੀਰ ।
 ੨੬ ਦਿਨ ।
 ੨੭ ਜੰਗਲ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ।
 ੨੮ ਬਹੁਤੇ । ੨੯ ਰਾਜੇ ।
 ੩੦ ਤੁਰ ਗਏ ।
 ੩੧ ਕਾਇਮ ।
 ੩੨ ਜਪਦੇ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਕੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੇਲ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ । ਪਉੜੀ : ਇਹ ਮੇਲ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਕਰਾਇਆ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ।

† ਧਨ-ਦੌਲਤ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਉਤੇ ਗਰਬ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲੀ ਵਡਿਆਈ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ ।

ਕਰਤ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਤ^੧ ॥੩॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਨਿਤਾ^੨ ਸੁਤ
 ਸੰਪਤਿ^੩ ਅੰਤਿ ਨ ਚਲਤ ਸੰਗਾਤ^੪ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਰਾਮ ਭਜੁ ਬਉਰੇ ਜਨਮੁ
^੫ਅਕਾਰਥ ਜਾਤ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ *^੬ਰਾਜਾਸ੍ਰਮ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਤੇਰੀ ॥ ਤੇਰੇ
 ਸੰਤਨ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਸਤੋ ਜਾਇ ਸੁ ਰੋਵਤੁ ਆਵੈ ਰੋਵਤੁ
 ਜਾਇ ਸੁ ਹਸੈ ॥ ਬਸਤੋ ਹੋਇ ਹੋਇ ਸੁ ਉਜਰੁ^੭ ਉਜਰੁ ਹੋਇ ਸੁ ਬਸੈ ॥ ੧ ॥
 ਜਲ ਤੇ ਥਲ^੮ ਕਰਿ ਥਲ ਤੇ ਕੂਆ^੯ ਕੂਪ ਤੇ ਮੇਰੁ^{੧੦} ਕਰਾਵੈ ॥ ਧਰਤੀ
 ਤੇ ਆਕਾਸਿ ਚਢਾਵੈ^{੧੧} ਚਢੇ ਅਕਾਸਿ ਗਿਰਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਭੇਖਾਰੀ ਤੇ
 ਰਾਜੁ ਕਰਾਵੈ ਰਾਜਾ ਤੇ ਭੇਖਾਰੀ ॥ ਖਲ^{੧੨} ਮੂਰਖ ਤੇ ਪੰਡਿਤੁ ਕਰਿਬੋ
 ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਮੁਗਧਾਰੀ^{੧੩} ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਕਰਾਵੈ ਪੁਰਖਨ ਤੇ
 ਜੋ ਨਾਰੀ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਾਧੂ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤਿਸੁ ਮੂਰਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਸਾਰੰਗ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ^{੧੫} ਜੀ ਕੀ ॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਕਾਏਂ ਰੇ ਮਨ ਬਿਖਿਆ ਬਨ ਜਾਇ ॥ ਭੂਲੋਂ ਰੇ ਠਗਮੂਰੀ^{੧੬} ਖਾਇ ॥੧॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ਮੀਨੁ^{੧੭} ਪਾਨੀ ਮਹਿ ਰਹੈ ॥ ^{੧੮}ਕਾਲ ਜਾਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹੀ
 ਲਹੈ ॥ ਜਿਹਬਾ ਸੁਆਦੀ ਲੀਲਿਤ^{੧੯} ਲੋਹ ॥ ^{੨੦}ਐਸੇ ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ ਬਾਧਿਓ
 ਮੋਹ ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਸੰਚੈ ਅਪਾਰ ॥ ^{੨੧}ਮਧੁ ਲੀਨੋ ਮੁਖਿ ਦੀਨੀ
 ਛਾਰੁ ॥ ਗਊ ਬਾਛ ਕਉ ਸੰਚੈ ਖੀਰੁ^{੨੨} ॥ ਗਲਾ ਬਾਂਧਿ ਦੁਹਿ ਲੇਇ ਅਹੀਰੁ^{੨੩} ॥
 ੨ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨਿ ਸ੍ਰਮੁ^{੨੪} ਅਤਿ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਮਾਇਆ ਲੈ ^{੨੫}ਗਾਡੈ ਧਰੈ ॥
 ਅਤਿ ਸੰਚੈ ਸਮਝੈ ਨਹੀ ਮੂੜ ॥ ਧਨੁ ਧਰਤੀ ਤਨੁ ਹੋਇ ਗਾਇਓ ਧੂੜਿ ॥੩॥
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਤਿ ਜਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਬਹੂ ਨਹੀ ਕਰੈ ॥ ਕਹਤ
 ਨਾਮਦੇਉ ^{੨੬}ਤਾ ਚੀ ਆਣਿ ॥ ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਭਜੀਐ ਭਗਵਾਨ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
 †ਬਦਹੁ ਕੀ ਨ ਹੋਡ^{੨੭} ਮਾਧਉ ਮੋ ਸਿਉ ॥ ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਜਨੁ ਜਨ ਤੇ ਠਾਕੁਰ
 ਖੇਲੁ ਪਰਿਓ ਹੈ ਤੋ ਸਿਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪਨ ਦੇਉ ਦੇਹੁਰਾ ਆਪਨ
 ਆਪ ਲਗਾਵੈ ਪੂਜਾ ॥ ਜਲ ਤੇ ਤਰੰਗ^{੨੮} ਤਰੰਗ ਤੇ ਹੈ ਜਲੁ ਕਹਨ ਸੁਨਨ
 ਕਉ ਦੂਜਾ ॥ ੧ ॥ ਆਪਹਿ ਗਾਵੈ ਆਪਹਿ ਨਾਚੈ ਆਪਿ ਬਜਾਵੈ ਤੂਰਾ^{੨੯} ॥
 ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤੂੰ ਮੇਰੋ ਠਾਕੁਰ ਜਨੁ ਊਰਾ^{੩੦} ਤੂ ਪੂਰਾ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ †ਦਾਸ
 ਅਨਿੰਨ^{੩੧} ਮੇਰੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ॥ ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ ^{੩੨}ਤਾਪ ਤ੍ਰਈ ਮੋਚਨ ^{੩੩}ਪਰਸਤ
 ਮੁਕਤਿ ਕਰਤ ਗ੍ਰਿਹ ਕੂਪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੪}ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ
 ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ ॥ ^{੩੫}ਏਕ ਸਮੈ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ

- ੧ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।
 ੨ [ਸੰ. ਵਨਿਤਾ] ਇਸਤਰੀ, ਵਹੁਟੀ ।
 ੩ ਧਨ ।
 ੪ ਸੰਗ, ਨਾਲ ।
 ੫ ਬਿਰਥਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੬ ਤੇਰੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਮਿਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ;
 ਰਾਜਾਸ਼੍ਰਮ=ਰਾਜ ਆਸ਼ਰਮ, ਰਾਜ ਮਹਿਲ । ਸੰਸਾਰ
 ਜੋ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ।
 ੭ ਉਜੜ ।
 ੮ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ।
 ੯ ਖੂਹ ।
 ੧੦ ਪਰਬਤ, ਪਹਾੜ ।
 ੧੧ ਚੜ੍ਹਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਮਾੜਾ, ਮੂਰਖ ।
 ੧੩ ਮੂਰਖ ।
 ੧੪ ਨਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ
 ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਾਰੀਆਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਦੇਖੋ
 ਪੰਨਾ ੮੭੯, ਨੋਟ ੬ ।
 ੧੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੨੪ ।
 ੧੬ ਠੱਗ ਬੁਟੀ ਜੋ ਧਨ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਡਾਕੂ ਲੋਕ
 ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਖਵਾ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੭ ਮੱਛੀ ।
 ੧੮ ਕਾਲ ਰੂਪ ਜਾਲ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।
 ੧੯ ਨਿਗਲਦੀ ਹੈ । ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਕਰ ਕੇ (ਉਹ
 ਮੱਛੀ) ਨਿਗਲਦੀ ਹੈ ਲੋਹੇ ਨੂੰ (ਕੁੰਡੀ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿਸੇ
 ਸੁਆਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਲਪੇਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ।
 ੨੦ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸੋਨੇ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ
 ਬੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

- ੨੧ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸ਼ਹਿਦ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ (ਮੱਖੀ ਦੇ) ਮੂੰਹ
 ਵਿੱਚ ਸੁਆਹ ਪਾਈ ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ।
 ੨੨ ਦੁੱਧ ।
 ੨੩ ਗਵਾਲਾ ।
 ੨੪ ਉਦਮ, ਯਤਨ ।
 ੨੫ ਦਬਦਾ ਹੈ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ।
 ੨੬ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ।
 ੨੭ ਸ਼ਰਤ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਤ ਲਾਵੋ।
 ਬੁਰਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੀਏ
 ਤਾਂ ਤੂੰ ਠਾਕਰ (ਮਾਲਕ) ਬਣ ਕੇ ਦੱਸ । ਲਾਡ
 ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
 ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ
 ਖੇਲ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਖੇਡ ਦੇ
 ਖਿਡਾਰੀ ਹਾਂ ।
 ੨੮ ਲਹਿਰ ।
 ੨੯ ਤੁਰੀ, ਸਹਨਾਈ ।
 ੩੦ ਘਟ ।
 ੩੧ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਰ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਰੱਬ ਦੇ
 ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਾਸ
 ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹਨ ।
 ੩੨ ਤੂੰ ਤਾਪ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩,
 ਨੋਟ ੪੦ ।
 ੩੩ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਰੂਪ ਖੂਹ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ
 ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।
 ੩੪ ਰੱਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਧੀ ਨੂੰ ਭਗਤ ਛੁਡਾ
 ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ੩੫ ਜੇ ਇਕ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ ਤਾਂ
 ਮੈਂ ਉਜਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਅਮਿੱਤ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

† ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦਾ ਠੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਮੱਛੀ, ਮਖਿਆਰੀ, ਗਊ ਵਾਕੁਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

‡ ਪਰ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਰੱਬ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ।

§ ਹਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭਗਤੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਆਪ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਮੇਂ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ੧ ਮੈ ਗੁਨ ਬੰਧ ਸਗਲ ਕੀ ਜੀਵਨਿ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨਿ
ਮੇਰੇ ਦਾਸ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਐਸੀ ਤੈਸੇ ਤਾ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਾਸ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

ਸਾਰੰਗ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* ਤੈ ਨਰ ਕਿਆ ਪੁਰਾਨੁ ਸੁਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ਅਨਪਾਵਨੀ^੩ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਉਪਜੀ
ਭੂਖੈ ਦਾਨੁ ਨ ਦੀਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮੁ ਨ ਬਿਸਰਿਓ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨ ਬਿਸਰਿਓ
ਲੋਭੁ ਨ ਛੂਟਿਓ ਦੇਵਾ^੪ ॥ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਮੁਖ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ ਨਿਫਲ^੫ ਭਈ ਸਭ
ਸੇਵਾ ॥ ੧ ॥ ^੬ਬਾਟ ਪਾਰਿ ^੭ਘਰੁ ਮੂਸਿ ਬਿਰਾਨੋ ਪੇਟੁ ਭਰੈ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ॥ ^੮ਜਿਹਿ
ਪਰਲੋਕ ਜਾਇ ਅਪਕੀਰਤਿ ਸੋਈ ਅਬਿਦਿਆ^੯ ਸਾਧੀ ॥ ੨ ॥ ਹਿੰਸਾ ਤਉ
ਮਨ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ ਜੀਅ ਦਇਆ ਨਹੀ ਪਾਲੀ ॥ ਪਰਮਾਨੰਦ^{੧੦} ਸਾਧਸੰਗਤਿ
ਮਿਲਿ ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ^{੧੧} ਨ ਚਾਲੀ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥

^{੧੨}ਛਾਡਿ ਮਨ ^{੧੩}ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ ॥

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ^{੧੪} ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

† ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ ਹਰਿ ਲੋਕ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਿ ਸਰਬਸੁ^{੧੫} ਸਭੁ ਅਰਪਿਓ
^{੧੬}ਅਨਦ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਝੋਕ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਿ^{੧੮} ਭਏ
ਨਿਰਬਿਖਈ^{੧੯} ਪਾਏ ਹੈ ਸਗਲੇ ਥੋਕ ॥ ਆਨ ਬਸਤੁ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੁਐ
ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ^{੨੦} ਅਲੋਕ ॥ ੧ ॥ ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਤਜਿ ਆਨ ਜੁ ਚਾਹਤ
^{੨੧}ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ ॥ ਸੂਰਦਾਸ ਮਨੁ ਪ੍ਰਭਿ ਹਥਿ ਲੀਨੋ ^{੨੨}ਦੀਨੋ ਇਹੁ
ਪਰਲੋਕ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਸਾਰੰਗ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

† ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਸਹਾਈ ਮਨ ਕਾ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ^{੨੩}
ਬਨਿਤਾ^{੨੪} ^{੨੫}ਹਿਤੁ ਲਾਗੋ ਸਭ ਫਨ ਕਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਗੇ ਕਉ
ਕਿਛੁ ਤੁਲਹਾ^{੨੬} ਬਾਂਧਹੁ ਕਿਆ ਭਰਵਾਸਾ ਧਨ ਕਾ ॥ ਕਹਾ ਬਿਸਾਸਾ^{੨੭}
ਇਸ ਭਾਂਡੇ^{੨੮} ਕਾ ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੈ ਠਨਕਾ^{੨੯} ॥ ੧ ॥ ਸਗਲ ਧਰਮ ਪੁੰਨ
ਫਲ ਪਾਵਹੁ ਧੂਰਿ ਬਾਂਛਹੁ^{੩੦} ਸਭ ਜਨ ਕਾ ॥ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ
ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਡਨ ਪੰਖੇਰੂ ਬਨ ਕਾ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥

- ੧ ਮੈਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਿਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਰੇ ਭਗਤ ਹਨ।
- ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਜਿਤਨੀ-ਕੁ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਉਤਨਾ-ਕੁ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ [ਅਨਪਾਇਨੀ] ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਪਾਯ (ਨਾਸ਼) ਜਿਸ ਦਾ; ਪੱਕੀ।
- ੪ ਹੇ ਦੇਵ ! ਹੇ ਭਾਈ !
- ੫ ਨਿਸਫਲ, ਅਕਾਰਥ।
- ੬ ਰਸਤੇ ਲੁੱਟ ਕੇ, ਭਾਵ ਡਾਕੇ ਮਾਰ ਕੇ।
- ੭ ਬਿਗਾਨੇ ਘਰ ਲੁੱਟ ਕੇ।
- ੮ ਜਿਸ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਅਪਜਸ ਹੋਵੇ, ਉਹੋ ਮੁਰਖਤਾਈ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ।
- ੯ ਅਗਿਆਨਤਾ, ਮੁਰਖਤਾਈ।
- ੧੦ ਬਾਰਸੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਸੋਲਾਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇਕ ਭਗਤ।
- ੧੧ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੧੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੇਮੁਖ ਨੂੰ ਸੱਪ, ਹਾਥੀ, ਕਾਂ, ਗਦੇਂ, ਪੱਥਰ, ਕਾਲੀ ਕਮਲੀ ਨਾਲ ਤਸਬੀਹ ਦੇ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮੋੜ ਤੇ ਅਭਿਗ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਮਾਤਰ ਇਕ ਤੁਕ ਦੇ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੩ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖਾਂ ਦਾ।
- ੧੪ (ਇਹ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ ਸੁਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਜੋ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਮਹਾਤਮਾ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।) ਇਹ

ਭਗਤ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਨਾਮ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੫੮੬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਪੂਰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸੰਦੀਲਾ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।

- ੧੫ [ਸਰਵਸ੍ਰੀ] ਸਾਰਾ ਧਨ ਪਦਾਰਥ।
- ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੮੪, ਨੋਟ ੧੩।
- ੧੭ [ਨਸੇ ਜਾਂ ਨੀਂਦ ਕਾਰਨ ਸਿਰ ਦਾ ਝੁਕ ਜਾਣਾ, ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਨਿਵ ਜਾਣਾ] ਅਨੰਦ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਝੂਟਾ।
- ੧੮ ਦੇਖ ਕੇ।
- ੧੯ ਵਿਸ਼ੇ ਰਹਿਤ।
- ੨੦ [ਵਦਨ] ਮੂੰਹ। ਹਰੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਅਲੋਕ (ਵੇਖ) ਕੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਾਲ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
- ੨੧ ਜਿਵੇਂ ਕੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਜੋਕ ਗੰਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਕੇ ਓਥੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਲੋਕ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਜੋਕ ਹੈ।)
- ੨੨ ਇਹ ਫਲ ਪੁਲੋਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਪੁੱਤਰ।
- ੨੪ ਇਸਤਰੀ।
- ੨੫ ਸਭ ਫ਼ਨ ਦਾ ਮੋਹ ਲੱਗਾ ਹੈ; ਪਿਆਰ ਉਸ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਾ ਫਲ ਜਾਂ ਧੋਖਾ ਹੈ। ਫ਼ਨ (ਅ.) ਧੋਖਾ, ਛਲ।
- ੨੬ ਝੇੜਾ।
- ੨੭ [ਵਿਸ਼ਵਾਸ] ਇਤਬਾਰ।
- ੨੮ ਸਰੀਰ।
- ੨੯ ਠੋਕਰ।

੩੦ ਮੰਗੇ।

* ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਧਾਰਮਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਨਾ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੀ ਰਹਿਣੀ ਛੱਡ ਕੇ ਦਇਆ ਵਾਲੀ ਰਹਿਣੀ ਨਾ ਬਣਾਈਏ। ਇਹ ਰਹਿਣੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਜਸ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ।

† ਬੇ-ਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਨ ਮਨ ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਹਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਸੁਖ ਉਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਢੂੰਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

‡ ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਸਬੰਧੀ ਸਥਿਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਡਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਇਕ ਹਰੀ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਿਚੋਂ ਲਭੋ।

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਚਉਪਦੇ

ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਸਉਣਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥ ਖਸਮੁ
ਵਿਸਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕੋ
ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ॥ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ^੧ ਜਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਤੁਧਨੋ ਸੇਵਹਿ^੨ ਤੁਝੁ ਕਿਆ ਦੇਵਹਿ ਮਾਂਗਹਿ ਲੇਵਹਿ^੩ ਰਹਹਿ ਨਹੀ ॥ ਤੂ
ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ^੪ ਤੁਹੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੫
ਧਿਆਵਹਿ ਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸੇਈ ਸੂਚੇ ਹੋਹੀ ॥ ^੬ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ
ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੈਲੇ ਹਛੇ ਹੋਹੀ ॥ ੩ ॥ ^੭ਜੇਹੀ ਰੁਤਿ ਕਾਇਆ ਸੁਖੁ ਤੇਹਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ
ਦੇਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਰੁਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਰੁਤਿ ਕੇਹੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਕਰਉ ਬਿਨਉ^੮ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹਰਿ ਵਰੁ ਆਣਿ
ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਸੁਣਿ ਘਨਘੋਰ^੯ ਸੀਤਲੁ ^{੧੦}ਮਨੁ ਮੋਰਾ ^{੧੧}ਲਾਲ ਰਤੀ ਗੁਣ
ਗਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਬਰਸੁ ਘਨਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਨੀ
ਹੀਅਰੈ^{੧੩} ਗੁਰਿ ਮੋਹੀ ਮਨੁ ਹਰਿ ਰਸਿ ਲੀਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਸਹਜਿ
ਸੁਖੀ ਵਰ ਕਾਮਣਿ ਪਿਆਰੀ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਹਰਿ
ਵਰਿ ਨਾਰਿ ਭਈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਖਾਨਿਆ^{੧੫} ॥ ੨ ॥
ਅਵਗਣ ਤਿਆਗਿ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ ਅਸਥਿਰੁ ਵਰੁ ਸੋਹਾਗੁ ਹਰੀ ॥
ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਤਿਸੁ ਕਦੇ ਨ ਵਿਆਪੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ॥
੩ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨਹੀ ਮਨੁ ਨਿਹਚਲੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਓਟ ਰਾਹੀ^{੧੬} ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਧਨੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਚੁ ਸਹੀ^{੧੮} ॥ ੪ ॥

੧ ਅਸਲੀ ਘਰ; ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ । ੨ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੋਦੇ ਹਨ ? ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ੩ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਰੁਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ੪ ਜਿੰਦਗੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੫੦, ਨੋਟ ੨ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੬੫, ਨੋਟ ੧੨ । ੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ । ੬ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਹੇ ਜੀਵ ! ਗੰਦੇ ਭੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਓਗੇ । ੭ ਜੇਹੀ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਸੁਖ ਕਾਇਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕਾਇਆਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੁੱਤ ਕਾਹਦੀ ? ੮ ਬੇਨਤੀ । ੯ ਬੱਦਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ਮਲੁਾਰ ਮੇਘ ਰਾਗ ਦੀ ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਹੈ । ਇਹ ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ।	ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਵਸਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ । ੧੦ ਮੋਰ ਰੂਪ ਮਨ । 'ਮੋਰਾ' ਭੀ ਅਰਥ ਹੈ । ਦੋਵੇਂ ਅਰਥ 'ਕਠੇ ਲੈਣੇ ਹਨ । ੧੧ ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਗੁਣ ਗਾਂਵਦੀ ਹੈ । ੧੨ ਹੇ ਬੱਦਲ ! ਵਸ । ੧੩ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ । ੧੪ ਉਹ, ਵਰ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਇਸਤਰੀ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ । ੧੫ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ੧੬ ਪਕੜੀ ਹੈ । ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ । ੧੮ ਠੀਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ।

* ਲੋਕੀਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਤਾਂ ਆਪਣਾ
 ਹੀ ਕੁਝ ਸਵਾਰਨਗੇ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਲੱਗੇ । ਹਰੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸਫਲ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੨ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^੧ਸਾਚੀ ਸੁਰਤਿ ਨਾਮਿ ਨਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਹਉਮੈ
 ਕਰਤ ਗਵਾਇਆ ॥ ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਨਾਰੀ ਰਤੁ^੨ ਨਿੰਦਾ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ਦੁਖੁ
 ਪਾਇਆ ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ^੩ ਭੈ ਕਪਟ ਨ ਛੂਟੇ ^੪ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ॥
^੫ਅਜਗਰਿ ਭਾਰਿ ਲਦੇ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਮਰਿ ਜਨਮੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੧ ॥
^੬ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸਬਦੁ ਸੁਹਾਇਆ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨਿ ਭੇਖ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ
 ਸਚੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੀਰਥਿ ਤੇਜੁ^੭ ਨਿਵਾਰਿ ਨ ਨ੍ਰਤੇ ਹਰਿ ਕਾ
 ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥੁ ਪਰਹਰਿ^੮ ਤਿਆਗਿਆ ^੯ਜਤ ਕੋ ਤਤ
 ਹੀ ਆਇਆ ॥ ^{੧੦}ਬਿਸਟਾ ਕੀਟ ਭਏ ਉਤ ਹੀ ਤੇ ਉਤ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥
 ਅਧਿਕ^{੧੧} ਸੁਆਦ ਰੋਗ ਅਧਿਕਾਈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਹਜੁ^{੧੨} ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥
 ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਰਹਸਿ^{੧੩} ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ^{੧੪}ਬੋਜੀ
 ਉਪਜੈ ਬਾਦੀ ਬਿਨਸੈ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਗੁਰ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ਹਮ ਨੀਚ ਹੋਤੇ
^{੧੫}ਹੀਣਮਤਿ ਝੂਠੇ ਤੂ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ^{੧੬}ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਤਹਾ ਤੂ
 ਤਾਰਣ ਸਚੁ ਤਾਰੇ ਤਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਬੈਸਿ ਸੁਥਾਨਿ ਕਹਾਂ ਗੁਣ ਤੇਰੇ
^{੧੭}ਕਿਆ ਕਿਆ ਕਥਉ ਅਪਾਰਾ ॥ ਅਲਖੁ^{੧੮} ਨ ਲਖੀਐ ਅਗਮੁ^{੧੯} ਅਜੋਨੀ^{੨੦}
 ਤੂੰ ^{੨੧}ਨਾਥਾਂ ਨਾਥਣਹਾਰਾ ॥ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਦੇਖਿ ਕਹਉ ਤੂ ਕੈਸਾ ਸਭਿ ਜਾਚਕ^{੨੨}
 ਤੂ ਦਾਤਾਰਾ ॥ ਭਗਤਿਹੀਣੁ ਨਾਨਕੁ ਦਰਿ ਦੇਖਹੁ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ^{੨੩}ਉਰਿ
 ਧਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ^{੨੪}ਜਿਨਿ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਸਾਦੁ ਨ
 ਜਾਨਿਆ ਸਾ ਬਿਲਖ^{੨੫} ਬਦਨ^{੨੬} ਕੁਮਲਾਨੀ ॥ ਭਈ ਨਿਰਾਸੀ ^{੨੭}ਕਰਮ ਕੀ
 ਫਾਸੀ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੮}ਬਰਸੁ ਘਨਾ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਘਰਿ
 ਆਇਆ ॥ ਬਲਿ ਜਾਵਾਂ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਣਿ
 ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਉਤਨ^{੨੯} ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ
 ਅਨਦਿਨੁ^{੩੦} ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਗੁਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ
 ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤਿ ਸੁਭਾਵੀ^{੩੧} ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਥਾਰੇ^{੩੨} ਤ੍ਰਿਭਵਣ^{੩੩} ਜਗੁ ਤੁਮਰਾ
 ਤੂ ਮੇਰਾ ਹਉ ਤੇਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਿਰੰਜਨੁ^{੩੪} ਪਾਇਆ
^{੩੫}ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਵਜਲਿ ਫੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਅਪੁਨੇ ਪਿਰ ਹਰਿ ਦੇਖਿ ਵਿਗਾਸੀ^{੩੬}
 ਤਉ ਧਨ ਸਾਚੁ ਸੀਗਾਰੋ ॥ ਅਕੁਲ^{੩੭} ਨਿਰੰਜਨ ਸਿਉ ਸਚਿ ਸਾਚੀ
 ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੋ^{੩੮} ॥ ੪ ॥ ਮੁਕਤਿ ਭਈ ਬੰਧਨ ਗੁਰਿ ਖੋਲ੍ਹੇ
 ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ^{੩੯}ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ਮਲਾਰ੩ ॥ ^{੪੦}ਪਰ ਦਾਰਾ ਪਰ
 ਧਨੁ ਪਰ ਲੋਭਾ ਹਉਮੈ ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ॥ ^{੪੧}ਦੁਸਟ ਭਾਉ ਤਜਿ ਨਿੰਦ ਪਰਾਈ

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਰ^੧ ॥ ੧ ॥ ^੨ਮਹਲ ਮਹਿ ਬੈਠੇ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਭੀਤਰਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਵੈ ॥ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਤਨੁ ਆਚਾਰ^੩ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੋਊ ਸਮ^੪ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰ ॥ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ
ਸੁਰਤਿ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਤਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਪਿਆਰ ॥ ੨ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ^੫
ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ^੬ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖ ਸੋਈ
ਜਨੁ ਪਾਏ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਕਾਇਆ ਮਹਲੁ ਮੰਦਰੁ
ਘਰੁ ਹਰਿ ਕਾ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਰਾਖੀ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੭ ਮਹਲਿ
ਬੁਲਾਈਐ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਮੇਲਣਹਾਰ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੮ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ ਜਾਤਿ ॥ ਕਾਇਆਂ ਅਗਨਿ ਕਰੇ ਨਿਭਰਾਂਤਿ^੯ ॥
ਜੰਮਹਿ ਜੀਅ ਜਾਣੈ ਜੇ ਬਾਉ ॥ ਸੁਰਤਾ ਪੰਡਿਤੁ ਤਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਗੁਣ
ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ਮਾਇ ॥ ^{੧੦}ਅਣਡੀਠਾ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਕਿਆ
ਕਰਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀਐ ਮਾਇ ॥੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਉਪਰਿ ਦਰਿ ਅਸਮਾਨਿ
ਪਇਆਲਿ^{੧੨} ॥ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਹੀਐ ਦੇਹੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੇ ਜਪੈ
ਹਿਆਇ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ^{੧੫}ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਰਹੈ
ਨਿਭਰਾਂਤਿ^{੧੬} ॥ ਸੋ ਬੂਝੈ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ^{੧੭} ਅੰਤਰਿ ਰਹੈ ਲਿਵ
ਲਾਇ ॥ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਜਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਾਤਿ ਕੁਲੀਨੁ^{੧੮} ਸੇਵਕੁ ਜੇ
ਹੋਇ ॥ ^{੧੯}ਤਾ ਕਾ ਕਹਣਾ ਕਹਹੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਵਿਚਿ ਸਨਾਤੀ^{੨੦} ਸੇਵਕੁ
ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਪਣੀਆ ਪਹਿਰੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥ ਮਲਾਰ
ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਦੁਖੁ ਵੇਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ ॥ ਇਕੁ ਦੁਖੁ^{੨੨} ਸਕਤਵਾਰ
ਜਮਦੂਤ ॥ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ^{੨੩}ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ
ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ਦਰਦੁ ਹੋਵੈ ਦੁਖੁ ਰਹੈ ਸਰੀਰ ॥
ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲਗੈ ਨ ਬੀਰ^{੨੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ
ਭੋਗ ॥ ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥ ਮਨ ਅੰਧੇ ਕਉ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਵੈਦ
ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਚੰਦਨ ਕਾ ਫਲੁ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ॥ ^{੨੫}ਮਾਣਸ ਕਾ
ਫਲੁ ਘਟ ਮਹਿ ਸਾਸੁ ॥ ਸਾਸਿ ਗਇਐ ਕਾਇਆ ਢਲਿ ਪਾਇ ॥ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ
ਕੋਇ ਨ ਖਾਇ ॥ ੩ ॥ ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਨਿਰਮਲ ਹੰਸੁ^{੨੬} ॥ ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਨਾਮੁ
ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਸੁ^{੨੭} ॥ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਸਭਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਛੁਟਸਿ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧੬ ॥ ਦੁਖ ਮਹੁਰਾ

- ੧ ਚੰਡਾਲ ।
 ੨ ਮਨੁੱਖੀ-ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਅਨੰਤ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ (ਚੌਥੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਕਾਇਆਂ ਮਹਲ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਘਰ-ਮੰਦਰ ਕਿਹਾ ਹੈ) ।
 ੩ ਕਿਰਿਆ । ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਬਦ-ਰਤਨ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ।
 ੫ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਸਦਾ ।
 ੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
 ੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ੮ ਹਵਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਜਾਤ (ਉਤਪਤੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਇਆਂ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੀ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਬਣਾਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਪੰਡਿਤ ਇਹ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ), ਪਰ ਜੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਥਾਂ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਰਤਾ ਪੰਡਿਤ (ਸਮਝਦਾਰ ਪੰਡਿਤ) ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਨਿ-ਭਰਾਂਤਿ= ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ, ਨਿਰਸੰਦੇਹ ।
 ੧੦ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖਣ ਦੇ ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
 ੧੧ ਉਪਰ ਹੇਠਾਂ ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਂ ਹਰੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ੧੨ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ।
 ੧੩ (ਜੀਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ।
 ੧੪ ਕੋਈ ਕੀ ਜਾਣੇ ਕੈਸਾ ਉਹ ਨਾਮ ਹੈ ?

- ੧੫ ਮੂੰਹ ਦੀ ਕਥਨੀ ਬਿਲਕੁਲ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਜਪੇ ।
 ੧੬ ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਉੱਕਾ । ੧੭ ਕਿਸੇ ਕੁਲ ਦਾ ।
 ੧੮ ਉਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ।
 ੨੦ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਚੰਮ ਦੇ ਜੋੜੇ ਪਾਵੇ, ਭਾਵ ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਅੰਤ ਉੱਚਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਜਮਦੂਤ । ਇਥੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਗਿਣ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਵੈਦ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੁੱਖ ਸਮਝ ਕੇ ਦਾਰੂ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?
 ੨੨ ਹੇ ਭੋਲੇ ਵੈਦ ! ਦਾਰੂ ਨਾ ਲਾਉ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੨੩ ਵੀਰ ! ਹੇ ਵੀਰ ! ਇਹ ਦਾਰੂ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ (ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ) ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਮਨੁੱਖ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰਾਸ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਨਿਕਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਲਈ ਦਵਾਈ ਦੇ) ।
 ੨੫ ਆਤਮਾ ।
 ੨੬ ਤੱਤ । ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੱਤ ਹੈ ।

- * ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨਹੀਂ, ਅਸਲ ਵਿਦਵਤਾ ਹਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਇੱਖ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਔਖੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਭ ਥਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਸਤੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਊਚ ਨੀਚ ਜੋ ਭੀ ਜਪੇ ਮਾਣ ਯੋਗ ਹੈ ।
 † ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਬੁਝ ਲੈਣੇ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਹਕੀਮੀ ਨਹੀਂ । ਅਸਲ ਰੋਗ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਰੋਗ ਉਠ ਖਲੋਂਦੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਦਾਰੂ ਭੀ ਆਤਮਕ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਸਭ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਭੀ ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ‡ ਦੁੱਖਾਂ ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਨਿਵਰਤੀ ਲਈ ਲੋਕੀਂ ਕੁਸ਼ਤੋ ਆਦਿ ਅਕਸ਼ੀਰ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਦਵਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਤੋਖ ਦਾਨ ਆਦਿ ਪਥ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਲੋਕੀਂ ਦੁੱਖ ਅਪਦਾ ਦੀ ਨਿਵਰਤੀ ਲਈ ਹੋਮ ਜਗ ਭੀ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਹਵਨ ਯਗ ਰਚਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਲੱਕੜਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਘਿਉ, ਤੇਲ ਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਅੱਗ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਯਗ ਵਿੱਚ ਫੂਕਣਾ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਵਨ ਯਗ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਆਦਿ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਰਜਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਲਈ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਉਹੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਰਣ^੧ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਿਲਾ ਸੰਤੋਖ ਪੀਸਣੁ ਹਥਿ ਦਾਨੁ ॥ ^੨ਨਿਤ ਨਿਤ ਲੇਹੁ
 ਨ ਛੀਜੈ ਦੇਹ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜਮੁ ਮਾਰੈ ਠੇਹ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਖਾਹਿ
 ਗਵਾਰ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤੇਰੇ ਜਾਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ
 ਜੋਬਨੁ ਸਭੁ ਛਾਂਵ ॥ ਰਥਿ ਫਿਰੰਦੈ ਦੀਸਹਿ ਥਾਵ ॥ ^੪ਦੇਹ ਨ ਨਾਉ ਨ ਹੋਵੈ
 ਜਾਤਿ ॥ ਓਥੈ ਦਿਹੁ ਐਥੈ ਸਭ ਰਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ਸਾਦ ਕਰਿ ਸਮਧਾ^੫ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਘਿਉ ਤੇਲੁ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਗਨੀ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ਹੋਮ ਜਗ ਅਰੁ ਪਾਠ
 ਪੁਰਾਣ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਣ ॥ ੩ ॥ ਤਪੁ ਕਾਗਦੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ
 ਨੀਸਾਨੁ^੬ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ^੭ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਦਿਸਹਿ ਘਰਿ
 ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^੮ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ
 ੧* ॥ ^੯ਬਾਰੋ ਕਾਪੜ ਬੋਲੈ ਬੈਣ^{੧੦} ॥ ਲੰਮਾ ਨਕੁ ਕਾਲੇ ਤੇਰੇ ਨੈਣ ॥ ^{੧੧}ਕਬਹੂੰ
 ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਖਿਆ ਭੈਣ ॥ ੧ ॥ ਉਡਾਂ ਉਡਿ ਚੜਾਂ ਅਸਮਾਨਿ ॥ ^{੧੨}ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਿਥ
 ਤੇਰੈ ਤਾਣਿ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ^{੧੩} ਡੂੰਗਰਿ^{੧੪} ਦੇਖਾਂ ਤੀਰ^{੧੫} ॥ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਸਾਹਿਬੁ
 ਬੀਰ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਤਨੁ ਸਾਜਿ ਦੀਏ ਨਾਲਿ ਖੰਭ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਉਠਣੈ ਕੀ ਡੰਝ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬੰਧਾਂ ਧੀਰ ॥ ਜਿਉ ਵੇਖਾਲੇ ਤਿਉ ਵੇਖਾਂ
 ਬੀਰ^{੧੮} ॥ ੩ ॥ ਨ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਨ ਜਾਹਿਗੇ ਖੰਭ ॥ ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ
 ਅਗਨੀ ਕਾ ਸਨਬੰਧ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਜਪੀਐ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਧੀਰੁ ॥
 ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ
 ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਵੇਖੈ^{੧੯} ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਏਹਾ ਵਡਿਆਈ
 ਜਾ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਏ ॥ ੧ ॥ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਗੁਰ
 ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲਹੀਐ^{੨੦} ॥ ਏਹਾ ^{੨੧}ਸਕਤਿ ਸਿਵੈ ਘਰਿ ਆਵੈ ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ
 ਰਹੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵੇਦ ਪੜੈ ਪੜਿ ^{੨੨}ਵਾਦੁ ਵਖਾਣੈ ਬ੍ਰਹਮਾ
 ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸਾ ॥ ਏਹ ਤ੍ਰਿਗੁਣ^{੨੩} ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਭੁਲਾਇਆ
 ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਸਹਸਾ^{੨੪} ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੨੫} ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਚੂਕੈ ਮਨਹੁ
 ਅੰਦੇਸਾ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਦੀਨ^{੨੬} ਮੂਰਖ ਅਵੀਚਾਰੀ^{੨੭} ਤੁਮ ਚਿੰਤਾ^{੨੮} ਕਰਹੁ
 ਹਮਾਰੀ ॥ ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ ਕਰਿ ਦਾਸੁ ਦਾਸਾ ਕਾ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਤੁਮਾਰੀ ॥
 ਏਕੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੯} ਦੇਹਿ ਤੂ ਅਪਣਾ ^{੩੦}ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ
 ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਹੁ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਉਪਰਿ

- ੧ ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਸਾਲਾ । ਨਾਮ ਮਸਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੁੱਖ ਮਰ ਕੇ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਵਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।
- ੨ ਜੇ ਤੂੰ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲੈਂਦਾ ਰਹੇਂ, ਜੈਸਾ ਉਪਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਨਾ ਛੁੱਟੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦਾਰੂ ਕਾਲ ਨੂੰ ਭੀ ਥਾਂ ਮਾਰੇਗਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੯੮, ਨੋਟ ੧੫ ।
- ੩ ਰਾਜ ਆਦਿ ਸਭ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹਨ : ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੱਬ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਦਿਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਭੁਲੇਖਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਅਸਲੀਅਤ ਪਤਾ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨਾਲ ਰਾਜ ਆਦਿ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੪ ਸਰੀਰ, ਨਾਮਵਰੀ ਤੇ ਜਾਤ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਦਿਨ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਸਲੀਅਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਤ ਹੈ ।
- ੫ ਲੋਕਤਾਂ ।
- ੬ ਪਰਵਾਨਾ ।
- ੭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
- ੮ ਮਾਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੰਨ ਹੈ ।
- ੯ ਬੱਗੇ (ਚਿੱਟੇ) ਕਪੜੇ ।
- ੧੦ ਬਚਨ, ਸੋਹਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ।
- ੧੧ ਹੇ ਭੈਣ ! ਤੂੰ ਇੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਤਾਂ ਹੈਂ ਪਰ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹਈ ?
- ੧੨ ਹੇ ਸਮਰੱਥ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਤਾਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਡਾਂ ।
- ੧੩ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ।
- ੧੪ ਪਰਬਤ ਵਿੱਚ ।
- ੧੫ ਕੰਢੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ।
- ੧੬ ਸੁਆਸ ਰੂਪ ।
- ੧੭ ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭਟਕਣ ਦੀ ਡੰਝ (ਪਿਆਸ) ਲੱਗੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਧੀਰਜ ਬਝਦੀ ਹੈ ।
- ੧੮ ਹੇ ਭਾਈ !
- ੧੯ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਖਬਰ ਲੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਲੱਭੀਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲ ਝੁਕਦੀ ਹੈ ।
- ੨੨ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਫਜ਼ੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁੱਟ ਨੋਟ ‡ ।
- ੨੪ ਸੰਸਾ ।
- ੨੫ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੨੬ ਗਰੀਬ, ਨਿਮਾਣੇ ।
- ੨੭ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ, ਬੇਸਮਝ ।
- ੨੮ ਫ਼ਿਕਰ ।
- ੨੯ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ ।

* ਅੱਗੇ ਦੁਖੀ ਤੇ ਰੋਗੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ । ਹੁਣ ਅਰੋਗ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਿਤ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਧੁਖ-ਧੁਖੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ । ਇਹੋ ਸਰੀਰ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਉਡਾਰੀਆਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ, ਪਰ ਜੇ ਨਾਲ ਗੁਰ ਪੀਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਣੀ ਬਣਾਈਏ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੱਚ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਤਾਣ ਹਰ ਪਾਸੇ ਉਡਦੀ, ਭਾਵ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੈ । ਉਹ ਆਪੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅੰਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਜਦ ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਸਿਖਾ ਕੇ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਫੇਨੁ^੧ ਬੁਦਬੁਦਾ^੨ ਤੈਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਤਿਸਹਿ ਸਮਾਣਾ ਚੂਕਿ
 ਗਇਆ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਜਿਨੀ ਹੁਕਮੁ
 ਪਛਾਣਿਆ ਸੇ ਮੇਲੇ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ
 ਰਾਤੀ ਸਚਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਚੁ ਹਰਿ ਵੇਖਦੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਸੁਭਾਇ^੩ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਾ ਅਪਣਾ ਭਾਵਦਾ
 ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਤਿਸੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੈ ਗੁਣ ਸਭਾ ਧਾਤੁ^੪
 ਹੈ ਨਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਇ ॥ ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ
 ਕਮਾਹਿ ॥ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ^੫ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥ ੨ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟਿਐ ਮਨੁ ਮਰਿ ਰਹੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ
 ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਚਉਥੈ ਪਦਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ ਸਚੈ
 ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ੩ ॥ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ^੬ ਹੈ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੭ ਬੁਝੀਐ ਸਬਦੇ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩† ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ^{੧੨} ਕਰੇਇ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਦਾਤਾ
 ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬਖਸੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਸਾਂਤਿ ਉਪਜੈ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੩}
 ਨਾਮੁ ਲਏਇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਪੁਰਖੁ^{੧੪} ਮਿਲੈ ਨਾਉ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਸਦਾ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮਨਮੁਖ^{੧੫} ਸਦਾ ਵਿਛੁੜੇ ਫਿਰਹਿ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਨਾਲਿ ॥ ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਰੋਗੁ
 ਹੈ^{੧੬} ਸਿਰਿ ਮਾਰੇ ਜਮਕਾਲਿ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ
 ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ਸਭਨਾ ਕਰਤਾ ਏਕੁ ਤੂ ਨਿਤ ਕਰਿ
 ਦੇਖਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਇਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ ਬਖਸੇ
 ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰੀ ਪੂਕਾਰ ॥
 ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਨਦਰੀ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਉਚਰੈ^{੧੮} ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੧੯} ਹੈ ਨਾਮੇ
 ਹੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥ ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹੀ ਸਦਾ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ^{੨੦} ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ
 ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਿਤ ਸਾਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ
 ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਰਿਦੈ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਤਜਿ ਕੂੜੁ ਕੁਟੰਬੁ
 ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ^{੨੧} ਚਲਣੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ

੧	ਝੰਗ ।	ਅਵਸਥਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ।
੨	ਬੁਲਬੁਲਾ, ਬੁੜਬੁੜੀ ।	੯ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ।
੩	ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ।	੧੦ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
੪	ਦੌੜ ਭੱਜ, ਭਟਕਣਾ । ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ (ਅਰਥਾਤ ਮਾਇਆ) ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਭਟਕਣਾ ਹੀ ਭਟਕਣਾ ਹੈ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ।	੧੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
੫	[ਲਹਿੰਦੀ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੧੨ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ।
੬	ਪਈ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੪੫, ਨੋਟ ੯ ।	੧੩ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
੭	ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਮਨ ਆਪਤ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।	੧੪ ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ ।
੮	ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ, ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜ-	੧੫ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਟੁਰਦੇ।
		੧੬ ਜਮਕਾਲ ਨੇ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਮਾਰੇ ਹਨ ।
		੧੭ ਸਿਮਰਦੇ ਹੋਏ ।
		੧੮ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ।
		੧੯ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
		੨੦ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ, ਮੁਕਤੀ ।
		੨੧ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖ, ਕਿ ਚਲਣਾ ਹੈ ।

* ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲਾ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਤੇ ਚਲ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਕ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਰੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਵਿਛੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

‡ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਐਸੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਜਿਹੀ ਅਲਖ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਮਨ ਨੂੰ ਮਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਆਤਮ-ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਕਰ ਕੇ ।

ਦਾਤਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਹੋਰੁ ਦਾਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਮੇ^੧
 ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੨ ਹਰਿ ਰਵਿਆ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ^੩ ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੇਦਿਆ^੪ ਹਿਰਦੈ ਸਾਚੀ
 ਬਾਣੀ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਖੁ^੫ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥
 ਆਪੇ ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਪੀਐ ਸਾਰਿੰਗਪਾਣੀ^੬ ॥ ੩ ॥ ਆਵਣ
 ਜਾਣਾ ਬਹੁੜਿ^੭ ਨ ਹੋਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਸਹਜਿ^੯ ਧਿਆਇਆ ॥ ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ
 ਮਿਲਿਆ ਸੁਆਮੀ ਮਨ ਹੀ ਮੰਨੁ ਸਮਾਇਆ ॥ ਸਾਚੇ ਹੀ^{੧੦} ਸਚੁ ਸਾਚਿ ਪਤੀਜੈ
 ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਸੁਆਮੀ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ
 ਨ ਕੋਈ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਮੀਠਾ ਜਗਿ ਨਿਰਮਲ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਪਾਈਐ^{੧੧} ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਈ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ਮਲਾਰ
 ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਗਣ^{੧੨} ਗੰਧਰਬ^{੧੩} ਨਾਮੇ^{੧੪} ਸਭਿ ਉਧਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਦ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ^{੧੫} ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥
 ਜਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਸੋਈ ਬੁਝੈ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੬} ਬਾਣੀ
 ਸਬਦੇ ਗਾਂਵੈ ਸਾਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਾਮੁ
 ਸਮਾਲਿ^{੧੭} ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤਿ ਸਬਦ ਸੁਖੁ ਅੰਤਰਿ ਸਦਾ ਨਿਬਹੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੧੮} ਮਨਮੁਖ ਪਾਖੰਡੁ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਨਾਮੁ
 ਵਿਸਾਰਿ^{੧੯} ਬਿਖਿਆ ਮਨਿ ਰਾਤੇ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥ ਇਹ ਵੇਲਾ ਫਿਰਿ
 ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ ਪਛੁਤਾਏ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਕਦੇ ਨ ਬੁਝੈ
 ਵਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੦} ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਧਰੇ ਗੁਰ ਕਾ
 ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ
^{੨੧}ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਤਿ ਉਤਮ ਉਤਮ ਬਾਣੀ
 ਹੋਈ ॥ ਏਕੋ ਪੁਰਖੁ ਏਕੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ
 ਕਰਾਏ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਾਤਾ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ
^{੨੨}ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਮੇਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸਿਆ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ^{੨੩} ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ
 ਲਖਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਇ ॥ ੪ ॥
 ੫ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਦੁਤੁਕੇ † ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ ਘਰੁ ਦਰੁ ਮਹਲੁ
 ਸੁ ਥਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਚੁਕੈ^{੨੪} ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਲਾਟਿ^{੨੫}
 ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਦਾ ਧਿਆਵਹਿ ਸਾਚੀ
 ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨ ਕੀ ਬਿਧਿ^{੨੬} ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਾਣੈ

- ੧ ਰਜਦੇ ਹਨ ।
- ੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸਦਾ ।
- ੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੯, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੪ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ, ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਬਣਾਇਆ ।
- ੫ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ । ਹਰੀ ਅਲਖ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਅਕੱਥ ਭੀ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- ੬ [ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਧਰਤੀ ਹੈ] ਹਰੀ ।
- ੭ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ । ੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
- ੯ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ ।
- ੧੦ ਸਚੇ ਸੱਚ, ਸੱਚੀਂ-ਮੁਚੀਂ । ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚੀਂ-ਮੁਚੀਂ ਸੱਚ (=ਸੱਚੇ ਹਰੀ) ਨਾਲ ਪਤੀਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਖਾਸ ਹਜ਼ੂਰੋਂ (ਨਾਮ ਮਿਲਣਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ।
- ੧੩ ਸੂਰਗ ਦੇ ਗਵੱਯੇ ।
- ੧੪ ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੫ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।
- ੧੬ ਯਾਦ ਕਰ ।
- ੧੭ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਦਾ ਪਖੰਡ ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੧੯ (ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਉਲਟ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ।
- ੨੦ ਸੁਰਤੀ ਓਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੧ ਜਿਸ ਹਰੀ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।
- ੨੨ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ, ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ।
- ੨੪ ਤਰੀਕਾ । ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਢੰਗ ।

* ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡਾ ਮਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿੱਕ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਮਨ ਦੇ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਮਨ ਸੰਸਾਰਕ ਖਿੱਚਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ (ਵੈਰਾਗੀ) ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਭੀ ਤਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ।

ਅਨਦਿਨੁ^੧ ਲਾਗੈ ਸਦ ਹਰਿ ਸਿਉ ਧਿਆਨੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ
 ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਾਚੀ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਖੇਲੈ ਹੁਕਮ ਕਾ ਬਾਧਾ
 ਇਕ ਖਿਨ ਮਹਿ^੨ ਦਹ ਦਿਸ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ॥ ਜਾਂ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸਾਚਾ ਤਾਂ ਇਹੁ ਮਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਤਤਕਾਲ^੪ ਵਸਿ ਆਵੈ ॥ ੩ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ
 ਬਿਧਿ ਮਨ ਹੂ ਜਾਣੈ ਬੂਝੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸਦਾ
 ਤੂ^੫ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩* ॥
 ਜੀਉ ਪਿੰਡ^੬ ਪ੍ਰਾਣ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ
 ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਨਾਮਿ ਰਹਉ
 ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਅਦਿਸਟੁ^੭ ਅਗੋਚਰੁ^੮ ਅਪਰੰਪਰੁ^੯ ਕਰਤਾ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਹਰਿ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਭੀਜੈ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਸਹਜੇ^{੧੧}
 ਰਹੇ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^{੧੨} ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ਏਕ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ^{੧੩} ਸਚੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ^{੧੪} ਗਤਿ ਮਤਿ ਤਬ ਹੀ ਪਾਈ ॥
^{੧੫}ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਤਿਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਹ ਜਹ
 ਦੇਖਾ ਤਹ ਏਕੋ ਸੋਈ^{੧੬} ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਧਰੀ
 ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਨਾਨਕ ਆਪੁ ਗਵਾਈ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਮੇਰਾ
 ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣੁ^{੧੭} ਸਬਦੇ ਪਾਇਆ ਜਾਈ ॥^{੧੮}ਭਗਤੀ ਰਾਤੇ ਸਦ
 ਬੈਰਾਗੀ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਮਨ ਸਿਉ ਰਹਉ ਸਮਾਈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੯} ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^{੨੦} ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਇ ਬੁਝਾਈ ॥^{੨੧}ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ
 ਕਰਣੀ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਸਬਦੁ ਸਚੁ
 ਸਾਖੀ ਆਪੇ ਜਿਨ੍ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਦੇਹੀ ਕਾਚੀ ਪਉਣੁ^{੨੨} ਵਜਾਏ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੩} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ^{੨੪} ਪਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਸਭ ਕਾਰੈ ਲਾਏ ਸੋ ਸਚੁ
 ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਨਾਮੇ ਦੇਇ
 ਵਡਾਈ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ
 ਲਦਿਆ^{੨੫} ਅਜਗਰ ਭਾਰੀ ॥^{੨੬}ਗਰੁੜੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ
 ਹਰਿ ਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਹਉਮੈ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ ॥ ਇਹੁ ਭਵਜਲੁ ਜਗਤੁ
 ਨ ਜਾਈ ਤਰਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੭} ਤਰੁ ਹਰਿ ਤਾਰੀ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਪਸਾਰਾ ਸਭ ਵਰਤੈ ਆਕਾਰੀ^{੨੯} ॥^{੩੦}ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੁ
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਨਦਰੀ^{੩੧} ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਚੰਦਨ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਹੈ ਬਹੁ

- ੧ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿਤ ।
 ੨ ਦਸੋਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਪਾਸੇ ।
 ੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ । ੪ ਤੁਰਤ ।
 ੫ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
 ੬ ਸਰੀਰ ।
 ੭ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ।
 ੯ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ।
 ੧੦ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ।
 ੧੧ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ।
 ੧੨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੧੩ ਸੱਚ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੧੪ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੀ ਸਮਝ ਤਦੇ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
 ੧੫ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ।
 ੧੬ ਇਹ ਬੁਧੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
 ੧੭ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੮ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਓਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚਾਂ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

- ੧੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੨੦ ਫਿਰ ਤਾਂ ਰਹਿਣੀ (ਸੰਜਮ) ਸੱਚ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਕੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ? ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ !
 ੨੧ ਸੁਆਸ ।
 ੨੨ ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ, ਭਾਵ ਨਾਮ । ਸਰੀਰ ਕੱਚਾ ਭਾਂਡਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਵਾਸਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵਜਦਾ ਹੈ (ਬੋਲਦਾ ਹੈ), ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮੁਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਭਾਰ ਨਾਲ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੨੫ ਨੋਟ ੩ ।
 ੨੪ ਸੱਪ ਦੀ ਵਿਹੁ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ ।
 ੨੫ ਨਦੀ, ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ।
 ੨੬ ਸਭ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ । ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
 ੨੭ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੨੮ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ।

* ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਭਰਮ ਤੇ ਭਉ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮਤ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਾਰ ਸੱਚ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਅਇੱਖ ਤੇ ਅਪਹੁੰਚ ਹਰੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੀ ਰਹਿਣੀ ਸੱਚ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਜਸ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

‡ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਸਨਾ ਬਹਕਾਰਿ^੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਰਣੀ ਉਤਮ ਹੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ
ਬਿਸਥਾਰਿ ॥੩॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ^੨ ਉਰ
ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਮਨਿ ਜਪਿਆ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰਿ^੩ ॥
੪ ॥ ੯ ॥

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਗੀ^੪ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਅਵਰਨੁ^੫ ਸਦਾ
ਅਵਿਨਾਸੀ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ
ਮਮਤਾ^੬ ਕਿਥਹੁ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਪੰਡਿਤ ਇਸੁ ਮਨ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਅਵਰੁ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਪੜਹਿ^੭ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ
ਮਮਤਾ ਕਰਤੈ ਲਾਈ ॥ ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੮
ਬੂਝਹੁ ਭਾਈ ॥ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ
ਗੁਣਾ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੦} ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ^{੧੧} ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
ਓਹੁ ਦੀਖਿਆ^{੧੨} ਲੇਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਧਰੇਇ ॥ ਸਦਾ ਅਲਗੁ ਰਹੈ
ਨਿਰਬਾਣੁ^{੧੩} ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਸਭਨਾਂ ਮਹਿ ਏਕੋ ਏਕੁ
ਵਖਾਣੈ ॥ ਜਾਂ ਏਕੋ ਵੇਖੈ ਤਾਂ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ਜਾ ਕਉ ਬਖਸੇ ਮੇਲੇ ਸੋਇ ॥
ਐਥੈ ਓਥੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕਰੇ
ਕਿਆ ਕੋਇ ॥ ਸੋਈ ਮੁਕਤਿ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ
ਗਾਵੈ ਸੋਇ ॥^{੧੪} ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬੇਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ॥
ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨਿ ਮਨਮੁਖ^{੧੫} ਭਰਮਾਈ ॥
ਜਮਕਾਲੁ ਮਾਰੇ ਨਿਤ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਜਮ ਕੀ^{੧੬} ਕਾਣਿ
ਚੁਕਾਈ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ
ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥^{੧੮} ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਇਆ ਕਉਡੀ
ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥
ਅੰਤਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ^{੧੯} ਉਰਿ ਧਾਰੁ ॥ ਭਵਜਲੁ ਸਬਦਿ
ਲੰਘਾਵਣਹਾਰੁ ॥ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਦਿਸੈ ਸਚਿਆਰੁ ॥ ੨ ॥^{੨੦} ਬਹੁ ਕਰਮ
ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਬਹੁ
ਮਾਇਆ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਬਹੁ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥^{੨੦} ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮਨਮੁਖਿ
ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਅਗਮ ਅਥਾਹਾ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ
ਜਪੀਐ ਸਚੁ ਲਾਹਾ ॥ ਹਾਜਰੁ ਹਜੂਰਿ ਹਰਿ ਵੇਪਰਵਾਹਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭}

੧ ਮਹਿਕਦੀ ਹੈ, ਖਿਲਰਦੀ ਹੈ ।	ਨੋਟ ੯ ਤੇ ੧੦ ।
੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਦੇ ।	੧੦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
੩ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ ਦਾ ।	੧੧ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਪਦਾ ਹੈ ।
੪ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ।	੧੨ ਸਿੱਖਿਆ ।
੫ ਵਰਨ ਆਸ਼ਰਮ ਰਹਿਤ, ਬੇਜਾਤ ਹੈ ।	੧੩ ਨਿਰਲੇਪ ।
੬ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ ।	੧੪ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
੭ ਭਾਰ ਚੁਕਦਾ ਹੈ (ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ) । ਇਹ ਪੰਡਿਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਉਠਾ ਜਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੈਦੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ।	੧੫ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ।
੮ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।	੧੬ ਮੁਥਾਜੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
੯ 'ਪੰਡਿਤ' ਲਫਜ਼ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਾਬਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਲਾਂ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ : 'ਸੇ ਮੁਲਾਂ ਜੇ ਮਨ ਸਿਉ ਲਰੈ' (ਭੈਰਉ) । ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੮੪, ਨੋਟ ੬, ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੨੪,	੧੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
	੧੮ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਜਿਹੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਦੁਚਿਤੀ ਕਰ ਕੇ ਗਵਾ ਲਈ ।
	੧੯ ਬਹੁਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।
	੨੦ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ।

* [ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਬੇਣੀ ਨਾਮੇ ਪਰਥਾਇ ਹੈ, ਜੋ ਬੜਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਹਿਸਾਂ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ) ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਵਾਲ ਭੀ ਆਇਆ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸੋਂ ਮਨ ਬਾਬਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਹਾਉ ਚੜ੍ਹਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬਲ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਸੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਮਨ ਕਦੀ ਮਮਤਾ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਚੰਚਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਪੰਡਿਤ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਬਣਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਝਮੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅਡੋਲ ਨਿਰਬਾਣ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਾ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਨਿਸਤਾਰਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮਿ ਸਮਾਹਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ੧ ਜੀਵਤ ਮੁਕਤ
 ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਅਨਦਿਨੁ^੨ ਸਦ ਜਾਗੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਹਿ ਆਪੁ^੩ ਗਵਾਇ ॥ ਹਉ ਤਿਨ ਜਨ ਕੇ ਸਦ ਲਾਗਉ ਪਾਇ^੪ ॥ ੧ ॥
 ਹਉ ਜੀਵਾਂ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ
 ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ
 ਅਗਿਆਨੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ਮਨਮੁਖ^੬ ਮੋਹੇ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਧੰਧਾ
 ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਰਾਮ
 ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਕੂੜੈ^੯ ਲਾਲਚਿ ਨਾ ਲਪਟਾਈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ^{੧੦} ਸਹਜਿ
 ਸੁਭਾਇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ^{੧੧} ਰਸਨ ਰਸਾਇ ॥ ੩ ॥^{੧੨} ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਸਹਿ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥^{੧੩} ਜੋ ਧੁਰਿ ਮਿਲਿਆ ਸੁ ਵਿਛੁੜਿ ਨ
 ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥ ਮਲਾਰ
 ਮਹਲਾ ੩੧ ॥ ਰਸਨਾ^{੧੪} ਨਾਮੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਤਾ ਨਾਮੁ
 ਲਹੈ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋੜੇ ਮੁਕਤਿ ਘਰਿ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਅਸਥਿਰੁ ਘਰਿ ਬਹੈ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾਹੇ ਰੋਸੁ ਕਰੀਜੈ ॥ ਲਾਗਾ ਕਲਜੁਗਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ
 ਅਨਦਿਨੁ^੨ ਹਿਰਦੈ ਰਵੀਜੈ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ
 ਬਿਲਲਾਇ^{੧੬} ॥ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਦੇਖੇ ਨੀਦ ਨ ਪਾਇ ॥ ਇਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਸਹਿਆ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਮਿਲੈ ਸੁਭਾਇ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ਨਾਮਹੀਣੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖੁ
 ਪਾਇ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਿਆ ਭੂਖ ਨ ਜਾਇ ॥ ਵਿਣੁ ਭਾਗਾ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ
 ਜਾਇ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਥਾਕਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ੩ ॥^{੧੮} ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਬਾਣੀ ਬੇਦ
 ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਖਿਆ ਮੈਲੁ ਬਿਖਿਆ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਫਿਰਿ ਹੋਹਿ
 ਖੁਆਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੁਰੀਆ^{੧੯} ਗੁਣੁ ਉਰਿ ਧਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰੁ ਮਾਨੈ^{੨੦} ਮਾਨੈ
 ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੨੧} ਹੋਇ ॥ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਸੋਭਾ ਨਿਰਮਲ
 ਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ੯ ॥
 ੧੩ ॥ ੨੨ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਓ ਹਿਰਦੈ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੂਖ
 ਵਿਸਾਰੀ ॥ ਸਭ^{੨੨} ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨ ਤੂਟੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨੈਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਰੀ^{੨੩} ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ

- ੧ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
- ੩ ਆਪਾ ਭਾਵ । ੪ ਚਰਨੀਂ ।
- ੫ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਹਨੇਰਾ ਹੈ ।
- ੬ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ।
- ੭ ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਸੱਭਯ ।
- ੮ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਪਟਦਾ ।
- ੧੦ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ।
- ੧੧ ਜੀਭ ਨੂੰ ਰਸ ਵਾਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ।
- ੧੨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰ ਮਿਲਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।
- ੧੪ ਨਿਰਾ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੫ ਸਿਮਰੀਏ ।
- ੧੬ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ, ਖਾਸ-ਖਾਸ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ।
- ੧੮ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਵੇਦ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ

ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਨਿਰੀ ਸੈਲ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਆਵਾ-ਗਉਣ ਵਿੱਚ ਪੈ-ਪੈ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਹੜੇ (ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਉਲਟ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਵਾਲੀ 'ਸਹਜ' ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗੁਣ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਿ ਵੇਦ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ 'ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਤੈ ਗੁਣ ਹਿਤਕਾਰੁ ॥ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਕਥਹਿ ਆਕਾਰੁ ॥ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਕਹਹਿ ਵਖਿਆਨੁ ॥ ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਜਾਨੁ ॥" (ਗਉੜੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੫੪) ।

- ੧੯ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ, ਸਹਜ ਦਾ ।
- ੨੦ ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਕੋਈ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਠੰਢਾ, ਸਾਂਤ ।
- ੨੨ ਆਸਾ= ਉਮੈਦ, ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਮਨਸਾ= ਉਹ ਉਮੈਦ ਜਾਂ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ ।
- ੨੩ ਤਾੜੀ (ਸਮਾਧੀ) ।

* ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮੁਖ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਹਨੇਰੇ ਤੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ।

† ਨਾਮ ਨਿਰਾ ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਹੀ-ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ।

‡ ਸਰਬ-ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਬਿਗਸਿਓ^੧ ਜਨੁ ਹਰਿ ਭੇਟਿਓ ਬਨਵਾਰੀ^੨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨਿ ਐਸਾ
 ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਲਾਰੀ ਗਾਰੀ^੩ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸ
 ਕੈ ਕੁਲਿ^੪ ਪਰਸੂਤਿ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਤਿਸੁ ਬਿਧਵਾ ਕਰਿ ਮਹਤਾਰੀ^੫ ॥ ੨ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਨਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ ਜਿਸੁ ਅਹਿਨਿਸਿ^੬ ਹਰਿ ਉਰਿ^੭
 ਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰਿ ਡੀਠੈ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਗਸੈ ਜਿਉ ਬਾਰਿਕੁ ਦੇਖਿ ਮਹਤਾਰੀ^੮ ॥
 ੩ ॥ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ^੯ ਕਰਾਰੀ^੯ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ^{੧੦} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
 ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ^{੧੧} ਕਰਹਿ
 ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥^{੧੨} ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
 ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ^{੧੩}
 ਨਾਈ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੧੪} ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥਿ ਆਣੀ ਕੇਦਾਰੁ ਥਾਪਿਓ
 ਮਹਸਾਈ^{੧੫} ॥^{੧੬} ਕਾਂਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਚਰਾਵਤ ਗਾਉ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ
 ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ^{੧੬} ਥਾਪੇ ਸਭਿ ਤਿਤਨੇ ਲੋਚਹਿ ਧੂਰਿ
 ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਲੈ ਤਿਸ ਕੀ ਧੂਰਿ
 ਮੁਖਿ ਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਮਰੀ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਸਭ
 ਤਿਤਨੀ ਲੋਚੈ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਲਿਲਾਟਿ^{੧੭} ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ
 ਲਿਖਿਆ ਤਿਸੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਦੇ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਮਲਾਰ
 ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਭੂਖ ਦੂਖ ਸਭਿ ਉਤਰੈ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਹਰਿ ਉਚਰੈ ॥ ੧ ॥
 ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਸਤਰੈ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰਨ^{੧੮} ਸੁਨਿ ਧਿਆਵੈ
^{੧੯} ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਪਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਮ^{੨੦} ਹਾਟਿ
 ਬਿਹਾਝੇ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਮਿਲਿਆਂ ਸੁਖੁ
 ਪਾਈਐ^{੨੧} ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਭੂਖ
 ਲਗਾਨੀ ਜਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਜਾ ਹਰਿ ਗੁਨ ਬਿਚਰੈ^{੨੨} ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਲ
 ਕਾ ਮੀਨਾ^{੨੩} ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਫੂਟਿ ਮਰੈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਏਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ
 ਸੋ ਜਾਨੈ ਕੈ^{੨੪} ਜਾਨੈ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਧਰੈ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਦੇਖਿ ਸੁਖ
 ਪਾਵੈ ਸਭ ਤਨ ਕੀ ਭੂਖ ਟਰੈ^{੨੫} ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪‡ ॥
 ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੇ ਤਿਤਨੇ^{੨੬} ਸਿਰਿ ਕਾਰ ਲਿਖਾਵੈ ॥ ਹਰਿ
 ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਦੀਨੁ ਵਡਾਈ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਕਾਰੈ ਲਾਵੈ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਖਿੜਿਆ ।
- ੨ [ਬਨ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ] ਹਰੀ ।
- ੩ ਗਾਲ, ਬਦਨਾਮੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪੧, ਨੋਟ ੧੯ ।
- ੪ ਔਰਤ ਬੱਚਾ ਨਾ ਜਣੇ ।
- ੫ ਮਾਂ । ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਵਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ।
- ੬ ਦਿਨ ਰਾਤ ।
- ੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
- ੮ ਕੰਧ ।
- ੯ ਕਰਤੀ ।
- ੧੦ ਓਹ (ਨਦੀਆਂ) ਗੰਗਾ ਆਦਿ ਸਾਧੂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਭਾਵ ਇਹ ਨਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਧ ਦੇ ਚਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੇਰੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਦੀਆਂ ਭੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਲਈ ਤਰਸਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ੧੧ ਇਹ ਵਾਕ ਨਦੀਆਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਿਲਵਿਖ=ਪਾਪ ।
- ੧੨ ਇਸ਼ਨਾਨ । ਗੁਰੂ-ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਨਹਾਉਣਾ ਅਠਸਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ।
- ੧੩ [ਜਾਹੂਵੀ] ਗੰਗਾ ਨਦੀ । ਭਾਗੀਰਥ ਤਪੇ ਨੇ ਗੰਗਾ ਆਂਦੀ ਸੀ ।
- ੧੪ ਮਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਮਹੇਸ਼, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ । ਇਹ
- ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਰਬਤ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ ।
- ੧੫ ਕਾਂਸੀ ਅਸਥਾਨ ਨੇ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗਊਆਂ ਚਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਸੋਭਾ ਪਾਈ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ । ਭਾਵ ਕਾਂਸੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ।
- ੧੬ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੮, ਨੋਟ ੨੪ ।
- ੧੭ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
- ੧੮ ਕੰਨੀਂ ।
- ੧੯ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।
- ੨੦ ਹੱਟੀ 'ਤੇ ਵਿਕੇ (ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ) ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੮੬, ਨੋਟ ੪ ।
- ੨੧ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਹਰੀ ਜਨ) ।
- ੨੨ ਉਚਾਰੇ । ਰਜਦਾ ਤਦ ਹੈ ਜਦ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਮੱਛੀ ।
- ੨੪ ਜਾਂ । ਜਾਂ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤੀ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੫ ਟਲਦੀ ਹੈ, ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੬ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ ਕਾਰ ।

* (ਕੇਵਲ ਇਥੇ ਹੀ, ਜਾਂ ਇਸੇ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ, ਪਉੜੀ ੧੧ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ 'ਮਲਾਕੁ' ਦੇ ਚਾਰੇ ਨਾਲ ਔਂਕੜ ਆਇਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ।) ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਭੀ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਮਸਲਨ, ਗੰਗਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਭਗੀਰਥ ਜਹੇ ਤਪਸਵੀ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ । ਕੇਦਾਰਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਰ ਕੇ ਹੈ । ਕਾਂਸੀ ਭੀ ਹਰੀ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਜੋੜ-ਮੇਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ।

† ਹਰੀ-ਜਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

‡ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬਿਅਰਥ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਵਹਿਮ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ^੧ ॥ ਹਰਿ ਬੋਲਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਭਾਈ
 ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ^੨ ਜਗਤੁ ਤਰਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਗੁਰ ਕਉ ਜਨੁ ਪੂਜੇ ਸੇਵੇ
 ਸੋ ਜਨੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਹੁ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਆਪਿ ਤਰਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁਲੇ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ^੩ ਫੂਲ
 ਤੋਰਾਵੈ ॥^੪ ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ ਮੜਾ ਸਰੇਵਹਿ ਸਭ ਬਿਰਥੀ ਘਾਲ ਗਵਾਵੈ ॥
 ੩ ॥ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ^੫ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ
 ਕਉ ਛਾਦਨ^੬ ਭੋਜਨ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ^੭ ਬਹੁ ਬਿਧਿ^੮ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ
 ਤਿਸੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਫਿਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਪਰਤਖਿ ਹਰਿ
 ਮੂਰਤਿ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਭਾਗ ਭਲੇ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਜੋ
 ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਜਿਨ੍ ਕੈ
 ਹੀਅਰੈ^{੧੦} ਬਸਿਓ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸੰਤ ਭਲੇ^{੧੧} ਭਲ ਭਾਂਤਿ ॥ ਤਿਨ੍ ਦੇਖੇ
 ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ^{੧੨} ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ^{੧੩} ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਂਤਿ ॥ ੧ ॥ ਗਿਆਨੀ ਹਰਿ
 ਬੋਲਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਤਿਨ੍ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੂਖ ਸਭ ਉਤਰੀ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ
 ਰਸੁ ਖਾਂਤਿ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸਾਧ ਸਖਾ ਜਨ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ
 ਲਹਿ ਜਾਇ ਭਰਾਂਤਿ^{੧੫} ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਦੁਧ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਾਢੈ ਚੁਣਿ ਹੰਸੁਲਾ^{੧੬}
 ਤਿਉ ਦੇਹੀ ਤੇ ਚੁਣਿ ਕਾਢੈ ਸਾਧੂ ਹਉਮੈ ਤਾਤਿ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਤੇ ਕਪਟੀ ਨਰ ਨਿਤ ਕਪਟੁ ਕਮਾਂਤਿ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ
 ਕੋਈ ਦੇਇ ਖਵਾਲੈ ਓਇ ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਂਤਿ ॥ ੩ ॥^{੧੮} ਹਰਿ ਕਾ
 ਚਿਹਨੁ ਸੋਈ ਹਰਿ ਜਨ ਕਾ ਹਰਿ ਆਪੇ^{੧੯} ਜਨ ਮਹਿ^{੨੦} ਆਪੁ ਰਖਾਂਤਿ ॥ ਧਨੁ
 ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ^{੨੧} ਸਮਦਰਸੀ^{੨੨} ਜਿਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤਰੀ
 ਤਰਾਂਤਿ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ^{੨੩} ਨਾਮੁ ਹਰਿ
 ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਜਪਿ ਲਇਆ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਪਾਈ
 ਵਡਭਾਗੀ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੪}
 ਅਨਦੁ ਭਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ^{੨੫} ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ
 ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਗਾਇਆ ਜਿਨ
 ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਤਿਨ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਕਰਿ ਮਇਆ^{੨੬} ॥ ਤਿਨ
 ਕਾ ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ॥ ੨ ॥ ਜੋ
 ਅਨਦਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ॥
 ਓਇ ਆਪਿ ਤਰੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਤਾਰੀ ਸਭੁ ਕੁਲੁ ਭੀ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥ ੩ ॥

੧ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ।	੧੩ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।
੨ ਡਰਾਉਣਾ ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ।	੧੪ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ।
੩ ਫੁੱਲ ਤੋੜਦੇ ਹਨ (ਪੂਜਾ ਲਈ) ।	੧੫ ਭਰਮ ।
੪ ਬੇਜਾਨ (ਪੱਥਰ ਆਦਿ) ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਧਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।	੧੬ ਹੰਸ ।
੫ ਜਾਣੇ, ਸਮਝੋ !	੧੭ ਸਾੜਾ ।
੬ ਕਪੜੇ ।	੧੮ ਜੋ ਲੱਛਣ ਹਰੀ ਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ।
੭ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ ।	੧੯ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਵਿੱਚ ।
੮ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ 'ਧਿ' ਨਹੀਂ ਹੈ ।	੨੦ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।
੯ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕਰੋ ।	੨੧ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ।
੧੦ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।	੨੨ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਲੇਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
੧੧ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ।	੨੩ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ।
੧੨ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ।	੨੪ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
	੨੫ ਕਿਰਪਾ ਰਾਹੀਂ ।
	੨੬ ਕਿਰਪਾ ।

* ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ-ਰਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ, ਹਉਮੈ ਤੇ ਈਰਖਾ ਆਦਿ ਔਗੁਣ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪ ਹਰੀ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਦਿਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਉਪਾਇਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਵਸਿ ਕਰਿ ਲਇਆ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਬਿਖੁ ਡੁਬਦਾ ਕਾਢਿ ਲਇਆ ॥ ੪ ॥
 ੬ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੧ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਹੀ ਪੀਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਭੂਖ ਨ ਜਾਈ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜੁ ਜਲਤ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥
 ਆਵਤ ਜਾਤ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਦੁਖਿ ਲਾਗੈ ਪਛੁਤਾਈ ॥ ਜਿਸ
 ਤੇ ਉਪਜੇ ਤਿਸਹਿ ਨ ਚੇਤਹਿ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ ਜਨਮੁ ਭਇਆ ਹੈ ਬਿਰਥਾ ਆਵਤ
 ਜਾਤ ਲਜਾਈ^੩ ॥ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਡੂਬੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਲਿ ਜਾਈ ॥
 ਤਿਨ ਸਿਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਭਈ ਮਤਿ ਮਧਿਮ^੪ ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ^੫ਗੁਰ
 ਬਿਹੂਨ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਮ ਪਕਰੇ ਬਿਲਲਾਈ^੬ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਅਗੋਚਰੁ^੭ ਪਾਇਆ ^੮ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^੯ ਵਸਿਆ
^{੧੦}ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਰਸਨਾ^{੧੧} ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
 ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਹਜੇ ਪਾਇਆ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕਉ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਰਖਉ ਸਭੁ ਆਗੈ ਗੁਰ ਚਰਣੀ
 ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਆਪੇ ਲੈਹੁ ਮਿਲਾਈ ॥
 ਹਮ ਲੋਹ^{੧੨} ਗੁਰ ਨਾਵ^{੧੩} ਬੋਹਿਥਾ^{੧੪} ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ^{੧੫} ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †^{੧੬}ਹਰਿ ਜਨ ਬੋਲਤ ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਨਾਮਾ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ
 ਤੋਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਬਨਜਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ^{੧੭} ਜਿਸੁ
 ਲਾਗਤ ਹੈ ਨਹੀ ਚੋਰ ॥ ੧ ॥ ਚਾਤ੍ਰਕ^{੧੮} ਮੋਰ ਬੋਲਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਸੁਨਿ
 ਘਨਿਹਰ^{੧੯} ਕੀ ਘੋਰ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ^{੨੧}ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ ਸੁ
 ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ^{੨੨}
 ਗਾਈ ਛੂਟਿ ਗਇਓ ਜਮ ਕਾ ਸਭ ਸੋਰ^{੨੩} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥ ਮਲਾਰ
 ਮਹਲਾ ੪੩ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਖੋਜਤੇ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਕਾ
 ਪੰਥੁ^{੨੪} ਕੋਉ ਬਤਾਵੈ ਹਉ ਤਾ ਕੈ ਪਾਇ^{੨੫} ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਮਾਰੋ

੧ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।	੧੫ ਪਰਤਾਓ ਤਾਲ । ਇਥੇ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਮੁੜ
੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੩ ਸਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।	੧੬ ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ
੪ ਨੀਵੀਂ ।	ਹਰੀ-ਜਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ।
੫ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।	੧੭ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ।
੬ ਚੋਂਦੇ ਹਨ ।	੧੮ ਬਬੀਹਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
੭ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ।	੧੯ ਬੱਦਲ ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ।	੨੦ ਘਨਘੋਰ, ਆਵਾਜ਼ ।
੯ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।	੨੧ ਜਨੌਰ, ਮੱਛੀ ਤੇ ਪੰਛੀ ।
੧੦ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।	੨੨ ਸਿਫਤ, ਜਸ ।
੧੧ ਜੀਭ ਨਾਲ ।	੨੩ ਸ਼ੋਰ, ਰੋਲਾ ।
੧੨ ਲੋਹਾ ।	੨੪ ਰਸਤਾ ।
੧੩ ਬੇੜੀ ।	੨੫ ਚਰਨੀ ।
੧੪ ਜਹਾਜ਼ ।	

- * ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਿਹੀ ਅਗੋਚਰ ਚੀਜ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ-ਅਨੰਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
 † ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਰੀ-ਜਨ ਹੀ ਹਰੀ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਜੀਅ-ਜੰਤ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ‡ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਗਾਵਾਂਗੇ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਮਰਾਂਗੇ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ।

ਮੀਤੁ ਸਖਾਈ^੧ ਹਮ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਹਮ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਮ
ਬੋਲਹਿ ਅਉਰੁ ਦੁਤੀਆ^੨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮ ਤਿਆਗੀ ॥ ੧ ॥ ਮਨਮੋਹਨ ਮੋਰੇ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਮੁ ਹਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਦੇਖੇ ਜੀਵਤ ਹੈ ਨਾਨਕੁ
ਇਕ ^੩ਨਿਮਖ ਪਲੋ ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੬ ॥ ੧੩ ॥ ੬ ॥ ੩੧ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ਕਿਆ ਤੂ ਚਿਤਵਹਿ ਕਿਆ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਉਪਾਏ ॥ ਤਾ
ਕਉ ਕਹਹੁ ਪਰਵਾਰੁ ^੪ਕਾਹੂ ਕੀ ਜਿਹ ਗੋਪਾਲ ਸਹਾਏ ॥ ੧ ॥ ਬਰਸੈ ਮੇਘੁ^੫
ਸਖੀ ਘਰਿ ਪਾਹੁਨ^੬ ਆਏ ॥ ^੭ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਠਾਕੁਰ ਨਵ ਨਿਧਿ
ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਕੀਏ ਬਹੁ
ਬਿੰਜਨ^੮ ਮਿਸਟਾਏ^੯ ॥ ਕਰੀ ਪਾਕਸਾਲ^{੧੦} ਸੋਚ^{੧੧} ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਹੁਣਿ ਲਾਵਹੁ ਭੋਗੁ
ਹਰਿ ਰਾਏ ॥ ੨ ॥ ਦੁਸਟ ਬਿਦਾਰੇ^{੧੨} ਸਾਜਨ ਰਹਸੇ^{੧੩} ਇਹਿ ਮੰਦਿਰ ਘਰ
ਅਪਨਾਏ ॥ ਜਉ ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲੁ ਰੰਗੀਓ^{੧੪} ਆਇਆ ਤਉ ਮੈ ਸਭਿ ਸੁਖ
ਪਾਏ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਸੰਤ ਸਭਾ ਓਟ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ
ਲਿਖਾਏ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੰਤੁ ਰੰਗੀਲਾ ਪਾਇਆ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਏ ॥
੪ ॥ ੧ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫੫ ॥ ^{੧੬}ਖੀਰ ਅਧਾਰਿ ਬਾਰਿਕੁ ਜਬ ਹੋਤਾ ਬਿਨੁ
ਖੀਰੈ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ^{੧੭}ਸਾਰਿ ਸਮਾਲਿ ਮਾਤਾ ਮੁਖਿ ਨੀਰੈ^{੧੮} ਤਬ ਓਹੁ
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ॥ ਭੂਲਹਿ
ਬਾਰਿਕ ਅਨਿਕ ਲਖ ਬਰੀਆ^{੨੦} ^{੨੧}ਅਨ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ਜਹ ਜਾਤਾ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਬਾਰਿਕ ^{੨੨}ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਸਰਪ ਅਗਨਿ ਕਰ^{੨੩}
ਮੇਲੈ ॥ ^{੨੪}ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਰਾਖੈ ਅਨਦ ਸਹਜਿ ਤਬ ਖੇਲੈ ॥ ੨ ॥
ਜਿਸ ਕਾ ਪਿਤਾ ਤੂ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਬਾਰਿਕ ਭੂਖ ਕੈਸੀ ॥ ਨਵ
ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ ^{੨੫}ਮਨਿ ਬਾਂਛੈ ਸੋ ਲੈਸੀ ॥ ੩ ॥ ਪਿਤਾ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਆਗਿਆ ਇਹ ਦੀਨੀ ਬਾਰਿਕੁ ਮੁਖਿ ਮਾਂਗੈ ਸੋ ਦੇਨਾ ॥ ਨਾਨਕ
ਬਾਰਿਕੁ ਦਰਸੁ ਪ੍ਰਭ ਚਾਹੈ ^{੨੬}ਮੋਹਿ ਹ੍ਰਿਦੈ ਬਸਹਿ ਨਿਤ ਚਰਨਾ ॥ ੪ ॥
੨ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਸਗਲ ਬਿਧੀ ਜੁਰਿ^{੨੭} ਆਹਰੁ ਕਰਿਆ ਤਜਿਓ
ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਾ ॥ ਕਾਰਜੁ ਸਗਲ ਅਰੰਭਿਓ ਘਰ ਕਾ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਭਾਰੋਸਾ
॥ ੧ ॥ ^{੨੮}ਸੁਨੀਐ ਬਾਜੈ ਬਾਜ ਸੁਹਾਵੀ ॥ ^{੨੯}ਭੋਰੁ ਭਇਆ ਮੈ ਪ੍ਰਿਅ ਮੁਖ ਪੇਖੈ

- ੧ ਸਖਾ, ਮਿੱਤਰ ।
 ੨ ਦੂਜੀ ।
 ੩ ਜੇ ਨਿਮਖ ਪਲ ਵੀ ਮੂੰਹ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ।
 ੪ ਕਿਸ ਦੀ ?
 ੫ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ, ਬੱਦਲ ।
 ੬ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ।
 ੭ ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਮਾਲਕ ਜੀ ! ਮੈਂ ਆਜ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰਵ ਸੁਖ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰ ਲਓ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
 ੮ [ਵਜ਼ਜ਼ਨ] ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ।
 ੯ ਮਿੱਠੇ ।
 ੧੦ [ਪਾਕ-ਸ਼ਾਲਾ=ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ] ਰਸੋਈ ।
 ੧੧ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ।
 ੧੨ [ਵਿਦਾਰਣ ਕੀਤੇ] ਪਾੜੇ, ਨਾਸ ਕੀਤੇ ।
 ੧੩ ਹਰਸ ਵਾਲੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ।
 ੧੪ ਪ੍ਰੇਮੀ। ਜਦ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਇਆ ।
 ੧੫ ਸੰਤ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਮਿਲਿਆ-ਇਹ ਤਦੇ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।
 ੧੬ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਸਰੇ ।
 ੧੭ ਮਾਤਾ ਸਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।
 ੧੮ ਪਰੋਸਦੀ ਹੈ ।
 ੧੯ ਰੱਜਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਵਾਰ ।
 ੨੧ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਓਹ ਜਾਣ ।
 ੨੨ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ।
 ੨੩ ਹੱਥ । ਸੱਪ ਤੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਣੋਂ ਨਹੀਂ ਝਕਦਾ ।
 ੨੪ ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਗਲੇ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਖੇਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਜਾਂ ਸੱਪ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ) ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
 ੨੫ ਜੇ ਕੁਝ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ ।
 ੨੭ ਜੁੜ ਕੇ । ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ (ਤਰੀਕੇ) ਮੇਲ ਕੇ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ।
 ੨੮ ਵਾਜੇ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੨੯ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ।

- * ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਰਤਾ ਖਿਆਲ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਆਓ ਮੇਰਾ ਘਰ ਵਸਾਓ ।
 † ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜਾਂ ਪਿਤਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਖ਼ਤਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਮਾਤਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਬਾਲਕ ਪਿਤਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।
 ‡ ਫਿਰ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਤੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਮੇਦ ਉੱਤੇ ਪਤਨੀ ਘਰ ਬਾਰ ਸਵਾਰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅਸਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਹਰੀ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸੇ ।

੧ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਗਲ ਸੁਹਲਾਵੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩ ਮਨੂਆ ਲਾਇ ਸਵਾਰੇ ਬਾਨਾਂ
 ਪੁਛਉ ਸੰਤਾ ਜਾਏ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਮੈ ਪਾਹੁਨ^੩ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਿ ਕਰਉ
 ਨਿਵਿ ਪਾਏ^੪ ॥ ੨ ॥ ਜਬ ਪ੍ਰਿਅ ਆਇ ਬਸੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਸਨਿ ਤਬ ਹਮ
 ਮੰਗਲੁ^੫ ਗਾਇਆ ॥ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਮੇਰੇ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ^੬ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ
 ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਭਏ ਅਨੰਦਾ ਗੁਰਿ ਕਾਰਜ ਹਮਰੇ ਪੂਰੇ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖਦਾਤਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਦੂਰੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ੧ ਰਾਜ ਤੇ ਕੀਟ ਕੀਟ ਤੇ ਸੁਰਪਤਿ ਕਰਿ ਦੋਖ ਜਠਰ^੮
 ਕਉ ਭਰਤੇ ॥ ੧ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਛੋਡਿ ੧੦ ਆਨ ਕਉ ਪੂਜਹਿ ਆਤਮ ਘਾਤੀ
 ਹਰਤੇ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਤੇ ਦੁਖਿ ਦੁਖਿ ਮਰਤੇ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਭ੍ਰਮਹਿ
 ਬਹੁ ਜੋਨੀ ੧੨ ਟੇਕ ਨ ਕਾਹੂ ਧਰਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਆਗਿ ਸੁਆਮੀ
 ੧੦ ਆਨ ਕਉ ਚਿਤਵਤ ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਖਲ^{੧੩} ਖਰ^{੧੪} ਤੇ ॥ ੧੫ ਕਾਗਰ
 ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਗਰੁ ੧੬ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਥਤ ਹਮ ਤਰਤੇ ॥ ੨ ॥
 ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ^{੧੭} ਅਸੁਰ^{੧੮} ਸੁਰ ਜੇਤੇ ਕਾਲ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਰਤੇ^{੧੯} ॥
 ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਚਰਨ ਕਮਲਨ ਕੀ ਤੁਮ੍ਹ ਨ ਡਾਰਹੁ^{੨੦} ਪ੍ਰਭ ਕਰਤੇ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਓਇ ਬੈਰਾਗੀ ਤਿਆਗੀ ॥ ਹਉ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਰਹਿ
 ਨ ਸਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮਾਰੀ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ੨੨ ਮੋਹਿ ਜਾਗੀ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ
 ਗੁਨ ਗਾਏ ੨੩ ਰੰਗਿ ਰਾਂਗੀ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੇਇ ਕੀਏ ਸੰਤ ਮੀਤਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
 ਭਏ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ੨੪ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਰੇਨੁ^{੨੫} ਨਾਨਕ
 ਜਨ ਪਾਗੀ^{੨੬} ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੫ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ਮਾਈ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ
 ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਈ ॥ ਸਗਲ ਸਹੇਲੀ ਸੁਖ ਭਰਿ ਸੂਤੀ ਜਿਹ ਘਰਿ ਲਾਲੁ ਬਸਾਈ^{੨੭} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹਿ ਅਵਗਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨਿ ਕਿਆ
 ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਕਰਉ ਬਰਾਬਰਿ ਜੋ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਰਾਤੀ ਇਹ ਹਉਮੈ ਕੀ
 ਢੀਠਾਈ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਭਈ ਨਿਮਾਣੀ ਸਰਨਿ ਇਕ ਤਾਕੀ^{੨੯} ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ
 ਪੁਰਖ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਏਕ ਨਿਮਖ^{੩੦} ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਕਾਟਿਆ
 ਨਾਨਕ ੩੧ ਸੁਖਿ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫੪ ॥

- ੧ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ ।
- ੨ ਮਨ ਲਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ, ਥਾਵਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾ ਪੁੱਛਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਕਿਥੇ ਹੈ ?
- ੩ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ।
- ੪ ਚਰਨੀਂ ।
- ੫ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ ।
- ੬ ਸੁਖਾਲੇ, ਸੁਖੀ ।
- ੭ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਕੀੜੀ ਤੱਕ ਤੇ ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪਤੀ ਇੰਦ੍ਰ ਤੱਕ, ਭਾਵ ਸਭ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਪਾਪਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ।
- ੮ ਪੇਟ ।
- ੯ ਦਇਆ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਹਰੀ ।
- ੧੦ ਹੋਰ ਨੂੰ ।
- ੧੧ ਚੋਰ ।
- ੧੨ ਕਿਧਰੇ ਟਿਕਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ।
- ੧੩ ਮੂਰਖ । ਓਹ ਮੂਰਖ ਖੋਤੇ ਹਨ ।
- ੧੪ ਖੋਤੇ ।
- ੧੫ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦੀ ਬੋੜੀ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਹਨ ?
- ੧੬ ਬੇਅਰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।
- ੧੭ ਬ੍ਰਹਮਾ ।
- ੧੮ ਰਾਖਸ਼ ।
- ੧੯ ਸੜਦੇ ।
- ੨੦ ਹਟਾਵੇ, ਪਰੇ ਸੁਟੇ ।
- ੨੧ ਓਹ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜੋ ਪਿਆਰੇ ਬੈਰਾਗੀ-ਤਿਆਗੀ ਸੰਤ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਕ ਹਸਤੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ 'ਤਿਸੁ' ਆਇਆ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਅਦਬ ਦੇ ਕਾਰਨ 'ਉਨ' ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ)।
- ੨੨ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗਿਆ ਹਾਂ ।
- ੨੩ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ।
- ੨੪ ਵਰਣਨ (ਬਿਆਨ) ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।
- ੨੫ ਧੂੜੀ ।
- ੨੬ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ।
- ੨੭ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
- ੨੮ ਢੀਠਤਾਈ । ਬਰਾਬਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜੋ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਰੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਮੇਰੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਢੀਠਤਾਈ ਹੈ ।
- ੨੯ ਤੱਕੀ ।
- ੩੦ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ।
- ੩੧ ਸੁਖ ਨਾਲ ਰਾਤ ਬੀਤੀ, ਆਰਾਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੰਘੀ ।

* ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ (ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੇ ਹੋਣ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੇ) ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਇਸ ਨੇਮ ਤੋਂ ਬਰੀ ਨਹੀਂ । ਬਚਾਉ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬੜੀ ਤਾਪ ਦੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਮਾਣੀ, ਅੱਗੁਣਹਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਢਹਿ ਪਈ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ।

§ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਸਰਬ-ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬੜੀ ਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

੧ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਜੀ ਤਿਲੁ ਬਿਲਮੁ^੨ ਨ ਲਾਉ ॥ ਬਰਸੁ ਪਿਆਰੇ^੩ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰੇ
 ਹੋਇ ਅਨਦੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਤੇਰੀ ਧਰੰ ਸੁਆਮੀਆ
 ਮੇਰੇ^੪ ਤੂ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਚੇਰੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸੋਭ ਨਹੀ
 ਬਿਨੁ ਭਰਤਾਰੇ^੬ ॥ ੧ ॥ ੧ਬਿਨਉ ਸੁਨਿਓ ਜਬ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੈ ਬੇਗਿ^੮ ਆਇਓ
 ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਬਿਨਿਓ ਸੁਹਾਗੋ ਪਤਿ ਸੋਭਾ ਭਲੇ ਅਚਾਰੇ^੯ ॥
 ੨ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਦੂਖ
 ਦਰਦ ਬਿਨਸੈ ਭਵ ਸਾਗਰੁ^{੧੦} ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਦੁਸਮਨ ਹਤੇ^{੧੧} ਦੋਖੀ ਸਭਿ ਵਿਆਪੇ^{੧੨} ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰੈ
 ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਿਓ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਿਲਵਿਖ^{੧੩}
 ਸਭਿ ਕਾਟੇ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨਿ ਦੀਆ ॥ ੧੪ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ਨਾਨਕ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਬਾਹੁੜਿ^{੧੫} ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਅਪਨੋ ਨਾਮੁ ਦੀਜੈ ਦਇਆਲ
 ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੧੭} ਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਉ ਚਰਨ ਤੁਹਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਿਦੈ
 ਤੁਹਾਰੀ ਆਸਾ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਪਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਮਨਿ ਦਰਸਨ ਕੀ
 ਪਿਆਸਾ ॥ ੧ ॥ ੧੮ਬਿਛੁਰਤ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਹਰਿ ਮਿਲਤੇ ਜਨ ਕਉ ਦਰਸਨੁ
 ਦੀਜੈ ॥ ਨਾਮ ਅਧਾਰੁ^{੧੯} ਜੀਵਨ ਧਨੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ੨ ॥
 ੫ ॥ ੯ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਅਬ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥
 ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ ਰਮਤ^{੨੦} ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ^{੨੦} ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਇਕੁ ਪਲੁ ਬਿਸਰਤ ਨਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਨਾਮੁ^{੨੧} ਨਵੈ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥
 ੨੨ਉਦੌਤੁ ਭਇਓ ਪੂਰਨ ਭਾਵੀ ਕੋ ਭੇਟੇ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸੁਖ ਉਪਜੇ
 ਦੁਖ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਤਰਿਓ ਸੰਸਾਰੁ ਕਠਿਨ
 ਭੈ ਸਾਗਰੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਚਰਨ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੦ ॥ ਮਲਾਰ
 ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਘਨਿਹਰ^{੨੩} ਬਰਸਿ ਸਗਲ ਜਗੁ ਛਾਇਆ ॥ ਭਏ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮਿਟੇ ਕਲੇਸ ਤ੍ਰਿਸਨ ਸਭ ਬੁਝੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰੇ^{੨੪} ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੂ ਧਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਨੁ
 ਤਨੁ^{੨੫} ਨਾਮਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਾਤਉ ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥
 ਅੰਗੀਕਾਰੁ^{੨੬} ਕੀਓ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਰਣਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥
 ੧੧ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਬਿਛੁਰਤ ਕਿਉ ਜੀਵੇ ਓਇ ਜੀਵਨ ॥ ਚਿਤਹਿ

੧ ਹੇ ਬੱਦਲ ! ਵੱਸੋ । ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਉਪਦੇਸ਼
ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿਓ ।
੨ ਦੇਰੀ ।
੩ ਹੇ ਮਨ ਦੇ ਆਸਰੇ !
੪ ਆਸਰਾ ।
੫ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ?
੬ ਭਰਤਾ, ਪਤੀ ।
੭ ਜਦ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੀ ।
੮ ਜਲਦੀ, ਛੇਤੀ ।
੯ ਕੰਮ । ਕੰਮ ਭਲੇ ਹੋ ਗਏ ।
੧੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੬੧, ਨੋਟ ੨੨ ।
੧੧ ਮਾਰੇ ਗਏ ।
੧੨ ਲਪੇਟੇ ਗਏ, ਗੁਸੇ ਗਏ, ਵਿਪਦਾ ਵਿੱਚ ਪੈ
ਗਏ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੪੨, ਨੋਟ ੪੮ ।
੧੩ ਪਾਪ ।
੧੪ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਹਰੀ ।

੧੫ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।
੧੬ ਹੋਏ (ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਾਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ, 'ਬੀਏ' ਦੀ ਥਾਂ
'ਬੀਆ' ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਤਵੇਂ ਦੁਪਦੇ ਵਿੱਚ
'ਸੁਖ ਪਾਏ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਸੁਖ ਪਾਇਆ' ਆਇਆ
ਹੈ)।
੧੭ ਕਿਰਪਾ ।
੧੮ ਵਿਛੜਿਆਂ ਮੌਤ ਹੈ ਤੇ ਮਿਲਿਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ।
੧੯ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ।
੨੦ ਹੇ ਸੁਖਦਾਈ ਬੱਦਲ (ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼) ! ਵੱਸ ਪਓ ।
੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
੨੨ ਹਰੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦ
ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ।
੨੩ ਬੱਦਲ (ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼) ।
੨੪ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।
੨੫ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ।
੨੬ ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ ।

* ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਧਿਆਈਏ, ਤਾਂ ਵੈਰੀਆਂ-ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੋਂ
ਬਚੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

† ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਘ ਦਸਦੇ ਹਨ ।

‡ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ।

§ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ।

¶ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਸਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਉਲਾਸ^੧ ਆਸ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਸ ਪੀਵਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ
 ਕਉ ਪਿਆਸ ਤੁਮਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਿਨ ਕਉ ਅੰਤਰੁ^੨ ਨਾਹੀ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਬਿਸਰੈ
 ਮੇਰੇ ਰਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ਸੇ ਮੁਏ ਮਰਿ ਜਾਂਗੀ ॥ ੧ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ
 ਜਗਦੀਸੁਰ^੩ ਪੇਖਤ ਸਦਾ ਹਜੂਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਵਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ
 ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੧੨ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਜਨਿ
 ਕਉਨ ਕਉਨ ਨ ਤਾਰੇ ॥ ^੪ਖਗ ਤਨ ^੫ਮੀਨ ਤਨ ^੬ਮ੍ਰਿਗ ਤਨ ^੭ਬਰਾਹ ਤਨ
 ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੇਵ ਕੁਲ ਦੈਤ ਕੁਲ ^੮ਜਖੁ ਕਿੰਨਰ ਨਰ
 ਸਾਗਰ^੯ ਉਤਰੇ ਪਾਰੇ ॥ ਜੋ ਜੋ ਭਜਨੁ ਕਰੈ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਤਾ ਕੇ ਦੂਖ ਬਿਦਾਰੇ^{੧੦} ॥
 ੧ ॥ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਰਸ ਇਨ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ
 ਜਪਹਿ ^{੧੧}ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੧੩ ॥ ਮਲਾਰ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਆਜੁ ਮੈ ਬੈਸਿਓ ^{੧੨}ਹਰਿ ਹਾਟ ॥ ਨਾਮੁ ਰਾਸਿ ਸਾਝੀ ਕਰਿ ਜਨ
 ਸਿਉ ਜਾਂਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟ^{੧੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੧੪}
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਰਾਖੇ ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਪਾਟ^{੧੫} ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਸਾਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
 ਲਾਹਾ ਚਰਨ ਨਿਧਿ ਖਾਟ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਅਚੁਤ^{੧੭} ਅਬਿਨਾਸੀ
 ਕਿਲਬਿਖ^{੧੮} ਕਾਢੇ ਹੈ ਛਾਂਟਿ^{੧੯} ॥ ^{੨੦}ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰਿ
 ਨ ਜੋਨੀ ਮਾਟ^{੨੧} ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੧੪ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਹਿਰਾਨੋ^{੨੨} ॥ ^{੨੩}ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਊ ਬਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ ਪੂਰਨ ਭਗਤੁ
 ਚਿਰਾਨੋ^{੨੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਤ ਉਤ ਡੋਲਿ ਡੋਲਿ ਸ੍ਰਮੁ^{੨੫} ਪਾਇਓ ਤਨੁ ਧਨੁ
 ਹੋਤ ਬਿਰਾਨੋ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਲੋਗ ਦੁਰਾਇ ਕਰਤ ਠਗਿਆਈ ^{੨੮}ਹੋਤੋ ਸੰਗਿ ਨ
 ਜਾਨੋ ॥ ੧ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਪੰਖੀ ਮੀਨ ਦੀਨ ਨੀਚ ^{੨੯}ਇਹ ਸੰਕਟ ਫਿਰਿ ਆਨੋ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਪਾਹਨ^{੩੦} ਪ੍ਰਭ ਤਾਰਹੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ^{੩੧}ਸੁਖ ਮਾਨੋ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥
 ੧੫ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਦੁਸਟ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ਰੀ ਮਾਈ ॥ ਜਿਸ ਕੇ
 ਜੀਅ ਤਿਨ ਹੀ ਰਖਿ ਲੀਨੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤੈ ਤਾਂ ਭਉ ਕੈਸਾ ਭਾਈ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਛੋਡਿ
 ਨ ਜਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਸੈ ਸਭਨੀ ਠਾਈ^{੩੨} ॥ ੧ ॥ ^{੩੩}ਅਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਦੀਨ ਦੁਖਭੰਜਨ
 ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ ਜੀਵਹਿ ਦਾਸ ਤੇਰੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ੧੬ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫|| ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੇ
 ਚਰਨ ਰਵੀਜੈ^{੩੪} ॥ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਮੇਰੇ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਹਰਿ ^{੩੫}ਪੰਖ ਲਗਾਇ
 ਮਿਲੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਮਾਰਗੁ^{੩੬} ਪਾਇਓ ਸਾਧੂ ਸੇਵ

- ੧ [ਸੰ. ਉੱਲਾਸ] ਉਤਸ਼ਾਹ, ਚਾਉ, ਉਮੰਗ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਦੀ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਰਸ ਪੀਣ ਦੀ ਉਮੇਦ ਤੇ ਉਮੰਗ ਹੋਵੇ, ਓਹ 'ਵਿਛੋੜੇ' ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਨ ?
- ੨ ਅੰਤਰਾ, ਵਿੱਥ, ਵਖੇਵਾਂ ।
- ੩ ਸਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।
- ੪ [ਖ (ਅਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਗ (ਗਮਨ) ਕਰੇ] ਪੰਛੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਹੰਸ ਅਵਤਾਰ ਵਰਗੇ !
- ੫ ਮੱਛੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਵਰਗੇ ।
- ੬ ਹਿਰਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਸਿੰਗੀ ਰਿਖੀ ਵਰਗੇ ।
- ੭ [ਵਰਾਹ] ਸੂਰ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਵਰਗੇ ।
- ੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੭੬, ਨੋਟ ੧੬ ।
- ੯ ਭਵ-ਸਾਗਰ ।
- ੧੦ ਵਿਦਾਰਨ ਕੀਤੇ, ਪਾੜ ਦਿੱਤੇ, ਨਾਸ ਕੀਤੇ ।
- ੧੧ ਦਇਆ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ।
- ੧੨ ਭਾਵ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ।
- ੧੩ ਰਸਤੇ । ੧੪ ਕਿਰਪਾ ।
- ੧੫ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ।
- ੧੬ ਖਟਿਆ । ਲਾਹਾ ਇਹ ਖੱਟਿਆ ਕਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਰੂਪ ਚਰਨ ਮਿਲ ਗਏ ।
- ੧੭ [ਅਚਜੁਤ= ਨਾ ਹਿਲਣ ਵਾਲਾ] ਅਟੱਲ । ਅਟੱਲ ਤੇ ਅਮਰ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਕੜੀ ।
- ੧੮ ਪਾਪ ।
- ੧੯ ਚੁਣ ਕੇ ।
- ੨੦ ਮਨ ਦੇ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ।
- ੨੧ ਸਰੀਰ ।
- ੨੨ ਚੁਰਾਏ ਗਏ, ਠੱਗੇ ਗਏ । ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੇ ਗਏ ਹਾਂ ।
- ੨੩ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਟਾਂਵਾਂ-ਟਾਂਵਾਂ ਹੀ ਸੇਵਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮੀ ਪੂਰਾ ਭਗਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੪ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ, ਪੁਰ ਦਾ, ਮੁੱਢ ਦਾ ।
- ੨੫ ਥਕਾਵਟ ।
- ੨੬ ਬਿਗਾਨਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।
- ੨੭ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ।
- ੨੮ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ ।
- ੨੯ ਇਹ ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਫਿਰੀਦਾ ਹੈ ।
- ੩੦ ਪੱਥਰ ।
- ੩੧ ਸੁਖ ਭੋਗਾਂ ।
- ੩੨ ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ ।
- ੩੩ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੩੪ ਸਿਮਰੀਏ ।
- ੩੫ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ, ਛੇਤੀ ।
- ੩੬ ਰਸਤਾ ।

- * ਹਰੀ ਦੇ ਭਜਨ ਦੁਆਰਾ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਲੋਕ ਤਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ।
- † ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਲਾਭ ਦਸਦੇ ਹਨ ।
- ‡ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਨਾਲ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਆਦਮੀ ਨੀਚ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- § ਫਿਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਸਦਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ।
- ¶ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਤਾਂਘ ਕਰ, ਫਿਰ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਜੋੜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾ ਕੇ ਮਿਲ ।

ਕਰੀਜੈ ॥ ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^੧ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ^੨ਤ੍ਰਾਹਿ
 ਤ੍ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਸਰਨੀ ਆਏ ਜਲਤਉ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਕਰੁ^੩ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਦਾਸ
 ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਨਾਨਕ ਅਪੁਨੋ ਕੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ੧੭ ॥ ਮਲਾਰ ਮਃ ੫* ॥
^੪ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ ਬਿਰਦਾਇਓ ॥ ਨਿੰਦਕ ਮਾਰਿ ਚਰਨ ਤਲ ਦੀਨੇ
 ਅਪੁਨੋ ਜਸੁ ਵਰਤਾਇਓ ॥੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਕੀਨੋ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ
^੫ਦਇਆ ਜੀਅਨ ਮਹਿ ਪਾਇਓ ॥ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਅਪੁਨੋ ਦਾਸੁ ਰਾਖਿਓ ਤਾਤੀ
 ਵਾਉ ਨ ਲਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰੁ^੬ ਕੀਓ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਮੇਟਿ
 ਸੁਖਾਇਓ ॥ ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਕਰਹੁ ਦਾਸ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਨਕ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ^੭
 ਮਨਿ ਆਇਓ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ੧੮ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੨ ੧ੳਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^੧ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੁ ॥ ^੨ਗੁਰਮੁਖਿ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀਆਂ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
^੩ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ
 ਮਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ
 ਵਸਿਓ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ^੪ ਅਪਣਾ ਖਸਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ
 ਕੇ ਚਰਣ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਅਨਦਿਨੁ^੫ ਨਿਤ ਗਾਉ ॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਧੁੜਿ ਕਰਉ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥
 ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ^੬ ਭਵਜਲ^੭ ਤਾਰਣਹਾਰੁ ॥ ਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਨ ਹੋਇ ਜੋਨਿ
 ਅਉਤਾਰੁ^੮ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਜਨੁ ਪਾਏ ॥ ਜਾ ਕਉ ਕਰਮਿ
 ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ^੯ ਆਏ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨਿ ਗੁਰੁ ਆਧਾਰੁ^{੧੦} ॥
 ਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਵਰਤਣਿ ਗੁਰੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥ ਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਖਸਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਾ ਕੀ ਕੀਮ^{੧੧} ਨ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੯ ॥
 ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਇ ॥
 ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ॥
 ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤੂੰ ਚਿਤਿ ਆਵਹਿ ਆਠ ਪਹਰ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਵਣੁ ਸੁਨਣੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੈ ਸੋ ਸਾਚਿ
 ਸਮਾਣਾ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

੧ ਕਿਰਪਾ ।	੧੦ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ 'ਨਾਦ-ਵੇਦ' ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਦ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦ ਕੀ ਹੈ ? ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੪, ਨੋਟ ੨੯ ।
੨ 'ਰੱਖ ਲਵੋ' 'ਰੱਖ ਲਵੋ' ਕਹਿੰਦੇ ।	੧੧ ਖਾਂਦਿਆਂ-ਪੀਂਦਿਆਂ, ਭਾਵ ਸਦਾ ।
੩ ਹੱਥ ।	੧੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
੪ ਹਰੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ।	੧੩ [ਵਿਹੜ, ਅੰ. Boat] ਜਹਾਜ਼ ।
੫ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਦਾ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।	੧੪ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।
੬ ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ ।	੧੫ ਜਨਮ । ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਚੁਨਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਈਦਾ ।
੭ ਯਕੀਨ ।	੧੬ ਹਰੀ ਦੇ ਹਚੂਰੇ ।
੮ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।	੧੭ ਆਸਰਾ ।
੯ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ ।	੧੮ ਕੀਮਤ ।

- * ਹਰੀ-ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ 'ਤ੍ਰਾਹਿ-ਤ੍ਰਾਹਿ' ਵਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।
- † ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ‡ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਮੂਲ ਹਰੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

੨ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤੇ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ॥ ਭਾਣੈ ਬਖਸ ਭਾਣੈ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥
 ੧ ਦੁਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਕਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ॥ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਂਈ ਤੇਰੇ ਪਰਤਾਪ ॥ ੩ ॥
 ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਤੂਹੈ ਜਾਣਹਿ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਬੁਝਹਿ ਸੁਣਿ ਆਪਿ ਵਖਾਣਹਿ ॥
 ਸੇਈ ਭਗਤ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
 ੨੦ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੋਆ ਦਇਆਲੁ ॥ ਮੇਘੁ^੩ ਵਰਸੈ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ॥ ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ^੪ ॥ ਕਾਰਜ ਆਏ ਪੂਰੇ ਰਾਸੇ ॥
 ੧ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਇਆ ਐਥੈ
 ਓਥੈ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਦੁਖੁ ਭੰਨਾ ਭੈ ਭੰਜਨਹਾਰ ॥ ਆਪਣਿਆ
 ਜੀਆ ਕੀ ^੬ਕੀਤੀ ਸਾਰ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ॥ ਸਦਾ
 ਸਦਾ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੨ ॥ ਕਾਲੁ ਗਵਾਇਆ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ॥
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨ ਤਿਸ ਨੋ ਜਾਪਿ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਿ^੭ ਧਾਰਿ ਰਾਖੇ ਸਭਿ ਜੰਤ ॥
 ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਨਿਤ ਨਿਤ ਭਗਵੰਤ^੮ ॥ ੩ ॥ ਏਕੋ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਆਪ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤ ਜਾਣਹਿ ਪਰਤਾਪ ॥ ਨਾਵੈ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਤਿਸ ਕਾ ਬੋਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੨੧ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫† ॥
^੯ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹਿ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥
 ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਦ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਸਾਲਾਹਿ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਪਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ^{੧੦}ਮਨ
 ਚਿੰਦੇ ਫਲ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
 ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੋਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੂਖ ਤੇ ਰਾਖੈ ॥
 ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ^{੧੧} ਨ ਚਾਖੈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ
 ਨ ਜਾਇ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ^{੧੩} ਕਰਣੀ ਸਭੁ
 ਸਾਚੀ ॥ ਸੋ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜੋ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਰਾਚੀ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
 ਪਾਈਐ ਵਡ ਭਾਗਿ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮਨ ਤੇ ਤਿਆਗਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਗੁਰ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਸਚੁ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੨੨ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਪੜਤਾਲ^{੧੪} ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ‡^{੧੫} ਗੁਰ ਮਨਾਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਦਇਆਰ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਕੀਆ ॥
 ਕੀਨੋ ਗੀ^{੧੬} ਸਗਲ ਸੀਗਾਰ ॥ ਤਜਿਓ ਗੀ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰ ॥

- ੧ ਲੋਕ, ਪੁਲੋਕ ਦਾ ।
 ੨ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੩ ਬੱਦਲ (ਗੁਰੂ-ਉਪਦੇਸ਼) ।
 ੪ ਰੱਜੇ ।
 ੫ ਭੈ ਭੰਜਨਹਾਰ ਹਰੀ ਨੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ।
 ੬ ਖਬਰ ਲਈ, ਸੰਭਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ।
 ੭ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ।
 ੮ ਹਰੀ ਦੇ ।
 ੯ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ ।
 ਨਿਧਾਨ= ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਘਰ, ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ।
 ੧੦ ਮਨ ਇੱਛਤ, ਮਨ ਮੰਗੇ ।

- ੧੧ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ; ਭਾਵ
 ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਰੱਬ
 ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੩ [ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆ ਦੀ ਰੋਕ ਦੇ ਸਾਧਨ] ਜ਼ਬਤ ਵਾਲੀ
 ਰਹਿਣੀ; ਰਹਿਣੀ ।
 ੧੪ ਪਰਤਾਓ ਤਾਲ । ਇਥੇ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਮੁੜ
 ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ।
 ੧੫ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ, ਹੋ ਸਖੀ ! ਹਰੀ ਦਿਆਲੂ
 ਨਾਲ ਰੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਰੰਗ=ਮੌਜਾਂ ਜਾਂ ਪਿਆਰ
 ਦੇ ਚੌਜ । ੧੬ ਹੋ ਸਖੀ !

* ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਦਮ ਦਿੱਤਾ ।

† ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਸੱਚੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ।

‡ ਗੁਰੂ ਮਨਾ ਕੇ ਹਰੀ ਪਿਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਿਆ ? ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ । ਕਿਹੜੇ ? ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਉਥੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੇਭਾ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਜਪਿਆ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ।

੧ ਧਾਵਤੋ ਅਸਥਿਰੁ ਥੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਐਸੇ ਰੇ ਮਨ ਪਾਇ ਕੈ ਆਪੁ
 ਗਵਾਇ ਕੈ ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ॥ ਬਾਜੇ ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ^੩ ਅਨਾਹਦ
 ਕੋਕਿਲ^੪ ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਬੋਲੈ ॥ ਮਧੁਰ ਬੈਨ ਅਤਿ ਸੁਹੀਆ^੬ ॥ ੧ ॥ ਐਸੀ ਤੇਰੇ
 ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਭ ਅਤਿ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਿਅ ਅਮੋਘ^੭ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੰਗਿ ਸੰਤ ਬਨੇ ॥
 ੮ ਭਵ ਉਤਾਰ ਨਾਮ ਭਨੇ^੯ ॥ ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲ^{੧੦} ॥ ਮਨਿ ਫੇਰਤੇ ਹਰਿ
 ਸੰਗਿ ਸੰਗੀਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਥੀਆ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨੩ ॥
 ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ੧੧ ਮਨੁ ਘਨੈ ਭ੍ਰਮੈ ਬਨੈ ॥ ੧੨ ਉਮਕਿ ਤਰਸਿ ਚਾਲੈ ॥
 ੧੩ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਚਾਹ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੪ ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਮਾਈ ਮੋਹਿ ਆਈ
 ੧੫ ਕਹੰਉ ਬੇਦਨ ਕਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ੧੬ ਆਨ ਉਪਾਵ ਸਗਰ ਕੀਏ ਨਹਿ ਦੂਖ
 ਸਾਕਹਿ ਲਾਹਿ ॥ ਭਜੁ ਸਰਨਿ ਸਾਧੂ ਨਾਨਕਾ ਮਿਲੁ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦਹਿ ਗਾਹਿ ॥
 ੨ ॥ ੨ ॥ ੨੪ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਸੋਭ ਸੁਹਾਵਨੀ ਨੀਕੀ^{੧੭} ॥
 ੧੮ ਗਾਹਾ ਹੂਹੁ ਗੰਧੂਬ ਅਪਸਰਾ ੧੯ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ ੨੦ ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੧ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਗੁਨਗੁ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੂਪ
 ਦਿਖਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥ ੧ ॥ ੨੨ ਗਿਰਿ ਤਰ ਥਲ ਜਲ ਭਵਨ ਭਰਪੁਰਿ ੨੩ ਘਟਿ
 ਘਟਿ ਲਾਲਨ ਛਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਰਾਮਈਆ ਰਸੁ ਪਾਇਓ ਨਾਨਕ
 ਜਾ ਕੈ ਭਾਵਨੀ^{੨੪} ਨੀਕੀ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੨੫ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ੨੫ ਗੁਰ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੬ ਦਰਸੁ
 ਸਫਲਿਓ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿਓ ਗਏ ਕਿਲਬਿਖ^{੨੭} ਗਏ ॥ ਮਨ ਨਿਰਮਲ
 ਉਜੀਆਰੇ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ੨੯ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਭਈ ॥ ੩੦ ਅਘ ਕੋਟਿ ਹਰਤੇ
 ਨਾਮ ਲਈ ॥ ਗੁਰ ਚਰਨ ੩੧ ਮਸਤਕੁ ਡਾਰਿ ਪਹੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਤੂੰ ਹੀ ਏਕ
 ਤੁਹੀ ॥ ਭਗਤ ਟੇਕ ਤੁਹਾਰੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਦੁਆਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ॥
 ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ੩੨ ਬਰਸੁ ਸਰਸੁ ਆਗਿਆ ॥ ਹੋਹਿ ਆਨੰਦ ਸਗਲ
 ਭਾਗ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੩ ਸੰਤ ਸੰਗੇ ਮਨੁ ਪਰਫੜੈ ਮਿਲਿ ਮੇਘ ਧਰ ਸੁਹਾਗ ॥
 ੧ ॥ ੩੪ ਘਨ ਘੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੋਹ ॥ ਚਿਤੁ ਚਾੜ੍ਹਕ ਬੂੰਦ ਓਰ^{੩੫} ॥ ਐਸੇ ਹਰਿ ਸੰਗੇ
 ਮਨ ਮੋਹ ॥ ਤਿਆਗਿ ਮਾਇਆ ਧੋਰ^{੩੬} ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਨਾਨਕ ਜਾਗਿਆ ॥
 ੨ ॥ ੫ ॥ ੨੭ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਗੁਨ ਗੁਪਾਲ ਗਾਉ ਨੀਤ ॥ ਰਾਮ
 ਨਾਮ ਧਾਰਿ ਚੀਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਛੋਡਿ ਮਾਨੁ ਤਜਿ ਗੁਮਾਨੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂਆ
 ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ੩੭ ਏਕ ਰੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਂਹਿ ਦੋਖ ਮੀਤ ॥ ੧ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ੩੮ ਬਿਖੈ ਜੰਜਾਲ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾਂ

- ੧ ਮਨ ਦੌੜਦੇ ਨੂੰ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ ।
 ੨ ਆਪਾ, ਹਉਮੈ ।
 ੩ ਢੋਲ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਵਾਜਾ । ਮ੍ਰਿਦੰਗ
 ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਅਨਾਹਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ।
 ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੪ ਕੋਇਲ (ਜ਼ਬਾਨ-ਰੂਪ) ।
 ੫ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ।
 ੬ ਸੁੰਦਰ ।
 ੭ (ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ) ਜੋ ਸਫਲ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇ ।
 ੮ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ।
 ੯ ਉਚਾਰ ਕੇ ।
 ੧੦ ਮਾਲਾ । ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਮਣ (ਸਿਮਰਨ) ਰੂਪ ਮਾਲਾ
 ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ ਹਰੀ-ਸੰਗ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ
 ਨਾਲ ।
 ੧੧ ਮਨ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦਾ ਹੈ (ਲੰਘਦਾ ਹੈ)
 ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ।
 ੧੨ ਚਾਹ ਨਾਲ ਤੇ ਤਰਸੇਵੇਂ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ।
 'ਉਮਰਿਗ ਹੀਉ ਤਰਸਨਾ' (ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ
 ੧੩੦੫) ।
 ੧੩ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਚਾਹ ਜੁ ਹੋਈ ।
 ੧੪ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣ ਲਈ ਆਵਦੀ
 ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ੩ ।
 ੧੫ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਦੱਸਾਂ ?
 ੧੬ ਹੋਰ ਇਲਾਜ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਉਹ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ
 ਉਤਾਰ ਸਕਦੇ ।
 ੧੭ ਚੰਗੀ ।
 ੧੮ ਹਾਹਾ-ਹੁਹੂ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੰਧਰਬ (ਗਵੱਯੇ
 ਸੁਰਗ ਦੇ) ਹਨ ।
 ੧੯ [ਸੰ. ਅਪਸਰਸ=ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ] ਸੁਰਗਾਂ
 ਦੀਆਂ ਮੋਹਣੀਆਂ ।
 ੨੦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਵਣਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ । ਗੁਣਾਂ
 ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ੨੨ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ, ਰੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਤੇ
 ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਭਵਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ।
 ੨੩ ਲਾਲ (ਪਿਆਰੇ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸਭ ਥਾਂ ਛਾਈ ਹੈ ।
 ੨੪ ਸ਼ਰਧਾ, ਨੀਅਤ ।
 ੨੫ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ
 ਚਰਨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਲਏ ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਫਲ ਹੋਇਆ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ
 ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ) ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿਆ ।
 ੨੭ ਪਾਪ ।
 ੨੮ ਚਾਨਣ ।
 ੨੯ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਈ ।
 ੩੦ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ।
 ੩੧ ਮੱਥਾ ਧਰ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਈ ।
 ੩੨ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਵਸ, ਹੇ ਬੱਦਲ ! ਤਾਂ
 ਕਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ।
 ੩੩ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਮੀਂਹ ਵੱਸਣ ਨਾਲ ਸੁਹਾਗਣ ਹੁੰਦੀ
 ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਾਲ ਮਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ
 ਹੈ ।
 ੩੪ ਮੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬੱਦਲ ਗੱਜਣ ਨਾਲ ਹੈ ।
 ੩੫ ਵੱਲ, ਤਰਫ, ਪਪੀਹੇ ਦਾ ਦਿਲ ਸ੍ਰਾਂਤ ਬੁੰਦ ਵੱਲ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
 ੩੬ ਠੱਗੀ । ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੋਹਿਆ
 ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਛਲ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤਾਂ
 ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਗ ਪਿਆ ਹੈ ।
 ੩੭ ਇਕ-ਰਸ ਹੋ ਕੇ ।
 ੩੮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵੇੜੂ, ਧੋਖੇ ।

- * ਜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਉਪਾਵ (ਸਾਧਨ) ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ
 ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਓ ।
 † ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਜੇ ਭਾਵਨੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
 ਉਸ ਅਪਾਰ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਰਸ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
 ‡ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਤੇ ਗੁਰ-ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਨਿਰਮਲ
 ਹੋ ਕੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 § ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਣ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਮੌਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਗੱਜਣ ਨਾਲ ਮੋਰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਪੀਹਾ
 ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹਰੀ
 ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਉਠਦਾ ਹੈ ।
 ¶ ਸਾਧ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗਾਵੈ ਗੋਬਿੰਦ ਨੀਤ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੨੮ ॥ ਮਲਾਰ
 ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਘਨੁ^੧ ਗਰਜਤ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਸੁਖ ਚੈਨ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ ਤਰਨ ਸਾਗਰ ^੨ਪੁਨਿ ਅਨਹਤਾ ਰਸ ਬੈਨ ॥
 ੧ ॥ ਪਥਿਕ^੩ ਪਿਆਸ ਚਿਤ ਸਰੋਵਰ ਆਤਮ ਜਲੁ ਲੈਨ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸ ਪ੍ਰੇਮ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦੈਨ^੪ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੨੯ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ
 ੫† ॥ ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਹੇ ਗੋਪਾਲ ਹੇ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਾਨ
 ਨਾਥ ^੫ਅਨਾਥ ਸਖੇ ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰ^੬ ॥ ੧ ॥ ਹੇ ਸਮ੍ਰਥ^੭ ਅਗਮ ਪੂਰਨ
 ਮੋਹਿ ਮਇਆ ਧਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ
 ਉਤਾਰ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ੩੦ ॥

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਚਕਵੀ ਨੈਨ ਨੀਦ ਨਹਿ ਚਾਹੈ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ॥ ^{੧੦}ਸੂਰੁ ਚਰੈ
 ਪ੍ਰਿਉ ਦੇਖੈ ਨੈਨੀ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗੈ ਪਾਂਈ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਪਿਰ ਭਾਵੈ ਪ੍ਰੇਮੁ
 ਸਖਾਈ^{੧੨} ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨਹੀ ਜਗਿ ਜੀਵਾ ਐਸੀ ਪਿਆਸ ਤਿਸਾਈ^{੧੩} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਸਰਵਰਿ ਕਮਲੁ ਕਿਰਣਿ ਆਕਾਸੀ ਬਿਗਸੈ ਸਹਜਿ
 ਸੁਭਾਈ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ ਅਭ^{੧੫} ਐਸੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਚਾੜਕੁ^{੧੬} ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਟੇਰੈ^{੧੭} ^{੧੮}ਬਿਲਪ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਈ ॥
^{੧੯}ਘਨਹਰ ਘੋਰ ਦਸੈ ਦਿਸਿ ਬਰਸੈ ਬਿਨੁ ਜਲੁ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥
 ਮੀਨ^{੨੦} ਨਿਵਾਸ ਉਪਜੈ ਜਲੁ ਹੀ ਤੇ ^{੨੧}ਸੁਖ ਦੁਖ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ ॥ ਖਿਨੁ ਤਿਲੁ
 ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਪਲੁ ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਤਿਸੁ ਤਾਂਈ ॥ ੪ ॥ ^{੨੨}ਧਨ
 ਵਾਂਢੀ ਪਿਰੁ ਦੇਸ ਨਿਵਾਸੀ ਸਚੇ ਗੁਰ ਪਹਿ ਸਬਦੁ ਪਠਾਈ ॥ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੀ ਭਗਤਿ ਰਤੀ ਹਰਖਾਈ^{੨੩} ॥੫ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੈ ^{੨੪}ਸਭੈ
 ਹੈ ਜੇਤੀ ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਪ੍ਰਿਉ ਪਾਈ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਨਾਲੇ ਸਦ ਹੀ ਸਚਿ ਸੰਗੇ ^{੨੫}ਨਦਰੀ
 ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੬ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਜੀਉ ਜੀਉ ਹੈ ਸੋਈ ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ^{੨੬}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਘਰ ਹੀ ਪਰਗਾਸਿਆ ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਈ ॥ ੭ ॥ ਅਪਨਾ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਹੁ ਆਪੇ ਸੁਖਦਾਤੇ ਗੋਸਾਂਈ^{੨੭} ॥ ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦਿ ਘਰ ਹੀ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਤਉ ਨਾਨਕ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥
 ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧੬ ॥ ^{੨੮}ਜਾਗਤੁ ਜਾਗਿ ਰਹੈ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਮੈ ਕੋ

- ੧ ਬੱਦਲ, ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ । ਗੁਰੂ 'ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ' ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣ ਗਾਂਦਿਆਂ ਸੁਖ ਚੈਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ) ।
- ੨ ਰਸਦਾਇਕ ਬਚਨ ਮਾਨੋ ਅਨਹਤ ਧੁਨੀ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੩ ਰਾਹੀ । ਪਿਆਸੇ ਰਾਹੀ ਦਾ ਚਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵੱਲ ਆਤਮ ਜਲ ਲੈਣ ਲਈ ਹੈ ।
- ੪ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਹੇ ਬੇਖਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਈ !
- ੬ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।
- ੭ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸਮਥ' ਹੈ ।
- ੮ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ।
- ੯ ਸੰਸਾਰ ਅਤੀ ਡਰਾਉਣੇ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਾਕੁਰ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ।
- ੧੦ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ । ੧੧ ਪੈਰੀਂ ।
- ੧੨ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਸਹਾਇਕ ਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਤਿਹਾਈ ਹਾਂ ।
- ੧੪ ਕੰਵਲ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਪੈਣ ਨਾਲ ਕੰਵਲ ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ ਹੀ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੫ ਦਿਲ ਦੀ ।
- ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
- ੧੭ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਤਰਲੇ ਲੈ ਕੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਿਆ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਪਿਆਸ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ) ।
- ੨੦ ਮੱਛੀ ।
- ੨੧ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ ।
- ੨੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੇਸਨ ਹੋ ਵਿਛੜੀ ਹੈ ਤੇ ਪਤੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਨੇਹਾ (ਸ਼ਬਦ) ਭੇਜਦੀ ਹੈ, ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੨੪ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਿਤਨੀ ਹੈ ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਪਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਗਿਆ ।
- ੨੭ ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ !
- ੨੮ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰ-ਸੇਵਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

* ਜਗਿਆਸੂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਦਾ ਦਿਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

† ਅੰਤ ਕਿਰਪਾ ਲਈ, ਸਨਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

‡ ਚਕਵੀ ਤੇ ਕਮਲ ਦਾ ਸੂਰਜ ਲਈ, ਚਾਤ੍ਰਕ ਦਾ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਲਈ, ਮੱਛੀ ਦਾ ਜਲ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਲਈ ਤਰਸੇਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਹਰੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਢੂੰਡੀਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਸਦਾ ਇਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

§ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਤਨ, ਧਨ, ਬਲਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪਸਾਰਾ ਇਉਂ ਨਾਸਮਾਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਜਾਂ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜਾ ਬਿਰਛ ਜਾਂ ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੰਡ ਜੋ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਾਹੁ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਝੱਟ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਬਚਾਉ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਹੀ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਵੈ ਆਚੁ ਕਾਚੁ^੧ ਢਰਿ ਪਾਂਹੀ ॥
 ੧ ॥ ਇਸੁ ਤਨ ਧਨ ਕਾ ਕਹਹੁ ਗਰਬੁ^੨ ਕੈਸਾ ॥ ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ^੩ ਨ ਲਾਰੈ
 ਬਵਰੇ ਹਉਮੈ ਗਰਬਿ ਖਪੈ ਜਗੁ ਐਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਪ੍ਰਭੂ
 ਰਖਵਾਰੇ ਰਾਖੈ ਪਰਖੈ ਸੋਈ ॥ ^੫ਜੇਤੀ ਹੈ ਤੇਤੀ ਤੁਝ ਹੀ ਤੇ ਤੁਮ੍ਹ ਸਰਿ^੬ ਅਵਰੁ
 ਨ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ^੭ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਜੁਗਤਿ ਵਸਿ ਕੀਨੀ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਅੰਜਨੁ^੮ ॥ ^੯ਅਮਰੁ ਅਨਾਥ ਸਰਬ ਸਿਰਿ ਮੋਰਾ ^{੧੦}ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਭਰਮ ਭੈ
 ਖੰਜਨੁ^{੧੧} ॥ ੩ ॥ ^{੧੨}ਕਾਗਦ ਕੋਟੁ ਇਹੁ ਜਗੁ ਹੈ ਬਪੁਰੇ ^{੧੩}ਰੰਗਨਿ ਚਿਹਨ
 ਚਤੁਰਾਈ ॥ ^{੧੪}ਨਾਨੀ ਸੀ ਬੁੰਦ ਪਵਨੁ ਪਤਿ ਖੋਵੈ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਖਿਨੁ ਤਾਈ ॥
 ੪ ॥ ਨਦੀ ਉਪਕੰਠਿ^{੧੫} ਜੈਸੇ ਘਰੁ ਤਰਵਰੁ ਸਰਪਨਿ ਘਰੁ ਘਰ ਮਾਹੀ ॥
^{੧੬}ਉਲਟੀ ਨਦੀ ਕਹਾਂ ਘਰੁ ਤਰਵਰੁ ਸਰਪਨਿ ਡਸੈ ਦੂਜਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੫ ॥
 ਗਾਰੁੜ^{੧੭} ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਬਿਖਿਆ^{੧੮} ਗੁਰਮਤਿ
 ਜਾਰੀ^{੧੯} ॥ ਮਨ ਤਨ ਹੋਵ^{੨੦} ਭਏ ਸਚੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਰੀ ॥
 ੬ ॥ ਜੇਤੀ ਹੈ ਤੇਤੀ ਤੁਧੁ ਜਾਚੈ^{੨੧} ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆਂ ਦਇਆਲਾ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ
 ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਪਤਿ ਰਾਖਹੁ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ^{੨੨}ਬਾਧੀ ਧੰਧਿ ਅੰਧ
 ਨਹੀ ਸੂਝੈ ^{੨੩}ਬਧਿਕ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਤ ਸੂਝਸਿ ਬੁਝਸਿ ਸਚ
 ਮਨਿ ਗਿਆਨੁ ਸਮਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ਨਿਰਗੁਣ ਦੇਹ ਸਾਚ ਬਿਨੁ ਕਾਚੀ ਮੈ ਪੂਛਉ
 ਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਭੂ^{੨੪} ਦਿਖਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਜਗੁ ਸੁਪਨਾ ॥
 ੯ ॥ ੨ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^{੨੫}ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੀਨ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ
^{੨੬}ਸਾਰੰਗ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰੈਨਿ ਬਬੀਹਾ ਬੋਲਿਓ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਲਟੈ ਕਬਹੂ ^{੨੭}ਜੋ ਤੈ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਨੀਦ ਗਈ ਹਉਮੈ ਤਨਿ ਥਾਕੀ ਸਚ ਮਤਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੮}ਰੂਖੀ
 ਬਿਰਖੀ ਉਡਉ ਭੂਖਾ ਪੀਵਾ ਨਾਮੁ ਸੁਭਾਈ^{੨੯} ॥ ੪ ॥ ਲੋਚਨ^{੩੦} ਤਾਰ ਲਲਤਾ^{੩੧}
 ਬਿਲਲਾਤੀ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਰਜਾਈ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨੁ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੀ
 ਤੇਤਾ ਤਨੁ ਤਾਪੈ^{੩੨} ^{੩੩}ਕਾਪਰੁ ਅੰਗਿ ਨ ਸੁਹਾਈ ॥ ੬ ॥ ਅਪਨੇ ਪਿਆਰੇ ਬਿਨੁ
 ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਿਨ ਮਿਲੇ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ॥ ੭ ॥
 ਪਿਰੁ ਨਜੀਕਿ ਨ ਬੂਝੈ ਬਪੁੜੀ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਈ ॥ ੮ ॥ ਸਹਜਿ^{੩੪}
 ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੯ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੁਝ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਸੇਕ । ਜਿਵੇਂ ਸੇਕ ਕੱਚ ਨੂੰ ਢਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਢਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਹੰਕਾਰ, ਮਾਣ ।
- ੩ ਦੇਰ । ਹੇ ਸੁਦਾਈ ! ਹਉਮੈ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਇਉਂ ਗਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ।
- ੪ ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਤੇਰੀ ਜੈ ਹੋਵੇ ।
- ੫ ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ।
- ੬ ਬਰਾਬਰ ।
- ੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੦, ਨੋਟ ੩੫ ।
- ੮ ਸੁਰਮਾ । ਆਪੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸੁਰਮਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਾਂ-ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਹਰੀ ਅਕਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ । ਸਿਰਿ ਮੇਰਾ (ਸਿਰਿ ਮੌਲਿ) ਸਿਰ 'ਤੇ ਤਾਜ, ਪ੍ਰਧਾਨ ।
- ੧੦ ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਤੇ ਬਿਕਾਲ (ਜਨਮ)=ਜਨਮ ਮਰਨ ।
- ੧੧ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ।
- ੧੨ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਇਸ ਕੋਟ (ਕਿਲ੍ਹੇ) ਦੀ ਰੰਗਣ ਤੇ ਚਿਹਨ-ਚਕ੍ਰ ਸੰਸਾਰਕ ਚਤੁਰਾਈ ਹੈ ।
- ੧੪ ਪਰ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੂੰਦ ਪੈਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਛਨ (ਹਵਾ) ਦੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਉਸ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੋਭਾ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੫ ਕੰਢੇ ਕੋਲ । ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਤਰਵਰ (ਰੁੱਖ) ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਘਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਪਣੀ ਦਾ ਘਰ ਹੋਵੇ ।
- ੧੬ ਜਦ ਨਦੀ ਉਲਟ ਕੇ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਜਾਂ ਬੁਝ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ? (ਭਾਵ ਪੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਸੱਪਣੀ ਬੇਘਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆ ਡੱਸਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸੱਪਣੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਤ-

- ਭਾਵ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਹੈ । ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਮੌਤ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਹੈ । ਸਰਪਨਿ ਘਰੁ ਘਰ ਮਾਹਿ=ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਦ੍ਰਿਤ ਭਾਵ । ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦ੍ਰਿਤ ਭਾਵ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਹੈ ਸੱਪਣੀ ਦਾ ਡੱਸਣਾ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ : ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ।
- ੧੭ ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਪ ਦੀ ਵਿਹੁ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੮ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ।
- ੧੯ ਸਾੜੀ ।
- ੨੦ ਬਰਫ਼-ਵਤ ਠੰਢੇ ।
- ੨੧ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ।
- ੨੨ ਧੰਧੇ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਲੁਕਾਈ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ ।
- ੨੩ [ਸ੍ਰੀ. ਬੱਧਕ] ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਮਨ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ) ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਮਾਲਕ ।
- ੨੫ ਪਪੀਹਾ ਤੇ ਮੱਛੀ ।
- ੨੬ ਹਿਰਨ ਆਵਾਜ਼ (ਨਾਦ) ਨਾਲ ਸੁਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੭ ਪ੍ਰੀਤ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ।
- ੨੮ ਰੁੱਖਾਂ-ਬਿਰਖਾਂ (ਭਾਵ ਜੰਗਲਾਂ) ਵਿੱਚ ਉਡ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਭੀ ਭੁੱਖਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਰੱਜਦਾ ਤਾਂ ਹੀ ਹਾਂ ਜਦ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੯ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ।
- ੩੦ ਅੱਖਾਂ ।
- ੩੧ ਜੀਭ । ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੀਭ ਵਿਲੁਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ।
- ੩੨ ਤਪਦਾ ਹੈ ।
- ੩੩ ਕੱਪੜੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਂਦੇ ।
- ੩੪ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *^੧ਅਖਲੀ ਉਂਡੀ ਜਲੁ ਭਰ ਨਾਲਿ ॥ ਡੂਗਰੁ ਉਚਉ ਗੜੁ ਪਾਤਾਲਿ ॥ ^੨ਸਾਗਰੁ
 ਸੀਤਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਮਾਰਗੁ ਮੁਕਤਾ^੩ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮੈ
 ਅੰਧੁਲੇ ਨਾਵੈ ਕੀ ਜੋਤਿ^੪ ॥ ਨਾਮ ਅਧਾਰਿ^੫ ਚਲਾ ^੬ਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਭੇਤਿ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਾਧਰੁ^੭ ਜਾਣਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਤਕੀਐ^੮ ਸਾਚੈ ਤਾਣਿ ॥
 ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਸਿ ਰੂੜੀ^੯ ਬਾਣਿ ॥ ^{੧੦}ਥੈ ਭਾਵੈ ਦਰੁ ਲਹਸਿ ਪਿਰਾਣਿ ॥ ੨ ॥
 ਉਡਾਂ ਬੈਸਾ ਏਕ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਾਮ ਆਧਾਰ ॥ ^{੧੧}ਨਾ ਜਲੁ
 ਡੂਗਰੁ ਨ ਉਚੀ ਧਾਰ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਤਹ ਮਗੁ ਨ ਚਾਲਣਹਾਰ ॥ ੩ ॥
 ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਵਸਹਿ ਤੂਹੈ ਬਿਧਿ ਜਾਣਹਿ ਬੀਜਉ^{੧੨} ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਬਾਝਹੁ ਸਮਝ ਨ ਹੋਵੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਦਬਿਆ ਛਾਪੈ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਕਰਣ ਪਲਾਵ ਕਰੈ
 ਬਿਲਲਾਤਉ^{੧੫} ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥ ^{੧੬}ਪਲ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਛਡਾਏ
 ਜੇ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸਿਵਾਪੈ ॥ ੪ ॥ ਇਕਿ ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ^{੧੭}ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਇਕਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਮੀਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ॥ ਜਿਨਿ
 ਪੀਤੀ ਤਿਸੁ ^{੧੮}ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ੫ ॥ ਨਾਮੁ ਭੈ ਭਾਇ ਰਿਦੈ ਵਸਾਹੀ ਗੁਰ ਕਰਣੀ
 ਸਚੁ ਬਾਣੀ ॥ ^{੧੯}ਇੰਦੁ ਵਰਸੈ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥
^{੨੦}ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ ਨਿਗੁਰੇ ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ
 ਘੋਰ ਅੰਧਾਰਾ ਡੂਬਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ ॥ ੬ ॥ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਨੋ ਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜਾਇ ॥
 ਜੇ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹੁਕਮੇ ਬਾਧਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਏਕ
 ਸਬਦਿ ਰਾਚੈ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਚਹੁ
 ਦਿਸਿ ਨਾਮ ਪਤਾਲੰ^{੨੧} ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਸਾਚਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ
 ਬੈਆਲੰ^{੨੨} ॥ ਜਾਂਮਣੁ^{੨੩} ਮਰਣਾ ਦੀਸੈ ਸਿਰਿ ਉਭੋ^{੨੪} ਖੁਧਿਆ ਨਿਦ੍ਰਾ ਕਾਲੰ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸਾਚੀ ਨਦਰਿ ਰਸਾਲੰ^{੨੫} ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੪ ॥
 ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਮਰਣ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ^{੨੬}ਕੰਠੇ ਬੈਠੀ
 ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਕੈਸੇ ਆੜਿ^{੨੭} ਫਾਥੀ ਜਾਲਿ ॥ ^{੨੮}ਅਲਖੁ ਨ
 ਜਾਚਹਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੯}ਏਕ ਜੀਅ ਕੈ ਜੀਆ ਖਾਹੀ ॥
 ਜਲਿ ਤਰਤੀ ਬੁਡੀ^{੩੦} ਜਲ ਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਜੀਅ ਕੀਏ ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ^{੩੧} ॥
 ਜਬ ਪਕੜੀ ਤਬ ਹੀ ਪਛੁਤਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਜਬ ਗਲਿ ਫਾਸ ਪੜੀ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥
 ਉਡਿ ਨ ਸਾਕੈ ਪੰਖ ਪਸਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ^{੩੨}ਰਸਿ ਚੁਗਹਿ ਮਨਮੁਖਿ ਗਾਵਾਰਿ ॥

- ੧ [ਅਖਿਲ=ਸਾਰਾ] ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉੱਡੀ (ਝੁਕੀ) ਹੋਈ ਹੈ ਜਲ-ਰੂਪ ਭਾਰ ਨਾਲ । ਪਰਬਤ ਉੱਚਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਈ ਪਤਾਲ ਤੱਕ ਹੈ (ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਹੈ) । ਇਥੇ ਰਸਤੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ; ਠਾਠਾ ਮਾਰਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਪਹਾੜ ਦੀ ਉਚਾਈ ਅਤੇ ਖਾਈ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ । ਅੱਗੇ ਤੀਜੇ ਅੱਕ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ; 'ਨਾ ਜਲੁ ਡੂੰਗਰੁ ਨ ਉਚੀ ਧਾਰ', 'ਰਾਹੁ ਬੁਰਾ ਭੀਹਾਵਲਾ ਸਰ ਡੂੰਗਰ ਅਸਗਾਹ' (ਓਅੰਕਾਰ, ਪੰਨਾ ੯੩੬) ।
- ੨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤੇ ਦੱਸੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਹੈ) । ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸਾਗਰ ਆਰਾਮ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕੀਤਿਆਂ ਰਸਤਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਣ-ਨਿਚਾਣ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।
- ੩ ਖੁਲ੍ਹਾ । ੪ ਚਾਨਣ ।
- ੫ ਆਸਰੇ ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੱਸੇ ਭੇਤ ਨਾਲ ।
- ੭ ਰਸਤਾ । ੮ ਆਸਰੇ ।
- ੯ ਸੁੰਦਰ । ਸੁੰਦਰ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਸਮੁੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਦਰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । 'ਪਿਰਾਣਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੯੦; ਨੋਟ ੨੪ ।
- ੧੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫਿਰ ਰਸਤੇ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਜਲ ਆਦਿਕ ਲੰਘਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰਸਤਾ ਚਲਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਆਵਾਗੋਣ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਹੋਰ ਨੂੰ ।
- ੧੩ ਅਗਿਆਨਤਾ ਰੂਪ ਉਥਾਰੇ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ।
- ੧੪ [ਕਾਰੁਣਜ ਪ੍ਰਲਾਪ] ਕੀਰਨੇ, ਵਿਰਲਾਪ, ਤਰਲੇ ।
- ੧੫ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ [ਪੰਕਜ=ਕਮਲ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅੱਖ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੱਖ ਦਾ ਫੋਰ ਹੈ] ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿੱਚ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੮੬, ਨੋਟ ੧੯ ।
- ੧੭ ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਨਾੜੀ ।
- ੧੮ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੯ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਸੋਹਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਸਮਾਈ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ।
- ੨੦ ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਐਸੀ ਖੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੀ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ।
- ੨੨ [ਸੰ. ਅਵਯਯ ਆਲਯ] ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਬਿਰ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
- ੨੩ ਜੰਮਣ ।
- ੨੪ ਖੜਾ ਹੈ । ਜੰਮਣ-ਮਰਨ, ਭੁੱਖ-ਨੀਂਦਰ ਤੇ ਕਾਲ ਸਿਰ 'ਤੇ ਖੜੇ ਹਨ ।
- ੨੫ ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹਰੀ ਦੀ ।
- ੨੬ ਤੂੰ ਤਾਂ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਭਾਵ ਲਾਂਭੇ ਬੈਠੀ ਹੈਂ । ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣ ਸਕਦੀ ਹੈਂ ।
- ੨੭ [ਸੰ. ਆਡਿ] ਇਕ ਬਗਲੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪੰਛੀ ਜੋ ਜਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਜੀਵ ਰੂਪ ਆਡਿ !
- ੨੮ ਨਾ ਲਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ।
- ੨੯ ਆਪਣੀ ਇਕ ਜਿੰਦ ਪਾਲਣ ਖਾਤਰ ਕਈ ਜੀਵ ਖਾਂਦੀ ਹੈਂ ।
- ੩੦ ਡੁੱਬੀ ।
- ੩੧ ਬਹੁਤ ਤਪਾਣਾ । ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਤਪਾਇਆ ਹੈ ।
- ੩੨ ਸਵਾਦ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਚੋਗ ਚੁਗਦੀ ਹੈਂ, ਹੇ ਅਮੋੜ !

* ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਔਖਾ ਹੈ; ਭੁੱਖ, ਨੀਂਦਰ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਰਸਤਾ ਪਛਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ (੧)। ਪਰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲ ਰਸਤਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (੨) ਅਤੇ ਐਸਾ ਤਾਣ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਦੀ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਉ ਨਾਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ (੩) । ਇਹ ਸਮਝ ਤੇ ਤਾਣ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਉਥਾਰੇ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬਿਆ ਪਿਆ ਬਿਲਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪਛਾਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਬਾਉ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਚਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (੪) । ਪਰ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਕਿਥੋਂ ਸਮਝਣ? ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੀ ਇਸ ਮਦਦ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਂਦੇ ਹਨ (੫)। ਨਿਗੁਰੇ ਤਾਂ ਵਿਅਰਥ ਜਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੬) । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭੀ ਕੀ ਵੱਸ ਹੈ (੭) । ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਸੁੱਝਦਾ ਹੈ (੮) ।

† ਇਕ ਲੋਭੀ ਪੰਛੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡੋਬਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਅਤੇ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ ।

ਫਾਥੀ ਛੂਟਹਿ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਤੂਟੈ
ਜਮਕਾਲੁ ॥ ਹਿਰਦੈ ਸਾਚਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੁ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਸਬਦੁ ਹੈ
ਸਾਰੁ^੧ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਖੈ ਉਰਿ^੨ ਧਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ਸੇ ਦੁਖ ਆਗੈ ਜਿ
ਭੋਗ ਬਿਲਾਸੇ ॥ ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਾਚੇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ ॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਕਰਮੁ^੩ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਵਿਣੁ ਕਰਮੈ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਐ ਕੰਚਨੁ^੪ ਹੋਈਐ ਜਾਂ ਹਰਿ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ
ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਾਚਾ ਹਰਿ
ਸਿਉ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਗਿਆਨੁ ਉਪਜੈ ਤਾਂ ਇਹ
ਸੰਸਾ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਬੁਝੀਐ ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਨਹ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥
^੫ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ
ਸੋਈ ਪਾਏ ਜਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^੬ ਗਵਾਇ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਿਵ ਘਰਿ
ਜੰਮੈ ਵਿਚਹੁ ਸਕਤਿ ਗਵਾਇ ॥ ਅਚਰੁ^੭ ਚਰੈ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਪਾਏ^੮ ਪੁਰਖੈ
ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ^੯ਪਾਤੁਰ ਬਾਜੀ ਸੰਸਾਰੁ ਅਚੇਤੁ^{੧੦} ਹੈ ਚਲੈ ਮੂਲੁ
ਗਵਾਇ ॥ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਕਰਮੀ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਣੁ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰਿ ॥
ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਭਵਜਲੁ^{੧੧} ਉਤਰੇ ਪਾਰਿ ॥ ੬ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ
ਹਰਿ ਟੇਕ ਹੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ^{੧੨} ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ
ਹਰਿ ਜੀਉ ^{੧੩}ਪਾਵਉ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ੭ ॥ ਮਸਤਕਿ ^{੧੪}ਲਿਲਾਟਿ
ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਠਾਕੁਰਿ ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ ਜਨ ਪੂਰਨ ਹੋਏ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਭਾਇ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^{੧੫}ਬੇਦ
ਬਾਣੀ ਜਗੁ ਵਰਤਦਾ ਤੈ ਗੁਣ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਮ ਡੰਡੁ
ਸਹੈ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ^{੧੬} ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਪਾਏ ਮੋਖ
ਦੁਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਇ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ
ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਦੇਇ ਅਧਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ
ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਕੀਆ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗਾ ਪਿਆਰੁ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ

- ੧ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ । ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾਦੀ ਹੈ ।
- ੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
- ੩ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ।
- ੪ ਸੋਨਾ, ਸੁੱਧ ।
- ੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜੋ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਹਉਮੈ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਇਉਂ ਮਰ ਕੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਵਾਰਾ ਮੁੜ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਾਸਲ ਕਰੇ ।
- ੬ ਆਪਾ-ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ।
- ੭ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ (ਮਾਇਆ) ਨੂੰ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਨਾ ਖਾਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ।
- ੯ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਸਮਝ ।

- ੧੦ ਗੁਰੂ-ਪੁਰਖ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ।
ਪੁਰਖ=ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ ।
- ੧੧ ਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨਾਸਵੰਤ ਖੇਡ ਹੈ ।
- ੧੨ ਮੂਰਖ ।
- ੧੩ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
- ੧੪ ਆਸਰਾ ।
- ੧੫ ਤਾਕਿ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲਵਾਂ ।
- ੧੬ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਧੁਰ ਤੋਂ ਮਾਲਕ ਨੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ।
- ੧੭ ਸੰਸਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਅਗਾਹਾਂ ਲੰਘ ਕੇ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ) । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੬੨, ਨੋਟ ੧੮ ।
- ੧੮ ਮਿਲੇ ।

* ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧ ਹਟਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁਧ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਚਲਾਇਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਇਕ ਰਸਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਤੱਤ-ਵਸਤੂ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਜਾਂ ਅਸਲ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਭੇਟਿਆ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^੧
 ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥ ^੨ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਲਾਹੀਐ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
 ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਾਹਰੋ^੩
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਰਸੈ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖੀਐ ਸਚਿ^੪ ਰਹੈ ਲਿਵ
 ਲਾਇ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ਸਦਾ ਹਰੀਆਵਲੀ ਫਿਰਿ ਸੁਕੈ ਨਾ ਕੁਮਲਾਇ ॥ ੪ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਪਤੀਆਇ^੫ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ^੬ਭੇਟੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ^੭ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ
 ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਹਰਿ ਧਨੁ ਨ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਸਭਾ ਧਾਤੁ^੮ ਹੈ ਪੜਿ ਪੜਿ
 ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਨਹੁ ਪਾਇਨਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਬਿਨੁ
 ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਧਨ ਨ ਤੁਟਹੀ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ੬ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ
 ਮੋਨੀ ਬਕੇ ਬੇਦਾਂ ਕਾ ਅਭਿਆਸੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ^੯ਨਹ ਨਿਜ
 ਘਰਿ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਸਿਰਹੁ ਨ ਉਤਰੈ^{੧੦} ਅੰਤਰਿ ਕਪਟ ਵਿਣਾਸੁ ॥
 ੭ ॥ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਨੋ ਸਭੁ ਕੋ ਪਰਤਾਪਦਾ^{੧੧} ਵਿਣੁ ਭਾਗਾਂ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਭੇਟੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਹੀ
 ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਾਂ ਸਮਾਇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀ ਘਰੁ ੨ ॥ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰੈ ਲਾਏ ॥ ਦੁਖੁ ਪਲਰਿ^{੧੨} ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਵਸਾਏ ॥ ^{੧੩}ਸਾਚੀ ਗਤਿ ਸਾਚੈ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਏ ॥
 ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ^{੧੪}ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇਵਿ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਧਨੁ
 ਪਾਈਐ ਅਨਦਿਨੁ ^{੧੫}ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਪਿਰ
 ਕਾਮਣਿ^{੧੬} ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਦੁਹਚਾਰਣੀ^{੧੭} ਕਹੀਐ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥
 ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਇਹੁ ਬਾਦਿ^{੧੮} ਆਚਾਰੁ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ॥
 ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੧ ਕਾਮਣਿ ਬਣਿਆ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਸਬਦੇ ਪਿਰੁ ਰਾਖਿਆ ^{੧੯}ਉਰ
 ਧਾਰਿ ॥ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਕਹੀਐ ਨਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨੁ
 ਗੁਰ ਦਾਤੇ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਲੋਭਿ ਦੂਜੈ ਲੋਭਾਇਆ ॥ ਐਸੇ
 ਗਿਆਨੀ ਬੁਝਹੁ ਕੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ਕਹਿ
 ਕਹਿ ਕਹਣੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮਨ ਮੂਏ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
^{੨੦}ਗਿਆਨ ਮਤੀ ਕਮਲ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਨਾਮੈ ਨਾਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੫ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ।
 ੨ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ।
 ੩ [ਮਹਰ, ਚੌਧਰੀ] ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸਰਦਾਰ, ਮਾਲਕ ।
 ੪ ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿੱਚ ।
 ੫ ਪਰਤਾਵਾ ਕਰ ਕੇ, ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ।
 ੬ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ।
 ੮ ਮਾਇਆ । ਤੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸਾਰਾ ਮਾਇਆ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ (ਵੇਦ ਆਦਿ) ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ ।
 ੯ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਅੰਦਰ ਧੋਖਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੧ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤਾਂਘਦਾ । 'ਸਭੁ ਨਾਵੈ ਨੋ ਪਰਤਾਪਦਾ॥' (ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੭੧) ।
- ੧੨ ਪਲੁਰਿ= ਪਰਹਰਿ, ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ: "ਚੋਰੀ ਚੋਰ ਨਾ ਪਲਰਹਿੰ ਦੁਖ ਸਹਨਿ ਗਰਠੇ।"
 (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੨੭/੨)
 ੧੩ ਸੱਚੀ ਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਲਾਉਣ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਖਬਰ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੧੪ ਹਰੀ । ਹਰੀ (ਨਾਮ) ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ, ਜੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।
 ੧੫ ਹਰ ਰੋਜ਼ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਨ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਇਸਤਰੀ ।
 ੧੭ ਮਾੜੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ । ੧੮ ਫਜ਼ੂਲ, ਬੁਰਾ ।
 ੧੯ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।
 ੨੦ ਸਮਝ ਵਾਲੀ ਮਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

* ਫਜ਼ੂਲ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਲੈ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਵਿਅਰਥ ਹਨ ।

੧ਹਉਮੈ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਨਾ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ਨਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ
ਕਹਣੁ ਆਪੁ^੨ ਜਾਣਾਏ ॥ ਬਿਰਥੀ ਭਗਤਿ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥ ੬ ॥ ਸੇ
ਭਗਤ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨਿ ਭਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੩ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਸਦ ਹੀ
ਨਾਮੁ^੪ ਵੇਖਹਿ ਹਜੂਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੭ ॥ ਆਪੇ
ਬਖਸੇ ਦੇਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਵਡਾ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਏਹੁ
ਰੋਗੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ੮ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੇ ਦਾਤੇ ॥ ਅਪਨੇ ਜਨ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥ ਜਨ
ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ^੫ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤੇ ਇਕ ਨਿਮਖ^੬ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ॥ ਗੋਪਾਲ ਗੁਣ
ਨਿਧਿ^੭ ਸਦਾ ਸੰਗੇ ਸਰਬ ਗੁਣ ਜਗਦੀਸਰੈ^੮ ॥ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ਲੀਨਾ ਚਰਨ ਸੰਗੇ
ਨਾਮ ਰਸਿ ਜਨ ਮਾਤੇ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਦਹੂੰ^੯ ਕਿਨੈ ਕੋਟਿ ਮਧੇ
ਜਾਤੇ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥ ਮਹਾ ਪਤਿਤ ਤੁਮ੍ਹ
ਤਾਰੇ ॥ ੧੦ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ੧੧ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ੧੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਸੁਆਮੀਆ ॥
ਸੰਤਸੰਗੇ ਭਜੁ ਨਿਸੰਗੇ ਰਾਉ^{੧੩} ਸਦਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀਆ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮੰਤ
ਜੋਨੀ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਤ ਤਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ
ਲੇਹੁ ਸਮਾਰੇ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜਲ ਜਨ ਤੇਰੇ
ਮੀਨਾ^{੧੫} ॥ ਜਲ ਮੀਨ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਏਕ ਤੂਹੈ ਭਿੰਨ ਆਨ^{੧੬} ਨ ਜਾਨੀਐ ॥
੧੭ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੇਵਹੁ ਨਾਮੁ ਦੇਵਹੁ ੧੮ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਮਾਨੀਐ ॥ ਭਜੁ ਸਾਧਸੰਗੇ
ਏਕ ਰੰਗੇ ੧੯ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋਬਿਦ ਦੀਨਾ ॥ ਅਨਾਥ ਨੀਚ ਸਰਣਾਇ ਨਾਨਕ ਕਰਿ
ਮਇਆ^{੨੦} ਅਪੁਨਾ ਕੀਨਾ ॥ ੩ ॥ ੨੧ ਆਪਸ ਕਉ ਆਪੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੨੨ ਭ੍ਰਮ
ਭੰਜਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ^{੨੩} ॥ ਆਚਰਜ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮਿਲੇ ਗੁਣ
ਨਿਧਿ^੭ ਪਿਆਰਿਆ ॥ ਮਹਾ ਮੰਗਲ^{੨੪} ਸੂਖ ਉਪਜੇ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਨਿਤ
ਸਾਰਿਆ^{੨੫} ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ ਸੋਹੇ ਦੇਖਿ ਮੋਹੇ ਪੁਰਬਿ^{੨੬} ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਤਿਨ ਕੀ ਜਿਨ੍ਹੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ ਮਹਲਾ ੧

ੴ ਰਾਣੇ ਕੈਲਾਸ ਤਥਾ ਮਾਲਦੇ ਕੀ ਧੁਨਿ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ੴ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ^{੨੭} ਜਿਉ ਵੁਠੈ^{੨੮} ਧਰਣਿ^{੨੯}

੧ ਸਭ ਲੋਕ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੨ ਆਪਣਾ ਆਪ ।
 ੩ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
 ੪ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇਖੇ ਪੰਨਾ ੨੮੪, ਨੋਟ ੧੯ ।
 ੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ।
 ੬ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ।
 ੭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ।
 ੮ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਰ, ਹਰੀ ਵਿੱਚ ।
 ੯ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ।
 ੧੦ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਭਾਵ ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੧ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।
 ੧੩ ਸਿਮਰਾਂ ।
 ੧੪ ਸੰਭਾਲ ।
 ੧੫ ਮੱਛੀਆਂ ।
 ੧੬ ਹੋਰ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਪਾਣੀ ਤੇ ਮੱਛੀ ਇਕ ਤੂਹੀ ਹੈ, ਤੈਥੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ ।
 ੧੭ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਓ ।

੧੮ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਦੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੋਪਾਲ ।
 ੨੦ ਕਿਰਪਾ ।
 ੨੧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਆਪ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਕੁਝ ਨਹੀਂ; ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ ।
 ੨੨ ਵਹਿਮ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ।
 ੨੩ ਰਾਜਾ ।
 ੨੪ ਸੁਖ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ।
 ੨੫ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ।
 ੨੬ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ, ਪੂਰ ਦਾ ।
 ੨੭ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਵੱਸਣ ਨਾਲ ।
 ੨੯ ਧਰਤੀ । ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਵੱਸਣ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਸਿੰਗਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨੋਟ : ਮਲਾਰ ਮੇਘ ਰਾਗ ਦੀ ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਰਖਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

† (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ "ਰਾਣੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਕੀ ਧੁਨਿ ਤਥਾ ਮਾਲਦੇ" ।) ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇਉ ਤੇ ਮਾਲ ਦੇਉ ਦੋ ਸਕੇ ਭਰਾ ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਾਜ-ਗੁਜ਼ਾਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਭੇਤੀ ਪਾ ਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਾ ਦਿੱਤਾ । ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਦੇਉ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇਉ ਕੈਦ ਹੋ ਗਿਆ । ਪਰ ਮਾਲਦੇਵ ਨੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਭਰਾ ਨਾਲ ਉਵੇਂ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ । ਜਿਵੇਂ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਪੋਰਸ ਨਾਲ; ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ । ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਆਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਇਹ ਵਾਰ ਗਾਉਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

ਨਮੂਨਾ ਵਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਦਾ :-

ਧਰਤ ਘੋੜਾ, ਪਰਬਤ ਪਲਾਣ, ਸਿਰ ਟੱਟਰ ਅੰਬਰ । ਨੌਂ ਸੈ ਨਦੀ ਨਤਿੰਨਵੇਂ ਰਾਣਾ ਜਲ ਕੰਬਰ । ਵੁੱਕਾ ਰਾਏ ਅਮੀਰ ਦੇਵ ਕਰ ਮੇਘ ਅਡੰਬਰ । ਆਣਿਤ ਖੰਡਾ ਰਾਣਿਆ ਕੈਲਾਸ਼ੈ ਅੰਦਰ । ਬਿਜਲੀ ਜਿਉਂ ਚਮਕਾਣੀਆਂ ਤੇਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਬਰ । ਮਾਲ ਦੇਉ ਕੈਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਧਾ ਕਰ ਸੰਬਰ । ਫਿਰ ਅਧਾ ਧਨ ਮਾਲ ਦੇ ਛਡਿਆ ਗੜ੍ਹ ਅੰਦਰ । ਮਾਲ ਦੇਉ ਜਸ ਖਟਿਆ ਵਾਂਗ ਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ :- ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਵਿਛੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ (ਹਰੀ ਨੂੰ) ਪਛਾਣ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੧) । ਹਰੀ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸੱਚੇ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ (ਭਾਵ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ) ਭੀ ਇਕ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ (੨) । ਪਉੜੀ : ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਰੂਪ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਹੈ । ਹੋਰ ਸਭ ਆਵਣ-ਜਾਵਣੀ ਹੈ ।

ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਸਭ ਦਿਸੈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਸਰ ਭਰੇ ^੧ਸੁਭਰ ਤਾਲ ॥ ^੨ਅੰਦਰੁ ਰਚੈ
 ਸਚ ਰੰਗਿ ਜੀਉ ਮੰਜੀਠੈ ਲਾਲੁ ॥ ^੩ਕਮਲੁ ਵਿਗਸੈ ਸਚੁ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਨਿਹਾਲੁ ॥ ^੪ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ ਵੇਖਹੁ ^੫ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ਫਾਹੀ ਫਾਥੇ
 ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਸਿਰਿ ਦੀਸੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥ ਖੁਧਿਆ ^੬ਤਿਸਨਾ ਨਿੰਦਾ ਬੁਰੀ ਕਾਮੁ
 ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਿਕਰਾਲੁ ॥ ਏਨੀ ਅਖੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ
 ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਚੂਕੈ ^੭ਆਲ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ^੮ਮੂਲੁ ਰਹੈ ਗੁਰੁ
 ਸੇਵਿਐ ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਬੋਹਿਥੁ ॥ ਨਾਨਕ ^੯ਲਗੀ ਤਤੁ ਲੈ ਤੂੰ ਸਚਾ ਮਨਿ
 ਸਚੁ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਹੇਕੋ ਪਾਧਰੁ ^{੧੦}ਹੇਕੁ ਦਰੁ ^{੧੧}ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਨਿਜ
 ਥਾਨੁ ॥ ਰੂੜਉ ^{੧੨}ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕਾ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਚਉ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ਅੰਬਰੁ ^{੧੩}ਧਰਤਿ ਵਿਛੋੜਿ
 ਚੰਦੋਆ ^{੧੪}ਤਾਣਿਆ ॥ ਵਿਣੁ ਬੰਮਾ ਗਗਨੁ ^{੧੫}ਰਹਾਇ ^{੧੬}ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣਿਆ ॥
 ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਉਪਾਇ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥ ਕੀਏ ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤੁ ਚੋਜ
 ਵਿਡਾਣਿਆ ^{੧੭} ॥ ^{੧੮}ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਣਿਆ ॥ ਤੁਧੁ ਸਰਿ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ^{੧੯}ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੁ ਹੋਰ
 ਆਵਣ ਜਾਣਿਆ ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧* ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੇ ਵਸੈ ^{੨੦}ਚਹੁ
 ਓਮਾਹਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਗਾਂ ਮਿਰਗਾਂ ਮਛੀਆਂ ਰਸੀਆਂ ਘਰਿ ਧਨੁ ਹੋਇ ॥੧ ॥
 ਮ: ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੇ ਵਸੈ ^{੨੧}ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਹੋਇ ॥ ਗਾਈ ਪੁਤਾ
 ਨਿਰਧਨਾ ਪੰਥੀ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਸਚਾ ਸਚਿਆਰੁ ਜਿਨਿ
 ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਬੈਠਾ ਤਾੜੀ ਲਾਇ ਕਵਲੁ ^{੨੨}ਛਪਾਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮੈ ਵਡਾ
 ਕਹਾਇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਇ ਕਿਨਿ ਤੂ ਜਾਇਆ ^{੨੩} ॥
 ਨਾ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ^{੨੪}ਵਰਨ ਸਬਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਪਿਆਸ ^{੨੫}ਰਜਾ
 ਧਾਇਆ ॥ ^{੨੬}ਗੁਰ ਮਹਿ ਆਪੁ ਸਮੋਇ ਸਬਦੁ ^{੨੭}ਵਰਤਾਇਆ ॥ ^{੨੮}ਸਚੇ ਹੀ
 ਪਤੀਆਇ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧† ॥ ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ
 ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥ ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ^{੨੯}ਕਲੇਜੇ
 ਮਾਹਿ ॥੧ ॥ ਮ: ੨ ॥ ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਐਸਾ
 ਦਾਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤੁ ^{੩੦}ਵੰਞੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ॥ ਜਿਤੁ ਦਾਰੂ ਰੋਗ ਉਠਿਅਹਿ ^{੩੧}
 ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਆਇ ॥ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਹਿ ਆਪਣਾ ਤ ਨਾਨਕ ਵੈਦੁ ਸਦਾਇ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਦੇਵ ਉਪਾਇਆ ॥ ^{੩੨}ਬ੍ਰਹਮੇ
 ਦਿਤੇ ਬੇਦ ਪੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥ ^{੩੩}ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ ਰਾਮੁ ਰਾਜਾ ਆਇਆ ॥
 ਦੈਤਾ ਮਾਰੇ ਧਾਇ ਹੁਕਮਿ ਸਬਾਇਆ ॥ ਈਸ ਮਹੇਸੁਰੁ ਸੇਵ ਤਿਨੀ ਅੰਤੁ ਨ

੧ ਨਕਾ-ਨੱਕ ਭਰੇ ਤਲਾਅ ।
 ੨ ਅੰਦਰਾ (ਭਾਵ ਦਿਲ) ਸੱਚ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜੀਠ ਵਾਂਗੂ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੨੯, ਨੋਟ ੧੫ ।
 ੩ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕੰਵਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਨੀਬ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲੋ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੫ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ।
 ੬ ਭੁੱਖ । ਭੁੱਖ ਤੇਹ (ਭਾਵ ਲੋਭ ਮੋਹ) ਨਿੰਦਾ ਬੁਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਡਰਾਉਣੇ ਹਨ । ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਅੰਗੂਣ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲਵੇ ਤਾਂ "ਇਨੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ", ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜਗਤ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਡਰਾਉਣਾ । ੮ ਘਰ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ।
 ੯ ਜੜ੍ਹ ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪੧, ਨੋਟ ੧੧ ।
 ੧੦ ਜੋ ਉਸ ਵੱਲ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ੧੧ ਰਸਤਾ ।
 ੧੨ ਸ੍ਰੀ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਅਪੜਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪੌੜੀ ਹੈ ।
 ੧੩ ਸੁੰਦਰ । ੧੪ ਆਕਾਸ਼ ।
 ੧੫ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਚਾਨਣੀ । ੧੬ ਅਸਮਾਨ ।
 ੧੭ ਸ਼ਬਦ (ਹੁਕਮ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕੇ, ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਨਾਲ । ੧੮ ਅਸਚਰਜ ।
 ੧੯ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ, ਜਿਥੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੁਰਬਾਂ ਦਾ ਨ੍ਹਾਉਣਾ ਬਣਾਇਆ ।
 ੨੦ ਕੀ ਆਖ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ ?
 ੨੧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ: ਨਾਗਾਂ, ਹਿਰਨਾਂ, ਸੱਫੀਆਂ ਤੇ ਭੋਗੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ

ਮਾਇਆ ਹੋਵੇ ।
 ੨੨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧) ਗਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ (ਵੱਛਿਆਂ) ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਬਾਹਰ ਚਰਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; (੨) ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਜ਼੍ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ; (੩) ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪਾਣੀ ਕਰ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; (੪) ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਦੀ ਘਚਲ-ਘਚਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੰਵਲ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਭ ਦਾ ਮੁੱਢ ।
 ੨੪ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ।
 ੨੫ ਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਵਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਨ ਹੈ ।
 ੨੬ ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਭੱਜਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਉੱਤੇ ।
 ੨੭ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ।
 ੨੮ ਹੁਕਮ ।
 ੨੯ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ।
 ੩੦ ਦੁੱਖ ।
 ੩੧ ਦੂਰ ਹੋਣ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ।
 ੩੨ ਉੱਠ ਜਾਣ; ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋਣ ।
 ੩੩ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਵੇਦ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ।
 ੩੪ ਦਸਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦਾ ਇਕ ਰਾਮ ਚੰਦਰ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰਿਆ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਈਸ਼ ਮਹੇਸ਼ਰ ਆਦਿ ਜੋ ਯਾਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਿਵ (ਰੁਦ੍ਰ) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੀ ਉਹਦੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਤਾਂ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਪਰੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਸੱਚੀ ਸ਼ਾਂਤੀ (ਪਤਿਆਉਣਾ) ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਣ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਆਪ ਤਾਂ ਅਗੰਮ ਹਸਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ । ਜੇਕਰ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ।
 † ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਵੇਰ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਿਆ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਹਕੀਮ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ । ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਸ਼ਲੋਕ ; ਕਈ ਆਪੇ ਆਗੂ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਪਏ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ ਅਤੇ ਨਾ ਉਹ ਸੱਚੀ ਕੀਮਤ ਪਾ ਸਕੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਰੀਰਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਧਾਰ ਸਕਦਾ, ਆਦਿ । ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਖਤ ਰਚਾ ਕੇ ਧਰਮ ਰਾਜ (ਕੀਮਤਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੱਜ) ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਕਰਮ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । 'ਅੰਦਰਿ ਰਾਜਾ ਤਖਤੁ ਹੈ ਆਪੇ ਕਰੇ ਨਿਆਉ ।' (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ, ਪੰਨਾ ੧੦੯੨)

ਪਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ ॥ ਦੁਨੀਆ ਧੰਧੈ ਲਾਇ
 ਆਪੁ ਛੁਪਾਇਆ ॥ ਧਰਮੁ^੧ ਕਰਾਏ ਕਰਮ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੨* ॥ ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਹੇ ਸਖੀ ਕੰਤੈ ਚਿਤਿ ਕਰੇਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਝੂਰਿ
 ਮਰਹਿ ਦੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ੍ ਅਵਰੀ ਲਾਗਾ ਨੇਹੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੨ ॥ ਸਾਵਣੁ
 ਆਇਆ ਹੇ ਸਖੀ ਜਲਹਰੁ^੨ ਬਰਸਨਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ^੩ ਸੁਖਿ ਸਵਣੁ ਸੋਹਾਗਣੀ
 ਜਿਨ੍ ਸਹ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਛਿੰਝ ਪਵਾਇ^੪ ਮਲਾਖਾੜਾ
 ਰਚਿਆ ॥ ਲਥੇ ਭੜਥੂ^੫ ਪਾਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਚਿਆ^੬ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮਾਰੇ ਪਛਾੜਿ
 ਮੂਰਖ ਕਚਿਆ ॥ ਆਪਿ ਭਿੜੈ^੭ ਮਾਰੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਕਾਰਜੁ ਰਚਿਆ ॥
 ਸਭਨਾ ਖਸਮੁ ਏਕੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਜਾਣੀਐ ॥ ਹੁਕਮੀ ਲਿਖੈ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਵਿਣੁ
 ਕਲਮ ਮਸਵਾਣੀਐ^੯ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਪੁ ਜਿਥੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਦਾ
 ਵਖਾਣੀਐ^{੧੦} ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਸਲਾਹਿ ਸਚੁ ਪਛਾਣੀਐ ॥ ੪ ॥ ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੩੫ ॥^{੧੧} ਉੰਨਵਿ ਉੰਨਵਿ ਆਇਆ^{੧੨} ਅਵਰਿ ਕਰੇਂਦਾ ਵੰਨ ॥ ਕਿਆ
 ਜਾਣਾ ਤਿਸੁ ਸਾਹ ਸਿਉ^{੧੩} ਕੇਵ ਰਹਸੀ ਰੰਗੁ ॥ ਰੰਗੁ ਰਹਿਆ ਤਿਨ੍ ਕਾਮਣੀ
 ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਭਉ ਭਉ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭੈ ਭਾਇ ਬਾਹਰੀ ਤਿਨ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਨ
 ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥^{੧੪} ਉੰਨਵਿ ਉੰਨਵਿ ਆਇਆ ਵਰਸੈ ਨੀਰੁ ਨਿਪੰਗੁ^{੧੫} ॥
 ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ਤਿਨ੍ ਕਾਮਣੀ ਜਿਨ੍ ਕੰਤੈ ਸਿਉ ਮਨਿ ਭੰਗੁ^{੧੬} ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥^{੧੭} ਦੋਵੈ ਤਰਫਾ ਉਪਾਇ ਇਕੁ ਵਰਤਿਆ ॥ ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਵਰਤਾਇ
 ਅੰਦਰਿ ਵਾਦੁ^{੧੮} ਘਤਿਆ ॥^{੧੯} ਪਰਵਿਰਤਿ ਨਿਰਵਿਰਤਿ ਹਾਠਾ^{੨੦} ਦੋਵੈ ਵਿਚਿ
 ਧਰਮੁ ਫਿਰੈ ਰੈਬਾਰਿਆ^{੨੧} ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਚੇ ਕੂੜਿਆਰ ਤਿਨ੍ਹੀ
 ਨਿਹਚਉ ਦਰਗਹ ਹਾਰਿਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦਿ ਸੂਰ^{੨੨} ਹੈ ਕਾਮੁ
 ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਨ੍ਹੀ ਮਾਰਿਆ ॥ ਸਚੈ ਅੰਦਰਿ ਮਹਲਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥
 ਸੇ ਭਗਤ ਤੁਧੁ ਭਾਵਦੇ ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰਿਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ
 ਆਪਣਾ ਤਿਨ੍ਹਾ ਵਿਟਹੁ ਹਉ ਵਾਰਿਆ^{੨੩} ॥ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ
 ੩੫ ॥^{੧੪} ਉੰਨਵਿ ਉੰਨਵਿ ਆਇਆ ਵਰਸੈ ਲਾਇ ਝੜੀ ॥ ਨਾਨਕ ਭਾਣੈ ਚਲੈ
 ਕੰਤ ਕੈ ਸੁ ਮਾਣੇ ਸਦਾ ਰਲੀ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਕਿਆ ਉਠਿ ਉਠਿ ਦੇਖਹੁ
 ਬਪੁੜੇਂ ਇਸੁ ਮੇਘੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਮੇਘੁ ਪਠਾਇਆ^{੨੪} ਤਿਸੁ
 ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ਤਿਸ ਨੋ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਸੀ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥
 ਨਾਨਕ^{੨੫} ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੀ ਸਭ^{੨੬} ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੋ
 ਹਰਿ ਸਦਾ ਸਰੇਵੀਐ ਜਿਸੁ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੈ ਵਾਰ^{੨੭} ॥ ਆਡਾਣੇ^{੨੮}
 ਆਕਾਸ ਕਰਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰਣਹਾਰ ॥ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਕੈ

੧ ਮੁਨਸਿਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਹਰੀ ।	੧੬ ਸੰਸਾਰੀ ਤੇ ਤਿਆਗ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰੀ
੨ [ਜਲਧਰ] ਬੱਦਲ ।	ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ
੩ ਸੁਖ ਨਾਲ ਪਈਆਂ ਸੌਣ ।	ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ),
੪ ਮਲ+ਅਖਾੜਾ, ਮੱਲਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ, ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ	ਪਰ ਵੇਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਚਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਦਾ ਅਖਾੜਾ, ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ।	ਵਿਚਕਾਰੇ ਝਗੜਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
੫ ਰੌਲਾ ।	੧੭ ਝਗੜਾ ।
੬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਏ ।	੧੮ ਸੰਸਾਰੀ ਤੇ ਤਿਆਗੀ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ।
੭ ਘੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	੧੯ ਤਰਫਾਂ, ਪਾਸੇ ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੨੦ ਰਹਿਬਰ, ਵਕੀਲ ।
੯ ਦਵਾਤ ਤੋਂ ।	੨੧ ਸੂਰਮੇ ।
੧੦ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।	੨੨ ਵਾਰਨੇ, ਸਦਕੇ ।
੧੧ ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ।	੨੩ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ । ੨੪ ਭੋਜਿਆ ।
੧੨ ਹੋਰ ਹੋਰ ਰੰਗ ਕਰਦਾ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ	੨੫ ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ, ਓਹ ਸਾਰੇ
ਵਟਾਂਦਾ ।	ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
੧੩ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਉਸ ਹਰੀ ਨਾਲ ਰਹੇਗੀ ?	੨੬ [ਕਾਰੁਣਜ ਪ੍ਰਲਾਪ] ਤਰਲੇ, ਕੀਰਨੇ ।
੧੪ [ਨਿਸ ਪੰਕ, ਚਿੱਕੜ ਬਿਨਾਂ] ਸਾਫ਼ ।	੨੭ ਦੇਰ ।
੧੫ ਤੌਟ ।	੨੮ ਤਣੇ ਹੋਏ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨਮੁਖ ਬੂਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਸੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਚਾਉ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹਰੀ ਸਾਡੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਨਾ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਮੂਰਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਰ ਪਛਾੜਦੇ ਹਨ ।
- † ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਭਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਕਸਰ ਹੈ, ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਸੰਸਾਰੀਪੁਣਾ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦੋ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਮੇਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤਿਆਗ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਬਣ ਕੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿਆਗ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰੀ-ਪੁਣਾ ਚਲਾ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯਾ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡਣਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣਾ । ਇਹ ਕੱਚਪੁਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤ ਬਾਣੀ ਹੀ ਬਚਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ (ਖਡੂਰ ਦੇ ਜੋਗੀ ਵਾਂਗ) ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਹੋਂਦਾ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਹੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ।

ਕੁਦਰਤਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰ ॥ ਮਨਮੁਖ ਅਗੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੈ ਮਾਰ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਤਿ ਸਿਉ ਲੇਖਾ ਨਿਬੜੈ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ਓਥੈ ਹਥੁ ਨ
 ਅਪੜੈ ਕੂਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥ ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੇਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ
 ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥ ਏਨਾ ਜੰਤਾ ਨੋ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਨਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਰਿ ਕਰਤਾਰ ॥
 ੬ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਜਿਸੁ ਨੋ ਤੂ ਪੁਕਾਰਦਾ ਤਿਸ ਨੋ ਲੋਚੈ ਸਭੁ
 ਕੋਇ ॥ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਵਸਸੀ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਈਐ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਨਿਤ
 ਧਿਆਈਐ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦ ਹੀ ਵਰਸਦਾ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਵੈ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਕਲਮਲਿ ਹੋਈ ਮੇਦਨੀ
 ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਸਚੈ ਸੁਣਿਆ ਕੰਨੁ ਦੇ ਧੀਰਕ ਦੇਵੈ ਸਹਜਿ
 ਸੁਭਾਇ ॥ ਇੰਦ੍ਰੈ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ ॥ ਅਨੁ ਧਨੁ ਉਪਜੈ
 ਬਹੁ ਘਣਾ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਸਭਨਾ
 ਜੀਆ ਦੇਦਾ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ
 ਲਾਗੈ ਆਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਚਾ ਸਚੁ ਤੂ ਸਚੇ ਲੈਹਿ
 ਮਿਲਾਇ ॥ ਦੂਜੈ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ ਕੂੜਿ ਮਿਲੈ ਨ ਮਿਲਿਆ ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ
 ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜਿਐ ਆਪੇ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਇ ਦਿਖਾਇ ॥ ਮੋਹੁ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਹੈ
 ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਇ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ ਜੋ ਹਰਿ
 ਚਰਣੀ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਐਸੀ
 ਬਣਤ ਬਣਾਇ ॥ ਸੇ ਸੁਖੀਏ ਸਦਾ ਸੋਹਣੇ ਜਿਨ੍ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥
 ਤਿਨ੍ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਕਦੇ ਨਹੀ ਜੋ ਹਰਿ ਕੈ ਅੰਕਿ ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥ ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੩੫ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿਸੁ ਵਸਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸੈ
 ਸਰੇਵਿਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਹੋ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਸਹਸਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਸਭ
 ਚਿੰਤਾ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਸੁ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਕਹਣਾ
 ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾਂ ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ
 ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕਾ ਆਖਿਆ ਆਪਿ ਸੁਣੇ ਜਿ ਲਇਅਨੁ ਪੰਨੈ ਪਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਵਰਸਦਾ ਬੁਝਨਿ ਬੁਝਣਹਾਰ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨ੍ਹੀ ਬੁਝਿਆ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਹਰਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਹਿ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਰਿ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ
 ਨਾਮੁ ਹੈ ਵਰਸੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ਹਰਿ

੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖੜਾ ਹੈ । ੨ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਾ ਘਾਹ । ੩ ਕਿਰਪਾ ਰਾਹੀਂ । ੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੫ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਮਲੀ ਹੋਈ, ਵਿਆਕੁਲ । ੬ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ੭ ਧੀਰਜ, ਤਸੱਲੀ । ੮ ਸੁੱਤੇ-ਸਿਧ । ੯ ਵਸਿਆ ਮੁਸਲਾਧਾਰ । ੧੦ ਬਹੁਤ । ੧੧ ਅਪੜਾ ਕੇ । ੧੨ ਜੋ ਸੱਚੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ । ੧੩ ਜਿਹੜੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ	ਪਾਸਾ ਸੱਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ, ਭਾਵ ਬੂਠ ਵੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਠ ਨਾਲ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਇਆ ਜੁ ਉਹ 'ਸੱਚਾ') । ੧੪ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ । ੧੫ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ । ੧੬ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ, ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ । ੧੭ ਸੇਵੇ, ਪੂਜੇ । ੧੮ ਏਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪੰਨਾ ੮੫੭ ਉੱਤੇ ਦੱਖੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੧੯ ਚਿਤਵਿਆ, ਮੰਗਿਆ । ੨੦ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨੧ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਭ ਕੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਉਹ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੂਠ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚਾਂ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੱਚ ਨਾਲ ਲਿਪਟੇ ਰਹਿਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਆਪ ਜੁ ਸੱਚਾ ਹੈ ।
- † ਸ਼ਲੋਕ : ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਅਤੁਲ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਵਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਆਤਮਰਾਮੁ^੧ ਮੁਰਾਰਿ^੨ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਅਤੁਲੁ ਕਿਉ ਤੋਲੀਐ ਵਿਣੁ ਤੋਲੇ
 ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀਐ ਗੁਣ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥
 ਅਪਣਾ ਆਪੁ ਆਪਿ ਤੋਲਸੀ ਆਪੇ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ
 ਪਵੈ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਜਿਨਿ ਸਚੀ ਬੁਝ
 ਦਿਤੀ ਬੁਝਾਇ ॥ ਜਗਤੁ ਮੁਸੈ^੩ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੁਟੀਐ ਮਨਮੁਖ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ ॥
 ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲਸੀ ਜਾਸੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਜਾਰੋ
 ਤਿਨੀ ਘਰੁ ਰਖਿਆ ਦੂਤਾ ਕਾ^੪ ਕਿਛੁ ਨ ਵਸਾਇ ॥੮॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥
 ਬਾਬੀਹਾ^੫ ਨਾ ਬਿਲਲਾਇ ਨਾ ਤਰਸਾਇ ਏਹੁ ਮਨੁ ਖਸਮ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਤਿਖ ਉਤਰੈ^੬ ਚੜੈ ਚਵਗਲਿ ਵੰਨੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ਬਾਬੀਹਾ ਜਲ ਮਹਿ ਤੇਰਾ ਵਾਸੁ ਹੈ ਜਲ ਹੀ ਮਾਹਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥ ਜਲ ਕੀ ਸਾਰ
 ਨਜਾਣਹੀਤਾਂ ਤੂੰ ਕੂਕਣ ਪਾਹਿ ॥ ਜਲ ਥਲ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਵਰਸਦਾ ਖਾਲੀ ਕੋ
 ਥਾਉ ਨਾਹਿ ॥ ਏਤ ਜਲ ਵਰਸਦੈ^੭ ਤਿਖ ਮਰਹਿ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਕੇ ਨਾਹਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਤਿਨ ਸੋਝੀ ਪਈ ਜਿਨ ਵਸਿਆ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਥ ਜਤੀ ਸਿਧ^੯ ਪੀਰ ਕਿਨੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੦}
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੁਝੈ ਸਮਾਇਆ ॥ ਜੁਗ ਛਤੀਹ ਗੁਬਾਰੁ ਤਿਸ ਹੀ ਭਾਇਆ ॥
 ਜਲਾ ਬਿੰਬੁ^{੧੧} ਅਸਰਾਲੁ^{੧੨} ਤਿਨੈ ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਨੀਲੁ^{੧੩} ਅਨੀਲੁ^{੧੪} ਅਗੰਮੁ
 ਸਰਜੀਤੁ^{੧੫} ਸਬਾਇਆ ॥ ਅਗਨਿ ਉਪਾਈ ਵਾਦੁ ਭੁਖ ਤਿਹਾਇਆ ॥
 ਦੁਨੀਆ ਕੈ ਸਿਰਿ ਕਾਲੁ ਦੂਜਾ ਭਾਇਆ ॥ ਰਖੈ ਰਖਣਹਾਰੁ ਜਿਨਿ ਸਬਦੁ
 ਬੁਝਾਇਆ ॥ ੯ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩੧ ॥ ਇਹੁ ਜਲੁ ਸਭ ਤੈ^{੧੬} ਵਰਸਦਾ ਵਰਸੈ
^{੧੭} ਭਾਇ ਸੁਭਾਇ ॥ ਸੇ ਬਿਰਖਾ ਹਰੀਆਵਲੇ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੮} ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਏਨਾ ਜੰਤਾ ਕਾ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਭਿੰਨੀ
 ਰੈਣਿ ਚਮਕਿਆ ਵੁਠਾ^{੧੯} ਛਹਬਰ ਲਾਇ ॥ ਜਿਤੁ ਵੁਠੈ ਅਨੁ ਧਨੁ ਬਹੁਤੁ
 ਉਪਜੈ ਜਾਂ ਸਹੁ ਕਰੇ ਰਜਾਇ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ^{੨੦} ਜੀਆਂ ਜੁਗਤਿ
 ਸਮਾਇ ॥ ਇਹੁ ਧਨੁ ਕਰਤੇ ਕਾ ਖੇਲੁ ਹੈ ਕਦੇ ਆਵੈ ਕਦੇ ਜਾਇ ॥
 ਗਿਆਨੀਆ ਕਾ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਦ ਹੀ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਉ
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹੁ ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ
 ਆਪਿ ਹਉ ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥ ਆਪੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗਸੀ ਆਪਿ ਕਰਾਏ
 ਕਾਰ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ^{੨੧} ਹੁਕਮੁ ਕਰੇ ਗਾਵਾਰੁ ॥ ਆਪਿ ਛਡਾਏ
 ਛੁਟੀਐ ਆਪੇ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਸੁਣੇ ਆਪਿ ਸਭਸੈ ਦੇ ਆਧਾਰੁ^{੨੨} ॥ ਸਭ

੧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੨ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੩ ਠੱਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੪ ਕੁਝ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । ੫ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪਪੀਹਾ । ੬ ਨਾ ਤਰਲੇ ਕੱਢ, ਨਾ ਪਿਆ ਵਿਲੁਕ । ੭ ਚੌਗੁਣਾਂ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ੮ ਹਰੀ ਰੂਪ ਜਲ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰ ਨਹੀਂ, ਤਾਹੀਓਂ ਤੂੰ ਚੀਕਦਾ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ । ੯ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ । ੧੦ ਜੋ ਤਿਹਾਏ ਮਰਦੇ ਹਨ । ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੧੨ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ । ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ । ੧੪ ਪਾਣੀ ।	੧੫ ਡਰਾਉਣਾ । ਭਿਆਨਕ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਓਥੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਛੱਤੀ ਜੁਗ ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ । ੧੬ [ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ] ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ । ੧੭ [ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ] ਬੇਅੰਤ । ੧੮ ਸਿਰਜਣਹਾਰ । ੧੯ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਆਦਿਕ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ੨੦ ਸਭ ਥਾਂ । ੨੧ ਚੰਗੇ ਭਾਵ ਨਾਲ । ੨੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨੩ ਵੱਸਿਆ । ੨੪ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਜਿਸ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ੨੫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੬ ਆਸਰਾ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰਹੋ, ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਹੈ । ਜਦ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
 ਪਉੜੀ : ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭੀ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਧਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆ ਪਈ । ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਕਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਫਿਰ ਜਦ ਹਰੀ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਭੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ । ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਵ ਪਿਛੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਪਰ ਲੈਂਦੇ ਕੇਵਲ ਓਹੀ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਹਰੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ^੧ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੨ਆਪੁ ^੩
 ਵੀਚਾਰੀਐ ਲਗੈ ਸਚਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਆਪੇ
 ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ੧੦ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ^੪ਹੈ ਮਤ ਕੋ
 ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ਇਹੁ ਬਾਬੀਹਾ ਪਸੂ ਹੈ ਇਸ ਨੋ ਬੁਝਣੁ ਨਾਹਿ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ^੫ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੬ਜਿਨ੍ ਪੀਆ
 ਤਿਨ੍ ਬਹੁੜਿ ^੭ਨ ਲਾਗੀ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਮਲਾਰੁ ਸੀਤਲ ਰਾਗੁ ਹੈ
 ਹਰਿ ਧਿਆਇਐ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਰਤੈ
 ਸਭ ਲੋਇ ^੮॥ ^੯ਵੁਠੈ ਜੀਆ ਜੁਗਤਿ ਹੋਇ ਧਰਣੀ ^{੧੦}ਨੋ ਸੀਗਾਰੁ ਹੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੧੧}ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਜਲੁ ਹੈ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸਭ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦੀ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਸੋ ਜਨੁ ਮੁਕਤੁ ਸਦਾ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਚਾ
 ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਇਕੋ ਤੂ ਧਣੀ ^{੧੨}॥ ਤੂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਦੂਜੇ ਕਿਸੁ
 ਗਣੀ ^{੧੩}॥ ਮਾਣਸ ਕੂੜਾ ਗਰਬੁ ਸਚੀ ਤੁਧੁ ਮਣੀ ^{੧੪}॥ ਆਵਾ ਗਉਣੁ ਰਚਾਇ
 ਉਪਾਈ ਮੇਦਨੀ ^{੧੫}॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਆਪਣਾ ਆਇਆ ਤਿਸੁ ਗਣੀ ॥ ਜੇ
 ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ਤ ^{੧੬}ਕੇਹੀ ਗਣਤ ਗਣੀ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੋਹਿ ਗੁਬਾਰਿ
^{੧੭}ਜਿਉ ਭੁਲਾ ਮੰਝਿ ਵਣੀ ॥ ਕਟੇ ਪਾਪ ਅਸੰਖ ਨਾਵੈ ਇਕ ਕਣੀ ॥ ੧੧ ॥
 ਸਲੋਕ ਮਃ ੩† ॥ ^{੧੮}ਬਾਬੀਹਾ ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣਹੀ ਮਹਲੁ ਦੇਖਿ
 ਅਰਦਾਸਿ ਪਾਇ ॥ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਹਿ ਬੋਲਿਆ ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ ॥
 ਖਸਮੁ ਵਡਾ ਦਾਤਾਰੁ ਹੈ ਜੋ ਇਛੇ ਸੋ ਫਲ ਪਾਇ ॥ ^{੧੯}ਬਾਬੀਹਾ ਕਿਆ ਬਪੁੜਾ
 ਜਗਤੈ ਕੀ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੦}ਬਾਬੀਹਾ ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਬੋਲਿਆ
 ਸਹਜੇ ਸਚਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਇਹੁ ਜਲੁ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਲੁ ਪਾਈਐ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ
 ਬਿਨੁ ਚਸਾ ^{੨੧}ਨ ਜੀਵਦੀ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਅਸੰਖ ਮੈ ਗਣਤ ਨ ਹੋਈ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਗੋਵਿੰਦੁ
 ਤੁਧੁ ਸਿਰਜੀ ^{੨੨}ਤੁਧੈ ਗੋਈ ^{੨੩}॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੇਦਨੀ ਤੁਝ ਹੀ ਤੇ
 ਹੋਈ ॥ ਇਕਿ ਰਾਜੇ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ^{੨੪}ਕਹਹਿ ਕਹਾਵਹਿ ਕੋਈ ॥ ਇਕਿ ਸਾਹ
 ਸਦਾਵਹਿ ^{੨੫}ਸੰਚਿ ਧਨੁ ਦੂਜੈ ^{੨੬}ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ਇਕਿ ਦਾਤੇ ਇਕ ਮੰਗਤੇ
 ਸਭਨਾ ਸਿਰਿ ਸੋਈ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਬਾਜਾਰੀਆ ^{੨੭}ਭੀਹਾਵਲਿ ^{੨੮}ਹੋਈ ॥ ਕੂੜ
 ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ੧੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩‡ ॥
 ਬਾਬੀਹਾ ਗੁਣਵੰਤੀ ਮਹਲੁ ਪਾਇਆ ਅਉਗਣਵੰਤੀ ਦੂਰਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਤੇਰੈ
 ਹਰਿ ਵਸੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੯}ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ^{੩੦}ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਨ ਹੋਵਈ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ

- ੧ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ੩ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
 ੪ ਭਾਵ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵ ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੫ ਪਿਆਸ ।
 ੬ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।
 ੭ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ । ਜੇ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਹੈ ।
 ੮ ਵੱਸਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤੀ ਭਾਵ ਸੱਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।
 ੯ ਧਰਤੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੭੮, ਨੋਟ ੨੯ ।
 ੧੦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਜਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੂਲ ਤਾਕਤ, ਚੇਤੰਨ ਹਰੀ ।
 ੧੧ ਮਾਲਕ ।
 ੧੨ ਗਿਣਾਂ ।
 ੧੩ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ।
 ੧੪ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ।
 ੧੫ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਫਿਰ ਤਾਂ ਇਹੋ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

- ੧੬ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਬਹੁ-ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਟਿਕਾਣਾ ਦੇਖ ਲਵੇਂ ।
 ੧੮ ਇਕ ਜੀਵ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਤਿਹ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।
 ੧੯ ਜੀਵ ਰਸ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਅਸਲੀਅਤ ਪਛਾਣ ਕੇ । ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਇਹ ਜਲ (ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਨਾਮ) ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ," ਆਦਿ ।
 ੨੦ ਭਾਵ ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਵੀ ।
 ੨੧ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ।
 ੨੨ ਨਾਸ ਕੀਤੀ ।
 ੨੩ [ਅ. 'ਮਿਲਕ' ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ] ਰਾਜੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ।
 ੨੪ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ।
 ੨੫ ਚੁੱਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ।
 ੨੬ ਸੌਦੇਬਾਜ਼, ਭੌਂਦੂ, ਮਸਖਰੇ ।
 ੨੭ ਭੈ-ਭੀਤ ।
 ੨੮ [ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਜਦ ਹਰੀ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਈਏ] ਬਾਹਰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਉਥੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਏ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਚੀਜ਼ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਰਜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੋਹ ਗੁਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 † ਸ਼ਲੋਕ : ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਢਹਿ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਫਿਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੀ (ਨਾਮ) ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਨਾਢ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਭੀ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ । ਉਹ ਨਾਮ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਰਜਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੂੜੇ ਲਾਲਚਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਭੌਂਦੂ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਗੁਣਵੰਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੂਕ-ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ । ਉਹ ਤਾਂ ਜੀਅ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੋਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ।

ਨਿਹਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਹਜੇ ਮਿਲੇ ^੧ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਘਾਲ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੩ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਹੁ ਜੀਅ ਦਾਨ ॥ ਜਲ ਬਿਨੁ
 ਪਿਆਸ ਨ ਉਤਰੈ ^੨ਛਟਕਿ ਜਾਂਹਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਤੂ ਸੁਖਦਾਤਾ ਬੇਅੰਤੁ ਹੈ
 ਗੁਣਦਾਤਾ ਨੇਧਾਨੁ ^੩ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੪ਬਖਸਿ ਲਏ ਅੰਤਿ ਬੇਲੀ ਹੋਇ
 ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਕੈ ਗੁਣ ਅਉਗਣ ਕਰੇ
 ਬੀਚਾਰੁ ॥ ^੫ਤੈ ਗੁਣ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲੁ ਹੈ ਨਾਮਿ ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਣ ਛੋਡਿ
 ਅਉਗਣ ਕਮਾਵਦੇ ਦਰਗਹ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਤਿਨੀ ਹਾਰਿਆ
 ਕਿਤੁ ^੬ਆਏ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਅਹਿਨਿਸਿ ^੭ਨਾਮਿ
 ਪਿਆਰਿ ॥ ਜਿਨੀ ਪੁਰਖੀ ^੮ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ॥ ਤੂ
 ਗੁਣਦਾਤਾ ਨਿਧਾਨੁ ਹਹਿ ਅਸੀ ਅਵਗਣਿਆਰ ॥ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਸੋ ਪਾਇਸੀ
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੧੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੫* ॥ ਰਾਤਿ ਨ ਵਿਹਾਵੀ ^੯
 ਸਾਕਤਾਂ ^{੧੦}ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ ॥ ਰਾਤੀ ਦਿਨਸ ਸੁਹੇਲੀਆ ^{੧੧}ਨਾਨਕ ਹਰਿ
 ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕਾ ^{੧੨}ਹਭੇ ਮਣੀ ਮਥੰਨਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਭਾਣਿਆ ਸਚੈ ਦਰਿ ਸੋਹੰਨਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਚਾ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿਆ ॥ ਅੰਤਿ ਖਲੋਆ ਆਇ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਅਗੈ ਘਾਲਿਆ ^{੧੩} ॥ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਜਮਕਾਲੁ ਸਚਾ ਰਖਵਾਲਿਆ ॥ ^{੧੪}ਗੁਰ
 ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰ
 ਫਿਰਹਿ ਬੇਤਾਲਿਆ ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਪਸੂ ਮਾਣਸ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੇ ਅੰਦਰਹੁ ਕਾਲਿਆ ॥
^{੧੭}ਸਭੋ ਵਰਤੈ ਸਚੁ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਪੂਰੈ
 ਗੁਰਿ ਦੇਖਾਲਿਆ ॥ ੧੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩† ॥ ਬਾਬੀਹੇ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ
^{੧੮}ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਮੇਘੁ ^{੧੯}ਵਰਸੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਗੂੜੀ ਛਹਬਰ
 ਲਾਇ ॥ ਬਾਬੀਹੇ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ^{੨੦}ਰਹਿ ਗਈ ਸੁਖੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿ ਦੇਂਦਾ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆ ਰਿਜਰੁ ਸਮਾਇ ^{੨੧} ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੩ ॥ ਚਾੜ੍ਹਕ ^{੨੨}ਤੂ ਨ ਜਾਣਹੀ ^{੨੩}ਕਿਆ ਤੁਧੁ ਵਿਚਿ ਤਿਖਾ ਹੈ ਕਿਤੁ
 ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ^{੨੪}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਭਰੰਮਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ ॥
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਭਾਇ ^{੨੫} ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ
 ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਇਕਿ
 ਵਣ ਖੰਡਿ ^{੨੬}ਬੈਸਹਿ ਜਾਇ ^{੨੭}ਸਦੁ ਨ ਦੇਵਹੀ ॥ ਇਕਿ ਪਾਲਾ ਕਕਰੁ ਭੰਨਿ ਸੀਤਲੁ
 ਜਲੁ ਹੋਵਹੀ ॥ ^{੨੮}ਇਕਿ ਭਸਮ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿ ਅੰਗਿ ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵਹੀ ॥ ^{੨੯}ਇਕਿ ਜਟਾ

- ੧ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰਾ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ('ਘਾਲ' ਦੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗ ਰਹਿਤ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।
- ੨ (ਜਲ ਬਿਨਾਂ) ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ।
- ੩ ਨਿਧਾਨ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
- ੫ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਭ ਧੰਧਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ † ।
- ੬ ਕਿਸ ਲਈ ?
- ੭ ਦਿਨ ਰਾਤ ।
- ੮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ।
- ੯ ਵਿਹਾਂਦੀ, ਗੁਜ਼ਰਦੀ ।
- ੧੦ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ (ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਂ) ਦੀ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀ । ੧੧ ਸੁਖੀ ।
- ੧੨ ਸਾਰੇ ਰਤਨ ਸੱਚੇ 'ਤੇ ਹਨ ।
- ੧੩ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ । ਜੋ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਅੰਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਖਲੋਤੀ, ਭਾਵ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਸਹਾਈ ਹੋਈ ।
- ੧੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਚਾਨਣਾ ਬਣਾਇਆ ।
- ੧੫ ਬੇਸੁਰੇ (ਭੂਤਨੇ ਵਾਂਗ) ।
- ੧੬ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਹਨ ।
- ੧੭ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਵੇਖਿਆ (ਸਮਝਿਆ) ਕਿ ਸਭ ਥਾਂ ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
- ੧੯ ਬੱਦਲ (ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼) ।
- ੨੦ ਮੁੱਕ ਗਈ ।
- ੨੧ ਸਮਾਹਿ, ਅਪੜਾ ਕੇ ।
- ੨੨ ਪਖੀਹਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
- ੨੩ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਤਿਹ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
- ੨੪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਭਟਕਣ ਨਾਲ ।
- ੨੫ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ ।
- ੨੬ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ।
- ੨੭ ਸੱਦਾ (ਆਵਾਜ਼) ਨਹੀਂ ਦੋਦੇ ਭਾਵ ਮੋਨ ਧਾਰੀ ਹਨ ।
- ੨੮ ਬਰਫ ਵਰਗੇ ।
- ੨੯ ਕਰੜੇ । ਇਕ ਜਟਾਂ ਧਾਰ ਕੇ ਕਰੜੇ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਔਖੀ ਤੇ ਹਰੀ-ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੌਖੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ।
ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸੱਚ ਕਮਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਭੂਤਨਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪਏ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ।
- † ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਛਾਣਨ ਨਾਲ ਸਭ ਤਿਖਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ । ਪਉੜੀ : ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰੜੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਣਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਕਟ ਬਿਕਰਾਲ^੧ ਕੁਲੁ ਘਰੁ ਖੋਵਹੀ ॥ ਇਕਿ ਨਗਨ ਫਿਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ
 ਨੀਦ ਨ ਸੋਵਹੀ ॥ ਇਕਿ ਅਗਨਿ ਜਲਾਵਹਿ ਅੰਗੁ^੨ ਆਪੁ ਵਿਗੋਵਹੀ ॥
 ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਤਨੁ ਛਾਰੁ^੩ ਕਿਆ ਕਹਿ ਰੋਵਹੀ ॥ ਸੋਹਨਿ ਖਸਮ ਦੁਆਰਿ ਜਿ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹੀ ॥ ੧੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩* ॥ ^੪ਬਾਬੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ
 ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਦਰਿ ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ॥ ਮੇਘੈ^੫ ਨੋ ਫੁਰਮਾਨੁ ਹੋਆ ਵਰਸਹੁ ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰਿ ॥ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਰਖਿਆ ^੬ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਸਭ ਹਰੀਆਵਲੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ਬਾਬੀਹਾ ਇਵ ਤੇਰੀ ਤਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ^੭ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ॥ ਨਦਰੀ^੮
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਨਦਰੀ ਉਪਜੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ
 ਵਿਚਹੁ ਜਾਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਇਕਿ ਜੈਨੀ ^੯ਉਝੜ ਪਾਇ ਧੁਰਹੁ
 ਖੁਆਇਆ ॥ ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਨਾਹੀ ਨਾਮੁ ਨ ਤੀਰਥਿ ਨ੍ਹਾਇਆ ॥ ^{੧੦}ਹਥੀ ਸਿਰ
 ਖੋਹਾਇ ਨ ਭਦੁ ਕਰਾਇਆ ॥ ਕੁਚਿਲ^{੧੧} ਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਸਬਦੁ ਨ
 ਭਾਇਆ ॥ ਤਿਨ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਕਰਮੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਮਨਿ ਜੂਠੈ
 ਵੇਜਾਤਿ ਜੂਠਾ ਖਾਇਆ ॥ ^{੧੨}ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਆਚਾਰੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਪਾਇਆ ॥
^{੧੩}ਗੁਰਮੁਖਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੧੬ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩† ॥ ਸਾਵਣਿ
^{੧੪}ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਗੁਰ ਕੈ
 ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਾਵਣਿ ਦੜੈ^{੧੫} ਗੁਣ ਬਾਹਰੀ ਜਿਸੁ ^{੧੬}ਦੂਜੈ
 ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਪਿਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ ਸਭੁ ਸੀਗਾਰੁ ਖੁਆਰੁ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਭੇਉ^{੧੭} ਹਠਿ^{੧੮} ਨ ਪਤੀਜਈ^{੧੯} ॥ ਇਕਿ
 ਗਾਵਹਿ ਰਾਗ ਪਰੀਆ^{੨੦} ਰਾਗਿ ਨ ਭੀਜਈ^{੨੧} ॥ ਇਕਿ ਨਚਿ ਨਚਿ ਪੂਰਹਿ
 ਤਾਲ ^{੨੨}ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜਈ ॥ ਇਕਿ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹਿ ਮੂਰਖ ਤਿਨਾ ਕਿਆ
 ਕੀਜਈ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਈ ਬਹੁਤੁ ^{੨੩}ਕਿਵੈ ਨ ਧੀਜਈ ॥ ^{੨੪}ਕਰਮ ਵਧਹਿ ਕੈ
 ਲੋਅ ਖਪਿ ਮਰੀਜਈ ॥ ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਸੰਸਾਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜਈ ^{੨੫}ਹਰਿ ਭਗਤੀ
 ਅਸਨੇਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੀਜਈ ॥ ੧੭ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੩‡ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਮਲਾਰ ਰਾਗੁ ਜੋ ਕਰਹਿ ਤਿਨ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੨੬} ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ
 ਏਕੁ ਪਛਾਣਿਆ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਚਾ ਸਚੁ ਮਨਿ ਸਚੇ
 ਸਚੀ ਸੋਇ ॥ ਅੰਦਰਿ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਹੈ ਸਹਜੇ ਹੀ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਕਲਿਜੁਗ
 ਮਹਿ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕਾ
 ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੭} ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਇੰਦੁ ਵਰਸੈ ਕਰਿ
 ਦਇਆ ਲੋਕਾਂ ਮਨਿ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥ ਜਿਸ ਕੈ ਹੁਕਮਿ ਇੰਦੁ ਵਰਸਦਾ ਤਿਸ ਕੈ

੧ ਡਰਾਉਣੇ ।	੧੪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸੱਚ ਦੁਆਰਾ ਸਰਗੁਣ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੨ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ।	੧੫ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਰਸ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ।
੩ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤਪੀ ਲੋਕ) ।	੧੬ ਸੜਦੀ ਹੈ ।
੪ ਸੁਆਹ ।	੧੭ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ।
੫ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਜੀਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰੋ ।	੧੮ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।
੬ ਬੱਦਲ ।	੧੯ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਦਿਲੋਂ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਨਿਰੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਦਬਾਉ ਪਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ।
੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।	੨੦ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ।
੮ ਸੌ ਵਾਰ ।	੨੧ ਰਾਗਣੀਆਂ ।
੯ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ।	੨੨ ਭਿੱਜਦਾ ।
੧੦ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਰਸਤਿਓਂ ਖੁੰਝਾਇਆ ਹੈ ।	੨੩ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।
੧੧ ਜੈਨੀ ਸਿਰ ਮੁਨਾਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਚੁੰਡੀ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਵਾਲ ਖੋਹਦੇ ਹਨ ।	੨੪ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਫੜਦੇ ।
੧੨ ਗੰਦੇ, ਮੈਲੇ ।	੨੫ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਬੱਧੇ ਹਨ ਕਈ ਲੋਕ ।
੧੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਰਹਿਣੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ।	੨੬ ਹਰੀ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਘਿੰਨਦੇ (ਲੈਂਦੇ, ਮਾਣਦੇ) ਹਨ ।
	੨੭ ਠੰਢਾ ।
	੨੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਵੱਲ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਓਹ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਏ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਮਾਝ, ਪੰ: ੨੬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਹਰੀ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੇ ਹੱਠ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕਰਮ, ਰਾਗ, ਨਾਚ, ਵਰਤ ਆਦਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਰਹਿਣੀ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦਾਤ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਮਰਦਾ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਂਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੧ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੀਐ ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲੇ ਸਹਜੇ ਸਚਿ ਸਮਾਉ^੨ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ਪੂਰੈ ਕਰਮਿ^੩ ਧਿਆਇ ਪੂਰਾ ਸਬਦੁ
 ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਪੂਰੈ ਗਿਆਨਿ ਧਿਆਨਿ ਮੈਲੁ ਚੁਕਾਇਆ^੪ ॥ ਹਰਿ ਸਰਿ
 ਤੀਰਥਿ ਜਾਣਿ ਮਨੁਆ^੫ ਨਾਇਆ ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ
 ਮਾਇਆ ॥ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰੁ ਸਚਾ ਆਇਆ ॥ ^੬ਪੁਛਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ਜਾਂ
 ਖਸਮੈ ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਲਾਹਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ॥ ੧੮ ॥ ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੧* ॥ ^੭ਕੁਲਹਾਂ ਦੋਂਦੇ ਬਾਵਲੇ ਲੈਂਦੇ ਵਡੇ ਨਿਲਜ ॥ ^੮ਚੂਹਾ ਖਡ ਨ
 ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ^੯ ਬੰਨੈ ਛਜ ॥ ^{੧੦}ਦੇਨ੍ਹ ਦੁਆਈ ਸੇ ਮਰਹਿ ਜਿਨ ਕਉ ਦੇਨਿ
 ਸਿ ਜਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇ ਸਮਾਹਿ ॥ ^{੧੧}ਫਸਲਿ
 ਅਹਾੜੀ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸਾਵਣੀ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥ ਮੈ ਮਹਦੂਦੁ^{੧੨} ਲਿਖਾਇਆ ਖਸਮੈ
 ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਇ ॥ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਦਰ ਕੇਤੜੇ ਕੇਤੇ ਆਵਹਿ ਜਾਂਹਿ ॥ ਕੇਤੇ
 ਮੰਗਹਿ ਮੰਗਤੇ ਕੇਤੇ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਸਉ ਮਣੁ ਹਸਤੀ^{੧੩}
 ਘਿਉ ਗੁੜੁ ਖਾਵੈ ^{੧੪}ਪੰਜਿ ਸੈ ਦਾਣਾ ਖਾਇ ॥ ^{੧੫}ਡਕੈ ਫੂਕੈ ਖੋਹ ਉਡਾਵੈ
^{੧੬}ਸਾਹਿ ਗਇਐ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ਅੰਧੀ ਫੂਕਿ^{੧੭} ਮੁਈ ਦੇਵਾਨੀ ॥ ^{੧੮}ਖਸਮਿ ਮਿਟੀ
 ਫਿਰਿ ਭਾਨੀ ॥ ਅਧੁ ਗੁਲ੍ਹਾ^{੧੯} ਚਿੜੀ ਕਾ ਚੁਗਣੁ ^{੨੦}ਗੈਣਿ ਚੜੀ ਬਿਲਲਾਇ ॥
 ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ ਓਹਾ ਚੰਗੀ ਜਿ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ ਖੁਦਾਇ ॥ ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਸੈ
 ਮਿਰਿਆ^{੨੧} ^{੨੨}ਸਭ ਪਿਛੈ ਪੈ ਖਾਇ ॥ ਹੋਇ ਸਤਾਣਾ^{੨੩} ^{੨੪}ਘੁਰੈ ਨ ਮਾਵੈ ਸਾਹਿ
 ਗਇਐ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ਅੰਧਾ ਕਿਸ ਨੋ ਬੁਕਿ^{੨੫} ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਖਸਮੈ ਮੂਲਿ ਨ
 ਭਾਵੈ ॥ ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕ ਤਿਡਾ ਅਕ ਡਾਲੀ ਬਹਿ ਖਾਇ ॥ ਖਸਮੈ
 ਭਾਵੈ ਓਹੋ ਚੰਗਾ ਜਿ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ ਖੁਦਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਚਾਰਿ
 ਦਿਹਾੜੇ ਸੁਖਿ ਕੀਤੇ ਦੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਗਲਾ ਵਾਲੇ ਹੇਨਿ ਘਣੇਰੇ^{੨੬} ਛਡਿ ਨ
 ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ਮਖੀ ਮਿਠੈ ਮਰਣਾ ॥ ਜਿਨ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਨ ਨੇੜਿ ਨ
 ਆਵੈ ਤਿਨ ਭਉ ਸਾਗਰੁ ਤਰਣਾ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^{੨੭}
 ਤੂ ਧਣੀ^{੨੮} ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ॥ ਤੂ ਦਾਤਾ ਸਭਿ ਮੰਗਤੇ ਇਕੋ
 ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਜਿਨੀ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥
^{੨੯}ਇਕਨਾ ਨੋ ਤੁਧੁ ਏਵੈ ਭਾਵਦਾ ਮਾਇਆ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
 ਸਲਾਹੀਐ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ॥ ਵਿਣੁ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ
 ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਤੂ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਤੁਧੁ ਸੇਵਦੇ ਇਕ ਢਾਢੀ
 ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ॥ ਦੇਹਿ ਦਾਨੁ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਆਧਾਰੁ^{੩੦} ॥ ੧੯ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੨ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੩ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ।
 ੪ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੫ ਮਨ ।
 ੬ ਲੇਖਾ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ।
 ੭ ਕੁੱਲੇ (ਟੋਪੀ ਸੇਹਲੀ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਣ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਝੱਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਚੇਲੇ ਵੱਡੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹਨ ।
 ੮ (ਸੰਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਆਪ ਤਾਂ ਤਰਨ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਚੂਹਾ ਆਪ ਤਾਂ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਨਾਲ ਲੱਕ ਦੇ ਛੱਜ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ ।
 ੯ ਲੱਕ ਨਾਲ ।
 ੧੦ ਗੁਰੂ ਜੋ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੧ ਹਾੜ ਦੀ ਫਸਲ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ।
 ੧੨ ਪਟਾ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਲਿਖਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਗਾਨ ਲੱਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।
 ੧੩ ਹਾਥੀ । ਸਵਾ ਮਣ ਘਿਉ ਤੇ ਗੁੜ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਣੁ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਔਂਕੜ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ
- ਇਕ ਵਚਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੋ ਮਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਨਾਲੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਚੋੜ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਇੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।
 ੧੪ ਪੰਜ ਸੌ ਮਣ (ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਮਣ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ)।
 ੧੫ ਡਕਾਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤਾ ਖਾ ਕੇ ।
 ੧੬ ਸੁਆਸ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ।
 ੧੭ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ।
 ੧੮ ਖਸਮ ਵਿੱਚ ਮਿਟੀ (ਸਮਾਈ) ਤਾਂ ਫਿਰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ।
 ੧੯ ਗੁੱਲੀ (ਦਾਣੇ) ਦੀ ।
 ੨੦ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ।
 ੨੧ ਮਿਰਗਾਂ ਨੂੰ ।
 ੨੨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨੩ ਬਲ ਵਾਲਾ ।
 ੨੪ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ।
 ੨੫ ਗੱਜ ਕੇ । ੨੬ ਬਹੁਤੇ ।
 ੨੭ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੨੮ [ਸਿੰਧੀ] ਮਾਲਕ ।
 ੨੯ ਇਕਨਾ ਬਾਬਤ ਤੇਰੀ ਇਹੋ ਰਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ।
 ੩੦ ਆਸਰਾ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤ ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਆਗੂ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ । ਸੁਖੀ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧* ॥ ਰਾਤੀ ਕਾਲੁ^੧ ਘਟੈ ਦਿਨਿ ਕਾਲੁ ॥ ਛਿਜੈ^੨ ਕਾਇਆ ਹੋਇ
 ਪਰਾਲੁ^੩ ॥ ^੪ ਵਰਤਣਿ ਵਰਤਿਆ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਭੁਲਿਆ ਚੁਕਿ ਗਇਆ
 ਤਪ ਤਾਲੁ^੫ ॥ ਅੰਧਾ ਝਖਿ ਝਖਿ ਪਇਆ ਝੇਰਿ^੬ ॥ ^੭ ਪਿਛੈ ਰੋਵਹਿ ਲਿਆਵਹਿ
 ਫੇਰਿ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ॥ ਮੋਇਆ ਰੋਹਿ ਰੋਦੇ ਮਰਿ ਜਾਹੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਵੈ ॥ ਸੇਈ ਮੁਏ ਜਿਨ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥
 ਮੁਆ ਪਿਆਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਈ ਮੁਆ ਵੈਰੁ ਵਾਦੀ^੮ ॥ ਵੰਨੁ^੯ ਗਇਆ ਰੂਪੁ
 ਵਿਣਸਿਆ ਦੁਖੀ ਦੇਹ ਰੁਲੀ ॥ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ ਕਹ ਗਇਆ ^{੧੦} ਕਿਹੁ ਨ
 ਸੀਓ ਕਿਹੁ ਸੀ ॥ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਗਲਾ ਗੋਈਆ^{੧੧} ਕੀਤਾ ਚਾਉ ਰਲੀ^{੧੨} ॥
 ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ^{੧੩} ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਤਿ ਪਾਟੀ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਅੰਤੇ ਹੋਇ ਸਖਾਈ^{੧੪} ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤੁ ਬਉਰਾਨਾ^{੧੫}
^{੧੬} ਨਾਵੈ ਸਾਰ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ^{੧੭} ਜਿਨੁ ਜੋਤੀ
 ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਤੇਹਾ ਜਿਸੁ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥
 ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਕਹੁ ਕਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਅੰਧਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਈ ॥ ਬਿਖਿਆ^{੧੮}
 ਕਦੇ ਹੀ ਰਜੈ ਨਾਹੀ ਮੂਰਖ ਭੁਖ ਨ ਜਾਈ ॥ ਦੂਜੈ ਸਭੁ ਕੋ ਲਗਿ ਵਿਗੁਤਾ^{੧੯}
 ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੂਝ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜਿਸ ਨੋ
 ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਈ^{੨੦} ॥ ੨੦ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧੧ ॥ ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ
 ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਧਨੁ^{੨੧} ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ਸੋ ਧਨੁ^{੨੨} ਮਿਤੁ ਨ ਕਾਂਢੀਐ ਜਿਤੁ ਸਿਰਿ
 ਚੋਟਾਂ ਖਾਇ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਪਲੈ ਧਨੁ^{੨੨} ਵਸੈ ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਉ ਫਕੀਰ^{੨੩} ॥
 ਜਿਨੁ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਵਸਹਿ ਤੇ ਨਰ ^{੨੪} ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਦੁਖੀ
 ਦੁਨੀ ਸਹੇੜੀਐ^{੨੫} ਜਾਇ ਤ ਲਗਹਿ ਦੁਖ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਸੈ
 ਨ ਲਥੀ ਭੁਖ ॥ ਰੂਪੀ^{੨੬} ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ ਜਾਂ ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਭੁਖ ॥ ਜੇਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ
 ਕੇ ਤੇਤੇ ਲਗਹਿ ਦੁਖ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧੁ ਮਨੁ ਮਨਿ ਅੰਧੈ
 ਤਨੁ ਅੰਧੁ ॥ ^{੨੭} ਚਿਕੜਿ ਲਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਤੁਟੈ ਪਥਰ ਬੰਧੁ ॥ ਬੰਧੁ
 ਤੁਟਾ ਬੇੜੀ ਨਹੀ ਨਾ ਤੁਲਹਾ^{੨੮} ^{੨੯} ਨਾ ਹਾਥ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਕੇਤੇ
 ਡੁਬੇ ਸਾਥ^{੩੦} ॥ ੩ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਲਖ ਮਣ ਸੁਇਨਾ ਲਖ ਮਣ ਰੂਪਾ^{੩੧} ਲਖ ਸਾਹਾ
 ਸਿਰਿ ਸਾਹ ॥ ਲਖ ਲਸਕਰ ਲਖ ਵਾਜੇ ਨੇਜੇ ^{੩੨} ਲਖੀ ਘੋੜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥
 ਜਿਥੈ ਸਾਇਰੁ^{੩੩} ਲੰਘਣਾ ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ ਅਸਗਾਹ^{੩੪} ॥ ਕੰਧੀ^{੩੫} ਦਿਸਿ ਨ
 ਆਵਈ ਧਾਹੀ^{੩੬} ਪਵੈ ਕਹਾਹ^{੩੭} ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੮} ਓਥੈ ਜਾਣੀਅਹਿ ਸਾਹ ਕੇਈ
 ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ੪ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ^{੩੯} ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ ॥
 ਬਧੇ ਛੁਟਹਿ ਸਚਿ ਸਚੁ ਪਛਾਣੀਐ ॥ ਲਿਖਿਆ ਪਲੈ ਪਾਇ ਸੋ ਸਚੁ

- ੧ ਸਮਾਂ । ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਹੈ ।
 ੨ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ ।
 ੩ ਪਰਾਲੀ-ਵਤ ਨਿਕੰਮੀ ।
 ੪ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰੀ ਝਮੇਲਾ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੫, ਨੋਟ ੧੧ ।
 ੫ ਤਪ ਦਾ ਤਾਲ ਪੂਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਖੁੰਝ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।
 ੬ ਝੋੜੇ, ਝਗੜੇ (ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ) ਵਿੱਚ ।
 ੭ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਛਲੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਲਿਆਵੀਏ ।
 ੮ ਝਗੜੇ । ਮੌਤ ਨਾਲ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੯ ਰੰਗ ।
 ੧੦ ਕੁਝ ਨਾ ਸੀ ਕੁਝ ਸੀ ਭੀ ? ਮਰਨ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਤੇ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ? ਕੁਝ ਸੀ ਭੀ, ਕਿ ਕੁਝ ਨਾ ਸੀ ?
 ੧੧ [ਫ਼ਾ. ਗੋ=ਆਖ] ਆਖੀਆਂ । ਮਨ ਤੇ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲੰਘ ਗਈ ।
 ੧੨ ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ, ਮੌਜਾਂ ।
 ੧੩ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ।
 ੧੪ ਸਹਾਈ, ਮਦਦਗਾਰ ।
 ੧੫ ਸੁਦਾਈ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੧੬ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਸੁ ।
 ੧੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮ-ਜੋਤਿ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ।
 ੧੮ ਮਾਇਆ-ਰੂਪ ਜਹਿਰ ਨਾਲ ।
 ੧੯ ਨਾਸ ਹੋਇਆ (ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੋਈ)।
 ੨੦ ਰਜਾ ਵਾਲਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

- ੨੧ ਨਾਮ-ਧਨ ।
 ੨੨ ਸੰਸਾਰੀ ਮਾਲ ਦੌਲਤ । ਉਹ ਧਨ ਮਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ (ਅੰਤ ਜਾ ਕੇ) ਸਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੰਗਾਲ ਹਨ ।
 ੨੩ ਕੰਗਾਲ ।
 ੨੪ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘੇ ।
 ੨੫ ਵਿਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਦੁੱਖ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।
 ੨੬ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ।
 ੨੭ ਜਿਥੇ ਪੱਥਰ ਦਾ ਲਾਇਆ ਬੰਨ੍ਹ ਵੀ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਚਿੱਕੜ ਬਪਿਆਂ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਨਿਕੰਮੇ ਸੰਸਾਰੀ ਸਾਧਨ (ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਆਦਿ) ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਥਾਂ ਸਿਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ?
 ੨੮ ਲੋਕੜਾਂ ਜਾਂ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਆਸਰਾ ਜੋ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਬੋੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ, ਬਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਈਦਾ ।
 ੩੦ ਇਕੱਠੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਾਫ਼ਰ, ਪੂਰਾ ਦੇ ਪੂਰ ।
 ੩੧ ਚਾਂਦੀ ।
 ੩੨ ਲੋਖਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਭਾਵ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕਈ ਰਸਾਲੇ ਹੋਣ ।
 ੩੩ ਸਮੁੰਦਰ । ੩੪ ਅਥਾਹ ।
 ੩੫ ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ ।
 ੩੬ ਢਾਹੀਂ ।
 ੩੭ ਹਾਇ ਹਾਇ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ।
 ੩੮ ਉਥੇ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕਿਹੜਾ ਅਸਲੀ ਸਾਹ ਹੈ ।
 ੩੯ ਬੰਦੀ ਰੱਬ ਦੀ ਵਿੱਚ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਆਦਮੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਮਰ ਬਿਤਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਝਗੜੇ-ਝਾੜੇ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਮਰਨ ਨਾਲ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਰਹਿੰਦਾ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਸਿਵਾਏ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ । ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਨਮ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਨਾਮ ਹੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਪਣੇ ਹੀ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਬੇਮਹਿਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੋਈ ਰੱਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਾਂਤੀ । ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਸਿਖਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਨਾਮ-ਧਨ ਹੀ ਅਸਲ ਧਨ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਧਨ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਨੂ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦਾ । ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਸਗਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ । ਪਉੜੀ : ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਮਝ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਜਾਣੀਐ ॥ ਹੁਕਮੀ ਹੋਇ ਨਿਬੇੜੁ ^੧ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ॥ ਭਉਜਲ ਤਾਰਣਹਾਰੁ
 ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ ॥ ਚੋਰ ਜਾਰ ^੨ਜੁਆਰ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀਐ ॥ ਨਿੰਦਕ
 ਲਾਇਤਬਾਰ ^੩ਮਿਲੇ ਹੜਵਾਣੀਐ ^੪॥ ^੫ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ਸੁ ਦਰਗਹ
 ਜਾਣੀਐ ॥ ੨੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੨* ॥ ਨਾਉ ਫਕੀਰੈ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤੁ
 ਨਾਉ ॥ ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ ਏਵੈ ਕਰੇ ਗੁਆਉ ^੬॥ ਇਲਤਿ ^੭ਕਾ ਨਾਉ
 ਚਉਧਰੀ ^੮ਕੂੜੀ ਪੂਰੇ ਥਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ^੯ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ
 ਨਿਆਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੧੦}ਹਰਣਾਂ ਬਾਜਾਂ ਤੈ ਸਿਕਦਾਰਾਂ ਏਨ੍ਹਾ ਪੜਿਆ
 ਨਾਉ ॥ ਫਾਂਪੀ ਲਗੀ ਜਾਤਿ ਫਹਾਇਨਿ ਅਗੈ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ
 ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ ^{੧੧}ਜਿਨ੍ਹੀ ਕਮਾਣਾ ਨਾਉ ॥ ^{੧੨}ਪਹਿਲੋ ਦੇ ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ ਤਾ
 ਉਪਰਿ ਹੋਵੈ ਛਾਂਉ ॥ ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ ॥ ਜਾਇ ਜਗਾਇਨ੍ਹ ਬੈਠੇ
 ਸੁਤੇ ॥ ^{੧੩}ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨ੍ਹ ਘਾਉ ॥ ਰਤੁ ਪਿਤੁ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿ ਜਾਹੁ ॥
 ਜਿਥੈ ਜੀਆਂ ਹੋਸੀ ਸਾਰ ॥ ਨਕੀ ਵਢੀ ਲਾਇਤਬਾਰ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪਿ
 ਉਪਾਏ ਮੇਦਨੀ ^{੧੪}ਆਪੇ ਕਰਦਾ ਸਾਰ ॥ ਭੈ ਬਿਨੁ ਭਰਮੁ ਨ ਕਟੀਐ ਨਾਮਿ ਨ
 ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਭਉ ਉਪਜੈ ਪਾਈਐ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ਭੈ ਤੇ
 ਸਹਜੁ ^{੧੫}ਪਾਈਐ ਮਿਲਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥ ਭੈ ਤੇ ਭੈਜਲੁ ^{੧੬}ਲੰਘੀਐ
 ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਪਾਈਐ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥
 ਮਨਮੁਖ ਭੈ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਤੇ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਵੈ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮਤੀ ^{੧੭}ਉਰਿ ਧਾਰ ॥ ੨੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ
 ੧੧ ॥ ^{੧੮}ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੈ ਸਾਦੈ ਗੰਢੁ ॥ ^{੧੯}ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ
 ਮਿਚਲਿ ^{੨੦}ਉਘੈ ਸਉੜਿ ਪਲੰਘੁ ॥ ^{੨੧}ਭੰਉਕੈ ਕੋਪੁ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕੜੁ ਪਿਟੇ
 ਅੰਧੁ ॥ ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਰਾਜੁ
 ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥ ਏਨੀ ਠਗੀ ^{੨੨}ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ
 ਰਖੀ ਲਜ ॥ ^{੨੩}ਏਨਾ ਠਗਿਨ੍ਹ ਠਗ ਸੇ ਜਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ ^{੨੪}ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਮੁਠੇ ^{੨੫}ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੬}ਪੜਿਆ
 ਲੇਖੇਦਾਰੁ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰੁ ਅਉਖਾ ਤੰਗੀਐ ^{੨੭}॥
 ਅਉਘਟ ^{੨੮}ਰੁਧੇ ^{੨੯}ਰਾਹ ਗਲੀਆਂ ਰੋਕੀਆਂ ॥ ਸਚਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਸਬਦਿ
 ਸੰਤੋਖੀਆਂ ॥ ਗਹਿਰ ਗਭੀਰ ਅਥਾਹੁ ^{੩੦}ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ ॥ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ
 ਖਾਹੁ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਕੋਇ ਨ ਛੁਟਸੀ ॥ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਹੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ
 ॥ ^{੩੧}ਹੁਕਮੀ ਸਾਹ ਗਿਰਾਹ ਦੋਂਦਾ ਜਾਣੀਐ ॥ ੨੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

- ੧ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ 'ਨਾਨਕ ਗਇਆ ਜਾਪੈ ਜਾਇ' (ਜਪੁ) ।
- ੨ ਵਿਭਚਾਰੀ ।
- ੩ ਇਤਬਾਰ ਗੁਆਉਣ ਵਾਲਾ; ਚੁਗਲ ।
- ੪ ਹੱਥਕੜੀ ਨਾਲ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀ ਵਜਦੀ ਹੈ ।
- ੫ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਰੂਪ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੬ ਬਚਨ । ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।
- ੭ ਸ਼ਰਾਰਤ ।
- ੮ ਜੋ ਝੂਠੀ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਉਹ ਮੁਹਰੇ ਥਾਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਨ ਬਣਦੀ ਹੈ ।
- ੯ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਇਹੋ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ ।
- ੧੦ ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗਿਝਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਫਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਗਿੱਝੇ ਬਜ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਚੰਗੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ । ਆਪਣੀ ਜ਼ਾਤ (ਭਰਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਹੀ ਫਾਹੀ ਲੱਗੀ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੧ [ਫਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ] ਸਿਆਣਾ ।
- ੧੨ ਪਹਿਲਾਂ ਰੁੱਖ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਜੰਮਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਰੁੱਖ ਉੱਗ ਕੇ ਉੱਪਰ ਛਾਉਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਨੌਕਰ (ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲੋਕ) ਨੌਪਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮ ਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਕੁੱਤਿਆਂ (ਮੁਕੱਦਮਾਂ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਚੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਛਾਣਬੀਨ ਹੋਵੇਗੀ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਇਤਬਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਵੱਢੇ ਜਾਣਗੇ ।
- ੧੪ [ਸੰ.] ਸ੍ਰਿਸਟੀ ।
- ੧੫ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ।
- ੧੬ ਡਰ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ।
- ੧੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਰ ਕੇ । ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗ-ਰਹਿਤ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ 'ਧਾਰ' ਤੇ ਉਤੇ 'ਮੋਖਦੁਆਰ' ।
- ੧੮ ਕਾਮ ਦਾ ਰੂਪ ਨਾਲ ਤੇ ਭੁੱਖ ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ । ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੨੭, ਪੌੜੀ ੫ ।
- ੧੯ ਲਬ ਵਾਲਾ ਧਨ ਨਾਲ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਅਭੇਦ ।
- ੨੧ ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੌਣੀ ਥਾਂ ਹੀ ਪਲੰਘ ਹੈ ।
- ੨੨ ਕੋਪ (ਕ੍ਰੋਧ) ਭਉਂਕਦਾ ਹੈ । ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਬਕਵਾਸ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਫਕੜੀ ਪਿੱਟਦਾ ਹੈ (ਬਕਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ)।
- ੨੩ ਠੰਗਾਂ ਨੇ ।
- ੨੪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਠੰਗ ਠੰਗਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੫ ਬਿਨਾਂ ।
- ੨੬ ਲੁੱਟੇ ।
- ੨੭ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਖਾ ਦੇਣਹਾਰ ਹੈ, ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹਸਤੀ ਹੈ ।
- ੨੮ ਤੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੯ ਅੱਖੇ ।
- ੩੦ ਰੋਕੇ । ਅੱਖੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਰੋਕੇ ਹਨ ।
- ੩੧ ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ('ਹਾਥ' ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੈ) ।
- ੩੨ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸਾਸ-ਗਿਰਾਸ ਦੋਂਦਾ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਸ-ਗਿਰਾਸ= ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : (ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਲਟੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ)। ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਲਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਲੋਕੀਂ ਸੰਸਾਰੀ ਚਤੁਰਾਈ ਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨੂੰ ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ । ਸੰਸਾਰੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਤੋਂ ਛਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ, ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਧੌਕਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਅਸਲ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਵੱਡ ਸਾਹਿਬੀ ਦੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਭੈ ਵਿੱਚ ਹੋਵੀਏ, ਤਾਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਭੈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿਖੀਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਕਈ ਲੋਕ ਕਾਮ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਲੱਬ, ਸੁਸਤੀ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਰਾਜ ਮਾਲ ਰੂਪ ਜਾਤਿ ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਜੋਬਨ ਦੇ ਧੌਖੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਬਚ ਕੇ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ । ਪਉੜੀ : ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਭੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹੋਣਗੇ । ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦੇਣ ਤੇ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣ ।

*^੧ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਜੀਉ ॥ ਤਿਨ ਕਿਆ ਖੁਸੀਆ ਕਿਆ ਪੀੜ ॥
ਧਰਤੀ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਇਕਿ ਦਰਿ ਰਹਨਿ ਵਜੀਰ ॥ ਇਕਨਾ ਵਡੀ
ਆਰਜਾ^੨ ਇਕਿ ਮਰਿ ਹੋਹਿ ਜਹੀਰ^੩ ॥ ਇਕਿ ਦੇ ਖਾਹਿ ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ ਇਕਿ
ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਫਕੀਰ^੪ ॥ ਹੁਕਮੀ ਸਾਜੇ ਹੁਕਮੀ ਢਾਹੇ ਏਕ ਚਸੇ ਮਹਿ ਲਖ ॥
ਸਭੁ ਕੋ^੫ ਨਥੈ ਨਥਿਆ ਬਖਸੇ ਤੋੜੇ ਨਥ ॥ ^੬ਵਰਨਾ ਚਿਹਨਾ ਬਾਹਰਾ ਲੇਖੇ
ਬਾਝੁ ਅਲਖੁ ॥ ਕਿਉ ਕਥੀਐ ਕਿਉ ਆਖੀਐ ਜਾਪੈ ਸਚੇ ਸਚੁ ॥ ^੭ਕਰਣਾ
ਕਥਨਾ ਕਾਰ ਸਭ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਕਥੁ ॥ ਅਕਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਣੇਇ^੮ ॥
^੯ਰਿਧਿ ਬੁਧਿ ਸਿਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੧੦}ਅਜਰੁ ਜਰੈ
ਤ ਨਉ ਕੁਲ ਬੰਧੁ ॥ ^{੧੧}ਪੂਜੈ ਪ੍ਰਾਣ ਹੋਵੈ ਥਿਰੁ ਕੰਧੁ ॥ ^{੧੨}ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ
ਕਹਾਂ ਏਹੁ ਜਾਣੁ ॥ ਜੀਵਤ ਮਰਤ ਰਹੈ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ ॥
ਇਹੁ ਪਰਸਾਦੁ^{੧੩} ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣੈ ॥ ਹੋਂਦਾ^{੧੪} ਫੜੀਅਗੁ ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾ ਹਉ
^{੧੫}ਨਾ ਮੈ ਜੂਨੀ ਪਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਪੜੀਐ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ^{੧੬}ਹੋਰਿ ਬੁਧੀ
ਮਿਥਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸਚੇ ਵਾਪਾਰ ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਿਆ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ
ਕਿਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਗਰਬਿ^{੧੭} ਗੁਬਾਰੁ ਤਿਨ ਸਚੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥
ਚਲੇ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਤਾਵਣਿ^{੧੮} ਤਤਿਆ ॥ ^{੧੯}ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਦੁਬਿਧਾ
ਘਤਿਆ ॥ ਆਇਆ ਉਠੀ ਖੇਲੁ ਫਿਰੈ ਉਵਤਿਆ^{੨੦} ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਸਚੈ ਮੇਲੁ
ਸਚੈ ਰਤਿਆ ॥ ੨੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧੫ ॥ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮਿਆ^{੨੨} ਮਾਸੈ
ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ॥ ^{੨੩}ਜੀਉ ਪਾਇ ਮਾਸੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ ਹਭੁ ਚੰਮੁ ਤਨੁ
ਮਾਸੁ ॥ ਮਾਸਹੁ ਬਾਹਰਿ ਕਢਿਆ ਮੰਮਾ ਮਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ^{੨੪} ॥ ਮੁਹੁ ਮਾਸੈ ਕਾ
ਜੀਭ ਮਾਸੈ ਕੀ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਸਾਸੁ ॥ ਵਡਾ ਹੋਆ ਵੀਆਹਿਆ ਘਰਿ ਲੈ
ਆਇਆ ਮਾਸੁ^{੨੫} ॥ ਮਾਸਹੁ ਹੀ ਮਾਸੁ ਉਪਜੈ ਮਾਸਹੁ ਸਭੇ ਸਾਕੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੀਐ ਤਾਂ ਕੋ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ^{੨੬}ਆਪਿ ਛੁਟੇ
ਨਹ ਛੂਟੀਐ ਨਾਨਕ ਬਚਨਿ ਬਿਣਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ
ਮੂਰਖੁ ਝਗੜੇ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਜਾਣੈ ॥ ਕਉਣੁ ਮਾਸੁ ਕਉਣੁ
ਸਾਗੁ ਕਹਾਵੈ ਕਿਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪ ਸਮਾਣੇ ॥ ਗੈਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗ
ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ^{੨੭} ॥ ^{੨੮}ਮਾਸੁ ਛੋਡਿ ਬੈਸਿ ਨਕੁ ਪਕੜਹਿ
ਰਾਤੀ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ॥ ਫੜੁ^{੨੯} ਕਰਿ ਲੋਕਾਂ ਨੋ ਦਿਖਲਾਵਹਿ ਗਿਆਨੁ
ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਸੂਝੈ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਧੇ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਹੈ ਨ ਕਹਿਆ
ਬੂਝੈ ॥ ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ^{੩੦}ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤੁ ^{੩੧}ਨਿਪੰਨੇ ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਂਹੀ ॥ ਇਸੜੀ ਪੁਰਖੈ ਜਾਂ

- ੧ ਪਵਨ ਆਦਿਕ ਤੱਤ ਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਮਿਲ ਕੇ ਜੀਵ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਪੀੜਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ੨ ਉਮਰ ।
- ੩ [ਅ.] ਦੁਖੀ । ੪ ਕੰਗਾਲ ।
- ੫ ਹੁਕਮ ਦੀ ਨੱਥ ਨਾਲ ਨੱਥਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤੋੜਦਾ ਹੈ ।
- ੬ ਉਹ ਆਪ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ।
- ੭ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਸਭ ਉਸੇ ਦੀ ਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।
- ੮ ਜੇ ਸੁਣੋ । ੯ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ।
- ੧੦ ਆਤਮ-ਰਸ ਜੋ ਅਜਰ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਰਿਆਂ ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਨਉ ਕੁਲ= ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਨੱਕ, ਮੂੰਹ ਆਦਿ ।
- ੧੧ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਜਪੇ ਤਾਂ ਕੰਧ (ਸਰੀਰ) ਸਥਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਤੇ ਕਿਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਝਗੜਾ ਅਤੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਕਿਰਪਾ ।
- ੧੪ ਜੋ ਕਹੇ 'ਮੈਂ ਹਾਂ', ਭਾਵ ਹੰਕਾਰੀ । ਹੰਕਾਰੀ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੫ ਨਾ ਜੁਨੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੯੦, ਨੋਟ ੧੨ ।
- ੧੬ ਹੋਰ ਅਕਲਾਂ ਬੂਠੀਆਂ ਹਨ ।
- ੧੭ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ । ੧੮ ਕੜਾਹੀ ।
- ੧੯ ਉਸ ਬਲਦੀ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਤੇਲ ਘਤਦੇ ਹਨ ।
- ੨੦ ਅਵੈੜਾ । ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਵੈੜਾ ਹੀ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਜੇ ਸੱਚੇ ਵਿੱਚ ਰਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੈ ।
- ੨੨ ਬੀਰਜ ਦਾ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਟਿਕਣਾ ।
- ੨੩ ਜਦੋਂ ਜਾਨ ਪਈ ।
- ੨੪ ਗਿਰਾਹੀ, ਭੋਜਨ ਲਈ ।
- ੨੫ ਭਾਵ ਇਸਤਰੀ ।
- ੨੬ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੁਟੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲਾਂ ਨਾਲ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੭ ਸੁਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਮਾਸ 'ਤੇ ਰੀਝਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਯੋਗਾਂ ਸਮੇਂ ਗੈਡੇ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ।
- ੨੮ ਜਿਹੜੇ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਬਹਿਣਾ ਪਏ ਤਾਂ ਨੱਕ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇ ਆਵਦੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੯ ਪਖੰਡ, ਦੰਭ ।
- ੩੦ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਉਹ ਅੱਖਾਂ (ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ) ਨਹੀਂ ।
- ੩੧ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਮੱਛੀ ਦਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਨਥਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੁਝੀਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਸਭ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

† ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਲੋਕ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਨਾਨੂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰੇ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਾਸ ਰਿੰਨਿਆ ਤੇ ਪਾਂਡੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ ਧੀਰਜ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਾਸ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਕਟ ਨਿਸਚਿਆਂ ਦੇ ਬਖੀਏ ਉਧੋੜਦੇ ਹਨ ।

ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਸ਼ਲੋਕ : ਉੱਪਰ ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਹੀ ਮਤਿ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਜੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਓਹ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਸ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਸਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ । ਫਿਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਨਿੰਦਤ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮਨ-ਪਸੰਦ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ । ਜੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਹੋਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਗ ਖਾਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮਾਦੀ ਕਾਰਣ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਨ ਫਲ ਆਦਿ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੇ ਪੂਰਨ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੀ ਛੱਡ ਦਿਉ । ਪਉੜੀ : ਇਹ ਸਮਝ ਸੱਚੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਨਿਸਿ^੧ ਮੇਲਾ ਓਥੈ ਮੰਧੁ^੨ ਕਮਾਹੀ ॥ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ^੩ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ
 ਭਾਂਡੇ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥ ^੪ਬਾਹਰ
 ਕਾ ਮਾਸੁ ਮੰਦਾ ਸੁਆਮੀ ^੫ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਮਾਸਹੁ
 ਹੋਏ ਜੀਇ^੬ ਲਇਆ ਵਾਸੇਰਾ ॥ ^੭ਅਭਖੁ ਭਖਿਹਿ ਭਖੁ ਤਜਿ ਛੋਡਹਿ ਅੰਧੁ ਗੁਰੂ
 ਜਿਨ ਕੇਰਾ ॥ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥ ਗਿਆਨੁ
 ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥ ^੮ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀ
 ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸੁ ਕਮਾਣਾ^੯ ॥ ^{੧੦}ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ਓਥੈ ਮਾਸੁ
 ਸਮਾਣਾ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨਿਪਜਹਿ^{੧੧} ਮਾਸਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ॥ ਜੇ
 ਓਇ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨ ਲੈਣਾ ॥ ^{੧੨}ਦੇਂਦਾ ਨਰਕਿ
 ਸੁਰਗਿ ਲੈਦੇ ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਛਾਣਾ ॥ ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ਲੋਕ ਬੁਝਾਏ ਪਾਂਡੇ ^{੧੩}ਖਰਾ
 ਸਿਆਣਾ ॥ ਪਾਂਡੇ ਤੂ ਜਾਣੈ ਹੀ ਨਾਹੀ ਕਿਥਹੁ ਮਾਸੁ ਉਪੰਨਾ^{੧੪} ॥ ਤੋਇਅਹੁ^{੧੫}
 ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾਂ ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਗੰਨਾ^{੧੬} ॥ ਤੋਆ ਆਖੈ ਹਉ ਬਹੁ
 ਬਿਧਿ ਹਛਾ ਤੋਐ ਬਹੁਤੁ ਬਿਕਾਰਾ^{੧੭} ॥ ਏਤੇ ਰਸ ਛੋਡਿ ਹੋਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ
 ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਕਿਆ ਆਖਾ ਇਕ ਜੀਭ ਤੇਰਾ
 ਅੰਤੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਸੇ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ
 ਸਮਾਇਆ ॥ ਇਕਿ ਭਗਵਾ ਵੇਸੁ ਕਰਿ ਭਰਮਦੇ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ
 ਪਾਇਆ ॥ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ ਭਵਿ ਥਕੇ ਤੁਧੁ ਅੰਦਰਿ ਆਪੁ ਲੁਕਾਇਆ ॥ ਗੁਰ
 ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਆਪਣਾ ਆਪੁ
 ਪਛਾਣਿਆ ਗੁਰਮਤੀ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਆਵਾ ਗਉਣੁ ਬਜਾਰੀਆ
 ਬਾਜਾਰੁ^{੧੮} ਜਿਨੀ ਰਚਾਇਆ ॥ ਇਕੁ ਥਿਰੁ ਸਚਾ ਸਾਲਾਹਣਾ ਜਿਨ ਮਨਿ
 ਸਚਾ ਭਾਇਆ ॥ ੨੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧* ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੯}ਮਾਇਆ ਕਰਮ
 ਬਿਰਖੁ ਫਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਵਿਸੁ ॥ ਸਭ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ^{੨੦}ਜਿਸੁ
 ਖਵਾਲੇ ਤਿਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੨ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਕੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ
 ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲਿ ॥ ^{੨੧}ਏਨੀ ਜਲੀਈਂ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਇਕ ਨ
 ਚਲੀਆ ਨਾਲਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੨}ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਹੋਇ ਨਿਬੇੜੁ ਹੁਕਮਿ
 ਚਲਾਇਆ ॥ ਤੇਰੈ ਹਥਿ ਨਿਬੇੜੁ ਤੂਹੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ^{੨੩}ਕਾਲੁ ਚਲਾਏ ਬੰਨਿ
 ਕੋਇ ਨ ਰਖਸੀ ॥ ^{੨੪}ਜਰੁ ਜਰਵਾਣਾ ਕੰਨਿ ਚੜਿਆ ਨਚਸੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਬੋਹਿਬੁ ਬੇੜੁ^{੨੫} ਸਚਾ ਰਖਸੀ ॥ ^{੨੬}ਅਗਨਿ ਭਖੈ ਭੜਹਾੜੁ^{੨੬} ਅਨਦਿਨੁ^{੨੮}
 ਭਖਸੀ ॥ ਫਾਥਾ ਚੁਗੈ ਚੋਗ ਹੁਕਮੀ ਛੁਟਸੀ ॥ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਗੁ
 ਕੁੜੁ ਨਿਖੁਟਸੀ ॥ ੨੬ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੧† ॥ ^{੨੯}ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ

- ੧ ਰਾਤ ਨੂੰ ।
 ੨ ਮੰਦ । ਭਾਵ ਮਾਸ ਨਾਲ ਹੀ ਭੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਨੰ : ੨੨ ।
 ੪ ਬੱਕਰੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਮਾਸ ।
 ੫ ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤ, ਧੀਆਂ ।
 ੬ ਜੀਵ ਅੰਦਰ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਅੰਦਰ ।
 ੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼, ਭਾਵ ਹਰਾਮ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਮਾਸ ਆਦਿਕ ਚੀਜ਼ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।
 ੮ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਯੱਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਆਹ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸ ਵਰਤੀਂਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ।
 ੧੧ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਰਕ ਨੂੰ ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ । ਦੇਖੋ ਐਸਾ ਜੁਲਮ ।
 ੧੩ ਬਹੁਤਾ ਚਾਤਰ ।
 ੧੪ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ।
 ੧੫ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ।
 ੧੬ ਗਿਣੀਦਾ ਹੈ (ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ) ।
 ੧੭ ਤਬਦੀਲੀ । ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ

- ਜਲ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲ ਕੇ ਅਨੇਕ ਰਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਸ ਆਦਿ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਪੰਡਿਤ ਅਸਲ ਤਿਆਗੀ (ਵੈਸ਼ਨੋ) ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪੱਖ ਡਾਲਤ ਹੈ ।
 ੧੮ ਵਿਖਾਵਾ ਭੇਖਾਂ ਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਆਵਾ ਗਵਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਾਜ਼ਾਰ (ਵਖਾਵਾ) ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੧੯ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਇਕ ਬਿਰਫ਼ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਫਲ ਲੱਗੇ ਹਨ ।
 ੨੦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋ ਫਲ ਖਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਉਹ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ।
 ੨੨ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ ।
 ੨੪ ਜ਼ਾਲਮ ਬੁਢੇਪਾ ਮੋਢੇ ਚੜ੍ਹ ਨੱਚਦਾ ਹੈ ।
 ੨੫ ਬੋੜਾ ।
 ੨੬ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਸਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਭਾਂਬੜ । ੨੮ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
 ੨੯ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦਿਖਾਵੇ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਕਰਮ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਫਲ ਹਰੀ ਆਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਹਨ । ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਦੇਖਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫ਼ਾਨੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਜਾਣ ਕੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਜੇ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕੱਚੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਸ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹਨ, ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ^੧ ॥ ^੨ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ^੩ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਾਜੈ
 ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ^੪ ॥ ^੫ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ ॥
^੬ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤ੍ਰ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ^੭ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ
 ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ ^੮ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ^੯ਮਨਸਾ
 ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ^{੧੦}ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ
 ਨ ਜਾਇ ॥ ^{੧੧}ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥
^{੧੨}ਸਭਿ ਸਖੀਆ ^{੧੩}ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥ ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ
 ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਚਿਲਿਮਿਲਿ^{੧੪}
 ਬਿਸੀਆਰ ਦੁਨੀਆ ਫਾਨੀ ॥ ^{੧੫}ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ ਮਨ ਗੋਰ ਨ ਮਾਨੀ ॥
 ਮਨ^{੧੬} ਕਮੀਨ^{੧੭} ਕਮਤਰੀਨ^{੧੮} ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ਏਕੁ ਚੀਜੁ ਮੁਝੈ
 ਦੇਹਿ ਅਵਰ ਜਹਰ ਚੀਜ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਪੁਰਾਬ^{੧੯} ਖਾਮ ਕੂਜੈ ਹਿਕਮਤਿ
 ਖੁਦਾਇਆ ॥ ਮਨ ਤੁਆਨਾ^{੨੦} ਤੂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਇਆ ॥ ^{੨੧}ਸਗ ਨਾਨਕ
 ਦੀਬਾਨ ਮਸਤਾਨਾ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ॥ ਆਤਸ^{੨੨} ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ^{੨੩}
 ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ਨਵੀ^{੨੪} ਮਃ ੫ ॥ ^{੨੫}ਸਭੋ ਵਰਤੈ ਚਲਤੁ
 ਚਲਤੁ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ^{੨੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ॥ ਲਥੇ
 ਸਭਿ ਵਿਕਾਰ ^{੨੭}ਸਬਦਿ ਨੀਸਾਣਿਆ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਭਏ
 ਨਿਕਾਣਿਆ^{੨੮} ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦਾਤਾਰੁ ਸਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣਿਆ ॥ ਪਰਗਟੁ
 ਭਇਆ ਸੰਸਾਰਿ ^{੨੯}ਮਿਹਰ ਛਾਵਾਣਿਆ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਏ ਸਦ
 ਕੁਰਬਾਣਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਖਸਮੈ ਭਾਣਿਆ ॥ ੨੭ ॥ ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੧* ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਕਾਗਦੁ ਕਲਮ ਧੰਨੁ ਧਨੁ ਭਾਂਡਾ^{੩੦} ਧਨੁ ਮਸੁ^{੩੧} ॥
 ਧਨੁ ਲੇਖਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਲਿਖਾਇਆ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥
 ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥ ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ
 ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਆਪਿ ਬਣਤ
 ਬਣਾਈ ॥ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਤੂ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਤੇਰੀ ^{੩੨}ਗਤਿ
 ਮਿਤਿ ਤੂਹੈ ਜਾਣਦਾ ਤੁਧੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ਤੂ ਅਲਖ ਅਗੋਚਰੁ^{੩੩}
 ਅਗਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਦਿਖਾਈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ ਦੁਖੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਗੁਰ
 ਗਿਆਨਿ ਗਵਾਈ ॥ ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਤਿਸੁ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ ਸੋ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਈ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ^{੩੪}ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ ॥ ਜਿਤੁ ਤੂ
 ਲਾਇਹਿ ਸਚਿਆ ਤਿਤੁ ਕੋ ਲਗੈ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ੨੮ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁ^{੩੫}

- ੧ ਸਿਆਣਾ ।
- ੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੧, ਨੋਟ ੬ ।
- ੩ ਇਕ ਰਸ ਧੁਨੀ ।
- ੪ ਧੌਂਸਾ (ਸ਼ਬਦ-ਰੂਪ) ।
- ੫ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- ੬ ਬਾਜਿਆਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਘਨਘੋਰ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਹਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ (ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ)। ਤਾਰ=ਉੱਚੀ ਸੁਰ ।
- ੭ ਭਾਵ ਮਿਲਾਪ ਅਵਸਥਾ ਜਿਥੇ ਇੜਾ ਤੇ ਪਿੰਗੁਲਾ ਸੁਰਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੭੩, ਨੋਟ ੩ ।
- ੮ ਅਫ਼ਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ।
- ੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੨, ਨੋਟ ੮ ।
- ੧੦ ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੈ ।
- ੧੧ ਉਸ ਮੁੱਢਲੀ ਹਸਤੀ (ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀਭ ਹਿਲਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਇੰਦਰੋ-ਰੂਪ ਸਖੀਆਂ ।
- ੧੩ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ ਇਹ ਪੰਜ ਸਤੋ ਗੁਣ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ । ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਭ ਗੁਣ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।
- ੧੪ ਚਮਤਕਾਰ । ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਬਹੁਤ ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਮਕ ਵਾਂਗ, ਪਰ ਹੈ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ।
- ੧੫ [ਅ. ਕਲੁਬ ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਉਲਟਾ] ਪਰ
- ਮੇਰੀ ਉਲਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ।
- ੧੬ [ਫ਼ਾ.] ਮੈਂ ।
- ੧੭ ਕਮੀਨਾ ।
- ੧੮ [ਫ਼ਾ.] ਸਭ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ।
- ੧੯ [ਫ਼ਾ.] ਪੂਰ ਆਬ=ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭੀ ਭਰਿਆ ਖ਼ਾਮ (ਕੱਚਾ) ਕੂਜਾ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਹਿਕਮਤ ਹੈ ।
- ੨੦ [ਫ਼ਾ.] ਕਰ ਸਕਣ ਜੋਗਾ, ਤਾਕਤਵਰ । ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਤੇਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।
- ੨੧ ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਦਰ ਦਾ ਸਗ (ਕੁੱਤਾ) ਹੈ ਤੇ ਮਸਤਾਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਸਤੀ ਨਿੱਤ ਵਧਦੀ ਹੈ ।
- ੨੨ [ਫ਼ਾ.] ਅੱਗ । ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਅੱਗ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਠੰਢਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਠੰਢਾ ।
- ੨੪ ਇਹ ਪੌੜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਨਵੀਂ ਪਾਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀਆਂ ਸਨ ।
- ੨੫ ਹਰੀ ਸਾਰਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਆਨ ਵੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ ?)
- ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੭ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਧੌਂਸਾ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ।
- ੨੮ ਬੇ-ਮੁਥਾਜੇ ।
- ੨੯ ਮੇਹਰ ਦਾ ਸਾਇਬਾਨ ।
- ੩੦ ਦਵਾਤ । ੩੧ ਸਿਆਹੀ ।
- ੩੨ ਤੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਮਿਣਤੀ ਜਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ।
- ੩੩ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ।
- ੩੪ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੩੫ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਠੀਕ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਸਿਫਤ ਲਿਖਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਹੈ । ਸਿਫਤ ਕਰਦਿਆਂ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇ ਮੈਥੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਚਾਹੇ ਗੁਣ ਗਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਬਾਣੀ ਭਗਤ 'ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ ॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਸੇਵੀਲੇ^੨ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਅਕੁਲ^੩ ਨਿਰੰਜਨ ॥ ਭਗਤਿ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ ਜਾਚਹਿ^੪
 ਸੰਤ ਜਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਂ ਚੈ^੬ ਘਰਿ ਦਿਗ^੭ ਦਿਸੈ^੮ ਸਰਾਇਚਾ^੯ ਬੈਕੁੰਠ
 ਭਵਨ ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ^{੧੦} ਸਪਤ ਲੋਕ^{੧੧} ਸਾਮਾਨਿ ਪੂਰੀਅਲੇ ॥ ਜਾਂ ਚੈ^੬ ਘਰਿ
 ਲਛਿਮੀ ਕੁਆਰੀ^{੧੨} ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੀਵੜੇ^{੧੩} ਕਉਤਕੁ ਕਾਲੁ ਬਪੁੜਾ ਕੋਟਵਾਲੁ
 ਸੁਕਰਾ ਸਿਰੀ ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰੀ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਕੁਲਾਲੁ^{੧੫}
 ਬ੍ਰਹਮਾ^{੧੬} ਚਤੁਰ ਮੁਖੁ ਡਾਂਵੜਾ^{੧੭} ਜਿਨਿ^{੧੮} ਬਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਰਾਚੀਲੇ ॥ ਜਾਂ ਕੈ
 ਘਰਿ ਈਸਰੁ ਬਾਵਲਾ^{੧੯} ਜਗਤ ਗੁਰੂ^{੨੦} ਤਤ ਸਾਰਖਾ ਗਿਆਨੁ ਭਾਖੀਲੇ ॥
 ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਜਾਂ ਚੈ ਡਾਂਗੀਆ^{੨੧} ਦੁਆਰੈ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤੁ ਲੇਖੀਆ^{੨੨} ॥ ਧਰਮ
 ਰਾਇ ਪਰੁਲੀ^{੨੩} ਪ੍ਰਤਿਹਾਰੁ^{੨੪} ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲੁ ॥ ੨ ॥ ਜਾਂ ਚੈ
 ਘਰਿ ਗਣ^{੨੫} ਗੰਧਰਬ^{੨੬} ਰਿਖੀ ਬਪੁੜੇ ਢਾਢੀਆ^{੨੭} ਗਾਵੰਤ ਆਛੈ ॥ ਸਰਬ
 ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਰੂਪੀਆ^{੨੮} ਅਨਗਰੂਆ^{੨੯} ਆਖਾੜਾ ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ
 ਕਾਛੇ ॥ ੩੦ ਚਉਰ ਢੂਲ ਜਾਂ ਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ ॥ ੩੧ ਚੇਰੀ ਸਕਤਿ ਜੀਤਿ ਲੇ ਭਵਣੁ ॥
 ੩੨ ਅੰਡ ਟੂਕ ਜਾ ਚੈ ਭਸਮਤੀ ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਤੀ ॥ ੩ ॥ ਜਾਂ
 ਚੈ ਘਰਿ ਕੂਰਮਾ^{੩੩} ਪਾਲੁ^{੩੪} ਸਹਸ੍ਰ ਫਨੀ ਬਾਸਕੁ ਸੇਜ ਵਾਲੂਆ^{੩੫} ॥ ੩੬ ਅਠਾਰਹ
 ਭਾਰ ਬਨਾਸਪਤੀ ਮਾਲਣੀ ਛਿਨਵੈ ਕਰੋੜੀ^{੩੭} ਮੇਘ ਮਾਲਾ ਪਾਣੀਹਾਰੀਆ ॥
 ੩੮ ਨਖ ਪ੍ਰਸੇਵ ਜਾ ਚੈ ਸੁਰਸਰੀ ॥ ਸਪਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂ ਚੈ ਘੜਬਲੀ^{੩੯} ॥ ੪੦ ਏਤੇ
 ਜੀਅ ਜਾਂ ਚੈ ਵਰਤਣੀ ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ^{੪੧} ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ ॥ ੪ ॥ ਜਾਂ ਚੈ
 ਘਰਿ^{੪੨} ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਅਰਜਨੁ ਧੂ ਪ੍ਰਗਲਾਦੁ ਅੰਬਰੀਕੁ ਨਾਰਦੁ ਨੇਜੈ^{੪੩}
 ਸਿਧ ਬੁਧ^{੪੪} ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ^{੪੫} ਹੇਲਾ^{੪੬} ॥ ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਂ ਚੈ ਹਹਿ
 ਘਰੀ^{੪੬} ॥ ਸਰਬ ਬਿਆਪਕ ਅੰਤਰ ਹਰੀ ॥ ਪ੍ਰਣਵੈ^{੪੭} ਨਾਮਦੇਉ^{੪੮} ਤਾਂ ਚੀ
 ਆਣਿ ॥ ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾ ਚੈ ਨੀਸਾਣਿ^{੪੯} ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ਮਲਾਰ † ॥ ਮੋ
 ਕਉ ਤੂੰ ਨ ਬਿਸਾਰਿ ਤੂ ਨ ਬਿਸਾਰਿ ॥ ਤੂ ਨ ਬਿਸਾਰੇ ਰਾਮਈਆ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੫੦ ਆਲਾਵੰਤੀ ਇਹੁ ਭ੍ਰਮੁ ਜੋ ਹੈ ਮੁਝ ਉਪਰਿ ਸਭ ਕੋਪਿਲਾ^{੫੧} ॥
 ੫੨ ਸੂਦੁ ਸੂਦੁ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਉਠਾਇਓ ਕਹਾ ਕਰਉ ਬਾਪ ਬੀਠਲਾ^{੫੩} ॥ ੧ ॥ ਮੂਏ
 ਹੂਏ ਜਉ ਮੁਕਤਿ ਦੇਹੁਗੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇਲਾ^{੫੪} ॥ ਏ ਪੰਡੀਆ^{੫੫} ਮੋ
 ਕਉ ਢੇਢ^{੫੬} ਕਹਤ^{੫੭} ਤੇਰੀ ਪੈਜ ਪਿਛੰਉਡੀ ਹੋਇਲਾ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ਜੁ ਦਇਆਲੁ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ^{੫੮} ਅਤਿਭੁਜ ਭਇਓ ਅਪਾਰਲਾ ॥ ੫੯ ਫੇਰਿ ਦੀਆ

- ੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੨੪ ।
 ੨ ਸੇਵੇ, ਪੂਜੇ । ੩ ਕੁਲ ਰਹਿਤ ।
 ੪ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬੋਲਾਗ ।
 ੫ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ੬ ਜਿਸ ਦੇ ।
 ੭ ਦਿਸਾ, ਤਰਫਾਂ । ੮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੯ [ਫਾ. ਸਰਾਚਹ] ਤੰਬੂ । ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਦਿਸਾ ਦਾ ਬਣਿਆ ਤੰਬੂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜਿਆ ਮਹਿਲ ।
 ੧੧ (ਸੱਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ) ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ੧੨ ਸਦਾ ਜਵਾਨ ।
 ੧੩ ਵਿਚਾਰਾ ਕਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਕੌਤਕ (ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੮੧, ਨੋਟ ੩੦) ਹੈ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਕਰ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਤਵਾਲ ਹੈ । ਸੁਕਰ=ਭ੍ਰਿਗੂ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ।
 ੧੪ [ਨਰਸਿੰਘ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੫ ਘੁਮਿਆਰ ।
 ੧੬ ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ।
 ੧੭ ਡੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਸੱਚੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੮ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।
 ੧੯ ਝੱਲਾ ਜਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਭੂਤ ਆਦਿ ਲਾ ਕੇ ਝੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਸਿਵ ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਵਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਚੋਬਦਾਰ ।
 ੨੨ ਲਿਖਾਰੀ, ਮੁਨੀਮ । ਪਾਪ-ਪੁੰਨ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਚਿਤ੍ਰ-ਗੁਪਤ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਚੋਬਦਾਰ ਹਨ ।
 ੨੩ ਪਰਲੋ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੨੪ ਦਰਬਾਨ ਜੋ ਅਨਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩ ਨੋਟ ੭ ।
 ੨੫ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ।
 ੨੬ ਸੂਰਗ ਦੇ ਗਵੱਜੇ ।
 ੨੭ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ । ੨੮ ਨਟ ।
 ੨੯ ਨਾ ਵੱਡਾ, ਛੋਟਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੇ (ਲੋਕ ਫਸਾਉਣ ਲਈ) ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਅਖਾੜਾ ਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਡਲੀਕ (ਸਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਾਛੇ=ਛਾਂਟੇ ਹੋਏ, ਸੋਹਣੇ ।
 ੩੦ ਚੌਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ।
 ੩੧ ਮਾਇਆ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਭਵਨ ਜਿੱਤੇ ਹਨ ਚੇਲੀ ਹੈ ।
 ੩੨ ਅੰਡੇ ਦਾ ਟੁਕੜੇ (ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼) ਉਸ ਦਾ ਭਸਮਤੀ (ਚੁਲ੍ਹਾ) ਹਨ ।
 ੩੩ ਕਛੂ-ਕੁਮਾ । ੩੪ ਪਲੰਘ ।
 ੩੫ ਤਣੀਆਂ, ਸੇਜ-ਬੰਦ, ਦਾਵਣ । ਹਜ਼ਾਰ ਫਣਾਂ ਵਾਲਾ ਨਾਗ ਜਿਸ ਦਾ ਸੇਜ-ਬੰਦ ਹੈ ।
 ੩੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੩੪, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
 ੩੭ ਮੇਘਾਂ (ਬੱਦਲਾਂ) ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ।
 ੩੮ ਨੌਹਾਂ ਦਾ ਮੁੜ੍ਹਕਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੰਗਾ ਹੈ ।
 ੩੯ ਘੜੇਬਨੀ (ਘੜਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ) ।
 ੪੦ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤਣ (ਘਰ ਦੀ ਵਸਿਤਰ) ਹਨ ।
 ੪੧ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ।
 ੪੨ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਮੁਸਾਹਿਬ ।
 ੪੩ ਇਕ ਰਿਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੪੪ ਬਾਨਵੇਂ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ।
 ੪੫ ਖੇਲ, ਲੀਲਾ (ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ ।
 ੪੬ ਘਰ ਵਿੱਚ । ੪੭ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੪੮ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ।
 ੪੯ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਣ ਲਈ ।
 ੫੦ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ, ਭਾਵ ਮੰਦਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਭਰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਲਕ ਹਨ (ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਪਰਥਾਇ ਫਰਮਾਂਦੇ ਹਨ) ।
 ੫੧ ਕੋਪਵਾਨ, ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ।
 ੫੨ ਸੁਦਰ ਸੁਦਰ ਕਹਿ ਕੇ ।
 ੫੩ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੬, ਨੋਟ ੪ ।
 ੫੪ ਕੋਈ ਵੀ । ੫੫ ਪੰਡਤ ਲੋਕ ।
 ੫੬ ਨੀਚ ।
 ੫੭ ਤੇਰੀ ਹੀ ਪੈਜ ਪਿੱਛੇ ਪੈਦੀ ਹੈ, ਇੱਜ਼ਤ ਘਟਦੀ ਹੈ ।
 ੫੮ ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਲਾ ।
 ੫੯ ਜਿਧਰ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਧਰ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰ ਕੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭੈਰਉ, ਕਬੀਰ, ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੂਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੬੨-੧੧੬੩ ਉੱਤੇ, ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਵ, ਫੁਟ ਨੋਟ † ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ।

† ਦੇਹੁਰੇ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਨਿਰਾਦਰੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆ ਕੇ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਸਨਮੁੱਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਦਰ ਸੁਦਰ ਆਖ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸਾਰੇਂ । ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਸੰਵਾਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ? ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਿਹ । ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਨੇ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਲੱਜਾ ਰੱਖ ਲਈ ਤੇ ਦੇਹੁਰਾ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੩੩, ਨੋਟ ੧੭ ।

ਦੇਹੁਰਾ ਨਾਮੇ ਕਉ ਪੰਡੀਅਨ ਕਉ ਪਿਛਵਾਰਲਾ^੧ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥

ਮਲਾਰ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੀ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *^੨ਨਾਗਰ ਜਨਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ^੩ ਚੰਮਾਰੰ ॥ ਰਿਦੈ ਰਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ
 ਸਾਰੰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਰਸਰੀ ਸਲਲ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ^੪ ਰੇ ਸੰਤ ਜਨ ਕਰਤ
 ਨਹੀ ਪਾਨੰ ॥ ਸੁਰਾ^੫ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਤ^੬ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ
 ਹੋਇ ਆਨੰ ॥ ੧ ॥ ਤਰ^੭ ਤਾਰਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਰੇ ਜੈਸੇ ਕਾਗਰਾ
 ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੰ ॥ ਭਗਤਿ ਭਾਗਉਤੁ ਲਿਖੀਐ ਤਿਹ ਉਪਰੇ ਪੂਜੀਐ ਕਰਿ
 ਨਮਸਕਾਰੰ ॥ ੨ ॥ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕੁਟ ਬਾਂਢਲਾ^੮ ਢੋਰ ਢੋਵੰਤਾ ਨਿਤਹਿ ਬਾਨਾਰਸੀ
 ਆਸ ਪਾਸਾ ॥ ਅਬ ਬਿਪ੍ਰ^੯ ਪਰਧਾਨ ਤਿਹਿ ਕਰਹਿ ਡੰਡਉਤਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ
 ਸਰਣਾਇ ਰਵਿਦਾਸੁ ਦਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ਮਲਾਰ † ॥ ਹਰਿ ਜਪਤ ਤੇਉ ਜਨਾ
 ਪਦਮ^{੧੦} ਕਵਲਾਸ ਪਤਿ^{੧੧} ਤਾਸ ਸਮ ਤੁਲਿ ਨਹੀ ਆਨ ਕੋਉ ॥ ਏਕ ਹੀ ਏਕ
 ਅਨੇਕ ਹੋਇ ਬਿਸਬਰਿਓ^{੧੨} ਆਨ ਰੇ ਆਨ ਭਰਪੂਰਿ ਸੋਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਜਾ
 ਕੈ ਭਾਗਵਤੁ ਲੇਖੀਐ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਪੇਖੀਐ ਤਾਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਆਛੋਪ ਛੀਪਾ ॥
^{੧੪}ਬਿਆਸ ਮਹਿ ਲੇਖੀਐ ਸਨਕ ਮਹਿ ਪੇਖੀਐ ਨਾਮ ਕੀ ਨਾਮਨਾ ਸਪਤ
 ਦੀਪਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਜਾ ਕੈ ਈਦਿ ਬਕਰੀਦਿ ਕੁਲ ਗਊ ਰੇ ਬਧੁ ਕਰਹਿ
^{੧੬}ਮਾਨੀਅਹਿ ਸੇਖ ਸਹੀਦ ਪੀਰਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਬਾਪ ਵੈਸੀ ਕਰੀ ਪੂਤ ਐਸੀ ਸਰੀ
 ਤਿਹੂ ਰੇ ਲੋਕ ਪਰਸਿਧ ਕਬੀਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਜਾ ਕੇ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਢੇਢ^{੧੮} ਸਭ ਢੋਰ
 ਢੋਵੰਤ ਫਿਰਹਿ ਅਜਹੁ ਬੰਨਾਰਸੀ ਆਸ ਪਾਸਾ ॥ ^{੧੯}ਆਚਾਰ ਸਹਿਤ
 ਬਿਪ੍ਰ ਕਰਹਿ ਡੰਡਉਤਿ ਤਿਨ ਤਨੈ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸਾਨ ਦਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥

ਮਲਾਰ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੋ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥੁ ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਤੇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ
 ਪਾਈ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਮੈਲੇ ਕਪਰੇ ਕਹਾ ਲਉ ਧੋਵਉ ॥
^{੨੧}ਆਵੈਗੀ ਨੀਦ ਕਹਾ ਲਗੁ ਸੋਵਉ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਜੋਈ ਜੋਈ ਜੋਰਿਓ ਸੋਈ ਸੋਈ
 ਫਾਟਿਓ ॥ ਝੂਠੈ ਬਨਜਿ ਉਠਿ ਹੀ ਗਈ ਹਾਟਿਓ ॥ ੨ ॥ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ
^{੨੩}ਭਇਓ ਜਬ ਲੇਖੋ ॥ ਜੋਈ ਜੋਈ ਕੀਨੋ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਖਿਓ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ ।
- ੨ ਹੇ ਨਗਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਓ !
- ੩ [ਸੰ. ਵਿਖਾਯਾਤ] ਪ੍ਰਗਟ, ਮਸ਼ਹੂਰ । ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਚਮਾਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ।
- ੪ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।
- ੫ [ਸੰ. ਵਾਰੁਣੀ] ਸ਼ਰਾਬ । ਜੇ ਕਦੇ ਸੁਰਸਰੀ (ਗੰਗਾ) ਜਲ ਦੀ ਬਣੀ ਸ਼ਰਾਬ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਸੰਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
- ੬ ਸ਼ਰਾਬ ।
- ੭ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ । ਅਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਚੀਜ਼ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵ ਗੰਗਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ।
- ੮ ਰੁੱਖੇ । ਜਿਵੇਂ ਤਾੜ ਦਾ ਰੁੱਖ ਅਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੯ (ਚੰਮ) ਕੱਟਣ-ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਚਮਾਰ । ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਦੇ ਚਮਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਢੋਰ ਢੋਰੇ ਹਨ ।
- ੧੦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ।
- ੧੧ ਚਰਨ-ਕਮਲ ।
- ੧੨ ਕਵਲਾ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਪਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੂਜਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੧੩ ਪਸਰਿਆ ।
- ੧੪ ਲਿਆ ਭਈ ਲਿਆ, ਉਸ ਭਰਪੂਰ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
- ੧੫ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਲਿਖੀਏ ਹਨ ਪਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਅਛੋਹ ਛੀਬਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਬਿਆਸ ਤੇ ਸਨਕ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਨਾਮਨਾਂ (ਵਡਿਆਈ) ਸੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ।
- ੧੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ।
- ੧੮ ਸ਼ੇਖਾਂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ।
- ੧੯ ਜਿਸ ਦਾ ਪਿਉ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੁੱਤ ਨੇ ਇਹ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਬੀਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ।
- ੨੦ ਨੀਚ ।
- ੨੧ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਡੰਡੋਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨੇ (ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਢੇਵਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ ।
- ੨੨ ਮੈਲੇ ਕੱਪੜੇ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਧੋਂਦਾ ਰਹਾਂਗਾ ? ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਧੋਵਾਂਗਾ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
- ੨੩ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੁੱਤਾ ਰਹਾਂਗਾ ? ਆਖਰ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ।
- ੨੪ ਜੋ-ਜੋ ਕੁਕਰਮ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਲੇਖਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਭ ਫਟ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਝੂਠੇ ਵਣਜ ਦੀ ਹੱਟੀ ਹੀ ਉਠ ਗਈ ਹੈ ।
- ੨੫ ਲੇਖਾ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਉਹੋ ਲੇਖ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਰੀਏ ਹਨ ।

* ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਜਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ । ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੰਗਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਜਿਹਾ ਨੀਚ-ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਚਮਾਰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਤਾੜ ਦਾ ਰੁੱਖ ਅਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹੋ ਕਾਗਜ਼ ਇੱਜਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਚਮਾਰ ਵੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੰਡਿਤ ਮੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

† ਨਾਮ ਦੀ ਏਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ-ਜਿਸ ਨੇ ਜਪਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਨਾਮੇ ਜਿਹਾ ਛੀਬਾ ਹੋਵੇ, ਕਬੀਰ ਜਿਹਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜਿਹਾ ਚਮਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਣਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ।

‡ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਸੁਧਰ ਕੇ ਭਗਤੀ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਮੁਕ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ।

ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ ਚਉਪਦੇ

ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧

੧ੳ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਮਿਲਿ ਹਰਿਆ ॥ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ
ਬਲਿ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਆ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ ਹਮ ਸਾਧ ਜਨਾਂ
ਪਗ^੧ ਪਰਿਆ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਾਧ ਜਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿਆ ਮਿਲਿ
ਸਾਧੂ^੨ ਪਤਿਤ ਉਧਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਮਨੂਆ ਚਲੈ^੩ ਚਲੈ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲਿ
ਸਾਧੂ ਵਸਗਤਿ^੪ ਕਰਿਆ ॥ ਜਿਉਂ ਜਲ ਤੰਤੁ^੫ ਪਸਾਰਿਓ ਬਧਕਿ^੬
ਗ੍ਰਸਿ ਮੀਨਾ^੭ ਵਸਗਤਿ ਖਰਿਆ^੮ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੰਤ ਭਲ ਨੀਕੇ^੯
ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਲੁ ਲਹੀਆ ॥ ਹਉਮੈ ਦੁਰਤੁ^{੧੦} ਗਇਆ ਸਭੁ ਨੀਕਰਿ^{੧੧}
ਜਿਉ ਸਾਬੁਨਿ ਕਾਪਰੁ^{੧੨} ਕਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟਿ^{੧੩}
ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਠਾਕੁਰਿ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਉਰ^{੧੪} ਧਰਿਆ ॥
ਸਭੁ^{੧੫} ਦਾਲਦੁ ਦੂਖ ਭੰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਉਧਰਿਆ ॥
੪ ॥ ੧ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪੩ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੰਤ ਜਨਾ^{੧੬} ਪਗ ਰੇਨ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ^{੧੭} ਮਨੁ ਕੋਰਾ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੇਨ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਅਚਿਤ^{੧੮} ਅਚੇਤ^{੧੯} ਨ ਜਾਨਹਿ^{੨੦} ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਗੁਰਿ ਕੀਏ
ਸੁਚਿਤ^{੨੧} ਚਿਤੇਨ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲਿ ਕੀਓ ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤੁ^{੨੨} ਮਨਿ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੇਨ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲਹਿ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਟਿ ਦੇਵਉ

੧ ਪੈਰੀਂ, ਚਰਨੀਂ ।	੧੨ ਕੱਪੜਾ ।
੨ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ (ਪਾਪੀ) ਤਰ ਗਏ ।	੧੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
੩ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ।	੧੪ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
੪ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ।	੧੫ ਕੰਗਾਲੀ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ।
੫ ਸੂਤ੍ਰ ਦਾ ਫਾਹਾ, ਜਾਲ ।	੧੬ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ।
੬ ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ।	੧੭ ਕੋਰਾ-ਮਨ ਹਰੀ-ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਿਆ ।
੭ ਮੱਛੀ ।	੧੮ ਬੇ-ਧਿਆਨੇ ।
੮ ਖੜਿਆ, ਲੈ ਗਿਆ ।	੧੯ ਮੁਰਖ ।
੯ ਚੰਗੇ ।	੨੦ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਮਿਣਤੀ ।
੧੦ ਪਾਪ ।	੨੧ ਸਿਆਣੇ ।
੧੧ ਨਿਕਲ ।	੨੨ ਅੰਗੀਕਾਰ, ਪੱਖ ।

- * ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਡੋਲਦਾ ਮਨ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਪਾਪ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੂਰ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਤਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ।
- † ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਹਿਰਿਆ' ਹੈ ।
- ‡ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਹਰੀ-ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਰਾ-ਮਨ ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ।

ਹੀਅਰਾ^੧ ਤੇਨ^੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਹਮ ਕੀਏ ਪਤਿਤ
 ਪਵੇਨ^੩ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਉਤਮ ਜਗਿ ਕਹੀਅਹਿ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਪਾਥਰ
 ਸੇਨ^੪ ॥ ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਓਇ ਉਤਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੇਨ^੫ ॥
 ੩ ॥ ਤੁਮ੍ਹ ਹਰਿ ਸਾਹ ਵਡੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਰਾਸਿ ਦੇਨ^੬ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਕਉ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰਹੁ ਲਦਿ ਵਾਖਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲੇਨ^੭ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
 ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਰਗਾਸ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ
 ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਨੀ ਵਿਚੇ ਗਿਰਹ^੮ ਉਦਾਸ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਹਰਿ
 ਹਿਰਦੈ ਜਪਿਓ ਨਾਮੁ ਨਰਹਰਿ^੯ ਪ੍ਰਭਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਿਰਪਾਸ^{੧੦} ॥
 ਅਨਦਿਨੁ^{੧੧} ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਮਨੁ ਬਿਗਸਿਆ^{੧੨} ਉਦਮ ਭਏ ਮਿਲਨ ਕੀ
 ਆਸ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ^{੧੩} ਜਿਤਨੇ ਸਾਸ ਲੀਏ ਹਮ
 ਗ੍ਰਾਸ ॥ ਕਿਲਬਿਖ^{੧੪,੧੫} ਦਹਨ ਭਏ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ ਤੂਟਿ ਗਏ ਮਾਇਆ ਕੇ
 ਫਾਸ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ ਕਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ^{੧੬} ਰਥੇ
^{੧੭}ਪ੍ਰਭ ਤਾਸ ॥ ਅਵਗਨੀਆਰੇ ਪਾਥਰ ਭਾਰੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ^{੧੮} ਤਰੇ
 ਤਰਾਸ ॥ ੩ ॥ ਜੇਤੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੀ ਜਗਦੀਸਰਿ ਤੇ ਸਭਿ ਉਚ ਹਮ ਨੀਚ
 ਬਿਖਿਆਸ^{੧੯} ॥ ਹਮਰੇ ਅਵਗੁਨ ਸੰਗਿ ਗੁਰ ਮੇਟੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲੀਏ
 ਪ੍ਰਭ ਪਾਸ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿਓ
 ਗੁਰ ਵਾਕ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਗਦੀਸਰਿ ਦੁਰਮਤਿ^{੨੦} ਦੂਜਾ ਭਾਉ
 ਗਇਓ ਸਭ ਝਾਕ^{੨੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਨਾ^{੨੨} ਰੂਪ ਰੰਗ ਹਰਿ ਕੇਰੇ
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਰਵਿਓ ਗੁਪਲਾਕ^{੨੩} ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਹਰਿ
 ਪ੍ਰਗਟੇ ਉਘਰਿ ਗਏ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਤਾਕ^{੨੪} ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਬਹੁਤੁ
 ਬਹੁ ਸੋਭਾ ਜਿਨ ਉਰਿ^{੨੫} ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਰਸਿਕ ਰਸਾਕ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ
 ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਜੈਸੇ ਗਊ ਦੇਖਿ ਬਛਰਾਕ^{੨੬} ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ
 ਮਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇ ਜਨ^{੨੭} ਉਤਮ ਜਨਕ ਜਨਾਕ ॥ ਤਿਨ ਹਰਿ
 ਹਿਰਦੈ ਬਾਸੁ^{੨੮} ਬਸਾਨੀ ਛੂਟਿ ਗਈ^{੨੯} ਮੁਸਕੀ ਮੁਸਕਾਕ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੇ
 ਜਨ ਤੁਮ੍ਹ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀਏ ਹਰਿ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ^{੩੦} ਆਪਨ ਅਪਨਾਕ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਕੇ ਸਖਾ ਹਰਿ ਭਾਈ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬੰਧਪ ਹਰਿ ਸਾਕ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਕਾਨੜਾ
 ਮਹਲਾ ੪‡ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਚੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਵਸਤੁ ਮਾਇਆ ਗੜ੍ਹ ਵੇੜ੍ਹੀ^{੩੧} ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਲੀਓ ਗੜ੍ਹ ਜੀਤਿ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਥਿਆ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਿਆ^{੩੨} ਲੁਬਧੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ
 ਮੋਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਜੈਸੇ ਤਰਵਰ^{੩੩} ਕੀ ਤੁਛ ਛਾਇਆ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ

੧ ਹਿਰਦਾ ।	੧੮ ਤਰੇ ਤਰਾਏ ।
੨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ।	੧੯ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ।
੩ ਪਵਿੱਤਰ ।	੨੦ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ।
੪ [ਸਿੱਨੇ ਹੋਏ] ਭਿੱਜ ਗਏ, ਤਰਾਵਤ ਵਾਲੇ ਹੋਏ।	੨੧ ਨਜ਼ਰ, ਦੁਰਮਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ।
੫ ਕੀਤੇ ।	੨੨ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ।
੬ ਦਿਓ ।	੨੩ ਗੁਪਤ ।
੭ ਲਈਏ (ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਸੌਦਾ) ।	੨੪ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ।
੮ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ।	੨੫ ਦਿਲ ਵਿੱਚ । ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ ਅਨੰਦ-ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
੯ ਹਰੀ ਦਾ ।	੨੬ ਵੱਛਾ ।
੧੦ ਕਿਰਪਾਲੂ ।	੨੭ ਉੱਤਮ-ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਜਨ ।
੧੧ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।	੨੮ ਖੁਸ਼ਬੋ ।
੧੨ ਖਿੜਿਆ ।	੨੯ ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲੀ ਬਦਬੋ ।
੧੩ ਜਿਤਨੇ ਅਸਾਂ ਸਾਹ ਲਏ ਜਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੱਗੀ ਰਹੀ ।	੩੦ ਆਪਣਾ ਅਪਣਾ ਕੇ (ਬਣਾ ਕੇ) ।
੧੪ ਪਾਪ ।	੩੧ ਘੇਰੀ ਹੋਈ ।
੧੫ ਸੜ ਗਏ ।	੩੨ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ ਪੁੱਤਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿੱਚ ।
੧੬ ਮੂਰਖ ।	੩੩ ਰੁੱਖ ।
੧੭ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ।	

* ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਸਾਂ ਪਰ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਮਨ ਉੱਜਲਾ ਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜੋਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ।

† ਹਰੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਚਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਮਿਥਿਆ ਭਰਮ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਪੁੱਤਰਾਂ, ਧੀਆਂ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਖੁਭਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਪਾਪ ਕਟੀਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਦੇਹ ਭੀਤਿ^੧ ॥ ੧ ॥ ^੨ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨ ਉਤਮ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਮਨਿ
 ਹੋਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਪਰਚੈ^੩ ਰਾਮੁ ^੪ਰਵਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਅਸਥਿਰੁ ਰਾਮੁ ਰਵਿਆ
 ਰੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੰਤ ਜਨ ਨੀਕੇ^੫ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਮਨੁ
^੬ਰੰਗਿ ਰੰਗੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਹੈ ਨ ਉਤਰੈ ਕਬਹੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਇ ਮਿਲੈ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਬਹੁ ਪਾਪ ਕੀਏ ਅਪਰਾਧੀ ਗੁਰਿ ਕਾਟੇ ^੭ਕਟਿਤ
 ਕਟੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਮੁਖਿ ਅਉਖਧੁ^੮ ਜਨ ਨਾਨਕ ^੯ਪਤਿਤ
 ਪੁਨੀਤਿ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ
 ਜਗੰਨਾਥ ॥ ਘੁਮਨ ਘੇਰ ਪਰੇ ਬਿਖੁ ਬਿਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਢਿ ਲੀਏ ਦੇ
 ਹਾਥ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਆਮੀ ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨ ਨਰਹਰਿ^{੧੦} ਤੁਮ੍ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ
 ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥ^{੧੧} ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ ਲੁਭਤੇ ਕਾਸਟ^{੧੨} ਲੋਹ ਤਰੇ
 ਸੰਗਿ ਸਾਥ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ੍ ਵਡ ਪੁਰਖ ਬਡ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ^{੧੩} ਹਮ ਚੂਢਿ
 ਰਹੇ ^{੧੪}ਪਾਈ ਨਹੀ ਹਾਥ ॥ ਤੂ ਪਰੈ ਪਰੈ ਅਪਰੰਪਰੁ^{੧੫} ਸੁਆਮੀ ਤੂ ਆਪਨ
 ਜਾਨਹਿ ਆਪਿ ਜਗੰਨਾਥ ॥ ੨ ॥ ਅਵਿਸਟ^{੧੬} ਅਗੋਚਰ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪਾਥ^{੧੭} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ^{੧੮}ਅਕਥ ਕਥ ਕਾਥ ॥ ੩ ॥ ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜਗਦੀਸ
 ਗੁਸਾਈ ਹਮ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਜਗੰਨਾਥ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੋ
 ਪ੍ਰਭ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਖਹੁ ਜਨ ਸਾਥ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ^{੧੯} ਘਰੁ ੫ ॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮਨ ਜਾਪਹੁ ਰਾਮ ਗੁਪਾਲ ॥ ਹਰਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ॥ ^{੨੦}ਹਰਿ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੜਿ ਟਕਸਾਲ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਏਕ ਜੀਹ^{੨੧} ਕਿਆ ਕਥੈ ਬਿਚਾਰੀ ਰਾਮ
 ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਲਾਲ ॥ ਤੁਮਰੀ ਜੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ^{੨੨}ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਹੀ
 ਜਾਨਹਿ ਹਉ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਖਾ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਮੀਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜੀਹ^{੨੧} ਹਰਿ ਹਰੇ
 ਹਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਮਾਲ ॥ ਜਾ ਕੋ ਭਾਗੁ ਤਿਨਿ ਲੀਓ ਰੀ ਸੁਹਾਗੁ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲੇ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲੇ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥ ਕਾਨੜਾ
 ਮਹਲਾ ੪੩ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਜਗਦੀਸ ॥ ^{੨੩}ਏਕਾ ਜੀਅ ਕੀਚੈ
 ਲਖ ਬੀਸ ॥ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਬਦਿ ਜਪੀਸ^{੨੪} ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪੀਸ^{੨੫} ॥

੧ ਕੰਧ । ਦੇਹ ਰੂਪ ਕੰਧ ।	ਰੈ)।
੨ ਓਹ ਉਤਮ-ਜਨ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।	੧੫ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ।
੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੧੬ ਅਦਿੱਖ, ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ।
੪ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ।	੧੭ ਰਸਤਾ ।
੫ ਚੰਗੇ ।	੧੮ ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਅਕਹਿ ਹੈ ।
੬ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੈ ।	੧੯ ਪਰਤਾਉ ਤਾਲ; ਇਥੇ ਗਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੭ ਕੱਟੇ ਗਏ ।	੨੦ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੮ ਦਵਾਈ ।	੨੧ ਜੀਭ ।
੯ ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ।	੨੨ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਤੂ ਤ ਤੂਹੀ' ਹੈ ।
੧੦ ਹਰੀ ।	੨੩ ਇਕ ਜੀਭ ਨੂੰ ਵੀਹ ਲੱਖ ਜੀਭਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ।
੧੧ ਪੱਥਰ ।	੨੪ ਜਪਣ ਯੋਗ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
੧੨ ਲੱਕੜ ।	੨੫ ਕਿਰਪਾਲੂ ।
੧੩ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।	
੧੪ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ । ('ਹਾਥ' ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ	

* ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਿੱਖ-ਅਗੋਚਰ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

† ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਹਨ, ਇਕ ਜੀਭ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

‡ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।

੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਹਰਿ
 ਜਪਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪੇ ਜਪੁ ਜਾਪਉ ਜਗਦੀਸ ॥ ਤੁਮਰੇ ਜਨ ਰਾਮੁ
 ਜਪਹਿ ਤੇ ਉਤਮ ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਘੁਮਿ ਘੁਮੇ ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜੀਸ^੧ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਤੁਮ ਵਡ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਡ ਉਚੇ ਸੋ ਕਰਹਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਭਾਵੀਸ^੨ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ਗੁਰਮਤੀ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਾਬੀਸ^੩ ॥
 ੨ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਭਜੁ ਰਾਮੋ ਮਨਿ ਰਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਰੂਪ
 ਨ ਰੇਖ ਵਡਾਮ^੪ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੁ ਭਜੁ ਰਾਮ ॥ ਬਡ ਹੋ ਹੋ ਭਾਗ ਮਥਾਮ^੫ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਦਰਿ ਹਰਿ ਹੋਤੁ ਜਾਸੁ^੬ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਆਨਦੋ
 ਆਨੰਦੁ ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ
 ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਾ ਸੁਖੁ ਹੋਤੁ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਭਜੁ ਰਾਮ
 ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਧਾਰ ਹਰਿ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਤੂ
 ਤੂ ਤੂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੋ ਸਰਣਾਗਤੀ^੭ ਦੇਹੁ ਗੁਰਮਤੀ ਭਜੁ ਰਾਮ
 ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੯ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਟਉ
 ਪਗ^੮ ਚਾਟ ॥ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪਾਧਰ ਬਾਟ ॥ ਭਜੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਰਸ ਹਰਿ
 ਗਾਟ^੯ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਲਿਖੇ ਲਿਲਾਟ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਖਟ ਕਰਮ
 ਕਿਰਿਆ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰ ਸਿਧ^{੧੨} ਸਾਧਿਕ^{੧੩} ਜੋਗੀਆ ਕਰਿ ^{੧੪}ਜਟ
 ਜਟਾ ਜਟ ਜਾਟ ॥ ^{੧੫}ਕਰਿ ਭੇਖ ਨ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਗੁ ਹਰਿ ਪਾਈਐ
 ਸਤਸੰਗਤੀ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸੰਤ ਜਨਾ ਖੋਲਿ ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ^{੧੬} ॥ ੧ ॥
 ਤੂ ਅਪਰੰਥਰੁ^{੧੭} ਸੁਆਮੀ ਅਤਿ ਅਗਾਹੁ^{੧੮} ਤੂ ^{੧੯}ਭਰਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਜਲ ਥਲੇ
 ਹਰਿ ਇਕੁ ਇਕੋ ਇਕ ਏਕੈ ਹਰਿ ਥਾਟ^{੨੦} ॥ ਤੂ ਜਾਣਹਿ ਸਭ ਬਿਧਿ ਬੂਝਹਿ
 ਆਪੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਹਰਿ ਘਾਟ ॥ ੨ ॥
 ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪‡ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਬਿਦ ਮਾਧੋ^{੨੧} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
^{੨੨}ਅਗਮ ਅਗਾਧੋ ॥ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਧੋ ॥ ਧੁਰਿ ਹੋ ਹੋ ਲਿਖੇ
 ਲਿਲਾਧੋ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਸੰਚਿ ਬਹੁ ਚਿਤੈ ਬਿਕਾਰ
 ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਭਜੁ ਸੰਤ ਸੰਤ ਸੰਗਤੀ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ
 ਸਾਧੋ ॥ ਜਿਉ ਛੁਹਿ ਪਾਰਸ ਮਨੂਰ^{੨੫} ਭਏ ਕੰਚਨ^{੨੬} ਤਿਉ ਪਤਿਤ ਜਨ
 ਮਿਲਿ ਸੰਗਤੀ ਸੁਧ ਹੋਵਤ ਗੁਰਮਤੀ ਸੁਧ ਹਾਧੋ^{੨੭} ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ
 ਕਾਸਟ^{੨੮} ਸੰਗਿ ਲੋਹਾ ਬਹੁ ਤਰਤਾ ^{੨੯}ਤਿਉ ਪਾਪੀ ਸੰਗਿ ਤਰੇ ਸਾਧ
 ਸਾਧ ਸੰਗਤੀ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਾਧੋ ॥ ^{੩੦}ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ
 ਹੈ ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋ ਆਪਿ ਤਰੈ ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਧੋ^{੩੧} ॥

- ੧ ਜਪ-ਜਪ ਕੇ ।
 ੨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।
 ੩ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੪ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ।
 ੫ ਵੱਡਾ ਹੈ ।
 ੬ ਮੱਥੇ ਦੇ ।
 ੭ ਹਰੀ-ਜਸ । ਜਿਸ ਘਰ ਜਾਂ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹੈ ।
 ੯ ਪੈਰ ।
 ੧੦ ਪੱਧਰਾ, ਸਿੱਧਾ ਬਾਟ (ਰਸਤਾ) ।
 ੧੧ ਗਟ-ਗਟ ਕਰ ਕੇ ।
 ੧੨ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
 ੧੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਨੋਟ ੨੦ !
 ੧੪ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ।
 ੧੫ ਜੋ ਅਜੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ੧੬ ਜਟਾ-ਜੂਟ, ਜਟਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ।
 ੧੭ ਹਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਜੋਗ (ਮੇਲ) ਭੇਖ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੰਤ-ਜਨ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ-ਖੋਲ੍ਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।
 ੧੮ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮਨ ਦੇ ।
 ੧੯ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਬੇਅੰਤ ।
- ੨੦ ਅਥਾਹ ।
 ੨੧ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ੨੨ ਬਨਾਵਟ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ।
 ੨੩ [ਮਾ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਧਵ (ਪਤੀ), ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੨੪ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਅਥਾਹ ।
 ੨੫ ਮੱਥੇ 'ਤੇ । ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਜਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨੭ ਨਿਕੰਮਾ ਲੋਹਾ ।
 ੨੮ ਸੋਨਾ ।
 ੨੯ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੦ ਲੱਕੜ ।
 ੩੧ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਰਾਹੀਂ; ਸਾਧ ਭੀ ਓਹ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਾਧ ਹੋਣ ।
 ੩੨ ਚਾਰ ਵਰਨ= ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦਰ । ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ= ਬ੍ਰਾਹਮ-ਚਰਜ, ਗ੍ਰਿਹਸਥ, ਵਾਨ-ਪ੍ਰਸਤ, ਸੰਨਿਆਸ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਤੇ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਮਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਹੋ ਨਾਨਕ !
 ੩੩ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ) ।

* ਅਗੋਚਰ ਹਰੀ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਭਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਕਿਸੇ ਭੇਖ ਜਾਂ ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

‡ ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ ਮਨੂਰ ਭੀ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਲੱਕੜ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਭੀ ਤਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਾਪੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਲ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੨ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵਹੁ ਭਗਵਾਨ ॥
 ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਪਾਪ ਲਹਾਨ^੧ ॥ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕਾਨ^੨ ॥ ਹਰਿ ਹੋ
 ਹੋ ਕਿਰਪਾਨ^੩ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੇ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ
 ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ^੪ ॥ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ
 ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀਆ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਜਨਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ॥੧॥ ਜਿਨ
 ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਸੁਆਮੀ ਤੇ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਵਹਿ ਤੇ ਤਰੇ ਭਵ ਸਿੰਧੁ ਤੇ ਭਗਤ
 ਹਰਿ ਜਾਨ ॥ ਤਿਨ ਸੇਵਾ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ
 ਹਰਿ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੨ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਗਾਈਐ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ^੬ ॥ ਦੁਖ ਬਿਦਾਰਨ^੭ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰ
 ਜਾ ਕਉ ਭੇਟਤ^੮ ਹੋਇ ਸਗਲ ਸਿਧਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ
 ਸਾਧਾਰੈ^{੧੦} ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ^{੧੧} ਖਿਨ ਮਹਿ ਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕਉ ਚੀਤਿ ਆਵੈ
 ਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ॥ ਤਾ ਕਉ ਦੂਖੁ ਨਹੀ ਤਿਲੁ ਸੁਪਨਾ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਅਪਨਾ ਰਾਖੈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਰਸਨਾ^{੧੨} ਚਾਖੈ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ
 ਕੀਨੀ ਮਇਆ^{੧੩} ॥ ੧੪ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਭਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
 ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ਆਰਾਧਉ ਤੁਝਹਿ ਸੁਆਮੀ ਅਪਨੇ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ
 ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਜਪਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾ
 ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਓ ਨਾਮੁ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸੁਆਮੀ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਤਾ ਕੈ
 ਹਿਰਦੈ ਆਈ ਸਾਂਤਿ ॥ ਠਾਕੁਰ ਭੇਟੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂਤਿ^{੧੫} ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ
 ਕਲਾ ਸੋਈ ਪਰਬੀਨ^{੧੬} ॥ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨ ॥ ੩ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਜਿਨਿ ਨਾਉ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਕੀਰਤਿ^{੧੭} ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਗਾਉ ਮੇਰੀ
 ਰਸਨਾਂ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ^{੧੮} ਸੰਤਨ ਉਗਾਂ ਚਰਨ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ
 ਕੇ ਬਸਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਦੁਆਰੁ ਨ ਪਾਵਉ ॥
 ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵਉ ॥ ੧ ॥ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰਿ ਦੇਹ
 ਨ ਸੋਧਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਖੁਨੁ ਪਰਬੋਧਾ^{੧੯} ॥ ੨ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੂਝੀ
 ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਉ ਛੂਟੇ ਜੰਜਾਲ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫੭ ॥ ੨੧ ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ॥ ਟਹਲ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗੁ

੧ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।	੧੪ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਏ ।
੨ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ।	੧੫ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ । ਦੇਖੋ
੩ ਕਿਰਪਾਲੂ ।	ਪੰਨਾ ੧੨੧੪, ਨੋਟ ੨੬ ।
੪ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।	੧੬ ਸਿਆਣਾ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰਿਆਂ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ
੫ ਭਵ-ਸਾਗਰ, ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।	ਜਾਣੂੰ ਹੈ ।
੬ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਹਰੀ ਦੇ) ।	੧੭ ਜਸ, ਸਿਫਤ ।
੭ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।	੧੮ ਨਮਸਕਾਰ ।
੮ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ।	੧੯ ਦੇਹ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।
੯ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ (ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ) ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ।	੨੦ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਇਆ । ਮਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ
੧੦ ਆਸਰੇ ਸਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	ਹੈ ।
੧੧ ਅਪ੍ਰਾਧੀ, ਪਾਪੀ ।	੨੧ ਹਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ
੧੨ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ।	ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੇ, ਤਾਂਕਿ ਹਰੀ ਨਾਮ
੧੩ ਕਿਰਪਾ ।	ਜਪ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ।

- * ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- † ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ।
- § ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਸੌਰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਐਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹਰੀ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ।
- ¶ ਹਰੀ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਹੀ ਇਹ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇਵੇ, ਤਾਂਕਿ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ ਸਕੀਏ ।

ਸਾਧੂ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਜਪਿ ਪਰਮ ਗਤੇ^੧ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਜਾ ਚਰਨਾ
 ਠਾਕੁਰ ਸਰਨਾ ॥ ਸੋਈ ਕੁਸਲੁ^੨ ਜੁ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਕਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਸਫਲ ਹੋਤ ਇਹ
 ਦੁਰਲਭ ਦੇਹੀ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਇਆ^੩ ਕਰੇਹੀ ॥ ੨ ॥ ਅਗਿਆਨ
 ਭਰਮੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਡੇਰਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹਿਦੈ ਬਸਹਿ ਗੁਰ ਪੈਰਾ ॥ ੩ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ
 ਰੰਗਿ^੪ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
 ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੫ਭਗਤਿ ਭਗਤਨ ਹੂੰ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਤਨ ਮਨ
 ਗਲਤ^੬ ਭਏ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਆਪਨ ਲੀਏ ਮਿਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੭ਗਾਵਨਹਾਰੀ ਗਾਵੈ ਗੀਤ ॥ ਤੇ ਉਧਰੇ ਬਸੇ ਜਿਹ ਚੀਤ ॥ ੧ ॥ ਪੇਖੇ ਬਿੰਜਨ^੮
 ਪਰੋਸਨਹਾਰੈ ॥ ਜਿਹ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੈ^੯ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਅਨਿਕ ਸ੍ਰਾਂਗ
 ਕਾਛੇ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ਜੈਸੇ ਸਾ ਤੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਸਗਲ
 ਜੰਜਾਰ^{੧੧} ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ^{੧੨}ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
 ੫† ॥ ਤੇਰੇ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਤ ਉਮਾਹਿਓ^{੧੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਹਿ
 ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸੋਭਾ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਆਹਿਓ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਤੇ ਪਰੈ
 ਪਰੈ ਤੇ ਉਚਾ ^{੧੫}ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹਿਓ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮਿਲਿਓ
 ਭਗਤਨ ਕਉ ਜਨ ਸਿਉ ਪਰਦਾ ਲਾਹਿਓ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੧੮} ਗਾਵੈ
 ਗੁਣ ਨਾਨਕ ^{੧੯}ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਓ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
 ੫‡ ॥ ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਆਪਿ ਉਧਾਰਨ^{੨੦} ਆਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਸਨ
 ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਪੁਨੀਤਾ^{੨੧} ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਕਾਟੇ ਰੋਗ ਭਏ
 ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ^{੨੨} ਖਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ^{੨੩}ਅਸਥਿਤ ਭਏ ਬਸੇ
 ਸੁਖ ਥਾਨਾ ^{੨੪}ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੂ ਧਾਇਓ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਰੇ ਕੁਲ ਲੋਗਾ
 ਨਾਨਕ ^{੨੫}ਲਿਪਤ ਨ ਮਾਇਓ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਬਿਸਰਿ
 ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ^{੨੬} ਪਰਾਈ ॥ ^{੨੭}ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥
 ੧ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ^{੨੮} ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ^{੨੯} ॥ ੩ ॥
 ੮ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫॥ ॥ ਠਾਕੁਰ ਜੀਉ ਤੁਹਾਰੋ ਪਰਨਾ^{੩੦} ॥ ਮਾਨੁ
 ਮਹਤੁ^{੩੧} ਤੁਮ੍ਹਾਰੈ ਉਪਰਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਓਟ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਸਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਆਸ ਭਰੋਸਾ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ ਤੁਮਰਾ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਲੈ ਧਰਨਾ ॥ ਤੁਮਰੋ ਬਲੁ
 ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਸੁਹੇਲੇ^{੩੨} ਜੋ ਜੋ ਕਹਹੁ ਸੋਈ ਸੋਈ ਕਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮਰੀ ਦਇਆ^੩

੧ ਮੁਕਤੀ ।	੧੫ ਡੂੰਘੀ ਸਿਆਣਪ ਵਾਲਾ ।
੨ ਸੁਖ ।	੧੬ ਅਥਾਹ, ਬੇਅੰਤ ।
੩ ਕਿਰਪਾ ।	੧੭ ਤਾਣੇ ਪੋਟੇ, ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ।
੪ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ।	੧੮ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
੫ ਭਗਤੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫੱਬਦੀ ਹੈ ।	੧੯ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ।
੬ ਗਲਤਾਨ, ਮਸਤ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੪੫, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।	੨੦ ਤਾਰਨ ਲਈ । ਹਰੀ ਆਪ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
੭ ਉੱਜ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਰਦੇ ਉਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ (ਹਰੀ) ਵਸਦਾ ਹੈ ।	੨੧ ਪਵਿੱਤਰ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਖਾਂਦਾ ਹੈ ।
੮ [ਸੰ. ਵਜੰਜਨ] ਭੋਜਨ । ਪਰੋਸਨ ਵਾਲਾ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਆਦ ਉਹੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।	੨੨ ਦਵਾਈ ।
੯ ਰੱਜਦਾ ਹੈ ।	੨੩ ਟਿਕ ਗਏ ।
੧੦ ਅਨੇਕ ਸਾਂਗ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ਭੇਖਧਾਰੀ, ਪਰ ਜੇਹੋ ਜੇਹਾ ਅਸਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।	੨੪ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਭੱਜਦਾ ।
੧੧ ਜੰਜਾਲ, ਬੰਧਨ ।	੨੫ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
੧੨ ਸੱਚ ਹੀ ਸਾਰ (ਸਰੇਸ਼ਟ) ਕਰਣੀ ਹੈ ।	੨੬ ਈਰਖਾ, ਸਾੜਾ ।
੧੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ।	੨੭ ਜਦ ਤੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੀ ।
੧੪ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਦੇਖ ਕੇ (ਭਾਵ ਜਸ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੨੮ ਗੁਰੂ ਸਾਧੂ ।
	੨੯ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
	੩੦ ਆਸਰਾ । ਹੇ ਠਾਕਰ ਜੀ ! ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ ।
	੩੧ [ਮਹਤ੍ਰ] ਵਡਿਆਈ ।
	੩੨ ਸੁਖੀ ।

- * ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਿਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਿਰੇ ਗਾਉਣ ਜਾਂ ਭੇਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।
- † ਹਰੀ ਅਗੰਮ ਰੂਪ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਨੁੱਖੀ-ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ ।
- ‡ ਹਰੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਣ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ, ਆਵਾ-ਗਾਉਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਦਾ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- § ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਸੁਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਈਰਖਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ¶ ਹਰੀ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਬਖਸ਼ੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ।

ਮਇਆ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤ ਭਉਜਲੁ^੧ ਤਰਨਾ ॥ ਅਭੈ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ
 ਹਰਿ ਪਾਇਓ^੨ ਸਿਰੁ ਡਾਰਿਓ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਚਰਨਾ ॥੨॥੯॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਚਰਨ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ^੩ਸੁਪਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਪੇਖੀ
 ਸੁਪਨਾ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੋ
 ਰਾਜ ਜੋਬਨਿ ਧਨਿ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਫਿਰਿ ਧਾਇਆ ॥ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਸਭ ਬੁਝੀ ਹੈ ਸਾਂਤਿ ਪਾਈ ਗੁਨ ਗਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੂ ਕੀ
 ਨਿਆਈ ਭ੍ਰਮਿ ਮੋਹਿ ਬਿਆਪਿਓ ਮਾਇਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਮ ਜੇਵਰੀ^੬ ਕਾਟੀ
 ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ^੭ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਹਰਿ ਕੇ
 ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਗਾਇ ॥ ^੮ਸੀਤਲਾ ਸੁਖ ਸਾਂਤਿ ਮੂਰਤਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਿਤ
 ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਗਲ ਆਸ ਹੋਤ ਪੂਰਨ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਦੁਖੁ
 ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ^੯ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਇ ॥ ਤਾਪ
 ਸੰਤਾਪ ਮਿਟੇ ਨਾਨਕ ਬਾਹੁੜਿ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ ਕਥੀਐ ਸੰਤਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਗਿਆਨੁ ॥ ^{੧੦}ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਤ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਆਵਤ ਜਾਤ
 ਰਹੇ ਸ੍ਰਮ ਨਾਸੇ ਸਿਮਰਤ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ॥ ^{੧੨}ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਹੋਹਿ ਖਿਨ
 ਭੀਤਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਥੈ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਤਾ
 ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ^{੧੩} ਨਾਸ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪਾਵੈ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ ॥
 ੨ ॥ ੧ ॥ ੧੨ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੪}ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਧਿ ਹਰਿ
 ਕੋ ਨਾਮ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜੀਅ ਕੈ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਰੇਨੁ^{੧੫}
 ਨਿਤਿ ਮਜਨੁ^{੧੬} ਕਰੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ^{੧੭}ਕਿਲਬਿਖ ਹਰੈ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ
 ਜਨਾ ਕੀ ਉਚੀ ਬਾਨੀ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥
 ੧੩ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ਮਾਨ^{੧੮} ਤਨੁ
 ਧਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਈਤ ਉਤ
 ਕਹਾ ਲੁਭਾਵਹਿ ਏਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਸੰਤ ਆਸਨੁ
 ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ ਗੋਬਿਦੁ ਧਿਆਇ ॥ ੨ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਸਰਨਿ ਆਇਓ
 ਨਾਨਕ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ੧੪ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਪੇਖਿ

- ੧ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
- ੨ ਡਰ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਭਾਵ ਹਰੀ ਨਾਮ ।
- ੩ ਸਿਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਪਾਇਆ ।
- ੪ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨਾ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਵੇਖ ਵੀ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।
- ੫ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦਾ ਰਾਜ ਨਾਲ, ਜੋਬਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਪਿਆ ਭੱਜਦਾ ਹੈ ।
- ੬ ਰੱਸੀ, ਫਾਹੀ ।
- ੭ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ।
- ੮ ਠੰਢਾ ਅਤੇ ਸੁਖ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਰੀ ਸਿਮਰ-ਸਿਮਰ ਕੇ ਨਿੱਤ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰੇ ।
- ੯ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣਾ ਹੀ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਆਦਿ ਹੈ ।
- ੧੦ ਉਥੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ

- ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁਕ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰਮ (ਥਕਾਵਟ) ਨੱਸੀ ਹੈ ।
 - ੧੨ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਪਲ ਵਿੱਚ ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 - ੧੩ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ।
 - ੧੪ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਰੂਹ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
 - ੧੫ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ । ੧੬ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
 - ੧੭ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 - ੧੮ ਮਨ ।
 - ੧੯ ਇਥੇ ਉਥੇ ਭਾਵ ਲਾਭੇ ਕਿਉਂ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਜੀਵ !

- * ਸਾਧ-ਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਸ ਸੁਪਨਾ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- † ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਸਾੜੇ ਮੁੱਕ ਕੇ ਪੂਰਨ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ‡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ।
- § ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਦਿਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਪੇਖਿ ਬਿਗਸਾਉ^੧ ਸਾਜਨ ਪ੍ਰਭ ਆਪਨਾ ਇਕਾਂਤ^੨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਆਨਦਾ
 ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੂਰਤਿ ^੪ਤਿਸੁ ਆਨ ਨਾਹੀ ਭਾਂਤਿ ॥ ੧ ॥ ਸਿਮਰਤ ਇਕ ਬਾਰ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਟਿ ਕੋਟਿ ਕਸਮਲ^੫ ਜਾਂਤਿ ॥ ੨ ॥ ਗੁਣ ਰਮੰਤ^੬ ਦੂਖ ਨਾਸਹਿ
 ਰਿਦ ਭਇਅੰਤ ਸਾਂਤਿ ॥ ੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਰਸੁ ਪੀਉ ਰਸਨਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
 ਰੰਗਿ ਰਾਤ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਸਾਜਨਾ ਸੰਤ ਆਉ
 ਮੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਨਦਾ ਗੁਨ ਗਾਇ ^੭ਮੰਗਲ ਕਸਮਲ^੫ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ
 ਪਰੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਚਰਨ ਧਰਉ ਮਾਥੈ ਚਾਂਦਨਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਹੋਇ ਅੰਧੇਰੈ ॥ ੨ ॥
 ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੧੦} ^{੧੧}ਕਮਲੁ ਬਿਗਸੈ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਉ ਪੇਖਿ ਨੇਰੈ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਤੇ ਸੰਤ ਪਾਏ ਵਾਰਿ ^{੧੨}ਵਾਰਿ ਨਾਨਕ ਉਹ ਬੇਰੈ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੬ ॥ ਕਾਨੜਾ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੋਪਾਲ ਤੇਰੀ ॥ ਮੋਹ ਮਾਨ ਧੋਹ ਭਰਮ ਰਾਖਿ
 ਲੀਜੈ ਕਾਟਿ ਬੇਰੀ^{੧੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੁਭੁਤ^{੧੪} ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ॥ ਉਧਰੇ ਹਰਿ
 ਸਿਮਰਿ ਰਤਨਾਗਰ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਸੀਤਲਾ^{੧੬} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ॥ ਪੂਰਨੋ ਠਾਕੁਰ
 ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਿ ਤਾਰਨ ॥ ^{੧੮}ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ
 ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ॥ ੩ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਦੂਖ ਕਰਿ ਪਾਇਓ ॥ ਸੁਖੀ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੧੭ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਧਨਿ
 ਉਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਸੰਗਿ ਲਾਗੀ ॥ ਕੋਟਿ ਜਾਪ ਤਾਪ ਸੁਖ ਪਾਏ ਆਇ ਮਿਲੇ
 ਪੂਰਨ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥੁ ਦਾਸੁ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ਅਵਰ
 ਓਟ ਸਗਲੀ ਮੋਹਿ^{੧੯} ਤਿਆਗੀ ॥ ਭੋਰ^{੨੦} ਭਰਮ ਕਾਟੇ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਗਿਆਨ
 ਅੰਜਨ^{੨੧} ਮਿਲਿ ਸੋਵਤ ਜਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਅਥਾਹੁ ਅਤਿ ਬਡੋ ਸੁਆਮੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਸਿੰਧੁ^{੨੨} ਪੂਰਨ ਰਤਨਾਗੀ^{੨੩} ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਚਕੁ^{੨੪} ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਾਰੈ
 ਮਸਤਕੁ ਆਨਿ ਧਰਿਓ ਪ੍ਰਭ ਪਾਗੀ^{੨੫} ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੮ ॥ ਕਾਨੜਾ
 ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ^{੨੬}ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟ ਕਾਮੀ ॥ ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ
 ਤਾਰਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ^{੨੭}ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਤੂ ਰਾਖਹਿ
 ਅਪਨੀ ^{੨੮}ਕਲ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਜਾਪ ਤਾਪ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ^{੨੯} ਨਾਹੀ
 ਇਨ ਬਿਧੇ ਛੁਟਕਾਰ ॥ ^{੩੦}ਗਰਤ ਘੋਰ ਅੰਧ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ
 ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰਿ^{੩੧} ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੧੯ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪

੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

॥ ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ^{੩੨} ਨਮਸਕਾਰੈ ॥ ਐਸੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ

੧	ਖਿੜਦਾ ਹਾਂ (ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ) ।	੧੮	ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਅਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
੨	ਨਿਵੇਕਲਾ ।	੧੯	ਮੈਂ ।
੩	ਉਹ ਅਨੰਦ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।	੨੦	ਥੋੜ੍ਹਾ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਭਰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।
੪	ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ (ਸਿਵਾਏ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ) ।	੨੧	ਸੁਰਮਾ।
੫	ਪਾਪ ।	੨੨	ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ।
੬	ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ।	੨੩	[ਰਤਨਾਕਰ] ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ।
੭	ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।	੨੪	ਮੰਗਤਾ।
੮	ਹੇ ਜੀਭ ! ਨਾਮ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਰਸ ਪੀ, ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ।	੨੫	ਪੈਰੀਂ। ਮੱਥਾ ਪੁਛੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
੯	ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ।	੨੬	ਮੈਂ ਗੰਦਾ, ਜ਼ਾਲਮ, ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਹਾਂ ।
੧੦	ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।	੨੭	ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ।
੧੧	ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ।	੨੮	ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤਾਅ ਕੇ ।
੧੨	ਉਸ ਬੋਰੈ (ਵੇਲੇ) ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ ।	੨੯	ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੇ ਖਾਸ-ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ।
੧੩	ਬੋੜੀ ।	੩੦	ਡੂੰਘੇ ਤੇ ਹਨੇਰ ਗਰਤ (ਟੋਏ) ਵਿਚੋਂ ।
੧੪	[ਰਤਨਾਕਰ] ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ।	੩੧	ਨਿਹਾਲ ਕੇ, ਵੇਖ ਕੇ, ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ।
੧੬	ਠੰਢਾ ।	੩੨	ਰਾਜਾ । ਜੋ ਹਰੀ-ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
੧੭	ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ।		

* ਇਹ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਜਾਂ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

‡ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਪਾਂ ਤਪਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ ।

§ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਪੀ ਦੱਸ ਕੇ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

¶ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬਿਅੰਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ ।

ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੋਹਿ^੧ ਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਵਨ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਨ
ਕਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਛੁ ਪਾਰੈ^੨ ॥ ਲਾਖ ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਰੈ^੩ ਕੋ ਹੈ ਐਸੋ
ਬੀਚਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਬਿਸਮ^੪ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਹੀ ਭਈ ਹੈ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ^੫ ਰੰਗਾਰੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ^੬ ਸੰਤਨ ਰਸੁ ਆਈ ਹੈ ਜਿਉ ਚਾਖਿ ਗੁੰਗਾ ਮੁਸਕਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
੨੦ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਨ ਜਾਨੀ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਆਨ^੭ ॥ ਉਚ
ਨੀਚ ਸਭ ਪੇਖਿ ਸਮਾਨੋ^੮ ਮੁਖਿ ਬਕਨੋ ਮਨਿ ਮਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਟਿ
ਘਟਿ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ^੯ ਭੈ ਭੰਜਨ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ
ਭਇਓ ਭ੍ਰਮੁ ਨਾਸਿਓ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਓ ਗੁਰ ਕਾਨ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਕਰਤ ਰਹੇ ਕ੍ਰਤਗੁ^{੧੧}
ਕਰੁਣਾ ਮੈ^{੧੨} ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗਿ੍ਹਾਨ^{੧੩} ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਮਾਂਗਨ
ਕਉ ਹਰਿ ਦਾਨ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ
ਕਉ ਕਈ ਕੇਤੈ^{੧੪} ॥ ਐਸੋ ਜਨੁ ਬਿਰਲੋ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ^{੧੫} ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ^{੧੬} ॥ ਬੁਰਾ ਨਹੀ
ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਸੋਗੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ^{੧੮}
ਹੈ ਰੇ^{੧੯} ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਲੇਤੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੈ^{੨੦} ਕਤ
ਆਵੈ ਕਤ ਰਮਤੈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੨੨ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਹੀਏ ਕੋ
ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਿਸਰਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਤਨ ਮਨ ਗਲਤ^{੨੧} ਭਏ ਤਿਹ ਸੰਗੇ ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਿ
ਰਹੀ ਮੋਰੀ ਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈ ਜੈ ਪਹਿ ਕਹਉ ਬਿਖਾ^{੨੨} ਹਉ ਅਪੁਨੀ
ਤੇਉ ਤੇਉ^{੨੩} ਗਹੇ ਰਹੇ ਅਟਕਾਇ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਏਕੈ ਜਾਲੀ^{੨੪} ਤਾ ਕੀ
ਗੰਠਿ ਨਹੀ ਛੋਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਆਇਓ ਸੰਤਨ ਹੀ
ਸਰਨਾਇ ॥ ਕਾਟੇ ਅਗਿਆਨ ਭਰਮ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਲੀਓ ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ ॥
੨ ॥ ੪ ॥ ੨੩ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਆਨਦ ਰੰਗ^{੨੫} ਬਿਨੋਦ^{੨੬} ਹਮਾਰੈ ॥
ਨਾਮੋ ਗਾਵਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਨੁ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੇ^{੨੭} ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਾਮੋ ਗਿਆਨੁ ਨਾਮੁ ਇਸਨਾਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੈ ॥ ਹਰਿ
ਨਾਮੋ ਸੋਭਾ ਨਾਮੁ ਬਡਾਈ^{੨੮} ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥
ਅਗਮ ਪਦਾਰਥ ਲਾਲ ਅਮੋਲਾ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਗੁਰ ਚਰਨਾਰੈ^{੨੯} ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਮਗਨ ਭਏ^{੩੦} ਹੀਅਰੈ ਦਰਸਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥
੨੪ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫|| ॥ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸੁਆਮੀ ਨੇਰੋ^{੩੧} ॥ ਪੇਖਤ
ਸੁਨਤ ਸਭਨ ਕੈ ਸੰਗੇ ਥੋਰੈ ਕਾਜ ਬੁਰੋ ਕਹ ਫੇਰੋ^{੩੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੇਤੋ ਲਪਟਾਇਓ ਕਛੁ ਨਹੀ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰੋ ॥ ਆਗੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ

੧ ਸੈਨੂੰ ।
 ੨ ਪਾਰਾਵਾਰ ।
 ੩ ਕਰੋੜਾਂ ।
 ੪ ਅਨੰਦਤ, ਪ੍ਰਸੰਨ ।
 ੫ [ਫ਼ਾ. ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਵਾਕੁਰ] ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ।
 ੬ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਗੁੰਗਾ ਆਦਮੀ ਖਾ ਕੇ ਮੁਸਕਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ) ।
 ੭ ਹੋਰ ਕੁਝ ।
 ੮ ਉਚਿਆਂ ਨੀਵਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ।
 ੯ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਮਾਨਿ ਮਾਨ' ਹੈ) ।
 ੧੦ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ੧੧ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਜੀ ।
 ੧੨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੧੩ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੧੪ ਕਰਨ ਯੋਗ । ਕਰਨਹਾਰ ਹਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ੧੫ ਤਰਸਵਾਨ, ਮਿਹਰਵਾਨ ।
 ੧੬ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ।
 ੧੭ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਹਨ ।
 ੧੮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਮੇਲ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ) ।
 ੧੯ ਨੇੜਾਂ ਵਿੱਚ । ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ

ਹਨ ।
 ੨੦ ਜਿੱਤ ।
 ੨੧ ਖੁਸ਼ੀ ।
 ੨੨ ਇਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ।
 ੨੩ ਭਾਵ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਕਿਥੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ) ।
 ੨੪ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ।
 ੨੫ ਗਲਤਾਨ, ਮਸਤ । ਦੇਖੋ ਪੰ. ੧੨੯੯, ਨੋਟ ੬ ।
 ੨੬ ਦਿਲ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਹਾਲ ।
 ੨੭ ਫੜ ਕੇ ਰੋਕ ਰਹੀ ਹੈ ।
 ੨੮ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਜਾਲ ।
 ੨੯ ਮੌਜਾਂ ।
 ੩੦ ਤਮਾਸ਼ੇ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ।
 ੩੧ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ।
 ੩੨ ਔਖਾ ਤਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।
 ੩੩ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੀਏ ।
 ੩੪ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ।
 ੩੫ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ।
 ੩੬ ਨੇੜੇ ਹੈ ।
 ੩੭ ਫੇੜ, ਬੁਰੇ ਕੰਮ । ਥੋੜੀ ਉਮਰ ਲਈ ਕਿਉਂ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
 ੩੮ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਉੱਪੜ ਪਏਗਾ । ਭਾਵੇਂ ਇਥੇ ਭਰਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਦਾ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕਰਨਹਾਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

† ਹੋਰ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਈ ਹਨ, ਪਰ ਮੇਲ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਭਲਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

‡ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਛੁਡਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਐਸੀ ਮਸਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

§ ਨਾਮ ਹੀ ਸਭ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਤਮ ਸਾਧਨ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਹਰੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਛੁਪਾ ਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਵੇ ਕੌਣ ? ਗੁਰੂ ਹੀ ਭਰਮ ਕੱਟ ਕੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਆਵਤ ਸਭ ਪਰਗਟ ਈਹਾ ਮੋਹਿਓ ਭਰਮ ਅੰਧੇਰੋ ॥ ੧ ॥ ਅਟਕਿਓ ਸੁਤ
 ਬਨਿਤਾ^੧ ਸੰਗ ਮਾਇਆ ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਬਿਸੇਰੋ^੨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੈ
 ਭਾਰੋਸਉ ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੁ ਗੁਰੁ ਮੇਰੋ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੨੫ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ^੩ਬਿਖੈ ਦਲੁ ਸੰਤਨਿ ਤੁਮਰੈ ਗਾਹਿਓ ॥ ਤੁਮਰੀ ਟੇਕ ਭਰੋਸਾ ਠਾਕੁਰ
 ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਹਿਓ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ^੫ਮਹਾ ਪਰਾਛਤ
 ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਿ ਮਿਟਾਹਿਓ ॥ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਅਨਦ ਉਜੀਆਰਾ ^੬ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਓ ॥ ੧ ॥ ^੭ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਸਮਰਥ
 ਅਥਾਹਿਓ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਲੈ ਲਾਹਿਓ^੮ ॥
 ੨ ॥ ੭ ॥ ੨੬ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਬੂਡਤ^੯ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ ਜਪਿ ਧੀਰੈ^{੧੦} ॥
 ਬਿਨਸੈ ਮੋਹੁ ਭਰਮੁ ਦੁਖੁ ਪੀਰੈ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ^{੧੨}
 ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨਾ ॥ ^{੧੩}ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੪}ਸੰਤ
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਭੇਟਤ^{੧੫} ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ੨ ॥ ੮ ॥ ੨੭ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ ਸੁਖੁ
 ਪਾਈਐ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਰਿਦੈ ਬਸੇਰੋ ॥ ਚਰਨ ਸੰਤਨ ਕੈ ਮਾਥਾ ਮੇਰੋ ॥ ੧ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਕਉ ਸਿਮਰਹੁ ਮਨਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਾ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥
 ੨੮ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ^{੧੭}ਮੇਰੇ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰਭ ਪਰਸਨ ॥
^{੧੮}ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭੋਜਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ ^{੧੯}ਅਖੀਅਨ ਕਉ ਸੰਤੋਖੁ ਪ੍ਰਭ
 ਦਰਸਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਨਨਿ^{੨੦} ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਜਸੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ^{੨੧}ਕਲਮਲ
 ਦੋਖ ਸਗਲ ਮਲ ਹਰਸਨ ॥ ਪਾਵਨ^{੨੨} ਧਾਵਨ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖ ਪੰਥਾ ਅੰਗ
 ਸੰਗ ਕਾਇਆ ਸੰਤ ਸਰਸਨ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸੀ
^{੨੪}ਆਨ ਉਪਾਵ ਥਕਿਤ ਨਹੀ ਕਰਸਨ ॥ ^{੨੫}ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਏ ਨਾਨਕ ਜਨ
 ਅਪਨੇ ਅੰਧ ਘੋਰ ਸਾਗਰ ਨਹੀ ਮਰਸਨ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੨੯ ॥ ਕਾਨੜਾ
 ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ^{੨੬}ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ ਖਪਟ ਖਲ ਗਰਜਤ ਮਰਜਤ ਮੀਚੁ ਅਨਿਕ
 ਬਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੭}ਅਹੰ ਮਤ ਅਨ ਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੇਖਤ ਭ੍ਰਮਤ ਲਾਖ ਗਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ^{੨੮}ਅਨਿਤ ਬਿਉਹਾਰ ਅਚਾਰ
 ਬਿਧਿ ਹੀਨਤ ਮਮ ਮਦ ਮਾਤ ਕੋਪ ਜਰੀਆ ॥ ਕਰੁਣ^{੨੯} ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋਪਾਲ
 ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਨਾਨਕ ^{੩੦}ਉਧਰੁ ਸਰਨਿ ਪਰੀਆ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੩੦ ॥ ਕਾਨੜਾ
 ਮਹਲਾ ੫:: ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ^{੩੧}ਮਾਨ ਦਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤੇ ਹੀ ਹਾਨਿ^{੩੨} ॥

- ੧ ਇਸਤਰੀ ।
 ੨ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੩ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਦਲ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਤਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੁਕਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੪ ਚਾਹੀ ਹੈ ।
 ੫ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪਾਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।
 ੬ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੯, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੭ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਥੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ।
 ੮ ਲਾਭ । ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਦ ਲਾਭ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਤਾਂ ਰੰਗ ਰਸ ਤੇ ਰੂਪ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ ਗਿਆ ।
 ੯ ਡੁਬਦਾ ।
 ੧੦ ਧੀਰਜ ਫੜਦਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਪੀੜ । ੧੨ ਰਾਤ ।
 ੧੩ ਜਿਧਰ ਕਿਧਰੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਓਟ ਹੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ।
 ੧੪ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੧੫ ਮਿਲਦਿਆਂ ।
 ੧੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੧੭ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਪੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਛੋਹਣ ਲਈ ਹੈ ।
 ੧੮ ਜੀਭ ਰੱਜੀ ਹੈ ਨਾਮ-ਭੋਜਨ ਨਾਲ ।

- ੧੯ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
 ੨੦ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੨੧ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਪਾਪ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਹਰਸਨ=ਹਰਦੇ ਹਨ, ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੨ ਪੈਰ । ਪੈਰ ਦੌੜਨ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਰਸਤੇ ਵੱਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਤ ਸੰਗ ਨਾਲ ਰਸ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੩ ਪੂਰਨ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ।
 ੨੪ ਹੋਰ ਉਪਾਵ ਕਰਦੇ ਵਾਪੂ ਥਕਦੇ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦੇ ।
 ੨੫ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ।
 ੨੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਪਟ (ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਕਪਟ ਕੁਹਕਦੇ (ਮਚਦੇ) ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਖਲ (ਦੁਸ਼ਟ) ਗਜਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੀਚ (ਮੌਤ) ਕਈ ਵੇਰ ਮਲਦੀ ਹੈ ।
 ੨੭ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਹਾਂ, ਕੁਮਿਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹਿਤ ਹੈ; ਹੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ ।
 ੨੮ ਤੁਛ ਮੇਰੇ ਵਿਹਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਧੀਹੀਨ (ਬੇਢੰਗੇ) ਆਚਾਰ ਹਨ, ਮਮਤਾ ਦੇ ਨਜ਼ੇ ਦਾ ਮੱਤਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ-ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।
 ੨੯ ਦਇਆ ਸਰੂਪ ।
 ੩੦ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੪੪, ਨੋਟ ੧੩ ।
 ੩੧ ਮਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ।
 ੩੨ ਘਾਟਾ ।

- * ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਭਰਮ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 † ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਮੋਹ ਭਰਮ ਆਦਿ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੂਰ ਹੋਏ ਤੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ‡ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਗਾ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 § ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗ ਕੇ ਰਸ ਗ੍ਰਾਹਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ¶ ਆਪਣੀ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਲ ਲਓ ।
 :: ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਸਾਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਾਟੇ ਹਨ । ਸ਼ਰਨ ਪੈਣ ਨਾਲ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਆਗਿ ^੧ਆਨ ਲਾਗਹਿ ^੨ਅੰਮ੍ਰਿਤੋ ਡਾਰਿ ਭੂਮਿ
ਪਾਗਹਿ ॥ ਬਿਖੈ ਰਸ ਸਿਉ ਆਸਕਤ^੩ ਮੂੜੇ ਕਾਹੇ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਕਾਮਿ
ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਬਿਆਪਿਓ ^੪ਜਨਮ ਹੀ ਕੀ ਖਾਨਿ ॥ ^੫ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸਰਨਿ
ਆਇਓ ਉਧਰੁ ਨਾਨਕ ਜਾਨਿ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ੩੧ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
੫* ॥ ^੬ਅਵਿਲੋਕਉ ਰਾਮ ਕੋ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਰਤਨੁ ਪਾਇਓ
ਬਿਸਰੀ ਸਭ ਚਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦੈ ਧਾਰਿ ॥ ਉਤਰਿਆ
ਦੁਖੁ ਮੰਦ ॥ ੧ ॥ ਰਾਜ ਧਨੁ ਪਰਵਾਰੁ ਮੇਰੈ ਸਰਬਸੋ^੭ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਸਾਧਸੰਗਮਿ
ਲਾਭੁ ਪਾਇਓ ਨਾਨਕ ਫਿਰਿ ਨ ਮਰੰਦ^੮ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ੩੨ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਪ੍ਰਭ ਪੂਜਹੋ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿ^੯ ॥ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨੀ ਲਾਗਿ ॥ ਹਰਿ ਪਾਵਹੁ
ਮਨੁ ਅਗਾਧਿ ॥ ਜਗੁ ਜੀਤੋ ਹੋ ਹੋ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾਧਿ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅਨਿਕ ਪੂਜਾ ਮੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਖੋਜੀ ਸਾ ਪੂਜਾ ਜਿ ਹਰਿ ਭਾਵਾਸਿ^{੧੧} ॥ ਮਾਟੀ
ਕੀ ਇਹ ਪੁਤਰੀ^{੧੨} ਜੋਰੀ ਕਿਆ ਏਹ ਕਰਮ ਕਮਾਸਿ^{੧੩} ॥ ਪ੍ਰਭ ਬਾਹੁ ਪਕਰਿ
ਜਿਸੁ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵਹੁ ਸੋ ਤੁਧੁ ਜੰਤ ਮਿਲਾਸਿ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਅਵਰ ਓਟ ਮੈ ਕੋਇ
ਨ ਸੂਝੈ ਇਕ ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ ਮੈ ਆਸ ॥ ਕਿਆ ਦੀਨੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ^{੧੫}ਜਉ
ਸਭ ਘਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਵਾਸ ॥ ਪ੍ਰਭ ਚਰਨਨ ਕੀ ਮਨਿ ਪਿਆਸ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
^{੧੬}ਦਾਸੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਤੁਮ੍ਹਰਾ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਸ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
੩੩ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੬ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੈ ॥ ਨਵ ਨਿਧਿ^{੧੭} ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ
ਹਰਿ ਕੇਰੈ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ ਅਨੁਪੇਰੈ^{੧੮} ॥ ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਮੋਹਿ
^{੧੯}ਮਗਨੇਰੈ ॥ ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੁ ਸਾਧ ਦਰਸੇਰੈ ॥ ਸੋ ਪਾਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਤੁ
ਲਿਲੇਰੈ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੇਵਉ ਸਾਧ ਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ^{੨੧} ॥ ਬਾਂਛਉ^{੨੨}
ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਮੈਲੁ ਕਟੇਰੈ^{੨੫} ॥ ਸਾਸਿ
ਸਾਸਿ ਧਿਆਵਹੁ ਮੁਖੁ ਨਹੀ ਮੋਰੈ^{੨੬} ॥ ਕਿਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ਲਾਖ
ਕਰੇਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ਅੰਤਿ ਪੁਕਰੇਰੈ^{੨੭} ॥ ੧ ॥ ਮਨਸਾ ਮਾਨਿ
ਏਕ ਨਿਰੰਕੇਰੈ^{੨੮} ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਹੁ ਭਾਉ ਦੂਜੇਰੈ ॥ ਕਵਨ ਕਹਾਂ ਹਉ ਗੁਨ

- ੧ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਟੀ ਛਾਣਦੇ ਹਨ (ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲਬੇੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ) ।
- ੩ [ਸੰ.] ਖਚਿਤ, ਲੀਨ । ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੋਇਆ, ਹੇ ਮੁਰਖ ! ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੩੨, ਨੋਟ ੧ ।
- ੪ ਇਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ ।
- ੫ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ।
- ੬ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਮੁਖ-ਕਮਲ ਨੂੰ ।
ਮੁਖ+ਅਰਵਿੰਦ (ਕਮਲ)=ਕੰਵਲ ਜੇਹਾ ਮੂੰਹ ।
- ੭ ਸਭ ਕੁਝ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੦੭, ਨੋਟ ੨੮ ।
- ੮ ਮਰਦਾ ।
- ੯ ਸਿਮਰ ਕੇ ।
- ੧੦ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੧ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ।
- ੧੨ ਪੁਤਲੀ ।
- ੧੩ ਕਮਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।
- ੧੪ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਜੰਤ) ।
- ੧੫ ਜਦ ਸਾਰੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
- ੧੮ ਅਨੂਪ ਹੈ, ਅਦੁੱਤੀ ਹੈ ।
- ੧੯ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੈ ।
- ੨੦ [ਲਿਲਾਟ 'ਤੇ] ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
- ੨੧ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ।
- ੨੨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।
- ੨੩ ਕਰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੪ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ।
- ੨੫ ਕਟਦੀ ਹੈ ।
- ੨੬ ਮੋੜਦਾ ।
- ੨੭ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁੜਦਾ ਹੈ ।
- ੨੮ ਨਿਰੰਕਾਰ । ਮਨਸਾ (ਖਾਹਿਸ) ਇੱਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਨਾ ਲਓ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਛੱਡ ਦਿਓ ।

* ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਭ ਸੁਖ ਮਿਲ ਗਏ ।

† ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾ ਆਪ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਨਾਮ ਧਿਆਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਆਪ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ।

ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੈ ॥ ^੧ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਏਕ ਟੁਲੇਰੈ^੨ ॥ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤੁ
ਮਨਿ ਮੇਰੈ ॥ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ^੩ਜਗਤ ਗੁਰ ਕੇਰੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੪ ॥
ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੪ਐਸੀ ਕਉਨ ਬਿਧੇ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨਾ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਆਸ ਪਿਆਸ ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਉਮਗਿ^੫ ਹੀਉ^੬ ਤਰਸਨਾ ॥ ੧ ॥
^੭ਦੀਨ ਲੀਨ ਪਿਆਸ ਮੀਨ ਸੰਤਨਾ ਹਰਿ ਸੰਤਨਾ ॥ ਹਰਿ ਸੰਤਨਾ ਕੀ ਰੇਨ^੮ ॥
^੯ਹੀਉ ਅਰਪਿ ਦੇਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਹੈ ਕਿਰਪੇਨ^{੧੦} ॥ ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਤਿਆਗਿ ਛੋਡਿਓ
ਤਉ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀਉ ਭੇਟਨਾ^{੧੧} ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੩੫ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
੫† ॥ ^{੧੨}ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਰੰਗਨ ਕੇ ਰੰਗਾ ॥ ^{੧੩}ਕੀਟ ਹਸਤ ਪੂਰਨ ਸਭ ਸੰਗਾ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਬਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥ ਸਹਿਤ ਗੰਗਾ ॥ ਜਲੁ ਹੇਵਤ^{੧੫} ਭੂਖ ਅਰੁ
ਨੰਗਾ ॥ ਪੂਜਾਚਾਰ^{੧੬} ਕਰਤ ਮੇਲੰਗਾ^{੧੭} ॥ ਚਕ੍ਰ ਕਰਮ ^{੧੮}ਤਿਲਕ ਖਾਟੰਗਾ ॥
^{੧੯}ਦਰਸਨੁ ਭੇਟੇ ਬਿਨੁ ਸਤਸੰਗਾ ॥ ੧ ॥ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ^{੨੦} ਅਤਿ ਰਹਤ
ਬਿਟੰਗਾ^{੨੧} ॥ ਹਉ ਰੋਗੁ ਬਿਆਪੈ ਚੁਕੈ ਨ ਭੰਗਾ^{੨੨} ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸਨ
ਜਰੰਗਾ^{੨੩} ॥ ਸੋ ਮੁਕਤੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਗਾ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੩੬ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੭ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ਤਿਖ^{੨੪} ਬੁਝਿ ਗਈ ਗਈ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਜਨਾ ॥ ਪੰਚ^{੨੫} ਭਾਗੇ ਚੋਰ ਸਹਜੇ
ਸੁਖੈਨੋ ਹਰੇ^{੨੬} ਗੁਨ ਗਾਵਤੀ ਗਾਵਤੀ ਗਾਵਤੀ ਦਰਸ ਪਿਆਰਿ ॥੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭ ^{੨੭}ਮੋ ਸਿਉ ਮੋ ਸਿਉ ਐਸੀ ਹਉ ਕੈਸੇ ਕਰਉ ॥
ਹੀਉ^{੨੮} ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਬਲਿ ਬਲੇ ਬਲਿ ਬਲੇ ਬਲਿ ਗਈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੯}ਪਹਿਲੇ ਪੈ ਸੰਤ
ਪਾਇ ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ ਤੇਰੋ ਕੇਹਰੇ^{੩੦} ਜਿਤੁ
ਜੰਤਨ ਕਰਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅਨਿਕ ਦਾਸ ਕੀਰਤਿ^{੩੧} ਕਰਹਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥ ਸੋਈ
ਮਿਲਿਓ ਜੋ ਭਾਵਤੋ ਜਨ ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ ਏਕ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ
ਤੂਹੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੭ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੮ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ਤਿਆਗੀਐ ਗੁਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਪੇਖਤਾ^{੩੧} ਦਇਆਲ ਲਾਲ ^{੩੨}ਹਾਂ
ਹਾਂ ਮਨ ਚਰਨ ਰੇਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਸੰਤ ਮੰਤ^{੩੩} ਗੁਪਾਲ
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥ ੧ ॥ ਹਿਰਦੈ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇ ਚਰਨ
ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਮੋਹਨਾ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆ
ਮਇਆ^{੩੪} ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ॥ ਤਜਿ ਮੋਹੁ ਭਰਮੁ

੧ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ੨ ਟੋਲ ਨੂੰ, ਗੁਣ ਨੂੰ । ੩ [ਜਗਤ ਕੇਰੇ ਗੁਰੂ] ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ! ੪ ਐਸਾ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ? ੫ ਉਮੰਗ, ਚਾਉ ਵਿੱਚ । ਉਸ ਸਫਲ ਮੂਰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਤੇ ਆਸ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਦਿਲ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਚਾਉ ਵਿੱਚ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੨੨, ਨੋਟ ੧੨ । ੬ ਦਿਲ । ੭ ਦੀਨ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਪਿਆਸ ਹੈ । ੮ ਮੱਟੀ, ਚਰਨ-ਧੂੜ । ੯ ਦਿਲ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ । ੧੦ ਕਿਰਪਾਲੂ । ੧੧ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੧੨ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹਰੀ । ੧੩ ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਤੱਕ ਸਭ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਹੈ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਕੀਟਾ' ਹੈ) । ੧੪ ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧੫ ਬਰਫ । ਜਲ ਤੇ ਬਰਫ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ	ਗਲਦੇ ਹਨ । ੧੬ ਪੂਜਾ ਆਚਾਰ । ੧੭ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ, ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ । ੧੮ ਛੇ ਅੰਗਾਂ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਏ । ਛੇ ਅੰਗ=ਦੋ ਲੱਤਾਂ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ, ਇਕ ਸਿਰ ਤੇ ਇਕ ਦੇਹ ਦਾ ਵਿਚਲਾ ਹਿੱਸਾ । ੧੯ ਛੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਿਨਾ ਸਤਸੰਗ ਸਭ ਬੇਅਰਥ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੧੬, ਨੋਟ ੧੮ । ੨੦ ਰੋਕਣਾ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ । ੨੧ ਸਿਰ ਭਾਰ । ੨੨ ਤੋਟਾ । ਘਾਟਾ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਵੱਧਦਾ ਹੈ । ੨੩ ਸੜਦੇ ਹਨ । ੨੪ ਤ੍ਰਿਖਾ, ਪਿਆਸ । ੨੫ ਕਾਮਾਦਿਕ । ੨੬ ਹਰੀ ਦੇ । ੨੭ ਮੇਰੇ ਨਾਲ । ੨੮ ਪਹਿਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਈ ਹੈ । ੨੯ ਕੈਸਾ ? ੩੦ ਸਿਫਤ । ੩੧ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ੩੨ ਹੇ ਭਾਈ ਮਨ ! ਸੰਤ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਹੋ ਜ । ੩੩ ਉਪਦੇਸ਼ । ੩੪ ਦਇਆ ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਮਾਣ ਮੋਹ ਛੱਡੀਏ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

† ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਸਭ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੀਏ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਸਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

§ ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਗਲ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੮ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ੧^੫ਪ੍ਰਭ ਕਹਨ
ਮਲਨ ਦਹਨ ਲਹਨ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਆਨ ਨਹੀ ਉਪਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
੨^੩ਤਟਨ ਖਟਨ ਜਟਨ ਹੋਮਨ ਨਾਹੀ ਡੰਡਧਾਰ ਸੁਆਉ ॥ ੧ ॥ ਜਤਨ ਭਾਂਤਨ^੩
ਤਪਨ ਭ੍ਰਮਨ^੪ ਅਨਿਕ ਕਥਨ ਕਥਤੇ ਨਹੀ ਥਾਹ ਪਾਈ ਠਾਉ ॥ ੫^੫ਸੋਧਿ ਸਗਰ
ਸੋਧਨਾ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕਾ ਭਜੁ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੩੯ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੯ ੧^੬ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧^੬ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ 'ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ 'ਭੈ ਹਰਨ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ੧^੬ਨੈਨ ਤਿਪਤੇ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿ ਜਸੁ ਤੋਖਿ ਸੁਨਤ ਕਰਨ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਨ
ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਦਾਤੇ ਦੀਨ ਗੋਬਿਦ ਸਰਨ ॥ ਆਸ ਪੂਰਨ ਦੁਖ ਬਿਨਾਸਨ
ਗਹੀ^{੧੧} ਓਟ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਚਰਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੪੦ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
ਚਰਨ ਸਰਨ ਦਇਆਲ ਠਾਕੁਰ ਆਨ ਨਾਹੀ ਜਾਇ^{੧੨} ॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ
ਬਿਰਦੁ^{੧੩} ਸੁਆਮੀ ਉਧਰਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੈਸਾਰ^{੧੪} ਗਾਰ
ਬਿਕਾਰ ਸਾਗਰ^{੧੫} ਪਤਿਤ ਮੋਹ ਮਾਨ ਅੰਧ ॥ ਬਿਕਲ^{੧੬} ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਧੰਧ ॥
^{੧੭}ਕਰੁ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ ਕਾਢਹੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ਅਨਾਥ
ਨਾਥ ਸਨਾਥ ਸੰਤਨ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸ ॥ ਮਨਿ ਦਰਸਨੈ ਕੀ ਪਿਆਸ ॥
ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਗੁਨਤਾਸ^{੧੮} ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਗੁਪਾਲ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
ਰਸਨਾ^{੧੯} ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੪੧ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨੦^{੨੦}ਵਾਰਿ
ਵਾਰਉ ਅਨਿਕ ਡਾਰਉ ॥ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਿਅ ਸੁਹਾਗ ਪਲਕ ਰਾਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਨਿਕ^{੨੧} ਮੰਦਰ ਪਾਟ^{੨੨} ਸੇਜ ਸਖੀ ਮੋਹਿ ਨਾਹਿ ਇਨ ਸਿਉ ਤਾਤ^{੨੩} ॥ ੧ ॥
ਮੁਕਤ^{੨੪} ਲਾਲ ਅਨਿਕ ਭੋਗ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹਾਤ^{੨੫} ॥ ੨੬^{੨੬}ਰੂਖੇ ਭੋਜਨੁ
ਭੂਮਿ ਸੈਨ ਸਖੀ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸੂਖਿ ਬਿਹਾਤ^{੨੭} ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੪੨ ॥ ਕਾਨੜਾ
ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਹੰ^{੨੮} ਤੋਰੇ ਮੁਖੁ ਜੋਰੇ ॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਮਨੁ ਲੋਰੇ^{੨੯} ॥ ਪ੍ਰਿਅ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ਮੋਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਆਗਨਿ^{੩੦} ਚੈਨਾ
ਤੋਰੇ ਰੀ ਤੋਰੇ^{੩੧} ਪੰਚ ਦੂਤਨ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਤੋਰੇ ॥ ੧ ॥ ਆਇ ਨ ਜਾਇ ਬਸੇ
^{੩੨}ਨਿਜ ਆਸਨਿ ਉਂਧ^{੩੩} ਕਮਲ ਬਿਗਸੋਰੇ ॥ ਛੁਟਕੀ ਹਉਮੈ ਸੋਰੇ^{੩੪} ॥ ਗਾਇਓ
ਰੀ ਗਾਇਓ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ^{੩੫} ਗੁਨੀ ਗਹੇਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੪੩ ॥ ਕਾਨੜਾ

- ੧ ਹਰੀ ਦਾ ਕਹਣ (ਜਸ) ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਮਲ ਦੇ ਦਹਨ (ਸਾੜਨ) ਵਾਲਾ ਹੈ; ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ, ਹੋਰ ਉਪਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।
- ੨ ਤੀਰਥ, ਖਟ (ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਕਰਮ, ਜਟਾਂ ਧਾਰਨਾ, ਹੋਮ ਯੱਗ ਆਦਿ ਕਰਨਾ, ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗ ਡੰਡਾ ਧਾਰ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਸਭ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹਨ ।
- ੩ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ।
- ੪ ਭਉਣਾ, ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ।
- ੫ ਹੋਰ ਸਭ ਸਾਧਨ ਸੋਧੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਖ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ ।
- ੬ ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੭ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ।
- ੮ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੯ ਅੱਖਾਂ ਰੱਜੀਆਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ।
- ੧੦ ਕੰਨ । ਕੰਨ ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤੋਖ ਪਾਏ ਹਨ।
- ੧੧ ਪਕੜੀ ਹੈ ।
- ੧੨ ਥਾਂ । ਹੋਰ ਥਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।
- ੧੩ ਨਿੰਤ ਦਾ ਕਰਮ, ਸੁਭਾਵ ।
- ੧੪ ਜਿਲ੍ਹਣਾ ਹੈ ਬਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ।
- ੧੫ ਡਿੱਗਾ ਹੈ ਮੋਹ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ।
- ੧੬ ਵਿਆਕੁਲ, ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ।
- ੧੭ ਹੱਥ ਪਕੜ ਕੇ ।
- ੧੮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
- ੧੯ ਜੀਭ ।
- ੨੦ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਇਕ ਰਾਤ ਦੇ ਪਲ ਭਰ ਦੇ ਸੁਹਾਗ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਖ ਵਾਰ ਦਿਆਂ ।
- ੨੧ ਸੋਨਾ ।
- ੨੨ ਪਟ, ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ।
- ੨੩ ਚਾਹ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ ।
- ੨੪ ਮੋਤੀ ।
- ੨੫ ਨਸ਼ਟ ਰੂਪ ।
- ੨੬ ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਭੋਇਂ ਤੇ ਸੌਣਾ, ਪਤੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹਨ (ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗ-ਰਹਿਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਰਾਤਿ' ਤੇ 'ਤਾਤਿ') ।
- ੨੭ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੮ ਹੰਕਾਰ ।
- ੨੯ ਲੋੜ ਹੈ (ਮਨ ਨੂੰ) ।
- ੩੦ ਵੇਹੜਾ (ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ) ।
- ੩੧ ਤੋੜ ਦਿਓ ।
- ੩੨ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ।
- ੩੩ ਉਲਟਾ । ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ, ਜੋ ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ ਉਲਟਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੪ ਸ਼ੋਰ ।
- ੩੫ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾ, ਭਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ।

* ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਖਟ ਕਰਮ ਆਦਿ ਜਤਨ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ ।

+ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਚਰਨਾਂ ਲਈ ਤਾਂਘ ਦਸਦੇ ਹਨ ।

ਮਃ ੫ ਘਰੁ ੯* ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਜਾਪਿ ਮਨਾ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ਜੋ ਸੰਤ ਬੇਦ ਕਹਤ
ਪੰਥੁ^੧ ਰਾਖਰੋ ਮੋਹ ਮਗਨ ਅਹੰ ਤਾਪ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਰਾਤੇ ਮਾਤੇ ਸੰਗਿ
ਬਪੁਰੀ^੨ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸੰਤਾਪ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੋਊ ਜਨੁ ਉਧਰੈ ਜਿਸਹਿ
ਉਧਾਰਹੁ ਆਪ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਮੋਹ ਭੈ ਭਰਮਾ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥ ੨ ॥
੫ ॥ ੪੪ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੦ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
‡^੧ਐਸੋ ਦਾਨੁ ਦੇਹੁ ਜੀ ਸੰਤਹੁ^੨ ਜਾਤ ਜੀਉ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ^੩ਮਾਨ ਮੋਹੀ ਪੰਚ
ਦੋਹੀ ਉਰਝਿ ਨਿਕਟਿ ਬਸਿਓ ਤਾਕੀ^੪ ਸਰਨਿ ਸਾਧੂਆ ਦੂਤ ਸੰਗੁ ਨਿਵਾਰਿ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਿਓ ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਦੁਆਰਿ ॥ ੧ ॥
ਕਿਰਪਾ ਗੋਬਿੰਦ ਭਈ ਮਿਲਿਓ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ^੬ ॥ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ
ਨਾਨਕ ਭਵ^੭ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੪੫ ॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
‡^੧ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ ਆਪਨ ਆਏ ॥ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੋ ਕਛੂ ਦਿਖਾਏ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਿਓ
ਸੁਖ ਬਾਲੇ ਭੋਲੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਜੋਗਿ^੨ ਮਿਲਾਏ ਸਾਧ ਸੰਗਾਏ ॥ ^੩ਕਤਹੁ
ਨ ਜਾਏ ਘਰਹਿ ਬਸਾਏ ॥ ^੪ਗੁਨ ਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਇਹ ਚੋਲੈ ॥ ੧ ॥
ਚਰਨ ਲੁਭਾਏ ^੫ਆਨ ਤਜਾਏ ॥ ^੬ਥਾਨ ਥਨਾਏ ਸਰਬ ਸਮਾਏ ॥ ^੭ਰਸਕਿ
ਰਸਕਿ ਨਾਨਕੁ ਗੁਨ ਬੋਲੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੪੬ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫੯ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਈ^{੧੫} ॥ ਪਰਮਿਤਿ^{੧੬} ਰੂਪੁ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ^{੧੭}
ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਨਿ ਭਵਨਿ^{੧੮} ਨਾਹੀ ਪਾਇਓ
ਪਾਇਓ ਅਨਿਕ ਉਕਤਿ^{੧੯} ਚਤੁਰਾਈ ॥ ੧ ॥ ਜਤਨ ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ
ਰੇ ਤਉ ਮਿਲਿਓ ਜਉ ਕਿਰਪਾਈ^{੨੦} ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਦਇਆਰ^{੨੧} ਕ੍ਰਿਪਾਰ^{੨੨} ਕ੍ਰਿਪਾ
ਨਿਧਿ^{੨੩} ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਰੇਨਾਈ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੪੭ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
੫੯ ॥ ਮਾਈ ਸਿਮਰਤ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਹੋਰੁ ॥
ਚਿਤਵਉ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ^{੨੫} ^{੨੬}ਸਾਸਨ ਨਿਸਿ ਭੋਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਆਪਨ ^{੨੭}ਤੂਟਤ ਨਹੀ ਜੋਰੁ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਰਬਸੁ^{੨੮}
ਹਰਿ ਗੁਨ ਨਿਧੇ ਸੁਖ ਸੋਰ ॥ ੧ ॥ ^{੨੯}ਈਤ ਉਤ ਰਾਮ ਪੂਰਨੁ ^{੩੦}ਨਿਰਖਤ
ਰਿਦ ਖੋਰਿ ॥ ਸੰਤ ਸਰਨ ਤਰਨ ਨਾਨਕ ^{੩੧}ਬਿਨਸਿਓ ਦੁਖੁ ਘੋਰ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਰਸਤਾ । ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੈਂ; ਤੇਰਾ ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ; ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਤ ਤੇ ਵੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਮੋਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ।
- ੨ ਵਿਚਾਰੀ, ਨਾਮੁਰਾਦ । ਜਿਹੜੇ ਨਾਮੁਰਾਦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਦੁੱਖ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੩ (ਜਿਸ ਉੱਤੇ) ਜੀਅ ਮੇਰਾ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੪ ਮਾਨ ਦੀ ਮੋਹੀ ਹੋਈ ਤੇ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਠੱਗੀ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸਦੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੱਕੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੂਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ।
- ੫ ਤੱਕੀ ਹੈ ।
- ੬ ਆਸਰਾ ।
- ੭ ਸੰਸਾਰ ।
- ੮ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਕਿਵੇਂ ਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਨਾ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਭੋਲੇ ਭਾਅ ਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
- ੯ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ।
- ੧੦ ਮਨ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ ।
- ੧੧ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ (ਹਰੀ) ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਆ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
- ੧੨ ਹੋਰ ਸਭ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ ।
- ੧੩ ਸਭ ਥਾਈਂ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ।
- ੧੪ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ।
- ੧੫ ਕਠਿਨ ਹੈ ।
- ੧੬ ਜੋ ਮਿਤ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਹੱਦ) ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ।
- ੧੭ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੧੮ ਫਿਰਨ ਭਾਵ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ।
- ੧੯ ਯੁਕਤੀ । ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।
- ੨੦ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ।
- ੨੧ ਦਿਆਲੂ ।
- ੨੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ।
- ੨੩ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ।
- ੨੪ ਚਰਨ-ਸੂਤੀ ।
- ੨੫ [ਚਰਨ ਅਰਵਿੰਦ] ਚਰਨ ਕਮਲ ।
- ੨੬ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ।
- ੨੭ ਟੁਟਦਾ ਨਹੀਂ ਜੋੜ ।
- ੨੮ [ਸਰਵਸ੍ਰ] ਸਭ ਕੁਝ । ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸੁਖ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ, ਮੇਰਾ ਮਨ, ਧਨ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ।
- ੨੯ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਂ, ਹਰੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੩੦ ਰਿਦੇ ਦੀ ਖੋੜ (ਖੁੱਡ ਭਾਵ ਤਹਿ) ਅੰਦਰ ਵੇਖਿਆ ।
- ੩੧ ਡਾਢੇ ਤੋਂ ਡਾਢਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ।

* ਮਾਇਆ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

† ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਤਾਰਦੀ ਹੈ ਨਾਮ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ ।

‡ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸੰਜੋਗਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ।

§ ਹਰੀ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਕਥਨੀ ਜਾਂ ਦੇਸ ਰਟਨ ਜਾਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਕੇਵਲ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

¶ ਹਰੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

੪੮ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੇ ਅਸਨੇਹੁ^੧ ॥ ਸਾਜਨੋ ਤੂ
ਮੀਤੁ ਮੇਰਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕੇਹੁ^੨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਨੁ ਮਾਂਗਉ ਤਾਨੁ
ਮਾਂਗਉ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਸੁਤ^੩ ਦੇਹੁ^੪ ॥ ੧ ॥ ^੫ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਭੁਗਤਿ ਪੂਰਨ
ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ॥ ਭੈ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਨਿਹਾਲ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਦਾ
ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੪੯ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਕਰਤ ਕਰਤ ^੬ਚਰਚ
ਚਰਚ ਚਰਚਰੀ ॥ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਭੇਖ ਗਿਆਨ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਧਰਤ^੭ ਧਰਤ
ਧਰਚਰੀ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੯ਅਹੰ ਅਹੰ ਅਹੈ ਅਵਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਮੁੜ
ਬਵਰਈ^{੧੦} ॥ ^{੧੧}ਜਤਿ ਜਾਤ ਜਾਤ ਜਾਤ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ ॥
੧ ॥ ਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ ਮਿਰਤੁ^{੧੨} ਮਿਰਤੁ ਨਿਕਟਿ^{੧੩} ਨਿਕਟਿ ਸਦਾ
ਹਈ^{੧੪} ॥ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਭਾਜੁ^{੧੫} ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਮੁੜ ਬਿਨੁ ਭਜਨ
ਭਜਨ ਭਜਨ ਅਹਿਲਾ^{੧੬} ਜਨਮੁ ਗਈ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੫੦ ॥ ੧੨ ॥ ੬੨ ॥

ਕਾਨੜਾ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
‡ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਜਪੈ ਤਿਵੈ ਸੁਖੁ
ਪਾਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ
ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਲੋਚਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਅਨ^{੧੭} ਰਸ ਸਾਦ ਗਏ
ਸਭ ਨੀਕਰਿ^{੧੮} ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਮੀਠਾ ਲਾਗਾ ਗੁਰੁ ਮੀਠੇ ਬਚਨ ਕਢਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ
ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖੋਤਮ^{੧੯} ਬਾਣੀ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਨਤ
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਦੁਵਿਆ^{੨੦} ਮਨੁ ਭੀਨਾ^{੨੧} ਨਿਜ ਘਰਿ^{੨੨} ਆਵੈਗੋ ॥ ਤਹ
^{੨੩}ਅਨਹਤ ਧੁਨੀ ਬਾਜਹਿ ਨਿਤ ਬਾਜੇ ਨੀਝਰ^{੨੪} ਧਾਰ ਚੁਆਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਇਕੁ ਤਿਲ ਤਿਲ ਗਾਵੈ ਮਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥
ਨਾਮੁ ਸੁਣੈ ਨਾਮੋ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਨਾਮੇ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ ਕਨਿਕ^{੨੫} ਕਨਿਕ
ਪਹਿਰੇ ਬਹੁ ਕੰਗਨਾ^{੨੬} ਕਾਪਰੁ ਭਾਂਤਿ ਬਨਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਫੀਕ
ਫਿਕਾਨੇ^{੨੭} ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਆਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਮਾਇਆ ਪਟਲ^{੨੮} ਪਟਲ
ਹੈ ਭਾਰੀ ਘਰੁ ਘੂਮਨਿ ਘੇਰਿ ਘੁਲਾਵੈਗੋ^{੨੯} ॥ ਪਾਪ ਬਿਕਾਰ ਮਨੂਰ^{੩੦} ਸਭਿ
ਭਾਰੇ ਬਿਖੁ ਦੁਤਰੁ^{੩੧} ਤਰਿਓ ਨ ਜਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥ ^{੩੨}ਭਉ ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਆ

੧ ਪਿਆਰ । ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਜਨ (ਸੇਵਕ) ਦੇ ਅੰਗ- ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	੨੫, ਨੋਟ ੬ ।
੨ ਕੁਝ ।	੧੭ ਹੋਰ ।
੩ ਪੁੱਤਰ ।	੧੮ ਨਿਕਲ । ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਦ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ।
੪ ਸਰੀਰ ।	੧੯ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ।
੫ ਉਹ ਹਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਮੁਕਤੀ, ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।	੨੦ ਨਰਮ ਹੋਇਆ, ਪਸੀਜਿਆ ।
੬ ਚਰਚਾ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜੋਗੀ ਧਿਆਨੀ ਭੇਖੀ ਗਿਆਨੀ ਆਦਿ ।	੨੧ ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ ।
੭ ਧਰਤੀ ।	੨੨ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ।
੮ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ, ਬਿਹੰਗਮ ਲੋਕ ।	੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
੯ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਬਵਰੇ (ਮੂਰਖ) ਹਨ ।	੨੪ ਇਕ-ਰਸ ।
੧੦ ਮੂਰਖ ।	੨੫ ਸੋਨੇ ਦੇ ।
੧੧ ਜਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।	੨੬ ਕੱਪੜੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ।
੧੨ ਮੌਤ ।	੨੭ ਫਿੱਕੇ ।
੧੩ ਨੇੜੇ ।	੨੮ ਪਰਦਾ ।
੧੪ ਹੈ ।	੨੯ ਘੁਲ ਜਾਵੇਗਾ ।
੧੫ ਭਜ, ਸਿਮਰ ।	੩੦ ਨਿਕੰਮੇ ਲੋਹੇ ਵਤ ।
੧੬ ਅ-ਲਾਹਾ, ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਦੇ, ਨਿਸਫਲ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ	੩੧ [ਦੁਸਤਰ] ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ।
	੩੨ ਹਰੀ ਦਾ ਭੈ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ- ਮਲਾਹ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਤਰੀਦਾ ਹੈ ।

- * ਹਰੀ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- † ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਆਦਿ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਉਹ ਤਾਂ ਭਜਨ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਨਾਮ ਆਪਣਾ ਸੁਆਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੁਆਦ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (੧) । ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮਿੱਠੀ ਲੱਗਦੀ (੨) । ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਪਿਘਲਦਾ ਅਤੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਹੈ (੩) । ਨਾਮ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (੪) । ਹੋਰ ਗਹਿਣੇ ਕੱਪੜੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ (੫) । ਬਲਕਿ ਭਾਰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਤਰਨ ਹੁੰਦਾ (੬) । ਤਰਨਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੭) । ਇਹ ਭੀ ਤਾਂ, ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ (੮) ।

ਹੈ ਬੋਹਿਬੁ^੧ ਗੁਰੁ ਖੇਵਟੁ^੨ ਸਬਦਿ ਤਰਾਵੈਗੋ ॥ ^੩ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਭੇਟੀਐ ਹਰਿ
 ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ^੪ਅਗਿਆਨਿ ਲਾਇ ਸਵਾਲਿਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨੈ
 ਲਾਇ ਜਗਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਭਾਣੈ ਆਪਣੈ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈਗੋ ॥
 ੮ ॥ ੧ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਰਾਵੈਗੋ ॥
 ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਸੋਈ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ਜਿਉ ਧੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਸਮਾਵੈਗੋ^੫ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਮਿ
 ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਵਹੁ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਮਲੁ
 ਲਹਿ ਜਾਵੈਗੋ ॥ ਜਿਉ ਲੋਹਾ ਤਰਿਓ ਸੰਗਿ ਕਾਸਟ^੬ ਲਗਿ ਸਬਦਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ
 ਪਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਮਿਲਹੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਆਵੈਗੋ ॥ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕਢਿ ^੭ਪਾਣੀ ਚੀਕੜੁ
 ਪਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਹਰਿ ਰਖਵਾਰੇ ਜਨ ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੀਠ
 ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ਵਡਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ
 ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਸਦਾ ਨਿਵਿ ਰਹੀਐ ਜਨ ਨਿਵਹਿ ਤਾ
 ਫਲ ਗੁਨ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟ ਕਰਹਿ ਭਗਤਾ ਕੀ ^੮ਹਰਨਾਖਸ ਜਿਉ
 ਪਚਿ ਜਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ^੯ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਪੁਤੁ ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ ਤਪੁ ਤਾਪਨ ਪੂਜ
 ਕਰਾਵੈਗੋ ॥ ਜੋ ਜੋ ਭਗਤੁ ਹੋਇ ਸੋ ਪੂਜਹੁ ਭਰਮਨ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥
^{੧੦}ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ ਦੇਖਿ ਮਤ ਭਰਮਹੁ ^{੧੧}ਸੁਕ ਜਨਕ ਪਗੀਂ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥
 ਜੂਠਨ ਜੂਠਿ ਪਈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਖਿਨੁ ਮਨੂਆ ਤਿਲੁ ਨ ਡੁਲਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥
 ਜਨਕ ਜਨਕ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਨਉ ਮੁਨੀ ਧੂਰਿ ਲੈ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ^{੧੨}ਮੈ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਕਰਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਕਾਨੜਾ
 ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਮਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਿ ^{੧੩}ਗੁਨ ਗਾਵੈਗੋ ॥ ^{੧੪}ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਹੋਇ
 ਲਖ ਕੋਟੀ ਲਖ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਸਹਸ ਫਨੀ
 ਜਪਿਓ ਸੇਖਨਾਰੈ ਹਰਿ ਜਪਤਿਆ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਤੂ ਅਥਾਹੁ ਅਤਿ
^{੧੬}ਅਗਮੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੁ ਠਹਰਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਤੂ
 ਜਪਿਓ ਤੇਈ ਜਨ ਨੀਕੇ^{੧੭} ਹਰਿ ਜਪਤਿਅਹੁ ਕਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ^{੧੮}ਬਿਦਰ
 ਦਾਸੀ ਸੁਤੁ ਛੋਕ ^{੧੯}ਛੋਹਰਾ^{੨੦} ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਅੰਕਿ^{੨੧} ਗਲਿ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਜਲ ਤੇ
 ਓਪਤਿ ਭਈ ਹੈ ਕਾਸਟ ਕਾਸਟ ਅੰਗਿ ਤਰਾਵੈਗੋ ॥ ਰਾਮ ਜਨਾ
 ਹਰਿ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ^{੨੨} ਰਖਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਪਾਥਰ ਲੋਹ^{੨੩}

- ੧ ਜਹਾਜ਼ ।
 ੨ ਮਲਾਹ ।
 ੩ ਜੇ ਹਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਮਿਲੀਏ ਤਾਂ
 ਹਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ਲਾ ਕੇ ਸਵਾਲ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ।
 ੫ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ।
 ੬ ਕਾਠ, ਲੱਕੜੀ ।
 ੭ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪ
 ਚਿੱਕੜ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਹਰਨਾਖਸ ਵਾਂਗੂ ਸੜ ਜਾਵੇਗਾ, ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।
 ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
 ੯ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੋ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਕਰ
 ਕੇ ਕਮਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕਹਾਇਆ ਤੇ ਮੱਛੀ ਦੀ ਕੁਲ
 ਵਿੱਚ ਮਛੇਦਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਿਆਸ ਨੇ ਤਪ ਕਰ
 ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਈ ।
 ੧੦ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਤਿ ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਜਾਤਿ ।
 ੧੧ ਰਾਜਾ ਜਨਕ 'ਖੜੀ' ਦੇ ਘਰ ਯੱਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ,
 ਸੁਕਦੇਵ 'ਬ੍ਰਾਹਮਣ' ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ
 ਬਾਹਰ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ
 ਅੰਦਰੋਂ ਜੁਠ ਵੀ ਪਈ, ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਹਿਲਿਆ;

ਗਿਆਨੀ ਜਨਕ ਨੇ ਜੋ ਸਿੰਘਾਸਣ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ,
 ਨੌਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪ ਦੇ ਕਾਰਨ
 ਆਪਣੇ ਮੁਖ 'ਤੇ ਲਾਈ । ਨੌਂ ਮੁਨੀ : ਭਾਗਵਤ,
 ਸਕੰਦ ੪: ਅ: ੨, ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹਨ: ਮਰੀਚਿ,
 ਅਤ੍ਰਿਅੰਗਿਰਾਂ, ਪੁਲਸਤਯ, ਪੁਲਹ, ਕ੍ਰਤੁ, ਭ੍ਰਿਗੁ,
 ਵਸਿਸਠ, ਅਰਥਵਣਿ ।

- ੧੨ ਮੈਨੂੰ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣਾ ਦਿਓ ।
 ੧੩ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ।
 ੧੪ ਇਕ ਜੀਭ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਕੁੜਾਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
 ੧੫ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਜ਼ਾਰ ਫਣ ਨਾਲ ਜਪਿਆ,
 ਫਿਰ ਭੀ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ ।
 ੧੬ ਪਹੁੰਚ, ਰਹਿਤ ।
 ੧੭ ਉੱਤਮ, ਚੰਗੇ ।
 ੧੮ ਵਿਦੁਰ ਜੋ ਦਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਤੇ ਅਛੂਤ ਮੁੰਡਾ
 ਸੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੧, ਨੋਟ ੨੬ ।
 ੧੯ ਅਛੂਤ ।
 ੨੦ ਲੜਕਾ ।
 ੨੧ ਅੰਗ ਨਾਲ ।
 ੨੨ ਨਿਤ ਕਰਮ, ਸੁਭਾਵ ।
 ੨੩ ਲੋਹਾ ।

* ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪੋ । ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਜਪਿਆ, ਉਹ ਤਰ ਗਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ । ਦੇਖੋ ਬ੍ਰਹਮਾ
 ਦਾ ਮੂਲ ਕਮਲ ਸੀ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮੱਛੀ । ਸੁਕਦੇਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋ ਕੇ ਖੱਤਰੀ ਜਨਕ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ ।
 ਇਹ ਸਭ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੀ ।

† ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੀਚ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਤਰ ਗਏ । ਅਸੀਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ
 ਤਰਾਂਗੇ ।

ਲੋਹ ਬਡ^੧ ਪਾਥਰ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਨਾਵ^੨ ਤਰਾਵੈਗੋ ॥ ਜਿਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਤਰਿਓ
 ਜੁਲਾਹੋ^੩ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਨਿ ਭਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ ^੪ਖਰੇ ਖਰੋਏ ਬੈਠਤ ਉਠਤ ਮਾਰਗਿ
 ਪੰਥਿ^੫ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ^੬ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ
 ਜਨਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਸਾਸਨਿ^੭ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਬਲੁ ਪਾਈ ਹੈ ਨਿਹਸਾਸਨਿ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੮ ਹਉਮੈ ਬੂਝੈ ਤੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥
 ੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਜੀਅ ਜੀਅਨ ਕੋ ਭਾਗਹੀਨ ਨਹੀ ਭਾਵੈਗੋ ॥ ਫਿਰਿ
 ਏਹ ਵੇਲਾ ਹਾਥਿ ਨ ਆਵੈ ਪਰਤਾਪੈ^੯ ਪਛੁਤਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ਜੇ ਕੋ ਭਲਾ ਲੋੜੈ
 ਭਲ ਅਪਨਾ ਗੁਰ ਆਗੈ ਢਹਿ ਢਹਿ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਦਇਆ
 ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਸਮ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
 ੪* ॥ ਮਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਗਾਵੈਗੋ ॥ ਭੈ ਭੈ ਤ੍ਰਾਸ^{੧੦} ਭਏ ਹੈ ਨਿਰਮਲ
^{੧੧}ਗੁਰਮਤਿ ਲਾਗਿ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਸਦ
 ਬੈਰਾਗੀ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ^{੧੨} ਤਿਨਾ ਘਰਿ ਆਵੈਗੋ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਪੰਕ^{੧੩} ਮਿਲੈ ਤਾਂ
 ਜੀਵਾ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਆਪਿ ਦਿਵਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਲੋਭਿ ਲਗੇ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ
 ਮਨਿ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਆਵੈਗੋ ॥ ਫਿਰਿ ਉਲਟਿਓ ਜਨਮੁ ਹੋਵੈ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਗੁਰ
 ਪੁਰਖੁ ਮਿਲੈ ਰੰਗੁ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਦਸੇ ਦਸੇ ਫੁਨਿ ਧਾਵਤ^{੧੪} ਤ੍ਰੈ
 ਗੁਣੀਆ^{੧੫} ਖਿਨੁ ਨ ਟਿਕਾਵੈਗੋ ॥ ^{੧੬}ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚੈ ਵਸਗਤਿ ਆਵੈ ਮੋਖ
 ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਓਅੰਕਾਰਿ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭੁ ਏਕਸ ਮਾਹਿ
 ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ਏਕੋ ਰੂਪੁ ਏਕੋ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭੁ ਏਕਤੁ ਬਚਨਿ^{੧੮} ਚਲਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥
^{੧੯}ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਪਛਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੦} ਹੋਇ ਲਖਾਵੈਗੋ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੧}
 ਜਾਇ ਮਿਲੈ ^{੨੧}ਨਿਜ ਮਹਲੀ ^{੨੨}ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਬਜਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ
 ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਕੋ
 ਮਹਲੁ^{੨੩} ਨ ਪਾਵੈ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥ ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਵਿਛੁੜੇ
 ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਤ ਮਹਾ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਤਿ ਮਲੀਨ ਬਿਗਸਾਵੈਗੋ^{੨੪} ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰਹੁ ਜਗਜੀਵਨ ਮੈ ਸਰਧਾ ਨਾਮਿ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਨਿ ਮਿਲਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੪ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
 ੪† ॥ ਮਨ ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਲ ਚਲਾਵੈਗੋ ॥ ^{੨੫}ਜਿਉ ਮੈਗਲੁ ਮਸਤੁ ਦੀਜੈ
 ਤਲਿ ਕੁੰਡੇ ਗੁਰ ਅੰਕਸੁ^{੨੬} ਸਬਦੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਲਤੋ
 ਚਲੈ ਚਲੈ ਦਹ ਦਹ ਦਿਸਿ ਗੁਰੁ ਰਾਖੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦੁ

- ੧ ਵੱਡੇ, ਮਹਾਨ, ਭਾਰੀ ।
 ੨ ਬੇੜੀ ।
 ੩ ਕਬੀਰ ਵਰਗਾ ।
 ੪ ਖਲੇ ਖਲੋਤੇ ।
 ੫ ਰਾਹ 'ਤੇ ।
 ੬ ਰਸਤਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਸਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਤਾੜਨਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸ ਸ਼ਾਸ ਜਪ ਕੇ ਬਲ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੀਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
 ੯ ਤਪਦਾ ਹੋਇਆ, ਦੁਖਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ।
 ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ।
 ੧੧ ਪਾਹੁ ਗੁਰਮਤ ਦੀ । ੧੨ ਨੇੜੇ ।
 ੧੩ ਚਰਨ-ਧੂੜ ।
 ੧੪ ਦੌੜਦੀਆਂ, ਭਟਕਦੀਆਂ ।
 ੧੫ ਮਨ ਜੋ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ † ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ (ਦਸੋਂ ਇੰਦਰੇ ਅਤੇ ਮਨ) ਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ੧੮ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ । ਸਾਰੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਨੋਕਤਾ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ।
 ੨੧ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ।
 ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੨੩ ਪਤੀ-ਮਹਲ । ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ।
 ੨੪ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੨੫ ਜਿਵੇਂ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕੁੰਡੇ ਥਲੇ ਰਖੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਵਾਲਾ ਕੁੰਡਾ ।

* ਮਨ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਅਨੋਕਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਕਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਮਨ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਗਾ ਕੇ ਹਰੀ ਵੱਲ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਇ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਚੁਆਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਬਿਸੀਅਰ^੧ ਬਿਸੂ
 ਭਰੇ ਹੈ ਪੂਰਨ ਗੁਰੁ ਗਰੁੜ^੨ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗ^੩ ਤਿਸੁ
 ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਖੁ ਝਾਰਿ ਝਾਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਸੁਆਨੁ^੪ ਲੋਭੁ ਨਗਰ^੫
 ਮਹਿ ਸਬਲਾ^੬ ਗੁਰੁ ਖਿਨ ਮਹਿ ਮਾਰਿ ਕਢਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਮੁ^੭ ਆਨਿ
 ਰਾਖੇ ਹਰਿ ਨਗਰੀ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਪੰਕਜ ਮੋਹ^੮ ਨਿਘਰਤੁ ਹੈ
 ਪ੍ਰਾਨੀ ਗੁਰੁ ਨਿਘਰਤ ਕਾਢਿ ਕਢਾਵੈਗੋ ॥ ^੯ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਨਿ ਜਨ ਆਏ
 ਗੁਰੁ ^{੧੦}ਹਾਥੀ ਦੇ ਨਿਕਲਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ ਸੁਪਨੰਤਰੁ^{੧੧} ਸੰਸਾਰੁ ਸਭੁ ਬਾਜੀ^{੧੨} ਸਭੁ
 ਬਾਜੀ ਖੇਲੁ ਖਿਲਾਵੈਗੋ ॥ ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮਤਿ ਲੈ ਚਾਲਹੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ
 ਪੈਧਾ^{੧੩} ਜਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਹਉਮੈ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਹਉਮੈ ^{੧੪}ਪਾਪ ਕੋਇਲੇ ਆਨਿ
 ਜਮਾਵੈਗੋ ॥ ਆਇਆ ਕਾਲੁ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋਏ ਜੋ ਬੀਜੇ ਸੋ ਖਵਲਾਵੈਗੋ^{੧੫} ॥
 ੬ ॥ ਸੰਤਹੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਲੈ ਖਰਚੁ ਚਲੇ ਪਤਿ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਖਾਇ
 ਖਰਚਿ ਦੇਵਹਿ ਬਹੁਤੇਰਾ ਹਰਿ ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ
 ਹੈ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਨੁ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਦਇਆ
 ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਦੁਖੁ ਦਾਲਦੁ^{੧੬} ਭੰਜਿ^{੧੭} ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੫ ॥ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ
 ੪* ॥ ਮਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਲੋਹਾ ਹਿਰਨੁ^{੧੮} ਹੋਵੈ ਸੰਗਿ
 ਪਾਰਸ ^{੧੯}ਗੁਨੁ ਪਾਰਸ ਕੋ ਹੋਇ ਆਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਾ
 ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਪਾਰਸੁ ਜੋ ਲਾਗੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਜਿਉ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਤਰੇ
 ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਾ^{੨੦} ਗੁਰੁ ਸੇਵਕ ਪੈਜ ਰਖਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨੁ ਬਚਨੁ ਹੈ
 ਨੀਕੋ^{੨੧} ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਜਿਉ ਅੰਬਰੀਕ^{੨੨} ਅਮਰਾ ਪਦ^{੨੩}
 ਪਾਏ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਸਰਨਿ
 ਮਨਿ ਭਾਈ ਸੁਧਾ ਸੁਧਾ ਕਰਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਦਇਆਲ ਦੀਨ ਭਏ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ
 ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ^{੨੫} ਦਿਖਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਪਏ ਸੇ ਥਾਪੇ^{੨੬} ਤਿਨ
 ਰਾਖਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵੈਗੋ ॥ ਜੇ ਕੋ ਸਰੁ^{੨੭} ਸੰਪੈ ਜਨ ਉਪਰਿ ਫਿਰਿ ਉਲਟੋ
 ਤਿਸੈ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰੁ^{੨੮} ਸੇਵਹਿ ਤਿਨ
 ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ਦਿਵਾਵੈਗੋ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ
 ਗਲਿ ਮਿਲਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੯} ਨਾਦੁ ਬੇਦੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ
^{੩੦}ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਹਰਿ ਰੂਪੋ ਹੋਵੈ ਹਰਿ
 ਜਨ ਕਉ ਪੂਜ ਕਰਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥ ^{੩੧}ਸਾਕਤ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ ਕੀਆ^{੩੨}
 ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹਰਿ ਭਰਮਾਵੈਗੋ ॥ ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਸੁਆਨ^{੩੩} ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੁ

- ੧ ਸੱਪ । ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਸੱਪ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੨ ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ (ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ) ।
- ੩ ਸੱਪਣੀ ।
- ੪ ਕੁੱਤਾ । ਲੋਭ ਰੂਪ ਕੁੱਤਾ ।
- ੫ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਨਗਰ ।
- ੬ ਬਲਵਾਨ ।
- ੭ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ (ਸਤ-ਸੰਗਤ ਰੂਪ) ਹਰਿ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ।
- ੮ ਮੋਹ ਰੂਪ ਚਿੱਕੜ ।
- ੯ ਫਸਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ 'ਰੱਖ ਲੈ, ਰੱਖ ਲੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ।
- ੧੧ ਹੱਥੀਂ ਦੇ ਕੇ ।
- ੧੨ ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ।
- ੧੩ ਖੇਡ ।
- ੧੪ ਸਰੋਪਾ ਲੈ ਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ।
- ੧੫ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਕੋਇਲੇ ਲਿਆ ਕੇ 'ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ'।
ਦੇਖੋ 'ਕੋਇਲੇ ਪਾਪ ਪੜੇ ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਮਨੁ
ਜਲਿਆ ਸੰਨ੍ਹੀ ਚਿੰਤ ਭਈ' (ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧,
ਪੰਨਾ ੯੯੦) ।
- ੧੬ ਖਵਾਲੇਗਾ ।
- ੧੭ ਦਾਰਿਦ੍ਰ, ਗਰੀਬੀ ।
- ੧੮ ਤੋੜ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।
- ੧੯ [ਸੰ. ਹਿਰਣ੍ਯ] ਸੋਨਾ ।
- ੨੦ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣ ਆ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਆਪ ਵੀ ਪਾਰਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਲੋਹਾ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ
ਪਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ
ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ
ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਵਾਕੁਰ ਤਾਰਨਹਾਰਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ
ਹੈ ।
- ੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੨੨ ਉੱਤਮ, ਚੰਗਾ ।
- ੨੩ 'ਇਕ ਭਗਤ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।' ਦੇਖੋ ਭਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧੦, ਪੰ: ੪ ।
- ੨੪ ਅਮਰ ਪਦਵੀ, ਮੋਖ ।
- ੨੫ ਸਭ ਸ਼ਰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ
ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਧਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ
ਰੂਪ) ਧਿਆਵੇਗਾ ।
- ੨੬ ਰਸਤਾ ।
- ੨੭ ਵਡਿਆਏ ਗਏ ।
- ੨੮ [ਸੰ. ਸਰ] ਤੀਰ । ਜੇ ਕੋਈ ਸੇਵਕਾਂ 'ਤੇ ਤੀਰ
ਖਿੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਉਲਟਾ ਹੋ ਕੇ ਲਗੇਗਾ ।
- ੨੯ ਸਰੋਵਰ, ਸਤਿ ਸੰਗ ।
- ੩੦ ਗੁਰੂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਾਦ ਵੇਦ ਹੈ ।
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੪, ਨੋਟ ੨੯ ।
- ੩੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ।
- ੩੨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਨੇ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਨੇ ।
- ੩੩ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ।
- ੩੪ ਕੁੱਤਾ ।

* ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਕਰੰਗਿ^੧ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਭ ਜਗ ਕਾ ਤਾਰਕੁ^੨
ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਸਤਸੰਗਤਿ
ਰਾਖਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧ ॥

ਕਾਨੜਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਸੇ ਉਧਰੇ ਜਿਨ ਰਾਮ ਧਿਆਏ ॥ ਜਤਨ ਮਾਇਆ ਕੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਏ ॥
ਰਾਮ ਧਿਆਏ ਸਭਿ ਫਲ ਪਾਏ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਬਡਭਾਗੀਆ ॥ ਸਤਸੰਗਿ
ਜਾਗੇ ਨਾਮਿ ਲਾਗੇ ਏਕ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਗੀਆ ॥ ਤਜਿ ਮਾਨ ਮੋਹ ਬਿਕਾਰ
ਸਾਧੂ ਲਗਿ ਤਰਉ ਤਿਨ ਕੈ ਪਾਏ^੩ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ^੪ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ
ਬਡਭਾਗਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਨਿਤ ਭਜਹੁ^੫ ਨਾਰਾਇਣ ॥
ਰਸਕਿ^੬ ਰਸਕਿ ਸੁਆਮੀ ਗੁਣ ਗਾਇਣ ॥ ਗੁਣ ਗਾਇ ਜੀਵਹ ਹਰਿ ਅਮਿਉ^੭
ਪੀਵਹ ਜਨਮ ਮਰਣਾ ਭਾਗਏ ॥ ਸਤਸੰਗਿ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਬਹੁੜਿ^੮
ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗਏ ॥ ਕਰਿ ਦਇਆ ਦਾਤੇ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ^੯ ਸੰਤ ਸੇਵ ਕਮਾਇਣ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਜਨ ਧੂਰਿ ਬਾਂਛਹਿ^{੧੦} ਹਰਿ ਦਰਸਿ ਸਹਜਿ^{੧੧} ਸਮਾਇਣ ॥
੨ ॥ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ਭਜਹੁ ਗੋਪਾਲੈ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ^{੧੨} ਪੂਰਨ ਘਾਲੈ ॥ ਨਿਤ
ਭਜਹੁ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਸਬਾਇਆ^{੧੩} ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਈਐ
ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ ਪਰਵਾਣੁ ਸੋਈ ਆਇਆ ॥ ਜਪ ਤਾਪ ਸੰਜਮ^{੧੨} ਹਰਿ ਹਰਿ
ਨਿਰੰਜਨ^{੧੪} ਗੋਬਿੰਦ ਧਨੁ ਸੰਗਿ ਚਾਲੈ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਦਇਆ
ਦੀਜੈ ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਬਾਧਉ ਪਾਲੈ^{੧੫} ॥ ੩ ॥ ਮੰਗਲਚਾਰ^{੧੬} ਚੋਜ ਆਨੰਦਾ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮਿਲੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖਹਰਾਮੀ^{੧੭} ਇਛ
ਮਨ ਕੀ ਪੁੰਨੀਆ^{੧੮} ॥ ਬਜੀ ਬਧਾਈ ਸਹਜੇ ਸਮਾਈ ਬਹੁੜਿ ਦੂਖਿ ਨ ਰੁੰਨੀਆ ॥
ਲੇ ਕੰਠਿ^{੧੯} ਲਾਏ ਸੁਖ ਦਿਖਾਏ ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਸੇ ਮੰਦਾ^{੨੦} ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ
ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਮੂਸੋਂ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਲੋਕ ਮ: ੪੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਰਖੁ ਉਰ ਧਾਰਿ^{੨੧} ॥

੧ ਮੋਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਵਿੱਚ, ਧਰੰਘੇ ਵਿੱਚ ।	੧੨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਿਆਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ
੨ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ।	ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਆਦਿ ਹੈ ।
੩ ਚਰਨੀ ।	੧੩ ਸਾਰਾ, ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ।
੪ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	੧੪ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ ।
੫ ਅਸੀਂ ਭਜੀਏ, ਸਿਮਰੀਏ ।	੧੫ ਖੱਲੇ ।
੬ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ।	੧੬ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ, ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ।
੭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ।	੧੭ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ।
੮ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।	੧੮ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ।
੯ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਨਹਾਰ ।	੧੯ ਗਲ ਨਾਲ ।
੧੦ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।	੨੦ ਬੁਰਾਈਆਂ ।
੧੧ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ।	੨੧ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।

- * ਮੁਕਤੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ (੧) । ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੨) । ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਸਭ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (੩) । ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਸਦੇ ਹਨ (੪) ।
- † ਮੂਸਾ ਇਕ ਸੂਰਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਮੰਗੋਤਰ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ । ਇਸ ਨੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਆਂਦਾ, ਪਰ ਜਦ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਸੇ ਦੀ ਹਾਂ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੂਸਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਵਾਰ ਗਾਂਵੀ । ਉਸ ਵਾਰ ਦੇ ਢੰਗ ਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਨਮੂਨਾ ਪਉੜੀ ਦਾ ਇਹ ਹੈ :- ਤਰੈ ਸੈ ਸੱਠ ਮਰਾਤਬਾ ਇਕ ਗੁਰੀਏ ਡੱਗੈ । ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੂਸਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਭ ਜੱਗ ਪਰੱਖੈ । ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ ਬਡ ਹਾਥੀਆਂ ਕਹੁ ਕਿਤ ਵਰੱਗੈ । ਰੁਤ ਪਛਾਤੀ ਬਗਲਿਆਂ ਘਟ ਕਾਲੀ ਅੱਗੈ । ਏਹੀ ਕੀਤੀ ਮੂਸਿਆ ਕਿਨ ਕਰੀ ਨ ਅੱਗੈ ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਜੋਗ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ ਹੋਇ ਰਹੁ ਹਉਮੈ ਬਿਖਿਆ ਮਾਰਿ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿਆ
 ਕਦੇ ਨ ਆਵੈ ਹਾਰਿ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਗੁਰਮਤਿ^੧ ਹਰਿ
 ਰਸੁ ਸਾਰਿ^੨ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ^੩ ਗੁਣੀ
 ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰਮਤਿ^੧ ਧਿਆਈਐ ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ
 ਮਾਨੁ ॥ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਜਪਿ^੪ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹਰਿ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂੰ
 ਆਪੇ ਹੀ^੫ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕੋ ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗ ਜੋਗੀਆ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਰਸ
 ਰਸੀਅੜਾ ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਭੋਗ ਭੋਗੀਆ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਤੂ
 ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਗੀਆ^੬ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧੰਨੁ ਧਨੋ ਧੰਨ ਧੰਨ
 ਧਨੋ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ^੭ ਬੁਲਗ ਬੁਲੋਗੀਆ ॥ ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਬੋਲਤ ਸਭਿ ਪਾਪ ਲਹੋਗੀਆ^੮ ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ
 ੪* ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^੯ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥ ਹਉਮੈ
 ਮਮਤਾ^{੧੦} ਨਾਸੁ ਹੋਇ ਦੁਰਮਤਿ^{੧੧} ਕਢੈ ਧੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੨} ਗੁਣ
 ਉਚਰੈ ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ^{੧੩} ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ
 ਦਇਆਲੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਹਰਿ
 ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ^{੧੪} ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੇ
 ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ਬੇਅੰਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੫} ਹਰਿ ਸਾਲਾਹਿਆ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੧੬} ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਸਭ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਜਗਜੀਵਨਾ ਤੂ ਘਟਿ ਘਟਿ^{੧੭} ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗਨਾ ॥ ਸਭਿ
 ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਤੂ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨਾ^{੧੮} ॥ ਇਕੁ
 ਦਾਤਾ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਭਿਖਾਰੀਆ ਹਰਿ ਜਾਚਹਿ^{੧੯} ਸਭ ਮੰਗ ਮੰਗਨਾ ॥ ਸੇਵਕੁ
 ਠਾਕੁਰੁ ਸਭੁ ਤੂਹੈ ਤੂਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ^{੨੦} ॥ ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ
 ਰਿਖੀਕੇਸੁ^{੨੧} ਹਰੇ ਰਿਖੀਕੇਸੁ ਹਰੇ ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸਭ ਫਲ ਫਲਨਾ ॥ ੨ ॥
 ਸਲੋਕ ਮਃ ੪† ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਮਨ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ
 ਮਾਨੁ ॥ ਜੋ ਇਛਹਿ^{੨੨} ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਲਗੈ ਧਿਆਨੁ ॥
 ਕਿਲਵਿਖ^{੨੩} ਪਾਪ ਸਭਿ ਕਟੀਅਹਿ ਹਉਮੈ ਚੁਕੈ^{੨੪} ਗੁਮਾਨੁ ॥^{੨੫} ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਕਮਲੁ ਵਿਗਸਿਆ ਸਭੁ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ
 ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਵਿਤੁ
 ਹੈ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ^{੨੬} ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ
 ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਆਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਤਿਨ ਦਾਲਦੁ^{੨੭} ਦੁਖੁ

੧ ਗੁਰ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ।	੧੩ ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ।
੨ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ (ਹਰੀ-ਰਸ ਨੂੰ) ।	੧੪ [ਲਹਿੰਦੀ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੩ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ।	੧੫ ਠੰਢਾ, ਸੁਖੀ ।
੪ (ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ) ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ (ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਵੇਗਾ ।	੧੬ ਹਰੀ-ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
੫ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾਂ ਤੂੰ ਆਪ ਸਾਧਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਜੋਗ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ।	੧੭ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ।
੬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੧੮ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।
੭ ਹਰੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ ।	੧੯ ਚੰਗਾ ।
੮ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।	੨੦ ਰਿਖੀਕ (ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ) ਦਾ ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੨੧ ਚਾਹੇ, ਮੰਗੇ ।
੧੦ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ ।	੨੨ ਪਾਪ ।
੧੧ ਖੋਟੀ ਮਤ ।	੨੩ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੧੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।	੨੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਖਿੜਿਆ ।
	੨੫ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ, ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ ।
	੨੬ [ਦਾਰਿਦ੍ਰ] ਦਲਿਦ੍ਰ, ਗ਼ਰੀਬੀ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ- ਉਹ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਫਲ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਸਭ ਫਲ ਮਿਲਦੇ, ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (੨) । ਪਉੜੀ: ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਲਹਿ ਜਾਇ ॥ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਜਨ ਵੇਖਹੁ ਮਨਿ
 ਪਤੀਆਇ^੧ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨ ਦਾਸੁ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਗੇ ਪਾਇ^੨ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂੰ^੩ ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਭਰਪੂਰੁ ਹਹਿ ਕਰਤੇ ਸਭ ਤੇਰੀ ਬਣਤ
 ਬਣਾਵਣੀ ॥ ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਤਿ
 ਉਪਾਵਣੀ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਵਰਤਹਿ^੪ ਗੁਰਮਤੀ ਤੁਧੈ
 ਲਾਵਣੀ ॥ ਜਿਨ ਹੋਹਿ ਦਇਆਲੁ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਹਿ ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^੫
 ਹਰਿ ਸਮਝਾਵਣੀ ॥ ਸਭਿ ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਰਮੇ^੬ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਮੇ ਜਿਤੁ ਦਾਲਦੁ^੭ ਦੁਖ
 ਭੁਖ ਸਭ ਲਹਿ ਜਾਵਣੀ ॥ ੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪* ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮ
 ਰਸੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿ^੮ ॥ ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤਦਾ
 ਬੁਝਹੁ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ
 ਕਢੀ ਮਾਰਿ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਤਿਨ ਜੁਐ ਜਨਮੁ ਸਭੁ
 ਹਾਰਿ ॥ ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ^੯ ਹਰਿ ਚੇਤਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ^{੧੦}
 ਉਤਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ^{੧੧} ॥^{੧੨} ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੀਰਤਿ
 ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ^{੧੩} ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ
 ਤਿਨ ਸਉਪਿਆ ਹਰਿ ਭੰਡਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਨਿਤ
 ਹਉਮੈ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਲਿ ਹਸਤੀ^{੧੪} ਮਲਿ ਨਾਵਾਲੀਐ ਸਿਰਿ ਭੀ ਫਿਰਿ
 ਪਾਵੈ ਛਾਰੁ^{੧੫} ॥ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥
 ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਮੰਨਿਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ^{੧੭} ਹੈ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਨਾਇਕੁ^{੧੮} ਪੁਰਖੁ ਹਮਾਰਾ ॥
 ਹਰਿ ਖੇਲੁ ਕੀਆ ਹਰਿ ਆਪੇ ਵਰਤੈ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਕੀਆ ਵਣਜਾਰਾ ॥
 ਸਭ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਕਰਤੇ ਸਭੁ ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਸਭਿ
 ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਸਫਲ ਸੇ ਗਾਵਹਿ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ ਸਭਿ
 ਚਵਹੁ^{੧੯} ਮੁਖਹੁ ਜਗੰਨਾਥੁ^{੨੦} ਜਗੰਨਾਥੁ ਜਗਜੀਵਨੋ ਜਿਤੁ ਭਵਜਲ^{੨੧} ਪਾਰਿ
 ਉਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪† ॥^{੨੨} ਹਮਰੀ ਜਿਹਬਾ ਏਕ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ
 ਅਗਮ ਅਥਾਹ ॥ ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਪਹ ਇਆਣਿਆ ਹਰਿ ਤੁਮ ਵਡ
 ਅਗਮ ਅਗਾਹ^{੨੩} ॥ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮਤਿ ਉਤਮਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ
^{੨੪} ਪਗਿ ਪਾਹ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਪ੍ਰਭ ਹਮ ਪਾਪੀ ਸੰਗਿ ਤਰਾਹ^{੨੫} ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ ਹਰਿ ਤੁਠੈ^{੨੬} ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਹ ॥ ਹਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਣਿ ਬੇਨਤੀ ਹਮ ਪਾਪੀ ਕਿਰਮ^{੨੭} ਤਰਾਹ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ

੧ ਪਰਤਾਵਾ ਕਰ ਕੇ, ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ।	੧੫ ਹਾਥੀ । ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨੁਵਾਲੀਏ ਤਾਂ ਭੀ
੨ ਚਰਨੀਂ ।	ਉਹ ਮੁੜ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁਆਹ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
੩ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਵਿਥਾਂ	੧੬ ਸੁਆਹ ।
ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ।	੧੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੪ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ।	੧੮ ਸੌਦਾ ।
੫ ਤੂੰ ਹੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।	੧੯ ਮਾਲਕ ।
੬ ਗੁਰੂ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖ (ਉਪਦੇਸ਼) ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ	੨੦ [ਸਿੰਧੀ] ਬੋਲੇ ।
ਸਮਝਾਂਦਾ ਹੈ ।	੨੧ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ।
੭ ਸਿਮਰੇ ।	੨੨ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ।
੮ [ਦਾਰਿਦ੍ਰ] ਗਰੀਬੀ ।	੨੩ ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਗੁਣ
੯ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਓ ।	ਬੇਅੰਤ ਹਨ ।
੧੦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ।	੨੪ ਅਥਾਹ ।
੧੧ ਸਿਫਤ ।	੨੫ ਪੈਰੀਂ ਪਵਾਂ ।
੧੨ ਸਰੋਸਟ, ਚੰਗੀ ।	੨੬ ਤਰ ਜਾਈਏ ।
੧੩ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਜਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।	੨੭ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ।
੧੪ ਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।	੨੮ ਕੀੜੇ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧) । ਹਰੀ-ਜਸ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੈ (੨) । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸੌਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਹਨ । ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ (੧) । ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਾਮ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੨) । ਪਉੜੀ : ਜੋ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ।

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਗਜੀਵਨਾ ^੧ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਦਇਆਲੁ ॥ ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ
 ਹਰਿ ਹਮ ਭਾਈਆ ਹਰਿ ਹੋਆ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾਲੁ ॥ ਸਭ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ^੨ਵਿਸਰੀ
 ਮਨਿ ਚੂਕਾ ^੩ਆਲ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ ^੪ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹਮ ਕੀਏ
 ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕਿ ^੫ਅਤੁਟੁ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ
 ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਤੁਮ ਵਡ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਡ ਉਚੇ ਸਭ ਉਪਰਿ
 ਵਡੇ ਵਡੋਨਾ ^੬ ॥ ਜੋ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਅਪਰੰਪਰੁ ^੭ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ
 ਹਰੇ ^੮ਤੇ ਹੋਨਾ ॥ ਜੋ ਗਾਵਹਿ ਸੁਣਹਿ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ ਕਾਟੇ ਪਾਪ
 ਕਟੋਨਾ ^੯ ॥ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਜਾਨੇ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਖਿ ਵਡ ਵਡ ਭਾਗ
 ਵਡੋਨਾ ^{੧੦} ॥ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹੁ ^{੧੧}ਆਦਿ ਸਤੇ ਜੁਗਾਦਿ ਸਤੇ ਪਰਤਖਿ ਸਤੇ
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਤੇ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ^{੧੨}ਦਾਸੁ ਦਸੋਨਾ ॥ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੪* ॥
 ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਜਗਜੀਵਨਾ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਗੁਰ ਮੰਤ ^{੧੩} ॥ ਹਰਿ ਅਗਮੁ
 ਅਗੋਚਰੁ ^{੧੪}ਅਗਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ਅਚਿੰਤ ^{੧੫} ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਰਤਦਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ਬਿਅੰਤ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਭ ਰਸ
 ਭੋਗਦਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਵਲਾ ਕੰਤ ^{੧੬} ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਭਿਖਿਆ ਪਾਇਦਾ ਸਭ
 ਸਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਜੀਅ ਜੰਤ ॥ ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ
 ਮਾਂਗਹਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੰਤ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਆਇ ਮਿਲੁ ਹਮ ਗਾਵਹ
 ਹਰਿ ਗੁਣ ਛੰਤ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ
 ਨਾਮੁ ਸਰੀਰਿ ॥ ਸਭਿ ਆਸਾ ^{੧੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰੀਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਹਰਿ
 ਧੀਰ ^{੧੮} ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿਆ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ
 ਨਿਰੰਜਨੁ ^{੧੯}ਮਉਲਾ ^{੨੦} ॥ ਜੋ ਜਪਦੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਤਿਨ ਸੇਵੇ ਚਰਨ
 ਨਿਤ ਕਉਲਾ ^{੨੧} ॥ ਨਿਤ ^{੨੨}ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ ਸਭ ਜੀਅ ਜੰਤ ਹਰਿ ਵਸੈ ਨਿਕਟਿ
 ਸਭ ਜਉਲਾ ^{੨੩} ॥ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇਸੀ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸਉਲਾ ^{੨੪} ॥ ਸਭਿ ਗਾਵਹੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ ਗੁਣ
 ਗਾਵਤ ਗੁਣੀ ਸਮਉਲਾ ^{੨੫} ॥ ੬ ॥ ਸਲੋਕ ਮ: ੪† ॥ ਸੁਤਿਆ ਹਰਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਚੇਤਿ ਮਨਿ ^{੨੬}ਹਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਚਾਉ ਮਨਿ ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਮੇਲੇ ਮਾਇ ^{੨੭} ॥ ੧ ॥ ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਇਕਸੁ
 ਸੇਤੀ ਪਿਰਹੜੀ ^{੨੮}ਹਰਿ ਇਕੋ ਮੇਰੈ ਚਿਤਿ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਕੁ ਅਧਾਰੁ ^{੨੯}
 ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਇਕਸ ਤੇ ਗਤਿ ^{੩੦}ਪਤਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੩੧}ਪੰਚੇ ਸਬਦ
 ਵਜੇ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਡਭਾਗੀ ਅਨਹਦੁ ^{੩੨}ਵਜਿਆ ॥ ^{੩੩}ਆਨਦ
 ਮੂਲੁ ਰਾਮੁ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗਜਿਆ ^{੩੪} ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ

- ੧ ਦਿਆਲੂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇ ।
 ੨ ਮਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਇੱਛਾ (ਵਰਤਮਾਨ ਇੱਛਾ ਨੂੰ 'ਮਨਸਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ 'ਆਸਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ।
 ੩ ਘਰਾਂ ਦੇ ਟੰਟੇ ।
 ੪ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ।
 ੫ ਨਾਨਕ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ ਓ ।
 ੬ ਵੱਡੇ ।
 ੭ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ।
 ੮ ਹਰੀ । ਓਹ ਹਰੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । 'ਜੋ ਹਰਿ ਹਰੇ ਸੁ ਹੋਹਿ ਨ ਆਨਾ' (ਗੋਤੀ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੩੩੦)। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ 'ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਜਾਨੇ' ਕਹਿਆ ਹੈ ।
 ੯ [ਕੋਟਨ] ਕਰੋੜਾਂ ।
 ੧੦ ਵੱਡੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਹੋ ਹਰੀ ! ਅਸਾਂ ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ ਹਰੀ ਜਨ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ।
 ੧੧ ਜੋ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਸੀ, ਜਦ ਸਮਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਚਾ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰਾ ।
 ੧੪ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੧੫ ਸੁਤੇ ਹੀ ।
 ੧੬ [ਕਵਲਾ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ।
 ੧੮ ਧੀਰਜ ਹੋਈ, ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ।
 ੧੯ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।
 ੨੦ ਮੌਲਿਆਂ (ਖਿੜਿਆ) ਹੋਇਆ ।
 ੨੧ ਮਾਇਆ ।
 ੨੨ ਖ਼ਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ [ਫ਼ਾ. ਜੇਲਾਂ ਦੋੜਦਾ] ਵੱਖਰਾ, ਨਿਰਲੇਪ । ਨੇੜੇ ਵੀ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਵੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੩੫ ਨੋਟ ੩੩ ।
 ੨੪ ਸੁਵੱਲਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ।
 ੨੫ ਸਮਾਅ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਅਡੋਲ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੯, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੨੭ ਹੋ ਮਾਈ !
 ੨੮ ਪਿਆਰ ।
 ੨੯ ਆਸਰਾ । ੩੦ ਮੁਕਤੀ ।
 ੩੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੧, ਨੋਟ ੬ ।
 ੩੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੩੩ ਅਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ ।
 ੩੪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਘਟ ਘਟ ਵਰਤਦਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (੧) । ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸੱਜਣ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (੨) । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸਭ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੱਸਦਾ ਤੇ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
 † ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (੧) । ਉਸੇ ਇਕ ਨਾਲ ਮਨ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (੨) । ਪਉੜੀ : ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਵੇਸੁ ਹਰਿ ਏਕੋ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਜਿਆ^੧ ॥ ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ
 ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਲਜਿਆ^੨ ॥ ਸਭਿ ਧੰਨੁ ਕਹਹੁ ਗੁਰੁ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪੜਦਾ ਕਜਿਆ ॥ ੭ ॥ ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੪* ॥ ^੩ਭਗਤਿ ਸਰੋਵਰੁ ਉਛਲੈ ^੪ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਵਹੰਨਿ ॥ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਮੰਨਿਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਡ ਭਾਗ ਲਹੰਨਿ^੫ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ
 ਅਸੰਖ^੬ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਹਿ ॥ ਹਤਿ ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਗਾਧਿ^੭
 ਹਰਿ ਜਨ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲਹਿ ਮਿਲਾਹਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਜਪਤ ਜਪੰਤ
 ਜਨ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਅਗਮ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ
 ਮੇਲਿ ਲੈਹੁ ਲੜਿ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ^੮ ਅਗਮੁ
 ਹਰਿ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਿਖਾ^੯ ॥ ਕਿਛੁ ਵਖਰੁ^{੧੦} ਹੋਇ ਸੁ ਵਰਨੀਐ^{੧੧}
 ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰਿਖਾ^{੧੨} ॥ ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇ ਦੇਇ ^{੧੩}ਸੋਈ ਜਨੁ
 ਦਿਖਾ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਟਸਾਲ^{੧੪} ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਿਖਾ ॥ ਧਨੁ
 ਧੰਨੁ ਸੁ ਰਸਨਾ^{੧੫} ਧੰਨੁ ਕਰ^{੧੬} ਧੰਨੁ ਸੁ ਪਾਧਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਲੇਖਾ
 ਲਿਖਾ ॥ ੮ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪† ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਹਰਿ ਜਪੀਐ
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ^{੧੭} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਵਿਤੁ ਹੈ ਹਰਿ ਜਪਤ ਸੁਨਤ ਦੁਖੁ
 ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਿਨੀ ਆਰਾਧਿਆ ^{੧੮}ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ
 ਪਾਇ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਜਨ ਪੈਨਾਈਅਨਿ^{੧੯} ਜਿਨ ਹਰਿ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਆਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਸੁਣਿਆ
 ਮਨਿ ਭਾਇ ॥ ੯ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੦} ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੧}
 ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਜਿਨ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੨੨} ਹੋਇਆ ਸਾਂਤਿ ਵਸੀ ਮਨਿ
 ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਉਦਿਆ^{੨੩} ਸਭੁ ਦਾਲਦੁ^{੨੪} ਦੁਖੁ ਲਹਿ
 ਜਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਿਨਾ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖਿਆ ॥ ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਧਿਆਇਆ
 ਗੁਰਮਤੀ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰੇਖਿਆ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਧਿਆਇਆ ਜਿਨਾ
 ਅਗਮੁ ਹਰਿ ਤੇ ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਕ ਰਲਿ ਏਕਿਆ^{੨੫} ॥ ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ^{੨੬}ਨਰ
 ਨਰਹਰੇ ਨਰ ਨਰਹਰੇ ਨਰ ਨਰਹਰੇ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਵਿਸੇਖਿਆ^{੨੭} ॥
 ੧੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪‡ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਮੁ^{੨੮} ਰਵਿ^{੨੯} ਰਹੇ ਰਮੁ ਰਾਮੇ ਰਾਮੁ
 ਰਮੀਤਿ^{੩੦} ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਆਤਮਰਾਮੁ^{੩੧} ਹੈ ਪ੍ਰਭਿ ਖੇਲੁ ਕੀਓ^{੩੨} ਰੰਗਿ ਰੀਤਿ ॥

੧ ਸਿਮਰਿਆ ।	੧੫ ਮਦਰੱਸਾ ।
੨ ਇੱਜ਼ਤ ।	੧੬ ਜੀਭ ।
੩ ਭਗਤੀ ਦਾ ਤਲਾਅ (ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ) ਉਛਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ (ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ) ਨਕਾ ਨੱਕ ਭਰੀਕੇ ਵਹਿ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ।	੧੭ ਹੱਥ ।
੪ ਨਕਾ ਨੱਕ ਵਹਿੰਦੇ ਹਨ ।	੧੮ ਪਰੋਮ ਨਾਲ ।
੫ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।	੧੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਅਰਾਧਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੬ ਬੇਅੰਤ, ਅਣਗਿਣਤ ।	੨੦ ਵਡਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
੭ ਅਥਾਹ ।	੨੧ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
੮ ਤੇਰੇ ਜਨ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ?	੨੨ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ।
੯ ਜੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।	੨੩ ਠੰਢਾ, ਸ਼ਾਂਤ ।
੧੦ ਵੇਖਾਂ ।	੨੪ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਕਹਿੰਦਿਆਂ ।
੧੧ ਸੌਦਾ, ਚੀਜ਼ । ਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਮਾਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚਿਹਨ ਚਕ੍ਰ ਨਹੀਂ ।	੨੫ [ਦਾਰਿਦ੍ਰ] ਕੰਗਾਲੀ, ਗਰੀਬੀ ।
੧੨ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ ।	੨੬ ਇਕ ਹੋ ਗਏ ।
੧੩ ਰੇਖ ।	੨੭ ਹਰੀ ।
੧੪ ਓਹੀ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ।	੨੮ ਬਹੁਤ ਕਰ ਕੇ ।
	੨੯ ਸਿਮਰ ।
	੩੦ ਵਿਆਪਕ ।
	੩੧ ਜੋ ਰਸਿਆ ਭਾਵ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
	੩੨ ਹਰੀ ।
	੩੩ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੧) । ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਜਦ ਤੱਕ ਕੇ ਹਰੀ ਆਪ ਮਿਹਰ ਨਾ ਕਰੇ (੨) । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣੇ ਸਿੱਖ ਲਈਦੇ ਹਨ ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਓਹੀ ਅਰਾਧਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਖਾਸ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (੧) । ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੨) । ਕਿ ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ^੧ ਵਸੈ ਜਗਜੀਵਨਾ ਪਰਗਾਸੁ ਕੀਓ ਗੁਰ ਮੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਿਨ ਮਿਲੇ ਜਿਨ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਆ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਜਪਿਓ ਮਨਿ ਚੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ
 ਸਜਣੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਭਾਗਿ ਵਸੈ ਵਡਭਾਗਿ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੇਖਾਲਿਆ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁਹਾਵੀ ਸਫਲ ਘੜੀ ਜਿਤੁ
 ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ
 ਪ੍ਰਭ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਕਿਉ ਦੇਖੀਐ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਘੜੁ
 ਸੁਜਾਣੀ^੩ ॥ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਦਿਖਾਏ ਆਪਿ ਹਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੀ ॥
 ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵਾਰਿਆ^੪ ਜੋ ਜਪਦੇ ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣੀ^੫ ॥ ੧੦ ॥ ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੪* ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਤੇ ਲੋਇਣਾ^੬ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ^੭ ਗੁਰੁ ਦੇਇ ॥ ਮੈ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸਜਣੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ^੮ ਮਿਲੇਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੯ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਹੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਚਿਤਵੈ
 ਨਾਮੋ ਪੜੈ ਨਾਮਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਚਿੰਤਾ ਗਈ
 ਬਿਲਾਇ^{੧੦} ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਾਮੁ ਉਪਜੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੋ ਰਤਿਆ ਨਾਮੋ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ
 ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਕੈ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਵਸਗਤਿ^{੧੧} ਕੀਤਾ ॥ ਇਕਿ ਮਨਮੁਖ^{੧੨} ਕਰਿ
 ਹਾਰਾਇਅਨੁ ਇਕਨਾ ਮੇਲਿ ਗੁਰੂ ਤਿਨਾ ਜੀਤਾ^{੧੩} ॥ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਸਭਾਗੈ ਲੀਤਾ ॥ ਦੁਖੁ ਦਾਲਦੁ^{੧੪} ਸਭੋ ਲਹਿ ਗਇਆ
 ਜਾਂ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਦੀਤਾ ॥ ਸਭਿ ਸੇਵਹੁ ਮੋਹਨੋ ਮਨਮੋਹਨੋ ਜਗਮੋਹਨੋ
 ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਸਭੋ ਵਸਿ ਕੀਤਾ ॥ ੧੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪† ॥
 ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਹੈ ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਲੇ ਮਨਮੁਖ ਦੁਰਜਨਾ^{੧੫} ॥ ਨਾਨਕ
 ਰੋਗੁ ਵਵਾਇ^{੧੬} ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧੂ ਸਜਨਾ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ
^{੧੭}ਤਾਮਿ ਸਗਾਰਵਾ ਜਾਂ ਦੇਖਾ ਹਰਿ ਨੈਣੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮੈ ਮਿਲੈ ਹਉ
 ਜੀਵਾ ਸਦੁ^{੧੮} ਸੁਣੇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸਰ ਕਰਤੇ
 ਅਪਰੰਪਰ^{੧੯} ਪੁਰਖੁ ਅਤੋਲੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਹਰਿ
 ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ॥ ਜਿਨ ਧਿਆਇਆ ਹਿਰਦੈ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਤੇ
 ਮਿਲੇ ਨਹੀ ਹਰਿ ਰੋਲੁ^{੨੦} ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ
 ਬੋਲੁ^{੨੧} ॥ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹੁ ਨਰ ਨਾਰਾਇਣੋ ਨਾਰਾਇਣੋ ਜਿਤੁ ਚੂਕਾ ਜਮ
 ਝਗੜੁ ਝਗੋਲੁ^{੨੨} ॥ ੧੨ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪‡ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਚਉਦਿਆ^{੨੩} ਸਰੁ ਸੰਧਿਆ ਗਾਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਲਿਵ ਉਬਰੇ^{੨੪}

੧ ਨੇੜੇ ।	੧੩ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ।
੨ ਹਰੀ ਮਿੱਤਰ ਲੱਭ ਲਵੋ (ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੮੪੫ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮੰਗਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਛੰਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ) ।	੧੪ [ਦਾਰਿਦ੍ਰ] ਗਰੀਬੀ ।
੩ ਸਿਆਣਾ ।	੧੫ ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ।
੪ ਸਦਕੇ ।	੧੬ ਦੂਰ ਕਰੋ ।
੫ ਨਿਰਬਾਣ (ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ।	੧੭ ਤਾਂ ਸਿੰਗਾਰਵਾਂ, ਭਾਵ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ।
੬ ਅੱਖਾਂ ।	੧੮ ਸਬਦ, ਅਵਾਜ਼ ।
੭ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ।	੧੯ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ।	੨੦ ਭੁਲਾਵਾ । ਓਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਵਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।
੧੦ ਦੂਰ ।	੨੧ ਉਪਦੇਸ਼ ।
੧੧ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਅੰਦਰ ।	੨੨ ਝਗੜਾ ।
੧੨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਆਪ ਹੁਦਰੇ । ਮਨਮੁਖ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ।	੨੩ [ਸਿੰਧੀ] ਬੋਲਿਆਂ । ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਮੂਰਖ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ।
	੨੪ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ।
	੨੫ ਬਚ ਗਏ ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਚਾਉ ਤੇ ਸੋਝੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਮੇਲ ਦਾ ਚਾਉ ਜਾਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਅਧਮ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- † ਦੇਖੇ ਪੰਨਾ ੩੦੧ ਅਤੇ ੧੪੨੪ । ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ (ਹਉਮੈ ਆਦਿ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸੰਵਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੧) ਅਤੇ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਚਾਉ ਹੋਵੇ । ਪਉੜੀ : ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਜੋ ਸਤਾਉਣ ਦਾ ਕੋਝਾ ਉੱਦਮ ਕਰੇ, ਉਹ ਆਪ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧) । ਅੱਖਾਂ ਓਹੀ ਧਨ ਹਨ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਤਾਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਤਾਂ ਨਕਾਰੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦੇਣ ਜੋਗੀਆਂ ਹਨ (੨) । ਪਉੜੀ : ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਨ ਸੰਧਿਆ^੧ ਤਿਸੁ ਫਿਰਿ ਮਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ^੨
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਖੰਨਿ^੩ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਦੂਜਾ ਦੇਖਦੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਢਿ ਦਿਚੰਨਿ^੪
 ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^੫ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਨੋ ਅਪਰੰਪਰੁ^੬ ਸੋਈ ॥ ਜੀਅ
 ਜੰਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਦਾ ਜੋ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ^੭ ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ ਤਿਸੁ
 ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜਪਿਅਹੁ ਜਨ ਕੋਈ ॥
 ਸਗਲ ਜਪਹੁ ਗੋਪਾਲ ਗੁਨ ਪਰਗਟੁ ਸਭ ਲੋਈ^੮ ॥ ੧੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪* ॥
^੯ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੇ ਸਿ ਸਜਣਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਆ ਰੰਗੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਸਲਾਹਿ ਤੂ ^{੧੦}ਲੁਡਿ ਲੁਡਿ ਦਰਗਹਿ ਵੰਦੁ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਤੂਹੈ ਦਾਤਾ
 ਸਭਸ ਦਾ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਸਭਿ ਤੁਧੈ ਨੋ ਆਰਾਧਦੇ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ
 ਪਿਆਰੇ ॥ ^{੧੨}ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਦਾਤਾਰਿ ਹਥੁ ਕਢਿਆ ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ^{੧੩}ਸੈਸਾਰੇ ॥
^{੧੪}ਅੰਨੁ ਜੰਮਿਆ ਖੇਤੀ ਭਾਉ ਕਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੇ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ
 ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ^{੧੫} ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਇਛਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੀਐ
 ਜਪੀਐ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਅਰਾਧੀਅਹਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ
 ਰਤਨਾਗਰੁ^{੧੬} ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ ਫਾਟੈ ਜਮ ਕਾਗਰੁ^{੧੭} ॥ ਜਨਮ
 ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤੀਐ ਜਪਿ ਹਰਿ ਬੈਰਾਗਰੁ^{੧੮} ॥ ਸਭਿ ਪਵਹੁ ਸਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਕੀ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਦਾਗਰੁ^{੧੯} ॥ ੧੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੪† ॥ ^{੨੦}ਹਉ ਢੂੰਢੇਂਦੀ ਸਜਣਾ
 ਸਜਣੁ ਮੈਡੈ ਨਾਲਿ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੧} ਦੇਹਿ
 ਦਿਖਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਤਿਨਿ ਸਚੈ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ
 ਨ ਜਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ^{੨੨}ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਕੋ ਸੁਣੈ ਕੋ ਉਚਰਿ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ
 ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ^{੨੩} ਪਾਵੈ ॥ ^{੨੪}ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਮੇਟੀਐ ਹਰਿ
 ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਆਪਿ ਤਰਹਿ ਸੰਗੀ ਤਰਹਿ ਸਭ ਕੁਟੰਬੁ ਤਰਾਵੈ ॥
 ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ੧੫ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁ ॥

ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਵ^{੨੫} ਜੀਉ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਐਸੋ ਰਾਮ ਰਾਇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ^{੨੬}ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਮਾਹਿ ਬਦਨ ਪਰਵਾਨੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਬਸੈ ਘਟਾ ਘਟ ^{੨੭}ਲੀਪ ਨ ਛੀਪੈ ॥ ^{੨੮}ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਾ ਜਾਤੁ ਨ ਦੀਸੈ ॥
 ੧ ॥ ਪਾਨੀ ਮਾਹਿ ਦੇਖੁ ਮੁਖੁ ਜੈਸਾ ॥ ਨਾਮੇ ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲੁ^{੨੯} ਐਸਾ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥

੧	ਖਿਚਿਆ, ਮਾਰਿਆ ।	੧੬	[ਰਤਨਾਕਰ] ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ।
੨	ਖਿਚੀਆਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੪੫, ਨੋਟ ੧੨ ।	੧੭	ਕਾਗਜ਼, ਲੇਖਾ ਜਮਾਂ ਵਾਲਾ ।
੩	ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ । ੪ ਦੇਵੀਏ ।	੧੮	ਬੈਰਾਗੀ ।
੫	ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁਖੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ, ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।	੧੯	ਦਾਗ਼, ਕਲੰਕ ।
੬	ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ।	੨੦	ਦੇਖੋ ਸਲੋਕ ਫ਼ਰੀਦ ੧੨੧ ।
੭	ਪੁੱਤਰ ।	੨੧	ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ।
੮	ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ।	੨੨	ਹਰੀ ਰਸ ਨਾਲ ਜੀਭ ਨੂੰ ਰਸਾ ਕੇ ।
੯	ਜਿਹੜੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।	੨੩	ਇੱਛਤ, ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ।
੧੦	ਲੁੱਡੀ ਪਾਂਦਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ।	੨੪	ਜਨਮ ਮਰਨ ।
੧੧	ਜਾਵੇ ।	੨੫	ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੨੪ ।
੧੨	ਹਰੀ ਦੇਵਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੦ ਓ ।	੨੬	ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਵਦਨ (ਮੂੰਹ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
੧੩	ਵੱਸਿਆ ।	੨੭	ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੇਪ ਜਾਂ ਛੀਪਾ (ਦਾਗ਼) ਨਹੀਂ ਹੈ ।
੧੪	ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਲਾਹਣ ਰੂਪੀ ਅੰਨ ।	੨੮	ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਭਾਵ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ।
੧੫	ਆਸਰਾ ਬਣੇ ।	੨੯	ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੯੬, ਨੋਟ ੪ ।

* ਸਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੧) । ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੨) । ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

† ਸਲੋਕ : ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸਮਝ ਕੇ ਢੂੰਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੱਸਦਾ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (੧) । ਬਲਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (੨) । ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ, ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਸੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ, ਆਵਾਗਵਣ ਮਿੱਟਦਾ ਅਤੇ ਆਪ ਤਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ

ਮਹਲਾ ੪

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਰਾਮਾ ਰਮੰ ਰਾਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ^੨ ਤੁਮਰੇ ਤੂ
ਬਡ ਪੁਰਖੁ ਪਿਤਾ ਮੇਰਾ ਮਾਇਆ^੩ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਅਸੰਖੰ^੪
ਅਗਮ ਹਰਿ ਅਗਮ^੫ ਅਗਮ ਹਰਿ ਰਾਇਆ^੬ ॥ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਸੁਰਤਿ^੭
ਬਹੁ ਕੀਨੀ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿਦ ਗੁਣ
ਗੋਬਿਦ ਸਦ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਗੋਬਿਦ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਤੂ ਅਮਿਤਿ^੮
ਅਤੋਲੁ ਅਪਰੰਪਰ^੯ ਸੁਆਮੀ ਬਹੁ ਜਪੀਐ ਬਾਹ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਉਸਤਤਿ
ਕਰਹਿ ਤੁਮਰੀ ਜਨ ਮਾਧੋ^{੧੦} ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਤੁਮ੍ ਜਲ
ਨਿਧਿ^{੧੧} ਹਮ ਮੀਨੇ^{੧੨} ਤੁਮਰੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕਤਹੂ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਜਨ ਕਉ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮਧਸੂਦਨ^{੧੩} ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥ ਮੈ ਮੂਰਖ ਅੰਧੁਲੇ
ਨਾਮੁ ਟੇਕ ਹੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਕਲਿਆਨੁ
ਮਹਲਾ ੪੫ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਹਸਿਆ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ
ਬਨੀ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਪ੍ਰਭਿ ਲਿਖਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ
ਕੇ ਪਗ^{੧੭} ਸਿਮਰਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਸਿਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਸਾਰੀ^{੧੮} ^{੧੯}ਘਸਿ ਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ਸਭਿ ਸਾਕਤ^{੨੦} ^{੨੧}ਖੋਜਿ ਪਾਇਆ ॥ ਜਿਉ
^{੨੨}ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗਿ ਚਲਿਓ ਨਰ ਨਿੰਦਕੁ ਪਗੁ ਨਾਗਨਿ ਛੁਹਿ ਜਲਿਆ ॥ ੨ ॥
ਜਨ ਕੇ ਤੁਮ੍ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਸੁਆਮੀ ਤੁਮ੍ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਜਨ ਰਖਿਆ ॥
ਕਹਾ ਭਇਆ ^{੨੩}ਦੈਤਿ ਕਰੀ ਬਖੀਲੀ ਸਭ ਕਰਿ ਕਰਿ ਝਰਿ ਪਰਿਆ ॥
੩ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਏ ਸਭਿ ਕਾਲੈ ਮੁਖਿ ਗ੍ਰਸਿਆ^{੨੪} ॥ ਹਰਿ
ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

੧ ਵਿਆਪਕ । ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਦਾ ਕਿਸੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।	ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਛੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ) ਲਿਖਿਆ ਸੀ ।
੨ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ।	੩ ਮਾਂ ।
੪ ਬੋਗਿਣਤ, ਬੋਅੰਤ ।	੧੭ ਚਰਨ ।
੫ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।	੧੮ ਪੁਚਾਈ ।
੬ ਰਾਜਾ । ਹਰੀ ਰਾਜਾ ।	੧੯ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਘਸਾ ਕੇ ਸੁਗੰਧ ਫੈਲਾਈਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਉਚਾਰ-ਉਚਾਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕੀਤਾ ।
੭ ਵਿਚਾਰ ।	੨੦ [ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ] ਨਾਸਤਕ ਲੋਕ ।
੮ ਪੈਮਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ।	੨੧ ਮਗਰ ਪੈ ਗਿਆ । ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖਹਿੜੇ ਪੈ ਗਏ ।
੯ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ।	੨੨ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਅਨੁਸਾਰ (ਭਾਵ ਮਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ), ਨਿੰਦਕ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਚਲਦਿਆਂ-ਚਲਦਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਪੈਰ ਮਾਇਆ-ਨਾਗਣੀ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ (ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਫੁੰਕਾਰ ਨਾਲ) ਸੜ ਗਿਆ ।
੧੦ [ਮਾਇਆ ਦਾ ਧਵ (ਪਤੀ)] ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ !	੨੩ (ਹਰਨਾਖਸ ਵਰਗੇ) ਜਿਸ ਜਿਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੂਤ ਨੇ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ।
੧੧ ਜਲ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸਮੁੰਦਰ ।	੨੪ ਖਾ ਲਏ ।
੧੨ ਮੱਛੀਆਂ ।	
੧੩ [ਮਧੁ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	
੧੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।	
੧੫ ਖਿੜਿਆ ।	
੧੬ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਾਥੋਂ ਸਰ ਆਈ ਗੁਰੂ ਦੇ	

* (ਏਹ ਛੇ ਸ਼ਬਦ 'ਘਰੂ ੧' ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਥੇ 'ਘਰੂ ੧' ਦਿੱਤਾ ਭੀ ਹੈ) । ਹਰੀ ਬਿਅੰਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਵੀ ਬਿਅੰਤ ਹਨ । ਹਰੀ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

† ਭਗਤ ਲੋਕ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਨਿੰਦਕ ਲੋਕ ਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ, ਓਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਰਖਿਅਕ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪੁ ਜਪਿ ਜਗੰਨਾਥੇ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਓ ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ^੧ ਦੁਖ ਲਾਥੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਸਨਾ^੨
 ਏਕ ਜਸੁ ਗਾਇ ਨ ਸਾਕੈ ਬਹੁ^੩ ਕੀਜੈ ਬਹੁ ਰਸੁਨਥੇ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਖਿਨੁ ਪਲ
 ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਗੁਨ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਨਥੇ^੪ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਲਗੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਲੋਚਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਨਥੇ^੫ ॥ ਤੁਮ ਬਡ ਦਾਤੇ ਜੀਅ
 ਜੀਅਨ ਕੇ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਹਮ ਬਿਰਥੇ^੬ ॥ ੨ ॥ ਕੋਈ ਮਾਰਗੁ ਪੰਬੁ^੭ ਬਤਾਵੈ ਪ੍ਰਭ
 ਕਾ ਕਹੁ ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਦਿਨਥੇ^੮ ॥ ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਅਰਪਿ
 ਅਰਾਪਉ^੯ ਕੋਈ ਮੇਲੈ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਥੇ^{੧੦} ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਬਹੁ
 ਸੋਭਾ ਹਮ ਤੁਛ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਰਨਥੇ^{੧੧} ॥ ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਵਸਗਤਿ^{੧੨}
 ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਮਰਥੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ
 ੪† ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ^{੧੩} ਹਰਿ ਗੁਨ ਅਕਥ ਸੁਨਥਈ ॥ ^{੧੪}ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ
 ਸਭੁ ਕਾਮੁ ਮੋਖੁ ਹੈ ਜਨ ਪੀਛੈ ਲਗਿ ਫਿਰਥਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਹਰਿ ਜਨੁ ਜਿਸੁ ਬਡਭਾਗ ਮਥਈ^{੧੫} ॥ ਜਹ ਦਰਗਹਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਲੇਖਾ ਮਾਰੈ ਤਹ ਛੁਟੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਥਈ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ ਦੋਖ
 ਬਹੁ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਲਗਥਈ^{੧੭} ॥ ਗੁਰਿ ਧਾਰਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਰਿ ਜਲਿ ਨਾਵਾਏ ਸਭ ਕਿਲਬਿਖ ਪਾਪ ਗਥਈ^{੧੮} ॥ ੨ ॥ ਜਨ ਕੈ
 ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭਜਥਈ ॥ ਜਹ ਅੰਤੀ
 ਅਉਸਰੁ^{੧੯} ਆਇ ਬਨਤੁ ਹੈ ਤਹ ਰਾਖੈ ਨਾਮੁ ਸਾਥਈ^{੨੦} ॥ ੩ ॥ ਜਨ ਤੇਰਾ
 ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਗੰਨਥਈ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਪਾਥਰ ਰਖੁ ਬੁਝਥਈ^{੨੧} ॥ ੪ ॥
 ੪ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪‡ ॥ ਹਮਰੀ ਚਿਤਵਨੀ^{੨੨} ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ ॥
 ਅਉਰੁ ਕੋਈ ਨਿੰਦ ਕਰੈ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਇਕੁ ਤਿਲੁ
 ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਉਰ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿ
 ਅਚੁਤ^{੨੩} ਜੋ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਠਾਕੁਰੁ ਭਗਵਾਨੈ ॥ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਤੇ ਕਾਲੁ
^{੨੪}ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਚਰਨੀ ਆਇ ਪਵੈ ਹਰਿ ਜਾਨੈ^{੨੫} ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕਉ
 ਰਾਖਿ ਲੇਇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੇਇ^{੨੬} ਪੈ ਕਾਨੈ ॥ ਤਾ ਕਉ
 ਕੋਈ ਅਪਰਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾ ਕੀ ਭਗਤਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ
 ਚੋਜ ਵਿਡਾਨ^{੨੭} ^{੨੮}ਦੇਖੁ ਜਨ ਜੋ ਖੋਟਾ ਖਰਾ ਇਕ ਨਿਮਖ ਪਛਾਨੈ ॥ ਤਾ ਤੇ
 ਜਨ ਕਉ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਹੈ ^{੨੯}ਰਿਦ ਸੁਧ ਮਿਲੇ ਖੋਟੇ ਪਛੁਤਾਨੈ ॥ ੩ ॥

੧ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ।	ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੧, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
੨ ਪਾਪ ।	੧੬ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
੩ ਜੀਭ ।	੧੭ ਧਿਆ ਕੇ ।
੪ ਬਹੁਤ ਜੀਭਾਂ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿਓ ।	੧੮ ਲੱਗੀ ਹੈ ।
੫ ਤੇਰੇ ।	੧੯ [ਗਤ ਥਈ] ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
੬ ਵੇਖਣ ਲਈ ।	੨੦ ਸਮਾਂ ।
੭ [ਵਿਸ਼ਵ] ਦਿਲ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਹਾਲ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੀੜਾ ।	੨੧ ਸਾਥੀ ਹੋ ਕੇ ।
੮ ਰਸਤਾ ।	੨੨ ਡੁੱਬਦੇ ਨੂੰ ।
੯ ਦੇਵਾਂ ।	੨੩ ਦਿਲ ਦੇ ਭਾਵ ।
੧੦ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ।	੨੪ [ਅਚਜੁਤ, ਨਾ ਹਿਲਣ ਵਾਲਾ] ਅਟੱਲ ਹਰੀ ਦੀ।
੧੧ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹਰੀ ਨੂੰ ।	੨੫ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮਾਰਨ ਲਈ, ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ।
੧੨ ਵਰਣਨ । ਅਸੀਂ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੇ।	੨੬ ਜਨ ਦੀ ।
੧੩ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ।	੨੭ ਕੰਨ ਪੈ, ਕੰਨ ਵਿੱਚ ।
੧੪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ, ਜੋ ਅਕੱਥ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।	੨੮ ਅਸਚਰਜ ।
੧੫ ਧਰਮ, ਮੋਖ, ਅਰਥ ਤੇ ਕਾਮ, ਇਹ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਚਾਰ	੨੯ ਹੇ ਜਨ ! ਦੇਖ ।
	੩੦ ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ ।

* ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਬਿਆਂਤ ਹੈ । ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮਾਰਗ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਅਰਪਣ ਕਰ ਕੇ ਜਸ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੇਖ ਸਭ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

‡ ਹਰੀ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸ਼ੁਧ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਤੁਮ ਹਰਿ ਦਾਤੇ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਇਕੁ ਮਾਗਉ ਤੁਝ ਪਾਸਹੁ ਹਰਿ ਦਾਨੈ^੧ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਸਦ ਬਸਹਿ ਰਿਦੈ ਮੋਹਿ^੨ ਹਰਿ
 ਚਰਾਨੈ^੩ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ
 ਹਮ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਗੇ ॥ ਹਉ ਤੁਮਰੀ ਕਰਉ ਨਿਤ ਆਸ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਕਬ
 ਗਲਿ ਲਾਵਹਿਗੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਮੁਗਧ^੪ ਇਆਨ ਪਿਤਾ
 ਸਮਝਾਵਹਿਗੇ ॥ ਸੁਤੁ^੬ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਿ ਬਿਗਾਰਿ 'ਜਗਤ ਪਿਤ ਭਾਵਹਿਗੇ ॥
 ੧ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਸੋਈ ਹਮ ਪਾਵਹਗੇ ॥ ਮੋਹਿ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ
 ਠਉਰ^੮ ਜਿਸੁ ਪਹਿ ਹਮ ਜਾਵਹਗੇ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਵਹਿ ਭਗਤ ਤਿਨਾ
 ਹਰਿ ਭਾਵਹਿਗੇ ॥ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ਜੋਤਿ ਰਲਿ ਜਾਵਹਗੇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ
 ਆਪੇ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਆਪਿ ਲਿਵ ਲਾਵਹਿਗੇ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਰਨਿ ਦੁਆਰਿ
 ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਵਹਿਗੇ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧ ॥

ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ^{੧੦} ਮਹਲਾ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣੁ^{੧੧} ਨਾਰਾਇਣੇ ॥ ਸਗਲ
 ਭਗਤ ਜਾਚਹਿ^{੧੨} ਸੁਖ ਸਾਗਰ^{੧੩} ਭਵ ਨਿਧਿ ਤਰਣ ਹਰਿ ਚਿੰਤਾਮਣੇ^{੧੪} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਜਗਦੀਸ ਦਮੋਦਰ^{੧੫} ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
 ਗੋਬਿੰਦੇ ॥ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨ ਸ੍ਰੀਰਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਰਾਰਿ^{੧੬} ਹਰਿ
 ਮੁਕੰਦੇ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਜਗਦੀਸੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਜੋ ਆਏ ਤੇ ਜਨ ਭਵ ਨਿਧਿ
 ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪੈਜ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਹਰਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਹਮਾਰੈ ਏਹ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਅਲਿ^{੧੯} ਮਕਰੰਦ^{੨੦} ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਮਨੁ
 ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਰੀਝੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਨ ਜਲਾ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੁਐ ਹਰਿ
 ਬੁੰਦ ਚਾਤ੍ਰਕ^{੨੨} ਕਉ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਮਿਲਬੇ^{੨੩} ਨਾਹੀ ਸੰਤੋਖਾ ਪੇਖਿ^{੨੪}
 ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀਜੈ^{੨੫} ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਜਾਚਿਕੁ
 ਨਾਮੁ ਜਾਚੈ^{੨੬} ਜਾਚੈ ॥ ਸਰਬ ਧਾਰ^{੨੭} ਸਰਬ ਕੇ ਨਾਇਕ^{੨੮} ਸੁਖ ਸਮੂਹ ਕੇ ਦਾਤੇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਤੀ ਕੋਤੀ ਮਾਂਗਨਿ ਮਾਰੈ ਭਾਵਨੀਆ^{੩੦} ਸੋ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥

੧ ਦਾਨ ।	੧੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਤਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
੨ ਮੇਰੇ ।	੧੫ [ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਲੱਕ) ਦਵਾਲੇ ਰੱਸੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
੩ ਚਰਨ ।	੧੬ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
੪ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੀਏ ('ਕ੍ਰਿਪਾ' ਦੇ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੋ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: ਇਕ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ' ਨਾਲ ਤੇ ਦੂਜਾ 'ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ' ਨਾਲ) ।	੧੭ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ।
੫ ਮੁਰਖ ।	੧੮ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ।
੬ ਪੁੱਤਰ ।	੧੯ ਭੌਰਾ ।
੭ ਜਗਤ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਹਰੀ ।	੨੦ ਸ਼ਹਿਦ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੮ ਥਾਂ ।	੨੧ ਹੋਰ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ।
੯ ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਰੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।	੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
੧੦ ਕਲਿਆਣ ਰਾਗ ਦੀ ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਜੋ ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।	੨੩ ਮਿਲਾਪ ।
੧੧ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।	੨੪ ਦੇਖ ਕੇ ।
੧੨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।	੨੫ ਜੀਵਦਾ ਹੈ ।
੧੩ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ।	੨੬ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।
	੨੭ [ਸਰਬ ਆਧਾਰ] ਸਭ ਦੇ ਆਸਰੇ ।
	੨੮ ਮਾਲਕ ।
	੨੯ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ।
	੩੦ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਂਵਦੀ ਹੈ ।

* ਸਨਮੁੱਖ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਕੋਲੋਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ (ਇਥੇ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਲਫਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਧਰੇ ਹਾਹੇ ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ) । ਇਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੧੫ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨੋਟ) ।

† ਹਰੀ-ਜਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ (ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ 'ਘਰੁ ੨' ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ।

‡ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਉਂ ਤਾਂਘ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ ਲਈ ਭੌਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸ੍ਰਾਂਤ ਬੂੰਦ ਲਈ ਪਪੀਹਾ ।

§ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਹਨ ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਮਿਹਰ ਲਈ ਤਰਲਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਗੂੜੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ ।

ਸਫਲ ਸਫਲ ਸਫਲ ਦਰਸੁ ਰੇ ਪਰਸਿ^੧ ਪਰਸਿ ਗੁਨ ਗਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ਤਤ
 ਤਤ ਸਿਉ ਮਿਲੀਐ^੨ ਹੀਰੈ ਹੀਰੁ ਬਿਧਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥^੩ ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ॥ ਸਦ ਨਵਤਨ^੪ ਮਨ ਰੰਗੀ ਸੋਭਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸ^੫ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ ਭਗਤਿ ਦਾਨੁ ਜਸੁ ਮੰਗੀ ॥ ੧ ॥
 ਜੋਗ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸੇਖਨਾਰੈ^੬ ਸਗਲ ਜਪਹਿ ਤਰੰਗੀ^੭ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਸੰਤਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਦ ਸੰਗੀ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧^੮ ਤੇਰੈ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਾਨਿ ॥ ੧^੯ ਨੈਨ ਬੈਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੀਐ ਅੰਗ ਅੰਗੇ ਸੁਖ
 ਪ੍ਰਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧^{੧੦} ਇਤ ਉਤ ਦਹ ਦਿਸਿ ਰਵਿਓ ੧^{੧੧} ਮੇਰ ਤਿਨਹਿ
 ਸਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ੧^{੧੨} ਜਤ ਕਤਾ ਤਤ ਪੇਖੀਐ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਪਤਿ^{੧੩} ਪਰਧਾਨ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਮਿਟੇ ਕਥੇ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥
 ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ੧^{੧੪} ਗੁਨ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਅਨੰਦ ਬੇਦ ॥ ਕਥਤ ਸੁਨਤ
 ਮੁਨਿ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਮਾਨ
 ਦਾਨ ੧^{੧੫} ਮਨ ਰਸਿਕ ਰਸਨ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਹ ਪਾਪ ਖੰਡਲੀ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ਜੋਗ
 ਜੁਗਤਿ ਗਿਆਨ ਭੁਗਤਿ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ੧^{੧੭} ਤਤ ਬੇਤੇ ਜਪੁ ਤਪੁ
 ਅਖੰਡਲੀ^{੧੮} ॥ ੧^{੧੯} ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਨਾਨਕ ਕਛੂ ਦੁਖੁ ਨ
 ਡੰਡਲੀ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ੨^੧ ਕਉਨੁ ਬਿਧਿ
 ਤਾ ਕੀ ਕਹਾ ਕਰਉ ॥ ੨^੨ ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਸਸਤ੍ਰਗਿਆ ਅਜਰ
 ਪਦੁ ਕੈਸੇ ਜਰਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ ਕੈ
 ਦਰਿ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ॥ ੧ ॥ ੨^੩ ਕਾਹੂ ਪਹਿ ਰਾਜੁ ਕਾਹੂ ਪਹਿ ਸੁਰਗਾ ਕੋਟਿ
 ਮਧੇ ਮੁਕਤਿ ਕਹਉ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪਾਈਐ ਸਾਧੂ ਚਰਨ
 ਗਹਉ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫੭ ॥ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਦਇਆਲ
 ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਸਖੇ^{੨੫} ॥ ੨^੬ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ਜਾਲ ਦੁਖ ਬਿਨਾਸਨੁ ਹਰਿ
 ਰਖੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨^੭ ਨਾਮ ਧਾਰੀ ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ਟੇਕ
 ਮੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਅਨਾਥ ਦੀਨ ਆਸਵੰਤ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਆਮੀ ਮਨਹਿ ਮੰਤ^{੨੮} ॥
 ੨ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਨੂ ॥ ਸਰਬ ਜੁਗ ਮਹਿ ਤੁਮ ਪਛਾਨੂ ॥
 ੩ ॥ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸੇ ੨^{੨੯} ਨਿਸਿ ਬਾਸਰੋ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਨਕ ਆਸਰੋ ॥ ੪ ॥
 ੪ ॥ ੭ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫੮ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪੀਐ
 ਭਗਵਾਨ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਸਦਾ ਸੂਖ ਕਲਿਆਨ^{੩੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਛੁਹ ਕੇ, ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ।
 ੨ ਹਰੀ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਮਨ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹੀਏ ।
 ੩ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ (ਹਰੀ) ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਨਵੀਂ ਤੇ
 ਮਨ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।
 ੪ ਨਵੀਂ ।
 ੫ ਸਿਵ ਜੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਭਗਤੀ ਦਾਨ ਤੇ
 ਹਰੀ-ਜਸ ਮੰਗਿਆ ।
 ੬ ਸੋਸਨਾਗ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀਭਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ
 ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ।
 ੭ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਚੋਜੀ ਹਰੀ ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਹਰੀ
 ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ ।
 ੮ ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਹੀ ਆਦਰ ਵਾਲੇ
 ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ, ਜੀਭ ਨਾਲ ਬੈਣ (ਬਚਨ)
 ਕਹਿਣ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਅੰਗ-ਅੰਗ
 ਤੇ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਈਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ
 ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ੧੧ ਪਰਬਤ ਤੇ ਤ੍ਰਿਣ (ਤੀਲ੍ਹੇ) ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤ
 ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੇਖੀਏ ਓਥੇ ਉਹ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।
 ੧੩ ਪਤੀ ।
 ੧੪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ, ਨਾਦ (ਸ਼ਬਦ) ਦੀ ਧੁਨੀ ਤੇ ਅਨੰਦ
 ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੋਦ (ਗਿਆਨ) ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ
 ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਮੁਨੀ ਲੋਕ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਭਾ
 ਵਿੱਚ ।
 ੧੫ ਮਨ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸਵਾਦ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਨਾਮ
 ਜਪਦੇ ਹਨ ।
 ੧੬ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੭ ਤੱਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ।
 ੧੮ ਲਗਾਤਾਰ । ਲਗਾਤਾਰ ਜਪ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ
 ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੋਜਨ ਨਾਲ,
 ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ।
 ੧੯ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ।
 ੨੦ ਦੰਡ, ਸਜਾ ।
 ੨੧ ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਕੀ
 ਕਰਾਂ ?
 ੨੨ ਕਈ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ
 ਗਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਭ ਫੋਕਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ
 ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹ ਅਜਰ (ਨਾ ਜਰੀ ਜਾ ਸਕਣ
 ਵਾਲੀ) ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਰਾਂ ?
 ੨੩ ਕੋਈ ਰਾਜ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਰਗ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਣਦਾ
 ਹੈ, ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਕੋਲ
 ਹੈ ।
 ੨੪ ਪਕੜਾਂ ।
 ੨੫ ਹੇ ਸਾਥੀ !
 ੨੬ ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਆਵਾਗੋਣ ਅਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦੀ
 ਕਾਲਖ, ਫਾਹੀਆਂ ਤੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਰੱਖਿਅਕ
 ਹੈ !
 ੨੭ ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ
 ਆਇਆ ਹਾਂ ।
 ੨੮ ਉਪਦੇਸ਼, ਮੰਤਰ ।
 ੨੯ ਰਾਤ, ਦਿਨ ।
 ੩੦ ਅਨੰਦ, ਖੈਰ, ਖੈਰੀਅਤ ।

- * ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਅਤਿ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੇਵਤੇ, ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ।
 † ਸਾਧ ਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ ਪਸਰਿਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸੁਖ ਹਰੀ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ।
 ‡ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਪ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ।
 § ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਵਿਚੋਲਾ ਬਣਾਈਏ ? ਉਹ ਤਾਂ ਰਾਜ-
 ਭਾਗ ਜਾਂ ਸੁਰਗਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਪੁਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਅਸਲ ਤਰੀਕਾ ਸਾਧ-
 ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ।
 ¶ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਸਿੱਧੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ
 ਆਸਰਾ ਤੋਂਕਿਆ ਹੈ ।
 :: ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਗਾਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ।

ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਸਿਧਿ ਭਏ ਗਾਇ ਗੁਨ ਗੁਪਾਲ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭੂ
 ਸਿਮਰੇ ਨਾਠਿਆ^੧ ਦੁਖ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਿਆ ਕਰਉ ਦਿਨੁ
 ਰੈਨਿ^੨ ਸੇਵ ॥ ^੩ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਰਣਾਗਤੀ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਦੇਵ ॥ ੨ ॥
 ੫ ॥ ੮ ॥ ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣੁ^੪ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ਨਿਹਚਲੁ^੫ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਆਨ^੬ ਨ ਕੋਈ ਸਮਰਥੁ ਤੇਰੀ ਆਸ ਤੇਰਾ ਮਨਿ ਤਾਣੁ ॥ ^੭ਸਰਬ
 ਘਟਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਹਿਰਣੁ ਖਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ
 ਚਤੁਰਾਈ ਸੋਭਾ ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ਧਨੁ ਮਾਣੁ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਨਾਨਕ ਜਪਿ
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਲਿਆਣੁ^੮ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੯ ॥ ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ^੯ਹਰਿ
 ਚਰਨ ਸਰਨ ਕਲਿਆਨ ਕਰਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ^{੧੦}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੋ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਪਿ ਨਿਸੰਗ ਜਮਕਾਲੁ ਤਿਸੁ ਨ ਖਾਵਨੋ ॥ ੧ ॥ ਮੁਕਤਿ
 ਜੁਗਤਿ ਅਨਿਕ ਸੂਖ ^{੧੧}ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਲਵੈ ਨ ਲਾਵਨੋ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਲੁਬਧ^{੧੨}
 ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਹੁੜਿ^{੧੩} ਜੋਨਿ ਨ ਧਾਵਨੋ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੦ ॥

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆਫ਼ ॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਰਾਮਾ ਰਮ^{੧੫} ਰਾਮੋ ਸੁਨਿ ਮਨੁ ਭੀਜੈ^{੧੬} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਮੀਠਾ
^{੧੭}ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜੇ ਪੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਸਟ^{੧੮} ਮਹਿ ਜਿਉ ਹੈ ਬੈਸੰਤਰੁ^{੧੯}
 ਮਥਿ ^{੨੦}ਸੰਜਮਿ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥ ^{੨੧}ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ਤਤੁ ਗੁਰਮਤਿ
 ਕਾਢਿ ਲਈਜੈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਨਉ ਦਰਵਾਜ ਨਵੇ ਦਰ ਫੀਕੇ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦਸਵੇ^{੨੩}
 ਚੁਈਜੈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥
 ੨ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਹੈ ਨੀਕੋ^{੨੪} ਵਿਚਿ ਸਉਦਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਕੀਜੈ ॥
 ਰਤਨ ਲਾਲ ਅਮੋਲ ਅਮੋਲਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਅਗਮੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਠਾਕੁਰੁ^{੨੫} ਭਰਿ ਸਾਗਰ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰਿ ਦੀਨ ਹਮ ਸਾਰੰਗ^{੨੬} ਇਕ ਬੂੰਦ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਦੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਲਾਲਨੁ ਲਾਲੁ
 ਲਾਲੁ ਹੈ ਰੰਗਨੁ^{੨੭} ਮਨੁ ਰੰਗਨ ਕਉ ਗੁਰ ਦੀਜੈ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ
 ਰਸ ਰਸਿਕ^{੨੮} ਗਟਕ^{੨੯} ਨਿਤ ਪੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਬਸੁਧਾ^{੩੦} ਸਪਤ^{੩੧} ਦੀਪ ਹੈ ਸਾਗਰ
 ਕਢਿ ਕੰਚਨੁ ਕਾਢਿ ਧਰੀਜੈ ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਜਨ ਇਨਹੁ ਨ ਬਾਛਹਿ ਹਰਿ
 ਮਾਗਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਦੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਸਾਕਤ ਨਰ ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਦ ਭੂਖੇ ਨਿਤ ^{੩੨}ਭੂਖਨ

- ੧ ਨੱਠ ਗਿਆ ।
 ੨ ਰਾਤ ।
 ੩ ਹੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹਰੀ ਦੇਵ ! ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹੈ ।
 ੪ ਜਾਣਨਹਾਰ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੨, ਨੋਟ ੨੬ ।
 ੫ ਸੱਚਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
 ੬ ਹੋਰ ।
 ੭ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਜੀ !
 ੮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ।
 ੯ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਓਟ ਮੋਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।
 ੧੦ ਪਤਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।
 ੧੨ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ।
 ੧੩ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ ।
 ੧੪ ਭਟਕਦਾ ।
 ੧੫ ਵਿਆਪਕ ।
 ੧੬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੇ-ਸਿਪ ਹੀ ਪੀ ਲਈਦਾ ਹੈ ।
 ੧੮ ਲੋਕੜ । ੧੯ ਅੱਗ ।
- ੨੦ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ਕੱਢ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੧ (ਜਿਵੇਂ ਲੋਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਚ ਨਾਲ ਅੱਗ ਕੱਢ ਸਕੀਦੀ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜੋ ਸਭ ਥਾਂ ਗੁੱਝੀ ਹੋ ਕੇ ਪਸਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਤਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ (ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਮੂੰਹ ਆਦਿ) ਹਨ ਤੇ ਨੌਂਵੇਂ ਹੀ ਫਿਕੀਆਂ ਹਨ ।
 ੨੩ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩, ਨੋਟ ੩੧ ।
 ੨੪ ਸੁੰਦਰ ।
 ੨੫ ਹਰੀ ਜੋ ਭਰਪੂਰ ਸਾਗਰ ਹੈ ।
 ੨੬ ਪਪੀਹਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
 ੨੭ ਮਟਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਪੜੇ ਰੰਗੀ ਦੇ ਹਨ ।
 ੨੮ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ।
 ੨੯ ਗਟ-ਗਟ ਕਰ ਕੇ ।
 ੩੦ ਧਰਤੀ ।
 ੩੧ ਸਤ । ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਤ ਦੀਪ ਤੇ ਸਤ ਸਾਗਰ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਕੱਢ ਕੇ ਜੋ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੋਚਦੇ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਹਰੀ-ਰਸ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।
 ੩੨ ਭੁੱਖ-ਭੁੱਖ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

* ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਏਸ ਲਈ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗੋ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ।
 † ਮੁਕਤੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਸੁਖ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।
 ‡ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਨਾਲ 'ਘਰੁ ੧' ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।) ਹਰੀ-ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਜਿਵੇਂ ਲੋਕੜ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਛੁਪੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਥ ਕੇ ਕੱਢ ਲਈਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜੋ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈਦੀ ਹੈ (੧) । ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਇੰਦਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਸ ਮਾਣੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਰਸ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਰਾਹੀਂ ਮਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (੨) । ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਵੱਖਰ ਹਨ ਪਰ ਅਮੋਲਕ ਸੌਦਾ ਸੇਵਾ-ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੩) । ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੪) ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੫) । ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਰਤਨਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਕੀਮਤੀ ਹੈ (੬) । ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਲੋਕ ਤਾਂ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ ਤਰਲੇ ਕੱਢਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੭) । ਪਰ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ (੮) ।

ਭੂਖ ਕਰੀਜੈ ॥ ਧਾਵਤੁ ਧਾਇ ਧਾਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ ^੧ਲਖ ਕੋਸਨ ਕਉ
 ਬਿਥਿ ਦੀਜੈ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਉਤਮ ਕਿਆ ਉਪਮਾ
 ਤਿਨ ਦੀਜੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਅਉਰੁ ਨ ਉਪਮਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰੀਜੈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ^੨ਰਾਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ
 ਕਰੀਜੈ ॥ ਹਮ ਨਿਰਗੁਣੀ ਮਨੁਰ ^੩ਅਤਿ ਫੀਕੇ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਸੁ ਕੀਜੈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਸੁਰਗ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਭਿ ਬਾਂਛਹਿ ਨਿਤਿ ਆਸਾ ਆਸ
 ਕਰੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ^੫ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ^੬ਤ੍ਰਿਪਤਿ
 ਮਨੁ ਧੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਬਲੁ ^੭ਹੈ ਭਾਰੀ ਮੋਹੁ ਕਾਲਖ ਦਾਗ
 ਲਗੀਜੈ ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਜਨ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਮੁਕਤੇ ਜਿਉ ਮੁਰਗਾਈ ਪੰਕੁ ^੮
 ਨ ਭੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਭੁਇਅੰਗਮ ^੯ਵੇੜੀ ਕਿਵ ਮਿਲੀਐ ਚੰਦਨ
 ਲੀਜੈ ॥ ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਕਰਾਰਾ ^{੧੦}ਬਿਖੁ ^{੧੧}ਛੇਦਿ ਛੇਦਿ ਰਸੁ
 ਪੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੨}ਆਨਿ ਆਨਿ ਸਮਧਾ ^{੧੩}ਬਹੁ ਕੀਨੀ ਪਲੁ ਬੈਸੰਤਰ ਭਸਮ
 ਕਰੀਜੈ ॥ ਮਹਾ ^{੧੪}ਉਗ੍ਰ ਪਾਪ ਸਾਕਤ ਨਰ ਕੀਨੇ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਲੂਕੀ ^{੧੫}ਦੀਜੈ ॥
 ੪ ॥ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਾਧ ਜਨ ਨੀਕੇ ^{੧੬}ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਧਰੀਜੈ ॥ ^{੧੭}ਪਰਸਨਿ
 ਪਰਸੁ ਭਏ ਸਾਧੂ ਜਨ ਜਨੁ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨੁ ਦਿਖੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਸਾਕਤ ਸੂਤੁ
 ਬਹੁ ਗੁਰਝੀ ^{੧੮}ਭਰਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ^{੧੯}ਤਾਨੁ ਤਨੀਜੈ ॥ ਤੰਤੁ ^{੨੦}ਸੂਤੁ ਕਿਛੁ
 ਨਿਕਸੈ ਨਾਹੀ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
 ਨੀਕੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ^{੨੧}॥ ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕ ਗੁਰ
 ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲੀਜੈ ॥ ੭ ॥ ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਵਡਾ ਵਡਾ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਹਮ
 ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਨ
 ਕਉ ਪੂਰਨੁ ^{੨੨}ਦੀਜੈ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਰਾਮਾ ਰਮ ^{੨੩}
 ਰਾਮੋ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ^{੨੪}॥ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਾਧ ਜਨ ਨੀਕੇ ^{੨੫}ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ
^{੨੬}ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਕੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹੈ ਜੇਤਾ ਮਨੁ
^{੨੭}ਡੋਲਤ ਡੋਲ ਕਰੀਜੈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸਾਧੂ ਮਿਲਾਵਹੁ ^{੨੮}ਜਗੁ
 ਬੰਮਨ ਕਉ ਬੰਮੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੯}ਬਸੁਧਾ ਤਲੈ ਤਲੈ ਸਭ ਉਪਰਿ ਮਿਲਿ
 ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਰੁਲੀਜੈ ॥ ਅਤਿ ਉਤਮ ਅਤਿ ਉਤਮ ਹੋਵਹੁ ਸਭ ਸਿਸਟਿ
 ਚਰਨ ਤਲ ਦੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋਤਿ ਭਲੀ ਸਿਵ ^{੩੦}ਨੀਕੀ ^{੩੧}ਆਨਿ
 ਪਾਨੀ ਸਕਤਿ ਭਰੀਜੈ ॥ ਮੈਨ ^{੩੨}ਦੰਤ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਾਰੁ ^{੩੩}ਚਬਿ ਚਬਿ
 ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ^{੩੪}ਬਹੁ ਕੀਆ ਗੁਰ ਸਾਧੂ
 ਪੁਰਖ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ਗੁਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਸਥੀਰਨ ^{੩੫}ਕੀਏ ਹਰਿ ਸਗਲ ਭਵਨ

(੧੩੨੪)

- ੧ ਲੱਖਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ (ਫ਼ਾਸਲੇ) 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਮਾਇਆ ਲਈ ।
- ੨ ਹੇ ਰਾਮ ! ਮੇਰੀ ਗੁਰੂ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕਰੋ, ਭਾਵ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦਿਓ ।
- ੩ ਨਿਕੰਮਾ ਲੋਹਾ ।
- ੪ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੁਰਗ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੫ ਮੁਕਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੬੦, ਨੋਟ ੨੧ ।
- ੬ ਮਨ ਰੱਜ ਕੇ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਬਲਵਾਨ ।
- ੮ ਇਹ ਮੋਹ ਪਾਪ ਰੂਪ ਕਾਲਖ ਦੇ ਦਾਗ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਖੰਭ, ਪਰ ।
- ੧੦ ਸੱਪ । ਕਾਮਾਦਿ ਸੱਪਾਂ ਨੇ ਨਾਮ-ਚੰਦਨ ਦਵਾਲੇ ਘੋਰਾ ਘੱਤਿਆ ਹੈ (ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਨ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦਵਾਲੇ ਸੱਪ ਲਿਪਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) ।
- ੧੧ ਤਕੜਾ ।
- ੧੨ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ।
- ੧੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੦੬, ਨੋਟ ੨੯ ।
- ੧੪ ਲੱਕੜਾਂ ।
- ੧੫ ਵੱਡੇ ਪਾਪ ।
- ੧੬ ਚਵਾਤੀ ।
- ੧੭ ਉੱਤਮ, ਚੰਗੇ ।
- ੧੮ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਜਨ ਭੋਟੇ, ਮਾਨੋ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੮੧, ਨੋਟ

- ੩੨ । ਜਨੁ ਜਾਣੋ ਕਿ, ਮਾਨੋ ਕਿ ।
- ੧੯ ਗੁੰਝਲਾਂ ।
- ੨੦ ਤਾਣਾ ਤਣਿਆ ਜਾਏ, ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋਵੇ ।
- ੨੧ ਤੰਦਾਂ ।
- ੨੨ ਸਿਮਰੀਏ ।
- ੨੩ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ।
- ੨੪ ਵਿਆਪਕ ।
- ੨੫ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੌਜਾਂ ਕਰੀਏ ।
- ੨੬ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੨੭ ਜੋ ਜਗਤ ਨੂੰ ਠਹਿਰਨ ਲਈ ਆਸਰਾ ਦੇਵੇ ।
- ੨੮ ਧਰਤੀ ਸਭ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਵਿੱਚ ਰੁਲੀਏ। 'ਸਭਹੁ ਤਲੈ ਤਲੈ ਸਭ ਉਪਰਿ' (ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੨੦) ।
- ੨੯ ਰੱਬੀ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰੱਬ ਦੀ ਚੰਗੀ ਜੋਤਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।
- ੩੦ ਮਾਇਆ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸੇਵਕ ਹੈ ।
- ੩੧ ਮੋਮ । ਮੋਮ ਦੇ ਦੰਦ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ ।
- ੩੨ ਲੋਹਾ । ਹੁਣ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਮ ਦਿਆਂ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ) ਲੋਹਾ ਵੀ ਚੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੩੩ ਕ੍ਰਿਪਾ ।
- ੩੪ ਵੰਡੇ ਹਨ, ਖਿਲਾਰੇ ਹਨ ।

* ਹਰੀ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਓ । ਆਮ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸੁਰਗ ਜਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਭਗਤ ਲੋਕ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (੧)। ਉਹ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ (੨) । ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਕੱਟ ਕੇ ਹਰੀ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ (੩) ਅਤੇ ਇਸ ਰਸ ਨਾਲ ਜਨਮ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਧੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੪) । ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨੋ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ (੫) । ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਕਤ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨਾ ਜਨਮ ਵਿਗਾਤਨਾ ਹੈ (੬) । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਗੁੱਝੇ ਅਮੋਲਕ ਗੁਣ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (੭) । ਇਉਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਨਤਾ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੮) ।

† ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਜਗਤ ਦਾ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਅਸਥਿਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੧) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਿਮਰਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਦੀ ਹੈ (੨) । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਾਈ ਹੋਈ ਨੇਕ-ਨੀਯਤੀ ਨਾਲ ਆਇਆ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਹਰੀ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਰਖੀਦੀ ਹੈ (੩) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ (੪) ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤਾਂਘ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (੫) । ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਾਲੇ ਅਭਾਗੇ ਇਸ ਰਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੬) । ਬੜੇ-ਬੜੇ ਕਰੜੇ ਤਪ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁਜਦੇ (੭) । ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ (੮)।

ਜਸੁ ਦੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਾਧ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਰਹਿ ਨ
 ਸਕੀਜੈ ॥ ਜਿਉ^੧ ਜਲ ਮੀਨ ਜਲੰ ਜਲ^੨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਖਿਨੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਫੂਟਿ
 ਮਰੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਮਹਾ ਅਭਾਗ ਅਭਾਗ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਤਿਨ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਨ
 ਪੀਜੈ ॥ ਤਿਨਾ ਤਿਸਨਾ ਜਲਤ ਜਲਤ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ ਡੰਡੁ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਾ
 ਦੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਜਗੁ ਪੁੰਨ ਕੀਏ ^੩ਹਿਵੈ ਗਾਲਿ ਗਾਲਿ ਤਨੁ
 ਛੀਜੈ ॥ ਅਤੁਲਾ ਤੋਲੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਪੁਜੈ ਨ ਤੋਲ ਤੁਲੀਜੈ ॥
 ੭ ॥ ਤਵ^੪ ਗੁਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮ ਤੂ ਜਾਨਹਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਰੀਜੈ ॥ ਤੂ
 ਜਲ ਨਿਧਿ^੫ ਮੀਨ ਹਮ ਤੇਰੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ^੬ਸੰਗਿ ਰਖੀਜੈ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥
 ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ^੭ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ
 ਧਰਉ ਸਭੁ ਆਗੈ ^੮ਰਸੁ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥ ੯ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੯ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਸਾਖ ਤਰੋਵਰ ਨਿਤ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥ ^{੧੦}ਆਤਮ
 ਦੇਉ ਦੇਉ ਹੈ ਆਤਮੁ ^{੧੧}ਰਸਿ ਲਾਗੈ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਸਭ
 ਜਗ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ^{੧੩}ਬਿਚਰਿ ਬਿਚਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਦਾਰਥੁ
 ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਅਤਿ ਹੀਰੋ
 ਨੀਕੋ^{੧੪} ^{੧੫}ਹੀਰੇ ਹੀਰੁ ਬਿਧੀਜੈ ॥ ਮਨੁ ^{੧੬}ਮੋਤੀਸਾਲੁ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਿਤੁ
 ਹੀਰਾ ਪਰਖਿ ਲਈਜੈ ॥ ੩ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਲਗਿ ਉਚੇ ਜਿਉ
^{੧੭}ਪੀਪ ਪਲਾਸ ਖਾਇ ਲੀਜੈ ॥ ਸਭ ਨਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਉਤਮੁ ਹੋਵੈ ਰਾਮ ਨਾਮੈ
 ਬਾਸੁ^{੧੮} ਬਸੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਨਿਤ ^{੧੯}ਸਾਖਾ
 ਹਰੀ ਜੜੀਜੈ ॥ ^{੨੦}ਧਰਮੁ ਫਲੁ ਫਲੁ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਬਹਕਾਰ^{੨੧}
 ਬਾਸੁ ਜਗਿ ਦੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕੋ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ
 ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਇਕੁ ਕੀਜੈ ॥ ਆਤਮਰਾਮੁ^{੨੨} ^{੨੩}ਸਭ ਏਕੈ ਹੈ ਪਸਰੇ ਸਭ ਚਰਨ
 ਤਲੇ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਕਟੇ^{੨੪} ਨਰ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨ ਘਸਿ ਘਸਿ
 ਨਾਕ ਵਢੀਜੈ ॥ ਸਾਕਤ ਨਰ ਅਹੰਕਾਰੀ ਕਹੀਅਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗੁ
 ਜੀਵੀਜੈ^{੨੫} ॥ ੭ ॥ ^{੨੬}ਜਬ ਲਗੁ ਸਾਸੁ ਸਾਸੁ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਤਤੁ^{੨੭} ਬੇਗਲ^{੨੮}
 ਸਰਨਿ ਪਰੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਧਾਰਹੁ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ
 ਪਖੀਜੈ^{੨੯} ॥ ੮ ॥ ੪ ॥ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਰਾਮਾ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ
 ਧੁਵੀਜੈ ॥ ^{੩੦}ਕਿਲਬਿਖ ਦਹਨ ਹੋਹਿ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੰਗਤ ਜਨ ਦੀਨ ਖਰੇ^{੩੧} ਦਰਿ ਠਾਢੇ^{੩੨} ਅਤਿ ^{੩੩}ਤਰਸਨ ਕਉ
 ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ^{੩੪}ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਆਏ ਮੋ ਕਉ ਗੁਰਮਤਿ
 ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਕਾਮ ਕਰੋਧੁ ^{੩੫}ਨਗਰ ਮਹਿ ਸਬਲਾ ਨਿਤ ਉਠਿ

- ੧ ਜਲ ਦੀ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ।
 ੨ ਕੇਵਲ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੩ ਬਰਫ ਵਿੱਚ ਗਾਲ-ਗਾਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ।
 ੪ ਤੇਰੇ ।
 ੫ ਜਲ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਮੁੰਦਰ ।
 ੬ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖੋ ।
 ੭ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਦੀ ।
 ੮ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਓ ।
 ੯ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤਰੋਵਰ (ਰੁਖ) ਹੈ ਤੇ ਗੁਣ ਸਾਖਾਂ ਹਨ ।
 ੧੦ ਆਤਮਾ ਹੀ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਦੇਵ ਹੈ ।
 ੧੧ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ।
 ੧੨ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ।
 ੧੩ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ ।
 ੧੪ ਉੱਤਮ, ਚੰਗਾ ।
 ੧੫ ਹਰੀ-ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਮਨ-ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਮੋਤੀ ਵਿੱਚ ਸੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋਹਰੀ । ਮਨ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਜੋਹਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਹੀਰਾ ਪਰਖ ਲਈਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਪਲ ਪਲਾਸ (ਛਿਛਰੇ) ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ

- ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੮ ਵਾਸ਼ਨਾ । ਖੁਸ਼ਬੋ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੧੯ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਰੂਪ ਹਰੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ।
 ੨੧ ਮਹਕਾਰ, ਖੁਸ਼ਬੋ ।
 ੨੨ ਹਰੀ ।
 ੨੩ ਸਭ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤਲੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਦੇਈਏ ।
 ੨੪ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਨੱਕ ਵਾਲੇ । ਨੱਕ ਕੱਟੇ ਹੋਣਾ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ।
 ੨੫ ਜੀਵਦੇ ਹਨ ।
 ੨੬ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ।
 ੨੭ ਤੁਰਤ ।
 ੨੮ ਛੇਤੀ । ੨੯ ਧੋਵਾਂ ।
 ੩੦ ਪਾਪ ਸਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੩੧ ਖੜੇ ।
 ੩੨ ਖਲੋਤੇ ।
 ੩੩ ਤਰਸਦਿਆਂ ਨੂੰ ।
 ੩੪ 'ਬਚਾ ਲੋ-ਬਚਾ ਲੋ' ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ।
 ੩੫ ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਬਲਵਾਨ ਹਨ ।

- * ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਛ, ਗੁਣ ਗਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਖਾਂ, ਧਰਮ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਫਲ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ, ਪਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਈ ਹੈ ।
 † ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਤਰਸਦਾ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (੧) । ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੨) ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਠੰਢਕ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾੜੇ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (੩) । ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ (੪) । ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੫) । ਸਾਕਤ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਇਸ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ (੬) । ਭਲੇ ਲੋਕ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ (੭) । ਅੰਤ ਹਰੀ ਕੋਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਗਦੇ ਹਨ (੮) ।

ਉਠਿ ਜੂਝੁ^੧ ਕਰੀਜੈ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰੁ^੨ ਕਰਹੁ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਕਾਢਿ
 ਕਢੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਸਬਲ^੩ ਅਤਿ ਬਿਖਿਆ ਹਿਵ^੪ ਸੀਤਲੁ
 ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਦੀਜੈ ॥ ਤਨਿ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਅਧਿਕਾਈ^੫ ਰੋਗੁ ਕਾਟੈ ਸੂਖਿ
 ਸਵੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਉ ਸੂਰਜੁ ਕਿਰਣਿ ਰਵਿਆ ਸਰਬ ਠਾਈ ਸਭ ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ^੬ ॥ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਤਤੁ ਨਿਜ ਘਰਿ^੭ ਬੈਠਿਆ
 ਪੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਗੁਰ ਸੇਤੀ ਜਿਉ ਚਕਵੀ ਦੇਖਿ
 ਸੂਰੀਜੈ^{੧੦} ॥ ਨਿਰਖਤ^{੧੧} ਨਿਰਖਤ ਰੈਨਿ ਸਭ ਨਿਰਖੀ^{੧੨} ਮੁਖੁ ਕਾਢੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਪੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਸਾਕਤ ਸੁਆਨ^{੧੩} ਕਹੀਅਹਿ ਬਹੁ ਲੋਭੀ ਬਹੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ
 ਭਰੀਜੈ ॥ ਆਪਨ ਸੁਆਇ^{੧੪} ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਬਾਤਾ ਤਿਨਾ ਕਾ ਵਿਸਾਹੁ ਕਿਆ
 ਕੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਕਾਢਿ
 ਕਢੀਜੈ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰ ਬੋਲਹਿ ਬਹੁ ਗੁਣੀਆ ਮੁਖਿ ਸੰਤ ਭਗਤ ਹਰਿ ਦੀਜੈ ॥
 ੭ ॥ ਤੂ ਅਗਮ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਪਤਿ ਦਾਤਾ ਸਭ ਦਇਆ ਧਾਰਿ ਰਖਿ
 ਲੀਜੈ ॥ ਸਰਬ ਜੀਅ ਜਗਜੀਵਨੁ ਏਕੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੀਜੈ ॥ ੮ ॥
 ੫ ॥ ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਰਾਮਾ ਹਮ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਕਰੀਜੈ ॥ ਜਬ
 ਲਗਿ ਸਾਸੁ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਪਿਵੀਜੈ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸੰਕਰੁ^{੧੬} ਨਾਰਦੁ ਸੇਖਨਾਗ ਮੁਨਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਲੋਚੀਜੈ ॥ ਭਵਨ^{੧੭} ਭਵਨ
 ਪਵਿਤੁ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਜਹ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧਰੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਤਜਿ ਲਾਜ ਅਹੰਕਾਰੁ
 ਸਭੁ ਤਜੀਐ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਰਹੀਜੈ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਕੀ ਕਾਨਿ^{੧੮} ਚੁਕਾਵੈ
 ਬਿਖੁ ਡੁਬਦਾ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥ ੨ ॥^{੧੯} ਭਰਮਿ ਸੂਕੇ ਬਹੁ^{੨੦} ਉਭਿ ਸੁਕ ਕਹੀਅਹਿ
 ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਹਰੀਜੈ^{੨੧} ॥ ਤਾ ਤੇ ਬਿਲਮੁ^{੨੨} ਪਲੁ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜੈ ਜਾਇ
 ਸਾਧੂ ਚਰਨਿ ਲਗੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀਰਤਨ ਰਤਨ ਵਬੁ^{੨੩} ਹਰਿ ਸਾਧੂ
 ਪਾਸਿ ਰਖੀਜੈ ॥ ਜੋ ਬਚਨੁ ਗੁਰ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੈ^{੨੪} ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਕਾਢਿ
 ਧਰੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਸੰਤਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ਗੁਰਿ ਕਾਢੀ ਬਾਹ ਕੁਕੀਜੈ^{੨੫} ॥
 ਜੇ ਆਤਮ ਕਉ ਸੁਖੁ ਸੁਖੁ ਨਿਤ ਲੋੜਹੁ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਪਵੀਜੈ ॥
 ੫ ॥ ਜੇ ਵਡ ਭਾਗੁ ਹੋਇ ਅਤਿ ਨੀਕਾ^{੨੬} ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥ ਸਭੁ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਬਿਖਮੁ ਜਗੁ ਤਰੀਐ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਮਾਇਆ
 ਮਾਇਆ ਕੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਈ^{੨੭} ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ^{੨੮} ਪਚੈ ਪਚੀਜੈ ॥
 ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਮਹਾ ਪੰਥੁ ਬਿਖੜਾ ਅਹੰਕਾਰਿ ਭਾਰਿ ਲਦਿ ਲੀਜੈ ॥ ੭ ॥
 ਨਾਨਕ^{੨੯} ਰਾਮ ਰਮ ਰਮੁ ਰਮ ਰਮ ਰਾਮੈ ਤੇ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਮਿਲੈ ਤਾ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਰਾਮ ਨਾਮੈ ਰਲੈ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧ ॥

- ੧ ਜੁੱਧ ।
- ੨ ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ ।
- ੩ ਬਲਵਾਨ ।
- ੪ ਬਰਫ ਵਤ ।
- ੫ ਬਹੁਤ ।
- ੬ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸੰਵੀਏ ।
- ੭ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ ਕਿਰਣ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੯ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ।
- ੧੦ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ।
- ੧੧ ਵੇਖਦਿਆਂ ।
- ੧੨ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਨੇ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਇਆ (ਚਕਵੀ ਨੂੰ) ।
- ੧੩ ਕੁੱਤਾ ।
- ੧੪ ਮਤਲਬ ਲਈ ।
- ੧੫ ਪੀਵੀਏ ।
- ੧੬ ਸਿਵ ਜੀ ।
- ੧੭ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ।

- ੧੮ ਮੁਥਾਜੀ, ਡਰ । ਧਰਮ ਰਾਜ (ਭਾਵ ਮੌਤ) ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੩੪, ਨੋਟ ੧੧ ।
- ੨੦ ਉਹ ਬਿਰਛ ਜੋ ਖੜਾ ਸੁਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੨ ਦੇਰੀ ।
- ੨੩ ਵਸਤ । ਇਹ ਵਸਤੂ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਪਾਸ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੪ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ-ਵਸਤੂ ਕੱਢ ਕੱਢ ਕੇ ਪਿਆ ਧਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੫ ਕੂਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਬਾਂਹ ਕੱਢ ਕੇ ਕੂਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉ ਇਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ।
- ੨੬ ਉੱਤਮ ।
- ੨੭ ਬਹੁਤ ਚਾਹਵਾਨ ।
- ੨੮ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- ੨੯ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

* ਜਦ ਤੋੜੀ ਜੀਵੀਏ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਢੂੰਡੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ (੧) । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ (੨) । ਗੁਰੂ ਸੁੱਕਿਓਂ ਹਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੩) । ਨਾਮ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤ ਦੇ ਕੇ (੪) । ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਭੀ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੫) ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (੬) । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਗਲਦੇ ਸੜਦੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ (੭) । ਮੁਕਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੮) ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥

*ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਤਰਣਾ ^੧ਨਾਇ ਪਤਿ ਪੂਜ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਗਹਣਾ ^੨ਮਤਿ
ਮਕਸੂਦੁ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੈ ^੩ਨਾਉ ਮੰਨੇ ਸਭ ਕੋਇ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਕਬਹੁ ਨ
ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਸਗਲੀ ਪਾਜੁ ^੪ ॥ ਜੈ ਬਖਸੇ ਤੈ ਪੂਰਾ ਕਾਜੁ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ^੫ਨਾਉ ਦੀਬਾਣੁ ^੬ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਲਸਕਰੁ
ਨਾਉ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਮਾਣੁ ਮਹਤੁ ^੭ਪਰਵਾਣੁ ॥ ^੮ਤੇਰੀ ਨਦਰੀ
ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਸਹਜੁ ^੯ਨਾਇ ਸਾਲਾਹ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ^{੧੦}ਬਿਖੁ ਉਠਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਵਸਹਿ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਨਾਰੀ ਬੇਰੀ ^{੧੧}ਘਰ ਦਰ ਦੇਸ ॥
ਮਨ ਕੀਆ ਖੁਸੀਆ ਕੀਚਹਿ ਵੇਸ ॥ ਜਾਂ ਸਦੇ ਤਾਂ ਢਿਲ ਨ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਕੂੜੁ ਕੂੜੇ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ
ਕਰਮੁ ^{੧੨}ਚਾਨਣੁ ^{੧੩}ਸੁਰਤਿ ਤਿਥੈ ਲੋਇ ॥ ^{੧੪}ਅੰਧੇਰੁ ਅੰਧੀ ਵਾਪਰੈ ਸਗਲ
ਲੀਜੈ ਖੋਇ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ
ਅਵਰੁ ਨਾਸਤਿ ^{੧੫}ਕਰਣਹਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ

੧ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਵਾਰਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪੂਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ਮਤ (ਗਿਆਨ) ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੪ ਦਿਖਾਵਾ । ੫ ਬਲ, ਸਹਾਰਾ । ੬ [ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਿਸ ਪਾਸ ਦਾਦ-ਫਰਿਆਦ ਹੋ ਸਕੇ] ਆਸਰਾ । ੭ ਮਹੱਤਤਾ, ਵਡਿਆਈ । ੮ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ, ਤੇਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੯ ਗਿਆਨ । ੧੦ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।	੧੧ ਬੇੜੀ, ਬੰਧਨ ਰੂਪ । ਨਾਰੀ, ਘਰ, ਦੇਸ਼, (ਮਿਲਖ) ਮਨ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅੰਦਰ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨਾ ਇਹ ਸਭ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਵਸਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਪਈਆਂ ਹੋਣ; ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਸੱਦੇਗਾ ਤਾਂ ਕੂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੁਠੀਆਂ ਸਾਬਤ ਹੋਣਗੀਆਂ । ੧੨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ । ੧੩ ਜਿਸ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਹੈ, ਉਥੇ ਚਾਨਣ ਹੀ ਚਾਨਣ ਹੈ । ੧੪ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੧੫ (ਹੋਰ) ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

- * ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਇੱਜ਼ਤ, ਅਕਲ, ਬਲ, ਰਸੂਖ ਹੈ । ਨਾਮ ਹੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਪ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉੱਤੇ ਘਰ-ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੁਖ ਤੁੱਛ ਹਨ ।
- † ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ । ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਤੁਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀ, ਮਲਕੀਅਤ ਤੁੱਛ ਹੈ । ਬਲਕਿ ਦੁੱਖ ਤੇ ਭੁੱਖ ਬਣੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਰਜੇਵਾਂ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

੧ ਏਕ ਭਾਰ ਹੋਵਹਿ ੨ ਲਾਖ ਕਰੋੜਿ ॥ ਤੇਰੇ ਲਾਲ ਕੀਮਤਿ ਤਾ ਪਵੈ ਜਾਂ ੩ ਸਿਰੈ
 ਹੋਵਹਿ ਹੋਰਿ ॥ ੨ ॥ ਦੂਖਾ ਤੇ ਸੁਖ ਉਪਜਹਿ ਸੂਖੀ ਹੋਵਹਿ ਦੂਖ ॥ ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ
 ਤੂ ਸਾਲਾਹੀਅਹਿ ਤਿਤੁ ਮੁਖਿ ਕੈਸੀ ਭੂਖ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਮੂਰਖੁ ਏਕੁ ਤੂ ਅਵਰੁ
 ਭਲਾ ਸੈਸਾਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੇ ਤਨ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰ ॥ ੪ ॥
 ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ੧ ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮੈ ਉਚਰੇ ਸੰਕਰਿ
 ਛੋਡੀ ਮਾਇਆ ॥ ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਸਿਧ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ੪ ਦੇਵੀ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਕਹੀਐ ਤਰੀਐ ਸਾਚਾ ਹੋਈ ॥
 ਦੁਸਮਨੁ ਦੂਖੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ ਹਰਿ ਮਤਿ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ੬ ਅਗਨਿ ਬਿੰਬ ਪਵਣੈ ਕੀ ਬਾਣੀ ੭ ਤੀਨਿ ਨਾਮ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥ ਤੇ ਤਸਕਰੁ ੮ ਜੋ
 ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵਹਿ ੯ ਵਾਸਹਿ ਕੋਟ ਪੰਚਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ ਏਕ ਕਰੈ ਚੰਗਿਆਈ
 ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਬਹੁਤੁ ਬਫਾਵੈ ੧੦ ॥ ਏਤੇ ਗੁਣ ਏਤੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਦੇਇ ਨ
 ਪਛੋਤਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਨਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਨਾਨਕ ਕਾ ਧਨੁ ਸੋਈ ॥
 ਜੇ ਕੋ ੧੧ ਜੀਉ ਕਹੈ ਓਨਾ ਕਉ ਜਮ ਕੀ ਤਲਬ ੧੨ ਨ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਜਾ ਕੈ ਰੂਪੁ ਨਾਹੀ ਜਾਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ੧੩ ਮੁਖੁ ਮਾਸਾ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲੇ ਨਿਰੰਜਨੁ ੧੪ ਪਾਇਆ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਹੈ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ੧ ॥
 ਅਉਧੂ ੧੫ ਸਹਜੇ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਜਾ ਤੇ ਫਿਰਿ ਨ ਆਵਹੁ ਸੈਸਾਰਿ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੈ ਕਰਮੁ ਨਾਹੀ ਧਰਮੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਸੁਚਿ ਮਾਲਾ ॥ ੧੬ ਸਿਵ
 ਜੋਤਿ ਕੰਨਹੁ ੧੭ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਖਵਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕੈ ਬਰਤੁ
 ਨਾਹੀ ਨੇਮੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਬਕਬਾਈ ੧੮ ॥ ੧੯ ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਕੀ ਚਿੰਤ
 ਨਾਹੀ ੨੦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਕੈ ਆਸ ਨਾਹੀ ਨਿਰਾਸ ਨਾਹੀ
 ਚਿਤਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਝਾਈ ॥ ਤੰਤੁ ੨੧ ਕਉ ੨੨ ਪਰਮ ਤੰਤੁ ਮਿਲਿਆ ਨਾਨਕਾ
 ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧੬ ॥ ੨੩ ਤਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਿ
 ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੨੪ ਬਿਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦਇ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਕਹੀਐ
 ਸਰਬੇ ੨੫ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ੨੬ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਚੂਕਾ ੨੭ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਆਇਆ ਸੋ ਜਨੁ ਜਾਣੁ ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ
 ਪਾਵੈ ਮਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ੨੮ ਕਹਣਾ ਸੁਨਣਾ ਅਕਥ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਕਥਨੀ
 ਬਦਨੀ ੨੯ ਨਾਨਕ ਜਲਿ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧੭ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਨੀਰੁ ਗਿਆਨਿ ਮਨ ਮਜਨੁ ੩੦ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸੰਗਿ ਗਹੇ ॥ ੩੧ ਗੁਰ
 ਉਪਦੇਸਿ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਕ ਸੇਵੇ ਸਿਖੁ ਸੁ ਖੋਜਿ ਲਹੈ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਸਮਾਨਿ ੩੨

- ੧ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਇਕ ਛਾਬੇ ਵਿੱਚ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ, ਭਾਵ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋ ਜਾਣ।
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧, ਨੋਟ ੯ ।
- ੨ ਐਸੇ ਲੱਖਾਂ ਕੁੱਝਾਂ ਹੋਰ ਹੋਣ ।
- ੩ ਦੂਜੇ ਛਾਬੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਣ, ਭਾਵ ਸਿਫਤਾਂ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਰੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਲਈ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹਨ।
- ੪ ਜਿਸ ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨੇ ਵੇਦ ਉਚਾਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤਿਆਗੀ ਹੋਇਆ ।
- ੫ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਲੱਭਾ ।
- ੬ ਸੰਸਾਰ ਅਗਨ (ਤਮੋ), ਪਾਣੀ (ਸਤੋ), ਪਵਨ (ਰਜੋ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ, ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰ ਹਰੀ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ।
- ੭ ਬਣਾਵਟ ।
- ੮ ਚੋਰ ।
- ੯ ਧਰਤੀ ਦੇ ੪੯ ਕੋਟ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਹਵਾਂ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ, ਓਥੇ ਓਹ ਚੋਰ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ।
- ੧੦ ਲਾਫਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਇਕ ਭਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਤਨੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਖੋ ਹਰੀ-ਦਾਤੇ ਵੱਲ ਕਿ ਇੰਨੇ ਭਲੇ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ ।
- ੧੧ ਭਾਵ ਇੱਜਤ ਕਰੇ ।
- ੧੨ [ਅ.] ਮੰਗ ਭਾਵ ਜਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ।
- ੧੩ ਮੁਖ ਆਦਿ ਅੰਗ ਅਤੇ ਮਾਸ । ਭਾਵ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ।
- ੧੪ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ ।
- ੧੫ ਹੋ ਅਉਧੂਤ ਜੋਗੀ !
- ੧੬ ਕਲਿਆਣ-ਸਰੂਪ, ਹਰੀ ਪਾਸੋਂ ।
- ੧੭ ਕੋਲੋਂ, ਪਾਸੋਂ ।
- ੧੮ ਬੇਅਰਥ ਬੋਲਣਾ ।
- ੧੯ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ।
- ੨੦ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।
- ੨੧ ਜੀਵ ।
- ੨੨ ਹਰੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੯੭, ਨੋਟ ੨੦ ।
- ੨੩ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕਹਿਆ ।
- ੨੪ ਭਾਵ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ।
- ੨੫ ਸਭ ਥਾਂ ।
- ੨੬ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ।
- ੨੭ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ।
- ੨੮ ਕਹਿਣਾ ਸੁਣਨਾ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕੱਥ ਹਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੯ [ਵਦਨ= ਮੂੰਹ] ਮੂੰਹ ਦੀ ਕਥਨੀ, ਭਾਵ ਫੋਕਟ ਗੱਲਾਂ ।
- ੩੦ ਇਸ਼ਨਾਨ । ਗਿਆਨ ਦਵਾਰਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨੀਰ (ਪਾਣੀ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅਮੋਲਕ ਗੁਣ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਖੋਜ ਕੇ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- ੩੨ ਬਰਾਬਰ ।

* ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਤਪੱਸਵੀ ਲੋਕ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹੀ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਨ ਹੈ ।

† ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

‡ ਫਿਰ ਐਸੇ ਸੁਧਰੇ ਹੋਏ ਹਰੀ-ਜਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਸਦੇ ਹਨ ।

§ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਤੀਰਥੁ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਸਰੁ ਸੰਤੋਖੁ ਤਾਸੁ^੧ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰੁ
 ਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਿਲਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ^੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ
 ਪਾਇਐ ਪੂਰਾ ਨਾਵਣੁ^੩ ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਕਰੈ ॥ ੨ ॥ ਰਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ
^੪ਤਲ ਹੀਅਲੁ ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਮਲੁ^੫ ਕਹੀਐ ॥ ਜਾ ਕੀ ਵਾਸੁ^੬ ਬਨਾਸਪਤਿ^੭ ਸਉਰੈ
 ਤਾਸੁ ਚਰਣ ਲਿਵ ਰਹੀਐ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਉਪਜਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
^੯ਸਿਵ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੦} ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਨਿਜ
 ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ^{੧੨}
 ਵੀਚਾਰੈ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ ॥ ^{੧੩}ਆਪਾ ਮਧੇ ਆਪੁ ਪਰਗਾਸਿਆ
 ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ^{੧੪}ਕਰਤਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨੁ ॥ ਇਕ
 ਦਖਿਣਾ^{੧੫} ਹਉ ਤੈ ਪਹਿ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੬}ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਧਾਵਤ ਰਾਖੇ ਚੂਕਾ^{੧੭} ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ^{੧੮}ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ
 ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥ ੨ ॥ ਜਤੁ ਸਤੁ ਚਾਵਲ ਦਇਆ^{੧੯}
 ਕਣਕ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ^{੨੦} ਧਾਨੁ ॥ ਦੂਧੁ ਕਰਮੁ^{੨੧} ਸੰਤੋਖੁ ਘੀਉ ਕਰਿ ਐਸਾ
 ਮਾਂਗਉ ਦਾਨੁ ॥ ੩ ॥ ਖਿਮਾ ਧੀਰਜੁ ਕਰਿ ਗਊ ਲਵੇਰੀ^{੨੨} ਸਹਜੇ ਬਛਰਾ ਖੀਰੁ
 ਪੀਐ ॥ ਸਿਫਤਿ ਸਰਮ^{੨੩} ਕਾ ਕਪੜਾ ਮਾਂਗਉ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਰਵਤੁ^{੨੪}
 ਰਹੈ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ^{੨੫}ਆਵਤੁ ਕਿਨੈ ਨ ਰਾਖਿਆ
 ਜਾਵਤੁ ਕਿਉ ਰਾਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਸੋਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ^{੨੬} ਜਾਂ ਉਸ
 ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਤੂਹੈ ਹੈ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ
^{੨੭}ਪਰੁ ਹੋਇਬਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ਹਰਹਟ^{੨੮} ਕੀ
 ਮਾਲਾ ਟਿੰਡ ਲਗਤ ਹੈ ਇਕ ਸਖਨੀ ਹੋਰ ਫੇਰ ਭਰੀਅਤ ਹੈ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹੁ
 ਖੇਲੁ ਖਸਮ ਕਾ ਜਿਉ ਉਸ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੯}ਸੁਰਤੀ ਕੈ ਮਾਰਗਿ
 ਚਲਿ ਕੈ ਉਲਟੀ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੀ ॥ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ
 ਕਉਨੁ ਗਿਰਗੀ^{੩੦} ਕਉਨੁ ਉਦਾਸੀ ॥ ੩ ॥ ^{੩੧}ਜਿਸ ਕੀ ਆਸਾ ਤਿਸ ਹੀ
 ਸਉਪਿ ਕੈ ਏਹੁ ਰਹਿਆ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥ ^{੩੨}ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਸੋਈ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ
 ਨਾਨਕ ਗਿਰਗੀ ਉਦਾਸੀ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧‡ ॥
^{੩੩}ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧੈ ਹਉ ਤਿਸ ਕੈ ^{੩੪}ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀ
 ਸਾਰ^{੩੫} ਨ ਜਾਣੈ ਭੂਲਾ ਫਿਰੈ ਅਜਾਈ^{੩੬} ॥ ੧ ॥ ਬੋਲਹੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ ॥
^{੩੭}ਫੁਨਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵਣ ਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਚਾ ਤੇ ਫੁਨਿ ਨੀਚੁ ਕਰਤੁ
 ਹੈ ਨੀਚ ਕਰੈ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ਜਿਨੀ ਜਾਣੁ ^{੩੮}ਸੁਜਾਣਿਆ ਜਗਿ ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

- ੧ ਉਹ । ਸੰਤੋਖ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ।
 ੨ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੩ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
 ੪ ਫਲੇ ਦਾ ਦਿਲ (ਉੱਤੋਂ ਉੱਤੋਂ ਨਹੀਂ) ਥੱਲੇ ਤੋਂ ਦਿਲ । ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਤਹ ਤੱਕ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਹੈ ।
 ੫ ਚੰਦਨ ਰੂਪ ।
 ੬ ਵਾਸਨਾ ।
 ੭ ਭਾਵ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ । ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ, ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।
 ੮ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ । ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋਂ ਚਲਦੀ ਹੈ ।
 ੯ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ।
 ੧੦ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ।
 ੧੧ ਬੁਹਮ ਵਿੰਦਿਆ ।
 ੧੨ ਜੀਵ-ਆਪੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਆਪਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ।
 ੧੩ ਹੇ ਕਰਤਾ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੨੩, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
 ੧੪ ਦਾਨ, ਭੇਟਾ ।
 ੧੫ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ (ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆ) ਨੂੰ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕੇ ।
 ੧੬ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੧੭ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ) ।
 ੧੮ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਦੈਆ' ਹੈ ।
 ੧੯ ਪੱਤਲ । ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪੱਤਲ ਤੇ ਧਾਨ (ਧਨ ਆਦਿ ਦਾਨ) ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਸੁਭ ਕਰਮ ।
 ੨੧ ਮਨ-ਵੱਛਾ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ (ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ) ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਪੀਵੇ ।
 ੨੨ ਉੱਦਮ । ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਲਈ ਉੱਦਮ ।
 ੨੩ ਸਿਮਰਦਾ ।
 ੨੪ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੫ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਹਰਟ ।
 ੨੮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਰਗ ਚੱਲ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਚਮਕੀ ਹੈ ।
 ੨੯ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ । ਭਾਵ ਜੇ ਮਨੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜਾਂ ਤਿਆਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤਿਆਗੀ ਹੈ ।
 ੩੦ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਆਸਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਨਿਰਦੁੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੧ ਜਿਸ ਹਰੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੩੨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਜੋ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੩ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।
 ੩੪ ਅਸਲੀਅਤ ।
 ੩੫ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ।
 ੩੬ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਆਵਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ ।
 ੩੭ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹਰੀ ਨੂੰ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ।

* ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਬੁਹਮ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਖਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਵਿਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸੰਵਰ ਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

† ਐਸਾ ਬੁਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦੀ ਖੇਡ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਉਦਾਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ । ਉਹ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਰਵਾਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਯਾਦ ਰਹੇ ।

‡ ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਯਾਦ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ।

੨ ॥ ਤਾ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣ ਜਾਈਐ ^੧ਜੇ ਕੋ ਭੂਲਾ ਹੋਈ ॥ ਆਪੇ ਖੇਲ ਕਰੇ ਸਭ
 ਕਰਤਾ ਐਸਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ ॥ ੩ ॥ ^੨ਨਾਉ ਪ੍ਰਭਾਤੈ ਸਬਦਿ ਧਿਆਈਐ ਛੋਡਹੁ
^੩ਦੁਨੀ ਪਰੀਤਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^੪ ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ^੫ਜਗਿ ਹਾਰਿਆ ਤਿਨਿ
 ਜੀਤਾ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਧਾਇਆ^੬
 ਮਨੁ ਪੰਖੀ ਆਕਾਸਿ ॥ ^੭ਤਸਕਰ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰਿਆ ਨਗਰੁ ਵੁਠਾ ਸਾਬਾਸਿ ॥
 ਜਾ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਰਾਖਿ ਲੈਹਿ ਸਾਬਤੁ ਹੋਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ
^੮ਨਿਧਿ ਮੇਰੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਹਿ ਲਗਉ ਪਗਿ^੯ ਤੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ
 ਜੋਗੀ ਮਨੁ ਭੋਗੀਆ ਮਨੁ ਮੂਰਖੁ ਗਾਵਾਰੁ ॥ ਮਨੁ ਦਾਤਾ ਮਨੁ ਮੰਗਤਾ ^{੧੦}ਮਨ
 ਸਿਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਪੰਚ^{੧੧} ਮਾਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥
 ੨ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ਕਹਉ^{੧੨} ਨ ਦੇਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ^{੧੩}ਖੋਟੋ ਪੂਠੋ
 ਰਾਲੀਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਜਾਇ ॥ ਜਾ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਤਾ ਮਿਲਿ ਰਹਾਂ ਜਾਂ ਤੇਰੀ
 ਹੋਇ ਰਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹ ਪੂਛੀਐ ਸਚ ਘਰੁ ਲੇਹੁ ਬਤਾਇ ॥
 ਸਾ ਜਾਤਿ ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਕਾਟੀਐ
 ਨਾਨਕ ਛੂਟਿਸਿ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ^{੧੫}ਜਾਗਤੁ
 ਬਿਗਸੈ ਮੂਠੋ ਅੰਧਾ ॥ ਗਲਿ ਫਾਹੀ ਸਿਰਿ ਮਾਰੇ ਪੰਧਾ ॥ ^{੧੬}ਆਸਾ ਆਵੈ ਮਨਸਾ
 ਜਾਇ ॥ ^{੧੭}ਉਰਝੀ ਤਾਣੀ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਜਾਗਸਿ ਜੀਵਣ
 ਜਾਗਣਹਾਰਾ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਿਓ ਨ
 ਬੂਝੈ ਅੰਧੁ ਨ ਸੂਝੈ ^{੧੯}ਭੋਂਡੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ॥ ^{੨੦}ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
 ਕਰਮੀ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਆਵੈ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਛੀਜੈ^{੨੨}
 ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਘਟਾਈ^{੨੩} ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਬੂਝੋ^{੨੪} ਠਉਰ^{੨੫} ਨ ਪਾਵੈ ^{੨੬}ਜਬ ਲਗ
 ਦੂਜੀ ਰਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੭}ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੈ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬਿ
 ਕਮਾਈ ॥ ਕਰਮਹੀਣੁ^{੨੮} ਸਚੁ ਭੀਖਿਆ ਮਾਂਗੈ ਨਾਨਕ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥ ੪ ॥
 ੧੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧‡ ॥ ^{੨੯}ਮਸਟਿ ਕਰਉ ਮੂਰਖੁ ਜਗਿ ਕਹੀਆ ॥
^{੩੦}ਅਧਿਕ ਬਕਉ ਤੇਰੀ ਲਿਵ ਰਹੀਆ ॥ ^{੩੧}ਭੂਲ ਚੂਕ ਤੇਰੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ^{੩੨}ਨਾਮ
 ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਆਚਾਰ ॥ ੧ ॥ ਐਸੇ ਬੂਠਿ^{੩੩} ਮੁਠੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ^{੩੪}ਨਿੰਦਕੁ ਨਿੰਦੈ ਮੁਝੈ
 ਪਿਆਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੫}ਜਿਸੁ ਨਿੰਦਹਿ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ
 ਸਬਦੇ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੈ^{੩੬} ॥ ^{੩੭}ਕਾਰਣ ਨਾਮੁ ਅੰਤਰਗਤਿ ਜਾਣੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ੨ ॥ ਮੈ ਮੈਲੋ ਉਜਲੁ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ^{੩੮}ਉਤਮੁ
 ਆਖਿ ਨ ਉਚਾ ਹੋਇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਖੁਲ੍ਹਿ ^{੩੯}ਮਹਾ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ

- ੧ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪ ਭੁੱਲਦਾ ਹੋਵੇ ।
 ੨ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
 ੩ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ।
 ੪ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੫ ਜੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ।
 ੬ ਦੌੜਨਹਾਰ (ਮਨ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ) ।
 ੭ ਚੋਰਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਨੂੰ ਸਬਦ ਦਵਾਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਗਰ ਵੱਸ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਬਾਸ ਮਿਲੀ ਹੈ ।
 ੮ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ।
 ੯ ਚਰਨੀ ।
 ੧੦ ਕਦੀ ਮਨ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਹੈ ।
 ੧੧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ।
 ੧੨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ।
 ੧੩ ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਪੁੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਰਾਲੀਐ= ਰੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾਤ-ਜਨਮ ਦੀ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੱਚੇ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਭਾਵ ਉੱਤਮ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਢੰਗ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
 ੧੫ ਜਾਗਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਇਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜੀਵ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਖ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਆਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਤਾਣੀ ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ ਤੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਸੂ ਚਲਦਾ ।
 ੧੮ ਹਰੀ ਸਭ ਦਾ ਜੀਵਣ ਸਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਭੈੜੇ ਕੰਮ ।
 ੨੦ ਹਰੀ ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਆ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ੨੨ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ ।
 ੨੩ ਘਟ (ਹਿਰਦੇ) ਵਿੱਚ ।
 ੨੪ ਡੁੱਬਦਾ ।
 ੨੫ ਥਾਂ, ਟਿਕਾਣਾ ।
 ੨੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਹੈ ।
 ੨੭ ਹਰੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ) ਸੰਭਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਖ-ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਮੈਂ ਅਭਾਗਾ ।
 ੨੯ ਜੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮੂਰਖ ਹੈ ।
 ੩੦ ਜੇ ਬਹੁਤ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੩੧ ਭੁੱਲਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਪਰਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।
 ੩੨ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ?
 ੩੩ ਝੂਠ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ੩੪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ।
 ੩੫ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੩੬ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੭ ਹਰੀ ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ੩੮ ਉੱਤਮ ਆਖਣ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।
 ੩੯ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ, ਪੁੱਤੱਖ ।

* ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਵੱਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਵੱਸਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

† ਲੋਕੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਸਾ-ਮਨਸਾ ਵਿੱਚ ਜੀਉਂਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਲਝਣ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿੱਚ ਚੱਜ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

‡ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੱਜ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਚੱਜ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਉਸੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਆਖਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਉੱਚਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਹੋਇ ਸੁ ਰਾਚੈ ਨਾਇ^੧ ॥ ੩ ॥ ਅੰਧੋ ਬੋਲੋ^੨ ਮੁਗਧੁ ਗਵਾਰੁ ॥ ਹੀਣੋ^੩ ਨੀਚੁ^੪ ਬੁਰੋ
 ਬੁਰਿਆਰੁ ॥^੫ ਨੀਧਨ ਕੋ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਇਹੁ ਧਨੁ ਸਾਰੁ^੬ ਹੋਰੁ ਬਿਖਿਆ
 ਛਾਰੁ^੭ ॥ ੪ ॥^੮ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਜੋ ਦੇਵੈ ਤਿਸ ਕਉ
 ਜੈਕਾਰੁ ॥^੯ ਤੂ ਬਖਸਹਿ ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥^{੧੦} ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਕਹਾਵੈ ਸੋਇ ॥
 ੫ ॥ ੧੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥^{੧੧} ਖਾਇਆ ਮੈਲੁ ਵਧਾਇਆ ਪੈਧੈ ਘਰ
 ਕੀ ਹਾਣਿ ॥^{੧੨} ਬਕਿ ਬਕਿ ਵਾਦੁ ਚਲਾਇਆ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਿਖੁ ਜਾਣਿ ॥ ੧ ॥
 ਬਾਬਾ^{੧੩} ਐਸਾ ਬਿਖਮ ਜਾਲਿ ਮਨੁ ਵਾਸਿਆ ॥ ਬਿਬਲੁ^{੧੪} ਝਾਗਿ ਸਹਜਿ
 ਪਰਗਾਸਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਖੁ ਖਾਣਾ ਬਿਖੁ ਬੋਲਣਾ ਬਿਖੁ ਕੀ ਕਾਰ
 ਕਮਾਇ ॥ ਜਮ ਦਰਿ ਬਾਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਛੂਟਸਿ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥^{੧੫} ਜਿਵ
 ਆਇਆ ਤਿਵ ਜਾਇਸੀ ਕੀਆ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੬} ਮੂਲੁ
 ਗਵਾਇਆ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਗੁ ਖੋਟੋ ਸਚੁ ਨਿਰਮਲੋ ਗੁਰ
 ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਤੇ ਨਰ ਵਿਰਲੇ ਜਾਣੀਅਹਿ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ
 ਮੁਰਾਰਿ^{੧੭} ॥ ੪ ॥^{੧੮} ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਨੀਝਰੁ ਝਰੈ ਅਮਰ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਜਲ ਕੋ ਮੀਨੁ ਸੈ^{੧੯} ਥੇ^{੨੦} ਭਾਵੈ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੫ ॥ ੧੩ ॥
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ਗੀਤ ਨਾਦ^{੨੧} ਹਰਖ^{੨੨} ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਰਹਸ^{੨੩} ਰੰਗ
 ਫਰਮਾਇਸਿ ਕਾਈ^{੨੪} ॥ ਪੈਨ੍ਹਣੁ ਖਾਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸਾਚੁ ਸਹਜੁ ਸੁਖੁ
 ਨਾਮਿ ਵਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਜਾਨਾਂ ਕਿਆ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨਿ
 ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੨੫} ਜੋਗ ਬਿਨੋਦ ਸ੍ਰਾਦ ਆਨੰਦਾ ॥ ਮਤਿ
 ਸਤ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥ ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ^{੨੬} ਕਾਰ ਨਿਜ ਸੰਦਾ ॥
^{੨੭} ਅੰਤਰਿ ਰਵਤੋ ਰਾਜ^{੨੮} ਰਵਿੰਦਾ ॥ ੨ ॥^{੨੯} ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਉਰ
 ਧਾਰੀ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥੁ ਪੀਉ^{੩੦} ਬਨਵਾਰੀ^{੩੧} ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੩੨} ^{੩੩} ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ
 ਬ੍ਰਤਕਾਰੀ ॥^{੩੪} ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਤਰੰਗ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੩ ॥^{੩੫} ਅਕਥੋ ਕਥਉ ਕਿਆ
 ਮੈ ਜੋਰੁ ॥^{੩੬} ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਕਰਾਇਹਿ ਮੋਰ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਚੂਕੈ ਮੈ ਮੋਰ^{੩੭} ॥
 ਕਿਸੁ ਸੇਵੀ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਹੋਰੁ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ॥ ਐਸਾ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਅੰਤਰਿ ਡੀਠਾ ॥ ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ^{੩੮} ਪੂਰਾ ਪਦੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਧ੍ਰਾਪਿਓ^{੩੯} ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ੧੪ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧‡ ॥^{੪੦} ਅੰਤਰਿ
 ਦੇਖਿ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਅਵਰੁ ਨ ਰਾਂਗਨਹਾਰਾ ॥^{੪੧} ਅਹਿਨਿਸਿ
 ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਸਰਕਾਰਾ^{੪੨} ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ^{੪੩} ਰਾਂਗਿ
 ਘਣੋ ਅਤਿ ਰੂੜੋ^{੪੪} ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨਮੋਹਨੁ ਅਤਿ ਰਸ
^{੪੫} ਲਾਲ ਸਗੁੜੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਪਰਿ ਕੁਪੁ^{੪੬} ਗਗਨ ਪਨਿਹਾਰੀ^{੪੭} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ

੧ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ।
 ੨ ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਅਵੈੜਾ ।
 ੩ ਖਾਲੀ, ਨਿਕੰਮਾ । ੪ ਬੁਰੇ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ।
 ੫ ਨਿਰਧਨ ਲਈ ਧਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਨੂੰ
 ਪਿਆਰ ਕਰੇ ।
 ੬ ਸਰੋਸ਼ਟ । ੭ ਸੁਆਹ ।
 ੮ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸਤਤਿ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
 ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਦਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ
 ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ
 ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ
 ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਦੋਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਜੇ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ੋਂ ਤਾਂ ਜਾਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਆਪੇ ਮਿਲ
 ਗਈ ।
 ੧੦ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ
 ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਬਹੁਤ ਖਾ ਕੇ ਮੈਲਾ ਹੀ ਵਧਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਨ
 ਕੇ ਘਰ ਦੀ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੀ
 ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਝਗੜਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੩ ਇਉਂ ਕਠਿਨ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ (ਪਿਆ
 ਹੋਇਆ) ਮਨ ਝਗੁੜ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਸੁਤੇ ਹੀ
 ਉੱਜਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।
 ੧੪ [ਬਿੰਬਲ] ਲਹਿਰਾਂ ਸਮੇਤ ਝੰਗ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ।
 ਇਸ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ
 ਗਿਆ ਹੈ ।
 ੧੫ ਜਿਵੇਂ ਗੁਣ-ਹੀਣ ਜੰਮਿਆਂ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਣ-ਹੀਣ
 ਹੀ ਮੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਕੀਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਲਿਖ
 ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ।
 ੧੬ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਨੇ ।
 ੧੭ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ।
 ੧੮ ਜੇ ਨਾ ਸਹਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ
 ਜਰ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਅਮਰ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦਾ ਇਕ ਰਸ
 ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ।
 ੨੦ ਤੈਨੂੰ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੭੫, ਨੋਟ ੧੦ । ਨਾਨਕ
 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਹੈ; ਭਾਵ
 ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਨਕ ਤੈਨੂੰ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੱਖੀ ।
 ੨੧ ਗਾਣਾ ।
 ੨੨ ਸੁਖ । ੨੩ ਅਨੰਦ ।
 ੨੪ [ਲਹਿੰਦੀ] ਕੁਝ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਗੀਤ ਆਦਿ
 ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਭਾਵਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚਾ ਸੁਖ
 ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਸਹਜ ਸੁਖ= ਪੂਰਨ ਸੁਖ । ਦੇਖੋ
 ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
 ੨੫ ਮੇਰੀ ਮੌਜ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ, ਭਗਤੀ ਟਿਕੀ ਹੈ,
 ਇਸ ਲਈ ਜੋਗ ਦੇ ਕੋਤਕ, ਸਵਾਦ ਅਨੰਦ ਆਦਿ
 ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
 ੨੬ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ।
 ੨੭ ਰਵੀ (ਸੂਰਜ) ਤੇ ਇੰਦ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
 ਹਰੀ ਅੰਦਰ ਵੱਜ ਪਿਆ ਹੈ । ਰਵਿੰਦ+ਰਵਿ
 ਇੰਦ= ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਨ ਦਾ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ
 ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਰਵੰਦਾ' ਹੈ) ।
 ੨੮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ।
 ੨੯ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰੀ ਹੈ ।
 ੩੦ ਪਿਆਰਾ ।
 ੩੧ [ਬਨ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ] ਹਰੀ ।
 ੩੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
 ੩੩ ਨਾਮ ਹੀ ਬ੍ਰਤ ਆਦਿ ਕਿਰਿਆ ਹੈ ।
 ੩੪ ਤਤ (ਅਸਲੀਅਤ) ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ
 ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ।
 ੩੫ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਕਥ ਹਰੀ
 ਨੂੰ ਕਥਾਂ ?
 ੩੬ ਜੇ ਮੈਂ ਭਗਤੀ ਕਰਾਏ ਤਾਂ ਕਰਾਂ ।
 ੩੭ ਮੇਰਾ । ੩੮ ਪੂਰੀ ਅਵਸਥਾ ।
 ੩੯ ਰਜਿਆ ।
 ੪੦ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ
 ਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਤੋਂ
 ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ।
 ੪੧ ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਸਮੂਲਦਾ
 ਹੈ ।
 ੪੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ । ੪੩ ਗੂੜੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ।
 ੪੪ ਸੁੰਦਰ । ੪੫ ਗੂੜਾ ਲਾਲ ।
 ੪੬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਖੂਹ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ।
 ੪੭ ਬੁੱਧੀ ।

* ਨਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਮਨ ਮੈਲਾ, ਬਕਵਾਸੀ ਤੇ ਐਸਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਹਿਣੀ-
 ਬਹਿਣੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਪਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਆਚਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ
 ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਖੇਤ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸਮਝ ਦਾ ਭਾਰ ਝੱਲ
 ਸਕਦਾ ਤੇ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 † ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਕ ਸਾਧਨ ਹੋ ਗਏ
 ਸਮਝੋ । ਇਸ ਨਾਲ ਐਸਾ ਰਜੇਵਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਹਉਮੈ
 ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ‡ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ
 ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਭਰਦਾ ਹੈ ।

ਪੀਵਣਹਾਰਾ^੧ ॥ ^੨ਜਿਸ ਕੀ ਰਚਨਾ ਸੋ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ
 ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^੩ਪਸਰੀ ਕਿਰਣਿ ^੪ਰਸਿ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੇ ^੫ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰੁ
 ਸਮਾਇਆ ॥ ^੬ਕਾਲੁ ਬਿਧੁੰਸਿ ਮਨਸਾ ਮਨਿ ਮਾਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੭ ਪ੍ਰਭੁ
 ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਅਤਿ ਰਸਿ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ^੮ ਰਾਤੀ ਦੂਜਾ ਰੰਗੁ ਨ ਕੋਈ ॥
 ਨਾਨਕ ^੯ਰਸਨਿ ਰਸਾਏ ਰਾਤੇ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^{੧੦}ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ^{੧੧} ਖਪਿ ਜਾਵਹਿ ਚਹੁ ਛਿਅ
 ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥ ਜੋਗੀ ਕਾਪੜੀਆ^{੧੨} ਸਿਰਖੂਥੇ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਗਲਿ
 ਫਾਸੀ ॥੧ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਪੂਰੇ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ^{੧੩}ਅਉਹਠਿ ਹਸਤ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ
 ਜਾਚੀ ਏਕ ਭਾਇ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵਾਦੁ^{੧੪} ਪੜਹਿ
 ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ ਕਰਣੀ ਕਰਮ ਕਰਾਏ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ
 ਵਿਛੁੜਿ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸਬਦਿ ਮਿਲੇ ਸੇ ਸੂਚਾਚਾਰੀ^{੧੫} ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ
 ਮਾਨੇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੬} ਨਾਮਿ ਰਤਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਨੇ ॥
 ੩ ॥ ^{੧੭}ਸਗਲੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ^{੧੮} ਜਪ ਤਪ ਤੀਰਥ ਸਬਦਿ ਵਸੇ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੧੯}ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇਆ ਦੂਖ ਪਰਾਛੁਤ^{੨੦} ਕਾਲ ਨਸੇ ॥ ੪ ॥
 ੧੬ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ਸੰਤਾ ਕੀ ਰੇਣੁ^{੨੧} ਸਾਧ ਜਨ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਿ ^{੨੨}ਤਰੁ ਤਾਰੀ ॥ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰਾ^{੨੩} ਜਮੁ ਡਰਪੈ^{੨੪} ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੫} ਰਿਦੈ
 ਮੁਰਾਰੀ^{੨੬} ॥ ੧ ॥ ਜਲਿ ਜਾਉ ਜੀਵਨੁ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਾਪੁ ਜਪਉ
 ਜਪਮਾਲੀ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੭} ਆਵੈ ਸਾਦੁ^{੨੮} ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ
 ਸਾਚੁ ਸੁਖੁ ਜਾ ਕਉ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਉਪਮਾ ਕਹੀਐ ॥ ਲਾਲ ਜਵੇਹਰ ਰਤਨ
 ਪਦਾਰਥ ਖੋਜਤ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੭} ਲਹੀਐ ॥ ੨ ॥ ਚੀਨੈ^{੨੯} ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਧਨੁ
 ਸਾਚੈ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥ ਨਿਰਾਲੰਬੁ^{੩੦} ਨਿਰਹਾਰੁ^{੩੧} ਨਿਹਕੇਵਲੁ^{੩੨}
 ਨਿਰਭਉ ਤਾੜੀ ਲਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ^{੩੩}ਸਾਇਰ ਸਪਤ ਭਰੇ ਜਲ ਨਿਰਮਲਿ ^{੩੪}ਉਲਟੀ
 ਨਾਵ ਤਰਾਵੈ ॥ ^{੩੫}ਬਾਹਰਿ ਜਾਤੋ ਠਾਕਿ ਰਹਾਵੈ ^{੩੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ॥
 ੪ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ^{੩੭} ਸੋ ਦਾਸੁ ਉਦਾਸੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੭} ਆਪੁ^{੩੮} ਪਛਾਨਿਆ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੫ ॥ ੧੭ ॥

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਬੂਝੈ ਸਬਦੈ^{੩੯} ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖ
 ਪਾਵੈ ਸਾਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ॥

- ੧ ਮਨ ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦਵਾਰਾ ਇਹ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬਿਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।
- ੩ ਗੁਰ-ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਕਿਰਣ ਫੈਲੀ ।
- ੪ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਖਿੜ ਪਿਆ ।
- ੫ ਚੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋ ਗਿਆ; ਮਨੁੱਖੀ-ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੪੩, ਨੋਟ ੨੪, ਪੰਨਾ ੧੦੪੧, ਨੋਟ ੨੮ ।
- ੬ ਕਾਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਹਿਸ਼ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਅ ਗਈ ।
- ੭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
- ੮ [ਫ਼ਾ. ਚੁੰ ਲਾਲਹ= ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਵਾਕੁਰ ਗੁੜ੍ਹਾ ਲਾਲ] (ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ) ਗੁੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ।
- ੯ ਰਸਨਾ (ਜੀਭ) ਨੂੰ ਰਸ ਵਾਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਤੇ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਹਰੀ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਬਾਰਾਂ ਫ਼ਿਰਕੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਛੇ ਤੇ ਚਾਰ (ਦਸ) ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੪੧, ਨੋਟ ੩੨, ੩੮ ।
- ੧੧ ਜੋਗੀ ।
- ੧੨ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ।
- ੧੩ ਦਿਲ ਰੂਪ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਭਿੰਡਿਆ ਮੰਗੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੦੨, ਨੋਟ ੨੨ ।
- ੧੪ ਝਗੜਾ ।
- ੧੫ ਸੱਚ ਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ।
- ੧੬ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
- ੧੭ ਸਾਰੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੮ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ।
- ੧੯ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਇਆ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਪਾਪ ।
- ੨੧ ਚਰਣ-ਧੂੜ ।
- ੨੨ ਤੂੰ ਇਹ ਤਾਰੀ ਤਰ । ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਨੈ, ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰ, ਇਉਂ ਤਰ ਜਾਵੇਗਾ । ਪੰਨਾ ੧੫੩, ਨੋਟ ੧੦ ।
- ੨੩ ਵਿਚਾਰਾ ।
- ੨੪ ਡਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਦੇ ।
- ੨੬ ਹਰੀ ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੨੮ ਸਵਾਰ ।
- ੨੯ ਵਿਚਾਰੇ ।
- ੩੦ ਨਿਰ-ਆਸਰਾ ਜੋ ਹੈ ।
- ੩੧ ਜੋ ਖਾਂਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।
- ੩੨ ਸ਼ੁਧ ਹਰੀ । ਐਸੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜੋ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੩ ਸੱਤ ਸਰੋਵਰ । ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ, ਮਨ ਅਤੇ ਬੁਧ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੩੬, ਨੋਟ ੨੩ ।
- ੩੪ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਉਲਟਾ ਕੇ ।
- ੩੫ ਬਾਹਰ ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।
- ੩੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਨ ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੭ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ।
- ੩੮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
- ੩੯ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ । ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

* ਜੋਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਵੈਰਾਗੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ ਲੋਕ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦਰ-ਦਰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੀ ਭਿੰਡਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ ਥਾਂ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

† ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਜਦ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰਸ ਵਾਲੀ, ਭਰੀ-ਭਰੀ ਹੋਈ, ਟਿਕਾਉ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

‡ ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ, ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੧ ਮਨੁ ^੨ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਵੈ ਅਨਦਿਨੁ^੩ ਹਰਿ ਰਸਿ ^੪ਰਹਿਆ
 ਅਘਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਇਸੁ ਜੁਗ
 ਕਾ ਲਾਹਾ ਭਾਈ ॥ ਸਦਾ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ
 ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ^੫ਸੁਖੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ ਨਾਮਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਕਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਸਦਾ ਹਰਿ ਸੇਵਹੁ ਭਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ
 ਕਰਤਾ ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਵੈ ਤਿਸੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ
 ਸਦਾ ਤੂ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩* ॥
 ਨਿਰਗੁਣੀਆਰੇ ਕਉ ਬਖਸਿ ਲੈ ਸੁਆਮੀ ਆਪੇ ਲੈਹੁ ਮਿਲਾਈ ॥ ਤੂ ਬਿਅੰਤੁ
 ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਸਬਦੇ^੬ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ^੭
 ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪੀ^੮ ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਰਾਖਉ ਸਦਾ ਰਹਾਂ ਸਰਣਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਸਦਾ ਰਖੁ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਦੇਹਿ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਭਾਣਾ ਜਾਪੈ ਅਨਦਿਨੁ ਸਹਜਿ^{੧੦} ਸਮਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਭਗਤਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਸਦਾ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਵੈ
 ਕਰਤੇ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਵੈ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦਾਤਾ ਪੂਰੇ
 ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਹਰਿ
 ਸਾਲਾਹਿਆ ਜਿੰਨਾ ^{੧੨}ਤਿਨ ਸਲਾਹਿ ਹਰਿ ਜਾਤਾ ॥ ਵਿਚਹੁ ਭਰਮੁ ਗਇਆ
 ਹੈ ਦੂਜਾ^{੧੩} ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੂ ਮੇਰਾ ਇਕੁ ਸੋਈ ॥
 ਤੁਧੁ ਜਪੀ ਤੁਧੈ ਸਾਲਾਹੀ ^{੧੪}ਗਤਿ ਮਤਿ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਸਾਲਾਹਨਿ ਸੇ ਸਾਦੁ ਪਾਇਨਿ ਮੀਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੁ^{੧੫} ॥ ਸਦਾ
 ਮੀਠਾ ਕਦੇ ਨ ਫੀਕਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ
 ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ਸਦਾ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੧੬} ਗਵਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਹੈ
 ਦਾਤਾ ^{੧੭}ਜੋ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਚੁ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥ ਜੋ ਤੇਰੀ
 ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਤੂ ^{੧੮}ਰਾਖਨ ਜੋਗੁ ॥ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ
 ਸੁਝੈ ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਜਿਉ
 ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਏਹੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ

੧ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।	੯ ਅਰਪਾਂ, ਸੌਂਪਾਂ, ਹਵਾਲੇ ਕਰਾਂ ।
੨ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ।	੧੦ ਪੂਰਨ ਅਭੋਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ।
੩ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।	੧੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
੪ ਰਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।	੧੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਲਾਹੁਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆਈ ਹੈ ।
੫ ਸੁਖ ਵਾਲਾ ਸਿੰਗਾਰ; ਉਹ ਫੈਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਖ ਮਿਲੇ (ਸੰਸਾਰਕ ਸਿੰਗਾਰਾਂ ਵਾਕੁਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) । ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੰਗਾਰ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵੱਡੀ ਹੈ ।	੧੩ ਢੂੰਝ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ।
੬ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ, ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ।	੧੪ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਮਿਣਤੀ ਜਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ । ਤੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਮਿਣਤੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
੭ ਉੱਤੋਂ ।	੧੫ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ।
੮ ਬਲਿਹਾਰ, ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ ।	੧੬ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ।
	੧੭ ਜੋ ਕੁਝ ਕੋਈ ਚਾਹੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਉਹੋ ਕੁਝ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
	੧੮ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ।

* ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ ਤੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ ।

† ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਦਾਤ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

‡ (ਏਥੇ ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮਹਲਾ ੩' ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅੰਕ '੫' ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ 'ਘਰੂ ੫' ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ : ਭਾਵ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ 'ਘਰੂ ੧' ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ 'ਘਰੂ ੫' ਵਿੱਚ ਗਾਉਣੇ ਹਨ ।) ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਭ ਦੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ।

ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥ ੨ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਸਰੀ
 ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾ ਓਹ ਘਟੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਾਗੈ ਓਹੁ
 ਜੰਮੈ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨਾ ਦੂਖ ਭੂਖ
 ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਸਦਾ ਤੂ 'ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੪ ॥
 ੪ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩* ॥ 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਦਾ ਧਿਆਵਹੁ ਜਬ
 ਲਗੁ ਜੀਅ ਪਰਾਨ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ਚੂਕਾ 'ਮਨਿ
 ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇਰਾ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨ' ॥ ੧ ॥
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਹਜੇ^੫
 ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣਨਿ ਤਿਨ ਨਿਜ ਘਰਿ^੬ ਵਾਸਾ
 ਸਹਜੇ^੫ ਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ 'ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਹਉਮੈ ਦੁਰਮਤਿ
 ਖੋਈ ॥ ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਏਕੋ ਸਚੁ ਵਰਤੈ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮਤੀ
 ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਤੁ ਵਖਾਨੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਵਿਚਿ ਮਨ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨੈ^੭ ॥ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਵਿਟਹੁ^{੧੦}
 ਜਿਤੁ ਆਤਮਰਾਮੁ^{੧੧} ਪਛਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ਮਾਨਸ ਜਨਮਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨ ਸੇਵਿਆ
 ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲੇ^{੧੨} ਸਹਜੇ
 ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਆਪੇ ਭਾਂਤਿ^{੧੩} ਬਣਾਏ ਬਹੁ
 ਰੰਗੀ ਸਿਸਟਿ ਉਪਾਇ ਪ੍ਰਭਿ ਖੇਲੁ ਕੀਆ ॥ 'ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕਰੇ ਕਰਾਏ
 ਸਰਬ ਜੀਆ ਨੋ ਰਿਜਕੁ ਦੀਆ ॥ ੧ ॥ 'ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਰਵਿਆ ਰਾਮੁ ॥
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਪਰਗਟੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਪਤਾ ਨਾਮੁ ਵਰਤੈ ਵਿਚਿ ਕਲਜੁਗਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਹਰਿ
 ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਤਿਨਾ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਜੋ ਗੁਰ
 ਸਰਣਾਈ ਭਜਿ ਪਇਆ ॥ ੨ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪੰਚ ਪੰਚੇ^{੧੭} ਵਸਿ ਆਣੈ^{੧੮} ਖਿਮਾ
 ਸੰਤੋਖੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਸੋ ਧਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਜਨੁ ਵਡ ਪੂਰਾ^{੧੯} ਜੋ ਭੈ
 ਬੈਰਾਗਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਹੁ ਫੇਰੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰ ਕਾ
 ਕਹਿਆ ਨ ਚਿਤਿ ਧਰੈ ॥ ਕਰਿ ਆਚਾਰ^{੨੦} ਬਹੁ^{੨੧} ਸੰਪਉ ਸੰਚੈ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ
 ਸੁ ਨਰਕਿ ਪਰੈ ॥ ੪ ॥ ਏਕੋ ਸਬਦੁ^{੨੨} ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਏਕਸੁ ਤੇ ਉਤਪਤਿ
 ਚਲੈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਇ
 ਰਲੈ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩‡ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਅਪਣਾ ਸਾਲਾਹਿ ॥

੧ ਤਾਂਕਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਬਦ ਰਾਹੀਂ (ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ) ਸਮਾਏ ਜਾਵੇਂ ।	੧੩ ਔਡ-ਔਡ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਚਨਾ ।
੨ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਕਰੋ ਜਦ ਤੋੜੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋ ।	੧੪ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੰਭਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ) ।
੩ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ।	੧੫ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ; ਭਾਵ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਸਿੱਖਿਆ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾਇਆ ਵੇਖੋ । ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਭੀ ਏਹੋ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਪਤਾ ਨਾਮੁ ਵਰਤੈ ਵਿਚਿ ਕਲਜੁਗਿ ।'
੪ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ।	੧੬ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ।
੫ ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ।	੧੭ ਪੰਜੇ ਹੀ ।
੬ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ।	੧੮ ਲਿਆਏ ।
੭ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ਖਿੜਿਆ ।	੧੯ ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਬੇਲਾਗ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
੮ ਤਤ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ।	੨੦ ਧਾਰਮਕ ਕਰਮ, ਹੋਮ ਜੱਗ ਆਦਿ ।
੯ ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੮੭, ਨੋਟ ੨੧ ।	੨੧ ਧਨ 'ਕੱਠਾ ਕਰੋ ।
੧੦ ਉੱਤੋਂ ।	੨੨ ਹੁਕਮ ।
੧੧ ਹਰੀ ਨੂੰ ।	
੧੨ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ।	

* ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨ ਆਦਿ ਦੁਰਮਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਤੋੜ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸਮਾਏ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਹਰੀ ਵਰਤਦਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਸਹਿਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਥਾਂ ਹਰੀ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਇੰਦਰੇ ਵੱਸ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਧਾਰਮਕ ਕੰਮ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ ।

‡ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਭਾਗ ਖੁਲ੍ਹਣ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੱਲ ਆਵੇ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੈ ।

ਪੂਰਾ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਹਰਿ ਦੇਇ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਲੇਇ ॥ ਜਿਸ
 ਨੋ ਅਪਣੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਮਨ ਮਾਹਿ ਵਸਾਇ ॥ ਦੁਖੁ
 ਅਨੇਰਾ ਅੰਦਰਹੁ ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ ਸਾਚਾ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ
 ਸਿਉ ਲਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਏਹੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥
 ੩ ॥ ਸਚਾ ਮਨਾਏ ਅਪਣਾ ਭਾਣਾ ॥ ਸੋਈ ਭਗਤੁ ਸੁਖੜੁ ਸੁੰਜਾਣਾ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਤਿਸ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣਾ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੭ ॥ ੭ ॥ ੨੪ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ਬਿਭਾਸ^੧

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ੲਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹ ਗੁਰਮਤਿ ਲਿਵ ਉਨਮਨਿ^੧ ਨਾਮਿ ਲਗਾਨ^੨ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪੀਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਮ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ^੩ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ
 ਜਗਜੀਵਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਹਰਿ ਊਤਮੁ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਭਾਇਓ ਗੁਰਿ ਮੰਤੁ^੪
 ਦੀਓ ਹਰਿ ਕਾਨ^੫ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਮਿਲਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਨ^੬ ॥ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਮੋ ਕਉ
 ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸੁ ਹਰਿ ਦਾਨ ॥ ੨ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਵਸਿਆ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਜਾਨ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਸਤਸੰਗਤਿ
 ਪਾਈ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਸਿ^੭ ਭਗਵਾਨ ॥ ੩ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ
 ਅਗਮ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ
 ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਖਿਨ ਦਾਨ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪੫ ॥ ਉਗਵੈ ਸੂਰੁ^੮ ਗੁਰਮੁਖਿ^੯ ਹਰਿ ਬੋਲਹਿ ਸਭ ਰੈਨਿ
 ਸਮਾਲਹਿ ਹਰਿ ਗਾਲ ॥ ਹਮਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਹਮ ਲੋਚ ਲਗਾਈ ਹਮ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ
 ਹਰਿ ਭਾਲ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਰਵਾਲ^{੧੧} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ਗੁਰਿ ਮੀਠਾ ਗੁਰ ਪਗ ਝਾਰਹੁ ਹਮ ਬਾਲ^{੧੨} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਕਤ^{੧੩} ਕਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ^{੧੪} ਅੰਧਾਰੀ ਮੋਹਿ ਫਾਥੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ॥
 ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਦੈ ਨ ਵਸਿਓ^{੧੫} ਰਿਨਿ ਬਾਧੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਲ ॥ ੨ ॥
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ਹਉ ਛੂਟੇ ਮਮਤਾ ਜਾਲ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮਾ
 ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਗੁਰ
 ਅਗਮ ਗੁਸਾਈ ਗੁਰ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਬਿਖੁ ਭਉਜਲ ਡੁਬਦੇ ਕਾਢਿ
 ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਨਾਨਕ^{੧੬} ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪੬ ॥

੧ ਜੇ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਵਿਚਾਰਦਾ ਰਹੇਂ । "ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੇ ਸਚਿ ਬੈਰਾਗੇ" (ਵਡਹੰਸੁ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੫੬੮) ।	੧੧ ਕੰਨੀ ।
੨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਟਾਂਵਾ ।	੧੨ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ, ਉਚਾਰੀਏ ।
੩ ਆਸਰਾ ।	੧੩ ਭੋਟ ਕੇ, ਮਿਲ ਕੇ ।
੪ ਸਿਆਣਾ ।	੧੪ ਸੂਰਜ ।
੫ [ਸੰ. ਵਿਭਾਸ= ਚਾਨਣਾ] ਇਹ ਇਕ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਹੈ, ਜੋ ਇਥੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਗਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।	੧੫ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ।
੬ ਸ੍ਰਾਦ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ।	੧੬ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੱਲਾਂ ਹਰੀ ਦੀਆਂ (ਸਮਾਲਹਿ ਵਿੱਚ ਲੱਲਾ ਛਣਕਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹਦੇ ਤਲੇ ਬਿੰਦੀ ਹੈ) ।
੭ ਸਹਿਜ ਵਿੱਚ ਲਹਾਉ ਚੜ੍ਹਾਉ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੋ ਕੇ ।	੧੭ ਢੂੰਢ ।
੮ ਲੱਗੀ ਹੈ ।	੧੮ ਮਿੱਟੀ ।
੯ ਉੱਤੋਂ ।	੧੯ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ।
੧੦ ਮੰਤਰ, ਉਪਦੇਸ਼ ।	੨੦ ਮਾਦਾਪ੍ਰਸਤ, ਸੰਸਾਰੀ ਰਸ ਵਾਲਾ ।
	੨੧ ਰਾਤ ।
	੨੨ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ।
	੨੩ ਹੇ ਗੁਪਾਲ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ ।

* ਹਰੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੋਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਚਾਨਣਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਬਾਲਕ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਢਹਿ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸੇ ।

‡ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਦ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਪੀਂਦੇ ਹਨ । ਐਸੇ ਭਗਤ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਫਿੱਕੀ ਜਿਹੀ, ਬੇਸ਼ਰਮ ਜਿਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਗੁਨ ਗਾਏ ਰਸਕ^੧ ਰਸੀਕ^੨ ॥ ਗਾਵਤ
 ਸੁਨਤ ਦੋਊ ਭਏ ਮੁਕਤੇ ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਪੀਕ^੪ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਟੀਕ^੫ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੬ ਨਾਮੁ ਸੀਤਲ ਜਲੁ ਪਾਇਆ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪੀਆ ਰਸੁ ਝੀਕ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਨੀ ਤਿਨਾ ਮਸਤਕਿ^੭ ਉਜਲ ਟੀਕ^੮ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਸਭ ਜਗ
 ਊਪਰਿ ਜਿਉ ਵਿਚਿ ਉਡਵਾ^੯ ਸਸਿ^{੧੦} ਕੀਕ^{੧੧} ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ
 ਨ ਵਸਿਓ ਤਿਨ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਫੀਕ ॥ ਜੈਸੇ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੈ ਦੇਹ ਮਾਨੁਖ ਨਾਮ
 ਬਿਨਾ^{੧੨} ਨਕਟੇ ਨਕ ਕੀਕ ॥ ੩ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ^{੧੩} ਰਮਤ ਰਾਮ ਰਾਇ
 ਸਭ ਵਰਤੈ ਸਭ ਮਹਿ ਈਕ^{੧੪} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਗੁਰ
 ਬਚਨ ਧਿਆਇਓ ਘਰੀ ਮੀਕ^{੧੫} ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਅਗਮ
 ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮ ਕਹੇ ॥ ^{੧੬}ਪਤਿਤ
 ਪਾਵਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਓ ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ^{੧੭} ਪਾਪ ਲਹੇ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ^{੧੮}ਰਵਿ ਰਹੇ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ ^{੧੯}ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਗਾਇਓ ਗੁਰਮਤਿ
^{੨੦}ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਲਹੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰਿ ਨਗਰਿ ਹਰਿ
 ਬਸਿਓ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ^{੨੧}ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਹੇ ॥ ਸਰੀਰਿ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ
 ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਘਰਿ ਮੰਦਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੇ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਨਰ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ
 ਉਦਿਆਨੇ^{੨੨} ਤੇ ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਮੁਹੇ^{੨੩} ॥ ਜਿਉ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿ ਬਸੈ ਬਾਸੁ^{੨੪}
 ਬਸਨਾ^{੨੫} ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿਓ ^{੨੬}ਝਾਰ ਗਹੇ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ ਵਡ ਅਗਮ ^{੨੭}ਅਗਾਧਿ
 ਬੋਧਿ ਪ੍ਰਭ ^{੨੮}ਮਤਿ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਹਾਥੁ
 ਸਿਰਿ ਧਰਿਓ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਰਵਿ ਰਹੇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪† ॥
 ਮਨਿ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਡਫਾ^{੨੯} ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ ਹੀਅਰੈ^{੩੦} ਹਰਿ ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਫਾ^{੩੧} ॥ ੧ ॥
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਜੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਰਿ ਨਿਮਖਫਾ^{੩੨} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾਨੁ ਦੀਓ ਗੁਰਿ
 ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸਫਾ^{੩੩} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰਿ
 ਵਸਿਓ ਘਰਿ ਮੰਦਰਿ ਜਪਿ ਸੋਭਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਕਰਪਫਾ^{੩੪} ॥ ^{੩੫}ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ
 ਜਨ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ^{੩੬} ਮੁਖ ਉਜਲ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਤਰਫਾ^{੩੭} ॥ ੨ ॥ ਅਨਭਉ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿਓ^{੩੮} ਗੁਰਿ ਨਿਮਖਫਾ ॥ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ
 ਕੇ ਦੋਖ ਸਭ ਜਨ ਕੇ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਏ ਇਕ ਪਲਫਾ^{੩੯} ॥ ੩ ॥ ^{੪੦}ਤੁਮਰੇ ਜਨ
 ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਜਾਨੇ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨਿਓ ਜਨ ਤੇ ਮੁਖਫਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਪੁ ਧਰਿਓ

੧ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ।
 ੨ ਰਸ ਦੇ ਰਸੀਆਂ ਨੇ ।
 ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੪ ਪੀਤਾ ਹੈ (ਨਾਮ-ਰਸ ਨੂੰ) ।
 ੫ ਟਿਕਾਅ ਦਿਉ ।
 ੬ ਡੀਕ ਲਾ ਕੇ ।
 ੭ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
 ੮ ਟਿੱਕਾ ।
 ੯ ਤਾਰੇ ।
 ੧੦ ਚੰਨ ।
 ੧੧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । ਜਿਵੇਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਨਕਟੇ ਦਾ ਕੀ ਨੱਕ ਹੈ ?
 ੧੩ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ । ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ।
 ੧੫ ਇਕ । ਇਕ ਘੜੀ ।
 ੧੬ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੭ ਪਾਪ ।
 ੧੮ ਜੋ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ੧੯ ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ।
 ੨੦ ਨਾਮ ਜਹੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਲੱਭੀ ।

੨੧ ਸਹੀ (ਪ੍ਰਗਟ) ਕੀਤਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੨੨ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ।
 ੨੩ ਮੁੱਠੇ ਗਏ, ਲੁੱਟੇ ਗਏ ।
 ੨੪ ਵਾਸਨਾ ।
 ੨੫ ਨਾਫਾ (ਕਸਤੂਰੀ ਦਾ) ।
 ੨੬ ਝਾੜੀਆਂ ਗਾਹਦਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਅਥਾਹ ਹੈ ।
 ੨੮ ਐਸੀ ਸਮਝ ਦਿਓ ਕਿ ਹਰੀ-ਮਾਲਕ ਜੀ ਲੱਭ ਪੈਣਾ। ੨੯ ਵੱਡਾ ।
 ੩੦ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
 ੩੧ ਕ੍ਰਿਪਾ ।
 ੩੨ ਨਿਮਖ ਭਰ ।
 ੩੩ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।
 ੩੪ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੩੫ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ।
 ੩੬ ਸੁਖੀ ।
 ੩੭ ਤਰੇ ਹਨ ।
 ੩੮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਇਆ ।
 ੩੯ ਪੱਲ ਵਿੱਚ ।
 ੪੦ ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਜਾਣੇ ਗਏ (ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ); ਅਤੇ ਤੂੰ ਭਗਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਮੁਖੀ ਜਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਗਿਆ (ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਭਗਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੋਈ ਹੈ)।

* ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਘਰ ਬਾਹਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਕਸਤੂਰੀ ਨੂੰ ਮਿਰਗ ਨਹੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਪਿਆ ਭੌਂਦਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸੀ ਬੁਧਿ ਦਿਓ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭ ਲਈਏ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮਿਲ ਪਿਆ ।
 † ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦਿਸ ਪਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸਫਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਏ ।

ਹਰਿ ਜਨ ਮਹਿ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕਠਾ^੧ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ
੪* ॥ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ^੨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਮ ਮੁਏ ਜੀਵੇ ਹਰਿ
ਜਪਿਭਾ^੩ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਬਿਖੁ ਭੁਬਦੇ ਬਾਹ ਦੇਇ
ਕਢਿਭਾ^੪ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅਰਧਾਂਭਾ^੫ ॥ ਉਪਜੰਪਿ^੬ ਉਪਾਇ ਨ
ਪਾਈਐ ਕਤਹੂ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਭਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਸੁ
ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ^੭ ਰਸੁ ਪੀਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਭਾ^੮ ॥ ਲੋਹ^੯ ਮਨੂਰ^{੧੦} ਕੰਚਨੁ^{੧੧}
ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ^{੧੨} ਉਰ ਧਾਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਰਿਭਾ^{੧੩} ॥ ੨ ॥ ਹਉਮੈ ਬਿਖਿਆ
ਨਿਤ ਲੋਭਿ ਲੁਭਾਨੇ ਪੁਤ ਕਲਤ ਮੋਹਿ ਲੁਭਿਭਾ^{੧੪} ॥ ਤਿਨ ਪਗ^{੧੫} ਸੰਤ ਨ
ਸੇਵੇ ਕਬਹੂ ਤੇ ਮਨਮੁਖ^{੧੬} ਭੁੰਭਰ ਭਰਭਾ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭ
ਜਾਨਹੁ ਹਮ ਪਰੇ ਹਾਰਿ ਤੁਮ ਸਰਨਭਾ^{੧੭} ॥ ਜਿਉ ਜਾਨਹੁ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ
ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਤੁਮਨਭਾ^{੧੮} ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ^{੧੯} ਮਹਲਾ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
† ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ^{੨੦} ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨ ॥
ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ^{੨੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਾਨੁ^{੨੨} ॥ ਸੁਨਿ
ਮਨ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੩} ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ਖਿਨ
ਖੋਵੈ ਪਾਪ ਕੋਟਾਨ^{੨੪} ॥ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
‡^{੨੫} ਮਨੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਤਨੁ ਸਭੁ ਸਾਜਿਆ ॥ ^{੨੬} ਪੰਚ ਤਤ ਰਚਿ
ਜੋਤਿ ਨਿਵਾਜਿਆ ॥ ਸਿਹਜਾ^{੨੭} ਧਰਤਿ ਬਰਤਨ ਕਉ ਪਾਨੀ ॥ ਨਿਮਖ ਨ
ਵਿਸਾਰਹੁ ਸੇਵਹੁ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਹੋਇ
^{੨੯} ਪਰਮ ਗਤੇ ॥ ਹਰਖ^{੩੦} ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰਾ^{੩੧} ਤਾਂ ਤੂ ਪਾਵਹਿ
^{੩੨} ਪ੍ਰਾਨਪਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਪੜ^{੩੩} ਭੋਗ ਰਸ ਅਨਿਕ ਭੁੰਚਾਏ^{੩੪} ॥ ਮਾਤ
ਪਿਤਾ ਕੁਟੰਬ ਸਗਲ ਬਨਾਏ ॥ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹੇ^{੩੫} ਜਲਿ ਥਲਿ ਮੀਤ ॥ ਸੋ ਹਰਿ
ਸੇਵਹੁ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥ ੨ ॥ ਤਹਾ ਸਖਾਈ^{੩੬} ਜਹ ਕੋਇ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ^{੩੭} ਕੋਟਿ
ਅਪ੍ਰਾਧ ਇਕ ਖਿਨ ਮਹਿ ਧੋਵੈ ॥ ਦਾਤਿ ਕਰੈ ਨਹੀ ਪਛੋਤਾਵੈ ॥ ^{੩੮} ਏਕਾ
ਬਖਸ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਬੁਲਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ^{੩੯} ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗੀ ਪਾਇਆ
ਭਾਲਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਸੇ ਗੁਪਾਲ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਆਏ ਤੁਮਰੈ ਦੁਆਰ ॥

੧ ਇਕ ਰੂਪ । ੨ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ । ੩ ਜਪ ਕੇ । ੪ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ । ੫ ਅਰਾਧਣ ਯੋਗ ਹਰੀ । ੬ [ਉਦੈ ਕਾਲ, ਸਵੇਰੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੨੮, ਨੋਟ ੬] ਨਿੱਤ ਉਠਦੇ । ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ੭ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ । ੮ ਰਸ (ਸਵਾਦ) ਨਾਲ । ੯ ਲੋਹਾ । ੧੦ ਨਿਕੰਮਾ ਲੋਹਾ । ੧੧ ਸੋਨਾ । ੧੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ । 'ਗੁਰਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੦-ੳ । ੧੩ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ । ੧੪ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ (ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ) । ੧੫ ਚਰਨ । ੧੬ ਭੁਬਲ (ਗਰਮ ਸੁਆਹ) ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ । ੧੭ ਸਰਨੀ । ੧੮ ਤੇਰਾ । ੧੯ ਪੜਤਾਓ ਤਾਲ । ਇਥੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਘਰੁ ੩' ਦਾ ਹੈ) । ੨੦ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਇਥੇ 'ਨਿਧਾਨ' ਤੇ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ 'ਮਾਨ' ਦੇ ਅੰਤ ਔਕੜ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ;	ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵੇਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗ ਰਹਿਤ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ੨੧ ਪਏ ਹਨ । ੨੨ ਇਸ਼ਨਾਨ । ਹਰੀ-ਜਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੨੪ ਕ੍ਰੋੜਾਂ । ੨੫ ਹਰੀ ਨੇ ਮਨ ਤਨ ਸਾਜਿਆ ਹੈ । ੨੬ ਮਿੱਟੀ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਕ ਜੋਤਿ ਪਾ ਕੇ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ । ੨੭ ਬਿਛੋੜਾ । ੨੮ [ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਹੈ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੨੯ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ । ੩੦ ਖੁਸ਼ੀ । ੩੧ ਨਿਰਲੇਪ । ੩੨ ਸੁਆਸਾਂ (ਜਿੰਦਗੀ) ਦਾ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ । ੩੩ ਕੱਪੜੇ । ੩੪ ਭੋਗ ਕਰਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੁਵਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੫ ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ; ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸੁਖੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ੀ ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ । ੩੬ ਸਹਾਈ, ਸਾਥੀ । ੩੭ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ । ੩੮ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਸਭ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੁੜ-ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਂਦਾ (ਕਿ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਓ) । ੩੯ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਵ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ । ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈ ਤੇ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ-ਰਸ ਮਿਲੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਕੰਚਨ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵਾਂਗੇ ।

† ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

‡ (ਏਹ ੧੨ ਸ਼ਬਦ 'ਘਰੁ ੧' ਦੇ ਹਨ) । ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਉਪਕਾਰ ਦੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਿਮਰੋ ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਮੁਰਾਰਿ^੧ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ॥ ^੨ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਿਟੇ ਤਿਸੁ ਲੋਭਾ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ
 ਜਨ ਕੈ ਭੰਡਾਰਿ ॥ ^੩ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਰਿ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮਰੀ
 ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ^੪ਤੁਮਹਿ ਜਨਾਈ ॥ ਕਾਟਿ ਜੇਵਰੀ^੫ ਜਨ ਲੀਏ ਛਡਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਜਨੁ ਰਾਤਾ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਰੰਗਿ^੬ ॥ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭ ਕੈ
 ਸੰਗਿ ॥ ਜਿਸੁ ਰਸੁ ਆਇਆ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ॥ ^੭ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਮਨ ਮਹਿ ਹੈਰਾਨੈ ॥
 ੨ ॥ ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਸਭ ਤੇ ਉਤਮੁ ਸੋਇ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹਿਦੈ ਵਸਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥
 ਸੋਈ ਨਿਹਚਲੁ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੮ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥
 ੩ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕਰਹੁ ਸਗਲ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਪੂਰਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੋਹਿ^੯ ਠਾਕੁਰ ਦੇਵਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਉਧਰੈ ਜਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ੪ ॥
 ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦ ॥ ਆਠ ਪਹਰ
 ਸਿਮਰਉ ਭਗਵੰਤ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਲਮਲ^{੧੦} ਜਾਹਿ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੀ
 ਹਮ ਚਰਨੀ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਸੁਮਤਿ ਦੇਵਹੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸਿਮਰਉ ਨਾਮੁ
^{੧੧}ਮੋਹਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਜਿਨਿ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਮਾਰਗੁ ਸੀਧਾ ॥
 ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਗੀਧਾ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੈ ਸਦਾ ਬਲਿ^{੧੩} ਜਾਈਐ ॥
 ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਬੁਭਤ^{੧੪} ਪ੍ਰਾਨੀ ^{੧੫}ਜਿਨਿ
 ਗੁਰਹਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੧੬} ਮੋਹੈ ਨਹੀ ਮਾਇਆ ॥ ^{੧੭}ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ
 ਜਿਨਿ ਗੁਰਹਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਉਪਰਿ ਸਦਾ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ॥ ੩ ॥
 ਮਹਾ ਮੁਗਧ^{੧੮} ਤੇ ਕੀਆ ਗਿਆਨੀ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਨਕ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਪਾਈਐ ^{੧੯}ਹਰਿ ਸੇਵ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਮਿਟੇ ਸੁਖ ਦੀਏ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ
 ਜਪਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ਸਗਲਾ ਦੁਰਤੁ^{੨੦}
 ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ॥ ਅਵਗਣ ਕਾਟਿ
 ਕੀਏ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੇ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ^{੨੧}ਮੇਰੈ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾਪ
 ਪਾਪ ਬਿਨਸੇ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ^{੨੨} ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਸਾਈ^{੨੩} ॥ ਸਾਸਿ
 ਸਾਸਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਅਰਾਧੀ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^{੨੪} ਬਿਅੰਤੁ ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਲਾਹਾ^{੨੫}
 ਖਾਟਿ ਹੋਈਐ ਧਨਵੰਤਾ ਅਪੁਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ੩ ॥ ਆਠ ਪਹਰ

੧ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੧੧ ਪਾਪ ।
੨ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।	੧੨ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇਵੇ ।
੩ ਇਸ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਲੋਭ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।	੧੩ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡਵਾ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਗਿਝਵਾਇਆ ਹੈ।
੪ (ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸ੍ਰਰਗ ਆਦਿ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰ ਕੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । 'ਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਰੈ ਕਿਆ ॥'	੧੪ ਬਲਿਹਾਰ ।
(ਆਸਾ ਮ: ੧-੩੬੦)	੧੫ ਡੁੱਬਦਾ ਹੋਇਆ ।
੫ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੀ ।	੧੬ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ।
੬ ਰੱਸੀ, ਫਾਹੀ ।	੧੭ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
੭ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ।	੧੮ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ।
੮ ਦੇਖ-ਦੇਖ ।	੧੯ ਮੂਰਖ ।
੯ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।	੨੦ ਸੇਵਾ ਹਰੀ ਦੀ ।
੧੦ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ।	੨੧ [ਦੁਰਤਿ] ਪਾਪ, ਦੋਸ਼ ।
	੨੨ ਮੇਰੇ ਗੁਰ-ਗੁਪਾਲ ਨੇ (ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਅ ਲਿਆ) ।
	੨੩ ਅੰਦਰ ।
	੨੪ [ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
	੨੫ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ।
	੨੬ ਲਾਭ ।

- * ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਭ ਦੱਸ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 † ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦੇ ਇਤਨੇ ਫਾਇਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਿਫਤ ਕਰੀਏ, ਜੋ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਕੀਰਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ?
 ‡ ਬਲਿਹਾਰ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਕੱਟੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਜੋਗਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਗੁਨ ਗਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ
 ਮਨੋਰਥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਬਿਖ^੧ ਸਭਿ ਨਾਸੇ ॥ ^੨ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰਿ ਦੀਨੀ ਰਾਸੇ ॥ ਪ੍ਰਭ
 ਕੀ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾਵੰਤੇ ॥ ^੩ਸੇਵਕ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੋਹੰਤੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਸਗਲੇ ਰੋਗ ਦੋਖ ਸਭਿ ਬਿਨਸਹਿ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ
 ਮਨ ਤੇ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਮੀਤ ॥ ਹਰਿ ਕੇ
 ਨਾਮ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਕੋਟਿ^੪ ਜਨਮ ਕੇ ਗਏ ਕਲੇਸ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ
 ਸੋ ^੫ਭਲ ਹੋਸ ॥ ੨ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਸਦ ^੬ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਜਿਸੁ
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੭ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਜਿਸੁ
 ਮਿਲਤੇ ਰਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ॥
^੮ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਅਪੁਨੀ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਜਨੁ
 ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਾਇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ^੯ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਨ ਕਉ ਦੀਏ ॥ ਆਠ ਪਹਰ
 ਗੁਨ ਗਾਇ ਗੁਬੰਦ ॥ ਭੈ ਬਿਨਸੇ ਉਤਰੀ ਸਭ ਚਿੰਦ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਉਬਰੇ^{੧੧}
 ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨੀ ਲਾਗਿ ॥ ਜੋ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮੀਠਾ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ
 ਤਿਆਗਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ^{੧੨}ਕਲਿ
 ਕਲੇਸ ਕਿਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
 ਉਤਰੀ ਮੈਲੁ ^{੧੩}ਨਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ੨ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੋ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਬਿਨਸੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਨ ਕਾ ਮਾਰਗੁ^{੧੪} ਜਾਨਾਂ ॥ ਭਾਇ
 ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਾਂ ॥ ੩ ॥ ਸੁਣਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਮੀਤ ਸੁਹੇਲੇ ॥
 ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਅਗਹ^{੧੫} ਅਤੋਲੇ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ^{੧੬}ਗੁਣ ਨਿਧਿ
 ਗਾਈਐ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥੪ ॥੬ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ
 ੫‡ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਸੋਈ ਸਚੁ ਸਾਹਾ^{੧੭} ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਦਰਗਹ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਹਾ^{੧੮} ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ^{੧੯}ਮਨ ਮੀਤ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ
 ਨਿਰਮਲ ਪੂਰਨ ਗੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਇਆ ਲਾਭੁ ^{੨੦}ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ ॥
^{੨੧}ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜੀਵਨ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨਸੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੨} ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫§ ॥
 ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪੂਰੀ ਤਾ ਕੀ ਕਲਾ^{੨੩} ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਸਦ ਅਟਲਾ ॥

੧ ਪਾਪ ।	੧੩ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ।
੨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਪੁੰਜੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ।	੧੪ ਰਸਤਾ ।
੩ ਸੇਵਕ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਦਾ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।	੧੫ ਅਪਹੁੰਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਲੈ ਸਕੀਏ ।
੪ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ।	੧੬ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ।
੫ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ।	੧੭ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ।
੬ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।	੧੮ ਖਰੀਦਿਆ ।
੭ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।	੧੯ ਹੇ ਮਨ, ਹੇ ਮਿੱਤਰ !
੮ ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ!	੨੦ ਵਧਾਈ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ।
੯ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲਏ ।	੨੧ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
੧੦ ਚਿੰਤਾ ।	੧੧ ਬਚ ਗਏ ।
੧੨ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ।	੨੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
	੨੩ ਸ਼ਕਤੀ ।

* ਉਤਲਾ ਭਾਵ ਈ ਹੈ ।

† ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਪਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਇਹ ਗੱਲ ਰਹਾਉ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਹਉਮੈ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਜੋ ਕੁਝ ਮਿਲਿਆ, ਉਹ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।

‡ ਅਸਲੀ ਵਣਜਾਰੇ ਓਹੀ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਿਹਾਜਦੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਲਾਹਾ ਖਟਦੇ ਹਨ।

§ ਗੁਰੂ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਖ ਭਰਮ ਭਉ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸੁਖ ਆ ਵਸਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦੁ ਸਭੁ ਤਾ ਕਾ ਨਸੈ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਮਨੁ ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਮੁਕਤੋ ਸਾਧੂ ਧੂਰੀ ਨਾਵੈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਉਤਰੇ ਪਾਰਿ ॥ ਭਉ ਭਰਮੁ ਬਿਨਸੇ ਬਿਕਾਰ ॥
 ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਬਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾ ॥ ਨਿਰਭੈ ਸਾਧ ਪਰੇ ਹਰਿ ਸਰਨਾ ॥ ੨ ॥
 ਅਨਦ ਸਹਜ ਰਸ ਸੁਖ ਘਨੇਰੇ ॥ ਦੁਸਮਨੁ ਦੂਖੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇਰੇ ॥ ਗੁਰਿ
 ਪੂਰੈ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕਿਲਬਿਖੁ ਸਭਿ ਲਾਥੇ ॥ ੩ ॥
 ਸੰਤ ਸਾਜਨ ਸਿਖ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਲੈ ਮੇਲੇ ॥ ਜਨਮ
 ਮਰਨ ਦੁਖ ਫਾਗਾ ਕਾਟਿਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਪੜਦਾ ਢਾਕਿਆ ॥ ੪ ॥
 ੮ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ॥ ਅਨਦ ਮੰਗਲੁ
 ਕਲਿਆਣੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਕਾਰਜੁ ਸਗਲਾ ਰਾਸਿ ਥੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੇ ਮਨਿ ਵੂਠੇ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦ ਭ੍ਰਮ ਬਿਨਸੇ ਝੂਠੇ ॥ ੧ ॥
 ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥
 ੨ ॥ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜਹ ਹਉ ਜਾਈ ॥
 ੩ ॥ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਸਦਾ ਜਪੇ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥
 ੪ ॥ ੯ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਗੁਰੁ
 ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ਦਰਸਨ ਕਉ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਕਿਲਬਿਖ ਮੇਟੇ ਸਬਦਿ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਨ ਹੋਆ ਜੋਗੁ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਹੋਆ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨ ਮਾਹਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੧ ॥
 ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਲੀਆ ਰਾਖਿ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਾ ਅਨਾਥ ਕਾ ਨਾਥੁ ॥
 ਜਿਸਹਿ ਨਿਵਾਜੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਪੂਰਨ ਕਰਮ ਤਾ ਕੇ ਆਚਾਰੁ ॥ ੨ ॥
 ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਵੇ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਨ ਭਵੇ ॥
 ਈਹਾਂ ਉਹਾਂ ਚਰਣ ਪੂਜਾਰੇ ॥ ਮੁਖੁ ਉਜਲੁ ਸਾਚੇ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ੩ ॥
 ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਗੁਰਿ ਧਰਿਆ ਹਾਥੁ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਦਾਸੁ ॥
 ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੇਖੈ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰਸਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ
 ਧੁਰਿ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ
 ਅਪਨੇ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਪਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਬਾਣੀ ਸੁਣਤ ਨਿਹਾਲ ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚ
 ਸਬਦ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਆਇਆ ਚੀਤਿ ॥ ੨ ॥

੧ ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ । ੪ ਬਹੁਤੇ । ੫ ਪਾਪ । ੬ ਸੁਖੀ । ੭ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ । ੮ ਸੁਖ ਅਨੰਦ, ਖ਼ੈਰੀਅਤ । ੯ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ । ੧੦ ਵੱਸੇ । ੧੧ ਹੱਥ । ੧੨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ । ੧੩ ਸਿਆਣਾ । ੧੪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਹਾਸਲ	ਕੀਤਾ । ੧੫ ਨਾਮ ਅਰਾਧਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ । ੧੬ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਨੇ ਬਚਾਅ ਲਿਆ । ੧੭ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਦਾ ਹੈ । ੧੮ ਰਹਿਣੀ, ਆਚਰਣ । ੧੯ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ । ੨੦ ਮੱਥੇ 'ਤੇ । ੨੧ ਵਿਚੋਂ । 'ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੇ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ...' ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫, ੪੯੫) । ੨੨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁਖੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਜੋ ਪੁਲਾੜ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਦੇਖਦਾ ਹੈ । ੨੩ ਤਰਦਾ ਹੈ । ੨੪ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਦੇ ।

* ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ, ਮਨ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਸੁਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਵਾ-ਗੋਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ ਪੂਜਣ ਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਐਸਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

‡ (ਅੰਤਲੇ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ।) ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਆ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਕੀਨਾ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੩ ॥
 ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥
 ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਅਪਣਾ ਨਾਮੁ ਆਪਿ ਜਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸ^੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਪੂਰਨ
 ਭਈ ਆਸ ॥ ੧ ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ^੨ ਸੂਖ ਮਨਿ ਵੂਠੇ^੩ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ
 ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੂਠੇ^੪ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਬਿਭਾਸ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਠਾਉ^੫ ॥ ਨਾਹੀ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਸਰਬ ਸਿਧਿ^੬
 ਕਲਿਆਣ^੭ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਹਿ ਸਗਲ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ
 ਨੀਤ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਿਨਸੈ ਲਗੈ ਏਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਾਮਿ ਲਾਗੈ ਦੂਖੁ ਭਾਗੈ 'ਸਰਨਿ ਪਾਲਨ ਜੋਗੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਜਮੁ ਨ
 ਤੇਟੈ^੮ ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਹੋਵੈ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ੨ ॥ 'ਰੈਨਿ ਦਿਨਸੁ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਤਜਹੁ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮਿਲੈ 'ਜਿਸਹਿ ਪੂਰਨ ਕਰਮ ॥
 ੩ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਬਿਖਾਦ^{੧੧} ਬਿਨਸੇ ਰਾਖਿ ਲੀਨੇ ਆਪਿ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮੀਤ
 ਭਾਈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੩ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ^{੧੨} ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਰਮ^{੧੩} ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਪ ॥ ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ
^{੧੪}ਅਹੰ ਤਾਪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੁ^{੧੫} ਤਿਆਗਿ ਸੰਤ ਚਰਨ ਲਾਗਿ ਮਨੁ
 ਪਵਿਤੁ ਜਾਹਿ ਪਾਪ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕੁ ਬਾਰਿਕੁ^{੧੬} ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੈ ਰਾਖਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮਾਈ ਬਾਪ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੧੪ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫੯ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਿ
 ਟੇਕ ॥ ਉਚ ਮੂਚ^{੧੭} ਬੇਅੰਤੁ ਠਾਕੁਰੁ ਸਰਬ ਉਪਰਿ ਤੁਹੀ ਏਕ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੮}ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਦੁਖ ਬਿਦਾਰ ਦੈਨਹਾਰ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧ ॥ ਨਮਸਕਾਰ
 ਰਖਨਹਾਰ ਮਨਿ ਅਰਾਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਕ^{੧੯} ॥ ਸੰਤ ਰੇਨੁ^{੨੦} ਕਰਉ ਮਜਨੁ^{੨੧} ਨਾਨਕ
 ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਅਨੇਕ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥

੧	ਚਾਨਣਾ (ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲਗ ਰਹਿਤ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।	੧੧	ਕਲੇਸ਼ ।
੨	ਬੈਰੀਅਤ, ਸੁਖ ਸਾਂਦ ।	੧੨	ਪਰਤਾਓ ਤਾਲ । ਇਥੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੩	ਵਸੇ ।	੧੩	ਵਿਆਪਕ ।
੪	ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ।	੧੪	ਹਉਮੈ ਦਾ ਸਾੜਾ ।
੫	ਥਾਂ ।	੧੫	ਆਪਾ ਭਾਵ ।
੬	ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ।	੧੬	ਬਾਲਕ ।
੭	ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।	੧੭	ਵੱਡਾ ।
੮	ਤਾੜਦਾ, ਭਾਂਟਦਾ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਵਲੋਂ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮ ਨਹੀਂ ਤਾੜਦਾ ।	੧੮	ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬਿਬੇਕ (ਵਿਚਾਰ) ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।
੯	ਰਾਤ ਦਿਨ ।	੧੯	ਇਕ ।
੧੦	ਜਿਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ।	੨੦	ਧੂੜੀ (ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ।
		੨੧	ਇਸ਼ਨਾਨ ।

* ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ।

† ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

‡ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਓ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਫੇਰ ਬਾਲਕ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਰਛਲ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਜਾਓਗੇ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ।

§ ਇਕੋ ਵੱਡੇ ਤੇ ਉੱਚੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਓ, ਜੋ ਅਕਲ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ਰਨ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਬਿਭਾਸ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *^੧ਦੁਬਿਧਾ ਬਉਰੀ ਮਨੁ ਬਉਰਾਇਆ ॥ ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
^੨ਲਪਟਿ ਰਹੀ ਫੁਨਿ ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ^੩ ॥
 ੧ ॥ ਨਾ ਮਨੁ^੪ ਮਰੈ ਨ ਮਾਇਆ ਮਰੈ ॥ ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਿ ਭਉ ਸਾਗਰੁ ਤਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਸੰਚਿ^੫ ਰਾਜੇ
 ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਚਲੈ ਪਿਆਰੀ ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਹੈ ਬਹੁ
 ਰੰਗੀ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੋ ਸਾਥਿ ਨ ਸੰਗੀ ॥ ੨ ॥ ^੬ਜਿਉ ਮਨੁ ਦੇਖਹਿ ਪਰ ਮਨੁ
 ਤੈਸਾ ॥ ਜੈਸੀ ਮਨਸਾ ਤੈਸੀ ਦਸਾ ॥ ^੭ਜੈਸਾ ਕਰਮੁ ਤੈਸੀ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਛਿ ^੮ਸਹਜ ਘਰੁ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ^੯ਰਾਗਿ ਨਾਦਿ ਮਨੁ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ^{੧੦} ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ਸਚੈ ਨਾਮਿ
 ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਵੈ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੧੧} ਵਾਸੁ ਅਮਰ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ਤਾ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ ॥
 ੫ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਈ ॥
 ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਸਬਦੇ ਖੋਈ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਸੋਈ ॥ ੬ ॥ ਇਸੁ ਜਗ
 ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਕਰਣੀ ਹੈ ਸਾਰੁ^{੧੨} ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਹੋਰੁ ਮੋਹੁ ਗੁਬਾਰੁ^{੧੩} ॥
 ਸਬਦੇ ਨਾਮੁ ਰਖੈ ^{੧੪}ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਸਬਦੇ ਗਤਿ^{੧੫} ਮਤਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ੭ ॥
^{੧੬}ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਕਰਿ ਦੇਖਣਹਾਰੋ ॥ ਸਾਚਾ ਆਪਿ ਅਨੂਪੁ ਅਪਾਰੋ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਤਮ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਖੋਜਿ ਲਹੈ ਜਨੁ ਕੋਈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਗਲ ਜਗੁ ਛਾਇਆ ॥
 ਕਾਮਣਿ^{੧੭} ਦੇਖਿ ਕਾਮਿ^{੧੮} ਲੋਭਾਇਆ ॥ ਸੁਤ^{੧੯} ਕੰਚਨ^{੨੦} ਸਿਉ ਹੇਤੁ
 ਵਧਾਇਆ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਅਪਨਾ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ਪਰਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਜਾਪੁ
 ਜਪਉ ਜਪਮਾਲੀ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਰਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ^{੨੩} ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਤੁਝ ਮਹਿ
 ਸਮਾਇਆ ॥ ਆਵਾ ਗਉਣੁ ਤੁਧੁ ਆਪਿ ਰਚਾਇਆ ॥ ਸੋਈ ਭਗਤ ਜਿਨ
 ਸਚਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਰਹਰਿ^{੨੪} ਨਿਰਬਾਣੀ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੀ ॥ ^{੨੫}ਸਗਲ ਸਰੋਵਰ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥
 ਆਨਦ ਰੂਪ ਵਿਟਰੁ^{੨੬} ਕੁਰਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਗੁਰਮਤੀ ਪਾਏ ॥
 ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ^{੨੭}ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥ ਸਚਾ
 ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ੪ ॥ ਬਿਸਮ ਬਿਨੋਦ^{੨੮} ਰਹੇ ਪਰਮਾਦੀ^{੨੯} ॥ ਗੁਰਮਤਿ

੧ ਕਮਲੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।	੧੩ ਹਨੇਰਾ ।
੨ ਚੰਬੜ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ।	੧੪ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।
੩ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ।	੧੫ ਮੁਕਤੀ ।
੪ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਜੋ ਮਾਇਆ ਲਈ ਅੰਦਰ ਲਹਿਰਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।	੧੬ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
੫ ਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ।	੧੭ ਇਸਤਰੀ ।
੬ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੋਰਸ ਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ: 'ਰੋਗੀ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਭ ਰੋਗੀ' ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।	੧੮ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ।
੭ ਜੈਸੇ ਅਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸੁਰਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।	੧੯ ਪੁੱਤਰ ।
੮ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ।	੨੦ ਸੋਨਾ ।
੯ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਨਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਮਨ ਚੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਨਾਦ= ਗਾਉਣਾ ।	੨੧ ਮਾਲਾਂ ।
੧੦ ਮਿਲੇ ।	੨੨ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਕੇਵਲ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂ ।
੧੧ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ।	੨੩ ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ !
੧੨ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ।	੨੪ ਹਰੀ । ਨਿਰਬਾਣ (ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ) ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਤਗੁਰ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ।
	੨੫ ਸਾਰੇ ਸਰੋਵਰਾਂ ਭਾਵ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ।
	੨੬ ਉੱਤੋਂ ।
	੨੭ ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੇ ।
	੨੮ ਤਮਾਸ਼ੇ ।
	੨੯ ਮਸਤੀ । ਮਸਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਚਰਜ ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ੇ ਮੁੱਕ ਗਏ ।

* ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ (੧) । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਗੁਰੂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਨਾਮ ਹੀ ਸਦੀਵੀ ਸਾਥੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (੨) । ਜਿਹੀਆਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਹੀਂ ਜਿਹੀ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੩) । ਜੇ ਮਨ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰੀ ਰਸ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ (੪) । ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ-ਗੁਣ ਗਾਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਨ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (੫) । ਫਿਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (੬) । ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਖਾ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ (੭) ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦੁਆਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਹੀ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈ (੮) ।

† ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ (੧) । ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (੨) । ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ (੩) । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਗੁਰੂ ਹਉਮੈ ਕੱਢ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਤੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਿਖਾਂਦਾ ਹੈ (੪) । ਫਿਰ ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਰੁਚੀ ਹਟ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੫) । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਤੇ ਸੱਚ ਵਾਲੀ ਜਾਗਰਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (੬) । ਇਸ ਸੇਵਾ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤਿ ਦੁਆਰਾ ਰਹਿਣੀ ਸੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੭) ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੮) ।

ਮਾਨਿਆ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ^੧ਦੇਖਿ ਨਿਵਾਰਿਆ ਜਲ ਮਹਿ ਆਗੀ ॥ ਸੋ
 ਬੂਝੈ ਹੋਵੈ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ^੨ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੩ ਜਾਗੈ
 ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੇਵੇ ਨਿਰਮਲੁ
 ਹੋਇ ॥ ੬ ॥ ^੪ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ^੫ ਹਉਮੈ
 ਮਾਰਿ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਜਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ਸਚੀ ਰਹਤ ਸਚਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥
 ੭ ॥ ਸੁਖਦਾਤਾ ਦੁਖੁ ਮੇਟਣਹਾਰਾ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝਸਿ ^੬ਬੀਜੀ ਕਾਰਾ ॥ ਤਨੁ
 ਮਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਆਗੈ ਰਾਖਿਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਮਹਾ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ॥ ੮ ॥
 ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^੭ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ^੮ਭੁਅੰਗਮ ਭਾਠੀ ^੯ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ
 ਕੁੰਭ ਕਰੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬੂਝਿ ਮਰੈ ॥
 ਅੰਧਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵੈ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਕਦੇ ਨ ਲਹੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ
 ਫੋਕਟ ਸਭਿ ਕਰਮਾ ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲੈ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਖਟੁ ਕਰਮ ਨਾਮੁ
 ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਈ ॥ ਤੂ ਗੁਣ ਸਾਗਰੁ ਅਵਗੁਣ ਮੋਹੀ^{੧੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੩}ਮਾਇਆ ਧੰਧਾ ਧਾਵਣੀ ਦੁਰਮਤਿ ਕਾਰ ਬਿਕਾਰ ॥ ਮੂਰਖੁ ਆਪੁ^{੧੪} ਗਣਾਇਦਾ
 ਬੂਝਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਰ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਮਨਸਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਮਨਮੁਖ ਬੋਲ ਖੁਆਰ ॥
 ਮਜਨੁ^{੧੭} ਝੂਠਾ ਚੰਡਾਲ ਕਾ ਫੋਕਟ ਚਾਰ^{੧੮} ਸੀਂਗਾਰ ॥ ੨ ॥ ਝੂਠੀ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ
 ਹੈ ਕਰਣੀ ਬਾਦਿ^{੧੯} ਬਿਬਾਦੁ^{੨੦} ॥ ਝੂਠੇ ਵਿਚਿ ਅਹੰਕਰਣੁ^{੨੧} ਹੈ ਖਸਮ ਨ ਪਾਵੈ
 ਸਾਦੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਕਮਾਵਣਾ ਫਿਕਾ ਆਵੈ ਸਾਦੁ ॥ ^{੨੨}ਦੁਸਟੀ ਸਭਾ
 ਵਿਗੁਚੀਐ ਬਿਖੁ ਵਾਤੀ^{੨੩} ਜੀਵਣ ਬਾਦਿ^{੨੪} ॥ ੩ ॥ ^{੨੫}ਏ ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਲੇ ਮਰਹੁ ਨ
 ਕੋਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਕਿਨੈ ਨ
 ਪਾਈ ॥ ਆਵਹਿ ਜਾਂਹਿ ਮਰਹਿ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ^{੨੬}ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ
 ਧਾਤੁ ॥ ਇਸ ਨੋ ਵਿਆਪੈ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੁ ॥ ਸੋ ਸੇਵਹੁ ਜਿਸੁ ਮਾਈ ਨ ਬਾਪੁ ॥
 ਵਿਚਹੁ ਚੂਕੈ ਤਿਸਨਾ ਅਰੁ ਆਪੁ^{੨੭} ॥ ੫ ॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਤਹ ਸੋਈ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ^{੨੮} ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਏਹ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ^{੨੯} ॥
 ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਪਾਖੰਡੁ ਪੂਜ ਖੁਆਰੁ ॥ ੬ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਚੂਕੈ ਤਾਂ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਘਰਿ
 ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ॥ ਏਹਾ ਮਤਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ^{੨੯} ॥ ਵਿਚਿ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਥੈ
 ਪਵੈ ਛਾਰੁ^{੩੦} ॥ ੭ ॥ ^{੩੧}ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਰੁ^{੨੯} ॥ ਸੰਤ ਸਭਾ ਗੁਣ
 ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ^{੩੨}ਮਨੁ ਮਾਰੇ ਜੀਵਤ ਮਰਿ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ
 ਪਛਾਣੁ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ^{੩੩} ॥ ਗੋਤਮੁ^{੩੪} ਤਪਾ
 ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦੁ ਲੁਭਾਇਆ^{੩੫} ॥ ਸਹਸ^{੩੬} ਸਰੀਰ

੧ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ) ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

੨ ਦੂਰ ਕਰੇ ।

੩ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿਤ ।

੪ ਜਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਹਉਮੈ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਮਾਨੋ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

੫ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।

੬ ਦੂਜੇ ਕੰਮ ।

੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੪੩, ਨੋਟ ੨੪ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੨੨੯, ਨੋਟ ੩੭ ।

੮ ਕੁੰਡਲਨੀ ਨਾੜੀ ਨੂੰ ਭੱਠੀ ਬਣਾਵੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੪੩, ਨੋਟ ੨੫ ।

੯ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੪੩, ਨੋਟ ੨੬ ।

੧੦ ਭੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

੧੧ ਹਰੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਹੀ ਖਟ ਕਰਮ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ) ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯, ਨੋਟ ੨੦ ।

੧੨ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ।

੧੩ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਕਰਨੀ ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੀ ਨਿਕੰਮੀ ਕਾਰ ਹੈ ।

੧੪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।

੧੫ ਅਸਲੀ ਕਾਰ (ਭਗਤੀ ਵਾਲੀ) ।

੧੬ ਉਸ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ ਮਨਮੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

੧੭ ਇਸ਼ਨਾਨ ।

੧੮ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ । ਰਸਮੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਹੈ ।

੧੯ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ।

੨੦ ਝਗੜੇ ਵਾਲੀ ।

੨੧ ਹੰਕਾਰ ।

੨੨ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋਵੀਦਾ ਹੈ ।

੨੩ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ।

੨੪ ਵਿਅਰਥ ।

੨੫ ਹੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਲੋਕੋ !

੨੬ ਤੂੰ ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਰੂਪ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੯ ਫ਼ੁਟ ਨੋਟ † ।

੨੭ ਹੰਕਾਰ । ੨੮ ਮਿਲਣ ਦੇ ।

੨੯ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ।

੩੦ ਸੁਆਹ ।

੩੧ ਉੱਤਮ ਕਰਣੀ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀ ਜਸ ਹੈ ।

੩੨ ਜੋ ਮਨ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਉਹਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ।

੩੩ ਦੱਖਣੀ ਤਰਜ਼ ਦੀ ।

੩੪ ਇਕ ਰਿਖੀ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹਿੰਲਿਆ ਸੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੭੪, ਨੋਟ ੩੨ ।

੩੫ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ 'ਤੇ ਮੋਹਤ ਹੋਇਆ ।

੩੬ ਹਜ਼ਾਰ । ਗੋਤਮ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਇੰਦਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ।

* ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਨਿਵਲੀ, ਭ੍ਰਮੰਗਮ ਆਦਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਖਟ ਕਰਮ, ਮਜਨ ਆਦਿ) ਓਹ ਫੋਕਟ ਹਨ । ਅਸਲੀ ਕਾਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਨਾਲ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਪਸਰਿਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਮਰਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

† ਇੰਦਰ, ਹਰੀ ਚੰਦ, ਬਲ ਅਤੇ ਜਨਮੇਜੇ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਭੁੱਲਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਸਾਰੀ ਡੋਰੀ ਹਰੀ ਉੱਤੇ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੂਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕੋਈ ਜਾਣਿ^੨ ਨ ਭੂਲੈ
 ਭਾਈ ॥ ਸੋ ਭੂਲੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਬੂਝੈ ਜਿਸੈ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤਿਨਿ ਹਰੀ ਚੰਦਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਪਤਿ ਰਾਜੈ ਕਾਗਦਿ^੩ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ ॥ ^੪ਅਉਗਣੁ
 ਜਾਣੈ ਤ ਪੁੰਨ ਕਰੇ ਕਿਉ ਕਿਉ ਨੇਖਾਸਿ ਬਿਕਾਈ ॥ ੨ ॥ ^੫ਕਰਉ ਅਢਾਈ
 ਧਰਤੀ ਮਾਂਗੀ ਬਾਵਨ ਰੂਪਿ ਬਗਾਨੈ ॥ ਕਿਉ ਪਇਆਲਿ^੬ ਜਾਇ ਕਿਉ ਛਲੀਐ
 ਜੇ ਬਲਿ ਰੂਪੁ ਪਛਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ^੭ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਮਤੀ ਬਰਜਿ ਬਿਆਸਿ
 ਪੜਾਇਆ ॥ ਤਿਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਅਠਾਰਹ ਘਾਏ ^੮ਕਿਰਤੁ ਨ ਚਲੈ
 ਚਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਾ ^੯ਬੋਲੀ ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ ॥
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਤੁਧੈ ਸਲਾਹੀ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੫ ॥ ^{੧੦}ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਅਲਿਪਤੁ ਲੇਪੁ ਕਦੇ ਨ ਲਾਗੈ ਸਦਾ ਰਹੈ ਸਰਣਾਈ ॥ ^{੧੧}ਮਨਮੁਖੁ ਮੁਗਧੁ
 ਆਗੈ ਚੇਤੈ ਨਾਹੀ ਦੁਖਿ ਲਾਗੈ ਪਛੁਤਾਈ ॥ ੬ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ
 ਜਿਨਿ ਏਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀਐ ॥ ਹਰਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਜਾਈ ਜੀਅਹੁ^{੧੨} ਅਭਿਮਾਨੇ
 ਪੈ ਪਚੀਐ^{੧੩} ॥ ੭ ॥ ਭੁਲਣ ਵਿਚਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਨ ਭੁਲੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੋ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅਘੁਲੈ^{੧੪} ॥ ੮ ॥ ੪ ॥
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^{੧੫}ਆਖਣਾ ਸੁਨਣਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਧੰਧਾ
 ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ਵੇਕਾਰੁ ॥ ^{੧੬}ਜਿਉ ਮਨਮੁਖਿ ਦੂਜੈ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ਬਿਨੁ
 ਨਾਵੈ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਮਨ ਅੰਧੇ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰ ॥
 ਆਵਤ ਜਾਤ ਲਾਜ^{੧੭} ਨਹੀ ਲਾਗੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬੂਡੈ^{੧੮} ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਧੁਰਿ ਹੁਕਮੁ ਲਿਖਿਆ
 ਤਾਂ ਕਹੀਐ ਕਾਸੁ^{੧੯} ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਚੀਨੈ^{੨੦} ਕੋਈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੁਨਾ^{੨੧}
 ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਡੋਲੈ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ
 ਬੂਝੈ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ^{੨੩}ਉਭਿ ਪਇਆਲਿ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੁਟੈ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਸਦੇ ਢਿਲ ਨ ਹੋਇ ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ
 ਸਹਿਲਾ^{੨੪} ਜੀਵੈ ਸੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੋਝੀ ਕਿਸੈ ਨ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ
 ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ਝਗੜੁ ਚੁਕਾਵੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ^{੨੫}ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਵੈ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਡੋਲਤ ਤਉ ਠਹਰਾਵੈ ॥ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਕਰਿ
 ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ਅੰਤਰਿ ਜੂਠਾ ਕਿਉ ਸੁਚਿ ਹੋਇ ॥ ਸਬਦੀ
 ਧੋਵੈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ
^{੨੬}ਠਾਕਿ ਰਹਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਭਉ^{੨੭} ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸੁਖੁ ਸਾਰੁ^{੨੮} ॥ ਹਰਿ ਜਨ
 ਸੰਗਤਿ ਪਾਵੈ ਪਾਰੁ ॥ ^{੨੯}ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਬੋਲਾਵੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ

- ੧ ਭਗ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ੨ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ।
 ੩ ਕਾਗਜ਼ । ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਕਰਮ ਰੂਪ ਲੇਖ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾ ਪਾਈ ।
 ੪ ਜੇ ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਵਗਣ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਵਿਕਦਾ, ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ । ਨੇਖਾਸ [ਅ. ਨਖਾਸ] ਮੰਡੀ ।
 ੫ ਵਾਈ ਕਰਮ । ਹਰੀ ਨੇ ਬਉਣੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਬਲ ਪਾਸੋਂ ਵਾਈ ਕਦਮ ਜਿਮੀਂ ਮੰਗੀ ਸੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੨੪, ਫੁਟ ਨੋਟ* ।
 ੬ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ । ਜੇ ਬਲ ਰੂਪ (ਬਉਣੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਬਲ ਨੂੰ ਛਲਣ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ) ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਛਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ? ਰੂਪ= ਜੋ ਰੂਪ ਹਰੀ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ।
 ੭ ਰਾਜੇ ਜਨਮੇਜੇ ਨੂੰ ਬਿਆਸ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ (ਕਿ ਤੂੰ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੀ ਤੇ ਅੱਪੜਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਨਾ ਲਿਆਵੀਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਖੇ ਨਾ ਲੱਗੀਂ, ਪਰ ਉਸ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ) ਅੱਪੜਰਾਂ ਨੇ ਯਗ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ; ਉਸ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ੧੮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੱਦੇ, ਰਾਣੀ ਪਤਲੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੱਸ ਪਏ । ਰਾਜੇ ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ; ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੮ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਭਾਗ ਟਲਦੇ ਨਹੀਂ ।
 ੯ ਸਹਜ ਭਾ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ।
 ੧੦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੧ ਆਪ ਹੁਦਰਾ ਮੁਰਖ ਹੈ; ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰੀ

- ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਆਗੈ= ਅੱਗੋਂ ਦੀ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ । 'ਅਗੋਂ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ' ਪੰਨਾ ੪੧੭, ਨੋਟ ੧੫ ।
 ੧੨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
 ੧੩ ਸੜੀਦਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਛੁਟੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੩੩, ਨੋਟ ੪੨ ।
 ੧੫ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਤੇ ਸੁਣਨਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਧੰਧਾ ਛੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ।
 ੧੬ ਜਿਵੇਂ ਮਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਖੋਹ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਹਠ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ); ਤਿਵੇਂ ਸੈਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਬਣਾਣ ਦਾ ਹਠ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਸ਼ਰਮ ।
 ੧੮ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਕਿਸ ਨੂੰ ?
 ੨੦ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ੨੧ ਖਾਲੀ ।
 ੨੨ ੮੪ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੌਂ ਭੌਂ ਕੇ ਪਿਆ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਕਦੀ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਕਦੀ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਕਦੇ ਉੱਚਾ ਕਦੀ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਸੌਖਾ ।
 ੨੫ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਰੋਕ ਰੱਖੇ (ਮਰਨ ਜੀਵਨ) ।
 ੨੭ ਹਰੀ ਦਾ ਭਉ ।
 ੨੮ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ।
 ੨੯ ਹਰੀ ਦਾ ਜਨ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਪਿਆਰ ਹੀ ਬੁਲਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੱਚ ਬੁਲਾਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਹੈ । ਉਹ ਸੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ; ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

* ਮਨ ਨੂੰ ਤੱਦ ਤਕ ਧੰਧੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਭਟਕਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਝਗੜਾ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ । ਇਸ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਹੈ ਕੋਈ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ, ਹਰੀ-ਰਸ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੈ ।

ਕਰਣੀ ਹੈ ਸਾਰੁ^੧ ॥ ੭ ॥ ^੨ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਪਤਿ ਪੂਜਾ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ
 ਅਗਨੀ ਮਹਿ ਭੁੰਜਾ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਤਉ ਮਨੁ ਭੀਜਾ^੩ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^੪
 ਨਾਨਕੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥ ੮ ॥ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^੫ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਜਪਿ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ॥ ੧ ॥ ਏਕੋ
 ਰਵਿ^੬ ਰਹਿਆ ਸਭ ਠਾਈ^੭ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਕਿਸੁ ਪੂਜ ਚੜਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਜੀਅਤਾ ਤੁਝ ਪਾਸਿ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖਹੁ
 ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ^੯ਸਚੁ ਜਿਹਵਾ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਛੂਟਿਸਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਈ ॥ ੩ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ ਕੀਏ ॥ ^{੧੦}ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਸਿਰਿ
 ਕਰਮਾਂ ਕੀਏ ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਵਸਿ ^{੧੧}ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ॥ ^{੧੨}ਤੀਨਿ
 ਸਮਾਏ ਏਕ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਏ ਮੁਕਤਿ ਧਿਆਨਾਂ ॥ ਹਰਿ
 ਪਦੁ ਚੀਨਿ^{੧੩} ਭਏ ਪਰਧਾਨਾ ॥ ੬ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੧੪} ਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥
^{੧੫}ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਵਾਜੇ ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ੭ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੁਝ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ^{੧੬} ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ
 ੧੧ ॥ ਇਕਿ ਧੁਰਿ^{੧੭} ਬਖਸਿ ਲਏ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਚੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ਹਰਿ
 ਰੰਗ ਰਾਤੇ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਸਾਚਾ ਦੁਖ ਬਿਸਰੇ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਝੁਠੀ ਦੁਰਮਤਿ
 ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ^{੧੮} ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ
 ਕਉ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਵਿਆਪਸਿ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਤਾ
^{੨੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਮੇਲਿ ਲਏ ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨਮੁਖ ਤੇ ^{੨੧}ਅਭ ਭਗਤਿ
 ਨ ਹੋਵਸਿ ਹਉਮੈ ਪਚਹਿ^{੨੨} ਦਿਵਾਨੇ^{੨੩} ॥ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਖਿਨੁ ^{੨੪}ਉਭਿ
 ਪਇਆਲੀ ^{੨੫}ਜਬ ਲਗਿ ਸਬਦੁ ਨ ਜਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ ਜਗੁ ਭਇਆ
 ਤਿਪਤਿ^{੨੬} ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ ॥ ^{੨੭}ਸਹਜੈ ਸਹਜੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
 ਦਰਗਹ ਪੈਧਾ^{੨੮} ਜਾਏ ॥ ੪ ॥ ਦਰਗਹ ^{੨੯}ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਇਕੁ ਆਪੇ ਨਿਰਮਲ
 ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਆਪੇ ਸੁਰਤਾ^{੩੦} ਸਚੁ ਵੀਚਾਰਸਿ ਆਪੇ ਬੂਝੈ ^{੩੧}ਪਦੁ
 ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ ੫ ॥ ^{੩੨}ਜਲੁ ਤਰੰਗ ਅਗਨੀ ਪਵਨੈ ਫੁਨਿ ਤੈ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ
 ਉਪਾਇਆ ॥ ਐਸਾ ਬਲੁ ਛਲੁ ਤਿਨ ਕਉ ਦੀਆ ^{੩੩}ਹੁਕਮੀ ਠਾਕਿ
 ਰਹਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ
 ਪਾਇਆ ॥ ^{੩੪}ਜਾਤਿ ਵਰਨ ਤੇ ਭਏ ਅਤੀਤਾ ਮਮਤਾ ਲੋਭੁ ਚੁਕਾਇਆ^{੩੫} ॥
 ੭ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤੀਰਥ ਸੇ ਨਿਰਮਲ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਲੈ^{੩੬} ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੭} ਸਾਚਾ ਭਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ੭ ॥

- ੧ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ।
- ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ-ਜਸ ਨੂੰ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਇੱਜ਼ਤ, ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਗਿਆਨ-ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਿਆ (ਸਾੜਿਆ) ਹੈ ।
- ੩ ਭਿੱਜਾ (ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ) ।
- ੪ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੂਜਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੬ ਵਿਆਪਕ ।
- ੭ ਥਾਈਂ ।
- ੮ ਸਾਡਾ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਆਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਭੀ ਆਪ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੋ ਰੱਖੋ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ।
- ੯ ਸੱਚ ਨੇ ਜੀਭ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਸ ਵਾਲੀ ਬਣਾਈ ।
- ੧੦ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ ਦਿਤੀ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ ।
- ੧੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੧, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੧੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਪਦਾਰਥ (ਧਰਮ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਾਮ) ਮੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਤੇ ਚੌਥਾ (ਮੋਖ) ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ (ਜਿਵੇਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਵੱਲ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਉਹ ਹੋਰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ) ।
- ੧੩ ਸਮਝ ਕੇ । ੧੪ ਠੰਢਾ ।
- ੧੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਇਉਂ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ੧੬ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ।
- ੧੭ ਧੁਰੋਂ ਹੀ, ਮੁਢੋਂ ਹੀ ।
- ੧੮ ਦੇਰ ।
- ੧੯ ਕੋਈ, ਰਤਾ ਵੀ ।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਦਿਲੀ ਭਗਤੀ ।
- ੨੨ ਸੜਦੇ ਹਨ ।
- ੨੩ ਸੁਦਾਈ, ਮੂਰਖ ।
- ੨੪ ਕਦੀ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਕਦੀ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਅਨਿਸਥਿਰ ।
- ੨੫ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ।
- ੨੬ ਤ੍ਰਿਪਤੀ, ਰਜੇਵਾਂ, ਸ਼ਾਂਤੀ ।
- ੨੭ ਸਹਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਜ ਮਿਲੇ, ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੀਏ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
- ੨੮ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ।
- ੨੯ [ਫਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ] ਸਿਆਣਾ ।
- ੩੦ ਆਤਮਕ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ।
- ੩੧ ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ ।
- ੩੨ ਲਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਅੱਗ ਅਤੇ ਹਵਾ ਇਹ ਤ੍ਰੈ ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ।
- ੩੩ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਬੱਧੇ ਪਏ ਹਨ ।
- ੩੪ ਜੋ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ। 'ਵਰਨ' ਚਾਰ ਹਨ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਜਾਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਨ ।
- ੩੫ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ।
- ੩੬ ਧੋਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੭ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ।

* ਨਾਮ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲ ਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ । ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

† ਮਨਮੁਖ ਪਏ ਚਲਾਕੀਆਂ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਕਦੀ ਟਿਕਾਉ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਖ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਲਹਾਉ ਚੜ੍ਹਾਉ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਇਹ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਬਿਭਾਸ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੧ ਵੇਖੁ ਤੂ^੨ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਬਦੇ
 ਖੋਜੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਲੇਹੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਬਦਿ ਰਪੈ^੩ ਰੰਗੁ ਹੋਇ ॥
 ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਸਚਾ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸਾਚੀ ਸੋਇ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ
 ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ^੫ ਗਿਆਨਿ ਰਤਨਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥^੬ ਮਨਮੁਖ ਮੂਲੁ ਨ
 ਜਾਣਨੀ ਮਾਣਸਿ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਹਰਿ ਜੀਉ
 ਸਾਜਿਆ ਰਖਿਆ ਹੁਕਮਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਧੁਰਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਕਮਾਵਣਾ ਕੋਇ
 ਨ ਮੇਟਣਹਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨ੍ਹਿ^੭ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰ ॥
 ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਬਦੇ ਸੋਹਣਾ^੮ ਕੰਚਨੁ ਕੋਟੁ ਅਪਾਰ ॥ ੪ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ
 ਜਗਤੁ ਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੰਧਾਰ^੯ ॥^{੧੦} ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕਰਿ ਪੂਜਦੇ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ
 ਗਵਾਰ ॥ ੫ ॥ ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਦੇਹ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਾਚਿ ਰਤੇ
 ਸੇ ਉਬਰੇ^{੧੧} ਦੁਖੀਏ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ੬ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੧੨} ਹੈ
 ਨਾ ਬੁਝਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਚੀਨ੍ਹਿਆ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ^{੧੩} ਉਰਿ
 ਧਾਰਿ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਤੀ ਜਿ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥
 ਪਵਿਤੁ ਪਾਵਨ^{੧੪} ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ
 ਮੰਦਰੁ ਹਰਿ ਕਾ ਹਾਟੁ ਹੈ ਰਖਿਆ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਉਦਾ ਏਕੁ
 ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੫} ਲੈਨਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਮਨੁ ਲੋਹਟੁ^{੧੬} ਹੈ
 ਮੋਹਿਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥^{੧੭} ਪਾਰਸਿ ਭੇਟਿਐ ਕੰਚਨੁ^{੧੮} ਭਇਆ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਹਰਿ ਵਸੈ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ^{੧੯} ਸੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੫} ਵਣਜੀਐ ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਹੋਇ ॥ ੧੧ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
 ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਭੈ ਭਾਇ ਜਾਗੇ ਸੇ ਜਨ^{੨੦} ਜਾਗ੍ਰਣ ਕਰਹਿ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ
 ਉਤਾਰਿ ॥ ਸਦਾ ਜਾਗਹਿ ਘਰੁ ਅਪਣਾ ਰਾਖਹਿ ਪੰਚ ਤਸਕਰ^{੨੧} ਕਾਢਹਿ
 ਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੫} ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਜਿਤੁ ਮਾਰਗਿ^{੨੨} ਹਰਿ
 ਪਾਈਐ ਮਨ ਸੇਈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੫} ^{੨੩} ਸਹਜ
 ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ
 ਸਹਜੇ^{੨੪} ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਮੁਖ ਸੋਹਣੇ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ
^{੧੩} ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਸੁਖੁ ਘਣਾ^{੨੫} ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਰੇ ਧਾਰਿ ॥ ੩ ॥
 ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਾਗ੍ਰਣੁ ਨ ਹੋਵਈ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਪਵਈ ਥਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ

੧	ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।	ਏਥੇ 'ਘੋਰੰਧਾਰ' ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ
੨	ਹਰੀ ਦਾ ਘਰ, ਹਰੀ ਦੇ ਵੱਸਣ ਦੀ ਥਾਂ । ਭਾਵ ਹਰੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਿਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੈ ।	ਅਤੇ 'ਅਪਾਰ') । ੧੦ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ । ੧੧ ਤਰੇ ।
੩	ਰੰਗੀਜੇ । ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਰੰਗਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ।	੧੨ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ । ੧੩ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।
੪	ਸੋਭਾ ।	੧੪ ਪਵਿੱਤਰ ('ਪਵਿੱਤ' ਵਿੱਚ 'ਤ੍ਰ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੁ' ਆਇਆ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੫ ਦਾ ਨੋਟ) ।
੫	ਗਿਆਨ-ਰਤਨ ਦੁਆਰਾ । ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਦਾ ਰਤਨ ਜਗਮਗਾ ਕੇ ਚਾਨਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਚਾਨਣੇ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।	੧੫ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ । ੧੬ ਲੋਹਾ । ੧੭ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ।
੬	ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਮੂਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਹਰੀ-ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ।	੧੮ ਸੋਨਾ । ੧੯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਅੰਦਰ । ੨੦ ਜਾਗਦੇ ਹਨ ।
੭	ਸਮਝ ਕੇ । ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ।	੨੧ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ । ੨੨ ਰਸਤੇ ।
੮	ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ।	੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੮੪, ਨੋਟ ੧੩ ।
੯	ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ, ਘੁਪ ਹਨੇਰਾ (ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗਾ ਰਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ	੨੪ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ । ੨੫ ਬਹੁਤਾ ।

* ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ-ਸਰੀਰ ਹੀ ਹਰੀ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਮਨਮੁਖਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਇਕ ਹਨੇਰੇ ਮਾਦਾ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਕੋਠੜੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ, ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਰਤਨ ਚਮਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਰਸ ਛੋਹ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਵਤ ਜਿੰਦਗੀ ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ ਕੀਮਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

† ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦੀ ਗੁਬਾਰ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮਕ ਜਾਗਰਤਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦੀ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਲ ਹਰੀ ਦੇ ਵੱਸਣ ਜੋਗਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਦਰਿ ਵੇਈ ਨਾ ਲਹਹਿ ^੧ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ ਖਾਣਾ
 ਧ੍ਰਿਗੁ ਪੈਨਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀੜੇ ਬਿਸਟਾ ਰਾਤੇ
 ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥ ੫ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ^੨ਤਿਨਾ
 ਵਿਟਹੁ ^੩ਬਲਿ ^੪ਜਾਉ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹਾਂ ^੫ਸਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਉ ॥
 ੬ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ^੬ਉਪਾਇ ਕਿਤੇ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਹਜੁ ^੭ਉਪਜੈ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ
 ਭਜੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ^੮ਜੋ ਕਿਛੁ
 ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਗੁ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥

ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ^੧ਓ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤੁ ^੨ਬਨਿਤਾ ^੩॥ ^੪ਚੁਗਹਿ ਚੋਗ ਅਨੰਦ ਸਿਉ
 ਜੁਗਤਾ ^੫॥ ^੬ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ ਮਨ ਮੀਠ ਮੁਹਾਰਾ ॥ ^੭ਗੁਨ ਗਾਹਕ ਮੇਰੇ
 ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਏਕੁ ਹਮਾਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ^੮॥ ਧਰ ^੯ਏਕਾ ਮੈ ਟਿਕ ^{੧੦}
 ਏਕਸੁ ਕੀ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ ਵਡ ਪੁਰਖੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਛਲ ਨਾਗਨਿ
 ਸਿਉ ਮੇਰੀ ^{੧੨}ਟੂਟਨਿ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਇਹ ਝੂਠੀ ਧੋਹੀ ^{੧੩}॥ ਮੁਖਿ
 ਮੀਠੀ ^{੧੪}ਖਾਈ ਕਉਰਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਰਹਿਆ ਅਘਾਇ ^{੧੫}॥ ੨ ॥
 ਲੋਭ ਮੋਹ ਸਿਉ ਗਈ ਵਿਖੋਟਿ ^{੧੬}॥ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ^{੧੭}ਮੋਹਿ ਕੀਨੀ ਛੋਟਿ ॥
 ਇਹ ਠਗਵਾਰੀ ^{੧੮}ਬਹੁਤੁ ਘਰ ਗਾਲੇ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਕਿਰਪਾਲੇ ॥
 ੩ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਸਿਉ ਠਾਟੁ ^{੧੯}ਨ ਬਨਿਆ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਮੋਹਿ ਕਾਨੀ ^{੨੦}
 ਸੁਨਿਆ ॥ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਮਹਾ ਚੰਡਾਲ ॥ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਅਪੁਨੈ ਗੁਰਿ
 ਗੋਪਾਲ ॥ ੪ ॥ ^{੨੧}ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਾਗਨਿ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ^{੨੨}ਏਹ
 ਰਸਹਿ ਬਿਖਾਗਨਿ ॥ ਇਨ ਸਨਬੰਧੀ ^{੨੩}ਰਸਾਤਲਿ ^{੨੪}ਜਾਇ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ
 ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੫ ॥ ਅਹੰਮੇਵ ^{੨੫}ਸਿਉ ਮਸਲਤਿ ^{੨੬}ਛੋਡੀ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ
 ਇਹੁ ਮੂਰਖੁ ਹੋਡੀ ^{੨੭}॥ ^{੨੮}ਇਹੁ ਨੀਘਰੁ ਘਰੁ ਕਹੀ ਨ ਪਾਏ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿ
 ਲੀਏ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ੬ ॥ ਇਨ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਹਮ ਭਏ ਬੈਰਾਈ ^{੨੯}॥ ਏਕ ਗਿ੍ਰ
 ਮਹਿ ਦੁਇ ਨ ਖਟਾਂਈ ^{੩੦}॥ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਪਹਿ ^{੩੧}ਅੰਚਰਿ ^{੩੨}ਲਾਗਿ ॥ ਕਰਹੁ
 ਤਪਾਵਸੁ ^{੩੩}ਪ੍ਰਭ ਸਰਬਾਗਿ ^{੩੪}॥ ੭ ॥ ਪ੍ਰਭ ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਕੀਏ ਨਿਆਂਏਂ ॥ ਸਗਲ
 ਦੂਤ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥ ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ^{੩੫}ਇਹੁ ਗਿ੍ਰਹੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਿ ਕੀਆ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਮਹਾ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰਾ ^{੩੬}॥ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਤਨਿ

੧ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ।	੨੩ ਨਿਖੁਟ ।
੨ ਮਿਲਿਆ ।	੨੪ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਅ ਲਿਆ ।
੩ ਉੱਤੋਂ ।	੨੫ ਠਗਣੀ ।
੪ ਬਲਿਹਾਰ, ਕੁਰਬਾਨ ।	੨੬ ਮੇਲ ।
੫ ਇਉਂ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ।	੨੭ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ।
੬ ਕਿਸ ਜਤਨ ਨਾਲ ।	੨੮ ਦਸਾਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰੰਡਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
੭ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ।	੨੯ ਇਹ ਰਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਹਨ ।
੮ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।	੩੦ ਮੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੯ ਪੁੱਤਰ ।	੩੧ ਨਰਕ ਨੂੰ ।
੧੦ ਇਸਤਰੀ ।	੩੨ ਹੰਕਾਰ ।
੧੧ ਭਾਵ ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ।	੩੩ [ਮਸ਼ੂਰਤ] ਸਲਾਹ ।
੧੨ ਜੁੜ ਕੇ, ਇਕੱਠੇ ਰਲ ਕੇ ।	੩੪ ਜ਼ਿੰਦੀ ।
੧੩ ਫਸਿਆ ਹੈ ਮਨ ਮਿੱਠੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ।	੩੫ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਬੇ-ਘਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।
੧੪ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹਕ ਭਾਵ ਸੰਤ-ਜਨ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ ।	੩੬ ਓਪਰੇ ।
੧੫ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ।	੩੭ ਸਮਾਅ ਸਕਦੇ ।
੧੬ ਆਸਰਾ ।	੩੮ ਪਾਸ ।
੧੭ ਟੇਕ ।	੩੯ ਪੱਲੇ ।
੧੮ ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਪਣੀ (ਮਾਇਆ) ।	੪੦ ਨਿਆਉਂ ।
੧੯ ਟੁੱਟ ਗਈ ।	੪੧ ਹੇ ਸਰਵੰਗਜ ਹਰੀ ! ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ।
੨੦ ਧਰੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ।	੪੨ ਮਾਲਕ ।
੨੧ ਭੋਗਿਆਂ ਕੋੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।	੪੩ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ, ਲੰਮੀਆਂ ਚੋੜੀਆਂ ।
੨੨ ਰੱਜਿਆ ।	

* ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਟੱਬਰ-ਟੋਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (੧) । ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਛਲ ਹੈ, ਜੋ ਉੱਤੋਂ ਉੱਤੋਂ ਤਾਂ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੨) । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੩-੪) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਵ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਅੱਗ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (੫) । ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ (੬) । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖੇ (੭) । ਹਰੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਮੰਨ ਲਈ ਤੇ ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ ਸਾਡੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ (੮) ।

† ਜਦ ਤਕ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਬਾਹਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਪੂਜਾ, ਤੀਰਥ ਆਸ਼ਨਾਨ, ਭੋਖ, ਮੇਨ ਆਦਿ ਕਰਮ ਸਭ ਪਖੰਡ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਚਕ੍ਰ^੧ ਬਣਾਏ ॥ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਕਬ ਹੀ ਨ ਜਾਏ ॥ ੧ ॥ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ^੨ ਪ੍ਰਭੁ
 ਕਿਨਹੀ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਭਗਉਤੀ ਮੁਦ੍ਰਾ^੩ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਪ ਕਰਹਿ 'ਪੰਚਾਂ ਕੇ ਬਸਿ ਰੇ ॥ 'ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਕਹਹਿ ਸਭਿ
 ਉਤਰੇ ॥ 'ਬਹੁਰਿ ਕਮਾਵਹਿ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ ॥ ਜਮ ਪੁਰਿ' ਬਾਂਧਿ ਖਰੇ ਕਾਲੰਕ ॥
 ੨ ॥ ਘੁਘਰ ਬਾਧਿ ਬਜਾਵਹਿ ਤਾਲਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਫਿਰਹਿ ਬੇਤਾਲਾ^੮ ॥
 ਵਰਮੀ^੯ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਸੂਆ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਤੂ ਕੀਆ ॥ ੩ ॥
 ਪੂੰਅਰ^{੧੦} ਤਾਪ ਗੋਰੀ^{੧੧} ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾ ॥ 'ਅਪਦਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿ੍ਹ ਤੇ
 ਨਸਤਾ ॥ ਦੇਸੁ ਛੋਡਿ ਪਰਦੇਸਹਿ ਧਾਇਆ ॥ ਪੰਚ^{੧੨} ਚੰਡਾਲ ਨਾਲੇ ਲੈ
 ਆਇਆ ॥ ੪ ॥ 'ਕਾਨ ਫਰਾਇ^{੧੫} ਹਿਰਾਏ ਟੂਕਾ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਰੈ
 'ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਨ ਤੇ ਚੂਕਾ ॥ 'ਬਨਿਤਾ ਛੋਡਿ ਬਦ ਨਦਰਿ ਪਰ ਨਾਰੀ ॥ 'ਵੇਸਿ
 ਨ ਪਾਈਐ ਮਹਾ ਦੁਖਿਆਰੀ ॥ ੫ ॥ ਬੋਲੈ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਮੋਨੀ ॥ ਅੰਤਰਿ
 ਕਲਪ 'ਭਵਾਈਐ ਜੋਨੀ ॥ ਅੰਨ ਤੇ ਰਹਤਾ ਦੁਖੁ ਦੇਹੀ ਸਹਤਾ ॥ ਹੁਕਮੁ ਨ
 ਬੁਝੈ ਵਿਆਪਿਆ ਮਮਤਾ ॥ ੬ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ਪਰਮ
 ਗਤੇ ॥ ਪੂਛਹੁ ਸਗਲ ਬੇਦ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਜਾਈ^{੨੦} ॥
 ਜਿਉ ਬਾਲੂ^{੨੧} ਘਰ ਠਉਰ ਨ ਠਾਈ ॥ ੭ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਭਏ ਗੁੰਬੰਦ
 ਦਇਆਲਾ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਤਿਨਿ ਬਾਧਿਓ ਪਾਲਾ^{੨੨} ॥ 'ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਈ
 ਸੰਤੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ਜੇ ਹੋਵੈ
 ਭਾਗੁ ਤਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਈਐ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਭੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤਰਾਈਐ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਬਿਖ^{੨੪}
 ਸਭਿ ਕਾਟੇ ॥ ਧਰਮ-ਰਾਇ ਕੇ ਕਾਰਗਰ^{੨੫} ਫਾਟੇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਪਾਇਆ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਰਮਤ^{੨੬} ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਚਰਨ ਸਰਨਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੭}ਚੂਕਾ ਗਉਣੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰਿ ਦਿਖਲਾਇਆ ਮੁਕਤਿ
 ਦੁਆਰੁ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਦ ਰਾਤਾ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜਨਾਇਆ ਤਬ
 ਹੀ ਜਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿਆ ਸੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਬੀਜੋ^{੨੮}
 ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਛੇਦੇ^{੨੯} ਭੈ ਭਰਮਾਂ ॥ 'ਪ੍ਰਭਿ ਪੁੰਨਿ ਆਤਮੈ
 ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ ॥ ੩ ॥ ਮਹਾ ਤਰੰਗ^{੩੧} ਤੇ 'ਕਾਂਢੈ ਲਾਗਾ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ
 ਟੂਟਾ ਗਾਂਢਾ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ^{੩੩} ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿਆ ॥ ਅਪੁਨੈ ਠਾਕੁਰਿ
^{੩੪}ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ੪ ॥ ਮੰਗਲ^{੩੫} ਸੂਖ ਕਲਿਆਣ^{੩੬} ਤਿਥਾਈ^{੩੭} ॥

੧	ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੬੦, ਨੋਟ ੪ ।	੧੮	ਵੇਸ ਕਰਿਆ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਸਗੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ।
੨	ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ।	੧੯	ਕਲਪਣਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।
੩	ਨਿਸ਼ਾਨ । ਭਗਉਤੀ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਵਾਲੇ) ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਏ ਹਨ ।	੨੦	ਬੇਅਰਥ, ਫ਼ਜ਼ੂਲ ।
੪	ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ।	੨੧	ਰੇਤ ਦਾ ।
੫	ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਸ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲੱਥ ਗਏ ਹਨ ।	੨੨	ਪੱਲੇ ।
੬	ਫਿਰ ਨਿਖੱੜਕ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ।	੨੩	ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ।
੭	ਬੰਨ੍ਹ ਖੜੀਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਕਰ ਕੇ ।	੨੪	ਪਾਪ ।
੮	ਬੇਸੁਰੇ ਹੋ ਕੇ ।	੨੫	ਕਾਗਜ਼, ਲੇਖੇ ।
੯	ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੱਡ ।	੨੬	ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ।
੧੦	ਧੂਣੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੧੩, ਨੋਟ ੩ ।	੨੭	ਮੁਕ ਗਿਆ ਭਟਕਣਾ ।
੧੧	ਗੇਰੂ ਰੰਗ ।	੨੮	ਦੂਸਰਾ ।
੧੨	ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ।	੨੯	ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ।
੧੩	ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ।	੩੦	ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੇ ਬਿਰਦ ਪਾਲਿਆ ਹੈ ।
੧੪	ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਹਨ ਤੇ ਟੁੱਕਰ ਮੰਗ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ।	੩੧	ਲਹਿਰਾਂ ।
੧੫	ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਬਿਗਾਨੇ ਟੁੱਕਰਾਂ ਵੱਲ ।	੩੨	ਕੰਢੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ।
੧੬	ਰੱਜਣ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ।	੩੩	ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ।
੧੭	ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਾਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੱਲ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ।	੩੪	ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ।
		੩੫	ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ।
		੩੬	ਸੁਖ ਅਨੰਦ ।
		੩੭	ਓਥੇ ।

* ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਚਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਵਾਗੋਣ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਸਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਕਿ ਸਭ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਅਤੇ ਸਭ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਵਾਦ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਜਹ ਸੇਵਕ ਗੋਪਾਲ ਗੁਸਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੋਪਾਲ ॥ ਜਨਮ
 ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਟੇ ਬਿਤਾਲ^੧ ॥੫॥ ਹੋਮ ਜਗ^੨ ਉਰਧ ਤਪ ਪੂਜਾ ॥ ਕੋਟਿ
 ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੀਜਾ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਿਮਖ ਰਿਦੈ ਧਾਰੇ ॥ ਗੋਬਿੰਦ
 ਜਪਤ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ^੩ ॥ ੬ ॥ ਉਚੇ ਤੇ ਉਚਾ ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ ॥ ਹਰਿ
 ਜਨ ਲਾਵਹਿ ਸਹਜਿ^੪ ਧਿਆਨੁ ॥ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੀ^੫ ਬਾਂਛਉ ਪੂਰਿ ॥ ਸਰਬ
 ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੭ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਨੇਰਾ^੬ ॥
 ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਭਰਵਾਸਾ ਤੇਰਾ ॥ ਕਰੁ^੭ ਗਹਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ॥ ਜਪਿ ਜੀਵੈ
 ਨਾਨਕੁ^੮ ਗੁਣਤਾਸ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੨ ॥

ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ^੯ ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੰਕਾ^{੧੦} ਨਾਸੀ ॥ ੧ੱਆਪਨ ਰੰਗਿ ਸਹਜ ਪਰਗਾਸੀ ॥
 ੧ ॥ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥ ੧੨ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਪਾਇਆ ਕਰਤ
 ਬੀਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੩ਜਹ ਅਨੰਦੁ ਦੁਖੁ ਦੂਰਿ ਪਇਆਨਾ ॥ ੧੪ਮਨੁ
 ਮਾਨਕੁ ਲਿਵ ਤਤੁ ਲੁਕਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥ ਜੋ
 ਇਵ^{੧੫} ਬੂਝੈ ਸੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਕਿਲਬਿਖ^{੧੬} ਗਏ
 ਖੀਣਾ^{੧੭} ॥ ੧੮ਮਨੁ ਭਇਆ ਜਗਜੀਵਨ ਲੀਣਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ † ॥
 ਅਲਹੁ ਏਕੁ ਮਸੀਤਿ ਬਸਤੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਮੁਲਖੁ ਕਿਸੁ ਕੇਰਾ ॥ ੧੯ਹਿੰਦੂ
 ਮੂਰਤਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਦੁਹ ਮਹਿ ਤਤੁ ਨ ਹੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ੨੦ਅਲਹ ਰਾਮ
 ਜੀਵਉ ਤੇਰੇ ਨਾਈ ॥ ਤੂ ਕਰਿ ਮਿਹਰਾਮਤਿ^{੨੧} ਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੧ਦਖਨ
 ਦੇਸਿ ਹਰੀ ਕਾ ਬਾਸਾ ਪਛਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਖੋਜਿ^{੨੨} ਦਿਲੈ
 ਦਿਲਿ ਖੋਜਹੁ ਏਹੀ ਠਉਰ ਮੁਕਾਮਾ ॥ ੨ ॥ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਗਿਆਸ^{੨੩}
 ਕਰਹਿ ਚਉਬੀਸਾ ਕਾਜੀ^{੨੪} ਮਹ ਰਮਜਾਨਾ ॥ ੨੬ਗਿਆਰਹ ਮਾਸ ਪਾਸ
 ਕੈ ਰਾਖੇ ਏਕੈ ਮਾਹਿ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹਾ ਉਡੀਸੇ^{੨੭} ਮਜਨੁ^{੨੮} ਕੀਆ ਕਿਆ
 ਮਸੀਤਿ ਸਿਰੁ ਨਾਂਏ^{੨੯} ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ ਨਿਵਾਜ^{੩੦} ਗੁਜਾਰੈ ਕਿਆ ਹਜ
 ਕਾਬੈ ਜਾਂਏ ॥ ੪ ॥ ਏਤੇ ਅਉਰਤ ਮਰਦਾ ਸਾਜੇ ਏ ਸਭ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਕਬੀਰੁ
 ਪ੍ਰੰਗਾਰਾ^{੩੧} ਰਾਮ ਅਲਹ ਕਾ^{੩੨} ਸਭ ਗੁਰ ਪੀਰ ਹਮਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ
 ਸੁਨਹੁ ਨਰ ਨਰਵੈ^{੩੩} ਪਰਹੁ ਏਕ ਕੀ ਸਰਨਾ ॥ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ
 ਤਬ ਹੀ ਨਿਹਚੈ ਤਰਨਾ ॥ ੬ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ † ॥ ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ^{੩੪}
 ਉਪਾਇਆ^{੩੫} ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥ ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ
 ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥ ੧ ॥ ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ ॥ ੩੬ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ

- ੧ ਬੇਸੁਰ-ਪੁਣੇ ।
 ੨ ਉਲਟੇ ਹੋ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨੇ ।
 ੩ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ।
 ੫ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਚਰਨ-ਪ੍ਰਭੀ ।
 ੬ ਜੋ ਨੇੜੇ ਹੈ ।
 ੭ ਹੱਥ ।
 ੮ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ।
 ੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩, ਨੋਟ ੮ ।
 ੧੦ ਫਿਕਰ ।
 ੧੧ ਸਹਜ ਰੂਪ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ।
 ੧੨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਮਿਲ ਗਿਆ ।
 ੧੩ ਜਿਥੇ ਅਨੰਦ ਹੋਵੇ ਉਥੋਂ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਮਨ ਰੂਪ ਮਾਣਕ ਉਸ ਅਸਲੀਅਤ (ਹਰੀ) ਦੀ ਲਿਵ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਹੈ ।
 ੧੫ ਇਉਂ ਕਰ ਕੇ ।
 ੧੬ ਪਾਪ ।
 ੧੭ ਨਾਸ਼ ।
 ੧੮ ਮਨ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ (ਭਾਵ ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੧੯ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਨਾਮ ਤੇ ਮੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ (ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਦੁਹ' ਹੈ) ।
 ੨੦ ਹੇ ਅਲਹ ਰਾਮ ! ਮੈਂ ਜੀਵਦਾ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ

- ਨਾਲ ।
 ੨੧ [ਅ. ਮਹਰਮਤ] ਮੇਹਰ, ਕਿਰਪਾ ।
 ੨੨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਹਰੀ ਦਾ ਘਰ ਦੁੱਖਣ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਬਨਾਰਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ ।
 ੨੩ ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ; ਕੇਵਲ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ।
 ੨੪ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਵਰਤ ਜੋ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੇਰ ਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ੨੪ ਵੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੫ ਮਹੀਨਾ ਰਮਜ਼ਾਨ ਦਾ । ਕਾਜ਼ੀ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦੇ ਹਨ ।
 ੨੬ ਬਾਕੀ ਯਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ।
 ੨੭ ਉੜੀਸਾ ਵਿੱਚ, ਜਿਥੇ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ ।
 ੨੮ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
 ੨੯ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੦ ਨਮਾਜ਼ ।
 ੩੧ ਪੁੱਤਰ ।
 ੩੨ ਸਭ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ।
 ੩੩ ਨਾਰੀਓ, ਔਰਤੋ !
 ੩੪ ਜੋਤ, ਚਾਨਣ ।
 ੩੫ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ।
 ੩੬ ਖ਼ਾਲਕ ਖ਼ਲਕਤਿ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਥੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗੁਣ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।

* ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਰੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

† ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਮਸੀਤ, ਮੂਰਤੀ, ਹਜ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ, ਰੋਜ਼ੇ, ਵਰਤ) ਨੂੰ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਸਾਝੇ ਹਨ । ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਤਾਰਨਹਾਰ ਹੈ ।

‡ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਸਲਾ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਹਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਨਫਰਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਾਨਯੋਗ ਹਨ ।

^੧ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੂਬ ਠਾਂਈ^੨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ ॥ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ^੪ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ^੫ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ਅਲਹੁ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ^੬ਗੁਰਿ ਗੁੜੁ ਦੀਨਾ ਮੀਠਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸੰਕਾ^੭ ਨਾਸੀ ^੮ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ * ॥ ^੯ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ ॥ ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਉ ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਮੁਲਾਂ^{੧੦} ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ ਖੁਦਾਈ ॥ ਤੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਕਰਿ ਜੀਉ ਆਨਿਆ^{੧੧} ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ ਮਾਟੀ ਕਉ ^{੧੨}ਬਿਸਮਿਲਿ ਕੀਆ ॥ ਜੋਤਿ ^{੧੩}ਸਰੂਪ ਅਨਾਹਤ ਲਾਗੀ ਕਹੁ ਹਲਾਲੁ ਕਿਆ ਕੀਆ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਉਜੂ^{੧੪} ਪਾਕੁ ਕੀਆ ਮੁਹੁ ਧੋਇਆ ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰੁ ਲਾਇਆ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਜਉ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਹੁ ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੈ ਜਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਤੂੰ ਨਾਪਾਕੁ ਪਾਕੁ^{੧੭} ਨਹੀ ਸੂਝਿਆ ਤਿਸ ਕਾ ਮਰਮੁ^{੧੮} ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ^{੧੯}ਭਿਸਤਿ ਤੇ ਚੂਕਾ ਦੋਜਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ † ॥ ^{੨੦}ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ ਦੇਵ ਦੇਵਾਕਰ ਅਧਪਤਿ ਆਦਿ ਸਮਾਈ ॥ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ਲਾਗਿ ਰਹੇ ਸਰਨਾਈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੧}ਲੇਹੁ ਆਰਤੀ ਹੋ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ^{੨੨}ਠਾਢਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਿਗਮ ਬੀਚਾਰੈ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਤੁ^{੨੩} ਤੇਲੁ ਨਾਮੁ ਕੀਆ ਬਾਤੀ ^{੨੪}ਦੀਪਕੁ ਦੇਹ ਉਜਾਰਾ ॥ ^{੨੫}ਜੋਤਿ ਲਾਇ ਜਗਦੀਸ ਜਗਾਇਆ ਬੂਝੈ ਬੂਝਨਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੬}ਪੰਚੇ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ^{੨੭} ਬਾਜੇ ਸੰਗੇ ਸਾਰੰਗਪਾਨੀ^{੨੮} ॥ ਕਬੀਰ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਕੀਨੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਾਨੀ^{੨੯} ॥ ੩ ॥ ੫ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ^{੩੦} ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਥਾ^{੩੧} ਮਨੁ ਹੀ ਜਾਨੈ ਕੈ^{੩੨} ਬੂਝਲ ਆਗੈ ਕਹੀਐ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਾਮੁ ਰਵਾਂਈ^{੩੩} ^{੩੪}ਮੈ ਡਰੁ ਕੈਸੇ ਚਹੀਐ ॥ ੧ ॥
^{੩੫}ਬੇਧੀਅਲੇ ਗੋਪਾਲ ਗੋਸਾਈ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਵਿਆ ਸਰਬੇ ਠਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੬}ਮਾਨੈ ਹਾਟੁ ਮਾਨੈ ਪਾਟੁ ਮਾਨੈ ਹੈ ਪਾਸਾਰੀ ॥ ^{੩੭}ਮਾਨੈ ਬਾਸੈ ਨਾਨਾ ਭੇਦੀ ਭਰਮਤੁ ਹੈ ਸੰਸਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਏਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਦੁਬਿਧਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ^{੩੮} ॥ ਸਭੋ ਹੁਕਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਆਪੇ ਨਿਰਭਉ ਸਮਤੁ^{੩੯}

੧ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਇਹ ਹਭਬੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ।

੨ ਥਾਈਂ ।

੩ ਮਿੱਟੀ ਇਕ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਕਈ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਸ ਇਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਘੜੀਆਂ ਹਨ ।

੪ ਨੁਕਸ ।

੫ ਕੁਮਿਹਾਰ, ਘੜਨਹਾਰ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ।

੬ ਮੈਂ ਗੁੰਗੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਰਾਵ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ।

੭ ਸ਼ੱਕ, ਸੰਸਾ ।

੮ ਹਰ ਥਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ।

੯ ਵੇਦ=ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਤੋਬ= ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ।

੧੦ ਤੂੰ ਦੱਸ, ਕੀ ਇਹ ਖੁਦਾ ਦਾ ਨਿਆਉਂ ਹੈ ?

੧੧ ਲਿਆਂਦਾ ।

੧੨ [ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ 'ਬਿਸਮਿਲਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਹੀਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਭੀ 'ਬਿਸਮਿਲਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ] ਕੋਹਿਆ।

੧੩ ਅਨਾਹਤ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ। ਉਸ ਜੀਵ ਦੀ ਜੋਤ ਅਮਰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹਲਾਲ, ਫਿਰ, ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਈ ?

੧੪ [ਅ.] ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਧੋਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ।

੧੫ ਨਿਵਾਇਆ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਨਾਇਆ' ਹੈ) ।

੧੬ ਜੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀਹ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਤੇ ਕੀਹ ਹਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕੀਹ ਕਾਹਬੇ ਗਏ ?

੧੭ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ । ੧੮ ਭੇਦ ।

੧੯ ਬਹਿਸ਼ਤ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ।

੨੦ ਤੇਰੀ ਸੰਧਿਆ ਸੁੰਨ ਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਦੇਵ ! ਹੇ ਦੇਵਾਕਰ (ਚਾਨਣ ਦੀ ਖਾਣ) ! ਹੇ ਅਧਪਤਿ (ਮਾਲਕ) ! ਹੇ ਆਦਿ ! ਹੇ ਸਮਾਈ (ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ) ! ਤੇਰੀ ਸੰਧਿਆ ਪੂਜਾ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁੰਨ (ਅਫੁਰ ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਰਹਾਂ ।

੨੧ ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਓ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦੱਸਾਂ: ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੂਜੇਂ ।

੨੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨੩ ਗਿਆਨ ।

੨੪ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਦੀਪਕ ਹੈ।

੨੫ ਜਗਦੀਸ਼ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਇਹ ਦੀਪਕ ਬਾਲਿਆ ਹੈ।

੨੬ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੨੦੧, ਨੋਟ ੬ ।

੨੭ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੩੭, ਨੋਟ ੨੧ ।

੨੮ [ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਹੈ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

੨੯ ਨਿਰਦੁੱਖ ਹਰੀ ।

੩੦ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੨੪ ।

੩੧ [ਵਜ਼ਥਾ] ਦਿਲ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਹਾਲ ।

੩੨ ਜਾਂ । ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਣੂ ਭਾਵ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਏ । ੩੩ ਜਪਦਾ ਹਾਂ ।

੩੪ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

੩੫ ਵਿਨ੍ਹਿਆਂ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਹਰੀ ਨੇ ਜੋ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।

੩੬ ਮਨ ਹੀ ਹੱਟੀ ਹੈ, ਮਨ ਹੀ ਪਟਣ (ਨਗਰ) ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਹੀ ਸਾਰਾ ਖਿਲਾਰਾ ਹੈ ।

੩੭ ਮਨ ਹੀ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੩੮ ਮੁੱਕ ਗਈ।

੩੯ ਇਕ ਸਮਾਨ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਹੁਕਮ ਹੀ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ।

* ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਐਵੇਂ ਪਏ ਝਗੜਦੇ ਹਨ । ਮਸਲਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਓਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਮੁਰਗੀ ਹਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਅਲਹ ਸਭ ਥਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਰਗੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੋਇਆ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਫੁਰੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਜੋਤ ਤਾਂ ਅਨਾਹਤ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਰ ਸਕਦੀ । ਫਿਰ ਹਲਾਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੇ ਹਜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਦਰਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕਰਮ ਨਿਸਫਲ ਹਨ।

† ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਨਕਲੀ ਆਰਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸਲ ਆਰਤੀ ਕਰ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ।

‡ ਜਦ ਤੋੜੀ ਸਭਬੇ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤਦਾ ਨਾ ਦੇਖੀਏ, ਤਦ ਤੋੜੀ ਮਨ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਜਨ ਜਾਨਿ ਭਜਹਿ ਪੁਰਖੋਤਮੁ^੧ ਤਾ ਚੀ^੨ ਅਬਿਗਤੁ^੩
ਬਾਣੀ ॥ ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਜਗਜੀਵਨੁ ਪਾਇਆ ਹਿਰਦੈ ਅਲਖ ਬਿਡਾਣੀ^੪ ॥ ੪ ॥
੧ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ * ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗੋ ਜੁਗੁ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ
ਜਾਨਿਆ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ^੫ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਰਵਿ^੬ ਐਸਾ ਰੂਪੁ ਬਖਾਨਿਆ^੭ ॥
੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਜੈ^੮ ਸਬਦੁ^੯ ਬਾਜੈ ਆਨਦ ਰੂਪੀ ਮੇਰੇ ਰਾਮਈਆ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਵਨ ਬੀਖੂ^{੧੦} ਬਾਨੈ ਬੀਖੇ^{੧੧} ਬਾਸੁ ਤੇ ਸੁਖ ਲਾਗਿਲਾ ॥ ਸਰਬੇ ਆਦਿ
ਪਰਮਲਾਦਿ ਕਾਸਟ ਚੰਦਨੁ ਭੈਇਲਾ ॥ ੨ ॥ ਤੁਮ੍ਹ ਚੇ ਪਾਰਸੁ ਹਮ ਚੇ ਲੋਹਾ
ਸੰਗੇ ਕੰਚਨੁ^{੧੨} ਭੈਇਲਾ ॥ ਤੂ ਦਇਆਲੁ ਰਤਨੁ ਲਾਲੁ ਨਾਮਾ ਸਾਰਿ
ਸਮਾਇਲਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭਾਤੀ † ॥ ਅਕੁਲ^{੧੩} ਪੁਰਖ ਇਕੁ^{੧੪} ਚਲਿਤੁ
ਉਪਾਇਆ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਲੁਕਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਜੀਅ ਕੀ ਜੋਤਿ
ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਈ ॥ ^{੧੫} ਤੈ ਮੈ ਕੀਆ ਸੁ ਮਾਲੂਮੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੬} ਜਿਉ
ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਮਾਟੀ ਕੁੰਭੇਉ ॥ ਆਪ ਹੀ ਕਰਤਾ ਬੀਠਲੁ^{੧੭} ਦੇਉ ॥ ੨ ॥ ^{੧੮} ਜੀਅ
ਕਾ ਬੰਧਨੁ ਕਰਮੁ ਬਿਆਪੈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੁ ਆਪੈ ਆਪੈ ॥ ੩ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ^{੧੯} ਨਾਮਦੇਉ ਇਹੁ ਜੀਉ ^{੨੦} ਚਿਤਵੈ ਸੁ ਲਹੈ ॥ ^{੨੧} ਅਮਰੁ ਹੋਇ ਸਦ
ਆਕੁਲ ਰਹੈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਭਗਤ ਬੇਣੀ^{੨੨} ਜੀ ਕੀ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
‡ਤਨਿ ਚੰਦਨੁ ਮਸਤਕਿ^{੨੩} ਪਾਤੀ^{੨੪} ॥ ^{੨੫} ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਕਰ ਤਲ
ਕਾਤੀ ॥ ^{੨੬} ਠਗ ਦਿਸਟਿ ਬਗਾ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ॥ ^{੨੭} ਦੇਖਿ ਬੈਸਨੋ ਪ੍ਰਾਨ ਮੁਖ
ਭਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ਕਲਿ^{੨੮} ਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਂਮੰ ॥ ਕੂਰ ਦਿਸਟਿ ਰਤਾ
^{੨੯} ਨਿਸਿ ਬਾਦੰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ^{੩੦} ਇਸਨਾਨੁ ਸਰੀਰੰ ॥ ^{੩੧} ਦੁਇ
ਧੋਤੀ ਕਰਮ ਮੁਖਿ ਖੀਰੰ ॥ ^{੩੨} ਰਿਦੈ ਛੁਰੀ ਸੰਧਿਆਨੀ ॥ ^{੩੩} ਪਰ ਦਰਬੁ ਹਿਰਨ
ਕੀ ਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਸਿਲ ਪੁਜਸਿ ^{੩੪} ਚਕ੍ਰ ਗਣੇਸੰ ॥ ^{੩੫} ਨਿਸਿ ਜਾਗਸਿ ਭਗਤਿ
ਪ੍ਰਵੇਸੰ ॥ ਪਗ^{੩੬} ਨਾਚਸਿ ਚਿਤੁ ਅਕਰਮੰ^{੩੭} ॥ ^{੩੮} ਏ ਲੰਪਟ ਨਾਚ ਅਧਰਮੰ ॥
੩ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਆਸਣੁ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ ॥ ^{੩੯} ਕਰ ਉਜਲ ਤਿਲਕੁ ਕਪਾਲਾ ॥
ਰਿਦੈ ਕੂੜੁ ^{੪੦} ਕੰਠਿ ਰੁਦ੍ਰਾਖੰ ॥ ਰੇ ਲੰਪਟ ^{੪੧} ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਅਭਾਖੰ ॥ ੪ ॥ ਜਿਨਿ
ਆਤਮ ਤਤੁ ਨ ਚੀਨ੍ਆ^{੪੨} ॥ ਸਭ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਅਬੀਨ੍ਆ^{੪੩} ॥ ਕਹੁ
ਬੇਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੪੪} ਧਿਆਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਟ^{੪੫} ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥

੧ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
 ੨ ਉਸ ਦੀ ।
 ੩ ਅਭਿਨਾਸੀ, ਅਟੱਲ ।
 ੪ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ।
 ੫ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ।
 ੬ ਵਿਆਪਕ ।
 ੭ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ।
 ੮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੫੩, ਨੋਟ ੩ ।
 ੯ ਹੁਕਮ ।
 ੧੦ ਬਿਰਛ ।
 ੧੧ ਵਿਖੇ, ਵਿੱਚ । ਬਾਵਨ (ਚੰਦਨ ਦਾ) ਰੁੱਖ ਬਨ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਤੋਂ ਸੁਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਪਰਮਲ (ਚੰਦਨ) ਆਦਿਕ ਦਾ ਭੀ ਮੁੱਢ ਹੈ; ਉਸ ਤੋਂ ਸਭ ਲੱਕੜਾਂ ਚੰਦਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧਤਾ ਹਰੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।
 ੧੨ ਸੋਨਾ ।
 ੧੩ ਕੁਲ ਰਹਿਤ ।
 ੧੪ ਖੇਲ ।
 ੧੫ ਅਤੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਟੀ ਤੋਂ ਘੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਹੀ ਅੱਡਰੇ-ਅੱਡਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੯੬, ਨੋਟ ੪ ।
 ੧੮ ਕਰਮ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਹੋ ਢੁਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਹਰੀ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਜੋ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਫਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੧ ਜੇ ਅਕੁਲ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਇਕ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧੦, ਪੌੜੀ ੧੪ ।

੨੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
 ੨੪ ਪਤੇ ।
 ੨੫ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਇਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਵਿੱਚ ਛੁਰੀ ਪਕੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੨੬ ਠੰਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਤੇ ਬਗਲੇ ਵਾਂਗ ਮੋਨਧਾਰੀ ਹੈ ।
 ੨੭ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਵੈਸ਼ਨੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਉਂ ਸ਼ਾਂਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਆਸ ਨੱਸ ਗਏ ਹਨ ।
 ੨੮ ਸੋਹਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੱਕ ਬੰਦਨਾ (ਨਮਸਕਾਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ) ਖੋਟੀ ਹੈ ।
 ੨੯ ਰਾਤ, ਭਾਵ ਸਦਾ ਝਗੜੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
 ੩੧ ਦੋ ਧੋਤੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੁਧਾਧਾਰੀ ਹੈ ।
 ੩੨ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਛੁਰੀ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ।
 ੩੩ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਚੁਰਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ ।
 ੩੪ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੫ ਭਗਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਰਾਤ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ।
 ੩੬ ਪੈਰ ।
 ੩੭ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੩੮ ਹੋ ਲੋਭੀ !
 ੩੯ ਉੱਜਲ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੪੦ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਰੁਦ੍ਰਾਖ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਈ ਸੁ । ਰੁਦ੍ਰਾਖ= ਰੁਦ੍ਰ ਦੀ ਅੱਖ ਵਾਕੁਰ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਹੈ । ਸ਼ੈਵ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੪੧ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਖ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੪੨ ਸਮਝਿਆ ।
 ੪੩ ਅੰਨ੍ਹੇ (ਕਰਮ ਧਰਮ) ।
 ੪੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੪੫ ਰਸਤਾ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੩੫੩, ਨੋਟ ੧੨ ।

- * ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਹਰੀ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਚੰਦਨ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਜੀਵ ਸੁਗੰਧਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਪਾਰਸ ਭੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਵਤ ਕਰੜੇ ਜੀਵ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 † ਹਰੀ ਸਭ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕਰਦਾ ਹੀ ਉਹ ਆਪ ਹੈ ।
 ‡ ਪਾਖੰਡੀ ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ, ਸ਼ੈਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮ ਤੱਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥

*ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ^੧ਇਹੈ ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਹੈ ॥ ਮਾਇਆ ਕੋ ਸੰਗੁ
ਤਿਆਗੁ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਕੀ ਸਰਨਿ ਲਾਗੁ ॥ ^੨ਜਗਤ ਸੁਖ ਮਾਨੁ ਮਿਥਿਆ ਝੂਠੋ ਸਭ
ਸਾਜੁ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਧਨੁ ਪਛਾਨੁ ਕਾਹੇ ਪਰਿ ਕਰਤ
ਮਾਨੁ ॥ ਬਾਰੂ ਕੀ ਭੀਤਿ ਜੈਸੇ ਬਸੁਧਾ^੩ ਕੋ ਰਾਜੁ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ
ਕਹਤੁ ਬਾਤ ਬਿਨਸਿ ਜੈਹੈ ਤੇਰੋ ਗਾਤੁ^੪ ॥ ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਕਰਿ ^੫ਗਇਓ
ਕਾਲੁ ਤੈਸੇ ਜਾਤੁ ਆਜੁ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਰਾਮੁ ਭਜੁ
ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਜਨਮੁ ^੬ਸਿਰਾਤੁ ਹੈ ॥ ਕਹਉ ਕਹਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਮਝਤ ਨਹ
ਕਿਉ ਗਵਾਰ ॥ ਬਿਨਸਤ ਨਹ ਲਗੈ ਬਾਰ ^੭ਓਰੇ ਸਮ ਗਾਤੁ^੮ ਹੈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸਗਲ ਭਰਮ ^੯ਡਾਰਿ ਦੇਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥ ਅੰਤਿ
ਬਾਰ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਇਹੈ ਏਕੁ ਜਾਤੁ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੦}ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੁ ਜਿਉ ਬਿਸਾਰਿ
ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਜਸੁ ਹੀਏ^{੧੧} ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਹਿ ਪੁਕਾਰਿ ਅਉਸਰੁ^{੧੨} ਬਿਹਾਤੁ
ਹੈ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਰੇ ਮਨ ^{੧੩}ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹੈ
ਤੇਰੀ ॥ ਇਹ ਜਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੋ ਤਉ ਨਹੀ ਸੁਨਿਓ ਕਾਨਿ^{੧੪} ॥
ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਅਤਿ ਲੁਭਾਨਿ ਮਤਿ ਨਾਹਿਨ ਫੇਰੀ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮਾਨਸ ਕੋ ਜਨਮੁ ਲੀਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਨਹ ਨਿਮਖ ਕੀਨੁ ॥ ^{੧੬}ਦਾਰਾ ਸੁਖ ਭਇਓ
ਦੀਨੁ ^{੧੭}ਪਗਹੁ ਪਰੀ ਬੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਹਿ ਪੁਕਾਰਿ ਸੁਪਨੈ ਜਿਉ
ਜਗ ਪਸਾਰੁ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਹ ਕਿਉ ਮੁਰਾਰਿ^{੧੮} ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੀ ਚੇਰੀ ॥ ੨ ॥
੩ ॥ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਜਨਮੁ ਅਕਾਜੁ^{੧੯} ਰੇ ॥

੧ ਤੇਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹੋ ਕੰਮ ਹੈ ।	੧੦ ਮਾਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਹੁ ਵਾਕੁਰ ਛੱਡ ਦੇ ।
੨ ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਸਮਝ ।	੧੧ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
੩ ਧਰਤੀ । ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਰੇਤ ਦੀ ਕੰਧ ਵਤ ਹੈ ।	੧੨ ਸਮਾਂ । ਮੌਕਾ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
੪ ਸਰੀਰ ।	੧੩ ਕੀ ਹਾਲ ?
੫ ਕਲ੍ਹ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅੱਜ ਦਾ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।	੧੪ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ।
੬ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।	੧੫ ਉਲਟਾਈ ।
੭ ਦੇਰ, ਢਿਲ ।	੧੬ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਹਿਤ ਤੂੰ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸੁਖ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਸੁਤ' ਹੈ ।)
੮ ਓਲੇ, ਗੜੇ । ਸਰੀਰ ਗੜੇ ਵਾਂਗ ਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।	੧੭ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇੜੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ।
੯ ਛੱਡ ਦੇ ।	੧੮ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
	੧੯ ਬੇਅਰਥ ।

* (ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਜੈਤਸਰੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਦਿੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।) ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਪ੍ਰਾਮ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ ।

ਨਿਸਿੰ ਦਿਨੁ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਰਾਨ ਸਮਝਤ ਨਹ ਰੇ ਅਜਾਨ^੨ ॥ ^੩ਕਾਲੁ ਤਉ
ਪਹੁਚਿਓ ਆਨਿ ਕਹਾ ਜੈਹੈ ਭਾਜਿ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਸਥਿਰੁ^੪ ਜੋ ਮਾਨਿਓ
ਦੇਹ ਸੋ ਤਉ ਤੇਰਉ^੫ ਹੋਇ ਹੈ ਖੇਹ ॥ ਕਿਉ ਨ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ਮੂਰਖ
ਨਿਲਾਜ^੬ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਹੀਏ ਆਨਿ^੭ ਛਾਡਿ ਦੇ ਤੈ ਮਨ ਕੋ ਮਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਜਨ ਇਹ ਬਖਾਨਿ^੮ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਰਾਜੁ^੯ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ^{੧੦} ਮਹਲਾ ੧ ॥

^{੧੧}ਪੜ੍ਹਿ ਪੁਸੁਕ ਸੰਧਿਆ ਬਾਦੰ ॥ ਸਿਲ ਪੂਜਸਿ ਬਗੁਲ ਸਮਾਧੰ ॥ ਮੁਖਿ ਝੂਠੁ
ਬਿਭੂਖਨ ਸਾਰੰ ॥ ਤ੍ਰੈਪਾਲ ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੰ ॥ ਗਲਿ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ ਲਿਲਾਟੰ ॥
ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍ਰ ਕਪਾਟੰ ॥ ਜੋ ਜਾਨਸਿ ਬ੍ਰਹਮੰ ਕਰਮੰ ॥ ਸਭ ਫੋਕਟ ਨਿਸਚੈ
ਕਰਮੰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਸਚੋ ਧ੍ਰਿਵੈ ॥ ^{੧੨}ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਟ ਨ ਪਾਵੈ ॥
੧ ॥ ^{੧੩}ਨਿਹਫਲੰ ਤਸ੍ਰੁ^{੧੪} ਜਨਮਸ੍ਰੁ ^{੧੫}ਜਾਵਦ ਬ੍ਰਹਮ ਨ ਬਿੰਦਤੇ ॥ ਸਾਗਰੰ
ਸੰਸਾਰਸ੍ਰੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰਹਿ ਕੇ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਕਾਰਣੁ ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ ਜਿਨਿ ਕਲ^{੧੬} ਰਖੀ ਧਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਜੋਗ
ਸਬਦੰ ਗਿਆਨ ਸਬਦੰ ਬੇਦ ਸਬਦੰ ਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣਹ ॥ ਖੜੀ ਸਬਦੰ ਸੂਰ ਸਬਦੰ
ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਦੰ ਪਰਾ ਕ੍ਰਿਤਹ ॥ ਸਰਬ ਸਬਦੰ ਤ ਏਕ ਸਬਦੰ ਜੇ ਕੋ ਜਾਨਸਿ ਭੇਉ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੋ ਦਾਸੁ ਹੈ ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥ ੩ ॥ ^{੧੮}ਏਕ ਕ੍ਰਿਸੰ ਤ ਸਰਬ
ਦੇਵਾ ਦੇਵ ਦੇਵਾਤ ਆਤਮਹ ॥ ਆਤਮੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਸੂਦੇਵਸ੍ਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਨਸਿ
ਭੇਵ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੋ ਦਾਸੁ ਹੈ ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ॥ ੪ ॥

ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ^{੧੦}
ਮਹਲਾ ੫

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਕਤੰਚ^{੧੯} ਮਾਤਾ ਕਤੰਚ ਪਿਤਾ ਕਤੰਚ ^{੨੦}ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ਸੁਤਹ ॥ ਕਤੰਚ

- ੧ ਰਾਤ । ੨ ਮੂਰਖ ।
 ੩ ਮੌਤ ਤਾਂ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਆ, ਭੱਜ ਕੇ ਕਿਥੇ ਜਾਵੇਂਗਾ?
 ੪ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ।
 ੫ ਤੇਰੀ ।
 ੬ ਨਿਰਲੱਜ, ਬੇਗੈਰਤਾ ।
 ੭ ਲਿਆ । ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ।
 ੮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਟਿਕ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ।
 ੧੦ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਕਤ ਆਮ ਪ੍ਰਾਤਿਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਣਾਉਟੀ ਜਹੀ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਗਾਥਾ' ਜਾਂ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਇਹ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣ ਵਖੇਵਿਆਂ ਤੋਂ ਆਜਾਦ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਮਸਲਨ, ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਤਿਕ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਕਰੀਤ' ਹੀ ਕੰਮ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।
 ੧੧ ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਵੇਖੋ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੪੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧ ।
 ੧੨ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੩੫੧, ਨੋਟ ੪੫ ।
 ੧੩ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਵਾਰ ਮਾਝ, ਪੰ: ੨੩ ਦੇ ਨਾਲ ਮ: ੨ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੪੮ । (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ "੧੬" ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ)।
 ੧੪ ਉਸ ਦਾ ।
 ੧੫ ਜਦ ਤਾਈਂ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਤਦ ਤੱਕ ਨਿਸਫਲ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਤਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਸ਼ਕਤੀ ।
 ੧੭ ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰ: ੪੬੯ । ਉਥੇ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮ: ੨ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੧੮ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਮ: ੨ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੬੯ ।
 ੧੯ ਕਦ ਦੀ ? ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈ ?
 ੨੦ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੌਤਕ (ਭੋਗ ਅਨੰਦ ਆਦਿ) ਤੇ ਸੁਤ (ਪੁਤ੍ਰਾਂ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਕਦ ਦੇ ਹਨ ?

* ਸਾਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ (੧-੨) ।

ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ ਹਿਤ^੧ ਬੰਧਵ^੨ ਕਤੰਚ ਮੋਹ ਕੁਟੰਬੁਤੇ ॥ ਕਤੰਚ ਚਪਲ^੩ ਮੋਹਨੀ ਰੂਪੰ
 ਪੇਖੰਤੇ ਤਿਆਗੰ ਕਰੋਤਿ ॥ ਰਹੰਤ^੪ ਸੰਗਭਗਵਾਨ ਸਿਮਰਣ ਨਾਨਕ ਲਬਧੰ
 ਅਚੁਤ ਤਨਹ^੬ ॥ ੧ ॥ ਧ੍ਰਿਗੰਤ^੭ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸਨੇਹੰ ਧ੍ਰਿਗ ਸਨੇਹੰ ਭ੍ਰਾਤ
 ਬਾਂਧਵਹ^੨ ॥ ਧ੍ਰਿਗ ਸ੍ਰੇਹੰ^੮ ਬਨਿਤਾ ਬਿਲਾਸ ਸੁਤਹ ॥ ਧ੍ਰਿਗ ਸ੍ਰੇਹੰ ਗ੍ਰਿਹਾਰਥ
 ਕਹ^੯ ॥ ਸਾਧਸੰਗ ਸ੍ਰੇਹ ਸਤਿੰ^{੧੦} ੧੧ ਸੁਖਯੰ ਬਸੰਤਿ ਨਾਨਕਹ ॥ ੨ ॥ *^{੧੨} ਮਿਥੰਤ
 ਦੇਹੰ ਖੀਣੰਤ ਬਲਨੰ ॥ ^{੧੩} ਬਰਧੰਤਿ ਜਰੂਆ ਹਿਤੰਤ ਮਾਇਆ ॥ ਅਤੰਤ^{੧੪}
 ਆਸਾ ਆਥਿਤ^{੧੫} ਭਵਨੰ ॥ ^{੧੬} ਗਨੰਤ ਸੂਆ ਭੈਯਾਨ ਧਰਮੰ ॥ ^{੧੭} ਪਤੰਤਿ ਮੋਹ
 ਕੂਪ ਦੁਰਲਭੁ ਦੇਹੰ ਤਤ ਆਸੁਯੰ ਨਾਨਕ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ॥ ੩ ॥ ^{੧੮} ਕਾਚ ਕੋਟੰ ਰਚੰਤਿ ਤੋਯੰ ਲੇਪਨੰ ਰਕਤ ਚਰਮਣਹ ॥ ਨਵੰਤ
 ਦੁਆਰੰ ਭੀਤ ਰਹਿਤੰ ਬਾਇ ਰੂਪੰ ਅਸਥੰਭਨਹ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੰ ਨਹ ਸਿਮਰੰਤਿ
 ਅਗਿਆਨੀ ^{੧੯} ਜਾਨੰਤਿ ਅਸਥਿਰੰ ॥ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਉਧਰੰਤ ਸਾਧ ਸਰਣ
 ਨਾਨਕ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਜਪੰਤਿ ॥ ੪ ॥ †^{੨੦} ਸੁਭੰਤ ਤੁਯੰ
 ਅਚੁਤ ਗੁਣਗੰ ਪੂਰਨੰ ਬਹੁਲੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ਗੰਭੀਰੰ ਉਚੈ ਸਰਬਗਿ^{੨੧} ਅਪਾਰਾ ॥
^{੨੨} ਭ੍ਰਿਤਿਆ ਪ੍ਰਿਅੰ ਬਿਸੁਆ ਚਰਣੰ ॥ ਅਨਾਥ ਨਾਥੇ ਨਾਨਕ ਸਰਣੰ ॥ ੫ ॥
 ‡^{੨੩} ਮ੍ਰਿਗੀ ਪੇਖੰਤ ਬਧਿਕ ਪ੍ਰਹਾਰੇਣ ਲਖੁ ਆਵਧਹ^{੨੪} ॥ ^{੨੫} ਅਹੋ ਜਸੁ ਰਖੇਣ
 ਗੋਪਾਲਹ ਨਾਨਕ ਰੋਮ ਨ ਛੇਦੁਤੇ ॥ ੬ ॥ ਬਹੁ ਜਤਨ ਕਰਤਾ ਬਲਵੰਤ ਕਾਰੀ
^{੨੬} ਸੇਵੰਤ ਸੁਰਾ ਚਤੁਰ ਦਿਸਹ ॥ ਬਿਖਮ ਥਾਨ ਬਸੰਤ ਉਚਹ ਨਹ ਸਿਮਰੰਤ
 ਮਰਣੰ ਕਦਾਂਚਹ ॥ ਹੋਵੰਤਿ ਆਗਿਆ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ^{੨੭} ਕੀਟੀ
 ਸਾਸ ਅਕਰਖਤੇ ॥ ੭ ॥ §^{੨੮} ਸਬਦੰ ਰਤੰ ਹਿਤੰ ਮਇਆ ਕੀਰਤੰ ਕਲੀ ਕਰਮ
 ਕ੍ਰਿਤੁਆ ॥ ਮਿਟੰਤਿ ^{੨੯} ਤਤ੍ਰਾਗਤ ਭਰਮ ਮੋਹੰ ॥ ਭਗਵਾਨ ਰਮਣੰ^{੩੦} ਸਰਬਤ੍ਰ
 ਥਾਨਿੰ ॥ ਦਿਸੁਟ ਤੁਯੰ ਅਮੋਘ^{੩੧} ਦਰਸਨੰ ^{੩੨} ਬਸੰਤ ਸਾਧ ਰਸਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਅੰ^{੩੩} ਜਾਪੁ ਜਪਨਾ ॥ ੮ ॥ ¶ ਘਟੰਤ ਰੂਪੰ ਘਟੰਤ ਦੀਪੰ
 ਘਟੰਤ ਰਵਿ^{੩੪} ਸਸੀਅਰ^{੩੫} ਨਖ੍ਰੁ^{੩੬} ਗਗਨੰ ॥ ਘਟੰਤ ^{੩੭} ਬਸੁਧਾ ਗਿਰਿ ਤਰ
 ਸਿਖੰਡੰ ॥ ਘਟੰਤ ਲਲਨਾ^{੩੮} ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਹੀਤੰ ॥ ਘਟੰਤ ਕਨਿਕ^{੩੯} ਮਾਨਿਕ
 ਮਾਇਆ ਸੂਰੂਪੰ ॥ ਨਹ ਘਟੰਤ ਕੇਵਲ ਗੋਪਾਲ ਅਚੁਤ^{੪੦} ॥ ਅਸਥਿਰੰ ਨਾਨਕ
 ਸਾਧ ਜਨ ॥ ੯ ॥ ::^{੪੧} ਨਹ ਬਿਲੰਬ ਧਰਮੰ ਬਿਲੰਬ ਪਾਪੰ ॥ ਦਿੜੰਤ ਨਾਮੰ
 ਤਜੰਤ ਲੋਭੰ ॥ ਸਰਣਿ ਸੰਤੰ ਕਿਲਬਿਖ^{੪੨} ਨਾਸੰ ^{੪੩} ਪ੍ਰਾਪਤੰ ਧਰਮ ਲਖਿਣ ॥
 ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਮਾਧਵਹ^{੪੪} ॥ ੧੦ ॥ ^{੪੫} ਮਿਰਤ ਮੋਹੰ ਅਲਪ
 ਬੁਧੰ ਰਚੰਤਿ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ਸਾਹੰ^{੪੬} ॥ ਜੌਬਨ ਬਹਿਕ੍ਰਮ^{੪੭} ਕਨਿਕ ਕੁੰਡਲਹ ॥

੧ ਪਿਆਰ ।	੨ ਸੰਬੰਧੀ ।	ਨਿਵਾਸ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ।
੩ ਚੰਚਲ (ਮਾਇਆ) ।		੨੩ ਇਕ ਮਿਰਗਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਤਾੜਿਆ ਤੇ ਲਖ ਕੇ (ਤਾੜ ਕੇ) ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ।
੪ ਜੇ ਕਿ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।		੨੪ ਸਸਤ੍ਰ ।
੫ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।		੨੫ ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰੀ ਰੱਖੇ ਉਸ ਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
੬ ਪੁਤ੍ਰ ਭਾਵ ਸੰਤ ਜਨ । ਅਚੁਤ (ਅਥਿਨਾਸੀ) ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।		੨੬ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਤਰਫ਼ ਸੂਰਮੇ ਵੀ ਸੇਵਦੇ ਹੋਵਨ ਔਖੇ ਤੇ ਉਚੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਸਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਰਨ ਕਦੀ ਚਿੱਤ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ।
੭ ਪ੍ਰਿਕਾਰ ।		੨੭ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸੁਆਸ ਕੀੜੀ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।
੮ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ।		੨੮ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨਾ, ਜੀਵਾਂ ਪਰ ਦਇਆ, ਕੀਰਤਨ ਹਰੀ ਦਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਹਨ ।
੯ ਘਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ । ੧੦ ਸੱਚਾ ।		੨੯ ਉਸ ਅੰਦਰ ਆਏ ਹੋਏ ਭਰਮ ।
੧੧ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।		੩੦ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
੧੨ ਦੇਹੀ ਝੂਠੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਲ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।		੩੧ ਸਫਲ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰਾ ਸਫਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
੧੩ ਬੁਢੇਪਾ ਵਧਦਾ ਹੈ ਜਦ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।		੩੨ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਜੀਭ 'ਤੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
੧੪ ਬਹੁਤ ।		੩੩ ਪਿਆਰੇ ਦਾ । ੩੪ ਸੂਰਜ ।
੧੫ [ਅਤਿਥਿ] ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ । ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਭਵਨ (ਘਰ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹੈ ਪਰ ਆਸਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ।		੩੫ ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ੩੬ ਤਾਰੇ ।
੧੬ ਭਿਆਨਕ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਸੁਆਸ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਧਰਮਰਾਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੌਤ ਹੈ ।		੩੭ ਧਰਤੀ, ਪਹਾੜ, ਰੁੱਖ ਤੇ ਦੇਸ਼ ।
੧੭ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਮੋਹ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੱਤ (ਤਿਸ ਹਰੀ) ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ।		੩੮ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੩੯ ਸੋਨਾ ।
੧੮ ਸਰੀਰ ਕੱਚਾ ਕੋਟ ਹੈ ਜੋ ਤੋਅ (ਜਲ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਚਮੜੇ ਦੇ ਲਹੂ ਦਾ ਪੋਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਨੌ ਗੋਲਕਾਂ ਭੀਤ (ਦਰਵਾਜ਼ੇ) ਰਹਿਤ ਹਨ । ਬਾਦ (ਵਾਯੂ) ਰੂਪ ਉਸ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹ ਹਨ ।		੪੦ ਅਥਿਨਾਸੀ, ਅਟੱਲ ।
੧੯ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।		੪੧ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ।
੨੦ ਹੇ ਸੋਭਨ ਵਾਲੇ, ਹੇ ਅਟੱਲ, ਹੇ ਅਥਿਨਾਸੀ, ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ, ਹੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਹਾਰੇ ! 'ਲੋਕੁ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।		੪੨ ਪਾਪ ।
੨੧ ਸਭ ਦੀ ਜਾਣਨਹਾਰ ।		੪੩ ਧਰਮ ਦੇ ਲਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
੨੨ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ		੪੪ [ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
		੪੫ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬੁਧ ਵਾਲਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਰੰਗਾਂ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
		੪੬ ਸੇਹਤ । ੪੭ ਅਵਸਥਾ ।

* ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ । ਸਥਿਰ ਚੀਜ਼ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ (੩-੪)

† ਸਰਬ ਗੁਣੀ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (੫) ।

‡ ਜੇ ਹਰੀ ਰਖੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ (੬) ਅਤੇ ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਕੀੜੀ ਭੀ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ (੭) ।

§ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਘੋਰ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ (੮) ।

¶ ਹੋਰ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਸਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਨ ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੯) ।

:: ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ (੧੦) । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਸੰਸਾਰੀ ਰਸਾਂ ਭੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਣਾ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ (੧੧) ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਮੰਦਿਰ ਸੋਭੰਤਿ ਬਸਤ੍ਰਾ ਇਤੰਤ ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਾਪਿਤੰ ॥ ਹੇ ਅਚੁਤ^੨
 ਸਰਣਿ ਸੰਤ ਨਾਨਕ ਭੋ^੩ ਭਗਵਾਨਏ ਨਮਹ ॥ ੧੧ ॥ *ਜਨਮੰ ਤ ਮਰਣੰ
 ਹਰਖੰ^੪ ਤ ਸੋਗੰ ਭੋਗੰ ਤ ਰੋਗੰ ॥ ਉਚੰ ਤ ਨੀਚੰ ਨਾਨਾ^੫ ਸੁਮੂਚੰ ॥ ਰਾਜੰ ਤ
 ਮਾਨੰ ਅਭਿਮਾਨੰ^੬ ਤ ਹੀਨੰ ॥ ^੭ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਮਾਰਗੰ ਵਰਤੰਤਿ ਬਿਨਾਸਨੰ ॥
 ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਸਾਧ ਸੰਗੋਣ ਅਸਥਿਰੰ ਨਾਨਕ ਭਗਵੰਤ ਭਜਨਾਸਨੰ ॥੧੨ ॥
^੮ਕਿਰਪੰਤ ਹਰੀਅੰ ਮਤਿ ਤਤੁ ਗਿਆਨੰ ॥ ^੯ਬਿਗਸੀਧਿ ਬੁਧਾ ਕੁਸਲ ਥਾਨੰ ॥
^{੧੦}ਬਸਿੰਤ ਰਿਖਿਅੰ ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੰ ॥ ^{੧੧}ਸੀਤਲੰਤ ਰਿਦਯੰ ਦ੍ਰਿੜੁ ਸੰਤ
 ਗਿਆਨੰ ॥ ਰਹੰਤ^{੧੨} ਜਨਮੰ ਹਰਿ ਦਰਸ ਲੀਣਾ ॥ ਬਾਜੰਤ ਨਾਨਕ ਸਬਦ
 ਬੀਣਾ ॥ ੧੩ ॥ ਕਹੰਤ ਬੇਦਾ ਗੁਣੰਤ ਗੁਨੀਆ ਸੁਣੰਤ ਬਾਲਾ^{੧੩} ਬਹੁ ਬਿਧਿ
 ਪ੍ਰਕਾਰਾ ॥ ^{੧੪}ਦ੍ਰਿੜੰਤ ਸੁਬਿਦਿਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਜਾਚੰਤ^{੧੫}
 ਨਾਨਕ ਦੈਨਹਾਰ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ਨਹ ਚਿੰਤਾ ਮਾਤ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤਹ
 ਨਹ ਚਿੰਤਾ ਕਛੁ ^{੧੬}ਲੋਕ ਕਹ ॥ ਨਹ ਚਿੰਤਾ ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤਹ ^{੧੭}ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ
 ਮਾਇਆ ਸਨਬੰਧਨਹ ॥ ਦਇਆਲ ਏਕ ਭਗਵਾਨ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਸਰਬ
 ਜੀਅ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕਹ ॥ ੧੫ ॥ ਅਨਿਤ੍ਰ^{੧੮} ਵਿਤੰ^{੧੯} ਅਨਿਤ੍ਰ ਚਿਤੰ^{੨੦} ਅਨਿਤ੍ਰ
 ਆਸਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰੰ ॥ ^{੨੧}ਅਨਿਤ੍ਰ ਹੇਤੰ ਅਹੰ ਬੰਧੰ ਭਰਮ ਮਾਇਆ
 ਮਲਨੰ^{੨੨} ਬਿਕਾਰੰ ॥ ਫਿਰੰਤ ਜੋਨਿ ਅਨੇਕ ਜਠਰਾਗਨਿ^{੨੩} ਨਹ ਸਿਮਰੰਤ
 ਮਲੀਣ ਬੁਧੰ ॥ ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਤ ਮਇਆ^{੨੪} ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਸਾਧ
 ਸੰਗਮਹ ॥ ੧੬ ॥ ^{੨੫}ਗਿਰੰਤ ਗਿਰਿ ਪਤਿਤ ਪਾਤਾਲੰ ਜਲੰਤ ਦੇਦੀਪੁ
 ਬੈਸ੍ਰਾਂਤਰਹ ॥ ਬਹੰਤਿ ਅਗਾਹ ਤੋਯੰ ਤਰੰਗੰ ਦੁਖੰਤ ਗ੍ਰਹ ਚਿੰਤਾ ਜਨਮੰਤ
 ਮਰਣਹ ॥ ^{੨੬}ਅਨਿਕ ਸਾਧਨੰ ਨ ਸਿਧੁਤੇ ਨਾਨਕ ਅਸਬੰਭੰ^{੨੭} ਅਸਬੰਭੰ ਅਸਬੰਭੰ
 ਸਬਦ ਸਾਧ ਸ੍ਰਜਨਹ ॥ ੧੭ ॥ ^{੨੮}ਘੋਰ ਦੁਖੰ ਅਨਿਕ ਹਤੰ ਜਨਮ ਦਾਰਿਦ੍ਰੰ
 ਮਹਾ ਬਿਖ੍ਰਾਦੰ ॥ ਮਿਟੰਤ ਸਗਲ ਸਿਮਰੰਤ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ^{੨੯}ਜੈਸੇ ਪਾਵਕ
 ਕਾਸਟ ਭਸਮੰ ਕਰੋਤਿ ॥ ੧੮ ॥ ^{੩੦}ਅੰਧਕਾਰ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸੰ ਗੁਣ ਰਮੰਤ
 ਅਘ ਖੰਡਨਹ ॥ ਰਿਦ ਬਸੰਤਿ ਭੈ ਭੀਤ ਦੂਤਹ ਕਰਮ ਕਰਤ ਮਹਾ
 ਨਿਰਮਲਹ ॥ ^{੩੧}ਜਨਮ ਮਰਣ ਰਹੰਤ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸੁਖ ਸਮੂਹ ਅਮੋਘ^{੩੨}
 ਦਰਸਨਹ ॥ ^{੩੩}ਸਰਣਿ ਜੋਗੰ ਸੰਤ ਪ੍ਰਿਅ ਨਾਨਕ ਸੋ ਭਗਵਾਨ ਖੇਮੰ ਕਰੋਤਿ ॥
 ੧੯ ॥ ^{੩੪}ਪਾਛੰ ਕਰੋਤਿ ਅਗ੍ਰਣੀਵਹ ਨਿਰਾਸੰ ਆਸ ਪੂਰਨਹ ॥
 ਨਿਰਧਨ ਭਯੰ^{੩੫} ਧਨਵੰਤਹ ਰੋਗੀਅੰ ਰੋਗ ਖੰਡਨਹ ॥ ਭਗਤੰ ਭਗਤਿ
 ਦਾਨੰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਕੀਰਤਨਹ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰਖ ਦਾਤਾਰਹ ਨਾਨਕ
^{੩੬}ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਿੰ ਨ ਲਭੁਤੇ ॥ ੨੦ ॥ ^{੩੭}ਅਧਰੰ ਧਰੰ ਧਾਰਣਹ ਨਿਰਧਨੰ ਧਨ

- ੧ ਇਤਨੀ ਮਾਇਆ ਲੱਗੀ ਸੂ ਕਿ ਸੋਭਨੀਕ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੨ ਅਭਿਨਾਸੀ, ਅਟੱਲ ।
- ੩ ਹੇ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ।
- ੪ ਖੁਸ਼ੀ ।
- ੫ ਨਿੱਕਾ । ਜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿੱਕਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਹੈ ।
- ੬ ਤਾਂ ਹੀਣਾ ਭੀ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਪਰਵਿਰਤੀ (ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ) ਦਾ ਵਰਤਾਵਾ ਨਾਸਵਾਨ ਹੈ ।
- ੮ ਹਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੯ ਖਿੜਦੀ ਹੈ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਸੁਖ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਵਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ।
- ੧੧ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦਾ ।
- ੧੨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਜਗਿਆਸੂ । ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ।
- ੧੪ ਉੱਤਮ ਵਿਦਿਆ (ਗਿਆਨ) ਓਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਵੇ ।
- ੧੫ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ।
- ੧੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।
- ੧੮ ਨਾਸਵਾਨ ।
- ੧੯ ਮਾਇਆ, ਧਨ ।
- ੨੦ ਮਨ ।
- ੨੧ ਅਨਿਤ ਹੈ ਪਿਆਰ ਹਉਮੈ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਾਲਾ ।
- ੨੨ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ।
- ੨੩ ਪੋਟ ਦੀ ਅਗਨੀ ।
- ੨੪ ਕ੍ਰਿਪਾ ।
- ੨੫ ਡਿੱਗ ਪਵੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਜਾ ਪਵੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਜਾਵੇ ਬਲ ਰਹੀ ਅੱਗ ਅੰਦਰ, ਵਹਿ ਤੁਰੇ ਅਥਾਹ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਅੰਦਰ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਦੁਖਦਾਇਕ ਘਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ।
- ੨੬ ਕਈ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਘਰ ਦੇ ਟੰਟੇ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੇ ।
- ੨੭ ਆਸਰਾ । ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਟਿਕਾਉ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ।
- ੨੮ ਜੇ ਕਰੜੇ ਦੁੱਖ ਪੈ ਜਾਵਣ ਤੇ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਜਨਮ ਹੜੰ (ਮਰਨ) ਹੋਵੇ, ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਬਿਪਤਾ ਪਈ ਹੋਵੇ।
- ੨੯ ਜਿਵੇਂ ਅਗਨੀ ਲੱਕੜੀ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ।
- ੩੦ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਤੇ ਗੁਣ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਭੈ ਵਸਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੨ ਸਫਲ ।
- ੩੩ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੪ ਪਿਛਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਾਸਿਆਂ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੫ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੩੬ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕੀ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ ? ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਝ ਲਭਦਾ ਹੈ ।
- ੩੭ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

* ਸੰਸਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਨਮ ਮਰਨ, ਹਰਖ ਸੋਗ ਆਦਿ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹਰੀ-ਭਜਨ ਹੀ ਸਥਿਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ (੧੨) । ਹਰੀ ਦਿਆਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਮਝ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੧੩-੧੪) । ਫਿਰ ਘਰ-ਬਾਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ (੧੫) ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਸੰਪਦਾ ਅਨਿਤ ਭਾਸਣ ਲਗਦੀ ਹੈ (੧੬) । ਘਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ (੧੭) । ਇਹ ਮਹਾਨ ਦੁੱਖ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੧੮-੧੯) । ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੨੦-੨੧) ।

ਨਾਮ ਨਰਹਰਹ^੧ ॥ ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦਹ ਬਲਹੀਣ ਬਲ ਕੇਸਵਹ^੨ ॥
^੩ਸਰਬ ਭੂਤ ਦਯਾਲ ਅਚੁਤ^੪ ਦੀਨ ਬਾਂਧਵ ਦਾਮੋਦਰਹ^੬ ॥ ਸਰਬਗ੍^੭ ਪੂਰਨ
 ਪੁਰਖ ਭਗਵਾਨਹ^੮ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਕਰੁਣਾ ਮਯਹ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਸੰਤ^{੧੦}
 ਬਾਸੁਦੇਵਹ^{੧੧} ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥ ^{੧੨}ਜਾਚੰਤਿ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਸਾਦੰ
 ਨਹ ਬਿਸਰੰਤਿ ਨਹ ਬਿਸਰੰਤਿ ਨਾਰਾਇਣਹ ॥ ੨੧ ॥ *^{੧੩}ਨਹ ਸਮਰਥੰ ਨਹ
 ਸੇਵਕੰ ਨਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮ ਪੁਰਖੋਤਮੰ ॥ ^{੧੪}ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਿਮਰਤੇ ਨਾਮੰ
 ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੰ ॥ ੨੨ ॥ ^{੧੫}ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਕਰੰਤ ਜੀਆ
 ਬਿਸ੍ਰਾਮ ^{੧੬}ਛਾਦਨ ਦੇਵੰਤ ਦਾਨੰ ॥ ^{੧੭}ਸ੍ਰਿਜੰਤ ਰਤਨ ਜਨਮ ਚਤੁਰ ਚੇਤਨਹ ॥
 ਵਰਤੰਤਿ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਸਾਦਹ ॥ ਸਿਮਰੰਤ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥
^{੧੮}ਅਨਿਤ੍ਰ ਰਚਨਾ ਨਿਰਮੋਹ ਤੇ ॥ ੨੩ ॥ ^{੧੯}ਦਾਨੰ ਪਰਾ ਪੂਰਬੇਣ ਭੁੰਚੰਤੇ
 ਮਹੀਪਤੇ ॥ ^{੨੦}ਬਿਪਰੀਤ ਬੁਧੰ ਮਾਰਤ ਲੋਕਹ ਨਾਨਕ ਚਿਰੰਕਾਲ ਦੁਖ ਭੋਗਤੇ ॥
 ੨੪ ॥ ^{੨੧}ਬ੍ਰਿਥਾ ਅਨੁਗ੍ਰਹੰ ਗੋਬਿੰਦਹ ਜਸ੍ ਸਿਮਰਣ ਰਿਦੰਤਰਹ ॥ ^{੨੨}ਆਰੋਗੰ
 ਮਹਾ ਰੋਗੰ ਬਿਸਿਮ੍ਰਿਤੇ ਕਰੁਣਾ ਮਯਹ ॥ ੨੫ ॥ ^{੨੩}ਰਮਣੰ ਕੇਵਲੰ ਕੀਰਤਨੰ
 ਸੁਧਰਮੰ ਦੇਹ ਧਾਰਣਹ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਣ ਨਾਨਕ ^{੨੪}ਪੀਵਤੰ ਸੰਤ
 ਨ ਤ੍ਰਿਪੁਤੇ ॥ ੨੬ ॥ ^{੨੫}ਸਹਣ ਸੀਲ ਸੰਤੰ ^{੨੬}ਸਮ ਮਿਤ੍ਰਸੁ ਦੁਰਜਨਹ ॥ ਨਾਨਕ
 ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇਣ ਨਿੰਦਕ ਆਵਧ^{੨੭} ਹੋਇ ਉਪਤਿਸਟਤੇ^{੨੮} ॥ ੨੭ ॥
 ਤਿਰਸਕਾਰ ਨਹ ਭਵੰਤਿ^{੨੯} ਨਹ ਭਵੰਤਿ ਮਾਨ ਭੰਗਨਹ ॥ ਸੋਭਾ ਹੀਨ ਨਹ
 ਭਵੰਤਿ ਨਹ ਪੋਹੰਤਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖਨਹ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਜਪੰਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧ
 ਸੰਗਹ ਨਾਨਕ ਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁਖ ਬਾਸਨਹ ॥ ੨੮ ॥ ^{੩੦}ਸੈਨਾ ਸਾਧ ਸਮੂਹ ਸੂਰ
 ਅਜਿਤੰ ਸੰਨਾਹੰ ਤਨਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾਹ ॥ ਆਵਧ^{੩੧} ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣੰ ਓਟ
 ਗੁਰ ਸਬਦ ^{੩੨}ਕਰ ਚਰਮਣਹ ॥ ਆਰੂੜਤੇ^{੩੩} ਅਸੂ^{੩੪} ਰਥ ਨਾਗਹ^{੩੫} ਬੁਝੰਤੇ
 ਪ੍ਰਭ ਮਾਰਗਹ ॥ ^{੩੬}ਬਿਚਰਤੇ ਨਿਰਭਯੰ ਸਤ੍ਰੁ ਸੈਨਾ ਧਾਯੰਤੇ ਗੋਪਾਲ
 ਕੀਰਤਨਹ ॥ ਜਿਤਤੇ ਬਿਸ੍ਰੁ^{੩੭} ਸੰਸਾਰਹ ਨਾਨਕ ਵਸੰ ਕਰੋਤਿ ਪੰਚ
 ਤਸਕਰਹ ॥ ੨੯ ॥ ^{੩੮}ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਗੰਧਰਬ ਨਗਰੰ ^{੩੯}ਦੂਮ ਛਾਯਾ ਰਚਿ
 ਦੁਰਮਤਿਹ ॥ ਤਤਹ^{੪੦} ਕੁਟੰਬ ਮੋਹ ਮਿਥਾ ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਰਾਮ
 ਨਾਮਹ ॥ ੩੦ ॥ ^{੪੧}ਨਚ ਬਿਦਿਆ ਨਿਧਾਨ ਨਿਗਮੰ^{੪੨} ਨਚ ਗੁਣਗ੍ਰ ਨਾਮ
 ਕੀਰਤਨਹ ॥ ^{੪੩}ਨਚ ਰਾਗ ਰਤਨ ਕੰਠੰ ਨਹ ਚੰਚਲ^{੪੪} ਚਤੁਰ ਚਾਤੁਰਹ ॥
^{੪੫}ਭਾਗ ਉਦਿਮ ਲਬਧੰ ਮਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸਾਧਸੰਗਿ ਖਲ^{੪੬} ਪੰਡਿਤਹ ॥ ੩੧ ॥
^{੪੭}ਕੰਠ ਰਮਣੀਯ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲਾ ^{੪੮}ਹਸਤ ਉਚ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਣੀ ॥ ਜੀਹ
 ਭਣਿ ਜੋ ਉਤਮ ਸਲੋਕ ਉਧਰਣੰ ^{੪੯}ਨੈਨ ਨੰਦਨੀ ॥ ੩੨ ॥ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੀਣਸੁ^{੫੦}

੧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ।	੨ ਹਰੀ ।	੨੯ ਹੁੰਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
੩ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ।	੪ ਅਭਿਨਾਸੀ ।	੩੦ ਸਭ ਸਾਧੂ ਨਾ ਜਿਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਰੂਪ ਸੰਜੋਅ ਹੈ ।
੫ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਸਰਬੰਧੀ ।		੩੧ ਸਸਤ੍ਰੁ ।
੬ [ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਦੁਆਲੇ ਰੱਸੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।	੭ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣਹਾਰ ।	੩੨ ਹੱਥ ਦੀ ਢਾਲ ਹੈ ।
੮ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਿਆਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ ।		੩੩ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ।
੯ ਦਇਆ ਸਰੂਪ ।	੧੦ ਵਸਦਾ ਹੈ ।	੩੪ ਘੋੜੇ ।
੧੧ ਹਰੀ ।		੩੫ ਹਾਥੀ । ਹਰੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਬੁਝਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਾਥੀ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਰੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ।
੧੨ ਇਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਨਾ ਵਿਸਰ ।		੩੬ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਖੁਲ੍ਹਾ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ) ਤੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪ ਹੱਲਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ।
੧੩ ਨਾ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ।		੩੭ ਸੰਸਾਰ । ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੱਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪੰਜ (ਕਾਮਾਦਿ) ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ।
੧੪ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ।		੩੮ ਦੁਰਮਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੨੦, ਨੋਟ ੨੧ ।
੧੫ ਅੰਨ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।		੩੯ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ।
੧੬ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।		੪੦ ਤਿਵੇਂ । ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕੁਟੰਬ ਦਾ ਮੋਹ ਬੂਠਾ ਹੈ ।
੧੭ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਹੈ ।		੪੧ ਨਾ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ, ਨਾ ਨਾਮ ਤੇ ਨਾ ਕੀਰਤਨ ਹੈ ।
੧੮ ਨਾਸਵੰਤ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਮੋਹ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ।		੪੨ ਵੇਦ ।
੧੯ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਦਾਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਰਾਜੇ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ।		੪੩ ਨਾ ਹੀ ਰਾਗ ਰਤਨ ਵਾਲਾ ਗਲਾ ਹੈ ।
੨੦ ਉਲਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ।		੪੪ ਚਾਲਾਕ ।
੨੧ ਪੀੜ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਓਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ।		੪੫ ਭਾਗਾਂ ਤੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਇਹ ਉਤੇ ਦਸੇ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ ਲਭਦੇ ਹਨ ।
੨੨ ਜੋ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਮਹਾਂ ਰੋਗੀ ਹੈ ।		੪੬ ਮੁਰਖ ।
੨੩ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਦਾ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਸਿਮਰਨ ਹੈ।		੪੭ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਇਹ ਗਲੇ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੈ।
੨੪ ਪੀੜਿਆਂ ਰੱਜਦੇ ਨਹੀਂ ਸੰਤ ਲੋਕ ।		੪੮ ਗੋ-ਮੁਖ (ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਥੀ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਨਾ ਗੋ-ਮੁਖ ਹੈ ।
੨੫ ਸੰਤ ਲੋਕ ਜਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।		੪੯ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਮਾਇਆ । ਜੋ ਜੀਭ ਦਵਾਰਾ ਉੱਤਮ ਸ਼ਲੋਕ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੨੬ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ।		੫੦ ਖਾਲੀ ।
੨੭ ਸਸਤ੍ਰੁ ।		
੨੮ ਖੜਾ ਹੋਵੇ । ਕੋਈ ਅਨੇਕ ਭੋਜਨ ਦੇਵੇ, ਕੋਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਜਾਂ ਸਸਤ੍ਰੁ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਖੜਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ।		

* ਅਪੀਨ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿਓ (੨੨) । ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨਿਤ ਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਮੰਨੀਏ (੨੩) । ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ (ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨ ਵਾਲੀ) ਉਲਟੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਗੁਆ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੁਗਾਉਂਦੀ ਹੈ (੨੪) । ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਦਾਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਕਸਟ ਪਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ (੨੫) । ਸੰਤ ਲੋਕ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮਝਦੇ ਹਨ (੨੬) । ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਓ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (੨੭-੨੮) । ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਘਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜੋ ਸੁਭਾਅ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ (੩੦-੩੧) । ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਲਾਭ (੩੨) । ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾੜਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਹੈ (੩੩) ।

ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧ੍ਰਿਗੰਤ ਜਨਮ ਭ੍ਰਸਟਣਹ ॥ ^੧ਕੂਕਰਹ ਸੂਕਰਹ ਗਰਧਭਹ ਕਾਕਹ
 ਸਰਪਨਹ ਤੁਲਿ ਖਲਹ ॥ ੩੩ ॥ *ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ^੨ ਭਜਨੰ ਰਿਦਯੰ ਨਾਮ
 ਧਾਰਣਹ ॥ ਕੀਰਤਨੰ ਸਾਧਸੰਗੋਣ ਨਾਨਕ ^੩ਨਹ ਦ੍ਰਿਸਟੰਤਿ ਜਮਦੂਤਨਹ ॥
 ੩੪ ॥ ਨਚ^੪ ਦੁਰਲਭੰ ਧਨੰ ਰੂਪੰ ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ ਸੂਰਗ ਰਾਜਨਹ ॥ ਨਚ
 ਦੁਰਲਭੰ ਭੋਜਨੰ ਬਿੰਜਨੰ^੫ ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ ^੬ਸੂਛ ਅੰਬਰਹ ॥ ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ ਸੁਤ
 ਮਿਤ੍ਰ ਭ੍ਰਾਤ ਬਾਂਧਵ^੭ ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ ^੮ਬਨਿਤਾ ਬਿਲਾਸਹ ॥ ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ
^੯ਬਿਦਿਆ ਪ੍ਰਬੀਣੰ ਨਚ ਦੁਰਲਭੰ ਚਤੁਰ ਚੰਚਲਹ^{੧੦} ॥ ਦੁਰਲਭੰ ਏਕ ਭਗਵਾਨ
 ਨਾਮਹ ਨਾਨਕ ਲਬਧਿੰ ਸਾਧਸੰਗਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੰ ॥ ੩੫ ॥ ^{੧੧}ਜਤ ਕਤਹ ਤਤਹ
 ਦ੍ਰਿਸਟੰ ਸੂਰਗ ਮਰਤ ਪਯਾਲ ਲੋਕਹ ॥ ਸਰਬਤ੍ਰ ਰਮਣੰ ਗੋਬਿੰਦਹ ਨਾਨਕ
 ਲੇਪ ਛੇਪ^{੧੨} ਨ ਲਿਪੁਤੇ ॥ ੩੬ ॥ ^{੧੩}ਬਿਖਯਾ ਭਯੰਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੰ ਦ੍ਰਿਸਟਾਂ ਸਖਾ
 ਸ੍ਰਜਨਹ ॥ ਦੁਖੰ ਭਯੰਤਿ ਸੁਖੰ ਭੈ ਭੀਤੰ ਤ ਨਿਰਭਯਹ ॥ ^{੧੪}ਬਾਨ ਬਿਹੂਨ
 ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨਾਮੰ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰਹ ॥ ੩੭ ॥ ਸਰਬ ਸੀਲ
 ਮਮੰ^{੧੫} ਸੀਲੰ ਸਰਬ ਪਾਵਨ^{੧੬} ਮਮ ਪਾਵਨਹ ॥ ^{੧੭}ਸਰਬ ਕਰਤਬ ਮਮੰ ਕਰਤਾ
 ਨਾਨਕ ਲੇਪ ਛੇਪ^{੧੮} ਨ ਲਿਪੁਤੇ ॥ ੩੮ ॥ ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਚੰਦ੍ਰ ਦੇਵਹ^{੧੯}
 ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨਹ ॥ ਨਹ ਸੀਤਲੰ ਸੀਤ ਰੁਤੇਣ^{੨੦} ਨਾਨਕ
 ਸੀਤਲੰ ਸਾਧ ਸ੍ਰਜਨਹ ॥ ੩੯ ॥ ਮੰਤ੍ਰੰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮੰ^{੨੧} ਧ੍ਰਾਨੰ ਸਰਬਤ੍ਰ
 ਪੂਰਨਹ ॥ ^{੨੨}ਗ੍ਰਾਨੰ ਸਮ ਦੁਖ ਸੁਖੰ ਜੁਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰਣਹ ॥ ਦਯਾਲੰ
 ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਆ ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਵਰਜਿਤਹ^{੨੩} ॥ ਭੋਜਨੰ ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨੰ
 ਅਲਪ^{੨੪} ਮਾਯਾ ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ ॥ ਉਪਦੇਸੰ ਸਮ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰਹ ਭਗਵੰਤ
 ਭਗਤਿ ਭਾਵਨੀ ॥ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਨਹ ਸ੍ਰੋਤਿ ਸ੍ਰਵਣੰ^{੨੫} ਆਪੁ ਤ੍ਰਿਗਿ
 ਸਗਲ ਰੇਣੁਕਹ^{੨੬} ॥ ^{੨੬}ਖਟ ਲਖਣ ਪੂਰਨੰ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਾਧ
 ਸ੍ਰਜਨਹ ॥ ੪੦ ॥ ਅਜਾ^{੨੭} ਭੋਗੰਤ ਕੰਦ ਮੂਲੰ ਬਸੰਤੇ ਸਮੀਪਿ ਕੇਹਰਹ ॥
 ਤਤ੍ਰ ਗਤੇ ਸੰਸਾਰਹ ਨਾਨਕ ਸੋਗ ਹਰਖੰ ਬਿਆਪਤੇ ॥ ੪੧ ॥ ਛਲੰ
 ਛਿਦ੍ਰੰ^{੨੮} ਕੋਟਿ ਬਿਘਨੰ ਅਪਰਾਧੰ ਕਿਲਬਿਖ^{੨੯} ਮਲੰ ॥ ਭਰਮ ਮੋਹੰ ਮਾਨ
 ਅਪਮਾਨੰ ਮਦੰ^{੩੦} ਮਾਯਾ ਬਿਆਪਿਤੰ ॥ ਮਿਤ੍ਰ^{੩੧} ਜਨਮ ਭ੍ਰਮੰਤਿ ਨਰਕਹ ਅਨਿਕ
 ਉਪਾਵੰ ਨ ਸਿਧੁਤੇ^{੩੨} ॥ ਨਿਰਮਲੰ ਸਾਧ ਸੰਗਹ ਜਪੰਤਿ ਨਾਨਕ ਗੋਪਾਲ
 ਨਾਮੰ ॥ ਰਮੰਤਿ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ^{੩੩}ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਹ ॥ ੪੨ ॥ ਤਰਣ^{੩੪} ਸਰਣ
 ਸੁਆਮੀ ਰਮਣ ਸੀਲ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥਹ ਦਾਨੁ ਦੇਤ
 ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨਹ ॥ ਨਿਰਾਸ ਆਸ ਕਰਣੰ ^{੩੫}ਸਗਲ ਅਰਥ ਆਲਯਹ ॥
^{੩੬}ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ ^{੩੭}ਸਗਲ ਜਾਚੰਤ ਜਾਚਿਕਹ ॥ ੪੩ ॥

੧ ਉਹ ਮੂਰਖ ਕੁੱਤੇ, ਸੂਰ, ਖੋਤੇ, ਕਾਂ ਤੇ ਸੱਪ ਜਿਹਾ
ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ
ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸਰਪਨ ਤੁਲਿ' ਹੈ ।
੨ [ਚਰਣ ਅਰਵਿੰਦ] ਚਰਨ ਕਮਲ ।
੩ ਉਹ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇਗਾ ।
੪ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
੫ [ਵਜੰਜਨ] ਸਵਾਦੀ ਖਾਣੇ ।
੬ ਸਾਫ ਕਪੜੇ ।
੭ ਸੰਬੰਧੀ ।
੮ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ।
੯ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣਾ ਵਿਦਿਆ ਵਿੱਚ ।
੧੦ ਚਾਲਾਕ ।
੧੧ ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ
ਹਰੀ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
੧੨ ਦਾਗ ।
੧੩ ਜ਼ਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੈਰੀ ਵੀ ਸੱਜਣ
ਦਿਸਦੇ ਹਨ ।
੧੪ ਥਾਨ ਵਿਹੂਣਿਆਂ ਦਾ ਬਿਸਰਾਮ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ।
੧੫ ਮੈਨੂੰ । ਸਰਬਸੀਲ ਹਰੀ, ਮੈਨੂੰ ਸੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
ਸੀਲ=ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਵ ।
੧੬ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੧੭ ਸਭ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਮੇਰਾ ਭੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ।
੧੮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਚੰਦਰਮਾ ਵੀ ਸੀਤਲ
ਨਹੀਂ ਹੈ ।
੧੯ ਰੁੱਤ ।

੨੦ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ 'ਧਿਆਨ' ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਸਭ
ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
੨੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਗਿਆਨ' ਇਹ ਹੈ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕੋ
ਜੇਹਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ 'ਜੁਗਤੀ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲ
ਨਿਰਵੈਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ।
੨੨ ਰੋਕਦੇ ਹਨ ।
੨੩ ਨਿਰਲੇਪ । ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਨ
ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਤੋਂ ਕਮਲ ।
੨੪ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ।
੨੫ ਧੂੜੀ ।
੨੬ ਛੇ ਲੱਖਣ । ਇਹ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਛੇ ਲੱਖਣ ਹਨ
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ।
੨੭ ਬੱਕਰੀ । ਬੱਕਰੀ ਫਲ ਫੁੱਲ ਖਾਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ
ਵਸਦੀ ਹੋਵੇ ਕੇਹਰ (ਸ਼ੇਰ) ਪਾਸ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ
ਦੀ ਗਤੀ (ਹਾਲਾਤ) ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੁੱਖ
ਵਿਆਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
੨੮ ਦੋਸ਼ । ਛਲ ਆਦਿਕ ਕਰ ਕੇ ।
੨੯ ਪਾਪ । ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ।
੩੦ ਮਸਤੀ ।
੩੧ ਮੌਤ ।
੩੨ ਸਫਲ । ੩੩ ਸਦਾ ।
੩੪ ਬੇੜੀ । ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਬੇੜੀ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ
ਤੇ ਸੀਲ ਰੂਪ ਹੈ ।
੩੫ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ।
੩੬ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
੩੭ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਮੰਗਤੇ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।

* ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਭ (੩੪) । ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਤੁਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੁਰਲਭ ਨਹੀਂ (੩੫) । ਹਰੀ
ਹਰ ਥਾਂ ਬਹੁੜਦਾ ਹੈ (੩੬) । ਉਹ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੩੭) । ਅਤੇ ਆਪਣੇ
ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੩੮) । ਉਸ ਦੇ ਪਠਾਏ ਸਾਧ ਜਨ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ (੩੯) । ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਛੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲਛਣਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ (੪੦) । ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਿਆਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੪੧) ।
[ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਹਨ] ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਸਾਧ ਸੰਗ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੪੨) ।
ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਸਾਧਨ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੪੩) ।

*^੧ਦੁਰਗਮ ਸਥਾਨ ਸੁਗਮੰ ਮਹਾ ਦੂਖ ਸਰਬ ਸੂਖਣਹ ॥ ^੨ਦੁਰਬਚਨ ਭੇਦ
 ਭਰਮੰ ਸਾਕਤ ਪਿਸਨੰ^੩ ਤ ਸੁਰਜਨਹ^੪ ॥ ^੫ਅਸਥਿਤੰ ਸੋਗ ਹਰਖੰ ਭੈ ਖੀਣੰ ਤ
 ਨਿਰਭਵਹ ॥ ਭੈ ਅਟਵੀਅੰ^੬ ਮਹਾ ਨਗਰ ਬਾਸੰ ^੭ਧਰਮ ਲਖਣ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ॥
 ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਮਣੰ^੮ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਯਾਲ ਚਰਣੰ ॥
 ੪੪ ॥ ^੯ਹੇ ਅਜਿਤ ਸੂਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮੰ ^{੧੦}ਅਤਿ ਬਲਨਾ ਬਹੁ ਮਰਦਨਹ ॥ ^{੧੧}ਗਣ
 ਗੰਧਰਬ ਦੇਵ ਮਾਨੁਖੰ ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਬਿਮੋਹਨਹ^{੧੨} ॥ ਹਰਿ ਕਰਣਹਾਰੰ ਨਮਸਕਾਰੰ
^{੧੩}ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਜਗਦੀਸ਼ੁਰਹ ॥ ੪੫ ॥ ਹੇ ਕਾਮੰ ^{੧੪}ਨਰਕ ਬਿਸ੍ਰਾਮੰ ਬਹੁ
 ਜੋਨੀ ਭ੍ਰਮਾਵਣਹ ॥ ਚਿਤ ਹਰਣੰ ^{੧੫}ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਗੰਮੰ ਜਪ ਤਪ ਸੀਲ
 ਬਿਦਾਰਣਹ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਅਲਪ ਸੁਖ ਅਵਿਤ ਚੰਚਲ ਉਚ ਨੀਚ ਸਮਾਵਣਹ ॥
^{੧੮}ਤਵ ਭੈ ਬਿਮੁੰਚਿਤ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਓਟ ਨਾਨਕ ਨਾਰਾਇਣਹ ॥ ੪੬ ॥ ^{੧੯}ਹੇ
 ਕਲਿ ਮੂਲ ਕ੍ਰੋਧੰ ਕਦੰਚ ਕਰੁਣਾ ਨ ਉਪਰਜਤੇ ॥ ਬਿਖਯੰਤ ਜੀਵੰ ਵਸੁੰ ਕਰੋਤਿ
 ਨਿਰਤੰ ਕਰੋਤਿ ਜਥਾ ਮਰਕਟਹ ॥ ਅਨਿਕ ਸਾਸਨੰ^{੨੦} ਤਾੜੰਤਿ
 ਜਮਦੂਤਹ ^{੨੧}ਤਵ ਸੰਗੇ ਅਧਮੰ ਨਰਹ ॥ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਦਯਾਲ
 ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਅ ਰਖਾ ਕਰੋਤਿ ॥ ੪੭ ॥ ਹੇ ਲੋਭਾ ਲੰਪਟ
 ਸੰਗ ਸਿਰਮੋਰਹ^{੨੨} ਅਨਿਕ ਲਹਰੀ ਕਲੋਲਤੇ ॥ ਧਾਵੰਤ ਜੀਆ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰੰ
 ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਬਹੁ ਡੋਲਤੇ ॥ ਨਚ^{੨੩} ਮਿਤ੍ਰੰ ਨਚ ਇਸਟੰ^{੨੪} ਨਚ ਬਾਧਵ^{੨੫}
 ਨਚ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਵ ਲਜਯਾ ॥ ^{੨੬}ਅਕਰਣੰ ਕਰੋਤਿ ਅਖਾਦਿ ਖਾਦੰ
 ਅਸਾਜੰ ਸਾਜਿ ਸਮਜਯਾ^{੨੭} ॥ ^{੨੮}ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ਬਿਗ੍ਰਾਪਿ^{੨੯}
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਰਹਰਹ^{੩੦} ॥ ੪੮ ॥ ਹੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੂਲੰ ਅਹੰਕਾਰੰ
 ਪਾਪਾਤਮਾ ॥ ^{੩੧}ਮਿਤ੍ਰੰ ਤਜੰਤਿ ਸਤ੍ਰੰ ਦ੍ਰਿੜੰਤਿ ਅਨਿਕ ਮਾਯਾ ਬਿਸੁਰਨਹ ॥
 ਆਵੰਤ ਜਾਵੰਤ ਥਕੰਤ ਜੀਆ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਹੁ ਭੋਗਣਹ ॥ ਭ੍ਰਮ ਭਯਾਨ
 ਉਦਿਆਨ^{੩੨} ਰਮਣੰ^{੩੩} ਮਹਾ ਬਿਕਟ^{੩੪} ਅਸਾਧ ਰੋਗਣਹ ॥ ਬੈਦੰ^{੩੫} ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਰਾਧਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ੪੯ ॥ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦਹ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਜਗਦ ਗੁਰੋ ॥ ^{੩੬}ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਤਾਪ ਹਰਣਹ ਕਰੁਣਾ ਮੈ^{੩੭} ਸਭ
 ਦੁਖ ਹਰੋ ॥ ਹੇ ਸਰਣਿ ਜੋਗ ਦਯਾਲਹ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਮਯਾ^{੩੮} ਕਰੋ ॥ ^{੩੯}ਸਰੀਰ
 ਸੂਸਥ ਖੀਣ ਸਮਏ ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਦਾਮੋਦਰ^{੪੦} ਮਾਧਵਹ^{੪੧} ॥ ੫੦ ॥
 ਚਰਣ ਕਮਲ ਸਰਣੰ ਰਮਣੰ^{੪੨} ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨਹ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗੋਣ
 ਤਰਣੰ ਨਾਨਕ ਮਹਾ ਸਾਗਰ ਭੈ ਦੁਤਰਹ^{੪੩} ॥ ੫੧ ॥ ਸਿਰ ਮਸੂਕ ਰਖਾ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ ਹਸੁ ਕਾਯਾ ਰਖਾ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥ ਆਤਮ ਰਖਾ ਗੋਪਾਲ ਸੁਆਮੀ
 ਧਨ ਚਰਣ ਰਖਾ ਜਗਦੀਸ਼ੁਰਹ ॥ ਸਰਬ ਰਖਾ ਗੁਰ ਦਯਾਲਹ ਭੈ ਦੂਖ

- ੧ ਔਖੇ ਥਾਂ ਸੌਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨ ਦੁਰਬਚਨ ਭਰਮ ਆਦਿ ਸਭ ਭਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੩ ਚੁਗਲ ।
 ੪ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼, ਸੱਜਣ ।
 ੫ ਸੋਗ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ਤੇ ਭੈ ਨਾਲ ਟੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੬ ਜੰਗਲ । ਭੈਦਾਇਕ ਜੰਗਲ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਵੱਡੇ ਵਸੇ ਹੋਏ ਨਗਰ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੭ ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਲਖਣ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।
 ੮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ।
 ੯ ਹੇ ਨਾ ਜਿਤੇ ਜਾਵਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ! (ਮੋਹ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੈ ।)
 ੧੦ ਬਹੁਤ ਬਲ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ !
 ੧੧ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਗਵੱਯੇ ।
 ੧੨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੇ ।
 ੧੩ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ।
 ੧੪ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਦਿਵਾਣ ਵਾਲੇ, ਹੇ ਕਾਮ !
 ੧੫ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ।
 ੧੬ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।
 ੧੭ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਵਿਤ (ਧਨ ਹੀਨ) ਤੇ ਚੰਚਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਉਚ ਨੀਚ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੧੮ ਤੇਰੇ ਡਰ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਵਾਰਾ ਕਟੀਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਹੇ ਝਗੜੇ ਦੇ ਮੂਲ, ਕ੍ਰੋਧ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਤੂੰ ਵਿਸ਼ਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਬਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਨਾਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੨੦ ਤਾੜਨਾ । ਅੱਗੇ ਜਮਦੂਤ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਤਾੜਦੇ ਹਨ ।
 ੨੧ ਤੇਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਰ ਨੀਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨੨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੁਰਸ਼ । ਹੇ ਲੋਭ ! ਤੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਅਨੇਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕਲੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੩ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਲਜਿਆ (ਸ਼ਰਮ) ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੨੪ ਪੂਜਨੀਕ ਹਸਤੀ, ਗੁਰੂ ਆਦਿ ।
 ੨੫ ਸੰਬੰਧੀ ।
 ੨੬ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ ਨੂੰ ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਬਣਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਸਿਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ ।
 ੨੯ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।
 ੩੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੩੧ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਸੱਜਣਾਂ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪੱਕੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੨ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ।
 ੩੩ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।
 ੩੪ ਕਠਿਨ ।
 ੩੫ ਵੈਦ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਾਧ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਹੀ ਵੈਦ ਹੈਂ।
 ੩੬ ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ !
 ੩੭ ਤਰਸਵਾਨ, ਕਿਰਪਾਲੂ ।
 ੩੮ ਕ੍ਰਿਪਾ ।
 ੩੯ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਸਮੇਂ ਤੈਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਾਂ ।
 ੪੦ [ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਦੁਆਲੇ ਦਾਮ (ਰੱਸੀ) ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ !
 ੪੧ [ਮਾਇਆ ਦਾ ਧਵ (ਪਤੀ), ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ ।
 ੪੨ ਸਿਮਰਾਂ ।
 ੪੩ ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਾਗਰ ।

* ਸਭ ਤਬਦੀਲੀ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (੪੪) । ਅਗਲਿਆਂ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਬੱਜਰ ਪਾਪਾਂ (ਮੋਹ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਅਹੰਕਾਰ) ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਖਣ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ (੪੫-੪੯) । ਫਿਰ ਸਭ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ (੫੦-੫੧) । ਫਿਰ ਸਭ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਮੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਨਾ ਜਾਣ (੫੨) ।

ਬਿਨਾਸਨਹ ॥ ^੧ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਅਨਾਥ ਨਾਥੇ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪੁਰਖ
 ਅਚੁਤਹ ^੨ ॥ ੫੨ ॥ *^੩ਜੇਨ ਕਲਾ ਧਾਰਿਓ ਆਕਾਸੰ ਬੈਸੰਤਰੰ ਕਾਸਟ
 ਬੇਸਟੰ ^੪ ॥ ਜੇਨ ਕਲਾ ਸਸਿ^੫ ਸੂਰ^੬ ਨਖੜ੍ਹ^੭ ਜੋਤਿੰ ਸਾਸੰ^੮ ਸਰੀਰ ਧਾਰਣੰ ॥ ਜੇਨ
 ਕਲਾ ਮਾਤ ਗਰਭ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੰ ^੯ ਨਹ ਛੇਦੰਤ ਜਠਰ ਰੋਗਣਹ ॥ ^{੧੦}ਤੇਨ ਕਲਾ
 ਅਸਬੰਭੰ ਸਰੋਵਰੰ ਨਾਨਕ ਨਹ ਛਿਜੰਤਿ ਤਰੰਗ ਤੋਯਣਹ ॥ ੫੩ ॥ ਗੁਸਾਂਈ
 ਗਰਿਸ੍ਰ^{੧੧} ਰੂਪੇਣ ਸਿਮਰਣੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਵਣਹ ॥ ਲਬਧੰ ਸੰਤ ਸੰਗੋਣ ਨਾਨਕ
 ਸੂਛ ਮਾਰਗ ਹਰਿ ਭਗਤਣਹ ॥ ੫੪ ॥ ^{੧੨}ਮਸਕੰ ਭਗਨੰਤ ਸੈਲੰ ਕਰਦਮੰ
 ਤਰੰਤ ਪਪੀਲਕਹ ॥ ਸਾਗਰੰ ਲੰਘੰਤਿ ਪਿੰਗੰ ਤਮ^{੧੩} ਪਰਗਾਸ ਅੰਧਕਹ ॥
 ਸਾਧ ਸੰਗੋਣਿ ਸਿਮਰੰਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ੫੫ ॥
^{੧੪}ਤਿਲਕ ਹੀਣੰ ਜਥਾ ਬਿਪ੍ਰਾ ਅਮਰ ਹੀਣੰ ਜਥਾ ਰਾਜਨਹ ॥ ਆਵਧ^{੧੫} ਹੀਣੰ
 ਜਥਾ ਸੂਰਾ ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਹੀਣੰ ਤਥਾ^{੧੬} ਬੈਸੁਵਹ^{੧੭} ॥ ੫੬ ॥ ਨ ਸੰਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ
 ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਿਆਮੰ^{੧੮} ॥ ਅਸੂਰਜ ਰੂਪੰ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ ॥ ^{੧੯}ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਬੰਤਿ
 ਬੇਦਾ ॥ ਉਚ ਮੂਚ^{੨੦} ਅਪਾਰ ਗੋਬਿੰਦਹ ॥ ^{੨੧}ਬਸੰਤਿ ਸਾਧ ਰਿਦਯੰ ਅਚੁਤ^੨
 ਬੁਝੰਤਿ ਨਾਨਕ ਬਡਭਾਰੀਅਹ ॥ ੫੭ ॥ ^{੨੨}ਉਦਿਆਨ ਬਸਨੰ ਸੰਸਾਰੰ ਸਨਬੰਧੀ
 ਸ੍ਰਾਨ ਸਿਆਲ ਖਰਹ ॥ ਬਿਖਮ ਸਥਾਨ ਮਨ ਮੋਹ ਮਦਿਰੰ^{੨੩} ਮਹਾਂ ਅਸਾਧ ਪੰਚ
 ਤਸਕਰਹ^{੨੪} ॥ ਹੀਤ^{੨੫} ਮੋਹ ਭੈ ਭਰਮ ਭ੍ਰਮਣੰ ^{੨੬}ਅਹੰ ਫਾਂਸ ਤੀਖੁਣ ਕਠਿਨਹ ॥
 ਪਾਵਕ^{੨੭} ਤੋਅ^{੨੮} ਅਸਾਧ^{੨੯} ਘੋਰੰ ਅਗਮ ਤੀਰ^{੩੦} ਨਹ ਲੰਘਨਹ ॥ ਭਜੁ
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੋਪਾਲ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰਣ ਉਧਰਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ॥
 ੫੮ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੰਤ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲਹ ਸਗਲੰ ਰੋਗ ਖੰਡਣਹ ॥ ਸਾਧ
 ਸੰਗੋਣਿ ਗੁਣ ਰਮਤ^{੩੧} ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥ ੫੯ ॥
^{੩੨}ਸਿਆਮਲੰ ਮਧੁਰ ਮਾਨੁਖੰ ਰਿਦਯੰ ਭੂਮਿ ਵੈਰਣਹ ॥ ਨਿਵੰਤਿ ਹੋਵੰਤਿ
 ਮਿਥਿਆ ਚੇਤਨੰ ਸੰਤ ਸ੍ਰਾਜਨਹ ॥ ੬੦ ॥ ਅਚੇਤ ਮੂੜਾ ਨ ਜਾਣੰਤ
^{੩੩}ਘਟੰਤ ਸਾਸਾ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤੇ ॥ ਛਿਜੰਤ^{੩੪} ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਂਇਆ
^{੩੫}ਕਾਲ ਕੰਨਿਆ ਗ੍ਰਾਸਤੇ ॥ ਰਚੰਤਿ ਪੁਰਖਹ^{੩੬} ਕੁਟੰਬ ਲੀਲਾ ^{੩੬}ਅਨਿਤ ਆਸਾ
 ਬਿਖਿਆ ਬਿਨੋਦ ॥ ਭ੍ਰਮੰਤਿ ਭ੍ਰਮੰਤਿ ਬਹੁ ਜਨਮ ਹਾਰਿਓ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ
 ਕਰੁਣਾ ਮਯਹ^{੩੭} ॥ ੬੧ ॥ ^{੩੮}ਹੇ ਜਿਹਬੇ ਹੇ ਰਸਗੇ ਮਧੁਰ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਯੰ ॥ ਸਤ
 ਹਤੰ ਪਰਮ ਬਾਦੰ ਅਵਰਤ^{੩੯} ਏਬਹ ਸੁਧ ਅਛਰਣਹ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਮੋਦਰ
 ਮਾਧਵੇ ॥ ੬੨ ॥ ^{੪੦}ਗਰਬੰਤਿ ਨਾਰੀ ਮਦੋਨ ਮਤੰ ॥ ਬਲਵੰਤ ਬਲਾਤ
 ਕਾਰਣਹ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਹ ਭਜੰਤ ^{੪੧}ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨਿ ਪ੍ਰਿਗੁ
 ਜਨਮਨਹ ॥ ਹੇ ਪਪੀਲਕਾ^{੪੨} ਗ੍ਰਸਟੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਣ ਤੁਯੰ ਧਨੇ ॥ ਨਾਨਕ

- ੧ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੨ ਅਭਿਨਾਸੀ, ਅਟੱਲ ।
 ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਲੱਕੜੀ ਵਿੱਚ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਵੇੜਿਆ ਹੈ ।
 ੪ ਵੇੜਿਆ ਹੈ ।
 ੫ ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ੬ ਸੂਰਜ ।
 ੭ ਤਾਰੇ । ੮ ਸ਼੍ਰੀਸ ।
 ੯ ਨਹੀਂ ਵਿੰਨ੍ਹਦੇ ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗ ।
 ੧੦ ਉਸੇ ਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਬੱਧਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੰਨਦੀਆਂ ਨਹੀਂ । ਤੋਯਣਹ=ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ।
 ੧੧ ਭਾਰੀ । ਭਾਰੀ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਹੈ; ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਭ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ; ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਵਾਰਾ ।
 ੧੨ ਮੱਛਰ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਭੰਨ ਦੇਵੇ, ਕੀੜੀ ਚਿੱਕੜ ਤਰ ਜਾਵੇ; ਪਿੰਗਲਾ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ।
 ੧੩ ਹਨੇਰਾ ।
 ੧੪ ਤਿਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਬਿਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ।
 ੧੫ ਸਸਤ੍ਰ । ੧੬ ਤਿਵੇਂ । ੧੭ ਸਾਧੂ ।
 ੧੮ ਕਾਲਾ ਰੰਗ [ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ] । ਹਰੀ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਖ ਗਦਾ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹੈ [ਅਵਤਾਰ ਪੂਜਾ ਦਾ ਨਿਖੇਧੀ ਹੈ]।
 ੧੯ ਵੇਦ ਵੀ 'ਇਹ ਨਹੀਂ' 'ਇਹ ਨਹੀਂ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹੈ । ੨੦ ਵੱਡਾ ।
 ੨੧ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ।
 ੨੨ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ; ਸਨਬੰਧੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤਿਆਂ ਗਿੱਦੜਾਂ ਤੇ ਖੋਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ।
 ੨੩ ਨਸ਼ਾ । ਮੋਹ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ।
 ੨੪ ਚੋਰ । ੨੫ ਮੋਹ ।
 ੨੬ ਹੰਕਾਰ ਤਿੱਖੀ ਤੇ ਕਰੜੀ ਫਾਹੀ ਹੈ ।
 ੨੭ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ।
 ੨੮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ।
 ੨੯ ਅੱਖੇ ।
 ੩੦ ਕਿਨਾਰਾ । ਕਿਨਾਰਾ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ।
 ੩੧ ਸਿਮਰਨ ।
 ੩੨ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਭੂਮ ਵਿੱਚ ਵੈਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਿਵਣਾ ਬੂਠਾ ਹੈ । ਹੇ ਸੰਤੋ ! ਉਸ ਤੋਂ ਖਬਰਦਾਰ ਰਹਿਣਾ ।
 ੩੩ ਘਟਦੇ ਹਨ ਸ੍ਰੀਸ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
 ੩੪ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ ।
 ੩੫ ਕਾਲ ਦੀ ਕੰਨਿਆਂ ਭਾਵ ਬੁਢੇਪਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੬ ਅਨਿੱਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਤੇ ਵਿਨੋਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਵਿਨੋਦ=ਖੇਡਾਂ, ਤਮਾਸ਼ੇ ।
 ੩੭ ਦਇਆ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਦੀ ।
 ੩੮ ਹੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ ਜੀਭ ! ਤੈਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਮਿੱਠੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ । ਸੱਚ ਵੱਲੋਂ ਤੂੰ ਮਰ ਗਈ ਹੈਂ ਤੇ ਵੱਡੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਲੱਗੀ ਹੈਂ, ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਧੋ ਦਾਮੋਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ।
 ੩੯ ਲੱਗੀ ।
 ੪੦ ਨਾਰੀ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਮਤਾ ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬਲਵਾਨ ਬਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ ।
 ੪੧ ਉਹ ਤੀਲ੍ਹੇ ਸਮਾਨ ਹੌਲਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਪ੍ਰਿਯ ਹੈ ।
 ੪੨ ਕੀੜੀ । ਹੇ ਕੀੜੀ ਵਤ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ! ਤੂੰ ਗ੍ਰਾਸਟ (ਭਾਰੀ) ਹੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਨਾਮ-ਧਨ ਹੈ ।

* ਹਰੀ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ (੫੩) । ਇਹ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ (੫੪) । ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਹੈ (੫੫) । ਇਸ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸਾਧ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ । (੫੬) । ਹਰੀ ਜਿਹੀ ਉੱਚੀ ਹਸਤੀ ਸਾਧ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ (੫੭) । ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਕਟੀਦਾ (੫੮), ਤੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (੫੯) ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਹੀਣ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਸੋਹਣਾ ਹੋਵੇ, ਖੋਟਾ ਹੈ (੬੦) । ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (੬੧-੬੩) ।
 † ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਪੁਰਹ' ਹੈ ।

ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਨਮੋ ਨਮਹ ॥ ੬੩ ॥ *^੧ਤ੍ਰਿਣੰਤ ਮੇਰੰ ਸਹਕੰਤ ਹਰੀਅੰ ॥
 ਬੁਡੰਤ^੨ ਤਰੀਅੰ ਉਣੰਤ^੩ ਭਰੀਅੰ ॥ ^੪ਅੰਧਕਾਰ ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਉਜਾਰੰ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰ ਦਯਾਰੰ^੫ ॥ ੬੪ ॥ ^੬ਬ੍ਰਹਮਣਹ ਸੰਗਿ ਉਧਰਣੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰਮ
 ਜਿ ਪੂਰਣਹ ॥ ਆਤਮ ਰਤੰ ਸੰਸਾਰ ਗਹੰਤੇ ਨਰ ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲਹ ॥ ੬੫ ॥
 ਪਰ ਦਰਬ ਹਿਰਣੰ^੭ ਬਹੁ ਵਿਘਨ ਕਰਣੰ ^੮ਉਚਰਣੰ ਸਰਬ ਜੀਅ ਕਹ ॥ ^੯ਲਉ
 ਲਈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਤਿਪਤਿ ਮਨ ਮਾਏ ਕਰਮ ਕਰਤ ਸਿ ਸੂਕਰਹ ॥ ੬੬ ॥
^{੧੦}ਮਤੇ ਸਮੇਵ ਚਰਣੰ ਉਧਰਣੰ ਭੈ ਦੁਤਰਹ ॥ ਅਨੇਕ ਪਾਤਿਕ ਹਰਣੰ ਨਾਨਕ
 ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਨ ਸੰਸਯਹ ॥ ੬੭ ॥ ੪ ॥

ਮਹਲਾ ੫ ਗਾਥਾ^{੧੧}

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਕਰਪੂਰ^{੧੨} ਪੁਹਪ ਸੁਗੰਧਾ ਪਰਸ ਮਾਨੁਖੁ ਦੇਹੰ ਮਲੀਣੰ ॥ ਮਜਾ ਰੁਧਿਰ ਦੁਰੀਧਾ
 ਨਾਨਕ ਅਥਿ^{੧੩} ਗਰਬੇਣ ਅਗ੍ਰਾਨਣੋ ॥ ੧ ॥ ^{੧੪}ਪਰਮਾਣੋ ਪਰਜੰਤ ਆਕਾਸਹ
 ਦੀਪ ਲੋਅ ਸਿਖੰਡਣਹ ॥ ਗਛੇਣ ਨੈਣ ਭਾਰੇਣ ਨਾਨਕ ਬਿਨਾ ਸਾਧੂ ਨ
 ਸਿਧੁਤੇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੫}ਜਾਣੋ ਸਤਿ ਹੋਵੰਤੋ ਮਰਣੋ ਦ੍ਰਿਸਟੇਣ ਮਿਥਿਆ ॥ ^{੧੬}ਕੀਰਤਿ
 ਸਾਥਿ ਚਲੰਥੋ ਭਣੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਮਾਯਾ ਚਿਤ ਭਰਮੇਣ
 ਇਸਟ ਮਿਤ੍ਰੇਖੁ ਬਾਂਧਵਹ ॥ ਲਬਧੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਅਸਥਾਨੰ
 ਗੋਪਾਲ ਭਜਣੰ ॥ ੪ ॥ ਮੈਲਾਗਰ^{੧੮} ਸੰਗੇਣ ਨਿੰਮੁ ਬਿਰਖ ਸਿ ਚੰਦਨਹ ॥
 ਨਿਕਟਿ ਬਸੰਤੋ ਬਾਂਸੋ ਨਾਨਕ ਅਹੰ ਬੁਧਿ ਨ ਬੋਹਤੇ^{੧੯} ॥ ੫ ॥ ^{੨੦}ਗਾਥਾ ਗੁੰਫ
 ਗੋਪਾਲ ਕਥੰ ਮਥੰ ਮਾਨ ਮਰਦਨਹ ॥ ਹਤੰ ਪੰਚ ਸਤ੍ਰੇਣ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਾਣੇ
 ਪ੍ਰਹਾਰਣਹ ॥ ੬ ॥ ਬਚਨ ਸਾਧ ^{੨੧}ਸੁਖ ਪੰਥਾ ਲਹੰਥਾ^{੨੨} ਬਡ ਕਰਮਣਹ ॥
 ਰਹੰਤਾ^{੨੩} ਜਨਮ ਮਰਣੇਨ ਰਮਣੰ^{੨੪} ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਹ ॥ ੭ ॥ ^{੨੫}ਪਤ੍ਰ
 ਭੁਰਿਜੇਣ ਝੜੀਯੰ ਨਹ ਜੜੀਅੰ ਪੇਡ ਸੰਪਤਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਣ ਬਿਖਮਤਾ^{੨੬}
 ਨਾਨਕ ਬਹੰਤਿ ਜੋਨਿ ਬਾਸਰੋ ਰੈਣੀ ॥ ੮ ॥ ਭਾਵਨੀ^{੨੭} ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਲਭੰਤੰ^{੨੮}
 ਬਡ ਭਾਗਣਹ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮ ਗੁਣ ਰਮਣੰ ਨਾਨਕ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਨਹ
 ਬਿਆਪਣਹ ॥ ੯ ॥ ਗਾਥਾ ਗੂੜ ਅਪਾਰੰ ਸਮਝਣੰ ਬਿਰਲਾ ਜਨਹ ॥ ^{੨੯}ਸੰਸਾਰ
 ਕਾਮ ਤਜਣੰ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣੰ ਸਾਧ ਸੰਗਮਹ ॥ ੧੦ ॥ ^{੩੦}ਸੁਮੰਤ੍ਰ ਸਾਧ
 ਬਚਨਾ ਕੋਟਿ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸਨਹ ॥ ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ ਧਾਨੰ ਨਾਨਕ ਕੁਲ ਸਮੂਹ
 ਉਧਾਰਣਹ ॥ ੧੧ ॥ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਸੈਣਹ^{੩੧} ਜੇਣ ਮਧੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਹ ॥
 ਮੁਕਤੇ ਰਮਣ ਗੋਬਿੰਦਹ ਨਾਨਕ ਲਬਧੰ ਬਡ ਭਾਗਣਹ ॥ ੧੨ ॥ ਹਰਿ

- ੧ ਕੱਖ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਤੋਂ ਹਰਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਡੁੱਬਦਾ । ੩ ਖਾਲੀ ।
- ੪ ਜਿਥੇ ਹਨੇਰਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਕੁੱਝ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਦਇਆ । ਜੇ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਇਆ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
- ੬ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾਲ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਆਰਥੀ ਹੈਨ, ਓਹ ਨਰ ਨਿਹਫਲ ਗਹਿਰੇ (ਜਾਂਦੇ) ਹਨ ।
- ੭ ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ (ਪਰਾਇਆ ਮਾਲ) ।
- ੮ ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੯ 'ਇਹ ਲਵਾਂ' 'ਉਹ ਲਵਾਂ' ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰੱਜਦੇ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਕਰਮ ਸੂਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- ੧੦ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਜੇ ਹਰੀ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੧੧ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਥਾ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੀ, ਜਾਂ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਦੀ । ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਭੀ 'ਗਾਥਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡੇ 'ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ' ਕਿਹਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ । ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਫੁੱਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ-ਦੇਹ ਛੋਹ ਕੇ ਮਲੀਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਮਜਾ (ਮਿੱਝ) ਰਕਤ ਅਰ ਦੁਰਗੰਧਤਾ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਗਿਆਨੀ ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਫੇਰ ਵੀ ।
- ੧੪ ਹੇ ਜੀਵ ! ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਵਾਂਗ ਸੁਖਮ-ਦੇਹ ਧਾਰ ਕੇ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦਿਆਂ ਲੋਆਂ ਖੰਡਾਂ ਸਮੇਤ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿੱਚ ਗਛੇਣ (ਫਿਰ ਆਵੇ), ਤਾਂ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਸਕਦਾ।
- ੧੫ ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਜਾਣ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ (ਮਿਥਿਆ) ਹੈ ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ, ਨਾਲ ਸਾਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਮਾਇਆ ਨੇ ਇਸਟ, ਮਿਤ੍ਰਾਂ, ਸਬੰਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਦਾ ਚਿਤ ਭਰਮਾਇਆ ਹੈ ।
- ੧੮ ਚੰਦਨ ।
- ੧੯ ਸੁਗੰਧਤ । ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਥਾਂਸ ਸੁਗੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
- ੨੦ ਇਸ ਗਾਥਾ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਦੀ ਕਥਾ ਗੁੰਬਨ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸ਼ਤਰੂ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ-ਬਾਣ ਦੇ ਚਲਾਣ ਨਾਲ ।
- ੨੧ ਸੁਖ ਦਾ ਰਸਤਾ । ੨੨ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਮੁਕਦਾ ਹੈ । ੨੪ ਸਿਮਰਨ ।
- ੨੫ ਜਿਵੇਂ ਰੁੱਖ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਭੁਰ ਕੇ ਝੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਰੁੱਖ ਦੀ ਸੰਪਤਾ (ਮਾਲ ਭਾਵ ਡਾਲੀ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ।
- ੨੬ ਦੁੱਖ । ਦੁੱਖ ਝਾਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦਾ ਹੈ ।
- ੨੭ ਸਰਧਾ ।
- ੨੮ ਲੱਭਦੀ ।
- ੨੯ ਸੰਸਾਰਕ ਕਾਮਨਾ ਤਿਆਗ ਦਈਦੀ ਹੈ ।
- ੩੦ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੰਤਰ ।
- ੩੧ ਸੋਈ । ਓਹੀ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਮੁਕਤ ਹਨ ।

* ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਕੇ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (੬੪) । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ (੬੫) । ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੱਧਾ ਮਨੁੱਖ ਸੂਰ ਵਾਕੁਰ ਹੈ (੬੬) । ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਸਭ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (੬੭) ।

† ਮਨੁੱਖ-ਦੇਹੀ ਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ (੧) ? ਜੇ ਇਸ ਦੇਹੀ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕੋਈ ਸੁਖਮ ਦੇਹੀ ਭੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ (੨) । ਸੱਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਹੈ (੩) । ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਨਹੀਂ, ਸੁਖ ਕੇਵਲ ਭਜਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੈ (੪) । ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਬਾਂਸ-ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦੇ (੫) । ਹਰੀ-ਕਥਾ ਤੇ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ (੬-੨੩) ।

੧ਲਬਧੋ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਮਿਤੋ ॥ ੨ਬਿਦਾਰਣ ਕਦੇ ਨ ਚਿਤੋ ॥ ਜਾ ਕਾ ਅਸਥਲੁ ਤੋਲੁ
 ਅਮਿਤੋ ॥ ਸੁਏਈ ਨਾਨਕ ੩ਸਖਾ ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਕਿਤੋ ॥ ੧੩ ॥ ੪ਅਪਜਸੰ
 ਮਿਟੰਤ ਸਤ ਪੁਤ੍ਰਹ ॥ ਸਿਮਰਤਬ੍ਰੁ ਰਿਦੈ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰਣਹ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਗਵਾਨ
 ਅਚੁਤ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤਾਰਣਹ ॥ ੧੪ ॥ ੫ਮਰਣੰ ਬਿਸਰਣੰ
 ਗੋਬਿੰਦਹ ॥ ਜੀਵਣੰ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧ੍ਰਾਵਣਹ ॥ ਲਭਣੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ॥ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ੬ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਣਹ ॥ ੧੫ ॥ ਦਸਨੰ ੭ਬਿਹੂਨ ਭੁਯੰਗੰ ਮੰਤ੍ਰੰ ਗਾਰੁੜੀ
 ਨਿਵਾਰੰ ॥ ਬ੍ਰਾਧਿ ਉਪਾੜਣ ਸੰਤੰ ॥ ਨਾਨਕ ਲਬਧ ਕਰਮਣਹ ੧੦ ॥ ੧੬ ॥
 ੧੧ਜਥ ਕਥ ਰਮਣੰ ਸਰਣੰ ਸਰਬਤ੍ਰੁ ਜੀਅਣਹ ॥ ਤਥ ਲਗਣੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਨਕ ॥
 ਪਰਸਾਦੰ ਗੁਰ ਦਰਸਨਹ ॥ ੧੭ ॥ ੧੨ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਮਨ ਬਿਧੰ ॥ ਸਿਧੰ ਸਰਬ
 ਕੁਸਲਣਹ ॥ ਗਾਥਾ ੧੩ ਗਾਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਭਥੰ ੧੪ ਪਰਾ ਪੂਰਬਣਹ ॥ ੧੮ ॥
 ੧੫ਸੁਭ ਬਚਨ ਰਮਣੰ ਗਵਣੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਉਧਰਣਹ ॥ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰੰ
 ਨਾਨਕ ਪੁਨਰਪਿ ੧੬ ਜਨਮ ਨ ਲਭੁਤੇ ॥ ੧੯ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬੀਚਾਰੰ ॥
 ਏਕੰਕਾਰ ਨਾਮ ਉਰ ਧਾਰੰ ੧੭ ॥ ਕੁਲਹ ਸਮੂਹ ਸਗਲ ਉਧਾਰੰ ॥ ਬਡਭਾਗੀ
 ਨਾਨਕ ਕੋ ਤਾਰੰ ॥ ੨੦ ॥ ਸਿਮਰਣੰ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੰ ਉਧਰਣੰ ਕੁਲ ਸਮੂਹਣਹ ॥
 ਲਬਧਿਅੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗੀ ੧੮ ਭੇਟੰਤਿ ਦਰਸਨਹ ॥ ੨੧ ॥
 ਸਰਬ ਦੋਖ ਪਰੰਤਿਆਗੀ ੧੯ ਸਰਬ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜੰਤਣਃ ॥ ੨੦ ਲਬਧੇਣਿ ਸਾਧ
 ਸੰਗੇਣਿ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖੁਣਃ ॥ ੨੨ ॥ ੨੧ਹੋਯੋ ਹੈ ਹੋਵੰਤੋ ਹਰਣ ਭਰਣ
 ਸੰਪੂਰਣਃ ॥ ਸਾਧੂ ਸਤਮ ੨੨ ਜਾਣੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾਰਣੰ ॥੨੩ ॥ ੨੩ਸੁਖੇਣ
 ਬੈਣ ਰਤਨੰ ਰਚਨੰ ਕਸੁੰਭ ਰੰਗਣਃ ॥ ਰੋਗ ਸੋਗ ਬਿਓਗੰ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ
 ਨ ਸੁਪਨਹ ॥ ੨੪ ॥

ਫੁਨਹੇ ੨੪ ਮਹਲਾ ੫

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*੨੫ਹਾਥਿ ਕਲੰਮ ਅਗੰਮ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖਾਵਤੀ ॥ ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ
 ਸਭ ਸੰਗਿ ਅਨੂਪ ਰੂਪਾਵਤੀ ॥ ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਮੁਖਹੁ
 ਤੁਹਾਰੀਆ ॥ ਮੋਹੀ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਸਭਾ
 ਮਹਿ ਬੈਸਿ ਕਿ ੨੬ ਕੀਰਤਿ ੨੭ ਮੈ ਕਹਾਂ ॥ ਅਰਪੀ ਸਭੁ ਸੀਗਾਰੁ ਏਹੁ
 ਜੀਉ ਸਭੁ ਦਿਵਾ ॥ ੨੮ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਸੇਜ ਸੁ ਕੰਤਿ ੨੯ ਵਿਛਾਈਐ ॥
 ਹਰਿਹਾਂ ੩੦ ਮਸਤਕਿ ਹੋਵੈ ਭਾਗੁ ਤ ਸਾਜਨੁ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਸਖੀ
 ਕਾਜਲ ੩੧ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ੩੨ ਸਭੈ ਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ ॥ ਸੋਲਹ ੩੩ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ
 ਅੰਜਨੁ ੩੪ ਪਾਜਿਆ ੩੫ ॥ ਜੇ ਘਰਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ॥ ਹਰਿਹਾਂ

- ੧ ਸ਼੍ਰੋਟ ਮਿੱਤਰ (ਹਰੀ) ਲੱਭਦਾ ਹੈ ।
 ੨ ਉਹ ਹਰੀ ਕਦੀ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦਾ (ਦਿਲ-
 ਸ਼ਿਕਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ) ।
 ੩ ਅਸਥਾਨ ।
 ੪ ਬੋਲੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦਿਲ ਨਾਲ ।
 ੫ ਜਿਵੇਂ ਸਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਅਪਜਸ ਮਿਟਦਾ ਹੈ,
 ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੬ [ਅਚਜੁਤ] ਅਥਿਨਾਸੀ, ਅਟੱਲ ।
 ੭ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਰਨਾ ਮੌਤ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
 ਹੈ ।
 ੮ ਪਿਛਲੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ।
 ੯ ਦੰਦ । ਜਿਵੇਂ ਗਾਰੜੀ-ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਵਿਹੁ ਦੂਰ ਕਰਦਾ
 ਹੈ ਤੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਦੰਦ-ਹੀਣ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ
 ਸੰਤ-ਜਨ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਜੋਗ ਹਨ ।
 ੧੦ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ।
 ੧੧ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ, ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਈਂ ਜੋ ਹਰੀ ਵਿਆਪਕ
 ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ
 ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਵਾਰਾ ਲੱਗਦਾ
 ਹੈ ।
 ੧੨ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਭ
 ਸੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ੧੩ ਕਥਾ ।
 ੧੪ ਸਰਸੋਟ ਲੋਕ । ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ
 ਦੀ ਕਥਾ ਗਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ ।
 ੧੫ ਸੁਭ ਬਚਨ ਸਿਮਰਨਾ ਤੇ ਗਾਉਣਾ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ
 ਦਵਾਰਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਫੇਰ ।
 ੧੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦੇ ਹਨ ।

- ੧੮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੯ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ ।
 ੨੦ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦਵਾਰਾ ਲਭਦੇ ਹਨ, ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ
 ਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ।
 ੨੧ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਹਰਣ ਭਰਣ (ਨਾਸ ਕਰਤਾ ਤੇ ਪਾਲਣ
 ਯੋਗ) ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ, ਹੁਣ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਰਹੇਗਾ, ਉਸ
 ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਧੂ ਹੈ ।
 ੨੨ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ।
 ੨੩ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁਖ, ਵੇਸਵਾ ਆਦਿ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ
 ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਖਚਤ ਪੁਰਸ਼ ਦੁੱਖਾਂ
 ਰੋਗਾਂ ਸੋਗਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੈ ।
 ੨੪ [ਪੁਨਹ=ਫੇਰ, ਮੁੜ-ਮੁੜ] ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ
 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲਫਜ (ਜਿਵੇਂ 'ਹਰਿਹਾਰ') ਮੁੜ-ਮੁੜ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੫ ਹੇ ਅਗੰਮ ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਲਮ ਹੈ, ਜਿਸ
 ਨਾਲ ਸਭ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ਹੇ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ! ਤੂੰ ਸਭ ਦੇ ਸੰਗ ਮਿਲ
 ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਬੈਠ ਕੇ । ੨੭ ਸਿਫਤ ।
 ੨੮ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਸੀ ਹੋ ਕੇ ।
 ੨੯ ਕੰਤ ਲਈ ।
 ੩੦ [ਹਿ ਹਰਿ] ਛੰਦ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ । ਇਹ ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ
 ਆਵਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।
 ੩੧ ਕੱਜਲ, ਸੁਰਮਾ ।
 ੩੨ ਪਾਨ ।
 ੩੩ ਸੋਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ।
 ੩੪ ਸੁਰਮਾ ।
 ੩੫ ਪਾਇਆ ।

* ਸੋਹਣੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੋਹੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸਤਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ (੧) । ਫਿਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (੨) । ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਕਿਸ ਕੰਮ, ਜੋ ਹਰੀ ਪਿਆਰਾ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵਸੇ ? (੩)

ਕੰਤੈ ਬਾਝੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਈਐ ॥੩॥ *ਜਿਸੁ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਕੰਤੁ
 ਸਾ ਵਡਭਾਗਣੇ ॥ ਤਿਸੁ ਬਣਿਆ ਹਭੁ^੧ ਸੀਗਾਰੁ ਸਾਈ ਸੋਹਾਗਣੇ ॥ ਹਉ ਸੁਤੀ
 ਹੋਇ ਅਚਿੰਤ ਮਨਿ ਆਸ ਪੁਰਾਈਆ^੨ ॥ ਹਰਿਹਾਂ ਜਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ਕੰਤੁ
 ਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਆ ॥ ੪ ॥ ^੩ਆਸਾ ਇਤੀ ਆਸ ਕਿ ਆਸ ਪੁਰਾਈਐ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਦਇਆਲ ਤ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ॥ ਮੈ ਤਨਿ ਅਵਗਣ ਬਹੁਤੁ ਕਿ
^੪ਅਵਗਣ ਛਾਇਆ ॥ ਹਰਿਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਭਏ ਦਇਆਲ ਤ ਮਨੁ
 ਠਹਰਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬੇਅੰਤੁ ਬੇਅੰਤੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਦੁਤਰੁ^੫ ਇਹੁ
 ਸੰਸਾਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਰਾਇਆ ॥ ਮਿਟਿਆ ਆਵਾ ਗਉਣੁ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥
 ਹਰਿਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ਮੇਰੈ
 ਹਾਥਿ ਪਦਮੁ^੬ ਆਗਨਿ ਸੁਖ ਬਾਸਨਾ ॥ ਸਖੀ ਮੋਰੈ ਕੰਠਿ ਰਤੰਨੁ ਪੇਖਿ^੭
 ਦੁਖੁ ਨਾਸਨਾ ॥ ਬਾਸਉ ਸੰਗਿ ਗੁਪਾਲ ਸਗਲ ਸੁਖ ਰਾਸਿ ਹਰਿ ॥
 ਹਰਿਹਾਂ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਬਸਹਿ ਜਿਸੁ ਸਦਾ ਕਰਿ^੮ ॥ ੭ ॥
^{੧੦}ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰਾਵਣਿ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾ ਲਾਜੀਅਹਿ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਹਿਰਹਿ
 ਪਰ ਦਰਬੁ ^{੧੩}ਛਿਦ੍ਰ ਕਤ ਢਾਕੀਅਹਿ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਮਤ^{੧੪} ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਗਲ
 ਕੁਲ ਤਾਰਈ ॥ ਹਰਿਹਾਂ ਸੁਨਤੇ ਭਏ ਪੁਨੀਤ^{੧੫} ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰਈ ॥ ੮ ॥
 ਉਪਰਿ ਬਨੈ^{੧੬} ਅਕਾਸੁ ਤਲੈ ^{੧੭}ਧਰ ਸੋਹਤੀ ॥ ਦਹ ਦਿਸ ਚਮਕੈ ਬੀਜੁਲਿ
^{੧੮}ਮੁਖ ਕਉ ਜੋਹਤੀ ॥ ਖੋਜਤ ਫਿਰਉ ਬਿਦੇਸਿ ਪੀਉ ਕਤ ਪਾਈਐ ॥ ਹਰਿਹਾਂ
 ਜੇ ਮਸਤਕਿ ਹੋਵੈ ਭਾਗੁ ਤ ਦਰਸਿ ਸਮਾਈਐ ॥ ੯ ॥ ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ
 ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ ॥ ^{੧੯}ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਹਿਆ ॥ ਵਸਦੀ
 ਸਘਨ^{੨੦} ਅਪਾਰ ਅਨੂਪ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ॥ ਹਰਿਹਾਂ ਨਾਨਕ ਕਸਮਲ^{੨੧} ਜਾਹਿ
 ਨਾਇਐ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ॥ ੧੦ ॥ ^{੨੨}ਚਾਤ੍ਰਕ ਚਿਤ ਸੁਚਿਤ ਸੁ
 ਸਾਜਨੁ ਚਾਹੀਐ ॥ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ ਲਾਗੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਸੈ ਕਉ ਆਹੀਐ^{੨੩} ॥
 ਬਨੁ ਬਨੁ ਫਿਰਤ ਉਦਾਸ ਬੁੰਦ ਜਲ ਕਾਰਣੇ ॥ ਹਰਿਹਾਂ ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨੁ ਮਾਂਗੈ
 ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰਣੇ ॥ ੧੧ ॥ ^{੨੪}ਮਿਤ ਕਾ ਚਿਤੁ ਅਨੂਪੁ ਮਰੰਮੁ^{੨੫} ਨ
 ਜਾਨੀਐ ॥ ^{੨੬}ਗਾਹਕ ਗੁਨੀ ਅਪਾਰ ਸੁ ਤਤੁ ਪਛਾਨੀਐ ॥ ^{੨੭}ਚਿਤਹਿ ਚਿਤੁ
 ਸਮਾਇ ਤ ਹੋਵੈ ਰੰਗੁ ਘਨਾ^{੨੮} ॥ ਹਰਿਹਾਂ ^{੨੯}ਚੰਚਲ ਚੋਰਹਿ ਮਾਰਿ ਤ ਪਾਵਹਿ
 ਸਚੁ ਧਨਾ ॥ ੧੨ ॥ ^{੩੦}ਸੁਪਨੈ ਉਭੀ ਭਈ ਗਹਿਓ ਕੀ ਨ ਅੰਚਲਾ ॥ ਸੁੰਦਰ
 ਪੁਰਖ ਬਿਰਾਜਿਤ ਪੇਖਿ ਮਨੁ ਬੰਚਲਾ ॥ ਖੋਜਉ ਤਾ ਕੇ ਚਰਣ ਕਹਹੁ ਕਤ
 ਪਾਈਐ ॥ ਹਰਿਹਾਂ ਸੋਈ ਜਤੰਨੁ^{੩੧} ਬਤਾਇ ਸਖੀ ਪ੍ਰਿਉ ਪਾਈਐ ॥
 ੧੩ ॥ ਨੈਣ ਨ ਦੇਖਹਿ ਸਾਧ ਸਿ ਨੈਣ ਬਿਹਾਲਿਆ^{੩੨} ॥ ^{੩੩}ਕਰਨ ਨ ਸੁਨਹੀ

- ੧ ਸਭ ।
- ੨ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਆਸ) ।
- ੩ ਇੰਨੀ ਆਸ ਹੈ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕਿ ਇਸ ਆਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਕੰਤ !
- ੪ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ।
- ੫ [ਦੁਸ-ਤਰ] ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਵਣ ਵਾਲਾ ।
- ੬ ਪੈਰ 'ਤੇ ਪਦਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੋ ਚੰਗੀ ਰੇਖ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪਦਮ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ।
- ੭ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ।
- ੮ ਦੇਖ ਕੇ । ਮੇਰੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਰੂਪ ਚਤਨ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਤਾਵੀਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁੱਖ ਨੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹਨ । ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਆਦਿ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹਨ । ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ= ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ। 'ਨਵ ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੦ ਪਰ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ।
- ੧੧ ਲਜਿਆਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਰਮ ਝੱਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੨ ਜਿਹੜੇ ਸਦਾ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਪ ਢਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।
- ੧੪ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ।
- ੧੫ ਪਵਿੱਤਰ ।
- ੧੬ ਸੋਹਣਾ ਫੱਬਿਆ ਹੈ ।
- ੧੭ ਧਰਤੀ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ (ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ) ।
- ੧੮ (ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿੱਚ) ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਤਕਦੀ ਹੈ (ਏਥੇ ਸੁੰਦਰ ਸਾਵਣ ਰੁੱਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੁਤਲਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਸਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਲੱਭਦਿਆਂ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ)।
- ੧੯ ਹੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰੇ ! ਤੈਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਸੋਭਨੀਕ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਲੌਕਿਕ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ।
- ੨੦ ਸੰਘਣੀ (ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗ ਰਹਿਤ ਛੱਡਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਿ' ਅਤੇ ਰਾਮਦਾਸਸਰ' ਨੂੰ ਲਗ ਰਹਿਤ ਛੱਡਿਆ ਹੈ)।
- ੨੧ ਪਾਪ ।
- ੨੨ ਚਾਤੁਕ ਵਾਂਗ ਸੁਚੇਤ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੭, ਨੋਟ ੧੭ ।
- ੨੩ ਲੋਚੀਏ, ਚਾਹੀਏ ।
- ੨੪ ਮਿੰਤਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ।
- ੨੫ ਭੇਦ ।
- ੨੬ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹਕ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਦਿਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।
- ੨੮ ਬਹੁਤ ।
- ੨੯ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਚਲ (ਚਲਾਇਮਾਨ) ਹਨ।
- ੩੦ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਠ ਖੜੋਤੀ (ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ), ਪਰ ਮੈਂ ਅੰਚਲ (ਪੱਲਾ) ਕਿਉਂ ਨਾ ਫੜਿਆ? ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਮੈਂ ਠੱਗੀ ਗਈ ਤੇ ਪੱਲਾ ਫੜਨਾ ਭੁੱਲ ਗਈ।
- ੩੧ ਜਤਨ ।
- ੩੨ ਬੇਹਾਲ, ਦੁਖੀ ।
- ੩੩ ਕੰਨ ।

* ਪਰ ਜੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਆ ਵਸੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੰਗਾਰ ਤੇ ਸੋਭਾ ਵਿੱਚੇ ਆ ਗਈ (੪) । ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਤੀਬਰ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕੁਝ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । ਇਸ ਨਿਰਾਸਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੱਢਦੀ ਹੈ (੫) । ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (੬) । ਇਹ ਨਾਮ ਪਦਮ ਵਾਕੁਰ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਰੱਖਦਾ ਤੇ ਤਾਵੀਜ਼ ਵਾਕੁਰ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ (੭) । ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ (੮) । ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰੇ ਦੀ ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਲੱਭਾ, ਜੋ ਅਨੂਪ ਥਾਂ ਹੈ (੧੦) । ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਤੁਕ ਵਾਂਗੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਤਰਲੇ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ (੧੧) । ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਜੋਗਾ ਬਣਾ ਕੇ (੧੨) । ਹਰੀ ਲਈ ਤਾਂਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (੧੩) । ਔਖਾਂ, ਕੰਨਾਂ, ਜੀਭ ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿੱਚ ਲਾਂਦੇ ਹਨ (੧੪) ।

ਨਾਦੁ^੧ ਕਰਨ ਮੁੰਦਿ ਘਾਲਿਆ ॥ ਰਸਨਾ^੨ ਜਪੈ ਨ ਨਾਮੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਕਰਿ
 ਕਟੀਐ ॥ ਹਰਿਗਾਂ ਜਬ ਬਿਸਰੈ ਗੋਬਿਦ ਰਾਇ ਦਿਨੋ ਦਿਨੁ ਘਟੀਐ ॥ ੧੪ ॥
 *ਪੰਕਜ^੩ ਫਾਥੇ ਪੰਕ^੪ ਮਹਾ ਮਦ ਗੁੰਫਿਆ^੬ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗ ਉਰਝਾਇ ਬਿਸਰਤੇ
 ਸੁੰਫਿਆ^੭ ॥ ਹੈ ਕੋਊ ਐਸਾ ਮੀਤੁ ਜਿ ਤੋਰੈ ਬਿਖਮ ਗਾਂਠਿ ॥ ਨਾਨਕ ਇਕੁ
 ਸ੍ਰੀਧਰ ਨਾਬੁ^੮ ਜਿ ਟੂਟੇ ਲੇਇ ਸਾਂਠਿ ॥ ੧੫ ॥ ਧਾਵਉ ਦਸਾ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰੇਮ
 ਪ੍ਰਭ ਕਾਰਣੇ ॥ ਪੰਚ^{੧੨} ਸਤਾਵਹਿ ਦੂਤ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਮਾਰਣੇ ॥ ਤੀਖਣ^{੧੩} ਬਾਣ
 ਚਲਾਇ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਧਾਈਐ ॥ ਹਰਿਗਾਂ ਮਹਾਂ ਬਿਖਾਦੀ ਘਾਤ ਪੂਰਨ ਗੁਰੁ
 ਪਾਈਐ ॥ ੧੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ ਮੂਲਿ ਨ ਨਿਖੁਟਈ ॥ ਖਾਵਉ
 ਭੁੰਚਹੁ^{੧੫} ਸਭਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਛੁਟਈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੧੭} ਦਿਤਾ ਤੁਸਿ^{੧੮}
 ਹਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਅਰਾਧਿ ਕਦੇ ਨ ਜਾਂਹਿ ਮਰਿ ॥ ੧੭ ॥ ਜਿਥੈ ਜਾਏ
 ਭਗਤੁ ਸੁ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ॥ ਸਗਲੇ ਹੋਏ ਸੁਖ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਣਾ ॥
 ਜੀਅ ਕਰਨਿ ਜੈਕਾਰੁ ਨਿੰਦਕ ਮੁਏ ਪਚਿ^{੧੯} ॥ ਸਾਜਨ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮੁ ਜਪਿ ॥ ੧੮ ॥ ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਤਹ ਨਹੀ ਸੇਵੀਐ ॥ ਝੂਠੈ
 ਰੰਗਿ ਖੁਆਰੁ ਕਹਾਂ ਲਗੁ ਖੇਵੀਐ^{੨੧} ॥ ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ^{੨੨} ਪੇਖਿ ਕਾਹੇ ਸੁਖ
 ਮਾਨਿਆ ॥ ਹਰਿਗਾਂ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ ਜਿ ਦਰਗਹਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ੧੯ ॥
 ਕੀਨੇ ਕਰਮ ਅਨੇਕ ਗਵਾਰ ਬਿਕਾਰ ਘਨ^{੨੩} ॥ ਮਹਾ ਦੁਰੰਧਤ ਵਾਸੁ^{੨੪} ਸਠ
 ਕਾ ਛਾਰੁ ਤਨ ॥ ਫਿਰਤਉ ਗਰਬ ਗੁਬਾਰਿ ਮਰਣੁ ਨਹੈ ਜਾਨਈ ॥ ਹਰਿਗਾਂ
 ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਪੇਖਿ ਕਾਹੇ ਸਚੁ ਮਾਨਈ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਪੂਜੈ^{੨੫} ਅਉਧ^{੨੬}
 ਤਿਸੈ ਕਉਣੁ ਰਾਖਈ ॥ ਬੈਦਕ^{੨੭} ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਹਾਂ ਲਉ ਭਾਖਈ ॥ ਏਕੋ
 ਚੇਤਿ ਗਵਾਰ ਕਾਜਿ ਤੇਰੈ ਆਵਈ ॥ ਹਰਿਗਾਂ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਤਨੁ ਛਾਰੁ ਬ੍ਰਿਥਾ
 ਸਭੁ ਜਾਵਈ ॥ ੨੧ ॥ ਅਉਖਧੁ^{੨੮} ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ਅਮੋਲਕੁ ਪੀਜਈ ॥ ਮਿਲਿ
 ਮਿਲਿ ਖਾਵਹਿ ਸੰਤ ਸਗਲ ਕਉ ਦੀਜਈ^{੨੯} ॥ ਜਿਸੈ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਤਿਸੈ
 ਹੀ ਪਾਵਣੇ ॥ ਹਰਿਗਾਂ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨੁ ਜਿ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਰਾਵਣੇ^{੩੦} ॥
 ੨੨ ॥ ਵੈਦਾ ਸੰਦਾ ਸੰਗੁ ਇਕਠਾ ਹੋਇਆ ॥ ਅਉਖਦ^{੩੨} ਆਏ ਰਾਸਿ ਵਿਚਿ
 ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ॥ ਜੋ ਜੋ ਓਨਾ ਕਰਮ ਸੁਕਰਮ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ ॥ ਹਰਿਗਾਂ
 ਦੂਖ ਰੋਗ ਸਭਿ ਪਾਪ ਤਨ ਤੇ ਖਿਸਰਿਆ^{੩੪} ॥ ੨੩ ॥

ਚਉਬੋਲੇ^{੩੫} ਮਹਲਾ ੫

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†^{੩੬} ਸੰਮਨ ਜਉ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਦਮ ਕ੍ਰਿਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਣ^{੩੭} ॥ ਰਾਵਨ ਹੁਤੇ^{੩੮} ਸੁ
 ਰੰਕ^{੩੯} ਨਹਿ^{੪੦} ਜਿਨਿ ਸਿਰ ਦੀਨੇ ਕਾਟਿ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤਨੁ ਖਚਿ

- ੧ ਸ਼ਬਦ ।
 ੨ ਐਸੇ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।
 ੩ ਜੀਭ ।
 ੪ [ਚਿੱਕੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ] ਕੰਵਲ ।
 ੫ ਪੰਖ, ਖੰਭ । ਜਿਵੇਂ ਭੋਰੇ ਦੇ ਖੰਭ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵਿਸਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੬ ਗੁੰਦਿਆ । ੭ ਸੁੰਦਰਤਾ ।
 ੮ ਕਠਨ ਗੰਢਾਂ ਜੁਦਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋੜ ਦੇਵੇ ।
 ੯ [ਲਛਮੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੦ ਟੁੱਟੇ ਗੰਢ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ।
 ੧੧ ਦੋੜਦਾ ਹਾਂ ਕਈ ਤਰਫਾਂ ।
 ੧੨ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀ । ੧੩ ਤੇਜ ।
 ੧੪ ਮਹਾਂ ਦੁੱਖ ਦਾਈਆਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਵੇ ।
 ੧੫ ਭੋਗੇ ।
 ੧੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ੧੭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
 ੧੮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ।
 ੧੯ ਸੜ ਕੇ ।
 ੨੦ ਪਤਤਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਵਨ (ਪਵਿਤਰ ਹਰੀ) ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੇਵਿਆ ।
 ੨੧ ਨਿਰਬਾਹ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋਵੇ ।
 ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੮੦੩ ਨੋਟ ੩ ।
 ੨੩ ਬਹੁਤੇ ।

- ੨੪ ਸ਼ਨ (ਮੂਰਖ) ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਵਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।
 ੨੫ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੨੬ ਉਮਰ ।
 ੨੭ ਹਿਕਮਤ । ਵੈਦ ਕਿੰਨੇ-ਕੁ ਇਲਾਜ (ਉਪਾਵ) ਦੱਸਣਗੇ ? ੨੮ ਦਵਾਈ ।
 ੨੯ ਦੋਂਦੇ ਹਨ । ੩੦ ਭੋਗਦੇ, ਮਾਣਦੇ ।
 ੩੧ ਭਾਵ ਸਤ-ਸੰਗਤ ।
 ੩੨ ਦਵਾਈਆਂ ।
 ੩੩ ਜੋ ਜੋ ਓਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਸੋਹਣਾ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩੪ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੫ ਇਕ ਛੰਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ (ਸੰਮਨ, ਮੂਸਨ, ਜਮਾਲ ਤੇ ਪਤੰਗ) ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਏ ਬੋਲੇ ਜਾਂ ਬਚਨ ਹਨ ।
 ੩੬ ਹੇ ਸੰਮਨ (ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ਪੁਰੇ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ) ! ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ, ਤਾਂ ਰਾਵਣ ਜਿਹੇ ਕੰਗਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਦਾਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਿਲੀ ?
 ੩੭ ਵਟਾਂਦਰਾ ।
 ੩੮ ਵਰਗੇ ।
 ੩੯ ਕੰਗਾਲ ।
 ੪੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ ।
 ੪੧ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਭਾਵ ਮੁਕੰਮਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ।

* ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਵਿਚੋਲੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ (੧੫) । ਜੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ (੧੬) । ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸੁਖ (੧੭-੧੮) । ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਖ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਤ ਝੂਠੇ ਹਨ (੧੯) । ਧਾਰਮਕ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਭੀ ਝੂਠੀ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ (੨੦) । ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ (ਦਵਾ ਆਦਿ) ਸਥਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ (੨੧) । ਨਾਮ ਜਹੀ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ (੨੨) । ਇਹ ਸਤ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੨੩) ।

† ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਵਿਕਦਾ (੧) । ਇਹ ਇਕ ਮਗਨਤਾ ਹੈ (੨) । ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਮਨੁੱਖ ਹਜ਼ਾਰ ਔਕੜਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ (੩) । ਮਗਨਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (੪) । ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਲ ਕੋਈ ਧਾਰਮਕ ਕਮਾਈ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ (੫) । ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਆਦਮੀ ਮਿਥਿਆ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਦਾ ਤੇ ਖਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (੬) । ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਘਰ ਤੇ ਧਨ ਉਜੜਨ ਨਾਲ ਉਹ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਵਿਛੜਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੭) । ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ (੮) । ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਚਲ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (੯) । ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (੧੦-੧੧) ।

ਰਹਿਆ ਬੀਚੁ ਨ ਰਾਈ ਹੋਤ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਬੇਧਿਓ^੧ ਬੂਝਨੁ ਸੁਰਤਿ
 ਸੰਜੋਗ ॥ ੨ ॥ ਸਾਗਰ ਮੇਰ^੩ ਉਦਿਆਨ^੪ ਬਨ ਨਵ ਖੰਡ ਬਸੁਧਾ^੫ ਭਰਮ ॥
 ਮੂਸਨ^੬ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮ ਕੈ ਗਨਉ ਏਕ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥ ੩ ॥ ਮੂਸਨ ਮਸਕਰ^੮
 ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਰਹੀ ਜੁ ਅੰਬਰੁ ਛਾਇ ॥ ਬੀਧੇ ਬਾਂਧੇ ਕਮਲ ਮਹਿ ਭਵਰ ਰਹੇ
 ਲਪਟਾਇ ॥ ੪ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ^੯ ਹਰਖ^{੧੦} ਸੁਖ ਮਾਨ ਮਹਤ^{੧੧} ਅਰੁ ਗਰਬ ॥
 ਮੂਸਨ ਨਿਮਖਕ^{੧੨} ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਿ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਦੇਂਉ ਸਰਬ ॥ ੫ ॥ ਮੂਸਨ^{੧੩} ਮਰਮੁ
 ਨ ਜਾਨਈ ਮਰਤ ਹਿਰਤ ਸੰਸਾਰ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮ ਨ ਬੇਧਿਓ^{੧੪} ਉਰਝਿਓ ਮਿਥ
 ਬਿਉਹਾਰ ॥ ੬ ॥ ਘਬੁ^{੧੫} ਦਬੁ^{੧੬} ਜਬ ਜਾਰੀਐ ਬਿਛੁਰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਲ ॥ ਮੂਸਨ
 ਤਬ ਹੀ ਮੂਸੀਐ ਬਿਸਰਤ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲ ॥ ੭ ॥ ਜਾ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਆਉ^{੧੭}
 ਹੈ ਚਰਨ ਚਿਤਵ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਰਹੀ^{੧੮} ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ^{੧੯} ਆਨ ਨ ਕਤਹੂ
 ਜਾਹਿ ॥ ੮ ॥^{੨੦} ਲਖ ਘਾਟੀਂ ਉਚੈ ਘਨੋ ਚੰਚਲ ਚੀਤ ਬਿਹਾਲ ॥ ਨੀਚ ਕੀਚ
 ਨਿਮ੍ਰਿਤ ਘਨੀ ਕਰਨੀ ਕਮਲ ਜਮਾਲ ॥ ੯ ॥^{੨੧} ਕਮਲ ਨੈਨ ਅੰਜਨ ਸਿਆਮ
 ਚੰਦ ਬਦਨ ਚਿਤ ਚਾਰ ॥ ਮੂਸਨ ਮਗਨ ਮਰੰਮ ਸਿਉ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਹਾਰ ॥
 ੧੦ ॥ ਮਗਨੁ ਭਇਓ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਉ^{੨੨} ਸੂਧ ਨ ਸਿਮਰਤ ਅੰਗ ॥ ਪ੍ਰਗਟਿ
 ਭਇਓ ਸਭ ਲੋਅ^{੨੩} ਮਹਿ ਨਾਨਕ ਅਧਮ^{੨੪} ਪਤੰਗ ॥ ੧੧ ॥

ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ^{੨੫} ਜੀਉ ਕੇ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸਿਮਰਨੀ^{੨੬} ਰਸਨਾ ਉਪਰਿ ਰਾਮੁ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ
 ਸਗਲ ਭਗਤ ਤਾ ਕੋ ਸੁਖੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕਉ ਸਭੁ
 ਕੋ ਹਸਨੇਹਾਰੁ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਇਸ ਜਾਤਿ ਕਉ ਜਿਹ ਜਪਿਓ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥
 ੨ ॥ ਕਬੀਰ ਡਗਮਗ^{੨੭} ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਕਹਾ ਡੁਲਾਵਹਿ ਜੀਉ ॥ ਸਰਬ
 ਸੂਖ ਕੋ ਨਾਇਕੋ^{੨੮} ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਉ ॥ ੩ ॥ ਕਬੀਰ ਕੰਚਨ^{੨੯} ਕੇ
 ਕੁੰਡਲ ਬਨੇ ਉਪਰਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥ ਦੀਸਹਿ^{੩੦} ਦਾਧੇ ਕਾਨ ਜਿਉ ਜਿਨ੍
 ਮਨਿ ਨਾਹੀ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਏਕੁ ਆਧੁ ਜੋ^{੩੧} ਜੀਵਤ
 ਮਿਰਤਕੁ ਹੋਇ ॥ ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਕੈ ਗੁਨ ਰਵੈ^{੩੨} ਜਤ^{੩੩} ਪੇਖਉ ਤਤ ਸੋਇ ॥
 ੫ ॥ ਕਬੀਰ ਜਾ ਦਿਨ ਹਉ^{੩੪} ਮੂਆ ਪਾਛੈ ਭਇਆ ਅਨੰਦੁ ॥ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ
 ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨਾ ਸੰਗੀ^{੩੫} ਭਜਹਿ ਗੁੰਬੰਦੁ ॥ ੬ ॥ ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ
 ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥
 ੭ ॥ ਕਬੀਰ ਆਈ^{੩੬} ਮੁਝਹਿ ਪਹਿ ਅਨਿਕ ਕਰੇ ਕਰਿ ਭੇਸ ॥ ਹਮ ਰਾਖੇ
 ਗੁਰ ਆਪਨੇ^{੩੭} ਉਨਿ ਕੀਨੋ ਆਦੇਸੁ ॥ ੮ ॥ ਕਬੀਰ ਸੋਈ^{੩੮} ਮਾਰੀਐ
 ਜਿਹ ਮੂਐ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਭਲੋ ਭਲੋ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਬੁਰੇ ਨ ਮਾਨੈ^{੩੯} ਕੋਇ ॥ ੯ ॥

- ੧ ਵਿੰਨਿਆਂ ਹੈ ।
- ੨ ਸਮਝ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਸੁਰਤੀ ਪਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ ।
- ੩ ਪਰਬਤ ।
- ੪ ਉਜਾੜ ।
- ੫ ਧਰਤੀ । ਸਾਗਰ ਆਦਿ ਦਾ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਤੇ ਔਖਾ ਸਫਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕਦਮ ਤੁਲ ਸਮਝਦਾਂ ਹਾਂ (ਭਾਵ ਤੁਛ ਗਿਣਦਾ ਹਾਂ) ।
- ੬ ਹੇ ਮੂਸਨ (ਇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਸੰਮਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ) ।
- ੭ ਪਿਆਰੇ ਦੇ !
- ੮ ਚਾਂਦਨੀ । ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਅੰਬਰ (ਅਸਮਾਨ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਛਾਈ ਹੈ; ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਭੋਰੇ ਵਾਂਗ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਮਸਤ ਚੰਬੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੯ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ।
- ੧੦ ਸੁਖ । ੧੧ ਵਡਿਆਈ ।
- ੧੨ ਰਤਾ ਭਰ । ਜਪ ਤਪ ਆਦਿ ਸਭ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਆਂ ਇਕ ਰਤਾ ਭਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ।
- ੧੩ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਮਰਦਾ ਤੇ ਠੱਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਭੇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
- ੧੪ ਮਿਥਿਆ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੈ ।
- ੧੫ ਘਰ ।
- ੧੬ ਦਰਬ, ਧਨ । ਜਦੋਂ ਘਰ ਤੇ ਧਨ ਸੜ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬੇਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਮੁਸੀਬੀ (ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ) ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ ।
- ੧੭ ਸੁਆਦ ।
- ੧੮ ਪਿਆਰੇ ।
- ੧੯ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।
- ੨੦ ਜੋ ਚੰਚਲ ਚਿੱਤ ਹੈ ਉਹ ਲੱਖਾਂ ਘਾਟੀਆਂ ਉੱਚਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਚਿੱਕੜ ਨੀਚ ਹੈ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਬਹੁਤ ਧਾਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਨੀ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇ ਜਮਾਲ! ਕਮਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ (ਜਮਾਲ ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ)।
- ੨੧ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਕਮਲ ਨੈਨ ਹਨ ਤੇ ਕਾਲੇ ਸੁਰਮੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸੋਹਣਾ ਬਦਨ (ਮੂੰਹ) ਸੁੰਦਰ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਭੇਦ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਾਰ ਦੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਆਂ (ਮੇਰੇ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੇਲ ਸਮੇਂ ਹਾਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਵੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ)।
- ੨੨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ।
- ੨੩ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ।
- ੨੪ ਨੀਚ । ਪਤੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੜਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ਪਤੰਗ ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਾਂ ਭੀ ਹੈ ।
- ੨੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੩, ਨੋਟ ੮ ।
- ੨੬ ਮਾਲਾ । ਰਸਨਾ (ਜੀਭ) ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਇਹੋ ਮਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਮਾਲਾ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਸੁਖ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।
- ੨੭ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ।
- ੨੮ ਮਾਲਕ ।
- ੨੯ ਸੋਨੇ ।
- ੩੦ (ਐਸੇ ਬਣੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ ਲੋਕ) ਸੜੇ ਹੋਏ ਕਾਨਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ ਜੋ ਉਤੋਂ ਲਿਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਹ ਹਨ ।
- ੩੧ ਜੀਵਦਿਆਂ ਹੀ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ; ਭਾਵ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ।
- ੩੨ ਸਿਮਰੇ ।
- ੩੩ ਜਿਥੇ । ਜਿਥੇ ਵੇਖਾਂ ਓਥੇ ਹੀ ਉਹ ਦਿਸਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਹਰੀ ਵਾਂਗ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੪ ਹੰਕਾਰ ।
- ੩੫ ਸਤ-ਸੰਗੀ ।
- ੩੬ ਮਾਇਆ ਆਈ ।
- ੩੭ ਸਾਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ ।
- ੩੮ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ।
- ੩੯ ਮੰਨਦਾ, ਸਮਝਦਾ ।

* ਇਹ ਸਲੋਕ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਲੜੀ ਢੁੰਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

ਕਬੀਰ ਰਾਤੀ ਹੋਵਹਿ ਕਾਰੀਆ^੧ ਕਾਰੇ ਉਭੇ ਜੰਤ ॥ ਲੈ ਫਾਹੇ^੨ ਉਠਿ ਧਾਵਤੇ
^੩ਸਿ ਜਾਨਿ ਮਾਰੇ ਭਗਵੰਤ ॥ ੧੦ ॥ ਕਬੀਰ ਚੰਦਨ ਕਾ ਬਿਰਵਾ^੪ ਭਲਾ ਬੇੜਿਓ^੫
 ਢਾਕ ਪਲਾਸ^੬ ॥ ਓਇ ਭੀ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਸੇ ਜੁ ਚੰਦਨ ਪਾਸਿ ॥ ੧੧ ॥
 ਕਬੀਰ ਬਾਂਸੁ^੭ ਬਡਾਈ ਬੁਡਿਆ ਇਉ ਮਤ ਡੂਬਹੁ ਕੋਇ ॥ ਚੰਦਨ ਕੈ ਨਿਕਟੇ^੮
 ਬਸੈ ਬਾਂਸੁ ਸੁਗੰਧੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥ ਕਬੀਰ ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ਦੁਨੀ ਸਿਉ
 ਦੁਨੀ ਨ ਚਾਲੀ ਸਾਥਿ ॥ ਪਾਇ^੯ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਾਫਲਿ ਅਪੁਨੈ ਹਾਥਿ ॥
 ੧੩ ॥ ਕਬੀਰ ਜਹ ਜਹ ਹਉ ਫਿਰਿਓ^{੧੦} ਕਉਤਕ ਠਾਓ ਠਾਇ ॥ ^{੧੧}ਇਕ ਰਾਮ
 ਸਨੇਹੀ ਬਾਹਰਾ ਉਜਰੁ ਮੇਰੈ ਭਾਂਇ ॥ ੧੪ ॥ ਕਬੀਰ ਸੰਤਨ ਕੀ ਝੰਗੀਆ ਭਲੀ
^{੧੨}ਭਠਿ ਕੁਸਤੀ ਗਾਉ ॥ ਆਗਿ ਲਗਉ ਤਿਹ ਧਉਲਹਰ^{੧੩} ਜਿਹ ਨਾਹੀ ਹਰਿ
 ਕੋ ਨਾਉ ॥ ੧੫ ॥ ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਮੂਏ ਕਿਆ ਰੋਈਐ ਜੋ ਅਪੁਨੇ ਗਿ੍ਹਿ ਜਾਇ ॥
 ਰੋਵਹੁ ਸਾਕਤ ਬਾਪੁਰੇ^{੧੪} ਜੁ ^{੧੫}ਹਾਟੈ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ਕਬੀਰ ਸਾਕਤੁ
 ਐਸਾ ਹੈ ਜੈਸੀ ਲਸਨ^{੧੬} ਕੀ ਖਾਨਿ ॥ ਕੋਨੇ ਬੈਠੇ ਖਾਈਐ ਪਰਗਟ ਹੋਇ
 ਨਿਦਾਨਿ^{੧੭} ॥ ੧੭ ॥ ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਡੋਲਨੀ^{੧੮} ਪਵਨੁ^{੧੯} ਝਕੋਲਨਹਾਰੁ^{੨੦} ॥
 ਸੰਤਹੁ ਮਾਖਨੁ ਖਾਇਆ ਛਾਛਿ^{੨੧} ਪੀਐ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧੮ ॥ ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ
 ਡੋਲਨੀ ਪਵਨੁ ਵਹੈ ਹਿਵ^{੨੨} ਧਾਰ ॥ ^{੨੩}ਜਿਨਿ ਬਿਲੋਇਆ ਤਿਨਿ ਖਾਇਆ
 ਅਵਰ ਬਿਲੋਵਨਹਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਚੋਰਟੀ ^{੨੪}ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਲਾਵੈ
 ਹਾਟਿ ॥ ਏਕੁ ਕਬੀਰਾ ਨਾ ਮੁਸੈ ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ^{੨੫}ਬਾਰਹ ਬਾਟ ॥ ੨੦ ॥ ਕਬੀਰ
 ਸੁਖੁ ਨ ਏਂਹ ਜੁਗਿ ਕਰਹਿ ਜੁ ਬਹੁਤੈ ਮੀਤ ॥ ਜੋ ਚਿਤੁ ਰਾਖਹਿ ਏਕ ਸਿਉ
 ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਨੀਤ ॥ ੨੧ ॥ ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੇ ਮਨਿ
 ਆਨੰਦੁ ॥ ^{੨੬}ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ੨੨ ॥ ਰਾਮ ਪਦਾਰਥੁ
 ਪਾਇ ਕੈ ਕਬੀਰਾ ਗਾਂਠਿ^{੨੭} ਨ ਖੋਲ੍ ॥ ਨਹੀ ਪਟਣੁ^{੨੮} ਨਹੀ ਪਾਰਖੁ ਨਹੀ ਗਾਹਕੁ
 ਨਹੀ ਮੋਲੁ ॥ ੨੩ ॥ ਕਬੀਰ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜਾ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਰਾਮੁ ॥
 ਪੰਡਿਤ ਰਾਜੇ ਭੂਪਤੀ^{੨੯} ਆਵਹਿ ਕਉਨੇ ਕਾਮ ॥ ੨੪ ॥ ਕਬੀਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਕ
 ਸਿਉ ਕੀਏ ^{੩੦}ਆਨ ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਇ ॥ ^{੩੧}ਭਾਵੈ ਲਾਂਬੇ ਕੇਸ ਕਰੁ ਭਾਵੈ ਘਰਿਰ
 ਮੁਡਾਇ ॥ ੨੫ ॥ ਕਬੀਰ ਜਗੁ ਕਾਜਲ^{੩੨} ਕੀ ਕੋਠਰੀ ਅੰਧ^{੩੩} ਪਰੇ ਤਿਸ ਮਾਹਿ ॥
 ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ ^{੩੪}ਪੈਸਿ ਜੁ ਨੀਕਸਿ ਜਾਹਿ ॥ ੨੬ ॥ ਕਬੀਰ ਇਹੁ
 ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ^{੩੫}ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ ॥ ਨਾਂਗੇ ਪਾਵਹੁ^{੩੬} ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ
 ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥ ੨੭ ॥ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ^{੩੭}ਕਵਨੈ ਮਾਰਗਿ ਲਾਇ ॥
 ਕੈ^{੩੮} ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧ ਕੀ ਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੨੮ ॥ *ਕਬੀਰ

- ੧ ਕਾਲੀਆਂ । ਕਾਲੇ ਜੰਤ (ਚੋਰ ਆਦਿਕ) ਚੋਰੀ ਲਈ ਰਾਤੀ ਖਲੋਦੇ ਹਨ ।
- ੨ ਸੰਨ੍ਹ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ।
- ੩ ਇਹ ਸਮਝ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੪ ਬੂਟਾ ।
- ੫ ਵੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ।
- ੬ ਛਿਛਰਾ ।
- ੭ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਡੁੱਬਿਆ ।
- ੮ ਨੇੜੇ ।
- ੯ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ।
- ੧੦ ਖੋਲ (ਲੀਲ੍ਹਾ ਹਰੀ ਦੀਆਂ) ਥਾਂ-ਥਾਂ ਹਨ ।
- ੧੧ ਇਕ ਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਭਾ ਦੀ ਸਭ ਉਜਾੜ ਹੈ ।
- ੧੨ ਭੱਠੀ ਵਰਗਾ ਕੁਸੱਤੀ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ ।
- ੧੩ ਧੌਲਰ, ਚਿੱਟੇ, ਅਮੀਰੀ ਘਰ ।
- ੧੪ ਵਿਚਾਰੇ ।
- ੧੫ ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜੇ ਲਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੬ ਥੋਮ ।
- ੧੭ ਆਖਰ, ਓੜਕ ।
- ੧੮ ਚਾਟੀ ।
- ੧੯ ਸੁਆਸ ।
- ੨੦ ਮਧਾਣੀ । ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ ਚਾਟੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਹਿਣ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿਤਕ ਕੇ, ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਕੇ ਮੱਖਣ ਖਾਧਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਲੱਸੀ ।
- ੨੨ ਬਰਫ ਵਤ ਠੰਢੀ । ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ ।
- ੨੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿਤਕਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਨਿਰੀਆਂ ਮਧਾਣੀਆਂ ਹਨ । ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ।
- ੨੪ ਠੱਗ-ਠੱਗ ਕੇ ਹੱਟੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵਦੀ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਬੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਭੀ 'ਲਾਵੈ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਲਿਆਵੈ' ਹੈ ।
- ੨੫ ਬਾਰਾਂ ਟੋਟੇ । ਭਾਵ ਖੰਡ-ਖੰਡ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।
- ੨੬ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀ ਕੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ।
- ੨੭ ਗੰਢ ।
- ੨੮ ਸ਼ਹਿਰ । ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਥਾਂ-ਟਿਕਾਣੇ, ਜਿਥੇ ਪਰਖ ਹੋਵੇ, ਖੋਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।
- ੨੯ ਰਾਜੇ ਇਹ ਪੰਡਤ ਆਦਿ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ?
- ੩੦ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ।
- ੩੧ ਚਾਹੇ ਜਟਾਧਾਰੀ, ਚਾਹੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਵੇ ।
- ੩੨ ਕੱਜਲ ।
- ੩੩ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੂਰਖ ।
- ੩੪ ਪੈ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਾਰ ਕੇ ਵੀ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸਦੇ ਨਹੀਂ ।
- ੩੫ ਮੋੜ ਲਵੇ ਜੇ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- ੩੬ ਪੈਰੀਂ ।
- ੩੭ ਕਿਸੇ ਰਾਹੇ ਪਾ ਇਸ ਨੂੰ ।
- ੩੮ ਭਾਵੇਂ, ਜਾਂ ।

ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੂਆ ^੧ਮਰਿ ਭੀ ਨ ਜਾਨਿਆ ਕੋਇ ॥ ਐਸੇ ਮਰਨੇ ਜੋ ਮਰੈ
 ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥ ੨੯ ॥ ਕਬੀਰ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ
 ਬਾਰ ॥ ਜਿਉ ਬਨ ਫਲ ਪਾਕੈ ^੨ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ ^੩ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਡਾਰ ॥ ੩੦ ॥
^੪ਕਬੀਰਾ ਤੁਹੀ ਕਬੀਰੁ ਤੂ ਤੇਰੋ ਨਾਉ ਕਬੀਰੁ ॥ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਤਬ ਪਾਈਐ ਜਉ
 ਪਹਿਲੇ ਤਜਹਿ ਸਰੀਰੁ ^੫ ॥ ੩੧ ॥ ਕਬੀਰ ^੬ਝੰਖੁ ਨ ਝੰਖੀਐ ਤੁਮਰੋ ਕਹਿਓ ਨ
 ਹੋਇ ॥ ^੭ਕਰਮ ਕਰੀਮ ਜੁ ਕਰਿ ਰਹੇ ਮੇਟਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕੋਇ ॥ ੩੨ ॥ *ਕਬੀਰ
 ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ^੮ਮਰਿ
 ਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥ ੩੩ ॥ ਕਬੀਰ ਉਜਲ ਪਹਿਰਹਿ ਕਾਪਰੇ ^੯ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥
 ਏਕਸ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਧੇ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਂਹਿ ॥ ੩੪ ॥ ਕਬੀਰ ^{੧੦}ਬੇੜਾ
 ਜਰਜਰਾ ਫੂਟੇ ਛੋਂਕ ਹਜਾਰ ॥ ^{੧੧}ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ ^{੧੨}ਤਿਰਿ ਗਏ ਡੂਬੇ ਜਿਨ ਸਿਰ
 ਭਾਰ ^{੧੩} ॥ ੩੫ ॥ ਕਬੀਰ ਹਾਡ ਜਰੇ ਜਿਉ ਲਾਕਰੀ ਕੇਸ ਜਰੇ ਜਿਉ ਘਾਸੁ ॥ ਇਹੁ
 ਜਗੁ ਜਰਤਾ ਦੇਖਿ ਕੈ ਭਇਓ ਕਬੀਰੁ ਉਦਾਸੁ ॥ ੩੬ ॥ ਕਬੀਰ ਠਗਰਬੁ ਨ
 ਕੀਜੀਐ ਚਾਮ ਲਪੇਟੇ ਹਾਡ ॥ ਹੈਵਰ ^{੧੪}ਉਪਰਿ ਛੜੁ ਤਰ ਤੇ ਫੁਨਿ ਧਰਨੀ
 ਗਾਡ ॥ ੩੭ ॥ ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਉਚਾ ਦੇਖਿ ਅਵਾਸੁ ^{੧੫} ॥ ਆਜੁ
 ਕਾਲ੍ ਭੁਇ ਲੇਟਣਾ ਉਪਰਿ ਜਾਮੈ ^{੧੬}ਘਾਸੁ ॥ ੩੮ ॥ ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ
 ਰੰਕੁ ^{੧੭} ਨ ਹਸੀਐ ਕੋਇ ॥ ਅਜਹੁ ਸੁ ਨਾਉ ^{੧੮}ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਕਿਆ
 ਹੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੇਹੀ ਦੇਖਿ ਸੁਰੰਗ ^{੧੯} ॥ ਆਜੁ ਕਾਲ੍
 ਤਜਿ ਜਾਹੁਗੇ ਜਿਉ ਕਾਂਚੁਰੀ ^{੨੦}ਭੁਯੰਗ ^{੨੧} ॥ ੪੦ ॥ ਕਬੀਰ ਲੂਟਨਾ ਹੈ ਤ ਲੂਟਿ
 ਲੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹੈ ਲੂਟਿ ॥ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਹੁਗੇ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਹਿੰਗੇ ਛੂਟਿ ॥
 ੪੧ ॥ †ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਕੋਈ ਨ ਜਨਮਿਓ ^{੨੨}ਅਪਨੈ ਘਰਿ ਲਾਵੈ ਆਗਿ ॥
^{੨੩}ਪਾਂਚਉ ਲਰਿਕਾ ਜਾਰਿ ਕੈ ਰਹੈ ਰਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ॥ ੪੨ ॥ ਕੋ ਹੈ ਲਰਿਕਾ ^{੨੪}
 ਬੇਚਈ ਲਰਿਕੀ ਬੇਚੈ ਕੋਇ ॥ ਸਾਝਾ ^{੨੫}ਕਰੈ ਕਬੀਰ ਸਿਉ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਬਨਜੁ
 ਕਰੇਇ ॥ ੪੩ ॥ ਕਬੀਰ ਇਹ ਚੇਤਾਵਨੀ ਮਤ ਸਹਸਾ ^{੨੬}ਰਹਿ ਜਾਇ ॥ ^{੨੭}ਪਾਛੈ
 ਭੋਗ ਜੁ ਭੋਗਵੇ ^{੨੮}ਤਿਨ ਕੋ ਗੁੜੁ ਲੈ ਖਾਹਿ ॥ ੪੪ ॥ ਕਬੀਰ ਮੈ ਜਾਨਿਓ
 ਪੜਿਬੇ ^{੨੯}ਭਲੋ ਪੜਿਬੇ ਸਿਉ ਭਲ ਜੋਗੁ ॥ ਭਗਤਿ ਨ ਛਾਡਉ ਰਾਮ ਕੀ ਭਾਵੈ
 ਨਿੰਦਉ ਲੋਗੁ ॥ ੪੫ ॥ ਕਬੀਰ ਲੋਗੁ ਕਿ ਨਿੰਦੈ ਬਪੁੜਾ ਜਿਹ ਮਨਿ ਨਾਹੀ
 ਗਿਆਨੁ ॥ ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ^{੩੦}ਰਵਿ ਰਹੇ ਅਵਰ ਤਜੇ ਸਭ ਕਾਮ ॥ ੪੬ ॥
 ਕਬੀਰ ਪਰਦੇਸੀ ^{੩੧}ਕੈ ਘਾਘਰੈ ^{੩੨}ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਲਾਗੀ ਆਗਿ ॥ ਖਿੰਥਾ ^{੩੩}ਜਲਿ
 ਕੋਇਲਾ ਭਈ ਤਾਗੇ ^{੩੪}ਆਂਚ ^{੩੫}ਨ ਲਾਗ ॥ ੪੭ ॥ ਕਬੀਰ ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੋਇਲਾ

- ੧ ਅਸਲ ਮਰਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।
 ੨ ਪੱਕੇ ।
 ੩ ਮੁੜ ਕੇ ਡਾਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ ।
 ੪ ਕਬੀਰ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ ।
 ੫ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਪਣੱਤ ।
 ੬ ਝੱਖਾਂ ਨਾ ਮਾਰੀਏ ।
 ੭ ਜੇ ਕਰੀਮ (ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਜੀਵਦਾ ਹੈ ।
 ੯ ਕੱਪੜੇ ।
 ੧੦ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਬੋੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਬੁਢਾਪੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇਕਾਂ ਕਰ ਕੇ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ੧੧ ਹੌਲੇ, ਨਿਰਮਲ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ।
 ੧੨ ਤਰ ਗਏ ।
 ੧੩ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ।
 ੧੪ ਘੋੜੇ । ਜੇ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਨ ਤੇ ਛਤਰਾਂ ਹੇਠ ਸਨ, ਓਹ ਆਖਰ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਗੱਡੇ ਗਏ ।
 ੧੫ ਮਹਲ ।
 ੧੬ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ।
 ੧੭ ਗ਼ਰੀਬ ।
 ੧੮ ਬੋੜੀ । ਭਾਵ ਅਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਕੀ ਪਤਾ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਜਾਈਏ !
 ੧੯ ਸੁੰਦਰ ।
- ੨੦ ਕੁੰਜ ।
 ੨੧ ਸੱਪ । ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਕੁੰਜ ਲਾਹ ਕੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਭਾਵ ਅਪਣੱਤ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਵੇ ।
 ੨੩ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ।
 ੨੪ ਲੜਕਾ । ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨ-ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਬੇਚ ਦੇਵੇ, ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨਾ ਤਿਆਗੇ ਤੇ ਆਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ।
 ੨੫ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ।
 ੨੬ ਸੱਕ ।
 ੨੭ ਪਿਛਲੇ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਬੇਅਰਥ ਭੋਗ ਭੋਗੇ ।
 ੨੮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁੜ ਲੈ ਕੇ ਖਾਹ, ਭਾਵ ਹੱਟੀ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇਂ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗੁੜ ਭੀ ਨਾ ਲੱਭੇ ।
 ੨੯ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਵਿਦਵਤਾ । ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਵਿਦਵਤਾ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਿਆ, ਫਿਰ ਜੋਗ ਨੂੰ ਪਰ ਹੁਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਗਤੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ।
 ੩੦ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੧ ਜੀਵ ਜੋ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹੈ ।
 ੩੨ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਘਘਰੇ ਨੂੰ ।
 ੩੩ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਖਫ਼ਟੀ ।
 ੩੪ ਜੀਵਾਤਮਾ ਨੂੰ ।
 ੩੫ ਸੇਕ ।

- * ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੯੪੮ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਚੌਥੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ।
 † ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਰੀਰਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉੱਤੇ । ਸਰੀਰ ਕੀ ਹੈ ? ਹੱਡਾਂ ਉੱਤੇ ਚੰਮ ਵਲ੍ਹੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ।
 ‡ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ੮੩ਵਾਂ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਭਈ ਖਾਪਰੁ^੧ ਛੂਟ ਮਛੂਟ ॥ ਜੋਗੀ ਬਪੁੜਾ ਖੇਲਿਓ^੨ ਆਸਨਿ ਰਹੀ ਬਿਭੂਤਿ ॥
 ੪੮ ॥ ਕਬੀਰ^੩ ਥੋਰੈ ਜਲਿ ਮਾਛਲੀ ਝੀਵਰਿ ਮੇਲਿਓ ਜਾਲੁ ॥ ਇਹ ਟੋਘਨੈ^੪
 ਨ ਛੂਟਸਹਿ ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਸਮੁੰਦੁ^੫ ਸਮਾਲਿ ॥ ੪੯ ॥ ਕਬੀਰ ਸਮੁੰਦੁ ਨ ਛੋਡੀਐ
 ਜਉ ਅਤਿ ਖਾਰੋ ਹੋਇ ॥ ਪੋਖਰਿ ਪੋਖਰਿ ਢੂਢਤੇ ਭਲੋ ਨ ਕਹਿਹੈ ਕੋਇ ॥
 ੫੦ ॥ ਕਬੀਰ ਨਿਗੁਸਾਂਝੇ^੬ ਬਹਿ ਗਏ ਥਾਂਘੀ^੭ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ^੮ਦੀਨ ਗਰੀਬੀ
 ਆਪੁਨੀ ਕਰਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੫੧ ॥ ਕਬੀਰ ਬੈਸਨਉ ਕੀ ਕੂਕਰਿ ਭਲੀ
 ਸਾਕਤ ਕੀ ਬੁਰੀ ਮਾਇ ॥ ਓਹ ਨਿਤ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਸੁ ਉਹ ਪਾਪ
 ਬਿਸਾਹਨ^੯ ਜਾਇ ॥ ੫੨ ॥ ਕਬੀਰ^{੧੦} ਹਰਨਾ ਦੂਬਲਾ ਇਹੁ ਹਰੀਆਰਾ ਤਾਲੁ ॥
 ਲਾਖ ਅਹੇਰੀ^{੧੧} ਏਕੁ ਜੀਉ ^{੧੨}ਕੇਤਾ ਬੰਚਉ ਕਾਲੁ ॥ ੫੩ ॥ ਕਬੀਰ ਗੰਗਾ
 ਤੀਰ^{੧੩} ਜੁ ਘਰੁ ਕਰਹਿ ਪੀਵਹਿ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ
 ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਇਉ ਕਹਿ ਰਮੇ^{੧੪} ਕਬੀਰ ॥ ੫੪ ॥ ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ
 ਭਇਆ ਜੈਸਾ ਗੰਗਾ ਨੀਰੁ ॥ ਪਾਛੈ ਲਾਗੋ ਹਰਿ ਫਿਰੈ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਕਬੀਰ ॥
 ੫੫ ॥ ਕਬੀਰ^{੧੫} ਹਰਦੀ ਪੀਅਰੀ ਚੂੰਨਾਂ ਉਜਲ ਭਾਇ ॥ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ਤਉ
 ਮਿਲੈ ਦੋਨਉ ਬਰਨ ਗਵਾਇ ॥ ੫੬ ॥ ਕਬੀਰ^{੧੬} ਹਰਦੀ ਪੀਰਤਨੁ ਹਰੈ
 ਚੂਨ ਚਿਹਨੁ ਨ ਰਹਾਇ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਉ ਜਿਹ ਜਾਤਿ
 ਬਰਨੁ ਕੁਲੁ ਜਾਇ ॥ ੫੭ ॥ ਕਬੀਰ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁਰਾ^{੧੭} ਰਾਈ
 ਦਸਏ ਭਾਇ ॥ ਮਨੁ ਤਉ ਮੈਗਲੁ^{੧੮} ਹੋਇ ਰਹਿਓ ^{੧੯}ਨਿਕਸੋ ਕਿਉ ਕੈ ਜਾਇ ॥
 ੫੮ ॥ ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ^{੨੦}ਤੁਠਾ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ॥
 ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਮੋਕਲਾ^{੨੧} ਸਹਜੇ^{੨੨} ਆਵਉ ਜਾਉ ॥ ੫੯ ॥ ਕਬੀਰ ਨਾ
 ਮੁਹਿ ਛਾਨਿ ਨ ਛਾਪਰੀ ਨਾ ਮੁਹਿ ਘਰੁ ਨਹੀ ਗਾਉ^{੨੩} ॥ ਮਤ ਹਰਿ ਪੂਛੈ
 ਕਉਨੁ ਹੈ ਮੇਰੇ ਜਾਤਿ ਨ ਨਾਉ ॥ ੬੦ ॥ ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੇ ਕਾ ਚਾਉ
 ਹੈ ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ ॥ ਮਤ ਹਰਿ ਪੂਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ
 ਬਾਰ^{੨੪} ॥ ੬੧ ॥ *ਕਬੀਰ ਨਾ ਹਮ ਕੀਆ ਨ ਕਰਹਿਗੇ ਨਾ ਕਰਿ ਸਕੈ
 ਸਰੀਰੁ ॥ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਕਿਛੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਭਇਓ ਕਬੀਰੁ ਕਬੀਰੁ ॥ ੬੨ ॥
 ਕਬੀਰ ਸੁਪਨੈ ਹੂ ਬਰੜਾਇ ਕੈ ਜਿਹ ਮੁਖਿ ਨਿਕਸੈ^{੨੫} ਰਾਮੁ ॥ ^{੨੬}ਤਾ ਕੇ ਪਗ
 ਕੀ ਪਾਨਹੀ ਮੇਰੇ ਤਨ ਕੋ ਚਾਮੁ ॥ ੬੩ ॥ ਕਬੀਰ ਮਾਟੀ ਕੇ ਹਮ ਪੂਤਰੇ^{੨੭}
 ਮਾਨਸੁ ਰਾਖਿਉ ਨਾਉ ॥ ਚਾਰਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਪਾਹੁਨੇ ^{੨੮}ਬਡ ਬਡ ਰੂੰਧਹਿ ਠਾਉ ॥
 ੬੪ ॥ †ਕਬੀਰ ਮਹਿਦੀ ਕਰਿ ਘਾਲਿਆ^{੨੯} ਆਪੁ ਪੀਸਾਇ ਪੀਸਾਇ ॥ ਤੈ
 ਸਹ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛੀਐ ਕਬਹੁ ਨ ਲਾਈ ਪਾਇ^{੩੦} ॥ ੬੫ ॥ ਕਬੀਰ ^{੩੧}ਜਿਹ
 ਦਰਿ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਸੋ ਦਰੁ ਕੈਸੇ ਛੋਡੀਐ ਜੋ ਦਰੁ

- ੧ ਖੱਪਰ । ਭਾਵ ਜੋਗੀ ਦਾ ਭੇਖ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੨ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੇਡ, ਖੇਡ ਗਿਆ ।
- ੩ ਆਸਣ ਉੱਤੇ ਨਿਰੀ ਸੁਆਹ ਰਹਿ ਗਈ ।
- ੪ ਜੀਵਨ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਆਸਰੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਤ ਹਨ ।
- ੫ ਟੋਭਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ।
- ੬ ਹਰੀ ਰੂਪ ।
- ੭ ਭਾਵ ਉਸ ਵਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਵੀ ਆਵਣ ।
- ੮ ਛੱਪੜ ਛੱਪੜ, ਭਾਵ ਹੋਰ ਦਰੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਨਾ, ਨਿੱਕ-ਨਿੱਕੇ ਆਸਰੇ ਢੂੰਢਦੇ ਫਿਰਨਾ ।
- ੯ ਨਿਗੁਰੇ, ਬੇ ਮਾਲਕੇ, ਨਿਖਸਮੇ ।
- ੧੦ ਥੰਮ੍ਹਣ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ (ਗੁਰੂ ਰੂਪ) ।
- ੧੧ ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਰਹੀਏ, ਜੋ ਉਸ ਵਲੋਂ ਹੋਵੇ ਸੋ ਚੰਗਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਖਰੀਦਣ, ਵਿਹਾਜਨ ।
- ੧੩ ਹਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦਬਾਣ ਲਈ ਤੇ ਡੋਗਣ ਲਈ ਕਈ ਲਲਚਾਣੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ।
- ੧੪ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ।
- ੧੫ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕਾਲ= ਸਮਾਂ, ਚਿਰ ।
- ੧੬ ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ । ਭਾਵ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਭਟਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ੧੭ ਚਲਦੇ ਬਣੇ ।
- ੧੮ ਹਲਦੀ ਪੀਲੀ ਤੇ ਆਟਾ ਚਿੱਟਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਹਨ । ਰਾਮ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੋਵੇਂ ਵਰਣ ਗਵਾ ਦੇਵੇਂ (ਉਚੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੇਅਣਖਤਾ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹਾਲਤਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾ ਦੇ) ।
- ੧੯ ਹਲਦੀ ਪੀਲਾ-ਪਨ ਦੂਰ ਕਰੇ ਤੇ ਆਟਾ ਚਿੱਟਾ ਚਿਹਨ ਗਵਾਵੇ; ਭਾਵ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ।
- ੨੦ ਭੀੜਾ । ਰਾਈ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਜਿੰਨਾ ਭੀੜਾ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ (ਇਹ ਤੇ ਅਗਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ ਮ: ੩ ਵਿੱਚ ਪੰ: ੫੦੯ ਉੱਤੇ ਭੀ ਆਏ ਹਨ) ।
- ੨੧ ਹਾਥੀ, ਭਾਵ ਹੰਕਾਰੀ ।
- ੨੨ ਨਿਕਲੇ । ਨਿਕਲ ਕਿਵੇਂ ਸਕੇ ?
- ੨੩ ਤਰੁਠ ਕੇ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ।
- ੨੪ ਖੁਲ੍ਹਾ ।
- ੨੫ ਸੌਖੇ ਹੀ । ੨੬ ਪਿੰਡ ।
- ੨੭ ਦਰ 'ਤੇ (ਕਈ ਵੇਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗ ਰਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ' ਅਤੇ 'ਬਾਰ' ਦੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ) ।
- ੨੮ ਨਿਕਲੇ ।
- ੨੯ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਚਮੜਾ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੁਤੀਆਂ ਬਣੇ । ਪਾਨਹੀ (ਪਨਹੀ)= ਜੁਤੀ ।
- ੩੦ ਪੁਤਲੇ ।
- ੩੧ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਥਾਂ ਮਲਦੇ ਹਨ ।
- ੩੨ ਭਾਵ ਤਪ ਸਾਧੇ ।
- ੩੩ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ । ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।
- ੩੪ ਜਿਸ ਦਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ ।

* ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਅੱਗੋਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ ਤੇ ਨਾ ਮੈਥੋਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਮੇਰਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

† ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰ: ੯੪੭ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਉੱਥੇ ਪਾਠ 'ਮਹਿਦੀ ਕਰਿ ਕੈ' ਹੈ । ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਭੀ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੀ ਹੈ) ।

ਐਸਾ ਹੋਇ ॥ ੬੬ ॥ ਕਬੀਰ ^੧ਭੂਬਾ ਥਾ ਪੈ ਉਬਰਿਓ ਗੁਨ ਕੀ ਲਹਰਿ
 ਝਬਕਿ ^੨ ॥ ^੩ਜਬ ਦੇਖਿਓ ਬੇੜਾ ਜਰਜਰਾ ਤਬ ਉਤਰਿ ਪਰਿਓ ਹਉ ਫਰਕਿ ^੪ ॥
 ੬੭ ॥ ਕਬੀਰ ਪਾਪੀ ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਵਈ ਹਰਿ ਪੂਜਾ ਨ ਸੁਹਾਇ ^੫ ॥ ਮਾਖੀ
 ਚੰਦਨੁ ਪਰਹਰੈ ^੬ ਜਹ ਬਿਗੰਧ ^੭ ਤਹ ਜਾਇ ॥ ੬੮ ॥ ਕਬੀਰ ਬੈਦੁ ਮੁਆ ਰੋਗੀ
 ਮੁਆ ਮੁਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਏਕੁ ਕਬੀਰਾ ਨਾ ਮੁਆ ^੮ਜਿਹ ਨਾਹੀ
 ਰੋਵਨਹਾਰੁ ॥ ੬੯ ॥ ਕਬੀਰ ਰਾਮੁ ਨ ਧਿਆਇਓ ਮੋਟੀ ਲਾਗੀ ਖੋਰਿ ^੯ ॥
 ਕਾਇਆ ਹਾਂਡੀ ^{੧੦}ਕਾਠ ਕੀ ^{੧੧}ਨਾ ਓਹ ਚਰੈ ਬਹੋਰਿ ॥ ੭੦ ॥ ਕਬੀਰ ਐਸੀ
 ਹੋਇ ਪਰੀ ^{੧੨}ਮਨ ਕੋ ਭਾਵਤੁ ਕੀਨੁ ॥ ਮਰਨੇ ਤੇ ਕਿਆ ਡਰਪਨਾ ਜਬ ਹਾਥਿ
 ਸਿਧਉਰਾ ^{੧੩}ਲੀਨ ॥ ੭੧ ॥ ਕਬੀਰ ਰਸ ਕੋ ਗਾਂਡੋ ^{੧੪}ਚੂਸੀਐ ਗੁਨ ਕਉ
 ਮਰੀਐ ਰੋਇ ॥ ਅਵਗੁਨੀਆਰੇ ਮਾਨਸੈ ਭਲੋ ਨ ਕਹਿਹੈ ਕੋਇ ॥ ੭੨ ॥
 ਕਬੀਰ ਗਾਗਰਿ ^{੧੫}ਜਲ ਭਰੀ ਆਜੁ ਕਾਲ੍ ਜੈਹੈ ਫੂਟਿ ॥ ਗੁਰੁ ਜੁ ਨ ਚੇਤਹਿ
 ਆਪਨੋ ਅਧ ਮਾਝਿ ^{੧੬}ਲੀਜਹਿਗੇ ਲੂਟਿ ॥ ੭੩ ॥ ਕਬੀਰ ਕੂਕਰੁ ਰਾਮ ਕੋ
 ਮੁਤੀਆ ਮੇਰੋ ਨਾਉ ॥ ਗਲੇ ਹਮਾਰੇ ਜੇਵਰੀ ^{੧੭}ਜਹ ਖਿੰਚੈ ਤਹ ਜਾਉ ॥ ੭੪ ॥
 ਕਬੀਰ ਜਪਨੀ ^{੧੮}ਕਾਠ ਕੀ ਕਿਆ ਦਿਖਲਾਵਹਿ ਲੋਇ ^{੧੯} ॥ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨ
 ਚੇਤਹੀ ਇਹ ਜਪਨੀ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥ ੭੫ ॥ ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ^{੨੦}ਭੁਯੰਗਮੁ ਮਨਿ
 ਬਸੈ ਮੰਤੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ^{੨੧}ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ^{੨੨}
 ਹੋਇ ॥ ੭੬ ॥ ਕਬੀਰ ਪਾਰਸ ਚੰਦਨੈ ਤਿਨ੍ ਹੈ ਏਕ ਸੁਗੰਧ ^{੨੩} ॥ ਤਿਹ ਮਿਲਿ
^{੨੪}ਤੇਉ ਉਤਮ ਭਏ ਲੋਹ ਕਾਠ ਨਿਰਗੰਧ ॥ ੭੭ ॥ ਕਬੀਰ ਜਮ ਕਾ
 ਠੰਗਾ ^{੨੫}ਬੁਰਾ ਹੈ ਓਹੁ ਨਹੀ ਸਹਿਆ ਜਾਇ ॥ ਏਕੁ ਜੁ ਸਾਧੂ ਮੋਹਿ
 ਮਿਲਿਓ ਤਿਨ੍ ਲੀਆ ਅੰਚਲਿ ^{੨੬}ਲਾਇ ॥ ੭੮ ॥ ਕਬੀਰ ਬੈਦੁ ਕਹੈ ਹਉ
 ਹੀ ਭਲਾ ਦਾਰੂ ਮੇਰੈ ਵਸਿ ॥ ਇਹ ਤਉ ਬਸਤੁ ^{੨੭}ਗੁਪਾਲ ਕੀ ਜਬ ਭਾਵੈ
 ਲੋਇ ਖਸਿ ॥ ੭੯ ॥ ਕਬੀਰ ਨਉਬਤਿ ਆਪਨੀ ਦਿਨ ਦਸ ਲੋਹੁ ਬਜਾਇ ॥
^{੨੮}ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ ਜਿਉ ਬਹੁਰਿ ^{੨੯}ਨ ਮਿਲਹੈ ਆਇ ॥ ੮੦ ॥ *ਕਬੀਰ
 ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਹਿ ਮਸੁ ^{੩੦}ਕਰਉ ਕਲਮ ਕਰਉ ਬਨਰਾਇ ^{੩੧} ॥ ਬਸੁਧਾ ^{੩੨}ਕਾਗਦੁ
 ਜਉ ਕਰਉ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੮੧ ॥ ਕਬੀਰ ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ
 ਕਿਆ ਕਰੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸੇ ਗੁਪਾਲ ॥ ਕਬੀਰ ਰਮਈਆ ^{੩੩} ^{੩੪}ਕੰਠਿ ਮਿਲੁ ਚੂਕਹਿ
 ਸਰਬ ਜੰਜਾਲ ॥ ੮੨ ॥ †ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਕੋ ਨਹੀ ਮੰਦਰੁ ^{੩੫}ਦੇਇ ਜਰਾਇ ॥
^{੩੬}ਪਾਂਚਉ ਲਰਿਕੇ ਮਾਰਿ ਕੈ ਰਹੈ ਰਾਮ ਲਿਉ ਲਾਇ ॥ ੮੩ ॥ ਕਬੀਰ ਐਸਾ
 ਕੋ ਨਹੀ ਇਹੁ ਤਨੁ ^{੩੭}ਦੇਵੈ ਫੂਕਿ ॥ ਅੰਧਾ ਲੋਗੁ ਨ ਜਾਨਈ ਰਹਿਓ
 ਕਬੀਰਾ ਕੂਕਿ ॥ ੮੪ ॥ ਕਬੀਰ ਸਤੀ ਪੁਕਾਰੈ ^{੩੮}ਚਿਹ ਚੜੀ ਸੁਨੁ ਹੋ ਬੀਰ ^{੩੯}

- ੧ ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਚੱਲਿਆ ਸਾਂ, ਪਰ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਲਹਰ ਦੇ ਛੇਤੀ ਆਵਣ ਨਾਲ ਤਰ ਗਿਆ ।
- ੨ ਝੱਬਦੇ ।
- ੩ ਜਦ ਜੀਵਨ ਬੇੜਾ ਫੱਟਦਾ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਅਪਣੱਤ ਗਵਾ ਕੇ ਛੇਤੀ ਉੱਤਰ ਪਿਆ ।
- ੪ ਤੁਰੰਤ ।
- ੫ ਸੁਖਾਂਦੀ ।
- ੬ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ।
- ੭ ਦੁਰਗੰਧ ।
- ੮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ । ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਸਭ ਮਰ ਗਏ, ਪਰ ਇਕ ਭਗਤ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲਿਪਟਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਆਦਤ । ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੈ ਵਿਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ।
- ੧੦ ਲੱਕੜ ਦੀ ।
- ੧੧ ਉਹ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਭਾਵ ਮੁੜ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ।
- ੧੨ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ।
- ੧੩ ਸੰਪੂਰ ਵਾਲਾ ਨਲੀਏਰ । ਜਦ ਸਤੀ ਚਿਖਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਲੀਏਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਸਤੀ ਹੋਣੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਭਾਵ ਪਰਮਾਥ ਵੱਲੋਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੩੮, ਫੁਟ ਨੋਟ † ।
- ੧੪ ਗੰਨਾ । ਰਸ ਲਈ ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਚੁਪੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਣਾਂ ਲਈ ਗੰਨੇ ਵਾਂਗ ਚੁਪੀਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।
- ੧੫ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ।
- ੧੬ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ।
- ੧੭ ਰੱਸੀ । ੧੮ ਮਾਲਾ ।
- ੧੯ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ।
- ੨੦ ਵਿਛੋੜਾ ਹਰੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਸੱਪ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੁੱਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ।
- ੨੧ ਬਿਰਹੀ ।
- ੨੨ ਜਗਤ ਵੱਲੋਂ ਬਉਰਾ, ਸੁਦਾਈ ।
- ੨੩ ਸੁਭਾਵ, ਗੁਣ ।
- ੨੪ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੱਕੜ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਖੁਸ਼ਬੋ ਹੈ ਚੰਦਨ ਵਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੨੫ ਧੱਕਾ ।
- ੨੬ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ।
- ੨੭ ਜੀਵਨ ।
- ੨੮ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪਈ ਬੇੜੀ ਦੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਵਾਂਗੂੰ।
- ੨੯ ਮੁੜ ਕੇ ।
- ੩੦ ਸਿਆਹੀ ।
- ੩੧ ਬਨਸਪਤੀ, ਬ੍ਰਿਛ ਬੂਟੇ ਆਦਿ ।
- ੩੨ ਧਰਤੀ ।
- ੩੩ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ।
- ੩੪ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ।
- ੩੫ [ਘਰ] ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਪਣੱਤ ।
- ੩੬ ਕਾਮਾਦਿਕ ਲੜਕੇ ।
- ੩੭ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਮਤਾ ।
- ੩੮ ਚਿਖਾ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ।
- ੩੯ ਭਾਈ ! ਹੇ ਮਸਾਣ ਭਰਾਵਾ ! ਸੁਣ ।

* ਦੇਖੋ ਕੁਰਾਨ, ਸੂਰਾ ਤੁਲ ਲੁਕਮਾਨ, ਆਇਤ ੨੭: "ਜੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਿਛ ਕਲਮਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ ਸਣੇ ਸੱਤ ਹਮਾਇਤੀ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਸਿਆਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਹੀ ਭੀ ਅੱਲਾ ਦਾ ਸਿਫਤੀ ਕਲਮ ਲਿਖਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਾ ।"

† ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸਲੋਕ ਪਿੱਛੇ ਸਲੋਕ ੪੨ ਕਰ ਕੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ।

ਮਸਾਨ ॥ ਲੋਗੁ ਸਬਾਇਆ ਚਲਿ ਗਇਓ ਹਮ ਤੁਮ ਕਾਮੁ ਨਿਦਾਨ^੧ ॥ ੮੫ ॥
 ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਪੰਖੀ ਭਇਓ ਉਡਿ ਉਡਿ ਦਹ ਦਿਸ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤਿ
 ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੇ ਫਲੁ ਖਾਇ ॥ ੮੬ ॥ ਕਬੀਰ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਪਾਇਓ ਸੋਈ
 ਠਉਰੁ^੨ ॥ ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ^੩ ॥ ੮੭ ॥
 ਕਬੀਰ ਮਾਰੀ ਮਰਉ ਕੁਸੰਗ ਕੀ^੪ ਕੇਲੇ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਬੇਰਿ ॥ ਉਹ ਝੁਲੈ ਉਹ
 ਚੀਰੀਐ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਹੋਰਿ^੫ ॥ ੮੮ ॥ ਕਬੀਰ^੬ ਭਾਰ ਪਰਾਈ ਸਿਰਿ ਚਰੈ
 ਚਲਿਓ ਚਾਹੈ ਬਾਟ ॥ ਅਪਨੇ ਭਾਰਹਿ ਨਾ ਡਰੈ ਆਗੈ ਅਉਘਟ^੭ ਘਾਟ^੮ ॥
 ੮੯ ॥ ਕਬੀਰ ਬਨ ਕੀ ਦਾਧੀ^੯ ਲਾਕਰੀ ਠਾਢੀ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰ ॥ ਮਤਿ ਬਸਿ
 ਪਰਉ ਲੁਹਾਰ ਕੇ ਜਾਰੈ ਦੂਜੀ ਬਾਰ ॥ ੯੦ ॥ ਕਬੀਰ *ਏਕ ਮਰੰਤੇ ਦੁਇ ਮੂਏ
 ਦੋਇ ਮਰੰਤਹ ਚਾਰਿ ॥ ਚਾਰਿ ਮਰੰਤਹ ਛਹ ਮੂਏ ਚਾਰਿ ਪੁਰਖ ਦੁਇ ਨਾਰਿ ॥
 ੯੧ ॥ ਕਬੀਰ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਜਗੁ ਢੂੰਢਿਆ^{੧੦} ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਇਆ ਠਉਰੁ ॥ ਜਿਨਿ
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ^{੧੧} ਕਹਾ ਭੁਲਾਨੇ ਅਉਰਿ ॥ ੯੨ ॥ ਕਬੀਰ ਸੰਗਤਿ
 ਕਰੀਐ ਸਾਧ ਕੀ ਅੰਤਿ ਕਰੈ ਨਿਰਬਾਹੁ ॥ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਜਾ ਤੇ
 ਹੋਇ ਬਿਨਾਹੁ^{੧੨} ॥ ੯੩ ॥ ਕਬੀਰ^{੧੩} ਜਗ ਮਹਿ ਚੇਤਿਓ ਜਾਨਿ ਕੈ ਜਗ ਮਹਿ
 ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਬਾਦਹਿ^{੧੪} ਜਨਮੇਂ ਆਇ ॥
 ੯੪ ॥ ਕਬੀਰ ਆਸਾ ਕਰੀਐ ਰਾਮ ਕੀ ਅਵਰੈ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ॥^{੧੫} ਨਰਕਿ
 ਪਰਹਿ ਤੇ ਮਾਨਈ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਦਾਸ ॥ ੯੫ ॥ ਕਬੀਰ^{੧੬} ਸਿਖ ਸਾਖਾ
 ਬਹੁਤੇ ਕੀਏ ਕੇਸੇ^{੧੭} ਕੀਓ ਨ ਮੀਤੁ ॥ ਚਾਲੇ ਥੇ ਹਰਿ ਮਿਲਨ ਕਉ ਬੀਚੈ
^{੧੮} ਅਟਕਿਓ ਚੀਤੁ ॥ ੯੬ ॥ ਕਬੀਰ ਕਾਰਨੁ^{੧੯} ਬਪੁਰਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਰਾਮੁ
 ਨ ਕਰੈ ਸਹਾਇ ॥ ਜਿਹ ਜਿਹ ਡਾਲੀ ਪਗੁ^{੨੦} ਧਰਉ ਸੋਈ ਮੁਰਿ ਮੁਰਿ ਜਾਇ ॥
 ੯੭ ॥ ਕਬੀਰ ਅਵਰਹ ਕਉ ਉਪਦੇਸਤੇ ਮੁਖ ਮੈ ਪਰਿ ਹੈ ਰੇਤੁ ॥ ਰਾਸਿ^{੨੧}
 ਬਿਰਾਨੀ^{੨੨} ਰਾਖਤੇ ਖਾਯਾ ਘਰ ਕਾ ਖੇਤੁ ॥ ੯੮ ॥ ਕਬੀਰ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ
 ਰਹਉ^{੨੩} ਜਉ ਕੀ ਭੂਸੀ ਖਾਉ ॥ ਹੋਨਹਾਰੁ ਸੋ ਹੋਇਹੈ ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ ਨ
 ਜਾਉ ॥ ੯੯ ॥ ਕਬੀਰ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਕੀ ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੂਨਾ ਹੇਤੁ ॥
 ਸਾਕਤ^{੨੪} ਕਾਰੀ ਕਾਂਬਰੀ ਧੋਏ ਹੋਇ ਨ ਸੇਤੁ^{੨੫} ॥ ੧੦੦ ॥ ਕਬੀਰ
^{੨੬} ਮਨੁ ਮੂੰਡਿਆ ਨਹੀ ਕੇਸ ਮੂੰਡਾਏ ਕਾਂਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋ ਮਨ
 ਕੀਆ ਮੂੰਡਾ ਮੂੰਡੁ ਅਜਾਂਇ^{੨੭} ॥ ੧੦੧ ॥ ਕਬੀਰ ਰਾਮੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਤਨੁ
 ਧਨੁ ਜਾਇ ਤ ਜਾਉ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤੁ ਬੇਧਿਆ ਰਾਮਹਿ ਨਾਮਿ
 ਸਮਾਉ ॥ ੧੦੨ ॥ ਕਬੀਰ ਜੋ ਹਮ ਜੰਤੁ^{੨੮} ਬਜਾਵਤੇ ਟੂਟਿ ਗਈਂ ਸਭ
 ਤਾਰ^{੨੯} ॥ ਜੰਤੁ ਬਿਚਾਰਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਚਲੈ ਬਜਾਵਨਹਾਰ^{੩੦} ॥ ੧੦੩ ॥

- ੧ ਓੜਕ । ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ, ਅੰਤ ਕੰਮ ਤੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? ਆਖਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜੀਵਨ-ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।
- ੨ ਥਾਂ ।
- ੩ ਹੋਰ । ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਸਮਝਦਾ ਸੈਂ, ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਇਓਂ ।
- ੪ ਜਿਵੇਂ ਕੋਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬੋਰ ਝੁਮਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਲਾ ਚਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਵੇਖ, ਦੁੰਡ ।
- ੬ ਪਰਾਇਆ ਭਾਰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਰਸਤੇ ਚਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਭਾਰ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।
- ੭ ਔਖਾ ।
- ੮ ਰਾਹ ।
- ੯ ਸੜੀ ਹੋਈ । ਬਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਖੜੀ ਹੋ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਮਤਾਂ ਲੁਹਾਰ ਦੇ ਵੱਸ ਪਵਾਂ, ਜੋ ਕੋਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁੜ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰਕ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਤਿਆ ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪਵਾਂ ਤੇ ਮੁੜ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪਵੇ ।
- ੧੦ ਕਿਤੇ ਭੀ ਠਿਕਾਣਾ ਨਾ ਲੱਭਾ ।
- ੧੧ ਓਹ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਹ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ?
- ੧੨ ਨਾਸ ।
- ੧੩ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝ ਕੇ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ।
- ੧੪ ਫਜ਼ੂਲ ।
- ੧੫ ਓਹ ਮਾਨੋ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ ਤੋਂ ਅੱਡਰੇ ਹਨ ।
- ੧੬ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ।
- ੧੭ [ਕਿਸ਼ਵ] ਹਰੀ ਨੂੰ ।
- ੧੮ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ।
- ੧੯ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ।
- ੨੦ ਪੈਰ : ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।
- ੨੧ [ਰਾਸ਼ਿ] ਗਾਹੇ ਅੰਨ ਦੀ ਧੜ ।
- ੨੨ ਬਿਗਾਨੀ । ਓਹ ਬਿਗਾਨੇ ਖਲਵਾੜੇ ਦੀ ਧੜ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਖੇਤ ਉਜੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਜਵਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ । ਸਾਦਗੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ।
- ੨੪ ਕਾਲੀ ਕੰਬਲੀ ।
- ੨੫ [ਸ੍ਰੋਤ] ਚਿੱਟੀ ।
- ੨੬ ਭਾਵ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।
- ੨੭ ਬੇਅਰਥ ।
- ੨੮ [ਜੰਤ੍ਰ, ਯੰਤ੍ਰ] ਵਾਜਾ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ।
- ੨੯ ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪ ਤਾਰਾ ।
- ੩੦ ਜੀਵਾਤਮਾ ।

* ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਵੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਇਕ ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੱਚੇ ਸਨ । ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਰ ਗਏ । ਫਿਰ ਉਸ ਹਿਰਨੀ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹਿਰਨ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਆਪ ਭੀ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗਣ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਵਿਜੇਗ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਭੀ ਮਰ ਗਈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ੪ ਨਰ ਤੇ ੨ ਮਾਦਾ ਜੀਵ ਘਾਤ ਹੋਏ । ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਰਾਗ ਤੇ ਦੁੱਖ ਭੀ ਮਾਰੇ ਗਏ । ਫੇਰ ਹੰਗਤਾ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੰਕਾਰ ਭੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਫੇਰ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ (ਸੱਪ) ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਅੰਤ ਮਨ ਦੀ ਸਾਥਣ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਭੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰ (ਮਨ, ਰਾਗ, ਦੁੱਖ, ਹੰਕਾਰ) ਨਰ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ (ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਆਸ਼ਾ) ਮਦੀਨ ਹਨ ।

ਕਬੀਰ ਮਾਇ ਮੂੰਡਉ^੧ ਤਿਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾ ਤੇ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਆਪ ਡੁਬੇ
^੨ਚਹੁ ਬੇਦ ਮਹਿ ਚੇਲੇ ਦੀਏ ਬਹਾਇ ॥ ੧੦੪ ॥ ਕਬੀਰ ਜੇਤੇ ਪਾਪ ਕੀਏ ਰਾਖੇ
 ਤਲੈ ਦੁਰਾਇ^੩ ॥ ਪਰਗਟ ਭਏ ਨਿਦਾਨ^੪ ਸਭ ਜਬ ਪੂਛੇ ਧਰਮਰਾਇ ॥
 ੧੦੫ ॥ ਕਬੀਰ ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿ ਕੈ ਪਾਲਿਓ ਬਹੁਤੁ ਕੁਟੰਬੁ ॥ ਧੰਧਾ
 ਕਰਤਾ ਰਹਿ ਗਇਆ ਭਾਈ ਰਹਿਆ ਨ ਬੰਧੁ^੫ ॥ ੧੦੬ ॥ ਕਬੀਰ ਹਰਿ ਕਾ
 ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿ ਕੈ ਰਾਤਿ ਜਗਾਵਨ^੬ ਜਾਇ ॥ ਸਰਪਨਿ ਹੋਇ ਕੈ ਅਉਤਰੈ^੭
 ਜਾਏ^੮ ਅਪੁਨੇ ਖਾਇ ॥ ੧੦੭ ॥ ਕਬੀਰ ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿ ਕੈ ਅਹੋਈ^੯
 ਰਾਖੇ ਨਾਰਿ ॥ ਗਦਗੀ^{੧੦} ਹੋਇ ਕੈ ਅਉਤਰੈ^੭ ਭਾਰੁ ਸਹੈ ਮਨ ਚਾਰਿ ॥ ੧੦੮ ॥
 ਕਬੀਰ ਚਤੁਰਾਈ ਅਤਿ ਘਨੀ^{੧੧} ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਿਰਦੈ ਮਾਹਿ ॥ ਸੂਰੀ^{੧੨} ਉਪਰਿ
 ਖੇਲਨਾ ਗਿਰੈ ਤ ਠਾਹਰ ਨਾਹਿ ॥ ੧੦੯ ॥ ਕਬੀਰ ਸੁੱਈ ਮੁਖੁ ਧੰਨਿ ਹੈ
 ਜਾ ਮੁਖਿ ਕਹੀਐ ਰਾਮੁ ॥ ਦੇਹੀ ਕਿਸ ਕੀ ਬਾਪੁਰੀ^{੧੩} ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੋਇਗੋ ਗ੍ਰਾਮੁ ॥
 ੧੧੦ ॥ ਕਬੀਰ ਸੋਈ ਕੁਲ ਭਲੀ ਜਾ ਕੁਲ ਹਰਿ ਕੋ ਦਾਸੁ ॥ ਜਿਹ ਕੁਲ ਦਾਸੁ
 ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਕੁਲ ਢਾਕੁ^{੧੪} ਪਲਾਸੁ ॥ ੧੧੧ ॥ ਕਬੀਰ ਹੈ^{੧੫} ਗਇ^{੧੬} ਬਾਹਨ^{੧੭}
 ਸਘਨ^{੧੮} ਘਨ ਲਾਖ ਧਜਾ^{੧੯} ਫਹਰਾਹਿ ॥ ਇਆ ਸੁਖ ਤੇ ਭਿਖਾ ਭਲੀ ਜਉ ਹਰਿ
 ਸਿਮਰਤ ਦਿਨ ਜਾਹਿ ॥ ੧੧੨ ॥ ਕਬੀਰ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ
^{੨੦}ਮਾਂਦਲੁ ਕੰਧ ਚਢਾਇ ॥ ਕੋਈ^{੨੧} ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਹੀ ਸਭ ਦੇਖੀ^{੨੨} ਠੋਕਿ
 ਬਜਾਇ ॥ ੧੧੩ ॥ ਮਾਰਗਿ ਮੋਤੀ ਬੀਬਰੇ^{੨੩} ਅੰਧਾ ਨਿਕਸਿਓ ਆਇ ॥
 ਜੋਤਿ ਬਿਨਾ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਜਗਤੁ ਉਲੰਘੇ ਜਾਇ ॥ ੧੧੪ ॥ ਬੂਡਾ
 ਬੰਸੁ ਕਬੀਰ ਕਾ ਉਪਜਿਓ ਪੂਤੁ ਕਮਾਲੁ* ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿ ਕੈ
 ਘਰਿ ਲੇ ਆਯਾ ਮਾਲੁ ॥ ੧੧੫ ॥ ਕਬੀਰ ਸਾਧੂ ਕਉ ਮਿਲਨੇ ਜਾਈਐ
^{੨੪}ਸਾਥਿ ਨ ਲੀਜੈ ਕੋਇ ॥ ਪਾਛੈ ਪਾਉ ਨ ਦੀਜੀਐ^{੨੫} ਆਗੈ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥
 ੧੧੬ ॥ ਕਬੀਰ ਜਗੁ ਬਾਧਿਓ ਜਿਹ ਜੇਵਰੀ^{੨੬} ਤਿਹ ਮਤ ਬੰਧਹੁ ਕਬੀਰ ॥
^{੨੭}ਜੈਹਹਿ ਆਟਾ ਲੋਨ ਜਿਉ^{੨੮} ਸੋਨ ਸਮਾਨਿ ਸਰੀਰੁ ॥ ੧੧੭ ॥ ਕਬੀਰ^{੨੯} ਹੰਸੁ
 ਉਡਿਓ ਤਨੁ ਗਾਡਿਓ ਸੋਝਾਈ ਸੈਨਾਹ ॥ ਅਜਹੂ ਜੀਉ ਨ ਛੋਡਈ ਰੰਕਾਈ
 ਨੈਨਾਹ ॥ ੧੧੮ ॥ ਕਬੀਰ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਉ^{੩੦} ਤੁਝ ਕਉ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨਉ ਤੁਅ^{੩੧}
 ਨਾਉ ॥ ਬੈਨ^{੩੨} ਉਚਰਉ ਤੁਅ ਨਾਮ ਜੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ ਠਾਉ ॥ ੧੧੯ ॥
 ਕਬੀਰ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਤੇ ਮੈ ਰਹਿਓ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ^{੩੩} ॥
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਮਹਿ ਰਹਉ ਅੰਤਿ ਅਰੁ ਆਦਿ ॥ ੧੨੦ ॥
 ਕਬੀਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਕੋ ਕਹਿ ਕੈਸੇ ਉਨਮਾਨ^{੩੪} ॥^{੩੫} ਕਹਿਬੇ
 ਕਉ ਸੋਭਾ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੧੨੧ ॥ ਕਬੀਰ ਦੇਖਿ ਕੈ ਕਿਹ^{੩੬}

- ੧ ਮੁੰਨ ਦੇਵਾਂ । ਭਾਵ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ੨ ਭਾਵ ਫੋਕਟ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ।
 ੩ ਲੁਕਾ ਕੇ ।
 ੪ ਓੜਕ ।
 ੫ ਸਨਬੰਧੀ ।
 ੬ ਸਮਸਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ।
 ੭ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਐਸੀ ਔਰਤ ।
 ੮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ।
 ੯ ਇਕ ਵਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਖੋਤੀ ।
 ੧੧ ਬਹੁਤੀ । ਅਸਲ ਵਡਿਆਈ ਇਹ ਹੈ ।
 ੧੨ ਸੂਲੀ । ਭਾਵ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ ।
 ੧੩ ਵਿਚਾਰੀ ।
 ੧੪ ਢਾਕ ਪਲਾਸ ਵਾਂਗ ਫਲ ਹੀਨ ਹੈ ।
 ੧੫ ਘੋੜੇ ।
 ੧੬ ਹਾਥੀ । ਦੇਖੋ ਸ਼ਲੋਕ ੧੫੯ ।
 ੧੭ ਸਵਾਰੀਆਂ ।
 ੧੮ ਬਹੁਤ ।
 ੧੯ [ਪ੍ਰਜਾ] ਝੰਡੇ । ਲੱਖਾਂ ਝੰਡੇ ਫਰਰਾਉਂਦੇ ਹੋਣ (ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਜੋਂ) ।
 ੨੦ ਢੋਲਕੀ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ।
- ੨੧ ਕਿਸੇ ਦਾ ।
 ੨੨ ਭਾਵ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ।
 ੨੩ ਖਿਲਰੇ । ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਮੋਤੀ ਪਏ ਹਨ; ਪਰ ਅਗਿਆਨੀ, ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਬੇ-ਧਿਆਨਾ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੪ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜਾਈਏ ।
 ੨੫ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਪੈਂਦਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਧਿਆ ਹੋਵੇ ।
 ੨੬ ਰੱਸੀ ।
 ੨੭ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਟਾ (ਪੀਸਾ) ਲੂਣ ਵਾਂਗ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਜੋ ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਸੀ ।
 ੨੮ ਵਾਂਗ ।
 ੨੯ ਹੰਸ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਉਡਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਨ ਗਡਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਹੁਣ ਵੀ ਸੈਨਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਨੀਚਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ।
 ੩੦ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ । ੩੧ ਤੇਰਾ ।
 ੩੨ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ।
 ੩੩ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੩੪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ।
 ੩੫ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
 ੩੬ ਕੀ ? ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਕਹਉ ਕਹੇ ਨ ਕੋ ਪਤੀਆਇ^੧ ॥ ਹਰਿ ਜੈਸਾ ਤੈਸਾ ਉਹੀ ਰਹਉ ਹਰਖਿ^੨ ਗੁਨ
 ਗਾਇ ॥ ੧੨੨ ॥ ਕਬੀਰ^੩ ਚੁਗੈ ਚਿਤਾਰੈ ਭੀ ਚੁਗੈ ਚੁਗਿ ਚੁਗਿ ਚਿਤਾਰੇ ॥
 ਜੈਸੇ ਬਚਰਹਿ^੪ ਕੁੰਜ ਮਨ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਰੇ ॥ ੧੨੩ ॥ ਕਬੀਰ ਅੰਬਰ^੫
 ਘਨਹਰੁ^੬ ਛਾਇਆ 'ਬਰਖਿ ਭਰੇ ਸਰ ਤਾਲ ॥ ਚਾਤ੍ਰਕ ਜਿਉ ਤਰਸਤ ਰਹੈ
 ਤਿਨ ਕੋ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲੁ ॥ ੧੨੪ ॥ ਕਬੀਰ ਚਕਈ^੭ ਜਉ ਨਿਸਿ^੮ ਬੀਛੁਰੈ
 ਆਇ ਮਿਲੈ ਪਰਭਾਤਿ ॥ ਜੋ ਨਰ ਬਿਛੁਰੇ ਰਾਮ ਸਿਉ ਨਾ ਦਿਨ ਮਿਲੇ ਨ
 ਰਾਤਿ ॥ ੧੨੫ ॥ ਕਬੀਰ ਰੈਨਾਇਰ^੯ ਬਿਛੋਰਿਆ ਰਹੁ ਰੇ ਸੰਖ ਮਝੂਰਿ^{੧੦} ॥
 ਦੇਵਲ ਦੇਵਲ ਧਾਹੜੀ ਦੇਸਹਿ^{੧੧} ਉਗਵਤ ਸੂਰ ॥ ੧੨੬ ॥ ਕਬੀਰ ਸੂਤਾ
 ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਜਾਗੁ ਰੋਇ^{੧੨} ਭੈ ਦੁਖ ॥^{੧੩} ਜਾ ਕਾ ਬਾਸਾ ਗੋਰ ਮਹਿ ਸੋ ਕਿਉ
 ਸੋਵੈ ਸੁਖ ॥ ੧੨੭ ॥ ਕਬੀਰ ਸੂਤਾ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਉਠਿ ਕਿ^{੧੪} ਨ ਜਪਹਿ
 ਮੁਰਾਰਿ^{੧੫} ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਸੋਵਨੁ ਹੋਇਗੋ ਲਾਂਬੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ ॥ ੧੨੮ ॥ ਕਬੀਰ
 ਸੂਤਾ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਬੈਠਾ ਰਹੁ ਅਰੁ ਜਾਗੁ ॥^{੧੬} ਜਾ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇ ਬੀਛੁਰਾ ਤਾ
 ਹੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਲਾਗੁ ॥ ੧੨੯ ॥ ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਕੀ ਗੈਲ^{੧੭} ਨ ਛੋਡੀਐ ਮਾਰਗਿ
 ਲਾਗਾ ਜਾਉ ॥^{੧੮} ਪੇਖਤ ਹੀ ਪੁੰਨੀਤ ਹੋਇ ਭੇਟਤ ਜਪੀਐ ਨਾਉ ॥ ੧੩੦ ॥
 ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ ॥^{੧੯} ਬਾਸਨੁ
 ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ ॥ ੧੩੧ ॥ ਕਬੀਰਾ ਰਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
 ਜਰਾ^{੨੦} ਪਹੁੰਚਿਓ ਆਇ ॥^{੨੧} ਲਾਗੀ ਮੰਦਿਰ ਦੁਆਰ ਤੇ ਅਬ ਕਿਆ
 ਕਾਢਿਆ ਜਾਇ ॥ ੧੩੨ ॥ ਕਬੀਰ ਕਾਰਨੁ ਸੋ ਭਇਓ ਜੋ ਕੀਨੋ
 ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਸਰੁ ਕੋ ਨਹੀ ਏਕੈ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥
 ੧੩੩ ॥ ਕਬੀਰ ਫਲ ਲਾਗੇ ਫਲਨਿ ਪਾਕਨਿ ਲਾਗੇ ਅੰਬ ॥ ਜਾਇ
 ਪਹੁੰਚਹਿ ਖਸਮ ਕਉ ਜਉ ਬੀਚਿ^{੨੨} ਨ ਖਾਹੀ ਕਾਂਬ ॥ ੧੩੪ ॥ ਕਬੀਰ
^{੨੩} ਠਾਕੁਰੁ ਪੂਜਹਿ ਮੋਲਿ ਲੇ ਮਨਹਠਿ ਤੀਰਥ ਜਾਹਿ ॥ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਸ੍ਰਾਂਗੁ ਧਰਿ
 ਭੂਲੇ ਭਟਕਾ ਖਾਹਿ ॥ ੧੩੫ ॥ ਕਬੀਰ ਪਾਹਨੁ^{੨੪} ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕੀਆ ਪੂਜੈ ਸਭੁ
 ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਇਸ ਭਰਵਾਸੇ ਜੋ ਰਹੇ^{੨੫} ਬੂਡੇ ਕਾਲੀ ਧਾਰ ॥ ੧੩੬ ॥ ਕਬੀਰ
 ਕਾਰਾਦ ਕੀ ਓਬਰੀ^{੨੬} ਮਸੁ ਕੇ ਕਰਮ ਕਪਾਟ ॥ ਪਾਹਨ ਬੋਰੀ ਪਿਰਥਮੀ
 ਪੰਡਿਤ ਪਾੜੀ ਬਾਟ ॥ ੧੩੭ ॥ ਕਬੀਰ ਕਾਲਿ^{੨੭} ਕਰੰਤਾ ਅਬਹਿ^{੨੮} ਕਰੁ
 ਅਬ ਕਰਤਾ^{੨੯} ਸੁਇ ਤਾਲ ॥ ਪਾਛੈ ਕਛੁ ਨ ਹੋਇਗਾ ਜਉ ਸਿਰ ਪਰਿ
 ਆਵੈ ਕਾਲੁ ॥ ੧੩੮ ॥ ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਜੰਤੁ^{੩੦} ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ^{੩੧} ਜੈਸੀ ਧੋਈ
 ਲਾਖ ॥ ਦੀਸੈ ਚੰਚਲੁ ਬਹੁ ਗੁਨਾ ਮਤਿ ਹੀਨਾ ਨਾਪਾਕ ॥ ੧੩੯ ॥ ਕਬੀਰ
 ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਕਉ ਜਮੁ ਨ ਕਰੈ ਤਿਸਕਾਰ^{੩੨} ॥ ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਜਮੂਆ ਸਿਰਜਿਆ
 ਸੁ ਜਪਿਆ ਪਰਵਿਦਗਾਰ^{੩੩} ॥ ੧੪੦ ॥ *ਕਬੀਰੁ ਕਸਤੂਰੀ ਭਇਆ

- ੧ ਪਤੀਜਦਾ, ਤਸੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ।
 ੨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ।
 ੩ ਕੁੰਜ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੜੀ-ਘੜੀ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਜੀਵ ਫਸਿਆ ਹੈ ।
 ੪ ਬੱਚੇ ।
 ੫ ਅਕਾਸ਼ ।
 ੬ ਬੱਦਲ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ।
 ੭ ਵੱਸ ਕੇ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਤਾਲ, ਭਾਵ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਭਰਦਾ ਹੈ ।
 ੮ ਚਕਵੀ ।
 ੯ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ।
 ੧੦ ਸਮੁੰਦਰ ।
 ੧੧ ਵਿਚੇ ਹੀ । ਹੇ ਸੰਖ ! ਤੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਦੇਵਲ ਦੇਵਲ (ਮੰਦਰ) ਵਿਚ ਡੰਡ ਪਾਂਦਾ ਫਿਰੋਗਾ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਭਾਵ ਜੀਵ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ।
 ੧੩ ਜਮਾਂ ਦੇ ਭੈ ਦੇ ਦੁੱਖ ਕਰ ਕੇ ।
 ੧੪ ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਆਖਰ ਨੂੰ ਕਬਰ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇ ।
 ੧੫ ਕਿਉਂ ।
 ੧੬ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੭ ਜਿਸ ਹਰੀ ਤੋਂ ।
 ੧੮ ਨੇੜ, ਨਜ਼ਦੀਕੀ, ਸਾਥ ।
- ੧੯ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਭਾਂਡੇ ਕਾਲੇ ਨੂੰ ਛੋਹੀਏ ।
 ੨੧ ਬੁਢੇਪਾ ।
 ੨੨ ਬੁਢੇਪੇ ਦੀ ਅੱਗ ਸਰੀਰ-ਮੰਦਰ 'ਤੇ ਬੂਹੇ ਤੱਕ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੀ ਕੁਝ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਦਾਰੀ ਨਾ ਹੋ ਗਏ ।
 ੨੪ ਬੁਤ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ।
 ੨੫ ਪੱਥਰ ।
 ੨੬ ਮੰਤਰਾਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦੇ ਹਨ ।
 ੨੭ ਕੋਠੜੀ । ਕਾਗਜ਼ ਭਾਵ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹਨ ਤੇ ਸਿਆਹੀ ਭਾਵ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਲੱਗੇ ਹਨ । ਪੱਥਰਾਂ (ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ) ਨੇ ਧਰਤੀ ਡੋਬੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਚਸਤਾ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ 'ਬਾਟ ਪਾੜ' ਧਾੜਵੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੮ ਆਵਣ ਵਾਲੇ ਕਲੂ ।
 ੨੯ ਹੁਣ ਹੀ ।
 ੩੦ ਓਸ ਵੇਲੇ ।
 ੩੧ ਪਖੰਡੀ ਮਨ ।
 ੩੨ ਜਿਵੇਂ ਧੋਤੀ ਹੋਈ ਲਾਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਮਕੀਲੀ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਚੀ, ਛੋਤੀ ਟੁੱਟਣ ਹਾਰ ।
 ੩੩ ਨਿਰਾਦਰ ।
 ੩੪ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ।

* [ਅ. ਵੱਡਾ] ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਕਸਤੂਰੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਪਰੇਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਉਸ ਖੁਸ਼ਬੋ ਦੇ ਭੋਰੇ ਹਨ । ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਓਹ ਵੱਡੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਸਤੂਰੀ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ।

ਭਵਰ ਭਏ ਸਭ ਦਾਸ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਭਗਤਿ ਕਬੀਰ ਕੀ ਤਿਉ ਤਿਉ ਰਾਮ
 ਨਿਵਾਸ ॥ ੧੪੧ ॥ ਕਬੀਰ ^੧ਗਗਗਿ ਪਰਿਓ ਕੁਟੰਬ ਕੈ ਕਾਂਠੈ ਰਹਿ ਗਇਓ
 ਰਾਮੁ ॥ ਆਇ ਪਰੇ ਧਰਮਰਾਇ ਕੇ ^੨ਬੀਚਹਿ ਧੂਮਾ ਧਾਮ ॥ ੧੪੨ ॥ ਕਬੀਰ
 ਸਾਕਤ ਤੇ ਸੂਕਰ ^੩ਭਲਾ ਰਾਖੈ ਆਛਾ ਗਾਉ ॥ ਉਹੁ ਸਾਕਤੁ ਬਪੁਰਾ ^੪ਮਰਿ
 ਗਇਆ ਕੋਇ ਨ ਲੈਹੈ ਨਾਉ ॥ ੧੪੩ ॥ ਕਬੀਰ ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਜੋਰਿ ਕੈ
 ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥ ਚਲਤੀ ਬਾਰ ਨ ਕਛੁ ਮਿਲਿਓ ^੫ਲਈ ਲੰਗੋਟੀ ਤੋਰਿ ॥
 ੧੪੪ ॥ ਕਬੀਰ ਬੈਸਨੋ ਹੂਆ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ^੬ਮਾਲਾ ਮੇਲੀ ਚਾਰਿ ॥
^੭ਬਾਹਰਿ ਕੰਚਨੁ ਬਾਰਹਾ ਭੀਤਰਿ ਭਰੀ ਭੰਗਾਰ ^੮ ॥ ੧੪੫ ॥ ਕਬੀਰ ਰੋੜਾ ਹੋਇ
 ਰਹੁ ^੯ਬਾਟ ਕਾ ਤਜਿ ਮਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਐਸਾ ਕੋਈ ਦਾਸੁ ਹੋਇ ਤਾਹਿ
 ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੧੪੬ ॥ ਕਬੀਰ ਰੋੜਾ ਹੂਆ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ਪੰਥੀ ^{੧੦}
 ਕਉ ਦੁਖੁ ਦੇਇ ॥ ਐਸਾ ਤੇਰਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਜਿਉ ਧਰਨੀ ^{੧੧}ਮਹਿ ਖੇਹ ॥ ੧੪੭ ॥
 ਕਬੀਰ ਖੇਹ ਹੂਈ ਤਉ ਕਿਆ ਭਇਆ ਜਉ ਉਡਿ ਲਾਰੈ ਅੰਗ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ
 ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸਰਬੰਗ ^{੧੨} ॥ ੧੪੮ ॥ ਕਬੀਰ ਪਾਨੀ ਹੂਆ ਤ
 ਕਿਆ ਭਇਆ ਸੀਰਾ ^{੧੩}ਤਾਤਾ ^{੧੪}ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜੈਸਾ ਹਰਿ
 ਹੀ ਹੋਇ ॥ ੧੪੯ ॥ ਉਚ ਭਵਨ ^{੧੫}ਕਨਕਾਮਨੀ ^{੧੬}ਸਿਖਰਿ ^{੧੭}ਯਜਾ ਫਹਰਾਇ ॥
 ਤਾ ਤੇ ਭਲੀ ਮਧੂਕਰੀ ^{੧੮}ਸੰਤਸੰਗਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੧੫੦ ॥ ਕਬੀਰ ਪਾਟਨ ^{੧੯}
 ਤੇ ਉਜਰੁ ^{੨੦}ਭਲਾ ਰਾਮ ਭਗਤ ਜਿਹ ਠਾਇ ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ਬਾਹਰਾ ਜਮ
 ਪੁਰੁ ਮੇਰੇ ਭਾਂਇ ॥ ੧੫੧ ॥ ਕਬੀਰ ਗੰਗ ^{੨੩}ਜਮੁਨ ^{੨੪}ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਹਜ ^{੨੫}ਸੁੰਨ
 ਕੇ ਘਾਟ ॥ ਤਹਾ ਕਬੀਰੈ ਮਟੁ ^{੨੬}ਕੀਆ ਖੋਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਬਾਟ ^{੨੭} ॥ ੧੫੨ ॥
 ਕਬੀਰ ^{੨੮}ਜੈਸੀ ਉਪਜੀ ਪੇਡ ਤੇ ਜਉ ਤੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਓੜਿ ॥ ^{੨੯}ਹੀਰਾ ਕਿਸ
 ਕਾ ਬਾਪੁਰਾ ਪੁਜਹਿ ਨ ਰਤਨ ਕਰੋੜਿ ॥ ੧੫੩ ॥ ਕਬੀਰਾ ਏਕੁ ਅਚੰਭਉ
 ਦੇਖਿਓ *ਹੀਰਾ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ ॥ ਬਨਜਨਹਾਰੇ ਬਾਹਰਾ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ
 ਜਾਇ ॥ ੧੫੪ ॥ ਕਬੀਰਾ ਜਹਾ ਗਿਆਨੁ ਤਹ ਧਰਮੁ ਹੈ ਜਹਾ ਝੂਠੁ
 ਤਹ ਪਾਪੁ ॥ ਜਹਾ ਲੋਭੁ ਤਹ ਕਾਲੁ ਹੈ ਜਹਾ ਖਿਆ ਤਹ ਆਪਿ ^{੩੦} ॥
 ੧੫੫ ॥ ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਤਜੀ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ਜਉ ਮਾਨੁ ਤਜਿਆ
 ਨਹੀ ਜਾਇ ॥ ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ ^{੩੧}ਗਲੇ ^{੩੨}ਮਾਨੁ ਸਭੈ ਕਉ ਖਾਇ ॥
 ੧੫੬ ॥ †ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ^{੩੩}ਸਬਦੁ ਜੁ ਬਾਹਿਆ ਏਕੁ ॥
^{੩੪}ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਪਰਿਆ ਕਲੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥ ੧੫੭ ॥
 ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੁਕ ^{੩੫} ॥ ਅੰਧੇ
 ਏਕ ਨ ਲਾਗਈ ਜਿਉ ਬਾਂਸੁ ਬਜਾਈਐ ਫੂਕ ॥ ੧੫੮ ॥ ਕਬੀਰ ^{੩੬}ਹੈ ਗੈ

- ੧ ਗਚ (ਚੂਨੇ) ਵਾਂਗ ਗਹ (ਪਕੜ) ਹੈ ਕੁਟੰਬ ਦੀ
ਤੇ ਹਰੀ ਕੰਠੇ (ਇਕ ਪਾਸੇ) ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ।
- ੨ ਸਾਰੀ ਰੋਣਕ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ।
- ੩ ਸੂਰ । ਸੂਰ ਵਿਸ਼ਟਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਸਾਫ
ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।
- ੪ ਵਿਚਾਰਾ ।
- ੫ ਤੋੜ ਲਈ ਭਾਵ ਲਾਹ ਲਈ ।
- ੬ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ।
- ੭ ਬਾਹਰੋਂ ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀ ਦਾ ਸੋਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ
ਅੰਦਰੋਂ ਲਾਖ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੮ [ਛੇਤੀ ਟੁੱਟ ਭੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ] ਲਾਖ ।
- ੯ ਰਸਤੇ ਦਾ ।
- ੧੦ ਰਾਹੀ ।
- ੧੧ ਧਰਤੀ ।
- ੧੨ ਸਭ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਠੰਡਾ ।
- ੧੪ ਤੌਤਾ ।
- ੧੫ ਮਕਾਨ ।
- ੧੬ ਕਨਕ (ਸੋਨਾ) ਤੇ ਕਾਮਨੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ।
- ੧੭ ਚੋਟੀ 'ਤੇ । ਮਕਾਨ ਦੀ ਚੋਟੀ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੁਲਦੇ
ਹੋਵਣ ।
- ੧੮ ਮੰਗੀ ਹੋਈ ਰੋਟੀ ।
- ੧੯ [ਪਟਨ] ਸਹਿਰ ।
- ੨੦ ਉਜਾੜ ।
- ੨੧ ਥਾਂ । ਜਿਥੇ ਰਾਮ ਦੇ ਭਗਤ ਵੱਸਦੇ ਹੋਣ ।
- ੨੨ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਭਾਣੇ ਉਹ
ਜਮਪੁਰੀ ਤੁਲ ਹੈ ।
- ੨੩ ਇੜਾ ।
- ੨੪ ਪਿੰਗਲਾ ।
- ੨੫ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ, ਸੁਖਮਨਾ ਵਿੱਚ ਇੜਾ
ਪਿੰਗਲਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੭੩,
ਨੋਟ ੩ ।
- ੨੬ ਅਸਥਾਨ, ਟਿਕਾਉ ।
- ੨੭ ਰਸਤਾ ।
- ੨੮ ਭਾਵ ਜਿਸ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਅਰੰਭੀ ਸੀ,
ਉਸੇ ਨਾਲ ਤੋੜ ਨਿਭੇ ।
- ੨੯ ਹੀਰਾ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ ਹੈ ? ਉਸ ਭਗਤ ਦੇ ਤੁੱਲ
ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰਤਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।
- ੩੦ ਹਰੀ ਆਪ ।
- ੩੧ ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ ਮੁਨੀ ।
- ੩੨ ਗਲ ਗਏ ।
- ੩੩ ਸਬਦ ਰੂਪ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ।
- ੩੪ ਭਾਵ ਤੁਰਤ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੩੫ ਕਸਰ, ਘਾਟਾ ।
- ੩੬ ਹੈ (ਘੋੜੇ) ਤੇ ਗੈ (ਹਾਥੀ) । (ਦੇਖੋ ਸਲੋਕ ੧੧੨)
ਐਸੀ ਰਾਣੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ,
ਬਘੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੋਣ, ਉਹ ਰਾਣੀ ਹਰੀ-ਭਗਤ ਦੀ
ਦਾਸੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ ।

* ਨਾਮ-ਹੀਰਾ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਟੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਨਾਮ ਜੇਹੀ
ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਦੇ ਪਾਰਖੂ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਢੀ ਮੁੱਲ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

† ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸਲੋਕ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ੧੯੪ਵਾਂ ਸਲੋਕ ਹੈ ।

ਬਾਹਨ^੧ ਸਘਨ^੨ ਘਨ^੩ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਕੀ ਨਾਰਿ ॥ ਤਾਸੁ^੪ ਪਟੰਤਰ^੫ ਨਾ ਪੁਜੈ ਹਰਿ
 ਜਨ ਕੀ ਪਨਿਹਾਰਿ^੬ ॥ ੧੫੯ ॥ ਕਬੀਰ^੭ ਨਿਪ ਨਾਰੀ ਕਿਉ ਨਿੰਦੀਐ ਕਿਉ
 ਹਰਿ ਚੇਰੀ ਕਉ ਮਾਨੁ ॥ ਓਹ ਮਾਂਗ^੮ ਸਵਾਰੈ^੯ ਬਿਖੈ ਕਉ ਓਹ ਸਿਮਰੈ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ॥ ੧੬੦ ॥ ਕਬੀਰ ਬੁਨੀ^{੧੦} ਪਾਈ ਬਿਤਿ^{੧੧} ਭਈ ਸਤਿਗੁਰ^{੧੨} ਬੰਧੀ
 ਧੀਰ ॥ ਕਬੀਰ ਹੀਰਾ ਬਨਜਿਆ^{੧੩} ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੀਰ^{੧੪} ॥ ੧੬੧ ॥
 ਕਬੀਰ ਹਰਿ ਹੀਰਾ ਜਨ ਜਉਹਰੀ ਲੇ ਕੈ^{੧੫} ਮਾਂਡੈ ਗਾਟ ॥ ਜਬ ਹੀ ਪਾਈਅਹਿ
 ਪਾਰਖੂ ਤਬ ਹੀਰਨ ਕੀ ਸਾਟ^{੧੬} ॥ ੧੬੨ ॥ ਕਬੀਰ^{੧੭} ਕਾਮ ਪਰੇ ਹਰਿ
 ਸਿਮਰੀਐ ਐਸਾ ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਤ ॥ ਅਮਰਾ ਪੁਰ ਬਾਸਾ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਗਇਆ
 ਬਹੋਰੈ ਬਿਤ^{੧੮} ॥ ੧੬੩ ॥ ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ
 ਰਾਮੁ ॥ ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥ ੧੬੪ ॥ ਕਬੀਰ
 ਜਿਹ ਮਾਰਗਿ ਪੰਡਿਤ ਗਏ ਪਾਛੈ ਪਰੀ ਬਹੀਰ* ॥ ਇਕ ਅਵਘਟ^{੧੯} ਘਾਟੀ
 ਰਾਮ ਕੀ ਤਿਹ ਚੜਿ ਰਹਿਓ ਕਬੀਰ ॥ ੧੬੫ ॥ ਕਬੀਰ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਦੋਖੇ
 ਮੂਆ ਚਾਲਤ ਕੁਲ ਕੀ ਕਾਨਿ^{੨੦} ॥ ਤਬ^{੨੧} ਕੁਲੁ ਕਿਸ ਕਾ ਲਾਜਸੀ ਜਬ ਲੇ
 ਧਰਹਿ ਮਸਾਨਿ ॥ ੧੬੬ ॥ ਕਬੀਰ ਡੂਬਹਿਗੋ ਰੇ ਬਾਪੁਰੇ ਬਹੁ^{੨੨} ਲੋਗਨ ਕੀ
 ਕਾਨਿ ॥ ਪਾਰੋਸੀ^{੨੩} ਕੇ ਜੋ ਹੂਆ ਤੂ ਅਪਨੇ ਭੀ ਜਾਨੁ ॥ ੧੬੭ ॥ ਕਬੀਰ ਭਲੀ
 ਮਧੂਕਰੀ^{੨੪} ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੋ ਨਾਜੁ ॥ ਦਾਵਾ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਹੀ ਬਡਾ ਦੇਸੁ ਬਡ
 ਰਾਜੁ ॥ ੧੬੮ ॥ ਕਬੀਰ ਦਾਵੈ ਦਾਝਨੁ^{੨੬} ਹੋਤੁ ਹੈ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਨਿਸੰਕ^{੨੭} ॥
 ਜੋ ਜਨੁ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਸੋ^{੨੮} ਗਨੈ ਇੰਦ੍ਰ ਸੋ ਰੰਕ ॥ ੧੬੯ ॥ ਕਬੀਰ^{੨੯} ਪਾਲਿ
 ਸਮੁਹਾ ਸਰਵਰੁ ਭਰਾ ਪੀ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ਨੀਰੁ ॥ ਭਾਗ ਬਡੇ ਤੈ ਪਾਇਓ
 ਤੂੰ ਭਰਿ ਭਰਿ ਪੀਉ ਕਬੀਰ ॥ ੧੭੦ ॥ ਕਬੀਰ ਪਰਭਾਤੇ ਤਾਰੇ ਖਿਸਹਿ^{੩੦}
 ਤਿਉ ਇਹੁ ਖਿਸੈ ਸਰੀਰੁ ॥ ਏ^{੩੧} ਦੁਇ ਅਖਰ ਨਾ ਖਿਸਹਿ^{੩੨} ਸੋ ਗਹਿ
 ਰਹਿਓ ਕਬੀਰੁ ॥ ੧੭੧ ॥ ਕਬੀਰ ਕੋਠੀ^{੩੩} ਕਾਠ ਕੀ ਦਹ ਦਿਸਿ ਲਾਗੀ
 ਆਗਿ ॥^{੩੪} ਪੰਡਿਤ ਪੰਡਿਤ ਜਲਿ ਮੂਏ^{੩੫} ਮੂਰਖ ਉਬਰੇ ਭਾਗਿ ॥ ੧੭੨ ॥
 ਕਬੀਰ ਸੰਸਾ ਦੂਰਿ ਕਰੁ^{੩੬} ਕਾਰਾਦ ਦੇਹ ਬਿਹਾਇ ॥^{੩੭} ਬਾਵਨ ਅਖਰ ਸੋਧਿ ਕੈ
 ਹਰਿ ਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੧੭੩ ॥ ਕਬੀਰ ਸੰਤੁ ਨ ਛਾਡੈ ਸੰਤਈ^{੩੮} ਜਉ
 ਕੋਟਿਕ ਮਿਲਹਿ ਅਸੰਤ ॥ ਮਲਿਆਗਰੁ^{੪੦} ਭੁਯੰਗਮ^{੪੧} ਬੇਢਿਓ^{੪੨} ਭੁਤ
 ਸੀਤਲਤਾ ਨ ਤਜੰਤ ॥ ੧੭੪ ॥ ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਭਇਆ ਪਾਇਆ
 ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥^{੪੪} ਜਿਨਿ ਜੁਆਲਾ ਜਗੁ ਜਾਰਿਆ ਸੁ ਜਨ ਕੇ ਉਦਕ
 ਸਮਾਨਿ ॥ ੧੭੫ ॥ ਕਬੀਰ ਸਾਰੀ^{੪੫} ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਕੀ ਜਾਨੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਕੈ^{੪੬} ਜਾਨੈ ਆਪਨ ਧਨੀ^{੪੭} ਕੈ ਦਾਸੁ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋਇ ॥ ੧੭੬ ॥ ਕਬੀਰ

- ੧ ਸਵਾਰੀਆਂ, ਗੱਡੀਆਂ, ਰੱਥ ਆਦਿ ।
 ੨ ਬਹੁਤ ।
 ੩ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ।
 ੪ ਉਸ ਦੇ ।
 ੫ ਬਰਾਬਰ ।
 ੬ ਦਾਸੀ ।
 ੭ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਕਿਉਂ ਨਿੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚੋਲੀ (ਦਾਸੀ) ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?
 ੮ ਸਿਰ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਚੀਰ ।
 ੯ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ।
 ੧੦ ਬੰਸੀ (ਨਾਮ ਰੂਪ) ।
 ੧੧ ਟਿਕਾਉ ।
 ੧੨ ਧੀਰਜ ਬੱਧੀ, ਆਸਰਾ ਦਿੱਤਾ ।
 ੧੩ ਭਾਵ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ।
 ੧੪ ਕਿਨਾਰਾ ।
 ੧੫ [ਭਰਦਾ ਹੈ] ਸਜਾਂਵਦਾ ਹੈ ਹੱਟੀ ।
 ੧੬ ਵਟਾਂਦਰਾ, ਭਾਵ ਮੂਲ ।
 ੧੭ ਕੰਮ ਪਏ ਤੇ, ਲੋੜ ਵੇਲੇ ।
 ੧੮ [ਵਿਤ] ਮਾਲ-ਧਨ । ਹਰੀ ਰੂਪ ਧਨ ਗਵਾਚਾ ਹੋਇਆ ਮੁੜ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਔਖੀ ।
 ੨੦ ਕਨੋਡ, ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ । ਕਬੀਰ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਮੋਇਆ ।
 ੨੧ ਕਿਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਲਾਜ ਆਵੇਗੀ ? (ਇਥੇ 'ਕੁਲ' ਪੁਲਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ । ਸ਼ਲੋਕ ੧੧੧ ਵਿੱਚ 'ਕੁਲ' ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਪੁਰਤਾਨ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੁਲਿੰਗ ਸੀ, ਵਰਤਮਾਨ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।
 ੨੨ ਲੋਕ-ਲਾਜ ।
 ੨੩ ਗਵਾਂਢੀ ।
 ੨੪ ਮੰਗੀ ਰੋਟੀ; ਉਹ ਰੋਟੀ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਹਿੱਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।
 ੨੫ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਨਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੬ ਸੜਨਾ । ਦਾਵੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਬੇ-ਫਿਕਰ ।
 ੨੮ ਇੰਦ੍ਰ ਤੇ ਰੰਕ (ਕੰਗਾਲ) ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਕੰਢਿਆਂ ਤੀਕ ਭਰਿਆ ਸਮੁੰਦਰ (ਨਾਮ ਰੂਪ) ।
 ੩੦ ਘਟਦੇ ਹਨ (ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ) ।
 ੩੧ 'ਰਾਮ' ਦੇ ਦੋ ਔਖਰ ।
 ੩੨ ਓਹ ਮੈਂ ਫੜ ਰੱਖੇ ਹਨ ।
 ੩੩ ਜਗਤ ਰੂਪ ਕੋਠੀ ।
 ੩੪ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੇ ।
 ੩੫ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਅੱਗ ਕੋਲੋਂ ਨੱਸ ਕੇ ਬਚ ਗਏ ।
 ੩੬ (ਬਹਾਇ) ਭਾਵ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਰੋਹੜ ਦੇ ।
 ੩੭ ਬਵੰਜਾ ਔਖਰ ਭਾਵ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ।
 ੩੮ ਸੰਤਤਾਈ ।
 ੩੯ ਭਾਵੇਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਅਨਾੜੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਜਾਏ ।
 ੪੦ ਚੰਦਨ । ੪੧ ਸੱਪ ।
 ੪੨ ਵੇੜ੍ਹਿਆ ।
 ੪੩ ਤਾਂ ਭੀ ਆਪਣਾ ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ।
 ੪੪ ਜਿਸ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਅੱਗ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਸ ਲਈ ਜਲ ਰੂਪ ਹੋ ਗਈ ।
 ੪੫ [ਨਰਦ] ਖੇਡ ।
 ੪੬ ਜਾਂ । ਜਾਂ ਮਾਲਕ ਆਪ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ) ।
 ੪੭ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਭਲੀ ਭਈ ਜੋ ਭਉ ਪਰਿਆ ਦਿਸਾ^੧ ਗਈ ਸਭ ਭੂਲਿ ॥ ^੨ਓਰਾ ਗਰਿ ਪਾਨੀ
 ਭਇਆ ਜਾਇ ਮਿਲਿਓ ਢਲਿ ਕੂਲਿ ॥ ੧੭੭ ॥ ਕਬੀਰਾ ^੩ਧੂਰਿ ਸਕੇਲਿ ਕੈ
 ਪੁਰੀਆ ਬਾਂਧੀ ਦੇਹ ॥ ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੋ ਪੇਖਨਾ^੪ ਅੰਤਿ ਖੇਹ ਕੀ ਖੇਹ ॥
 ੧੭੮ ॥ ਕਬੀਰ ^੫ਸੂਰਜ ਚਾਂਦ ਕੈ ਉਦੈ ਭਈ ਸਭ ਦੇਹ ॥ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ
 ਬਿਨੁ ਮਿਲੇ ਪਲਟਿ ਭਈ ਸਭ ਖੇਹ ॥ ੧੭੯ ॥ ਜਹ ਅਨਭਉ^੬ ਤਹ ਭੈ ਨਹੀ
 ਜਹ ਭਉ ਤਹ ਹਰਿ ਨਾਹਿ ॥ ਕਹਿਓ ਕਬੀਰ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਸੰਤ ਸੁਨਹੁ ਮਨ
 ਮਾਹਿ ॥ ੧੮੦ ॥ ਕਬੀਰ ^੭ਜਿਨਹੁ ਕਿਛੁ ਜਾਨਿਆ ਨਹੀ ਤਿਨ ਸੁਖ ਨੀਦ
 ਬਿਹਾਇ ॥ ਹਮਹੁ ਜੁ ਬੁਝਾ ਬੁਝਨਾ ਪੂਰੀ ਪਰੀ ਬਲਾਇ ॥ ੧੮੧ ॥ ਕਬੀਰ ਮਾਰੇ
 ਬਹੁਤੁ ਪੁਕਾਰਿਆ ^੮ਪੀਰ ਪੁਕਾਰੈ ਅਉਰ ॥ ਲਾਗੀ ਚੋਟ ਮਰੰਮ^੯ ਕੀ ਰਹਿਓ
 ਕਬੀਰਾ ਠਉਰ ॥ ੧੮੨ ॥ ਕਬੀਰ ਚੋਟ ਸੁਹੇਲੀ ਸੇਲ^{੧੦} ਕੀ ਲਾਗਤ ਲੇਇ
 ਉਸਾਸ^{੧੧} ॥ ਚੋਟ ਸਹਾਰੈ ਸਬਦ ਕੀ ਤਾਸੁ ਗੁਰੂ ਮੈ ਦਾਸ ॥ ੧੮੩ ॥ ਕਬੀਰ
 ਮੁਲਾਂ ਮੁਨਾਰੇ ਕਿਆ ਚਢਹਿ^{੧੨} ਸਾਂਈ ਨ ਬਹਰਾ ਹੋਇ ॥ ਜਾ ਕਾਰਨਿ ਤੂੰ ਬਾਂਗ
 ਦੇਹਿ ਦਿਲ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਜੋਇ^{੧੩} ॥ ੧੮੪ ॥ ਸੇਖ ^{੧੪}ਸਬੂਰੀ ਬਾਹਰਾ ਕਿਆ ਹਜ
 ਕਾਬੇ ਜਾਇ ॥ ਕਬੀਰ *ਜਾ ਕੀ ਦਿਲ ਸਾਬਤਿ ਨਹੀ ਤਾ ਕਉ ਕਹਾਂ
 ਖੁਦਾਇ ॥ ੧੮੫ ॥ ਕਬੀਰ ਅਲਹ ਕੀ ਕਰਿ ਬੰਦਗੀ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ
 ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਸਾਂਈ ਪਰਗਟੈ ^{੧੫}ਬੁਝੈ ਬਲੰਤੀ ਨਾਂਇ ॥
 ੧੮੬ ॥ ਕਬੀਰ ਜੋਰੀ ਕੀਏ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਕਹਤਾ ਨਾਉ ਹਲਾਲੁ ॥
 ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਮਾਂਗੀਐ ਤਬ ਹੋਇਗੋ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲੁ ॥ ੧੮੭ ॥ ਕਬੀਰ
 ਖੂਬੁ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਨੁ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ
 ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ ॥ ੧੮੮ ॥ ਕਬੀਰ ^{੧੮}ਗੁਰੁ ਲਾਗਾ ਤਬ ਜਾਨੀਐ
 ਮਿਟੈ ਮੋਹੁ ਤਨ ਤਾਪ ॥ ਹਰਖ ਸੋਗ ਦਾਝੈ^{੧੯} ਨਹੀ ਤਬ ਹਰਿ ਆਪਹਿ
 ਆਪਿ ॥ ੧੮੯ ॥ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਕਹਨ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਹੈ ਤਾ ਮਹਿ ਏਕੁ
 ਬਿਚਾਰੁ ॥ ^{੨੦}ਸੋਈ ਰਾਮੁ ਸਭੈ ਕਹਹਿ ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ ॥ ੧੯੦ ॥
 ਕਬੀਰ ^{੨੧}ਰਾਮੈ ਰਾਮ ਕਹੁ ਕਹਿਬੇ ਮਾਹਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ^{੨੨}ਏਕੁ ਅਨੇਕਹਿ
 ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਏਕ ਸਮਾਨਾ ਏਕ ॥ ੧੯੧ ॥ ਕਬੀਰ ਜਾ ਘਰ ਸਾਧ
 ਨ ਸੇਵੀਅਹਿ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਹਿ ॥ ਤੇ ਘਰ ਮਰਹਟ ਸਾਰਖੇ^{੨੩} ਭੂਤ
 ਬਸਹਿ ਤਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ੧੯੨ ॥ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗਾ ਹੂਆ ਬਾਵਰਾ ਬਹਰਾ ਹੂਆ
 ਕਾਨ^{੨੪} ॥ ^{੨੫}ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਪਿੰਗੁਲ ਭਇਆ ਮਾਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਨ ॥
 ੧੯੩ ॥ †ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਬਾਹਿਆ^{੨੬} ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥ ਲਾਗਤ ਹੀ
 ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥ ੧੯੪ ॥ ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ^{੨੭}

- ੧ ਤਰਫਾਂ । ਜਾਤ ਆਦਿ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿੱਥਾਂ-ਵਿਖੇਵੇਂ ਮੁੱਕ ਗਏ ।
- ੨ ਗੜਾ ਗਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕੂਲ (ਨਦੀ) ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਿਆ । ਗੜਾ ਅਪਣੱਤ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖਰਾ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਭਉ ਰੂਪ ਸੇਕ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ-ਰੂਪ ਨਦੀ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਿਆ (ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਵਖੇਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੜਾ ਨਿਖੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ।
- ੩ ਮਿੱਟੀ ਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਦੇਹ ਰੂਪ ਪੁੜੀ ਬੱਧੀ ਹੈ ।
- ੪ [ਦਿਖਣਾ] ਦਿਖਾਵਾ ।
- ੫ ਭਾਵ ਦਿਨ ਜਾਂ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਭ ਦੇਹਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ।
- ੬ ਡਰ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ।
- ੭ ਵਿਚਾਰਹੀਨ ਜੋ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਓਹ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ ।
- ੮ ਜਦ ਸੰਸਾਰਕ ਸੱਟਾਂ ਨਾਲ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ (ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸੱਟ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਬੋਲਣੋਂ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।
- ੯ [ਸੰ. ਮਰਮਨ] ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁੱਝਾ ਅੰਗ ਜਿਥੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਤੇ ਆਦਮੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । *Vital Part of the body*), ਐਸੀ ਕਾਰੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ (ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ) ਕਿ ਕਬੀਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਿਆ ।
- ੧੦ ਬਰਛੀ । ਬਰਛੀ ਦੀ ਚੋਟ ਸਹਿਣੀ ਸੌਖੀ ਹੈ, ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਸਾਹ ਤਾਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚੋਟ ਨਹੀਂ ਸਹਿਣ ਹੁੰਦੀ । ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ) ।
- ੧੧ ਸੁਆਸ ।

- ੧੨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਮੁੱਲਾਂ ! ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਾਰੇ ਉੱਤੇ ਕੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ? ਮਾਲਕ ਕੋਈ ਬੋਲ੍ਹਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ।
- ੧੩ [ਫਾ.] ਢੂੰਢ, ਦੇਖ ।
- ੧੪ ਸਬਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।
- ੧੫ ਬਲ ਰਹੀ ਅੱਗ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝ ਜਾਏ ।
- ੧੬ ਲੂਣ ।
- ੧੭ ਮਾਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗਲਾ ਕੌਣ ਕਟਾਵੇ ? ਭਾਵ ਇਥੇ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਲਈ ਮਾਸ ਤਾਂ ਖਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਹੋਈ ਉਹ ਕੌਣ ਝੱਲੇ ?
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਤਦ ਜਾਣੀਏ ।
- ੧੯ ਸਾੜਦਾ ।
- ੨੦ ਓਹੀ ਲਫਜ਼ ਰਾਮ (ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਲਈ) ਸਾਰੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਓਹੀ 'ਰਾਮ' ਜਗਤ ਦੇ ਚੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਤੂੰ ਰਾਮ ਹੀ ਰਾਮ ਆਖ, ਪਰ 'ਰਾਮ' ਆਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ।
- ੨੨ ਇਕ ਰਾਮ (ਹਰੀ) ਅਨੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਉਹ ਰਾਮ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਦਸਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤਰ) ।
- ੨੩ ਵਰਗੇ । ਓਹ ਘਰ ਮਰਘਟ ਵਾਂਗੂੰ ਹਨ ।
- ੨੪ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ।
- ੨੫ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਗਲਾ । ਸਰੀਰਕ ਅੰਗ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਕੁਦਰਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਤੇ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ।
- ੨੬ ਮਾਰਿਆ ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ।

* ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦਿਲ ਦੀ ਸਾਬਤੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਲਈ ਰੱਬ ਕਿਥੇ ? ਦਿਲ ਸਾਬਤਿ=ਦਿਲ ਦੀ ਸਾਬਤੀ, ਸਾਬਤ-ਦਿਲੀ, ਮਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਅਖੰਡਤਾ । 'ਸਾਬਤਿ' ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪਾਠ 'ਜਾ ਕੀ' ਹੈ । ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਜਾ ਕਾ' ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ । ਜਿਥੇ 'ਸਾਬਤੁ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ, ਉਥੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਔਕਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੧੬, ਨੋਟ ੧੩ ।

† ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ ਪਿੰਡੇ ੧੫੭ਵਾਂ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਅਕਾਸ ਕੀ ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ^੧ ਬਿਕਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉ ਮਾਂਨਈ^੨ ਹੋਇ
 ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ^੩ ॥ ੧੯੫ ॥ ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ^੪ ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ
 ਮਿਲਾਇ ॥ ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ^੫ ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ ॥ ੧੯੬ ॥
 ਕਬੀਰ ਹਜ ਕਾਬੇ ਹਉ ਜਾਇ ਥਾ ਆਗੈ ਮਿਲਿਆ ਖੁਦਾਇ ॥ ਸਾਂਈ ਮੁਝ
 ਸਿਉ ਲਰਿ ਪਰਿਆ ਤੁਝੈ ਕਿਨ੍ਹ ਫੁਰਮਾਈ ਗਾਇ^੬ ॥ ੧੯੭ ॥ ਕਬੀਰ ਹਜ
 ਕਾਬੈ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਇਆ ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਕਬੀਰ ॥ ਸਾਂਈ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਆ
 ਖਤਾ^੭ ਮੁਖਹੁ ਨ ਬੋਲੈ ਪੀਰ^੮ ॥ ੧੯੮ ॥^੯ ਕਬੀਰ ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੋਰੁ ਕਰਿ
 ਕਹਤੇ ਹਹਿ ਜੁ ਹਲਾਲੁ ॥ ਦਫਤਰੁ ਦਈ^{੧੦} ਜਬ ਕਾਢਿ ਹੈ ਹੋਇਗਾ ਕਉਨੁ
 ਹਵਾਲੁ ॥ ੧੯੯ ॥ ਕਬੀਰ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਲੇਇ ਜਬਾਬੁ ਖੁਦਾਇ ॥
 ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਨੀਕਸੈ^{੧੧} ਮਾਰ ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥ ੨੦੦ ॥ ਕਬੀਰ ਲੇਖਾ
 ਦੇਨਾ ਸੁਹੇਲਾ^{੧੨} ਜਉ ਦਿਲ ਸੂਚੀ^{੧੩} ਹੋਇ ॥ ਉਸੁ ਸਾਚੇ ਦੀਬਾਨ^{੧੪} ਮਹਿ^{੧੫} ਪਲਾ
 ਨ ਪਕਰੈ ਕੋਇ ॥ ੨੦੧ ॥ ਕਬੀਰ ਧਰਤੀ ਅਰੁ ਆਕਾਸ ਮਹਿ^{੧੬} ਦੁਇ
 ਤੁੰਬਰੀ ਅਬਧ ॥^{੧੭} ਖਟ ਦਰਸਨ ਸੰਸੇ ਪਰੇ ਅਰੁ ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ॥ ੨੦੨ ॥
 ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥ ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ
 ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥ ੨੦੩ ॥ ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਝ
 ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ^{੧੮} ॥^{੧੯} ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ
 ਤੂ ॥ ੨੦੪ ॥ ਕਬੀਰ^{੨੦} ਬਿਕਾਰਹ ਚਿਤਵਤੇ ਝੂਠੇ ਕਰਤੇ ਆਸ ॥ ਮਨੋਰਥੁ
 ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਿਓ^{੨੧} ਚਾਲੇ ਉਠਿ ਨਿਰਾਸ ॥ ੨੦੫ ॥ ਕਬੀਰ ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ
 ਜੋ ਕਰੈ ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਇਤ ਉਤ ਕਤਹਿ ਨ ਡੋਲਈ ਜਿਸ ਰਾਖੈ
 ਸਿਰਜਨਹਾਰ ॥ ੨੦੬ ॥ ਕਬੀਰ ਘਾਣੀ ਪੀੜਤੇ^{੨੨} ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਏ ਛਡਾਇ ॥
 ਪਰਾ ਪੂਰਬਲੀ ਭਾਵਨੀ^{੨੩} ਪਰਗਟੁ ਹੋਈ ਆਇ ॥ ੨੦੭ ॥ ਕਬੀਰ ਟਾਲੈ ਟੋਲੈ
 ਦਿਨੁ ਗਇਆ ਬਿਆਜੁ^{੨੪} ਬਢੰਤਉ ਜਾਇ ॥ ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ਨ ਖਤੁ*
 ਫਟਿਓ ਕਾਲੁ ਪਹੁੰਚੈ ਆਇ ॥ ੨੦੮ ॥ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਬੀਰ ਕੂਕਰੁ^{੨੫} ਭਉਕਨਾ
 ਕਰੰਗ^{੨੬} ਪਿਛੈ ਉਠਿ ਧਾਇ ॥ ਕਰਮੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨਿ ਹਉ ਲੀਆ
 ਛਡਾਇ ॥ ੨੦੯ ॥ ਮਹਲਾ ੫ ॥^{੨੭} ਕਬੀਰ ਧਰਤੀ ਸਾਧ ਕੀ^{੨੮} ਤਸਕਰ
 ਬੈਸਹਿ ਗਾਹਿ ॥ ਧਰਤੀ ਭਾਰਿ ਨ ਬਿਆਪਈ ਉਨ ਕਉ^{੨੯} ਲਾਹੂ ਲਾਹਿ ॥
 ੨੧੦ ॥ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਬੀਰ ਚਾਵਲ ਕਾਰਨੇ^{੩੦} ਤੁਖ ਕਉ ਮੁਹਲੀ ਲਾਇ ॥
 ਸੰਗਿ ਕੁਸੰਗੀ ਬੈਸਤੇ ਤਬ ਪੂਛੈ ਧਰਮਰਾਇ ॥ ੨੧੧ ॥ ਨਾਮਾ^{੩੧}
 ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨੁ^{੩੨} ਮੀਤ ॥ ਕਾਹੇ ਛੀਪਹੁ^{੩੩} ਛਾਇਲੈ ਰਾਮ ਨ

੧ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ । ਸੈਲੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਨਿਕੰਮੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ।
 ੨ ਸਮਝੋ । ੩ ਸੁਆਹ ।
 ੪ ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰ ਗਈ ।
 ੫ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਾਕ ਆਦਮੀ (ਉਲਟੇ ਜਤਨ ਕਰ ਕੇ) ਖਪ ਮਰਨ ।
 ੬ [ਫ਼ਾ. ਗਾਹ] ਥਾਂ । ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮੱਕੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ।
 ੭ [ਅ.] ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ।
 ੮ ਕਾਬੇ ਦਾ ਪੀਰ ।
 ੯ ਦੇਖੋ ਉੱਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ੧੮੭ ।
 ੧੦ [ਸੰ. ਦਯੁ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
 ੧੧ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ੧੨ ਸੌਖਾ ।
 ੧੩ ਸੁਚਤਾਈ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ । ਜੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੋਵੇ ।
 ੧੪ ਕਚਹਿਰੀ ।
 ੧੫ ਕੋਈ ਦਾਹਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।
 ੧੬ ਦੋ ਅਬੱਧ ਤੁੰਬੜੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਦਵੰਦ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ; ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਛੇ ਫਿਰਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਸੱਕ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਦੋਇ' ਹੈ)।

੧੭ ਛੇ ਭੇਖ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੬, ਨੋਟ ੧੮ ।
 ੧੮ ਅਪਣੱਤ ।
 ੧੯ ਜਦ ਆਪਣੇ ਤੇ ਪਰਾਏ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਜਿੱਧਰ ਦੇਖੀਏ ਉਧਰ ਤੂੰ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।
 ੨੦ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ, ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੧ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ।
 ੨੨ ਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ।
 ੨੩ ਭਾਵੀ । ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਬਣੀ ਭਾਵੀ ।
 ੨੪ ਮਾੜੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਰੂਪ ।
 ੨੫ ਕੁੱਤਾ ।
 ੨੬ [ਪਿੰਜਰ] ਧਰੰਗਾ, ਮੁਰਦਾਰ ।
 ੨੭ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫ ਵਿੱਚ, ਪੰਨਾ ੯੬੫ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।
 ੨੮ ਚੋਰ ਥਾਂ ਮਲ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
 ੨੯ ਲਾਭ ਹੀ ਲਾਭ ਹੈ । ਜੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਚੋਰ ਠੱਗ ਆ ਬੈਠਣ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪਾਮਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ।
 ੩੦ ਤੁਹਾਂ ਨੂੰ ।
 ੩੧ ਛੀਟ । ਛੀਟਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਿਆ ਛਿੰਬਦਾ ਹੈ ?

* ਲੇਖਾ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ । ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਤਸਬੀਹ ਲਈ ਹੈ । ਕਰਜ਼ਾ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਟਾਲ ਮਟੋਲੇ ਕਰਦਿਆਂ ਵਕਤ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੂਦ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉੱਪਰੋਂ ਮੌਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਲੇਖਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੱਥੀਂ ਲਿਖਿਆ ਟੋਭੂ ਤਦੇ ਫਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਰਜ਼ਾ ਅਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

† ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੬੩, ਨੋਟ ੨੪ ।

‡ ਇਸ ਭਗਤ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬਾਰਸੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਲਾਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਸੰਨ ੧੨੬੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ।

ਲਾਵਹੁ ਚੀਤੁ ॥ ੨੧੨ ॥ ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮਲਿ^੧ ॥
 ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ^੨ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ॥ ੨੧੩ ॥ ਮਹਲਾ ੫* ॥
 ਕਬੀਰਾ ਹਮਰਾ ਕੋ ਨਹੀ ਹਮ ਕਿਸ ਹੂ ਕੇ ਨਾਹਿ ॥ ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਰਚਨੁ
 ਰਚਾਇਆ ਤਿਸ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੨੧੪ ॥ ਕਬੀਰ ਕੀਚੜਿ^੩ ਆਟਾ^੪
 ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਕਿਛੂ ਨ ਆਇਓ ਹਾਥ ॥ ^੫ਪੀਸਤ ਪੀਸਤ ਚਾਬਿਆ ਸੋਈ
 ਨਿਬਹਿਆ ਸਾਥ ॥ ੨੧੫ ॥ ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਜਾਨੈ ਸਭ ਬਾਤ ਜਾਨਤ ਹੀ
 ਅਉਗਨੁ ਕਰੈ ॥ ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ^੬ ਹਾਥਿ ਦੀਪੁ ਕੂਏ ਪਰੈ ॥ ੨੧੬ ॥
 ਕਬੀਰ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਜਾਨ ਸਿਉ ਬਰਜੈ^੭ ਲੋਗੁ ਅਜਾਨੁ ॥ ਤਾ ਸਿਉ ਟੂਟੀ
 ਕਿਉ ਬਨੈ ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਨ ॥ ੨੧੭ ॥ ਕਬੀਰ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਹੇਤੁ
 ਕਰਿ ਕਾਹੇ ਮਰਹੁ ਸਵਾਰਿ ॥ ^੮ਕਾਰਜੁ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਥ ਘਨੀ ਤ
 ਪਉਨੇ ਚਾਰਿ ॥ ੨੧੮ ॥ ਕਬੀਰ ਜੋ ਮੈ ਚਿਤਵਉ ਨਾ ਕਰੈ ਕਿਆ ਮੇਰੇ
 ਚਿਤਵੇ ਹੋਇ ॥ ਅਪਨਾ ਚਿਤਵਿਆ ਹਰਿ ਕਰੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਚਿਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
 ੨੧੯ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਚਿੰਤਾ ਭਿ ਆਪਿ ਕਰਾਇਸੀ ਅਚਿੰਤੁ^੯ ਭਿ ਆਪੇ ਦੇਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ^{੧੦}ਜਿ ਸਭਨਾ ਸਾਰ ਕਰੇਇ ॥ ੨੨੦ ॥ ਮਃ ੫ ॥
 ਕਬੀਰ ਰਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਫਿਰਿਆ ਲਾਲਚ ਮਾਹਿ ॥ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ ਮਰਿ
 ਗਇਆ ^{੧੧}ਅਉਧ ਪੁਨੀ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ੨੨੧ ॥ ਕਬੀਰ ਕਾਇਆ
 ਕਾਚੀ ਕਾਰਵੀ^{੧੨} ਕੇਵਲ ਕਾਚੀ ਧਾਤੁ ॥ ^{੧੩}ਸਾਬਤੁ ਰਖਹਿ ਤ ਰਾਮ ਭਜੁ
 ਨਾਹਿ ਤ ਬਿਨਠੀ ਬਾਤ ॥ ੨੨੨ ॥ ਕਬੀਰ ਕੇਸੋ^{੧੪} ਕੇਸੋ ਕੂਕੀਐ ਨ ਸੋਈਐ
 ਅਸਾਰ^{੧੫} ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਕੂਕਨੇ ਕਬਹੂ ਕੇ ਸੁਨੈ ਪੁਕਾਰ ॥
 ੨੨੩ ॥ ਕਬੀਰ ਕਾਇਆ ^{੧੬}ਕਜਲੀ ਬਨੁ ਭਇਆ ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ^{੧੭} ਮਯ ਮੰਤੁ ॥
 ਅੰਕਸੁ ਗ੍ਰਾਨੁ ਰਤਨੁ ਹੈ ਖੇਵਟੁ^{੧੮} ਬਿਰਲਾ ਸੰਤੁ ॥ ੨੨੪ ॥ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਰਤਨੁ
 ਮੁਖੁ ਕੋਥਰੀ^{੧੯} ਪਾਰਖ ਆਗੈ ਖੋਲਿ ॥ ਕੋਈ ਆਇ ਮਿਲੈਗੋ ਗਾਹਕੀ ਲੋਗੋ
 ਮਹਗੋ ਮੋਲਿ ॥ ੨੨੫ ॥ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਾਨਿਓ ਨਹੀ ਪਾਲਿਓ ਕਟਕੁ^{੨੦}
 ਕੁਟੰਬੁ ॥ ਧੰਧੇ ਹੀ ਮਹਿ ਮਰਿ ਗਇਓ ਬਾਹਰਿ ਭਈ ਨ ਬੰਬ^{੨੧} ॥ ੨੨੬ ॥
 ਕਬੀਰ ਆਖੀ ਕੇਰੇ ਮਾਟੁਕੇ^{੨੨} ਪਲੁ ਪਲੁ ਗਈ ਬਿਹਾਇ ॥ ਮਨੁ ਜੰਜਾਲੁ
 ਨ ਛੋਡਈ ਜਮ ਦੀਆ ਦਮਾਮਾ^{੨੩} ਆਇ ॥ ੨੨੭ ॥ ਕਬੀਰ ਤਰਵਰ^{੨੪}
 ਰੂਪੀ ਰਾਮੁ ਹੈ ਫਲ ਰੂਪੀ ਬੈਰਾਗੁ ॥ ਛਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸਾਧੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਤਜਿਆ
^{੨੫}ਬਾਦੁ ਬਿਬਾਦੁ ॥ ੨੨੮ ॥ ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਬੀਜੁ ਬੋਇ ^{੨੬}ਬਾਰਹ ਮਾਸ ਫਲੰਤ ॥
 ਸੀਤਲ ਛਾਇਆ ਗਹਿਰ ਫਲ ਪੰਖੀ ^{੨੭}ਕੇਲ ਕਰੰਤ ॥ ੨੨੯ ॥ ਕਬੀਰ
 ਦਾਤਾ^{੨੮} ਤਰਵਰੁ ਦਯਾ ਫਲੁ ^{੨੯}ਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵੰਤ ॥ ਪੰਖੀ ਚਲੇ ਦਿਸਾਵਰੀ

- ੧ ਯਾਦ ਕਰ, ਜਪ ।
- ੨ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਨਾਲ ।
- ੩ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਚੀਕੜ' ਹੈ ।
- ੪ ਸੁਆਸ-ਰੂਪ । ਸੁਆਸ ਬੇਅਰਥ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ।
- ੫ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗੇ, ਪਰ ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਇਦ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਹੀ ਨਾ । ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ (ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੱਖਰ ਲਗਾ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ 'ਸਾਖਿ' ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਵਿੱਚ 'ਹਾਥਿ' ਨੂੰ 'ਸਾਥ' ਤੇ ਹਾਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।)
- ੬ [ਕੁਸ਼ਲਤਾ] ਸੁਖ । ਕਾਹਦਾ ਸੁਖ ਹੈ ਜਦ ਦੀਵਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜ ਕੇ ਵੀ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਪਵੇ ।
- ੭ ਵਰਜਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਤੁਹਾਡਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ (ਜ਼ਿਮੀ) ਨਾਲ ਹੈ, ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਜ਼ਿਮੀ ਆਉਣੀ ਹੈ (ਕਬਰ ਦੀ); ਬਹੁਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਥਾਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ ।
- ੯ ਬਿਨਾਂ ਚਿੰਤਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ।
- ੧੦ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖਬਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਛੇਤੀ ਹੀ ।
- ੧੨ ਭਾਂਡਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ।
- ੧੩ ਜੇ ਬਚਾਣਾ ਚਾਹੋਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਉ, ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਣੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ।
- ੧੪ [ਕਿਸਵ= ਸੋਹਣੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲਾ] ਹਰੀ ਨੂੰ ।
- ੧੫ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ।
- ੧੬ ਅਸਾਮ ਦਾ ਕਦਲੀ (ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ) ਬਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਨ ਦਲ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਸੌਖਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਹਾਥੀ । ਮਨ-ਹਾਥੀ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ ਹੈ । ਮਯ-ਮੰਤੁ= ਮਯ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਮੱਤਾ ।
- ੧੮ ਮਲਾਹ !
- ੧੯ ਬਟੂਆ, ਗੁੱਥਲੀ (ਮੂੰਹ ਰੂਪ) ।
- ੨੦ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ (ਲਸਕਰ ਵਾਂਗ) ।
- ੨੧ ਅਵਾਜ਼, ਖਬਰ ।
- ੨੨ ਮਟੱਕੇ ਵਿੱਚ । ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ।
- ੨੩ ਪੌਸਾ ।
- ੨੪ ਰੁੱਖ ।
- ੨੫ ਝਗੜਾ ਝਾਂਜਾ ।
- ੨੬ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ, ਭਾਵ ਸਦਾ । ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੋਵੇ ।
- ੨੭ ਕਲੋਲ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ।
- ੨੮ ਸਤਿਗੁਰੂ ।
- ੨੯ ਜੀਵਾਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੬੫ ਉੱਤੇ ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ, ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫, ਦੀ ੧੯ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਬਿਰਖਾ^੧ ਸੁਫਲ ਫਲੰਤ ॥ ੨੩੦ ॥ ਕਬੀਰ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੀ ਲਿਖਿਆ
 ਹੋਇ ਲਿਲਾਟ^੨ ॥ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ^੩ ਠਾਕ ਨ ਅਵਘਟ ਘਾਟ ॥
 ੨੩੧ ॥ ਕਬੀਰ ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀ ਹੂੰ ਤੇ ਆਧ ॥ ਭਗਤਨ
 ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ^੪ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੋ ਲਾਭ ॥ ੨੩੨ ॥ ਕਬੀਰ ਭਾਂਗ ਮਾਛੁਲੀ^੫ ਸੁਰਾ
 ਪਾਨਿ ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਖਾਂਹਿ ॥ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਕੀਏ ਤੇ ਸਭੈ ਰਸਾਤਲਿ^੬
 ਜਾਂਹਿ ॥ ੨੩੩ ॥ ਨੀਚੇ ਲੋਇਨ^੭ ਕਰਿ ਰਹਉ^੮ ਲੇ ਸਾਜਨ ਘਟ ਮਾਂਹਿ ॥ ਸਭ
 ਰਸ ਖੇਲਉ ਪੀਅ ਸਉ ਕਿਸੀ^੯ ਲਖਾਵਉ ਨਾਹਿ ॥ ੨੩੪ ॥ ਆਠ ਜਾਮ^{੧੦}
 ਚਉਸਠਿ ਘਰੀ^{੧੧} ਤੁਅ ਨਿਰਖਤ ਰਹੈ ਜੀਉ ॥ ਨੀਚੇ ਲੋਇਨ ਕਿਉ ਕਰਉ
 ਸਭ ਘਟ ਦੇਖਉ ਪੀਉ ॥ ੨੩੫ ॥ ਸੁਨੁ ਸਖੀ^{੧੨} ਪੀਅ ਮਹਿ ਜੀਉ ਬਸੈ ਜੀਅ
 ਮਹਿ ਬਸੈ ਕਿ ਪੀਉ ॥ ਜੀਉ ਪੀਉ ਬੂਝਉ ਨਹੀ ਘਟ ਮਹਿ ਜੀਉ ਕਿ ਪੀਉ ॥
 ੨੩੬ ॥ ਕਬੀਰ ਬਾਮਨੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਗਤ ਕਾ ਭਗਤਨ ਕਾ ਗੁਰੁ ਨਾਹਿ ॥
^{੧੩}ਅਰਝਿ ਉਰਝਿ ਕੈ ਪਚਿ ਮੂਆ ਚਾਰਉ ਬੇਦਹੁ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੩੭ ॥ ਹਰਿ ਹੈ
 ਖਾਂਡੁ ਰੇਤੁ ਮਹਿ ਬਿਖਰੀ ਹਾਥੀ ਚੁਨੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਰਿ ਭਲੀ
 ਬੁਝਾਈ ਕੀਟੀ^{੧੪} ਹੋਇ ਕੈ ਖਾਇ ॥ ੨੩੮ ॥ ਕਬੀਰ ਜਉ ਤੁਹਿ ਸਾਧ^{੧੫} ਪਿਰੰਮ
 ਕੀ^{੧੬} ਸੀਸੁ ਕਾਟਿ ਕਰਿ ਗੋਇ^{੧੭} ॥ ਖੇਲਤ ਖੇਲਤ ਹਾਲ^{੧੮} ਕਰਿ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਇ
 ਤ ਹੋਇ ॥ ੨੩੯ ॥ ਕਬੀਰ ਜਉ ਤੁਹਿ ਸਾਧ ਪਿਰੰਮ ਕੀ ਪਾਕੇ^{੧੯} ਸੇਤੀ
 ਖੇਲੁ^{੨੦} ॥ ਕਾਚੀ ਸਰਸਉ^{੨੧} ਪੇਲਿ ਕੈ ਨਾ ਖਲਿ ਭਈ ਨ ਤੇਲੁ ॥ ੨੪੦ ॥
 *^{੨੨}ਦੁੰਦੁਤ ਡੋਲਹਿ ਅੰਧ ਗਤਿ ਅਰੁ ਚੀਨਤ ਨਾਹੀ ਸੰਤ ॥ ਕਹਿ ਨਾਮਾ
 ਕਿਉ^{੨੩} ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ ਭਗਤਹੁ^{੨੪} ਭਗਵੰਤੁ^{੨੫} ॥ ੨੪੧ ॥ ਹਰਿ ਸੋ ਹੀਰਾ
 ਛਾਡਿ ਕੈ ਕਰਹਿ^{੨੬} ਆਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ਤੇ ਨਰ ਦੋਜਕ ਜਾਹਿਗੇ^{੨੭} ਸਤਿ ਭਖੈ
 ਰਵਿਦਾਸ ॥ ੨੪੨ ॥ ਕਬੀਰ ਜਉ ਗਿਰੂ^{੨੮} ਕਰਹਿ ਤ ਧਰਮੁ ਕਰੁ ਨਾਹੀ ਤ
 ਕਰੁ ਬੈਰਾਗੁ ॥ ਬੈਰਾਗੀ ਬੰਧਨੁ ਕਰੈ ਤਾ ਕੋ ਬਡੋ ਅਭਾਗੁ^{੨੯} ॥ ੨੪੩ ॥

ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ+ ਕੇ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡^{੩੦}ਜਿਤੁ ਦਿਹਾੜੈ ਧਨ ਵਰੀ ਸਾਹੇ ਲਏ ਲਿਖਾਇ ॥ ਮਲਕੁ^{੩੧} ਜਿ
 ਕੰਨੀ ਸੁਣੀਦਾ ਮੁਹੁ ਦੇਖਾਲੇ ਆਇ ॥ ਜਿੰਦੁ ਨਿਮਾਣੀ ਕਢੀਐ ਹਡਾ ਕੂ^{੩੨}
 ਕੜਕਾਇ ॥ ਸਾਹੇ ਲਿਖੇ ਨ ਚਲਨੀ^{੩੩} ਜਿੰਦੂ ਕੂੰ ਸਮਝਾਇ ॥ ਜਿੰਦੁ ਵਹੁਟੀ
 ਮਰਣੁ^{੩੪} ਵਰੁ ਲੈ ਜਾਸੀ ਪਰਣਾਇ^{੩੫} ॥ ^{੩੬}ਆਪਣ ਹਥੀ ਜੋਲਿ ਕੈ ਕੈ ਗਲਿ
 ਲਗੈ ਧਾਇ ॥ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਪੁਰਸਲਾਤ^{੩੭} ਕੰਨੀ ਨ ਸੁਣੀਆਇ ॥ ਫਰੀਦਾ
 ਕਿੜੀ^{੩੮} ਪਵੰਦੀਈ ਖੜਾ ਨ ਆਪੁ ਮੁਹਾਇ ॥ ੧ ॥ ਫਰੀਦਾ^{੩੯} ਦਰ ਦਰਵੇਸੀ

- ੧ ਹੇ ਬਿਰਖ (ਗੁਰੂ) । ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਫਲ ਸਹਿਤ ਰਹੁ । ਤੈਥੋਂ ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਫਲ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਫਲ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨ ਮੱਥੇ 'ਤੇ, ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ।
- ੩ ਔਖੇ ਰਾਹ ਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।
- ੪ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਵਿਚਾਰ ।
- ੫ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ।
- ੬ [ਪਾਤਾਲ] ਨਰਕ ਵਿੱਚ । ਭਾਵ ਸਭ ਗਰਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੭ ਔਖਾਂ ।
- ੮ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ।
- ੯ ਜ਼ਾਹਰ ਨਾ ਕਰਾਂ । ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਮਾਣਾਂ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਪਰ ਦੱਸਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ।
- ੧੦ ਪਹਿਰ ।
- ੧੧ ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਰਹੇ ।
- ੧੨ ਪਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰਾ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਪਛਾਣਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਿਲ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਕਿਹੜਾ ? (ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਮਿੱਟ ਗਿਆ ਹੈ), ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਿਲ ਹੈ ਜਾਂ ਪਿਆਰਾ ।
- ੧੩ ਫਸ ਫਸ ਕੇ ਪਿਆ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚਹੁੰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰ ਕੇ ।
- ੧੪ ਕੀੜੀ ('ਹਰਿ ਹੈ ਖਾਂਡ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੯੭੨ ਉੱਤੇ ਰਾਮਕਲੀ ਕਬੀਰ ਦੇ ੧੨ ਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਦ ਹੈ)।
- ੧੫ ਸਧਰ ਹੈ । ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਸਧਰ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ (ਖੇਡ ਖੇਡਣ) ਦੀ ।
- ੧੬ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ।
- ੧੭ [ਫਾ.] ਗੋਦ ਬਣਾਉ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਖੇਡ ਖੇਡੋ ਕਿ ਖੇਡਦਿਆਂ-ਖੇਡਦਿਆਂ ਬੇਸੁਧ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਹੈ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ।
- ੧੮ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧ ਬੁਧ ਨਾ ਰਹੇ । ਸੁਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਪੈਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਪੱਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ।
- ੨੦ ਜੀਵਨ ਖੇਡ ਖੇਡੋ ।
- ੨੧ ਪੀੜ ਕੇ ।
- ੨੨ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਏ ਟਟੋਲੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ।
- ੨੩ ਕਿਵੇਂ ?
- ੨੪ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ।
- ੨੫ ਹਰੀ ਨੂੰ ।
- ੨੬ ਹੋਰ ਦੀ ।
- ੨੭ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੮ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ।
- ੨੯ ਭੈੜੇ ਭਾਗ ।
- ੩੦ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਵਰਿਆ (ਵਿਆਹਿਆ) ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ (ਨੀਅਤ ਕੀਤਾ) ਗਿਆ ਹੈ ।
- ੩੧ ਮਲਕ-ਉਲਮੌਤ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਮੌਤ ਦਾ, ਜਮਰਾਜ ।
- ੩੨ ਨੂੰ ।
- ੩੩ ਟਲਦੇ ।
- ੩੪ ਇਹ ਗੱਲ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ ।
- ੩੫ ਮੌਤ ।
- ੩੬ ਵਿਆਹ ਕੇ ।
- ੩੭ (ਜਿੰਦ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਤੋਰ ਕੇ ਦੇਹੀ ਕਿਸ ਦੇ ਗਲ ਧਾ ਕੇ ਲਗੇਗੀ ? (ਡੋਲੇ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਕੁੜੀ ਟੋਲ ਕੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ) ।
- ੩੮ ਪੁਲ ਸਿਰਾਤ, ਦੇਖ ਚੀ ਅੱਗ ਉੱਤੇ ਬਣਿਆਂ ਵਾਲ ਤੋਂ ਬਰੀਕ ਪੁਲ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਖਿਆਲ ਮੁਜ਼ਬ) ।
- ੩੯ ਕੀ ਉਸ ਬਿਪਤਾ ਦੇ ਆਵਣ ਸੰਬੰਧੀ ਤੂੰ ਕੰਨੀਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ?
- ੪੦ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਤਾੜਨਾ ਦੇ ਹੋਕੇ । ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਪੈਂਦਿਆਂ ਪੈਂਦਿਆਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਖੜੋਤਾ ਨਾ ਪਿਆ ਲੁਟਾ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੬੩੯, ਨੋਟ ੧੯ ।
- ੪੧ ਹਰੀ-ਦਰ ਦੀ ਫਕੀਰੀ ਔਖੀ ਹੈ ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਾਮਦੇਵ ਅਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹਨ ।

† ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੮੮, ਫੁਟ ਨੋਟ † ।

‡ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਕੋਲਿਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਸੰਗਲੀ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

ਗਾਖੜੀ^੧ ਚਲਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਤਿ ॥ ਬੰਨ੍ਹ ਉਠਾਈ ਪੋਟਲੀ ਕਿਥੈ ਵੰਵਾ ਘਤਿ ॥
 ੨ ॥ ਕਿਝੁ ਨ ਬੁਝੈ ਕਿਝੁ ਨ ਸੁਝੈ ਦੁਨੀਆ ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ^੩ ॥ ਸਾਂਈਂ ਮੇਰੈ ਚੰਗਾ
 ਕੀਤਾ^੪ ਨਾਹੀ ਤ ਹੰ ਭੀ ਦਝਾਂ ਆਹਿ ॥ ੩ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਜਾਣਾ ਤਿਲ^੫ ਥੋੜੜੇ
 ਸੰਮਲਿ ਬੁਕੁ ਭਰੀ ॥ ਜੇ ਜਾਣਾ ਸਹੁ ਨੰਢੜਾ^੬ ਤਾਂ ਥੋੜਾ ਮਾਣੁ ਕਰੀ ॥ ੪ ॥
 ਜੇ ਜਾਣਾ ਲੜ^੭ ਛਿਜਣਾ ਪੀਡੀ ਪਾਈਂ ਗੰਢਿ ॥ ਤੈ ਜੇਵਡੁ ਮੈ ਨਾਹਿ ਕੋ ਸਭੁ
 ਜਗੁ ਡਿਠਾ ਹੰਢਿ^੮ ॥ ੫ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂ^੯ ਅਕਲਿ ਲਤੀਫੁ^{੧੦} ਕਾਲੇ ਲਿਖੁ
 ਨ ਲੇਖ ॥ ਆਪਨੜੇ ਗਿਰੀਵਾਨ^{੧੧} ਮਹਿ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖੁ ॥ ੬ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆਂ ਤਿਨ੍ਹਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮਿ^{੧੨} ॥^{੧੩} ਆਪਨੜੇ ਘਰਿ
 ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਚੁੰਮਿ ॥ ੭ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜਾਂ ਤਉ ਖਟਣ ਵੇਲ ਤਾਂ ਤੂ
 ਰਤਾ ਦੁਨੀ ਸਿਉ ॥^{੧੪} ਮਰਗ ਸਵਾਈ ਨੀਹਿ ਜਾਂ ਭਰਿਆ ਤਾਂ ਲਦਿਆ ॥
 ੮ ॥ ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜੁ ਥੀਆ^{੧੫} ਦਾੜੀ ਹੋਈ ਭੂਰ^{੧੬} ॥ ਅਗਹੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ
 ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੂਰਿ ॥ ੯ ॥ ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜਿ ਥੀਆ^{੧੭} ਸਕਰ ਹੋਈ ਵਿਸੁ ॥
 ਸਾਂਈ ਬਾਝਹੁ ਆਪਣੇ ਵੇਦਣ^{੧੮} ਕਰੀਐ ਕਿਸੁ ॥ ੧੦ ॥ ਫਰੀਦਾ ਅਖੀ^{੧੯} ਦੇਖਿ
 ਪਤੀਣੀਆਂ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਰੀਣੇ^{੨੦} ਕੰਨ ॥ ਸਾਖ^{੨੧} ਪਕੰਦੀ ਆਈਆ ਹੋਰ ਕਰੇਂਦੀ
 ਵੰਨ ॥ ੧੧ ॥ ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੀ^{੨੨} ਜਿਨੀ ਨ ਰਾਵਿਆ^{੨੩} ਧਉਲੀ^{੨੪} ਰਾਵੈ ਕੋਇ ॥
^{੨੫} ਕਰਿ ਸਾਂਈ ਸਿਉ ਪਿਰਹੜੀ^{੨੬} ਰੰਗੁ ਨਵੇਲਾ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥ ਮਃ ੩* ॥
 ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੀ ਧਉਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਚਿਤਿ ਕਰੇ ॥ ਆਪਣਾ
 ਲਾਇਆ ਪਿਰਮੁ^{੨੭} ਨ ਲਗਾਈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਏਹੁ ਪਿਰਮੁ ਪਿਆਲਾ
 ਖਸਮ ਕਾ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥ ੧੩ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜਿਨ੍ਹ ਲੋਇਣ^{੨੮} ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ
 ਸੇ ਲੋਇਣ ਮੈ ਡਿਠੁ ॥^{੨੯} ਕਜਲ ਰੇਖ ਨ ਸਹਦਿਆ ਸੇ ਪੰਖੀ ਸੂਇ ਬਹਿਠੁ ॥
 ੧੪ ॥ ਫਰੀਦਾ ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ^{੩੦} ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥ ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ
 ਵੰਵਾਇਆ^{੩੧} ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥ ੧੫ ॥ ਫਰੀਦਾ^{੩੨} ਥੀਉ ਪਵਾਹੀ
 ਦਭੁ^{੩੩} ॥ ਜੇ ਸਾਂਈ ਲੋੜਹਿ ਸਭੁ^{੩੪} ॥^{੩੫} ਇਕੁ ਛਿਜਹਿ ਬਿਆ ਲਤਾੜੀਅਹਿ ॥
 ਤਾਂ ਸਾਂਈ ਦੈ ਦਰਿ ਵਾੜੀਅਹਿ ॥ ੧੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਖਾਕੁ^{੩੬} ਨ ਨਿੰਦੀਐ ਖਾਕੂ
 ਜੇਡੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਜੀਵਦਿਆ ਪੈਰਾ ਤਲੈ ਮੁਇਆ ਉਪਰਿ ਹੋਇ ॥ ੧੭ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਜਾ ਲਬੁ ਤਾ ਨੇਹੁ ਕਿਆ ਲਬੁ ਤ ਕੂੜਾ ਨੇਹੁ ॥^{੩੭} ਕਿਚਰੁ ਝਤਿ
 ਲਘਾਈਐ ਛਪਰਿ ਤੁਟੈ ਮੇਹੁ ॥ ੧੮ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ
 ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ^{੩੮} ॥ ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ^{੩੯} ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਚੂਢੇਹਿ ॥
 ੧੯ ॥ ਫਰੀਦਾ ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ^{੪੦} ਥਲ ਭੁੰਗਰ^{੪੧} ਭਵਿਓਮਿ^{੪੨} ॥^{੪੩} ਅਜੁ
 ਫਰੀਦੈ ਕੂਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਥੀਓਮਿ ॥ ੨੦ ॥ ਫਰੀਦਾ ਰਾਤੀ^{੪੪} ਵਡੀਆਂ^{੪੫} ਧੁਖਿ

- ੧ ਔਖੀ, ਕਠਿਨ ।
- ੨ ਪਰ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਜੋ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪੋਟਲੀ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਫਕੀਰੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਸੁੱਟ ਪਾਵਾਂ? ਭਾਵ ਇਸ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ ।
- ੩ ਅੱਗ ।
- ੪ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ।
- ੫ ਸੁਆਸ ਰੂਪ ।
- ੬ ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਚਲਾਵਾਂ ।
- ੭ ਬਾਲ, ਬਾਲ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ । ਜਦ ਉਹ ਮਾਲਕ ਬਾਲ ਸੁਭਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਤੇ ਨਖਰਿਆਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੀਝਦਾ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਘਟ ਮਾਣ ਕਰਾਂ ।
- ੮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਾ ਲੜ, ਜੋ ਜ਼ਰਾ-ਜ਼ਰਾ ਗੱਲ 'ਤੇ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- ੯ ਫਿਰ ਕੇ, ਢੂੰਢ ਕੇ ।
- ੧੦ ਬਾਰੀਕ ਅਕਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ ।
- ੧੧ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰ ।
- ੧੨ ਬੁੱਕਲ । ਆਪਣੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵੱਲ ਝਾਤ ਮਾਰ ।
- ੧੩ ਪਰਤ ਕੇ ।
- ੧੪ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਈਏ ।
- ੧੫ ਮੌਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪੱਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ; ਜਦ ਖੋਪ ਭਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲੱਦ ਕੇ ਟੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਜਦ ਸੁਆਸ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੀਵ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਰਤਿਆ ।
- ੧੭ ਭੂਰੀ, ਕਰੜ-ਬਰੜੀ ।
- ੧੮ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ।
- ੧੯ [ਵੇਦਨਾ] ਦੁੱਖ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਪੀੜ ।
- ੨੦ [ਵੇਖ-ਵੇਖ] ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ।
- ੨੧ ਖਾਲੀ, ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ ।
- ੨੨ ਖੋਤੀ ਦੇਹ ਰੂਪ । ਭਾਵ ਜਵਾਨੀ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਬੁੱਢੇਪਾ ਆ ਗਿਆ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ।
- ੨੩ ਕਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ, ਭਾਵ, ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ।
- ੨੪ ਸਿਮਰਿਆ । ੨੫ ਬੁੱਢੇਪੇ ਵਿੱਚ ।
- ੨੬ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ । ੨੭ ਪ੍ਰੇਮ ।
- ੨੮ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਰੰਗ ਨਵਾਂ ਜਾਂ ਸੱਜਰਾ ਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਵਾਨੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ।
- ੨੯ ਪਿਆਰ । ੩੦ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ।
- ੩੧ ਕੱਜਲ ਦੀ ਲੀਕ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਹੁਣ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
- ੩੨ ਦੁਹਾਈ ਦੋਂਦਿਆਂ । ੩੩ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ।
- ੩੪ ਹੋ ਜਾ ਪਹੇ (ਰਾਹ) ਦੀ ਘਾਹ ।
- ੩੫ ਘਾਹ । ੩੬ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ।
- ੩੭ ਇਕ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇਂ ਤੇ ਦੂਜਾ ਲਿਤਾੜੀ ਜਾਵੇਂ (ਇੰਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਆਪਾ ਗਵਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ), ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਮਸੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆਈ ਜਾਵੇਂਗੀ ।
- ੩੮ ਦੇਖੋ "ਜਿਉ ਧਰਤੀ ਚਰਣ ਤਲੇ ਤੇ ਉਪਰਿ ਆਵੈ (ਸੁਹੀ ਮ: ੪, ਪੰ: ੭੩੫) । ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੮੨੦, ੧੪ । (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ 'ਖਾਕ' ਪਾਠ ਹੈ ।)
- ੩੯ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਛੱਪਰ ਉੱਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ (ਉਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ) ਕਿੰਨਾ-ਕੁ ਚਿਰ ਲੰਘਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ?
- ੪੦ ਲਤਾੜਦਾ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਕੰਡੇ ਲਤਾੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ।
- ੪੧ ਦਿੱਲ ਵਿੱਚ । ੪੨ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ।
- ੪੩ ਪਰਬਤ । ੪੪ ਮੈਂ ਫਿਰਿਆ ਹਾਂ ।
- ੪੫ ਅੱਜ ਫ਼ਰੀਦ ਨੂੰ (ਕੋਲ ਪਿਆ) ਲੋਟਾ ਚੁੱਕਣਾ ਵੀ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕੋਹ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਂਦਾ ਹੈ ।
- ੪੬ ਉਮਰ ਰੂਪ ਰਾਤ ।
- ੪੭ ਪਾਸੇ ਧੁਕ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਪਾਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਲਨ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

* ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਉਤਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਬੁੱਢਿਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਿਰਾਸਤਾ ਭਰਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬੁੱਢੇਪੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਵਾਨੀ ਕੀ ਤੇ ਬੁੱਢੇਪਾ ਕੀ, ਜਦੋਂ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀ ਕਰੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਮਿਹਰ 'ਤੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਫੇਰ ਉਮਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਕੀ ਹੋਇਆ ?

ਧੁਖਿ ਉਠਨਿ ਪਾਸ^੧ ॥ ਧਿਗੁ ਤਿਨ੍ਹ ਦਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਨਾ ਵਿਡਾਣੀ^੨ ਆਸ ॥
 ੨੧ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਮੈ ਹੋਦਾ ਵਾਰਿਆ^੩ ਮਿਤਾ ਆਇਝਿਆਂ ॥ ਹੇੜਾ^੪ ਜਲੈ
 ਮਜੀਠ ਜਿਉ ਉਪਰਿ ਅੰਗਾਰਾ ॥ ੨੨ ॥ ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ^੫
 ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥ ^੬ਹੰਢੈ ਉਂਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥ ੨੩ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਗਲੀਏ ਚਿਕੜੁ ਦੂਰਿ ਘਰੁ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ਨੇਹੁ ॥ ਚਲਾ ਤ ਭਿਜੈ
 ਕੰਬਲੀ ਰਹਾਂ ਤ ਤੁਟੈ ਨੇਹੁ ॥ ੨੪ ॥ *ਭਿਜਉ ਸਿਜਉ ਕੰਬਲੀ ਅਲਹ
 ਵਰਸਉ ਮੇਹੁ ॥ ਜਾਇ ਮਿਲਾ ਤਿਨਾ ਸਜਣਾ ਤੁਟਉ ਨਾਹੀ ਨੇਹੁ ॥ ੨੫ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਮੈ ^੭ਭੋਲਾਵਾ ਪਗ ਦਾ ਮਤੁ ਮੈਲੀ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ਗਹਿਲਾ^੮ ਰੂਹੁ ਨ
 ਜਾਣਈ ਸਿਰੁ ਭੀ ਮਿਟੀ ਖਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਸਕਰ ਖੰਡੁ ਨਿਵਾਤ^੯
 ਗੁੜੁ ਮਾਖਿਉ ਮਾਂਝਾ ਦੁਧੁ ॥ ਸਭੇ ਵਸਤੂ ਮਿਠੀਆਂ ਰਬ ਨ ਪੁਜਨਿ ਤੁਧੁ ॥
 ੨੭ ॥ ਫਰੀਦਾ ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ^{੧੦}ਕਾਠ ਕੀ ਲਾਵਣੁ^{੧੧} ਮੇਰੀ ਭੁਖ ॥ ਜਿਨਾ
 ਖਾਧੀ ਚੋਪੜੀ ਘਣੇ^{੧੨} ਸਹਨਿਗੇ ਦੁਖ ॥ ੨੮ ॥ ਰੁਖੀ ਸੁਖੀ ਖਾਇ ਕੈ ਠੰਢਾ
 ਪਾਣੀ ਪੀਉ ॥ ਫਰੀਦਾ ਦੇਖਿ ਪਰਾਈ ਚੋਪੜੀ ਨਾ ਤਰਸਾਏ ਜੀਉ ॥ ੨੯ ॥
 ਅਜੁ ਨ ਸੁਤੀ ਕੰਤ ਸਿਉ ਅੰਗੁ ਮੁੜੇ ਮੁੜਿ ਜਾਇ ॥ ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਡੋਹਾਗਣੀ^{੧੩}
^{੧੪}ਤੁਮ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ੩੦ ॥ ਸਾਹੁਰੈ ਢੋਈ ਨਾ ਲਹੈ ਪੇਈਐ^{੧੫}
 ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ਪਿਰੁ ਵਾਤੜੀ^{੧੬} ਨ ਪੁਛਈ ^{੧੭}ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਉ ॥ ੩੧ ॥
^{੧੮}ਸਾਹੁਰੈ ਪੇਈਐ ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤੁ ਅਗੰਮੁ ਅਥਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜੁ
 ਭਾਵੈ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੩੨ ॥ ਨਾਤੀ ਧੋਤੀ ਸੰਬਹੀ^{੧੯} ਸੁਤੀ ਆਇ ਨਚਿੰਦੁ^{੨੦} ॥
^{੨੧}ਫਰੀਦਾ ਰਹੀ ਸੁ ਬੇੜੀ ਹਿੰਡੁ ਦੀ ਗਈ ਕਥੂਰੀ ਗੰਧੁ ॥ ੩੩ ॥ ਜੋਬਨ
 ਜਾਂਦੇ ਨਾ ਡਰਾਂ ਜੇ ਸਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਫਰੀਦਾ ਕਿਤੀ^{੨੨} ਜੋਬਨ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਬਿਨੁ ਸੁਕਿ ਗਏ ਕੁਮਲਾਇ ॥ ੩੪ ॥ ਫਰੀਦਾ ^{੨੩}ਚਿੰਤ ਖਟੋਲਾ ਵਾਣੁ ਦੁਖ
 ਬਿਰਹਿ^{੨੪} ਵਿਛਾਵਣ ਲੇਫੁ ॥ ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਵੇਖੁ ॥
 ੩੫ ॥ ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ^{੨੫}ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ^{੨੬}ਫਰੀਦਾ
 ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨੁ ॥ ੩੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਏ
 ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾ^{੨੭} ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ^{੨੮} ॥ ^{੨੯}ਇਕਿ ਰਾਹੇਦੇ ਰਹਿ
 ਗਏ ਇਕਿ ਰਾਧੀ ਗਏ ਉਜਾੜਿ ॥ ੩੭ ॥ ਫਰੀਦਾ ਚਾਰਿ^{੩੦} ਗਵਾਇਆ
 ਹੰਢਿ^{੩੧} ਕੈ ਚਾਰਿ ਗਵਾਇਆ ਸੰਮਿ^{੩੨} ॥ ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਤੂ ^{੩੩}ਆਹੋ
 ਕੇਰੇ ਕੰਮਿ ॥ ੩੮ ॥ ਫਰੀਦਾ ਦਰਿ ਦਰਵਾਜੈ ਜਾਇ ਕੈ ਕਿਉ ਡਿਠੋ
 ਘੜੀਆਲੁ ॥ ਏਹੁ ਨਿਦੋਸਾਂ ਮਾਰੀਐ ਹਮ ਦੋਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲੁ ॥ ੩੯ ॥
 ਘੜੀਏ ਘੜੀਏ ਮਾਰੀਐ ਪਹਰੀ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥ ^{੩੪}ਸੋ ਹੇੜਾ ਘੜੀਆਲ ਜਿਉ

- ੧ ਪਾਸੇ ।
- ੨ ਬਿਗਾਨੀ ਭਾਵ ਸੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਰਾਤ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਸਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਹੀ ਹਰਾਮ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।
- ੩ ਪਿਛੇ ਰਖਿਆ, ਲੁਕਾਇਆ । ਸਿੰਝਾਂ (ਸਤਸੰਗੀਆਂ) ਦੇ ਆਇਆਂ ਜੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਾਸ ਸੜੇ !
- ੪ ਮਾਸ । ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਮਜੀਠ ਵਰਗੇ ਲਾਲ ਅੰਗਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੜੇ ।
- ੫ ਬਿਜੌਰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ।
- ੬ ਉੱਨ ਕਤਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਟ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਪਗ ਬਚਾਣ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ।
- ੮ ਗਾਫਲ, ਬੇ-ਪਰਵਾਹ ।
- ੯ [ਨਬਾਤ] ਮਿਸ਼ਰੀ ।
- ੧੦ ਲੱਕੜ ਵਤ ਸੁੱਕੀ ।
- ੧੧ ਲਾਜਮਾ, ਲਾ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼, ਸਲੂਣਾ, ਭਾਜੀ ਆਦਿ ।
- ੧੨ ਬਹੁਤ ।
- ੧੩ ਛੁੱਟੜਾਂ ਕੋਲੋਂ ।
- ੧੪ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਤ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ?
- ੧੫ ਪੇਕੇ ਘਰ (ਏਸੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ) ।
- ੧੬ ਖਬਰ ।
- ੧੭ ਚੰਗੀ ਸੁਹਾਗਣ ਬਣੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ।
- ੧੮ ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੩, ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਪੰ: ੧੦੮੮ ।
- ੧੯ ਸਜੀ ਹੋਈ ।
- ੨੦ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ।
- ੨੧ ਜੇ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਭਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਮਿਲਣੀ ਸੀ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਹਿੰਗ ਦੀ ਬਦਬੋ ਵਿੱਚ ਬੇੜੀ (ਵੇਹੜੀ) ਰਹੀ । ਜਿੰਦਗੀ ਬਣੀ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰ ਕੇ ਸੋਹਣਾ ਮੌਕਾ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ।
- ੨੨ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ।
- ੨੩ ਚਿੰਤਾ ਮੰਜੀ ਹੈ ।
- ੨੪ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ।
- ੨੫ ਹੇ ਬਿਰਹੋਂ ! ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ।
- ੨੬ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਖਿੱਚ ।
- ੨੭ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ । ੨੮ ਲਿਬੋੜ ਕੇ ।
- ੨੯ ਇਕ ਬੀਜਦੇ ਬੀਜਦੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਭਾਵ ਭੋਗਦੇ ਭੋਗਦੇ ਖਪਤ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਇਕ ਬੀਜ ਕੇ ਉਜਾੜ ਗਏ, ਭਾਵ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਗਏ ।
- ੩੦ ਚਾਰ ਪਹਿਰ (ਦਿਨ ਦੇ) ।
- ੩੧ ਫਿਰ ਕੇ ।
- ੩੨ ਸੌਂ ਕੇ ।
- ੩੩ ਆਇਆ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸੀ ?
- ੩੪ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਘੜਿਆਲ ਵਾਂਗ ਹੈ ।

* ਕੰਬਲੀ ਪਈ ਭਿੱਜੇ, ਪਈ ਸਿੱਜੇ, ਪਰ ਰੱਬ ਕਰੇ ! ਮੀਂਹ ਜ਼ਰੂਰ ਵੱਸੇ । 'ਭਿਜਉ ਸਿਜਉ' ਦੇ ਅੰਤ ਔਂਕੜ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਬਖ ਮਾਰਨੁ' (ਪੰ: ੫੪੧, ਨੋਟ ੧) ਵਿੱਚ ਜਾਂ 'ਜਲਨੁ ਸਿ ਬਾਹੜੀਆਹਾ' (ਪੰ: ੫੫੮, ਨੋਟ ੪) ਵਿੱਚ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੭ ।

ਡੁਖੀ^੧ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਬੁਢਾ ਹੋਆ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ ਕੰਬਣਿ ਲਗੀ ਦੇਹ ॥
 ਜੇ ਸਉ ਵਰਿਆ ਜੀਵਣਾ ਭੀ ਤਨੁ ਹੋਸੀ ਖੇਹ ॥ ੪੧ ॥ ਫਰੀਦਾ ਬਾਰਿ^੨
 ਪਰਾਇਐ ਬੈਸਣਾ ਸਾਂਈ ਮੁਝੈ ਨ ਦੇਹਿ ॥ ਜੇ ਤੂ ਏਵੈ ਰਖਸੀ ਜੀਉ ਸਰੀਰਹੁ
 ਲੇਹਿ ॥ ੪੨ ॥ *ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ ਵਣਿ ਕੈ ਸਰੁ ਲੋਹਾਰੁ ॥ ਫਰੀਦਾ
 ਹਉ ਲੋੜੀ ਸਹੁ ਆਪਣਾ ਤੂ ਲੋੜਹਿ ਅੰਗਿਆਰ ॥ ੪੩ ॥ ਫਰੀਦਾ ਇਕਨਾ
 ਆਟਾ ਅਗਲਾ^੩ ਇਕਨਾ ਨਾਹੀ ਲੋਣੁ^੪ ॥ ਅਗੈ ਗਏ ਸਿੰਘਪਸਨਿ ਚੋਟਾਂ
 ਖਾਸੀ ਕਉਣੁ ॥ ੪੪ ॥ ਪਾਸਿ ਦਮਾਮੇ^੫ ਛਤੁ ਸਿਰਿ ਭੇਰੀ^੬ ਸਡੋ^੭ ਰਡ^੮ ॥ ਜਾਇ
 ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣ^੯ ਮਹਿ ^{੧੦}ਬੀਏ ਅਤੀਮਾ ਗਡ ॥ ੪੫ ॥ ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ
 ਮਾੜੀਆ ਉਸਾਰੇਦੇ ਭੀ ਗਏ ॥ ਕੂੜਾ ਸਉਦਾ ਕਰਿ ਗਏ ਗੋਰੀ^{੧੧} ਆਇ
 ਪਏ ॥ ੪੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ^{੧੨}ਖਿੰਬੜਿ ਮੇਖਾ ਅਗਲੀਆ ਜਿੰਦੁ ਨ ਕਾਈ ਮੇਖ ॥
 ਵਾਰੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਚਲੇ ਮਸਾਇਕ^{੧੩} ਸੇਖ ॥ ੪੭ ॥ ਫਰੀਦਾ ^{੧੪}ਦੁਹ ਦੀਵੀ
 ਬਲੰਦਿਆ ਮਲਕੁ^{੧੫} ਬਹਿਠਾ ਆਇ ॥ ਗੜੁ^{੧੬} ਲੀਤਾ ਘਟੁ^{੧੭} ਲੁਟਿਆ ਦੀਵੜੇ
 ਗਇਆ ਬੁਝਾਇ ॥ ੪੮ ॥ ਫਰੀਦਾ ਵੇਖੁ ^{੧੮}ਕਪਾਹੈ ਜਿ ਥੀਆ ਜਿ ਸਿਰਿ
 ਥੀਆ ਤਿਲਾਹ^{੧੯} ॥ ਕਮਾਦੈ ਅਰੁ ਕਾਗਦੈ ਕੁੰਨੇ ਕੋਇਲਿਆਹ ॥ ਮੰਦੇ ਅਮਲ
 ਕਰੇਦਿਆ ਏਹ^{੨੦} ਸਜਾਇ ਤਿਨਾਹ ॥ ੪੯ ॥ ਫਰੀਦਾ ^{੨੧}ਕੰਨਿ ਮੁਸਲਾ ਸੂਫੁ
 ਗਲਿ ਦਿਲਿ ਕਾਤੀ ^{੨੨}ਗੁੜੁ ਵਾਤਿ^{੨੩} ॥ ਬਾਹਰਿ ਦਿਸੈ ਚਾਨਣਾ ਦਿਲਿ
 ਅੰਧਿਆਰੀ ਗਾਤਿ ॥ ੫੦ ॥ ਫਰੀਦਾ ਰਤੀ ਰਤੁ ਨ ਨਿਕਲੈ ਜੇ ਤਨੁ ਚੀਰੈ
 ਕੋਇ ॥ ਜੋ ਤਨੁ ਰਤੇ ਰਬ ਸਿਉ ਤਿਨ ਤਨਿ ਰਤੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫੧ ॥
 ਮਃ ੩^{੨੪} ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ਸਭੋ ਰਤੁ ਹੈ ਰਤੁ ਬਿਨੁ ਤੰਨੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਸਹ ਰਤੇ
 ਆਪਣੇ ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਲੋਭੁ ਰਤੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ^{੨੫}ਭੈ ਪਇਐ ਤਨੁ ਖੀਣੁ ਹੋਇ ਲੋਭੁ
 ਰਤੁ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਬੈਸੰਤਰਿ^{੨੬} ਧਾਤੁ ਸੁਧੁ ਹੋਇ ਤਿਉ ਹਰਿ ਕਾ ਭਉ
 ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਨ ਸੋਹਣੇ ਜਿ ਰਤੇ ਹਰਿ ਰੰਗੁ
 ਲਾਇ ॥ ੫੨ ॥ ਫਰੀਦਾ ਸੋਈ ਸਰਵਰੁ^{੨੭} ਢੂਢਿ ਲਹੁ ਜਿਥਹੁ ਲਭੀ ਵਥੁ^{੨੮} ॥
^{੨੯}ਛਪੜਿ ਢੂਢੈ ਕਿਆ ਹੋਵੈ ਚਿਕੜਿ ਡੁਬੈ ਹਥੁ ॥ ੫੩ ॥ ਫਰੀਦਾ ਨੰਢੀ^{੩੦} ਕੰਤੁ
 ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ^{੩੧} ॥ ^{੩੨}ਧਨ ਕੂਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਮੇਂ ਤੈ ਸਹ ਨਾ
 ਮਿਲੀਆਸੁ ॥ ੫੪ ॥ ਫਰੀਦਾ ਸਿਰੁ ਪਲਿਆ^{੩੩} ਦਾੜੀ ਪਲੀ ਮੁਛਾਂ ਭੀ
 ਪਲੀਆਂ ॥ ਰੇ ਮਨ ਗਹਿਲੇ^{੩੪} ਬਾਵਲੇ ਮਾਣਹਿ ਕਿਆ ਰਲੀਆਂ ॥ ੫੫ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਧੁਕਣੁ^{੩੫} ਕੇਤੜਾ ^{੩੬}ਪਿਰ ਨੀਦੜੀ ਨਿਵਾਰਿ ॥ ਜੋ ਦਿਹ ਲਧੇ
 ਗਾਣਵੇ^{੩੭} ^{੩੮}ਗਏ ਵਿਲਾੜਿ ਵਿਲਾੜਿ ॥ ੫੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ
 ਏਤੁ ਨ ਲਾਏ ਚਿਤੁ ॥ ^{੩੯}ਮਿਟੀ ਪਈ ਅਤੋਲਵੀ ਕੋਇ ਨ ਹੋਸੀ ਮਿਤੁ ॥ ੫੭ ॥

੧ ਦੁੱਖੀਂ । ਉਮਰ ਰੂਪ ਰਾਤ ਦੁਖੀ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ ।
 ੨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ।
 ੩ ਬਹੁਤਾ । ੪ ਲੂਣ ।
 ੫ ਧੌਂਸੇ (ਰਾਜਗੀਰੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ) । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਧੌਂਸੇ
 ਸਨ ਤੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛਤਰ ਸੀ ।
 ੬ ਵੋਲਕੀ । ੭ [ਸੱਦ] ਉਸਤਤੀ ਦੇ ਗੀਤ ।
 ੮ ਭਟ । ਭਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੯ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੧੦ ਜਾਂ ਯਤੀਮਾਂ (ਨਿਆਸਰਿਆਂ) ਵਾਂਗ ਕਬਰੀਂ ਗੱਡੇ
 ਗਏ ।
 ੧੧ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ।
 ੧੨ ਗੋਦੜੀ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਈ ਮੇਖਾਂ ਹਨ
 (ਪਕਿਆਂ ਕਰੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ), ਪਰ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਕੋਈ
 ਨਹੀਂ, ਸੁਆਸ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ਖਾਤਮਾ ਹੈ ।
 ੧੩ [ਅ.] ਸੇਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਮਸਾਇਖ ।
 ੧੪ ਦੋ ਅੱਖਾਂ । ੧੫ ਮਲਕ ਉਲ ਮੋਤ, ਜਮ ।
 ੧੬ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਕਿਲ੍ਹਾ ।
 ੧੭ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ।
 ੧੮ ਕਪਾਹ ਨਾਲ ਜੋ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਤਿਲਾਂ ਸਿਰ ਜੋ
 ਬੀਤੀ ।
 ੧੯ ਤਿਲਾਂ ਦੇ । ੨੦ ਇਹੋ ਜਹੀ ।
 ੨੧ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਫੂਹੜੀ ਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਖਫਣੀ ।
 ੨੨ ਕੈਂਚੀ ।
 ੨੩ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ । ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗੁੜ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਾਹਰਲੀ
 ਮਿਠਾਸ ।

੨੪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਉਤਲੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਭਰੇ
 ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ
 ਪੰ: ੯੪੯ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ
 ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ਉਥੇ 'ਤਿਤੁ ਤਨਿ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਤਿਨ ਤਨਿ' ਹੈ । ਇਥੇ
 ਭੀ ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ 'ਤਿਨ ਤਨਿ'
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ)।
 ੨੫ ਹਰੀ ਦਾ ਡਰ ਪੈਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਆਪੇ ਪਤਲਾ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਭ ਰੂਪ ਰਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੨੬ ਅੱਗ ਵਿੱਚ । ੨੭ ਗੁਰੂ-ਸਰੋਵਰ ।
 ੨੮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ।
 ੨੯ ਛੋਟਾ, ਟੋਭਾ, ਦੰਭੀ ਗੁਰੂ ਢੂੰਢਣ ਨਾਲ ।
 ੩੦ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ । ੩੧ ਮਰ ਗਈ ।
 ੩੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ
 ਹੋ ਪਤੀ ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੀ ।
 ੩੩ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ (ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਨ) ।
 ੩੪ ਗਾਫਲ, ਝੱਲੇ ।
 ੩੫ ਪੂਕ ਮਾਰਨਾ, ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨਾ, ਦੌੜਨਾ । ਕੋਠੇ 'ਤੇ
 ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੌੜੋਗਾ, ਭਾਵ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੀਵੋਗਾ ?
 ੩੬ ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਜੋ ਸੁੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ!
 ੩੭ ਗੋਣਵੇਂ, ਗਿਣਤੀ ਦੇ, ਥੋੜ੍ਹੇ ।
 ੩੮ ਲੰਘਦੇ ਲੰਘਦੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਬੀਤ ਗਏ ।
 ੩੯ ਜਦੋਂ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਅਣਮਿਣੀ ਮਿੱਟੀ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ
 ਪਏਗੀ, ਭਾਵ ਜਦ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ।

* ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਔਖਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ । ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਥ
 ਇਹ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੁਹਾਰ ਘੜਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁਕ ਕੇ ਅਤੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਰੱਖ ਕੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਦੁਆਲੇ
 ਹੋਇਆ ਹੈ । ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਰੁੱਖ ਪਾਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨ
 ਲਈ, ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਢ ਕੇ ਅੰਗਾਰ ਬਣਾਨ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ
 ਕਈ ਔਕੜਾਂ ਹਨ । ਜੇ ਇਹ ਅਰਥ ਲਈਏ ਤਾਂ ਪਾਠ ਇਉਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; 'ਵਣ ਕੈ ਸਰਿ' । ਦੇਖੋ ਨੇਮ
 ੭ (ਅ)। ਦੂਜੀ ਔਕੜ ਇਹ ਹੈ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਿਰ
 'ਤੇ ਘੜਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਵ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੇ ਇਉਂ ਅਰਥ ਕਰਨੇ ਬਿਹਤਰ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਲੁਹਾਰ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
 ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਨ ਨੂੰ ? ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਘੜਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ) ਅਤੇ
 ਮੋਢੇ ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਨ ਦੇ ਰੁੱਖ ਕੱਟਣੇ ਹਨ) । ਘੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ
 ਮਾਲਕ-ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਢੂੰਢਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਤੂੰ (ਹੇ ਕੁਹਾੜੇ !) ਅੰਗਾਰ ਭਾਲਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਰੁੱਖ ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ
 ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਵਢ ਕੇ, ਸਾੜ ਕੇ ਕੋਇਲੇ ਬਣਾਵਾਂ ।

ਲੁਹਾਰ ਜਗਿਆਸੂ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੋ ਰਸਤੇ ਹਨ : (੧) ਕੁਹਾੜੇ ਵਾਲਾ ਜੁਲਮ ਵਾਲਾ,
 ਤੇ (੨) ਸ਼ਾਂਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ, ਮਾਲਕ ਦੀ ਟੋਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੋ ਦੋ
 ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ।

ਫਰੀਦਾ ਮੰਡਪ ਮਾਲੁ ਨ ਲਾਇ ਮਰਗ^੧ ਸਤਾਣੀ^੨ ਚਿਤਿ ਧਰਿ ॥ ਸਾਈ ਜਾਇ
 ਸਮਾਲਿ ਜਿਥੈ ਹੀ ਤਉ ਵੰਵਣਾ^੩ ॥ ੫੮ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜਿਨ੍ਹੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ
 ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਮਤੁ ਸਰਮੰਦਾ ਬੀਵਹੀ^੪ ਸਾਂਈ ਦੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੫੯ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਦਿਲ ਦੀ ਲਾਹਿ ਭਰਾਂਦਿ^੫ ॥ ਦਰਵੇਸਾਂ ਨੌ
 ਲੋੜੀਐ^੬ ਰੁਖਾਂ ਦੀ ਜੀਰਾਂਦਿ ॥ ੬੦ ॥ ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੇ ਮੈਡੇ ਕਪੜੇ ਕਾਲਾ ਮੈਡਾ
 ਵੇਸੁ ॥ ਗੁਨਹੀ^੭ ਭਰਿਆ ਮੈ ਫਿਰਾ ਲੋਕੁ ਕਹੈ ਦਰਵੇਸੁ ॥ ੬੧ ॥ ਤਤੀ ਤੋਇ^੮
 ਨ ਪਲਵੈ ਜੇ ਜਲਿ ਟੁਬੀ ਦੇਇ ॥ ਫਰੀਦਾ ਜੋ ਡੋਹਗਾਣਿ ਰਬ ਦੀ ਝੂਰੇਦੀ
 ਝੂਰੇਇ ॥ ੬੨ ॥ ਜਾਂ ਕੁਆਰੀ ਤਾ ਚਾਉ^੯ ਵੀਵਾਹੀ ਤਾਂ ਮਾਮਲੇ^{੧੦} ॥ ਫਰੀਦਾ
^{੧੧}ਏਹੋ ਪਛੋਤਾਉ ਵਤਿ ਕੁਆਰੀ ਨ ਥੀਐ ॥ ੬੩ ॥ ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਛਪੜੀ
 ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਝ^{੧੨} ॥ ਚਿੰਜੂ ਬੋੜਨਿ ਨਾ ਪੀਵਹਿ ਉਡਣ ਸੰਦੀ ਡੰਝ^{੧੩} ॥
 ੬੪ ॥ ਹੰਸੁ ਉਡਰਿ ਕੋਧੈ^{੧੪} ਪਇਆ ਲੋਕੁ ਵਿਡਾਰਣਿ^{੧੫} ਜਾਇ ॥ ਗਹਿਲਾ^{੧੬}
 ਲੋਕੁ ਨ ਜਾਣਦਾ ਹੰਸੁ ਨ ਕੋਧਾ ਖਾਇ ॥ ੬੫ ॥ ਚਲਿ ਚਲਿ ਗਈਆਂ
 ਪੰਖੀਆਂ^{੧੭} ਜਿਨ੍ਹੀ ਵਸਾਏ ਤਲ^{੧੮} ॥ ਫਰੀਦਾ ਸਰੁ ਭਰਿਆ ਭੀ ਚਲਸੀ ਥਕੇ^{੧੯}
 ਕਵਲ ਇਕਲ ॥ ੬੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਇਟ ਸਿਰਾਣੇ ਭੁਇ ਸਵਣੁ ਕੀੜਾ ਲੜਿਓ
 ਮਾਸਿ ॥ *ਕੇਤੜਿਆ ਜੁਗ ਵਾਪਰੇ ਇਕਤੁ ਪਇਆ ਪਾਸਿ ॥ ੬੭ ॥ ਫਰੀਦਾ
^{੨੦}ਭੰਨੀ ਘੜੀ ਸਵੰਨਵੀ ਟੂਟੀ ਨਾਗਰ ਲਜੁ ॥ ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਕੈ ਘਰਿ
 ਨਾਠੀ^{੨੧} ਅਜੁ ॥ ੬੮ ॥ ਫਰੀਦਾ ਭੰਨੀ ਘੜੀ ਸਵੰਨਵੀ ਟੂਟੀ ਨਾਗਰ ਲਜੁ ॥
 ਜੋ ਸਜਣ ^{੨੨}ਭੁਇ ਭਾਰੁ ਥੇ ਸੇ ਕਿਉ ਆਵਹਿ ਅਜੁ ॥ ੬੯ ॥ ਫਰੀਦਾ ਬੇ
 ਨਿਵਾਜਾ ਕੁਤਿਆ ਏਹ ਨ ਭਲੀ ਗੀਤਿ ॥ ਕਬਹੀ ਚਲਿ ਨ ਆਇਆ ਪੰਜੇ
 ਵਖਤ ਮਸੀਤਿ ॥ ੭੦ ॥ ਉਠੁ ਫਰੀਦਾ ਉਜੁ^{੨੩} ਸਾਜਿ ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ
 ਗੁਜਾਰਿ ॥ ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਂਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰਿ ॥ ੭੧ ॥ ਜੋ ਸਿਰੁ
 ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ^{੨੪}ਕੀਜੈ ਕਾਂਇ ॥ ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣ ਸੰਦੈ
 ਥਾਇ ॥ ੭੨ ॥ ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੈ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹੀ ਤੂ ਜਣਿਓਹਿ ॥ ਤੈ
 ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿ ਗਏ ਤੂੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਣੋਹਿ^{੨੫} ॥ ੭੩ ॥ ਫਰੀਦਾ ਮਨੁ
 ਮੈਦਾਨੁ ਕਰਿ ^{੨੬}ਟੋਏ ਟਿਬੇ ਲਾਹਿ ॥ ਅਗੈ ਮੂਲਿ ਨ ਆਵਸੀ ਦੋਜਕ ਸੰਦੀ
 ਭਾਹਿ^{੨੭} ॥ ੭੪ ॥ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਫਰੀਦਾ ^{੨੮}ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਲਕ ਵਸੈ
 ਰਬ ਮਾਹਿ ॥ ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥ ੭੫ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਜਿ ਦਿਹਿ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ ਜੇ ਗਲੁ ਕਪਹਿ ਚੁਖ^{੨੯} ॥ ਪਵਨਿ ਨ
 ਇਤੀ ਮਾਮਲੇ ਸਹਾਂ ਨ ਇਤੀ ਦੁਖ ॥ ੭੬ ॥ ਚਬਣ^{੩੦} ਚਲਣ^{੩੧} ਰਤੰਨ^{੩੨} ਸੇ
^{੩੩}ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿ ਗਏ ॥ ^{੩੪}ਹੋੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ ਸੇ ਜਾਨੀ ਚਲਿ ਗਏ ॥ ੭੭ ॥ ਫਰੀਦਾ

- ੧ [ਫ਼ਾ.] ਮੌਤ ।
 ੨ ਤਕੜੀ । ਬਲਵਾਨ ਮੌਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ।
 ੩ [ਲਹਿੰਦੀ] ਜਾਣਾ ਹੈ ।
 ੪ ਹੋਵੇ ।
 ੫ [ਭਰਾਂਤਿ] ਭਰਮ ।
 ੬ ਕੁੱਖਾਂ ਜੇਹਾ ਜੇਹਾ, ਸਬਰ, ਜਿਗਰਾ ।
 ੭ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨਾਲ ।
 ੮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ । ਜੋ ਖੇਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੜ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਬ ਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਲੂਰ ਸਕਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਨਿਰੇ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।
 ੯ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਚਾਉ ।
 ੧੦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ।
 ੧੧ ਇਹ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੜ ਕਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚਲਦਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਘਾਟੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਡਿਗਦਾ ਹੈ । ਡਿੱਗਣ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਹ ਜਜ਼ਬਾਤ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ।
 ੧੨ ਹੰਸ ।
 ੧੩ ਤਾਪ । ਭਾਵ ਸੰਤ ਜਨ ਫਸਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।
 ੧੪ ਕੋਧਰੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਜਗਤ ਦੇ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ । ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਬਾਹੁੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹਨ ।
 ੧੫ ਉਡਾਣ ।
 ੧੬ ਗਾਫਲ ।

- ੧੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੫, ਨੋਟ ੨੩ ।
 ੧੮ ਤਲਾਅ, ਛੁੱਭ ।
 ੧੯ ਰਹਿ ਗਏ । ਤਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਣਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ (ਜੀਵ ਰੂਪ) ਤੁਰ ਗਏ, ਤਲਾਅ ਵੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿਛੇ ਇਕੱਲੇ ਕਵਲ ਰਹਿ ਗਏ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਆਖਰ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ।
 ੨੦ ਸੁੰਦਰ ਘੜੀ (ਦੇਹ) ਭੱਜ ਗਈ ਤੇ ਨਾਗਰ (ਸੋਹਣੀ) ਲੱਜ (ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਲੜੀ) ਮੁੱਕ ਗਈ ।
 ੨੧ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ । ਅਜਰਾਈਲ (ਮੌਤ ਦਾ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ) ਅੱਜ ਕਿਸ ਘਰ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹੈ ?
 ੨੨ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰੇ ਭਾਰ ਸਨ ।
 ੨੩ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਤੇ ਮੂੰਹ ਧੋਣਾ ।
 ੨੪ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ੨੫ ਪਤੀਜਿਆ, ਨਿਸਚਾ ਹੋਇਆ (ਕਿ ਮੈਂ ਭੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ) ।
 ੨੬ ਭਾਵ ਵਿਥਾਂ ਵਿਖੇਵੇਂ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਮੈਦਾਨ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾ ।
 ੨੭ ਅਗਨੀ ।
 ੨੮ ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤੇ ਰਚਨਾ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ।
 ੨੯ ਰੱਤਾ । ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਜੰਮਣ ਵੇਲੇ ਨਾਚੂਆ ਕਟਿਆ ਸੀ, ਜੇ ਰਤਾ ਕੁ ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਵੀ ਕੱਟ ਦੇਂਦੇ।
 ੩੦ ਦੰਦ ।
 ੩੧ ਪੈਰ ।
 ੩੨ ਨੇੜ, ਅੱਖਾਂ ।
 ੩੩ ਕੰਨ ।
 ੩੪ ਸਰੀਰ ਨੇ ਢਾਹ ਮਾਰੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ।

* (ਕਬਰ ਵਿੱਚ) ਇਕੋ ਪਾਸੇ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇ ਜੁਗ ਲੰਘ ਗਏ । ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਰ ਕੇ ਫੇਰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਿਆਮਤ ਤਕ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ^੧ਨ ਹਢਾਇ ॥ ^੨ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਾਈ ਪਲੈ
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥ ੭੮ ॥ ਫਰੀਦਾ ਪੰਖ^੩ ਪਰਾਹੁਣੀ ਦੁਨੀ ਸੁਹਾਵਾ ਬਾਗੁ ॥
 ਨਉਬਤਿ^੪ ਵਜੀ ਸੁਬਹ ਸਿਉ ਚਲਣ ਕਾ ਕਰਿ ਸਾਜੁ ॥ ੭੯ ॥ ਫਰੀਦਾ ਰਾਤਿ
 ਕਬੂਰੀ^੫ ਵੰਡੀਐ ਸੁਤਿਆ ਮਿਲੈ ਨ ਭਾਉ^੬ ॥ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਨੈਣ ਨੀਦ੍ਰਾਵਲੇ^੭ ਤਿੰਨ੍ਹਾ
 ਮਿਲਣੁ ਕੁਆਉ^੮ ॥ ੮੦ ॥ ਫਰੀਦਾ ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਦੁਖੁ ਮੁਝ ਕੂ ਦੁਖੁ ਸਬਾਇਐ
 ਜਗਿ ॥ ਉਚੇ ਚੜਿ ਕੈ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹਾ ਅਗਿ ॥ ੮੧ ॥
 ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਫਰੀਦਾ ਭੂਮਿ ਰੰਗਾਵਲੀ ^੯ਮੰਝਿ ਵਿਸੂਲਾ ਬਾਗ ॥ ਜੋ ਜਨ
 ਪੀਰਿ^{੧੦} ਨਿਵਾਜਿਆ ਤਿੰਨ੍ਹਾ ਅੰਚ^{੧੧} ਨ ਲਾਗ ॥ ੮੨ ॥ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਫਰੀਦਾ
 ਉਮਰ ਸੁਹਾਵੜੀ ਸੰਗਿ ਸੁਵੰਨੜੀ^{੧੨} ਦੇਹ ॥ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ ਪਾਈਅਨਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾ
 ਪਿਆਰੇ ਨੇਹ ॥ ੮੩ ॥ ^{੧੩}ਕੰਧੀ ਵਹਣ ਨ ਢਾਹਿ ਤਉ ਭੀ ਲੇਖਾ ਦੇਵਣਾ ॥
 ਜਿਧਰਿ ਰਬ ਰਜਾਇ ਵਹਣੁ ਤਿਦਾਉ^{੧੪} ^{੧੫}ਗੰਉ ਕਰੇ ॥ ੮੪ ॥ ਫਰੀਦਾ ਡੁਖਾ
 ਸੇਤੀ ਦਿਹੁ ਗਇਆ ਸੂਲਾਂ ਸੇਤੀ ਰਾਤਿ ॥ ਖੜਾ ਪੁਕਾਰੇ ਪਾਤਣੀ^{੧੬} ਬੇੜਾ
^{੧੭}ਕਪਰ ਵਾਤਿ ॥ ੮੫ ॥ ^{੧੮}ਲੰਮੀ ਲੰਮੀ ਨਦੀ ਵਹੈ ਕੰਧੀ ਕੇਰੈ ਹੇਤਿ ॥ ਬੇੜੇ
 ਨੋ ਕਪਰੁ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜੇ ਪਾਤਣ^{੧੯} ਰਹੈ ਸੁਚੇਤਿ ॥ ੮੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਗਲੀ^{੨੦}
 ਸੁ ਸਜਣ ਵੀਹ ਇਕੁ ਢੂੰਢੇਦੀ ਨ ਲਹਾਂ ॥ ਧੁਖਾਂ ਜਿਉ ਮਾਂਲੀਹ^{੨੧} ਕਾਰਣਿ
^{੨੨}ਤਿੰਨ੍ਹਾ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ੮੭ ॥ ਫਰੀਦਾ ਇਹੁ ^{੨੩}ਤਨੁ ਭਉਕਣਾ ਨਿਤ ਨਿਤ
 ਦੁਖੀਐ ਕਉਣੁ ॥ ਕੰਨੀ ਬੁਜੇ ਦੇ ਰਹਾਂ ^{੨੪}ਕਿਤੀ ਵਗੈ ਪਉਣੁ ॥ ੮੮ ॥ ਫਰੀਦਾ
^{੨੫}ਰਬ ਖਜੂਰੀ ਪਕੀਆਂ ਮਾਖਿਅ ਨਈ ਵਹੰਨਿ ॥ ^{੨੬}ਜੋ ਜੋ ਵੰਵੈ ਡੀਹੜਾ ਸੋ
 ਉਮਰ ਹਥ ਪਵੰਨਿ ॥ ੮੯ ॥ ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਥੀਆ ਤਲੀਆਂ
 ਖੂੰਡਹਿ ਕਾਗ ॥ ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ ॥ ੯੦ ॥
 ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ^{੨੭} ਢੰਢੇਲਿਆ ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ ॥ ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ
 ਛੁਹਉ ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੯੧ ॥ ਕਾਗਾ ਚੂੰਡਿ ਨ ਪਿੰਜਰਾ ^{੨੮}ਬਸੈ ਤ
 ਉਡਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਜਿਤੁ ਪਿੰਜਰੈ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਮਾਸੁ ਨ ਤਿਦੂ^{੨੯} ਖਾਹਿ ॥
 ੯੨ ॥ ਫਰੀਦਾ ਗੋਰ^{੩੦} ਨਿਮਾਣੀ ਸਭੁ^{੩੧} ਕਰੇ ^{੩੨}ਨਿਘਰਿਆ ਘਰਿ ਆਉ ॥
 ਸਰਪਰ^{੩੩} ਮੈਥੈ^{੩੪} ਆਵਣਾ ਮਰਣਹੁ ਨਾ ਡਰਿਆਹੁ ॥ ੯੩ ॥ ^{੩੫}ਏਨੀ ਲੋਇਣੀ
 ਦੇਖਦਿਆ ਕੇਤੀ ਚਲਿ ਗਈ ॥ ਫਰੀਦਾ ਲੋਕਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮੈ ਆਪਣੀ
 ਪਈ ॥ ੯੪ ॥ ਆਪੁ^{੩੬} ਸਵਾਰਹਿ ਮੈ ਮਿਲਹਿ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਹੋਇ ॥ ੯੫ ॥ ਕੰਧੀ^{੩੭} ਉਤੇ
 ਰੁਖੜਾ ^{੩੮}ਕਿਚਰਕੁ ਬੰਨੈ ਧੀਰੁ ॥ ਫਰੀਦਾ ^{੩੯}ਕਚੈ ਭਾਂਡੈ ਰਖੀਐ ਕਿਚਰੁ ਤਾਈ
 ਨੀਰੁ ॥ ੯੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਮਹਲ ਨਿਸਖਣ^{੪੦} ਰਹਿ ਗਏ ਵਾਸਾ ਆਇਆ ਤਲਿ^{੪੧} ॥

੧ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇ । ਰੋਹ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਆ ।
 ੨ 'ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਲੈ'
 (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਦਖਣੀ, ਪੰਨਾ ੯੩੨)
 ੩ ਜਿੰਦ ਰੂਪ ਪੰਛੀ । ਇਸਤਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੈ । ਦੇਖੋ
 ਪੰਨਾ ੪੬੫, ਨੋਟ ੨੩ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੩੮੧, ਨੋਟ
 ੧੭ ।
 ੪ ਨਗਾਰਾ (ਮੌਤ ਦਾ) ।
 ੫ ਕਸਤੂਰੀ ।
 ੬ ਹਿੱਸਾ ।
 ੭ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿੱਚ ।
 ੮ ਕਿਵੇਂ ।
 ੯ ਪਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਵਿਹੁਲਾ ਬਾਗ ਹੈ (ਵਿਸ਼ੇ-
 ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ) ।
 ੧੦ ਪੀਰ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੦ (ੳ) ।
 ੧੧ [ਆਂਚ] ਸੇਕ, ਦੁੱਖ ।
 ੧੨ ਸੁੰਦਰ ।
 ੧੩ ਹੋ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਹਿਣ ! ਤੂੰ ਕੰਧੀ (ਕਿਨਾਰੇ) ਨੂੰ
 ਨਾ ਢਾਹ ।
 ੧੪ ਓਧਰ ਹੀ ।
 ੧੫ ਗਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਟੁਰਦਾ ਹੈ । ਜਿੱਧਰ ਰੱਬ ਦੀ
 ਮਰਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਰਿਆ ਉਧਰੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਮਲਾਹ ।
 ੧੭ ਕਪਰ (ਲਹਿਰਾਂ) ਦੇ ਵਾਤ (ਮੂੰਹ) ਵਿੱਚ ਹੈ ।
 ੧੮ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲੰਮੇ ਦਰਿਆ ਵੱਗਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੇ
 ਕਿਨਾਰੇ ਢਾਹੁੰਣ ਲਈ ।
 ੧੯ ਗੁਰੂ-ਮਲਾਹ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ । ਆਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੀਹ ਮਿਤਰ ਹੋਣਗੇ,
 ਪਰ ਜਦ ਲੋੜਨ ਚੜ੍ਹੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।
 ੨੧ ਮਲੀਹ ਵਾਂਗ, ਗੋਹੇ ਵਾਂਗ ।
 ੨੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ (ਚੰਗੇ) ਮਿੱਤਰਾਂ ਲਈ ।
 ੨੩ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਭੌਂਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ

ਕੌਣ ਰੋਜ਼ ਮਰਦਾ ਫਿਰੇ ?
 ੨੪ ਕਿਤਨੀ ਹਵਾ ਪਿਆ ਭਖੇ, ਬਕਵਾਸ ਪਿਆ ਕਰੇ
 (ਇਹ ਸਰੀਰ) ।
 ੨੫ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਖਜ਼ੂਰਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਾਖਿਉਂ
 ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ
 ਬਹਿਸ਼ਿਤ ਵਿੱਚ ਖਜ਼ੂਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਤ ਦੀਆਂ ਵਗਦੀਆਂ
 ਨਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ । ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
 ਕਿ ਇਹ ਬਹਿਸ਼ਿਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਇਥੇ ਹੀ
 (ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ) ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਕਰੋ,
 ਕਿਉਂਕਿ ਉਮਰ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ
 ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਵਾਹਿੰਨ੍ਹ' ਹੈ) ।
 ੨੬ ਜੇ ਜੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ ਉਮਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈ ਰਹੇ
 ਹਨ ।
 ੨੭ ਪਿੰਜਰ ।
 ੨੮ ਜੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਡ ਜਾ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ
 ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਬੈਸਤ' ਹੈ)।
 ੨੯ ਉਥੋਂ ।
 ੩੦ ਮੜ੍ਹੀ, ਕਬਰ ।
 ੩੧ ਸੱਚ, ਆਵਾਜ਼ ।
 ੩੨ ਹੋ ਬੇਘਰੇ ਜੀਵ ! ਤੇਰਾ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣਾ ਇਥੇ ਹੈ,
 ਆਓ ।
 ੩੩ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ੩੪ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ।
 ੩੫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ।
 ੩੬ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ਇਹ ਸਲੋਕ ਰੱਬ ਦੇ ਮੂੰਹ
 ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ ।
 ੩੭ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ
 ਪਾਠ 'ਕੰਢੀ' ਹੈ)।
 ੩੮ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
 ੩੯ 'ਕਾਚੈ ਕਰਵੈ ਰਹੈ ਨ ਪਾਨੀ' (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ।
 ੪੦ ਖਾਲੀ । ੪੧ ਥੱਲੇ, ਧਰਤੀ ਹੇਠ ।

* ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਉਤਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਉਪਰਾਮਤਾ ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰੁੱਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਦੁਖੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਹਾਨ ਦੁੱਖ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਬਾਗ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਬੂਟੇ ਭੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਾਅ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ । ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਦੋਵੇਂ ਸਲੋਕ ਪੰ: ੯੬੬ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ ।

੧ਗੋਰਾਂ ਸੇ ਨਿਮਾਣੀਆ ਬਹਸਨਿ ਰੂਹਾਂ ਮਲਿ ॥ ੨ਆਖੀਂ ਸੇਖਾ ਬੰਦਗੀ ਚਲਣੁ
 ਅਜੁ ਕਿ ਕਲਿ ॥ ੯੭ ॥ ਫਰੀਦਾ ਮਉਤੇ ਦਾ ਬੰਨਾ ਏਵੈ ਦਿਸੈ ੩ਜਿਉ
 ਦਰੀਆਵੈ ਢਾਹਾ ॥ ਅਗੈ ਦੋਜਕੁ ਤਪਿਆ ਸੁਣੀਐ ਹੂਲੁ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ ॥
 ਇਕਨਾ ਨੋ ਸਭ ਸੋਝੀ ਆਈ ਇਕਿ ਫਿਰਦੇ ਵੇਪਰਵਾਹਾ ॥ ਅਮਲ ਜਿ
 ਕੀਤਿਆ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਸੇ ਦਰਗਹ ਓਗਾਹਾ ॥ ੯੮ ॥ ਫਰੀਦਾ ਦਰੀਆਵੈ
 ਕੰਨੈ ਬਗੁਲਾ ਬੈਠਾ ਕੇਲੈ ਕਰੇ ॥ ਕੇਲ ਕਰੇਦੇ ਹੰਝੁ ਨੋ ਅਚਿੰਤੇ ਬਾਜ ਪਏ ॥
 ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੇਲਾਂ ਵਿਸਰੀਆਂ ॥ ਜੋ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਨ ਚੇਤੇ ਸਨਿ
 ਸੋ ਗਾਲੀ ਰਬ ਕੀਆਂ ॥ ੯੯ ॥ ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਮਣ ਦੇਹੁਰੀ ਚਲੈ ਪਾਣੀ ਅੰਨਿ ॥
 ਆਇਓ ਬੰਦਾ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ੧੦ਵਤਿ ਆਸੂਣੀ ਬੰਨਿ ॥ ੧੧ਮਲਕਲ ਮਉਤ ਜਾਂ
 ਆਵਸੀ ਸਭ ਦਰਵਾਜੇ ਭੰਨਿ ॥ ਤਿਨ੍ਹਾ ਪਿਆਰਿਆ ਭਾਈਆਂ ਅਗੈ ਦਿਤਾ
 ਬੰਨਿ ॥ ਵੇਖਹੁ ਬੰਦਾ ਚਲਿਆ ਚਹੁ ਜਣਿਆ ਦੈ ਕੰਨਿ ੧੨ ॥ ਫਰੀਦਾ ਅਮਲ
 ਜਿ ਕੀਤੇ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਦਰਗਹ ਆਏ ਕੰਮਿ ॥ ੧੦੦ ॥ ਫਰੀਦਾ ਹਉ
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ਹ ਪੰਖੀਆ ਜੰਗਲਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਾਸੁ ॥ ਕਕਰੁ ੧੩ ਚੁਗਨਿ ਥਲਿ
 ਵਸਨਿ ਰਬ ਨ ਛੋਡਨਿ ਪਾਸੁ ੧੪ ॥ ੧੦੧ ॥ ਫਰੀਦਾ ੧੫ਰੁਤਿ ਫਿਰੀ ਵਣੁ
 ਕੰਬਿਆ ਪਤ ਝੜੇ ਝੜਿ ਪਾਹਿ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਢੂੰਢੀਆਂ ਰਹਣੁ ਕਿਥਾਉ
 ਨਾਹਿ ॥ ੧੦੨ ॥ ਫਰੀਦਾ ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ੧੬ ੧੭ਯਜ ਕਰੀ ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਉ ॥
 ਜਿਨ੍ਹੀ ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਸੇਈ ਵੇਸ ਕਰੇਉ ॥ ੧੦੩ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ੧੮ਕਾਇ
 ਪਟੋਲਾ ਪਾੜਤੀ ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਸਹੁ ਮਿਲੈ
 ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇਇ ॥ ੧੦੪ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਫਰੀਦਾ ੧੯ਗਰਬੁ ਜਿਨ੍ਹਾ
 ਵਡਿਆਈਆ ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਆਗਾਹ ॥ ੨੦ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਬੇ
 ਜਿਉ ਮੀਹਾਹੁ ੨੧ ॥ ੧੦੫ ॥ ਫਰੀਦਾ ਤਿਨਾ ਮੁਖ ਡਰਾਵਣੇ ਜਿਨਾ
 ਵਿਸਾਰਿਓਨੁ ਨਾਉ ॥ ਐਥੈ ਦੁਖ ਘਣੇਰਿਆ ੨੨ ਅਗੈ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥
 ੧੦੬ ॥ ਫਰੀਦਾ ਪਿਛਲ ਰਾਤਿ ਨ ਜਾਗਿਓਹਿ ਜੀਵਦੜੇ ਮੁਇਓਹਿ ॥ ਜੇ ਤੈ
 ਰਬੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ੨੩ਤ ਰਬਿ ਨ ਵਿਸਰਿਓਹਿ ॥ ੧੦੭ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਫਰੀਦਾ
 ਕੰਤੁ ਰੰਗਾਵਲਾ ਵਡਾ ਵੇਮੁਹਤਾਜੁ ॥ ੨੪ਅਲਹ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਏਹੁ ਸਚਾਵਾਂ
 ਸਾਜੁ ॥ ੧੦੮ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਫਰੀਦਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਇਕੁ ਕਰਿ ਦਿਲ ਤੇ ਲਾਹਿ
 ਵਿਕਾਰੁ ॥ ਅਲਹ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਤਾਂ ਲਭੀ ਦਰਬਾਰੁ ॥ ੧੦੯ ॥ ਮਃ ੫ ॥
 ਫਰੀਦਾ *ਦੁਨੀ ਵਜਾਈ ਵਜਦੀ ਤੂੰ ਭੀ ਵਜਹਿ ਨਾਲਿ ॥ ਸੋਈ ਜੀਉ ਨ
 ਵਜਦਾ ਜਿਸੁ ਅਲਹੁ ਕਰਦਾ ਸਾਰ ੨੫ ॥ ੧੧੦ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਫਰੀਦਾ ਦਿਲੁ
 ਰਤਾ ਇਸੁ ਦੁਨੀ ਸਿਉ ਦੁਨੀ ਨ ਕਿਤੇ ਕੰਮਿ ॥ ੨੬ਮਿਸਲ ਫਕੀਰਾਂ ਗਾਖੜੀ ਸੁ

- ੧ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਂ ਮਲ ਕੇ ਬਹਿ ਰਹਿਣਗੀਆਂ (ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਰੂਹਾਂ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਕਿਆਮਤ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ)।
- ੨ ਸ਼ੇਖਾਂ ਨੂੰ ਆਖੀਂ ਕਿ ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ ।
- ੩ ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆ ਨੇ ਕੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੪ ਰੋਲਾ ।
- ੫ ਹਾਹਾਕਾਰ ।
- ੬ ਕਲੋਲ ।
- ੭ ਬਗਲੇ ਨੂੰ ।
- ੮ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਓਹ ਰੱਬ ਨੇ ਕਰ ਦੱਸੀਆਂ ।
- ੯ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅੰਨ ਆਸਰੇ ਚਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ।
- ੧੦ ਵੱਥ ਆਸ ਵਾਲੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ । ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਤੋਸਾ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ । [ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਹੁਸੈਨ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਅਰਸ਼ਾਦਾਤਿ ਫਰੀਦੀ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਵਤਿਆ ਸੂਨੀ ਬੰਨ੍ਹਿ= ਫਿਰਿਆ (ਉਮੀਦ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ।]
- ੧੧ [ਅ.] ਮੌਤ ਦਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ, ਜਮ ।
- ੧੨ ਕੰਧੇ 'ਤੇ, ਮੋਢੇ 'ਤੇ ।
- ੧੩ ਕੰਕਰ, ਰੋੜੇ । ਸਾਦਾ ਜੀਵਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ।
- ੧੪ ਪਾਸਾ ਰੱਬ ਵਾਲਾ ।
- ੧੫ ਭਾਵ ਤਬਦੀਲੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨੇਮ ਹੈ ।
- ੧੬ ਬਸਤੂ ।
- ੧੭ ਲੀਰਾਂ ਲੀਰਾਂ ਕਰ ਦਿਆਂ ।
- ੧੮ ਜੇਕਰ ਮਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਠੀਕ ਕਰ ਲਵੇਂ ।
- ੧੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੇ ਧਨ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ ਅਗਾਧ (ਬੇਅੰਤ) ਹੋਣ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ ।
- ੨੦ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਖਾਲੀ ਤੁਰ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਪਏ ਤੇ ਟਿਬੇ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਟਿਬਿਆਂ 'ਤੇ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ ।
- ੨੧ ਮੀਂਹ ।
- ੨੨ ਬਹੁਤ ।
- ੨੩ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਰਿਆ ।
- ੨੪ ਸੱਚਾ ਵੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰੱਤਾ ਜਾਵੇ ।
- ੨੫ ਖਬਰਗੀਰੀ ।
- ੨੬ ਫਕੀਰਾਂ ਵਰਗੀ ਰਹਿਣੀ ਔਖੀ ਹੈ । ਮਿਸਲ [ਅ.] ਵਰਗੀ । ਗਾਖੜੀ=ਔਖੀ ।

* ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਸਾਜ ਹੈ ਜੋ ਉਵੇਂ ਹੀ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਾਇਆ ਇਸ ਨੂੰ ਵਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੁਨੀਆਂ ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਇਸੇ ਚਾਲ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਪਾਈਐ ਪੂਰ ਕਰੰਮਿ ॥ ੧੧੧ ॥ *ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਫੁਲੜਾ ਫਲੁ ਭੀ ਪਛਾ
 ਰਾਤਿ ॥ ਜੋ ਜਾਗੰਨਿ ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ ॥ ੧੧੨ ॥ ਦਾਤੀ
 ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ॥ ਇਕਿ ਜਾਗੰਦੇ ਨਾ ਲਹੰਨਿ
 ਇਕਨ੍ਹਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ ॥ ੧੧੩ ॥ ਢੂਢੇਦੀਏ ਸੁਹਾਗ ਕੂ ਤਉ ਤਨਿ
 ਕਾਈ ਕੋਰੰ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਉ ਸੁਹਾਗਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾ ਝਾਕ ਨ ਹੋਰ ॥ ੧੧੪ ॥
 ਸਬਰ ਮੰਝ ਕਮਾਣ ਏ ਸਬਰੁ ਕਾ ਨੀਹਣੋ ॥ ਸਬਰ ਸੰਦਾ ਬਾਣੁ ਖਾਲਕੁ
 ਖਤਾ ਨ ਕਰੀ ॥ ੧੧੫ ॥ ਸਬਰ ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਰੀ ਤਨੁ ਏਵੈ ਜਾਲੇਨਿ ॥ ਹੋਨਿ
 ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ ॥ ੧੧੬ ॥ ਸਬਰੁ ਏਹੁ ਸੁਆਉ^{੧੦}
 ਜੇ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਦਿੜੁ ਕਰਹਿ ॥ ਵਧਿ ਥੀਵਹਿ ਦਰੀਆਉ ਟੁਟਿ ਨ ਥੀਵਹਿ
 ਵਾਹੜਾ^{੧੨} ॥ ੧੧੭ ॥ ਫਰੀਦਾ ਦਰਵੇਸੀ ਗਾਖੜੀ ਚੋਪੜੀ ਪਰੀਤਿ ॥
^{੧੪}ਇਕਨਿ ਕਿਨੈ ਚਾਲੀਐ ਦਰਵੇਸਾਵੀ^{੧੫} ਗੀਤਿ ॥ ੧੧੮ ॥ ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੂਰ
 ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਬਲੰਨਿ ॥ ਪੈਰੀ ਥਕਾਂ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾਂ ਜੇ ਮੂੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ ॥
 ੧੧੯ ॥ ਤਨੁ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੂਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਨ ਬਾਲਿ ॥ ਸਿਰਿ
 ਪੈਰੀ ਕਿਆ ਫੇੜਿਆ^{੧੮} ਅੰਦਰਿ ਪਿਰੀ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ੧੨੦ ॥ ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ
 ਸਜਣਾ ਸਜਣੁ ਮੈਡੇ ਨਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਇ
 ਦਿਖਾਲਿ ॥ ੧੨੧ ॥ ਹੰਸਾ ਦੇਖਿ ਤਰੰਦਿਆ ਬਗਾ ਆਇਆ ਚਾਉ ॥
 ਡੁਬਿ ਮੁਏ ਬਗ ਬਪੁੜੇ ਸਿਰੁ ਤਲਿ ਉਪਰਿ ਪਾਉ ॥ ੧੨੨ ॥ ਮੈ ਜਾਣਿਆ
 ਵਡ ਹੰਸੁ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈ ਕੀਤਾ ਸੰਗੁ ॥ ਜੇ ਜਾਣਾ ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਜਨਮਿ ਨ
 ਭੇੜੀ ਅੰਗੁ ॥ ੧੨੩ ॥ ਕਿਆ ਹੰਸੁ ਕਿਆ ਬਗੁਲਾ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ
 ਧਰੇ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਕਾਗਹੁ ਹੰਸੁ ਕਰੇ ॥ ੧੨੪ ॥ ਸਰਵਰ
^{੨੪}ਪੰਖੀ ਹੇਕੜੋ ਫਾਹੀਵਾਲ ਪਚਾਸ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ਲਹਰੀ ਗਡੁ ਥਿਆ
 ਸਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥ ੧੨੫ ॥ ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ
 ਸੁ ਮਣੀਆ^{੨੬} ਮੰਤੁ^{੨੭} ॥ ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ
 ਕੰਤੁ ॥ ੧੨੬ ॥ ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ^{੨੮} ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ^{੨੯} ਮਣੀਆ
 ਮੰਤੁ ॥ ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥ ੧੨੭ ॥ ਮਤਿ
 ਹੋਦੀ ਹੋਇ ਇਆਣਾ ॥ ਤਾਣ^{੩੦} ਹੋਦੇ ਹੋਇ ਨਿਤਾਣਾ ॥ ਅਣਹੋਦੇ
 ਆਪੁ ਵੰਡਾਏ ॥ ਕੋ ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਸਦਾਏ ॥ ੧੨੮ ॥ ਇਕੁ ਫਿਕਾ ਨ
 ਗਾਲਾਇ ਸਭਨਾ ਮੈ ਸਚਾ ਧਣੀ^{੩੩} ॥ ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ ਮਾਣਕ
 ਸਭ ਅਮੋਲਵੇ ॥ ੧੨੯ ॥ ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਕ ^{੩੬}ਠਾਹਣੁ ਮੂਲਿ ਮਚਾਂਗਵਾ ॥
^{੩੭}ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਸਿਕ ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ ॥ ੧੩੦ ॥

- ੧ ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ।
 ੨ ਕੋਲੋਂ ।
 ੩ ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੪, ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰ: ੮੩ ।
 ੪ ਕਸਰ, ਘਾਟਾ । ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੂਣ ਕਸਰ ਹੈ।
 ੫ ਓਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀਆਂ।
 ੬ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਬਰ ਨੂੰ ਕਮਾਨ ਬਣਾਓ ।
 ੭ ਚਿੱਲਾ ਸਬਰ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ (ਪਾਠ 'ਸਬਰੁ ਕਾ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਸਬਰੁ' ਦੇ ਅੰਤ ਔਕੜ ਹੈ)।
 ੮ ਤੀਰ ਭੀ ਸਬਰ ਦਾ ਹੋਵੇ । ਐਸਾ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲਕ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ ।
 ੯ ਸਬਰ ਵਾਲੇ ਸਬਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨ ਦੀ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ ।
 ੧੦ ਮਨੋਰਥ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ।
 ੧੧ ਵਧ-ਵਧ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਘਟ-ਘਟ ਕੇ ਨਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।
 ੧੨ ਛੋਟੀ ਨਦੀ, ਨਾਲਾ ।
 ੧੩ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਹੈ, ਪਰ ਫਕੀਰੀ ਔਖੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ।
 ੧੪ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ।
 ੧੫ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ।
 ੧੬ ਜੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰ ਨਾਲ ਤੁਰਾਂ, ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ ਮਿਲ ਪੈਣ ।
 ੧੭ ਦੇਖੋ ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ੧੮, ਮਹਲਾ ੧ ।
 ੧੮ ਕੀ ਮਾੜਾ ਕੀਤਾ, ਵਿਗਾੜਿਆ, ਗੰਵਾਇਆ ?
 ੧੯ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਵੇਖ ।
 ੨੦ ਦੇਖੋ ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੧੩੧੮ ।
 ੨੧ ਦੇਖੋ ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪ ਵਿੱਚ ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੫੮੫ ।
 ੨੨ ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਮਬਖਤ ਬਗਲਾ (ਪਖੰਡੀ) ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਗ ਨਾ ਛੁਹਾਂਦੀ ।
 ੨੩ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪ ਵਿੱਚ ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੯੧ ।
 ੨੪ ਪੰਛੀ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਲਾਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਹ ਹਨ ।
 ੨੫ ਆਸਾਂ ਰੂਪ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ ।
 ੨੬ ਰਤਨਾਂ ਜੇਹੇ ਕੀਮਤੀ ।
 ੨੭ ਮੰਤਰ । ੨੮ ਖਿਆ ।
 ੨੯ ਜੀਭ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ।
 ੩੦ ਬਲ । ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਲ-ਹੀਨ ਸਮਝੋ।
 ੩੧ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਵੰਡ ਛੁਕੇ ।
 ੩੨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿੱਕੀ ਗੱਲ ਨਾ ਆਖ । ਗਲਾਇ=ਬੋਲ, ਆਖ ।
 ੩੩ ਮਾਲਕ ।
 ੩੪ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਨਾ ਢਾਹ, ਦਿਲ ਨਾ ਦੁਖਾ ।
 ੩੫ ਸਭ ਹਿਰਦੇ ਅਮੁਲਵੇਂ ਮੋਤੀ ਹਨ ।
 ੩੬ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਢਾਹੁਣਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਮਚਾਂਗਵਾ (ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ) ।
 ੩੭ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਨਾ ਲਾ ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥

*^੧ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਭ ਆਪੇ ॥ ਸਰਬ
ਰਹਿਓ ਭਰਪੂਰਿ ^੨ਸਗਲ ਘਟ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪੇ ॥ ^੩ਬ੍ਰਾਪਤੁ ਦੇਖੀਐ
ਜਗਤਿ ਜਾਨੈ ਕਉਨੁ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਸਰਬ ਕੀ ਰਖਾ ਕਰੈ ਆਪੇ ਹਰਿ
ਪਤਿ^੪ ॥ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਗਤ^੫ ^੬ਆਪੇ ਆਪਿ ਉਤਪਤਿ ॥ ਏਕੈ ਤੂਹੀ
ਏਕੈ ^੭ਅਨ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਭਤਿ ॥ ਹਰਿ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਕਉਨੁ ਹੈ
ਕਰੈ ਬੀਚਾਰੁ ਜਗਤ ਪਿਤਾ ਹੈ ^੮ਸੂਬ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਅਧਾਰੁ ॥ ^੯ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ
ਭਗਤੁ ਦਰਿ ਤੁਲਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਸਰਿ ਏਕ ਜੀਹ ਕਿਆ ਬਖਾਨੈ ॥ ^{੧੦}ਹਾਂ
ਕਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਰਿ^{੧੧}
ਅਤੁਲ ਭੰਡਾਰ ਭਰਿ ਪਰੈ ਹੀ ਤੇ ਪਰੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਪਰਿ ॥ ^{੧੨}ਆਪੁਨੋ
ਭਾਵਨੁ ਕਰਿ ਮੰਤ੍ਰਿ ਨ ਦੂਸਰੋ ਧਰਿ ਓਪਤਿ ਪਰਲੋ ਏਕੈ ਨਿਮਖ ਤੁ ਘਰਿ ॥
^{੧੩}ਆਨ ਨਾਹੀ ਸਮਸਰਿ ਉਜੀਆਰੋ ਨਿਰਮਰਿ ਕੋਟਿ ਪਰਾਛਤ ਜਾਹਿ ਨਾਮ
ਲੀਏ ਹਰਿ ਹਰਿ ॥ ^{੧੪}ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁ ਦਰਿ ਤੁਲਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਸਰਿ ਏਕ
ਜੀਹ ਕਿਆ ਬਖਾਨੈ ॥ ਹਾਂ ਕਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ੨ ॥

੧ ਹੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ! ਹੇ ਕਰਤਾਰ !
 ੨ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।
 ੩ ਤੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ।
 ੪ ਮਾਲਕ ।
 ੫ [ਅਵਿਅਕਤ] ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਰੰਕਾਰ।
 ੬ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਸੈਭੰ।
 ੭ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਭਾਂਤ ਦਾ, ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ।
 ੮ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ।
 ੯ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਤੇ
 ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋਏ ਭਗਤ ਨੂੰ ਇਕ ਜੀਭ ਨਾਲ
 ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

੧੦ 'ਹਾਂ ਕਿ' ਸਵੱਯੇ ਦੀ ਟੋਕ ਹੈ । ਹਾਂ, ਇਤਨਾਂ ਕੁ
 ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ
 ਹਾਂ ।
 ੧੧ ਚਲਦੇ ਹਨ ।
 ੧੨ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਚੂਜੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹ
 ਮਸ਼ਵਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੈਦਾਇਸ਼
 ਤੇ ਪਰਲੋ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੩ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੇਰਾ ਚਾਨਣਾ ਸਾਫ਼
 ਹੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ
 ਹਨ ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ੯ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅਖੰਡ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

^੧ਸਗਲ ਭਵਨ ਧਾਰੇ ਏਕ ਥੋਂ ਕੀਏ ਬਿਸਥਾਰੇ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੂਬ ਮਹਿ ਆਪਿ
ਹੈ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਨਾਹੀ ਅੰਤ ਪਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਥਾਰੇ^੨ ਸਗਲ
ਕੋ ਦਾਤਾ ਏਕੈ ਅਲਖ ਮੁਰਾਰੇ^੩ ॥ ਆਪ ਹੀ ਧਾਰਨ ਧਾਰੇ ਕੁਦਰਤਿ^੪ ਹੈ ਦੇਖਾਰੇ
^੫ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨਾਹੀ^੬ ਮੁਖ ਨ ਮਸਾਰੇ ॥ ^੭ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਭਗਤੁ ਦਰਿ ਤੁਲਿ
ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਸਰਿ ਏਕ ਜੀਹ ਕਿਆ ਬਖਾਨੈ ॥ ਹਾਂ ਕਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ
ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ^੮ਸਰਬ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੰ ਕੀਮਤਿ ਨ ਗੁਨੰ ਧਾਨੰ ਉਚੇ
ਤੇ ਉਚੰ ਜਾਨੀਜੈ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੋ ਥਾਨੰ ॥ ਮਨੁ ਧਨੁ ਤੇਰੋ ਪ੍ਰਾਨੰ ਏਕੈ ਸੂਤਿ ਹੈ
ਜਹਾਨੰ ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਬਡੇ ਤੇ ਬਡਾਨੰ ॥ ਜਾਨੈ ਕਉਨੁ ਤੇਰੋ ਭੇਉ^{੧੦}
ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਦੇਉ *ਅਕਲ ਕਲਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ ਕੋ ਧਾਨੰ^{੧੧} ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ
ਭਗਤੁ ਦਰਿ ਤੁਲਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਸਰਿ ਏਕ ਜੀਹ ਕਿਆ ਬਖਾਨੈ ॥ ਹਾਂ ਕਿ ਬਲਿ
ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰ ਅਛਲ^{੧੨} ਪੂਰਨ
ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਹਰਖਵੰਤ^{੧੩} ^{੧੪}ਆਨੰਤ ਰੂਪ ਨਿਰਮਲ ਬਿਗਾਸੀ^{੧੫} ॥ ਗੁਣ
ਗਾਵਹਿ ਬੇਅੰਤ ਅੰਤੁ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਪਾਸੀ ॥ ਜਾ ਕਉ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁ
ਜਨੁ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਹਿ ਮਿਲਾਸੀ ॥ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਧੰਨਿ ਜਨ ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਭਯਉ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਪਰਸਿਅਉ^{੧੬} ਸਿ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹ
ਥੇ ਰਹਿਓ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਹਰਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤੇ ਸਤਿ ਭਣੀਐ^{੧੭} ॥
ਦੂਸਰ ਆਨ^{੧੮} ਨ ਅਵਰੁ ਪੁਰਖੁ ਪਉਰਾਤਨੁ^{੧੯} ਸੁਣੀਐ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕੋ
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਮਨਿ ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ^{੨੦}ਜੇਹ ਰਸਨ ਚਾਖਿਓ ਤੇਹ ਜਨ
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਆਘਾਏ ॥ ^{੨੧}ਜਿਹ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ ਭਯੋ ਸਤਸੰਗਤਿ ਤਿਹ
ਪਿਆਰੁ ॥ ^{੨੨}ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ੍ ਪਰਸਿਓ ਤਿਨ੍ ਸਭ ਕੁਲ ਕੀਓ
ਉਧਾਰੁ ॥ ੬ ॥ ਸਚੁ ਸਭਾ ਦੀਬਾਣੁ ਸਚੁ ^{੨੩}ਸਚੇ ਪਹਿ ਧਰਿਓ ॥ ਸਚੈ
ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ^{੨੪} ਕਰਿਓ ॥ ^{੨੫}ਸਚਿ ਸਿਰਜਿਉ ਸੰਸਾਰੁ ਆਪਿ
ਆਭੁਲੁ ਨ ਭੁਲਉ ॥ ਰਤਨ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ਕੀਮ ਨਹੁ^{੨੬} ਪਵੈ ਅਮੁਲਉ ॥ ਜਿਹ
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਯਉ ਗੁੰਬਿੰਦੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਤਿਨਹੁ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ੍
ਪਰਸਿਓ ਤੇ ਬਹੁੜਿ^{੨੭} ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਏ ॥ ੭ ॥ ਕਵਨੁ ਜੋਗੁ ਕਉਨੁ
ਗੁਨੁ ਧਾਨੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਉਸੁਤਿ ਕਰੀਐ ॥ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ^{੨੮}ਤੇਤੀਸ ਕੋਰਿ
^{੨੯}ਤਿਰੁ ਕੀਮ ਨ ਪਰੀਐ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿ^{੩੦} ਸੇਖ^{੩੧} ਗੁਣ ਅੰਤੁ ਨ
ਪਾਏ ॥ ^{੩੨}ਅਗਹੁ ਗਹਿਓ ਨਹੀ ਜਾਇ ਪੂਰਿ ਸੂਬ ਰਹਿਓ ਸਮਾਏ ॥
^{੩੩}ਜਿਹ ਕਾਟੀ ਸਿਲਕ ਦਯਾਲ ਪ੍ਰਭਿ ਸੇਇ ਜਨ ਲਗੇ ਭਗਤੇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰੁ

੧ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਡਲ ਤੂੰ ਹੀ ਬਣਾਏ, ਇਕ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖਿਲਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਤੂੰ ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ, ਫਿਰ ਨਿਰਲੇਪ ਵੀ ਹੈਂ ।
 ੨ ਤੇਰੇ ।
 ੩ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ ।
 ੪ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
 ੫ ਰੰਗ ਤੇ ਚਿਹਨ-ਚੱਕਰ ।
 ੬ ਨਾ ਮੂੰਹ ਹੈ ਨਾ ਦਾਹੜੀ ।
 ੭ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਨੋਟ ੯ ।
 ੮ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ । ਤੇਰੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ।
 ੯ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਤੇਰੇ ਇਕੋ ਨੇਮ ਜਾਂ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤਾ ਹੈ ।
 ੧੦ ਭੇਦ ।
 ੧੧ [ਅੰਨ] ਆਸਰਾ ।
 ੧੨ ਨਾ ਛਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ।
 ੧੩ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ।
 ੧੪ ਬੇਅੰਤ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲਾ ।
 ੧੫ ਖਿੜਾਉ ਵਾਲਾ ।
 ੧੬ ਛੁਹਿਆ, ਮਿਲੇ ।
 ੧੭ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ।
 ੧੮ ਹੋਰ ।

੧੯ ਪੁਰਾਤਨ, ਪੁਰਾਣਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ।
 ੨੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਚਖਿਆ ਹੈ । (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ) ਓਹ ਆਦਮੀ ਰੋਜ਼ ਗਏ ਹਨ ।
 ੨੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਲਕ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ ।
 ੨੨ ਐਸੇ ਹਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਠਾਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਜੋ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਬੋੜਾ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ।
 ੨੩ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
 ੨੪ ਇਨਸਾਫ਼, ਨਿਆਂ ।
 ੨੫ ਸੱਚੇ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੰਸਾਰ ।
 ੨੬ ਨਹੀਂ ।
 ੨੭ ਮੁੜ ਕੇ ।
 ੨੮ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਦੀ ।
 ੨੯ ਤਿਲ ਭਰ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਈ ।
 ੩੦ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ ਆਦਿ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ।
 ੩੧ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ।
 ੩੨ ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ੩੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ ।

* ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਕਲ ਕਲਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੧੪, ਫੁਟ ਨੋਟ † ।

ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ੍ ਪਰਸਿਓ^੧ ਤੇ ^੨ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ ਮੁਕਤੇ ॥ ੮ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਉ
ਦਾਤਾਰ ਪਰਿਉ ਜਾਚਕੁ^੩ ਇਕੁ ਸਰਨਾ ॥ ਮਿਲੈ ਦਾਨੁ ^੪ਸੰਤ ਰੇਨ ^੫ਜੇਹ ਲਗਿ
ਭਉਜਲੁ ਤਰਨਾ ॥ ਬਿਨਤਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਨਹੁ ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵੈ ॥ ਦੇਹੁ
ਦਰਸੁ ਮਨਿ ਚਾਉ ^੬ਭਗਤਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਠਹਰਾਵੈ ॥ ਬਲਿਓ ਚਰਾਗੁ^੭ ਅੰਧਾਰ
ਮਹਿ ਸਭ ਕਲਿ ਉਧਰੀ ^੮ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਮ ॥ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸਗਲ ਹਰਿ ਭਵਨ
ਮਹਿ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ੯ ॥

ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੁ ਮਹਲਾ ੫

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੧੦}ਕਾਚੀ ਦੇਹ ਮੋਹ ਫੁਨਿ ਬਾਂਧੀ ਸਠ ਕਠੋਰ ਕੁਚੀਲ ਕੁਗਿਆਨੀ ॥ ^{੧੧}ਪਾਵਤ
ਭ੍ਰਮਤ ਰਹਨੁ ਨਹੀ ਪਾਵਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ॥ ਜੋਬਨ ਰੂਪ
ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਾਤਾ ^{੧੨}ਬਿਚਰਤ ਬਿਕਲ ਬਡੋ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ^{੧੩}ਪਰ ਧਨ ਪਰ
ਅਪਵਾਦ ਨਾਰਿ ਨਿੰਦਾ ਯਹ ਮੀਠੀ ਜੀਅ ਮਾਹਿ ਹਿਤਾਨੀ ॥ ^{੧੪}ਬਲਬੰਚ ਛਪਿ
ਕਰਤ ਉਪਾਵਾ ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਸੀਲ^{੧੫} ਧਰਮ ਦਯਾ ਸੁਚ
ਨਾਸਿ^{੧੬} ਆਇਓ ਸਰਨਿ ^{੧੭}ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਨੀ ॥ ਕਾਰਣ ਕਰਣ
ਸਮਰਥ ਸਿਰੀਧਰ^{੧੮} ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੯}ਕੀਰਤਿ
ਕਰਨ ਸਰਨ ਮਨਮੋਹਨ ਜੋਹਨ ਪਾਪ ਬਿਦਾਰਨ ਕਉ ॥ ਹਰਿ ਤਾਰਨ
ਤਰਨ ^{੨੦}ਸਮਰਥ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ^{੨੧}ਕੁਲਹ ਸਮੂਹ ਉਧਾਰਨ ਸਉ ॥ ^{੨੨}ਚਿਤ
ਚੇਤਿ ਅਚੇਤ ਜਾਨਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਭਰਮ ਅੰਧੋਰ ਮੋਹਿਓ ਕਤ ਧੰਉ ॥ ਮੂਰਤ^{੨੩}
ਘਰੀ ਚਸਾ ਪਲੁ ਸਿਮਰਨ ^{੨੪}ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਸਨਾ ਸੰਗਿ ਲਉ ॥ ^{੨੫}ਹੋਛਉ
ਕਾਜੁ ਅਲਪ ਸੁਖ ਬੰਧਨ ਕੋਟਿ ਜਨੰਮ ਕਹਾ ਦੁਖ ਭੰਉ ॥ ^{੨੬}ਸਿਖਾ ਸੰਤ
ਨਾਮੁ ਭਜੁ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਆਤਮ ਸਿਉ ਰੰਉ ॥ ੨ ॥ *^{੨੭}ਚਕ ਰੇਤ ਖੇਤ
ਤਨਿ ਨਿਰਮਿਤ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਸਵਾਰਿ ਧਰੀ ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੋਧੇ ਸੁਖ
ਭੁੰਚਤ ਸੰਕਟ ਕਾਟਿ ਬਿਪਤਿ ਹਰੀ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਅਰੁ ਬੰਧਪ
ਬੁਝਨ ਕੀ ਸਭ ਸੂਝ ਪਰੀ ॥ ^{੨੮}ਬਰਧਮਾਨ ਹੋਵਤ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿਨਿਤ^{੨੯}
^{੩੦}ਆਵਤ ਨਿਕਟਿ ਬਿਖੰਮ ਜਰੀ ॥ ਰੇ ਗੁਨ ਹੀਨ ਦੀਨ ਮਾਇਆ ਕ੍ਰਿਮ
ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਏਕ ਘਰੀ ॥ ^{੩੧}ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ^{੩੨}
ਨਾਨਕ ਕਾਟਿ ^{੩੩}ਭਰੰਮ ਭਰੀ ॥ ੩ ॥ ਰੇ ਮਨ ^{੩੪}ਮੂਸ ਬਿਲਾ ਮਹਿ ਗਰਬਤ
ਕਰਤਬ ਕਰਤ ਮਹਾਂ ਮੁਘਨਾ^{੩੫} ॥ ^{੩੬}ਸੰਪਤ ਦੋਲ ਝੋਲ ਸੰਗਿ ਝੁਲਤ ਮਾਇਆ
ਮਗਨ ਭ੍ਰਮਤ ਘੁਘਨਾ ॥ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ^{੩੭} ਸਾਜਨ ਸੁਖ ਬੰਧਪ ਤਾ ਸਿਉ
ਮੋਹੁ ਬਢਿਓ ਸੁ ਘਨਾ^{੩੮} ॥ ਬੋਇਓ ਬੀਜੁ ਅਹੰ ਮਮ ਅੰਕੁਰੁ ^{੩੯}ਬੀਤਤ ਅਉਧ

- ੧ ਛੁਹਿਆ, ਮਿਲੇ ।
 ੨ ਇਥੇ ਉਥੇ, ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ ।
 ੩ ਮੰਗਤਾ ।
 ੪ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ।
 ੫ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤਰ ਜਾਵਾਂ ।
 ੬ ਇਹ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਵੇ ।
 ੭ [ਫਾ. ਚਿਰਾਗ] ਦੀਵਾ ।
 ੮ ਕਲੁਕਾਲ ਦੀ ਲੁਕਾਈ, ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਘੋਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕ ।
 ੯ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ।
 ੧੦ ਇਕ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਦੇਹੀ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕੱਚੀ (ਅਸਥਿਰ) ਹੈ; ਫਿਰ ਮੋਹ ਦੀ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਮੈਂ ਮੂਰਖ, ਕਰਤਾ, ਗੰਦਾ ਅਤੇ ਬੇਸਮਝ ਹਾਂ ।
 ੧੧ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
 ੧੨ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੰਕਾਰੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੩ ਪਰਾਏ ਧਨ, ਪਰਾਏ ਝਗੜੇ, ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ-ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ।
 ੧੪ ਮੈਂ ਲੁਕ-ਲੁਕ ਠੱਗੀ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਦਾ ਤੇ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੫ ਭਲਮਣਸਊ, ਸਰਾਫਤ, ਸਾਉਪੁਣਾ ।
 ੧੬ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੧੭ ਹੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ !
 ੧੮ [ਲਖਸ਼ਮੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ ।
 ੧੯ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣਾ-ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਰਮ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਜੋਹਣ
- (ਦਬਾਉਣ) ਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ ।
 ੨੦ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮੂਥ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸਮਥ' ਹੈ)।
 ੨੧ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ।
 ੨੨ ਹੇ ਅਚੇਤ ਚਿੰਤ (ਗਾਫਲ ਮਨ) ! ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਤ-ਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝ ਕੇ, ਭਰਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਠੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿੱਧਰ ਪਿਆ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ?
 ੨੩ [ਮਹੂਰਤ] ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ।
 ੨੪ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸਿਮਰ ।
 ੨੫ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਬੜੇ ਸੁਖ ਬੰਧਨ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਹਨੂੰ ਭਉਣਾ ਹੋਇਆ ?
 ੨੬ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਭਜੋ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਦੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਸਿਮਰੋ।
 ੨੭ ਵਧਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ= ਸਦਾ ।
 ੨੯ ਡਰਾਉਣਾ ਬੁਢੇਪਾ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੩੦ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ।
 ੩੧ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ।
 ੩੨ ਭਰਮਾਂ ਦੀ ਭਰੀ (ਪੰਡ) ।
 ੩੩ ਜਿਵੇਂ ਚੂਹਾ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ੩੪ ਮੁਗਧਾਂ (ਮੂਰਖਾਂ) ਵਾਲੇ ।
 ੩੫ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਪੰਧੂੜੇ ਵਿੱਚ ਹੁਲਾਰੇ ਨਾਲ ਬੁਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਵਿੱਚ ਉਲੂ ਵਾਂਗ ਭੌਂਦਾ ਹੈ ।
 ੩੬ ਇਸਤਰੀ ।
 ੩੭ ਬਹੁਤ ।
 ੩੮ ਉਮਰ ਪਾਪ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ ।

* ਰਤਾ ਕੁ ਵੀਰਜ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਰੂਪ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਨਿੰਮਿਆ (ਰਖਿਆ) ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਣ ਪਾਨ, ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਆਦਿ ਮਾਣਨ ਲਈ ਸੁਖ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਕੱਟ ਕੇ ਮੁਸੀਬਤ ਦੂਰ ਕੀਤੀ । ਰਤ [ਸੰ. ਰੇਤਸ] ਵੀਰਜ । ਖੇਤ ਤਨਿ= ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਰੂਪ ਖੇਤ ਵਿੱਚ । ਨਿਰਮਿਤ= ਨਿੰਮਿਆ, ਰਖਿਆ । ਸੋਧੋ= ਸੁਗੰਧੀਆਂ।

ਕਰਤ ਅਘਨਾਂ^੧ ॥ ^੨ਮਿਰਤੁ ਮੰਜਾਰ ਪਸਾਰਿ ਮੁਖੁ ਨਿਰਖਤ^੩ ਭੁੰਚਤ ਭੁਗਤਿ
 ਭੂਖ ਭੁਖਨਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਗੁਪਾਲ ਦਇਆਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਜਾਨਤ^੪
 ਸੁਪਨਾ ॥ ੪ ॥ ^੬ਦੇਹ ਨ ਗੇਹ ਨ ਨੇਹ ਨ ਨੀਤਾ ਮਾਇਆ ਮਤ ਕਹਾ ਲਉ
 ਗਾਰਹੁ ॥ *ਛਤ੍ਰੁ ਨ ਪਤ੍ਰੁ ਨ ਚਉਰ ਨ ਚਾਵਰ ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਰਿਦੈ ਨ
 ਬਿਚਾਰਹੁ ॥ ਰਥ ਨ ਅਸੂ^੭ ਨ ਗਜ^੮ ਸਿੰਘਾਸਨ ਛਿਨ ਮਹਿ ਤਿਆਗਤ ਨਾਂਗ
 ਸਿਧਾਰਹੁ ॥ ਸੂਰ ਨ ਬੀਰ ਨ ਮੀਰ^੯ ਨ ਖਾਨਮ^{੧੦} ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਊ ਦ੍ਰਿਸਟਿ
 ਨਿਹਾਰਹੁ ॥ ਕੋਟ^{੧੧} ਨ ਓਟ ਨ ਕੋਸ^{੧੨} ਨ ਛੋਟਾ^{੧੩} ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ^{੧੪} ਦੋਊ ਕਰ
 ਝਾਰਹੁ ॥ ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਪੁਤ੍ਰੁ ਕਲਤ੍ਰੁ^{੧੫} ਸਾਜਨ ਸਖ^{੧੬} ਉਲਟਤ ਜਾਤ ਬਿਰਖ ਕੀ
 ਛਾਂਰਹੁ ॥ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਛਿਨ ਛਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਅਗਮ
 ਅਪਾਰਹੁ ॥ ਸ੍ਰੀਪਤਿ^{੧੭} ਨਾਥ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਜਨ ਹੇ ਭਗਵੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ
 ਤਾਰਹੁ ॥੫ ॥ ^{੧੮}ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਦਾਨ ਮਗ ਜੋਹਨ ਹੀਤੁ ਚੀਤੁ ਦੇ ਲੇ ਲੇ ਪਾਰੀ ॥
 ਸਾਜਨ ਸੈਨ^{੧੯} ਮੀਤ ਸੁਤ ਭਾਈ ਤਾਹੂ ਤੇ ਲੇ ਰਖੀ ਨਿਰਾਰੀ^{੨੦} ॥ ^{੨੧}ਧਾਵਨ
 ਪਾਵਨ ਕੂਰ ਕਮਾਵਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ^{੨੨}ਅਉਧ ਤਨ ਜਾਰੀ ॥ ਕਰਮ
 ਧਰਮ ਸੰਜਮ ਸੁਚ ਨੇਮਾ ^{੨੩}ਚੰਚਲ ਸੰਗਿ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਹਾਰੀ ॥ ਪਸੁ ਪੰਖੀ
 ਬਿਰਖ ਅਸਥਾਵਰ^{੨੪} ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਿਓ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਚਸਾ
 ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਸਿਮਰਿਓ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਸਾਰੀ^{੨੫} ॥ ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੀਠ
 ਰਸ ਭੋਜਨ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਹੋਤ ਕਤ^{੨੬} ਖਾਰੀ^{੨੭} ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਚਰਨ ਸੰਗਿ
 ਉਧਰੇ ^{੨੮}ਹੋਰਿ ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਚਲੇ ਸਭਿ ਡਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਵ
 ਛੰਦ^{੨੯} ਮੁਨੀਸੁਰ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ^{੩੦} ਠਾਕੁਰ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ॥ ਇੰਦ੍ਰ ਮੁਨਿੰਦ੍ਰ^{੩੧}
 ਖੋਜਤੇ ਗੋਰਖ ^{੩੨}ਧਰਣਿ ਗਗਨ ਆਵਤ ਫੁਨਿ ਧਾਵਤ ॥ ਸਿਧ ਮਨੁਖੁ ਦੇਵ
 ਅਰੁ ਦਾਨਵ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਤਾ ਕੇ ਮਰਮੁ^{੩੩} ਨ ਪਾਵਤ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ
 ਰਸ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਜਨ ਤਾ ਕੈ ਦਰਸਿ ਸਮਾਵਤ ॥ ^{੩੪}ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ
 ਆਨ ਕਉ ਜਾਚਹਿ ਮੁਖ ਦੰਤ ਰਸਨ ਸਗਲ ਘਸਿ ਜਾਵਤ ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ
 ਸਿਮਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਝਹਿ ਸਮਝਾਵਤ ॥ ੭ ॥ ^{੩੫}ਮਾਇਆ ਰੰਗ
 ਬਿਰੰਗ ਕਰਤ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਕੈ ਕੂਪਿ ਗੁਬਾਰਿ ਪਰਿਓ ਹੈ ॥ ^{੩੬}ਏਤਾ ਗਬੁ ਅਕਾਸਿ
 ਨ ਮਾਵਤ ਬਿਸਟਾ ਅਸੁ ਕ੍ਰਿਮਿ ਉਦਰੁ ਭਰਿਓ ਹੈ ॥ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਇ ਮਹਾ
 ਬਿਖਿਆ ਕਉ ਪਰ ਧਨ ਛੀਨਿ ਅਗਿਆਨ ਹਰਿਓ^{੩੭} ਹੈ ॥ ਜੋਬਨ ਬੀਤਿ
 ਜਰਾ^{੩੮} ਰੋਗਿ ਗ੍ਰਸਿਓ ਜਮਦੂਤਨ ਡੰਨੁ ^{੩੯}ਮਿਰਤੁ ਮਰਿਓ ਹੈ ॥ ^{੪੦}ਅਨਿਕ
 ਜੋਨਿ ਸੰਕਟ ਨਰਕ ਭੁੰਚਤ ਸਾਸਨ ਦੁਖ ਗਰਤਿ ਗਰਿਓ ਹੈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ

- ੧ ਪਾਪ ।
- ੨ ਮੌਤ ਰੂਪ ਬਿੱਲਾ ।
- ੩ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੪ ਖਾਣੇ ਖਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਰ ਕੇ ਭੁੱਖਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ।
- ੬ ਦੇਹੀ, ਘਰ, ਪਿਆਰ-ਇਹ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ । ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੱਤਾ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਦ ਤੋੜੀ ਗਰਬੋਗਾ (ਹੰਕਾਰ ਕਰੋਗਾ) ?
- ੭ ਘੋੜੇ ।
- ੮ ਹਾਥੀ ।
- ੯ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ।
- ੧੦ ਸਰਦਾਰ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖੋਗਾ ।
- ੧੧ ਕਿਲ੍ਹੇ ।
- ੧੨ [ਕੋਸ਼] ਖਜ਼ਾਨੇ ।
- ੧੩ ਛੁਟਕਾਰਾ ।
- ੧੪ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਭਾਵ ਇਥੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਏਗਾ ।
- ੧੫ ਇਸਤਰੀ ।
- ੧੬ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਵਤ ਉਲਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚਲਾਇਮਾਨ ਹਨ ।
- ੧੭ [ਲਛਮੀ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ ।
- ੧੮ ਜਾਨ ਲਾ ਕੇ, ਇੱਜ਼ਤ ਲਾ ਕੇ, ਦਾਨ ਲੈ ਲੈ ਕੇ, ਡਾਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ, ਦਿਲ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਇਆ ਜੋੜੀ ।
- ੧੯ ਸੰਬੰਧੀ ।
- ੨੦ ਵੱਖਰੀ, ਲੁਕਾ ਕੇ ।
- ੨੧ ਪੈਰੀਂ ਦੌੜਨਾ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੩੦੩ ਨੋਟ ੨੨ ।
- ੨੨ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਜਾਲ ਦਿੱਤੀ, ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੀ ।
- ੨੩ (ਕਰਮ ਧਰਮ ਆਦਿ) ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਧਾਂ ਚੰਚਲ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦਿਤੀਆਂ ।
- ੨੪ ਜੋ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿਲਣ, ਪਰਬਤ ਆਦਿ ।
- ੨੫ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ।
- ੨੬ ਕਤਈ, ਬਿਲਕੁਲ ।
- ੨੭ ਕੋੜੇ ।
- ੨੮ ਹੋਰ ਜੋ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ, ਓਹ ਸਭ ਕੁਝ ਡਾਰ ਕੇ (ਸੁੱਟ ਕੇ) ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੯ ਵੇਦ ।
- ੩੦ ਸਵਾਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ।
- ੩੧ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ।
- ੩੨ ਕਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੀ ਮੁੜ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਭਜਦੇ ਹਨ ।
- ੩੩ ਭੇਦ ।
- ੩੪ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੰਗਦਿਆਂ ਮੰਗਦਿਆਂ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ, ਦੰਦ ਤੇ ਜੀਭ ਸਾਰੇ ਹੀ ਘਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੩੫ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਬਦਰੰਗ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਈਦਾ ਹੈ; "ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਖਿਨੈ ਮਹਿ" (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ, ਪੰ. ੧੦੦੩) ।
- ੩੬ ਇਤਨਾ ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਤਕ ਮੋਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਕੀ ? ਸੈਲੇ, ਹੱਡੀਆਂ ਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਡ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ।
- ੩੭ ਠਗਿਆ ਹੋਇਆ ।
- ੩੮ ਬੁਢੇਪੇ ਦੇ ।
- ੩੯ ਐਸੀ ਮੌਤ ਮੋਇਆ ਹੈ ।
- ੪੦ ਕਈ ਜੁਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਨਰਕ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਗਲਦਾ ਹੈ ।

* ਇਹ ਸਾਹਾਨਾ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ-ਛਤਰ, ਫੁਰਮਾਣ, ਚੌਰ ਤੇ ਚੌਰ-ਬਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ । ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਨਦੀ ਵਾਂਗ ਵਹਿੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੋਚਦਾ ਨਹੀਂ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੭੪੩, ਨੋਟ ੨੩ ।

ਉਧਰਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੁ ਆਪਿ ਕਰਿਓ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ਗੁਣ ਸਮੂਹ
 ਫਲ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸ ਹਮਾਰੀ ॥ ਅਉਖਧ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਪਰ
 ਦੁਖ ਹਰ ਸਰਬ ਰੋਗ ਖੰਡਣ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ ਮਤਸਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਬਿਨਸਿ ਜਾਹਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰੀ ॥ ਇਸਨਾਨ ਦਾਨ ਤਾਪਨ ਸੁਚਿ ਕਿਰਿਆ
 ਚਰਣ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰੀ ॥ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸਖਾ ਹਰਿ ਬੰਧਪ ਜੀਅ
 ਧਾਨ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੀ ॥ ਓਟ ਗਹੀ ਸੁਆਮੀ ਸਮਰਥ ਹ ਨਾਨਕ ਦਾਸ
 ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੯ ॥ *ਆਵਧ ਕਟਿਓ ਨ ਜਾਤ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਚਰਨ
 ਕਮਲ ਸੰਗਿ ॥ ਦਾਵਨਿ ਬੰਧਿਓ ਨ ਜਾਤ ਬਿਧੇ ਮਨ ਦਰਸ ਮਗਿ ॥
 ਪਾਵਕ ਜਰਿਓ ਨ ਜਾਤ ਰਹਿਓ ਜਨ ਧੂਰਿ ਲਗਿ ॥ ਨੀਰੁ ਨ ਸਾਕਸਿ
 ਬੋਰਿ ਚਲਹਿ ਹਰਿ ਪੰਥਿ ਪਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਰੋਗ ਦੋਖ ਅਘ ਮੋਹ ਛਿਦੇ
 ਹਰਿ ਨਾਮ ਖਗਿ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰਿ ਲਾਗੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਬਿਚਰਹਿ
 ਅਨਿਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਖਟੂਆ ॥ ਭਸਮ ਲਗਾਇ ਤੀਰਥ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤੇ
 ਸੂਖਮ ਦੇਹ ਬੰਧਹਿ ਬਹੁ ਜਟੂਆ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਸਗਲ ਦੁਖ
 ਪਾਵਤ ਜਿਉ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਇ ਸੂਤ ਕੇ ਹਟੂਆ ॥ ਪੂਜਾ ਚਕ੍ਰ ਕਰਤ
 ਸੋਮਪਾਕਾ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਬਾਟਹਿ ਕਰਿ ਥਟੂਆ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੨੦ ॥

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਇਕ ਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇ ਬਰਦਾਤਾ ੧ੳ ॥ ੨੦ ਸੰਤ ਸਹਾਰੁ
 ਸਦਾ ਬਿਖਿਆਤਾ ੨੧ ॥ ਤਾਸੁ ਚਰਨ ਲੇ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵਉ ॥ ਤਉ ਪਰਮ
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਗਾਵਉ ਗੁਨ ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਸੁਖ
 ਸਾਗਰ ੨੨ ਦੁਰਤ ਨਿਵਾਰਣ ਸਬਦ ਸਰੇ ॥ ੨੩ ਗਾਵਹਿ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ
 ਮਤਿ ਸਾਗਰ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਧਿਆਨੁ ਧਰੇ ॥ ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿ
 ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿਕ ਆਤਮ ਰਸੁ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਓ ॥ ੨੪ ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ
 ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ ੨ ॥ ਗਾਵਹਿ
 ੨੫ ਜਨਕਾਦਿ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗੇਸੁਰ ਹਰਿ ਰਸ ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਕਲਾ ॥ ਗਾਵਹਿ
 ਸਨਕਾਦਿ ੨੬ ਸਾਧ ਸਿਧਾਦਿਕ ਮੁਨਿ ਜਨ ਗਾਵਹਿ ੨੭ ਅਛਲ ਛਲਾ ॥
 ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਧੋਮੁ ੨੮ ੨੯ ਅਟਲ ਮੰਡਲਵੈ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਰਸੁ ਜਾਣਿਓ ॥
 ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ ੩ ॥
 ਗਾਵਹਿ ਕਪਿਲਾਦਿ ੩੦ ਆਦਿ ਜੋਗੇਸੁਰ ੩੧ ਅਪਰੰਪਰ ਅਵਤਾਰ ਵਰੇ ॥
 ੩੨ ਗਾਵੈ ਜਮਦਗਨਿ ਪਰਸਰਾਮੇਸੁਰ ਕਰ ਕੁਠਾਰੁ ਰਘੁ ਤੇਜੁ ਹਰਿਓ ॥ ਉਧੈ ੩੩

- ੧ ਨਾਮ ਪਰਾਏ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਵਾਈ ਰੂਪ, ਮੰਤਰ ਰੂਪ ਤੇ ਤੰਤਰ ਰੂਪ ਹੈ; ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ।
- ੨ ਹੰਕਾਰ ।
- ੩ ਈਰਖਾ ।
- ੪ ਸੰਬੰਧੀ ।
- ੫ (ਪ੍ਰਭੂ) ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ।
- ੬ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਟੇਕ ।
- ੭ [ਸੰ. ਆਯੁਧ] ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ । ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
- ੮ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ।
- ੯ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ । ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਹਰੀ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
- ੧੦ ਅੱਗ ਨਾਲ ।
- ੧੧ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ।
- ੧੨ ਪਾਪ । ਰੋਗ, ਦੇਖ ਆਦਿ ਨਾਮ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੩ ਕਈ ਲੋਕ ਛੀ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਖਟੂਆ (ਖਟ)= ਛੀ ।
- ੧੪ ਕਈ (ਅੰਨ ਛੱਡ ਕੇ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੌਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਲਿਟਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੫ ਸੂਤ ਦੇ ਘਰ, ਤੰਦਾਂ ਦੇ ਜਾਲ । ਜਿਵੇਂ (ਮੱਕੜੀ) ਸੂਤ ਦੇ ਜਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ (ਪਰ ਅੰਤ ਆਪੇ ਫਸ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੀ ਹੈ) ।

- ੧੬ ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
- ੧੭ ਸ੍ਰੀ ਪਾਕ= ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣਾ ।
- ੧੮ ਬਣਾਵਟਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੯ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ ।
- ੨੦ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ।
- ੨੧ ਪ੍ਰਤੱਖ, ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ।
- ੨੨ ਜੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰ (ਸਰੋਵਰ, ਚਸ਼ਮਾ) ਹੈ ।
- ੨੩ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲੇ, ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਤ ਦੇ ਸਾਗਰ (ਵੱਡੀ ਅਕਲ ਵਾਲੇ) ।
- ੨੪ 'ਕਲ' ਨਾਮ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਤੇ ਜੋਗ ਮਾਏ ਹਨ ।
- ੨੫ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਆਦਿ ਅਤੇ ਜੁਗਤੀ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਜੋਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਰੀ-ਰਸ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ।
- ੨੬ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ।
- ੨੭ ਕਿ ਉਹ ਫਲਣ ਵਾਲੀ (ਮਾਇਆ) ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਛਲਿਆ ਗਿਆ ।
- ੨੮ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ।
- ੨੯ ਅਚਲ ਪਦਵੀ ਵਾਲਾ, ਧੂਮ ਭਗਤ ।
- ੩੦ ਕਪਿਲ ਰਿਸ਼ੀ ਆਦਿ ।
- ੩੧ ਬਿਅੰਤ (ਹਰੀ) ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਵਤਾਰ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ) ।
- ੩੨ ਜਮਦਗਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪਰਸ ਰਾਮ ਭੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਕ੍ਰਹਾੜਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਰਘੁਬੀਰ (ਰਾਮਚੰਦਰ) ਨੇ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ ।
- ੩੩ [ਉੱਪਵ] ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਭਗਤ ।

* ਇਹ ਦੋ ਅੰਤਲੇ ਸਵੱਯੇ, ਪਹਿਲੇ ਨੌਆਂ ਵਾਂਗ, ਹੈਨ ਤਾਂ ਪੰਚਮ ਪਤਾਸ਼ਾਹ ਦੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਬਦਲ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਛੋਟੇ ਅੰਕ (੧ ਤੇ ੨) ਵੱਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਵੱਡੇ ਅੰਕ; ੧੦ ਤੇ ੧੧, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟ ਕਲੁ-ਸਹਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਸਿਫਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਚੁੰਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਮਾਦਿ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਭੀ ਗੁਣ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਜਾਂ ਭਗਤ ਗਾਂਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ।

੧ ਅਕੂਰੁ ਬਿਦਰੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸਰਬਾਤਮੁ^੨ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਓ ॥ ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ
 ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ ੪ ॥ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ^੩ ਬਰਨ
 ਚਾਰਿ^੪ ਖਟ ਦਰਸਨ^੫ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਮਰੰਥਿ ਗੁਣਾ ॥ *ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਸੇਸੁ
 ਸਹਸ ਜਿਹਬਾ ਰਸ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ਧੁਨਾ ॥ ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਮਹਾਦੇਉ
 ਬੈਰਾਗੀ ਜਿਨਿ ਧਿਆਨ ਨਿਰੰਤਰਿ^੬ ਜਾਣਿਓ ॥ ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ
 ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ ੫ ॥ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਮਾਣਿਓ ਬਸਿਓ
 ਨਿਰਵੈਰੁ ਰਿਦੰਤਰਿ ॥ ੭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਗਲ ਉਧਰੀ ਨਾਮਿ ਲੇ ਤਰਿਓ ਨਿਰੰਤਰਿ^੬ ॥
 ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਨਕਾਦਿ^੮ ਆਦਿ ਜਨਕਾਦਿ^੯ ਜੁਗਹ ਲਗਿ ॥ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਗੁਰੁ
 ਧੰਨਿ ਜਨਮੁ ਸਕਯਥੁ^{੧੦} ਭਲੋ ਜਗਿ ॥ ੧੧ ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ ਕਬਿ ਜਨ
 ਕਲ ਵਖਾਣਿਓ ॥ ੧੨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿਕ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ॥
 ੬ ॥ ਸਤਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ^{੧੩} ੧੪ ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ ॥ ਤ੍ਰੇਤੈ ਤੈ
 ਮਾਣਿਓ ਰਾਮੁ ਰਘੁਵੰਸੁ ਕਹਾਇਓ ॥ ਦੁਆਪੁਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ^{੧੫} ਕੰਸੁ
 ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਓ ॥ ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ^{੧੬} ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜਨ ਦੀਓ ॥
 ਕਲਿਜੁਗਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ^{੧੭} ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਕਹਾਇਓ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਜੁ
 ਅਬਿਚਲੁ ਅਟਲੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਫੁਰਮਾਇਓ ॥ ੭ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਰਵਿਦਾਸੁ
 ਭਗਤੁ ਜੈਦੇਵ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ॥ ਨਾਮਾ ਭਗਤੁ ਕਬੀਰੁ ਸਦਾ^{੧੮} ਗਾਵਹਿ ਸਮ
 ਲੋਚਨ ॥ ੧੯ ਭਗਤੁ ਬੇਣਿ ਗੁਣ ਰਵੈ ਸਹਜਿ ਆਤਮ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ ॥ ਜੋਗ
 ਧਿਆਨਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ॥ ਸੁਖਦੇਉ^{੨੦} ਪਰੀਖੁ^{੨੧}
 ਗੁਣ ਰਵੈ ਗੋਤਮ ਰਿਖਿ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥ ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਨਿਤ
 ਨਵਤਨੁ^{੨੨} ਜਗਿ ਛਾਇਓ ॥ ੮ ॥ ੨੩ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਪਾਯਾਲਿ ਭਗਤ ਨਾਗਾਦਿ
 ਭੁਯੰਗਮ ॥ ਮਹਾਦੇਉ ਗੁਣ ਰਵੈ ਸਦਾ^{੨੪} ਜੋਗੀ ਜਤਿ ਜੰਗਮ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ
 ਮੁਨਿ ਬ੍ਰਾਸੁ ਜਿਨਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਾਕਰਣ ਬੀਚਾਰਿਅਖ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗੁਣ ਉਚਰੈ
 ਜਿਨਿ ਹੁਕਮਿ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਵਾਰੀਅ^{੨੫} ॥ ੨੬ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਸਮ ਜਾਣਿਓ ॥ ਜਪੁ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਹਜੁ
 ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥ ੯ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ^{੨੭} ਨਵ ਨਾਥ ਧੰਨਿ ਗੁਰੁ
 ਸਾਚਿ ਸਮਾਇਓ ॥ ਮਾਂਧਾਤਾ^{੨੮} ਗੁਣ ਰਵੈ^{੨੯} ਜੇਨ ਚਕ੍ਰਵੈ ਕਹਾਇਓ ॥ ਗੁਣ
 ਗਾਵੈ^{੩੦} ਬਲਿ ਰਾਉ ਸਪਤ ਪਾਤਾਲਿ ਬਸੰਤੋ ॥ ੩੧ ਭਰਥਰਿ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ਸਦਾ
 ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਰਹੰਤੋ ॥ ਦੂਰਬਾ^{੩੨} ਪਰੂਰਉ^{੩੩} ਅੰਗਰੈ^{੩੪} ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥
 ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ ॥ ੧੦ ॥

- ੧ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ ।
- ੨ ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਾ ਹਰੀ ।
- ੩ ਚਾਰ ਵਰਨ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕਸ਼ੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦਰ) ।
- ੪ ਛੀ ਭੇਖ ਦੇਖੇ ਪੰ: ੧੧੧੬, ਨੋਟ ੧੮ ।
- ੫ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਗੁਣ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ।
- ੬ ਇਕ ਰਸ, ਲਗਾਤਾਰ ।
- ੭ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰ ਗਈ ਉਸ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ-ਰਸ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਰ ਗਏ। 'ਨਾਮਿ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਕਰ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਇਹ ਤੁਕ ਇਉਂ ਲੈਣੀ ਹੈ : 'ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਗਲ ਉਧਰੀ ਨਾਮਿ, ਨਾਮਿ ਲੇ ਤਰਿਓ ਨਿਰੰਤਰਿ' ।
- ੮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ ਆਦਿ ।
- ੯ ਜੁਗਾਂ ਤੋੜੀ ।
- ੧੦ [ਸੰ. ਸਕਯਾਰਥ] ਸਕਯਾਰਥਾ, ਸਫਲ ।
- ੧੧ ਕਵੀ ਕਲ੍ਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾਲ ਤੋਂ ਭੀ ਤੇਰੇ ਜੈਕਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ।
- ੧੨ ਹੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ !
- ੧੩ ਰਾਜ ਜੋਗ ਮਾਣਿਆ ।
- ੧੪ ਰਾਜਾ ਬਲ ਨੂੰ ਛਲਿਆ (ਢਾਈ ਕਰੂੰ ਜਿਮੀ ਮੰਗ ਕੇ) ਬਾਵਨ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ।
- ੧੫ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ।
- ੧੬ ਅਤੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਭੈ ਪਦ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।
- ੧੭ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ, ਮਕਬੂਲ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ।
- ੧੮ ਤੈਨੂੰ ਸਮਾਨ ਨੇੜਾਂ ਵਾਲਾ ਜਾਣ ਕੇ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਭ ਨੂੰ (ਉਚ ਨੀਚ, ਹਿੰਦੂ
- ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ) ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਬੇਣੀ ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਇਹ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਚਾਉ ਦਾ ਸਵਾਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਮੇਲ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ।
- ੨੦ ਬਿਆਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ।
- ੨੧ ਅਰਜਨ ਦਾ ਪੋਤਾ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਕਦੇਵ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ) । ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਕਲਿਯੁਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ।
- ੨੨ ਨਵਾਂ ।
- ੨੩ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਆਦਿ ਸਰਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੪ ਜੋਗੀ, ਜਤੀ ਤੇ ਜੰਗਮ (ਇਕ ਭੇਖ) ।
- ੨੫ ਰਚੀ, ਬਣਾਈ ।
- ੨੬ ਜਿਸ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਨੇ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਰਗੁਣ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ।
- ੨੭ ਨੌਂ ਨਾਥ- ਗੋਰਖ ਨਾਥ, ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਆਦਿ ।
- ੨੮ ਮਾਨਧਾਤਾ, ਇਕ ਬਲੀ ਰਾਜਾ ।
- ੨੯ ਜਿਹੜਾ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ।
- ੩੦ ਸਤਵੇਂ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ।
- ੩੧ ਭਰਥਰੀ ਜੋ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੨ ਦੁਰਵਾਸ਼ਾ ਰਿਸ਼ੀ ।
- ੩੩ ਰਾਜਾ ਪੁਰੂ ।
- ੩੪ ਅੰਗਿਰਾ ਰਿਖੀ ਨੇ ।

* ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀਭਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਸ ਨਾਲ (ਸੁਆਦ ਲਾ ਕੇ) ਆਦਿ ਅੰਤਿ (ਲਗਾਤਾਰ) ਲਿਵ ਦੀ ਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

† ਬੀਚਾਰੇ ।

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਦੂਜੇ ਕੇ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਧੰਨੁ ਕਰਤਾ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾਰੁ ਕਰਣ ਸਮਰਥੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੰਨੁ
 ਨਾਨਕੁ ^੧ਮਸਤਕਿ ਤੁਮ ਧਰਿਓ ਜਿਨਿ ਹਥੋ ॥ ਤ^੨ ਧਰਿਓ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ
 ਸਹਜਿ^੩ ^੪ਅਮਿਉ ਵੁਠਉ ਛਜਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ ਮੁਨਿ ^੫ਬੋਹਿਯ ਅਗਾਜਿ ॥
 ਮਾਰਿਓ ਕੰਟਕੁ^੬ ਕਾਲੁ ਗਰਜਿ ^੭ਧਾਵਤੁ ਲੀਓ ਬਰਜਿ ^੮ਪੰਚ ਭੂਤ ਏਕ ਘਰਿ
 ਰਾਖਿ ਲੇ ਸਮਜਿ ॥ ਜਗੁ ਜੀਤਉ ਗੁਰ ਦੁਆਰਿ ^੯ਖੇਲਹਿ ਸਮਤ ਸਾਰਿ ਰਬੁ
 ਉਨਮਨਿ ਲਿਵ ਰਾਖਿ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ॥ ^{੧੦}ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਲ ਸਹਾਰ ਸਪਤ ਦੀਪ
 ਮਝਾਰ ਲਹਣਾ ਜਗਤ੍ਰ ਗੁਰੁ ਪਰਸਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਕਾਲੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ ਤਿਮਰ ਅਗਾਨ ਜਾਹਿ ਦਰਸ ਦੁਆਰ ॥
^{੧੨}ਓਇ ਜੁ ਸੇਵਹਿ ਸਬਦੁ ਸਾਰੁ ਗਾਖੜੀ ਬਿਖਮ ਕਾਰ ਤੇ ਨਰ ਭਵ ਉਤਾਰਿ
 ਕੀਏ ਨਿਰਭਾਰ ॥ ^{੧੩}ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਹਜ ਸਾਰਿ ਜਾਗੀਲੇ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਿ ਨਿੰਮਰੀ
 ਭੂਤ ਸਦੀਵ ਪਰਮ ਪਿਆਰਿ ॥ ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਲ ਸਹਾਰ ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਝਾਰ
 ਲਹਣਾ ਜਗਤ੍ਰ ਗੁਰੁ ਪਰਸਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਤੈ ਤਉ ਦ੍ਰਿੜਿਓ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ
^{੧੪}ਬਿਮਲ ਜਾਸੁ ਬਿਥਾਰੁ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸੁਜਨ ਜੀਆ ਕੋ ਅਧਾਰੁ ॥ ^{੧੫}ਤੂ ਤਾ
 ਜਨਿਕ ਰਾਜਾ ਅਉਤਾਰੁ ^{੧੬}ਸਬਦੁ ਸੰਸਾਰਿ ਸਾਰੁ ਰਹਿ ਜਗਤ੍ਰ ਜਲ ਪਦਮ
 ਬੀਚਾਰ ॥ ^{੧੭}ਕਲਿਪ ਤਰੁ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੁ ^{੧੮}ਸੰਸਾਰ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰੁ ^{੧੯}ਆਤਮਾ
 ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਤੇਰੈ ਏਕ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥ ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਲ ਸਹਾਰ ਸਪਤ ਦੀਪ
 ਮਝਾਰ ਲਹਣਾ ਜਗਤ੍ਰ ਗੁਰੁ ਪਰਸਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਤੈ ਤਾ ਹਦਰਥਿ^{੨੦}
 ਪਾਇਓ ਮਾਨੁ ^{੨੧}ਸੇਵਿਆ ਗੁਰੁ ਪਰਵਾਨੁ ਸਾਧਿ ਅਜਗਰੁ ਜਿਨਿ ਕੀਆ
 ਉਨਮਾਨੁ ॥ *ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਰਸ ਸਮਾਨ ਆਤਮਾ ਵੰਤਗਿਆਨ ਜਾਣੀਅ
 ਅਕਲ ਗਤਿ ਗੁਰ ਪਰਵਾਨ ॥ ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਚਲ ਠਾਣ ^{੨੨}ਬਿਮਲ ਬੁਧਿ
 ਸੁਥਾਨ ਪਹਿਰਿ ਸੀਲ ਸਨਾਹੁ ਸਕਤਿ ਬਿਦਾਰਿ ॥ ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਲ ਸਹਾਰ
 ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਝਾਰ ਲਹਣਾ ਜਗਤ੍ਰ ਗੁਰੁ ਪਰਸਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ^{੨੩}ਦ੍ਰਿਸਟਿ
 ਧਰਤ ਤਮ ਹਰਨ ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ ॥ ^{੨੪}ਸਬਦ ਸੂਰ ਬਲਵੰਤ
 ਕਾਮ ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸਨ ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰਣ ^{੨੫}ਸਰਣ ਜਾਚਿਕ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ ॥ ^{੨੬}ਆਤਮ ਰਤ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਕਹਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ ॥
^{੨੭}ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਲ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ ਸਤਿ ਲਾਗੈ ਸੋ ਪੈ ਤਰੈ ॥ ^{੨੮}ਗੁਰੁ
 ਜਗਤ ਫਿਰਣਸੀਹ ਅੰਗਰਉ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਲਹਣਾ ਕਰੈ ॥ ੫ ॥ ਸਦਾ ਅਕਲ

- ੧ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਹੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ !) ।
 ੨ ਤਦੋਂ ।
 ੩ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ।
 ੪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸਿਆ ਛੱਜੀ, ਭਾਵ ਝੜੀ ਲਾ ਕੇ ।
 ੫ ਸੁਗੰਧਤ ਹੋ ਗਏ, ਭਿਜ ਗਏ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ।
 ੬ [ਸੰ. ਕੰਡਾ] ਦੁਖਦਾਈ ।
 ੭ ਦੌੜਦਾ (ਮਨ) ਰੋਕ ਲਿਆ ।
 ੮ ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜੇ ਸਮੇਟ ਕੇ (ਸਮਜਿ) ਇਕ ਥਾਂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਏ ।
 ੯ ਤੂੰ ਖੇਡਦਾ ਹੈਂ ਸਮਤਾ (ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ, ਵੇਖਣ) ਦੀ ਬਾਜੀ (ਸਾਰਿ (ਸਾਰੀ)= ਨਰਦਾਂ ਖੇਡ), ਅਡੋਲ ਲਿਵ ਦੇ ਰੱਥ (ਪ੍ਰਵਾਹ) ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ।
 ੧੦ ਹੇ ਕਲ-ਸਹਾਰ ! ਤੂੰ ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਆਖ, ਜੋ ਮੁਰਾਰੀ ਰੂਪ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਜਗਤ-ਗੁਰੂ ਬਣ ਗਏ ।
 ੧੧ ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੋਣ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ (ਪਾਪਾਂ ਦੀ) ਕਾਲਖ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲਾਹ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੨ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਔਖੀ ਕਾਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
 ੧੩ ਸਤ-ਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਸੰਭਾਲਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁੱਧੀ ਜਾਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਨਰਮੀ (ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ) ਸੁਭਾਉ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
 ੧੪ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ।

- ੧੫ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਮਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਤੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ । ਦੇਖੋ ਗੀਤਾ, ਅਧਿ. ੩-੨੦ ।
 ੧੬ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਹੈ; ਤੂੰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਤੇ ਪਦਮ (ਕਉਲ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ।
 ੧੭ ਤੂੰ ਸਵਰਗ ਦੇ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ।
 ੧੮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੧੯ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਧੀਆਂ (ਗੁਣਾਂ) ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਲਿਵ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹਨ ।
 ੨੦ ਹਜ਼ਰਤ (ਨਾਨਕ) ਤੋਂ ।
 ੨੧ ਤੁਸਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਜਗਰ (ਸੋਪ) ਰੂਪ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਕੇ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ।
 ੨੨ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸਾਫ ਤੇ ਚੰਗੇ ਟਿਕਾਣੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਂਤੀ ਦੀ ਸੰਜੋਇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ੨੩ ਨਜ਼ਰ ਧਰਦਿਆਂ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਪਾਪ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ।
 ੨੪ ਬਚਨ ਦੇ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇ ਹੋ ।
 ੨੫ ਸਰਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ।
 ੨੬ ਰੂਹਾਨੀ ਲਗਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਕਥਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਢਾਲਣ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ ।
 ੨੭ ਹੇ ਕਲ-ਸਹਾਰ ! ਸਤਿਗੁਰ (ਅੰਗਦ) ਤਿਲਕ-ਗੁਰੂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ; ਜੋ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਫੇਰੂ ਦਾ ਸੀਹ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤਰ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜਗਤ-ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ।

* ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰੀ ਦਰਸ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਤਮਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਣੀ ਹੈ ਪਰਵਾਨ ਗੁਰੂ (ਨਾਨਕ) ਦੀ ਅਕਲ ਗਤੀ (ਉਹ ਹਾਲਤ ਜਿਸ ਤੱਕ ਕੋਈ ਹੁਨਰ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ, ਅਗਮ ਹਾਲਤ) ।

ਲਿਵ ਰਹੈ ^੧ਕਰਨ ਸਿਉ ਇਛਾ ਚਾਰਹ ॥ ^੨ਦੁਮ ਸਪੂਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ ਖਵੈ ਕਸੁ
 ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਹ ॥ ਇਹੈ ਤਤੁ ਜਾਣਿਓ ^੩ਸਰਬ ਗਤਿ ਅਲਖੁ ਬਿਡਾਣੀ ॥
^੪ਸਹਜ ਭਾਇ ਸੰਚਿਓ ਕਿਰਣਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਬਾਣੀ ॥ ^੫ਗੁਰ ਗਮਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ
 ਤੈ ਪਾਇਓ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗ੍ਰਾਹਜਿ ਲਯੋ ॥ ^੬ਹਰਿ ਪਰਸਿਓ ਕਲੁ ਸਮੁਲਵੈ ਜਨ
 ਦਰਸਨੁ ਲਹਣੇ ਭਯੋ ॥ ੬ ॥ ਮਨਿ ਬਿਸਾਸੁ ^੭ਪਾਇਓ ^੮ਗਹਰਿ ਗਹੁ ਹਦਰਬਿ
 ਦੀਓ ॥ ਗਰਲ ^੯ਨਾਸੁ ਤਨਿ ਨਠਯੋ ^{੧੦}ਅਮਿਉ ਅੰਤਰਗਤਿ ਪੀਓ ॥ ਰਿਦਿ
 ਬਿਗਾਸੁ ਜਾਗਿਓ ^{੧੧}ਅਲਖਿ ਕਲ ਧਰੀ ਜੁਗੰਤਰਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ^{੧੨}ਸਹਜ
 ਸਮਾਧਿ ਰਵਿਓ ਸਾਮਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ॥ ^{੧੩}ਉਦਾਰਉ ਚਿਤ ਦਾਰਿਦ ਹਰਨ
 ਪਿਖੰਤਿਹ ਕਲਮਲ ਤ੍ਰਸਨ ॥ ^{੧੪}ਸਦ ਰੰਗਿ ਸਹਜਿ ਕਲੁ ਉਚਰੈ ਜਸੁ ਜੰਪਉ
 ਲਹਣੇ ਰਸਨ ॥ ੭ ॥ ਨਾਮੁ ਅਵਖਯੁ ^{੧੫}ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖੁ
 ਸਦਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ਸੋਹੈ ॥ ਰੰਗਿ ਰਤੋ ਨਾਮ ਸਿਉ ਕਲ ਨਾਮੁ ^{੧੬}ਸੁਰਿ ਨਰਹ
 ਬੋਹੈ ॥ ਨਾਮ ^{੧੭}ਪਰਸੁ ਜਿਨਿ ਪਾਇਓ ^{੧੮}ਸਤੁ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਰਵਿ ਲੋਇ ॥ ਦਰਸਨਿ
 ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੈ ^{੧੯}ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਹੋਇ ॥ ੮ ॥ ਸਚੁ ਤੀਰਥੁ ਸਚੁ
 ਇਸਨਾਨੁ ਅਰੁ ਭੋਜਨੁ ਭਾਉ ਸਚੁ ਸਦਾ ਸਚੁ ਭਾਖੰਤੁ ^{੨੦}ਸੋਹੈ ॥ ਸਚੁ ਪਾਇਓ
 ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸੰਗਤੀ ਬੋਹੈ ^{੨੧} ॥ ਜਿਸੁ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਵਰਤੁ ਸਚੁ ਕਬਿ
 ਜਨ ਕਲ ਵਖਾਣੁ ^{੨੨} ॥ ਦਰਸਨਿ ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੈ ਸਚੁ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ੯ ॥ ^{੨੩}ਅਮਿਅ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਭ ਕਰੈ ^{੨੪}ਹਰੈ ਅਘ ਪਾਪ ਸਕਲ ਮਲ ॥ ਕਾਮ
 ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰੈ ਸਭੈ ਬਲ ॥ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਦੁਖੁ
 ਸੰਸਾਰਹ ਖੋਵੈ ॥ ਗੁਰੁ ਨਵ ਨਿਧਿ ^{੨੫}ਦਰੀਆਉ ਜਨਮ ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ ॥
 ਸੁ ਕਹੁ ਟਲ* ਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਅਹਿਨਿਸਿ ^{੨੬}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਦਰਸਨਿ
 ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ੧੦ ॥

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩

੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸਿਵਰਿ ਸਾਚਾ ਜਾ ਕਾ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਅਛਲੁ ਸੰਸਾਰੇ ॥
 ਜਿਨਿ ਭਗਤ ਭਵਜਲ ਤਾਰੇ ਸਿਮਰਹੁ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ^{੨੭}ਤਿਤੁ
 ਨਾਮਿ ਰਸਿਕੁ ਨਾਨਕੁ ਲਹਣਾ ਥਪਿਓ ਜੇਨ ਸ੍ਰਬ ਸਿਧੀ ॥ ਕਵਿ ਜਨ
 ਕਲੁ ^{੨੮}ਸਬੁਧੀ ਕੀਰਤਿ ਜਨ ਅਮਰਦਾਸ ਬਿਸੁਰੀਯਾ ॥ ^{੨੯}ਕੀਰਤਿ ਰਵਿ
 ਕਿਰਣਿ ਪ੍ਰਗਟਿ ਸੰਸਾਰਹ ਸਾਖ ਤਰੋਵਰ ਮਵਲਸਰਾ ॥ ਉਤਰਿ ਦਖਿਣਹਿ
 ਪੁਬਿ ^{੩੦}ਅਰੁ ਪਸੁਮਿ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਜਪੰਬਿ ^{੩੧}ਨਰਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਸਨਿ

- ੧ ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ । ਆਪ ਦੀ ਲਿਵ ਬਣਾਵਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ।
- ੨ ਜਿਵੇਂ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਬ੍ਰਿਛ ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ।
- ੩ ਕਿ ਹਰੀ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ, ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਹੈ ।
- ੪ ਆਪ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਸਹਜੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਿਰਣ ਖਿਲਾਰੀ ਹੈ ।
- ੫ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ । ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਦਰਜਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸੀ, ਤੂੰ ਸਤ-ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ।
- ੬ ਕਲ-ਸਹਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਹਣੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਮਿਲ ਪਿਆ । ੭ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਸ਼ਰਧਾ ।
- ੮ ਹਜ਼ਰਤ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ (ਪਹੁੰਚ) ਦਿੱਤੀ ।
- ੯ ਜ਼ਹਿਰ ।
- ੧੦ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ।
- ੧੧ ਅਲਖ (ਹਰੀ) ਨੇ ਜੁਗ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਰੱਖੀ ।
- ੧੨ ਪੰਨਾ ੧੧੯੯, ਨੋਟ ੨੧ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਕ-ਰਸ ਹੋ ਕੇ ਸਿਮਰਿਆ ।
- ੧੩ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ, ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
- ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪਾਪ ਤੁਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
- ੧੪ ਕਲ-ਸਹਾਰ ਸਦੀਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਹਜੇ ਹੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਲਹਣੇ ਦਾ ਜਸ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੫ ਦਵਾਈ ।
- ੧੬ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਪਾਰਸ ।
- ੧੮ ਉਸ ਦਾ ਸਤ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਚਮਕਿਆ ਹੈ ।
- ੧੯ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਆਖਦਿਆਂ ।
- ੨੧ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੨ ਆਖ ।
- ੨੩ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ।
- ੨੪ ਪਾਪ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੫ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋ* ।
- ੨੬ ਦਿਨ ਰਾਤ ।
- ੨੭ ਉਸੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਰਸੀਆ ਹੋਇਆ, (ਉਸੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ) ਲਹਿਣਾ ਗੁਰੂ ਬਣਿਆ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ।
- ੨੮ ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲਰੀ ।
- ੨੯ ਸਿਫ਼ਤ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਵੇਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਵੇਂ ਮੌਲਸਰੀ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਖਿਲਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ਬੂ ਖਿਲਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ੩੦ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ । ੩੧ ਜਪਦੇ ਹਨ ।

* 'ਟਲ' 'ਕਲ' 'ਕਲ-ਸਹਾਰ' ਇਕੋ ਕਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ । ਇਸ ਸਵੱਯੇ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਭੀ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਉਤਲੇ ਦੋਹਾਂ ਸਵੱਯਾਂ ਦੀ ਹੈ । ਨਾਲੇ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ।

੧ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਰਦਾਯਉ ਉਲਟਿ ਗੰਗ ਪਸੂਮਿ ਧਰੀਆ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਅਛਲੁ
 ਭਗਤਹ ਭਵ ਤਾਰਣੁ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਸਿਮਰਹਿ ਸੋਈ
 ਨਾਮੁ ੨ ਜਖੁ ਅਰੁ ਕਿੰਨਰ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਹਰਾ ॥ ਸਿਮਰਹਿ ਨਖੜੁ ੪
 ਅਵਰ ਧੂ ਮੰਡਲ ਨਾਰਦਾਦਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦਿ ਵਰਾ ॥ ਸਸੀਅਰੁ ੬ ਅਰੁ ਸੂਰੁ ੭
 ਨਾਮੁ ਉਲਾਸਹਿ ੮ ਸੈਲ ਲੋਅ ਜਿਨਿ ਉਧਰਿਆ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਅਛਲੁ ਭਗਤਹ
 ਭਵ ਤਾਰਣੁ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਸਿਵਰਿ
 ੧੦ ਨਵ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ੧੧ ਸਮੁਧਰਿਆ ੧੨ ॥ ਚਵਰਾਸੀਹ ਸਿਧ
 ਬੁਧ ਜਿਤੁ ਰਾਤੇ ਅੰਬਰੀਕ ੧੩ ਭਵਜਲੁ ਤਰਿਆ ॥ ੧੪ ਉਧਉ ਅਕੂਰੁ ਤਿਲੋਚਨੁ
 ਨਾਮਾ ਕਲਿ ੧੫ ਕਬੀਰ ੧੬ ਕਿਲਵਿਖ ਹਰਿਆ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਅਛਲੁ ਭਗਤਹ
 ਭਵ ਤਾਰਣੁ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ਤਿਤੁ ਨਾਮਿ ਲਾਗਿ
 ਤੇਤੀਸ ੧੭ ਧਿਆਵਹਿ ਜਤੀ ਤਪੀਸੁਰ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿ
 ੧੮ ਗੰਗੇਵ ਪਿਤਾਮਹ ਚਰਣ ਚਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਿਆ ੧੯ ॥ ਤਿਤੁ ਨਾਮਿ ਗੁਰੂ
 ਗੰਭੀਰ ੨੦ ਗਰੂਅ ਮਤਿ ੨੧ ਸਤ ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਉਧਰੀਆ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ
 ਅਛਲੁ ਭਗਤਹ ਭਵ ਤਾਰਣੁ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥ ੪ ॥
 ੨੨ ਨਾਮ ਕਿਤਿ ਸੰਸਾਰਿ ਕਿਰਣਿ ਰਵਿ ਸੁਰਤਰ ਸਾਖਹ ॥ ਉਤਰਿ
 ਦਖਿਣਿ ਪੁਬਿ ੨੩ ਦੇਸਿ ਪਸੂਮਿ ਜਸੁ ਭਾਖਹ ॥ ਜਨਮੁ ਤ ਇਹੁ ਸਕਯਬੁ ੨੪
 ਜਿਤੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੈ ॥ ੨੫ ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ ੨੬ ਗੰਧਰਬ ੨੭
 ੨੮ ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਆਸਾਸੈ ੨੯ ॥ ੩੦ ਭਲਉ ਪ੍ਰਸਿਧੁ ਤੇਜੋ ਤਨੋ ਕਲੁ ੩੧ ਜੋਤਿ
 ਕਰ ਧਾਇਅਓ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਭਗਤ ਭਵਜਲ ਹਰਣੁ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ
 ਤੈ ਪਾਇਓ ॥ ੫ ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਦੇਵ ਤੇਤੀਸ ਅਰੁ ਸਾਧਿਕ
 ਸਿਧ ਨਰ ਨਾਮਿ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਧਾਰੇ ॥ ਜਹ ਨਾਮੁ ਸਮਾਧਿਓ ੩੨
 ਹਰਖੁ ਸੋਗੁ ਸਮ ਕਰਿ ਸਹਾਰੇ ॥ ਨਾਮੁ ਸਿਰੋਮਣਿ ਸਰਬ ਮੈ ਭਗਤ ਰਹੇ ਲਿਵ
 ਧਾਰਿ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਅਮਰ ਗੁਰ ੩੩ ਤੁਸਿ ਦੀਓ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ੬ ॥
 ੩੪ ਸਤਿ ਸੂਰਉ ਸੀਲਿ ਬਲਵੰਤੁ ਸਤ ਭਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸਘਨ ੨੦ ਗਰੂਅ ਮਤਿ
 ੩੫ ਨਿਰਵੈਰਿ ਲੀਣਾ ॥ ਜਿਸੁ ਧੀਰਜੁ ਧੁਰਿ ਧਵਲੁ ਧੁਜਾ ਸੇਤਿ* ਬੈਕੁੰਠ ਬੀਣਾ ॥
 ੩੬ ਪਰਸਹਿ ਸੰਤ ਪਿਆਰੁ ਜਿਹ ਕਰਤਾਰਹ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੇਵਿ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ੩੭ ਅਮਰਿ ਗੁਰਿ ਕੀਤਉ ਜੋਗੁ ॥ ੭ ॥ ਨਾਮੁ ਨਾਵਣੁ ਨਾਮੁ
 ਰਸ ਖਾਣੁ ਅਰੁ ਭੋਜਨੁ ਨਾਮ ਰਸੁ ਸਦਾ ਚਾਯ ਮੁਖਿ ਮਿਸ੍ਰ ੩੮ ਬਾਣੀ ॥ ਧਨਿ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਓ ਜਿਸੁ ਪਸਾਇ ੩੯ ਗਤਿ ਅਗਮ ਜਾਣੀ ॥ ਕੁਲ ਸੰਬੁਹ
 ਸਮੁਧਰੈ ੧੨ ਪਾਯਉ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਸਕਯਬੁ ੪੦ ਜਨਮੁ ਕਲੁਚਰੈ ੪੧ ਗੁਰੁ ਪਰਸਿਉ

- ੧ (ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ) ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ
(ਨਾਨਕ) ਨੇ ਵਰਤਾਇਆ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਉਲਟਾ
ਕੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਦਾ
ਸੁਭਾਉ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਓਹੀ ਅਛਲ ਨਾਮ ਭਗਤਾਂ
ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ।
- ੨ ਯਖਸ਼ ਤੇ ਕਿਨਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਹਨ ।
- ੩ [ਹਰ] ਸਿਵ ਜੀ ।
- ੪ ਤਾਰੇ ।
- ੫ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ।
- ੬ ਚੰਨ ।
- ੭ ਸੂਰਜ ।
- ੮ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- ੯ ਚਟਾਨਾਂ ਦੇ ਲੜੇ, ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ।
- ੧੦ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖਨਾਥ ਆਦਿ ।
- ੧੧ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ।
- ੧੨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੇ ।
- ੧੩ ਇਕ ਭਗਤ ।
- ੧੪ ਉਧੋ ਤੇ ਅਕਰੂਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਸਨ ।
- ੧੫ ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ।
- ੧੬ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।
- ੧੭ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ।
- ੧੮ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ।
- ੧੯ ਚੋਇਆ ।
- ੨੦ ਭਾਰੀ ਮਤ ਵਾਲੇ, ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ।
- ੨੧ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ।
- ੨੨ ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਫੈਲ ਰਹੀ
ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨ ਰੌਸ਼ਨੀ ਖਿਲਾਰਦੀ ਹੈ
- ਜਾਂ ਸਵਰਗ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ (ਮੌਲਸਰੀ) ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ
ਖੁਸ਼ਬੂ ਖਿਲਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ੨੩ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ।
- ੨੪ ਸਕਾਰਥਾ ।
- ੨੫ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ।
- ੨੬ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ।
- ੨੭ ਸੂਰਗ ਦੇ ਗਵੱਯੇ ।
- ੨੮ ਛੇ ਭੇਖ : ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ ਆਦਿ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੧੧੧੬,
ਨੋਟ ੧੮ ।
- ੨੯ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ।
- ੩੦ ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੇਜ ਭਾਨ ਦਾ
ਪੁੱਤਰ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ) ।
- ੩੧ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ।
- ੩੨ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਧਿਆਇਆ ਹੈ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ
ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸਾਮਾਧਿਓ' ਹੈ) ।
- ੩੩ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ।
- ੩੪ ਸਚ ਦਾ ਸੂਰਮਾ, ਸ਼ੀਲ ਵਿੱਚ ਤਕੜਾ, ਸਦ-ਭਾਵ
(ਨੇਕ ਸੁਭਾ) ਵਾਲਾ ਤੇ ਘਣੀ ਸੰਗਤ-ਵਾਲਾ ।
- ੩੫ ਨਿਰਵੈਰ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ।
- ੩੬ ਸੰਤ ਲੋਕ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪਰਸਦੇ ਹਨ
ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਨਾਮ ਮੇਲ ਹੈ ।
- ੩੭ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ
ਹੈ ।
- ੩੮ ਮਿੱਠੀ ।
- ੩੯ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੪੦ ਸਕਾਰਥਾ ।
- ੪੧ [ਕਲ+ਉਚਰੈ] ਕਲ ਆਖਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰ:
੧੩੯੨, ਨੋਟ ੧੪ ।

* ਪੁਲ ਉੱਤੇ । ਜਿਸ ਦਾ ਧਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਧੀਰਜ ਰੂਪ ਧੌਲਾ (ਚਿੱਟਾ) ਝੰਡਾ ਬੈਕੁੰਠ ਦੇ ਪੁਲ ਉੱਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ । ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਅਗਵਾਈ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ੮ ॥ ਬਾਰਿਜੁ^੧ ਕਰਿ ਦਾਹਿਣੈ ਸਿਧਿ ਸਨਮੁਖ ਮੁਖੁ ਜੋਵੈ ॥
 ਰਿਧਿ ਬਸੈ ਬਾਂਵਾਂਗਿ ਜੁ ਤੀਨਿ ਲੋਕਾਂਤਰ ਮੋਹੈ ॥ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਅਕਹੀਉ^੨ ਸੋਇ
 ਰਸੁ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਤਉ ॥ ਮੁਖਹੁ ਭਗਤਿ ਉਚਰੈ ਅਮਰੁ ਗੁਰੁ ਇਤੁ ਰੰਗਿ
 ਰਾਤਉ ॥ ^੩ਮਸਤਕਿ ਨੀਸਾਣੁ ਸਚਉ ਕਰਮੁ ਕਲ੍ਹ ਜੋੜਿ ਕਰ^੪ ਧ੍ਰਾਇਅਉ ॥
^੫ਪਰਸਿਅਉ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ ਸਰਬ ਇਛੁ ਤਿਨਿ ਪਾਇਅਉ ॥ ੯ ॥
 *ਚਰਣ ਤ ^੬ਪਰ ਸਕਯਥ ਚਰਣ ^੭ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਵਲਿ ਰਯ ॥ ਹਥ ਤ ਪਰ
 ਸਕਯਥ ਹਥ ਲਗਹਿ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਯ^੮ ॥ ਜੀਹ^੯ ਤ ਪਰ ਸਕਯਥ ਜੀਹ ਗੁਰ
 ਅਮਰੁ ਭਣਿਜੈ^{੧੦} ॥ ਨੈਣ ਤ ਪਰ ਸਕਯਥ ਨਯਣਿ ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਪਿਖਿਜੈ^{੧੧} ॥
 ਸ੍ਰਵਣ^{੧੨} ਤ ਪਰ ਸਕਯਥ ਸ੍ਰਵਣਿ ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਸੁਣਿਜੈ ॥ ਸਕਯਥੁ ਸੁ ਹੀਉ
 ਜਿਤੁ ਹੀਅ ਬਸੈ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਨਿਜ ਜਗਤ ਪਿਤ ॥ ਸਕਯਥੁ ਸੁ ਸਿਰੁ
 ਜਾਲਪੁ ਭਣੈ ਜੁ ਸਿਰੁ ਨਿਵੈ ਗੁਰ ਅਮਰ ਨਿਤ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ॥ ^{੧੩}ਤਿਨਰ ਦੁਖ
 ਨਹ ਭੁਖ ^{੧੪}ਤਿਨਰ ਨਿਧਨ ਨਹੁ ਕਹੀਅਹਿ ॥ ਤਿਨਰ ਸੋਕੁ ਨਹੁ ਹੂਐ^{੧੫}
 ਤਿਨਰ ਸੇ ਅੰਤੁ ਨ ਲਹੀਅਹਿ ॥ ^{੧੬}ਤਿਨਰ ਸੇਵ ਨਹੁ ਕਰਹਿ ਤਿਨਰ ਸਯ
 ਸਹਸ ਸਮਪਹਿ ॥ ਤਿਨਰ ਦੁਲੀਚੈ ਬਹਹਿ ਤਿ ਨਰ ਉਥਪਿ ਬਿਥਪਹਿ ॥ ਸੁਖ
 ਲਹਹਿ ਤਿਨਰ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ^{੧੭}ਅਭੈ ਪਟੁ ਰਿਪ ਮਧਿ ਤਿਹ ॥ ਸਕਯਥ ਤਿਨਰ
 ਜਾਲਪੁ ਭਣੈ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ ਜਿਹ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ਤੈ ਪਢਿਅਉ
 ਇਕੁ ਮਨਿ ਧਰਿਅਉ ਇਕੁ ਕਰਿ ਇਕੁ ਪਛਾਣਿਓ ॥ ^{੧੮}ਨਯਣਿ ਬਯਣਿ ਮੁਹਿ
 ਇਕੁ ਇਕੁ ^{੧੯}ਦੁਹੁ ਠਾਂਇ ਨ ਜਾਣਿਓ ॥ ਸੁਪਨਿ ਇਕੁ ਪਰਤਖਿ ਇਕੁ ਇਕਸ
 ਮਹਿ ਲੀਣਉ ॥ ^{੨੦}ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ ਪੈਤੀਸ ਨ ਖੀਣਉ ॥ ^{੨੧}ਇਕਹੁ
 ਜਿ ਲਾਖੁ ਲਖਹੁ ਅਲਖੁ ਹੈ ਇਕੁ ਇਕੁ ਕਰਿ ਵਰਨਿਅਉ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ
 ਜਾਲਪੁ ਭਣੈ ਤੂ ਇਕੁ ਲੋੜਹਿ ਇਕੁ ਮੰਨਿਅਉ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥ ^{੨੨}ਜਿ ਮਤਿ
 ਗਹੀ ਜੈਦੇਵਿ ਜਿ ਮਤਿ ਨਾਮੈ^{੨੩} ਸੰਮਾਣੀ ॥ ਜਿ ਮਤਿ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਚਿਤਿ
 ਭਗਤ ਕੰਬੀਰਹਿ ਜਾਣੀ ॥ ^{੨੪}ਰੁਕਮਾਂਗਦ ਕਰਤੂਤਿ ਰਾਮੁ ਜੰਪਹੁ ਨਿਤ
 ਭਾਈ ॥ ਅੰਮਰੀਕਿ ਪ੍ਰਲਾਦਿ ਸਰਣਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ਤੈ ਲੋਭੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤਜੀ ਸੁਮਤਿ ਜਲ੍ਹ^{੨੫} ਜਾਣੀ ਜੁਗਤਿ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਨਿਜ
 ਭਗਤੁ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਪਾਵਉ ਮੁਕਤਿ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ
 ਪਰਸੀਐ ^{੨੬}ਪੁਹਮਿ ਪਾਤਿਕ ਬਿਨਾਸਹਿ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ ਸਿਧ
 ਸਾਧਿਕ ਆਸਾਸਹਿ^{੨੭} ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ ਧਿਆਨੁ ਲਹੀਐ
^{੨੮}ਪਉ ਮੁਕਿਹਿ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਪਰਸੀਐ ਅਭਉ ਲਭੈ ^{੨੯}ਗਉ ਚੁਕਿਹਿ ॥

੧ [ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ] ਕਮਲ । ਜਿਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ; ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਾਸਿਉਂ ਸਿੱਧੀਆਂ (ਆਤਮਕ ਤਾਕਤਾਂ) ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਰਿਧੀਆਂ (ਮਾਇਕ ਤਾਕਤਾਂ) ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਦੀਆਂ ਹਨ ।

੨ ਅਕਹਿ, ਜੋ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਸੱਚੀ ਮਿਹਰ ਰੂਪ ।

੪ ਹੱਥ ।

੫ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਹੈ ।

੬ ਪਰ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਸਕਯਥ=ਸਕਾਰਥੇ । ਸਫਲ ।

੭ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

੮ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ।

੯ ਜੀਭ ।

੧੦ ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ; ਭਜੇ ।

੧੧ ਵੇਖੀਏ । ੧੨ ਕੰਨ ।

੧੩ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ।

੧੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ।

੧੫ ਹੁੰਦਾ ।

੧੬ ਓਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਗੁਲਾਮੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਬਲਕਿ ਓਹ ਸੈਕੜੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ; ਆਪ ਗਲੀਚਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਠਾਏ ਜਾਂ ਬਿਠਾਏ ਹਨ ।

੧੭ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਵਸਤਰ ਪਾ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਓਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

੧੮ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਇਕ, ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਇਕ ।

੧੯ ਦਵੈਤ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਛਾਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

੨੦ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਤੀਹ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗਾਂ (ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ, ਲੈ, ਤਾਲ, ਨ੍ਰਿਤ) ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਹੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਸਮਾਨ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ (ਭਾਵ ਇਹ ਅੱਖਰ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨਾਸਮਾਨ ਹਨ) ਕਈ ਏਥੇ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੮੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਮਜ਼ੋਰੀ (ਖੀਣਉ) ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕੀਤੀ ।

੨੧ ਇਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਜੋ ਲੱਖ (ਅਨੇਕ) ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਭੀ ਉਹ ਲਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

੨੨ ਜਿਹੜੀ ਮਤ ਜੈਦੇਵ ਨੇ ਲਈ ।

੨੩ ਨਾਮਦੇਵ ਵਿੱਚ ।

੨੪ ਜੋ ਰਾਜਾ ਰੁਕਮਾਂਗਦ ਦੀ ਨਿੱਤ-ਕਾਰ ਸੀ (ਨਾਮ ਜਪਣਾ) । ਦੇਖੋ ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਨਾਰਦ ਪੁਰਾਣ, ਉਤਰ ਭਾਗ ਅਧਿਆਇ ੯ ਤੋਂ ੩੮ ਤੱਕ ।

੨੫ ਜਾਲਪ ਭੱਟ ।

੨੬ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਾਪ ।

੨੭ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ।

੨੮ ਰਸਤੇ, ਸਫਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਵਾ-ਗਉਣ ਦੇ ਗੋੜੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

੨੯ ਗਉਣ, ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

* ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸਵੱਯੇ ਕਵੀ ਕਲ-ਸਹਾਰ ਦੇ ਸਨ । ਅਗਲੇ ਚਾਰ ਸਵੱਯੇ ਜਾਲਪ ਜਾਂ ਜਲੂ ਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਏਥੋਂ ਅੱਗੇ ਸਵੱਯਾਂ ਦਾ ਅੰਕ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ।

੧ ਇਕੁ ਬਿੰਨਿ ਦੁਗਣ ਜੁ ਤਉ ਰਹੈ ਜਾ ਸੁਮੰਤ੍ਰਿ ਮਾਨਵ ਹਿਲਹਿ ॥ ਜਾਲਪਾ
 ਪਦਾਰਥ ਇਤੜੇ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸਿ ਡਿਠੈ ਮਿਲਹਿ ॥ ੫ ॥ ੧੪ ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ
 ਕਰਤਾਰੁ ੨ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਾਨਕਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ ॥ ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਲਹਣਾ ਪ੍ਰਗਟਿ
 ੩ ਤਾਸੁ ਚਰਣਹ ਲਿਵ ਰਹਿਅਉ ॥ ਤਿਤੁ ਕੁਲਿ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਆਸਾ
 ਨਿਵਾਸੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਕਵਣ ਵਖਾਣਉ ॥ ਜੋ ਗੁਣ ਅਲਖ ਅਗੰਮ ਤਿਨਹ
 ਗੁਣ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਉ ॥ ੪ ਬੋਹਿਥਉ ਬਿਧਾਤੈ ਨਿਰਮਯੋ ਸਭ ਸੰਗਤਿ ਕੁਲ
 ਉਧਰਣ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀਰਤੁ* ਕਹੈ ੫ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤੁਅ ਪਾ ਸਰਣ ॥
 ੧ ॥ ੧੫ ॥ ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ६ ॥
 ੭ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ ॥ ੮ ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ
 ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ ॥ ੯ ਜਿਹ ਸਿਖਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿਓ ਤਤੁ ਹਰਿ ਚਰਣ
 ਮਿਲਾਯਉ ॥ ੧੦ ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਅੰਗਦ ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ
 ਹੁਅ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ ॥
 ੨ ॥ ੧੬ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਪਿਖਿ^{੧੧} ਦਰਸਨੁ ਗੁਰਸਿਖਹ ॥ ਸਰਣਿ
 ਪਰਹਿ ਤੇ ਉਬਰਹਿ ਛੋਡਿ ਜਮ ਪੁਰ ਕੀ ਲਿਖਹ^{੧੨} ॥ ਭਗਤਿ ਭਾਇ
 ਭਰਪੂਰੁ ਰਿਦੈ ਉਚਰੈ ਕਰਤਾਰੈ ॥ ਗੁਰੁ ਗਉਹਰੁ^{੧੩} ਦਰੀਆਉ ਪਲਕ
 ਡੁਬੰਤੁਹ ਤਾਰੈ ॥ ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਗੁਣ ਕਰਤਾਰੈ
 ਉਚਰੈ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਜਿਨ੍ ਸੇਵਿਅਉ ਤਿਨ੍ ਦੁਖੁ ਦਰਿਦੁ
 ਪਰਹਰਿ^{੧੪} ਪਰੈ ॥ ੩ ॥ ੧੭ ॥ ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਅਰਦਾਸਿ ਕਹਉ ਪਰੁ ਕਹਿ
 ਭਿ ਨ ਸਕਉ ॥ ਸਰਬ ਚਿੰਤ ਤੁਝੁ ਪਾਸਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਉ ਤਕਉ ॥ ਤੇਰੈ
 ਹੁਕਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ਤਉ ਕਰਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਜਬ ਗੁਰੁ ਦੇਖੈ ^{੧੫} ਸੁਭ
 ਦਿਸਟਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਮੁਖਿ ਮੇਵਾ ॥ ਅਗਮ ਅਲਖ ਕਾਰਣ ਪੁਰਖ ਜੋ
 ਫੁਰਮਾਵਹਿ ਸੋ ਕਹਉ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਜਿਵ ਤੂ ਰਖਹਿ
 ਤਿਵ ਰਹਉ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥ ਭਿਖੇ ਕੇ ॥ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ
^{੧੬} ਤਤ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ੧੭ ਸਚਿ ਸਚੁ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਚਿਤਹਿ
 ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸਿ ਕਰੈ ^{੧੮} ਪਵਣੁ ਉਡੰਤ ਨ ਧਾਵੈ ॥
 ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਵਸੈ ਦੇਸਿ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਬੀਚਾਰੁ ਪਾਵੈ ॥ ਕਲਿ ਮਾਹਿ ਰੂਪੁ ਕਰਤਾ
 ਪੁਰਖੁ ^{੧੯} ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਅਉ ॥ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਉ ਸੋਇ ਭਿਖਾ
 ਕਹੈ ^{੨੦} ਸਹਜ ਰੰਗਿ ਦਰਸਨੁ ਦੀਅਉ ॥ ੧ ॥ ੧੯ ॥ † ਰਹਿਓ ਸੰਤ ਹਉ
 ਟੋਲਿ ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰੇ ਡਿਠੇ ॥ ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ ਮੁਖਹੁ ਏ ਪੰਡਿਤ ਮਿਠੇ ॥
 ਬਰਸੁ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ^{੨੧} ਲਾਯਉ ॥ ^{੨੨} ਕਹਤਿਅਹ

- ੧ ਇਕ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਦੁਗਣ (ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵ) ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਤਦ ਰਹੈ (ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੇ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ 'ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਿਲਿਆ' (ਗਉੜੀ ਛੰਤ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੪੯) ।
- ੨ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ) ।
- ੩ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ) ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ।
- ੪ ਜਹਾਜ਼ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ।
- ੫ ਬਚਾ ਲੈ । ਬਚਾ ਲੈ, ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ ।
- ੬ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ।
- ੭ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ।
- ੮ ਹਰੀ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਦੀਪਕ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ।
- ੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ।
- ੧੦ ਲਹਣੇ-ਅੰਗਦ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ।
- ੧੧ ਦੇਖ ਕੇ ।
- ੧੨ ਲਿਖਤ, ਲੇਖਾ । ੧੩ ਡੂੰਘਾ ।
- ੧੪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੫ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਪਰਮ-ਤਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਤਤ ।
- ੧੭ ਸੱਚ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਕ-ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਉਡਦੀ ਹਵਾ ਵਰਗਾ ਮਨ (ਇਧਰ-ਉਧਰ) ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ ।
- ੧੯ ਇਹ ਗੱਲ ਉਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕੁਝ (ਚੰਗਾ ਕੰਮ) ਕੀਤਾ ਹੈ ।
- ੨੦ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ।
- ੨੧ ਸਿਧੀ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੧੮, ਨੋਟ ੪ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾ ਲਿਆਂਦੀ ।
- ੨੨ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਕਹਿੰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੀ ਸੁਣੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ।

* ਇਹ ਅਗਲੇ ੩ ਸਵੱਯੇ ਕੀਰਤ ਭੱਟ ਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਏਥੋਂ ਅੰਕ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ।

† ਏਥੋਂ ਅੰਕ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਿਖੇ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ ਰਹਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ ਤਿਨ੍
 ਕੇ ਗੁਣ ਹਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ॥ ^੧ਗੁਰੁ ਦਯਿ ਮਿਲਾਯਉ ਭਿਖਿਆ ਜਿਵ ਤੂ
 ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ॥ ^੨ਪਹਿਰਿ ਸਮਾਧਿ ਸਨਾਹੁ ਗਿਆਨਿ ਹੈ
 ਆਸਣਿ ਚੜਿਅਉ ॥ ^੩ਪੰਮ ਧਨਖੁ ਕਰ ਗਹਿਓ ਭਗਤ ਸੀਲਹ ਸਰਿ
 ਲੜਿਅਉ ॥ ਭੈ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਅਟਲੁ ਮਨਿ ਸਬਦਿ ਗੁਰ ਨੇਜਾ ਗਡਿਓ ॥
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਪਤੁ^੪ ਪੰਚ ਦੂਤ ਬਿਖੰਡਿਓ ॥ ਭਲਉ ^੫ਭੂਹਾਲੁ ਤੇਜੋ
 ਤਨਾ ਨਿਪਤਿ ਨਾਥੁ ਨਾਨਕ ਬਰਿ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਸਚੁ ਸਲੁ* ਭਣਿ^੬ ਤੈ
 ਦਲੁ ਜਿਤਉ ਇਵ ਜੁਧੁ ਕਰਿ ॥ ੧ ॥ ੨੧ ॥ ^੭ਘਨਹਰ ਬੁੰਦ ਬਸੁਅ ਰੋਮਾਵਲਿ
 ਕੁਸਮ ਬਸੰਤ ਗਨੰਤ ਨ ਆਵੈ ॥ ^੮ਰਵਿ ਸਸਿ ਕਿਰਣਿ ਉਦਰੁ ਸਾਗਰ ਕੋ
 ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਅੰਤੁ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥ ^੯ਰਦੁ ਧਿਆਨ ਗਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕਬਿ
 ਜਨ ਭਲੁ† ^{੧੦}ਉਨਹ ਜੋ ਗਾਵੈ ॥ ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ
 ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ੨੨ ॥

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਕ ਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਧਿਆਵਉ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੧੧} ਹਰਿ
 ਗੁਣ ਸਦ ਗਾਵਉ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਮਨਿ ਹੋਇ ਬਿਗਾਸਾ^{੧੨} ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਪੂਰਿ ਜਨਹ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ^{੧੩}ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਯਉ ॥
 ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਗਤੁ^{੧੪} ਧਿਆਯਉ ॥ ^{੧੫}ਤਿਸੁ ਭੇਟੇ ਦਾਰਿਦੁ ਨ ਚੰਪੈ ॥
^{੧੬}ਕਲੁ ਸਹਾਰੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਜੰਪੈ ॥ ਜੰਪਉ ਗੁਣ ਬਿਮਲ ਸੁਜਨ ਜਨ
 ਕੇਰੇ ^{੧੭}ਅਮਿਅ ਨਾਮੁ ਜਾ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥ ਇਨਿ ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਬਦ
 ਰਸੁ ਪਾਯਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ^{੧੮}ਉਰਿ ਧਰਿਆ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਸਿਕੁ^{੧੯}
 ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਹਕੁ ^{੨੦}ਚਾਹਕੁ ਤਤ ਸਮਤ ਸਰੇ ॥ ਕਵਿ ਕਲੁ ਠਕੁਰ^{੨੧}
^{੨੨}ਹਰਦਾਸ ਤਨੇ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ ॥ ੧ ॥ ਛੁਟਤ ਪਰਵਾਹ
 ਅਮਿਅ^{੨੩} ਅਮਰਾ ਪਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਸਦ ਭਰਿਆ ॥ ਤੇ ਪੀਵਹਿ ਸੰਤ
 ਕਰਹਿ ਮਨਿ ਮਜਨੁ^{੨੪} ਪੁਬ^{੨੫} ਜਿਨਹੁ ਸੇਵਾ ਕਰੀਆ ॥ ਤਿਨ ਭਉ ਨਿਵਾਰਿ^{੨੬}
 ਅਨਭੈ ਪਦੁ ਦੀਨਾ ^{੨੭}ਸਬਦ ਮਾਤ੍ਰ ਤੇ ਉਧਰ ਧਰੇ ॥ ਕਵਿ ਕਲੁ ਠਕੁਰ
 ਹਰਦਾਸ ਤਨੇ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੮}ਸਤਗੁਰ ਮਤਿ
 ਗੂੜ੍ਹ ਬਿਮਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਆਤਮੁ ਰੰਗਿ ਚਲੁਲੁ ਭਯਾ ॥ ਜਾਗ੍ਰਾ ਮਨੁ ਕਵਲੁ

- ੧ ਹੇ ਭਿਖਾ ! ਹਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
- ੨ ਸਮਾਧੀ (ਇਕਾਗਰ ਬ੍ਰਿਤੀ) ਦੀ ਸੰਜੋ ਪਹਿਨ ਕੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਦੀ ਕਾਠੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ।
- ੩ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜੀ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ।
- ੪ ਆਪਾ ਭਾਵ ।
- ੫ ਭੂ ਪਾਲ= ਰਾਜਾ । ਹੇ ਭੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਤੇਜਭਾਨ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ! ਤੁਸੀਂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹੋਏ ਹੋ ।
- ੬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਬਹਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।
- ੮ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਨ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਦਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪੇਟ ਦਾ, ਗੰਗਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕੌਣ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- ੯ ਸਿਵ ਜੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਨਾਲ ।
- ੧੦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਭਾਵ ਉੱਤੇ ਦੱਸੀਆਂ ਕਣੀਆਂ, ਫੁੱਲਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ) ਜੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਆਪ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।
- ੧੧ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੨ ਖੁਸ਼ੀ, ਖਿੜਾਉ ।
- ੧੩ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਅੱਪੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- ੧੪ ਅਵਿਅਕਤ, ਅਦਿੱਖ ।
- ੧੫ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਗਰੀਬੀ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜਦੀ ।
- ੧੬ ਕਲ-ਸਹਾਰ ਕਵੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਜਪਦਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਹੁੜਿਆ, ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ।
- ੧੮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਇਆ ।
- ੧੯ ਰਸੀਆ ।
- ੨੦ ਤੱਤ (ਹਰੀ) ਦਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਮਤਾ ਦਾ ਚਸਮਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਠਾਕੁਰ= ਮਾਲਕ, ਸਵਾਮੀ ।
- ੨੨ ਹਰਦਾਸ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਜੋ ਖਾਲੀ ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੇ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
- ੨੩ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ।
- ੨੪ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
- ੨੫ ਪੂਰਬ= ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।
- ੨੬ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।
- ੨੭ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ।
- ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਮਝ ਡੂੰਘੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਗੁੜੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

* ਇਹ ਸਵੱਯਾ ਸਲੂ ਭੱਟ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਕ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ।

† ਏਥੋਂ ਸਵੱਯਾ ਭਲੂ ਭੱਟ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਕ ਫੇਰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ।

੧ ਸਹਜਿ ਪਰਕਾਸ਼ਾ ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਘਰਹਿ ਲਗਾ ॥ ਸਤਗੁਰਿ ਦਯਾਲਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਯਾ ੨ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਸਿ ਪੰਚ ਕਰੇ ॥ ਕਵਿ ਕਲੁ ਠਕੁਰ ਹਰਦਾਸ
 ਤਨੇ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ ॥ ੩ ॥ ਅਨਭਉ ਉਨਮਾਨਿ ੩ ਅਕਲ ੪
 ਲਿਵ ਲਾਗੀ ੫ ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿਆ ਸਹਜ ਘਰੇ ॥ ਸਤਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ੬ ਪਰਮ ਪਦੁ
 ਪਾਯਾ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ॥ ਮੇਟਿਆ ਜਨਮਾਂਤੁ ੭ ਮਰਣ ਭਉ ਭਾਗਾ
 ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ੮ ਸੰਤੋਖ ਸਰੇ ॥ ਕਵਿ ਕਲੁ ਠਕੁਰ ਹਰਦਾਸ ਤਨੇ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ
 ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ ॥ ੪ ॥ ਅਭਰ ਭਰੇ ਪਾਯਉ ਅਪਾਰੁ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ
 ਧਾਰਿਓ ॥ ੯ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ੧੦ ਆਤਮ ਪ੍ਰਬੋਧੁ ਮਨਿ ਤਤੁ ੧੧ ਬੀਚਾਰਿਓ ॥ ਸਦਾ
 ਚਾਇ ਹਰਿ ਭਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਆਪੇ ਜਾਣਇ ॥ ਸਤਗੁਰ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ
 ਸਹਜ ਸੇਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣਇ ॥ ੧੨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅੰਗਦ ਸੁਮਤਿ
 ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਓ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲੁਚਰੈ ੧੩ ਤੈ ਅਟਲ
 ਅਮਰ ਪਦੁ ਪਾਇਓ ॥ ੫ ॥ ਸੰਤੋਖ ਸਰੋਵਰਿ ਬਸੈ ੧੪ ਅਮਿਅ ਰਸੁ ਰਸਨ
 ਪ੍ਰਕਾਸੈ ॥ ਮਿਲਤ ਸਾਂਤਿ ਉਪਜੈ ੧੫ ਦੁਰਤੁ ਦੁਰੰਤਰਿ ਨਾਸੈ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ
 ਪਾਇਅਉ ਦਿੰਤੁ ੧੬ ੧੭ ਹਰਿ ਮਗਿ ਨ ਹੁਟੈ ॥ ਸੰਜਮੁ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ
 ੧੮ ਸੀਲ ਸੰਨਾਹੁ ਮਫੁਟੈ ॥ *ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਬਿਧ ਨੈ ਸਿਰਿਉ ਜਗਿ ਜਸ
 ਤੂਰੁ ਬਜਾਇਅਉ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈ ਅਭੈ ਅਮਰ ਪਦੁ
 ਪਾਇਅਉ ॥ ੬ ॥ ਜਗੁ ਜਿਤਉ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਮਨਿ ਏਕੁ
 ਧਿਆਯਉ ॥ ਧਨਿ ਧਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ
 ਦ੍ਰਿੜਾਯਉ ॥ ੨੦ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ੨੧ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਤਾ ਕੀ ਦਾਸੀ ॥
 ਸਹਜ ਸਰੋਵਰੁ ਮਿਲਿਓ ਪੁਰਖੁ ਭੇਟਿਓ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ੨੨ ਆਦਿ ਲੇ ਭਗਤ
 ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰੇ ਸੋ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਅਉ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲੁਚਰੈ
 ਤੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਅਉ ॥ ੭ ॥ ੨੩ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪਰਵਾਹ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਪੁਬਲੀ ਨ ਹੁਟਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਅਥਾਹੁ ੨੪ ਅਮਿਅ ਧਾਰਾ ਰਸੁ ਗੁਟਇ ॥
 ਮਤਿ ਮਾਤਾ ਸੰਤੋਖੁ ਪਿਤਾ ੨੫ ਸਰਿ ਸਹਜ ਸਮਾਯਉ ॥ ਆਜੋਨੀ ੨੬
 ਸੰਭਵਿਅਉ ੨੭ ਜਗਤੁ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਤਰਾਯਉ ॥ ਅਬਿਗਤ ੨੮ ਅਗੋਚਰੁ ੨੯
 ਅਪਰਪਰੁ ਮਨਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਅਉ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈ
 ੩੦ ਜਗਤ ਉਧਾਰਣੁ ਪਾਇਅਉ ॥ ੮ ॥ ਜਗਤ ਉਧਾਰਣੁ ਨਵ ਨਿਧਾਨੁ
 ੩੧ ਭਗਤਹ ਭਵ ਤਾਰਣੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬਿਸੁ ਕੀ ਬਿਖੈ ੩੨
 ਨਿਵਾਰਣੁ ॥ ੩੩ ਸਹਜ ਤਰੋਵਰ ਫਲਿਓ ਗਿਆਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਲਾਗੇ ॥
 ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈਅਹਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਜਨ ਬਡਭਾਗੇ ॥ ਤੇ ਮੁਕਤੇ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ

੧ ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ ਵਿੱਚ ਚਮਕਿਆ ਹੈ । ੨ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵੈਰੀ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਹਨ । ੩ ਉੱਨਤ ਮਨ ਨਾਲ, ਬੇਲਾਗ ਮਨ ਦੁਆਰਾ । ੪ ਬਣਾਵਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਕੁਦਰਤੀ, ਸੁਭਾਵਕ । ੫ ਪਾਰਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ । ੬ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ । ੭ ਜਨਮਾਂਤਰ, ਹੋਰ ਜਨਮ । ੮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਰੋਵਰ (ਹਰੀ) ਵਿੱਚ । ੯ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੦ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੧੧ ਅਸਲੀਅਤ, ਮੂਲ (ਹਰੀ) । ੧੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ । ੧੩ ਕਲ੍ਹ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧੪ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿੱਠੇ ਰਸ ਨੂੰ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਜਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੫ ਪਾਪ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨੱਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੬ (ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦਾ) ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ (ਸੁਖ-	ਸਾਗਰ, ਹਰੀ । ੧੭ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਥਕਦਾ । ੧੮ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾ ਦੀ ਸੰਜੋ ਨਹੀਂ ਫੁਟਦੀ । ੧੯ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਜਗ ਜਿਤਿਆ) । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ੨੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * । ੨੧ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ । ੨੨ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ । ੨੩ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਹਾਉ ਤੇ ਪੂਰਬਲੀ (ਪਿਛਲੀ) ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੀ । ੨੪ (ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਦਾ ਰਸ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ੨੫ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹਨ । ੨੬ ਅਜੂਨੀ, ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ। ੨੭ ਸੈਭੰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੈ ਹਰੀ, ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ । ੨੮ [ਅਵਿਅਕਤ] ਅਦਿੱਖ । ੨੯ ਜੋ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ । ੩੦ ਜਗਤ ਦਾ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ । ੩੧ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ । ੩੨ ਵਿਹੁ, ਜ਼ਹਿਰ (ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) । ੩੩ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਦਰਖਤ ।

* ਵਿਧਾਤੇ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਗੁਰੂ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਜਗਤ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਵਾਜਾ ਵਜਾਇਆ। 'ਪ੍ਰਮਾਣ' ਦਾ ਅਰਥ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਮਾਣ' ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਔਕੜ ਹੈ ।

ਸਬਦਿ ^੧ਮਨਿ ਗੁਰ ਪਰਚਾ ਪਾਇਅਉ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈ ਸਬਦ
 ਨੀਸਾਨੁ ^੨ਬਜਾਇਅਉ ॥ ੯ ॥ ਸੇਜ ਸਧਾ ^੩ਸਹਜੁ ਛਾਵਾਣੁ ^੪ਸੰਤੋਖੁ
 ਸਰਾਇਚਉ ^੫ਸਦਾ ^੬ਸੀਲ ਸੰਨਾਹੁ ਸੋਹੈ ॥ ^੭ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਚਰਿਓ ਨਾਮੁ
 ਟੇਕ ਸੰਗਾਦਿ ਬੋਹੈ ॥ ਅਜੋਨੀਉ ਭਲੁ ^੮ਅਮਲੁ ^੯ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥
 ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲੁਚਰੈ ਤੁਅ ਸਹਜੁ ਸਰੋਵਰਿ ਬਾਸੁ ॥ ੧੦ ॥ ਗੁਰੁ ਜਿਨ੍
 ਕਉ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ ^{੧੦}ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੈ ॥ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ ^{੧੧}ਦੁਰਤੁ
 ਦੁਰੰਤਰਿ ਨਾਸੈ ॥ ਗੁਰੁ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ ^{੧੨}ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਨਿਵਾਰੈ ॥
 ਜਿਨ੍ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੁ ਸਬਦਿ ਲਗਿ ਭਵਜਲੁ ਤਾਰੈ ॥ ^{੧੩}ਪਰਚਉ ਪ੍ਰਮਾਣੁ
 ਗੁਰ ਪਾਇਅਉ ਤਿਨ ਸਕਯਥਉ ਜਨਮੁ ਜਗਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਰਣਿ ਭਜੁ ਕਲੁ
 ਕਬਿ ਭੁਗਤਿ ^{੧੪}ਮੁਕਤਿ ਸਭ ਗੁਰੂ ਲਗਿ ॥ ੧੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਖੇਮਾ ^{੧੫}ਤਾਣਿਆ
^{੧੬}ਜੁਗ ਜੁਥ ਸਮਾਣੈ ॥ ਅਨਭਉ ਨੇਜਾ ਨਾਮੁ ਟੇਕ ^{੧੭}ਜਿਤੁ ਭਗਤ ਅਘਾਣੈ ॥
 ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਅੰਗਦੁ ^{੧੮}ਅਮਰੁ ਭਗਤ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਮਾਣੈ ॥ ^{੧੯}ਇਹੁ ਰਾਜ
 ਜੋਗ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੁਮ੍ ਹੂ ਰਸੁ ਜਾਣੈ ॥ ੧੨ ॥ ਜਨਕੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ
 ਜਾਣਿਆ ਉਨਮਨਿ ^{੨੦}ਰਬੁ ^{੨੧}ਧਰਿਆ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਮਾਚਰੈ ^{੨੨} ^{੨੩}ਅਭਰਾ
 ਸਰੁ ਭਰਿਆ ॥ ^{੨੪}ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਮਰਾ ਪੁਰੀ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਸੁ ਪਾਵੈ ॥ ਇਹੁ
 ਜਨਕ ਰਾਜੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੁਝ ਹੀ ^{੨੫}ਬਣਿ ਆਵੈ ॥ ੧੩ ॥ *ਸਤਿਗੁਰ
 ਨਾਮੁ ਏਕ ਲਿਵ ਮਨਿ ਜਪੈ ਦ੍ਰਿੜੁ ਤਿਨ੍ ਜਨ ਦੁਖ ਪਾਪੁ ਕਹੁ ਕਤ
 ਹੋਵੈ ਜੀਉ ॥ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਖਿਨ ਮਾਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕਉ ^{੨੬}ਦ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਧਾਰੈ ਸਬਦੁ
 ਰਿਦ ਬੀਚਾਰੈ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਖੋਵੈ ਜੀਉ ॥ ^{੨੭}ਜੀਅਨ ਸਭਨ ਦਾਤਾ ਅਗਮ
 ਗੁਾਨ ਬਿਖਾਤਾ ਅਹਿਨਿਸਿ ^{੨੮}ਧਾਨ ਧਾਵੈ ਪਲਕ ਨ ਸੋਵੈ ਜੀਉ ॥ ਜਾ
 ਕਉ ਦੇਖਤ ਦਰਿਦੁ ^{੨੯}ਜਾਵੈ ਨਾਮੁ ਸੋ ਨਿਧਾਨੁ ਪਾਵੈ ^{੩੦}ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਗੁਾਨਿ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਧੋਵੈ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੁ ਏਕ ਲਿਵ ਮਨਿ ਜਪੈ
 ਦ੍ਰਿੜੁ ਤਿਨ ਜਨ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਹੁ ਕਤ ਹੋਵੈ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ^{੩੧}ਧਰਮ ਕਰਮ ਪੂਰੈ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈ ਹੈ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਿਧ ਸਾਧ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਰਿ ਨਰ ^{੩੨}
 ਜਾਚਹਿ ^{੩੩} ^{੩੪}ਸਬਦ ਸਾਰੁ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ॥ ^{੩੫}ਫੁਨਿ ਜਾਨੈ ਕੋ ਤੇਰਾ
 ਅਪਾਰੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਅਕਥ ਕਥਨਹਾਰੁ ਤੁਝਹਿ ਬੁਝਾਈ ਹੈ ॥ ^{੩੬}ਭਰਮ
 ਭੁਲੇ ਸੰਸਾਰ ਛੁਟਹੁ ਜੂਨੀ ਸੰਘਾਰ ਜਮ ਕੋ ਨ ਡੰਡ ਕਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਈ ਹੈ ॥
^{੩੭}ਮਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੁਗਧ ਬੀਚਾਰੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ^{੩੮}ਜਪੁ ਧਰਮ ਕਰਮ ਪੂਰੈ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਨਾਮ
 ਪਰ ॥ ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਸੇਵਾ ਸਰੋਉ ^{੩੯}ਏਕ ਮੁਖ ਰਸਨਾ ਰਸਹੁ

- ੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ । ਪਰਚਾ [ਪਰਿਚਯ] ਵਾਕਫੀ, ਗਿਆਨ ।
- ੨ ਧੌਂਸਾ, ਨਗਾਰਾ ।
- ੩ ਸ਼ਰਧਾ, ਨਿਸਚੇ ਦੀ ।
- ੪ ਵਿਛੋਣਾ ।
- ੫ ਸਰਾਇਚਾ, ਛੋਟਾ ਤੰਬੂ ।
- ੬ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਸੰਜੋਖ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ ।
- ੭ ਗੁਰੂ (ਅਮਰਦਾਸ) ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਕਮਾਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਟੇਕ ਨਾਲ ਸੰਗੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬੋਹੈ (ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦਾ ਹੈ) ।
- ੮ ਭਲਾ, ਚੰਗਾ ।
- ੯ ਮਲ-ਰਹਿਤ, ਨਿਰਮਲ ।
- ੧੦ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਪਾਪ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨੱਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪਰਚਾ (ਗਿਆਨ) ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੧੪ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ, ਰੋਜ਼ੀ ।
- ੧੫ [ਅ. ਖੋਮਹ] ਤੰਬੂ (ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਰੂਪ) ।
- ੧੬ ਉਸ ਤੰਬੂ ਹੇਠ ਸਾਰੇ ਜੁਗ (ਸਾਰੇ ਲੋਕ) ਸਮਾਅ ਗਏ ।
- ੧੭ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਗਤ ਲੋਕ ਰੱਜ ਗਏ ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਗਤ ਹਰੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ।
- ੧੯ ਰਾਜ-ਜੋਗ ਦੇ ਐਸੇ ਰਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ !
- ੨੦ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ।
- ੨੧ ਮਨ ਰੂਪ ।
- ੨੨ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ।
- ੨੩ ਨਾ ਭਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਰੋਵਰ (ਨਾ ਰੱਜਣ ਵਾਲਾ ਮਨ) ਭਰ ਦਿੱਤਾ ।
- ੨੪ ਅਮਰ-ਪਦਵੀ (ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ) ਦੀ ਗੱਲ ਅਕਹਿ ਹੈ । ਇਹ ਪਦਵੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੫ ਫੱਬਦਾ ਹੈ ।
- ੨੬ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੇ ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਅਪਹੁੰਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
- ੨੮ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਅਹਿਨਿਸ ਜਪ ਮੁਰਾਰੂ ਹੈ, ਜੋ 'ਮਨੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੁਗਧ ਬੀਚਾਰੂ' ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਛੰਦ-ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ) । ੨੯ ਗ਼ਰੀਬੀ ।
- ੩੦ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ।
- ੩੧ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਧਰਮ ਕਰਮ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ।
- ੩੨ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ।
- ੩੩ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।
- ੩੪ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਹਰੀ ਵਿਚ ਲਗਨ ਲਾਈ ਹੈ ।
- ੩੫ ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਤੂੰ ਬਿਅੰਤ, ਅਭੈ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੂੰ ਅਕਬ ਹਰੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਹੈ ।
- ੩੬ ਹੇ ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਭੁੱਲੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵੋ ! ਗੁਰਮਤ ਰਾਹੀਂ ਧਿਆਓ ਤਾਂ ਜੂਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਓਗੇ ਤੇ ਜਮ-ਕਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।
- ੩੭ ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੋਚ ।
- ੩੮ ਕਰਾਂ ।

* ਏਥੋਂ ਸਵੱਯੇ ਦਾ ਅੰਕ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਨਲੁ' ਭੱਟ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਗਲੇ ੧੨ ਸਵੱਯੇ ਇਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ੪ ਸਵੱਯਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਅੰਕ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ । ਇਸ ਬਦਲੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਛੰਦ ਦੀ ਰਾਲ ਦਾ ਬਦਲਨਾ ਹੈ ।

^੧ਜੁਗ ਜੋਰਿ ਕਰ ॥ ^੨ਫੁਨਿ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਜਾਨੁ ਅਨਤ ਦੂਜਾ ਨ ਮਾਨੁ ਨਾਮੁ
ਸੋ ਅਪਾਰੁ ਸਾਰੁ ^੩ਦੀਨੋ ਗੁਰਿ ਰਿਦ ਧਰ ॥ ਨਲੁ ਕਵਿ ^੪ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਕਚ
ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ ਚੰਦਨਾ ਸੁਬਾਸੁ ਜਾਸੁ ਸਿਮਰਤ ਅਨ ਤਰ ॥ ^੫ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਤ
ਦੁਆਰੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੀ ਨਿਵਾਰੇ ਜੀ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ
ਨਾਮ ਪਰ ॥ ੩ ॥ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤਖਤੁ ਦੀਅਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ॥ ^੬ਪ੍ਰਥਮੇ
ਨਾਨਕ ਚੰਦੁ ਜਗਤ ਭਯੋ ਆਨੰਦੁ ਤਾਰਨਿ ਮਨੁਖੁ ਜਨ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀਅਉ ਨਿਧਾਨੁ ^੭ਅਕਥ ਕਥਾ ਗਿਆਨੁ ^੮ਪੰਚ ਭੂਤ ਬਸਿ ਕੀਨੇ
^੯ਜਮਤ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰੁ ^{੧੦}ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਕਲਿਜੁਗਿ ਰਾਖੀ ਪਤਿ
^{੧੧}ਅਘਨ ਦੇਖਤ ਗਤੁ ਚਰਨ ਕਵਲ ਜਾਸ ॥ ਸਭ ਬਿਧਿ ਮਾਨ੍ਹਉ ਮਨੁ ਤਬ
ਹੀ ਭਯਉ ਪ੍ਰਸੰਨੁ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਤਖਤੁ ਦੀਅਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ॥ ੪ ॥ ਰਡ ^{੧੨} ॥
ਜਿਸਹਿ ^{੧੩}ਧਾਰਉ ਧਰਤਿ ਅਰੁ ਵਿਉਮੁ ^{੧੪}ਅਰੁ ਪਵਣੁ ^{੧੫}ਤੇ ਨੀਰ ਸਰ ਅਵਰ
ਅਨਲ ਅਨਾਦਿ ਕੀਅਉ ॥ ^{੧੬}ਸਸਿ ਰਿਖਿ ਨਿਸਿ ਸੂਰ ਦਿਨਿ ਸੈਲ ਤਰੂਅ
ਫਲ ਫੁਲ ਦੀਅਉ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਸਪਤ ਸਮੁਦ੍ਰੁ ਕਿਆ ਧਾਰਿਓ ਤ੍ਰਿਭਵਣ
ਜਾਸੁ ^{੧੭} ॥ ਸੋਈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਤਿ ਪਾਇਓ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥
੧ ॥ ੫ ॥* ਕਚਹੁ ਕੰਚਨੁ ^{੧੮}ਭਇਅਉ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਸ੍ਰਵਣਹਿ ^{੧੯}ਸੁਣਿਓ ॥
^{੨੦}ਬਿਖੁ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੁਯਉ ਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖਿ ਭਣਿਅਉ ^{੨੧} ॥ ਲੋਹਉ
ਹੋਯਉ ਲਾਲੁ ਨਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਦਿ ਧਾਰੈ ॥ ^{੨੨}ਪਾਹਣੁ ਮਾਣਕ ਕਰੈ
ਗਿਆਨੁ ਗੁਰ ਕਹਿਅਉ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਕਾਠਹੁ ਸ੍ਰੀਖੰਡ ^{੨੩}ਸਤਿਗੁਰਿ ਕੀਅਉ
ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ਰੁ ਤਿਨ ਕੇ ਗਇਅ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਨ ਜਿਨ੍ ਪਰਸਿਆ ਸੇ ^{੨੪}ਪਸੁ
ਪਰੇਤ ਸੁਰਿ ਨਰ ਭਇਅ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ^{੨੫}ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਧਨਹਿ
ਕਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਜਇ ॥ ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ^{੨੬}ਲਖ ਬਾਹੇ ਕਿਆ
ਕਿਜਇ ॥ ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ^{੨੭}ਗਿਆਨ ਅਰੁ ਧਿਆਨ ਅਨਨ ਪਰਿ ॥
ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ^{੨੮}ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਸੁ ਸਚਹ ਘਰਿ ॥ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ
ਅਹਿਨਿਸਿ ^{੨੯}ਜਪੈ ਦਾਸੁ ਭਟੁ ਬੇਨਤਿ ਕਹੈ ॥ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਹਿ
ਧਰੈ ਸੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹ ਥੇ ਰਹੈ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ^{੩੦}ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੁ
ਗੁਰੂ ਬਿਨੁ ਸਮਝ ਨ ਆਵੈ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੁਰਤਿ ਨ ਸਿਧਿ ^{੩੧}ਗੁਰੂ ਬਿਨੁ
ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ^{੩੨}ਗੁਰੁ ਕਰੁ ਸਚੁ ਬੀਚਾਰੁ ਗੁਰੂ ਕਰੁ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਗੁਰੁ
ਕਰੁ ^{੩੩}ਸਬਦੁ ਸਪੁੰਨੁ ^{੩੪}ਅਘਨ ਕਟਹਿ ਸਭ ਤੇਰੇ ॥ ਗੁਰੁ ^{੩੫}ਨਯਣਿ ਬਯਣਿ
ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਕਵਿ ਨਲੁ ਕਹਿ ॥ ^{੩੬}ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਨ ਦੇਖਿਅਉ
ਨਹੁ ਕੀਅਉ ਤੇ ਅਕਯਥ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਕਰੁ

ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਸਮੁਖ^੧ ਕਲਿਜੁਗਿ ^੩ਸੁਨਤ ਸਮਾਧਿ ਸਬਦ ਜਿਸੁ
 ਕੇਰੇ ॥ ^੩ਫੁਨਿ ਦੁਖਨਿ ਨਾਸੁ ਸੁਖਦਾਯਕੁ ਸੂਰਉ ਜੋ ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ ਬਸਤ
 ਤਿਹ ਨੇਰੇ ॥ ^੪ਪੂਰਉ ਪੁਰਖੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਮੁਖੁ ਦੇਖਤ ਅਘ ਜਾਹਿ
 ਪਰੇਰੇ ॥ ^੫ਜਉ ਹਰਿ ਬੁਧਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚਾਹਤ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰੁ ਮਨ
 ਮੇਰੇ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰੁ ਮੁਖੁ ਦੇਖਿ ^੬ਗੁਰੁ ਸੁਖੁ ਪਾਯਉ ॥ ^੭ਹੁਤੀ ਜੁ ਧਿਆਸ
 ਪਿਉਸ ਪਿਵੰਨ ਕੀ ਬੰਛਤ ਸਿਧਿ ਕਉ ਬਿਧਿ ਮਿਲਾਯਉ ॥ ^੮ਪੂਰਨ ਭੋ ਮਨ
 ਠਉਰ ਬਸੋ ਰਸ ਬਾਸਨ ਸਿਉ ਜੁ ਦਹੰ ਦਿਸਿ ਧਾਯਉ ॥ ^੯ਗੋਬਿੰਦਵਾਲੁ
 ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ ਸਮ ਜਲਨ ਤੀਰਿ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ ॥ ਗਯਉ ਦੁਖੁ ਦੂਰਿ
 ਬਰਖਨ ਕੋ ਸੁ ਗੁਰੁ ਮੁਖੁ ਦੇਖਿ ਗੁਰੁ ਸੁਖੁ ਪਾਯਉ ॥ ੬ ॥ ੧੦ ॥ ਸਮਰਥ ਗੁਰੁ
 ਸਿਰਿ ਹਬੁ ਧਰਉ ॥ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਅਉ ਜਿਸੁ ਦੇਖਿ
 ਚਰੰਨ ^{੧੦}ਅਘੰਨ ਹਰਉ ॥ ^{੧੧}ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਸਮਾਨ ਧਿਆਨ ਸੁ ਨਾਮ ਸੁਨੇ
^{੧੨}ਸੁਤੁ ਭਾਨ ਡਰਉ ॥ ^{੧੩}ਭਨਿ ਦਾਸ ਸੁ ਆਸ ਜਗਤੁ ਗੁਰੁ ਕੀ ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿ
 ਪਰਸੁ ਕਰਉ ॥ ਰਾਮਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਸਤਿ ਕੀਯਉ ਸਮਰਥ ਗੁਰੁ ਸਿਰਿ ਹਬੁ
 ਧਰਉ ॥ ੭ ॥ ੧੧ ॥ ਅਬ ਰਾਖਹੁ ਦਾਸ ਭਾਟ ਕੀ ਲਾਜ ॥ ਜੈਸੀ ਰਾਖੀ ਲਾਜ
 ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕੀ ਹਰਨਾਖਸ ^{੧੪}ਫਾਰੇ ^{੧੫}ਕਰ ਆਜ ॥ ਫੁਨਿ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਲਾਜ
 ਰਖੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ^{੧੬}ਛੀਨਤ ਬਸਤੁ ਦੀਨ ਬਹੁ ਸਾਜ ॥ ਸੋਦਾਮਾ ^{੧੭}ਅਪਦਾ ^{੧੮}
 ਤੇ ਰਾਖਿਆ ^{੧੯}ਗਨਿਕਾ ਪੜ੍ਹਤ ਪੂਰੇ ਤਿਹ ਕਾਜ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਕਲਜੁਗ ਹੋਇ ਰਾਖਹੁ ਦਾਸ ਭਾਟ ਕੀ ਲਾਜ ॥ ੮ ॥ ੧੨ ॥
 ਝੋਲਨਾ* ॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪੁ ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ ॥ ਸਬਦੁ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਜਪੈ ਨਾਮੁ ਨਵ ਨਿਧਿ ^{੨੦}ਅਪੈ ^{੨੧}ਰਸਨਿ ^{੨੨}ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਸੈ ^{੨੩}ਸਤਿ ਕਰਿ
 ਜਾਨੀਅਹੁ ॥ ਫੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਪਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੪}ਧਿਆਈਐ ^{੨੫}ਅੰਨ
 ਮਾਰਗ ਤਜਹੁ ਭਜਹੁ ਹਰਿ ਗੁਨੀਅਹੁ ॥ ਬਚਨ ਗੁਰ ਰਿਦਿ ਧਰਹੁ ^{੨੬}ਪੰਚ ਭੂ
 ਬਸਿ ਕਰਹੁ ਜਨਮੁ ਕੁਲ ਉਧਰਹੁ ^{੨੭}ਦੁਾਰਿ ਹਰਿ ਮਾਨੀਅਹੁ ॥ ^{੨੮}ਜਉ ਤ ਸਭ
 ਸੁਖ ਇਤ ਉਤ ਤੁਮ ਬੰਛਵਹੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪੁ
 ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ ॥ ੧ ॥ ੧੩ ॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ॥
^{੩੦}ਅਗਮ ਗੁਨ ਜਾਨੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਧਰਹੁ ਧਾਨੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਰਹੁ
 ਬਚਨ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਧਰਿ ॥ ^{੩੧}ਫੁਨਿ ਗੁਰੁ ਜਲ ਬਿਮਲ ਅਥਾਹ ਮਜਨੁ ਕਰਹੁ
 ਸੰਤ ਗੁਰਸਿਖ ਤਰਹੁ ਨਾਮ ਸਚ ਰੰਗ ਸਰਿ ॥ ਸਦਾ ਨਿਰਵੈਰੁ
 ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰ ਸਬਦ ਰਸਿ ਕਰਤ ਦ੍ਰਿੜੁ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ॥
 ਮੁਗਧ ਮਨ ਭ੍ਰਮੁ ਤਜਹੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੩੪}ਭਜਹੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ

- ੧ ਸਮਰੱਥ ।
- ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੩ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਦਿਆਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
- ੫ ਜੇ ਤੂੰ ਇਲਾਹੀ ਅਕਲ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ । ਏ ਵੱਡਾ ਸੁਖ ।
- ੬ ਜਿਹੜੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵਣ ਦੀ, ਉਸ ਇੱਛਾ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਹਰੀ ਨੇ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ।
- ੭ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਰਸਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਦਸੇ ਪਾਸੇ ਚੌੜਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਮਨ ਥਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕ ਗਿਆ ।
- ੮ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬੈਕੁੰਠ ਵਰਗਾ ਬਿਆਸੇ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬਣਾਇਆ ।
- ੯੦ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋਏ ।
- ੯੧ ਰਾਤ ਦਿਨ ।
- ੯੨ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ (ਜਮ) ਡਰ ਗਿਆ ।
- ੯੩ ਹੇ ਦਾਸ ਨਲੁ ਕਵੀ ! ਤੂੰ ਆਖ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੂੰ) ਜਗਤ-ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਸ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਛੁਹਾ ਕੇ ਪਾਰਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।
- ੯੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩੩, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੯੫ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲ ।
- ੯੬ ਕਪੜੇ ਖੋਹਦਿਆਂ ਤੁਸਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਿਆਨ (ਕਪੜੇ) ਦਿੱਤੇ ਸਨ ।
- ੯੭ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਗਰੀਬ ਭਗਤ ਤੇ ਦੋਸਤ ।
- ੯੮ ਮੁਸੀਬਤ ।
- ੯੯ ਗਨਿਕਾ ਜੋ ਤੋਤੇ ਤੋਂ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰੇ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੪, ਨੋਟ ੪੧।
- ੨੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੨੧ ਅਰਪੈ, ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਦਾ ਹੈ ।
- ੨੨ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ।
- ੨੩ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਨਾਮ ਦਾ) ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੨੫ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ ।
- ੨੬ [ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਹੋਇਆ] ਮਨ । 'ਇਹ ਮਨ ਪੰਚ ਤਤੁ ਤੇ ਜਨਮਾ' (ਆਸਾ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੪੧੫) ।
- ੨੭ ਉਧਾਰ ਲਵੋ, ਤਾਰ ਲਵੋ ।
- ੨੮ ਹਰੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਮਾਣ ਪਾਓ ।
- ੨੯ ਜੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਉਥੇ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ?
- ੩੦ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅਪਹੁੰਚ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਜਾਣੋ, ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸੇ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਧਰੋ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ।
- ੩੧ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ ਤੇ ਹੇ ਸੰਤੋ, ਗੁਰਸਿਖੋ ! ਸੱਚੇ, ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਓ ।

* ਜਾਂ ਬੁਲਨਾ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ । ਇਥੋਂ ਛੰਦ ਦੀ ਕਿਸਮ ਬਦਲਣ ਕਰ ਕੇ ਛੋਟਾ ਅੰਕ ਭੀ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਅੰਕ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ । ਅੰਕ ੧੬ ਤੱਕ ਕਵੀ 'ਨਲੁ' ਦੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜਪੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਹੁ ^੧ਗੁਰੂ ਹਰਿ
 ਪਾਈਐ ॥ ਉਦਧਿ ^੨ਗੁਰੂ ਗਹਿਰ ^੩ਗੰਭੀਰ ਬੇਅੰਤੁ ^੪ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਗ ਹੀਰ
 ਮਣਿ ਮਿਲਤ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥ ^੫ਫੁਨਿ ਗੁਰੂ ਪਰਮਲ ਸਰਸ ਕਰਤ ਕੰਚਨੁ
 ਪਰਸ ਮੈਲੁ ਦੁਰਮਤਿ ਹਿਰਤ ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਧਾਈਐ ॥ ^੬ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਰਵਾਹ
 ਛੁਟਕੰਤ ਸਦ ਦੂਰਿ ਜਿਸੁ ਗੁਾਨ ਗੁਰ ਬਿਮਲ ਸਰ ਸੰਤ ਸਿਖ ਨਾਈਐ ॥
 ਨਾਮੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ^੭ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਉਰਿ ^੮ਧਰਹੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਹੁ ਗੁਰੂ ਹਰਿ
 ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪੁ ਮੰਨ ਰੇ ॥ ਜਾ ਕੀ
 ਸੇਵ ਸਿਵ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ^੯ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਗਣ ਤਰਹਿ ਤੇਤੀਸ ^{੧੦}ਗੁਰ ਬਚਨ
 ਸੁਣਿ ਕੰਨ ਰੇ ॥ ਫੁਨਿ ਤਰਹਿ ਤੇ ਸੰਤ ^{੧੧}ਹਿਤ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਹਿ
 ਤਰਿਓ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਗੁਰ ਮਿਲਤ ਮੁਨਿ ਜੰਨ ਰੇ ॥ ਤਰਹਿ ਨਾਰਦਾਦਿ
 ਸਨਕਾਦਿ ^{੧੨ ੧੩}ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਹਿ ਤਰਹਿ ਇਕ ਨਾਮ ਲਗਿ ^{੧੪}ਤਜਹੁ ਰਸ ਅੰਨ
 ਰੇ ॥ ਦਾਸੁ ਬੇਨਤਿ ਕਹੈ ਨਾਮੁ ^{੧੫}ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੈ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪੁ
 ਮੰਨ ਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ੨੬ ॥ * ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭ ਉਪਰਿ ॥ ਕਰੀ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਤਜੁਗਿ ਜਿਨਿ ਧੂ ਪਰਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਉਧਰੀਅੰ ॥ ^{੧੬}ਹਸੁ
 ਕਮਲ ਮਾਥੇ ਪਰ ਧਰੀਅੰ ॥ ਅਲਖ ਰੂਪ ^{੧੭}ਜੀਅ ਲਖਾ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸਾਧਿਕ
 ਸਿਧ ਸਗਲ ਸਰਣਾਈ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸਤਿ ਜੀਅ ਧਾਰਹੁ ॥
 ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੇਹ ਨਿਸਾਰਹੁ ^{੧੮} ॥ ਗੁਰੂ ਜਗਜੁ ਖੇਵਟੁ ^{੧੯}ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ
 ਤਰਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ^{੨੦}ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ
 ਹੋਇ ॥ ^{੨੧}ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਤਿਨਿ ਲਹਣਾ ਥਾਪਿ ਜੋਤਿ
 ਜਗਿ ਧਾਰੀ ॥ ^{੨੨}ਲਹਣੈ ਪੰਥੁ ਧਰਮ ਕਾ ਕੀਆ ॥ ਅਮਰਦਾਸ ਭਲੇ ਕਉ
 ਦੀਆ ॥ ਤਿਨਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸੋਢੀ ^{੨੩}ਬਿਰੁ ਥਪੁਉ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ^{੨੪}ਅਖੈ
 ਨਿਧਿ ਅਪੁਉ ॥ ਅਪੁਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਖੈ ਨਿਧਿ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ
 ਫਲੁ ਲਹੀਅੰ ^{੨੫} ॥ ਬੰਦਹਿ ^{੨੬}ਜੋ ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ^{੨੭}ਪਰਮਾਨੰਦ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਹੀਅੰ ॥ ^{੨੮}ਪਰਤਖਿ ਦੇਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ ਆਦਿ ਰੂਪਿ ਪੋਖਣ
 ਭਰਣੰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਅਲਖ ਗਤਿ ਜਾ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤਾਰਣ
 ਤਰਣੰ ॥ ੧ ॥ ਜਿਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਬਾਣੀ ਸਾਧੂ ਜਨ ਜਪਹਿ ^{੨੯}ਕਰਿ
 ਬਿਚਿਤਿ ਚਾਓ ॥ ਆਨੰਦੁ ਨਿਤ ਮੰਗਲੁ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਸਫਲੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥
^{੩੦}ਸੰਸਾਰਿ ਸਫਲੁ ਗੰਗਾ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਪਰਸਨ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਗਤੇ ॥
^{੩੧}ਜੀਤਹਿ ਜਮ ਲੋਕੁ ਪਤਿਤ ਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਰਿ ਜਨ ਸਿਵ ਗੁਰ ਗੁਾਨਿ ਰਤੇ ॥
^{੩੨}ਰਘੁਬੰਸਿ ਤਿਲਕੁ ਸੁੰਦਰੁ ਦਸਰਥ ਘਰਿ ਮੁਨਿ ਬੰਛਹਿ ਜਾ ਕੀ ਸਰਣੰ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
 ੨ ਸਮੁੰਦਰ ।
 ੩ ਡੂੰਘਾ ।
 ੪ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨਗ, ਹੀਰੇ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ।
 ੫ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸੁਗੰਧਤ ਤੇ ਰਸੀਲਾ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਛੁਹ ਨਾਲ ਸੋਨਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਬਦ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਈਏ ।
 ੬ ਜਿਸ ਦੇ ਦੂਰੇ 'ਤੇ ਸਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਝਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨ-ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਸਿੱਖ ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
 ੭ ਨਿਰੋਲ, ਸਾਫ਼ ।
 ੮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ।
 ੯ ਦੇਵਤੇ, ਦੈਂਤ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤਰਦੇ ਹਨ।
 ੧੦ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ।
 ੧੧ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ।
 ੧੨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ ਆਦਿ ।
 ੧੩ ਹਰੀ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੧੪ ਹੋਰ ਸਵਾਦ ਛੱਡ ਦਿਓ ।
 ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ।
 ੧੬ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ ।
 ੧੭ ਜੀਆਂ ਤੋਂ ਲਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।
 ੧੮ ਤਾਰ ਲਓ ।
 ੧੯ ਮਲਾਹ ।
 ੨੦ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
 ੨੧ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ।
 ੨੨ ਲਹਿਣੇ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚਲਾਇਆ ।
 ੨੩ ਅਟੱਲ, ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ।
 ੨੪ (ਨਾਮ ਰੂਪ) ਨਾ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਅਰਪਿਆ।
 ੨੫ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ।
 ੨੬ ਬੰਦਨਾ (ਨਮਸਕਾਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮ ਸਖੀ ਗੁਰਮੁਖ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ।
 ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਦਿ-ਪੁਰਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਤੇ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
 ੨੯ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਚਾਉ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ।
 ੩੦ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਗੰਗਾ ਵਤ ਫਲ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
 ੩੧ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਮ-ਲੋਕ ਉੱਤੇ ਫੜ੍ਹੇ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।
 ੩੨ ਰਘੂ ਦੀ ਕੁਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰ, ਜੋ ਦਸਰਥ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮਿਆ (ਭਾਵ ਰਾਮ ਚੰਦਰ), ਉਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਹੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਮੁਨੀ ਲੋਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

* ਏਥੇ 'ਨਲ੍' ਭੱਟ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਮੁਕਦੇ ਹਨ ਤੇ 'ਗਯੰਦ' ਭੱਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜੋੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਅਲਖ ਗਤਿ ਜਾ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤਾਰਣ ਤਰਣੰ ॥
 ੨ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਅਗਮ ਸਾਗਰੁ ਤੁਲਹਾ^੧ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਪਾਯਾ ॥ ^੨ਜਗਿ
 ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਭਗਾ ਇਹ ਆਈ ਹੀਐ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਪਰਤੀਤਿ ਹੀਐ ਆਈ
 ਜਿਨ ਜਨ ਕੈ ਤਿਨ੍ ਕਉ ਪਦਵੀ ਉਚ ਭਈ ॥ ਤਜਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਲੋਭੁ ਅਰੁ
 ਲਾਲਚੁ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ^੩ ਗਈ ॥ ਅਵਲੋਕਾ^੪ ਬ੍ਰਹਮੁ ਭਰਮੁ ਸਭੁ ਛੁਟਕਾ
^੫ਦਿਬੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕਾਰਣ ਕਰਣੰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਅਲਖ ਗਤਿ ਜਾ ਕੀ
 ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤਾਰਣ ਤਰਣੰ ॥ ੩ ॥ ਪਰਤਾਪੁ ਸਦਾ ਗੁਰ ਕਾ ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਪਰਗਾਸੁ ਭਯਾ ਜਸੁ ਜਨ ਕੈ ॥ ਇਕਿ ਪੜਹਿ ਸੁਣਹਿ ਗਾਵਹਿ ਪਰਭਾਤਿਹਿ
 ਕਰਹਿ ਇਸ੍ਰਾਨੁ ॥ ਇਸ੍ਰਾਨੁ ਕਰਹਿ ਪਰਭਾਤਿ ਸੁਧ ਮਨਿ ਗੁਰ ਪੂਜਾ ^੬ਬਿਧਿ
 ਸਹਿਤ ਕਰੰ ॥ ^੭ਕੰਚਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਕਉ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਧ੍ਰਾਨੁ
 ਧਰੰ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਜਗੰਨਾਥੁ ਜਲ ਥਲ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਪੂਰਿ^੮ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
 ਬਰਨੰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਅਲਖ ਗਤਿ ਜਾ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤਾਰਣ
 ਤਰਣੰ ॥ ੪ ॥ ^੯ਜਿਨਹੁ ਬਾਤ ਨਿਸੂਲ ਧ੍ਰਾਮ ਜਾਨੀ ਤੇਈ ਜੀਵ ਕਾਲ ਤੇ
 ਬਚਾ ॥ ਤਿਨ੍ ਤਰਿਓ ਸਮੁਦ੍ਰੁ ਰੁਦ੍ਰ^{੧੦} ਖਿਨ ਇਕ ਮਹਿ ^{੧੧}ਜਲਹਰ ਬਿੰਬ ਜੁਗਤਿ
 ਜਗੁ ਰਚਾ ॥ ਕੁੰਡਲਨੀ^{੧੨} ਸੁਰਝੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਮਚਾ ॥
 ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭ ਉਪਰਿ ^{੧੩}ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰੰਮ ਸੇਵੀਐ ਸਚਾ ॥ ੫ ॥*
^{੧੪}ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਕਵਲ ਨੈਨ ^{੧੫}ਮਧੁਰ
 ਬੈਨ ^{੧੬}ਕੋਟਿ ਸੈਨ ਸੰਗ ਸੋਭ ^{੧੭}ਕਹਤ ਮਾ ਜਸੋਦ ਜਿਸਹਿ ਦਹੀ ਭਾਤੁ
 ਖਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਦੇਖਿ ਰੂਪੁ ਅਤਿ ਅਨੂਪੁ ਮੋਹ ਮਹਾ ਮਗ ਭਈ ਕਿੰਕਨੀ
 ਸਬਦ ਝਨਤਕਾਰ ਖੇਲੁ ਪਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ^{੧੮}ਕਾਲ ਕਲਮ ਹੁਕਮੁ ਹਾਥਿ
 ਕਹਹੁ ਕਉਨੁ ਮੇਟਿ ਸਕੈ ^{੧੯}ਈਸੁ ਬੰਮੁ ਗਾਨੁ ਧ੍ਰਾਨੁ ਧਰਤ ਹੀਐ ਚਾਹਿ
 ਜੀਉ ॥ ਸਤਿ ਸਾਚੁ ^{੨੦}ਸ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਸਦਾ ਤੁਹੀ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥ ^{੨੧}ਰਾਮ ਨਾਮ
 ਪਰਮ ਧਾਮ ਸੁਧ ਬੁਧ ਨਿਰੀਕਾਰ ਬੇਸੁਮਾਰ ਸਰਬਰ ਕਉ ਕਾਹਿ ਜੀਉ ॥
^{੨੨}ਸੁਥਰ ਚਿਤ ਭਗਤ ਹਿਤ ਭੇਖੁ ਧਰਿਓ ਹਰਨਾਖਸੁ ਹਰਿਓ ਨਖ ਬਿਦਾਰਿ
 ਜੀਉ ॥ ^{੨੩}ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਗਦਾ ਪਦਮ ਆਪਿ ਆਪੁ ਕੀਓ ਛਦਮ
 ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਖੈ ਕਉਨੁ ਤਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿ ਸਾਚੁ ਸ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸੁ
 ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਸਦਾ ਤੁਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥
 ੨ ॥ ੭ ॥ ^{੨੪}ਪੀਤ ਬਸਨ ਕੁੰਦ ਦਸਨ ਪ੍ਰਿਆ ਸਹਿਤ ਕੰਠ ਮਾਲ ਮੁਕਟੁ
 ਸੀਸਿ ਮੋਰ ਪੰਖ ਚਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਬੇਵਜੀਰ ਬਡੇ ਧੀਰ^{੨੫} ^{੨੬}ਧਰਮ ਅੰਗ ਅਲਖ

੧ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਖਤਿਆਂ ਜਾਂ ਲੋਕਤਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਆਸਰਾ । ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੁਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਯਕੀਨ ਬੱਝ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ । (ਭਗਾ) ਭਜ ਗਿਆ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

੩ [ਵਜ਼ਥਾ] ਪੀੜਾ ।

੪ ਦੇਖਿਆ ।

੫ ਜਿਸ ਦੀ ਰੱਬੀ-ਜੋਤਿ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹੈ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ)।

੬ ਵਿਧੀ ਸਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

੭ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਅਤੇ ਪਾਰਸ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਚਨ ਧਰੂਅ ਵਾਂਗ ਅਟੱਲ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ।

੧੦ ਡਰਾਉਣਾ ।

੧੧ [ਜਲਧਰ] ਬੱਦਲ । ਜਗਤ ਨੂੰ ਓਹ ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗ (ਛਿੰਨ-ਭੰਗਰ) ਰਚਿਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ।

੧੨ [ਕੁੰਡਲਿਨੀ, ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਇਕ ਨਾੜੀ, ਜੋ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੱਪ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕੁੰਡਲ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਜੋਗ-ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਛੀ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।] ਮਨ ਦੀ ਗੁੰਝਲ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਗੁੰਝਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਅਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹਰੀ

ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ।

੧੩ ਮਨ, ਵਚਨ ਤੇ ਅਮਲ ਰਾਹੀਂ ।

੧੪ ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ ! ਧੰਨ ਹੈਂ !

੧੫ ਮਿਠੇ ਬਚਨਾਂ ਵਾਲਾ ।

੧੬ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਸੋਭਦੇ ਹਨ ।

੧੭ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਮਾਤਾ ਜਸੋਧਾਂ ਆਖਦੀ ਸੀ, "ਦਹੀਂ ਚਾਉਲ ਖਾ ਲਓ ।" ਜਦ ਤੂੰ ਖੋਡ ਪਾਂਦਾ ਸੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਤਤਾਰੀ ਛਣ-ਛਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਂਦੀ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ) ਤੇ ਤੇਰੇ ਅਤੀ ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਸੋਧਾਂ ਬਹੁਤ ਮਗਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ।

੧੮ ਮੌਤ ਦੀ ਕਲਮ ਤੇ ਹੁਕਮ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ।

੧੯ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

੨੦ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।

੨੧ ਰਾਮ ਨਾਮ ਵਾਲੇ, ਉੱਚੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵਾਲੇ, ਸੁਝ-ਬੁਝ ਵਾਲੇ, ਆਕਾਰ-ਰਹਿਤ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੋ, ਤੇਰੀ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਕਉਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

੨੨ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਫ ਦਿਲ ਭਗਤ (ਪ੍ਰਹਲਾਦ) ਲਈ (ਨਰਸਿੰਘ ਦਾ) ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੂੰਆਂ ਨਾਲ ਪਾੜ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ।

੨੩ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛਲ (ਬਾਵਨ) ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ।

੨੪ (ਤੂੰ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ) ਪੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਚਿੱਟੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ, (ਰਾਧਾ) ਪਿਆਰੀ ਸਮੇਤ, ਗਲੇ ਵਿਚ ਮਾਲਾ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲਾ ਮੁਕਟ ਚਾਅ ਨਾਲ ਪਹਿਨਿਆ ਹੈ ।

੨੫ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ।

੨੬ ਧਰਮ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ।

* ਏਥੋਂ ਅੱਗੋਂ ਛੋਟਾ ਅੰਕ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ । ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ, ਕੇਵਲ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਬਦਲੀ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਜੋ ਜੋ ਸਿਫਤਾਂ ਲੋਕ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਆਏ ਹਨ । ਇਹ ਭੱਟ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ।

ਅਗਮ ਖੇਲੁ ਕੀਆ ਆਪਣੈ ਉਛਾਹਿ^੧ ਜੀਉ ॥ ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਥੀ ਨ ਜਾਇ
 ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ਸੁਤਹ ਸਿਧ^੨ ਰੂਪੁ ਧਰਿਓ ਸਾਹਨ ਕੈ ਸਾਹਿ
 ਜੀਉ ॥ ਸਤਿ ਸਾਚੁ ਸ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਸਦਾ ਤੁਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ
^੩ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਜੀਉ ॥ ^੪ਬਲਿਹਿ ਛਲਨ ਸਬਲ ਮਲਨ ਭਗਿ ਫਲਨ
 ਕਾਨ੍ ਕੁਅਰ ਨਿਹਕਲੰਕ ਬਜੀ ਡੰਕ ਚੜ੍ਹੂ ਦਲ ਰਵਿੰਦ ਜੀਉ ॥ ^੫ਰਾਮ ਰਵਣ
 ਦੁਰਤ ਦਵਣ ਸਕਲ ਭਵਣ ਕੁਸਲ ਕਰਣ ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪਿ ਹੀ ਦੇਵਾਧਿ
 ਦੇਵ ਸਹਸ ਮੁਖ ਫਨਿੰਦ ਜੀਉ ॥ ^੬ਜਰਮ ਕਰਮ ਮਛ ਕਛ ਹੁਅ ਬਰਾਹ ਜਮੁਨਾ
 ਕੈ ਕੂਲਿ ਖੇਲੁ ਖੇਲਿਓ ਜਿਨਿ ਗਿੰਦ ਜੀਉ ॥ ਨਾਮੁ ਸਾਰੁ^੭ ਹੀਏ ਧਾਰੁ ਤਜੁ
 ਬਿਕਾਰੁ ^੮ਮਨ ਗਯੰਦ* ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਬਿੰਦ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥
 ੯ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰ ਕਹਿਆ ਮਾਨੁ
^੯ਨਿਜ ਨਿਧਾਨੁ ਸਚੁ ਜਾਨੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਇਹੈ ^{੧੦}ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਹੋਇ ਕਲਾਨੁ ਲਹਹਿ
 ਪਰਮ ਗਤਿ ਜੀਉ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ^{੧੧}ਜਣ ਜਣ ਸਿਉ ਛਾਡੁ ਧੋਹੁ
 ਹਉਮੈ ਕਾ ਫੰਧੁ ਕਾਟੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਰਤਿ^{੧੨} ਜੀਉ ॥ ^{੧੩}ਦੇਹੁ ਗੇਹੁ ਤ੍ਰਿਅ ਸਨੇਹੁ
 ਚਿਤ ਬਿਲਾਸੁ ਜਗਤ ਏਹੁ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਦਾ ਸੇਉ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰੁ ਮਤਿ
 ਜੀਉ ॥ ਨਾਮੁ ਸਾਰੁ ਹੀਏ ਧਾਰੁ ਤਜੁ ਬਿਕਾਰੁ ਮਨ ਗਯੰਦ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ
 ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥ ੧੦ ॥ ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ
^{੧੪}ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਸਦਕਾ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਕਹਿ ਨ
 ਸਕੈ ਕੋਊ ਤੂ ਕਦ ਕਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ^{੧੫}ਸਿਰੇ ਤੈ ਅਗਨਤ ਤਿਨ ਕਉ ਮੋਹੁ
 ਭਯਾ ਮਨ ਮਦ ਕਾ ॥ ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਉਪਾਈ ਰਿਜਕੁ ਦੀਆ ਸਭ
 ਹੁ ਕਉ ਤਦ ਕਾ ॥ ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭੁ
 ਸਦਕਾ ॥ ੧ ॥ ੧੧ ॥ ^{੧੬}ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਾ ਬਡਾ ਤਮਾਸਾ ॥ ਆਪੇ ਹਸੈ ਆਪਿ
 ਹੀ ਚਿਤਵੈ^{੧੭} ਆਪੇ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ^{੧੮} ਪਰਗਾਸਾ ॥ ਆਪੇ ਜਲੁ ਆਪੇ ਥਲੁ ਥੰਮ੍ਹਨੁ^{੧੯}
 ਆਪੇ ਕੀਆ ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਾਸਾ ॥ ਆਪੇ ਨਰੁ ਆਪੇ ਫੁਨਿ^{੨੦} ਨਾਰੀ ਆਪੇ
 ਸਾਰਿ^{੨੧} ਆਪ ਹੀ ਪਾਸਾ^{੨੨} ॥ ^{੨੩}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਗਤਿ ਸਭੈ ਬਿਚਾਰਹੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ
 ਕਾ ਬਡਾ ਤਮਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ਕੀਆ ਖੇਲੁ ^{੨੪}ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ ॥ ^{੨੫}ਤੂ ਜਲਿ ਥਲਿ ਗਗਨਿ ਪਯਾਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਤੇ ਮੀਠੇ ਜਾ ਕੇ ਬਚਨਾ ॥ ਮਾਨਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਰੁਦ੍ਰਾਦਿਕ^{੨੬} ^{੨੭}ਕਾਲ ਕਾ ਕਾਲੁ
^{੨੮}ਨਿਰੰਜਨ ਜਚਨਾ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੨੯} ਪਾਈਐ ਪਰਮਾਰਥੁ^{੩੦} ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੇਤੀ

- ੧ ਚਾਅ ਨਾਲ ।
- ੨ ਸਹਿਜੇ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ।
- ੪ ਆਪ ਹੀ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਨੂੰ ਛਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
ਬਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਭਗਤੀ
ਦਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਰਾਜ-ਕੁਮਾਰ ਕਾਨ੍ਹ ਹਨ,
ਅੱਗੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਡੰਕਾ
ਵਜੇਗਾ ਅਤੇ ਗਜਦਾ ਹੋਇਆ ਦਲ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ।
- ੫ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਾਪ ਖੰਡਨ ਵਾਲੇ, ਸਭ ਥਾਂ
ਸੁਖ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ
ਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਹਜ਼ਾਰ
ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹਨ ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੱਛ ਤੇ ਕੱਛ ਤੇ ਵਰਾਹ
ਆਦਿ (ਅਵਤਾਰਾਂ) ਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਕਰਮ ਧਾਰਨ
ਕੀਤਾ ਅਤੇ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ) ਜਮਨਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਗੋਦ
ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡੀ ।
- ੭ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ।
- ੮ ਹੇ ਗਯੰਦ ਦੇ ਮਨ !
- ੯ (ਤੋਰੇ ਲਈ) ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਖਜ਼ਾਨਾ ਏਹੀ ਹੈ ।
- ੧੦ ਰਾਤ ਦਿਨ, ਸਦਾ ।
- ੧੧ ਜਣੇ ਖਣੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦੇ ।
- ੧੨ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾ, ਲਗਨ ਲਾ ।
- ੧੩ ਸਰੀਰ, ਘਰ, ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਆਦਿ ਇਹ
ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦਿਲ ਪਰਚਾਵਾ ਹੈ; (ਤੂੰ
ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਦਾ
ਸੇਵਾ ਕਰ; ਇਹੋ ਸਿਖਿਆ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ
- ਕਰ ।
- ੧੪ ਪੰਨ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਰੂ ! ('ਵਾਹ ਗੁਰੂ, ਅਤੇ ਵਾਹਿ
ਗੁਰੂ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ।) ਗੁਰੂ
ਨੂੰ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ
ਆਇਆ ਹੈ : "ਤਿਸੁ ਕਉ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿ ਵਾਟ
ਦਿਖਾਵੈ" (ਗਉੜੀ ਮ: ੧-੨੨੬) । "ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੋੜਿਆ" (ਵਾਰ
ਗੁਜਰੀ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੫੨੨) ।
- ੧੫ ਤੂੰ ਬਣਾਏ ਅਣਗਿਣਤ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ।
- ੧੬ ਪੰਨਤਾ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਦਾ ।
- ੧੭ ਸੋਚਦਾ, ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਸੂਰਜ ।
- ੧੯ ਨ੍ਰਮੂਣਾ, ਆਸਰਾ ।
- ੨੦ ਭੀ ।
- ੨੧ ਨਰਦਾਂ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੪੨, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੨੨ ਚੌਪਟ ।
- ੨੩ ਹੇ ਗੁਰਮੁਖੇ ! ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰੋ ।
- ੨੪ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੇਲ ।
- ੨੫ ਤੂੰ ਪਾਣੀ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ, ਅਸਮਾਨ ਅਤੇ ਪਤਾਲ
ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
- ੨੬ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਆਦਿ ।
- ੨੭ ਤੂੰ ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ ਹੈਂ ।
- ੨੮ ਹੇ ਨਿਰੰਜਨ ਰੂਪ ! ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ।
- ੨੯ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੩੦ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਦਰਸ਼ ।

* ਏਥੇ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਭੱਟ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਏਹ ੯ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ੪ ਸਵੱਯੇ, 'ਗਯੰਦ' ਦੇ ਹੀ ਹਨ ।
† ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਬਦਲਣ ਕਰ ਕੇ ਛੋਟਾ ਅੰਕ ਬਦਲਿਆ ਹੈ; ਪਰ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਵੱਡਾ
ਅੰਕ ਜਾਰੀ ਹੈ ।

ਮਨੁ ਖਚਨਾ^੧ ॥ ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ^੨ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ
 ਰਚਨਾ ॥ ੩ ॥ ੧੩ ॥ ੪੨ ॥ *ਅਗਮੁ ਅਨੰਤੁ ਅਨਾਦਿ ਆਦਿ ਜਿਸੁ ਕੋਇ
 ਨ ਜਾਣੈ ॥ ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ^੩ ਧਰਿ ਧਾਨੁ ਨਿਤਹਿ^੪ ਜਿਸੁ ਬੇਦੁ ਬਖਾਣੈ^੫ ॥
 ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਸਰ ਕੋਈ ॥ ^੬ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਣ ਸਮਥੁ
 ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਕੀਓ^੭ ਜਨੁ ਮਥੁਰਾ
 ਰਸਨਾ ਰਸੈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਚਿਤਹ ਬਸੈ ॥
 ੧ ॥ ^੮ਗੁਰੂ ਸਮਰਥੁ ਗਹਿ ਕਰੀਆ ਧ੍ਰੁਵ ਬੁਧਿ ਸੁਮਤਿ ਸਮਾਰਨ ਕਉ ॥ ^੯ਫੁਨਿ
 ਧੰਮ ਧੁਜਾ ਫਹਰੰਤਿ ਸਦਾ ਅਘ ਪੁੰਜ ਤਰੰਗ ਨਿਵਾਰਨ ਕਉ ॥ ^{੧੦}ਮਥੁਰਾ ਜਨ
 ਜਾਨਿ ਕਹੀ ਜੀਅ ਸਾਚੁ ਸੁ ਅਉਰ ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰਨ ਕਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਬੋਹਿਥੁ ਬਡੋ ਕਲਿ ਮੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਨ ਕਉ ॥ ੨ ॥ ^{੧੧}ਸੰਤਤ ਹੀ
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਸੁਰੰਗ ਰਤੇ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਹੈ ॥ ^{੧੨}ਧੰਮ ਪੰਥੁ ਧਰਿਓ
 ਧਰਨੀਧਰ ਆਪਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਧਾਰਿ ਨ ਧਾਵਤ ਹੈ ॥ ਮਥੁਰਾ ਭਨਿ ਭਾਗ ਭਲੇ
 ਉਨ੍ ਕੇ ਮਨ ਇਛਤ ਹੀ ਫਲ ਪਾਵਤ ਹੈ ॥ ^{੧੩}ਰਵਿ ਕੇ ਸੁਤ ਕੋ ਤਿਨ੍ ਤ੍ਰਾਸੁ
 ਕਹਾ ਜੁ ਚਰੰਨ ਗੁਰੂ ਚਿਤੁ ਲਾਵਤ ਹੈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਸੁਧਾ
 ਪਰਪੂਰਨ ਸਬਦ ਤਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟਿਤ ਦਿਨ ਆਗਰੁ ॥ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਅਥਾਹ
 ਅਤਿ ਬਡ ਸੁਭਰੁ ਸਦਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਰਤਨਾਗਰੁ ॥ ^{੧੫}ਸੰਤ ਮਰਾਲ ਕਰਹਿ
 ਕੰਤੂਹਲ ਤਿਨ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਿਓ ਦੁਖ ਕਾਗਰੁ ॥ ਕਲਜੁਗ ਦੁਰਤ^{੧੬} ਦੂਰਿ
^{੧੭}ਕਰਬੇ ਕਉ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰੂ ਸਗਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ॥ ੪ ॥ ਜਾ ਕਉ ਮੁਨਿ ਧਾਨੁ
 ਧਰੈ ਫਿਰਤ ਸਗਲ ਜੁਗ ^{੧੮}ਕਬਹੁ ਕ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਆਤਮ ਪ੍ਰਗਾਸ
 ਕਉ ॥ ^{੧੯}ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਸਹਿਤ ਬਿਰੰਚਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਜਾ ਕੋ ਸਿਵ ਮੁਨਿ ਗਹਿ
 ਨ ਤਜਾਤ ਕਬਿਲਾਸ ਕੰਉ ॥ ਜਾ ਕੋ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਅਨੇਕ ਤਪ
 ਜਟਾ ਜੂਟ ਭੇਖ ਕੀਏ ਫਿਰਤ ਉਦਾਸ ਕਉ ॥ ^{੨੦}ਸੁ ਤਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੁਖ
 ਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੀ ਜੀਅ ਨਾਮ ਕੀ ਬਡਾਈ ਦਈ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਉ ॥ ੫ ॥
^{੨੧}ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਧਿਆਨ ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਤਿਹੁ ਲੋਗ ਪ੍ਰਗਾਸੇ ॥
 ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ^{੨੨}ਭਟਕਿ ਭ੍ਰਮੁ ਭਜਤ ^{੨੩}ਦੁਖ ਪਰਹਰਿ ਸੁਖ ਸਹਜ ਬਿਗਾਸੇ ॥
 ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਸਦਾ ਅਤਿ ਲੁਭਿਤ ^{੨੪}ਅਲਿ ਸਮੂਹ ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਸੁਬਾਸੇ ॥
^{੨੫}ਬਿਦਮਾਨ ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਬਪੁਉ ਥਿਰੁ ਸਾਚਉ ਤਖਤੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ ॥ ੬ ॥
 ਤਾਰਉ ਸੰਸਾਰੁ ਮਾਯਾ ਮਦ ਮੋਹਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਦੀਅਉ ਸਮਰਥੁ ॥ ਫੁਨਿ
 ਕੀਰਤਿਵੰਤ^{੨੬} ਸਦਾ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ^{੨੭} ^{੨੮}ਰਿਧਿ ਅਰੁ ਸਿਧਿ ^{੨੯}ਨ ਛੋਡਾਇ ਸਥੁ ॥

- ੧ ਖਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਇਸ ਸਵੱਯੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਆਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਥੇ 'ਵਾਹ ਗੁਰੂ', ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਦੋਏ ਰੂਪ ਇਕੋ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ ।
- ੪ ਨਿੱਤ, ਸਦਾ ।
- ੫ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੬ ਨਾਸ ਕਰਨ ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
- ੭ ਦਾਸ ਮਥੁਰਾ ਭੱਟ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸੁਮਤ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ।
- ੯ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਸਦਾ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ।
- ੧੦ ਦਾਸ ਮਥੁਰਾ ਨੇ ਜੀ ਵਿਚ ਸੱਚ ਜਾਣ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ।
- ੧੧ ਇਕ ਰਸ ਸਤ ਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।
- ੧੨ ਧਰਨੀਧਰ (ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ, ਹਰੀ) ਨੇ ਆਪ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਲੋਕ ਇਸੇ ਵਿਚ ਦਿਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦੇ ।
- ੧੩ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ? (ਇਥੇ 'ਤ੍ਰਾਸ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ ।)
- ੧੪ ਗੁਰੂ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਨਕਾ-ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਤਲਾਅ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ) ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ । (ਇਹ ਤਲਾਅ) ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ (ਅਥਾਹ) ਤੇ ਸਦਾ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ।
- ੧੫ ਸੰਤ ਰੂਪ ਹੰਸ (ਉਸ ਵਿਚ) ਕਲੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਤ ਦਾ ਡਰ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ।
- ੧੬ ਪਾਪ ।
- ੧੭ ਕਰਨ ਨੂੰ ।
- ੧੮ ਕਦੀ ਕਦੀ ਕੋਈ ਵਿਚਲਾ ਆਤਮਕ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੯ ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਵੇਦ-ਬਾਣੀ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਫੜ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਛੱਡਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ।
- ੨੦ ਉਸ ਹਰੀ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ।
- ੨੧ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰਵਾਰ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਪੁੰਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨੋਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ।
- ੨੨ ਭਰਮ ਚੱਕਰਾ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸਹਜ-ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੧੨, ਨੋਟ ੩ ।
- ੨੪ ਜਿਵੇਂ ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਫਲਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਉੱਤੇ।
- ੨੫ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ (ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਨੇ ।
- ੨੬ ਸਿਫਤ ਦੇ ਮਾਲਕ । ੨੭ ਧਨ ਮਾਲ ।
- ੨੮ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ।
- ੨੯ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀਆਂ ।

* ਇਥੇ ਕਵੀ ਗਯੰਦ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਮੁੱਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਮਥੁਰਾ ਭੱਟ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਦਾਨਿ ਬਡੋ ਅਤਿਵੰਤੁ^੧ ਮਹਾਬਲਿ ਸੇਵਕਿ ਦਾਸਿ ਕਹਿਓ ਇਹੁ ਤਬੁ^੨ ॥ ਤਾਹਿ
 ਕਹਾ ਪਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ ਜਾ ਕੈ ਬਸੀਸਿ^੩ ਧਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਬੁ ॥ ੭ ॥ ੪੯ ॥*
 ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੋਈ ॥ ਅਪਨ ਸਰਸੁ^੪ ਕੀਅਉ ਨ ਜਗਤ
 ਕੋਈ ॥ ਆਪੁਨ ਆਪੁ ਆਪ ਹੀ ਉਪਾਯਉ ॥ ^੫ਸੁਰਿ ਨਰ ਅਸੁਰ ਅੰਤੁ ਨਹੀ
 ਪਾਯਉ ॥ ਪਾਯਉ ਨਹੀ ਅੰਤੁ ^੬ਸੁਰੇ ਅਸੁਰਹ ਨਰ ਗਣ ਗੰਧੂਬ ਖੋਜੰਤ ਫਿਰੇ ॥
 ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਚਲੁ ਅਜੋਨੀ^੭ ਸੰਭਉ^੮ ਪੁਰਖੋਤਮੁ^੯ ਅਪਾਰ ਪਰੇ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ
 ਸਮਰਥੁ ਸਦਾ ਸੋਈ ਸਰਬ ਜੀਅ ਮਨਿ ਧ੍ਰਾਇਯਉ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ
^{੧੦}ਜਯੋ ਜਯ ਜਗ ਮਹਿ ਤੈ ^{੧੧}ਹਰਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਯਉ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ
 ਨਾਨਕਿ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਇਕ ਮਨਿ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਅਉ ॥
^{੧੨}ਅੰਗਦਿ ਅਨੰਤ ਮੂਰਤਿ ਨਿਜ ਧਾਰੀ ਅਗਮ ਗ੍ਰਾਨਿ ਰਸਿ ਰਸੁਉ ਹੀਅਉ ॥
^{੧੩}ਗੁਰਿ ਅਮਰਦਾਸਿ ਕਰਤਾਰੁ ਕੀਅਉ ਵਸਿ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਧ੍ਰਾਇਯਉ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਯੋ ਜਯ ਜਗ ਮਹਿ ਤੈ ਹਰਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਯਉ ॥
 ੨ ॥ ^{੧੪}ਨਾਰਦੁ ਧ੍ਰੁ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਸੁਦਾਮਾ ਪੁਬ ਭਗਤ ਹਰਿ ਕੇ ਜੁ ਗਣੰ ॥
 ਅੰਬਰੀਕੁ ਜਯਦੇਵੈ ਤਿਲੋਚਨੁ ਨਾਮਾ ਅਵਰੁ ਕਬੀਰੁ ਭਣੰ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਤਿਨ ਕੋ
 ਅਵਤਾਰੁ ਭਯਉ ਕਲਿ ਭਿੰਤਰਿ ਜਸੁ ਜਗਤੁ ਪਰਿ ਛਾਇਯਉ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ
 ਰਾਮਦਾਸ ਜਯੋ ਜਯ ਜਗ ਮਹਿ ਤੈ ਹਰਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਯਉ ॥ ੩ ॥
^{੧੭}ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤ ਤੁਝੈ ਨਰ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਿਟਿਅਉ ਜੁ ਤਿਣੰ^{੧੮} ॥
^{੧੯}ਬਾਚਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤ ਤੁਝੈ ਤਿਨ੍ ਦੁਖੁ ਦਰਿਦ੍ਰੁ ਮਿਟਯਉ ਜੁ ਖਿਣੰ ॥
^{੨੦}ਕਰਮ ਕਰਿ ਤੁਅ ਦਰਸ ਪਰਸ ਪਾਰਸ ਸਰ ਬਲੁ ਭਟ ਜਸੁ ਗਾਇਯਉ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜਯੋ ਜਯ ਜਗ ਮਹਿ ਤੈ ਹਰਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਯਉ ॥
 ੪ ॥ ^{੨੧}ਜਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰੰਤ ਨਯਨ ਕੇ ਤਿਮਰ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨੁ ॥ ਜਿਹ
 ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰੰਥਿ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿਨੋ ਦਿਨੁ ॥ ਜਿਹ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਿਮਰੰਥਿ ਜੀਅ ਕੀ ਤਪਤਿ ਮਿਟਾਵੈ ॥ ਜਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਮਰੰਥਿ ^{੨੨}ਰਿਧਿ
 ਸਿਧਿ ^{੨੩}ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਵੈ ॥ ਸੋਈ ਰਾਮਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ^{੨੪}ਬਲੁ ਭਣਿ ਮਿਲਿ
 ਸੰਗਤਿ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਰਹੁ ॥ ਜਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਲਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸਿਮਰਹੁ ਨਰਹੁ ॥ ੫ ॥ ੫੪ ॥† ਜਿਨਿ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਓ
 ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਨ ਛੋਡਿਓ ਪਾਸੁ^{੨੫} ॥ ਤਾ ਤੇ ਗਉਹਰੁ^{੨੬} ਗ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਗਟੁ
 ਉਜੀਆਰਉ ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ਰੁ ਅੰਧਾਰ ਕੋ ਨਾਸੁ ॥ ਕਵਿ ਕੀਰਤ ਜੋ ਸੰਤ ਚਰਨ
 ਮੁੜਿ ਲਾਗਹਿ ਤਿਨ੍ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਜਮ ਕੋ ਨਹੀ ਤ੍ਰਾਸੁ^{੨੭} ॥ ਜਿਵ ਅੰਗਦੁ
 ਅੰਗਿ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤਿਵ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੈ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਅਤਿਅੰਤ ।
 ੨ ਤੱਤ, ਸਚਿਆਈ ।
 ੩ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ।
 ੪ [ਸਦਰਸ] ਜੇਹਾ, ਵਰਗਾ । ਆਪਣੇ ਜਿਹਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ।
 ੫ ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਵਾਲੇ (ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ।
 ੬ ਸੁਰੀ ਅਤੇ ਅਸੁਰੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਨਰਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ; ਦੋਵੇਂ ਤਿਆਗ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਗਵੱਯੇ ਢੂੰਡਦੇ ਫਿਰੇ ਹਨ (ਪਰ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ) ।
 ੭ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ।
 ੮ [ਸੂਯੰ ਭੂ] ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ।
 ੯ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਪੁਰਖ ।
 ੧੦ ਤੇਰੀ ਜੈ ਹੀ ਜੈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ।
 ੧੧ ਹਰੀ ਵਾਲੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਬਿਅੰਤ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਪਹੁੰਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਰਸਾਇਆ ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
 ੧੪ ਨਾਰਦ (ਰਿਸ਼ੀ), ਧਰੁ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ (ਭਗਤ),
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਭਗਤ ਤੇ ਦੇਸਤ ਸਦਾਮਾ-ਇਹ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਗਤ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪੁਬ=ਪੂਰਬਲੇ, ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ।
 ੧੫ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੬ ਇਹ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ (ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ ਖਿਲਰ ਗਿਆ ।
 ੧੭ ਮਨ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਨਾਲ । ੧੮ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ।
 ੧੯ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੨੦ ਅਮਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਪਾਰਸ ਵਰਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
 ੨੧ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੨ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ।
 ੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
 ੨੪ ਹੇ ਬਲੁ ! ਤੂੰ ਆਖ ।
 ੨੫ ਪਾਸਾ, ਪੱਖ, ਸਾਬ ।
 ੨੬ [ਫ਼ਾ.] ਮੋਤੀ ।
 ੨੭ ਡਰ ।

* ਇਥੇ ੭ ਸਵੱਯੇ 'ਮਥੁਰਾ' ਭੱਟ ਦੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅੱਗੋਂ 'ਬਲੁ' ਭੱਟ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

† 'ਬਲੁ' ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਸਵੱਯਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ 'ਕੀਰਤ' ਭੱਟ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਚਾਰ ਹਨ ।

^੧ਜਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਯਉ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਹਰਿ ਚਰਨ
 ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਤਾ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਸਘਨ ਭਾਇ ਭਉ ਮਾਨਹਿ ਤੁਮ ਮਲੀਆਗਰ
 ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਬਾਸੁ ॥ ਯੂ ਪ੍ਰਲਾਦ ਕਬੀਰ ਤਿਲੋਚਨ ^੨ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਉਪਜੋ ਜੁ
 ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ^੩ਜਿਹ ਪਿਖਤ ਅਤਿ ਹੋਇ ਰਹਸੁ ਮਨਿ ਸੋਈ ਸੰਤ ਸਹਾਰੁ^੪ ਗੁਰੂ
 ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ੨ ॥ ਨਾਨਕਿ^੫ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾਨਉ ਕੀਨੀ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ
 ਲਾਈ ॥ ^੬ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਭਯੋ ਸਾਇਰੁ ਤਿਨਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕੀ
 ਨੀਵ ਰਖਾਈ ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ਹੈ ਇਕ ਜੀਹ^੭ ਕਛੁ ਕਹੀ
 ਨ ਜਾਈ ॥ ਸੋਢੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਸਕਲ^੮ ਤਾਰਣ ਕਉ ਅਬ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਉ
 ਮਿਲੀ ਬਡਾਈ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਅਵਗੁਣਿ ਭਰੇ ਏਕੁ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਛਾਡਿ
^੯ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਭਰਮ ਪੈ ਭੂਲੇ ^{੧੦}ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਲਗਾਈ ॥ ਇਕੁ ਉਤਮ ਪੰਥੁ ਸੁਨਿਓ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਤਿਹ ਮਿਲੰਤ ਜਮ
 ਤ੍ਰਾਸ^{੧੧} ਮਿਟਾਈ ॥ ਇਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ
 ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥ ੪ ॥ ੫੮ ॥* ^{੧੨}ਮੋਹੁ ਮਲਿ ਬਿਵਸਿ ਕੀਅਉ ਕਾਮੁ ਗਹਿ
 ਕੇਸ ਪਛਾੜਉ ॥ ^{੧੩}ਕ੍ਰੋਧੁ ਖੰਡਿ ਪਰਚੰਡਿ ਲੋਭੁ ਅਪਮਾਨ ਸਿਉ ਝਾੜਉ ॥
^{੧੪}ਜਨਮੁ ਕਾਲੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਹੁਕਮੁ ਜੋ ਹੋਇ ਸੁ ਮੰਨੈ ॥ ^{੧੫}ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਬੰਧਿਅਉ
 ਸਿਖ ਤਾਰੇ ਸੁਪ੍ਰੰਨੈ ॥ ^{੧੬}ਸਿਰਿ ਆਤਪਤੁ ਸਚੋ ਤਖਤੁ ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੰਜੁਤੁ^{੧੭}
 ਬਲਿ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਚੁ ਸਲੁ ਭਣਿ ^{੧੮}ਤੂ ਅਟਲੁ ਰਾਜਿ ਅਭਗੁ ਦਲਿ ॥
 ੧ ॥ ਤੂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਆਪਿ ਆਪੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਸਾਧਿਕ
 ਸਿਧ ਸਿਖ ਸੇਵੰਤੁ ^{੧੯}ਧੁਰਹ ਧੁਰੁ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਅਨਾਦਿ ^{੨੦}ਕਲਾ ਧਾਰੀ
 ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਅਹ ॥ ^{੨੧}ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਉਧਰਣ ਜਰਾ ਜੰਮਿਹਿ ਆਰੋਅਹ ॥ ^{੨੨}ਗੁਰ
 ਅਮਰਦਾਸਿ ਥਿਰੁ ਥਪਿਅਉ ਪਰਗਾਮੀ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ॥ ^{੨੩}ਅਘ ਅੰਤਕ
 ਬਦੈ ਨ ਸਲੁ ਕਵਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣ ॥ ੨ ॥ ੬੦ ॥

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ ੫ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਸਿਮਰੰ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਅਚਲੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਜਿਸੁ ਜਿਮਰਤ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ
 ਨਾਸੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਕਵਲ ਰਿਦਿ ਧਾਰੰ ॥ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਗੁਣ ਸਹਜਿ

- ੧ ਜਿਸ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਨੂੰ ਸੇਵ ਕੇ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇਆ ਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜੀ ਰੱਖਿਆ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਉ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਚੰਦਨ ਹੋ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।
- ੨ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ।
- ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੪ ਸਹਾਰਾ ।
- ੫ ਨਾਨਕ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
- ੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ) ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਹੋਏ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ।
- ੭ ਜੀਭ । ੮ ਸਾਰੀ ।
- ੮ ਵਿਹੁ ਹੀ ਵਿਹੁ ਖਾਧੀ ।
- ੧੦ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ।
- ੧੧ ਡਰ । (ਇਥੇ 'ਤ੍ਰਾਸ' ਇਸਤਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਪੁਲਿੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਔਕੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਨਾ ੧੪੦੪, ਨੋਟ ੧੩ ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ)।
- ੧੨ ਮੋਹ ਨੂੰ ਮਲ ਕੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕਾਮ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪਟਾਕ ਮਾਰਿਆ ।
- ੧੩ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇਜ਼ ਨਾਲ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟਿਆ ।
- ੧੪ 'ਜਨਮ ਮਰਨ' (ਆਵਾ-ਗੋਣ) ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਜੋ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ।
- ੧੫ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਤਾਰ ਲਏ ।
- ੧੬ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਛਤਰ ਹੈ ।
- ੧੭ [ਸੰਯੁਕਤ] ਸਹਿਤ, ਨਾਲ । ਜੋਗ ਤੇ ਭੋਗ ਸਹਿਤ ਬਲ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਤੂੰ ਅਟੱਲ ਰਾਜ ਵਾਲਾ ਤੇ ਨਾ ਤੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦਲ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ; ਤੂੰ ਰਾਜ ਕਰ ਕੇ ਅਟੱਲ ਹੈ ਤੇ ਦਲ ਕਰ ਕੇ ਅਭੰਗ ਹੈ ।
- ੧੯ ਧਰੋਂ ਹੀ, ਮੁੱਢ ਤੋਂ ।
- ੨੦ ਤਿਹਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।
- ੨੧ ਆਪ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋ (ਵਰਾਹ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ), ਅਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਤੇ ਜਮ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ (ਭਾਵ ਬੁਢੇਪਾ ਤੇ ਮੌਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੋਹ ਸਕਦੇ)।
- ੨੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ।
- ੨੩ ਸਲ੍ਹ ਕਵੀ ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ । ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਾਠ 'ਬਦੈਨ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਬਦੈਨ=ਨਹੀਂ ਬਦਦਾ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਬਿਚਾਰੰ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਘਰਿ ^੧ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸਾ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ
 ਪੂਰੀ ਆਸਾ ॥ ^੨ਤੈ ਜਨਮਤ ਗੁਰਮਤਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਿਓ ॥ ^੩ਕਲ੍ਹ ਜੋੜਿ ਕਰ
 ਸੁਜਸੁ ਵਖਾਣਿਓ ॥ ^੪ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੋ ਜੈਤਵਾਰੁ ਹਰਿ ਜਨਕੁ ਉਪਾਯਉ ॥
 ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਪਰਕਾਸਿਓ ^੫ਹਰਿ ਰਸਨ ^੬ਬਸਾਯਉ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ
 ਅਮਰ ਲਾਗਿ ^੭ਉਤਮ ਪਦੁ ਪਾਯਉ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ
 ਭਗਤ ਉਤਰਿ ਆਯਉ ॥ ੧ ॥ ਬਛਭਾਰੀ ਉਨਮਾਨਿਅਉ ^੮ਰਿਦਿ ਸਬਦੁ
 ਬਸਾਯਉ ॥ ਮਨੁ ਮਾਣਕੁ ਸੰਤੋਖਿਅਉ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਯਉ ॥ ਅਗਮੁ
 ਅਗੋਚਰੁ ^੯ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਰਸਾਯਉ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ
 ਰਾਮਦਾਸ ^{੧੦}ਅਨਭਉ ਠਹਰਾਯਉ ॥ ੨ ॥ ਜਨਕ ਰਾਜੁ ਬਰਤਾਇਆ ਸਤਜੁਗੁ
 ਆਲੀਣਾ ^{੧੧} ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ^{੧੨}ਅਪਤੀਜੁ ਪਤੀਣਾ ॥ ਗੁਰੁ
 ਨਾਨਕੁ ਸਚੁ ਨੀਵ ^{੧੩}ਸਾਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਲੀਣਾ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਘਰਿ
 ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ^{੧੪}ਅਪਰੰਪਰੁ ਬੀਣਾ ॥ ੩ ॥ ਖੇਲੁ ਗੂੜਉ ^{੧੫}ਕੀਅਉ ਹਰਿ ਰਾਇ
^{੧੬}ਸੰਤੋਖਿ ਸਮਾਚਰਿਓ ^{੧੭}ਬਿਮਲ ਬੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਮਾਣਉ ॥ *ਆਜੋਨੀ
 ਸੰਭਵਿਅਉ ਸੁਜਸੁ ਕਲ੍ਹ ਕਵੀਅਣਿ ਬਖਾਣਿਅਉ ॥ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕਿ ਅੰਗਦੁ
 ਵਰਉ ^{੧੮}ਗੁਰਿ ਅੰਗਦਿ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨੁ ^{੧੯} ॥ ਗੁਰਿ ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜੁਨੁ ਵਰਉ
^{੨੦}ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਅਰਜੁਨੁ ਅਮੋਲੁ ਆਜੋਨੀ
 ਸੰਭਉ ॥ ^{੨੧}ਭਯ ਭੰਜਨੁ ਪਰ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਅਨੰਭਉ ॥ ^{੨੨}ਅਗਹ
 ਗਹਣੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦਹਣੁ ਸੀਤਲੁ ਸੁਖ ਦਾਤਉ ॥ ^{੨੩}ਆਸੰਭਉ ਉਦਵਿਅਉ
 ਪੁਰਖੁ ਪੂਰਨੁ ਬਿਧਾਤਉ ॥ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ
 ਸਮਾਇਅਉ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੁ ^{੨੪}ਜਿਨਿ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ
 ਮਿਲਾਇਅਉ ॥ ੫ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਜਾਸੁ ^{੨੫}ਜਗ ਅੰਦਰਿ ^{੨੬}ਮੰਦਰਿ ਭਾਗੁ ਜੁਗਤਿ
 ਸਿਵ ਰਹਤਾ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਯਉ ਬਡ ਭਾਗੀ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ^{੨੭}ਮੇਦਨਿ ਭਰੁ
 ਸਹਤਾ ॥ ਭਯ ਭੰਜਨੁ ਪਰ ਪੀਰ ਨਿਵਾਰਨੁ ਕਲ੍ਹ ਸਹਾਰੁ ^{੨੮}ਤੋਹਿ ਜਸੁ ਬਕਤਾ ॥
 ਕੁਲਿ ਸੋਢੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ ^{੨੯}ਧਰਮ ਧੁਜਾ ^{੩੦}ਅਰਜੁਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਾ ॥
 ੬ ॥ ^{੩੧}ਧੰਮ ਧੀਰੁ ਗੁਰਮਤਿ ਗਭੀਰੁ ਪਰ ਦੁਖ ਬਿਸਾਰਣੁ ॥ ਸਬਦ ਸਾਰੁ ^{੩੨}
^{੩੩}ਹਰਿ ਸਮ ਉਦਾਰੁ ^{੩੪}ਅਹੰਮੇਵ ਨਿਵਾਰਣੁ ॥ ^{੩੫}ਮਹਾ ਦਾਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨਿ
 ਮਨਿ ਚਾਉ ਨ ਹੁਟੈ ^{੩੬} ॥ ਸਤਿਵੰਤੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੰਤੁ ਨਵ ਨਿਧਿ ^{੩੭}ਨ ਨਿਖੁਟੈ ॥
 ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ ^{੩੮}ਸਰਬ ਮੈ ^{੩੯}ਸਹਜਿ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਅਉ ॥ ਗੁਰ
 ਅਰਜੁਨੁ ਕਲ੍ਹਚਰੈ ^{੪੦} ਤੈ ਰਾਜ ਜੋਗੁ ਰਸੁ ਜਾਣਿਅਉ ॥ ੭ ॥ ^{੪੧}ਭੈ ਨਿਰਭਉ

- ੧ ਜਨਮ ਲਿਆ ।
- ੨ ਤੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰ-ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ।
- ੩ 'ਕਲ੍ਹ' ਕਵੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਜਸ ਆਖਦਾ ਹੈ ।
- ੪ ਹਰੀ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦੇ ਜੋਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ 'ਜਨਕ' ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ।
- ੫ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
- ੬ ਜੀਭ ਉਤੇ ।
- ੭ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ, ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ।
- ੮ ਮਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ।
- ੯ ਹਰੀ ਜੋ ਇੰਦਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਰੂਪ ਮੁਕਰੱਰ ਕੀਤਾ ।
- ੧੧ ਲੀਨ ਹੋਇਆ, ਸਮਾਇਆ, ਵਰਤ ਰਿਹਾ । ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਸਤਿਯੁਗ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
- ੧੨ ਨਾ ਪਤੀਜਣ ਵਾਲਾ (ਮਨ) ਪਤੀਜ ਗਿਆ ।
- ੧੩ ਨੀਂਹ ।
- ੧੪ ਜੋ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਰੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ) ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਬੀਣਾ [ਫ਼ਾ: ਬੀਨਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ] ।
- ੧੫ ਗੁੱਝਾ, ਨਾ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਅਸਚਰਜ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ, ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੈ ।
- ੧੮ ਵਰ ਪਾਇਆ । ੧੯ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
- ੨੦ ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਛੋਹਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਭੈ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਿਅੰਤ ਤੇ ਬੇਖੋਫ ਹੈ ।
- ੨੨ ਅਪਹੁੰਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ, ਭਰਮ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ, ਠੰਢਾ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਮਾਨੋ ਪੂਰਨ-ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਨਾ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ।
- ੨੪ ਜਿਸ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ) ਪਾਰਸ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੨੫ ਜਿਸ ਨੂੰ ।
- ੨੬ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਸ਼ਿਵ (ਹਰੀ) ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੭ ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਭਾਰ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੮ ਤੇਰਾ ਜਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੯ ਬੋਟਾ, ਪੁੱਤਰ ।
- ੩੦ ਝੰਡਾ ।
- ੩੧ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ।
- ੩੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ।
- ੩੩ ਹਰੀ ਵਾਂਗ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ।
- ੩੪ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੩੫ ਮਹਾਂ ਦਾਨੀ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
- ੩੬ ਥੱਕਦਾ, ਘਟਦਾ ।
- ੩੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
- ੩੮ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ।
- ੩੯ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
- ੪੦ ਕਲ੍ਹ ਕਵੀ ਉਚਰਦਾ ਹੈ ।
- ੪੧ ਭੈ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭੈ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆਂ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਲਖ ਹੈ, ਸਮਝਿਆ ਹੈ ।

* ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ਕਲ੍ਹ ਜਿਹੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਜਸ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਅਜੂਨੀ ਸੈਭ' ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਮਾਣਿਅਉ ਲਾਖ ਮਹਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਯਉ ॥ ਅਗਮੁ ^੧ਅਗੋਚਰ ਗਤਿ ਗਭੀਰੁ
^੨ਸਤਿਗੁਰਿ ਪਰਚਾਯਉ ॥ ^੩ਗੁਰੁ ਪਰਚੈ ਪਰਵਾਣੁ ਰਾਜ ਮਹਿ ਜੋਗੁ
 ਕਮਾਯਉ ॥ ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਗੁਰੁ ਧੰਨਿ ^੪ਅਭਰ ਸਰ ਸੁਭਰ ਭਰਾਯਉ ॥ ^੫ਗੁਰੁ
 ਗਮ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਅਜਰੁ ਜਰਿਓ ਸਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਮਾਇਯਉ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨ
 ਕਲੁਚਰੈ ^੬ਤੇ ਸਗਜਿ ਜੋਗੁ ਨਿਜੁ ਪਾਇਯਉ ॥ ੮ ॥ ^੯ਅਮਿਉ ਰਸਨਾ ਬਦਨਿ
 ਬਰੰ ਦਾਤਿ ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਗੁਰੁ ਸੂਰ ਸਬਦਿ ਹਉਮੈ ਨਿਵਾਰਉ ^{੧੦}ਪੰਚਾ-
 ਹਰੁਨਿ ਦਲਿਅਉ ਸੁੰਨ ਸਗਜਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਸਹਾਰਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਾਗਿ
 ਜਗ ਉਧਰਉ ^{੧੧}ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਿਚੈ ਬਸਾਇਅਉ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨ ਕਲੁਚਰੈ ^{੧੨}ਤੇ
 ਜਨਕਹ ਕਲਸੁ ਦੀਪਾਇਅਉ ॥ ੯ ॥ ਸੋਰਠੇ ॥ ^{੧੩}ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪੁਰਖੁ
 ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪਾਰਥਉ ਚਾਲੈ ਨਹੀ ॥ ^{੧੪}ਨੇਜਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦਿ
 ਸਵਾਰਿਅਉ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਭਵਜਲੁ ਸਾਇਰੁ ਸੇਤੁ ਨਾਮੁ ਹਰੀ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ ॥
^{੧੬}ਤੁਅ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰ ਹੇਤੁ ਨਾਮਿ ਲਾਗਿ ਜਗੁ ਉਧਰਉ ॥ ੨ ॥ ਜਗਤ
 ਉਧਾਰਣੁ ਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠੈ ਪਾਇਅਉ ॥ ਅਬ ਨਾਹਿ ^{੧੭}ਅਵਰ ਸਰਿ ਕਾਮੁ
^{੧੮}ਬਾਰੰਤਰਿ ਪੂਰੀ ਪੜੀ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥* ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ
 ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ ॥ ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਭਯਉ ^{੧੯}ਤਤ ਸਿਉ ਤਤੁ
 ਮਿਲਾਯਉ ॥ ਅੰਗਦਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਅਮਰੁ ^{੨੦}ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰੁ
 ਕੀਅਉ ॥ ਅਮਰਦਾਸਿ ^{੨੧}ਅਮਰਤੁ ਛਤੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਹਿ ਦੀਅਉ ॥ ^{੨੨}ਗੁਰੁ
 ਰਾਮਦਾਸ ਦਰਸਨੁ ਪਰਸਿ ਕਹਿ ਮਥੁਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਯਣ ॥ ^{੨੩}ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ
 ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਿਖਰੁ ਨਯਣ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿ ਰੂਪੁ ਸਤਿ ਨਾਮੁ
 ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਿਓ ਉਰਿ ^{੨੪}॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਪਰਤਖਿ ^{੨੫}ਲਿਖਉ ਅਛਰੁ
 ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ॥ ਪ੍ਰਾਟ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗੈ ਤੇਜੁ ^{੨੬}ਭੂਅ ਮੰਡਲਿ ਛਾਯਉ ॥
^{੨੭}ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਪਰਸੁ ਪਰਸਿ ਗੁਰਿ ਗੁਰੁ ਕਹਾਯਉ ॥ ਭਨਿ ^{੨੮}ਮਥੁਰਾ
 ਮੂਰਤਿ ਸਦਾ ਥਿਰੁ ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਸਨਮੁਖ ਰਹਹੁ ॥ ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜੁ
 ਅਰਜੁਨੁ ਗੁਰੁ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਲਾਗਿ ਬਿਤਰਹੁ ^{੨੯}॥ ੨ ॥ ^{੩੦}ਤਿਹ ਜਨ ਜਾਚਹੁ
 ਜਗਤੁ ਪਰ ਜਾਨੀਅਤੁ ਬਾਸੁਰ ਰਯਨਿ ਬਾਸੁ ਜਾ ਕੋ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ ॥
 ਪਰਮ ਅਤੀਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰੰਗੋ ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ^{੩੧}ਪੈ ਦੇਖੀਅਤੁ
 ਧਾਮ ਸਿਉ ॥ ਅਪਰ ਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਸਿਉ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਾਗੋ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਰਸੁ
 ਨਾਹੀ ਅਉਰੈ ਕਾਮ ਸਿਉ ॥ ਮਥੁਰਾ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ^{੩੨}ਸੂਬ ਮਯ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰੁ
 ਭਗਤਿ ਕੈ ਹੇਤਿ ^{੩੩}ਪਾਇ ਰਹਿਓ ਮਿਲਿ ਰਾਮ ਸਿਉ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤੁ ਨ
 ਪਾਵਤ ਦੇਵ ਸਬੈ ਮੁਨਿ ਇੰਦੁ ਮਹਾ ਸਿਵ ^{੩੪}ਜੋਗ ਕਰੀ ॥ ^{੩੫}ਫੁਨਿ ਬੇਦ ਬਿਰੰਚਿ

- ੧ ਅਗੋਚਰ ਗਤੀ ਵਾਲਾ, ਮਨ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲਾ ।
- ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਐਸੇ ਅਪਹੁੰਚ ਹਰੀ ਨਾਲ ਵਾਕਫੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ । ਪਰੀਚਯ= ਵਾਕਫੀ, ਜਾਣ ਪਛਾਣ ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਨਾਲ ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਕਬੂਲ ਪਏ ।
- ੪ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ-ਭਰੀਣ ਵਾਲੇ ਤਲਾਅ ਨਕਾ-ਨੱਕ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ।
- ੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਰਗਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੯੨, ਨੋਟ ੫ । ੬ ਕਲ੍ਹ ਸਹਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਤੂੰ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਪਾਇਆ ਹੈ ।
- ੮ ਜੀਭ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਵਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਹੇ ਅਲਖ, ਅਪਾਰ ਸੂਰਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ!
- ੯ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ।
- ੧੦ ਪੰਜਾਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ (ਵਿਸ਼ੇ) ਨੂੰ ਦਲਿਆ ਅਤੇ ਸੁੰਨ (ਅਫੁਰ ਹਰੀ) ਨੂੰ ਸਹਜੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਟਿਕਾਇਆ ।
- ੧੧ ਤਾਰਿਆ ।
- ੧੨ ਤੂੰ ਜਨਕ (ਗਿਆਨ) ਦੇ ਕਲਸ ਨੂੰ ਚਮਕਾਇਆ ਹੈ ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਅਰਜਨ ਵਾਂਗ) ਜੰਗ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ।
- ੧੪ ਨੇਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਿਸ ਨੇਜੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਹੈ, ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।
- ੧੫ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪੁਲ ਹੈ; ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ।
- ੧੬ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ ਹੈ ।
- ੧੭ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ।
- ੧੮ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰ (ਦਰ) 'ਤੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਪੈ ਗਈ, ਸਫਲਤਾ ਮਿਲ ਗਈ ।
- ੧੯ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਮੁਕਰੱਰ ਕੀਤਾ ।
- ੨੧ ਅਮਰਤਾ ਦਾ ਛਤਰ, ਨਿਹਚਲ ਛਤਰ ।
- ੨੨ ਹੇ ਮਥਰਾ ! ਤੂੰ ਆਖ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਵਚਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਏ ।
- ੨੩ ਪੰਜਵੀਂ ਮੂਰਤ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ।
- ੨੪ ਦਿਲ ਵਿਚ ।
- ੨੫ (ਹਰੀ ਨੇ) ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।
- ੨੬ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ।
- ੨੭ ਪਾਰਸ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ, ਪਰਸਣ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾਇਆ ।
- ੨੮ ਆਖ ।
- ੨੯ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੋ ।
- ੩੦ ਹੇ ਜਨੋ ! ਉਸ ਤੋਂ ਮੰਗੋ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ ।
- ੩੧ ਪਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ । ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ।
- ੩੨ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ।
- ੩੩ ਰਾਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੩੪ ਜੋਗ ਕਮਾਇਆ ।
- ੩੫ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ।

* ਇਹ ੧੨ ਸਵੱਯੇ ਭੱਟ ਕਲ੍ਹ-ਸਹਾਰ ਦੇ ਹਨ। ਨੌਂ ਸਵੱਯਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਛੋਟਾ ਅੰਕ ਬਦਲਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸੇ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਬਦਲ ਕੇ ਸੋਰਠਾ ਛੰਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਅਗਲੇ ਸੱਤ ਸਵੱਯੇ ਮਥਰਾ ਭੱਟ ਦੇ ਹਨ।

ਬਿਚਾਰਿ ਰਹਿਓ ਹਰਿ ਜਾਪੁ ਨ ਛਾਡੁਓ ਏਕ ਘਰੀ ॥ ਮਥੁਰਾ ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ
 ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰੀ ॥ ^੧ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਜਗ
 ਤਾਰਨ ਕਉ ^੨ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ ॥ ੪ ॥ ^੩ਜਗ ਅਉਰੁ ਨ
 ਯਾਹਿ ਮਹਾ ਤਮ ਮੈ ਅਵਤਾਰੁ ਉਜਾਗਰੁ ਆਨਿ ਕੀਅਉ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਖ
 ਕੋਟਿਕ^੪ ਦੂਰਿ ਗਏ ਮਥੁਰਾ ਜਿਨ੍ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪੀਅਉ ॥ ਇਹ ਪਧਤਿ^੫ ਤੇ
 ਮਤ ਚੂਕਹਿ ਰੇ ਮਨ ਭੇਦੁ ਬਿਭੇਦੁ ਨ ਜਾਨ ਬੀਅਉ ॥ ਪਰਤਛਿ ਰਿਦੈ ਗੁਰ
 ਅਰਜੁਨ ਕੈ ^੬ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ਲੀਅਉ ॥ ੫ ॥ ^੭ਜਬ ਲਉ ਨਹੀ
 ਭਾਗ ਲਿਲਾਰ ਉਦੈ ਤਬ ਲਉ ਭ੍ਰਮਤੇ ਫਿਰਤੇ ਬਹੁ ਧਾਯਉ ॥ ਕਲਿ ਘੋਰ
 ਸਮੁਦ੍ਰ ਮੈ ਬੁਭਤ ਬੇ ^੮ਕਬਹੂ ਮਿਟਿ ਹੈ ਨਹੀ ਰੇ ਪਛੁਤਾਯਉ ॥ ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੁ
 ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ ॥ ਜਪੁਓ ਜਿਨ੍ ਅਰਜੁਨ
 ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਫਿਰਿ ^੯ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ ॥ ੬ ॥ ^{੧੦}ਕਲਿ ਸਮੁਦ੍ਰ ਭਏ
 ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਧਾਰਨੁ ॥ ਬਸਹਿ ਸੰਤ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ੍ਰ^{੧੧}
 ਨਿਵਾਰਨੁ ॥ ^{੧੨}ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਅਪਾਰ ਤਾਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ^{੧੩}ਮਨ
 ਬਚ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਅਉ ਭਯਉ ਤਿਹ ਸਮਸਰਿ ਸੋਈ ॥ ^{੧੪}ਧਰਨਿ ਗਗਨ ਨਵ
 ਖੰਡ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸ੍ਰੀਰੂਪੀ ਰਹਿਓ ਭਰਿ ॥ ਭਨਿ^{੧੫} ਮਥੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ ਗੁਰੁ
 ਅਰਜੁਨੁ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ ॥ ੭ ॥ ੧੯ ॥* ^{੧੬}ਅਜੈ ਗੰਗ ਜਲੁ ਅਟਲੁ ਸਿਖ
 ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਨਾਵੈ ॥ ^{੧੭}ਨਿਤ ਪੁਰਾਣ ਬਾਚੀਅਹਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੁਖਿ ਗਾਵੈ ॥
 ਅਜੈ ਚਵਰੁ ਸਿਰਿ ਢੁਲੈ^{੧੮} ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਲੀਅਉ ॥ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ
 ਸਿਰਿ ਛਤੁ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸਰਿ ਦੀਅਉ ॥ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਗੁਰ
 ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਗਯਉ ॥ ਹਰਿਬੰਸ ^{੧੯}ਜਗਤਿ ਜਸੁ ਸੰਚਰੁਓ ਸੁ
 ਕਵਣੁ ਕਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਯਉ ॥ ੧ ॥ ਦੇਵਪੁਰੀ ਮਹਿ ਗਯਉ ਆਪਿ^{੨੦}
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਭਾਯਉ ॥ ਹਰਿ ਸਿੰਘਾਸਣੁ ਦੀਅਉ ਸਿਰੀ ਗੁਰੁ ਤਹ ਬੈਠਾਯਉ ॥
^{੨੧}ਰਹਸੁ ਕੀਅਉ ਸੁਰ ਦੇਵ ਤੋਹਿ ਜਸੁ ਜਯ ਜਯ ਜੰਪਹਿ ॥ ^{੨੨}ਅਸੁਰ ਗਏ ਤੇ
 ਭਾਗਿ ਪਾਪ ਤਿਨੁ ਭੀਤਰਿ ਕੰਪਹਿ ॥ ਕਾਟੇ ਸੁ ਪਾਪ ਤਿਨੁ ਨਰਹੁ ਕੇ ਗੁਰੁ
 ਰਾਮਦਾਸੁ ਜਿਨੁ ਪਾਇਯਉ ॥ ^{੨੩}ਛਤੁ ਸਿੰਘਾਸਣੁ ਪਿਰਥਮੀ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ
 ਕਉ ਦੇ ਆਇਅਉ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ॥ ੯ ॥ ੧੧ ॥ ੧੦ ॥ ੧੦ ॥ ੨੨ ॥ ੬੦ ॥
 ੧੪੩ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ ਜੋਤਿ, ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।
 ੩ ਜਗਤ ਦੇ ਐਸੇ ਵੱਡੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕੋਈ (ਚਾਨਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਰੱਸਨ ਕੀਤਾ ।
 ੪ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ।
 ੫ [ਸੰ.] ਰਾਹ, ਨੇਮ । ਹੇ ਮਨ ! ਇਸ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਲਾਏ) ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਨਾ ਖੁੰਝੀਂ; ਹਰੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭਿੰਨ-ਭੇਦ ਨਾ ਸਮਝੀਂ, ਗੁਰੂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਾ ਜਾਣੀਂ ('ਜਾਨ' ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੋ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ) ।
 ੬ ਹਰੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ।
 ੭ ਜਦ ਤੱਕ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਭਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸੀ ।
 ੮ ਪਛਤਾਵਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ ।
 ੯ ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਪਿਆ ।
 ੧੦ ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ।
 ੧੧ ਗਰੀਬੀ ।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਾਰ (ਹਰੀ) ਦਾ ਸਾਫ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੧੩ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਤੇ ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਿਆਂ, ਉਹ ਹਰੀ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ।
 ੧੪ ਗੁਰੂ ਹੀ ਧਰਤਿ, ਅਸਮਾਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ

- ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।
 ੧੫ ਆਖ ।
 ੧੬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਵਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜੈ ਤੇ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ।
 ੧੭ ਉਥੇ ਸਦਾ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਵੇਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਿਚੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਅੱਖਰੀਂ ਅਰਥ ਲੈ ਕੇ ਕਹੀਏ ਕਿ ਸੱਚੀਂ ਮੁਚੀਂ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੀ ਸੱਚ ਮੁਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੀ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਵੇਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਲੰਕਾਰਕ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ।
 ੧੮ ਝੁਲਦਾ ਹੈ ।
 ੧੯ ਆਪ ਦਾ ਜਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਖਿਲਰ ਗਿਆ ਹੈ ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ।
 ੨੧ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਸ ਤੇ ਜੈ ਜੈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ੨੨ ਉਥੋਂ ਦੈਤ ਨੱਠ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕੰਬਣ ਲੱਗੇ ।
 ੨੩ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ।

* ਏਥੇ 'ਮਥੁਰਾ' ਭੱਟ ਦੇ ੭ ਸਵੱਯੋ ਮੁੱਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਹਰਿਬੰਸ' ਭੱਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦੋ ਹਨ ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ* ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥

† ਉਤੰਗੀ^੧ ਪੈਓਹਰੀ^੨ ਗਹਿਰੀ^੩ ਗੰਭੀਰੀ ॥ ਸਸੁੜਿ^੪ ਸੁਹੀਆ ਕਿਵ ਕਰੀ
ਨਿਵਣੁ ਨ ਜਾਇ ਬਣੀ ॥ ਗਚੁ^੬ ਜਿ ਲਗਾ ਗਿੜਵੜੀ^੭ ਸਖੀਏ ਧਉਲਹਰੀ ॥
ਸੇ ਭੀ ਢਹਦੇ ਡਿਠੁ ਮੈ ਮੁੰਧ ਨ ਗਰਬੁ ਬਣੀ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ
ਹਰਣਾਖੀਏ^੮ ਗੂੜਾ ਵੈਣੁ^੯ ਅਪਾਰੁ ॥ ਪਹਿਲਾ ਵਸਤੁ ਸਿਵਾਣਿ ਕੈ ਤਾਂ ਕੀਚੈ^{੧੦}
ਵਾਪਾਰੁ ॥ ^{੧੧}ਦੋਹੀ ਦਿਚੈ ਦੁਰਜਨਾ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਕੂੰ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਦੋਹੀ^{੧੨} ਸਜਣ
ਮਿਲਨਿ ਲਹੁ ਮੁੰਧੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਸਜਣਾ ^{੧੩}ਐਸਾ ਹਸਣੁ
ਸਾਰੁ ॥ ਤਿਸ ਸਉ ਨੇਹੁ ਨ ਕੀਚਈ ਜਿ ਦਿਸੈ ਚਲਣਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ਹੀ
ਇਵ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨ੍ਹਾ ਵਿਟਹੁ^{੧੪} ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ^{੧੫}ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ
ਤਾਹੂ ਪੁਛੁ ਤਿੜਨ੍ ਕਲ ॥ ਤਾਹੂ ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ ਵੰਵਾ ਏਨੀ ਕਪਰੀ ॥ ੩ ॥
ਝੜ ਝਖੜ ਓਹੜ^{੧੬} ਲਹਰੀ ਵਹਨਿ ਲਖੇਸਰੀ^{੧੭} ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ
^{੧੮}ਆਲਾਇ ਬੇੜੇ ਡੁਬਣਿ ਨਾਹਿ ਭਉ ॥ ੪ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੀ ਹੋਈ ॥
^{੧੯}ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ ॥ ਭਾਈ ਬੰਧੀ ਹੇਤੁ ਚੁਕਾਇਆ^{੨੦} ॥
ਦੁਨੀਆ ਕਾਰਣਿ ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ਹੈ ਹੈ ਕਰਿ ਕੈ ਓਹਿ ਕਰੇਨਿ ॥
ਗਲਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੋਹੇਨਿ ॥ ਨਾਉ ਲੈਨਿ ਅਰੁ ਕਰਨਿ ਸਮਾਇ^{੨੧} ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥ ਰੇ ਮਨ ਡੀਗਿ ਨ ਡੋਲੀਐ
ਸੀਧੈ ਮਾਰਗਿ ਧਾਉ ॥ ਪਾਛੈ ਬਾਘੁ^{੨੨} ਡਰਾਵਣੇ ਆਗੈ ਅਗਨਿ^{੨੩} ਤਲਾਉ ॥
^{੨੪}ਸਹਸੈ ਜੀਅਰਾ ਪਰਿ ਰਹਿਓ ਮਾ ਕਉ ਅਵਰੁ ਨ ਢੰਗੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੫} ਛੁਟੀਐ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ॥ ੭ ॥ ਬਾਘੁ ਮਰੈ ਮਨੁ
ਮਾਰੀਐ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਖਿਆ^{੨੬} ਹੋਇ ॥ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਹਰਿ

- ੧ ਉੱਚੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀਏ ! ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਏ ! (ਸੱਸ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ) ।
- ੨ ਪਯੋਧਰਾਂ (ਥਣਾਂ) ਵਾਲੀਏ !
- ੩ ਪਕੜ । ਗੰਭੀਰਤਾ ਸਿੱਖ ।
- ੪ ਸੱਸ ਨੂੰ (ਨੂੰਹ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ) ।
- ੫ ਸੂਹੀ, ਨਮਸਕਾਰ । (ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਮਸਤ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਥਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸੈਥੋਂ ਨਿੰਵਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਸੱਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ ?) ।
- ੬ ਚੂਨਾ ।
- ੭ ਪਹਾੜ ਜੇਡੇ ਉੱਚੇ । ਧਉਲਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਚੂਨੇ ਗੱਚ ਢਹਿੰਦੇ ਵੇਖੇ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ, ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ! ਥਣਾਂ (ਜਵਾਨੀ) ਦਾ ਮਾਣ ਨਾ ਕਰ ।
- ੮ ਹਰਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਏ !
- ੯ ਬਚਨ ।
- ੧੦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ।
- ੧੧ ਦੁਰਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿਓ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ।
- ੧੨ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ।
- ੧੩ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ।
- ੧੪ ਉੱਤੋਂ ।
- ੧੫ ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣਿ (ਪਾਣੀ) ਦਾ ਤਾਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਨ ਦੀ ਕਲ (ਜਾਚ) ਹੈ । ਓਹ ਅਸਲ ਸਿਆਣੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਪਰਾਂ (ਲਹਿਰਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ ।
- ੧੬ ਹੜ ।
- ੧੭ ਲੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ।
- ੧੮ ਆਲਾ ਮਾਰ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇਹ, ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।
- ੧੯ [ਅ.] ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚਾ ਸਿੱਤੂ ।
- ੨੦ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ।
- ੨੧ ਸਮਾਇ= ਅਭਿਆਸ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੨੧, ਨੋਟ ੭। ਹਾਇ ਤੇ ਉਇ ਕਰ ਕੇ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ।
- ੨੨ ਬਘਿਆੜ (ਸੰਸਾਰਕ ਡਰ ਰੂਪ) ।
- ੨੩ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ।
- ੨੪ ਮੇਰਾ ਜੀਵ ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੨੬ ਉਪਦੇਸ਼ ।

* ਕੁਝ ਸ਼ਲੋਕ ਤਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਬਚ ਰਹੇ ਓਹ ਇਥੇ ਦਰਜ ਹਨ ।

† ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਮਦ ਛੱਡ ਕੇ (੧) । ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਆਗੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (੨) । ਇਹ ਆਗੂ ਉਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ (੩) । ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ (੪) । ਹੋਰ ਸਾਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਓਹ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (੫) । ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ (੬) । ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਹਸੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (੭-੯) ।

ਮਿਲੈ ਬਹੁੜਿ^੧ ਨ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥ *ਕੀਚੜਿ ਹਾਥੁ ਨ ਬੁਡਈ^੨ ਏਕਾ ਨਦਰਿ
 ਨਿਹਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਉਬਰੇ^੪ ਗੁਰੁ ਸਰਵਰੁ ਸਚੀ ਪਾਲਿ ॥ ੮ ॥
^੫ਅਗਨਿ ਮਰੈ ਜਲੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਨਿਧਿਜਲੁ ਨਾਹਿ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ
 ਭਰਮਾਈਐ ਜੇ ਲਖ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤਿ^੬ ਨ ਲਗਈ ਜੇ ਚਲੈ
 ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲੁ ਅਮਰ ਪਦੁ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਮੇਲੈ ਮੇਲਾਇ ॥
 ੯ ॥ †^੭ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਛਪੜੀ ਕਊਆ ਮਲਿ ਮਲਿ ਨਾਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੈਲਾ
 ਅਵਗੁਣੀ ਚਿੰਜੁ ਭਰੀ ਗੰਧੀ ਆਇ ॥ ^੮ਸਰਵਰੁ ਹੰਸਿ ਨ ਜਾਣਿਆ ਕਾਗ
 ਕੁਪੰਖੀ ਸੰਗਿ ॥ ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਬੁਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਰੰਗਿ^੯ ॥
 ਸੰਤ ਸਭਾ ਜੈਕਾਰੁ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੦} ਕਰਮ ਕਮਾਉ ॥ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਵਣੁ^{੧੧}
 ਨਾਨਕਾ ਗੁਰੁ ਤੀਰਥੁ ਦਰੀਆਉ ॥ ੧੦ ॥ ਜਨਮੇ ਕਾ ਫਲੁ ਕਿਆ ਗਣੀ^{੧੨}
 ਜਾਂ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਉ ॥ ਪੈਧਾ ਖਾਧਾ ਬਾਦਿ^{੧੩} ਹੈ ਜਾਂ ਮਨਿ ^{੧੪}ਦੂਜਾ
 ਭਾਉ ॥ ਵੇਖਣੁ ਸੁਨਣਾ ਝੂਠੁ ਹੈ ਮੁਖਿ ਝੂਠਾ ਆਲਾਉ^{੧੫} ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਆਵਉ ਜਾਉ ॥ ੧੧ ॥ ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ^{੧੬}
 ਫੈਲ^{੧੭} ਫਕਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧੨ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੮}ਲਗੀ ਤੁਰਿ ਮਰੈ ਜੀਵਣ ਨਾਹੀ
 ਤਾਣੁ ॥ ਚੋਟੈ ਸੇਤੀ ਜੋ ਮਰੈ ਲਗੀ ਸਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਲਾਏ ਤਿਸੁ ਲਗੈ
 ਲਗੀ ਤਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਪਿਰਮ ਪੈਕਾਮੁ^{੧੯} ਨ ਨਿਕਲੈ ਲਾਇਆ ਤਿਨਿ
 ਸੁਜਾਣਿ ॥ ੧੩ ॥ ਭਾਂਡਾ ਧੋਵੈ ਕਉਣੁ ਜਿ ਕਚਾ ਸਾਜਿਆ ॥ ^{੨੦}ਧਾਤੂ ਪੰਜਿ
 ਰਲਾਇ ਕੂੜਾ ਪਾਜਿਆ^{੨੧} ॥ ਭਾਂਡਾ^{੨੨} ਆਣਗੁ^{੨੩} ਰਾਸਿ ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ॥
 ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਜਾਗਾਇ ^{੨੪}ਵਾਜਾ ਵਾਵਸੀ ॥ ੧੪ ॥ ^{੨੫}ਮਨਹੁ ਜਿ ਅੰਧੇ ਘੁਪ
^{੨੬}ਕਹਿਆ ਬਿਰਦੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ॥ ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਉੱਪੈ^{੨੭} ਕਵਲ ਦਿਸਨਿ ਖਰੇ
 ਕਰੂਪ ॥ ਇਕਿ ਕਹਿ ਜਾਣਨਿ ਕਹਿਆ ਬੁਝਨਿ ਤੇ ਨਰ ਸੁਘੜ ਸਰੂਪ ॥
 ਇਕਨਾ ਨਾਦੁ^{੨੮} ਨ ਬੇਦੁ^{੨੯} ਨ ^{੩੦}ਗੀਅ ਰਸੁ ^{੩੧}ਰਸੁ ਕਸੁ ਨ ਜਾਣੰਤਿ ॥
 ਇਕਨਾ ਸਿਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਨ ਅਕਲਿ ਸਰ^{੩੨} ^{੩੩}ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੰਤਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਤੇ ਨਰ ^{੩੪}ਅਸਲਿ ਖਰ ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੰਤ ॥ ੧੫ ॥ ਸੋ
 ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਜੋ ਬਿੰਦੈ^{੩੫} ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ^{੩੬} ਕਮਾਵੈ ਕਰਮੁ ॥ ਸੀਲ
 ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਰਖੈ ਧਰਮੁ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤੁ ॥ ਸੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ^{੩੭}ਪੂਜਣ
 ਜੁਗਤੁ ॥ ੧੬ ॥ ਖੜੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ^{੩੮} ॥ ^{੩੯}ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ
 ਸਰੀਰੁ ॥ ਖੇਤੁ^{੪੦} ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥ ਸੋ ਖੜੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਲਬੁ
 ਲੋਭੁ ਜੇ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਅਪਣਾ ਕੀਤਾ ਆਪੇ ਪਾਵੈ ॥ ੧੭ ॥ ^{੪੧}ਤਨੁ ਨ
 ਤਪਾਇ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਨ ਬਾਲਿ ॥ ਸਿਰਿ ਪੈਰੀ ਕਿਆ ਫੋੜਿਆ

- ੧ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ । ੨ ਡੁੱਬਦਾ ।
 ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ।
 ੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ।
 ੫ ਬਚ ਗਏ ।
 ੬ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਿ (ਵੱਟ) ਸੱਚ ਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਬਚ ਗਏ ਹਨ।
 ੭ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਬੁਝਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਲੱਭੇ, ਪਰ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਲ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ।
 ੮ ਟੈਕਸ, ਮਸੂਲ । ੯ ਭਾਵ ਕੁਸੰਗਤ ।
 ੧੦ ਗੁਰੂ-ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ-ਹੰਸ ਨੇ ਮਨਮੁਖ-ਕਾਵਾਂ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ।
 ੧੧ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ੧੨ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
 ੧੩ ਗਿਣਾਂ ।
 ੧੪ ਬੇਅਰਥ, ਫਜ਼ੂਲ ।
 ੧੫ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰ।
 ੧੬ ਬੋਲਣਾ ।
 ੧੭ ਬਹੁਤੇ ।
 ੧੮ ਦਿਖਾਵਾ । ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਨਿਰਾ ਦਿਖਾਵਾ ਤੇ ਬਕਬਾਦ ਹੈ ।
 ੧੯ ਚੋਟ ਲੱਗੀ ਉਹ ਸਮਝੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਰਿ (ਤੁਰਤ) ਮਰ ਜਾਵੇ । ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ, ਤੇ ਆਪਾ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਬਲ ਨਾ ਰਹੇ ।
 ੨੦ [ਛਾ. ਪੈਕਾਨ] ਤੀਰ । ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਤੀਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ।
 ੨੧ ਪੰਜ ਤੱਤ । ੨੨ ਦਿਖਾਵਾ ।
 ੨੩ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਭਾਂਡਾ ।
 ੨੪ ਲਿਆਵੇਗਾ । ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ-ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਸੂਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ।
 ੨੫ ਜੀਵਨ-ਵਾਜਾ ਵਜਾਵੇਗਾ ।
 ੨੬ ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰ: ੧੨੪੫, ੪੬ ਉਤੇ ਵਾਰ ਸਾਰਗ ਮ: ੪ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ।
 ੨੭ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦੇ ।
 ੨੮ ਪੁੱਠੇ । ਮਨ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਕੰਵਲ ਉਲਟੇ ਹਨ ।
 ੨੯ ਸ਼ਬਦ । ੩੦ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰ ।
 ੩੧ ਗੀਤ ਦਾ ਰਸ । ਭਾਵ ਓਹ ਨਾ ਜੋਗੀ, ਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਨਾ ਰਾਗੀ ਹਨ ।
 ੩੨ ਕਸੈਲਾ ਆਦਿ ਛੇ ਰਸ ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ।
 ੩੩ ਸਾਰ, ਖਬਰ ।
 ੩੪ ਅੱਖਰ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਭਾਵ ਚੂੜਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।
 ੩੫ ਨਿਰੇ ਖੋਤੇ ਹਨ, ਮੂਰਖ ਹਨ ।
 ੩੬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੮; ਨੋਟ ੧ ।
 ੩੭ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।
 ੩੮ ਪੂਜਣ ਜੋਗ ਹੈ ।
 ੩੯ ਸੂਰਮਾ ।
 ੪੦ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਾਵੇ ।
 ੪੧ ਯੋਗ ਪਾਤਰ ।
 ੪੨ ਦੇਖੋ ਸ਼ਲੋਕ ਫਰੀਦ ੧੨੦ ।

* ਤਲਾਅ ਦੇ ਕੰਢੇ ਚਿੱਕੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨ ਲਈ ਇਕ ਬੰਨ੍ਹ, ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਆਦਮੀ ਚਿੱਕੜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਸ ਬੰਨ੍ਹ ਉੱਤੇ ਦੀ ਲੰਘਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਏਕਾ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵੱਲ ਟੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਜਾਏ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇ ਧਿਆਨ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਡਿੱਗ ਪਏਗਾ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਹੱਥ ਭਰ ਜਾਣਗੇ । ਇਥੇ ਸਰੋਵਰ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਵੱਟ ਸੱਚ ਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦੯੫, ਨੋਟ ੨੭ ।

† ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਕੁਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (੧੦) । ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (੧੧) । ਇਸ ਦੇ ਗਾਹਕ ਬੋਝੇ ਹਨ (੧੨) । ਇਹ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ, ਹਰੀ ਆਪ ਲਾਏ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (੧੩) । ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਰੁਚੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਅੰਦਰ ਜਗਾ ਕੇ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ (੧੪) । ਪਰ ਕਈ, ਕੋਈ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੂਰਖ ਹਨ (੧੫)। ਫਿਰ ਗੁਣਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੱਤਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (੧੬-੧੭) । ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਾਣ ਕੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ ਹਨ । ਜੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦੇਖ ਕੇ ਵਰਤੀਏ, ਤਾਂ ਸਭ ਕੰਮ ਰਾਸ ਹਨ (੧੮) ।

ਅੰਦਰਿ ਪਿਰੀ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧੮ ॥ *ਸਭਨੀ ਘਟੀ ਸਹੁ ਵਸੈ ਸਹੁ ਬਿਨੁ ਘਟੁ
 ਨ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੧੯ ॥
 ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਉ ॥ ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
 ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ^੧ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ੨੦ ॥ ਨਾਲਿ
 ਕਿਰਾੜਾ^੨ ਦੋਸਤੀ^੩ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥ ^੪ਮਰਣੁ ਨ ਜਾਪੈ ਮੂਲਿਆ ਆਵੈ
 ਕਿਤੈ ਥਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ^੫ਗਿਆਨ ਹੀਣੰ ਅਗਿਆਨ ਪੂਜਾ ॥ ਅੰਧ
 ਵਰਤਾਵਾ ^੬ਭਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਧਰਮ ਬਿਨੁ ਧਿਆਨੁ ॥
^੭ਸਚ ਬਿਨੁ ਸਾਖੀ ਮੂਲੋ ਨ ਬਾਕੀ ॥ ੨੩ ॥ ਮਾਣੂ^੮ ਘਲੈ ਉਠੀ ਚਲੈ ॥
 ਸਾਦੁ ਨਾਹੀ ਇਵੇਹੀ ਗਲੈ ॥ ੨੪ ॥ ^੯ਰਾਮੁ ਝੁਰੈ ਦਲ ਮੇਲਵੈ ਅੰਤਰਿ ਬਲੁ
 ਅਧਿਕਾਰ ॥ ਬੰਤਰ ਕੀ ਸੈਨਾ ਸੇਵੀਐ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜੁਝੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ਸੀਤਾ ਲੈ
 ਗਇਆ ਦਹਸਿਰੋ ਲਛਮਣੁ ਮੂਢਿ ਸਰਾਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤਾ ਕਰਣਹਾਰੁ
 ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ^{੧੦} ॥ ੨੫ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਝੁਰੈ ਰਾਮਚੰਦੁ ਸੀਤਾ
 ਲਛਮਣ ਜੋਗੁ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਹਣਵੰਤਰੁ ਆਰਾਧਿਆ ਆਇਆ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ॥
 ਭੂਲਾ ਦੈਤੁ^{੧੩} ਨ ਸਮਝਈ ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀਏ ਕਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਸੋ
 ਕਿਰਤੁ^{੧੪} ਨ ਮਿਟਈ ਰਾਮ ॥ ੨੬ ॥ ^{੧੫}ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ
 ਪਹਰੁ ॥ ੨੭ ॥ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^{੧੬}ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ
 ਘਰੁ ॥ ੨੮ ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੧੭}ਉਦੋਸਾਹੈ ਕਿਆ ਨੀਸਾਨੀ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ
 ਅੰਨੀ^{੧੮} ॥ ਉਦੋਸੀਅ^{੧੯} ਘਰੇ ਹੀ ਵੁਠੀ ਕੁੜਿਈ ਰੰਨੀ ਧੰਮੀ ॥ ਸਤੀ^{੨੦}
 ਰੰਨੀ ਘਰੇ ਸਿਆਪਾ ਰੋਵਨਿ ਕੂੜੀ ਕੰਮੀ ॥ ਜੋ ਲੇਵੈ ਸੋ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀ ^{੨੧}ਖਟੇ
 ਦੰਮ ਸਹੰਮੀ ॥ ੨੯ ॥ ਪਬਰ^{੨੨} ਤੂੰ ਹਰੀਆਵਲਾ ਕਵਲਾ ^{੨੩}ਕੰਚਨ ਵੰਨਿ ॥
^{੨੪}ਕੈ ਦੋਖੜੈ ਸੜਿਓਹਿ ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ ਨਾਨਕ ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ ॥
 ਜਾਣਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲਹਾਂ ਜੈ ਸੇਤੀ ਮੇਰਾ ਸੰਗੁ ॥ ਜਿਤੁ ਡਿਠੈ ਤਨੁ ਪਰਫੁੜੈ^{੨੫}
 ਚੜੈ ^{੨੬}ਚਵਗਣਿ ਵੰਨੁ ॥ ੩੦ ॥ ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਪਹੁਚਿ^{੨੭} ਨ
 ਚਲਿਆ ਕੋਇ ॥ ਗਿਆਨੀ ਜੀਵੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ^{੨੮}ਸੁਰਤੀ ਹੀ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥
 ਸਰਫੈ ਸਰਫੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਏਵੈ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ
 ਆਖੀਐ ਵਿਣੁ ਪੁਛਿਆ ਹੀ ^{੨੯}ਲੈ ਜਾਇ ॥ ੩੧ ॥ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਅਹੁ ਰਾਇ^{੩੦}
 ਨੋ ਮਤਿ ਚਲੈ ਜਾਂ ਬੁਢਾ ਹੋਵੈ ॥ ਗਲਾਂ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ^{੩੧} ਤਾਂ ^{੩੨}ਅੰਨ੍ਹੇ ਪਵਣਾ
 ਖਾਤੀ ਟੋਵੈ ॥ ੩੨ ॥ ਪੂਰੇ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪੂਰਾ ਘਟਿ ਵਧਿ
 ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਐਸਾ ਜਾਣੈ ਪੂਰੇ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥

- ੧ ਅਹਿਸਾਨ ।
- ੨ [ਬਾਣੀਏ] ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਕਰ ਕੇ ਕਾਇਰ ਲੋਕ ।
- ੩ ਕੂੜ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਇਸ ਦੋਸਤੀ ਦੀ) ਬੁਨਿਆਦ ਕੂੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੪ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੌਤ ਕਿਥੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ । ਮੂਲੇ ਖੜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਅਖਵਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਨਹੀਂ । ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੰਦਰ ਸੱਪ ਲੜਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ ।
- ੫ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
- ੬ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।
- ੭ ਸੱਚ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਅਸਰ ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।
- ੮ ਮਨੁੱਖ । ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੀ ਸਵਾਦ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਆਇਆ, ਤਿਵੇਂ ਤੁਰ ਗਿਆ ਤੇ ਸਵਾਰਿਆ ਕੁਝ ਨਾ ।
- ੯ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬੰਦਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਜੁੱਧ ਦਾ ਚਾਉ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਬਲ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਬੁਰਦਾ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਭਾਈ (ਲਛਮਣ) ਸਰਾਪ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ।
- ੧੦ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੧ ਵਾਸਤੇ ।
- ੧੨ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ।
- ੧੩ ਰਾਵਣ । ੧੪ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ।
- ੧੫ ਬਾਬਰ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਮਲੇ (੧੫੨੪) ਵਿਚ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਜੁਲਮ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ । ਦੋਖੇ ਤੌਜਕ ਬਾਬਰੀ, ਅਤੇ ਲਤੀਫ ਦੀ ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਲਾਹੌਰ, ਪੰਨਾ ੨੦ ।
- ੧੬ ਉਹੋ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਲੈਣ ਕਰ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ ।
- ੧੭ [ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿਣਾ, ਆਪਣਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਇਉਂ ਫੁਰਤੀ ਤੇ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਾਹੋ ਸਾਹ ਹੋਏ ਰਹਿਣਾ] ਉਦੇਸਾਹ ਹੋਣ ਦੀ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ?
- ੧੮ ਅੰਨ ਦੀ ।
- ੧੯ ਉਦੇਸਾਹੀ, ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ। ਧੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਉਦੇਸਾਹੀ ਵਰਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੦ ਸੋ ਬਹੁਤੀਆਂ ਰੰਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਿਆਪਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੨੧ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਦਮ (ਮਾਇਆ) ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨੨ ਹੇ ਕਮਲ !
- ੨੩ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ।
- ੨੪ ਕਿਸ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੂੰ ਸੜਿਆਂ ਹੈਂ ਕਿ ਤੇਰੀ ਦੇਹ ਕਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸਦਾ ਸੰਗਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।
- ੨੫ ਖਿੜਦਾ ਹੈ । ੨੬ ਚੌਗੁਣਾ ਰੰਗ ।
- ੨੭ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੁਕਾਅ ਕੇ ।
- ੨੮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਹਰੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੨੯ ਜਿੰਦ ਕੱਢ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੩੦ ਅਮੀਰ ਮਨੁੱਖ । ੩੧ ਬਹੁਤੀਆਂ ।
- ੩੨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰ ਕੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

* ਇਹ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸਭ ਵਿਚ ਹੈ (੧੯) । ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (੨੦) । ਕਾਇਰ ਤੇ ਅਬੂਝ ਲੋਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰ ਸਕਦੇ (੨੧-੨੩) । ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਹਰੀ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ (੨੪-੨੬) । ਬੜੇ ਬੜੇ ਹਮਲਾਆਵਰ ਭੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰ ਸਕਦੇ, ਜਦ ਤਕ ਜ਼ਹਿਰ ਤੇ ਕਹਿਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਕਾਇਮ ਹਨ (੨੭-੨੮) । ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਰੇ ਸੰਸਾਰੀ ਮਾਲ-ਪਨ ਪਿਛੇ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਨਿਰੀ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (੨੯) । ਹਰੀ ਬਿਨਾਂ ਸੋਕਾ ਹੀ ਸੋਕਾ ਹੈ (੩੦-੩੨) । ਹਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਸਮਾਈਏ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (੩੩) ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਅਭਿਆਗਤ^੧ ਏਹ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਜਿਨ ਕੈ ਮਨ ਮਹਿ ਭਰਮੁ ॥ ^੨ਤਿਨ ਕੇ ਦਿਤੇ ਨਾਨਕਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਧਰਮੁ ॥ ੧ ॥ ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨ ਪਰਮ ਪਦੁ ਤਾ ਕਾ ਭੀਖਕੁ^੩ ਹੋਇ ॥ ^੪ਤਿਸ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਨਾਨਕਾ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ^੫ਹੋਵਾ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋਤਕੀ^੬ ਵੇਦ ਪੜਾ ਮੁਖਿ ਚਾਰਿ ॥ ^੭ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਆ ਅਪਨੇ ਚਜ ਵੀਚਾਰ ॥ ੩ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀ^੮ ਘਾਤੁ ਕੰਵਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ ॥ ^੯ਫਿਟਕ ਫਿਟਕਾ ਕੋੜੁ ਬਦੀਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ^{੧੦}ਪਾਹਿ ਏਤੇ ਜਾਹਿ ਵੀਸਰਿ ਨਾਨਕਾ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ॥ ^{੧੧}ਸਭ ਬੁਧੀ ਜਾਲੀਅਹਿ ਇਕੁ ਰਹੈ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ॥ ੪ ॥ ਮਾਥੈ ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਵਰਤਦਾ ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਗਿ ॥ ਧੰਧਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਨਾ ਅਗਿ ॥ ^{੧੨}ਜਿਨ੍ਹ ਵੇਲਿ ਨ ਤੂੰਬੜੀ ਮਾਇਆ ਠਗੇ ਠਗਿ ॥ ਮਨਮੁਖ ਬੰਨ੍ਹ ਚਲਾਈਅਹਿ ਨਾ ਮਿਲਹੀ ਵਗਿ ਸਗਿ^{੧੩} ॥ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਭੁਲੀਐ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਛੁਟੀਐ ਜੇ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ੬ ॥ ^{੧੫}ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਣਾ ਭੀ ਸਚਾ ਸਾਲਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਦਰੁ ਬੀਭਾ^{੧੬} ਪਰਹਰਿ ਆਹਿ ॥ ੭ ॥ ਨਾਨਕ ਜਹ ਜਹ ਮੈ ਫਿਰਉ ਤਹ ਤਹ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਏਕੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੮} ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੮ ॥ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਣੁ ਸਬਦੁ ਹੈ ਜੇ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨਿ ਵਸੈ ਕਰਮ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੯ ॥ ਨਾਨਕ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਖਪਿ ਮੁਏ ਖੂਹਣਿ^{੧੭} ਲਖ ਅਸੰਖ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੇ ਸੁ ਉਬਰੇ^{੧੮} ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਅਲੰਖ^{੧੯} ॥ ੧੦ ॥ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਕ ਮਨਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਜਨ ਲਾਗਉ ਪਾਇ^{੨੦} ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਮਾਇਆ ਕੀ ਭੁਖ ਜਾਇ ॥ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਉਜਲੇ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੮} ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹੋਰਿ ਪਤਿਸਾਹੀਆ ਕੂੜੀਆ ^{੨੧}ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ੧੧ ॥ ਜਿਉ ਪੁਰਖੈ ਘਰਿ ਭਗਤੀ^{੨੨} ਨਾਰਿ ਹੈ ਅਤਿ ਲੋਚੈ ਭਗਤੀ ਭਾਇ ॥ ਬਹੁ ਰਸ ਸਾਲਣੇ^{੨੩} ਸਵਾਰਦੀ ਖਟ ਰਸ ਮੀਠੇ ਪਾਇ ॥ ਤਿਉ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਸਲਾਹਦੇ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧਨੁ ਆਗੈ ਰਾਖਿਆ ਸਿਰੁ ਵੇਚਿਆ ਗੁਰ ਆਗੈ ਜਾਇ ॥ ਭੈ ਭਗਤੀ ਭਗਤ ਬਹੁ ਲੋਚਦੇ ਪ੍ਰਭ ^{੨੪}ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੈ ^{੨੫}ਕਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਿਪਤਾਇ ॥

੧ [ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ] ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ, ਤਿਆਗੀ । ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੯੪੯ ਉੱਤੇ ਦੋ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੁੰਨ ਵੀ ਤਾਂ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ ।

੩ ਮੰਗਤਾ । ਜੋ (ਅਭੈ) ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭੀਖਕ ਹੈ ।

੪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਗਤੇ ਦਾ ਭੋਜਨ ।

੫ ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੧੦੯੦ ਉੱਤੇ ।

੬ ਜੋਤਸੀ ।

੭ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਕਰ ਕੇ ਨਵਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਵਾਂ (ਫਿਰ ਭੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ)।

੮ ਕਪਿਲ ਗਊ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਗਊ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨਾ, ਕੰਵਕਾ (ਕੁੜੀ) ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਣਾ ।

੯ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਂਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਦੀਆਂ ਦਾ ਕੋੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ('ਕੋੜ੍ਹ' ਦੇ ਤੜੇ ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਔਕੜ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ)।

੧੦ ਉਤਨੇ ਹੀ ਪਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਨਾਮ ਦਾ ਭੁਲਾਉਣਾ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਪਾਪ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਮਾਰਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। [ਇਥੇ ਤੀਜਾ ਤੇ ਚੌਥਾ ਸ਼ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਲੈਣੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੀਜਾ ਸ਼ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ, ਚੌਥੇ ਸ਼ਲੋਕ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਲਾਈਏ ਤਾਂ ਵਾਕ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਨਾ ੧੦੯੦ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਹੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ

ਵੀ ਅਧੂਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਅਰਥ ਕੱਢਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਉਥੋਂ ਚੌਕੇ ਦਾ ਭਰਮ ਤੋੜਿਆ ਸੀ; ਏਥੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਾਲੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਸਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਭਾਵ ਜੇ ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗਊ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਤਿਵੇਂ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਡਤਾਈਆਂ ਸਾੜ ਕੇ ਇਹ ਤਤ ਗਿਆਨ ਲੱਭਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਨੇ ਹੀ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਦੇ ਹਨ।]

੧੧ ਹੋਰ ਸਭ ਬੁੱਧਾਂ (ਪੰਡਤਾਈਆਂ) ਸੜ ਜਾਵਣ ।

੧੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਵੇਲ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਤੂੰਬੀ (ਕੱਦੂ ਦਾ ਫਲ) ਨਹੀਂ ਹੈ ।

੧੩ ਕੁੱਤੇ । ਕੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਗਊਆਂ ਦੇ ਵੱਗ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

੧੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।

੧੫ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

੧੬ ਦੂਜਾ । ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ ।

੧੭ ਖੂਹਣੀਆਂ ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ ।

੧੮ ਬਚ ਗਏ ।

੧੯ ਅਲਖ ਹਰੀ । ਅਲਖ ਹਰੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰਾ।

੨੦ ਪੈਰੀਂ, ਚਰਨੀਂ ।

੨੧ ਅਸਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹਨ ।

੨੨ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ । ੨੩ ਸਲੂਣੇ ।

੨੪ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

੨੫ ਕੀ ਖਾਦਿਆਂ ਉਹ ਹਰੀ ਰੱਜਦਾ ਹੈ ?

* ਭੇਖੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਰਮ ਫੈਲਾਂਦੇ ਹਨ (੧) । ਅਸਲ ਸਾਧੂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਭਿਛਿਆ ਮੰਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ (੨) । ਜਿਵੇਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਪੰਡਤਾਂ ਲਈ ਗਊ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਮਹਾਂ ਅਪਰਾਧ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ (੩-੪) । ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ (੫-੬) । ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (੭) । ਜੇ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ (੮) । ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੯-੧੨) ।

੧ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਤਿਪਤਾਸੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ
 ਕਲਜੁਗਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿ ਚਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ੧੨ ॥ * ਸਤਿਗੁਰੂ ਨ ਸੇਵਿਓ
 ਸਬਦੁ ਨ ਰਖਿਓ ੩ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ਧਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ ਕਿਤੁ ੪ ਆਏ
 ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਭਉ ਮਨਿ ਪਵੈ ਤਾਂ ਹਰਿ ਰਸਿ ਲਗੈ ਪਿਆਰਿ ॥ ਨਾਉ
 ਮਿਲੈ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿ ॥ ੧੩ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ
 ਜਗੁ ਭਰਮਿਆ ਘਰੁ ਮੁਸੈ ੫ ਖਬਰਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮਨੁ ੬ ਹਿਰਿ
 ਲਇਆ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧਾ ਲੋਇ ੭ ॥ ਗਿਆਨ ਖੜਗ ੮ ਪੰਚ ੯ ਦੂਤ ਸੰਘਾਰੇ ੧੦
 ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਗੈ ਸੋਇ ॥ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ
 ਹੋਇ ॥ ਨਾਮਹੀਨ ਨਕਟੇ ੧੧ ਫਿਰਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਹਿ ਰੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ
 ਧੁਰਿ ਕਰਤੈ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਮੋਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ੧੪ ॥ ਗੁਰਮੁਖਾ ਹਰਿ ਧਨੁ
 ਖਟਿਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਅਤੁਟ ਭਰੇ
 ਭੰਡਾਰ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਬਾਣੀ ਉਚਰਹਿ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭ
 ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੈ ਵੇਖੈ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥ ੧੫ ॥ ੧੨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ
 ਸਹਜੁ ਹੈ ਮਨੁ ਚੜਿਆ ੧੩ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ ॥ ਤਿਥੈ ਉੰਘ ੧੪ ਨ ਭੁਖ ਹੈ
 ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਤ ਨਹੀ
 ਜਿਥੈ ੧੫ ਆਤਮਰਾਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ੧੬ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਾ ਚੋਲੜਾ ਸਭ ਗਲਿ
 ਆਏ ਪਾਇ ॥ ਇਕਿ ਉਪਜਹਿ ਇਕਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਂਹਿ ਹੁਕਮੇ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
 ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਚੁਕਈ ੧੬ ੧੭ ਰੰਗੁ ਲਗਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿ
 ਭਵਾਈਅਨੁ ਕਰਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਅਨੁ
 ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲੇ ੧੮ ਉਲਟੀ ਭਈ
 ਮਰਿ ਜੀਵਿਆ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਰਤਿਆ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਮਨਮੁਖ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਹੈ ਅੰਤਰਿ ਬਹੁਤੁ
 ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਬਿਰਥਾ ਗਇਆ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ੧੯ ਥਾਇ ਨ
 ਪਾਈ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ੨੦ ਸਭ ਧਰਮਰਾਇ ਕੈ ਜਾਈ ॥ ਬਿਨੁ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਮਕਾਲੁ ਨ ਛੋਡਈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਈ ॥ ਜੋਬਨੁ ਜਾਂਦਾ ਨਦਰਿ
 ਨ ਆਵਈ ਜਰੁ ੨੧ ਪਹੁਚੈ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥ ਪੁਤੁ ਕਲਤੁ ੨੨ ਮੋਹੁ ਹੇਤੁ ਹੈ ਅੰਤਿ
 ਬੇਲੀ ਕੋ ਨ ਸਖਾਈ ੨੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਨਾਉ ਵਸੈ ਮਨਿ
 ਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ ਵਡੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧੯ ॥
 ਮਨਮੁਖ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਨੀ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਦੁਖ ਰੋਇ ॥ ਆਤਮਾਰਾਮੁ ੨੪ ਨ ਪੂਜਨੀ
 ਦੂਜੈ ੨੫ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਹਉਮੈ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਹੈ ੨੬ ਸਬਦਿ ਨ ਕਾਢਹਿ

੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਤੇ ਹਰੀ ਗੁਣ ਗਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰੱਜਦਾ ਹੈ । ੨ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਓਹ ਧੰਨ ਹਨ । ੩ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ । ੪ ਕਿਸ ਲਈ ? ੫ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਹੈ । ੭ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ । ੮ ਤਲਵਾਰ । ੯ ਕਾਮਾਦਿਕ । ੧੦ ਮਾਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਸਘਾਰੇ' ਹੈ)। ੧੧ ਨੱਕ ਕੱਟੇ ਹੋਏ, ਬੇਇੱਜ਼ਤ । ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ । ੧੩ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ, ਉਨਮਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ, ਸਹਜ ਵਿੱਚ, ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ।	੧੪ ਨੀਂਦ । ੧੫ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ । ੧੬ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ, ਮੁੱਕਦਾ । ੧੭ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ। ੧੮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਇਉਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਲੱਗਾ । ੧੯ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ੨੦ ਭਾਵ ਹਿਸਾਬ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਿਸੇ ਗ਼ਰਜ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ । ੨੧ ਬੁਢੇਪਾ । ੨੨ ਇਸਤਰੀ । ੨੩ ਸਹਾਈ । ੨੪ ਵਿਆਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੨੫ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ । ੨੬ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰਾ ਧੋ ਕੇ ਕੱਢਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

* ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨਿਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੧੩) । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ) ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਓਹ ਭੀ ਜਾਗ ਉਠਦੇ ਹਨ ਜਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (੧੪) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ (੧੫-੧੬) । ਆਮ ਲੋਕ ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ ਆਵਾ-ਗਵਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੧੭) । ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (੧੮) । ਬਾਕੀ ਦੇ ਮਨਮੁਖਤਾ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੧੯-੨੧) ।

ਧੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੈਲਿਆ ਮੁਏ ^੧ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਖੋਇ ॥ ੨੦ ॥
 ਮਨਮੁਖ ਬੋਲੇ ਅੰਧੁਲੇ ^੨ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਅਗਨੀ ਕਾ ਵਾਸੁ ॥ ^੩ਬਾਣੀ ਸੁਰਤਿ ਨ
 ਬੁਝਨੀ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਓਨਾ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਿ ਸੁਧਿ ਨਹੀ ਗੁਰ
 ਬਚਨਿ ਨ ਕਰਹਿ ਵਿਸਾਸੁ ^੪ ॥ ਗਿਆਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਨਿਤ
 ਹਰਿ ਲਿਵ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ^੫ ॥ ਹਰਿ ਗਿਆਨੀਆ ਕੀ ਰਖਦਾ ਹਉ ਸਦ
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਾਸੁ ^੬ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੭ ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਦੇ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥
 ੨੧ ॥ *ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ^੮ ਸਰਪੁ ਹੈ ਜਗੁ ਘੇਰਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਇ ॥ ਬਿਖੁ
 ਕਾ ਮਾਰਣੁ ^੯ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰ ਗਰੁੜ ^{੧੦} ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ ॥ ਜਿਨ ਕਉ
 ਪੂਰਬਿ ^{੧੧} ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇਆ ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ^{੧੨} ਗਇਆ ਬਿਲਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਾ ਕੇ ਮੁਖ
 ਉਜਲੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾ ਪਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਣੁ ਤਿਨ ਜੋ
 ਚਾਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ੨੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਨਿਤ
 ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਿਰਵੈਰੈ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਇਦਾ ਅਪਣੈ
 ਘਰਿ ਲੁਕੀ ^{੧੩} ਲਾਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਹੈ ਅਨਦਿਨੁ ^{੧੪} ਜਲੈ ਸਦਾ
 ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਨਿਤ ਭਉਕਦੇ ਬਿਖੁ ਖਾਧੇ ^{੧੫} ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥
 ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ ਭਰਮਦੇ ਫਿਰਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥
 ਬੇਸੁਆ ਕੇਰੇ ਪੂਤ ਜਿਉ ^{੧੬} ਪਿਤਾ ਨਾਮੁ ਤਿਸੁ ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਨ ਚੇਤਨੀ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੭} ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਅਨੁ
 ਜਨ ਵਿਛੁੜੇ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜੋ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਗੇ ਪਾਇ ^{੧੮} ॥ ੨੩ ॥ ਨਾਮਿ ਲਗੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ^{੧੯} ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਂਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਆਇ ਗਏ ਪਛੁਤਾਹਿ ॥
 ੨੪ ॥ ^{੨੦} ਚਿੰਤਾ ਧਾਵਤ ਰਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਮਨਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦੁ ॥ ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਸਾਦੀ ^{੨੧} ਬੁਝੀਐ ਸਾਧਨ ^{੨੨} ਸੁਤੀ ਨਿਚਿੰਦ ^{੨੩} ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ
 ਤਿਨ ਭੇਟਿਆ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ
 ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ੨੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲੈਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਖਹਿ ^{੨੪} ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ
 ਮੰਨੀਅਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਗੇ ਵਾਪਾਰਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੫} ਸਬਦਿ ਸਿਵਾਪਦੇ ਤਿਤੁ
 ਸਾਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਖਰਚੁ ਸਚੁ ਅੰਤਰਿ ^{੨੬} ਪਿਰਮੁ
 ਪਿਆਰੁ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਆਪਿ ਬਖਸੇ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮ ਰਤੇ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਹੈਨਿ ਨਿਰਧਨੁ ਹੋਰੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੨੬ ॥ ਜਨ ਕੀ

੧ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਜਹੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ।	੧੩ ਚਵਾਤੀ ।
੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਔਗ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।	੧੪ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸਦਾ ।
੩ ਸੁਰਤਿ ਦੁਆਰਾ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।	੧੫ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
੪ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਵਿਸਾਹ, ਸ਼ਰਧਾ, ਯਕੀਨ ।	੧੬ ਪਿਉ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
੫ ਖਿੜਾਉ, ਅਨੰਦ ।	੧੭ ਚਰਨੀਂ ।
੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ।	੧੮ ਤਰ ਗਏ ।
੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੧੯ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਗਈ ।
੮ ਵਲਦਾਰ ਸੱਪ ।	੨੦ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ।
੯ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ, ਤਿਰਿਆਕ।	੨੧ ਇਸਤਰੀ ।
੧੦ ਸੱਪ ਦੀ ਵਿਹੁ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ ।	੨੨ ਬੇ-ਫਿਕਰ ।
੧੧ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ, ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ।	੨੩ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ ।
੧੨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ।	੨੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ।
	੨੫ ਪਿਆਰੇ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ।

* ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੨੨)। ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਐਸੇ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ (੨੩) ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (੨੪) ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੨੫) । ਫਿਰ ਓਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (੨੬) ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ ਸਹਿਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (੨੭)।

ਟੇਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਠਵਰ^੧ ਨ ਠਾਉ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਨਾਉ ਮਨਿ
 ਵਸੈ ^੨ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਉ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਅਹਿਨਿਸਿ^੩
 ਲਾਗਾ ਭਾਉ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਹਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ਜਾਉ ॥
 ੨੭ ॥ *ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੇਦਨੀ^੪ ਤਿਸਨਾ ਜਲਤੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ॥ ਇਹੁ ਮੋਹੁ
 ਮਾਇਆ ਸਭੁ ਪਸਰਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਨ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸਾਂਤਿ ਨ
 ਆਵਈ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਬੁਝਿਆ
 ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿਚਾਰੁ ॥ ਤਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਸਭ ਬੁਝਿ ਗਈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ^੫ਉਰਿ
 ਧਾਰਿ ॥ ੨੮ ॥ ਅਸੀ ਖਤੇ^੬ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਦੇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ਹਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ ਹਉ ਪਾਪੀ ਵਡ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ
^੭ਲੇਖੈ ਵਾਰ ਨ ਆਵਈ ਤੂੰ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ ॥ ਗੁਰ ਤੁਠੈ^੮ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮੇਲਿਆ ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ^੯ ਕਟਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨੁ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ੨੯ ॥ ਵਿਛੜਿ ਵਿਛੜਿ ਜੋ ਮਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੇ ^{੧੦}ਭੈ ਭਾਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਿਹਚਲੁ ਭਏ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
 ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਹੀਰੇ ਰਤਨ ਲਭੰਨਿ ॥ ਨਾਨਕ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲਕਾ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੨} ਖੋਜਿ ਲਹੰਨਿ ॥ ੩੦ ॥ ਮਨਮੁਖ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਧਿਗੁ ਜੀਵਣੁ
 ਧਿਗੁ ਵਾਸੁ ॥ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਣਾ ਪੈਨਣਾ ਸੋ ਮਨਿ ਨ ਵਸਿਓ
^{੧੩}ਗੁਣਤਾਸੁ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਨ ਭੇਦਿਓ^{੧੪} ਕਿਉ ਹੋਵੈ ^{੧੫}ਘਰ ਵਾਸੁ ॥
 ਮਨਮੁਖੀਆ ਦੋਹਾਗਣੀ^{੧੬} ਆਵਣ ਜਾਣਿ ਮੁਈਆਸੁ^{੧੭} ॥ ^{੧੮}ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
 ਸੁਹਾਗੁ ਹੈ ਮਸਤਕਿ ਮਣੀ^{੧੯} ਲਿਖਿਆਸੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^{੨੦}ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ
 ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਹਉ ਸਦ
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਾਸੁ^{੨੧} ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ
 ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ੩੧ ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਸੋਈ ਜਨੁ ਸਿਝੈ^{੨੨} ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਮੁਕਤਿ ਨ
 ਹੋਈ ॥ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਕਰਮ ਵਿਗੁਤੇ^{੨੩} ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਪਰਜ^{੨੪} ਵਿਗੋਈ^{੨੫} ॥
 ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਜੇ ਸਉ ਲੋਚੈ ਕੋਈ ॥ ੩੨ ॥ ਹਰਿ
 ਕਾ ਨਾਉ ਅਤਿ ਵਡ ਉਚਾ ਉਚੀ ਹੂ ਉਚਾ ਹੋਈ ॥ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ
 ਜੇ ਸਉ ਲੋਚੈ ਕੋਈ ॥ ^{੨੬}ਮੁਖਿ ਸੰਜਮ ਹਛਾ ਨ ਹੋਵਈ ਕਰਿ ਭੇਖ ਭਵੈ ਸਭ
 ਕੋਈ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਪਉੜੀ ਜਾਇ ਚੜੈ ਕਰਮਿ^{੨੭} ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਆਇ ਵਸੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ ਮਰੈ
 ਮਨੁ ਮਾਨੀਐ ਸਾਚੇ ਸਾਚੀ ਸੋਇ^{੨੮} ॥ ੩੩ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਸਾਗਰੁ
 ਹੈ ਬਿਖੁ ਦੁਤਰੁ^{੨੯} ਤਰਿਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰਦੈ^{੩੦} ਪਚਿ ਮੁਏ ਹਉਮੈ

੧ ਥਾਂ । ੨ ਸੁਤੇ-ਸਿੰਧ ਹੀ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਭਾਵ ਸਦਾ । ੪ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ੫ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ । ੬ [ਅ. ਖਤਾ] ਭੁੱਲਾਂ, ਪਾਪ । ੭ ਲੇਖਾ ਕੀਤਿਆਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ । ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਬਖਸ਼ (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਵਾਰਾ' ਹੈ)। ੮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ । ੯ ਪਾਪ । ੧੦ ਭੈ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ । ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ । ੧੩ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ । ੧੪ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ ।	੧੫ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਦਾ ਵਾਸਾ, ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ । ੧੬ ਛੁੱਟੜਾਂ । ੧੭ ਮਰਦੀਆਂ ਹਨ । ੧੮ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੁਹਾਗ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ੧੯ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਮਣੀ (ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ)। ੨੦ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ । ੨੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ । ੨੨ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੩ ਫਸੇ ਹੋਏ । ੨੪ ਪਰਜਾ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ੨੫ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੬ ਨਿਰਾ ਜੁਬਾਨੀ ਸੰਜਮ-ਸੰਜਮ ਕਰਦਿਆਂ । ੨੭ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ । ੨੮ ਸੋਭਾ । ੨੯ ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ । ੩੦ ਸੜ ਕੇ ।

* ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਔਗ ਪਸਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ (੨੮) । ਅਸੀਂ ਪਾਪ ਇਤਨੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਿਆਂ ਕਦੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੀ ਬਚਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ (੨੯) । ਇਹ ਮਿਹਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਮੋਲਕ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (੩੦) । ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨੱਕਰ ਰਹਿ ਕੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ (੩੧) । ਕਰਮ ਜਾਂ ਭੇਖ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (੩੨-੩੩) । ਮਨਮੁਖ ਕਿਸੇ ਹੀਲੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਲੜ ਫੜਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਨ (੩੪) ।

ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖਾ ਉਰਵਾਰੁ ਨ ਪਾਰੁ ਹੈ ਅਧ ਵਿਚਿ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ ॥
 ਜੋ ਧੁਰਿ^੧ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਕਮਾਵਣਾ ਕਰਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਗਿਆਨੁ
 ਰਤਨੁ ਮਨਿ ਵਸੈ^੨ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੋਹਿਥੈ^੩
 ਵਡਭਾਗੀ ਚੜੈ ਤੇ ਭਉਜਲਿ^੪ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇ ॥ ੩੪ ॥ *ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ
 ਦਾਤਾ ਕੋ ਨਹੀ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ਆਧਾਰੁ^੫ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਾਉ ਮਨਿ
 ਵਸੈ ਸਦਾ ਰਹੈ^੬ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਤਿਸਨਾ ਬੁਝੈ^੭ ਤਿਪਤਿ ਹੋਇ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ
 ਪਿਆਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੩੫ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਜਗਤੁ ਬਰਲਿਆ^੯ ਕਹਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਰਖੇ ਸੇ
 ਉਬਰੇ^{੧੦} ਸਬਦਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤਾ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਜਿਨਿ
 ਰਖੀ ਬਣਤ ਬਣਾਇ ॥ ੩੬ ॥ ਹੋਮ ਜਗ ਸਭਿ ਤੀਰਥਾ ਪੜ੍ਹ ਪੰਡਿਤ ਥਕੇ
 ਪੁਰਾਣ ॥ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਨ ਮਿਟਈ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਮਲੁ ਉਤਰੀ ਹਰਿ ਜਪਿਆ^{੧੧} ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
 ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਿਆ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੩੭ ॥
 ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਬਹੁ ਚਿਤਵਦੇ ਬਹੁ ਆਸਾ ਲੋਭੁ ਵਿਕਾਰ ॥ ਮਨਮੁਖਿ
 ਅਸਥਿਰੁ ਨਾ ਥੀਐ^{੧੨} ਮਰਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ^{੧੩} ਖਿਨ ਵਾਰ ॥ ਵਡਭਾਗੁ ਹੋਵੈ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਹਉਮੈ ਤਜੈ ਵਿਕਾਰ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਜਪਿ ਸੁਖੁ
 ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰ ॥ ੩੮ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭਗਤਿ
 ਨ ਹੋਵਈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ
 ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ੩੯ ॥ ਲੋਭੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ^{੧੪} ਜੇ ਕਾ
 ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਤਿਥੈ ਧੁਰੈ^{੧੫} ਜਿਥੈ ਹਥੁ ਨ ਪਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ
 ਸੇਤੀ ਸੰਗੁ ਕਰੇ ਮੁਹਿ ਕਾਲਖ ਦਾਗੁ ਲਗਾਇ ॥ ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ੍ ਲੋਭੀਆਂ
 ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ
 ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ
 ਗਾਇ ॥ ੪੦ ॥ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਰਤੈ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ^{੧੬} ਸਭੁ ਤਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਰਾਇ^{੧੭} ॥ ਚੁਗਲ ਨਿੰਦਕ
 ਭੁਖੇ ਰੁਲਿ ਮੁਏ^{੧੮} ਏਨਾ ਹਥੁ ਨ ਕਿਥਾਉ ਪਾਇ ॥ ਬਾਹਰਿ ਪਾਖੰਡ ਸਭ
 ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕਪਟੁ ਕਮਾਇ ॥^{੧੯} ਖੇਤਿ ਸਰੀਰਿ ਜੋ ਬੀਜੀਐ
 ਸੋ ਅੰਤਿ^{੨੦} ਖਲੋਆ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਨਤੀ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਬਖਸਿ
 ਮਿਲਾਇ ॥ ੪੧ ॥ ਮਨ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਨਾ ਸੁਝੈ ਦਰਬਾਰੁ ॥
 ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਪਲੇਟਿਆ ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ਤਬ ਨਰੁ ਸੁਤਾ

੧ ਹਰੀ ਦੇ ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ।	੧੨ ਹੁੰਦਾ ।
੨ ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਰੂਪ ਦੇਖਿਆ ।	੧੩ ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ।
੩ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ।	੧੪ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਵਾਹ ਲੱਗੇ ।
੪ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ।	੧੫ ਧਰੋਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
੫ ਆਸਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ।	੧੬ ਸਰੀਰ ।
੬ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।	੧੭ ਰਾਜਾ ।
੭ ਰੱਜ ਜਾਵੇ ।	੧੮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੧੯ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਬੀਜਿਆ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ)।
੯ ਬੋਂਦਲਿਆ, ਝੱਲਾ ਹੋਇਆ ।	੨੦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
੧੦ ਬਚ ਗਏ ।	
੧੧ ਸਿਆਣਾ ਪੁਰਖ ।	

* ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ (੩੫) । ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਬੋਂਦਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (੩੬) । ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਮ ਜਗ ਆਦਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ (੩੭) । ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ (੩੮) । ਪਰ ਭਗਤੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ (੩੯) । ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਲੋਭੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੜ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਉਹ ਅੰਤ ਧੋਖਾ ਦੇ ਜਾਣਗੇ (੪੦) । ਚੰਗਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ (੪੧) । ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (੪੨) ।

ਜਾਗਿਆ ਸਿਰਿ ਡੰਡੁ ਲਗਾ ਬਹੁ ਭਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ^੧ਕਰਾਂ ਉਪਰਿ ਹਰਿ
 ਚੇਤਿਆ ਸੇ ਪਾਇਨਿ ^੨ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਓਹਿ ਉਧਰੇ ਸਭ ਕੁਟੰਬ
 ਤਰੇ ਪਰਵਾਰ ॥ ੪੨ ॥ *ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਸੋ ਮੁਆ ਜਾਪੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ^੩ ਹਰਿ
 ਰਸਿ ਧ੍ਰਾਪੈ^੪ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਿਵਾਪੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਮੁਆ ਹੈ
 ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਮੁਆ ਅਪੁਨਾ ਜਨਮੁ ਖੋਇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ
 ਅੰਤਿ ਦੁਖੁ ਰੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੪੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੫ ਬੁਢੇ
 ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਅੰਤਰਿ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨੁ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਰਵਹਿ^੬ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜ ਧਿਆਨੁ ॥ ਓਇ ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਬਿਬੇਕ^੭ ਰਹਿ
 ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਏਕ ਸਮਾਨਿ ॥ ਤਿਨਾ ਨਦਰੀ ਇਕੋ ਆਇਆ ਸਭੁ
 ਆਤਮਰਾਮੁ^੮ ਪਛਾਨੁ ॥ ੪੪ ॥ ^੯ਮਨਮੁਖੁ ਬਾਲਕੁ ਬਿਰਧਿ ਸਮਾਨਿ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾ
 ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਸੁਰਤਿ ਨਾਹੀ ॥ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਸਭ
^{੧੦}ਧਰਮਰਾਇ ਕੈ ਜਾਂਹੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਛੇ ਨਿਰਮਲੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ ॥
 ਓਨਾ ਮੈਲੁ ਪਤੰਗੁ ^{੧੧}ਨ ਲਗਈ ਜਿ ਚਲਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ
 ਜੁਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿਅਨੁ ਗੁਰ
 ਕੈ ਅੰਕਿ^{੧੨} ਸਮਾਇ ॥ ੪੫ ॥ ^{੧੩}ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਸੁ ਕੇਹਾ ਸਿਝੈ ॥ ਆਪਣੈ ਰੋਹਿ
 ਆਪੇ ਹੀ ਦਝੈ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਕਮਲਾ ਰਗੜੈ ਲੁਝੈ^{੧੪} ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਤਿਸੁ
 ਸਭ ਕਿਛੁ ਸੁਝੈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਸਿਉ ਲੁਝੈ ॥ ੪੬ ॥ ਜਿਨਾ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ^{੧੫} ਨ ਸੇਵਿਓ ਸਬਦਿ ਨ ਕੀਤੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਓਇ ਮਾਣਸ
 ਜੁਠਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਪਸੁ ਢੋਰ ਗਾਵਾਰ ॥ ਓਨਾ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਨ
 ਧਿਆਨੁ ਹੈ ਹਰਿ ਸਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਪਿਆਰੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੁਏ ਵਿਕਾਰ ਮਹਿ
 ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ^{੧੬}ਜੀਵਦਿਆ ਨੋ ਮਿਲੈ ਸੁ ਜੀਵਦੇ ਹਰਿ
 ਜਗਜੀਵਨ ਉਰ ਧਾਰਿ^{੧੭} ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਹਣੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥
 ੪੭ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ^{੧੮} ਹਰਿ ਸਾਜਿਆ ਹਰਿ ਵਸੈ ਜਿਸੁ ਨਾਲਿ ॥ ਗੁਰਮਤੀ
 ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਰਜਾਲਿ^{੧੯} ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਅਨੇਕ ਹੈ
^{੨੦}ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਧਨੁ ਭਗਵੰਤੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੧}
 ਲਧਾ ਹਰਿ ਭਾਲਿ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਗੜ ਮੰਦਰੁ ਖੋਜਿਆ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਪਾਇਆ
 ਨਾਲਿ ॥ ੪੮ ॥ ਮਨਮੁਖ ਦਹ ਦਿਸਿ ਫਿਰਿ ਰਹੇ ਅਤਿ ਤਿਸਨਾ ਲੋਭ
 ਵਿਕਾਰ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਨ ਚੁਕਈ^{੨੨} ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਅਤਿ ਤਿਸਨਾ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ
 ਕਾ ਦੁਖੁ ਗਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ੪੯ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ

੧ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ; ਭਾਵ ਏਸੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ।	੧੫ ਜੋ ਬੁਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
੨ ਮੁਕਤੀ ।	ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਰ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
੩ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।	੧੬ ਲੜਦਾ ਹੈ । ਰਗੜੇ-ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।
੪ ਰੱਜਦਾ ਹੈ ।	੧੭ ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ ।
੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ।	੧੮ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ (ਗੁਰੂ ਵਰਗੇ) ਜੀਵਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਓਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ।
੬ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ।	੧੯ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।
੭ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ (ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ) ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ।	੨੦ ਸਰੀਰ-ਮੰਦਰ ।
੮ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ ।	੨੧ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾੜ ਕੇ ।
੯ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ।	੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੯, ਫੁਟ ਨੋਟ * ।
੧੦ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ।	੨੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
੧੧ ਮਨਮੁਖ ਬਾਲਕ ਵੀ ਬੁੱਢੇ ਵਾਂਗ ਬਲਹੀਨ ਹੈ ("ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਢੇ ਕਦੇ ਨਾਹੀ" ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ)।	੨੪ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ।
੧੨ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।	
੧੩ ਰਤਾ ਵੀ ।	
੧੪ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ, ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ।	

* ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਰਦੀ ਹੈ (੪੩) । ਗੁਰਮੁਖ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ, ਸਦਾ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੪੪) । ਮਨਮੁਖ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਰੱਖਣ ਕਰ ਕੇ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਿਤਾਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (੪੫) । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਮੁਕਾਬਲਾ (੪੬-੫੩) ।

ਧਿਆਇ ਮਨ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ਕਿਲਵਿਖ^੧ ਪਾਪ ਸਭਿ
 ਕਟੀਅਹਿ ਹਉਮੈ ਚੁਕੈ^੨ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੩ ਕਮਲੁ^੪ ਵਿਗਸਿਆ^੫ ਸਭੁ
 ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਪਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ੫੦ ॥ ^੬ਧਨਾਸਰੀ ਧਨਵੰਤੀ ਜਾਣੀਐ ਭਾਈ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
 ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਉਪੇ ^੭ਜੀਅ ਸਉ ਭਾਈ ^੮ਲਏ ਹੁਕਮਿ ਫਿਰਾਉ ॥
 ਜਹ ਬੈਸਾਵਹਿ ਬੈਸਹ ਭਾਈ ਜਹ ਭੇਜਹਿ ਤਹ ਜਾਉ ॥ ਏਵਡੁ ਧਨੁ ਹੋਰੁ ਕੋ
 ਨਹੀ ਭਾਈ ਜੇਵਡੁ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ਸਦਾ ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ ਭਾਈ ਸਦਾ ਸਚੇ
 ਕੈ ਸੰਗਿ ਰਹਾਉ ॥ ਪੈਨਣੁ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆ ਭਾਈ ਆਪਣੀ ਪਤਿ^੯ ਕੇ
 ਸਾਦ ਆਪੇ ਖਾਇ ॥ ^{੧੦}ਤਿਸ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਈ ਦਰਸਨ ਕਉ
 ਬਲਿ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਵਡੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਭਾਈ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ
 ਤਾਂ ਪਾਇ ॥ ^{੧੧}ਇਕਿ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਭਾਈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਫਿਰਾਇ ॥
 ਸੰਗਤਿ ਢੋਈ ਨਾ ਮਿਲੈ ਭਾਈ ਬੈਸਣਿ ਮਿਲੈ ਨ ਥਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਤਿਨਾ
 ਮਨਾਇਸੀ ਭਾਈ ਜਿਨਾ ^{੧੨}ਧੁਰੇ ਕਮਾਇਆ ਨਾਉ ॥ ਤਿਨੁ ਵਿਟਹੁ^{੧੩} ਹਉ
 ਵਾਰਿਆ ਭਾਈ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ੫੧ ॥ ਸੇ ਦਾੜੀਆਂ
 ਸਚੀਆ ਜਿ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਲਗੰਨਿ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੪} ਸੇਵਨਿ ਗੁਰੁ ਆਪਣਾ
 ਅਨਦਿਨੁ ਅਨਦਿ ਰਹੰਨਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ ਮੁਹ ਸੋਹਣੇ ਸਚੈ ਦਰਿ ਦਿਸੰਨਿ ॥
 ੫੨ ॥ ਮੁਖ ਸਚੇ ਸਚੁ ਦਾੜੀਆ ਸਚੁ ਬੋਲਹਿ ਸਚੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਸਚਾ ਸਬਦੁ
 ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਂਹਿ ॥ ਸਚੀ ਰਾਸੀ ਸਚੁ ਧਨੁ ਉਤਮ
 ਪਦਵੀ ਪਾਂਹਿ ॥ ਸਚੁ ਸੁਣਹਿ ਸਚੁ ਮੰਨਿ ਲੈਨਿ ਸਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਹਿ ॥ ਸਚੀ
 ਦਰਗਹ ਬੈਸਣਾ ਸਚੇ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਂਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਨ
 ਪਾਈਐ ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਜਾਂਹਿ ॥ ੫੩ ॥ *ਬਾਬੀਹਾ^{੧੫} ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੇ
^{੧੬}ਜਲਨਿਧਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਿ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਸੀਤਲ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ਸਭਿ ਦੂਖ
 ਨਿਵਾਰਣਹਾਰੁ^{੧੭} ॥ ^{੧੮}ਤਿਸ ਚੁਕੈ ਸਹਜੁ ਉਪਜੈ ਚੁਕੈ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਨਾਮੁ ਰਖਹੁ ^{੧੯}ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ੫੪ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਤੂੰ ਸਚੁ
 ਚਉ^{੨੦} ਸਚੇ ਸਉ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਬੋਲਿਆ ਤੇਰਾ ਥਾਇ ਪਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ
 ਅਲਾਇ^{੨੧} ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ^{੨੨} ਤਿਖ ਉਤਰੈ ਮੰਨਿ ਲੈ ਰਜਾਇ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ
 ਝੋਕਿ^{੨੩} ਵਰਸਦਾ ਬੂੰਦ ਪਵੈ ^{੨੪}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਜਲ^{੨੫} ਹੀ ਤੇ ਸਭ ਉਪਜੈ
 ਬਿਨੁ ਜਲ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਲੁ ਜਿਨਿ ਪੀਆ ਤਿਸੁ ਭੂਖ
 ਨ ਲਾਰੈ ਆਇ ॥ ੫੫ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਤੂੰ ਸਹਜਿ^{੨੬} ਬੋਲਿ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ ॥

੧ ਪਾਪ ।	੧੨ ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਕਮਾਉਣਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।
੨ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ।	੧੩ ਉੱਤੋਂ ।
੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੧੪ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
੪ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਕਮਲ ।	੧੫ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ।
੫ ਖਿੜਿਆ ।	੧੬ ਜਲ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ । ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲਨਿਧ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ।
੬ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗਣੀ ਦਵਾਰਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਨਵੰਤੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਾਰ ਕਮਾਂਦੀ ਹੈ ।	੧੭ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੭ ਦਿਲ ਨਾਲ ।	੧੮ ਪਿਆਸ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
੮ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਫੇਰੀ ਲਵੇ, ਭਾਵ ਵਿਚਰੇ ।	੧੯ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ।
੯ ਉਹ ਪਤ ਜਾਂ ਇਤਬਾਰ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਸਾਖ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਲਈ ਸਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੪੭, ਫੁਟ ਨੋਟ †।	੨੦ [ਸਿੰਧੀ] ਬੋਲ ।
੧੦ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।	੨੧ ਬੋਲ । ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲ ।
੧੧ ਕਈ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।	੨੨ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ।
	੨੩ ਝੁਕ ਕੇ ।
	੨੪ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ।
	੨੫ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ।
	੨੬ ਪੂਰੀ ਅਡੋਲਤਾ ਨਾਲ ।

* ਹਰੀ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤਾਪਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬਬੀਰਾ ਜਾਣ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ (੫੪-੫੮) ।

ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਇ ॥ ਆਪੁ^੧ ਪਛਾਣਹਿ
 ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮਿਲੈ ^੨ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ ॥ ^੩ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਰਸਦਾ
 ਤਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਨ ਹੋਵਈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਸਵਨਿ ਸੋਗਗਣੀ ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੫੬ ॥ ਧੁਰਹੁ ਖਸਮਿ
 ਭੇਜਿਆ ਸਚੈ ਹੁਕਮਿ ਪਠਾਇ^੪ ॥ ਇੰਦੁ ਵਰਸੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਗੂੜੀ ਛਹਬਰ
 ਲਾਇ ॥ ਬਾਬੀਹੇ ਤਨਿ ਮਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਜਾਂ ਤਤੁ^੫ ਬੁੰਦ ਮੁਹਿ ਪਾਇ ॥ ^੬ਅਨੁ
 ਧਨੁ ਬਹੁਤਾ ਉਪਜੈ ਧਰਤੀ ਸੋਭਾ ਪਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੭ ਲੋਕੁ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਗੁਰ
 ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ਆਪੇ ਸਚਾ ਬਖਸਿ ਲਏ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ਰਜਾਇ ॥
 ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਕਾਮਣੀ^੮ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ^੯ਭੈ ਕਾ ਸਹਜੁ ਸੀਗਾਰੁ
 ਕਰਿਹੁ ਸਚਿ ਰਹਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੋ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਦਰਗਹ
 ਲਏ ਛਡਾਇ ॥ ੫੭ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਜੇ ਫਿਰਹਿ ਉਡਿ ਚੜਹਿ
 ਆਕਾਸਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਜਲੁ ਪਾਈਐ ਚੂਕੈ^{੧੦} ਭੂਖ ਪਿਆਸ ॥ ਜੀਉ
 ਪਿੰਡੁ^{੧੧} ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥ ਵਿਣੁ ਬੋਲਿਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
 ਜਾਣਦਾ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਘਟਿ ਘਟਿ ਏਕੋ ਵਰਤਦਾ
 ਸਬਦਿ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸ^{੧੨} ॥ ੫੮ ॥ *ਨਾਨਕ ਤਿਸੈ ਬਸੰਤੁ^{੧੩} ਹੈ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਿ ਸਮਾਇ ॥ ਹਰਿ ਵੁਠਾ^{੧੪} ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਭੁ ਪਰਫੜੈ^{੧੫} ਸਭੁ ਜਗੁ ਹਰੀਆਵਲੁ
 ਹੋਇ ॥ ੫੯ ॥ ਸਬਦੇ ਸਦਾ ਬਸੰਤੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਜਿਨਿ ਸਿਰਿਆ^{੧੬} ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੬੦ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨਾ
 ਬਸੰਤੁ ਹੈ ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥ ਹਰਿ ਵੁਠੈ ਮਨੁ ਤਨੁ
 ਪਰਫੜੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥ ੬੧ ॥ ਵਡੜੈ ਝਾਲਿ^{੧੮} ਝਲੁੰਭਲੈ^{੧੯}
 ਨਾਵੜਾ^{੨੦} ਲਾਈਐ ਕਿਸੁ ॥ ਨਾਉ ਲਈਐ ਪਰਮੇਸਰੈ ਭੰਨਣ ਘੜਣ
 ਸਮਰਥੁ ॥ ੬੨ ॥ ^{੨੧}ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥ ਸਾਹਿਬੁ
 ਸਦਾ ਹਦੂਰਿ ਹੈ ਕਿਆ ਉਚੀ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ॥ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਹਰਿ
 ਰੰਗੁ^{੨੨} ਕੀਆ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ^{੨੩} ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ਆਪੁ^{੨੪} ਛੋਡਹਿ ਤਾਂ ਸਹੁ ਮਿਲੈ
 ਸਚਾ ਏਹੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਹਉਮੈ ਫਿਕਾ ਬੋਲਣਾ ਬੁਝਿ ਨ ਸਕਾ ਕਾਰ ॥ ^{੨੫}ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ
 ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਤੁਝੈ ਧਿਆਇਦਾ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ ਵਿਹਾਣੁ^{੨੬} ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਥਕੇ ਵੀਚਾਰ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਜੇ ਆਪਣੀ
 ਤਾਂ ਆਪੇ ਲੈਹਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਜਿਨ੍ਹੀ ਧਿਆਇਆ ਆਏ ਸੇ
 ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੬੩ ॥ ਜੋਗੁ ਨ ਭਗਵੀ ਕਪੜੀ ਜੋਗੁ ਨ ਮੈਲੇ ਵੇਸਿ ॥ ਨਾਨਕ

- ੧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
- ੨ ਇਕ-ਰਸ ਝੜੀ ਲਾ ਕੇ ਵਸਿਆ ।
- ੩ ਛਮ-ਛਮ ਇਕ ਰਸ ਮੀਂਹ ਦਾ ਵੱਸਣਾ ।
- ੪ ਭੇਜ ਕੇ ।
- ੫ ਅਸਲੀਅਤ ਰੂਪ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ।
- ੬ ਗੁਰੂ-ਬੱਦਲ ਦੇ ਵੱਸਣ ਨਾਲ ਸਭ ਸੁਖ ਵਰਤ ਗਏ ਹਨ ।
- ੭ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
- ੮ ਹੇ ਇਸਤਰੀ !
- ੯ ਭੈ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾ । "ਭੈ ਤੇ ਸਹਜੁ ਪਾਈਐ" (ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਮ: ੧) ।
- ੧੦ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ।
- ੧੧ ਸਰੀਰ ।
- ੧੨ ਚਾਨਣਾ ।
- ੧੩ ਭਾਵ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ।
- ੧੪ ਵੱਸਿਆ ।

- ੧੫ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ।
- ੧੬ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੧੮ ਝਲਾਘੇ ।
- ੧੯ ਝਲਾਘੇ, ਪਰਭਾਤ । ਵੱਡੇ ਵੇਲੇ ਕਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਈਏ ।
- ੨੦ ਨਾਮ ।
- ੨੧ ਹੇ ਭਾਈ ਹਰਹਟ ! ਤੂੰ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਸਿੱਠੀ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਾ ਭਾਵ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।
- ੨੨ ਪਿਆਰ ।
- ੨੩ ਉੱਤੋਂ ।
- ੨੪ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ।
- ੨੫ ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਦਰਤ ।
- ੨੬ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਵਦਿਆਂ ।

* ਪਪੀਹੇ ਤੇ ਸ੍ਰਾਂਤ ਬੁੰਦ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਬਸੰਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ (੫੯-੬੧) । ਫਿਰ ਨਾਮ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੬੨) । ਫੇਰ ਖੂਹ ਗਿੜਦਾ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (੬੩) । ਜੋਗ ਕੀਤਿਆਂ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ (੬੪) ਤੇ ਨਾ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ; ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੬੫) । ਇਸ ਲਈ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (੬੬) । ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ (੬੭) ।

ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ॥ ੬੪ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ
ਜੇ ਭਵਹਿ ਬੇਦ ਪੜਹਿ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ 'ਸਾਚਾ ਭੇਟੈ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ
ਪਾਵਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ੬੫ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਖਸਮ ਕਾ 'ਮਤਿ ਭਵੀ
ਫਿਰਹਿ ਚਲ ਚਿਤ ॥ ਮਨਮੁਖ ਸਉ ਕਰਿ ਦੋਸਤੀ 'ਸੁਖ ਕਿ ਪੁਛਹਿ ਮਿਤ ॥
ਗੁਰਮੁਖ ਸਉ ਕਰਿ ਦੋਸਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਉ ਲਾਇ ਚਿਤੁ ॥ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਕਾ
ਮੂਲੁ^੮ ਕਟੀਐ ਤਾਂ ਸੁਖੁ ਹੋਵੀ ਮਿਤ ॥ ੬੬ ॥ ਭੁਲਿਆਂ ਆਪਿ ਸਮਝਾਇਸੀ ਜਾ
ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੀ 'ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇ ॥ ੬੭ ॥

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਵਡਭਾਰੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^੬ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇ' ॥ ਅੰਤਰਿ
ਜੋਤਿ ਪਰਗਾਸੀਆ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਪੁਰਖੁ^੮ ਹੈ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਜਾਤਾ ਸੋਇ ॥ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਤਿਖ^੯ ਉਤਰੈ ਤਨੁ ਮਨੁ
ਸੀਤਲੁ^{੧੦} ਹੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ 'ਜਿਸ ਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭ
ਕੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤੁਲਿ^{੧੨}
ਹੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਜਾਣੁ^{੧੩} ਹੈ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਵੀਚਾਰੁ^{੧੪} ॥
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ਵਾਹੁ
ਵਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈ ਜਿ ਸਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ^{੧੫} ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ
ਜਿਸ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਸਚਾ ਸੋਹਿਲਾ^{੧੬} ਗੁਰਮੁਖਿ
ਨਾਮੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੭} ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਣਾ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਵਡਭਾਰੀ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿਆ
ਬਹੁੜਿ^{੧੮} ਨ ਮਨਿ ਤਨਿ ਭੰਗੁ^{੧੯} ॥ ੩ ॥ 'ਮੂੰ ਪਿਰੀਆ ਸਉ ਨੇਹੁ ਕਿਉ ਸਜਣ
ਮਿਲਹਿ ਪਿਆਰਿਆ ॥ ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ ਤਿਨ 'ਸਜਣ ਸਚਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੈਡਾ ਮਿਤੁ ਹੈ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਾਰਿਆ ॥ 'ਦੇਂਦਾ ਮੂੰ
ਪਿਰੁ ਦਸਿ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਹਉ ਪਿਰੁ ਭਾਲੀ
ਆਪਣਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲਿ^{੨੩} ਦਿਖਾਲਿਆ ॥ ੪ ॥ ਹਉ ਖੜੀ 'ਨਿਹਾਲੀ
ਪੰਧੁ ਮਤੁ ਮੂੰ ਸਜਣੁ ਆਵਏ ॥ ਕੋ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਅਜੁ ਮੈ ਪਿਰੁ ਮੇਲਿ
ਮਿਲਾਵਏ ॥ ਹਉ ਜੀਉ ਕਰੀ 'ਤਿਸ ਵਿਟਉ ਚਉ ਖੰਨੀਐ ਜੋ ਮੈ ਪਿਰੀ
ਦਿਖਾਵਏ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਤਾਂ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮੇਲਾਵਏ ॥ ੫ ॥
^{੨੬}ਅੰਤਰਿ ਜੋਰੁ ਹਉਮੈ ਤਨਿ ਮਾਇਆ ਕੂੜੀ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ

੧ ਸੱਚਾ (ਗੁਰੂ) ਮਿਲੇ ਤਾਂ ।	੧੩ ਸਿਆਣਾ ।
੨ ਤੇਰੀ ਮੱਤ ਫਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਚੰਚਲ ਚਿਤ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।	੧੪ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ।
੩ ਤੇ ਹੁਣ ਸੁਖ ਕੀ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈਂ ? ਭਾਵ ਮਨਮੁਖ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਖ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ।	੧੫ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹੈ ।
੪ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ।	੧੬ ਜਸ । ਨਾਮ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਲਈ ਸੱਚਾ ਜਸ ਹੈ।
੫ [ਕਾਰੁਣਜ ਪ੍ਰਲਾਪ] ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੀਰਨੇ, ਵਿਰਲਾਪ ।	੧੭ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ।
੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।	੧੮ ਮੁੜ ਕੇ ।
੭ ਰਾਜਾ ।	੧੯ ਵਿਘਨ ।
੮ ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ ।	੨੦ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ।
੯ ਤਿਹ, ਪਿਆਸ ।	੨੧ ਸੱਚ ਨਾਲ ਸਵਾਰੇ ਹੋਏ ਸੱਜਣ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ।
੧੦ ਠੰਢਾ ।	੨੨ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ (ਦਿਖਾਲ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
੧੧ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ।	੨੩ ਨਾਲ ਹੀ ।
੧੨ ਇਕ ਸਮਾਨ ।	੨੪ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ ਰਸਤਾ ।
	੨੫ ਤਿਸ ਉੱਤੇ ਚਾਰ ਟੋਟੇ ਕਰਾਂ ।
	੨੬ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਤੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਹੈ।

* (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੦੯ ਉੱਤੇ ੧੬ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸ਼ਲੋਕ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਕਾਵਟਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧-੧੩) ।

ਫੁਰਮਾਇਆ ਮੰਨਿ ਨ ਸਕੀ ਦੁਤਰੁ^੧ ਤਰਿਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ
 ਆਪਣੀ ਸੋ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜੋ ਇਛੈ
 ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇ ॥ ਜਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆਂ ਹਉ ਤਿਨ ਕੇ ਲਾਗਉ ਪਾਇ^੨ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਜਿ ਅਨਦਿਨੁ^੩ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੬ ॥ ਜਿਨਾ
 ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਕਿਉ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ^੪ ॥ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਸੁਭਾਇ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੫ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ^੬ ॥ ੭ ॥ ਜਿਨਾ ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ ਕਿਉ ਜੀਵਨਿ
 ਪਿਰ ਬਾਹਰੇ^੭ ॥ ਜਾਂ ਸਹੁ ਦੇਖਨਿ ਆਪਣਾ ਨਾਨਕ^੮ ਬੀਵਨਿ ਭੀ ਹਰੇ ॥ ੮ ॥
 ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^੫ ਅੰਦਰਿ ਨੇਹੁ ਤੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਚੈ ਲਾਇਆ ॥ ਰਾਤੀ ਅਤੈ ਡੇਹੁ^੯
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੯ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੫ ਸਚੀ ਆਸਕੀ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ
 ਸਚਾ ਪਾਈਐ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਰਹਹਿ ਅਨੰਦਿ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ^{੧੦} ਸਮਾਈਐ ॥
 ੧੦ ॥ ਸਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ ॥ ਕਬਹੂ ਨ^{੧੧} ਹੋਵੈ ਭੰਗੁ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ॥ ੧੧ ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਅੰਦਰਿ ਸਚਾ ਨੇਹੁ ਕਿਉ
 ਜੀਵਨਿ ਪਿਰੀ ਵਿਹੁਣਿਆ^{੧੨} ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੫ ਮੇਲੇ ਆਪਿ ਨਾਨਕ^{੧੩} ਚਿਰੀ
 ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ ੧੨ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ^{੧੪} ਤਉ ਆਪੇ ਲਾਇਆ
 ਕਰਮੁ^{੧੫} ਕਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ਮੈ ਜਾਚਿਕ^{੧੬} ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ॥ ੧੩ ॥
 *^{੧੭} ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਸੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਵੈ ॥ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰੇ ਸਾਈ ਭਗਤਿ ਹੋਵੈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ ਪਾਵੈ ਪਾਰੁ ॥ ੧੪ ॥
 ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੧੮} ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਸਦ
 ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ਤਿਨ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਕਦੇ ਨ ਵਿਸਰੈ
 ਜਿ ਆਪਿ ਬਖਸੇ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਜਿ ਮੇਲੇ
 ਸਿਰਜਣਹਾਰਿ ॥ ੧੫ ॥ ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ^{੧੯} ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਣੀ ਤਿਸੁ ਲਾਏ ਹੇਤ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵੈ
 ਲਗਿਆ ਭਉਜਲੁ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ^{੨੦} ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ਅੰਤਰਿ
^{੨੧} ਬਿਬੇਕ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ਸਭੁ ਦੁਖ
 ਨਿਵਾਰਣਹਾਰੁ^{੨੨} ॥ ੧੬ ॥ ਮਨਮੁਖ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ^{੨੩} ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
 ਪੁਤੁ ਕਲਤੁ^{੨੪} ਕੁਟੰਬੁ ਹੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇ ॥ ਦਰਗਹਿ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ
 ਕੋਈ ਅੰਤਿ ਨ ਸਕੀ ਛਡਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਹੈ ਦੁਖਦਾਈ ਮੋਹ
 ਮਾਇ^{੨੫} ॥ ਨਾਨਕ^{੨੬} ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਛੁੜਿ
 ਸਭ ਜਾਇ ॥ ੧੭ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨੇ^{੨੭} ਸਹ ਕੇਰਾ ਹੁਕਮੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥

- ੧ [ਦੁਸਤਰ] ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਸੰਸਾਰ-
ਸਾਗਰ) ।
- ੨ ਚਰਨੀਂ ।
- ੩ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸਦਾ ।
- ੪ ਰੱਜਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
- ੬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੭ ਬਾਝੋਂ, ਬਿਨਾਂ ।
- ੮ ਜ਼ਰੂਰ ਹਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
- ੯ [ਲਹਿੰਦੀ] ਦਿਨ ।
- ੧੦ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ।
- ੧੧ ਟੁਟਦਾ ।
- ੧੨ ਬਾਝੋਂ, ਬਿਨਾਂ ।
- ੧੩ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ।
- ੧੪ ਤੂੰ ।
- ੧੫ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ।
- ੧੬ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ।
- ੧੭ ਗੁਰਮੁਖ ਕੁਦਰਤੀ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੋਂਦਾ, ਹੱਸਦਾ ਹੈ ।
ਪਰਾਏ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਸਮਝ ਕੇ ਮਹਸੂਸ
- ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ
ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਹੱਸਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵੀਚਾਰ
ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਨਾਮ)
ਪਾਇਆ ਹੈ ।
- ੧੯ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ
ਹੈ ।
- ੨੦ ਇੱਛਤ, ਮੰਗਿਆ ।
- ੨੧ ਨਿਰਣੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰ ।
- ੨੨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
- ੨੩ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ
ਵਿੱਚ ।
- ੨੪ ਇਸਤਰੀ ।
- ੨੫ ਮਾਇਆ ਦਾ ।
- ੨੬ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ
ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਵਿਛੜ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੨੭ ਮਾਲਕ ਦਾ ।

ਹੁਕਮੋ ਸੇਵੇ ਹੁਕਮੁ ਅਰਾਧੇ ^੧ਹੁਕਮੇ ਸਮੈ ਸਮਾਏ ॥ ^੨ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੁ ਨੇਮੁ ਸੁਚ
 ਸੰਜਮੁ ^੩ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਜਿ ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੈ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਜਿਨ ਉਪਰਿ ਤਿਨਾ ਹੁਕਮੇ
 ਲਏ ਮਿਲਾਏ ॥ ੧੮ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੈ ਬਪੁੜੀ ^੪ਨਿਤ ਹਉਮੈ ਕਰਮ
 ਕਮਾਇ ॥ ਵਰਤ ਨੇਮੁ ਸੁਚ ਸੰਜਮੁ ਪੂਜਾ ਪਾਖੰਡਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅੰਤਰਹੁ
 ਕੁਸੁਪੁ ^੫ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬੇਧੇ ^੬ਜਿਉ ਹਸਤੀ ^੭ਛਾਰੁ ਉਡਾਏ ॥ ਜਿਨਿ ਉਪਾਏ
 ਤਿਸੈ ਨ ਚੇਤਹਿ ਬਿਨੁ ਚੇਤੇ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਪਰਪੰਚੁ ^੮ਕੀਆ ਧੁਰਿ
 ਕਰਤੈ ^੯ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਏ ॥ ੧੯ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਤੀਤਿ ਭਈ ਮਨੁ
 ਮਾਨਿਆ ਅਨਦਿਨੁ ^{੧੦}ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੂ ਸਭ
 ਪੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸੁ ਦੇਖੈ ਸਭ ਆਇ ॥ ਮੰਨੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ^{੧੧}ਪਰਮ
 ਬੀਚਾਰੀ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਤਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ਹਉ ਸਦਾ ਸਦਾ
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਚਾ ਦੇਇ ਮਿਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੨}ਕਰਮੁ
 ਪਾਇਆ ਤਿਨ ਸਚਾ ਜੋ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਗੇ ਆਇ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਨ ਪਿਰੀਆ
 ਸਉ ਨੇਹੁ ਸੇ ਸਜਣ ਮੈ ਨਾਲਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਹਉ ਫਿਰਾਂ ਭੀ ਹਿਰਦੈ ਰਖਾ
 ਸਮਾਲਿ ॥ ੨੧ ॥ ਜਿਨਾ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ ਧਿਆਇਆ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਦੁਖ ਭੁਖ ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ਨਿਰਦੋਖ
 ਭਏ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਉਚਰਹਿ ^{੧੩}ਗੁਣ ਮਹਿ ਸਵੈ ਸਮਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਇਆ ਸਹਜਿ ^{੧੪}ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ ॥ ੨੨ ॥
 ਮਨਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ ਕੂੜੁ
 ਸੰਘਰੈ ^{੧੫}ਕੂੜਿ ਕਰੈ ਆਹਾਰੁ ^{੧੬}॥ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਧਨੁ ਸੰਚਿ ^{੧੭}ਮਰਹਿ ਅੰਤਿ
 ਹੋਇ ਸਭੁ ਛਾਰੁ ^{੧੮}॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮੁ ^{੧੯}ਕਰਹਿ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ
 ਵਿਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਜਿ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਥਾਇ ਨ ਪਵੈ ਦਰਗਹ ਹੋਇ
 ਖੁਆਰੁ ॥ ੨੩ ॥ *ਸਭਨਾ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚਿ ਸੋ ਭਲਾ ਭਾਈ ਜਿਤੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ
 ਆਇ ॥ ^{੨੦}ਰਾਗੁ ਨਾਦੁ ਸਭੁ ਸਚੁ ਹੈ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ^{੨੧}ਰਾਗੈ
 ਨਾਦੈ ਬਾਹਰਾ ਇਨੀ ^{੨੨}ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ ^{੨੩}ਤਿਨਾ
 ਰਾਸਿ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਇਆ
 ਜਿਉ ਤਿਸੈ ਦੀ ਰਜਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਹੈ
^{੨੪}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਹੈ ਕਹਾਇ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ਤਤੁ ^{੨੫}ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਹਿਰਦੈ ਕਮਲੁ

- ੧ ਆਪ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੨ ਉਸ ਦਾ ਵਰਤ ਨੇਮ ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਸਭ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ।
- ੩ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।
- ੪ ਮਨ-ਇੰਛਤ ।
- ੫ ਵਿਚਾਰੀ ।
- ੬ ਖੋਟੇ, ਗੰਦੇ ।
- ੭ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ।
- ੮ ਹਾਥੀ । ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨਹਾ ਕੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਖੋਹ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਲੋਕ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਪਵਿਤਰਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
- ੯ ਮਿੱਟੀ ਉਡਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਖੇਡ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ।
- ੧੧ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭੀ ਵਸ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਖੇਡ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
- ੧੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।
- ੧੩ ਪਰਮ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ।
- ੧੪ ਸੱਚਾ ਕਰਮ (ਚੰਗਾ ਭਾਗ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਫੜੀ ।
- ੧੫ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਉੱਤੇ ਨੋਟ ੧ ।
- ੧੬ ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਹੀ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ ।
- ੧੭ ਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਭੋਜਨ ।
- ੧੯ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ।
- ੨੦ ਸੁਆਹ ।
- ੨੧ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਰਾਗ ਨਾਦ ਹੈ ।
- ੨੨ ਉਹ ਹਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ-ਸ਼ਾਗਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ ।
- ੨੩ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ।
- ੨੪ ਇਹ ਰਾਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਫਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸੋਝੀ ਲੈ ਕੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝਦੇ ਹਨ ।
- ੨੫ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਆਪ ਜਪਦਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਜਪਾਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੬ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ।

* ਕਈ ਲੋਕ ਰਾਗ ਨਾਦ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (੨੪) । ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਗਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । (੨੫)

ਪਰਗਾਸਿਆ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਨ ਕਉ ਮੇਲਿਓਨੁ
ਜਿਨ ਯੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਲਿਖਾਇ ॥ ੨੫ ॥ *ਅੰਦਰਿ ਤਿਸਨਾ ਅਗਿ
ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥ ਮੋਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਭੁ ਕੂੜੁ ਹੈ ਕੂੜਿ ਰਹਿਆ
ਲਪਟਾਇ^੨ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੩ ਚਿੰਤਾ ਚਿੰਤਵੈ ਚਿੰਤਾ ਬਧਾ ਜਾਇ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ
ਨ ਚੁਕਈ^੪ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਉਬਰੈ^੫ ਨਾਨਕ ਲਏ
ਛਡਾਇ ॥ ੨੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਹਰਿ ਧਿਆਇਦਾ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਭਾਇ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਦੇ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਗੁਰੁ ਮੇਲਾਇ ॥ ਏਹੁ
ਭਉਜਲੁ^੬ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ^੭ ਨਾਮਿ ਤਰਾਇ ॥ ਗੁਰਸਿਖੀ ਭਾਣਾ
ਮੰਨਿਆ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਕੀ ਹਰਿ ਧੂੜਿ ਦੇਹਿ ਹਮ
ਪਾਪੀ ਭੀ ਗਤਿ^੮ ਪਾਂਹਿ ॥ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਲਿਖਿਆ ਗੁਰ ਨਾਨਕ
ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ਜਮਕੰਕਰ^੯ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿਅਨੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਲਏ
ਛਡਾਇ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ ਨੋ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਹਰਿ ਤੁਠਾ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨੭ ॥
^{੧੦}ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਇਆ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ^{੧੧} ਗਾਇ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਮਗੁ^{੧੨} ਦੇਖਾਇਆ ॥ ਹਉਮੈ
ਮਾਰਿ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਜਮੁ^{੧੩} ਜੋਹਿ
ਨ ਸਕੈ ਸਚੈ ਨਾਇ ਸਮਾਇਆ ॥ ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤੈ ਕਰਤਾ ਜੋ ਭਾਵੈ
ਸੋ ਨਾਇ ਲਾਇਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਲਏ ਤਾਂ ਜੀਵੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਖਿਨੁ
ਮਰਿ ਜਾਇਆ ॥ ੨੮ ॥ ^{੧੪}ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਲੇ ਹਉਮੈ
ਸਾਕਤ^{੧੫} ਦੁਰਜਨਾ^{੧੬} ॥ ਨਾਨਕ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧੂ
ਸਜਣਾ ॥ ੨੯ ॥ ^{੧੭}ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੇ ॥ ^{੧੮}ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈ
ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ^{੧੯}ਹਰਿ ਰਤੀ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਚੋਲੇ ॥ ਹਰਿ ਜੈਸਾ ਪੁਰਖੁ ਨ
ਲਭਈ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਜਗਤੁ ਮੈ ਟੋਲੇ ॥ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਇਆ
ਮਨੁ ਅਨਤ^{੨੦} ਨ ਕਾਹੂ ਡੋਲੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਗੁਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ^{੨੧}ਗੁਲ ਗੋਲੇ ॥ ੩੦ ॥

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜੰਨਿ ਜਿਨੀ ਸਿਵਾਤਾ^{੨੨} ਸਾਈ ॥ ਝੜਿ
ਝੜਿ ਪਵਦੇ ^{੨੩}ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ^{੨੪}ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੫}ਧਣੀ
ਵਿਹੂਣਾ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ^{੨੬} ^{੨੭}ਭਾਹੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੇ ॥ ਧੂੜੀ ਵਿਚਿ ^{੨੮}ਲੁਡੰਦੜੀ

੧ ਧਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਭਾਗ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।	੧੪ ਦੇਖੋ, ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੩੦੧ ਅਤੇ ੧੩੧੭ ਉੱਤੇ।
੨ ਚੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ।	੧੫ [ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ] ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ।
੩ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।	੧੬ ਮਾੜੇ ਆਦਮੀ ।
੪ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ।	੧੭ ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੬੪੨, ਉੱਤੇ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
੫ ਬਚਦਾ ਹੈ ।	੧੮ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ।
੬ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ।	੧੯ ਚੌਲੇ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ-ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿੰਦਗੀ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ।
੭ ਜਹਾਜ਼ ।	੨੦ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ।
੮ ਮੁਕਤੀ ।	੨੧ ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਗੋਲੇ, ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ।
੯ [ਕਿੰਕਰ] ਦਾਸ । ਜਮਦੂਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।	੨੨ ਪਛਾਤਾ ।
੧੦ ਇਹ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੮੬ ਉੱਤੇ ਮ: ੩ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ : ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ, ਪਉੜੀ ੧੧, ਸਲੋਕ ੨ ।	੨੩ ਕੱਚੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ।
੧੧ ਸਿਫਤ ।	੨੪ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ।
੧੨ ਰਸਤਾ ।	੨੫ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।
੧੩ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।	੨੬ ਪਟ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ।
	੨੭ ਅੱਗ ਨਾਲ ।
	੨੮ ਲੇਟਦੀ ਸੋਭਾ ਪਾਵਾਂ ।

* ਮਨਮੁਖ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਮੋਹ ਤੇ ਹਉਮੈ ਕਰ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ । ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਭੀ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ (੨੬)। ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਓਹ ਧੰਨ ਹਨ (੨੭) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਕਾਰ (੨੮-੩੦) ।

† ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ (੧) । ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋਣਾ ਹਜ਼ਾਰ ਦੌਲਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ (੨) । ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਰ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੩) । ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਪਾਸੇ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕੋ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰ ਢਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ (੪) । ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਕਦੀ ਫਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ (੫) । ਨਾ ਕਦੀ ਉਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (੬) । ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (੭) । ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (੮) । ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? (੯-੨੦) ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਤਾਪ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਲਈ ਦਸਦੇ ਹਨ (੨੧-੨੨) ।

ਸੋਹਾਂ ਨਾਨਕ ^੧ ਤੈ ਸਹ ਨਾਲੇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅਰਾਧੀਐ ^੨ ਨਾਮਿ ਰੰਗਿ
 ਬੈਰਾਗੁ ॥ ^੩ ਜੀਤੇ ਪੰਚ ਬੈਰਾਈਆ ਨਾਨਕ ਸਫਲ ਮਾਰੂ ਇਹੁ ਰਾਗੁ ॥ ੩ ॥
^੪ ਜਾਂ ਮੂੰ ਇਕੁ ਤ ਲਖ ਤਉ ਜਿਤੀ ਪਿਨਣੇ ਦਰਿ ਕਿਤੜੇ ॥ ਬਾਮਣੁ ਬਿਰਥਾ
 ਗਇਓ ਜਨੰਮੁ ਜਿਨਿ ਕੀਤੋ ਸੋ ਵਿਸਰੇ ॥ ੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਸੋ ਰਸੁ ਪੀਜੀਐ ਕਬਹੂ
 ਨ ਫੀਕਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਈਅਹਿ ਦਰਗਹ ਨਿਰਮਲ
 ਸੋਇ ^੫ ॥ ੫ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਰਖੇ ਆਪਿ ਤਿਨ ਕੋਇ ਨ ਮਾਰਈ ॥ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ ^੬ ਸਦਾ ਗੁਣ ਸਾਰਈ ^੭ ॥ ਏਕਾ ਟੇਕ ਅਗੰਮ ^੮ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਧਾਰਈ ^੯ ॥ ਲਗਾ ਰੰਗੁ ^{੧੦} ਅਪਾਰੁ ਕੋ ਨ ਉਤਾਰਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੧} ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਇ ਸਹਜਿ ਸੁਖੁ ਸਾਰਈ ^{੧੨} ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ^{੧੩} ਰਿਦੈ ਉਰਿ ਹਾਰਈ ॥
 ੬ ॥ ^{੧੪} ਕਰੇ ਸੁ ਚੰਗਾ ਮਾਨਿ ਦੁਯੀ ਗਣਤ ਲਾਹਿ ॥ ਅਪਣੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ
 ਆਪੇ ਲੈਹੁ ਲਾਇ ॥ ਜਨ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਉਪਦੇਸੁ ਵਿਚਹੁ ਭਰਮੁ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਧੁਰਿ
 ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਸੋਈ ਸਭ ਕਮਾਇ ॥ ਸਭੁ ਕਛੁ ਤਿਸ ਦੈ ਵਸਿ ਦੂਜੀ ਨਾਹਿ
 ਜਾਇ ^{੧੫} ॥ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਅਨਦ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਮੰਨਿ ਰਜਾਇ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
 ਜਿਨ ਸਿਮਰਿਆ ਸੋਈ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਣਾ ਕਾਰਜੁ
 ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ੮ ॥ ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੇ ^{੧੬} ਧ੍ਰਮਰਾਇ ॥ ੯ ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ
 ਸਾਜਨਾ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੭} ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੋ
 ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ ॥ ੧੦ ॥ ^{੧੮} ਖੁਭੜੀ ਕੁਥਾਇ ਮਿਠੀ ਗਲਣਿ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਉਬਰੇ ^{੧੯} ਜਿਨਾ ਭਾਗੁ ਮਥਾਹਿ ^{੨੦} ॥ ੧੧ ॥ ਸੁਤੜੇ ਸੁਖੀ
 ਸਵੰਨਿ ਜੋ ਰਤੇ ਸਹ ਆਪਣੈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਛੋਹਾ ^{੨੧} ^{੨੨} ਧਣੀ ਸਉ ਅਠੇ ਪਹਰ
 ਲਵੰਨਿ ^{੨੩} ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਤੜੇ ^{੨੪} ਅਸੰਖ ਮਾਇਆ ਝੂਠੀ ਕਾਰਣੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ
 ਜਾਗੰਨਿ ਜਿ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰਣੇ ॥ ੧੩ ॥ ^{੨੫} ਮ੍ਰਿਗ ਤਿਸਨਾ ਪੇਖਿ ਭੁਲਣੇ
 ਵੁਠੇ ਨਗਰ ਗੰਧੂਬ ॥ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਅਰਾਧਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ ਫਬ ^{੨੬} ॥
 ੧੪ ॥ ^{੨੭} ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੰਮ੍ਰਥ ਪੁਰਖੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ਜਿਸਹਿ
 ਉਧਾਰੇ ਨਾਨਕਾ ਸੋ ਸਿਮਰੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥ ੧੫ ॥ ਦੂਜੀ ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ ^{੨੮}
 ਇਕਸ ਸਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ^{੨੯} ਦੂਜੈ ਭਾਵੀ ਨਾਨਕਾ ਵਹਣਿ ਲੁੜੰਦੜੀ
 ਜਾਇ ॥ ੧੬ ॥ ^{੩੦} ਤਿਹਟੜੇ ਬਾਜਾਰ ਸਉਦਾ ਕਰਨਿ ਵਣਜਾਰਿਆ ॥
 ਸਚੁ ਵਖਰੁ ਜਿਨੀ ਲਦਿਆ ਸੇ ਸਚੜੇ ਪਾਸਾਰ ॥ ੧੭ ॥ *ਪੰਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨ
 ਜਾਣਈ ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ ਗਵਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਇ ਕੈ ਪਉਦੇ ਨਰਕਿ

- ੧ ਜੇ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਹੋਵੇਂ ।
 ੨ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਇਹ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਵਾਰਾ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀ ਜਿੱਤੇ ਹਨ ।
 ੪ ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹਰੀ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਗਿਆ, ਜਦ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ । 'ਬ੍ਰਾਮਣੁ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ, 'ਜਨੰਮੁ' ਦਾ । 'ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ !' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤ ਔਕੜ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੩ (ੳ) ।
- ੫ ਸੋਭਾ ।
 ੬ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ।
 ੭ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ ।
 ੮ ਪਹੁੰਚ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ।
 ੯ ਧਾਰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੦ ਪਿਆਰ ।
 ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ।
 ੧੨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ । ਸਹਜ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।
 ੧੩ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਹੈ ।
 ੧੪ ਜੇ ਹਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਮੰਨੋ, ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਹਟਾ ਕੇ । ਨਾਲੇ ਇਉਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਹਰੀ ! ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਲਓ ।
- ੧੫ ਥਾਂ ।
 ੧੬ ਰਿੜਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ।
 ੧੭ ਓਹ ਐਸੀਆਂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੧੮ ਭੈੜੀਆਂ ਸਾਲਾਹਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਜਾਣ ਕੇ ਕੁਥਾਇ ਫਸ ਗਈ ਹਾਂ ।
 ੧੯ ਬਚ ਗਏ ।
 ੨੦ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ।
 ੨੧ ਵਿਛੋੜਾ ।
 ੨੨ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ।
 ੨੩ ਲੈਂਦੇ, ਕਾਂ ਕਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
 ੨੪ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੁੱਤੇ ।
 ੨੫ ਹਰਿ ਚੰਦੋਰੀ ਵਸੀ ਹੋਈ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵੇਖ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ । ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੮੦੩, ਨੋਟ ੩ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੧੨੦, ਨੋਟ ੨੧ ।
 ੨੬ ਛੱਬਦੇ ਹਨ । ਮਨੋਂ ਤਨੋਂ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।
 ੨੭ ਡਿੰਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 ੨੮ ਗਲਤ ਰਸਤਾ ।
 ੨੯ ਜੇ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
 ੩੦ ਇਹ ਜੀਵ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਚ ਵੱਖਰ ਲਦਿਆ ਹੈ ਓਹ ਸੱਚੇ ਪਸਾਰੀ ਹਨ ।

ਅੰਧਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ਮਾਇਆ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਮਾਂਗੈ ^{੧੮}ਦੰਮਾਂ ਦੰਮ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ
ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਨਾਨਕ ^{੧੯}ਨਹੀ ਕਰੰਮਿ ॥ ੧੯ ॥ ਤਿਚਰੁ ਮੂਲਿ ਨ ਖੁੜੀਦੋ^੨
ਜਿਚਰੁ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥ ਸਬਦੁ ਅਖੁਟੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕਾ ਖਾਹਿ ਖਰਚਿ
ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥ ੨੦ ॥ ਖੰਭ ਵਿਕਾਂਦੜੇ^੩ ਜੇ ਲਹਾਂ ਘਿੰਨਾ^੪ ਸਾਵੀ ਤੋਲਿ ॥
ਤੰਨਿ ਜੜਾਂਈ ਆਪਣੈ ਲਹਾਂ^੫ ਸੁ ਸਜਣੁ ਟੋਲਿ ॥ ੨੧ ॥ ਸਜਣੁ ਸਚਾ
ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹੁ ॥ ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਬਹਿਠਿਆ ਸੋਹੀਐ
ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਵੇਸਾਹੁ^੬ ॥ ੨੨ ॥

੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯ ॥

*ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇਓ ਨਹੀ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥ^੭ ਕੀਨੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
ਭਜੁ ਮਨਾ ^੮ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਜਲ ਕਉ ਮੀਨੁ ॥ ੧ ॥ ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਕਾਹੇ
ਰਚਿਓ ^੯ਨਿਮਖ ਨ ਹੋਹਿ ਉਦਾਸੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਜੁ ਹਰਿ ਮਨਾ ਪਰੈ ਨ
ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ ॥ ੨ ॥ ਤਰਨਾਪੋ^{੧੦} ਇਉ ਹੀ ਗਾਇਓ ਲੀਓ ਜਰਾ^{੧੧} ਤਨੁ
ਜੀਤਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਜੁ ਹਰਿ ਮਨਾ ਅਉਧ^{੧੨} ਜਾਤੁ ਹੈ ਬੀਤਿ ॥ ੩ ॥
ਬਿਰਧਿ ਭਇਓ ਸੂਝੈ ਨਹੀ ਕਾਲੁ ਪਹੂਚਿਓ ਆਨਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਰ ਬਾਵਰੇ
ਕਿਉ ਨ ਭਜੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ਧਨੁ ਦਾਰਾ^{੧੩} ਸੰਪਤਿ^{੧੪} ਸਗਲ^{੧੫} ਜਿਨਿ
ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਮਾਨਿ ॥ ਇਨ ਮੈ ਕਛੁ ਸੰਗੀ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਸਾਚੀ ਜਾਨਿ ॥ ੫ ॥
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਭੈ ਹਰਨ^{੧੬} ਹਰਿ ਅਨਾਥ ਕੇ ਨਾਥ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੭}ਤਿਹ
ਜਾਨੀਐ ਸਦਾ ਬਸਤੁ ਤੁਮ ਸਾਥਿ ॥ ੬ ॥ ਤਨੁ ਧਨੁ ^{੧੮}ਜਿਹ ਤੋ ਕਉ ਦੀਓ
ਤਾਂ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਨ ਕੀਨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਰ ਬਾਵਰੇ ^{੧੯}ਅਬ ਕਿਉ ਡੋਲਤ
ਦੀਨ ॥ ੭ ॥ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸੰਪੈ^{੨੦} ਸੁਖ ਦੀਓ ^{੨੧}ਅਰੁ ਜਿਹ ਨੀਕੇ ਧਾਮ ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਸੁਨੁ ਰੇ ਮਨਾ ਸਿਮਰਤ ਕਾਹਿ ਨ ਰਾਮੁ ॥ ੮ ॥ ਸਭ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਰਾਮੁ
ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿਨ ਕੋਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਤਿਹ ਸਿਮਰਤ
ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੯ ॥ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਤਿ ਪਾਈਐ ਤਿਹ ਭਜੁ ਰੇ ਤੈ^{੨੨} ਮੀਤ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨੁ ਰੇ ਮਨਾ ਅਉਧ ਘਟਤ ਹੈ ਨੀਤ ॥ ੧੦ ॥ ਪਾਂਚ ਤਤ ਕੋ
ਤਨੁ ਰਚਿਓ ਜਾਨਹੁ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ^{੨੩} ॥ ਜਿਹ ਤੇ ਉਪਜਿਓ ਨਾਨਕਾ
^{੨੪}ਲੀਨ ਤਾਹਿ ਮੈ ਮਾਨੁ ॥ ੧੧ ॥ ਘਟ ਘਟ ਮੈ ਹਰਿ ਜੂ ਬਸੈ ਸੰਤਨ
ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜੁ ਮਨਾ ਭਉ ਨਿਧਿ^{੨੫} ਉਤਰਹਿ
ਪਾਰਿ ॥ ੧੨ ॥ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ^{੨੬} ਨਹੀ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਸੁਨੁ ਰੇ ਮਨਾ ਸੋ ਮੂਰਤਿ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੧੩ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਿਆ
ਨਾਹਿ ਜਿਹਿ ^{੨੭}ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਸਮਾਨਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਮੁਕਤਿ

੧ ਪੈਸੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ।	੧੬ ਸਾਰੀ ।
੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ।	੧੭ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
੩ ਬੁੜਦੇ, ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ।	੧੮ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੀਏ ।
੪ ਵਿਕਦੇ ।	੧੯ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ।
੫ [ਲਹਿੰਦੀ] ਲਵਾਂ ।	੨੦ ਹੁਣ ਦੀਨ (ਧਨ ਹੀਨ) ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਕਿਉਂ ਡੋਲਦਾ ਹੈ ?
੬ ਲੱਭਾਂ, ਲਵਾਂ ।	੨੧ ਸੰਪਦਾ, ਧਨ ਮਾਲ, ਐਸ਼ੁਰਜ ।
੭ ਸਿਦਕ ਦਾ ਆਸਰਾ ।	੨੨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਦਿੱਤੇ ।
੮ ਨਿਸਫਲ ।	੨੩ ਤੂੰ ।
੯ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਨੂੰ ਮੀਨ (ਮੱਛੀ ਸਿਮਰਦੀ ਹੈ)।	੨੪ ਹੇ ਸਿਆਣੇ !
੧੦ ਇਕ ਘੜੀ ਵੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।	੨੫ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਉ ਕਿ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਵੇਗਾ।
੧੧ ਤਰੁਣਾਪਾ, ਜੁਆਨੀ ।	੨੬ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ।
੧੨ ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ ।	੨੭ ਛੋਹਦਾ ।
੧੩ ਉਮਰ ।	੨੮ ਸੋਨਾ ਤੇ ਲੋਹਾ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ।
੧੪ ਇਸਤਰੀ ।	
੧੫ ਮਾਲ ਧਨ ।	

- * ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸਮਾਨ ਦੱਸ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ ।
 † ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤਕ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਨੇਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ । ਦੇਖੋ ਸ਼ਲੋਕ ੧੪ ਤੇ ੧੫ ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ 'ਸਮਾਨਿ' ਤੇ 'ਸਮਾਨ', 'ਜਾਨਿ' ਤੇ 'ਜਾਨ' ਸ਼ਲੋਕ ੪੫ ਵਿੱਚ 'ਇਕ ਮਨ' ਤੇ 'ਇਕ ਚਿਤਿ' ।

ਤਾਹਿ ਤੈ ਜਾਨਿ ॥ ੧੪ ॥ ਹਰਖੁ ਸੋਗੁ ਜਾ ਕੈ ਨਹੀ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਸਮਾਨਿ^੧ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ ਤੈ ਜਾਨਿ ॥ ੧੫ ॥ *ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ
 ਦੇਤ ਨਹਿ ^੨ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਗਿਆਨੀ
 ਤਾਹਿ ਬਖਾਨਿ^੩ ॥ ੧੬ ॥ ਜਿਹਿ ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਤਜੀ ^੪ਲੀਓ ਭੇਖ
 ਬੈਰਾਗ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨੁ ਰੇ ਮਨਾ ਤਿਹ ਨਰ ਮਾਥੈ ਭਾਗੁ ॥ ੧੭ ॥ ਜਿਹਿ^੫
 ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਤਜੀ ਸਭ ਤੇ ਭਇਓ ਉਦਾਸੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨੁ ਰੇ ਮਨਾ
 ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੧੮ ॥ ਜਿਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਉਮੈ ਤਜੀ ਕਰਤਾ ਰਾਮੁ
 ਪਛਾਨਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਹੁ ਮੁਕਤਿ ਨਰੁ ਇਹ ਮਨ ਸਾਚੀ ਮਾਨੁ ॥ ੧੯ ॥
 ਭੈ ਨਾਸਨ ਦੁਰਮਤਿ ਹਰਨ^੬ ਕਲਿ ਮੈ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥ ਨਿਸਿ ਦਿਨੁ^੭ ਜੋ ਨਾਨਕ
 ਭਜੈ ਸਫਲ ਹੋਹਿ ਤਿਹ ਕਾਮ ॥ ੨੦ ॥ ਜਿਹਬਾ^੮ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਹੁ ਕਰਨ^੯
 ਸੁਨਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਪਰਹਿ ਨ ^{੧੦}ਜਮ ਕੈ
 ਧਾਮ ॥ ੨੧ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਮਤਾ ਤਜੈ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਆਪਨ ਤਰੈ ਅਉਰਨ ਲੇਤ ਉਧਾਰ ॥ ੨੨ ॥ ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਅਰੁ ਪੇਖਨਾ^{੧੧}
 ਐਸੇ ਜਗ ਕਉ ਜਾਨਿ ॥ ਇਨ ਮੈ ਕਛੁ ਸਾਚੇ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਭਗਵਾਨ ॥
 ੨੩ ॥ ਨਿਸਿ ਦਿਨੁ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਡੋਲਤ ਨੀਤ ॥ ^{੧੨}ਕੋਟਨ ਮੈ
 ਨਾਨਕ ਕੋਊ ਨਾਰਾਇਨੁ ਜਿਹ ਚੀਤਿ ॥ ੨੪ ॥ ਜੈਸੇ ਜਲ ਤੇ ਬੁਦਬੁਦਾ^{੧੩}
 ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਨੀਤ ॥ ਜਗ ਰਚਨਾ ਤੈਸੇ ਰਚੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਮੀਤ ॥
 ੨੫ ॥ ^{੧੪}ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਛੁ ਨ ਚੇਤਈ^{੧੫} ਮਦਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਅੰਧੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ^{੧੬}ਪਰਤ ਤਾਹਿ ਜਮ ਫੰਧ ॥ ੨੬ ॥ ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ
 ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੇਹ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਦੁਰਲਭ ਮਾਨੁਖ
 ਦੇਹ ॥ ੨੭ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨਿ ਧਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਲੋਗ ਅਜਾਨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਸਿਰਾਨ^{੧੭} ॥ ੨੮ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨਿਸਿ ਦਿਨੁ
 ਭਜੈ ਰੂਪ ਰਾਮ ਤਿਹ ਜਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਅੰਤਰੁ^{੧੮} ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਸਾਚੀ
 ਮਾਨੁ ॥ ੨੯ ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੈ ਫਧਿ ਰਹਿਓ ਬਿਸਰਿਓ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੁ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਜੀਵਨ ^{੧੯}ਕਉਨੇ ਕਾਮ ॥ ੩੦ ॥ ^{੨੦}ਪ੍ਰਾਨੀ ਰਾਮੁ
 ਨ ਚੇਤਈ ^{੨੧}ਮਦਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਅੰਧੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਪਰਤ
 ਤਾਹਿ ਜਮ ਫੰਧ ॥ ੩੧ ॥ ਸੁਖ ਮੈ ਬਹੁ ਸੰਗੀ ਭਏ ਦੁਖ ਮੈ ਸੰਗਿ ਨ
 ਕੋਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਮਨਾ ਅੰਤਿ ਸਹਾਈ ਹੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਜਨਮ
 ਜਨਮ ਭਰਮਤ ਫਿਰਿਓ ਮਿਟਿਓ ਨ ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸੁ^{੨੨} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ

੧ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ।	੧੩ ਬੁਲਬੁਲਾ, ਬੁੜਬੁੜੀ ।
੨ ਹੋਰ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ।	੧੪ ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਕੁਝ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਨਾਲ ਬਲੇ ਜਾ ਕੇ ੩੧ਵਾਂ ਸਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
੩ ਆਖ ।	੧੫ ਚੇਤਦਾ ।
੪ ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।	੧੬ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਫਾਹੀ ।
੫ ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੇ ।	੧੭ ਬੀਤਦਾ ਹੈ ।
੬ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।	੧੮ ਅੰਤਰਾ, ਫਰਕ । ਹਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ; ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ ।
੭ ਰਾਤ ਦਿਨ ।	੧੯ ਕਿਸ ਕੰਮ ?
੮ ਜੀਭ ਰਾਹੀਂ ।	੨੦ ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਉਪਰ ੧੬ਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
੯ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ।	੨੧ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ।
੧੦ ਜਮ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ । ਭਾਵ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਏਂਗਾ ।	੨੨ ਡਰ ।
੧੧ ਤਮਾਸ਼ਾ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੫੫, ਨੋਟ ੬ ।	
੧੨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ।	

* ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉਚਾਟ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਸਲੋਕ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਥੇ ਮੋਹ ਤੇ ਲਾਲਚਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਡਰਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਭੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਇਕ-ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੀ ।

ਭਜੁ ਮਨਾ ਨਿਰਭੈ ਪਾਵਹਿ ਬਾਸੁ^੧ ॥ ੩੩ ॥ ਜਤਨ ਬਹੁਤੁ ਮੈ ਕਰਿ ਰਹਿਓ
 ਮਿਟਿਓ ਨ ਮਨ ਕੋ ਮਾਨੁ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਫਧਿਓ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ
 ਭਗਵਾਨ ॥ ੩੪ ॥ ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ^੨ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ
 ਜਾਨਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਸਭ ਹੀ ਮਾਨੁ ॥ ੩੫ ॥
^੩ਕਰਣੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ ਪਰਿਓ ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧ ॥ ਨਾਨਕ ^੪ਸਮਿਓ ਰਮਿ
 ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧ ॥ ੩੬ ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੈ ਰਮਿ ਰਹਿਓ
 ਨਿਕਸਤ^੫ ਨਾਹਿਨ ਮੀਤ ॥ ਨਾਨਕ ^੬ਮੂਰਤਿ ਚਿਤ੍ਰੁ ਜਿਉ ਛਾਡਿਤ ਨਾਹਿਨ
 ਭੀਤਿ ॥ ੩੭ ॥ ਨਰ ਚਾਹਤ ਕਛੁ ਅਉਰ ਅਉਰੈ ਕੀ ਅਉਰੈ ਭਈ ॥ ਚਿਤਵਤ
 ਰਹਿਓ ਠਗਉਰ^੭ ਨਾਨਕ ਫਾਸੀ ਗਲਿ ਪਰੀ ॥ ੩੮ ॥ ਜਤਨ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਕੇ
 ਕੀਏ *ਦੁਖ ਕੋ ਕੀਓ ਨ ਕੋਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੋ
 ਹੋਇ ॥ ੩੯ ॥ ਜਗਤੁ ਭਿਖਾਰੀ ਫਿਰਤੁ ਹੈ ਸਭ ਕੋ ਦਾਤਾ ਰਾਮੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਮਨ ਸਿਮਰੁ ਤਿਹ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿ ਕਾਮ ॥ ੪੦ ॥ ਝੂਠੈ ਮਾਨੁ ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਗੁ
 ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਜਾਨੁ ॥ ਇਨ ਮੈ ਕਛੁ ਤੇਰੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿਓ ਬਖਾਨਿ ॥
 ੪੧ ॥ ਗਰਬੁ^੮ ਕਰਤੁ ਹੈ ਦੇਹ ਕੋ ਬਿਨਸੈ ਛਿਨ ਮੈ ਮੀਤ ॥ ਜਿਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ
 ਜਸੁ ਕਹਿਓ ਨਾਨਕ ^੯ਤਿਹਿ ਜਗੁ ਜੀਤਿ ॥ ੪੨ ॥ ਜਿਹ ਘਟਿ ਸਿਮਰਨੁ ਰਾਮ
 ਕੋ ਸੋ ਨਰੁ ਮੁਕਤਾ ਜਾਨੁ ॥ ਤਿਹਿ ਨਰ ਹਰਿ ਅੰਤਰੁ^{੧੦} ਨਹੀ ਨਾਨਕ
 ਸਾਚੀ ਮਾਨੁ ॥ ੪੩ ॥ ਏਕ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਜਿਹ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੈ ਨਾਹਿ ਮਨਿ ॥
 ਜੈਸੇ ਸੂਕਰ^{੧੧} ਸੁਆਨ^{੧੨} ਨਾਨਕ ਮਾਨੋ ਤਾਹਿ ਤਨੁ ॥ ੪੪ ॥ ਸੁਆਮੀ
 ਕੋ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਉ ਸਦਾ ^{੧੩}ਸੁਆਨ ਤਜਤ ਨਹੀ ਨਿਤ ॥ ਨਾਨਕ ਇਹ
 ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਭਜਉ ਇਕ ਮਨਿ ਹੁਇ ਇਕ ਚਿਤਿ ॥ ੪੫ ॥ ਤੀਰਥ ਬਰਤ
 ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ
 ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ^{੧੪}ਇਸਨਾਨੁ ॥ ੪੬ ॥ ਸਿਰੁ ਕੰਪਿਓ ^{੧੫}ਪਗ ਡਗਮਗੇ ਨੈਨ
 ਜੋਤਿ ਤੇ ਹੀਨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਭਈ ਤਉ ਨ ਹਰਿ ਰਸਿ ਲੀਨ ॥
 ੪੭ ॥ ^{੧੬}ਨਿਜ ਕਰਿ ਦੇਖਿਓ ਜਗਤੁ ਮੈ ਕੋ ^{੧੭}ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ
 ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ ਤਿਹ ਰਾਖੋ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ੪੮ ॥ ਜਗ ਰਚਨਾ ਸਭ ਝੂਠ ਹੈ
 ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਰੇ ਮੀਤ ॥ ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਨਾ ਰਹੈ ਜਿਉ ^{੧੮}ਬਾਲੂ ਕੀ ਭੀਤਿ ॥
 ੪੯ ॥ ਰਾਮੁ ਗਇਓ ਰਾਵਨੁ ਗਇਓ ਜਾ ਕਉ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਕਛੁ ਨਹੀ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੫੦ ॥ ਚਿੰਤਾ ਤਾ ਕੀ
 ਕੀਜੀਐ ਜੋ ਅਨਹੋਨੀ^{੧੯} ਹੋਇ ॥ ਇਹੁ ਮਾਰਗੁ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ
 ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ੫੧ ॥ ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ^{੨੦} ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲਿ ॥

੧ ਵਾਸਾ ।	੧੨ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ।
੨ ਭੀ ।	੧੩ ਕੁੱਤਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ।
੩ ਜੋ ਕਰਨਾ ਸੀ ।	੧੪ ਹਾਥੀ ਦਾ ।
੪ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ।	੧੫ ਪੈਰ ਬਿੜਕਦੇ ਹਨ ।
੫ ਨਿਕਲਦਾ ।	੧੬ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਪਰ...!
੬ ਜਿਵੇਂ ਚਿੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮੂਰਤ ਕੰਧ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ।	੧੭ ਕਿਸੇ ਦਾ ।
੭ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ।	੧੮ ਰੇਤ ਦੀ ਕੰਧ ।
੮ ਹੰਕਾਰ ।	੧੯ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ, ਅਸੰਭਵ ।
੯ ਉਸ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ ।	੨੦ ਅੱਜ-ਭਲਕ ਡਿੱਗ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
੧੦ ਅੰਤਰਾ, ਫ਼ਰਕ ਹਰੀ ਨਾਲੋਂ ।	
੧੧ ਸੂਰ ਦਾ ।	

* ਦੁੱਖ ਲਈ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਲੇ ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥ ੫੨ ॥ ਦੋਹਰਾ * ॥
 ਬਲੁ ਛੁਟਕਿਓ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਕਛੁ ਨ ਹੋਤ ਉਪਾਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਬ ਓਟ
 ਹਰਿ ਗਜ^੧ ਜਿਉ ਹੋਹੁ ਸਹਾਇ ॥ ੫੩ ॥ ਬਲੁ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
 ਹੋਤ ਉਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੈ ਹਾਥ ਮੈ ਤੁਮ ਹੀ ਹੋਤ ਸਹਾਇ ॥
 ੫੪ ॥ ਸੰਗ ਸਖਾ ਸਭਿ ਤਜਿ ਗਏ ਕੋਊ ਨ ਨਿਬਹਿਓ ਸਾਥਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਇਹ ਬਿਪਤਿ ਮੈ ਟੇਕ ਏਕ ਰਘੁਨਾਥ^੨ ॥ ੫੫ ॥ ^੩ਨਾਮੁ ਰਹਿਓ ਸਾਧੂ ਰਹਿਓ
 ਰਹਿਓ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਨ^੪ ਜਪਿਓ ਗੁਰ
 ਮੰਤੁ ॥ ੫੬ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ^੫ਉਰ ਮੈ ਗਹਿਓ ਜਾ ਕੈ ਸਮ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਜਿਹ
 ਸਿਮਰਤ ਸੰਕਟ^੬ ਮਿਟੈ ਦਰਸੁ ਤੁਹਾਰੋ ਹੋਇ ॥ ੫੭ ॥ ੧ ॥

ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

^੭ਬਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੂ ਪਈਓ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੋ^੮ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ
 ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਇਓ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਸੁ ਅਧਾਰੋ^੯ ॥ ਜੇ ਕੋ ਖਾਵੈ ਜੇ ਕੋ ਭੁੰਚੈ^{੧੦} ਤਿਸ
 ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ ॥ ਏਹ ਵਸਤੁ ਤਜੀ ਨਹ ਜਾਈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਰਖੁ ^{੧੧}ਉਰਿ
 ਧਾਰੋ ॥ ^{੧੨}ਤਮ ਸੰਸਾਰੁ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਰੀਐ ^{੧੩}ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੋ ॥
 ੧ ॥ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀ ਮੈਨੋ ਜੋਗੁ^{੧੪} ਕੀਤੋਈ ॥
 ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਕੋ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਆਪੇ ਤਰਸੁ ਪਇਓਈ ॥ ਤਰਸੁ ਪਇਆ
 ਮਿਹਰਾਮਤਿ^{੧੫} ਹੋਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਜਣੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ
 ਜੀਵਾਂ ਤਨੁ ਮਨੁ ^{੧੬}ਬੀਵੈ ਹਰਿਆ ॥ ੧ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗ ਮਾਲਾ ॥

ਰਾਗ ਏਕ ਸੰਗਿ ਪੰਚ ਬਰੰਗਨ ॥ ਸੰਗਿ ਅਲਾਪਹਿ ਆਠਉ ਨੰਦਨ ॥ ਪ੍ਰਥਮ
 ਰਾਗ ਭੈਰਉ ਵੈ ਕਰਹੀ ॥ ਪੰਚ ਰਾਗਨੀ ਸੰਗਿ ਉਚਰਹੀ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਭੈਰਵੀ
 ਬਿਲਾਵਲੀ ॥ ਪੁੰਨਿਆਕੀ ਗਾਵਹਿ ਬੰਗਲੀ ॥ ਪੁਨਿ ਅਸਲੇਖੀ ਕੀ ਭਈ
 ਬਾਰੀ ॥ ਏ ਭੈਰਉ ਕੀ ਪਾਚਉ ਨਾਰੀ ॥ ਪੰਚਮ ਹਰਖ ਦਿਸਾਖ ਸੁਨਾਵਹਿ ॥
 ਬੰਗਾਲਮ ਮਧੁ ਮਾਧਵ ਗਾਵਹਿ ॥ ੧ ॥ ਲਲਤ ਬਿਲਾਵਲ ਗਾਵਹੀ
 ਅਪੁਨੀ ਅਪੁਨੀ ਭਾਂਤਿ ॥ ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਭੈਰਵ ਕੇ ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨ ਪਾਤ੍ਰ ॥
 ੧ ॥ ਦੁਤੀਆ ਮਾਲਕਉਸਕ ਆਲਾਪਹਿ ॥ ਸੰਗਿ ਰਾਗਨੀ ਪਾਚਉ
 ਥਾਪਹਿ ॥ ਗੋਂਡਕਰੀ ਅਰੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਗੰਧਾਰੀ ਸੀਹੁਤੀ ਉਚਾਰੀ ॥

- ੧ ਹਾਥੀ । ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਤੰਦੂਏ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਸੀ । ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੨੪, ਨੋਟ ੪੩ ।
- ੨ [ਰਘੂਕੁਲ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਰਾਮ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
- ੩ ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਰਹੀਏ, ਪਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਪਣ ਜਪਾਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ।
- ੪ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ।
- ੫ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਕੜਿਆ (ਧਾਰਨ) ਕੀਤਾ ਹੈ ।
- ੬ ਕਲੇਸ਼ ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪ ਥਾਲ ਵਿੱਚ । "ਥਾਲੇ ਵਿਚਿ ਤੈ ਵਸਤੁ ਪਈਓ ਹਰਿ ਭੋਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੁ", ਆਦਿ (ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੬੪੫) । ਇਸ ਥਾਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਤਮਕ ਖੁਰਾਕ ਪਰੋਸੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ :

- 'ਸਤੁ' (ਜੋ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ), 'ਸੰਤੋਖੁ' (ਜੋ ਕਰਮ-ਮਾਰਗ ਦੀ ਦੋੜ-ਭਜ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ 'ਵਿਚਾਰੋ' (ਜੋ ਗਿਆਨ-ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਸੋਚਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ।
- ੮ ਵਿਚਾਰ ।
- ੯ ਆਸਰਾ; ਜਿਵੇਂ, ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੦ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਭੋਗਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰੋ ।
- ੧੨ ਅੰਧੇਰੇ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ।
- ੧੩ ਫਿਰ ਸਭ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।
- ੧੪ ਯੋਗ, ਲਾਇਕ (ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਰਚਣ ਦੇ ਲਾਇਕ) ।
- ੧੫ [ਮਰਹਮਤ] ਮੇਹਰ ।
- ੧੬ ਹਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

* ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੇਹਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਕੈਦ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਰਾਦਾ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਦੀ ਤਕੜਾਈ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦਾ ਸੀ । ਅਗਲੇ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਤਖ਼ਤ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ 'ਮਹਲਾ ੧੦' ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਥੇ 'ਮਹਲਾ ੧੦' ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਇਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ: 'ਸਭੁ ਕਛੁ ਤੁਮਰੈ ਹਾਥ ਮਹਿ ਤੁਮ ਹੀ ਹੋਇ ਸਹਾਇ' । ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਮਗਰੋਂ 'ਮਹਲਾ ੯' ਦੇ ਕੇ ਸਲੋਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

† ਬੁਝਾਰਤ । ਹੇਠਲਾ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਅੜਾਉਣੀ ਹੈ । ਦੱਸੋ ਖਾਂ, ਉਹ ਥਾਲ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ- ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਵਿਚਾਰ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਬਣਾਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਹੋਰਨਾਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਖੁਰਾਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਜਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ : 'ਏਹ ਵਸਤੁ ਤਜੀ ਨਹ ਜਾਈ' । ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕੋ ! ਇਹ ਚੀਜ਼ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਸਦਾ ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ । ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਥਾਲ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਥੇ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

‡ ਇਸ ਦੂਜੇ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ।

ਧਨਾਸਰੀ ਏ ਪਾਚਉ ਗਾਈ ॥ ਮਾਲ ਰਾਗ ਕਉਸਕ ਸੰਗਿ ਲਾਈ ॥ ਮਾਰੂ
 ਮਸਤਅੰਗ ਮੇਵਾਰਾ ॥ ਪ੍ਰਬਲਚੰਡ ਕਉਸਕ ਉਭਾਰਾ ॥ ਖਉਖਟ ਅਉ
 ਭਉਰਾਨਦ ਗਾਏ ॥ ਅਸਟ ਮਾਲਕਉਸਕ ਸੰਗਿ ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਪੁਨਿ
 ਆਇਅਉ ਹਿੰਡੋਲੁ ਪੰਚ ਨਾਰਿ ਸੰਗਿ ਅਸਟ ਸੁਤ ॥ ਉਠਹਿ ਤਾਨ ਕਲੋਲ
 ਗਾਇਨ ਤਾਰ ਮਿਲਾਵਹੀ ॥ ੧ ॥ ਤੇਲੰਗੀ ਦੇਵਕਰੀ ਆਈ ॥ ਬਸੰਤੀ ਸੰਦੂਰ
 ਸੁਹਾਈ ॥ ਸਰਸ ਅਹੀਰੀ ਲੈ ਭਾਰਜਾ ॥ ਸੰਗਿ ਲਾਈ ਪਾਂਚਉ ਆਰਜਾ ॥
 ਸੁਰਮਾਨੰਦ ਭਾਸਕਰ ਆਏ ॥ ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਬ ਮੰਗਲਨ ਸੁਹਾਏ ॥ ਸਰਸਬਾਨ ਅਉ
 ਆਹਿ ਬਿਨੋਦਾ ॥ ਗਾਵਹਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਕਮੋਦਾ ॥ ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਮੈ ਕਹੇ
 ਸਵਾਰੀ ॥ ਪੁਨਿ ਆਈ ਦੀਪਕ ਕੀ ਬਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਕਛੇਲੀ ਪਟਮੰਜਰੀ ਟੋਡੀ
 ਕਹੀ ਅਲਾਪਿ ॥ ਕਾਮੋਦੀ ਅਉ ਗੁਜਰੀ ਸੰਗਿ ਦੀਪਕ ਕੇ ਥਾਪਿ ॥ ੧ ॥
 ਕਾਲੰਕਾ ਕੁੰਤਲ ਅਉ ਰਾਮਾ ॥ ਕਮਲਕੁਸਮ ਚੰਪਕ ਕੇ ਨਾਮਾ ॥ ਗਉਰਾ ਅਉ
 ਕਾਨਰਾ ਕਲਾਨਾ ॥ ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀਪਕ ਕੇ ਜਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਮਿਲਿ
 ਸਿਰੀਰਾਗ ਵੈ ਗਾਵਹਿ ॥ ਪਾਂਚਉ ਸੰਗਿ ਬਰੰਗਨ ਲਾਵਹਿ ॥ ਬੈਰਾਰੀ
 ਕਰਨਾਟੀ ਧਰੀ ॥ ਗਵਰੀ ਗਾਵਹਿ ਆਸਾਵਰੀ ॥ ਤਿਹ ਪਾਛੈ ਸਿੰਧਵੀ
 ਅਲਾਪੀ ॥ ਸਿਰੀਰਾਗ ਸਿਉ ਪਾਂਚਉ ਥਾਪੀ ॥ ੧ ॥ ਸਾਲੂ ਸਾਰਗ ਸਾਗਰਾ
 ਅਉਰ ਗੌਡ ਗੰਭੀਰ ॥ ਅਸਟ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਕੇ ਗੁੰਡ ਕੁੰਭ ਹਮੀਰ ॥ ੧ ॥
 ਖਸਟਮ ਮੇਘ ਰਾਗ ਵੈ ਗਾਵਹਿ ॥ ਪਾਂਚਉ ਸੰਗਿ ਬਰੰਗਨ ਲਾਵਹਿ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਗੌਡ ਮਲਾਰੀ ਧੁਨੀ ॥ ਪੁਨਿ ਗਾਵਹਿ ਆਸਾ ਗੁਨ ਗੁਨੀ ॥ ਉਚੈ ਸੁਰਿ ਸੁਹਉ
 ਪੁਨਿ ਕੀਨੀ ॥ ਮੇਘ ਰਾਗ ਸਿਉ ਪਾਂਚਉ ਚੀਨੀ ॥ ੧ ॥ ਬੈਰਾਧਰ ਗਜਧਰ
 ਕੇਦਾਰਾ ॥ ਜਬਲੀਧਰ ਨਟ ਅਉ ਜਲਧਾਰਾ ॥ ਪੁਨਿ ਗਾਵਹਿ ਸੰਕਰ ਅਉ
 ਸਿਆਮਾ ॥ ਮੇਘ ਰਾਗ ਪੁਤ੍ਰਨ ਕੇ ਨਾਮਾ ॥ ੧ ॥ ਖਸਟ ਰਾਗ ਉਨਿ ਗਾਏ
 ਸੰਗਿ ਰਾਗਨੀ ਤੀਸ ॥ ਸਭੈ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਗੀਨ ਕੇ ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ ॥ ੧ ॥ ੧ ॥